

mata to

none reparationes appella
ia. in bursa Laurentiana flo
daly castigatissime edita epi

Albertus magnus
cum discipulis suis

Joannis Gualterii
Moria

sem me oculis me intueret. Fuisse
notum. Et tunc de uero factum
no uidebat

de ore meo inuenerunt. Et
am. Verba mea. Et conuenerunt
peccata mea. qui non est in morte qui
in. Ass.

In epitomata to-

eius naturalis phie que trito sermone reparationes appellā-
tur Alberto centonas continentia. in bursa Laurentiana flo-
rentissimi Agrippinensis gymnasij castigatissime edita epi-
gramma ad lectorem.

Ex Catholico Lib. Joannis Thome (sic) in
Biblioth. Coll. Majori. W. C. B.

Ista vides quotiens nitidis Epitomata chartis
 Hoc venerare nouū. candidi lector. opus
 Et super astra loces Laurenti nomina burse
 Digna tam meritis. premia redde viris
 Hic naturalis sophie cōplectitur artes
 Discutit obscuros. et liber iste. locos
 Pagina nec maculis hec est infecta relictis
 Tota sed exulta. candida. fronte verit
 Sumus Aristoteles dices (mibi crede) renixit
 Stragiritani. gloria rara soli
 Ignibus vt fuluum purgatur edacibus aurum
 Corripit. vt certis flamma. metalla. modis
 Sic exacta grani tandem monumenta labore
 Dec sunt. et studiū sedulitate pū
 Que. ne limoris flagrantia felle maligni
 Inuidieq; dolis. saucia corda. petant
 Et noua pro titulo. prohibemus nomina iusto
 Ut mor alterius esse putetur opus
 Non toleranda subit. tacitis iniuria verbis
 Precipue tunc. cum multiplicata patet
 Huius nonnulli (verum licet vsq; referre)
 Consortes culpe. si fateantur. erant
 Huncilli nobis. tales quicunq; monentur
 Ne peccent. alias neue sequantur opes
 Furtinos aliter cornix induta colores
 Prestabit solitos ludificata iocos
 Haud nimium lector famam iactabis inanem
 Sed laudem domino. ser studiose. deo
 Pignora que chari memorentur plura libelli
 Aprior est animo lectio nulla tuo

Bibl. Jag.

IBLSTH. UNIV.

1818

Reparatiões primi phisicorū

¶ Circa initium librorū tertiū naturalis philosophiæ

¶ Queritur primo circa librum phisicorum An de rebus phisicalibus siue naturalibus sit vera scientia

¶ Solutio sic. qz de illis est vera scia de quibz possunt aliq passionēs sciantialiter et p causas siue pncipia demonstrari. s; sic est de rebz phisicalibz. ergo de eis est vera scia. Minor patebit in sequētibz libris tercio et q̄rto vbi determinabit de motu et infinito tanqz passionibz intrinsecis et loco et vacuo et tempore tanqz extrinsecis. Et primo et secūdo vbi diffuse tractabit de pncipijs intrinsecis et extrinsecis siue de causis rerū phisicalū.

¶ An scia est incorruptibiliū et eorū q nō possunt aliter se habere sed naturalia sunt corruptibilia et mutabilia. ergo eorū nō pōt esse aliqua scientia. Maior est phi pmo posteriorū. Minor pbatur. qz p hoc naturalia distinguunt a supernaturalibz. puta intelligentijs siue angelis.

¶ Solutio. licet res naturales fm esse particulare qd habent in determinato supposito sint variabiles et corruptibiles. nō tñ fm esse vniuersale qd habent in suppositis nō determinatis. et fm hoc eē de eis est scia. Etia de rebus mobilibus potest accipi ratio imobilis fm quā rōem imobilē de eis potest esse vera scientia. Nec em est vera ppositio mobilia sunt corruptibilia. et ostenditur ex pncipijs et qbz pponitur ipse res naturales. que sunt materia forma et priuatio. Nec est ratio ista imobilis tñ rōnis rōcinantis. sed etiam est rei sic rationabilis.

¶ An mobilitas est propria passio in hac scia. sed propria passio que nit pus spēs qz indiuiduis. eū ergo spēs sit vniuersalis. apparet q res naturales in vniuersali sunt mutabiles et corruptibiles. Solo. res naturales in vniuersali acceptę sunt bene mutabiles et corruptibiles fm q mutabile et corruptibile dicunt aptitudinem remoraz. s; nō fm q dicūt aptitudinem ppinquam ad corruptionem. sic em indiuidua determinata sunt corruptibilia. qz actu corrupti possunt.

¶ An corruptibile et mobile non possunt in vniuersali considerari. ergo rē. Probat. qz vlt nō est corruptibile neqz mobile. Solo. mobile nō est vlt considerabile vltate vera. sed bñ vniuersalitate pportiois. qd em est vlt verū est genus vel spēs vel aliqd pdicabiliū. s; vlt vniuersalitate pportiois nec ē genus pprie vel spēs. s; cōel. sicut dicim⁹ q in diuindū est cōe oibz indiuiduis. et sic de indiuiduis est scia. Silt dicim⁹ q esse mobile est cōmune oibz mobilibz. et sic de mobilibz pōt ee scia. Vel dī cōdū est q corruptibile et mobile i vniuersali accepta nō s; corruptibilia et mobilia. s; solū s; rōes qre aliq picularia sunt mobilia et corruptibilia.

¶ Queritur Quomodo intituletur iste liber fm venerabilem doctminum Albertum. Solutio. intituletur liber de phisico auditu. Et ratio est. quia est de his que potius auditu qz visu vel alio sensu percipiuntur. sicut patet de materia prima. forma et priu

Reparationes

natione et similibus que non visu sed auditu percipiunt. Vel sic intenculaf. quia pñs iste liber audietibz discipulis traditus fuit qñ redactus ad scrip-
pturā per modum libri.

Vniuersale
no pñs audiet
qñ pñs

Ar Corpus mobile est vniuersale sed vniuersale nō potest audiri. qñ
ista scientia nā pñt inritulari de phisico auditu. Probat minor qñ
vniuersale nō cadit sub sensu. Solutio. licet vniuersale seu corpus mo-
bile nō auditur per se auditur in tene p accidens z in vniuersali acceptū
est ratio quare hoc vel illud corpus priculare est audibile

Querit Utrū scientia phisicalis sit vna. Solo sic. z rō est
quia scientia capit vnitatem suam a subiecto. sed subie-
ctum huius scie est vñū vt patebit statim. ergo etiam scia est vna. Da
toz est Aristotelis primo posteriorum

Phisica scia
non est vniuersalis
quia pñs
pñs

Ar Omne vñū in qñm vñū est indiuisibile. sed phisica scientia
non est indiuisibilis. ergo non est vna. Minor parer. quia scia
phisicalis diuiditur in plures libros. Solutio. licet phisica scientia non
sit vna indiuisibilitate. est tamen vna per attributionē. quia omnia q in
ea considerantur et in diuersis libris habent ordinem ad vñū subiectū
attributionis quod est corpus mobile

Sola est

Ar Scientia est habitus conclusionis per demonstratiōē acquisitus
sed sunt plures cōclusiones in phisica. ergo etia3 plures scientie
et per psequens non est vna scientia. Solutio. licet sint plures particu-
lares scientie vt probat argumentum. est tñ vna totalis scientia in qñm
est habitus conclusionis ad omēs conclusiones in ea consideratas

Sciencia
est habitus
conclusionis
per demonstratiōē
acquisitus

Querit Quid est subiectum istius scientie. Solutio. Alterri
hoc in tota naturali scia absqñ dubio est corpus mobile
Et ratio est. quia illud est subiectū attributionis in aliqua scia cui cōue-
niunt condiciones subiecti attributiōis. sed sic est de corpore mobili. Mi-
nor probatur. qñ oia que cōsiderant in naturali philosophia aut sunt pri-
cipia corporis mobilis. aut partes eius. aut passionēs eius. qñ corp⁹ mo-
bile est subiectū istius scientie z naturalis philosophie. qñ etiam phs sa-
tis innuit in ppositiōe prohemiali libri de celo et mūdo dices. De na-
tura scia fere plurima est circa corpa z magnitudines. Scōo sic. subie-
ctum est pñcipale aliqñ cōsideratum. qñ de pñcipaliter cōsideratis ve-
rificatur. z ad qñ omnia habet ordinem et attributiōem. hñmōi est corpus
mobile. qñ est subiectū nā corpus mobile est corpus pñm sensibile seu na-
turale. hoc aut est pñm cōsideratū per intellectū ad sensū exteriorem
cōuersum. qñ pñctur vt sic scia phisicali. vt dicit Albertus in cōmentario
suo pñm metaphisice in pñcipio. Ipsum etiā verificatur de omibz in scia
entia pñsideratis in recto vel obliquo. et ad ipm omnia habet ordinē z at-
tributiōem. Et in hoc qñ dñr mobile distinguit a corpe mathematico et
metaphisico. qñ sunt pñsideratiōis aliarū scia3. qñ corpus in cōi acceptum
est an motū. et sic mobile nō est dñia specifica qñ dñr corpus mobile. qñ nō
pñstuit ipm corpus in eē corpis. sñ est dñia solū modalis determinas et
specificas modū considerandi ipm corpus in hac scientia

Mobile. qñ nō dñr
specifica
sñ modalis.

Sciencia
est habitus
conclusionis
per demonstratiōē
acquisitus

Primi libri physicorum

¶ Corpus mobile est complexum quiddam ergo non potest esse subiectum. Consequentia probatur. quia subiectum scientie debet esse incomplexum. ex quo secundum philosophum primo posteriorum oportet de se cognoscere si est. et quid est. que sunt solum incomplexorum. **Solutio.** licet sit plexum secundum rem est tamen incomplexum secundum rem

Contra hoc replicatur sic

Est plexum secundum rem. ergo etc. Probatum quia complectitur ex subiecto et propria passione. quia ex corpore quod est subiectum. et mobili quod est passio

Solutio. non est ibi complexio ex subiecto et propria passione quando dicitur corpus mobile. quia mobile non nominat ibi passionem. sed nominat potius differentiam explicantem formalem rationem considerandi corpus in hac scientia quomodo distinguitur a corpore in alijs scientijs considerato. **Hec dicitur** aptitudinem consequentem. que est propria passio. sed aptitudinem preuenientem que est differentia substantialis. et hoc dubitans aut negans incidit in errorem quo nescit distinguere inter differentiam substantialem et passionem. manifestum enim est euiliter quod sensibile nonnunquam est nomen substantialis differentie. eo quod animal per definitionem essentialem dicitur substantia animata sensibilis. sicut satis patet in arbore porphyriana. Nonnunquam etiam nomen proprie passionis ut euiliter manifestum est

Contra hoc replicatur sic

Corpus mobile est complexum secundum rem. igitur solutio est falsa. Probatum quia est aggregatum ex substantia quantitate et qualitate sensibili. **Solutio.** verum est corpus mobile acceptum pro eo quod est compositum ex substantia quantitate et qualitate est complexum. sed sic non ponit hic subiectum. sed ponitur hic subiectum in quantum existens in genere substantie aptum natum est quantitati et qualitati subistere. existens ratio quare hoc vel illud corpus physici est quantum et quale.

¶ Corpus mobile non verificatur de omnibus in ista scientia consideratis ergo male ponitur subiectum. Probatum quia non verificatur de primo motore et tribus principijs rerum naturalium. Probatum quia hec est mala predictio. materia est corpus mobile. forma est corpus mobile. priuatio est corpus mobile. primus motor est corpus mobile. **Solutio.** non est necesse subiectum scientie verificari de omnibus in scientia consideratis in recto. sed sufficit ipsum verificari de multis in obliquo. Et ita de predictis verificatur in obliquo. quia dicimus quod primus motor est causa motus corporis mobilis. materia est pars corporis mobilis manens in facto esse. et similiter forma. priuatio vero est pars corporis mobilis in fieri. Et ergo dicit Albertus in commentario suo quod aliqua considerant non quod sunt corpus. sed quia referuntur ad motum ut mouentia. sicut motores orbium secundum quod referuntur ad motum. et anime secundum quod sunt cause motuum in animalibus et vegetabilibus. et ergo ista appellatur naturalia sicut ad motum relata. et non sicut per se motui subiecta. et mutationi.

¶ Sicut corpus mobile ponitur subiectum huius scientie. ita etiam corpus quietabile deberet poni subiectum. Probatum. quia natura

Reparationes

nedū est principium motus. sed etia quietis. vt patebit in definitione eius secūdo huius. Solo. licet natura sit pncipuz motus 7 quietis. tamē motus est pncipalior passio q̄ quietis. qz quietis est quodāmodo priuatiua passio. ex quo est priuatio motus que ad motum reducit. 7 ergo non ponit corz pus quiescibile hic subiectū. sed corpus mobile.

Ad Quies est passio pncipalior q̄ motus. ergo corpus descibibile magis poni debet subiectū q̄ corpus mobile. Probat. qz motus ad q̄ etem ordinat tanq̄ ad finem in quo est motus pfectus. Solo. non omnis motus ad quietē ordinatur. sed solum motus imperfectus. qz pfectissimus motus qualis est motus celi ad nullam quietem ordinatur. nec etiā quiete terminabilis est. sicut in octauo huius phibit.

Ad Nulla scia pbat subiectū suū esse. sed Aristoteles sexto physicoz pbat corpus mobile esse. ergo non est subiectū huius scientie. Solo. Aristoteles sexto physicoz non probat corpus mobile esse. sed ostēdit p̄tra democritum nullum impāribile esse mobile. 7 sic mobile demōstrat inesse corpori. sicut p̄p̄teras inest suo subiecto. Et ergo non ostendit esse simpliciter sed tñ esse in parte. Quod sic debet intelligi. qz non ostendit corpus mobile esse. sed ostendit ipsum mobile qd est passio inesse corpori. Secūdo dicendū est. supposito q̄ ostendatur corpus mobile esse nihilominus potest poni subiectū puenienter. qz phus p̄mo elēchoz probat syllogismū sophisticū esse 7 tñ ponitur subiectū. et sic nō oportet si est 7 quid est supposito nē de subiecto nisi in actuali demōstratione. sed anteq̄ actualis sit demōstratio bene possunt si est 7 quid est inquiri in pncipio scientie.

Querit Quare non potest dici q̄ ens mobile sit subiectus sicut dicit sanctus Thomas. Solo. ppter quatuor rationes. Prima est. qz nullū ens p accidens potest poni subiectum alicuius scientie. sed ens mobile est ens per accidens. ergo non potest poni subiectū in physica. Maior est nota. Minor probatur. quia mobile non est p̄p̄ia determinatio entis sed ipsius corporis. sed quādo determinatio nō addit suo determinabili. p̄p̄io facit cū eo vnū per accidens 7 non per se. Secunda rō est. qz omne cōtrahens debet adiungi immediate suo cōtrahibili proximo. sed p̄mū contrahibile ipsius mobilis est corpus 7 non ens. ergo potius corpus mobile ponitur subiectum q̄ ens mobile. Tercia rō est. quia nullū transcendens potest poni p subiecto alicuius scie. sed ens est transcendens. ergo non p̄r poni pro subiecto. Nec valet p̄sequencia si dicat q̄ ens p̄trahitur per illam differentiaz que est mobile. qz omnis differentia debet esse extra intellectum generis. 7 genus extra intellectum differentie. vt patz tercio metaphysice. Cum ergo nihil moueatur quod sit extra rōnem entis. cum nihil entis rōnem subterfugiat. non potest dici q̄ mobile sit differentia cōtrahens ip̄sus. Quarta est. eadem rōne qua poneretur ens mobile subiectum huius scientie. eadem rōne ens imaginabile poneretur subiectū mathematice. et ens intelligibile subiectum metaphysice. 7 ens mobile ad vbi subiectū in libro de celo 7 mūdo. et ens mobile ad formā in libro perigeneseos siue de generatōe. sed in illis nō ponitur p̄dicta subiecta. igitur corpus mobile est subiectum.

Ad 2am. p̄p̄ibile
in p̄p̄io dñi.
7 p̄p̄io.

Ad 3am. motus ad
quietē ordinatur
in p̄p̄io.

Ad 4am. p̄p̄ia
p̄p̄io.

Ad 5am. p̄p̄ia
p̄p̄io.

Ad 6am. p̄p̄ia
p̄p̄io.

Ad 7am. p̄p̄ia
p̄p̄io.

Primi libri physicorū

Ar Contra hoc sic. Ens inq̄tum ens est subiectū metaphysice. ergo ens mobile est subiectū physice. Consequētia pbat. qz omēs scie particulares abscondūt quāda partē entis. ergo sicut in metaphysica ens transcendenter acceptū est subiectū. ita in physica ens mobile Solo. oēs scie abscondūt quāda partem entis. sed illa pars entis in physica appellat corpus mobile appropriatius q̄ ens mobile. qz mobile est determinatio p̄pria ipsius corporis z nō entis. qz sicut rōnale addit substantie z nō aiali inq̄ proprie. ita mobile eodē mō addit enti z nō corpi

Ar Ens mobile est in plus q̄ corpus mobile. z nō est pueribile cum corpore mobili. ergo videt pueniētius ens mobile poni subiectū q̄ corpus mobile. Probat qz ens mobile verificat de materia p̄ma. nō autē corpus mobile. Solo. ens mobile nō verificat de materia p̄ma. nō em̄ est materia p̄ma ens mobile. sed est p̄ncipiū entis mobilis. licet em̄ materia p̄nceat sub analogia entis z possit aliquo mō dici ens. mobilitas tñ sibi nō p̄p̄rit. qz nūq̄ mouet nisi q̄tum. vt dī sexto physicorū. z q̄ dī p̄ physicorū q̄ est ingenerabilis z incorruptibilis. totū aut̄ p̄positū generat z corrūpitur

Ar Propria passio definit p̄ suū subiectū p̄p̄riū. sed motus definit per ens z nō p̄ corpus. igitur ens mobile est subiectum. Minor pbat qz tercio physicorū dī q̄ motus est actus entis in potentia fm̄ q̄ in potētia. Solo. motus illa p̄ma definitōe nō definitur per ens sicut p̄ subiectū. sz sicut p̄ p̄ncipiū formale. Cū dī venerabilis dñs Albert⁹ q̄ definitio illa sic dī exponit. Motus est actus entis. i. forme fluentis in motu de esse impfec to ad esse p̄fectū. z nō. i. subiecti mobilis.

Contra hoc sic replicatur

Propria passio dī definiti p̄ suū subiectū. sed motus est p̄pria passio. q̄ dī de finiri p̄ suū subiectū. q̄ ens mobile z nō corpus mobile dī esse subiectū. Solutio motus in cōtra transcendens est nō solū in tr. b. generib⁹ q̄ritate q̄ritate et vbi existēs. sed etiā in genere substantie. Et ideo nō est necēariū q̄ p̄ subiectum definit. Qz aut̄ mor⁹ sit q̄q̄q̄ in genere sube p̄z. qz generatio z corrūptio elargatō hōie dicunt mor⁹. z tñ sunt in genere sube. Supposito interea q̄ mor⁹ tanq̄ accidens definit p̄ ens tanq̄ subiectū. nō seq̄ret q̄ ens mobile esset subiectū. qz in definitōe nō dī q̄ motus est actus entis mobilis. sz absolute q̄ est act⁹ entis. Nō aut̄ dī definiti p̄pria passio p̄ subiectū qualecūq̄. sed p̄ subiectū p̄p̄riū. Sed melius dōm̄ est ad obiectū q̄ mor⁹ nō definit illa definitōe p̄ma in rōne p̄p̄rie passionis. sed inq̄tū est spēs sui predica menti. id est inq̄tū ponit in eodē p̄dicamento cū suo termino ad quē. z q̄ sic dī exponit. definitio mor⁹ est actus entis supple formaliter in motu fluentis et sic forma illa q̄ in motu suū acq̄rit essentia suā z spēm a termino ad quē q̄ dat motui spēm. Ista tñ aliteratio. p̄blematica parū utilis est. qz idē dñs Albertus z scūs thō. intēdūt siue ponat corpi⁹ mobile subiectū siue ens mobile

Vonā q̄dē intelligere z scire p̄tingit circa oēs scias q̄ rum sūt p̄ncipia aut cause aut elemēta ex hoz cognitōe

Ar Scire z intelligere videntur ad vnū pertinere. ergo superflue ponū tur in illa p̄p̄one p̄hemali. Solo. licz scire z intelligere cōter acz

Reparationes

cepta idem dicant. proprie tamen accepta multipliciter differunt. Primo ex parte habitū. qz intelligere dependet ab habitu sapientie. scire autē ab habitu scie. Secūdo. quia intellectus est principiorū. scia autē conclusionū.

Queris Quot conclusiones ponit phus in parte prophetiali.
Sola. duas. Prima est ista *premissa*

In naturali philosophia procedendū est scientialiter a pñci-
pijs causis et elementis ad eorū pñcipia et elementa
¶ Et probare eam pñs sic. In oīni scientia in qua sunt pñcipia cause et ele-
menta ptingit scire et intelligere. et ex eorū cognitione scialiter procedere. Sed
in physica sunt pñcipia cause et elementa. ergo ex illis ptingit scire et intelli-
gere. et ex eorū cognitione scientialiter procedere. Quod erit manifesta ex dis-
cendis inferioribus. Maiorem probat pñs. quia tunc arbitramur vñquod
q3 cognoscere cū cognoscimus causas primas et pñcipia et vsq3 ad elementa

Principia cause z elementa videntur idem scire. ergo male ponitur hic omnia. Solutio. in proposito non dicunt idem. sed supponunt pro diuersis. quia Albertus z commentator Averrois dicunt. qd p principia intelligantur cause efficientes. que sunt principia motus. Et per causas intelliguntur cause finales. *quia omne analogum per se positum stabit pro significato suo famosiori.* sed causa finalis est causarum potissima. non solum quando generatus ille importat habitudinem excellentie. sed est causa causarum. quia omnis causa principium. eo qd causa efficiens non mouet in executione nisi mota via intentionis a fine. et quia efficiens virtutem causandi habet a fine. ergo est causa aliarum duarum. Per elementa vero intelliguntur due cause intrinsece. videlicet formalis z materialis. ex quibus essentialiter constituitur z eleme[n]tarum res naturalis. Dicuntur autem illa duo elementa respectu totius compositi quod ex materia z forma tanquaz ex suis elementis constituitur. *Sed doctor sanctus in suo comentario dicit qd per causas intelliguntur cause formales et cause finales.* Finis autem z forma sunt cause maxime sibi propinque. z maxime accedunt ad inueniendam. quia in vno coincidunt. Per principia intelligit causas efficientes. sed per elementa solum materia. accipit enim elementu[m] p[ri]ncipie. et sic solum materia est elementum. sicut tangitur quinto metaphysice. Sed quia materia z forma eleme[n]tant et constituunt rem materialem tanquam intrinseca principia. ideo recte dici potest finis dominium Albertum qd per elementum intelligantur due cause intrinsece. in isto tamen parua vis est. qd plus per ista in textu posita vult intelligere quatuor causarum genera

Querit Utrum quælitet scientia procedit ex causis principijs
et elementis. Solutio. non loquendo proprie, sed solū
physica scientia. Et ratio est, quia physicus considerat corpus mobile pro
ut ex quatuor causis per motum causantibus dependet. Mathematicus
vero solum considerat vnā causam scz formalem, quia abstrahit fm ra-
tionem a motu et materia sensibili. considerans solum materiam imagina-
bilem. Sed metaphysicus tm tres causas considerat. scz formalem efficien-
tem et finalem. materiam vero non considerat.

Primi libri physicorum

¶ Metaphisicus considerat omnes causas. ergo hoc dictum falsum
 Probat. qz considerat omne ens sz sub ente in qtu ens continent ocs
 cause Solo. metaphisicus bn determinat de qtuor causis in qtu pri
 cipant rones entis. et in qtu continent sub ente transcendeter accepto. Qm
 no demonstrat p qtuor causas vt sunt pncipia motus siue transmutatois
 sed tres causas considerat in qtu principiant simplicem emanationem.

¶ Mathematicus considerat plures causas qz formale. ergo Probat
 qz considerat etia materia. Probat. qz accis no ptece sine sub
 iecto sz mathematicalia sz accia. sz consideras ea considerabit etia subiecta
 So. lz mathematicalia no ptece sine subiecto siue materia in q sunt
 fm esse existentie eoz. mathematicus tn h mo ea no considerat. sz considerat
 ea put fm roem diffinitiu a materia sunt abstracta qz fm re et ee ex
 istentie sunt pincta. Nec etiam considerat cam efficientem. qz efficiens
 est principium vnde motus. Nec etiam causam finalem considerat. quia
 dicit phs q in mathematica no est finis neqz bonu.

¶ In mathematica sunt qtuor cause. Probat pmo de fine. qz vni
 cuiusqz scie est aliqs determinat finis. Secdo in mathematica
 est subiectu. sz materia. tercio ca efficiens. qz passiones. cu subiec
 tu est ca efficiens siue passionis. etia in mathematica est forma. vt ia dici
 rum est. sz in ea sunt ocs cause Solo. in mathematica sunt bn ocs caus
 se vt principia cognitiois z doctrine. Sed no sunt ibi cause ocs causantes
 p motu. Jam dicimus q materia est subiectu motus. et efficiens est causa
 motus. et finis est terminus motus. et sic etia no est in mathematica si
 nis neqz bonu mouentis et mobilis licet sic finis doctrine.

¶ Conclusio scda textus cum sua probatione

¶ Querit. Que est scda conclusio partis penultis Solutio ista

¶ In phisica procedendu est a magis confusis et vniuersali
 bus ad minus confusa et minus vniuersalia.

¶ Et pbat ea phs sic. Innata est nobis via a notioribz nobis ad nature
 notiora. pcedere sz pusa z vniuersalia sunt nobis magis nota. ergo a ta
 libz pcededu est in hac scia. Maior pbat. qz no sunt eade nobis nota et
 nature. Minor pbat tribz signis. Primu signu est de roto integrali. qz
 totu integrale nobis notu est qz sue pres. sicut tota domus nobis notior
 est qz sue pres. Secudu est de roto definito. qz totu definitu nobis notu
 est qz sue pres. sicut h definitu ho e nob notu qz sue pres q sz aial z roale.

¶ Dicitu est q pfusiora et vniuersalia sunt nobis magis nota. sed
 partes definiens sunt vniuersaliores z pfusiores ipo definito.
 sz definitu no est nobis notius ptribz definiens. Minor pbat
 qz aial est pars definiens hoem. et tn aial cu sit genus hois est vniuersa
 lius z pfusius qz ho Solutio aial potest accipi dupliciter. Uno modo
 in rone generis. z sic pcedit argumentu. Alio mo in rone partis definiens
 ris. et sic aial est nobis minus notu qz suu definitu quod est homo.

¶ Arguit. Qualitercuqz dicat nuncqz potest definitu esse vniuersalius

Reparationes

primis definiendis. ergo nunq̃ potest nobis esse notius. **Ans** est notum. q̃ tunc definitio nō pueniret om̃i p̃tento sub definito. **Solutio** licet nunq̃ definitū sit vñuersalius q̃ sue partes definiētes. suū ficit tñ in p̃posito q̃ ip̃sum sit confusius. Et q̃ hoc sit verū patet. Quia definitū dicit idem quodāmo confuse et implicite. quod definitio dicit determinate et explicite. p̃pter quod dicit definitio quasi valde finitio. Et sic accipit vna pars definitionis in ordine ad alia p̃ qua determinat. Tercū signū sumitur ex apprehensione puerorū. Quia pueri in principio appellat̃ oēs viros patres. et oēs feminas matres. postea vero cōfōrtata etate discernit vnū q̃d q̃s. q̃s sc̃z fm̃ veritatē est pater z q̃ fm̃ veritatē mater

Ad Vniuersalia nō sunt nobis magis nota. ergo maior predicta rōnis falsa. **Probat** q̃a dicit p̃hs p̃mo posterior. q̃ singularia sūt nobis notiora. **Solutio** duplex est cognitio in nobis. sc̃z sensitiua z intellectiua. Jam ad argumentū dicit q̃ singularia sunt nobis. bñ notiora cognitione sensitiua de qua loquit̃ p̃hs primo posteriori. non tñ cognitio ne intellectiua. quia sic vniuersalia sunt nobis notiora. et de illa loquitur p̃hs in p̃posito.

Ad Cognitione intellectiua vniuersalia sunt nobis minus nota. **Probat** atur p̃ p̃hs in p̃dicamentis dicētes. Q̃ si q̃s querat vel assignet q̃d sit fortes. familiaris siue puenientius respōdet hō q̃ aial. sed homo est minus vniuersalis q̃ aial. ergo minus vniuersalia sunt nobis notiora. **Solutio** duplex est cognitio. sc̃z confusa et determinata. Jam dñm est q̃ cognitione confusa magis vniuersalia sunt nobis notiora. et de tali cognitione loquit̃ p̃positio. Sed cognitione determinata minus vniuersalia sunt nobis magis nota vt probat argumentum.

Ad Videtur q̃ in phisica singularia sunt magis nota. **Probat** q̃a sc̃ia phisica est p̃fectius intellectus ad sensum exteriorē reflexi et potissimum vt in titulo patuit. Sed singularia sunt sensui p̃p̃iniora. **Solutio** Alberti in cōmentario duplex est via sc̃z resolutionis z p̃positionis. Jam in phisica singularia sunt magis nota via resolutionis. Sed via cōpositionis vniuersalia z magis confusa sunt magis nota. Et sic cōmittit̃ hic in argumēto fallacia equiuocationis. Etiam vt in cōmentariis diffuse habet̃ natura equiuocat̃. quia accipit̃ vel p̃ natura naturante. vel p̃ natura que ē formalis quidditas. z sic vniuersalia sunt natura notiora. id est per suam naturā. Est etiam equiuocatio in vniuersali q̃ vniuersale in p̃posito accipit̃ p̃ vniuersali in re. et in primo posteriorum pro vniuersali post rem.

Querit̃ Quot sunt libri naturalis philosophie. **Solutio** oēs sc̃z phisicorum. liber de celo et mundo. de generatione et corruptione. meteororum. De mineralibus quem Albertus p̃simplēto naturalis philosophie edidit. De anima De vegetabilibus et plantis. et de aialibus. Et ratio est. quia in tota naturali philosophia determinatur de corpore mobili. vt de subiecto. Aut ergo in contracc. aut contracte. Si primum sic est liber phisicorū. Si sc̃dm hoc est duplici

Primi libri phisicorū

ter aut vt contractū est ad vbi vel ad formāz. Si p̄mū sic est liber de celo. Si scdm hoc est dupliciter vel ad formā simplicis elementi. vel ad formā mixti. Si p̄mū sic est liber de generatōe. Si scdm hoc est dupliciter vel mixti imperfecti vel p̄fecti. Si p̄mū sic ē liber methēorū. Si scdm hoc est dupliciter vel mixti p̄fecti inanimati vel animati. Si p̄mū sic est liber mineraliū. Si scdm hoc est dupliciter. quia vel determinat de mixto animato in cōmuni vel in speciali. Si p̄mū sic ē liber de aia. Si scdm hoc ē dupliciter qz vel determinat de mixto aiato aia vegetatiua vel sensitiua. p̄mo est liber de vegetabilibz et plantis. scdo liber de aialibz

Querit Quomodo diuiditur primus liber qui appellat phisicorum. **Solutio** in octo libros parciales.

In primo determinatur de principiis rerum naturalium scz de materia forma et priuatione.

In secundo de natura et causis per se et per accidens ex quibus res naturales dependēt.

In tercio de passionibz intrinsicis corpis mobilis. scz de motu et infinito.

In quarto de passionibz extrinsecis corpis mobilis scz de loco vacuo et tpe

In quinto de partibz subiectiuis et de speciebz ipsius motus

In sexto de p̄tibz integralibus ipsius motus

In septimo de motu finis qz dependet a mouente et mobili

In octauo de p̄petuitate motus scz de primo motu et de p̄mo motore

Incipit pars executiua huius libri

Textus est cum sua expositione

Querit Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati. **Solutio** qz quidā eorū posuerunt vnum principium. Quidam vero plura. qui posuerunt vnū. posuerunt illud vel immobile. vel mobile. Si immobile aut ē finitū aut infinitū. Si p̄mū sic posuit ipm p̄menides. Si scdm sic posuit ipm melissus. Si mobile sicut p̄corditer dicūt phisici. naturalis de p̄cipiis loquētes tūc sic diuersificati. Quia qdā eorū posuerūt ignē sicut eraclitus. Quidā aerē sicut diogenes. Quidam aquā sicut thales. Quidā mediū inter aerē et aquā puta vaporem sicut leucippus. terram vero solāz p̄pter eius imobilitatem nullus posuit quia magis apparet eam esse p̄ncipiātum q̄ p̄ncipium. et ergo dicit phis qz sola terra caret indice.

Querit. Quō sunt diuersificati qui posuerunt plura. **Solutio** qdā eorū posuerunt finita quidam infinita. Qui posuerunt finita sic sunt diuersificati. Quia quidāz posuerūt duo sicut Plato qui posuit magnū et parū aut tria sicut aristoteles. Aut quatuor sicut Empe. qui posuit quatuor vocata elementa. Qui posuerūt infinita sic sunt diuersificati. Quia quidam posuerūt infinita eiusdem rōnis sicut Democritus qui posuit infinita archomalia corpa vnus nature finis substantia s̄ vt satis uaret dām in rebz posuit illa differre. p̄mo figura qz dixit qdā recta qdā curua aliq̄ triāgularia aliqua quadrangularia et ex illis aliq̄ fieret p̄positio. scdo dicebat ea differre ordine qz dicebat aliq̄ esse p̄ora aliq̄ p̄steriora. tercio qz dicebat qdā esse ante et qdā retro qdā sursum qdā deorsum

Quomodo aut
liber phis. p̄
omnē librorū

De p̄ncipiis rerū
naturalium p̄
omnē librorū

De p̄ncipiis rerū
naturalium p̄
omnē librorū

De p̄ncipiis rerū
naturalium p̄
omnē librorū

De p̄ncipiis rerū
naturalium p̄
omnē librorū

De p̄ncipiis rerū
naturalium p̄
omnē librorū

De p̄ncipiis rerū
naturalium p̄
omnē librorū

De p̄ncipiis rerū
naturalium p̄
omnē librorū

De p̄ncipiis rerū
naturalium p̄
omnē librorū

Reparationes

tribus definitiōibus. ergo nūq̃ potest nobis esse notius. **N**is est no-
tum. q̃ tunc definitio nō pueniret oīni p̃tento sub definitō. **S**olutio
licet nūq̃ definitiō sit vniuersalius q̃ sue partes definitentes. su ficit tñ
in p̃posito q̃ ipsum sit confusius. Et q̃ hoc sit verū pater. Quia definitiō
dicit idē quodānō confuse et implicite. quod definitio dicit dētermina-
te et explicite. p̃ter quod dicit definitio quasi valde finitio. Et sic acci-
pit vna pars definitionis in ordine ad aliā p̃ quā dēterminat. **T**erciuū
signū sumitur ex apprehensione pueroꝝ. Quia pueri in principio appellat
oēs viros patres. et oēs feminas matres. postea vero cōfortata erat dē-
terminū vniūq̃q̃. q̃s sc̃z fm̃ veritatē est pater ⁊ q̃ fm̃ veritatē mater

Ad vniuersalia nō sunt nobis magis nota. ergo in aīo predictē rō-
nis falsū. Probā qd dicit p^hs p^{mo} posterior. q^d singularia sūt
nobis notiora. Solutio duplex est cognitio in nobis. scz sensitiua ⁊ in-
tellectiua. Jam ad argumentū dicit q^d singularia sunt nobis. bñ notiora
cognitiōe sensitiua de qua loquit p^hs p^{mo} posteriorū. non tñ cognitio
ne intellectiua. quia sic vniuersalia sunt nobis notiora. et de illa loquitur
p^hs in p^oposito.

Ad cognitione intellectuā vniuersalia sunt nobis minus nota Pro-
batur pphm in p'dicamentis dicere. Qd si qs querat vel assignet
qd sit foras familiaris siue puenientis responderet hō qd aial. sed homo
est minus vniuersalis qd aial. ergo minus vniuersalia sunt nobis notiora
Solutio duplex est cognitio. scz confusa et determinata. Jam dōm est
q cognitōne confusa magis vniuersalia sunt nobis notiora. et de tali cog-
nitōne loquitur ppositio. Sed cognitōne determinata minus vniuersalia
sunt nobis magis nota vt probat argumentum.

Notandum q̄ in phisica singularia sunt magis nota. Probatur. q̄
scia phisica est speciatim intellectus ad sensum exteriorē reflexi et
potissimū vt in titulo patuit Sed singularia sunt sensui p̄p̄inquoia. g.

*Solutio Alberti in cōmentario duplex est vias res resolutionis 2 po
sitionis. Nam in phisica singularia sunt magis nota via resolutionis Sed
via cōpōsitiōis vniuersalia 2 magis confusa sunt magis nota. Et sic cō
nititur hic in argumēto fallacia equiuocatiōis. Etiam vt in cōmentarijs
diffuse habet natura equiuocat, quia accipit vel p natura naturante. vel
p natura que ē formalis quidditas. 2 sic vniuersalia sunt natura notio
ra. id est per suam naturā. Est etiam equiuocatio in vniuersali qz vniuer
sale ut pposito accipit p vniuersali in re. et in primo posteriorum pro vni
uersali post rem.*

Queritur Quot sunt libri naturalis philosophię. **Solutio** octo scz. phisicorum. liber de celo et mundo. de generati-
ne et corruptione. meteororum. De mineralibus quem **Alterius** pro-
simplimento naturalis philosophię edidit. De anima. De vegetabilibus
et plantis. et de animalibus. Et ratio est. quia in tota naturali philosophia
determinatur de corpore mobili. vt de subiecto. Aut ergo incontracte.
aut contracte. Si primum sic est liber phisicorū. Si secundum hoc est duplex

Primi libri phisicorū

ter aut vt contractū est ad vbi vel ad formā. Si p̄mū sic est liber de celo. Si scdm hoc est dupliciter vel ad formā simplicis elementi. vel ad formā mixti. Si p̄mū sic est liber de generatōe. Si scdm hoc est dupliciter vel mixti imperfecti vel p̄fecti. Si p̄mū sic ē liber mēthēdōrū. Si scdm hoc est dupliciter vel mixti p̄fecti inanimati vel animati. Si p̄mū sic est liber mineraliū. Si scdm hoc est dupliciter. quia vel determinat de mixto animato in cōmuni vel in speciali. Si p̄mū sic ē liber de aia. Si scdm hoc ē dupliciter qz vel determinat de mixto aiato aia vegetatiua vel sensitiua. primo est liber de vegetabilibz et plantis. scdo liber de aialibz

Querit Quomodo diuiditur primus liber qui appellat phisicorum Solutio in octo libros parciales.

In primo determinatur de principiis rerum naturalium scz de materia forma et priuatione.

In secundo de natura et causis per se et per accidens ex quibus res naturales dependēt.

In tercio de passionibz intrinsicis corpis mobilis. de motu et infinito.

In quarto de passionibz extrinsecis corpis mobilis scz de loco vacuo et tpe

In quinto de partibz subiectiuis et de speciebz ipsius motus

In sexto de p̄tibz integralibus ipsius motus

In septimo de motu fm qz dependet a mouente et mobili

In octauo de p̄p̄tate motus scz de primo motu et de p̄mo motore

Incipit pars executiua huius libri

Textus est cum sua expositione

Querit Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati. Solū qz quidā eorū posuerunt vnum principium. Quidam vero plura. qui posuerunt vnu. posuerunt illud vel immobile. vel mobile. Si immobile aut ē finitū aut infinitū. Si p̄mū sic posuit ip̄m p̄menides. Si scdm sic posuit ip̄m melissus. Si ē mobile sicut p̄corditer dicūt phisici. naturalis de p̄cipiis loquētes tūc sic diuersificati. Quia qdā eorū posuerūt ignē sicut eraclitus. Quidā aerē sicut diogenes. Quidam aquā sicut thales. Quidā mediū inter aerē et aquā puta vaporem sicut leucippus. terram vero solā p̄p̄ter eius imobilitatem nullus posuit quia magis apparet eam esse principiatum q̄ principium. et ergo dicit phisus qz sola terra caret indice.

Querit. Quō sunt diuersificati qui posuerunt plura Solutio q̄dam eorū posuerunt finita quidam infinita. Qui posuerunt finita sic sunt diuersificati. Quia quidā posuerūt duo sicut Plato qui posuit magnū et parū aut tria sicut aristoteles. Aut quatuor sicut Empe. qui posuit quatuor vocata elementa. Qui posuerūt infinita sic sunt diuersificati. Quia quidam posuerūt infinita eiusdem rōnis sicut democritus qui posuit infinita aethomalia corpa vniū nature fm substatia s; vt sabbuarer drām in rebo posuit illa differre. p̄mo figura qz dixit qdā recta qdā curua aliq̄ triangularia aliqua quadrangularia et ex illis aliq̄ fieret p̄positio. scdo dicebat ea differre ordine qz dicebat aliq̄ esse p̄ora aliq̄ posterora. tercio qz dicebat qdā esse ante et qdā retro qdā sursum qdā deorsum

Quomodo diuiditur primus liber phisicorum in octo libros parciales

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Quomodo antiqui loquētes de principiis rerū naturalium sunt diuersificati

Reparationes

Querit Quare nullus antiquorū posuit terrā pro principio om-
nium rerū. *Solutio* propter eius nimiam grossitatem et
materialitatem. Jam ad rationem principij pertinet simplicitas. cum ergo terra sit
elementū grossissimū. simplicitatis ratio sibi repugnat. et per hanc rationem principij.

Ad Empedocles posuit quattuor elementa pro principijs omnium rerum
ergo etiam posuit terrā. quia terra est unū elementorū. ergo male dicitur
nullū antiquorū posuisse terrā pro principio. *Solutio*. nullus antiquorū po-
suit solā terrā pro principio omnium licet aliq̄d bonū posuerūt eam cum alijs elemen-
tis. Et hoc modo dictum fuit supra quod sola terra caret iudice

Querit In quo conveniūt omnes isti antiqui. *Solutio* in hoc
conveniunt. quod eodem modo locuti sunt de ente. sicut de
principijs entis. ita scilicet quod illi qui posuerūt plura principia. etiam posuerūt
plura entia. Et qui posuerūt unū principium. etiam unū ens posuerūt. et
de illo quesiverūt an esset mobile vel immobile

¶ Textus cum commento

Queritur Ultra contra antiquos innaturaliter loquētes. scilicet
contra permendē et melissum sic disputandum.
Solutio non. quia nec opponendo nec respondendo.

Querit Quāto probat philosophus quod contra eos non sit disputandum
opponendo. *Solutio* duobus rationibus. Prima ratio
est contra negantes principia non est disputandū. sicut geometer non dis-
putat contra negantē sua principia. sed hoc est alterius scientie que ap-
pellatur logica vel scientia omnibus cōis que est metaphisica. sed innaturaliter
loquētes negabāt principia. ergo contra eos non est disputandū. *Secundo*. pro-
bat. quia permendes et melissus negaverūt motū. quia posuerūt unū ens un-
mobile. scilicet omnia aut quidam moveri est principium in phisica.

Ad philosophus disputat contra istos ut patebit postea. et videt sibi ipsi con-
tradicere. *Solutio* contra negantes principia particularis scientie non
est disputandū per principia eiusdem scientie particularis. Sed tamen potest dis-
putari contra eos per principia aliorum scientiarum. puta metaphisice. et sic facit philosophus
in hoc libro. Vel idem est quod philosophus non disputat hic contra negantes sua prin-
cipia de necessitate. sed solum de congruentia et propter bonitatem doctrine

Querit Que est ratio quod particularis scientia non potest disputare
contra negantes sua principia. *Solutio* quia omnis demonstra-
tio inuit principijs que sunt quedā lumina. in quorum luce videt veritas
cōclusionis. sicut ergo non exire lumine nihil cōtingit videri. Ita invalida
est et negatis principijs negatur fundamentum totius disputationis.

Querit Quare ponentes plura principia non diversificant pes-
nes hoc quod quidam posuerūt motū. et quidā negaverunt
motū ita quod quidā eorum posuerūt plura mobilia. et quidā imobilia. *Solutio*
causa diversitatis est. quia ex pluribus nequit unū aliquid fieri. nisi per motū
et non ponentes plura principia. necessario cōcesserūt motū esse. secus autē
est de his quod ponūt unum principium. et unū ens.

Primi libri phisicorū

Ad Ex vno nō ptingit aliquid fieri nisi p motū. ergo illi etiā necessa-
rio habebūt pcedere motū Solo. verū est. sed negātes motum
negauerūt fieri. ponētes autē plura pncipia fieri negare nō potuerūt. qz nō
potuerūt assignare modū quō plura pncipiarent

Ad Sic etiā nō pōt imaginari quō vnū pncipiat sine motu Solo
negātes motū z ponētes vnū ens nō ponūt ipm verū pncipium
sed verā rōem pncipij negant. nisi forsan q̄tūm ad apparentiā. ponentes
autē plura pncipia nō dicūt illa pncipia deficere a rōne pncipij.

Querit Quod est illud pncipiū qd innaturaliter loquētes ne-
gauerūt Solutio. negauerūt motum esse pnci-
piū est in phisica omnia aut quedam moueri. vt supra dictū est.

Ad Principia debēt esse incōplexa. sed omnia aut quedā moueri ē qd
dam cōplexū. ergo non est pncipiū Solo. p hoc pplexum dat
intelligi vnū pncipiū incōplexū qd est motus

Ad Contra. motus est pncipiū. ergo non est pncipiū. Probat
qz motus est passio. sed ois passio est pncipiata a suo subiecto
Solo. duplex est pncipiū. scilz essendi. z sic pncipia dicunt materia for-
ma z p̄uatio. z tale pncipiū nō est motus. Aliud est pncipiū demon-
strandū. z sic motus est pncipiū. qz est passio que est vnū de tribz p̄cog-
nitis. Vel dōm est. licet motus nō est pncipiū essendi. est tamē pncipiū
cognoscendi. qz p motū res naturales cognoscunt. Vel motus nō est prin-
cipiū. sed omnia aut quedā moueri est pncipiū pplexum

Ad Motū esse est demonstrabile. ergo nō est pncipiū demonstrandū
in phisica Solo. motū esse in mobili vtiqz est demonstrabile.
sed motum esse in entitate sua in phisica est indemonstrabile. hoc est esse in
parte motus bene est demonstrabile. sed nō esse simpliciter

Querit Propter quid dē phis. nobis subijciunt omnia q̄ sunt
in natura. aut quedā moueri Solo. hoc dē ad desig-
nandū qz nō omnia que sunt in natura mouent. sed aliqua et aliqua nō. licz
em̄ omne corpus natum sit moueri z sit mobile vel moueat. nō tamē om-
ne quod est in natura. qz pncipia rez naturalium non mouent p se sed p ac-
cidens. Similiter et puncta z accidentia similiter z ipsa anima. Vnde
res etiā separati sunt aliquāliter in natura tanqz pncipia mouentia. et hē
om̄ino sunt immobiles. z ppter h̄mōi infra dicitur octauo huius. qz tota
multitudo entium resolubilis est ad quandā tēritatē. qz aliqua sunt q̄ sem-
per mouent. aliq̄ q̄ semp̄ desunt. z aliq̄ q̄ aliq̄ mouent z aliq̄ desunt Si-
militer licz oia corpa moueant. nō tñ equaliter z om̄i modo sed aliq̄ sunt
quodāmodo immobilia. vt corpa celestia sunt immobilia ad formaz. mobilia
autē fm̄ locū. terra mobilis est ad formā. sed immobilis est fm̄ locū in rō-
ne totius p̄siderata. Alia autē omnia corpa vtroqz modo sunt mobilia. Ad
istam ergo diuersitatem designandā potissimū de terra que immobilis ē lo-
caliter. licet maxime moueatur motu alterationis ppter cōcursum radios
rum celestium dē. nobis autē subijciunt omnia que sunt in natura aut qdā mo-
b

Reparationes

Ad 1. Quia autem terra mouetur maxime motu alterationis. probatur. quia dicitur per philosophum in aliarum rerum in terra sunt pregnantes alterationes. in cuius signum in ventre terre generantur mineralia que sunt mirabilis virtutis. sicut hoc patet in his que apud nos sunt lapidibus preciosis. et ergo poete dicunt deos conuenire in terra ad celebrandum sinodum fatalis iurisdictionis. **¶** Secunda ratio est. quia contra opinioniones manifeste falsas non est disputandum opponendo. et opinioniones istorum sunt manifeste falsae. ergo non est contra eas disputandum. **¶** Tunc tamen iste ducit opinioniones. quia ut dicitur per philosophum opinio permenidis fuit rationabilior opinione ipsius melissi. quia quibus uterque posuerit unum ens immobile. tamen permenides dixit hoc finitum. melissus autem dixit hoc infinitum. id est melissus est ponere finitum contra infinitum.

Ad 2. Quia autem terra mouetur maxime motu alterationis. probatur. quia dicitur per philosophum in aliarum rerum in terra sunt pregnantes alterationes. in cuius signum in ventre terre generantur mineralia que sunt mirabilis virtutis. sicut hoc patet in his que apud nos sunt lapidibus preciosis. et ergo poete dicunt deos conuenire in terra ad celebrandum sinodum fatalis iurisdictionis.

Queritur. Quomodo probatur philosophus contra eos non est disputandum respondendo. Solo duobus rationibus. Prima est. rationes sophistarum et litigiosorum non sunt necessario soluende. sed rationes permenidis et melissi sunt litigiosae et sophisticae. ergo non sunt necessario soluende. **¶** Minor probatur. quia peccat in materia falsas propositiones assumendo et in forma non syllogizantes. **¶** Secunda est. quia rationes procedentes ex oppositis principiorum non sunt soluende. sed rationes permenidis et melissi sunt huiusmodi. ergo non sunt soluende. **¶** Maior patet a similibus. Nam rationes antiphontis in mathematica non sunt soluende. quia procedunt ex oppositis principiorum mathematicae. quibus voluit probare quadraturam circuli. **¶** Rationes tamen brillonis in mathematica solui possunt. quia ille procedit non ex oppositis principiorum. sed ex veris principijs male tamen intellectis.

Queritur. Quare Aresto disputat contra illos innaturaliter loquentes. cum tamen iam probauit contra eos id non esse disputandum. **¶** Solo. et si non sit contra eos disputandum necessario. tamen de bonitate doctrine potest contra eos disputari. ex eo scilicet quia de rebus nature loquuntur stultis. et hoc non ex principijs huius scientie. sed ex principijs altioris scientie. scilicet metaphysice. ex diuisione entis et unius que sunt considerationis illius scientie. ut supra dictum est.

Queritur. Quomodo disputat philosophus contra eos opponendo. Solo. dupliciter. Primo ex preteritis. Secundo ex preteritis. Ex preteritis sic arguit philosophus. ens dicitur multiplex. scilicet de substantia et accidente. Tunc sic. si esset unum ens tamen sicut ipsi dicunt. vel hoc esset substantia vel accedens. vel aliquod compositum ex substantia et accidente. sed nullum istorum potest dici. **¶** Minor probatur. quia non potest dici quod hoc ens sit accedens. quia accedens non potest esse sine subiecto. nec potest dici quod sit substantia. quia substantia secundum se nec est qualis nec quantitas. nec finita nec infinita. sed est contra eos. quia ipsi dixerunt quod hoc ens vel esset finitum vel infinitum. iam finitum et infinitum ratio soli quantitati conuenit. **¶** Nec etiam potest dici quod sit compositum ex substantia et accidente. quia tunc essent plura entia. ex quo substantia et accedens genere distinguuntur et sunt plura.

Ad 2. Substantia est secundum se qualis et quantitas. **¶** G. dictum supra falsum. **¶** Probat. quia illud est secundum se quale et quantum cui secundum se insunt qualitas et quantitas. sed sic est de substantia. **¶** Probat. quia substantia est primum subiectum qualitatis et quantitatis. **¶** G. qualitas et quantitas secundum se insunt subiecto. Solo. substantia est bene secundum se quantitas et qualis ex supradicto inaptum est primum subiectum qualitatis. et

Primi libri phisicorū

quantitatis nō tamen est qualis z quāta ita q̄ qualitas z quātitas sunt
de intrinseca eius ratione

Ar Substātia est qualis non qualitate supaddita sed q̄litate sibi in
trinseca. ergo h̄ dictū falsum. Probat. qz hō dī rōnalis. z tamē ra
tionalitas nō est homini supaddita Solo. substātia bñ p̄r dīcī q̄lis qua
litate essentiali. sed non qualitate accidentali. quia illa est sibi superaddita
non autē prima.

Ar Accūs p̄r esse sine suba. Probat. qz accūs h̄z esse distinctū a suba
ergo p̄r esse sine suba. Tenet p̄ntia. qz vñū qd̄qz subsistit p̄ suis
esse Solo. licet accūs habeat esse qd̄ dīratiū in p̄prio genere distinctus
a qd̄ dītate sube. nō tñ habet esse existētie a seipso sine suba. igit̄ non p̄r sine
suba existere. Et hoc est qd̄ dīr Aūcenna q̄ essentia siue intellectus acci
dentis est absolutus sed esse snū est dependens.

Querit Quō p̄hus oñdīt q̄ nō sit vñū ens. Solo Probat
p̄mo ex p̄e vnus. qz vñū dīr tripl̄. scz p̄mutate. indi
uisibilitate. z rōne. Si q̄ oīa essent vñū ens. vel ergo vñū cōtinuitate. vel
indivisibilitate. vel rōe. sed nullū istoz p̄r dīcī. g. Vñū p̄bat p̄mo q̄ nō
cōtinuitate. qz tñc p̄nt esse plura entia. ex q̄ p̄ntū est diuisibile in infinitū
et hoc est p̄ra opinione eoz. qz ip̄i dixerūt q̄ esset tñ vñū ens. nec p̄nt cē
plura entia. Nec sunt vñū indivisibilitate. qz indivisibile nō est q̄cum vel
infinitū. qd̄ p̄ra eos est. qz ip̄i dixerunt hoc ens esse finitū vel infinitū. fini
tū p̄ntēdes. infinitū melius. Nec sunt vñū ens rōne. qz sic eadē esset rō
hoīs. bonis. leonīs. z asini. z sic de alijs quod est impossibile

Ar Quid est q̄ oīa sunt vñū ens. Probat. qz ens z vñū p̄uertunt. sed
oīe qd̄ est est ens. ergo oīe qd̄ est est vñū. So°. accipiendo vñū
trāscēdēter sic p̄uertit cū ente. z sic qd̄libet ens est distributiuē vñū. sed
accipiendo vñū p̄nt est p̄ncipiū quātitatis discrete. sic nō p̄uertit cū ente
nec oīnia entia collectiuē accepta sunt vñū

Ar Bñ valēt p̄ra sic arguēdo. h̄ ens est vñū. z h̄ ens est vñū z cū. g.
oīe ens est vñū. g. So°. ista p̄pō oīe ens est vñū est bñ p̄a si ca
piat oīe ibi distributiuē. vt sit sensus. oīe ens est vñū. i. qd̄libet ens ē vñū
sed tñ est falsa si capiat oīe collectiuē. qz sic nō sunt oīia vñū ens

Ar Qd̄ est dubiū qd̄ p̄hs ibi mouet in textu. z tñ nō soluit So°
istud. vtrū totū z ps sunt vñū z idē. Et p̄metatoz dīr distinguē
do de triplici toto. scz de toto essentiali. integrali. z potestatiuo. Jam ista
dubitatio solū intelligit̄ de toto integrali. z sic r̄ndēdū est ad dubiū q̄
totū et ps sunt idē materialiter. sed distinguuntur formaliter.

Ar Quō posteriores p̄hi turbati sunt quēadmodū t̄antiq̄ Solo
p̄turbati s̄z. qz atq̄ posuerūt vñū ens. z posteriores nō potēs
saluare q̄ esset tñ ens z opinātes improbable cē plura entia abstulerunt
copulā a p̄pōibz. qz copula dīr vnitatem z diuersitātē extremoz. z ḡ p̄nt
bāt q̄ si poneret copula necārio ponerent plura entia. z sic nō audēbāt dī
cere hō est albus. sed dixerūt hō albus. Alij autē vidētes illā loquutionē imp̄
fecit q̄ dīr hō albus sine copula mutauerūt nōmē in verbū dicētes. hō albus

b u

Reparationes

Queritur Utrum sit necesse auferre copulā a pponibz Solo. nō. qz etsi copula dicat unitatē aliquā vel diuersitatē nō tamē de omnimodā unitatē vel diuersitatē sed talē qualē extrema requirunt. quare remanere copula p̄t saluari unitas vel diuersitas entium Et ergo illi frustra abstulerūt copulā a pponibz. Et de venerabilis dñs Albertus qz error illoz. p̄cessit ex ignorantia logicē.

Queritur Quō disputat p̄hs cōtra istos innaturaliter loquētes respondēdo Solo. primo ponit rōnes illoz. z secundo soluit eas. Et p̄mo soluit eas in generali. postea in speciali

Queritur Quō soluit illas in generali Solo sic. Et em̄ qz non est difficile soluere rōnes Permenidis et Delissi. q̄a sophistice sunt peccātes in materia. In forma in materia q̄dem falsum assumēdo. z in forma male p̄cludēdo. Utrū tñ est qz rōnes melissi sunt magis onerose vero p̄ho q̄ rōnes permenidis nō habētes tantā dubitationem. Sed vno incōuenienti dato plura sequuntur

Queritur que sit opinio Delissi. Solo qz essz tñ vnū ens immobile z infinitū Et p̄bat eā q̄tuor sequentijs

¶ Prima est. om̄e qd est factū hoc hz p̄ncipiū. ergo qd nō est factū nō hz p̄ncipiū. sed ens nō est factū. q̄ non hz p̄ncipiū. Vnōrē p̄bat. qz si esset factū vel esset factū ex nihilo vel ex aliq̄ sui. Nō ex nihilo. qz ex nihilo nihil fit. Nō ex aliq̄ sui. qz sic esset anteq̄ fieret. ¶ Secūda est. qd nō hz p̄ncipiū est infinitū. sed ens nō hz p̄ncipiū. ergo ens est infinitū. ¶ Tercia. qd est infinitū est immobile. qz nō habet aliquid extra se a quo moueat. ¶ Quarta est qd est infinitū z immobile est vnū. ergo est tñ vnū ens

Queritur Quō p̄hs soluit p̄na p̄dictas. Solo sic. qz in p̄ma cōmittit fallacia p̄ntis. qz in ea arguit a destructione p̄ntis ad destructionem p̄ntis. sicut p̄hs de in libro elencor. In secūda p̄mittit fallacia equocatōis. qz in ea equocat p̄ncipiū. nā aliter accipit in ista p̄na q̄ in p̄ma. Quia in p̄ma p̄na accipit p̄ p̄ncipio duratōis z effectiuo. sic em̄ valet p̄na. si aliqd est factū ip̄m hz p̄ncipiū effectiuū. sed in ista p̄na accipit p̄ p̄ncipio magnitudinis. qz sic sequitur. ens nō hz p̄ncipiū magnitudinis. q̄ est infinitū. qz om̄e finitū dz habere p̄ncipiū z finē magnitudinis In tertia p̄na p̄mittit etiā fallacia p̄ntis. qz nō valet p̄na. hoc est infinitum. q̄ est immobile. qz posset stare motus quīs esset solū vnū ens infinitū. Posito em̄ casu qz aq̄ esset infinita posset tñ adhuc moueri intra se s̄m p̄tes. Etia licet hoc infinitū nō moueat motu locali. posset tñ moueri motu alteratōis

Ad Motus localis est p̄mus motus. q̄ si nō esset mobile motu locali. nec moueri posset aliquo alio motu Solo. motus localis ē bene p̄mus motus. qz est cā alioz simplr z in diuersis. vñ tñ est prius in eodē ¶ Quarta p̄nam soluit dicens qz non sequitur. si ens est infinitum et immobile qz est tñ vnū. qz nō sequitur qz esset vnum qualitercūqz absqz distinctōe. qz si ens est infinitū nō sequitur qz est vnū s̄m sp̄m. sed si est infinitū p̄t esse vnū s̄m materiā. z hoc videt fuisse de intencōe p̄hoz q̄ p̄suerūt vnā materiā rerum infinitam. scz aerem vel aquam

Primi libri physicorum

Querit Que fuit opinio permenidis. Solutio q̄ esset vnum ens immobile et hoc sic probabat. Quicquid est ens est vere ens: sed vnum est ens. ergo vnum est vere ens. ergo vere ens est vnum.

Tunc arguit sic. Omne ens vnum vere est ens. sed accens est extra vnum vere ens. ergo accens non est vnum vere ens. ergo vnum ens est suba. Et tunc inter se movetur. Quicquid est vnum caret multitudine et motu. Sed sic probat. Quia omne quod movetur movetur ad aliquid quod non habet. Illud autem quod non habet extra se. si movetur ad illud quod est extra se. sed extra ens nihil est. ergo si movetur tunc movetur ad id quod nihil est quod est falsum. ergo ens est vnum et immobile.

Querit Quomodo philosophus solvit istas rationes. Solutio dicitur quod peccant in materia et forma. In materia. quia permenides falsum assumit. Supponit enim quod ens dicat vno modo cum tamen multis modis dicat. Etiam potest dici quod ponentes vnum ens vel plura entia diversimode peccant in forma. quia in simili forma potest dari instantia. ut si ponat in ratione permenidis loco entis albi ita quod nihil sit nisi albi tunc ad huc ponunt plura entia eo quod albi duo fecit scilicet aliter et sui subiecti. Philosophus solvendo specialiter rationes permenidis ostendit quod rationes ille nihil concludit. quia nec potest ens in sua ratione capi pro substantia. nec per accidere. nec pro toto integrali. nec pro toto de finitudo. nec per vno indivisibile. et per prius rationes permenidis nihil concludit.

Querit Quomodo ostendit philosophus quod non potest ibi capi pro substantia. Solutio. quia si caperet ens in ratione permenidis pro substantia. tunc sequeretur quod accidens esset non ens et per consequens sequeretur quod suba etiam esset non ens. Sequela patet. quia accidens dicitur de suba. sed accens ut sic est non ens. Genera suba esset non ens. Quia illud videtur esse non ens de quo non ens vere dicitur siue predicatur.

Querit Quomodo ostendit philosophus quod ens non potest ibi capi pro accidente. Solutio. quia si caperet ibi ens per accidentem. tunc sequeretur quod suba esset non ens. eo quod non esset accens. Sed hoc est inconveniens dicere. quia sic sequeretur quod accens etiam esset non ens. quia accens dicitur de suba. sed quicquid dicitur de non ente videtur etiam esse non ens. Etiam sequeretur quod accens esset suba quod falsum est. Sequela patet. quia accens non potest per se existere. si ergo ponatur per se existere iam non erit accens. sed substantia cum illa sola per se existat.

Ad Elidet quod debet capi ens pro suba in ratione permenidis. et quod sit solū vnum ens. Probat sic arguendo. Suba est ens. et est tamen vnum. ergo est tamen vnum ens. Solutio. tamen potest dupliciter accipi. vno modo per facere propositionem exclusivam. ita quod virtus eius cadat super totam propositionem. et sic positio est falsa. Alio modo potest facere propositionem de excluso subiecto. et sic est vera. quia tunc sententia eius est. aliquid quod est ens quod est substantia est vnum.

Querit Quomodo ostendit philosophus quod ens non potest capi per totam magnitudinem. Solutio sic. quia si stare ibi per totam magnitudinem. tunc per divisionem et tamen potest esse plura entia. quod ipse tamen negat. Sequela patet. quia quilibet magnitudo est divisibilis in infinitum in partes que a toto distinguuntur ut in tertio habetur dicitur.

Querit Quomodo ostendit philosophus quod ens non potest ibi capi per vno indivisibile. Solutio. quia indivisibile neque est. quale neque quantum.

Nota:

Nota:

Nota:

Nota:

Nota:

Reparationes

necq finitū necq infinitū. Jam permenides dixit hoc vñū ens esse finitū. Pa-
ter ergo q nō potest dici hoc ens vñū indiuisibile.

Querit Quō pbat pbs q ens nec p̄t in rōne permenidis capi p
toto definito. Solutio sic qz si capet ibi pro toto defi-
nito tñc sequeretur q essent plura entia qd ip̄e negat. Sequela patet. qz p̄tes
definitōis sunt vera entia seu substantie et sic essent plura.

Querit Quō ostendit pbs q p̄tes definitōis sunt vera entia z sub-
stantie. z q non sint accidentia. Solutio p declaratōne
illius ponit duas suppositiones. Prima est q duplex est accēs scz sepabile
et inseparabile. Secūda est q definitū nō p̄t esse de definitōne partū definiti-
tū sic suppositis formar rōnes sic. Si p̄tes definitōis essent accidentia
Et ergo sepabilia vel inseparabilia. sed nullū utroq potest dici ergo partes
definiētes nō possunt dici accētis. Non sepabilia. qz sicut tota definitio
nō potest a definito separari. ita nec p̄tes eius. Non inseparabilia. qz tñc definitio
tū esset de definitōne partū definiti- qd est cōtra sedam suppositōnez
Sequela patet. qz accēs hz definiti per suū subiectū. si ergo partes definiē-
tes essent accētia inseparabilia ip̄ius definiti. tunc p ip̄m definitū tanqz p suū
subiectū haberent definiti. z sic definitū esset de definitōe partū definiti-
Nec etiā p̄t dici q forte p̄tes definiētes acciderent alteri a definito. qz cui
cūqz accideret definitio. eidem accideret definitū. sed hoc est falsum. qz de-
finitū est substantia que nulli accidit. **Quid dicit pbs** qd vere est nulli accidit
Et qd vñū est substantia nulli alteri potest esse accidens.

Secundus tractatus

Querit Quomodo continuat iste tractatus ad p̄cedere. Solutio sic
Ostēd in p̄cedenti tractatu pbs posuit opiniones innaturaliter lo-
quentiū. Hic p̄sequēter ponit opiniones naturaliter loquentiū. z cō-
pat eas ad inuicē. Et postremo reprobat opinionem Anaxagore
in multis rationibus.

Querit Qui pbs dicitur naturaliter locuti. Solutio illi q cō-
cellerūt p̄ncipiū naturalis phie scz qui cōcellerūt motuz
esse. p̄ncipiū etiā naturalis phie ē motus. Et illi dicitur innaturaliter lo-
cuti. qui negauerunt motum.

Querit Quō sūt diuersificati naturaliter loquentes de p̄ncipiis
rep naturalū. Solutio ponit duos modos sciendi rep.
Quia ponētes vñū p̄ncipiū dicūt oīa fieri rarefactione z condensatione
Et ponētes plura p̄ncipia dicūt oīa fieri cōgregatione z segregatione. Et sic p̄z
q ponētes vñū p̄ncipiū materiale p̄ter h̄ ponēbāt duo p̄ncipia. scz rāz z densū

Querit In quo naturaliter loquentes ponētes vñū p̄ncip-
piū pueniūt cū platone z i q differūt. Solutio pueniūt
in hoc. qz sicut illi ponēbāt vñū p̄ncipiū nō h̄is p̄ncipiū z p̄ter hec duo p̄ncipia ita
et plato posuit duo p̄ncipia p̄ncipia z vñū nō h̄is p̄ncipiū. Differūt in hoc
qz plato posuit illa duo p̄ncipia ex p̄te materie scz magnū z parū
et vñū aliud p̄ncipiū nō h̄is p̄ncipiū ex p̄te forme scz ideam. Si illi ponēs

p̄ q p̄tes definitōis
sunt substantie et
sic.

Amos.
Quod dicitur de
substantia et
accidens.

Amos.
Quod dicitur de
substantia et
accidens.

Primi libri phisicoy

bāt vñū pñcipiū materiale z duo ex pre forme scz rarū z densū. Et sic patz q opimones corz se hñt opposito mō. z sic plato posuit duo ex pte materie et vñū ex pre forme. Sz alij posuerūt duo ex pre forme. z vñū ex pte materie.

Querit Quō ponētes plura pñcipia pueniūt z dñt in mō pñcipiis. Solutio pueniūt Anaxagoras et Empedocles qz posuerūt pñcipia oīm latētia in cōfuso calhos. Sz dñt tñ. qz Empedocles dixit illa latētia in pñfuso calhos esse finita. z vocauit ea qtuor elemēta et ex illis dixit generari oia z corūpī pñtē z amicia. Anaxagorē dixit illa qlatēt in cōfuso calhos ēē infinita. vt statim patebit.

Querit Que fuit opinitio anaxagore. Solutio ipē dixit qd qdlibet esset in quoliter infinities. z q qdlibet fieret ex quolibet. qz dixit q res infinities essent in se inuicē in vno calhos.

Anaxago:
quodlibet fit ex quolibet

Querit Quod fuit fūdamētū positiōis eius. Solutio fūdas mētū ei⁹ fuit. qz supposuit q ex nihilo nihil fit. z q qdlibet indifferenter fieret ex suo pñario vel ex suo sñt. Et arguebat sic ad pñpositū suū. Omē qd fit. fit ex nihilo vel ex aliq sñt. nō ex nihilo. qz ex nihilo nihil fit ergo ex aliquo. Et qz pñariū fit ex suo pñario vel ex suo simili. ergo quodlibet est in quoliter. z quodlibet etiam fit ex quoliter.

Querit Quō dēbet soluti illa rō. Solutio sic. Quia bene verū est q ex nihilo simpliciter nihil fit. sed tamē ex eo quod nihil ē actu aliquid tamen in potentia bene potest aliquid fieri. z sic est de subiecto generationis. qd est materia.

Querit Quō rñdebat Anaxa. qñ fuit sibi qñtū. Si qdlibet esset in qdlibet. qñ tñc qdlibet nō denoiat a quoliter. Solutio dixit q res nō denoiat a qdlibet in ea existente. sed ab eo solum quod magis in ea abundat.

Querit Quomodo reprobat p. positiōē ipī. Anaxa. Solutio dupliciter pmo reprobat opimōē ipius in se. secūdo quo ad modū eius.

Querit Quor rōibz improbat opimōē Anaxa. in se. Solutio qñq. Prima rō ē. Si ēēt infinita pñcipia rez naturas hñt. tñc res naturales nō ēēt a nobis cognoscibiles. qz res naturales non cognoscūt nisi pñcipijs. Si g pñcipia ēēt infinita tñc ēz q hñt nō pñt a nobis cognosci. qz infinitū vt hñt nobis ē incognitū. Dicit autē fm q hñt. qz infinitū fm multitudinem est ignotum fm multitudinem et infinitū fm magnitudinē est ignotum fm magnitudinem.

Querit Infinitū pñt a nobis pñosci. g hñt fm. Probat qz pñt cā ē infinita et tñc pñoscibilis maxie eo q ē purissim⁹ act⁹. Solutio hñt pñt cā in se sit maxie pñoscibilis. sicut lumē ex natura sua ē maxie visibile tñc sic nō videt lumē maxie ab infimo oculo pñt hoc. qz excedit pñtōem q dñt inter obiectū z potētiā. sic etiā pñt pñtōem suā z eleuatōem sup rñm intellectū nō pñt maxie a nobis intelligi. Etia rō. pñt de infinito materiali qd ē ipsectū. de⁹ aut nō ē sic infinit⁹. hñt fm Albertū dñt infinit⁹ respectu tñt scz intellect⁹. qz intellectu nō pñt pñhēdi. respectu rñt. qz nō ē eo mensurabilis et respectu loci. quia non ē eo circūscriptibilis. ¶ Secūda ratio est si pñcipia

Reparationes

rerū naturalū essent infinita exītia sic in cōfuso cahos tūc etiā res naturā
les essent actu infinite. sed hoc ē falsum. qz res naturales sunt ad maximū z
ad minimū determinate. Seq̃la. pbat. qz in infinitū p̃t aliqd ex alio genes
rari. z quicqd generat ex alio semp p̃est in alio. g̃ totum est infinitū.

Ar Omnes res naturales sunt quāte. sed q̃ntū ē diuisibile in infinitū
ergo res naturales nō sunt ad maximū z ad minimū determinate
Solutio si accipiant res naturales fm specie tūc sunt ad maximū z ad
minimū determinate. qz sic dabilis ē minima caro. q̃ si amplius diuideret nō
diceret caro. Sed si accipiant res naturales fm gen^o in rōne cōtinui sic p̃
cedit argumentū. qz tunc non est deueniendū ad minimā partem.

Ar Ignis crescit in infinitū appositis sibi cōbustibilibz. ergo res natu
rales fm spēm nō sunt ad maximū z ad minimū determinate
Solutio argumentū solū p̃cedit ex suppositōne cui⁹ aūs est impossibile.
qz impossibile est esse infinita cōbustibilia. z sic nō est incōueniens esse falsū
licet tota p̃nā sit necessaria. qz tota cōditionalis p̃t esse vera cui⁹ enī quclis
bet pars ē falsa. sicut p̃t de ista si alinus volaret alin⁹ haberet pennas.

Queris Quare p̃hs nō reprobāt opinionēs antiquoz scz Eracti
Diogenis Thalī et Leuēpti **Solutio** qz opinī
ones eoz min⁹ repugnāt ei z etiā eoz opiniones magis reprobant in alijs
libris Empedoclis enī opīdes reprobāt i p̃mo p̃etigenēcos vt ibi videbit
Tercia rō est. Si res naturales essent infīcīes in se inuicē tūc possent
etiā segregari a se inuicē. vel ergo illa segregatio ibit in infinitū. Vel stabit
aliquando. Non ibit in infinitū. quia tunc finitum per ablationem finiti nō
consumeretur quod est falsum. nec etiā stabit. quia sic esset dabile aliqd
purum ex quo nihil amplius poterit segregari qd negauit Anaxagoras
Quarta ratio est. quia est dabilis minima caro et minimū os fm Anaxa
goras. Si ergo quodlibet posset segregari ex quolibet. tūc esset dabile aliqd
minus minimo.

Quinta ratio. si quodlibet potest segregari ex quolibet in infinitum. tunc
sequeretur qz in aliquo essent infīcīes infīcīa quod est simpliciter impos
sibile.

Queris Quomodo reprobāt p̃hs Anaxagorā in modo ponē
Solutio sic. quia Anaxagoras posuit res fieri per
intellectum agentem segregantem res ex cōfuso cahos. Sed non potest
dici qz omnia segregatione fiant. quia omnia non possunt a se inuicem segre
gari. ex quo accidens non potest segregari a suo subiecto. quod tamen etiā
Anaxagoras concessit. Et ergo dicitur Anaxagoras propriam vocem igno
raſſe.

Tercius tractatus

Queritur Quomodo iste cōtinuat ad precedentē. **Solutio** sic.
Q̃nt̃s in precedentibz p̃hs determinauit de principijs rerū natural
iū fm opiniones antiquoz. Jam p̃ter determinat de eisdem fm
opinione ppriā. Et facit tria p̃ ordinē. Primo determinat de cōf

Primi libri physicoz

trarietate principiorū. Secūdo de numero principiorū Et terciō de de-
finitionibz eozundem.

Querit Quō pbat pbs q principia rerū naturalū sunt ptra-
ria. Solutio dupliciter. Primo testimonio antiquo.
rū sic. qz fere oēs antiq dixerūt principia rerū naturalū esse ptra-
ria. Hoc pater primo de his qui innaturaliter locuti sunt scz permenides z me-
lisso. qz illi posuerūt pter vnū ens immobile duo ptra-
ria scz calidū et frigidū. Secūdo pter de his qui naturaliter locuti sunt ponetes vnū pnci-
piū. qz illi posuerūt pter hoc vnū pncipiū duo cōtraria scz rarū et
densū. Terciō pter de his q posuerūt infinita pncipia. qz illi posuerunt
duo ptra-
ria scz pleni z vacui. et sic oīes antiq vt dicit Aresto. tanqz a ve-
ritate coacti posuerūt principia rerū naturalium contraria.

Querit Quare dicit pbs q oīes fere antiq dixerūt pncipia rerū
naturalū ptra-
ria. Solutio dicit fere pter anaxa-
ram q nō posuit principia nature esse ptra-
ria. qz posuit sile fieri ex sile.

Ar Nō oīes posuerūt pncipia rerū naturalū ptra-
ria dēpto anaxa-
gora. Probat qz innaturaliter loquētes scz pmenides et melis-
sus posuerūt tm vnū ens. z impossibile esse plura. ergo nō posuerūt cōtra-
ria. Sōlo ipsi posuerūt solū vnū pncipiū fm veritatē z intellectu. cūne
fm apparentiā sensus posuerūt contraria scz calidū et frigidū.

Querit Quor sunt cōditiones principiorū. Solutio tres.

1. Prima est cōtraria non fiunt ex alterutris.

2. Secunda est q contraria non fiunt ex alijs.

3. Tercia est q omnia alia fiunt ex ipsis.

Ar Principia fiunt ex alterutris. ergo prima conclusio falsa. Pro-
bat qz forma fit ex materia. Solutio forma consideratur dupli-
citer. Vno modo in ratione principij et sic forma nō fit ex materia. Alio
consideratur in rōne pncipiati. et sic forma fit ex materia.

Queritur Quō pbs pbat ex illis cōditionibz q principia
sunt cōtraria. Solutio. qz cōditiones primo z
pncipiorū pto z cōueniūt pncipijs rez naturalū. qz principia rez natu-
ralū sunt ptra-
ria. pna nota. Pns pbat. qz principia rerū naturalū non
pnt fieri ex alijs. qz sic nō essent principia. Neqz ex alterutris. qz pncipij
nō est principij. Et omia alia dicūtur fieri ex ipsis. vt manifestum est.

Querit Quō probat pbus q omnia alia fiunt ex principijs
trarijs. Solutio sic. quia videmus in omni actione
naturalī q nō qlibet fit ex quolibet indifferenter. sed vnūquodqz fit ex
determinato et ex suo contrario. Et hoc probat tam in simplicibus q in
compositis. In simplicibus pater. Quia musicū fit ex quocūqz sed ex im-
musico sibi opposito. Et album non fit ex musico. sed ex non albo sibi de-
terminate opposito z contrario. In compositis etiam pater. quia conso-
nans nō fit ex cōsonanti. sed ex inconsonanti.

Querit Quid est cōsonās. Sōlo Aresto. intelligit per cō-
sonās in pposito totū aliquod qd est cōpositū ex ptribz

Reparationes

sub una harmonia proportionis stantibus. Et ex opposito per in consonans.

Mr. Quod differunt antiqui in modo positionis contrariorum. Solutio sic. quod licet omnes antiqui posuerint contraria principia. tamen quidam eorum posuerint illa contraria priora. quidam vero posteriora. et quidam posuerunt illa priora secundum sensum. quidam secundum intellectum. Priora secundum sensum dixerunt illi qui posuerunt calidum et frigidum. Et priora secundum intellectum dixerunt illi qui posuerunt par et impar. abundantiam et defectum concordiam et discordiam.

Mr. Principia rerum naturalium nullo modo sunt contraria. Probatur. quia materia nulli dicitur ut manifestum est. neque etiam forma et privatio. quia illa opponitur privationi. non contrariatur. Solo licet forma et privatio non contrariantur dicitur proprie dicta. Triant tamen utriusque dicitur contrarietur dicta. quod contrarias contrarietur dicta se etiam excedit ad oppositum et contradictorium. et privationem

Queritur. Quot modis accipitur privatio. Solutio tribus modis. Primo pro formali suo scilicet per carentiam. et sic privatio opponitur forme contradictione. quia sic dicit simpliciter non esse forme. Secundo modo accipitur privatio per formalem et materiale simul. absolute tamen et sic privatio opponitur forme privationi. Tercio modo privatio capitur pro formali et materiali. non tamen absolute sed purum est completa in contrario habitu. et sic dicitur quid positivum. et opponitur forme contrarie. formale privationis est carentia. materiale autem eius est aptitudo quod est eiusdem essentie cum forma acquirenda.

Mr. Substantie nihil est contrarium. sed principia rerum naturalium sunt substantie. ergo principia non sunt contraria. Solutio substantie a substantando dicere nihil est contrarium. ut dicit philosophus in predicamentis. tamen substantie a substantiando dicere bene potest esse aliquid contrarium contrarietur dicta. licet non contrarietur proprie dicta.

Queritur. Quot sunt principia. Solutio tria. scilicet materia. forma. privatio.

Queritur. Quod probatur philosophus quod non potest esse unum principium tantum. Solutio. quia principia rerum naturalium sunt contraria. sed idem non potest sibi ipsi contrariari. et contraria sunt ad minus duo. ergo non potest esse tantum unum principium.

Mr. Omnis multitudo ad unitatem est reducenda. ergo erit tantum unum principium et non tria. Solutio est tantum unum principium extra genus quod est deus gloriosus a quo cunctis derivatum est esse et vivere his quod de claris. his pro obsecris. Sed sunt plura in genere. et potissimum sunt tria principia rerum naturalium. Ut dicitur etiam quod omnis multitudo reducit ad unitatem sui ordinis et sic est etiam

Queritur. Quod philosophus ostendit quod non sunt infinita principia. Solutio quatuor rationibus. Prima est. quod infinitum non est a nobis cognoscibile. si ergo essent infinita principia rerum naturalium. tunc res naturales essent nobis ignote cuius contrarium tenem. Secunda ratio est. quod Empedocles dicit melius locutus fuisse quam Anaxago. ex eo quod posuit finita principia. melius enim est esse finitum quam infinitum. Tercia ratio est. quod in unoquoque genere est una prima

Primi libri phisicorum

petarietas. sed substantia est vnum genus. ergo in genere substantie est vna prima petarietas. et per consequens non possunt esse infinita. qz sunt contraria. **Quarta** rō est. Quia vbiqz est ordo ibi nō est infinitas. sed inter contraria est ordo. q nō pnt esse infinita pncipia petaria. Minor pbat. qz qdā petaria sunt priora. qdā vero posteriora. vt sup̄ habitū est.

Ad Sunt infinita pncipia rerū naturalium. q pbat. qz sunt infinite res naturales. ergo etiā erūt infinita pncipia. qz pncipiū z pncipiatū sunt relatiua. **Solutio** sunt infinita pncipia fm numerū. Sed sunt solū tria pncipia fm genericā rationem paricipandi

Querit Quo pbat phs q nō pnt ee tm̄ duo pncipia rerū naturalium. **Solutio** tribus rōnibus. **Prima** est. qz pncipia rerū naturalium sunt contraria. sed petaria requirunt vnū terciū subiectum in quo se transmutant. ergo preter duo contraria pncipia necesse est esse terciū subiectū. **Minor** pbat p h̄s. qz concordia non fit ex discordia. nec e contra. eo q contraria abstracta a subiecto non transmutant se in mutua. sed transmutant se in q̄tum pueniunt in vno subiecto. vt cōcoris bñ fit discordis. **Secda** rō est. qz petaria sunt accitria. id est modū accidentium habent. ergo pter duo contraria necesse est ponere terciū subiectum. **Tercia** ratio est. quia ex non substantijs non fit substantia. sed petaria sunt nō substantie. ergo necesse est ponere terciū qd contrarijs subijciatur. z p p̄s nō possunt esse duo tm̄ pncipia sed requiruntur tria

Querit Quo ostendit phs testimonio antiquorū q preter duo contraria est terciū subiectum. **Solutio** qā illi posuerūt aerem pro pncipio posuerūt duo contraria scz rarum et densum. et sic preter contraria posuerūt subiectum. et similiter illi qui posuerunt ignem et aquā In hoc tamē differebant inter se. qz quidā posuerūt materiā plus separabile a contrarijs sicut qui ponebant aerem et aquā quidā vero minus sicut qui ignē posuerūt. nō em̄ salua substantia ignis potest calorem amittere sicut aqua potest amittere suam frigiditatem salua in sua substantia

Querit Quo ostendit phs q preter vnum pncipium materiae sunt duo contraria. **Solutio** inductiue. quia qdam antiqui ponūt densitatem et raritatem circa hoc pncipiū. aliq magnū z parū sicut Plato. In h̄ tm̄ differūt. qz aliq ponūt vnū ex pre materie. z duo ex pre forme sicut phs. et ponētes vnū pncipium mobile. Alij posuerūt vnū ex pre forme. scz ideā. et duo ex pre materie. s. magnū et parū.

Ad Contraria sūt substantie. q̄ tertia rō falsa probat. qz forma ē suba et materia ē suba vt manifestū ē z sūt p̄uatio q̄. **So** forma nō est suba supplea substādo p̄ca. qz nō substāt alteri sūt suba a substādo deā s. materia est suba a substādo deā eo q illa substāt forme et p̄uatiō. qz materia ē subiectū vnicuiqz primū. vt postea dicitur

Querit Quo pbat phs q nō possunt esse plura pncipia rerū naturalium. **Solutio** duabz rōnibus. **Prima** est. quia duo pncipia sufficiunt ad agendum et vnum ad patiendum. ergo non possunt esse plura q̄ tria. p̄sequencia probatur. quia frustra fieret

Reparationes

per plura quod potest fieri per pauciora ¶ Secunda ratio est. quia principia rerū naturalium debet esse prima contraria. vt dictum est supra. si in possibile est esse plures contrarietates primas. ergo impossibile est esse plura principia rerum naturalium q̄ tria.

Queritur Quāto p̄hs ostendit q̄ p̄cise sunt tria principia rerū naturalium. Solutio sic. quia tot sunt principia rerū naturalium. ex quot res naturalis dicitur fieri. et in quot ipsa dicitur resolui. res naturalis dicitur fieri ex tribus principiis. et etiam in illa resolui. ergo p̄cise sunt tria rerū naturalium principia. Minor patet. qz in qualibet factioe naturali necessario requiritur id qd̄ substat factioni siue motui. et hoc est materia. Secdo id q̄ fit. et hoc est forma. Tercio id ex quo fit. et hoc est priuatio. q̄ inseparabiliter p̄iungit materie existēs origo trāsmutatōis. et ergo ex nō denotat ibi circūstātiā causē materialis. Et q̄ ista tria necessario requirunt ostēdit p̄hs inductiue in oibz mutatiōibz. Quia duplex est mutatio. vna est in substantia et est illa fin quā dicimus aliud fieri ex alio. Alia est in accidentibz fin quā dicimus fieri alterum ex altero

Queritur Quotupliciter pōt significari vtrāqz mutatio. Solutio dupliciter. scz vt simplex et vt composita. Vt simplex sc̄at dupliciter. primo qn̄ sc̄at tantū subiectū. scdo qn̄ sc̄atur priuatio siue alterū cōtrariorū. Vt cōposita significat qn̄ significamus subiectum cū priuatione p̄mixtū. Exēplū de subiecto simplici qd̄ fieri d̄r. vt hō fit musicus. Priuatio vero simplex significat cū dicitur imusicus fit musicus. Priuationē vero cōpositā cū subiecto significamus cū dicimus hō imusicus fit musicus. Et sicut fit ista sc̄atio ex parte subiecti. ita etiam ex parte p̄dicati. Quia dicimus q̄ hō fit musicus vel homo fit homo musicus sed nō dicimus imusicū fieri hoīem vel hoīem fieri hoīem. Quia subiectū mutatiōis nunq̄ est terminus mutatiōis

Queritur Vtrū est idē modus loquēdi in simplicibz et cōpositis. Solutio p̄hi nō. quia in cōpositis vtrūqz vtroqz modo loquēdi scz in nō casu et ablatō. qz dicim⁹ hoc fieri hoc. vel ex hoc fieri hoc. Exēplū primi. qz dicimus q̄ hō imusicus fit musicus. Exēplū secūdi. vt dicimus q̄ ex hoīe imusico fit musicus. Sed in simplicibz vtrūqz altero modoqz loquēdi tñ scz quo dicimus ex hoc fieri hoc. vel q̄ d̄icimus hoc fieri hoc. Et hoc sub tali differētiā. qz qn̄ hoc simplex denotat subiectum vtrūqz modo loquēdi in nō tñ. sicut nos dicimus q̄ hō fit musicus. et nō in ablatiōe ex hoīe fit musicus. Quia subiectū in toto motu manet et nō abijcit. ideo nō recipit adiūtiōē p̄positiōis. et sic d̄r p̄hs postea q̄ materia et forma manent in re facta. Quādo vero incōplexus notat priuationē tūc vtrūqz modo loquēdi in ablatō dicētes ex imusico fit musicus et nō imusicū. Quia priuatio vt postea dicitur abijcit in re facta permanet. et ergo significādo eam vtrūqz modo

Queritur Qd̄ est correlatiū qd̄ p̄hs infert ex dictis. Solutio q̄ materia et priuatio sunt duo distincta principia. Quia

*Ino st mor boni
in bono p̄p̄tate boni
malibz p̄p̄tate re
nō.*

defec
vero n
mutili
ra con
fici fi
et qm
pncipi
diuer
D
ma re
duo u
pre h
H
pore
pler
cto eff
in ma
hater
ficiat
D
Qd̄ si
mane
ducti
et im
est ea
facto
H
lor p
sum e
eadē
H
forma
tudo
forma
D
cūdo
quid

Primi libri physicorum

materia in re facta permanet. privatio vero non permanet. et propter hoc diversimodo deficiunt. quia cum homo sit musicus homo permanet idem in motu. imusicus vero non permanet. sed abijcitur quando per motum doctrinarum immusicum fit musicum. et istud verum est siue privatio significetur ut simplex siue ut composita cum subiecto. Quia privatio est simplex dicimus quicquid in notatissimo immusicum sit musicum. tamen magis proprie quod abijcitur deberet significari cum prepositio et quicquid plus in istis faciat divinam singularem iuxta etiam proprietatem istorum principiorum in modo loquendi. in eodem tamen sermone utrum indifferenter istis modis diversis loquendi

Queritur Utrum potest saluari quod sunt duo principia rerum naturalium et quod sunt tria rerum naturalium principia. Solus sic. quia sunt tria rerum naturalium principia in fieri. scilicet materia forma et privatio. sed sunt tamen duo in facto esse. scilicet materia et forma. privatio enim non manet in re facta. et propter hoc est tamen principium et non causa. materia pro et forma sunt principia et cause

Ad id. Dicitur plus quod oportet principia semper manere. sed privatio est rerum naturalium principium. ergo etiam manebit in re facta. et sic non potest saluari quod sunt duo principia rerum naturalium in facto esse. Solus. duplex est privatio. scilicet respectu forme habite. et illa non manet in re facta siue in facto esse. quia talis fuit origo motus ad illam formam. sed habitibus existentibus in materia cessat motus. et per consequens etiam privatio. Alia est privatio forme habende. et illa manet. et sic privatio materie annexa non est particularis quod abijcitur per acquisitionem unius particularis forme. sed est vltima

Queritur Quomodo se habet privatio ad materiam. Solus philosophus sic. quia est una numero cum materia. differens tamen ab ea specie et ratione. Quod sic probatur philosophus. quia materia est permanens in re facta. privatio autem non est permanens. sed adveniente forma ipsa abijcit. sicut patet in exemplis superius adductis. quia homo et imusicus sunt idem numero et subiecto. tamen alia est ratio hominis et imusici. et alia species siue forma per quam sumitur ratio utriusque. quia ergo non est eadem ratio permanentis et non permanentis. et materia permanet. privatio pro in facto esse abijcitur non sunt eadem ratione.

Ad id. Necque sunt eadem numero sunt etiam eadem specie. sed privatio et materia sunt eadem numero. ergo ipsa sunt eadem specie et ratione. Quia probatur. quia unitas in materia presupponit unitatem specificam. Solus. illa que sunt eadem numero identitate essentiali sunt etiam eadem specie. sed illa que sunt eadem numero identitate accidentaliter. quibus identitas est in opposito non sunt eadem species

Ad id. Non ens non potest esse principium. sed privatio est non ens. ergo non potest esse principium differens a materia. Solus. privatio est bene non ens gratia sui formalis. quia sic notat puram carentiam. sed tamen gratia sui materialis quod est aptitudo ad formam est ens. non tamen est principium gratia materialis tamen necque gratia formalis tamen. sed gratia utriusque.

Queritur Quomodo probatur philosophus quod necesse sit aliquid subijci in transformatione naturali. Solus. duplex. primo ex parte factiois. scilicet cum de ex parte modi fieri. Primo sic duplex est factio scilicet quod duplex contingit aliquid fieri. scilicet essentialiter et accidentaliter. sed in utraque necesse est aliquid subijci

Reparationes

Minor p^rib^{us} p^rimo de faccione accidentali. q^uia acci^dens non p^otest esse sine subiecto. ergo multo minus poterit fieri sine subiecto. De faccione essentiali par^{iter} eti^{am} q^uia videmus q^{uod} vnu elementor^{um} fit ex alio. et animal ex aiali. et planta ex plan^{ta}. Differencia tam^{en} est inter istas facciones. q^uia in mutationib^{us} accidentium subiect^{um} subiectu^m simpl^{iter} q^{uod} est ens p^opletum existens. iuxta sententiam aucto^{rum} ne accidenti occasio existendi in eo. In mutatio^{ne} vero substantiar^{um} subiect^{um} subiectu^m quoddam. q^uia materia que non est ens p^opletum in se sed in pot^{en}tia non ad acci^dens sed ad sub^{stantiam} siue form^{am} sub^{stantialem}.

Querit^{ur} Q^uo p^rib^{us} ostendit ex parte modor^{um} fiendi. Solo sic. q^uia quinq^{ue} modis aliqua fiunt. Quedam fiunt trans^{muta}tion^e. sicut qu^{ando} ex infigurato fit figuratus. et hoc modo ex ere fit sta^{tua} alicuius idoli. Alio fiunt appositione siue additione partium. sicut que augentur p^{er} extrinsecam appositionem. q^uo mons fit ex additione terre super terram p^{er} diluvium siue inundationem aut alium causaz. Quedam fiunt abstr^{acti}one quar^{undam} partium. sicut figure incisionis. vt qu^{ando} ex lapide scul^{ptur} pitur forma mercurij vel iouis. Queda fiunt p^{ro}p^{ositione} diuersorum. sicut domus fit ex lignis et lapidib^{us}. Queda fiunt alteratione sicut illa quorum p^{er} actionem qualitat^{um} p^rimari^{um} p^{ro}uertitur. sicut ex semine fit caro et os. et ex luto fiunt lateres. In omnib^{us} aut^{em} istis vt manifestus est aliquid subij^{cit} et est inesse subiecti. ergo p^{ro}ter duo p^{ro}traria est terciu^m subiectum

Querit^{ur} Q^uo p^rib^{us} ostendit q^{uod} materia et forma sunt p^rincipia p^{er} se rerum naturaliu^m. Solo sic. illa sunt p^rincipia res^{um} naturaliu^m p^{er} se ex quib^{us} fiunt res naturales p^{er} se n^{on} fm acci^dens. ergo et **Minor** p^{ro}batur. q^uia hoc est de r^{ati}one p^rincipij q^{uod} ex eo p^{ro}stituatur p^rincipiat^{ur}. **Minor**em p^{ro}batur exemplo et r^{ati}one. Exemplo. quia musico homo c^oponit^{ur} ex homine et musico. sicut ex materia et forma. Ratione sic. Ex illis res c^oponitur p^{er} que defⁱⁿⁱuntur. sed res naturales defⁱⁿⁱuntur p^{er} materiaz et forma^{rum} ergo eti^{am} p^{ro}ponitur ex materia et forma. **Minor** patebit scdo huius

Querit^{ur} Q^uo ostendit q^{uod} p^riuatio p^{ro}ter hec duo est p^rincipiu^m p^{er} acci^dens. Solutio sic. quia ipsa n^{on} p^rincipiat nisi in ma^{teria} cui p^{er} acci^dens additur inq^{ui}tum non est p^rincipium p^{ro}stitutionis. s^{ed} solum transmutationis. et sic sunt duo p^rincipia vel tria. duo quidem dist^{incti} guendo p^rincipia fm numerum siue subiectum eo q^{uod} p^riuatio non distinguitur subiecto a materia. Tria vero fm speciem et rationem p^rincipiandi. eo q^{uod} materia est distincta specie et ratione a p^riuatione et contra

Querit^{ur} Et r^{ati}o necesse est esse semp duo p^{ro}traria in mutatione. Solutio non. quia qu^{ando} vt dicit p^rib^{us} alterum p^rincipiorum sui p^resentia et absentia natum est facere mutatio^{ne}m. et hoc accipiendo contrarietatem p^{ro}p^{riam} vt est inter duas formas positivas. Si vero accipiat^{ur} c^otrarietas vt extendit se ad oppositionem p^riuationis et habitus tunc necesse est semp esse duo contraria. quia hoc modo p^riuatio opponitur c^otrarie forme.

Primi libri physicoꝝ

Quartus tractatus

Om̃es p̃bus in precedenti tractatu demōstrauit esse tria p̃cipia re-
rum naturalium. Hic p̃sequenter determinat de quolibet p̃cipio se-
orsum et p̃m se. et p̃mo de materia

Querit̃ Vt̃uz materia sit p̃m se cognoscibilis. Solutio. nō
sed est solum cognoscibilis p̃ analogiam ad formā. P̃m-
mum p̃batur. quia nihil cognoscitur nisi quod est actu. sed materia p̃ se non
est actu. neq̃ etiā est actus. quia est ens in pura potentia. ergo non est per se
cognoscibilis. Secūdu p̃bat p̃bus tali rōne. sicut se habet materia artificia-
lis ad formam artificialem. ita se habet materia naturalis ad formā natura-
lem. sed in artificialibz materia cognoscitur p̃ analogiam ad suam formam.
ergo etiam sic erit in naturalibz. Vmōz p̃batur. quia es vt materia habet
se ad statum et lignū ad lectū vel arram. et vt materia accepta cognoscitur
in ordine ad formas talū rerum artificialium

Querit̃ Quotplex est materia. Solutio. duplex. scilz artificia-
lis et naturalis. Artificialis est tota rei substantia. et est per
se cognoscibilis absolute accepta. qz est ens p̃pletū in natura. sed nō in rōe
materie. qz sic accipit̃ vt q̃ddam informe respectu talū formarū. Naturā-
lis sicut materia terre ignis aque et aeris nō est tota rei substantia. sed soluz
ens simpliciter in potētia. qz ad formā subalem

Ar̃ Materia est p̃ se ens. g̃est p̃ se cognoscibilis. Probat̃. qz h̃z entita-
tem distinctā ab entitate forme. Solutio. nō valet h̃ia. qz nō om̃e
ens p̃ se est cognoscibile p̃ se. sed solum ens in actu. materia p̃o est ens t̃m
existens in potentia.

Ar̃ Potest aliquid cognosci et apprehendi quod est priuatum om̃i for-
ma. sed hoc ens est materia. g̃ materia p̃ se cognosci. Solutio. au-
gustinus in libro suarū p̃fessionū. materia p̃ se tenet cognosci priuatiue p̃ separatis
onem formā substantialem sed non p̃ se cognosci positue. sicut etiam tenet
h̃z non videntur positue sed priuatiue.

Ar̃ Materia est p̃ se definibilis. g̃est p̃ se cognoscibilis. Solutio. mate-
ria nō est p̃ se definibilis sine forma. g̃ etiā nō est p̃ se cognoscibilis.
sed solū p̃ analogiam ad formā. licet aliquo mō possit imperfecte notificari si-
ne forma. vt dicendo materia est ens in pura potētia. t̃m illa definitio nō est
p̃pleta nisi intelligat̃ ad quid est in potentia.

Ar̃ Materia est p̃ se p̃cipiū rerū naturalū. g̃est per se cognoscibilis.
cū p̃cipia sine p̃ se nota. Solutio. sicut materia est p̃cipiū ita etiā
est cognoscibilis. s̃z nō est p̃cipiū nisi potentiale et cū forma p̃currēs ad p̃-
ductionē rei naturalis. ergo etiā non cognoscit̃ nisi sub forma et sub analogi-
a ad ipsam formam

Ar̃ Materia est p̃ se cognoscibilis. et nō p̃ analogiā ad formā. Probat̃
qz Aresto. sc̃do posteriorū docēs demonstrare p̃ quorū genera causarū
sed p̃cipia demonstrandi sunt p̃cipia cognoscēdi. Solutio. materia nō est
p̃cipiū demonstrandi sine forma. nec est etiā p̃cipiū cognoscēdi alteri? n̄
si p̃bus fuerit cognita et cognoscat̃ p̃ analogiā ad formā

Reparationes

Querit Quis fuit ille error qui pcessit ex ignorantia materie
 Solo pbi. ppter ignorantia materie quida antiquoz ne
 gaucrit ome fieri reru naturaliu sic arguentes. Ome qd fit fit ex aliquo vel
 ex nihilo. Non ex nihilo. qz ex nihilo nihil fit. neqz ex aliquo. qz tunc aliquid
 esset anteqz fieret. et p psequens non esset possibile aliquid fieri vel generari
 in natura. Uti fundamentu istius erroris fuit. quia ignorabant natura ma
 terie. natura em materia no est qd simplr est ens. neqz qd est simplr no ens
 sed est mediu inter ens et non ens. qz est ens in potentia. ppter qd de Querit
 rois q est mediu inter duo p tradictoria. Tunc ad argumentu dicit ad ma
 iorem q ome qd fit fit ex aliquo. qz fit p se ex ente in potentia. et non fit ex ni
 hilo. neqz etiā ex ente in actu nisi p accidens. Ens em in potentia est partim
 ens et partim no ens

Querit Utrū materia exiuit in esse ab agente naturali vel a pri
 causa Solo altera a pma causa. Rō est. qz ome agēs
 naturale in sua pductione aliquid psumponit. sed ante materia nihil est. ergo
 go agens naturale no potest pducere materiam. Maior pars. quia ex nihilo
 nihil fit. Minor pbat. quia si ante materiam aliquid esset hoc esset mate
 ria. et sic esset processus in infinitum. Secūdo sic. ome quod fit ab agente na
 turali hoc fit per motu. sed in motu aliquid necēario subijciatur. ergo cū ma
 terie non potest aliquid subijci. non potest materia ab agente naturali pduc
 ei. sed solū exiuit in esse a pma causa p creationem

Ad Totū ppositū pducitur ab agente naturali. ergo etiā materia q est
 pars ppositi Solo. neganda est psequentia. et rō est. qz totū p
 positū no pducitur ab agente naturali capiēdo totū syncategorematicū
 tice. id est ut est signū distributiuū equialens huic quolibet pars. Sed p
 ducit ab agente naturali capiēdo totū categorematicū. put idē est qd pfe
 citū. qz sic actio creatis vel generātis terminat ad suppositū ut dicit Biller

Ad Totū syncategorematicū acceptū exiuit inesse a naturali agente
 ergo De forma manifestū est De materia vero pbat. qz ipsa ac
 cipit esse post non esse. ergo est genita. Solo. materia accipit esse post non
 esse sed no per generationē que necessario psumponit eā sed tū p creationem

Ad Comentator dicit q materia in rei veritate generat. sed generatio
 est naturalis productio siue actio. ergo ab agente naturali pducta
 est. Solo. dicitū comentatoris sic debet intelligi. materia in rei veritate ge
 neratur. id est vere est subiectū generationis.

Ad Ex illo sequeretur q omnia essent eadem numero qd falsū est. Se
 quela pbat. qz illa sunt eadem numero quorum materia est eas
 dem Solo. illa sunt eadem numero quorum materia actuata per vnam
 formam est eadem. iam licet omniū rerum naturaliu generabiliū et corrupti
 bilium sic eadem materia unitate siue subiective potentie. non tū est actua
 ta p eandem formā. sed p diversas formas spē dīntes.

Ad Elementa sunt materia mixtoz et coeūt in mixto p naturale agēs
 et in virtute naturalis agentis sez celi agi Solo. elementa non

Ma Materie
 et qd

Tunc dicit
 qd
 p psequens
 non
 potest
 pducere
 materiam

Ad ppositū
 totū
 pducitur
 ab agente
 naturali

Ad qd dicitur
 q materia
 in rei
 veritate
 generatur

Primi libri physicoꝝ.

Sunt materia prima. et coeunt ad constituendum mixti non ut contraria. sed ut aliter terata per primum miscens ea quod est celum cum astris sibi seruientibus.

Queritur Quis fuit error platonicoꝝ de materia et priuatione. Solo quod platonici dixerunt materiam non esse distinctam a priuatione. Et ergo inciderunt in duplex inconueniens. Primum quod dixerunt ex nihilo aliquid fieri. Secundum quod dixerunt materiam et priuationem identificari specie et ratione. quorum utriusque falsum est. et ergo plato dicitur desperasse alterum principioꝝ scilicet priuationem. quod dixit eam tamen esse carentiam.

Queritur Quot rationibus probatur prius quod priuatio differt specie et ratione a materia. Solo quod quatuor. Prima est. materia est per se ens. quod est principium passiuum substantie forme. priuatio autem per se est non ens. Quod priuatio sit per se non ens patet. quod cum dicitur es infiguratum. ibi es significat materiam que est ens. et infiguratum posuit priuationem que est non ens. et sic materia est per accidens non ens. quod es est infiguratum. Secunda ratio est. quod materia est per se substantiam et est pars ipsius compositi. priuatio autem non est quod priuatio abicitur a substantia rei. Tercia ratio est. quod materia est per se causa eorum que fiunt. priuatio autem non. quod priuatio machinatur in maleficiis rei et in destructionem forme. Quarta ratio est. quod materia appetit formam que est quiddam diuini optimi et appetibile. priuatio autem non. sed tamen priuatio est id quo mediante materia forma appetit sicut turpe bonum. et sicut femina virum. quod priuatio materie se habet ut turpitudine. Et forma se habet tanquam pulcritudine materie. Quinta ratio est. quod priuatio est corruptibilis et aliquo modo generabilis. sed materia est ingenerabilis et incorruptibilis. licet cum materia generetur et corrumpatur finem esse totius compositi. est tamen finem substantiam simpliciter ingenerabilis et incorruptibilis. Probatur. quia si materia generaretur tunc generaretur ex materia. ut dicit philosophus. et sic ante materiam esset materia. et per consequens sic esset processus in infinitum.

Queritur Qualis est iste appetitus in materia. Solo alteri magnus est intellectualis. quia est a natura. sed opus nature est opus intelligentie. Commentator tamen dicit quod ille appetitus sit naturalis in quantum proceditur priuationem seu forme inchoationem.

Ad. Forma est destructio materie. ergo materia non appetit formam. Consequentia probatur. quia nihil appetit suam destructionem. Antecedens probatur. quia materia finem suam naturam est ens in pura potentia. sed per formam fit ens in actu. ergo videtur quod eius propria entitas destruitur per formam. Solo. forma non perficit ipsam materiam quo ad substantiam suam. quia materia in sui substantia semper manet eque perfecta sub veroque termino transmutationis. sed perficit materiam quo ad esse suum transmutabile quod habet per priuationem que reddit eam turpem. Et igitur non potest dici materiam destruere. quod in sua entitate nunquam a forma perficitur.

Ad. Forma non appetit materiam. ergo nec materia debet appetere formam. Consequentia patet per se. Solo. non est se. quod forma est perfectio materie. sed materia non est perfectio forme.

Queritur. quid est materia. Solo. materia est subiectum unicuique primi.
 C. in.
 De vi.

Reparationes

ex quo fit aliquid cum insit per se et non secundum accidens. et si quid corrumpitur in hoc abibit ultimum, ut hic dicit philosophus. Sed in secundo physicorum dicitur quod materia est ex quo cum alio aliquid fit cum insit. Debz autem intelligi quod materia definitio quod materia est primum subiectum generationis et ultimum terminus corruptionis. ex illo tamen non sequitur quod resolutio fiat usque ad materiam primam, quia sicut sine forma corporeitatis non est subiectum generationis, ita non est etiam sine ea terminus corruptionis, quia illa forma est eorum materie. ut dicit commentator.

Queris Quot sunt nomina materie. Solo Alerti in quidam digressionem. quedam sunt nomina quibus nominatur proprie. et quedam quibus nominatur transumptive. Nomina propria sunt sex. scilicet hyle. subiectum. massa. materia. origo. elementum. Hyle dicitur secundum Avicennam in quantum est receptibilis formarum in potentia. Subiectum secundum quod est in actu sustinens formam aut motum ad formam. Materia secundum quod omnia in eam resolvuntur sicut in alterum prout dicitur in philosophia. Massa secundum quod ipsa una existens est per divisionem formarum est in omnibus substantiis prout dicitur in philosophia. Elementum dicitur secundum quod est prima in compositione et ultima in resolutione. quia ipsa non resolvitur in aliquod aliud.

Queris Quot sunt nomina transumptive dicta de ea. Solo Alerti. quatuor. Primo dicitur silva. quia ipsa est prima et indeterminata in omni edificium naturale per dispositiones dolabiles. et hoc vocavit Empedocle. mixtum in quo germana capita sunt sine ceruice. eo quod ea que germana sunt non habent ibi dispositiones facientes ea germana. ex quo in fundamento nature quod ipsa est nulla est distinctio. Secundo dicitur mater quia ipsa recipit formam et quasi pariendo ex ipsa educit ad actum. et hoc inter nomina transumptiva sibi appropriatus puenit. quia omnes forme sunt in eo in potentia. Femina dicitur in quantum est imperfecta ad formam habens tamen potentiam ad ipsam. quia sicut femina ad partum indiget viro. sic etiam materia efficiere ea mouente. Quarto dicitur turpe. quia turpe in se habet potentiam habituali habitu moris. quia si sibi virtus esset oino contra naturam et violenta non plus assuescere posset ad morem quam lapis ad hoc ut moueat sursum. si posset perfectum virtute non egeret assuetudine operum que generant habitum. et ideo sicut turpe in actum est suscepit morem non habens esse nisi assuetudine operum. ita materia innata est suscepit formam propter prout dicitur in mixtum sibi. non habens tamen eas nisi a generante.

Queris Utrum philosophus habet considerare de forma. Solo sic. in quantum est prout dicitur in philosophia. prout dicitur in philosophia. prout dicitur in philosophia. prout dicitur in philosophia.

Ad Determinare de forma spectat ad metaphysicum. ergo non ad physicum cum solo. plenaria et plena determinatio spectat ad metaphysicum. sed pro tanto spectat etiam ad physicum determinare quod est actus materie et intrinsece prout dicitur in philosophia. prout dicitur in philosophia. prout dicitur in philosophia.

Queris quid est forma. Solo. est quiddam diuini optimi et appeti.

Primi libri physicorū.

bile. Hic definitur forma fm q̄ est p̄ncipium transmutationis

Ar Ille particule illius definitionis conueniūt deo. ergo hec definitio non est bene assignata. Solo. q̄ ille particule acceptę absolute et extra om̄e genus cōueniunt deo. vr̄ pbat argumentū. sed tamē expositę in genere pueniūt forme. quia sic forma est quid optimum. sed optimū in genere p̄ncipiorū rerū naturalium est quid diuinum. propter proprietatem diuinā que est esse.

Querit Quā differenter forma dicitur optimum diuinū et ap̄tenibile. Solo. dicitur diuinum ex parte mouentis et ap̄tenibile ex parte materie. q̄ est eius p̄fectio

Querit An forme fm aliquod esse earum sint inchoate in materia. Solo. sic. quod patet autoritate et ratione. Autoritate venerabilis domini Alberti dicentis. q̄ forme sunt inchoate in materia et hoc esse vocat formale formabile. Et dicit hoc esse aliquid forme substantie ipsius materie superadditum per quod esse formale formabile ipsa materia est habilis ad plures formas. Ratione sic primo patet. quia nihil educitur de aliquo nisi aliquo modo p̄fuerit in eo. sed forme educuntur de potentia materie. ergo fm aliquod esse earum fuerūt in materia. hoc autē esse est formale formabile. Secundo pbat sic. in om̄i motu vel mutatio de op̄e aliquid intrinsece et formaliter p̄fici. s̄ hoc qd̄ intrinsece p̄fici nō p̄t esse sub materia. sed potentia eius subiectua. q̄ illa sem̄ eadem manet sub diuersis formis. Et erit aliquid p̄ter materiam ipsam materie superadditū sc̄z potentia formalis materie que identice transit in actum. Et hoc vocat forme inchoatio. Tercio pbat sic. si non essent forme fm aliquid esse in materia inchoate tūc oēs forme venirent de foris. qd̄ nō est contra naturales philosophos.

Ar Si forme essent ante generatōem in materia inchoate sequeretur q̄ generatio nō esset intrinsece ad formā subalem. s̄ solū ad quēdam modū. s̄ hoc est falsum. ḡ. Sequa p̄t. q̄ essentia forme ponit aū generatōem in materia. Solo. generatio nō est ad modum tūc. sed ad formā essentialem fm esse specificū. non obstante q̄ p̄sit habitualiter et originaliter in materia fm rōnem genericam

Ar Indivisibile ubi est ibi totū est. sed forme substantiales sunt indivisibiles. ergo si p̄sunt in materia totaliter p̄sunt. et p̄ oīs nihil acquirit p̄ generatōem essentie forme in materia. Solo. indivisibile ubi est ibi totum est. sed nō totaliter. et sic tota forma p̄est et tota acquirit. tota p̄est est fm esse genericū. et tota acquiritur fm esse specificū. Et dat Albertus in libro de origine aie sile de p̄dicto q̄ nō ē linea nec p̄s linee integralis. s̄ ē tūc tota suba lineę. sic etiā istud ē inchoatōis qd̄ p̄est i materia aū generatōis et ē forma supple p̄fecta. nec est p̄s forme. sed est tota essentia forme originalis

Ar Ex illo sequeretur q̄ forme substantiales intenderentur et remitterentur. sed hoc est inconueniens. ergo illud ex quo sequitur. Sequela patet. quia dictum est q̄ p̄sunt fm esse confusum et habituale. et acquiritur fm esse perfectum et specificum. Solo. non est inconueniens

Reparationes

formas substantiales potestatiue quodāmodo extendi de esse generico ad esse specificum. quoniam species dicitur exire potestatem ipsius generis per actum ipsius differentie. non tamen potest forma substantialis in specie completa intendi et remitti. sicut forma accidentalis. albedo enim que est forma specifica intensius esse habet in vno subiecto quam in alio.

¶ Ante generationem tunc priuatio dicitur esse in materia. sed priuatio dicitur carentiam ipsius forme. ergo nihil forme potest ante generationem preesse in materia. **Solo.** priuatio non dicit carentiam quācumque ipsius forme in materia. sed solum dicit carentiam forme secundum speciem. imo ad saluandam entitatem ipsius priuationis necessario est ponere inchoatorem formarum. quia nisi sic tunc esset forma carentia forme in materia sine quacūque aptitudine. et hoc est destruere ipsam priuationem et platonizare

¶ Si forme ante generationem essent in materia. vel ergo ibi essent distincte vel indistincte. non distincte. quia hoc esset anaxagorizare. quia sic quodlibet esset in quolibet. nec etiam indistincte. quia tunc essent confuse sed forme substantiales non possunt confundi nisi secundum rationem. **Solo.** forme sunt in materia nec distincte nec indistincte. sed distinguibiliter in quantum scilicet ad generans comparatur materia quod educit formam sue speciei et non alterius speciei. sed in ordine ad materiam sunt confuse. quia in fundamento nature nulla est distinctio

Questio problematica. An materia physica antequam subiciatur motui prehabeat apud se habitum confusum omnium formarum ex ea per motum educibilium

¶ De hoc aliterantur discipuli doctoris magni et doctoris sancti. et quondam peripatetici et platonici. **Dicebat** enim plato quod materia est coeterna dato formarum deo videlicet glorioso cui datus sola sua bonitate stimulus latus imprimeret imagines conformes suis rationibus idealibus. sicut artifices in præeuentem materiam imprimunt formas artificiales. ita quod materia secundum istum est velud matricula de se sterilis et ager omnino incultus qui per illius lapsum talium formarum impregnatur et ad partem per motum et transmutationem promouetur. **Et** regione epicuri quorum caput fuit Anaxagoras dicunt quod materia est vniuersorum primum et perfectissimum principium quod in se habet omnium formas quas subiectione sustentat. sed velle mento accidentium ipsam vestientium occultantur ne appareant præter eam que dat ei materiam in hoc vel in illo nomen. **Et** dicit huiusmodi latentias elucescere per agentia naturalia remouentia ab ipsa materia talia accidentia occultantia et obumbrantia lucem talium formarum. ita quod generatio non est aliud quam reuelatio forme substantialis in se sepulte in caligine materie. **Et** alteratio est reuelatio forme accidentalis similiter latentis. In hoc ergo conueniunt due secte quod materiam ponunt primo agenti coeternam. Sed in hoc differunt quod dicit prima quod forme fluunt a solo agere et recipiuntur in materia nuda formis. Secunda vero dicit eas latere in materia sicut in radice vniuersali secundum essentiam et existentiam et agentia nihil aliud facere quam alteratiua disponere circa ipsam materiam accidentaliter per modum remouentium. phibens operari.

Secundi libri physicorū

Peripatetici vero quorū archiprī fuit Aristoteles mediā viā tenētes dixerunt materiā nec oīno esse nudā et sterilem sicut aiunt stoici. nec prorsus fecunditate formarū actuatā sicut prēdunt epicurei. sed phatere eas formas sūm potentiā. et ab agentibz expectare illius potentie formatōis actus. qui sermo ab oībz sectatoribz Aristotelis concorditer accipit. sed eius intelligentia adeo dispar inuenit qd hi vident declinare ad opinionē stoicorū. Hi vero ad opinionē epicureorū. Nobis em̄ iuxta viam et intellectū doctoris magni tales formas pcesse in materia per essentias suas formales formas mobiles ponentibus imponitur error. Anaxagore. sicut et sectatoribus doctoris sancti solam potentiam materie subiectiua confinentibus error inpingitur stoicorū. Quis ergo horū intellectū sanior sit et sententia Aristotelis conformior patebit diffuse in cōmentarijs sup hunc librum editis.

Irca initium secūdi libri

physicorum ¶ Querit pmo de quo determinat in secundo physicorū Aristotelis. Solutio de natura et causis tam per se q̄ per accidens. ex quibus res naturales dependent. Et diuidit in sex tractatus. In pmo de

terminat de natura. In secūdo ostendit differentiā inter mathematicū et naturalem phm. In tercio determinat de causis per se rerū naturalū. In quarto de causis per accidens. In quinto dicit quomodo cause sunt sibi inuicem cause. In sexto q̄ natura agit ppter finem.

Querit Quomodo inuestigat phs definitōē nature. Solutio per vnā diuisionem dicens entia que fiunt alia fiunt a natura. Alia vero ppter alias causas. Entia que fiunt a natura sunt oīa aīalia et parres aīaliū et plāte cuz partibz suis et corpa simplicia sicut terra ignis aer et aqua. oīa em̄ hec dicimus a natura. Entia que fiunt ab alijs causis sūt apotelesmata siue opa artis sicut lectus indumentū et q̄cūq̄ sunt alterius gñis a naturalibz existētia q̄ fiunt ab arte et voluntate. Quia nos per voluntatē nostrā facimus omnia talia.

Querit Quomodo differūt illa que sūt a natura ab his q̄ sunt ab arte Solutio quia ea que sunt a natura habent intra se principū sui motus et quietis Et hec dicitur. Aut sūm locū sicut grauiā et leuiā. Aut sūm augmentū et decrementū. Aut sūm alteratōnem. Aut sūm plures motus simul. Artificialia vero nō habent in seipsis principū motus sicut sunt lectus domus q̄ noīe suo in qdā alio genere p̄dicamēti ponūtur q̄ sunt ex noīe materie et forme naturalis que ē in ipis. Quia lectus ē in gñe figure cuiusdā et domus similiter alia que fiunt arte incisionis et edificatiue Nullum em̄ talium sūm nomen suū habet aliquē modū motus sibi innatū Quia lectus non mouetur deorsum neq̄ quiescit deorsum inq̄tum est lectus sed inq̄tum accidit ei esse lignum qd descendit et etiam deorsum quiescit rōne terre que in eo dīatur.

Reparationes

Ad Naturalia non habent intra se principium sui motus. igitur distinctio non est bona. Probat quod dicit philosophus octavo physicorum. quod naturalia motus sunt a generante. sed generans non est intrinsecum. quia est principium effectuum. ut manifestum est. ergo non habent intra se principium sui motus. Solutio. Naturalia non habent intra se principium sui motus effectuum. ut probat argumentum habent tamen intra se principium passivum et formaliter inclinatum. et hoc principium dicitur natura ut diffusius patebit in octavo physicorum.

Ad Naturalia habent intra se principium effectuum sui motus. Probatur de aëre. Quia aëre habent intra se principium sui motus effectuum et tamen aëre sunt naturalia ex quo aëre est natura. Solutio. aëre non sunt naturalia a natura proprie dicta de qua est hic sermo. sed ipsa solus sunt naturalia a natura committere dicta que mouet mediantibus qualitatibus corporis. Quia anima non mouet membra corporis nisi prius laxet calor in nervis et musculus motus. Et sicut est de alijs qualitatibus corporis que exiguunt ad hoc quod corpus ab anima moueatur.

Queritur Utrum quedam naturalia possint habere motum quod non est a natura. Solutio. Aliter sic. Et talis est duplex. Quia vel est uniusformis vel non. Si non est uniusformis et a principio intrinseco tunc vel erit ab anima sensibili mouere vel a voluntate sube rationis et intellectualis. sicut sunt motus progressus et regressus multiformes in animalibus. et ad diversas distancias positos. nis ante retro sursum deorsum ad dextrum et sinistrum. Et tales sunt motus alterationis in desiderijs tristitij et gaudij et delectationibus aliquando.

Queritur Utrum diversificat istud principium diversus motus in animalibus que mouentur diuerso motu. Solutio. Aliter sic. Et talis est duplex. Quia vel est liberum in agendo vel est a natura quasi exactum et actum. liberum est quod est causa sue actionis et potest agere vel actionem suam suspendere. Et tale principium agens est voluntas sube rationis. Exactum autem a natura est quod in se non habet aliquid luminis intelligentie quod ipsum faceret quo minus explicat nature motus sicut desideria et motus brutorum. Quia bruta non aueruntur a moribus suis nisi coacta timore verterunt.

Queritur Quotuplex est motus uniusformis. Solutio. Aliter sic. duplex. Quia vel est unicus et continuus vel nec unicus nec continuus illius principij. Si est unicus et continuus tunc est motus ipsius intelligentie mouentis tali motu celum qui motus est unicus et non interruptus. Quia est motus sapientis qui motu uniusformi et perpetuo consequitur similitudinem sue cause prime in causando et ergo motus celi non dicitur motus nature sed intelligentie. Quia si esset motus nature tunc celum in loco suo non moueretur quod nullum corporum naturalium in suo loco mouetur. sed solum cum est extra ipsum. Si vero motus est uniusformis sed non unicus vel perpetuus tunc est ab anima. Et hoc dupliciter. Quia vel est cum cognitione vel sine cognitione. Si est cum cognitione tunc est sicut motus animalium ordinatus ad generationem. Et in illo mouet et vegetabilis et sensibilis. Et ideo omnia animalia eadem specie eodem modo coeunt eodem modo faciunt suas casas quod non essent si operarentur

Secūdi libri phisicorū

intellectu practico sicut homines.

Ad Anima sensibilis mouetur imaginatis. igitur videtur quod bruta ea habentia non debent operari eodem modo. Solutio. Albertus. Anima sensibilis a visis et imaginatis mouetur tamē in naturalibus vno modo mouetur sicut in fame sui generatōne et oībus ordinatis ad illa. Quia quodlibet illorū operū et sensibili et vegetabili pficit vel si pficit sola sensibilibus primū mouēs est vegetabilis. Et tō vna hyrundo sicut alia facit nidū. Quia sumaginato moueat ad facere nidū. nō tamen mouet finē diuersitatem specierū imaginatarū sed ex vna imagine quā natura ingerit que ē aptitudo loci ad fouendū oua. et conseruandū. Et ista etiā est cā quod vnus charit sicut alius. Quia et si cum sensu sit et lures tū. tibi attractiua est vegetabilis.

Queritur Alterum principium motū in omnibz vñiformibz sit equis ter vñiforme. Solutio non sed tanto vñiformius videtur Albertus quanto est plus elongatum a cognitiōne vnde quādo principium motus est sine cognitiōne tunc est omnino vñiforme et non cognoscitur esse ab anima nisi quia non est vñicum sed agit multiplicit̄ sicut anima vegetabilis nutrit augēt. generat et omnia hec facit multiplicit̄ opere licet omnia operetur de necessitate sed non continue nature autē motus est vñicus et ex necessitate et sine cognitiōne sicut igni naturale ē calefacere quia calefacit siue velit siue nolit supposito suo esse naturali

Ad Artificialia habent etiā intra se principium sui motus. ergo probatur. quia statua est ens naturale et tamē habet intra se principium motus deorsum. Solutio artificialia vt artificialia sunt nō habent principium intrinsecum sui motus vt dictum est. Quia nō rōne forme artis. sed tamen artificialia considerata rōne suarū materialium que sunt entia naturalia habent intra se principium sui motus. et hoc est manifestum. quia statua non cadit deorsum inq̄tum statua sed inq̄trum grauis est.

Ad Artificialia inq̄tum huiusmodi habent intra se principium sui motus. Probat̄ de horologio quod mouetur a principio intraneo.

Solutio. horologium tene habet principium intraneum sui motus quod est per artem in eo factum. sed nō habet principium intrinsecum sui motus inq̄tum est artificiale. *Mouetur enim apparet sensus quod per artem et omnia.*

Queritur Quomodo definitur natura. Solutio. Est principium aliquod et causa mouendi et quiescendi eius in quo est primum per se. et non finis accidens. Dicitur autem illa definitiōne. non finis accidens ad excludendum artem. quia licet ars sit principium mouendi eius in quo est. hoc non est per se. sed per accidens. Quod sic patet. quia medicus qui habet intra se artem medicine sanat seipsum. sed hoc est per accidens quia accidit medico quod sanat seipsum. et hoc manifestum est. quia ista possunt ab inuicem separari scz ars medicine et sanitas. potest enim aliquis sanari quod et in pluribus accidit qui non est medicus.

Reparationes

Ad Definitio nature est superflua. Probat qz in ea ponunt pncipium et causa que tamē vident idem significare. Solutio pncipium z causa non significant idem, sed referunt ad diuersa. Et dicit pncipium propter priuationem que non est causa sed em pncipium. Et dicit causa propter materiam z formam, que nedū sunt pncipia, sed etiam cause. Et sic causa aliquid super addit pncipio scz influxum in effectum qd non requirit ad rōnem pncipij priuatis em est pncipium. nihil tamen influit i pncipium ex quo in re facta obicitur.

Ad Vale dicit in definitione mouendi z quiescendi. Probat qd celum est res naturalis z tamen non habet intra se pncipium quiescēdis sed mouendi em. Solutio hic definit natura particularis. Nam celum non est naturale a natura particulari, sed a natura vniuersali. Et si et in definitione exponitur disunctiue tunc idem est dicere est pncipium mouendi z quiescendi id est vel quiescendi. z tunc definitio conuenit celo. Sed si et exponatur copulatiue tunc dicit qd hic definit natura particularis particulariter prout dictum est.

Ad Motus z quies sunt opposita ergo non potest natura esse pncipium mouendi z quiescendi. Hic probat per psm in qnto physico rō. Solutio motus z quies siue stat quoz natura ē pncipium nō sunt opposita. Quia quies cuius natura est pncipium ē illa que est in termino motus z illi non opponitur motus quia motus est cum ea eiusdē eētie.

Ad Absolutum non debet definiri per respectum, sed natura est quid absolutum, z pncipium z causa sunt entia respectiua g. Dinot probat quia natura est materia vel forma que sunt absoluta. Solutio natura potest dupliciter considerari. Uno mō materialiter pro eo qd est, z sic est materia forma priuatio, z sic est quid absolutum. Alio modo formaliter z sic respectu quendā dicit, z non est inconueniens aliquod de genere substantie per aliquod respectum describi inqstū scz ipm aliquo mō respectu dicit.

Querit Que est differentia inter habens naturam z consequens naturam. Solutio phi habens naturam vocatur totum compositum in quo sunt pncipia nature. Consequens naturam dicitur aliqua prietas consequens totum compositum gratia pncipiorum naturalium, vt grauitas est prietas consequens naturam terre, et leuitas est prietas consequens naturam ignis.

Querit Utrū ridiculū sit tentare demonstrare naturam esse. Solutio sic z rō est quia naturā esse est manifestum ergo esset ridiculum eam demonstrare. Hic patet ex rebus naturalibus quas sensu apprehendim, statim em certū sum naturam esse. Cōsequētia patz quia ridiculū est demonstrare notum per ignotum, sed natura est nobis notior in phisicis qd aliqd aliud per qd possit demonstrari ergo eā demonstrare esse est ridiculum. Et dicit pbus qd qui vult demonstrare naturam esse est similis ceco syllogizanti de coloribus.

Arguit Questio quid est psumit questionem si est scdo posterior ergo pbus prius inuestigasset si est natura qd definisset eam z sic non fuisset

Secūdi libri phylicoꝝ.

ridiculum tentare eam debere esse. Solutio verū ē questio quid est p̄sup
ponit questionē si est. ubi q̄stio si est non est nobis nota. iam dictū est q̄ est
nobis notū q̄ natura sit. imo vt dictū est exprimitur natura esse: q̄ motus
est essentialis actus nature in quo actu p̄mo natura manifestat

Querit Vtrū motus aialis etiā sit naturalis. Solo. motus
aialis est tene naturalis a natura cōter dicta. sed non a
natura p̄prie dicta. nisi passiue aliquo mō mōstrum scz est fin naturā elem: en
ti p̄domināti. sicut q̄ aial cadit deorsum tūc mouet fin naturam terre do
mināti in eo. alio mouet aial fin q̄ h̄mōi ad oēm dñam positiōis.

Querit Vtrū motus celi sit naturalis. Solo. motus celi est
naturalis. sed nō a natura p̄prie dicta siue particulari. Et
q̄ sit naturalis p̄. q̄ cōuenit ei p̄ naturā suā. 7 licet sit a p̄ncipio extrinseco.
scz q̄b intelligentia. ipm tñ celum habet intra se naturāle aptitudinē 7 incli
nationem ad talē motū. Alterius tñ dicit q̄ nō est naturalis sed intellectu
lis. sed tūc accipit naturā p̄prie p̄ ea que nō mouet rem in suo p̄prio loco.

Querit Qūo diuidit natura Solo in materiā formā 7 p̄ma
tionē. Et est ista diuisio analogi in sua analogata. q̄ p̄ p̄
us dī natura de forma 7 p̄ posterius de alijs. vt inquit Alterius

Querit Qūo pbat p̄bus q̄ materia sit natura. Solo pbat
hoc autoritate 7 rōne. Autoritate omnium antiquoꝝ. q̄
antiqui nō solum dixerūt materiā esse naturā. sed p̄fectissimā naturā. q̄ dī
xerūt materiā esse totā rei substantiā. et ex parua parte tetigerūt formam
q̄ dixerūt formā esse habitū. dispositiōē. vel passiōē. Rōne sic. illud est na
tura q̄b intrāsimutabile manens h̄z p̄ncipii generandi sibi simile. sed mate
ria est h̄mōi. ergo materia est natura. Vmōz p̄ autoritate antiphōnē q̄
dixit materiā esse p̄ncipalē naturā. ex eo q̄ in se h̄z p̄ncipium generandi sibi
simile. Qd probauit a signo. q̄ si lectus plantatur in terra 7 putrescens in
terra accipiat potentia naturāle germinādi. erit id q̄b pducit lignū 7 nō lect
tus. 7 lignū est natura lecti 7 nō lectitas q̄ est forma eius.

Querit Qūo pbat p̄bus q̄ forma sit natura Solo sic. q̄ illū
est natura a quo res naturalis accipit denotiatiōē. 7 res
naturalis accipit a forma denotiatiōē. 7 forma est natura

Ar Forma nō est natura. Probat. q̄ aia ē forma. 7 tñ nō est natura
Solo. h̄z aia nō sit natura p̄prie dicta. ē tñ natura cōter dicta.
Etiā nō est quelibet forma natura. 7 forma q̄ est in materia q̄b naturalis

Querit Qūo pbat p̄bus q̄ forma sit p̄ncipalior natura q̄ ma
teria. Solo tribi rōnibz. Prima. illud est p̄ncipalior
natura p̄ q̄d res naturalis dī esse in actu q̄ illud p̄ q̄d res naturalis dī esse
in potentia. sed forma est p̄ quā res naturalis est in actu. ergo est p̄ncipalior
natura. Vmōz pbat a simili in artificialibz. lectulus dī actu lectulus per
formā. Secūda rō est. illud est p̄ncipalior natura q̄d est p̄ncipii generand
di vel germinādi sibi simile. sed forma est h̄mōi. 7 forma est p̄ncipalior na
tura. Tercia rō est. q̄ illud est p̄ncipalior natura p̄pter q̄d generatio dicit

Separationes

natura. sed p formā generatio dī natura. ergo forma est pncipalior natura.
Q. nō p3. q3 generatio dī natura. q3 est via in formā q est natura

Querit Qño pbat pbus q puatio sit natura. Solo. q3 for-
 ma est natura. ergo puatio est natura. Probat. quia p-
 uatio est quodāmodo species z forma. si ergo forma est natura puatio erit
 etiam natura.

Querit Qño hoc debet intelligi q puatio est quodāmodo spe-
 cies z forma. Solo. Aliter. puatio est quodāmo spe-
 cies z forma ppter habitualement aptitudinē quā relinquit z supponit in sub-
 iecto. et sic est quodāmodo natura. z istud intelligit in generatiōe simplici.
 In generatiōe vero p in qd puatio dī quodāmodo forma. q3 alterū tras-
 riorū est ibi puatio alterius. sicut nigredo est puatio albedinis. z frigiditas
 caliditatis. In generatiōe pō simpli qñ generatur illud quod est materiale
 ex formali sicut terra ex igne vel aere. aliquid est ecōtra. z illud qd est plus ma-
 teriale est etiā plus puationi p mixtum.

Secundus tractatus

Qñs determinatū est in pōri tractatu quid sit natura z quot mo-
 dis dicat. z que sit pncipalior natura. Hic videndū est qño naturalis
 pbus vel physicus differat a mathematico in suis p̄siderationibz.

Querit Qño pbat pbus q mathematica z physica non sunt
 distincte scientie. Solo. tribz rōnibz. Prima rō est scie-
 tie que p̄siderant vnā z eandē rem non vident esse distincte. sed physica z
 mathematica sunt hmoi. ergo non sunt distincte. Minor pbat. q3 mathes-
 matica p̄siderat in scia que appellat geometria superficies planas z soliditas
 res formas z longitudines z p̄iecta. z omnia ista hnt corpā physica. q nō sūt
 distincte scie. **Secūda rō.** Astrologia que est pars physice scie p̄siderans
 lunā z solē etiā p̄siderat q̄ntitatem ipsoz. sed q̄ntitas est mathematice p̄side-
 rationis. **Tercia rō** sumit ex
 testimonio antiquoz. q3 antiqui de natura loquētes loquuntur de figura sol-
 lis z lune. z verū terra sit spherica. z verū mūdus sit sphericus vel nō. z de
 silibz. z de omibz istis loquit etiā astrologia. sicut p3 in pmo almagesti p̄ho-
 lomen. igit physica z astrologia puenire vident in omnibz. igit mathematica
 et physica non sunt distincte scientie.

Querit Qño pbus soluit istas rōnes. Solo sic licet mathes-
 maticus z physicus p̄siderent eandē rem. nō tñ eodem
 mō. z hoc sufficit ad distinctiōem sciaz. Nam physicus p̄siderat ista scz line-
 am superficiem z solidū sine corpustēis nō absolute. sed vt p̄iecta sunt mate-
 rie sensibilibz. Sed mathematicus illa eadē p̄siderat sūm q abstracta sunt a ma-
 teria sensibili. nec est inconueniens abstrahere a materia sensibili p intellectū
 q3 abstrahentiū nō est mendaciu. scz in pma opatōe intellectus. sed bñ in se-
 cūda opatōe intellectus. Abstrahere aut in pma opatōe intellectus est cō-
 siderare vñū sine altero mēstrum in essentia sua est ab eo distinctus. Sed in

Secundi libri physicorum

secunda opatio intellectus est considerare unum cum altero. et igitur si diceret linea sufficiens vel corpus esse sine sensibili materia in rerum natura. ille mentiret

Mr Ille intellectus est falsus qui intelligit rem aliter quam est sed qui intelligit rem aliter quam est ut non patitur materia sensibili intelligit eam aliter quam est. Ille intellectus est falsus. Solo ille intellectus est falsus qui intelligit rem aliter quam est intelligibilis. sed ille intellectus non est semper falsus qui intelligit rem aliter quam est si esse existentie sue

Mr Physicus non definit per materiam sensibilem. **g.** Probat. quia materia non est pars quidditatis. Solo. licet materia non est pars quidditatis sed potentia eius subiectiva est in se quidditatis si potentia eius formalis. **g.** Contra. materia si potentia eius subiectiva est in se quidditatis. **g.** Probat. quia materia ingreditur definitionem in physica. Solo. materia si ingreditur definitionem in quantum est terminus quidditatis. sed non in quantum est pars quidditatis.

Mr Materia est impedimentum cognitionis. **g.** non dicitur res physica definitur per materiam. Solo. materia si se putat est impedimentum cognitionis non ingreditur definitionem. sed si per analogiam ad ipsam formam. nota quod physica non est de hac vel illa materia sensibili in particulari. sed in generali. et illa ingreditur definitionem. et hoc si potentia eius formalis inquantum videtur oportet habere ad actum siue formam.

Queris Quis fuit error platonis. Solo. error eius circa hoc fuit. quia putabat quod illa quae abstrahuntur si rationem essent etiam abstracta si rem. Et fundamentum erroris eius fuit. quia putabat sicut philosophi res separatum intelligi quod ita possent separatim subsistere. hoc est falsum.

Queris Quomodo probat philosophus quod physicus et mathematicus in sua considerationibus vere differunt. Solo. dupliciter. scilicet ex parte modi definiendi. et ex parte modi considerandi. Et ex parte modi definiendi sic. quia physicus definit per materiam sensibilem. sed mathematicus abstrahit a materia sensibili solum considerans formam. et sic definitio physica est sicut definitio symmi. et definitio mathematica est sicut definitio curvi. Unde symmum non dicitur solum formam sicut curvum. sed formam existentem in materia sensibili scilicet naso. Et ex parte modi considerandi seu sciendi sic. quia scientie physice habent alium modum sciendi quam mathematicae. ergo sunt distincte. Antecedens pars de scientiis modis que sunt plus physice quam mathematicae. Et differunt in modo considerandi a mathematicis. igitur scientie vere physice differunt simpliciter a mathematicis.

Queris Que sunt iste scientie medie. Solo. sunt scientie subalternatae que sunt inter mathematicam et physicam. sicut sunt musica perspectiva et astronomia. Et dicuntur ideo scientie medie. quia partim sunt physice. et partim mathematicae. considerant enim quid mathematicum ad materiam sensibilem contrarium. sicut musici considerant numerum pertractum ad sonum. et perspectivae considerant lineam vel magnitudinem si visus est. et astronomia magnitudinem motam.

Reparationes

Queris Quot additiones requiruntur ad veram subalternationem
 te sit sub subiecto scientie subalternantis. Secunda est q subiectu scientie sub
 alternantis ptraatur aliqua differentia extrinseca siue accidentali. Tercia
 ro est q hoc ptraahens in scia subalternata psideat fm pditiones ptracti.

Queris Utrum simpliciter loquendo iste scientie medie sine plus
 pliceiter loquendo sunt plus mathematice. Thomsie dicit ptractu. Et ro
 est q si iste scie medie essent pncipaliter pphysice tunc non essent inter artes
 liberales pparande. q nulla scientia pphysica pputatur inter artes liberales
 Preterea licz subiectu ptraatur p differentiam pphysicam. no tamen sunt
 ex eo magis dicende pphysice. quia illa differentia ptraahens non psideatur
 in eis nisi fm rōnem ptracti. sicut exempligratia. musicus nō psideat sonū
 ut sonus est. sed psideat sonū ut psequitur legem numeri. ut patet ex con
 ditionibz iam positis

Ar Sunt simpliciter plus dicende pphysice. ergo. Anis patz p pfm in
 textu hoc dicentem. Solo. arguementū probat bene q sunt plus
 pphysice ex parte subiecti aliquo modo. sicut etiam plus vult in textu. sz cas
 men simpliciter quo ad principia scz passionem et modum doctrinandi sunt
 magis mathematice

Queris Quot rōnibz probat plus q pphysicus habet psidea
 re vtrāqz naturā. Solo duobz. Prima est. qz pphysi
 scus psideat naturam. sed natura dē de materia z forma. ergo pphysic⁹ ha
 bet considerare vtrāqz naturam. scz materiā z formā. Secunda est. qz pphysi
 deratio pphysici est sicut cōsideratio sūbstantiā. sed sūbstantiā nedum dicit
 formā sed etiam materiā. dicit enī curritatem existentem in materiā nā
 si ergo etiam pphysicus hz psideare vtrāqz naturā

Queris Quot rōnibz pbat plus q pphysicus habz cōsiderare
 vtrāqz naturā fm eandē scientiā. Solo tribz. Pu
 ma est. qz ars inueatur naturā inq̄tum potest. sed eadem ars psideat for
 mam etiam habet psideare materiā ergo etiā naturalis plus cōsiderans
 formā fm eandē scientiā psideabit materiā. Quorū pbat qz medic⁹
 psideat sanitatem etiā habet psideare cholera pphlegma z humores
 in corpore naturali in quibz est sanitas. Secunda rō est. eiusdem scientie est
 psideare finem z ea que sunt ad finem. sed forma est finis materie ergo ea
 dem scientia psideat formā etiā psideabit materiā. Tercia est nota. qz
 ex fine sumitur rō hīediorū que in finem ordinant. Minor pz. qz forma est
 vltimū z optimū vnus p̄mū motus existens. Oportet aut p̄mū mo
 tus z vnus. quia si nō esset motus vnus tūc vltimū non necario esset finis
 quia vltimū qd incit ex necessitate z corruptōne materie z mobilis aliqu
 nō est finis mouentis neqz motus. Sicut mot⁹ est vltimū viuens qd in
 cidit ex malicia pplexionis eius qd mouet p̄ter intentōem motoris. z ergo
 mot⁹ nō est finis p̄p̄ que fit qdqd fit. z ergo Homerus derisit quendā qui
 dixit se suam suā habeturam p mortem. quia finis factionis z generationis

Secundi libri physicoꝝ

est forma et moꝝ incidit pꝛeter intentiōem.

Ad Forma et finis sunt distincte causę. ergo forma nō potest dici finis. Solutio licet forma et finis distinguant in rōne causandę for- maliter et materialiter accepta in vñ numero coincidunt. Etia forma est finis materie nō qualiscunq; sed finis gꝛa nō autē gratia quę.

Querit Quō pbat pꝛis idem p similitudinē in artibꝫ. Sol- lutio sic. Sicut se habet vñ rei artificialis ad formam artis. ita forma ad materiā. sed vñ forme est finis forme. ergo forma ē finis materie. Vñ pbat in artibꝫ que sunt triplices. quedā que disponūt materiā. et ille sunt minus pncipales. Alię sunt artes que introducūt formam ī materiā et in istas artes ordinant pꝛime sicut in finem. Tercia ars est vsualis que vñ re facta et illa est finis secūde artis. Hui⁹ est exem- plum. Quedā em̄ est ars que aptat ligna vt nquis fiat ex eis. Scđo est ars que facit nauē ex lignis. Et tercio est ars vsualis vt ars nauigandi q̄ vñ nauis iam facta. et ista est finalis respectu aliaꝝ quia vñ est finis. qz ideo disponit materiā vt introducāt formā. et sic vñ se habet ad formā intro- ductā sicut forma ad materiā. Et sic dicit pꝛis q nos sum⁹ quodāmo fī- nis oīm artificialiū. quia oīa artificialia sunt ppter nos.

Querit Quorūplex est finis. Solutio duplex. scz finis quo- tidianus gratia cui⁹. Jam dicit q nos sum⁹ quodāmo finis oīm artificialiū loquēdo de fīne gratia cui⁹. et nō loquēdo de fine quo- tidiano vel ad cōgruentiā. Tercia rō q physicus hz cōsiderare vtrāq; na- turā est ista. qz ea que sunt ad aliqd sunt cōsideratiōis vñ scie. sed mas- teria est ad aliquid scz ad formā ergo spectant ad cōsideratiōem vñus et eiusdem scientie.

Querit Quorūq; pꝛendit cōsideratiō pꝛis de forma Solutio physicus non cōsiderat formam quācunq;. sed solū pꝛ- ue pꝛortionat materię p motū. et sic nō cōsiderat physicus subas separas vt astra nisi inq̄stū aliquo modo cōcurrūt ad motū. Qz autē cōcurrūt ad mo- tum patet ex eo. qz sol et homo generant hōiem. Et sic cōcludit pꝛis q ter- minus cōsideratiōis naturalis pꝛis ē aīa rōnalis qz ē vñima forma. Qz autē aīa a physico cōsiderat. patet qz oīs forma exstēns in materia est cōsi- deratiōis physice. sed sic est de anima g.

Tertius tractat de causis

Qñq; oñdit p. de qbꝫ cōsiderat naturalis pꝛis. et ad qd terminatur ei⁹ cōsideratiō. nūc pñter vult cōsiderare de causis. Et duo facit. nā pmo determinat de ipis causis. Scđo oñdit q ipa sunt media de- monstrandi in ista scientia ibi Qñ autē causę quatuor sunt.

Querit Qñ physice habet cōsiderare quatuor causas. Solo sic. qz tūc cognoscim⁹ rem cū causis eius cognoscim⁹. sed res naturales dependēt

Reparationes

ex quatuor causis. g. physice? q. p. siderat res naturales necessario habet consi-
derare quatuor causas.

Querit Quot sunt cause. Solutio. Quatuor. scz. materialis. forma-
lis. efficiens. et finalis. Qd. patet p. sufficiencia q. talis est.
Na. ois ca. vel e. intrinseca vel extrinseca. Si intrinseca hoc e. dupl. v. dat
esse et sic est forma. vel recipit esse et sic est materia. Si e. extrinseca hoc e. du-
pliciter. vel e. moues tm. et sic e. causa finalis. vel est moues et mora sibi. et sic e.
ca. efficiens. vel sic ois ca. est p. principiu. alieu. causabilis. h. e. solu. duplex caus-
sabile in genere scz. fieri et esse. igit. snt tm. due cae in gne. Et in specie. vtrus-
q. subdiuidit. qz. vel causando e. p. principiu. ipsius fieri quo ad subam fluxus.
et sic e. ca. efficiens. vel quo ad ordinem ipsius ad fine. et sic est finis. Vnde etia.
duplex est scz. essentie et existentie. Principiu. esse essentie est forma. P. principiu.
vero esse existentie est materia.

Querit Quotupliciter considerant cae. Solutio. dupliciter.
Uno mo. particulariter inq. scz. p. portionat. rebus na-
turalibus. et sic sunt physice considerat. omis. Alio mo. vlt. prout referunt
ad intentiones medij. et inq. mediu. et causa idem sunt. et sic de eis habet
considerare logicus. Vnde considerat. vlt. et hoc inq. tm. comprehendit
sub analogia entis. et sic determinare de causis spectat ad p. m. p. m.

Querit Quid est causa materialis. Solutio. ex qua aliquid
fit et inquit. v. es e. materia. statue. et argu. physice. Et cu.
dicit. ex qua fit aliquid siue res no. intelligit. materia p. ma. et materia q. sequit.
p. ma. Quia materia p. ma. est q. est in potentia v. inq. Alterius ad forma.
p. ma. et hec est indisp. materia aut. p. ma. est que se habet ad for-
ma. p. sequere sicut p. ma. se habet ad p. ma.

Querit Quotuplex est talis materia p. ma. ad p. ma. Solutio.
Alteri. triplex est in genere scz. comixta. tm. complexio.
nata et organisata. In mineralibz. est solu. comixtio elementoz. cum virtus
ribus celestibus opantibz. in eis. In plantis q. e. q. d. a. comixtio id e. coples-
tio q. si humor. quoz. d. a. In animalibz. sup. hec d. llo e. copositio organoz. q. sunt
memb. officialia ad aliquem actu. interiore vel exteriori p. nentia.

Querit qd. debet intelligi p. aliquid. Solutio. Alteri. copositu. Quia
materia nulla hz. causalitate respectu forme nisi p. actus sed copositu. e. illud
qd. fit. p. p. et super ipsum stat. actus efficientis et respectu illius est materia
causa. et sic est etia. principiu. cognoscendi ipm. eod. mo. quo est causa.

Querit Quare d. cu. inquit. Solutio. p. p. p. uat. dem que no. ma-
ner in re facta sed abijcitur. Etiam aliquando dicitur sic
ri aliquid ex aliquo ita q. p. p. p. non notat materiale principiu. sed
ordinem et sic dicim. q. ex mane fit meridies. et ex palestris olimpia. Quia
post ludos palestrozum exercebantur ludi olimpiarum et ideo ad exclus-
dendum etiā talia cum inquit.

Querit Vtrum semper materia sufficit cum forma ad consti-
tutionem copositu. Solutio. non sed quandoq. v. in

Secūdi libri phisicorū

Elementis aliqui alii nō sufficit materia sola sed oportet eam esse dispositam
et ita fit p̄ materias diuersarū rerū cōiunctas sicut Albert⁹ ad longū decla-
rat in cōmentario sup̄.

Ad Materia nō est causa ergo nō est causarū p̄ma. Probat⁹ quia cau-
sare est agere sed materia nō agit ergo non causat. Probat⁹ quia ē
ens in pura potentia. Solutio q̄ materia non est causa actiua sed passis-
ua sui em causare nihil aliud est q̄ recipere esse a forma.

Ad Forma est prior materia ergo materia non est p̄ma quia forma
dat esse et materia recipit esse modo datus esse est ante recipiens es-
se. Solutio q̄ forma est bene prior materia via perfectionis sed materia
est prior forma via generationis et illū ordinē p̄s seruat in textu.

Ad De rōe cause est aliquid influere sed materia nihil influit ergo nō
est causa sed potius p̄ncipiū. Solutio nihil influit actiue tamē
influit aliquid passive nec etiam requirit⁹ ad rōnē cause q̄ aliquid influat
actiue.

Ad Causare ē agere. ḡ male dicit q̄ causat passive. Solo causare grā
maticaliter dicit agere s; in p̄posito acceptū ab solutū ab actione.

Querit⁹ Que est scda cā. Solutio formalis et definitur sic est
species exēpli et rō est qd qd erat esse. ut ei⁹ qd ē diapha-
non genus p̄ncipiū est p̄portio dupli que est duorum ad unū et genus illi⁹
p̄portions quod conuenit dictum genus est numerus sonorū et adhuc ge-
nus illius est numerus et vltimū genus est forma p̄portions in genere illo.
Dicit primo species quia constituit rem in specie. **Uel** dicit species quia ē
pulchritudo ipsius materie. **Secūdo** dicitur potius exemplum q̄ exēplar
quia exemplum dicitur forma fm esse quod habet in materia. Sed exēplar
dicitur idea forme seu forma fm esse quod habet in mente ipsius effici-
entis ad cuius similitudinem fit in materia. **Ad** tollendum ergo errorem
ipsius platonis qui dixit q̄ omnes forme essent solum quedam exemplar
ria et dicerent forme a foris manendo. Ideo dixit p̄s exemplum et non
exemplar. Species p̄ro et exemplum ut inquit Albertus non differunt
subiecto sed tm rōne sicut differunt essentia absolute accepta et esse qd ē ex
diffusione ei⁹ in materia sicut lūmē dicit esse ipsius lucis.

Ad Forma est effectus ergo nōn est causa. Probat⁹ quia forma p̄-
ducitur ab efficiente. Solutio neganda est p̄sequencia q̄ vnus
et idem potest esse causa et effectus respectu diuersorum quia cause sunt s;
hīuicem cause et sic forma est effectus partialis ipsius efficientis. Et ta-
men causa respectu totius compositi.

Querit⁹ Quotuplex est forma. Solutio duplex scz substan-
tialis et accidentalis. Forma substantialis est duplex
scz informans et forma foris manens.

Reparationes

Querit Quot sunt noia forme. **Solutio** A'berti in fine primi physicoz in ultimo capitulo q' multa. Primo d' forma fm q' informat z distinguit informitatem materie. Secdo d' spēs fm q' dat esse z cognitōem rei. Tercio d' ratio fm q' ab ea sumit vera rei definitio. Quarto d' idea fm q' est in suo exēplari. qz ois forma q' est in materia p' mo fuit in motore. Quinto d' paradigma inēstuz p' siderat in rōne forme ad cui' similitudinē ois forma fit sicut em lignū forulariū se hz ad caleū ita ec se hz ad formas imago d'. Sexto i'pū tractata ē i materia z similitudinē p'ncipalis forme qz imitat illā in ipsa materia exēplata ad similitudinē forme que est in mente artificis.

Querit Que est tertia causa. **Solutio** efficiens et efficiens ē p'ncipium vnde motus. vt consiliā est causa consiliū. z pater filij. et oīno faciens facti.

Querit Quotuplex ē efficiens. **Solutio** est quadruplex sc' p'parans perficiens consiliāns z coadiuans. **Efficiens** p'parans est id qd p'parat z disponit materiā ad hoc vt suscipiat formā sicut est motus spermatis in p'parando menstruū sanguinis ad formā suscipiendam quā virtutem mouentē habet sperma ex ipā qui est in ipō qui est vehiculū virtutis formatiue. **Efficiens** perficiens est qd tribuit formā constituentē speciem in rebus naturalibz z hoc est extra materiā z extra numerum p'ncipioz naturalū vt inquit A'icēna. **Efficiens** consiliāns d' efficiens deliberans in consilio z adiutor ad hoc vt aliquid fiat. **Efficiens** coadiuans est qd partem h'atet in opere vt non semper se facit illud sed p'pter alterum.

Ad Finis ē p'ncipiū vnde motus. ergo non efficiens. **Solutio** finis mouet solū intentionaliter et distāter. sed efficiens mouet p'ncipaliter et per contactum z sic est p'ncipiū motus realis.

Ad Causa efficiens non ē cā. Probat. qz illud nō ē causa sine quo pot' esse effectus sed sine causa efficiente potest effectus esse. ergo nō est causa. **Solutio** nō est manifesta. quia domus potest esse edificatore mortuo. **Solutio** maior est falsa z insufficiens. sed sic debet suppleri. illud nō est cā sine quo effectus p' esse z fieri. Iam licet effectus potest esse sine causa efficiēte. non tamē p' fieri sine causa efficiente. z q' nō est causa efficiens cā intrinseca cui' effectus est esse. sed causa extrinseca cui' effectus est fieri.

Querit Quid ē cā finalis. **Solutio** gratia cui' sit quicquid fit de his qd illū finē sūt ordinata sicut sanitas est causa deambulatōis. Cū em q'nt p' qd plato deambulat dicitur vt sanet. z sic dicentes opin. mur nos reddere cām. q' p' hoc p. pbauit finē esse causam.

Querit Quare p'hus postea recapitulauit numerū cāp' d' q' finis ē cā causarū. **Solutio** A'berti quia mouet cām efficiēte vt ipā p'nt moueat materiā z mouet finis nō realis physice s'z in etia p'phorice sicut res desiderata p'm. desiderū z q' ē finis p'mū in intēctione qz

Secundi libri physicorum

efficientes p[ro]p[ri]e sibi finē ad quē terminat[ur] eius actio et motus. Quando em̄ mouet efficientē tunc materia mouetur ad eundē finē et p[ro]pter p[ri]uatōnem que est in ipsa desiderat eū et sic inducit forma que est finis et sic de causa cau[s]arū quia mouet omnes alias.

Querit Quare dicit postea q[uo]d voluit esse bonū alioz. **Solutio** q[uo]d nō semp finis ē bonū verū sed q[ui]q[ue] est bonū app[ar]ens sicut pater in his qui seip[s]os interficiūt illi em̄ agunt p[ro]pter finē aliq[ui]d q[uo]d nō est bonū simpliciter sed etiā app[ar]ens

Querit Quotuplex est finis. **Solutio** Alteri duplex in ge[n]ere. vnus est v[er]us et alius particularis. Finis vniuersalis est quē intendit causa v[er]us in omib[us] suis effectibus sicut v[er]us causa hominis intendit cōsequi p[er]petuatē hoīs in omni genere. Finis particularis est quem intendit natura particularis in vno opere sicut forma hoīs in hoc generato qui est placo.

Querit Que est alia diuisio finis. **Solutio** Alteri quidā est finis intentionis agentis sicut pater intendit similitudinē speciei et forme p[er] generatōem. Alio mō finis dicit termin[us] opis sicut p[er]fectio p[er]fectus in matrice per cōm[un]em q[ui]n hoc est terminus sue actōis. et sic dicit finis minus p[ro]p[ri]e.

Querit Quare p[ro]bat potius de fine in principio textus q[uo]d sit causa q[uam] de alijs. cū tamē finis sit causaz potissima. **Solutio** q[uo]d finis videt quodam mō ex parte vocabuli repugnare rōn[ati] cause vt assumptū fuit in obiecto. quia causa nominat principiu[m] sed finis videt dicere vltimū. ergo ne alicui videret q[uo]d finis nō esset causa. voluit p[ro]bare q[uo]d finis v[er]us sit causa.

Ad Finis nō est ergo finis nō est causa. **Probat** quia finis sequit[ur] effectū tam causa debet p[re]cedere effectū. **Solutio** duplex est finis scz in intentione. et in executione. Jam dicit q[uo]d finis in executione bene sequit[ur] effectum et finis vt sic non est causa. Sed finis in intentione p[re]cedit effectū et ē vera causa mouens sua bonitate efficientem.

Ad Si finis in intentione tūc est causa tunc nō potest realiter causare quia intentio nō est quid reale. **Solutio** finis est intentio nō speculatiua ven[ia] sed est intentio practica boni. Et licet illa intentio nō habeat esse reale actuale. habet tūc esse reale potentiale et aptitudinale. et sic p[ro]p[ri]e loq[ui] quando finis nō est intentio formaliter sed materialiter. id est res possibilis intentā ab agente.

Ad Finis habet esse reale actuale. **Probat** quia pecunia est finis auar[icie] et tūc habet esse reale. **Solutio** q[uo]d pecunia nō est p[ro]p[ri]e finis sed possessio eius.

Querit Ad quod genus cause reducitur cause intermedie. **Solutio** ad genus cause finalis q[uo]d et si sunt efficiētia respectu vltimi finis sunt tūc fines respectu p[re]cedentū et de illis dicit p[ro]p[ri]us q[uo]d mouente alio p[re]cedente ipsa media fiunt finis. sicut attenuatio siue macies

Reparationes

est mediū consequendū finem illū qui est sanitas et ideo cū ieiunamus ppter sanitatē tamq̃ ppter finē vltimū tūc dicimus q̃ ieiunamus ppter maciē q̃a termin⁹ ieiunij est macies et in ipso intendim⁹ vt cōsumant humores pū trescentes quibus cōsumptis sanamur. et sic etiā purgationes sunt media in sanitate et sū organa sive instrumenta medicinalia vt elixer et sūta sū fines respectu pcedentū et media respectu finis vltimi.

Querit Quorū dupliciter cōtingit loqui de causis intermedijs. Solutio dupliciter. Vno mō q̃tū ad pōtētatē causā sancti. et sic reducunt ad p̃mā causam. q̃ causae intermedię q̃tū ad virtutes agendi dependēt a p̃mā causa. Alio mō q̃tū ad ordinē et modū causans di. et sic reducunt ad finē. quia ordo in his que sunt ad finē sumit ex fine. finis em̃ est rō eorū que sunt ad finem.

Querit Quorū sunt proprietates causarū. Solutio tres. Prima est. q̃ vnus effectus pōtū esse plūres cause. vt es est causa statue materialis et causa efficiēs eius est ars factua et causa for⁹ malis et sic figura et finalis et rēp̃sentatio vnus vel alterius doli cui sū malis est statua. Secūda est q̃ cause sunt sibi inuicē cause. vt laborare ē causa boni habitus scz sanitatis et bon⁹ habitus ē iterū cā laboratōnis. sed nō tū eodē genere cause. Tercia est q̃ vna et eadē causa pōt esse oppositorū effectū. sed non eodem mō vt nauis sui p̃ntia est causa salutis nauis. sed sui absentia est causa periclitatōnis nauis.

Querit Quorū sunt modi causandi. Solutio duodecim. Et colligunt ex q̃rtuor diuisionib⁹ causarū quaz p̃ma. secūda. et quarta subdūdūtur p̃terciā. Prima diuisio causarū. alia prior alia posterior. Exemplū de causa prior efficiente vt domificator est causa prior ipsius domus. Et artifex est causa posterior domus. quia est magis remota causa et vniuersalior. Et in causis formalibus cā prior diapason est proportio dupl et causa posterior numerus quia est causa vniuersalior. Secūda diuisio est Causarū alia per se alia per accidens. vt statuarius est cā per se ipsius statue. sed polielcer⁹ ē cā statue p̃ accidēs. nā accidit statuano q̃ vocet polielcerus in q̃tū h̃mōi. Polielcer⁹ em̃ fuit p̃m⁹ statuarius. Et dicit p̃his q̃ inter causas per accidēs est ordo. quia quedā sūt magis per accidēs q̃ alie. vt albedo in domificatore est magis causa per accidēs ipsius dom⁹ q̃ musica. q̃ musica et domificatoria cōueniunt in vno subiecto sū specie non autē albedo. quia albedo pōt esse pluribus subiectis sū specie cōuenire.

Tercia diuisio est Causarū alia in actu alia in potentia. Causa in actu dīz tūc quē ponit effectū suū in actu. vt domificans est causa in actu ipsius dom⁹. sed domificator est tantū causa in potentia. et ergo sequit domificans est ergo domus est in fieri. sed non sequit domificator est ergo domus est in fieri. sed solum ergo est in potentia. Et inter illas etiā est ordo quia aliquis est in potentia remota que est indisposita habens tū habitualitatem nature sicut puer potentialiter edificat. Est etiā potentia disposita habens inclinacōnem ad actum ex dispositione sicut inuens incipiens dīscere artem edificandi et hic est habens habitum potentialiter anteq̃ edificat et sū actionem edificandi et in actu

Modi p̃mā di
p̃mā di

Exemplū
p̃mā di

Exemplū
p̃mā di

Exemplū
p̃mā di

Ar
Solu
est in
+ Quā
decidit
nunciat
ind per
vniuersal
luer et sic

Qu
fm rps
q̃ o
libi facit
Ex dicit
Causa p
in potent

Qu
et forū
de causis
capitula
do ostendit
inter casū
per se de
quē qm̃ ca

Qu
terminat
accidens
quales sū
Quo
ludio ideo
frequente

Ar
te
lū aliter
sed tū de

Secundi libri philosophorum

Ad dominum non est causa in actu ergo. Probat. quia non pos-
sit dominus in actu. qz non sequitur dominans est ergo dominus est.

Solutio ibi male arguitur sed debet sic argui dominans est ergo dominus
est in fieri quia causa efficiens ponit effectum in fieri ut supra dictum fuit.

¶ Quarta divisio est Causarum alia complexa alia incomplexa. Exemplum
de causa incomplexa ut statuarum. de complexa ut polietus statuitur. Et
tunc de phis qz membra prime secunde z quarte divisionis debent subdi-
utdi per tertiam. z resultabunt duodecim modi causandi. quia causarum
universalium alia in actu z alia in potentia. z causarum particularium sumi-
liter z sic de alijs divisionibus.

Querit Quis est ordo cause in actu z eius effectus. Solutio
Causa in actu z eius effectus? sit sit. z non sit sit. Sit cum sit
fm tps. z non sunt sit fm natura. qz ca qzlibz naturalr por e suo effectui

¶ Querit. Quia causam dz phisic? qzere. z quid dz rñdere ad qñtionez
sibi facia. Solutio ibi dz qzere cam sumā. id e effectui suo proportionat
Et dicit phs qz ca z effectus mutuo proportionant ut ca per se z effectus p se.
Causa per accidens z effectus p accis. Causa in actu z effectus in actu. Ca
in potentia z effectus in potentia z sic proportionabiliter se inferunt mutuo.

Quartus tractatus de casu

et fortuna.

¶ Ostendit phs determinavit de causis z modis causarum manifestis.
In hac pte vult determinare de modis qbusda causarum inmanite-
stis. Et duo facit. Primo ponit intentum suū. Secundo psequitur eaz
ibi. Quidā em z si sunt. Et est quartus tractatus in quo phs determinat
de causis per accidens. quales sunt casus z fortuna. Et continet quatuor
capitula. In primo ponitur aliquoz opinionum de casu z fortuna. In secū-
do ostendit quid sit vnumquodqz istorum. In tercio ostendit differentiā
inter casū z fortunā. In qro docet reducere casū z fortunā ad alias causas
per se. Secūm caplm ibi. Prīmū qdē igit qm videm? Tertiū ibi. Diffe-
rēt qm casus. Quartū ibi. Sed modorum causarum in quibz est.

Querit Quid phs necessario habeat determinare de casu z for-
tuna. Solutio sic z ratio est. qz phs naturalis hz des-
terminare de his q sunt in natura. sz nō oīa sunt in natura a cā p se sz etiā per
accidens. ergo etiā naturalis phs habet determinare de causis per accidens
quales sunt casus et fortuna.

¶ Querit. Quare casus z fortuna dicuntur cause per accidens. So-
lutio ideo. qz eoz effectus nō sunt semper vel frequenter. sed extra semper et
frequenter.

Ad de causis per accidens non potest esse scia. ergo phs nō pot des-
terminare de casu z fortuna. Probat qz scia e necarioz z impossibilis
lū aliter se hñe. Solo de casualibz seu pñgētibz i pñculari nō ē aliq scia
sed tñ de eis in vñ pt. vñqz esse scia nō qdē i spēs sz solū i gñe z in cōmuni

Reparationes

Querit Quot fuerunt opiniones antiquorum de casu et fortuna
Solutio tres. Prima fuit eorum qui dixerunt casum et
 fortunam non esse. Et hoc probabant dupliciter. Primo sic. Quia que fiunt in
 natura fiunt a causa determinata et legitima. Et nihil fit a casu et fortuna. et per philosophum
 casus et fortuna non sunt in natura. Aliis probat quod demosthenes invenit amicum suum
 esse chinem in foro ubi non preconcepit nec intendit eum invenire dicit hoc esse a for-
 tuna tamen illius est determinata causa ista scilicet quod demosthenes voluit ire ad emen-
 dum aliquid in foro illo ubi erat esse chinenses igitur illa et filia sunt a determinata causa

Querit Quod debet solui illa ratio. **Solutio** sic quod causa dupliciter
 dicitur determinata. Uno modo quod est effectus proportionata. et
 hoc modo casualia et fortuita habent causas determinatas sicut probavit ratio eorum.
 Alio modo dicitur causa determinata per se talis vel talis effectus. et hoc modo ca-
 sualia et fortuita non habent causas determinatas. Secundo probatur a signo
 sic. Antiqui sapientes qui locuti sunt de causis generalibus et corruptis non nul-
 li fecerunt mentionem de casu et fortuna. ergo non sunt casus et fortuna. Aliis
 probat quod Empedoclem et amicitiam non dixit esse casualia vel fortuita. Sicut qui
 posuerunt unum principium materiale ignem vel aliquid aliud non dederunt illud
 casui et fortune. **Solutio** tenet Anaxagoram intellectum agentem quem dixit esse deum
 discernentem omnia debent casui et fortune. Soluendo dicit philosophus quod hoc falsum est
 immo Empedocles dicit casualiter presens in universo ad invicem concurrere ad
 constitutionem rerum.

Querit Quomodo philosophus soluit illam rationem. **Solutio** per interpretationem
 quod Empedocles vocabatur casu et fortuna. Quia dixit quod nulla causa
 essentialis est quare aer congregatur superius et non descendit sub aquam et
 terram sed potius hoc contingit a casu et causa accidentali unde ipse dixit quod aer
 cecidit in creatore mundi sicut in cursu hominis. Cum enim homo currit aliquando aliter
 dicit pedem quem habet obstaculum in via quod non previdet et aliquando non alludit quem
 non obijcit in obstaculum. sic etiam aer tunc quem mundus creabat quem non invenit
 obstaculum ascendit sursum. Sepe autem fit aliter in motu aeris quem invenit ob-
 staculum et hoc totum est per causas accidentales et preter intentionem nature. Et
 eodem modo est in partibus animalium quod casu congregantur aliquando presens ex quibus fit caput
 et alie ex quibus fit corpus. et tunc fit generatio. Ita etiam casualis est mundi
 creatio in uno tempore et non in alio. sicut et aer aliquando congregatur sursum et in-
 dat in ventum et aliquando descendit et imdat in terremotum per casum et fortunam.
 Et sicut dixit democritus quod in infinito vacuo respersi atomi casu occurrunt
 sibi aliquando et generant mundum et aliquando ita dispergunt per casum quod mundus in
 toto dissolvitur vel in maiori parte.

Querit Que fuit secunda opinio antiquorum de casu et fortuna
Solutio philosophi quod casus esset causa omnium mundanorum. Et dicitur
 esse motus celi et astroz cursus qui discernunt inferiora et totum universum pos-
 nit in istum ordinem quem videmus et stabilis est ipsum in illo quod est a casu et fortuna

Querit Quomodo philosophus reprobat secundam opinionem. **Solutio** duas
 rationibus. Prima secundum illos casus et fortuna non sunt
 in his inferioribus. Et nec in corporibus celestibus. Consequenter per. Quia hec infer-

Secundi libri physicorū

riora dependent a superioribz tanq̃ a nobilioribz & diuinioribz corporibus
¶ Secūda rō est. qz longissima experientia cōp̃tū est nullā variacōnez vel
 cōtingentiā esse in corpibz celestibz. **¶** Tercia opinio fuit eorū qui dixe-
 runt fortunā esse causam immanifestam humano intellectui & esse aliquid se-
 licus & diuinus homine. & felicitatē & infelicitatez hoīs esse in potestate for-
 tunc. qz dixerūt fortunam esse diuinū numen cui templum statuerūt & ido-
 lum qd̃ erat in rota ppter varietatez. & eecum ppter imprudentiā. Formarū
 et dimidiū nigrū & dimidiū albiū ppter eufortunū & infortunū que sunt
 partes fortune. putabant eī q̃ ab eo quod est incognitum homini sibi non
 posse cauere in malis vel occurrere in bonis ex vno intellectu. & ideo orabāt
 diuinū numen vt p̃cipiaretur in malis auertendis. & benignū & largū esset
 in bonis conferendis.

Querit̃ Quō reprobatur hec opinio. Solo sic qz etsi fortuna
 sit causa immanifesta humano intellectui & indetermina-
 ta nobis. hoc tamen. nō est ppter sui eminentiam. sed ppter infinitatem. quia
 est causa t̃m per accidens.

Querit̃ Quō inuestigat p̃bus definitionem fortune. Solo
 per quatuor diuisiones. Prima diuisio est eorū que fiunt
 quedam fiunt semp. quedam frequenter. quedaz extra semp & frequenter.
 Exemplū p̃m. vt ortus solis. Exemplū secūdi. vt hominē nasci cū duabz
 manibz & decem digitis. Exemplū tercij. vt monstra & prodigia. **¶** Secūda
 diuisio est eorū que fiunt alia fiunt ppter hoc. alia vero non. Illa dicuntur
 fieri ppter hoc que fiunt ppter aliquem determinatū finem notabilis boni
 tatis. Et dicuntur fieri nō ppter hoc que nō fiunt ppter aliquem determinatū finem
 nem bonitatis notabilis. **¶** Tercia diuisio. eorū que fiunt quedam fiunt ab
 agentibz s̃m ppositū. alia fiunt ab agentibz nō s̃m ppositus. Scdm̃ ppositū fiunt
 illa que fiunt ab agente intellectuāli. Et illa fiunt non s̃m ppositum que fiunt
 ab agente naturali nō habente intellectum seu vsum rōis. **¶** Quarta
 diuisio. eorū que fiunt quedā fiunt a causa per se. quedaz vero a causa
 per accidens. A causa p se fiunt illa que fiunt a causa ordinata ad talem effectū
 factum. Sed illa fiunt a causa p accidens que fiunt ppter intentionem ipsius
 agentis. Infert ergo p̃bus definitionem fortune eōuerso ex istis diuisioni-
 bus ordine retrogrado sic.

Fortuna est causa per accidens in agentibz s̃m ppositum
 eorū que fiunt ppter hoc extra semp & frequenter.

¶ Fortuna est causa p se. ergo definitio falsa. Probat. qz ē intellectus
 practicus qui est causa p se. Solo. nō est intellectus practicus
 formaliter fortuna. sed potius intellectus practicus relatus ad effectū non
 intentū. hoc est qui euenit ppter intentionem.

¶ Non reperit̃ in agentibz s̃m ppositum. Probat. qz pueri habent p̃s
 positum & tamen nō dicuntur fortunari. Solo licet pueri habeat
 ppositum potentialiter. non tamē habent actuale exercitium ppositi. iam for-
 tuna reperitur in hominibz ppositum actualiter habentibz. Et sic circa idē
 opatur circa quod opatur intellectus practicus. qz ppositū deliberans non

Ex hoc patet quod
ad hoc non potest
disponere nisi
ad hoc non potest

Reparationes

est sine intellectu practico. Et ita esse fortuitū ex duobus p se intentis causat
quorū alterum ad minus est a pposito. reliquū aliquādo est a pposito aliquā
a natura. Sic p. inuentio amici in villa qui nō intentus est inueniri in ea
causata est ex eo qz vnus amicorū intendit aliqua de cā ire ad villaz z alter
intendit ire ad eandē cū tñ neuter intenderet ibi inueniri ab altero. Sic iter
inuentio thesauri in sepulcro causata est ex pponente facere sepulcrum. z ex
alio qui ibi diu intendit abscondere thesaurū. vel qz virtus mineralis pducit
eum in loco sepulcri nō ad hoc qz ille inueniret ibi ille sepulcrus fodit. Et
sic esse fortuitū semper causatur ex duobus intentis. et sic ille effectus reducit
formā ad causam p se quā nō sit causa p se

Querit Quō pbat pbus q fortuna repiatur in agentibz fm p
positū tñ Solo. rōne z signo. Rōne sic fortuna solus
reperitur in illis quibz puenit agere. sed solum habentibz rōnem z ppositum
puenit agere. ergo etiā illis puenit fortuna. Maior est manifesta. qz fortis
na est causa agens. Minor pbat. qz que carent vsu rōnis potius aguntur
q agant. Et Signo sic. qz fortuna vel est felicitas vel ppe felicitate. sed felicit
tas nō repiatur nisi in agentibz fm ppositū. ergo etiā fortuna puenit agentibz
fm ppositum

Querit Vtrū fortuna ppetere non pntibz ppositū. Solo
sic aliquo mō. scz vel p quādam similitudine. sicut ppos
tharcos dixit lapides fortunatos ex quibz pstituit altaria. z illos infor
tunatos qui iungunt in paumento. Vel passim puenit fortuna etiā nō habē
tibz ppositum in ptem scz stant sub directōe alicuius intellectualis agētis
propositum habentis. z sic pueri possunt dici fortunari z sibi bruta in ptem
ab alijs hominibz diriguntur

Querit Quō casus z fortuna differūt z quō pueniūt. Solo
fortuna tñ repiatur in agentibz fm ppositum. casus ppe
dictus solū repiatur in nō habentibz ppositū. Sicut si tipes cadit de colūm
et stet supra pedes suos ille effectus scz stare supra pedes ē a casu. Aliud ex
pbi est. si equus vadēs ad domū saluē a lupis dī casualiter saluatur.

Querit Quid est casus. Solo. causa per accidens corū
que sunt propter hoc extra semper z frequenter

In hoc qz pueniūt casus z fortuna. qz veracqz cā hz fieri in agētibz ppter hoc

Querit Quō casus hz se ad fortunā Solo. casus hz se ad for
tunā sicut superius ad inferius

Ad Ex illo seqret q casus z fortuna nō distinguerent. Seqila. pbat. qz
superius z inferius nō distinguitur realiter Solo. casus p accipi
duplr. Uno generaliter z cōiter. z sic est nomē cōe ad fortunā z casum. p
pue dēm. Alio capis spēat. z sic est cā distincta ptra fortunā. Et qz fortis
na hz sibi nomē pxiū impositū. casus autē nō. adeo casus sibi usurpat hoc no
men generale tanqz sibi appropriatū iuxta regulam topicam

Querit Quō pbat pba q casus sit eorū que sunt ppter hoc
Solo. qz casus idē est qd p se frustra z vanū. sed frus

Prob. q. fortuna
non est ppositum
ad hoc non potest

Prob. q. fortuna
non est ppositum
ad hoc non potest

Ad. Quod fortuna
non est ppositum
ad hoc non potest

Ad. Quod fortuna
non est ppositum
ad hoc non potest

Ad. Quod fortuna
non est ppositum
ad hoc non potest

Ad. Quod fortuna
non est ppositum
ad hoc non potest

Secūdi libri phisicoꝝ

fra dicit qđ est ppter aliquē finē intentū quē nō scit. sicut deambulatio qđ fit ppter depōnez ventris frustra est qñ nō sequit depositio. Et sic fm dñm Aliter nō qñbet operatio est frustra si qđ nō psequit p eam finē. Quia vt dñm fuit supra est duplex finis. scilz operantis et opis. Finis operantis qñqđ est stultus. qñ videlz est talis ad quē nullo mō ordinat opatio et quē iposibz bile est eū psequi p opatōem illā. et tūc nō dī opatio illa vana vel frustra si nō psequitur finē quē stulte inēdit. sicut si aliqđ dicat se balneare vt sol eclipsē nō eū ppter hoc balneatio ē frustra si sol nō eclipsabit. qđ talis finis nō ē ap tus nat⁹ acqri p balneū. et ideo deridēdus est ille qđ hoc intendit. Ali⁹ ē finis opis qui frequēter obtinet ope illo. et si p tale op⁹ nō obtinetur finis ille tūc dī esse frustra. ¶ Iuxta qđ notandū est qđ iuxta ppteratē latine lingue dīse runt frustra vanū et ociosū qđ frustra dī illud qđ iam dñm est. qđ scz fit in tēdōe obrinēdi finē ad quē etiā de se ordinatū est. quē tñ nō attingit. ¶ Ali⁹ nū est qđ de se nō est apū natū vt sit alicuius vilitatis vel nocuenti causa sicut est motus digiti ppter intentōem et indigentiaz. Ociosū dī opus des monstrans vacuitatē operantis. et ideo sonat viciū in operante. leues cū ociosa faciunt. Et sic ociosū et vacū idē sūt subiecto. sed differūt fm rōnez. Sed id qđ est frustra differt fm subam etiā ab vtroq. Casus autē qđ ex se ppter intentionem accidit fm suū nomen venit ab eo quod est frustra. cadit cū in casu operatio ad finem non intentum. sed in eo qđ est frustra cadit a fine intento. et ideo vtrūqđ istorum videtur ex se accidere. cum finis sit extra intentionem. et ideo quod nos vocamus casum greci vocant ex se accidere. Cuius est exemplum. vt cum cadit lapis sublata calumna que sustēbat eum. hic cadit non vt percutiat vel vulneret. sed cadit proprio pondere re moto prohibente. vulnerat autem quia habuit caput obiectum descensui eius. et ideo vulnerare est extra intentionem lapidis metaphorice loquens do de intentione. A per se igitur et etiā a casu cecidit lapis si vulneret tūc Aliquādo tamē cadit et vulnerat. qñ projicit vt vulneret aliquē. sic igitur differūt casus et fortuna

Querit In quibus casus et fortuna habent maximam differen tiam. Solutio in operibus nature. cum aliquid fit ppter intentionem nature agentis. sicut quando generatur sextus digitus in vna manu. vel duo capita generantur in vno corpore. vel carentia digiti vt aliquorum membrorum. illa enim non dicuntur fieri a fortuna sed a casu et ab eo quod est per se frustra fm qđ quidam vocant tale casum. Et sic fortuiti euentus causant tota extra. qđ finis formatus est totus extra eum cui accidit. Sed casus in opere nature quandam causam habet intra que vide licet est naturalis puta diminutio materie vel corruptio alicuius principioꝝ rum in materia. Dicit tamen Albertus qđ in isto vltimo exemplo nō videt esse casus nisi sumatur large. et ideo phylosophus in libro de animalibus vocabat talia occasionata et non casualiter nata. casus cū est causa p acci dens. Occasio vero minus dicit qđ causam. et est quando ppter aliqđ acci dens aliquid causatur. sicut in nominibz dicimus aliquem dare occasionē quando facit. vel negligit ppter quod aliquis damnicat.

Reparationes

Queris Utrius casus et fortuna necessario habent reduci ad aliquid quod genus cause. Solo sic et ratio est. quia omne per accidens necessario habet reduci ad per se. sed casus et fortuna sunt cause per accidens. ergo necessario reducuntur ad aliquod genus per se. Et reducuntur ad causam efficientem. quia casualia et fortuita aut sunt de numero eorum que fiunt a natura. ita quod natura accipitur generaliter pro omni eo quod mouet. in omni natura in hoc quod non deliberat aut sunt ab intellectu operante. ita tamen quod ambo sunt iuncta operanti. sed utriusque istorum natura videlicet intellectus sunt de genere causarum efficientium. ergo casus et fortuna sub causa efficiente locantur. et quorum natura et intellectus sunt cause vere efficientes ipsa sunt cause per accidens et ergo Empedocles male dixit quod casus esset prima causa celi. cum per accidens necessario presupponat per se.

Quintus tractatus

Quod philosophus determinauit de quatuor causis siue modis causarum. et de causis per accidens. quales sunt casus et fortuna. Hic consequenter ostendit quomodo philosophus demonstrat per has quatuor causas. Et primo premitit intentionem suam dicens. Que autem sunt cause et quot sunt numero quia quatuor. hoc ex predictis manifestum est. Tot enim sunt numero quot comprehendit questio propter quid. sed questio propter quid comprehendit omnia genera causarum. et non comprehendit plura genera causarum quam quatuor que dicta sunt. ergo sunt quatuor cause.

Queris Utrum ad physicum pertineat demonstrare per quatuor causas. Solo sic. et probat philosophus tali ratione quia per tot causas habet physicus demonstrare quot comprehendit questio propter quid in physica. sed questio propter quid in physica comprehendit quatuor causas. ergo per quatuor causas habet physicus demonstrare quatuor causas. quia quandoque respondetur in physica causa materialis. quandoque formalis. quandoque efficiens. et quandoque finalis. Et dicitur notate in physica. quia in mathematica respondetur solum per unam causam scilicet formalem quia querimus ibi quid rectum vel quid mensurabile. et querimus definitionem formalem istorum. et reducimus questionem ad virtutem propter quid quod est causa formalis in qua stat resolutio.

Queris Quomodo probat philosophus quod res physica dependet a quatuor causis. Solo. primo de forma materia et efficiente sic. res physice sunt generabiles et corruptibiles. sed in rebus generabilibus et corruptibilibus necessario sunt ista tria. scilicet id quod fit scilicet forma. et id quod facit hoc scilicet efficiens. et quod est subiectum factionis scilicet materia. ergo ex istis tribus dependent res naturales. Secundo de fine sic. forma et finis coincidunt. sed res naturales dependent ex forma. ergo etiam ex fine. loquendo de fine quo. quicum forma coincidit. et non de fine gratia cuius. Secundo sic de fine probat. natura agit propter finem. ergo res naturales dependent etiam ex fine.

An ad philosophum pertineat
demonstrare per quatuor causas.

Secūdi libri physicorū

Queris Quā differenter forma coincidit cū fine z efficiēs cum forma Solo. forma z fins coincidūt in idē numero. s. efficiens z forma in idē specie tñm coincidūt si sit efficiens vniuocū. sicut cū hō pducit hominē forma hōis mouēs est in generatōe z est intentā a generate sicut fins. Generat etiam hominē sol z calor aliorū corporū celestium sed nō est vniuocū nec hñs eandē materiā cū generato

Ar Forma z efficiens coincidūt in idē numero. ergo illa differentia et forma finis sui corporis. sed aia est vna numero. igit rē. Solo. dicunt pbi intelligitur de forma pure naturali. anima vero nō est forma pure naturalis. sed supgredit naturā. qz excedit eā in gradibz viuendi. natura em̄ est forma tñm dormiens in materia nō mouens eam. aia hō materiā suā movet effectiue de loco ad locū z oēm dñam positiōis.

Ar Forma z efficiens z sicut omēs alie cause distinguūtur specie. ergo nō possunt specie vel numero coincidere. Solo. iste cause for maliter cōsiderate spē distinguūtur vt probat argumentū. sed tñ materias liter cōsiderate possunt in vñū numero vel specie coincidere.

Queris Utū mouentia nō mora sunt amplius physice pside rationis. Solo. nō. sed physica habet cōsiderare mouentia quecūqz mouet mora. sed que sunt omnino imobilia nō cōsiderat nisi si inq̄rtum ad motū referitur. Et rō est. qz motus est actus essentialis nature. ergo physicus nihil cōsiderat nisi mobile. z p cōsequēs mouentia non mora hoc est mouētia imora siue imobilia non cōsiderātur ab eo. qz est pncipiū in physica om̄ia aut quedā moueri.

Ar Physicus cōsiderat primū motorem. vt patz in octauo huius. sed primus motor est omnino imobilis tam p se qz p accūs. vt in octauo huius dicit Solo. primus motor accipit dupl. Vno modo quo ad entitatem suā. z sic nō cōsiderat a physico. Alio mō vt motor est. id est incipit sibi puenit rō mouendi. z sic cōsiderat octauo physicoz. qz sic hz ordinē ad motū pncipaliter in physica cōsideratum

Sextus tractatus

Stet sextus z vltimus tractatus huius secūdi ptinens duo capla In quorū pmo ostendit phus naturam agere ppter fines. In secūdo ostendit vñ pueniat nēcitas in rebz naturalibz. ibi. Qd autē ex nēcitate ē

Queris Que fuit opinio antiquorū in hac materia de actione nature Solo. antiqui dixerunt naturā agere ex necessitate materie. z non ppter aliquem finem. Et hoc pbabāt rōe sic. si natura ageret ppter finem tñc semp pduceret id qd melius est. sed hoc nō ergo natura nō agit ppter finem. Maior pbatur. qz bonum z fins coincidūt. Sed minore videlz q natura nō semp pducit id qd melius prober duplis ex exemplo. Primū exemplū est. qz Iupiter q fin vulg de⁹ fuit regens om̄e

e iij.

Reparationes

quod est. sepe pluit. nō tamē ppter salutem bladōz. qz blada sepe p' pluitaz
destruuntur. ergo videt q nō pluit ppter finē. Et nō pluit in vere vt frus
mentū augeat. sed potius necessitate materie pluit. qz cum p euaporatōnes
aqua ducta fuerit sursum ad locū frigidū oportz eam ibi inspissari ex frigos
re z pgelari. z postqz inspissata est vel pgelata tūc accipit formā liquidā aq
gramis. z ideo descendit ex necessitate. z ideo si a casu nūc segetes augmē
tat eas. Si em Jupiter faceret sicut habens intellectū tūc nō aliqñ destrues
ret blada p pluuiam. z tū hoc videmus accidere. qz nō nūqz p pluuiam pu
trescit z p dicitur frumentum. **S**ecūm exemplū est. qz in partibz aīaliūz nō
est talis vel talis ordo ex determinato fine. sed ex necessitate materie. sicut
dentes posteriores sunt grossiores anterioribz. nō ppter aliquē finem sed ex
necessitate materie. scz qz posteriores magis habent de materia. z anterior
res qui sunt acuti minus. Si vero dicatur eis res naturales vt in plurimū
fiunt vt melius est. ergo natura agit ppter finem. Respondent ipsi vt dicit
philos q tales vtilitates p accidens pueniūt. puta vt res saluent. qz nisi sic
prouenirent res non saluarentur. et ideo Empedo. dixit in pncipio vaccas
esse virgenas. vel virgenas z bouigenas que erāt de genere hominis seu
viri superius. z inferius de genere bouis. quē poete minoraurū appellabāt
quem interfecit theseus. ille em non est saluatus vt similia sibi pduceret in
specie nature. qz fuerunt pteraria ipsum corrumptentia vt dixit Empedo. z
de alijs monstris est p omnia similis rō. Unde isti peccant quia respiciunt
formā particulare nō vniuersalem pportionatam intentioni vniuersalis na
ture. quia non est effectus vniuersalis plume augmentatio bladōrum. sed
adequatio elementōrum. qz et si augmentū fructuū quādoqz impediat. eas
men vt in pluribz euenit

Querit Quot rationibz probat philosophus q natura agit propter fi
nem. **S**olo. quinqz. **P**rima est. quicquid fit a natura
hoc fit propter aliquem finē vel fit a casu. sed nō omnia fiunt a casu. ergo
natura agit ppter finem. **S**inor probatur. qz que fiunt a natura frequen
ter fiunt. sed ea que fiunt a casu z fortuna fiunt raro. Non enim est a casu z
fortuna q pluit multotiens in hyeme. sed aliquid rationis haberent dicen
tes q casu z fortuna plueret quando sol est iuxta canem in diebz caniculari
bus. quia si hoc fiat a natura tamen raro fit. Neqz habent causam q dicunt
causam siue estum casu fieri in diebz canicularibz. quia hoc fit frequenter. sed
aliquam rationem haberent si dicerent casu fieri causam in hyeme. quia tūc
raro fit. **S**ecūda ratio est. vbi vnūquodqz agitur vt aptum natum est agi
ibi omnia fiunt propter finem. sed in natura vnūquodqz agitur sicut aptum
natum est agi. ergo omnia in natura fiunt ppter finem. **S**inor probat. quia
cum lapis agitur deorsum tūc fit sicut aptus natum est fieri. **T**ercia ra
tio est. ars imitatur naturam. sed ea que fiunt ab arte fiunt propter finem.
ergo etiam naturalia fiunt propter finem. **S**inor patet manifeste. qz do
mus fit vt defendat nos ab imbribz z caumatibz. **Q**uarta ratio sumis
tur a ligno sic. nam animalia que carent ratione agunt opera sua pportiona
ta determinato fini z quasi haberent rationem. ergo natura agit propter fi
nem. **A**necedens patet. quia omnis hyūdo eodem modo iudicat. z om

Cardin
2011

hic dicitur
quod dicitur
quod dicitur
quod dicitur

hic dicitur
quod dicitur
quod dicitur

his tran
et in an
eis inell
na z for
ma est
M
finis
re. quia
us agi
Q
cit a fin
parer
philos
unt po
finem. a
Et illu
ars inter
festum e
guir eai
do non
prozum
ad illam
plum se
cipiunt
tur nat
natura p
nem in
nature p
M
tas par
do ppter
eati ad
M
mēbroz
simul. z
carē mag
matue. c
ro que fi
vitalis e
Sicm fo

Secūdi libri phisicoy

*Exemplum in regibus in quibus
est finis agendi ut in rebus
quod est finis in se habet per aliquid
finem suum ut proprium finem suum*

nis aranea uniformiter telam texit et in eundem finem. scz capiēdi muscas
et in tantum agunt ppter determinatum finem q̄ quidam dubitauerūt an
eis inisset intellectus vel non. ¶ Quinta ratio est. natura dicitur de mate-
ria et forma et intendit in operatione suā directā ab agente formam. sed for-
ma est finis materie. ergo natura in opatione sua agit ppter finē

Natura non cognoscit finem. ergo non agit ppter finem. Conse-
quentia tenet. quia actio ppter finem presupponit cognitionem
finis. Solo. licet natura nō cognoscat finē. dirigitur tamen a cognosce-
te. quia opus nature est opus intelligentie non errantis. et sic natura poris
us agitur in finem q̄ agat. ut satis patebit.

*Non est agens
finis*

Queris. Quot fuerunt motiua dicentium naturā nō agere p-
pter finem. Solo tria. Primū fuit. natura sepius desi-
cit a fine ita q̄ nō psequitur finem. igitur nō agit ppter finem. Antecedēs
patet in monstris diuersis in quibz non attingit finem. ¶ Istud motiuum
phus destruit quatuor rōnibz. Prima est peccata que fiunt in natura argu-
unt potius naturā agere ppter finē. qz quādo natura non attingit in talibz
finem. tūc culpatur. ergo signum est q̄ ppter finem agit quem non attingit.
Et istud videmus primo ex similitudine in operibz artis et animalium. qz
ars intendit aliquem finem in agendo. sicut domificator domū. sed mani-
festum est q̄ in arte sunt peccata. igitur peccata que fiunt in natura non ar-
guūt eam nō agere ppter finem. Et horum videmus exempla. quia aliquā-
do non recte scribit grammaticus. et tūc ppter omissionem alicuius princī-
piorum artis nō peruenit ad finem orthographie. quia grammatica quo-
ad illam speciem que est orthographia habet pro fine recte scribere. Exem-
plum secūdi est. ut medicus aliquando ppter omissionem alicuius prin-
cipiorum potauit euacuatiuū non recta potatione. Cum igitur ars imites-
tur naturam vel compleat accidit etiam peccare in natura. et hoc quando
natura ppter corruptiōem alicuius principij naturalis nō peruenit ad fi-
nem intentum a natura. in quo culpatur. sicut accidit in monstris. que sunt
nature peccata.

*Non est agens
finis*

*Non est agens
finis*

Queris. Et quot causis accidūt mōstra in natura. Solo alibi
in genere. ppter quatuor causas que sub se p̄tinent mul-
tas particulares causas. Aliqñ fuit ppter materie diminutiōem. Aliquā-
do ppter materie sup̄fluitatem. Aliqñ ppter improporcionabilitate quant-
tati ad materiā. Aliqñ ppter p̄tinentis malitiam.

*Non est agens
finis*

Queris. Quot modis fuit ppter materie diminutiōem. Solo
alibi. tribz modis. Aliqñ fuit ppter p̄tinentis magnitudinis
membroz tūc et nō ppter numerū. Aliqñ ppter p̄tinentis magnitudinis et ppter nū-
mū. Aliqñ ppter numerū et nō ppter magnitudinē. Illa mōstra q̄ fuit ppter p̄-
tinentis magnitudinis. fuit cū ex diminutiōe materie vel debilitate p̄tutis for-
matue. que nō p̄t formare nisi parum de materia et recte aliam. Ea ve-
ro que fiunt ppter diminutionem simul et numerū. fiunt sine dubio ppter
vtrāqz causas. scz quia diminuta est materia et debilis est virtus formans.
Si enim fortis esset virtus formaret membra in materia data. et attraheret

*Non est agens
finis*

Reparationes

aliā in materiā in augmentū. Que autem fiunt ex diminutione materie ex
vtraq; causa sigillatim fieri possunt scz ex defectu materie, vel qz virtus sibi
duram materiaz prepara tā puertere non potest nec mutare. Et signū hu-
ius est qz p̄cipue deficiunt mēbra que longe sunt a corde z epate distantia in
qua p̄cipue sicut hñt virtutes mēbra formātes. sicut deficiūt manus vel pe-
des vel aliqđ extrinsecorū mēbrorū in capite. que autē deficiūt in membris vñ
in toto deficiūt quasi sine abscisa. vel deficiūt ab actu. eo qz sunt curua z mol-
lia. que actū sustinere nō possunt.

Querit̃ Quorū modis fiunt ex sup̄fluitate materie Solo al-
bert. in genere tripl̄r. qz vel excedūt in sola magnitudi-
ne. Aut in numero solo. Aut simul in numero z magnitudine. In magnitu-
dine sicut nascūtur vel totū corpus vel aliqđ membrum habentes enorme
Et hoc p̄tingit ex duplici cā. scz vel p̄pter fortitudinem virtutis z abūdan-
tiam materie simul. Aut p̄tingit soli. p̄pter materie abūdantiā p̄pter hoc qz
virtus est vltra modū intensa. Signū autē p̄m est quādo totū corpus est
enorme. sed tamen habet omnia membra respondentia sibi z p̄portionata.
ad inuicem. Signū autē secūdi est quādo corpus nō hz membra sibi p̄portio-
nata. sed vnum est enorme z aliud non. Quia quādo virtus est p̄portionata
eo z nō materia. tūc virtus nō potest omnia formare equaliter. z ideo habile
materiā melius format q̄ inhabile. Est autē materia exterior in quibz mi-
nus potest virtus formāre q̄ in interioribz. p̄pterea qz plus distant a mem-
bris in quibz sita est virtus formatiua. Aut excedunt in solo numero. z hoc
p̄tingit semp p̄pter spermatis abundantiam z virtutis fortitudinem. Et
istud habet tres modos. quia aliquādo membrum nō est abundans talim-
diu. quia finē speciem sibi debetur. z tamen dī abūdans quia ante tem-
pus debitum oritur. sicut contingit in infantibz z alijs quibzdam qui cum
dente paruo vel pluribz nascuntur p̄pter abundantiam caloris z materie cir-
ca mandibulas. Et ad istud pertinet naturas natorum qui nascūtur cum
pilis magnis ascellarum z multitudine capillorum in capite. quod contin-
git p̄pter fortitudinem cordis z p̄pter terrestreitatem fumorum a corpore
de ad exteriora propulsorum. Et sic dicit Albertus qz suis temporibz fuit
sibi presentata puella que nata fuit dependentibus vteribus et cum pilis
nigerrimis z ascellarum. et fatebatur mater eius etiam qz patiebatur men-
struorum resolutionem. z hoc accidit sine dubio p̄pter fortitudinem caloris
formantis z maturantis. Aliquando autem est cum membro nō des-
bito. sicut fit digitus sextus cum abundantia alterius membri. p̄pter abū-
dantiā materie. Aliquando autem fit bicorporeum inferius vel superius.
Et sic dicit sanctus Augustinus decimosexto de ciui. dei capitulo nos-
tro. qz ante annos aliquot sua etate terre memoria in oriente duplex homo
natus est superioribus membris. inferioribus vero simplex. nam duo erāt
capita. duo pectora. quatuor manus. venter vnus. et pedes duo. sicut vñ
hominum. et hoc tam diu vixit. vt multos ad eum videndum fama contras-
heret. Et Nicolaus de lyra etiam in expositione primi capuli Geneleos
dicit qz Guillelmus in sua chronica scribit qz tempore regis Philippi qui
fuit nonus ante Karolum qui rexit anno. Millesimo. ccc. vicesimo secūdo

Item de finis
Hanc et sup
Hanc et sup
In vñ p̄p̄

Vñ q̄ puella nator
in manibz
et de p̄p̄

Itē q̄o. mag
in dū. b
et p̄p̄
et p̄p̄

Item m̄l. et
m̄l. et p̄p̄
et p̄p̄

in contin
ia tamen
aut erant
vñ dicit
mente ali
dari ex p
bertus na
corpora in
ultime ha
dente regi
p̄cipibz
causas re
ad cancel
ris orius
flecta z p
folter fron
qz ita bina
bina gerun
tuor habu
ne dubio co
fit gemm
sa fit diuis
libro aialu
dignus qz
osum de c
meo z cum
gri auncul
nomis z pl
erant oculi
pedi. Et
figuratis
nō autē hor
uncur etiā
multis ling
p̄sentatis
p̄p̄. sunt m
ueris causi
Que
cies vel mi
frigore z si
et remman
hermapho
porius deb
salmo vt a
vñ dicit. Qu

Reparationes

In talibz vlt^o formatiua satisfacie verisq; sexui tam in membris exterioribz
q̃ in membris interioribz vt de Albert^o se expimento visus didicisse.

Queris Quod ppter maliciā principis. qñq; fuit mōstra siue petā
in natura Solo duplt ppter duplex cōtinēs Est em cōti
nēs sicut q̃ dicit pellis secundina Et ē calor terminās etiā cōtinēs hīs in se vir
tutem celestis circuli q̃ ē p̃mū circūdas. Ex ruptura at̃ secundina fit multi
plex mōstruositas. Quidq; emū materia defluit. et sic deficit membrū. vel
curuatur vel grandescit vel discōtinuat vel dislocatur a membro sibi vicin
no. et aliqñ confluunt spermata diuersorū feruū et cū conglutinantur duo
corpora fiunt in loco illo. Ex malicia continentis in se celestē effecit. fū
unt impressiones diuersarū formatū. que competunt diuersis speciebus
animalium sicut sunt porce parientes porcellos habentes capita hūana sic pars
de vaccis quas ponit Empe. Nec em ex spermātū cōmixtione fieri neq;
unt. quia spermata valde diuersa specie corrumpunt se inuicē. et nihil ex eis
generatur. sed potius fit ad constellatōnem. ad illā formā sperma mouens
tem. extra suā qualitatē. Et sic dicit philolomus q̃ in quadā parte arie
tis luminaribus et quibusdam planetis alijs concurrentibus nō potest fi
eri generatio humana. Si autē essent similia et vicinarū specierū animalū
tunc possit ex illis generari medium animal sicut ex equa et asino generatur
mulus. et ex equo et asina burdo et ex cane et lupo lyciscus. patet igit ex hīs
q̃ omnia monstra sunt peccata nature intendētis finem quē ppter corrup
tionem alicuius p̃ncipiū naturalis non attingit.

Queris Que sit secūda ratio. Solutio ista vbicunq; sunt des
terminata principia et determinatus ordo. pducendi ibi ē
determinatus finis sed sic est in generatōe animalū. agitur natura agit p
pter finem. Maior pbat̃. Quia nisi intenderet determinatus finis non
oporteret sumere media determinata. Minorē pbat̃ p̃hs quia natura fas
cit semen primo molle vt sit aptum receptioni figurarū hoc autem non fa
ceret natura tali ordine nisi esset semen propter animalis generationem
ergo non est casu sed propter determinatū finem. pcedit em generatio nas
turalis a spermate quod est primo molle. Deinde conuertitur formatur et
maturatur.

Queris Que est tertia ratio. Solutio ista si natura non agit
propter finem. quia quandoq; deficit a fine. ergo in illis in q
bus minus videtur agere ppter finem erit maior defectus sed hoc nō vi
demus. Et sic falsum est dictū Empe. dicētis casu monstrum fieri cuius
superiora sunt hoīs inferiora tauri quod appellatur minotaurus Quia ali
as oporteret q̃ casus ille etiam esset in plantis ita vt quandoq; generaret
planta cuius vna pars esset viris et alia olina sed tamen hoc videmus

Queris Quare sunt monstra plus in animalibus q̃ in plan
tis. Solutio quia mollius est semen animalis et plu
ra exiguntur ad determinationem eius q̃ plante et animal est difficilioris
generationis q̃ planta. quia planta est simlis et facilis generationis et ergo

Queris si
monstra sunt
in membris
interioribus
et exterioribus

Queris si
monstra sunt
in membris
interioribus
et exterioribus

Queris si
monstra sunt
in membris
interioribus
et exterioribus

Queris si
monstra sunt
in membris
interioribus
et exterioribus

facilius se
Duc
semine olu
tia igitur
Duc
fune in na
q̃ dicens n
ra. Quia
ea in fine a
in seipis
dar et nō
Duc
nec deliter
rū der. Bre
agunt ppe
et ex nō del
fin perfect
ditaris n
tare inceper
cur ex natur
est licet ipa
rois moue
nate incor
sicut modo
artis nau
Duc
in. p̃hs. Qu
ergo hūc o
que est imp
minari. Et
Q̃sonie m
mouer omē
intellectū et
nō p̃ modū
morus et op
minibz. quo
terius sit rō
adungat p̃e
sunt p̃p̃ere
p̃p̃ et p̃p̃e

Secūdi libri physicorū

facilius fit vt corrumpit aliqd principium generationis animalis q̄ plante

Querit *Que est quarta ratio.* Solutio si natura nō ageret propter determinatū finem tunc non potius fieret ex semine oliue oliua q̄ homo vel asinus sed ista sunt manifesta inconuenientia igitur zc.

Querit *Quod fuit scdm motiū quo antiqui dixerunt naturā non agere ppter finem* Solutio qz dicebāt q̄ illa que fiunt in natura pueniunt ex alijs causis quia a casu. Contra qd dicit phs q̄ dicens naturā non agere ppter finē destruit naturā z id qd est a natura. Quia naturalia sunt quecūq̄ a principio qd intra se habent cōtinue mota in finē aliqd certū z determinatū veniunt sed que sunt a casu non habent in seipsis principium per se mouens ad finem casualem. cū casualis finis incitat z nō sit in agente qz nō intendit illū. igit falsum est motiū eoz.

Querit *Quod fuit terciū motiū quo videbatur naturā non agere ppter finē* Solutio qz natura nō pconcipit fines nec deliberat de eo dirigendo opus suū postea in illum. Ad qd motiū rūdet Aristoteles q̄ incouenienter omnino hoc dicit. Quia multa sunt que agunt ppter finē z tamē de fine nō deliberant. sicut ars. Quia perfectus artifex nō deliberat. Dicit autē ars non deliberat. Quia ars facit formā artis sūm perfectā rōnem qua habita nō sit deliberatio de opibz artis z sic pfectus chitarista nō deliberat quā chordā debeat pmi tangere quinimo si pcoGITARE inceperit in operibus artis impediret z turbaret. sed mouet ex arte si cut ex natura quadam z hoc est de opere nature qd abiqz dubio certissimū est licet ipa non pconcipiat. Quia habet in se incorporatam artem primum motus mouentis in eo. Et hoc ē ac si diceremus q̄ ars nauigandi q̄ est in aia naute incorporata esset lignis nauis tūc ars eius incorporata dirigeret nauim sicut modo facit ars naute sed rāto certius operaret q̄to tunc esset forma artis nauis magis essentialis z intrinseca.

Querit *Quō phs oñdit istud* Solutio in arte medicine pta in medico qui curat scipsū sūm artem medicine q̄ ē in ipso. Quia ars q̄ est in ipso dirigit eū inq̄rū est eger in fine sanitatis. Et ergo hūc optime comparatur opus nature quod habet in se formā agentis que est in ipso incorporata. et intranea z deducit ipm ad finem certū z determinatū. Et istud Albertus pulcherrime oñdit z p exemplū declarat dicens. Omne mouēs in natura reducit ad motū pmi mouētis z p formā illius mouet omne mouens scdm. Primum autē mouens ē mouens p intentionem et intellectū z ideo pordinat oia ad finē determinatū. Ordo autē influxus nature nō p modū cognitiōis z intellectus. sed potius p modū illū quo ē principium motus z operatiōis. Et ideo in eodē ordine ad finē ē in materia naturali z sensibilibz. quo est in motore pmo licet habeat hinc inde aliud z aliud esse z alterius sit rōnis. Et h̄ ē exemplū i eo q̄ ē sapiēs z dat p̄siliū. ad aliqd opus z adiungit pceptum vt fiat. Audientes autē non sunt sapientes nec possunt capere rōnē p̄siliij tū formā cōsiliij apprehendūt. put ē principium operis z p̄sceptum regit eos vt impleāt. id quod ex cōsilio ordinatum est

Reparationes

fieri a sapiente. Ita etiam est in operibus nature in quo est sicut sapiens omnis in finem ordinans motor primus. Cause autem materiales in superioribus corporibus et inferioribus sunt sicut ministri formam consilij et ordinem recipientes et incorporantes sibi. Et non accipiunt rationem ordinis et desideratorem et intellectum. que sunt in motore primo et loco precepti primi motoris accipiunt virtutes naturales de necessitate inclinantes et deducetes ad finem certum et determinatum aliter enim non contingerent fines certos virtutes ille. Et istud patet manifeste in calore naturali. Qui nisi in se haberet virtutem naturalem virtutem inclinantiem ad certum finem ipse interimeret omne illud in quo ageretur sed nunc hoc non facit sed terminat ad speciem carnis ossis et homini et ideo quod alterat calor hoc habet in quantum est vis corporalis elementum et ex necessitate quod autem deducit ad formam hoc habet a forma et ordine primi motoris. Et huius exemplum est de eo qui dirigit sagittam ut vulneret. Sagitta enim habet quod vulnerat ex necessitate materie propter acumem sui telii. Quod autem percutit in certum locum et nequaquam deflectit in alteram partem hoc habet ex intentione et ordinatione dirigentis sagittam. Et sic est in operibus nature. Quia quod qualitates prime alterant et movent materiam et transmutant absque dubio sub necessitate est. et hoc habent in quantum sunt qualitates corporales. sed quod actiones eorum terminant ad fines determinatos species rerum in composito et in natura hoc habent a virtute forme que ex primo motore influunt omnibus in natura mouentibus.

Queritur Utrum in natura sit aliquis finis ad quem non mouet ipsa. Solutio Alberti quod sic. Quia est duplex finis. Primus in quo natura ordinat opus suum ac si illud preconcepit. et ille est finis ad quem mouet continuo motu et vno. et sic forma specifica est finis generatio nis. Alius est finis qui sequitur necessitatem materie et ille est multiplex. quia multi sunt fines qui non sunt naturales sicut dissolutio sequitur compositum et mors sequitur animatum. et ad istos fines non mouet natura compositi. licet aliquo modo moueat ad istos simplex elementum quod est in composito. Cuiusmodi mouet hoc quod distat a suo contrario et ita veniat ad defectionem sui speciei et locum in quo saluatur forma simplicis tunc per consequens mouet ad dissolutionem compositi et ad mortem et hoc modo simplex desiderat finem certum in natura sed ad hoc prius mors et dissolutio non sunt fines naturales nisi forte per consequens ut dictum est.

Queritur Que est dubitatio secunda quam philosophus in exordio istius tractatus mouet. Solutio verum necessitas in rebus naturalibus sumatur ex fine vel ex prioribus causis. ad est verum necessitas physica vel sit necessitas ex conditione siue suppositione vel sit necessitas simpliciter. Dicit autem necessitas simpliciter que non est ex suppositione alicuius sicut necesse est grave descendere et leue ascendere non cum oportet aliqua ad hoc presupponi. Necessitas vero ex suppositione ad cuius necessitatem oportet aliquid presupponi neque ipsum est necessarium nisi ex suppositione sicut necessarium est te dormire si debeant in te quiescere virtutes sensibiles.

Queritur Que fuit opinio antiquorum circa istam dubitationem. Solutio quidam quod dicit omnia casu fieri asserunt in natura

Secūdi libri physicoꝝ

esse necessitatē absolutam que est obligatōe materie. Et huius dicitur exemplum in artificialibus. Si enim querat quare domus sic est facta ut paries sit erectus sub recto. respondent quod non est hoc ideo ut sustineat rectum. sed quia constructus est ex diuersis quorū quedam sunt grauiora. et ideo necesse est descendere deorsum in fundamentum. eo quod sic apta nata sunt moueri. Quedam autem sunt medio modo leuia. et ideo illa coherent grauioribus in inferioribus et extenduntur altius ora perfringendo. et sic fit expansio parietis. Lapides quoque deorsum feruntur et fiunt fundamentum. et ligna medio modo leuia altius ascendunt. et leuissima sunt in summo. et ita dicitur quod est motus mixtorum in mixto. et ideo ex necessitate materie adueniunt eis figure et forme preterites motibus eorum. et sic finem eos forma sequitur necessitate materie. et non propter formam requirit materia

Queritur Quomodo plus improbat istud dictum. Solo sic. quia etsi non sine materia necessarius fiat forma. non tamen propter necessitatem materie fit forma. quia sic non quereretur materia propter formam. sed posset materiam habere formam quācumque sequeretur necessitate motum materie et sic forma naturalis supponeret casum. eo quod non intendere a natura. et non fit forma propter hoc nisi vocetur illa causa necessitatis causa. que est dispensans eius subiectum. quod est materia. Et istud declarat philosophus in operatibus artium. quia in illis omnia prima fiunt propter posteriora. eo quod posteriora facta sunt fines. et priora sunt ordinata ad finem. et tamen posteriora non sunt sine prioribus. Ita per omnia est in rebus naturalibus quia finis in eis est forma que est totius operationis principium propter quod sunt vniuersa et sunt. Et istud declarat philosophus in re artificiali que est domus. quia id quod est principium omnium eorum que sunt in domo est quod sibi. proponit efficiens quod facit domum. et hoc est opimentum a pluuiis in tempestate et preteritum esse diuitiarum. et saluatiuum esse contentorum. Et propter illud finem queritur materia domus et paratur et coniungitur. et omne quod fit circa domum fit propter illud. Et ideo finis est prius in cognitiōe siue intentione. et est ultimus in operatione siue executione. et tunc est causa. quia propter ipsam causant omnes alie cause. et hinc nunc dictum est de domo. ita est in omnibus alijs que fiunt propter aliquid. quod est erectus finis eorum. Nullum enim talium fit sine materia necessaria et disposita ad suscipiendum ipsum. sed tamen nunquam finis fit propter materiam vel necessitatem eius sed e conuerso materia et eius necessitas fit propter finem nisi fiat equocatio in prepositione denotante causam. ita quod vocamus causam sine qua non et necessitatem materie que est causa disponens in subiecto in quo finis habet esse. Et ad hoc est secundum exemplum. ut si queratur propter quid est serra huiusmodi. hoc est ex ferro. dicens est quod forma ferre que est dentatio requirit talem materiam. et propter formam illam oportuit querere talem materiam. Si autem queratur quare habet huiusmodi dentes illa materia ferrea. responderetur pro causa ultimus finis qui est opus ferre quod est diuidere ligna. quod opus licet non fiat nisi dentes illi ferrei sint. tamen opus quod est ultimus finis cuius causa omnia fiunt non est propter ferrum et dentes. sed e contra illa fiunt propter illud. Si ergo necesse est ferrum ferre esse et dentatam si debeat implere opus suum hoc tamen non dicit necessitatem finis propter quem sunt omnia que sunt circa serra. sed dicit necessitatem que est in materia et eius dispositio. finis enim non est in materia habens necessitatem sed potius in ratione. quia sic est mouens ar-

Reparationes

efficem et efficitur principium totius operatiois. et sic ab ipso fuit. et motus quod mouet efficiens et necessitas materie qua preparat ad consequendum finem

Querit Quomodo philosophus preparat necessitatem in rebus naturalibus necessariam que est in scientiis demonstratiuis. Solus. Quomodo et differunt. Conueniunt in hoc quod tam in physicis quam in demonstratiuis est principium et principiatum. In demonstratiuis enim conclusio est necessaria propter premissas. et non e contra. et ibi ea que sunt in materialibus. principia sunt finis. sed in his que sunt propter aliquem finem siue in artibus siue in physicis fiant est e contra. quia in talibus finis mouet efficientem et ab efficiente infunditur materie motus. et sic finis est principium totius. et ideo est ibi necessitas conditionis ex fine. quia si finis erit vel est. tunc necessario erit id quod est ante finem aut est. Si autem id quod est ante finem. aut non sit sic vel sic finem quod exigit finis. tunc non est finis. Sicut in disciplinis bene sequitur destructiue. si non sit conclusio necessaria non erit id quod est ante conclusionem. quod est principium conclusionis necessaria. Ita etiam sequitur destructiue. si non sit materia in necessitate debita tunc non erit finis. Sed constructiue necessitas materie non est causa finis quousque in disciplinis necessitas principiorum sit causa necessitatis conclusionis. Sicut enim se habent principia in speculabilibus siue in ordine ad conclusiones. ita in agibilibus finis se habet ad efficientem. quia finis in talibus est principium sicut premissae sunt principia discursus syllogistici.

Querit In quo differunt finis in physicis et principia in speculabilibus. Solus. quia finis non est principium cognitionis. sed actionis siue operationis. sed in disciplinis sunt principia cognitionis et non actionis. eo quod finis est forma actiois et intellectus operatur. et premissae sunt forme intellectus speculatiui

Ad dictum est superius quod premissae sunt causa materialis conclusionis. ergo conclusio erit finis et forma. et per consequens conclusio in disciplinis debet esse principium sicut in his que sunt ab arte vel natura.

Solus. Alteri premissae accipiuntur dupliciter. Primo modo quo ad suas extremitates. et sic possunt dici aliquo modo causa materialis conclusionis. Alio modo accipiuntur ut premissae. hoc est cum inclusione medij quod est causa ymionis extremitatum inter se in conclusione. et hoc modo sunt quia si formales ad conclusionem et conclusio est effectus earum et non finis. sunt tamen in hoc etiam similes materie. quia in eis potentialiter est scientia conclusionis. Et ex isto patet quod iuxta assignatam differentiam in artificialibus et physicis ex vna parte. et in disciplinis ex altera. necessitas in his que sunt procedit a fine in omnia alia. Et ideo si erit domus. supposita. necesse est hec materialia fieri aut existere presentia vel esse futura. Et loquendo vniuersaliter si finis supponatur necesse est existere materialia. vniuersumque finis. sicut si domus esse vel fore supponatur. necesse est lateres existere in rectis et lapides in fundamentis. non tamen finis est propter illa. si finis vocetur causa finalis. sed si vocetur causa disponens. tunc bene potest dici propter illa. quia si materialia non essent sub dispositione debita vniuersaliter tunc non esset finis. sicut domus non est si ligna et lapides non sunt. nec terra erit

*In fine am
17m 3m 17m*

sterru
clusio n
et si ma
cessitatu

Q

principi
pium n
et quia
quod d
scatur
finis g
do de
cessita
bitus
esse pre
In ar
q. lame
fleue pu
fui mar
res. et si
per poss
tis sum

Q

lem for
sunt ve
forma n
necessita
sequitur
materna
sed ad v
cellano
ad med
metaph
mus tra
esse mate

Q

causis re
Ar
heures
disponit

Secundi libri phisicorū

si ferrum dencatum non est. quia etiam in disciplinis bene sequebatur si cō-
elutio non est. nec principia sunt necessaria. Ex quibus omnibus patet q
et si materia sit necessaria ita q ea non disposita nō esset res tamen ratio ne
cessitatis sumitur a fine

Querit Qūo phus comparat scientiā demonstratiuā z res na-
turales quo ad pncipia necessitatis. Solo dicit q sicut
pncipiū nēitatis in demonstratiuis est definitio sumpta a forma rei ita pnci-
piū necessitatis in rebus naturalibus est ratio siue definitio sumpta a fine.
et quia forma z finis coincidunt. ergo vna est definitio z vnum principium.
quod est principium necessitatis in demonstratiuis z phisicis. Semp cū
scitur res per terminos essentielles in quibus est suū esse. Hec autē dat
finis qui est ipsa forma. et ergo definitiones sumuntur a fine. sicut in secu-
do de anima dicitur Et istud patet primo in artificialibus. quia ibi tota ne-
cessitas oritur a fine. quia si domus huiusmodi est id est cooperiens ab im-
bribus et saluans diuitias. oportet hec materialia ex necessitate sic fieri. et
esse presentia. et hoc est in arte que imitatur naturam in quantum potest.
In arte vero que imitat naturā qualis est ars medicine sic est. quia ex hoc
q sanitas socratis est talis oportet hec materialia sic fieri ex necessitate z cē-
sicut purgationes sudores z huiusmodi. Eodem modo si homo est talis
fm materiam. oportet utiqz esse ea que sunt ante ea materialia. sicut humo-
res. et si humores sunt oportet conuenire elementa ad mixturam. et sic sem-
per posterius est causa propter quid est prius. et ergo a fine ratio necessita-
tis sumitur z definitio in phisicis

Querit Utrū in definitionibus phisicis recipiatur materia. Solo
nō fm potentiā suā subiectiuā. sed fm potentiā formas-
lem formabilem. z sic dicit p huc in fine istius libri q in definitiōe qdam pres-
sunt ut materia. q spēs phisica definit p genus z differentiam. z genus est
forma naturalis q nō est nisi in materia generali. z sic posito genere sequitur
necessitas materie in genere. Differentia autē vltima est ppria forma z ad illā
psequitur ppria materia. et hoc mō dictū est q forme phisice sunt pcepte euz
materia. Exemplū est. ut si hō definitur nō ponet in eius definitiōe materia
sed ad utriqz definitiū supponit psequit nēitas materie. q si aīal est ne-
cessario est materia aīalis. et si rōnale z mortale est optz esse materiā corpis
ad mediū pplexionis inter omnia corpa magis excedentē. Definitōes po-
metaphysice z mathematice nō recipiūt materiā pdicto mō. qz si quis dica-
mus triangulū cē nō recipit alicuius forme generalis vel specialis ad illud
esse materia. Et eodē mō est de definitiōe ipsius recti

Querit Utrū verū sit qd dictū est q necessitas in rebus naturalibus
sumatur ex fine. Solo sic. qz necessitas que ē in alijs
causis resoluitur ad necessitatē finis.

Ad Phisic⁹ demonstrat p omēs cās. qz nēitas sumēda erit ex oīb⁹ cau-
sis. Solo alb. licet omēs cause nēcārie sint fm pstitutiōem si des-
beat res naturalis pstitui. cālitās tñ aliqz ē ppter finē. qz materia sic vel aliq
disponit ppter tale finē intētiū. ut pūs declaratiū fuit i artificialibus z phisicis
f. ij.

Reparationes

Ar Prius non sumit necessitatem suam a posteriori. sed finis est oibz
causis alijs posterior. **S**olo. Quis finis posterior. s. in executi
one. est tñ pñ in intentiōe. et qz via executionis resoluitur in viam intentiōis
nis que est prior fin viam causalitatis. ideo necessitas aliarum causarū rez
soluitur in necessitatem finis

Ar Corruptiones rerū naturalū sunt necessarie necessitate naturali
et tamen nō possunt reduci ad necessitatem finis. **S**olo. Quis
corruptio nō reducatur ad bonū nature particularis siue ad bonū illi? qd
corripitur. reducitur tamē ad bonum nature vniuersalis. qz salus vniuersi
non posset esse nisi aliqua corripereut. qz aialia non possunt saluari nisi corz
rumpantur plante

Sequitur Tercius liber physicoz

Circa initium tertiij li.

bu physicozū Aristotelis. **Q**uerit primo de quo
determinat in hoc tercio libro. **S**olutio philosoph⁹
in hoc tercio determinat de passionibz intrinsicis corz
poris mobilis. que sunt motus et infinitum. Et diuidi
tur in duos tractatus. In primo determinat de motu.

In secundo de infinito

Querit Quotuplex est passio. **S**olo duplex. scz intrinseca et
extrinseca. **I**ntrinseca dicitur que est subiectiue in eo cui
tus est passio originem habens ex intrinsicis pñcipijs subiecti. sicut mor⁹
et infinitū pñcipiū rebz naturalibz ex eoz pñcipijs. **E**xtrinseca que non est
subiectiue in eo cuius est passio. sicut locus et tempus. qz locus est subiectiue
in corpore locante et non in locato. et tempus est in pñmo motu. tñ vt mensu
ra applicat extrinsece rebz tpalibz.

De Motu.

Querit **Q**uātrū physicus habet pñsiderare de motu. **S**olo sic
de natura. ergo habet pñsiderare de motu. **C**onsequencia patet. qz natura est
pñcipium motus. ergo ignorato motu necesse est naturā ignorare

Querit Quotupl^r capis natura. **S**olo dupliciter. **1**no mō
formaliter. et sic ignorato motu necesse est ignorare natū
ram. qz sic sunt relatiua. qz natura habet se tunc vt pñcipium. et motus vt
pñcipiatum. **2**do modo materialiter. et sic non est verum. quia tunc natū
tura potest esse et cognosci sine motu.

Ar Ignorato posteriori non est necēariū pñs ignorare. sed motus est
posterior natura. ergo motu ignorato nō est necesse ignorare natū
ram. **S**olo. Quis ignorato motu nō est necesse ignorare naturā a pñzi
et simpliciter. tamen necesse est ignorare naturam quātum ad eius propriū et

*Quotuplex est passio
duplex
extrinseca*

*Quotuplex capis natura
duplex*

*Quotuplex capis natura
duplex*

essentia
Qu
re de m
tūm est
in mō
eius acc
Qu
tūm est
sionem
sic pñ
nent in
mūm e
mūm est
Qua
tractatu
accidit v
tū omne
minus m
cūda rō e
Quia
et sū v
primo sp
Qu
determi
Qu
alud in a
Eno in p
cūda di
qualitas
dicamē
in actu
quedam
midum
Et ista v
di me in
quia que
dicitur rel
egisse sic
q generat
am.

Tertij libri physicorū

essentialem actum quo se manifestat. et a posteriori.

Querit *Utrum physicus habeat considerare de infinito loco vacuo et tpe* Solutio sic. rō est. qz physicus hz considerat re de motu. sed motus ē de genere cōtinuoz. sed de rōne sue definitōne cōtinui est in infinito. Quia infinitū est tam in cōtinuo q̄ in numero s; infinitū in numero causat ab infinito in continuo et ita definitiōib; cōtinuū multo tiens accidit vti infinito.

Utrum physicus habeat considerare de infinito loco vacuo et tpe

Querit *Quare dicitur philosophus quod definitiō cōtinuū multo tiens contingit indigere infinito* Solutio Alteri. Quia cōtinuū est multipliciter definibile. Quia si considerat inq̄rū habet formā p̄ definitionem ab eo nō auferibile et tunc infinito eget in eius definitōne. Quia sic cōtinuū est qd est diuisibile in semp̄ diuisibilia qz diuisiō est inq̄rū mas neunt in forma et rōne diuersa Si vero attendat natura eius s̄m q̄ ad tertū in mū cōm pres copulant tunc nō indigem⁹ infinito in ei⁹ rōne. sed cōtinuū est in cui⁹ medio est accipe punctū ad quē copulant ambe medietates Quia igit in definitōne cōtinuū p̄mo mō ponit infinitū ita p̄ter dicit in tractatu de infinito. Et qz impossibile est motū esse sine loco et tpe loco autē accidit vacuū sicut multi phoz dixerunt licet eū non oīs motus sit localis tñ omne qd mouet est in loco et omne motum mensurat tps. cum tps sit minus motus ideo in quarto libro oportet determinare de tpe. Etiam secūda rō est s̄m phm. Quia omnia p̄dicta sunt omnib; reb; naturalib; cōia Quia et si infinitū non sit actu est tñ potentia. et est in finito sicut in subiecto et sicut vacuū est in pleno s̄m qd qdā mō habet esse priuatiū et ideo oportet primo speculari de his.

Querit *Quare philosophus prius determinat de motu q̄ de infinito* Solutio quia motus est cōior q̄ est infinitum. q̄ prius determinat de eo q̄ de infinito.

Quare philosophus prius determinat de motu q̄ de infinito

Querit *Quomodo philosophus inuestigat definitōnem motus* Solutio per tres diuisiones. Quarum prima est. Entium aliud in actu. aliud in potentia. Ens in actu dicitur quod iam habet formam. Ens in potentia dicitur quod est in potentia ad eam sicut est materia. Secunda diuisio est. Entiū in actu aliud est substantia. aliud quantitas. aliud qualitas. aliud ad aliquid et sic de alijs predicamentis. quia quodlibet predicamentorum est ens in actu ut substantia est ens in actu. quantitas ē ens in actu et sic de alijs. Tercia diuisio est. Eorum que dicuntur ad aliquid quedam dicuntur s̄m superabundantiam et defectum ut duplum et dimidium. Alia s̄m rōnem actus et passus vel vniuersaliter moti et mobilis Et ista vltima diuisio ad aliquid fit ratiōe sui vltimi fundamenti. quo mes diante innascitur substantie. quod est actio vel passio. Et illa sunt triplicia quia quedam fundantur in ipso exercitio actionis et passionis ut calefacere dicitur respectue ad calefactū siue calefieri. Alia in actione preterita id est egisse sicut relatio patris et filij. quia ille dicitur pater qui genuit filium et nō q̄ generat. Alia fundantur in potentia agendi sicut relatio domini ad seruum.

Utrum motus sit in actu vel in potentia

Utrum motus sit in actu vel in potentia

Reparationes

Queris Quot sunt fundamenta relationis? **Solutio** tria. scz quantitas qualitas actio et passio. dupli et dimidiu fundatur in quantitate simile et dissimile in qualitate. et paternitas et filiatio in actione et passione.

Queris Quomodo motus cognoscitur ex istis tribus divisionibus? **Solutio** ex prima cognoscitur quod motus est ens in potentia. Et secunda cognoscitur quod est reducibilis ad predicamentum. Et tertia quod consistit in quadam coniugatione mouentis ad motum.

Queris In quo predicamento est motus? **Solutio** motus est in eodem predicamento cum suo termino ad quem. quod videtur per philosophum motus non est preter res. Et per ista philosophus excludit duos errores. Primum quod motus esset ante predicamenta quasi aliquid existens extra ea. Secundus est quod motus esset supra predicamenta tanquam genus. secundum excludit per hoc quod dicitur quod esse huius nullum est accipere. primum vero excludit cum dicitur quod nec motus nec mutatio est extra predicamenta cum nihil sit extra ea et ergo est motus eiusdem essentie cum suo termino ad quem. Exemplum est ut alteratio est in genere qualitatis. quod scilicet huius terminus ad quem est qualitas. Calor factio est in eodem predicamento cum calore. qui est eius terminus ad quem et augmentatio in genere quantitatis.

Queris Quotupliciter accipitur motus? **Solutio** dupliciter. primo modo coiter ut extenditur se ad mutationem et motum. prout dicitur et sic inuenitur in quatuor generibus scilicet in genere substantie in genere quantitatis in genere qualitatis. et in genere ubi. quod generatio et corruptio sunt in genere substantie. Alteratio in genere qualitatis. augmentatio et diminutio in genere quantitatis. Et loci mutatio in genere ubi. Alio modo accipitur specialiter et sic inuenitur in tribus generibus scilicet in quantitate qualitate et ubi. et sic accipitur eius philosophus in quinto philosophorum ubi dicitur quod solum reperitur in tribus generibus. primo modo loquitur de eo in proposito et in postpredicamentis.

Ad Motus est quidam successivus. sed terminus eius ad quem est prima mens. ergo non identificatur. Probat quia terminus ad quem motus est qualitas et ubi. sed talia sunt permanentia. Solum motus et terminus ad quem sunt idem essentialiter. differunt tamen penes diversos modos essendi.

Queris Quod reducit ad predicamenta secundum similitudinem ipse motus? **Solutio** philosophus sicut in quolibet genere reperitur aliquid ut perfectum. et aliquid ut imperfectum. ita etiam in omni genere motus. Quia in genere quod est substantia inuenitur generatio tanquam quiddam perfectum et corruptio tanquam imperfectum. In genere quantitatis inuenitur augmentatio tanquam perfectum et diminutio tanquam imperfectum. Et in alteratione preceps quod ad formam perfectam quod est ad imperfectam sicut motus calefactionis est ad formam perfectiorem quam motus refrigerationis. Et in motu locali eodem modo sunt sursum et deorsum. Et ergo dicitur per philosophum quod tot sunt species motus quot sunt species entis et debet intelligi per motum acquisibilis.

Queris Que est prima definitio motus quam per philosophum inserta ex predictis dicitur? **Solutio** est entelechia id est actus entis in potentia.

Actus est in potentia

Actus est in potentia

Actus est in potentia

Actus est in potentia

Tercij libri physicorū

ita fm q in potentia siue fm q hmoi sicut alteratio ē actus rē. **Exponit** illa definitio fm venerabile dñm Albertū. est actus entis. id est forme fluētis in motu qui est in mobili subiectiue. z sic regit ille grūs entis ex vi effectus cause formalis. **Uel** fm brñ thomā actus entis id est subiecti. z fm eundem regit ille grūs entis ex vi demonstratōis essentie

Querit Quō pbat pbs istā definitōnem motus. **Solutio** pbat eam p pres scz fm tres pīculas quas habet. Pri^{mo} q sit actus. Secūdo q sit actus entis in potentia. Tercio pbat illaz particulam fm q hmoi.

Querit Quō pbat pbs q motus sit actus. **Solutio** illud ē actus quo aliquid denominatur esse in actu. sed per motum aliquid denominatur in actu. ergo motus est actus. **Uimor** probatur exemplariter. quia alteratio est actus alterabilis. edificatio actus edificabilis. z vniquodq denoiatur tale fm q est sub motu. *ut medius ē actus motu. i. mobilis*

Ad Per motū res non denominatur in actu. **Grō** falsa. **Probat** qz qz^q diu res mouet dicunt esse in potentia. **Solutio** motus non est actus simpliciter. sed ē actus entis in potentia id est motus est actus potentie p mixtus. **Uel** dī lz mor? nō sit actus essendi q ē ipius forme siue ipa forma est tñ actus fiendi. qz p motū denoiatur res cōtinue fieri qñ em edificabile est sub edificatōe tūc cōtinue dī fieri z edificari.

Querit Quō ostendit pbs q motus sit actus entis in potētia. **Solutio** illud est actus entis in potentia qd non conuenit agenti vt in actu est fm quod in potentia. sed motus est hmoi. ergo motus est actus entis in potentia. **Uimor** pbat quia es non dī moueri inq̄tum es est z in actu per suam formam sed inq̄tum est in potentia ad formam statue z ita etiam est de alijs.

Ad Nihil mouet nisi fm qd est in actu. **Grō** falsa. **Probat** qz nihil mouetur nisi q̄tum sexto physicorū. sed quod est quantū est ens i actu. **Solo** licet illud qd mouet sit in actu z q̄tum non tamē mouet fm qd est in actu. sed fm q est in potentia sicut de cre exemplificatum fuit.

Querit Quomodo pbs ostendit terciā particulā q mor? sit actus entis in potentia fm quod in potētia. **Solutio** illam ostendit exemplo z ratione. **Exemplo** sic. quia es nō dicitur moueri fm q est in actu per formam ens. sed fm q est in potentia ad formam statue. ergo mor? est actus entis in potētia fm q in potentia. **Rōne** sic. si motus non esset actus entis in potentia fm q in potentia cū illa reduplicatōne sequeretur qd eadem esset potētia formalis p̄rariorū. sed hoc est falsū. **Uel** illud ex q sequitur falsitas patet. quia si esset eadem potētia contrariorū tunc contraria essent vnum z idem. quia formalis potētia identifice transiit i actu. q̄tus enim idem sit subiectum siue radix sanitatis z egritudinis tamē posse sanari z laborare siue infirmari fm q potētia refertur ad actū est alteruz non est idem. **Et** licet idem sit subiectum albi z nigri. tamen nō sunt vñū z idem album z nigrū.

Reparationes

Querit. Utrū motus distinguit a forma fluente in motu? **Solutio.** Alterius non realiter sed cum modaliter, sicut permixti purioris et depurati.

Ad. Si motus esset eiusdem essentie cum forma fluente in motu tunc fluxus nigredinis esset eiusdem essentie cum nigredine in motu denigratōis sed hoc non. Minor probatur. Quia ingreditur sic fluit et continue intendit. vel est vel non est. Si est ergo non acquiritur per motum quod fluit. Si non est tunc non potest intendi quia non ens non intenditur neque remittitur. Solutio in motu denigratōis intenditur nigredo que quodammodo est et quodammodo non est sicut est in omni intentione. Est enim nigredo ens per se et non ens per accidens. Nigredo quidem que est fluens per se enim est quia est fluens per se in illo motu sed in se puriori adhuc permixta est sic non est et hoc modo dicitur per se materia que subicitur motui per se esse et per accidens non esse. Illud autem quod intendit quodammodo in motu est intentionis unum quidem est essentia et continue diversificatur in esse quia nisi unum esset in essentia non reciperet comparationem secundum magis et minus. Et non est nisi per unum in esse diversificaret non differret a se per magis et minus. Quia comparatio non est nisi unius cuius quod unius natura una et differentia secundum magis et minus non est nisi ei quod secundum esse accidit secundum magis et minus ad illam naturam varias cui nomen est impositum situm et hoc quidam vocant accessum ad veram nominis impositionem.

Ad. Nigredo permixta albedini et nigredo pura non sunt eiusdem speciei nec essentie sed omnis forma fluens in motu permixta est contrario ergo nulla talis formatur. est eiusdem essentie et speciei cum forma depurata et contrario sed in termino motus est forma pura ergo forma fluens in motu et forma que est terminus motus non sunt eiusdem essentie et speciei. Ergo motus differt realiter a forma fluente in motu. Solutio maior est falsa. quia eadem qualitas secundum speciem est nigredo in motu que fluit et que in termino motus acquiritur. Et si dicatur alterius speciei est mixtum quod purum sicut videmus in medijs coloribus et extremis. quod specie distinguuntur. Dicendum est secundum Alterius quod non est simile in illis et in motu et omnis motus sit de extremo in medium. Quia medium ut inquit Alterius inter extrema duplex est unum est completum. Aliud est incompletum fluens continue ad esse perfectum. Primum medium est alterius speciei ab extremis quod utrumque talium est species completa licet una sit composita et alia simplex. Secundum medium non est species completa neque forma perfecta sed est via ad formam completam et in illo unica sunt forma a suo esse incompleto ad esse completum et hoc non appellatur absolute medium sed cum determinatione medium motus vel fluxus. et erga specificatur a suo termino. Et istud dominus alterius declarat per simile. Quia continuū partes non habet nisi potentia que non efficiuntur in actu nisi continuū dividatur ponatur ergo punctum fluere et fluat ad cubitum in longitudine et signetur ille fluxus in dimidio cubiti erit punctus terminus linee que est in dimidio cubiti et erit actu terminus linee constitute per fluxum puncti. Si autem

*Ad. 2m.
motus est
una et eadem*

perducitur
fluere per
cuius quod
ma totum
modum et
de numero
re per id
mixta fluit
aliquo modo
motus et
talem in il
motus ad
verus v
precedent
purior quod
Ad.
me est et n
est fallum
sed desum
plex imper
et de illo e
purioris
imperfecto
non donec
habet per
est quod motus
quia illa r
fendi quod
Ad.
ur quia n
mouente
ergo motus
necesse sunt
in alterius
aut est acci
dicitur ergo
accidens a
est actio quod
motus for
hoc modo
ri. Adde
pario quod
motum et

Tertius libri physiconum

proceditur fluxus puncti in totum cubitum erit punctus actu terminus linee continue p fluxum puncti qui est in extremitate longitudinis cubitalis et ille punctus qui est in semicubito non erit in linea constituta nisi potentialiter et forma totius fluxus non dicitur terminari nisi in ultimo puncto Per eundem modum omni no ut dicitur Alii habebunt est in omni vero motu motus cum de numero continuorum et ideo non specificatur in ipso ens fluens quodlibet fuerit per id quod est in potentia sed per id quod est actu et hoc est ultimum ad quod terminatur fluxus eius quod est in potentia Sed si signetur et dividatur motus cum aliquo nunc ipse accepto medie vel tercie partis tunc in illo nunc est finis motus et ideo ille finis dat specie motui et tunc forma fluens accipit esse actuale in illo Quia illud medium est et sicut extremum quo ad hoc quod terminus motus actu sit quod tamen medium non erit nisi in potentia si motus ulterius versus veram extremitatem dicatur continue produci et sic forma sequens cum precedenti efficit unus motus specificatus in extremo quia non est in medio priori quod non est nisi potentia in ipso motu ut iam patuit.

Ad Si motus iuxta predicta non differt a suo termino ad quem nisi sicut imperfectum a perfecto sed cum imperfectum venit ad perfectum tunc maxime est et manet ergo cum motus veniret ad terminum maxime maneret sed hoc est falsum Quia cum motus pervenit ad terminum ad quem tendit tunc non est sed desinit Solutio minor non est vera de omni imperfecto Quia est duplex imperfectum unum est imperfectum quod est subiectum imperfecti et perfecti et de illo est verum sicut patet de materia prima que est imperfecta et turpis per privationem et maxime est quando coniuncta est sue perfecti scilicet forme Aliud est imperfectum in esse propter hoc quod fluit et extendit extra potentiam et imperfectum non donec deperat et sit perfectum et hoc non est quando completum est quia non habet permanentiam in suis partibus et tale est motus et tempus vel dicendum est quod motus quando venit ad suum terminum ad quem maxime est secundum suam essentiam quia illa non completur nisi in termino licet non sit maxime quo ad modum essendi qui est fluxus.

Ad Actio non est eiusdem essentie cum eo quod agit sed motus non est alius quod actio igitur non identificatur essentie suo termino Minor probatur quia motus non videtur aliud nisi id quod ab agente fluit in patiens siue a mouente in mouens sed nihil ab agente fluit in patiens nisi actio agentis ergo motus est actio Et confirmatur quia motus est actus cuius agentis et patientis siue mouentis et moti sed nihil est commune utriusque nisi quod fluit ab uno in alterum ergo actus communis utriusque est fluens a mouente in motum hoc autem est actio mouentis Solutio prima secundum Albertum quod actio dupliciter dicitur scilicet materialiter et formaliter id est accipitur actio pro eo quod est secundum quod est accidens agentis et pro comparatione agentis ad patiens Et primo motus est actio agentis Quia est id quod est ab agente siue mouente Secundo motus formaliter non est actio sed est effectus actionis Quia actio vocatur hoc modo forma secundum quam agens actualiter dicitur agere et ad patiens comparari Ad confirmationem respondet Albertus quod in omnibus illis sunt duo scilicet comparatio qua comparatur agens ad patiens et contra et qua comparatur mouens ad motum et contra et he comparationes sunt aliquo modo eadem differentes

Ans. d. p. li

Reparationes

penes cōpata. Res aut penes quas cōparationes ille sunt z relationes ille sunt in his que comparant z ille pprie sunt actio z passio z mouere z moueri et nō sunt eedem sed habent quendam oppositōnis z ideo motus nō ē idem actioni.

Ad Motus est passio ergo nō videt esse essentie cū suo termino. **Ad** s pbatur. Quia motus ē id qd cōtinue aliqd abijcit z aliqd inducit cōtinue in subiectū sed hoc nō est aliud q̄ passio. Et confirmat q̄ res non dicūt moueri nisi q̄diu afficit aliqua specie agentis. affici aut specie agentis est pati ergo motus videt esse passio. **Solutio** Alteri motus accipit dupliciter. Uno mō fm esse qd habet in mobili. Alio mō fm q̄ est causans z efficiens aliqd in mobili. Primo mō accipit in essentia sua motus quia hoc mō ē actus imperfectus mobilis z q̄ imperfectus fit perfectus i termino motus ideo motus ē eiusdē essentie cū suo termino. qui ē simpliciter z pura perfectio oīno despurata a p̄tario. Quia tñ ē actus imperfectus sic differt a forma in termino motus p̄ esse imperfectōnis z p̄mixtōnis cū p̄tatione illius forme ad quā tendit motus z sic irrefragabiliter vera ē sententia p̄bi dicētis motū ēē in tot p̄dī camētis in q̄t ē forma q̄ p̄ motū p̄t acq̄ri. Si p̄o motus accipiat in p̄paratione ad mouēre a quo motus causat sic ē effectus actōis agentis z nō actio eius. q̄ actio ē in agente z motus in mobili. Et tñc motus firmat in actōe sic effectus in eā z actio in motu sicut cā in effectu z sic flm ē q̄ mouere mouētis sic essentie motus mobilis nisi intelligat de mouere qd ē a mouere in mobili sicut a suscipiente mouere mouētis s̄ nō suscipit ipm p̄ modū mouere sed p̄ modū moueri. Si p̄o p̄sequitur motus fm q̄ ē affectio mobilis q̄ affectio causat a motu hoc ē a forma fluere de eē in esse in eo q̄ mouet tñc motus fm rei veritate ē in p̄dicamēto passionis. Et per idē vadit cōfirmatio.

Querit Quō p̄. pbat totā definitiōem motus. **Solutio** dupliciter scz directe z indirecte. Directe pbat eam talit̄ rōne. q̄ illud est motus quo existente ipm mobile dī moueri z nō aliter. sed actus entis in potētia ē h̄mōi. q̄ motus ē actus entis in potētia. Indirecte pbat eam ex definitiōibz antiquoz sic. Motus nō potest definiri sicut definitiū antiquū. cū ergo hoc mō motus ē bñ definitus. Alīs patebit in questione sequenti.

Querit Que fuerūt definitiōes antiquoz q̄b motū definiebant. **Solutio** quidā definierūt motū sic. Motus est alteras siue alteritas. q̄a videb̄t q̄ illud qd mouet fit p̄moue alterū z alterū. Alij ex eadē rōne motū dixerūt motū esse inegalitatem siue exiū ab equalitate. Alij aut dicebant. Motus est non ens siue indefinitū z interminatū inter ens z nō ens. Et motū eoz fuit. q̄ id qd mouet nō est ens in actu.

Querit Quor rōnibz pbat p̄bs q̄ ille definitiōes antiquorū de motu nō valēt. **Solutio** tribz rōnibz. Quaz p̄ma sumit ex p̄tē subiecti motus. Si motus esset alteritas tunc altera inegalalia z nō entia dicerent moueri sed hoc ē falsum. Sequa pbat q̄ illud ē mobile in quo est motus subiectiue. sed illa in sunt motui subiectiue. Gilla dicitur moueri. Quoz pbat q̄ multa sūt inegalalia q̄ nō mouent. etiā motus nō ē nō ens simplr. **Ad** Secūda rō sumit ex p̄tē termini ad quē motus q̄ nō ē mo-

Non aut
p̄o p̄tē

Prob̄ motus
p̄moue

Prob̄ motus
p̄moue

rus mag
ad oia illa
ad non en
motus nō
et corrup

Qu
esset qd
vel in nō
res. Sed
terminatū
mediū in
fectione
qd sit mo

Qu

q̄ posuit
vni. dext
ter p̄ mo
allicemal
Infinitū
malū. Qu
q̄ ponit m
rou dīco
Q̄ rōn
gar p̄ban

Qu

aliqui in p
mobile. m
in actu. q̄

Solū
tus est q̄
p̄moue op
qd nō p̄u
Quoz p̄
qua illud

Qu

motus acc
ē actus mou
in actu. Q̄
do reparat
motus v̄l
datur. q̄ m

Tercij libri physicorū

rus magis ad inequalitatē q̄ ad eq̄litate. nec ad alteritatē q̄ similitudinē. q̄a ad oia ista p̄t ee mor⁹. Etia qd̄ a mutatio est ad ens sicut generatio. ⁊ qd̄as ad non ens sicut corruptio. Tercia rō sumit ex parte termini a q̄. Quia motus nō plus est ex ente q̄ ex non ente q̄ motus generatōis est ex ente et corruptōis ex non ente. § 22.

Querit Quod fuit motuū antiquorū motū sic definitiū. Solutio q̄ dixerūt motū esse de genere malorū. ex q̄ esset qd̄dā indeterminatū in esse eo q̄ nō h̄z esse p̄manens neq̄ fundat in ee vel in nō esse ⁊ auctores hui⁹ opiniois fuerūt pictagoras ⁊ almeon cromates. Sed hoc motuū soluit p̄hs dicēs q̄ motus nō est simplr quid indet̄rminatū. q̄ h̄z nec sit act⁹ neq̄ potētia ē tñ act⁹ potētie p̄mixt⁹. ⁊ ē quoddā mediū inter actū ⁊ potētiā. Vel d̄r q̄ motus ē actus imperfectus ad perfectionem tñ tendens. Et ergo dicit Aristoteles q̄ valde difficile sit dicere qd̄ sit motus. q̄ ē q̄si mediū inter actū ⁊ potētiā. vt i eius definitōe patuit

Querit Quot posuit pictagoras coagulatōnes siue coordina tōnes entū q̄s greci susticias appellauerūt. Solo duas q̄ posuit p̄ncipia bonorū siue h̄itū siue positiorū ⁊ sūt decē sc̄z finitū. par. vñ. dext̄. inascutū. q̄scēs. rectū lumē. bonū. q̄d̄iatū q̄scēs dixerūt sc̄z h̄tēre p̄ modū habitū. q̄ optimū ē qd̄ sine motu p̄fectiō ē ⁊ cās mor⁹ dixerūt esse ex malicia ⁊ imperfectōe. Et posuit p̄ncipia malorū ⁊ p̄uariorū ⁊ sūt infinitū. impar. plurale siue mltū. similtū. semimū. motū. curū. tenebras malū. Quadrangulū altera p̄e longius Et sic cāuēdū ē a dicto Auerrois q̄ ponit motū p̄ p̄ncipio habitū ⁊ hoc nō facit pictagoras ⁊ sic dictū aues rōis dicto p̄hi non concordat.

Querit Quō intelligat sed am definitōem mor⁹. Solo illā inuesti gat p̄bando cur⁹ mor⁹ sit act⁹. Vt. l. sit actus mouētis v̄l mobilis

Querit Quot rōnib⁹ p̄bat p̄hs q̄ motus sit actus mobilis. Solo trib⁹. Prima est illius motus est actus qd̄ ē aliqñ in potētia ⁊ aliqñ in actu sed mobile est h̄mōi. ergo motus est actus mobilis. mobile autē vt h̄mōi est in potētia. postea vero in terminō mor⁹ ē in actu. q̄ vt d̄r p̄mo perigenseos habitū ex̄nib⁹ in materia cessat mor⁹. Secda ill⁹ motus ē act⁹. cur⁹ imobilitas ē quies s̄z imobilitas ip̄i⁹ motus est quies. § motus ē actus mobilis. Tercia p̄bat q̄ mor⁹ ⁊ q̄es sūt p̄uarie opposita q̄ h̄nt fieri circa idē. Tercia rō Illud ē actus mobilis. qd̄ nō p̄uenit illi nisi fin qd̄ parit. sed mor⁹ ē h̄mōi. § mor⁹ ē act⁹ mobilis. Tercia pars q̄ mobile ⁊ id qd̄ patitur sunt idem subiecto. Quor patet quia illud qd̄ agit tñ nullo mō dicit moueri.

Querit Quot rōnib⁹ p̄hs p̄bat q̄ motus non potest esse act⁹ mouētis. Solutio duabus. Prima est illius nō est motus act⁹ p̄p̄e. qd̄ nō mouet nisi p̄ actū. s̄z moues ē h̄mōi. § mor⁹ non ē act⁹ mouētis. q̄ sic mouere ē aliquo mō pati i q̄tū vadit mouēs de orto in actū. Tercia pars q̄ mouēs vt h̄mōi nō mouet nisi p̄ actū in q̄tū i agēs do reparit. Secda rō ill⁹ mor⁹ nō ē act⁹ p̄se qd̄ vt h̄mōi nō ē in potētia. s̄z moues vt h̄mōi nō ē in potētia. § mor⁹ nō ē actus mouētis. Tercia pars p̄bat q̄ nūq̄ mouet fin q̄ est in actu. sed fin q̄ est in potētia.

Reparationes

Querit *Quæ est secunda definitio motus.* **Solutio.** *Dor?*
est actus mobilis sive quod mobile.

Ar. *Motus est actus mouentis. ergo non est actus mobilis. quia motus est in mouente. ergo est actus mouentis.* **Solutio.** *Motus est bene ipsius mouentis ut principij effectui. sed est ipsius mobilis ut subiecti.*

Ar. *Unius definitio erit tamen una definitio. sed motus est semel definitus. ergo ista definitio est superflua.* **Solutio.** *Unius definitio eodem modo sumpti erit una definitio. sed unus definitus diuersimode sumpti possunt esse plures definitiones. sic est de motu.*

Querit *Quo differunt iste due definitiones inter se.* **Solutio.** *Prima sive venerabile dñm Altera est formalis et secunda materialis. Et ratio est. quia explicat naturam ipsius motus quantum ad suum esse formale quod est ei intrinsecum ex quo datur per potentiam formalem. quia sensus est. Motus est actus entis. id est forme fluentis de potentia ad actum. Sed secunda est materialis quia datur de motu in ordine ad suum subiectum quod est mobile. Sanctus thomas autem aliter loquitur volens quod prima est formalis. non quia explicat esse formale. sed quia datur per colores terminos et transcendentes. quasi vellet dicere illud esse magis formale quod est magis continuum. sed hoc non videtur esse sufficienter dictum. quia quanto aliquid est transcendens tanto est materialius.*

Querit *Quo philosophus inquisiturus veritatem disputatue probat primo quod actio et passio non possunt dici unus motus. nec etiam diuersi.* **Solutio.** *arguit ad utramque partem. Primo quod non possunt esse diuersi motus. quia si actio et passio essent diuersi motus. vel ergo ambo essent in agente. vel ambo in patiente. vel actio in agente. et passio in patiente. vel passio in agente et actio in patiente sed nullum istorum potest dici. ergo non sunt diuersi motus. non potest dici primum quod ambo sunt in agente. quia tunc agens discederet a patiente quod falsum est. nec potest dici quod ambo sunt in patiente. quia tunc agens esset agens. nec potest dici tertium quod passio sit in agente et agens in patiente. quia cum actio sit motus sequeretur quod agens moueretur. sed omnia ista sunt inconuenientia. Non possunt dici unus motus. quia tunc sequeretur quod distinctorum sive speciem esset unus actus. Probat quod actio et passio specie et genere distinguuntur. Etiam sequeretur quod doctrina et doctrina essent unum idem. similiter docere et doceri. similiter docens et addiscens. vel docere et addiscere. sed hec omnia sunt inconuenientia. ergo actio et passio non possunt dici unus motus.*

Querit *Quo philosophus soluit istam questionem.* **Solutio.** *sic. quia actio et passio sunt unus motus materialiter. sed non formaliter. Materialiter sunt unus motus pariter quia eadem est forma materialiter que prius est in agente et postea recipitur in patiente. Et quod non sunt unus motus formaliter pariter quia sunt in diuersis subiectis. actio enim formaliter est in agente. et passio formaliter in patiente. sed motus est formaliter in mobili ut ad longum disputatum est in commentariis editis super sex principia Gilberti porriphani*

Quæ est secunda definitio motus.

Quæ est secunda definitio motus.

Quæ est secunda definitio motus.

Quæ est secunda definitio motus.

Quæ est secunda definitio motus.

Tertij libri physicorū

¶ Si actio et passio sunt vnus motus materialiter. ergo etiam agens et patiens. et idem erunt docere et doceri. docere et doctrina. Solo. psequencia est neganda. qz licet aliqua duo in aliquo tercio pueniant. nō tamen oportet qz pueniant inter se. et inter se formaliter sunt vnus et idem sicut simile est. Est em̄ eadem via ascensus et descensus. et tū ille q̄ ascendit nō descendit. nec eōuerso. Etia eadem est via a thebis ad arhenas. et tū vadens ad thebas non vadit ad arhenas. nec e contra. Sic em̄ actio et passio materialiter sunt vnus motus. i. vna forma que fluit in motu. nec tamē agens est patiens nec e conuerso.

Querit̄ Quō plus applicat secundam definitōnem motus ad motum in sp̄ali. Solo. sic. quia sicut motus in cōmuni dicitur actus mobilis s̄m q̄ mobile. ita potest dici in speciali augmentatio est actus augmentabilis s̄m q̄ augmentabile. Et alteratio est actus alterabilis s̄m q̄ alterabile. et sic de alijs.

Querit̄ Que est tertia definitio motus. Solo. Motus est antelechia siue actus mouentis et mobilis. Et hec d̄ totū qd̄ est motus s̄m qd̄ est fluxus a mouente in mobile. et est certissima. quia in ea vt dicit Albertus certificat motus tam ex mouente q̄ ex mobili. Aucenna vero dicit. qz motus est exitus de potentia ad actus in tpe et nō subito.

Secūdus tractat̄ De infinito

Sic est secūdus tractatus hui⁹ tertij in quo determinatur de infinito. Et diuiditur in septem capitula. In p̄mo ponit opiniones antiquorum. In secundo ponit rationes que videntur pbare infinitum esse. In tercio probat qz nullum sit corpus actu infinitum. In quarto ostendit quō infinitū est. In quinto ostendit quid est. In sexto ostendit radicē et cām eius. In vltimo soluit rōnes factas in scdo caplo.

Querit̄ Quō probat plus qz physicus habet determinare de infinito. Solo. hoc probat ratione et signo. Ratione sic qz scientia de natura est circa magnitudines s̄m qz sunt termini corporum physicalium. et circa tempus et motum quorū vnūquodqz necesse est esse finitum aut infinitum. quibz nō omnia que sunt in corporibz naturalibz sunt finita vel infinita. sicut p̄ctus et passio. qz nullum talū necesse est esse in altero istorum generū. que sunt finitū et infinitum. quia p̄ctus est indiuisibilis et ideo neqz est finitus aut infinitus per se vel per accidens. passionē autē que sunt indiuisibiles p se. eo qz nō sunt quāte possunt esse diuisibiles p accidens. hoc est p subiectum in quo sunt sed nō p se. ¶ Signo sic. qz omnes antiqui qui de rebz nature locuti sunt fecerūt mentem de infinito. et dixerunt p̄corditer ipm̄ esse p̄cipiū eorum que sunt. Ideo ad physicū spectat determinare de eo.

¶ De nō ente nō habet physicus determinare. sed infinitū est nō ens ergo. Solo. de nō ente simplr nō spectat ad physicū determina

Reparationes

re. tamen de nō ente inq̃tum videtur quibusdam esse ens potest physicus
determinare ostendendo ipsum nō esse. Vel dicendū q̃ duplex est infinitū
vñū est infinitum materiale in actu. z tale est nō ens. z de illo physicus non
habet determinare nisi ostēdendo ipsum nō esse. Aliud est infinitū materia
le in potētia. z de illo h̃z physicus p̃siderare tanq̃ de passione rei naturalis
quia tale est in diuisione continuū in appositione numeri. z in tempore vtro
q̃ modo

Ar̃ De infinito in potētia spectat ad mathematicū determinare. ergo
nō ad physicū. Antecedēs p̃z. q̃z eiusdem sciētie est p̃siderare sub
iectum z eius p̃p̃iam passionem. sed q̃ritas est subiectū infinitatis de qua
cōsiderat mathematicus. ergo etiā de infinito Solo argumētum bene
pbat q̃ ad mathematicū spectat determinare de infinito. sed nō eo modo
quo ad physicū. Mathematicus em̃ p̃siderat q̃ritatem z infinitatē ab
strahendo a materia sed physicus illa eadem considerat vt substantiā quali
tatibus sensibilibus

Queris Quō diuersimode locuti sunt antiqui de infinito. So
lutio. quidam antiquorū sunt naturaliter de infinito lo
cuti z quidam innaturaliter. Illi dicuntur innaturaliter locuti qui posuerūt in
finitum esse substantiā supple separatam.

Dixeris Qui fuerūt illi qui innaturaliter locuti sunt de infinito
Solo. plato z picagoras. dixerūt em̃ ipsum infinitū
esse substantiā rerū z nō de numero accidentiū. Et rō est. q̃z dixerūt ipsum
esse p̃ncipiū substantiarū. sed p̃ncipiū substantiarū nō p̃r esse nisi substantiā.
et ideo licet videatur esse in magnitudine. tñ fm̃ istos nō est accēs vel pass
io magnitudinis. sed differentia substantialis eius cui accidit magnitudo
vel quātitas.

Queris Quā differēter picagorici z platonici posuerūt hoc in
finitum Solo sic differēter. q̃z picagorici posuerūt ill
ud infinitum in rebz sensibilibus z esse principium sensibilem. quia ipsi di
cebant numeros sensibiles infinitos esse causam infinitarum rerum natura
lium. z illos dixerūt nō habere esse separatū. sed potius habere esse in rebz
sensibilibus. Plato posuit infinitum tam in rebz sensibilibus q̃z insensibilibus.
Et rō fuit. q̃z posuit ideas p̃ter res sensibiles. dicūt em̃ res sensibiles q̃ p̃nc
videri. sicut ignis aqua z h̃mōi. Scđo differūt. q̃z picagorici dixerūt hoc
infinitum esse extra celum. Et ratio eorum fuit. quia celum comprehendit
et continet omnia. sed quod continetur est finitum. si ergo infinitum est sub
celo tunc infinitum esset finitum. ergo dixerunt hoc esse extra celum. Plato
vero non dixit aliquid esse extra celum. z sic non posuit ibi corpus nec ideas
sed dixit hoc infinitum nec esse extra celum nec intra celū propter ideas q̃s
posuit nulq̃ esse. extra autē z intra denotāt locum

Queris Quomodo differēt picagorici z platonici posuerūt
radicem infinitatis. Solo philosophi. picagorici pos

De infinito

*De quō mathematicus
determinat de infinito*

*De quō philosophi
determinat de infinito*

dicuntur
num. Et
merum
inmerum
dum map
as eo q̃ il
parum
sic de ali
paruissim
dances.
ta reddidit
omnis re
nua map
lia dixit
parum
nans ex
tur diuio
finitur in d
sio non fin
parem. S
tates den
ros diuidu

Queris
accidit in m
piatur p̃nc
primus acc
ternarius. e
nerabitur f
ponatur ter
diatus qui
si tempor p
rabitur num
dimantur au
duo tres qu
tem quadra
et secundus
dine sunt qu
merus in se
et angulos. i
Et ita vult
quadrato nō
tem numeru
infinitas figi

Tercij libri physicorū

auerunt radicem infinitatis numerum parem. platonici vero magnū & parū
num. Et ratio illius fuit. quia vt dicit Albertus pictagorici posuerunt nu-
merum parē esse radicem infinitatis. quia sicut dicitur primo arithmetice
numerus par qui sub eadem diuisione potest in maxima paruissimaq; diui-
di in maximo spatio partium. quia nihil spatio habet partes minores q̄ du-
as. eo q̄ ille sunt medietates. Medietas autem alicuius totū est maxima
partium in quantitate quam habere potest. quia est maior tertia & quarta &
sic de alijs. In paruissima quidem multitudine. quia due medietates sunt
paruissime. id est paucissime multitudine. plures enī sunt tertiae quarte & sic
deinceps. Pars autem in mathematicis vocatur que aliquotiens sumps-
ta reddit totum. Numerus vero impar non potest sic diuidi. Et ideo cu-
omnis res diuisibilis sit. vt par numerus in duo media quantitate conti-
nua maxima & paucitate minima. et ideo per diuisionem de facili acceptabi-
lia dixit pictagoras q̄ comprehensus esset sub impari & conclusus. eo q̄ im-
par primus vniat enim vnitatem. que est principium multitudinis. hoc est bi-
narius ex modo sue diuisionis adhibet omnibus rebus infinitatem nec fini-
tur diuisio paris numeri nisi ad imparem. Et sic diuisio numeri paris non
finitur in duo media nisi ad imparem. Et ideo pariter paris numeri diuis-
io non finitur nisi ad vnum. Impariter autem paris diuisio finitur ad im-
parem. Sicut cum diuiditur denarius in duos quinaros qui sunt mediet-
tates denarij non potest consequenter quinarus in duos medios nume-
ros diuidi. quia ipse numerus impar finiens est diuisione paris.

Querit̃ Quomodo probat pictagoras per signum q̄ numerus
par sit radix infinitatis. Solo philosophi. per id quod
accidit in numeris figuratibus hoc est qui constituunt figuram. quia si acci-
piatur primus. puta numerus impar qui est vnitatis et circumponatur ei
primus actu impar generabitur primus numerus quadratus qui est qua-
ternarius. et si huic iterum addatur secundus impar qui est quinarus ge-
nerabitur secundus quadratus qui est nonenarius. et si nonenarius circum-
ponatur tercius in ordine impar qui est septenarius generabitur tercius q̄-
dratus qui est decimus sextus. et sic in ordine multiplicationis in infinitum
si semper proximus impar sequenti quadrato circumponatur semper gene-
rabitur numerus quadratus. nec vnquam hec forma numeri variatur. Or-
dinantur autem numeri quadrati ordine suarum radicum que sunt vnus
duo tres quatuor. quia vnitatis est primus potentia quadratus. primus au-
tem quadratus actu est cuius radix est duo. quia bis duo faciunt quatuor
et secundus est cuius radix est tria. quia ter tria faciunt nouem. & sic in or-
dine sunt quater quatuor et quinquies quinq;. Sicut autem totus nu-
merus in se multiplicatus dicitur quadratus. eo q̄ habet latera equalia
et angulos. ita impar proprie dicitur gnomo grece qd̄ arabice vocat alloale
Et ita vult pictagoras imparem esse principium finitatis. eo q̄ circumpositus
quadrato nō perficit nisi numeros vnus figure hoc est quadratus. Si au-
tem numerus par quadrato proximo circumponatur multiplicatio generat
infinitas figuras. Qd̄ sic p̄. quia si p̄mū parem qui est duo primo potentia

Reparationes

quadrato circūponas qui est vnitas vt tactum fuit. generabit trigonus. q̄ est ternarius. ⁊ si sequentem parem generabit. qui est quaternarius circumponas huic numero constituto. generabitur heptogonus id est septem. ⁊ si huic sequentem parem addemus hoc est sex ad septem generabit figura q̄ tercorena. et sic in infinitum variatur figure. Cum ergo fm pictagoram pposito numerorū sic causa multiplicationis omnium. erit numerus par p̄ncipium infinitatis ⁊ impar finitatis. Sic ergo patz causa quare pictagoras posuit radicem infinitatis numerū parem. qz numerus par est p̄ncipiu diff̄formitatis ⁊ impar vniformitatis

*Si numerus quicquid
vnde p̄ncipiu*

Querit̄ Quā differēter naturaliter loquentes opinati sunt de infinito. Solo. quidā eorū ponebāt infinitū esse in magnitudine illius rei que est elementū rerum sine multitudinis illoz. que ele-
menta dicuntur. sicut aerem esse infinite magnitudinis vel aquam vel inter
mediū inter ista. Alij in multitudine. ⁊ illi q̄ posuerūt vnū p̄ncipium posue-
rūt infinitum in magnitudine. sicut Erastus Diogenes Thales. Sed
illi q̄ posuerūt infinita p̄ncipia rerum naturalū posuerūt infinitū in multis-
tudine esse. sicut sunt Anaxagoras Democritus ⁊ Leucippus

*Si q̄ p̄ncipiu
de quibus
p̄ncipiu
de p̄ncipiu*

Querit̄ In quo pueniebāt omēs antiqui taz naturaliter q̄ etiā innaturaliter loquentes. Solo. in h̄ q̄ attribuerūt in-
finito quatuor p̄ditiones sequentes. Prima q̄ infinitum esset p̄ncipiu om-
nium. quam pbabāt sic. omne qd̄ est vel est p̄ncipiu vel p̄ncipiatum. sed infini-
tum nō est p̄ncipiatum. ergo est p̄ncipium. Vnoz patz. qz si esset p̄ncipiu
atum. tūc haberet ante se p̄ncipium. ⁊ sic nō esset infinitum. Sed hec ratio
peccat penes fallaciam equocationis. qz in maiore capitur p̄ncipiu pro p̄nci-
pio factionis. ⁊ in probatione capis pro p̄ncipio magnitudinis. Secunda
infinitum est ingenerabile ⁊ incorruptibile. et probabant sic. quia quicquid
caret principio ⁊ fine hoc est ingenerabile ⁊ incorruptibile. sed infinitum est
huiusmodi. ergo est ingenerabile ⁊ incorruptibile. Et hec ratio etiam peccat
penes fallaciam equocationis. Tercia. infinitum p̄tinet ⁊ gubernat omia
Ratio est fm eos. illud quod est p̄ncipium omnium hoc p̄tinet ⁊ gubernat
omnia. infinitum est huiusmodi. ergo p̄tinet ⁊ gubernat omia. Quarta. in-
finitum est quedam diuinū ⁊ immortale. Et hoc sic pbabant. infinitū est
quiddam perpetuum ingenerabile ⁊ incorruptibile. ergo ē quiddā diuinū
et immortale.

Querit̄ Vtrum iste conditiones pueniant infinito physico. Solo non. sed pueniūt infinito formali. scz ipsi deo. et
ignoranter tene posuerunt p̄ditiones infiniti.

*Si q̄ p̄ncipiu
de quibus
p̄ncipiu
de p̄ncipiu*

Querit̄ Quot rōnibz plus probat infinitum esse. Solo qm
Prima est. tempus est infinitū fm omēs phos de p̄ro
solo Platone. ergo infinitum est. solus em̄ plato genuit tempus. id est so-
lus plato dixit tempus incepisse cum ipso celo. Secunda ratio est magis
mūdo est infinita. ergo infinitum est. Antecedens probatur. quia mathe-

matia vni-
fundatur
manifestu
norum ip
tur mathe
essentials
per diuifi
re ⁊ suce
finitum es
vlg in inf
tur in ali
finitum h
pore. Vn
mūdo an
er sic est
tunc hoc
rellectus
in magni
dis q̄ licet
tere. et id
et eodem
lum vacu
et si ibi
finita vac
di per nu
aus q̄ p̄t

Qu
dicit. q̄ ex
modo in p
de tempo
Ad se
quirit esse
sed est diu
duetur a
Ad ce
tenna. qui
lum infini
Ad q̄
sed est de
era nullo
Ad q̄
namur inf
qua non
lic p̄cedit

Tercij libri physicoꝝ

matrici vtuntur huiusmodi diuisione in infinitum. que imaginatio sup illis fundatur q̄ ipsa componitur ex magnitudinibz et non ex p̄ctis. Quis em̄ manifestum sit magnitudinem in infinita diuidi. non tamen est omnibus notum ipsam componi ex magnitudinibz. sed hoc probat. et eo probato vtitur mathematicus. quia mathematicus non habet considerare cōpōitōnes essentielles rerum naturalū. etiam in numeris p̄ appōnem. sicut in p̄tinuis per diuisionem. ¶ Tercia ratio. Generationes et corruptiones sunt infinitę et succedunt sibi inuicēz perpetue. vt dicitur secūdo perigeneseos. ergo in finitum est. sicut vnus homo generat alium. et ille iterū alium et sic de alijs vsqz in infinitum. ¶ Quarta rō est. de ratione corporis finiti est q̄ claudatur in alio. si ergo datur aliquod corpus vel hoc est finitum vel infinitū. si in finitum habetur propositum. Si finitum oportet q̄ includatur in alio corpore. Vel ergo illud corpus includatur in alio vel non. Si semper corpora includant se in infinitum et includantur. tunc erunt infinita in multitudine et sic est infinitum. vel deuenietur ad vnum quod includit et nō includitur tunc hoc erit infinitum. quia non clauditur in alio. ¶ Quinta ratio est. In intellectus noster quem eundem dicebant imaginatione ille nunquam deficit in imaginando siue intelligendo. quia vt dicitur in prima peritione Euclidis q̄ licet lineam definitam in continuum rectumqz quācumlibet producere. et ideo nulla est quantitas cui non potest fieri additio per intellectum. et eodem modo est in numeris. et sic dicunt spacium infinitum esse extra celum vacuum et infinitum in numero. quia infinita vacua ibi esse dixerunt. et si ibi sit infinitum spacium necesse est ibi esse corpus infinitum. et quia in finita vacua per numerum esse ponuntur oportet q̄ in ipsis sint infiniti mūdi per numerum. quia non est maior ratio quare locus intra celum sit plēnus q̄ extra.

Querit̄ Quomodo philosophus soluit illas quinque rationes per ordinem. Solutio sic. et p̄mo ad primam rationem dicit. q̄ ex illa ratione non sequitur q̄ sit aliquid infinitum in actu. sed solūmodo in potentia. tempus em̄ non est actu infinitum. cum nihil habemus de tempore nisi nunc.

¶ Ad secundam rationem respondet eodem modo. q̄ ex illa ratione nō sequitur esse aliquid infinitum in actu. quia magnitudo non est actu infinita. sed est diuisibilis in infinitum solum in potentia. que tamen potentia nūq̄ ducetur ad esse diuisum actu.

¶ Ad tertiam rationem dicit q̄ illa ratio solus probat esse infinitum in potentia. quia generationes et corruptiones sunt actu om̄es finite. sed sunt solum infinite ex quadam successione. et hoc in potentia tantum.

¶ Ad quartam rationem dicit q̄ nulla est infinitas in inclusione corporum sed est deueniendum ad vnum corpus p̄mum quod omnia alia continet et a nullo alio continetur. sed ipsum suis proprijs terminis est finitum.

¶ Ad quintam rationem dicit q̄ nō est ponendum infinitum. eo q̄ imaginatur infinitum. quia imaginationi siue intelligentie non est credendum. quia non sicut per intellectum p̄tingit in infinitum procedere p̄m̄ quāritatē sic p̄cedit finis naturā. q̄ in natura om̄is est certa rō magnitudinis et augmenti.

*Ad illud
quod dicitur
q̄ extra celum
est vacuum*

Reparationes

Queritur Quot modis dicitur infinitum. Solo quinque modis. Primo modo dicitur infinitum contradictorie vel negative quod nullo modo potest esse. scilicet quod non est finitum neque natum finiri. sicut vox dicitur inuisibilis. ¶ Secundo modo dicitur infinitum contrarie quod scilicet habet magnitudinem inconsummabilem sine principio et fine. sicut imaginatur quandoque lineam infinitam sine principio et fine. Et hoc modo dicitur infinitum quasi negative plus quam positive. scilicet quod non transit sicut neque possibile est transiri. et hoc modo dicitur deus infinitus et incorporeus et immetensibilis. et sic nominibus privatiuis melius nominatur quam positiuis. ¶ Tercio modo dicitur infinitum quod est impertransibile ex impossibilitate pertranscuntis. sicut est spatium inter orientem et occidentem. sicut etiam vni claudum est spatium infinitum ambulare rhomani. quia sibi est impertransibile. ¶ Quarto modo dicitur infinitum quod est pertransibile quidem. sed impeditur eius transitus per accidens aliquod extrinsecum. sicut profundum maris dicitur hoc modo infinitum. quia aqua impedit transitum eius. ¶ Quinto modo dicitur infinitum proprie quod finitum actu existens est secundum potentiam infinitum. et hoc modo reperitur in numeris per oppositionem. quia quocumque numero dato potest reperiri maior. et in contrariis secundum diuisionem. quia cum continuu diuiditur diuisum semper est diuisibile in minus. Iste modo infinitum dicitur esse proprie. sed secundo modo dictum infinitum ponebatur a philosophis.

Queritur Quot rationibus probat philosophus infinitum non esse. Solo tribus. Primo probat quod infinitum non sit sicut dixerunt antiqui innaturaliter loquentes. Secundo probat quod non sit sicut dixerunt antiqui naturaliter loquentes. Tercio probat quod nullum sit corpus infinitum sicut patebit per ordinem.

Queritur Quotupliciter philosophus probat infinitum non esse sicut dixerunt innaturaliter loquentes. scilicet quod non sit substantia finita. Solo dupliciter. Primo si esset infinitum tanquam substantia. vel ergo talis substantia esset infinita per se sine quantitate vel cum quantitate. sed nullum istorum potest dici secundum eos. ergo. Non potest dici primum quod sit infinita sine quantitate. quia substantia secundum se nec est finita nec infinita. Nec potest dici secundum se mediante quantitate. quia tunc non esset elementum vel principium rerum naturalium nisi per accidens. et hoc est inconueniens. quod sic patet. quia vox est audibilis per se et inuisibilis per accidens. sed non est elementum locutionis nisi per hoc quod est per se audibilis. voci enim accidit inuisibilem esse. igitur substantia infinita non est elementum entium. per hoc quod est per accidens infinita. sed per hoc quod est substantia per se existens. ¶ Secundo sic. passio non potest esse maioris entitatis quam suum subiectum sed quantitas que est magnitudo vel numerus que est subiectum infinitatis non potest esse per se subsistens ut substantia. ergo nec infinitum potest esse substantia. quia quantitas est accidens substantie. Manifestum igitur est quod non contingit infinitum esse sicut rem existentem in actu et sicut substan-

Infinitum

Subst. finitum

Subst. finitum

nam de

Quia

Quia

Quia

Quia

Quia

Tertij libri physicorū

tiam denudatam ab accidentibus et sicut principium

Querit Quomodo probat philosophus quod infinitum non sit sicut dixerunt naturaliter loquentes. Solo. tali ratione. Si esset infinitum ut voluerunt naturaliter loquentes. vel esset in magnitudinibus vel in numeris. sed nullum istorum potest dici. ergo nullum est infinitum. Quod non sit infinitas in magnitudinibus probat sic. quia omnis magnitudo est finita et clausa. ergo nulla talis est infinita. Antecedens patet. quia linea clausa est duobus punctis. et superficies duabus lineis. et corpus duabus superficiebus. Quod autem non sit etiam infinitas in numeris probat sic. quia quicquid est numerabile et numeratione pertransibile hoc non potest dici infinitum. sed omnis numerus est numerabilis et numeratione pertransibilis. ergo omnis numerus est finitus.

Querit Utrum infinitum sit ab infinito pertransibile. Solo. alteri magni. non si accipiatur infinitum secundo modo. quia nihil pertransitur nisi fine suo. et quod finem habet est finitum et non infinitum. ergo etc. Nec etiam est dicendum quod infinitum sit infinito equale. quia equalia sunt que habent quantitates equales mensuratas. infinitum autem imperfectum est quod finem non habet. et ideo equalitas proprie non conuenit ei. Si autem abusive conceditur quod sint equalia. tunc non sequitur quod transseant se. quia transseuntia se nunquam finiunt. transseuntia autem debent finire eo modo quo hic loquimur de transitu. Est enim transire duplex. scilicet proprie et improprie. Proprie autem transit quod mouetur super spacium ipsum. et hoc modo infinitum non transiit. Alio modo dicitur transire quod mouetur super spacium aliquod perficiens de ipso. licet illud quod perficiat nullam habet proportionem ad totum. et sic super spacium infinitum est infinitus motus. et tale mobile potest dici transire super infinitum. licet nunquam ipsum pertranscat ita quod totum perficiat. Si autem dicamus de intellectu diuino quod ille est infinitus. Dicendum est quod ille non est infinitus nisi primo modo. quo etiam vox dicitur inuisibilis. et ita est equiuocatio in infinito.

Querit Quomodo philosophus probat physice quod nullus sit corpus infinitum. Solo. tribus rationibus. Prima est si esset aliquod corpus infinitum vel ergo tale corpus est simplex vel compositum. nullum istorum potest dici. ergo nullum corpus est infinitum. Non potest dici primum. quia hoc omnia alia corpora destrueret. Nec potest dici secundum. quia si esset aliquod tale hoc esset vel ex partibus omnibus finitis numero et magnitudine. aut ex quibusdam finitis et quibusdam infinitis. Non potest dici primum. quia ex finitis partibus non componitur nisi finitum. Non secundum. quia vel ea que sunt infinita. sunt infinita finis specie et numeri et finita per magnitudinem. Aut quedam eorum sunt finita magnitudine. quedam autem eorum sunt infinita. Aut etiam vnum eorum est infinitum. reliqua vero finita. Aut econuerso vnum finitus et reliqui infiniti. De primo membro diuisionis an sit compositum ex infinitis specie et numero et finitis magnitudinibus habet disputare in primo libro perigeneseos p. m.

Reparationes

probationez opinionis democriti z college eius Leucippi. Si vero species dicatur forma simplicis elementi. tunc non posset esse compositum ex infinitis nisi elementa simplicia essent infinita. Et illa positio improbatz secundum do perigeneseos. per hoc quod probat ibi eam esse quatuor elementa. Nec potest dici quod compositum est ex quibusdam infinitis secundum magnitudinem z quibusdam finitis. tunc licet qualitates elementorum quibus sese excedant ita quod calor ignis in decuplo excedat caliditatem aeris. tamen si aer ponatur infinitus in magnitudine ad finitum ignem calorem z humidum aeris excedent calidum z siccum ignis. quia omnis virtus z potentia naturalis crescit suo subiecto crescente. z si materia sua sit subiectum crescit in infinitum sua potentia in infinitum crescit. z sic id quod est in mixto infinitum sua infinita potentia destrueret omnia alia componentia. z sic compositum non erit infinitum siue pluribus siue vno existentibus in ipso infinitis dummodo quedam sunt infinita. Non potest etiam dici quod omnia sunt infinita que componunt tale corpus. quia vnum infinitum omnia occupat.

Ad Est aliquod corpus infinitum. ergo videtur probatio philosophi insufficiens. Antecedens probatur de corpore celesti. quia illud est infinitum quod non habet principium medium neque finem. sed sic est de corpore celesti probatur. quia corpus celeste est figure circularis. sed circulus non habet principium medium neque finem. quia aliter non appellaretur circulus. Solo licet circulus non habeat principium medium z finem secundum actum distincta. tamen in circulo quilibet punctus potest esse principium medium z finis secundum quod dixerimus modo in eo hec per imaginatorem nostram accipiuntur.

Ad Si esset aliquod infinitum hoc non consumeret omnia alia. quia ad actionem requiritur debita proportio agentis et patientis. si infinitum ad finitum nulla est proportio. Solo ad actionem saluatiuam requiritur proportio agentis ad patientem. non autem ad actionem corruptiuam. iam infinitum si esset ageret actione corruptiuam.

Ad Secunda ratio est. si esset aliquod corpus infinitum. vel hoc corpus semper mouebitur. vel semper quiescet. sed hoc est impossibile. quia natura est principium alternatiuum motus z quietis. Sequela patet. quia si poneretur infinitum moueri tunc semper mouebitur. quia non videtur ratio quare vno tempore plus deberet moueri quam alio. et si ponatur quiescere semper quiesceret ex eadem ratione.

Ad Tercia ratio est qua probat philosophus quod non potest esse aliquod corpus heterogeneum infinitum. quia si esset aliquod tale corpus infinitum. vel esset ex partibus finitis vel infinitis. sed nullum illorum est dicendum ergo contra. Non primum. quia ex finitis non constituitur infinitum. Nec secundum. quia vel ille partes essent infinite in magnitudine vel multitudine non in magnitudine. quia tunc ex illis partibus non posset fieri vnum per compositionem. quia infinitum non potest finito coniungi nec potest ipsum tangere. quia tactus est secundum vltima quibus caret infinitum. Nec etiam potest dici quod sit ex partibus infinitis in multitudine. quia sic essent infinita loca. quod est impossibile.

*circulus est infinitus
quia non habet
principium medium
neque finem*

622

*3^a ratio est
quia infinitum
non potest
constitui ex
partibus finitis*

*ad 3^{am} ratioem
quia infinitum
non potest
constitui ex
partibus finitis*

Qu
in loco. sed
naturam est
prima essentia
cuiusque cor
cuius idem
essentia. Lo
homogene
metra z lo
Tercia est
do est in
sit in lo
Qu
esse tunc
videmus
lente z sic
Qu
quia est ea
no dicit se
quia tota
Ad
sum non
finitas p
quod effe
da ratio e
fulcimen
tatis nat
Qu
em in po
habebit
Qu
In contr
Quia m
duntis di
sione. Et
per atom
non pote
nchit in p

Tertij libri physicorū

Querit Que fuit opinio Anaxagore de infinito. **Solutio** ipse dicit qd esset aliquod infinitum. et dicit tale infinitū nō ēē in loco. sed posuit hoc infinitū seipm fulcire. quia dicit vnūquodqz esset vbi natum est esse. Et ad improbandū illam opionē ponunt tres suppositōes. Prima est Omne corpus sensibile aptū natū est alicubi esse itaqz vnus cuiusqz corpis sensibilis est aliquis locus. Secūda est in corpe simili in specie est idem locus totius et partis sicut idem est locus totius ignis et partis eius. Corpus simile in specie dicit hic corp⁹ homogeniū et simplex. qz si eēt homogeniū et cōm ixtū tunc non sequeretur qd in carne sunt cōponentia elemtēta et loc⁹ carnis ē deorsū et tū qdā cōponentiū mouent sursum sicut ignis. Tercia est qd corpus simplex similis speciei quiescit in loco naturali quādo est in ipso et mouetur ad ipm qm est extra ipm et pars similis speciei quiescit in loco totius qm est in ipso et mouet ad ipm qm est extra ipsum.

Querit Vtrū hoc dictū sit verū qd vnūquodqz sit vbi natū est esse. **Solutio** nō. et rō est. qd si vnūquodqz esset vbi natū est esse tunc sequeretur qd nullum corpus esset in aliquo loco violente sed hoc videmus ad sensum esse falsum. qd videmus lapidem moueri sursum violente. et sic non est in loco suo naturali vbi natus est esse.

Querit Quot rōnibus phs pbat qd infinitū nō fulciat seipm. **Solutio** pbat hoc duabz rōnibus. Prima ratio ē quia est eadem rō de toto vniuerso et de partibus eius. sed totū vniuersū nō dicit seipm fulcire. ergo nec infinitū dicit seipm fulcire. Vnde patet. quia totū vniuersum capit determinatōnem et fulcimentū ex suis partibus.

Ad Totum vniuersum et similē infinitū non habet locū extra se. ergo debet seipm fulcire. **Solutio** p̄na ē neganda. qz licet totū vniuersum non habeat locū extra seipm tamē est determinatū ad naturalem sitū fm suas partes. et sic est etiā dōm de infinito. qz non obstante qd corpus ali quod esset infinitū nō hñs locū extra. nō diceret tū seipm fulcire. Secūda ratio est. Corpus naturaliter dicit esse fulcētū. qm infinitas non est causa fulcimenti. Vnde patet. qz corpa naturalia per formā g raticatis vel leuitatis naturaliter fulcra sunt et suis locis naturalibz determinata.

Querit Vtrū infinitū simpliciter sit vel non sit. **Solutio** dicit phs qd infinitū quodāmodo est et quodāmodo non est. est em̄ in potentia. sed nō est in actu. Quia si diceret simpliciter nō esse tūc tps habebit principiū et finem aliquū.

Querit In quibus reperitur infinitas. **Solutio** phs reperit in numeris et continuis. In numeris fm appositionem. In continuis fm diuisionem. Quia magnitudo nō est fm actum infinita. Quia nulla est magnitudo que extenditur in infinitum. sed magnitudo ē diuisibilis i infinitas. et ideo dictū est magnitudini i infinitū accidere diuisionē. Et rō hui⁹ est fm Alterū et phm quia nō est difficile lineā diuidere per atomos. qd nō sunt quātitates sed indiuisibilia quedā eo qd p ipā lineā non potest amplius diuidi tali diuisione quali est diuisa. Et istud sit qm diuidit in partes eiusdem proportionis. et quātitatis sicut cum diuidit i duas

Reparationes

medietates vel tres tercias vel quattuor quartas & sic de alijs partibus aliquotis magnitudinis talis cum diuisio fiat atomaliter in magnitudine quia tali diuisione non est nisi semel diuisibilis. Alia est diuisio magnitudinis in partes eiusdem proportionis & non quantitatis & hoc modo diuisibilis est in finitum quod autem quidam dicunt diuisionem magnitudinis stare quia proponit ex istis diuisibilibus lineis non difficile impobare. & sic relinquitur quod non est infinitum nisi in potentia & non actu.

*Ad ista dicitur quod
non secundum partem
autem dicitur quod
diuisio alia est
et non per se*

Ad Si infinitum est in potentia in magnitudine ergo etiam erit actu magnitudo infinita. Probatum quia frustra est potentia que non ducitur ad actum. Solutio philosophi dupliciter aliqua dicitur esse in potentia. Quedam dicitur esse in potentia reducibili ad actum perfectum & purum ita quod eis existentibus in actu nihil remanet de potentia ad illum actum. & sic es dicitur in potentia statua alicuius idoli & sperma dicitur in potentia homo et hoc modo infinitum non est in potentia quia alias oporteret quod infinitum esset quandoque actu infinitum sicut es quod est in potentia statua idoli erit aliquid quando statua. Alio modo dicitur aliquid in potentia que reducitur ad actum non tamen purum ita quod semper includat potentiam ad eundem actum & talia sunt quorum esse est in fieri. Quia in ea ratione eius quod in actu sunt & in ratione eius quod sunt habent potentialitatem admixtam ad illius actum succedere rem particulam sicut de motu ostensum est in precedenti tractatu. Et hoc in domino etiam tempus est gratia motus quem mensurat. Vel dicendum est secundum dominum aliter quod in bonis frustra est potentia que non ducitur ad actum. sed non in malis iam esse infinitum actu non est perfectio sed imperfectio sed diuidi in infinitum vel fieri in infinitum appositione aliquid habet de actu. Quia est claudens in se potentiam & quia actus ille includit continue potentiam in possibile est potentiam illam per actum terminari vel finire sed continue potentia exit ad actum & actus continue conducit secum potentiam

Queritur Quomodo philosophus declarat istam secundam potentiam que est infiniti Solutio per simile dicens infinitum esse sicut sunt motus qui dicuntur agones in olympiadicis ludis in his enim eo quod in successione sunt semper aliud & aliud sunt non sic quod diuisum fiat. sed quia unum continue succedit alteri & in tali genere potentie que est actui permixta est infinitum. Et sic in his que sunt infinita sunt actus & potentia. Sic respectu prius accepti per diuisionem & hoc est finitum sed potentia respectu posterioris accipiendi scilicet quod est in tempore & motu succedens sine interruptione. Et isto modo in successione sunt olympia. Quia illa dicuntur fieri in eo quod erunt post id quod acceptum est de ipsis in presenti. & in eo quod iterum in presenti fiunt sicut quilibet motus. Olympia fuerunt in quibus nudi duella faciebant et iterabantur semper post quinquennium et quinquennium ut discerent exercitium belli. Et licet infinitum secundum hunc modum potentie sit dictum tamen aliter est in tempore aliter in hominibus & aliter in diuisione magnitudinis secundum hunc modum potentia est in istis diuersis ad alium & alium actum.

Queritur Quomodo istis diuersis conuenit infinitas Solutio philosophi inquit in istis semper est aliud & aliud accipere per

successione
cipiendo
tia accipit
num sit
facta. sed
in futuro
et dies &
uara sunt
finitum
dum dic
na & non

Qu
uisione
et eodem
que non
dis sed
manente
nue disce
ellius qu
est mane
tatur. G
a motu

Qu
meris id
illum in
est idem
diuisioni
accipiente
na in ad
ne in nun
qua & in
diuisione

Qu
ces pres
pincas
eade pot
vel quod
lia vel tri
remoueri
aliquotie
terat sum
lue etia e

Tercij libri phisicoy

successionem non interruptam. Et in accepto est finitum sed infinitum i accipiendo alterum post alterum semper. 2 ideo infinitum est respectu potentia accipiendi 2 non respectu actu accepti. 2 ergo non oportet putare q infinitum sit sicut aliquid permanens actu sicut est homo generatus vel domus facta. sed oportet ipsum accipere sicut id cuius esse est dependens 2 succedens in futurum ex eo q in presenti 2 in preterito est ceptum sicut dicitur tempus esse et dies 2 agon. quibus non convenit esse sicut est substantia permanens salvata secundum totum suum esse in presenti sed convenit eis esse successivum. Et sic in finitum semper dicitur respectu accipiendi alterum post alterum. 2 quia accipiens dum dicitur secundum potentiam 2 non secundum actum ideo infinitum dicitur in potentia 2 non in actu. 2 hoc omni infinito convenit.

Queritur Utrum oia que in textu dicuntur infinita conveniant in ipsis accipiendis. Solutio philosophi non. Quia accepta in divisione magnitudinis permanent salvata cum ipsis accipiendis 2 e contra et eodem modo est in appositione in numeris. Sed in generatione hominum que non deficit unus 2 sicut in tempore non omnia accepta remanent cum accipiendis sed dicuntur tamen adhuc. Quia in hominibus accepta per generationem permanent aliquodiu donec periodus compleatur. In motu vero 2 in tempore continuue discedunt accepta 2 succedunt accipienda. Quia ista sunt entia successiva que non habent partes suas simul sed sibi invicem succedentes. sicut cum est mane non est merities 2 cum est merities mane transijt 2 vespere expectatur. Generatio tamen secundum rationem successionis secundum potentiam non deficit a motu 2 tempore quous res ipsa generata maneat.

Queritur Quomodo infinitum est in continuis 2 discretis. Solutio philosophi infinitum quod est secundum appositionem in numeris id est quod amodo ei quod est secundum divisionem in continuis 2 hoc est istum intellectum. Quia utriusque est in potentia respectu accipiendi sed non est idem simpliciter. Quia infinitum in continui divisione habet potentiam divisionis. non respectu prius accepti per divisionem. sed respectu posteriori accipiendi. Infinitum vero quod est in appositione habet potentiam sue infinitatis in addendo ad prius acceptum per numerum. Et ideo infinitum in appositione in numero convertibiliter se habet infinitum per divisionem. Et idem illud est. Quia in quantum 2 in quo divisibile considerat in infinitum respectu accipiendi posterius et dividendi in tantum 2 in tot addit ad numerum prius acceptum in infinitum.

Queritur Utrum infinitum regit in continuis fiat per quolibet modum divisionis et minus. Solo vero per non. Quia sunt duplices pres prius sue magnitudinis divisibilis. scilicet in partibus eiusdem proportionis 2 quantitate sit. 2 pres eiusdem proportionis tantum. Si loquimur de prius prius quod sunt in eadem proportionem 2 quantitate equalitatem divisio necessario stabit. Exemplum est ut si quis accipiat lineam decem pedum 2 dividat per decem pres egales vel per duo equalia vel tria necessario stabit divisio. Quia omnis magnitudo finita tota remouetur per divisionem quando omnes partes separantur ab ea que aliquotiens sunt in ea. Et si quis velit diuidentia ulterius dividere non poterat sumere per divisionem sita in proportionem illis prioribus prius illo adiecto quod sunt etiam equalia in quantitate. Et hoc luce clarius sic patet. Quia si quis

*In infinitum per se
eadem appositionem in
et divisionem in
compositum est*

*Quia quod sit di
visibile in infinitum
et quod non sit
divisibile in infinitum
quod sit magis
in infinitum divisibile*

*Et si quis accipiat
lineam decem pedum
et dividat in tres
equalia in quantitate*

Reparationes

Diuidat decimā partē lineę decē pedū que pars iuxta hypotesim sumpta est per diuisionem tunc potest illa iterum diuidi in decem partes siue in decimas sed manifestū est euiliter q̄ non sunt ille decem partes siue decime equales partibz decē siue decimis prime diuisionis que erant in linea decē pedum acceptę. z ergo semp stat diuisio q̄n sumuntur partes eiusdem ppor- tionis et quantitaris. z nō ibit i infinitū sed tota magnitudo necessario cō- sumit. Si vero loquamur de partibz eiusdē ppor- tionis sed nō quantitaris equalis tunc nunq̄ stabit diuisio sed pcedet in infinitū. Exemplū est in li- nea decē pedū si illa diuidat̄ fm quācumq̄ ppor- tionem scz sub dupli v̄ sub tripli z sic dz alijs tunc quelibet pars potest diuidi in suas subduplas sub triplas. in eadem ppor- tione que nō sunt tamē equales in quātitate partibz pme diuisionis. Q̄ autē quelibet pars accepta per diuisionem p̄r diuidi in partes eiusdem ppor- tionis licet nō eiusdem quantitaris patz q̄a quelibet pars ex quo est continua habet in se partes in eadem ppor- tione licet nō in ea dem quātitate. z ergo tales ppor- tionabiliter p diuisionem etiā in infinitū possūt accipi. Et sic infinitū ē in diuisione cōtinui z nō aliter qz est i poten- tia in diuisione respectu accipientis posterius z nō est in actu puro z simpli- ci sed potius in illo actu vt dictū est qui in se cōducit z ostendit potentias sicut dies z agnō sunt actu. Et talis potentia est sicut potentia ipsius mate- rie. que materia est infinita z principii infinitatis. sed finitas est sicut forma et ideo infinitū nō est per se. sicut finitū. Et sic ambo infinita in hoc conue- niunt q̄ sunt in potētia. z nō in actu. sicut dicim⁹ diē z agnē esse in actu.

Querit̄ Quomodo infinitū fm appositionem est in numeris. Solutio phi potentialiter z vt dictū est idem est quo dāmodo infinito per diuisionē. Quia in vtroqz ē aliqd recipi extra. respec- tu cui⁹ dicit infinitū. Quasq̄z em partes receperimus p diuisionē ad huc aliqd est extra diuisionem prius factam. quod potest accipi per diuisio- nem sequentē z hoc est addibile prius acceptis que dicta sunt per diuisio- nem factam in cōtinuo. Tamē in continuis nō est accipere magnitudines que oēm magnitudinē determinatam excedat. z sumptā licet in diuisione ex- cellat omne determinatū q̄tūcūqz parū. z sit minus qd adhuc potentiale ē accipi per diuisionem. Impossibile em est q̄ in magnitudine. respectu maio- ris accipiendi z addendi prius accepto cōtinue sit potētia ad infinitū. Qz si esset potētia respectu maioris talis nō acciperet p diuisionem. Qz maius determinato nō accipit per diuisionem. sed oportet q̄ intelligeret addi z cō- tinuari ad magnitudinem prius acceptam. z hoc nō est possibile esse nisi cō- sideremus q̄ infinitū nō est per accidens sed per se z actu puro sicut quidā phisologi id est de naturis loquentes. dicūt q̄ infinitū est extra totū corp⁹ mundi z extra vltimū celū. cui⁹ substantia est aer vel aliud corpus simplex sensibile. sed hoc nō est verū z ideo etiā nō est verū. q̄ corpus cōtinuū in ad- dendo maius sit infinitū fm potentiam. Sed infinitū qd est in additione in numeris est per cōtrariū. ad modū diuisionis in infinitū que est in contri- mus. Exemplum hui⁹ est si nos accipiamus magnitudinē finitam q̄ vo- catur a b z diuidamus ipam in duo media in c. Et iterum diuidam⁹ vnā eius medietatez que est a c in duo media. Et vnā illaz addam⁹ ad me⁹

Si vero loquamur de partibus eiusdem proportionis sed non quantitaris equalis tunc nunquam stabit diuisio sed procedet in infinitum.

Quomodo infinitum secundum appositionem est in numeris.

diuer-
men-
nume-
res non
in prin-

Di
nutione
sed potius
fuit vni-
uersalis
re ad v-
currenti-
sed fin-

Qu
quod est
merus.
est in nu-
meris.

ne no-
diuer-
perrus
q̄ illi fun-
sunt sub-
men per
mo a fin-
ne cor-
quocūqz
est pme-
Alia
nonis p
uersalis
multis u-
meri. dic-
uisionis.
onem. E-
neris est
videntur
differre

Ar
q̄ numer-

Tercij libri physicoꝝ

discretatem illius ad damus poribz partibz acceptis sic diuidendo nunq̃ p̃su
memus continuū ita etiā taliter addendo nunq̃ puenimus ad totum q̃
numerus in se claudat om̃es partes que fuerūt p̃us in linea diuisa. sed par
tes numerate semp̃ pauciores sunt q̃ fuerūt p̃es linee p̃me. 7 ideo diuisio
in p̃tinuis 7 additio in numeris in infinitū currūt.

Querit̃ Quare plato posuit duo infinita Solo p̃pter causas
predictas. q̃ videbat infinitum fieri ex diuisione p̃ dimi
nutionē 7 ex additione. Sed additōem nō dixit esse p̃ collatōem discretōꝝ
sed potius per extentōem p̃tinui in maiorem q̃t̃itatem in infinitum. 7 hoc
fuit vñ de erroribz suis. Secūdu fuit q̃ cum diceret duo esse infinita. non
videbat s̃m̃ veritatem nisi vno quod p̃ diuisionem est in p̃tinuo. q̃ in nume
ris non dixit esse aliquid infinitum. q̃ numerus respectu minimi dixit sta
re ad vnitatem. et in hoc verū dixit. et in augmento dixit stare numerū in
currentem ad decem. 7 ex denario reiterari per numeros compositos. 7 h̃
scdm̃ fuit falsum in quo peccauit plato in pōne infiniti

Querit̃ Qūo causatur infinitum quod est in additione nume
rorum. Solo alteri in quadā digressionē ex infinito
quod est in diuisione p̃tinui. quia vbi non est diuisio materie ibi non est nu
merus. Et hoc ostendit tribz rōnibz. Prima sumit̃ ex multitudine que
est in numero. Numerus vt dicit Boetius nō surgit ex eodem iterato. s̃
cur si dicatur marcus est vnus tullius est vnus. cicero est vnus. ex tali itera
tione non surgit numerus ternarius sed vnus. sed si fiat collectio vnitatū
diuersarum continue inferitur 7 colligitur numeri pluralitas. sicut si dicat̃.
petrus est vnus. paulus est vnus. 7 iohannes est vnus. continue inferitur
q̃ illi sunt in numero ternario. Manifestū autem q̃ omnia sic numerata
sunt sub aliquo vno vniēte ea cui competit diuidi in ea p̃ accidens. cuius ras
ionem per se ea vniat sicut petrus paulus iohannes sunt tres homines. 7 ho
mo asinus leo sunt tria animalia. 7 animal lignum lapis. sunt tres substan
tie corporee. et nūq̃ potest aliquid numerari si nō accipiatur aliquid. vñs
quocūq̃ modo ea que sunt numerata. vniens autem in eo q̃ vniens non
est principium pluralitatis sed potius illud quod plurificatur sub illo.

¶ Alia rō est. idem est principium indiuiduationis 7 numeri. sed indiuidu
ationis p̃ncipium est materia que facit formā esse hic 7 nūc. eo q̃ forma vñs
uersalis est vb̃q̃ 7 semp̃ q̃rūm est de se. Et ideo materia p̃ hoc q̃ diuisa in
multis indiuiduat causa est numeri. ¶ Tercia ratio sumit̃ ex nomine nus
meri. dicitur em̃ numerus s̃m̃ latinam linguam ñtus mem̃eris. id est di
uisionis. sic numerus idem est q̃ ñtus diuisionis. hoc est ñtus ad diuisi
onem. Forma autē de se nō diuiditur. sed integra manet. sicut forma ges
neris est in qualibet specie 7 forma sp̃ei in quolibet indiuiduo. 7 ille forme di
uiduntur per differentias. 7 ergo phis in q̃nto metaphysice dicit q̃ idē est
differre numero 7 materia

Ad Numerus est ante cōtinuitatem. ergo infinitas in numero nō cau
satur ab infinitate que est in magnitudine. Antecedens probatur
q̃ numerus est simplicior continuo. eo q̃ simplicius h̃atet p̃ncipium quod

Reparationes

est vnitas cui punctus super addit posuit oem in continuo Solo alter. q numerus et magnitudo possunt dupl'r considerari. Vno modo in ordine ad eorum pncipia. et sic argumentum pcedit. Alio modo numerus considerat fm esse qd habet in rebus numeratis. et sic causat a diuisione primum et discretio sua est post prinitate. vt etiam supra dictu fuit

Querit Quare in primo no est augmentu in infinitu sicut est diuio in infinitu Solo alter. qz extensio actiua est ipsius forme extendentis materia ad qritatem in qua valet exercere suas operationes. Et huius signu est in corporibus animatis que augmentantur in quibus primum augmentans quod no augmentatur est forma. et id quod auget est pars fm formam et no fm materia. et auget ad qritatem fm materiam determinatam et no vltra. sicut in libro perigeneseos dicit. Quod autem sic sit extensio in corporibus animatis demonstratur. quonia forma facit extensionem in omnibus alijs. facit autem eam fm pportiones quia vniuersales forme et potencie ei valent exerceri in tanto et non in maiori. Et ideo forma extensionis ponit terminu et finem vltra que no licet pcedere. forma autem causa est finitatis et terminationis et omnino quantu. et ergo nullum qritum fm naturam potest dici infinitum et ergo dicit phus scdo de anima q omnium natura pstantius est certa ro augmenti et decrementi

Querit Quare numerus no crescit in infinitu p diuisione sicut est continuu. Solo alter. qz in numeris pncipiu esse numeri est vnitas. et illa est formalis in numeris. et qz formalis indiuisibilis pficitur numeri aggregatio. ideo p diuisione stat i vno indiuisibili. quia vero aggregatio fit ex partibus diuisi materialibus. adeo infinitatur numerus in additioe et cremento sue pluralitatis.

Querit Alteru infinitu hz infinitam potentia Solo alb. sicut infinitu est ita hz potentia infinita. est autem infinitu no fm formam sed fm materia. ergo hz infinitu potentia materiale. potentia autem materialis est fm qua est fieri et no facere. et ideo potentia infinita est infinities fieri et nihil facere. ideo peccat qui dant infinito de quo est hic sermo diuinam potestatem. qz nihil est adeo debile sicut infinitu. et ideo nullo modo est diuinum. Sed si esset infinitu in extensione hoc haberet potentia infinita. sicut si ignis esset infinitus eius causalitas esset infinita. qz ille potencie naturales crescunt fm crementa suorum subiectorum

Querit Quot sunt definitioes infiniti. Solo phi. due sunt ista. Infinitu est cuius nihil est extra. id est infinitum est illud cuius partes si quis accipiat p numerum vel mensuram nulla earum est extra ipsam. Sed hoc modo no potest definiri. quia si haberet omnia sua intra se tunc no esset infinitum respectu alicuius accipiendi per diuisionem in prinitis et respectu addendi in numeris. sed esset respectu accepti. et sic infinitum esset finitius quod est inco ueniens. Et ergo secunda definitio que est perana pme est ista q infinitum est cuius temp est aliquid extra accipere.

112
v. m. m. m.
q. d. d. d.

Quare in primo no est
augmentu in infinitu
sicut est diuio in infinitu

Quare numerus no crescit
in infinitu p diuisione
sicut est continuu

Alteru infinitu hz
infinitam potentia

Quot sunt definitioes
infiniti
Solo phi.

Tercij libri physicorū

Querit Qūo p̄hus pbat definitōem illam secūda Sōlo. p̄ signū. qz anulus z circulus dicuntur esse infiniti. qz nusq̄ accipiuntur in termino sui qn̄ semp eadē ratiōe accipit̄ aliqd̄ post illud in quo dicuntur terminari. Annulus tñ z circulus dicuntur solū infiniti f̄m similitudinē et nō f̄m veritatē. In annulis em̄ p̄tinue accipiēdo nō semp ea que accipiuntur sunt altera f̄m subam sed solū f̄m sitū circularis. z multoties eadē f̄m substantiā si seq̄tur repetat̄ acceptio. Sed illud qd̄ p̄tinue accipit̄ in infinito extra p̄mū acceptū per diuisionem oportet aliud esse p̄ substantiā z nunq̄ esse p̄us acceptum sed accipiendū posteriori diuisione p̄tinue facit̄ infinitūz et hoc nunq̄ p̄ori diuisione fuit acceptum. qz posteriori diuisione semp accipitur pars minor q̄ fuit accepta p̄us. Et sic infinitū f̄m vnā definitiōem est cuius partes f̄m quantitatem accipientibz semper est aliquid extra p̄us acceptum accipere.

Ad Illud qd̄ est accipiendū p̄ diuisionē semp est in p̄tinuo. ergo in eodē uenienter d̄z q̄ infinitū est cui? q̄ritatē accipiētibz semp est aliquid extra accipere. An̄s p̄z. qz nisi esset in p̄tinuo tūc ip̄m p̄tinuū nō esset in infinito d̄z infibile. Sōlo alter. licet sit accipiendū extra ipsum p̄tinuū qd̄ dimidit̄. tñ ipsum accipiendū nunq̄ est idē ip̄s accepto. et pro tanto intelligit̄ definitiō q̄ semp est aliquid extra accipere. qz semp pars accipienda minor est parte p̄us accepta. eo q̄ p̄tinuū nō p̄r diuidi in infinitū f̄m partes eiusdē p̄porciōnis z q̄ritatis. vt supra patuit

Querit Qūo p̄hus improbat definitiōem antiquorū dicentūz infinitum esse cuius nihil est extra accipere. Sōlo sic. qz ipsa pueniūt opposito ipsius infiniti. Quod sic ostendit. qz puenit toti z p̄fecto. quia totum est cui nihil deest de his que ad suū complementum pertinent. hoc em̄ modo dicimus hominem qui est res naturalis totum. z archam que est res artificialis totam. Sicut em̄ totū est in rebz singularibz que sunt partes vniuersi. sic z ipsum omne siue mūdūz dicimus totum. qz p̄prie totū est cum nihil est extra sumptū z absolute. sed om̄ia habet intra se z cuius est aliquid extra nō omne vel totum est cum aliquid desit ei. Totū em̄ z p̄fectū aut sunt idē penit? aut p̄xima sunt f̄m naturā. Subiecto penit? sūt idē. qz q̄cquid est totum est p̄fectūz. z q̄cquid est p̄fectū est totū. Scdm̄ ratiōem vero differūt. vt in p̄mo de celo etiam d̄z. quia p̄fectum est quod iam attingit finem qui est complementum z p̄fectio eius. Totum autem est qd̄ est integratum ex om̄ibz suis que p̄tinentur in ip̄so sub forma sua. P̄fectum igitur nullum est quod nō habeat finem. Finis autem terminus est et terminat illud quod perficit. Cum igit̄ infinitum d̄z a p̄uatōe termini z finis. ergo nullum infinitum est p̄fectum vel totum. et ergo melius dixit p̄menides q̄ melissus. qz cum poneret esse totū vnū z immobile noluit dicere q̄ esset infinitum cum hoc q̄ dicebat ip̄m esse totum z om̄e. Sed melissus dixit totum esse ens z cum hoc infinitū. vt in p̄mo huius dictum est. Dicebat aut̄ p̄menides q̄ totum erat p̄ hoc q̄ extremitas equaliter distabat a medio. z ideo intra eam oīa p̄cludebātur. Dixit em̄ q̄ nō erat abire in infinitū p̄iguando corpus ad corpus rectitudinis sicut si ligaretur līnū ad līnū sicut dixerūt plures p̄horūm.

Reparationes

Queris Que est dignitas et eminentia quam dicentes erronee in finitum esse totum et perfectum dederunt infinito. **Solo** philosophi dixerunt ipsum omnia continere et in seipso habere. Causa autem dicti erroris fuit quod similitudinem habet cum toto. quod ipsum est materia et subiectum totius. quod infinitum est materia perfecte magnitudinis finis et magnitudo perfecta est que terminata est per divisionem vel dimensiones. Talis enim magnitudo per ea que potentia sunt in ipsa subiicitur infinitati. et ideo infinitum quod ex materia est infinitum potentia totum est. sicut materia in potentia habet terminatorem. actu ea men non est totum finis se. divisibile enim est finis diminutionem continue faciendam. et sic infinitum est finis appositionem que fit ad prius acceptum in numero. et ideo neque totum est neque finitum est per se. sed per formas perfectientem.

*homo qd dicitur
est in seipso
per finem*

Queris Que sunt ergo conditiones que vere conveniunt infinito. **Solo** philosophi. quod ipsum continetur et non continet inquit in finitum. Ex illo sequitur quod est ignotum. quod omne quod cognoscitur per se per formam et finem cognoscitur. infinitum autem per prius finem dicitur. igitur est ignotum. **Et** ex isto sequitur secunda conditio quod ipsum magis habet rationem partis quam totius. ex quo ratio partis est imperfecta. sicut materia pars est totius. et est ita. quod infinitum non pervenit nisi finem materiam. Et sic licet plato bene in hoc dixit quod posuit infinitum esse in magno et parvo finis et sunt materia omnium tamen in hoc simpliciter erravit quod dixit illa continere omnia sensibilia et intelligibilia. hoc est formas intelligibiles ut ideas separatas et formas sensibiles. que sunt in individuis. Cum enim infinitum sit ignotum et interminatum non potest terminare et facere nota ea que noscuntur. Continens autem est terminans et notificans. ergo si infinitum continet sensibilia et intelligibilia. ipse terminat et notificat ultra. ergo continet et notificat intelligibilia hoc est formas sensibiles que sunt in individuis et intelligibilia que plato dixit esse principium generationis et scientie. ergo ignotum facit cognosci ea que sunt principium omnis noticie sue scilicet entie et generationis. quod est impossibile. ergo impossibile est infinitum continere. **Et** istis etiam sequitur quod non sit aliqua magnitudo actu infinita. sed in divisione est infinita. quod ipsa potest semper crescere per divisionem in minus. sed in maius stat. quare autem in numero est status per divisionem in unitate deum est prius.

*homo qd dicitur
est in seipso
per finem*

Queris In quibus reperitur ratio infiniti. **Solo**. in motu. magnitudine. et tempore. sed per prius et posterius. Et ratio est. quia si entia ita se habent ad quantitatem ita se habent ad rationem infiniti. sed quantitas reperitur in istis analogice. ergo etiam infinitas. prius enim participat rationem infinitatis magnitudo que est infinita per divisionem. quod et si quelibet divisio accepta sit finita. cum dependentia prius ad divisionem est infinita. Et huius sibi est in materia. que nulla forma finitur per divisionem. quin dependentia habeat ad illam formam. et ita etiam prius nunquam sic finitur per divisionem quin dependentia finis potentiam dividendorum maneat ad ulteriorem divisionem ex materia et potentia materiali prius. Et ab illo est infinitus in numeris. eo quod collectio numeri semper dependet ad ea que dividi possunt ex eorum divisione segregante partes continuata et sicut nullus possunt accipi.

omne
niterat
plicitate
rus aut
est mot
tio et d

D

natione

Quia

Quia

gmar

ras et

fm in

gmar

fic ip

parua

imped

neam

aggre

D

sto que

forma

dividit

dividit

qua fo

forme

tinui

D

ipius

tecu

anriq

conuer

D

quata

Tercij libri physicorū

omnes partes cōtinuū per diuisionem ita nunq̃ p̃t p̃siderari numerus qui nūeratur p̃tinuū p̃ collectōem p̃tinū acceptatū p̃ diuisionē. z q̃ ista duo sūt simpliciter species quantitatis. s̃ simpliciter participant rōnem infiniti. **Q**uotus autē est infinitus per posterius q̃a sc̃z magnitudo que mouet vel in qua est motus est infinita siue ille motus sit localis siue alteratio siue augmentatio z diminutio. Tempus vero est infinitū per motū cui ip̃m est numerus.

Querit̃ Quō mathematici veniūt infinito Solo phi illi supponūt quod dā infinitū esse in extēsiōe augmētū s̃m imaginatōnem. z ergo non sequit̃ ex illo q̃ sit aliqua magnitudo actu infinita. Quia mathematici non indigent in sua sc̃ia magnitudine actu infinita. Quia nō accipiūt quantitates s̃m esse qd̃ habet in rerū natura sed s̃m imaginatōem. Et p̃cedunt s̃m potestatem imaginatōnis cōponentes figurās z angulos z non s̃m potestātē rei imaginatē. z sic licet eis p̃orrahēre s̃m imaginatōem lineas quantascūq̃ z veniūt infinito quod deseruit imaginatōni. Alia rō est q̃ maxime magnitudinē inest secari sicut parue et sic q̃tū ad vim demonstratōnis nihil differētie est vtrū demonstratio fiat in parua vel in magna linea vel in infinita z ideo negatio infinita in actu non impedit p̃sideratōnem mathematicorū. sed tū q̃a accidit mathematicā lēs neam diuidi p̃pter hoc ponit mathematicus p̃tinuū in infinitū numerū p̃ aggregatōnem crescere.

Querit̃ Que est rō q̃ cōtinuū p̃t in infinitū diuidi Solutō Alberti. Quia cōponit̃ ex cōtinuis z ideo cū diuidi sit passio quanti z nulla p̃pria passio destruit suū subiectū ideo diuisio nunq̃ tollit formā quantitatis a cōtinuo. Quia igit̃ forma cōtinui manet in diuisis z diuisidentibz p̃pter p̃cedentes efficit̃ in potentia ad vltiorē diuisionē z ideo diuidit̃ in infinitū. Si autē diuisio separaret formā cōtinui a continuo tūc alī qua forma p̃ exercitiū sue potestatis essentialis destrueret̃ ex quo de rōne forme continētis est exercere esse diuisibile sed hoc ē in cōueniens igit̃ cōtinuū semper manet in infinitū diuisibile.

Querit̃ Ad qd̃ gen⁹ cause reducūt infinitū Solo phi ad materiam. z q̃ s̃m nomē dī a p̃uatōne finis oportet q̃ esse ip̃ius sit p̃uatio. Et q̃a nō est actu sed est passio quanti finiti oportet q̃ subiectū ip̃ius sit quantū z sensibile corpus. Et istud p̃bat phs. Quia omēs antiqui phi veniuntur infinito tanq̃ materia. p̃pter qd̃ etiam dicunt q̃ m̃s conueniens est ip̃m cōtinere cū materia nō contineat sed cōtineat̃.

Querit̃ Cui⁹ passio ē p̃prie infinitū Solo Alberti nō ē materie tanq̃ subiecti p̃ximū passio s̃z ē passio quanti. Quia quāta ē p̃ximū subiectū ei⁹ nō autē oīs materia quāta ē diuisibilis s̃z qd̃az est indiuisibilis a sua naturali forma. Quia materia corporū celestium nullo modo potest separari a forma sua. z ergo materia quanta in illis non est s̃m materiam diuisibilem. Et si mathematici dicant eam diuisibilem hoc solū est s̃m modū imaginatōnis z non nature z etiam q̃ ad diuisionē imaginariam sufficit q̃titas in materia intelligibili z sic mathematici veniuntur

Reparationes

aliter diuisione in infinitū q̄ materiales. Materia autē fm actū diuisibilla ē materia corporū sensibilū determinata q̄litate actiuis z passiuis. z sic subiectū diuisionis realis ē corp⁹ sensibile. z ergo manifestū est q̄ ad physicū spectat de infinito determinare.

Ad Nullū corp⁹ physicū sub forma physica diuidit̄ i infinitū. q̄ physici ci nō ē determinare de infinito. Aliis pbat qz ē dare minimā carnē i specie carnis q̄ minor neq̄ dare z sūt minimū os z sūt est de alijs homogenijs. q̄ diuisio i infinitū nō puenit corpi physico p hoc q̄ ē physicū s; p hoc q̄ ē q̄tū. z hoc ē fm intellectu aū physica forma. q̄ pmi pbi vlt mas thematici z nō physici de infinito determinare. Solus Alberti physica corpora homogenia nō diuidūt sub formis suis subalib; in infinitū ita q̄ rō diuisionis sit a tali forma physica s; physic⁹ nō solū p̄siderat formas subales physicas s; mensurā quantitatis p̄siderat. put ē termin⁹ corporū physic⁹ cor⁹ z q̄a materia physica relata ad illas mensuras in infinitū s; diuidi fm p̄tatem diuisi corporū z nō tm fm imaginatōem iō de infinito h; physic⁹ determinare.

Querit̄ Quō p̄s soluit rōnes pbātes infinitū esse. Solutio pmo soluit eā que dicebat q̄ necesse esset infinitū in accretione si generatōnes deberēt in infinitū durare. eo q̄ oz in q̄libet generatōne accipe nouā materiā. si ergo nō esset materia infinita generatio non semp duraret. Ad quā rōnē dicit q̄ hoc nō est necessariū. quia nō oportet in generatōne accipe nouā materiā que nunq̄ fuit sub aliqua forma. sed ex hoc in corporib; simplicib; est indeficiens generatio. quia generatio vni⁹ est corruptio alterius z cōuerso cum tamen oīa elementa circulatoriter generata sint finita.

¶ Secūda rō fuit Anaxa. dicētis mundū ideo esse infinitū. Quia componit̄ ex infinitis sese p̄ingentib; sicut si filiū filo copulet̄. Et arguit sic. Nē corpus finit̄ aliquo alio. quocūq; ergo corpe dato dicimus q̄ illud finit̄ alio et iterū illud alio z sic in infinitū z p̄ p̄ns habebit̄ q̄ sit infinitū in multitudine corporū vel deueniet ad aliquod corpus qd̄ p̄inet z nō p̄inet z tūc hoc corp⁹ erit infinitū. qz non finit̄ alio. Ad quā rōnē d̄ p̄s q̄ falsum ē q̄ oīne corpus qd̄ finit̄ aliquo alio p̄tente finit̄. Quia d̄ f̄a est inter finitū z tangit̄. Quia finitū d̄ absolute. z tangi respectiue. z habent se sicut superius z inferius. Quia oīne qd̄ tangit̄ finit̄ sed nō p̄uenit. Quia vltimū celū finit̄ z nō tangit̄ aliquo corpe se ambiente. z sic vltimū celū terminat̄ terminū sibi essentiali z nō h; terminū extra se. Oīne tū qd̄ h; terminū extra se ad quē terminat̄ h; etiā terminū sibi essentialē intra se z nō cōuertit̄ qz vltimū celū vltimū vltimū est terminatur sua superficie nō tū h; aliqd̄ extra se terminās z ābiens ipm. Infinitū autē nec tāgit̄ nec finit̄ nec finit̄ z iō nō ē aliqd̄ extra se tangēs cōp̄atū nō em̄ qd̄libet tāgit̄ quodlibet sed potius terminat̄ id cui⁹ vltimū est cū suis vltimis vltimū. z quia infinitū nō habet vltimūneq; vltimū. ergo nec tangit̄ nec ab aliquo tangitur.

Querit̄ Que est quinta rō quā post hoc soluit p̄s. Solutio fuit hec mathematici imaginant̄ infinitū esse extra celū ergo extra celum est vni⁹ infinitū. Ad quā dicit q̄ imaginatōi nō est eror

Quarti libri phisicorū

denū. Quia infinitum nō accipit fm potestatem imaginatōis sed potius fm possibilitatē corpis phisici z ideo talis excessus quē geometer imaginatur non est in re sed in intelligētia imaginata geometri querētis quāritatez demonstrabilem. Potest em̄ vnusquisq; imaginari q; habeat q̄tira rem centū pedū vel plurimū z potest sic intelligere statūrā suā sed ex hoc non sequitur q; sic sit in re.

Querit Quomodo soluit phs finaliter rōnes sumptas ex mo-
tu z tempore z magnitudine et numero in calce istius lib-
ri. Solutio ille rōnes cōcludunt necessario aliquid esse infinitū actu alē
quo modo. sed actus ille vt supra dictū fuit est sicut dies z agō. In temp-
pore em̄ z motu est infinitum per diuisionem ipō accepto non permanente
eo q; motus z tempus non habent in partibus suis permanentiam z sit illa
diuisio morū z temporis p̄ intellectum siue mentaliter quia in se tempus
et motus non secantur. sed intellectus accipit priorem partē motus in prio-
ri parte spaciū z posteriorem in posteriori z sic etiam est de tempore q; num-
q; in eo fm rem sit interruptio licet cōtingat accipere nunc imaginariū di-
uidens ipm sicut in quarto dicit. Magnitudo autē non est infinita diuisionē
ne ita q; intelligētia sit cā infinitatis sed potius est infinita diuisione ita q;
materia sit causa infinite diuisionis z non est infinita magnitudo in exten-
sione vt dictum fuit. Numerus autē est infinitus appositione.

Similiter autē necesse ē

Iste est quartus liber phisicorū In quo phus tractat
de passionib; extrinsecis corpis mobilis. que sunt loc⁹
vacuū z tempus. Et primo de loco qui est mensura et
passio rei mobilis. postea de tpe qd est mensura motus

Et q̄a vacuū habet se ad locū. sicut p̄uatio ad habitū prius determinat de
loco q̄ de vacuo. Dicit ergo sic q; similiter necesse ē phisicū p̄siderare de lo-
co. sicut de infinito. Quia loc⁹ ē vnū de p̄sequētib; motū. z id oportet ipm
cognoscere in scia naturali. Illud autē qd inquirendū z sciendū ē de loco est
An locus est vel nō est z si est quō est z aut quid est.

Artio Locum esse ē euiliter manifestū ergo nō debet ad hoc adduci p̄ba
Solo Alberti licet locū esse sit notū. z id nō d̄z ad hoc esse p̄-
batio tamē ex dubitatōne que circa loci quiditatē surgit etiā dubitat an oī
no nō sit locus. z ergo p̄mo inquirendū ē an locus sit

Querit Que passio d̄z intrinseca. Solo vt in p̄ncipio terciū di-
ctum est passio d̄z intrinseca q̄ est in eo subiectiue cui⁹ est
passio. z talis. passio est motus de quo dictum est in p̄cedenti. quia sub-
iectiue est motus in corpore mobili cui⁹ est passio sicut risibile est subiectiue i
hominē. Sz passio extrinseca d̄z q; nō ē subiectiue in eo cui⁹ ē passio. z de talib;
bus passionib; agit i hoc q̄to cuiusmodi sūt loc⁹ vacuū z tps. p̄ue tū nō ē

passio
passio
passio

Reparationes

tempus passio extrinseca quia est subiectiue in pmo motu sed pot? dicit? ex
trinseca mensura quia sic adiacet motibus istoz inferiorum.

Ar Omnis passio est in eo cui? est passio. sed locus est passio corporis
mobilis. ergo erit in corpe mobili subiectiue. 2 p psequens dicitur
passio intrinseca Solutio maior solum habet veritatem de passione in
trinseca. Jam loc? ut dictu est e passio extrinseca.

Ar Locus est accidens quoddā cum sit de genere quātitatis. sed ac
cidens nō potest esse sine subiecto. ergo locus est subiectiue in corpe
mobili cui? est passio. Solutio locus cū sit accidens est vtrq? in aliquo
subiecto scz in corpe locante. sed nō est in eo ut passio. cū non sit passio locā
tis corporis. sed solū corporis locati cui? est extrinseca mensura.

Querit Quot rōnibus pbat pbs q locus sit. Solutio tris
bus. ¶ Prima est illud est qd est cōc oībus entib? na
turalibus sed sic est de loco. Minor pbat qd omne ens naturale est i
loco. Et hoc pbat auctoritate antiquoz sic arguentiū qd nō est nisi est
ergo quod est in aliquo loco est. Non ens dicebant illud esse qd non habet
esse rarum in natura sicut illa que sunt sola imaginatiōe sicut hyrceru?
qui grece dicit? tragelaphus 2 chimera que phylax appellat nō eīn ista sūt
alicubi. qd non sunt nisi in phantasia faciente cōpositiōnem phantasticam
ex partibus aīalium que sunt diuersarum specierū. Multi tñ ut inq? Al
terius cōcedunt pns hui? pns licet sciant nō valere pnam. eo q arguitur
a destructiōne antecedentis ad destructiōem psequētis. Quia 2 si verum
sit q id qd nō ē nisi est. tamē nō sequitur q id quod est alicubi est. Quia
intelligētie q nō sūt qte nō sūt alicubi p naturā suā ¶ Secūda rē o mo
tus localis est ergo locus ē. Ans patet quia illo motu mouent tam corpo
rea superiora q inferiora ergo. pna pbat. Quia motus localis nō est sī
ne loco sic ergo nunc sufficit q antiqui pbant locum esse 2 constat per esse
ctum nature qui est motus ipm esse aliquid ad hoc q sciatur q physicum
eum necesse est facere tractatū de eo. Quia habet physicus de eo determi
nare ¶ Tercia ratione sic ostenditur quia ars 2 virtus sunt circa dif
ficilia sed locus habet multas difficultates. igit minor pbat. Quia mul
tas habet dubitationes quid sit locus in tñ q dubitationes tales faciunt
antiquis talem credentiam q locus nihil sit. Quia si cōsiderauerim? oīa
que dicuntur esse in loco tūc nō videt nobis loc? esse idem fm rōnē definiti
uā in cōi fm oīa locata eo q aliter ē in loco mixtū aliter simplex aliter celū
aliter elemēta 2 aliter sup? celū 2 infer? nomē igit loci ē ambigū iō des
ferri nō pē in cōt. Quia definitio illius nec diuisione nec cōpositiōne acces
soriū p diuisione p inueniri quia diuisum non erit eiusdē rōnis ad diuiden
tia. Enī rō difficultatis est qz nihil p antecessiones est bene de loco pdictū
et ergo necessariū fuit physicū de oībus istis tractare.

Querit Quot rōnibus pbat pbs locum non esse Solutio tris
bus 2 auctoritate heliodipote ¶ Prima motus loca
lis est ergo locus ē. Cōsequētia pz qz sicut transmutatio ad formā ostē
dit materiam esse aliquid distinctū a formis ita etiā transmutatio fm locū

et non pbat auctoritate
quod lo qd sit

phat
ita est
Ar
ideo lo
Solutio
Alia m
motus
ementie
ad loca
pmo m
esse erg
sua loc
sum lei
loco en
pleur
terran
formas
detrum
Qu
formas
trum sed
ramus fi
er aliq
ipso 2 al
dimus. s
ro per fo
solum u
sed sursum
deorsum
osum v
non solum
hmōi loc
litas form
uentur ad
lem poten
eus habet
namque e
ria positiō
abstracta
differentia
rent ad ip
etiā locū
intellecto

Quarti libri phisicorū

phat locum esse quid distinctū a locato videmus em q̄ vbi nūc est aer pos-
sita est aqua ipso eodem manente et saluato.

Ad Locum est equalis locato et configuratur eidē sed nō est vna quā-
titas aeris aque vel figura corporū mutatorum ad locum est eadem
ideo locus videt corrumpi et nō manere idem qm̄ ex ipso mutat locatum.

Solutio Alteri locus accipit dupliciter. Vno mō fm̄ essentia suam.
Allo mō fm̄ esse quōd pcedit ab ipso circūscriptio locati qd̄ est in ipso. Si p̄-
mo mō p̄sequit tunc manet idem quia sic est superficies quedā corporis cō-
tinentis. Secōdo mō ab sēs dubio corrumpit. Quia sic habet comparōnem
ad locatum fm̄ q̄ ab eius circūscriptōe pcedit circūscriptio que est vbi sēs
p̄mo modo nō corrumpit. **Secūda** ratio corpora naturalia ostendūt locū
esse. ergo locus est. Hīs patet quia corpora naturalia naturaliter ferunt ad
sua loca p̄terminata dūmodo nō fuerint prohibita. reputa grāuā deor-
sum leuā sursum et sic quantū suscipit de forma a generante. tñ suscipit de
loco eius et vñ et idem generans dando ei formā dat ei locum in quo cō-
pletur et saluatur forma illa et hoc modo videmus ignem ferri sursum et
terram deorsum. hec autē sunt partes formales loci et species loci i expōsitis
formas ipsum locum diuidētes et sunt sex sēs sursum deorsum ante retro
dextrum sinistrum.

Querit Utrum iste differentiē sue distantie solū differūt quo ad
nos. **Solutio** pbi nō sēs differūt in natura p̄ oppositas
formas. Quia si solū differēt quo ad nos tunc non semper idem esset dex-
trum sed illud idēs nobis efficeret sinistrum. Quia vñ et idē si nos cōuer-
tamur fm̄ latera nostra diuersa ad ipm̄ efficiūt aliquando nobis dextrum
et aliqñ sinistrum aliqñ ante aliqñ retro et aliqñ sursum qm̄ nos sumus sub
ipso et aliqñ inferius quando est sub pedibus nostris eo q̄ super ipm̄ ascē-
dimus. Sed in natura vñq̄q̄ illorū distinctū est et determinatū ab alie-
ro per formas oppositas non em̄ per causam cōtingentē est sursum qd̄ est
sursum in natura. sicut illud qd̄ rñ est sursum per conuersionem corporis
sed sursum est hoc vbifertur corpus leuissimū quod est ignis. Et similiter
deorsum non est per causam cōtingentem sed potius hoc est ex natura des-
orsum vbifertur corpora terrea et manent habentia grauitatem. sicut ea q̄
non solum potentia differunt sed etiam potentia naturali qua congruunt
hūmō locatis. Et sic patet q̄ locus nō solum est quantitas sed etiam qua-
litās formalis inest illi quantitati que congruit naturis illorū corporū q̄ mo-
uentur ad ipsum et quiescunt in ipso. Qz autē sit locus tale qd̄ et q̄ habeat ta-
lem potentia ostendūt ipsa mathematicalia. q̄ illa nō sunt in loco ita q̄ lo-
cus habeat positiōnem ad ipā. sicut ad corpora phisica. et tamē fm̄ positiō-
nemque est in comparōne ad nos habent dextra et sinistra et ideo differen-
tia positiōis eorū nō ē nisi intellectualis sicut p̄sa per solum intellectum sūt
abstracta accipiuntur esse et non habent per naturam vñquāq̄ dextrum
differentiarum positiōnū. Quia si haberent eas per naturam tunc moue-
rent ad ipsas p̄ naturā hoc autē falsū est. Et sic ipsa mathematicalia ostēdūt
etiam locum esse inq̄rūz ipis per rōnem apprehensis cōintelligit locus q̄
intellecto corpe apprehendit habere etiam differentias positiōis sēs nō eodēs

Reparationes

modo sicut physica vt dictū est ¶ Tercia ratio est vacuū est. ergo loc⁹ est
 psequētia pbat per definitōnem vacui. quia vacuum est locus p^{ri}mati⁹
 corpore. His patet per antiquos qui posuerunt vacuum esse simpliciter
 absolute. z ergo locus ē aliquid preter corpora locata. z omne sensibile sen-
 su tactus videret esse in aliquo loco. Et quod ad hoc Esiodi poeta recte vi-
 detur dicere. quando principium posuit chaos hoc est inane receptaculum
 Dixit enim primo in creatione mundi. deum fuisse chaos. z post hoc fecit
 terrā latam super aquas natantem z hoc dixit quia posuit q corpora sensi-
 bilia primo indigent receptaculo in quo generent⁹ z in hoc non male dicitur.
 quia inferius dicitur q locus simpliciter est principium generatōis. ipsorum
 sed tamen errauit qui posuit illum locum vacuum esse ipsū naturā et
 tpe mundum pcessisse. Error autem suus accidit ex eo. Quia putabat
 illam pñā conuerti z necessariam esse illud quod non est in loco nō est
 tunc omne quod est in loco est z sic dixit omnia esse in loco aliquo z in vbi
 aliquo que pñā vt supra dictus fuit non valet. Et si hoc posito esiodi de
 loco esset vera tunc necum locus esset sed mirabilis esset potentia loci cum
 eū mirabile sit quod sua potestate transiit admirantem nihil esset adeo ad-
 mirabile sicut locus. Quia potentia loci hoc modo esset omnū prior z pre-
 nia omnibus principijs nature. Pñmū enim in natura est sine quo nullū
 aliorū esse potest. z ipm potest esse sine omnib⁹ alijs z hoc conuenit loco fm
 esiodū. Quia fm eum non destruit locus oib⁹ alijs destruct⁹ Sunt oia
 autem fm eum in loco ergo non perditur locus fm eū omnib⁹ entibus p^{ri}-
 tis. Et ratio sui dicti fuit quia dixit eum esse vacuum separatum ab omnib⁹
 que sunt sine quo etiam nihil entium fieri potest hoc aut supra ostensum ē
 esse falsum z postea magis ostendetur

Queritur Quotupliciter sumuntur differentie positionis in rebus
et quo ad naturam rei. **T**ripliciter autem ponitur quo ad nos. Primo per
iuxtaopositiones sicut aliqua columpna dicitur dextra que ponitur ad dextram
animalis z illa dicitur sinistra que ad sinistram animalis locatur. **Q**uod autem
illo modo non sumuntur differentie positionis secundum naturam probat Albertus
quia alia dextrum potest fieri sinistrum quia quod mihi modo est dextrum
per motum meum potest mihi fieri sinistrum. vel ex motu ipsius columpne. **S**ecundo
modo sumuntur per contrapositionem sicut patet de imagine in speculo
quia illa pars imaginis dicitur dextra que directe z diametraliter opponitur
nostro sinistro. Tercio ponitur per similem positionem. sicut fit in statuis quia
in illis hoc dicitur dextrum quod similitudinem habet ad dextrum nostrum.
Differentie vero positionis secundum naturam rei sumuntur penes diuersas con
trarias virtutes existentes in diuersis partibus eiusdem rei z sic sumuntur
diuersimode in celo in corporibus elementaribus z in animalibus sicut dis
fusus dicitur habet in principio secundi libri de celo z mundo.

Querit Quomodo phylosophus probat locum non esse So-
luto sex rationibus. Prima est zenonis. Si locus est;

Vell
 aequ
 tunc d
 incomp
 Etian
 siones
 no S
 puncte
 ulla. fe
 tus pi
 dū dī
 tū dī
 et nō
 ris a
 menr.
 locus
 et intel
 ¶ Q
 rem re
 farum.
 potest
 terna est
 re. Et
 fep. Et
 specul
 set vna
 tus loc
 tus pos
 non est
 ¶ C
 ergo lo
 locus d
 ii zenon
 ¶ E
 ratione
 eer. quia
 fe est q
 tionem
 locus si
 ¶ Ar
 corpus
 bene est.
 liguo ce

Quarti libri phisicoy

Vel esse corpore? vel incorpore? Non corporeus. quia tunc ad existentiam loci ei sequeretur simultas duorum corporum et penetratio dimensionum. et tunc duo corpora etiam essent in eodem quod est impossibile. Nec etiam incorporeus. quia locus secundum antiquos constat ex tribus dimensionibus.

Etiam esset contra testimonium antiquorum. sed quod habet tres dimensiones hoc est corporeum. ergo locus non est incorporeus.

Secunda ratio. Si corpus est in loco tunc termini corporis scilicet superficies linea et puncta erunt in loco. quia transmutato corpore de loco. transmutantur et ista. sed punctus non est in loco. quia si punctus esset in loco tunc locus puncti esset punctus. sed punctus et punctus non habent ad invicem distantiam et distantiam cum verumque sit indivisibile et indivisibile additum in divisibile non facit ipsum magis. ut patet sexto huius. Et si locus puncti non distingat a puncto. ergo nec locus superficies a superficie. nec locus corporis a corpore. Tercia ratio. Si locus esset vel esset elementum vel elementatum et quodcumque dicatur erit corporeum. Nec valet si dicatur quod locus est incorporeus cum sit elementum corporeum. quia ex incorporeis et intelligibilibus elementis nulla potest magnitudo sensibilis constitui.

Quarta ratio. quia unumquodque in entibus habet aliquam causalitatem respectu alicuius si ergo ponatur locus esse erit de numero quatuor causarum. vel ergo erit materia. forma. efficiens vel finis. sed nullum istorum potest dici ergo locus non est. Minor probatur non est materia. quia materia est intrinseca ei cuius est. et inseparabilis ab eo cuius est res salva manens. Etiam ex loco non fit res sicut ex materia. sed locus est extrinsecus et separabilis. Nec etiam forma. quia forma est principium constituendi rem in specie. si ergo locus esset forma. tunc omnium quorum unus esset locus esset una forma vel species. Nec etiam efficiens. quia locus est terminus motus localis. ergo non efficiens a quo est motus. Nec etiam finis. quia locus potius est propter rem locatam quam res locata sit propter locum. ergo non est finis.

Quinta ratio. Si locus esset tunc loci esset locus. sed hoc est falsum. ergo locus non est. Sequela patet. quia omne quod est. est in loco. si ergo locus esset esset in loco et per consequens loci esset locus. Sed hec ratio sufficit Zenonis probantis locum non esse.

Sexta ratio si locus esset tunc locus esset mobilis. sed hoc est contra rationem loci. cum locus sit immobilis. ergo locus non est. Sequela patet. quia res locata est mobilis et potest augmentari et diminui. ergo necesse est quod locus augmentatur et diminuat ad augmentationem et diminutionem corporis locati. Et concludit Aristoteles hic quod difficile sit scire an locus sit vel non sit.

¶ Locus est physice considerationis. si locus est mobilis. Consequenter patet quod omnia quae physice considerantur habebunt ordinem ad subiectum quod est corpus mobile. si vero Solutio licet locus non sit corpus mobile tamen bene est quedam proprietas siue passio alicuius corporis mobilis et sic in aliquo corpore mobile de loco verificatur.

28° q. 10° 2°
mobiles

Reparationes

Querit Quomodo soluit phs has rōnes **Solutō** soluit eas in fine huius tractatus de mpris duabz scz terciā z quartā. Et dicit q omēs iste rōnes intuntur falso fundamento. z facile solunt qd in eis presupponit q locus sit spaciū dimensionatum qd falsum est Si em locus esset spaciū dimensionatū. tunc rōnes iste cōcluderent sed hoc est falsum. ergo rōnes iste false sunt.

Querit Quare tunc phs non soluit alias duas rōnes scz terciā z quartā **Solutio** ideo quia ille rōnes dicunt q locus sit elementū vel elementatū causa vel causatus. sed nullus antiquū dixit q locus esset aliqd sroz. Et quia phs hic pcedit ex dictis antiquis quoz et ptra antiquos. ergo non soluit istas duas rōnes scz terciā z quartā

Querit Utrū locus sit materia vel forma. **Solutio** q nec ē forma nec materia. sed tamē phus. arguit ad vtrancz partem. Et pbat primo q locus sit forma. scdo q sit materia. Qd loc⁹ sit forma pbat sic phs. Locus continet formā p̄tinet. q locus est forma. forz me em est cōtinere z potentialitatem materie claudere sed hec rō Aristotelis facile soluit. quia peccat penes duplicem fallaciam. primo penes fallaciam equiuocatōnis. quia equiuoce continet z terminat locus z forma. quia forma continet z terminat intrinsece. Locus autē extrinsece continet z terminat. peccat etiam penes fallaciam consequentis. quia arguit ex puris affirmatiuis in secunda figura.

Querit Quomodo pbat phs q locus sit materia **Solutō** rōne z auctoritate. Rōne sic locus recipit. materia recipit. ergo locus est materia. q aut materia recipit manifestū ē. qz materia de se est indeterminata. ergo nata est recipere. Et q locus recipit clarum est. qd recipit corpus locatum. Auctoritate autē platonis pbat sic. qz dixit plato in timo q materia sit pandoxeos. id est locus formatū z sic dixit materiam esse locum. Sed hec rō. phans locum esse materiam etiam facile soluitur si cur pcedens peccat em penes fallaciam equiuocatōnis. quia equiuoce recipit locus z materia. Locus em extrinsece recipit. materia intrinsece. peccat etiam penes fallaciam cōsequentis. qd arguit ex puris affirmatiuis in secunda figura.

Querit Quomodo pbat phs q locus nec sit materia nec forma **Solutō** quinqz rōnibus ¶ Prima rō qd loc⁹ p̄t separari ab eo cui⁹ est re ipā salua manente. sed materia z forma non possunt separari remanente salua. ergo locus nō est materia neqz forma. Maior p̄t quia locus est sicut vas. sed vas potest separari a re contenta z reuerso. g. ¶ Secūda rō. qd aliis modis loquendi sumit ex parte loci. z aliis ex parte materie z forme. ergo locus nō est materia vel forma. Añs patet. quia ex parte loci dicimus corpus aliqd esse hic vel ibi. sed ex parte forme vel materie non dicimus corpus hic vel ibi esse. imo ex parte forme dicimus corpus esse z ex parte materie dicimus hoc esse ¶ Tercia rō z pcedit contra platonē. Si locus esset materia vt voluit plato tunc sequeretur q dicerent

Quarti libri physicoꝝ

in loco, qđ tamen plato negauit. qđ dixit ideas esse nulsq̃. Sequela patz. qđ participatum est in participante. sed idee participant a materia. si ergo materia esset locus idee participante a materia essent in loco. ¶ Quarta rō. si locus esset materia vel forma sequeretur vnum istorum incōuenientū. scz qđ vel res naturales essent immobiles. vel qđ loci erit locus. Sequela patz. qđ res illa dī immobilis localiter que est in suo loco naturali. si ergo materia vlt for ma esset locus. res naturalis habēs materiā z formā erit in loco suo. z per psequens erit immobilis. Si autē hoc nō obstante dicat res moueri localit ter. tūc sequeretur qđ loci erit locus. qđ quod mouetur est in loco. si ergo materia z forma que dicitur locus dicatur moueri erit in loco. et loci erit locus. et sic esset pcellus in infinitū. quod implicat. ¶ Quinta rō. corrupta re naturalī nō corrūpitur locus. sed corrupta re naturali corrūpitur forma z etiā materia sūm elem esse materiale. ergo locus nō est materia vel forma

Querit Quot sunt modi essendi in fm phm in textu Solō octo. quorum primus est. quo pars integralis est in suo toto. qđo paries est in domo z digitus in manu. Secundus est quo totū integrale est in suis partibz. qđo domus est in tecto pariete z fundamento. qđ totū vniuersaliter sumptū non est pter partes suas. ¶ Tertius est quo spēs est in genere. sicut homo in aīali. ¶ Quartus quo genus est in specie et vniuersaliter sicut id quod est pars essentialis spēi in definitione spēi est. partes autē spēi sunt genus z differentia. z sic aīal est in homine. ¶ Quintus est sicut sanitas est in pplexione calidorum z frigidorum. z vniuersaliter sicut forma est in materia. ¶ Sextus quo res est in causa efficiēte dictus fm metaphorā. sicut regimen et gubernatio grecoꝝ est in rege grecoꝝ. ¶ Septimus quo res est in fine sicut in suo optimo. sicut virtus in beatitudine. z iste modus est magis vicinus vt dī Albertus octauo modo qđ pcedens. ¶ Octauus est quo locatū est in loco. qđo vinus dī esse in vase. Et iste modus est pncipalissimus. et de eo est hic ad ppositum solum. quia valet ad pscrutandū definitōem loci sub quo mō octauo pprehenditur. scilz qđ aliquid est in tempore. qđ locus habet talem puenientiam cū tempore qđ ambo videlz locus z tempus mesurant extrinsece. Et summatur modi isti in hīs versibus. Insunt pars totū. species genus. z calor igni. Rex in regno. res in finē. locoqz locatum

Ad Plures sunt modi essendi in qđ octo. Probat. qđ sicut est aliquis modus quo locatū dī esse in loco. sic etiam erit aliquis modus quo aliqd erit in tpe Solō ille modus quo aliqd dī in tempore pprehenditur sub octauo mō vt dictū est. quia locus z tempus habent aliquā puenientia in hoc em pueniūt qđ ambo mesurant extrinsece z sunt passioēs corporis extrinsece

Ad Est aliquis modus quo aliquid dī esse in signo. sicut veritas in ppositione. ergo erit plures qđ octo Solō ille modus non est realis z pfectus. ergo hic nō ponitur. Vel dicitur qđ non ppe aliquid dicitur esse in altero sicut in signo. sed potius ad alterum vel ad signū. qđ relatiuū potius dī esse ad cor relatiuū qđ in cor relatiuū

Reparationes

Querit Utrum fm vltimū istorum modorum vñi z idem po-
test esse in seipso. aut nihil idem in seipso esse potest. sz om-
nia que nūq sunt aut in alijs a seipsis. **Solo.** duplt dicitur aliquid esse in
alio. Aut dicit esse in alio fm se. aut fm alterum. siue fm accidens. siue fm
partem. Primo modo est impossibile idem esse in seipso. Secūdo modo est
possibile idem esse in seipso. Lūus rō est. quia pringit quandoq totū aliq
duas pringere partes z a qualiter earum denominari. et sic illud quod inest
parti pringit sibi inesse fm alterum. z sic totum dicit esse in seipso. Pūius est
exemplum. totus homo dicitur albi ppter corpus album. z corpus dicitur
album quia superficies est alba. Et totus homo dicit sciens quia ratiocinati
uū eius est sciens. et sic cum homo z albus sint idem. z albi inest homini. cō-
tingit album inesse sibi nō per se sed p alterum a quo totum denominatur.
et hoc nō amphora vini est in amphora vini. Quia amphora vini potest
accipi pro toto quod pstituit ex vino z amphora. Sicut trito sermone dices
re solemus. iste habet decem dola. z intelligimus q habet decem dola vi-
ni. qz dolium vel amphora pstituit accipi pro dolo vel amphora plena vi-
nis. Totum ergo pposituz ex dolo z vino nominat nomine doli. quod ta-
men solum est pars illius totius. Si em queratur ab eo in quo sunt. dola
sua. dicit q in vasis suis. quia accepit dolium p vino mensurato per doliū
et hoc dicit esse in dolijs que sunt vasa. et sic dicimus q aliquis potavit sex
amphoras vini. z tamen manifestum est q non bibit vasa sed vinum quod
est per vas mensuratum. Unde vinum denominatur nomine vasis. z sic
cum tantum vini est in amphora dicimus amphoram vini esse in ampho-
ra vini. Et sic fm aliud z nō fm seipsum dicit esse in seipso. Unde si queratur
quantum vini est in amphora. respondere debemus q amphora vini est in
amphora.

Querit An aliquid potest esse in seipso primo **Solo.** nō. quid
aut sit esse in seipso primo intelligit ex opposito suo. scz nō
esse in seipso primo. Et sic dicit phs q albi nō est primo in corpore. sed al-
bum dicitur esse in corpore quia est in superficie que est in corpore. Et simi-
liter scientia nō est in homine pmo. sed est primo in anima. quia ratio dispos-
ita est fm scientiam. z fm has partes sunt denominationes totius euz ta-
men partes sint. quia totus homo dicitur albus z sciens. Et eodez modo
amphora z vinum quādo sunt diuisa seorsum. z vinum nō est mensuratu
per amphoram tunc nō sunt partes inuicem. vt dicatur amphora vini vi-
num. sed cum sunt simul z sunt mensurata vina per amphoram tunc sunt
ambo vno nomine nominata quod est amphora. z tunc neutru est in se
ipso. z cum sic sint partes eiusdem pleni tūc erit quodāmodo idem in se
ipso. quia totum pleni dicitur amphora vini. et iterū pars eius dicitur am-
phora vini. eo q vinū mensuratum per amphoram dicitur vini amphora.
et sic vere dicimus q iste bibit amphoram vini. z tamen amphora z vinū
sunt diuersa specie sicut superficies z albedo. Ex quibus patet q eē primo
in alio est fm se totum esse in alio. et hoc modo scientia non est in homine ne-
q etiam albedo

Quarti libri phisicorū

Querit Quomodo ostenditur q̄ non potest aliquid primo esse in seipso. Solutio dupliciter. scz inductione & ratione. Inductione patz in singulis modis essendi in: quia neqz totum est totū sui ipsius. neqz pars est pars sui ipsius. neqz aliquid est genus sui ipsius. neqz species sui ipsius. & sic nihil est in seipso. ¶ Ratione vero ostēditur sic. quia tunc sequeretur q̄ idem esset continens & contentum. et oporteret vtrūqz illorum esse vtrūqz per definitionem. puta oporteret q̄ amphora esset vinūz et amphora. & vinūz etiam esset vinūz & amphora. si vere & primum & p se idem esset in seipso. et sic amphora non caperet vinūz per modum vasis continentis & mensurantis. sed potius inquātum ipsa per definitionem esset vinūz. quia definitio sua esset definitio vini. nec vinūz esset in amphora per definitionem propriam. vt liquor contentus et mensuratus ab amphora sed potius inquātum idem esset amphore. sed ista sunt impossibilia. igitur &c.

Querit An idem potest esse in seipso primo per accidens fm illū modum quo dicitur aliquid esse in alio sicut in vase hoc est an idem fm se totum potest esse in alio. Solutio non. quia tunc sequeretur q̄ duo corpora essent in eodem loco. quia tunc amphora fm propriam definitionem sumpta erit in seipsa per accidens. & iterum vinūz erit in eadem. et sic in eodem loco erunt vinūz & amphora. Quia illud cuius natura & ratio est esse receptivum contingit esse in seipso. Et similiter illud cuius est ipsum receptivum. sicut est vinūz si amphora dicatur vini esse receptiva. sed impossibile est duo corpora in eodem loco esse per se vel per accidens. ergo idē nō potest esse in seipso.

Querit Quomodo soluitur ratio zenonis superius mora de loco qua arguit si locus est tunc locus erit in loco. & ille iterum erit in loco. et sic erit processus in infinitum. Solutio philosophi sic quia falsum dicit in hoc q̄ omne quod est in loco est. sed verum dicit in hoc q̄ dicit locum esse aliquid. et in hoc q̄ dicit ipsum esse in aliquo. sed non est in alio sicut in loco. sed est in alio sicut sanitas est in contemperantia calidi & frigidi. que est sicut habitus in equalitate complexionis. Et est in aliquo sicut color est in corpore qui est in eo sicut passio in suo subiecto. et vniuersaliter sicut forma est in sua materia. et ita locus est in alio sicut terminus et superficies in corpore terminato p superficiem. quia postea dicitur q̄ est superficies corporis ptinētis siue locantis.

Arguitur Dici de presupponit esse in. sed idem dicitur de seipso. ergo idem est in seipso. Solutio. maior illa non est vniuersaliter vera in qualiter predicatione. sed solum maior illa est vera in predicatione nō idēptica. Nā in omni predicatione identica in qua idem predicatur de seipso dicit de non presupponit esse in simpliciter. vt manifeste dictum est prius.

Reparationes

Ad dicimus deū esse in seipso. et dicimus subam esse in seipso. sicut dicimus accidens esse in alio. ergo idem potest esse in seipso. Solo aliquid dicitur tene esse in seipso negative. sed non positive. pro tanto enim dicitur deus esse in seipso. quia non est in alio et substantia in seipsa. quia non est in alio sicut accidens in subiecto

Ad Totū nihil aliud est quā sue partes simul sumptæ. sed quælibet pars est in toto. ergo idem est in seipso sicut se totū. Solo. partes sunt in toto et contra. non sicut partes eadē sunt. sed sicut partes sunt diuersa siue distinctionem aliquā habent. Cuius est exemplū. genus et species sunt eadem sicut esse. et ideo ut sic non est genus in specie. sed genus est in specie inquantum distinguit ab ea sicut rationem. et sic est de toto et partibus.

Queris Quot sunt conditiones siue proprietates loci quas ponit philosophus. Solo quinque. Prima. locus prius locatū. et nihil locatū est extra ipsum. id est locus forinsecus circūscribit locatū. et nihil est eius. et per hoc differunt a figura et forma locatū que est aliquid eius. Secunda. locus proprius est equalis corpori locato hoc modo equalitatis quia non est maior neque minor eo. Tercia. nulla res locata est sine loco. tamen separabilis a quo libet re locata. sicut materia a qualibet forma. Quarta in loco sunt sursum et deorsum. ante et retro. dextrū et sinistrū. que appellantur differentie positionis. Quinta unūquodque fertur ad suū propriū locū et in illo naturaliter quiescit. sicut videmus experimentaliter in elementis. quia elementorum duo feruntur sursum et uno deorsum.

Queris Quotplex est locus. Solo duplex. scilicet communis et proprius. Communis dicitur qui est plurimū corporū potentiū. Exempli gratia. ut aer est locus communis nobis. dicimur enim esse in aere. quia sumus in certa parte aeris. Et in terra. quia in certa parte terre. Et in camera. quia in certa parte camere et sic de alijs. Proprius dicitur qui solum unius adequate est contentiū. Unde locus qui proxime et per se prius et circūdat locatū dicitur locus proprius. et ille est equalis locato suo ut dictum est non maior neque minor eo

Ad Locus proprius est plurimū corporū potentiū. ergo. Probat. quia superficies præcaua celi est locus ignis. et tamen plura corpora prius. Solo præcaua superficies celi potest dici locus proprius et etiam locus communis. Proprius enim dicitur respectu corporis quod proxime prius et locat scilicet respectu ignis. Sed dicitur communis respectu omnium aliorum que non prius. Ex quo patet quod idem locus potest dici proprius et communis respectu diuersorum locatorum

Ad Locus proprius excedit suū locatū. ergo non est equalis suo locato. per barur. quia ignis est proprius locus ipsius aeris. et tamen excedit aerem in decuplo. Solutio ignis proprie non dicitur locus ipsius aeris. sed vltima superficies ipsius ignis. Quis enim ignis sicut suam totam quantitatem in decuplo excedit aeris quantitatem. tamen vltima superficies præcaua sicut quam locare dicitur est equalis. et sic corpus locans est bene maius corpore locato. sed non locus. quia locus est vltima superficies corporis locantis.

Philosophus
in 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

et per hoc
dicitur
locus

et per hoc
dicitur
locus

Ad

na pba
lurio all
rum. qu
no est a
dem. ha
rudimen
cōmen
talis p
eius cor
possum

Ad

us defi
quid se
habita
ant solu

Ad

bula. p
em corp
ex quere
ideo si ce
pncipiu
bus dan
lum mo
cunt qu
quem se
no. Alu
em qd au

Ad

cat locum
pus quo
dens. Et
cicdus q
uerlaltre
se mouer
uen. et ill
et scientia
et scientia
et scientia

Quarti libri physicorū

¶ Locatum corpus habet tres dimensiones. locus autē habet solum duas. ergo locus non potest esse equalis corpori locato. Consequētia probatur. quia equalitas est rerum differentium eadem quantitas. Solutio alteri. equalitas loci et locati est accipienda secundum extensionem quantitatum. quia locus vero proprius non extenditur ultra quantitatem locati. sed non est accipienda secundum equalitatem dimensionum. Vel dicendum est secundum eundem. licet locus non habet tres dimensiones secundum essentiam sed tamen secundum longitudo et latitudinem. habet tamen tres secundum virtutem. quia est verissime continens effectum. et est principie causa in eo quod locatum est. Omnis autem talis principie loci finitur et terminatur per effectum ad centrum locati. et ideo eius continentia est secundum profundum. quod pergit usque ad centrum locati. et sic possumus dicere quod locus est equalis locato.

¶ Queritur Quot additiones requiruntur ad bonam definitionem. Solo tres. Prima est definitio explicabit quid est ipsius definiti. Secunda est. definitio non solum dicit quid. sed etiam propter quid scilicet passiones et proprietates perveniant definiti. Tercia. quod assignata et habita definitione omnes argumentationes obiecta et difficultates vales ant solui ex definitione.

¶ Queritur Quomodo plus docet venari definitionem loci ex his dictis conditionibus. Solo. premitit quatuor primum. Primum est quod non quereretur locus nisi esset motus secundum locum. Quis enim corpora physica quiescant in propriis locis suis. non tamen locus scitur sic ex quiete sicut ex motu. quia motus est sicut habitus et quies sicut privatio. et ideo si cognoscatur aliquomodo locus per quietem. tamen illius cognitionis principium sumendum est a motu propter hunc motum localem. celum a qui busdam maxime putatur in loco esse. quia semper est in motu. habet enim celum motum localem per se. ut inquit dominus Albertus. Nec verum est quod dicunt quidam quod solum movetur secundum situm. Motus autem secundum locum per quem scitur locus est duplex. quidam est per se secundum locum. sicut loci mutatio. Alius est secundum locum ex consequenti. sicut augmentatio et diminutio. Id enim quod augmentatur accipit maiorem locum. et id quod diminuitur minorem.

¶ Secundum primum est quod mobile quod movetur motu tali qui indiget loco est duplex. Quoddam est quod movetur per se secundum locum sicut corpus quod per se habet esse in loco. Et aliquid movetur secundum locum per accidens. Et hoc contingit dupliciter. quia uno modo aliquid movetur per accidens quod tamen natum est per se moveri. sicut digitus in manu et vniuersaliter pars integralis in toto. quando enim hec separantur a suis totis per se moveri possunt. Alia sunt mobilia per aliud. quia nunquam possunt per se moveri. et illa sunt inseparabilia ab his in quibus sunt sicut forme. ut albedo et scientia que non transmutant locum nisi per illa in quibus sunt.

¶ Tercium primum est quod duplex est locus. scilicet proprius et communis. ut supra videtur.

¶ Quartum primum est. quando principie non est diuisum a consuetudine.

*¶ Queritur si locus
nisi ex se
bonum sit*

Reparationes

tento. sed p̄tinuū ei tūc p̄tentū nō est in p̄tinentē sicut locatum in loco. s; p̄tius sicut pars in toto.

Queris Quomodo p̄bus pbat istud quartum preambulum. Solō duab; rationib;. Prima est. locatum nō mouetur simul cum loco. sed quando aliquid est continuū alteri tūc mouetur simul cum eo. ergo tunc nō est in eo sicut locatus in loco. sicut visus ē in homine. nō sicut locatum in loco. sed sicut pars in toto. ¶ Secūda ratio est. quia est alius modus essendi in quo pars est in toto et locatū in loco. quia locatus est in loco sicut vinum in vase et aqua in cado. sed sic nō est pars in toto. et hoc insinuat diuersitas motus eorum. quia manus cum corpore mouetur et nō de corpore ad corpus. Aqua vero mouetur in cado et etiā de cado in cadu.

Queris Quomodo p̄bus inuestigat genus ipsius loci. Solō sic quia fere locus p̄m genus suum est vel forma vel materia aut spacium dimensionatum. aut extrema cōtinentia. et hoc est extremis eas corporis p̄tinentis. sed nō potest esse aliquid p̄morum trium. ut manifestū erit ex dicendis. ergo est terminus siue extremitas corporis p̄tinentis.

Queris Quomodo pbat p̄bus q̄ locus nō est forma. Solō sic. Quia etsi forma sit terminus et similiter locus terminus. tamen nō eodem modo. quia forma est terminus illius rei cuius est forma. sed locus nō est terminus illius cuius est locus. puta locati. sed est terminus corporis locantis. eo q̄ est superficies p̄caua ambiens locatum.

Queris Quomodo ostendit p̄bus q̄ locus nō est spacium dimensionatum. Solō duabus rationibus. Prima antiqui dicebant locum esse spacium p̄tentum inter latera corporis p̄tinentis sicut spacium quod est inter latera vasis. sed si hoc poneretur tūc essent infinita corpora simul. quia sicut hoc spacium separatur se habet ad totum locatum ita ad partes. sed est locus totius per se. ergo etiam partium per se erit. cum ergo corpus tale habet infinitas partes. ergo illis partibus correspondent infinita loca. et cum partes sint simul in toto. sequeretur q̄ infinita loca essent simul. ¶ Secūda ratio est. si locus esset spacium dimensionatum p̄tentum inter corpus locatum et locans. tunc locus esset mobilis. sed hoc est falsum. ergo nō est spacium dimensionatum. Sequela probatur. q̄ transmutato corpore simul transmutatur distantia que est inter partes corporis cū g̃ ista distantia ab aduersariis ponatur locus sequitur positum.

Queris Quomodo p̄bus ostendit q̄ nō est materia. Solō duabus rationibus. Prima est quia videtur diuersis modis loqui de designando materiam et locum. quia designando successionem localem dicimus vbi nūc est aqua. ibi prius fuit aer. sed designando successionem formarum dicimus q̄ id quod prius fuit aqua nūc est aer. ¶ Secūda ratio est quia materia nō est diuisa a re cuius est materia neq; p̄tinet id cui? est materia. locus vero vtrūq; istorum habet. Concludit ergo q̄ locus sit terminus corporis p̄tinentis tanq̄ a sufficienti diuisione.

Quarti libri physicorū.

Queritur. Que est differentia ponenda in definitione loci. *Solutio.* Immobileitas. Et hoc probatur philosophus dupliciter. Primo autoritate antiquorum qui dicebant spacium cōtentum intra corpora esse locum. quia dicebant ipsum esse immobile. Secūdo dicit philosophus quod locus est sicut vas. Est tamen differentia inter vas et locum. quia vas est locus transmutationis. quia transmutatur cum vasato. locus autē qui est sicut terminus est immobilis. Et ideo est duplex locus. vnus est locus per se. et ille est terminus siue superficies immobilis. et talis est locus corporum simplicium sicut elementorum. Alius est locus qui est sicut vas. et ille est mobilis. et est locus per aliud. Ergo cum in tali loco mouetur id quod est in eo siue locatum. sicut nauis mouetur in flumine. tunc magis mouetur in eo sicut in vase quā sicut in loco p̄tinente. quia locus de se vult esse immobilis. et ergo si flumen dicatur locus nauis. conuenientius totum flumen dicatur esse locus et terminus quā superficies fluminis. Totum enim flumen est immobile et mouetur secundum partes. et ideo partes sunt sicut vas et totum sicut terminus immobilis.

Queritur. Que est definitio loci que colligitur ex predictis. *Solutio.* Philosophus. Locus est terminus continentis primum immobilis. quā p̄muniter sic ordinamus. Locus est superficies corporis p̄tinentis immobilis primum. id est terminus corporis p̄tinentis et nō p̄tenti. Et primum acceptum ibi aduerbialiter est determinatio illius participij p̄tinentis. *ut per hoc videtur in fine dicitur*

Ad. Locus et corpus sunt distincte species quantitatis. ut dicit philosophus in predicamentis. ergo nō potest superficies de loco predicari. *Solutio.* Locus nō est tantū superficies corporis sed est vltima superficies siue terminus corporis p̄tinentis. nec etiam inconveniens est superficiem de loco predicari. quia ut dicit Albertus in metaphysica sua locus realiter est superficies. licet in predicamentis ubi philosophus considerat locū quasi mathematicē. ut ibi dictū est ponat spēs distincta a superficie.

Arguitur. Locus est considerationis physice. ergo est mobilis. Probat. quia philosophus nō considerat nisi mobilia. *Solutio.* Alteri. locus est bene mobilis per accidens ad motum ipsius corpus locantis cuius est superficies. sed nō mouetur motu corporis locati. et ideo accidit loco hominis et lapidis moueri. *Ad dicendum est quod in loco sunt tria consideranda.* scilicet materiale loci quod est superficies corporis cōtinentis. et sic est mobilis cum corpore locante. ut dictum est. Secūdo consideratur in loco formale. et hoc est duplex. scilicet formale mathematicū et formale physicū. Formale mathematicū est certa distantia alicuius loca et a potis mudi. et ita est locus omnino immobilis. quia talis distantia semper est eadem. et communiter ponitur illa distantia in genere relationis. Formale vero physicū ut inquit dominus Albertus est virtus celestis diffusa a primo locante que est subiective in corpore locante. eo quod tale tangit. primo for-

Locus est

*per hoc videtur
quia dicitur
etiam*

Reparat iones

marum et perfectum. Est autem superficies profunda corporis superioris quod am-
bit locatum. ergo in illa diffunditur virtus illa, et hoc modo profunda orbis lu-
ne est formatum et perfectum materie in specie ignis. Et profunda ignis est
formatum et perfectum materie in specie aeris. et sic descendendo in elemen-
tis et elementatis

Queritur Quotupliciter dicitur aliquid esse in loco. Solum du-
pliciter. scilicet primo potentiam quomodo partes alicuius totius
integralis dicitur esse in loco. Exemplum est ut si sit aliquod continuum quod
est simile partium illud totum actu in loco est. partes vero eius manen-
tes in ipso sunt in loco potentia. si vero diuidantur sunt actu in loco. Et dis-
tinguitur notanter de toto continuo quod est ex partibus similibus. quia partes
dissimiles siue heterogenee quando etiam sunt in toto quandoam videntur
habere diuisionem. et ideo magis sunt in loco quam partes similes. Alio mo-
do dicitur aliqua in loco esse secundum actum. et hoc dupliciter. Uno modo per se
Alio modo per accidens. Per se sunt illa que habent extra se aliquid circū-
scriptum sicut substantie ut fortes plato et similia de genere substantie. Per
accidens que non habent aliquid extrinsecum circūscriptum. sed gratia alte-
rius dicitur locari. sicut anima et accidentia

Queritur Quomodo vltima sphaera dicitur in loco. Solutio
est in loco per accidens gratia centri. Et ratio est. quia ab
eo dicitur aliquid locari a quo sortitur suam immobilitatem secundum venerabiles
dominos aliterum. sed vltima sphaera sortitur suam immobilitatem a centro
ergo ab eo dicitur locari. ut postea etiam patebit diffusius

Ad Locus erit equalis locato et proxime ipsum circūscriptum. sed cen-
trum non est equalis vltime sphaere. ergo vltima sphaera non est in
loco gratia centri. Solutio argumentum bene probat quod centrum non sit
locus celi. ita quod celum centro circūscribatur. Sed dicitur in loco gratia cen-
tri. eo quod capiat suam immobilitatem a centro. hoc enim est de ratione circuli quod
describat circa centrum a quo omnes linee duce sunt equales

Queritur Quotupliciter dicitur aliquid esse in loco. Solum triplici-
ter. Primo circūscriptum. Et hoc dupliciter. Primo actiue
quia circūscribit actiue. et sic vltima sphaera est in loco. quia omnia alia circūscri-
bit et cōterminat. Secundo passiue. quia scilicet loco circūscribitur. et sic omnia
corpora intra vltimam sphaeram sunt in loco. Secundo definitiue. et sic aliqd
dicitur esse in loco in quo operatur quod angeli siue substantie spirituales dicitur esse in
loco. Tercio repletiue. et sic prima causa est in loco. et hoc triplici-
ter scilicet per essentiam. per presentiam. et per potentiam

Queritur Quomodo philosophus soluit rationes probantes
locum non esse. Solutio. vltimam rationem primo sol-
uit. que fuit illud quod augetur est corpus. sed locus augetur cum corpore
locato. igitur est corpus. volens quod locus non augetur per se. sed accedit sibi augeri.
quia corpus sine loco esse non potest. igitur ipso aucto necessario maiorē occupat lo-
cum. Si vero diceretur quod locus esset spacium diuisionatum tunc per se augetur

Quarti libri physicoꝝ

Querit Quomodo soluit rō secunda superius posita qua dicebatur q punctum esset in loco. z sic idem esset punctum et locus puncti. Solutio illa rō etiam nō pcedit nisi diceretur locus corp⁹ hoc autē falsum est. ergo corpus per se est in loco. dimensiones vero et principia dimensionum sicut puncta p accidens. ¶ Et prima rō que fuit q duo corpora essent in eodem loco soluit eodem modo quia hoc sequeretur si locus poneret spaciū dimensionatū. modo dictū est supra q loc⁹ est superficies. ¶ Quinta rō qua dicit si locus esset tunc esset in loco siue alicubi sol⁹ utur finaliter sic falsum est quod inferitur. sed est in aliquo non quidem sit in loco. sed sicut in subiecto. in locante scz corpore.

Secundus tractatus de vacuo

Quis pbs determinauit de loco. De psequenter in secō tractatu pbs vult determinare de vacuo. Et dicit sic. q eodez modo est physici p̄siderare de vacuo sicut de loco. si est aut non est. z si ē quō est aut qd est. qz sicut antiqui locum ponunt sicut vas quoddā ita z vacuū quod qñ habet in se molem corporis tunc est vas pleniū. z qñ non habet tunc est vas vacuū z sic locus vacuus z plenus idem sunt subiecto sed rōne differunt.

Querit Utrū physicus habeat considerare de vacuo. Solutio sic z rō est. quia physicus habet considerare de loco. g de vacuo. Cōsequentia tenet quia vacuū est loci p̄tiano. sed oppositorū est eadem scia. qz p̄tatio p̄supponit habitum.

Ar De non ente non est scia. sed vacuū est nō ens. ergo de vacuo non potest esse scia. z p̄tatio physicus nō habet determinare de vacuo.

Solutio de non ente simpliciter nō potest esse scia aliqua per se. sed tē ne per accidens. inq̄tū videlicet aliquibz videt habere rōnem entis. Cū ergo multi antiquoz dixerunt vacuū esse necessariū fuit de eo determinare ostendendo ipsum non esse.

Querit Utrū antiqui sufficienter ostenderūt vacuū non esse. Solutio nō. z rō est. Quia solum ostenderūt vacuū nō esse in particulari. z non in vniuersali non esse vacuū. sed hoc non sufficit quia oportuit vniuersaliter ostendere vacuum non esse. ita q nullus locus sit vacuus. sed ois talis est aliquo corpore repletus.

Querit Quomodo ostendebant vacuū nō esse licet insufficienter. Solutio sic aer est aliquid. ergo vacuū non ē. Cōsequentia pbatur q̄ illa que dicuntur vacua cōter sunt plena aere. Quis p̄tatur. q̄ aer ē corpus sensibile. qd pbabāt duobz exemplis. Prīmū exemplū sumitur de vere impleto aere. q̄ impletus potest suffere pondus magis in aqua q nō posset suffere si non esset impletus. Secūdū exemplum q aer fortis est monstrat in clepsidris q sunt instrumēta furantia aquas. Quia cleps est verbū grecum qd idem est qd furor z hydros aqua. nam aer existens in vase non permittit aliquod corpus scz aquā ingredi nisi p̄s

Reparationes

elabatur aer. Est autem clepsidra ut inquit Albertus instructa in duas superius et inferius habens collum cum ore paruo. quod digito obstrui possit. et inferius elatum multa habens foramina in fundo. quod cum infusum est aqua. si obstruat superius foramen non egreditur aqua inferius. et hoc illi dicebant accidere propter vim aeris aquam detinentis. Et erant decepti. quia licet verum dicebant in hoc quod dicebant aerem aliquid esse. non tamen propter vim aeris aqua stat in vase. sed ideo quia vacuum nihil est. et ideo oportet superficies corporum esse continuas. et ideo aqua nullo modo separatur ab aeris superficie donec aer ipsam ea densitate de necessitate sequi possit et alius aer ipsam. et hoc est quando superius foramen aperitur.

Queritur Quam diversimode antiqui locuti sunt de vacuo. Solutio quidam antiquorum locuti sunt naturaliter de vacuo. quidam vero innaturaliter. Naturaliter loquentes diversificant. quia quidam corporum posuerunt vacuum esse spacium separatum extra corpora. Alii dixerunt vacuum esse imbibitum corporibus. Et hoc iterum dupliciter. quia quidam dixerunt ipsum imbibitum corporibus per distinctionem partium plenarum a vacuis. Alii autem per indistinctionem partium plenarum a vacuis.

Queritur Quomodo probabant vacuum esse spacium separatum extra corpora. Solutio sic. Motus localis est. ergo vacuum est. Consequenter probabant. quia quoniam corpus localiter movetur vel suscipitur in plenum. vel vacuum non potest. quia tunc duo corpora essent in eodem loco. ergo suscipitur in vacuum. et per hoc vacuum est. Alii autem scilicet per motus et melius ex eodem fundamento negaverunt motum localem quia volebant concedere vacuum. Sic enim arguebant. Si motus localis est necesse est vacuum esse. sed vacuum non est. ergo motus localis non est. Non autem oportet negare motum universalem. aut particulariter propter vacuum. non universalem. quia vacuum existere non oportet negare motum alteracionis. quia contingit aliquid alterari sine motu locali. Etiam negato vacuo non oportet negare motum localem. quia in pleno potest aliquid localiter moveri per hoc quod unum corpus cedit alteri. Melius vero quod negabat motum localem posuit vacuum ens et immobile.

Queritur Quomodo antiqui probabant vacuum esse imbibitum corporibus. Solutio duobus rationibus. et uno sensibili signo. Prima ratio sumitur ex condensatione corporum. Quia in condensatione corpora ingrediuntur in se invicem. et in rarefactione elabuntur a se invicem. ergo necesse est vacuum esse intra corpora imbibitum. Consequentia patet. quia partes sic ingredientur vel recipiuntur in plenum vel in vacuum. Non in plenum ut patet. ergo in vacuum. et per consequens vacuum est. dicunt enim quod quedam sunt res quando ex ipsis impleta sunt vasa usque ad summum. adhuc videntur coeuntia et calcata in minora spaciosa vacua que intra se habent sicut dicunt fieri de vino. Cum enim dolia plena sunt. adhuc recipiunt vires paruos et tenues. et precipue recipiunt corpora tenuia paulatim immixta. sicut carthenas vel nimios. ita quod expertum est quod vas parvum plenum

Quarti libri physicorū.

vino vsq; ad summū adhuc recipit multos nummos parue percussure et tenuis. Et causam illius dicebāt esse. quia corpora illa intrant in spacia vacua que sunt intra vinum. postq; vinum fuerit compressum et condensatum per corpora que immittuntur in ipsum.

¶ Secunda ratio sumitur ex parte augmentarōnis. sic enim arguebāt augmentatio est. ergo necesse est vacuum esse. Cōsequentia patet quia augmentatio fit per appositōnem nutrimenti quod est corpus. nutrimentum autem appositum vel suscipitur in plenum vel in vacuum. non in plenum. ergo in vacuum. ergo vacuum est. Tercio signo sensibili seu experientia sic probabant de vase impleto cinerib; nam cū ingreditur tale vas de aqua quasi non esset cineribus plenu. sed talis aqua non suscipit in plenu ergo in vacuum et per consequens vacuum est.

Querit̃ Quare vas plenu cineribus vel farina tannū vel plus recipit aque q̃tum vas vacuum. Solutio. Alterit̃ri bus de causis. et q̃uis verū sit de cinerib; melius tamen inuenit̃ in farina. ita q; q̃to farina fuerit subtilior tanto plus recipit aque. ita q; quandoq; recipit plus aque q̃ vas vacuum capere poterat. Prima causa huius est cōmiscibilitas. quia subtilis est cinis et precipue farina et cōmiscet̃ aque. et terminat eam. et aqua continet farinam et efficitur vtrūq; retentiū alterit̃rius.

¶ Secunda causa est porositas cineris et farine. quia aqua retinetur in poris cineris et farine. quia farina habet poros obliquos ex quibus non potest effluere aqua. et ideo magis continuat̃ per aquam et aqua euaporans se continue manet indurata. Cinis magis habet poros amplos et rectos et ideo fortiter quidē aquam fortiter. sed non bene retinet. et ideo aqua euas̃ porante et effluente cito discontinuatur cinis. Tercia causa est corruptio aque s̃m partem a siccitate cinerum que sunt reliquie ignis quādo em̃ diuiditur in partibus cineris et miscetur tunc corrumpitur in parte cui⁹ signū infallibile est quia quando postea exprimitur non tanta est quantitas quādo infundebatur. et minus ē etiam de cineribus q̃ prius. et hoc potius euenit in farina quia in eis poris transuersis retinet̃ ita q; forte nulla aqua exprimi posset quādo bene admixta fuerit farine.

Querit̃ Qui sunt innaturaliter locuti de vacuo. Solutio. Pythagorici qui dicebant vacuū esse necessarium vniuerso. ppter distinctōnem corporum. quia non possunt corpora sine vacuo ab inuicem distingui. Dixit em̃ pythagoras q̃celum esset magnū animal. extra qd̃ esset vacuum infinitum. et hoc vacuū sic attractum a tali magno animali ad intra distingueret corpora in illo magno animali contenta.

Querit̃ Quot sūt definitiōes vacui quas ponit philosophus. Solutio tres. due inutiles et falsę et vna vera. Et p̃ma definitiō fuit ip̃oz at̃iquoz q; dixerūt. Vacuū ē loc⁹ i q̃ nihil ē accipiendo locū non pro superficie corpis p̃tinetis s; p̃ capacitatem ei⁹ libz rei q̃libz mō dicta

1m
1. vas plenu
2. aqua
3. farina
4. cinis
5. aqua
6. farina
7. cinis
8. aqua
9. farina
10. cinis
11. aqua
12. farina
13. cinis
14. aqua
15. farina
16. cinis
17. aqua
18. farina
19. cinis
20. aqua
21. farina
22. cinis
23. aqua
24. farina
25. cinis
26. aqua
27. farina
28. cinis
29. aqua
30. farina
31. cinis
32. aqua
33. farina
34. cinis
35. aqua
36. farina
37. cinis
38. aqua
39. farina
40. cinis
41. aqua
42. farina
43. cinis
44. aqua
45. farina
46. cinis
47. aqua
48. farina
49. cinis
50. aqua
51. farina
52. cinis
53. aqua
54. farina
55. cinis
56. aqua
57. farina
58. cinis
59. aqua
60. farina
61. cinis
62. aqua
63. farina
64. cinis
65. aqua
66. farina
67. cinis
68. aqua
69. farina
70. cinis
71. aqua
72. farina
73. cinis
74. aqua
75. farina
76. cinis
77. aqua
78. farina
79. cinis
80. aqua
81. farina
82. cinis
83. aqua
84. farina
85. cinis
86. aqua
87. farina
88. cinis
89. aqua
90. farina
91. cinis
92. aqua
93. farina
94. cinis
95. aqua
96. farina
97. cinis
98. aqua
99. farina
100. cinis

121
131

Reparationes

et sic hec descriptio est valde generalis non ponens vacuum aliquam de-
terminatam naturam. Ratio autē huius definitōnis est. Quia opinantur oē
eus esse corpus et omne corpus in loco. et sic vacuū dicunt in quo nō est cor-
pus et ideo vacuū est in quo nihil est. Scdō omne corpus dicunt habere gra-
uitatem et leuitatē et ceteras differentias tangibilium qualitatum. ergo sequit̃
q̃ in quo nullum est tangibile corpus sit vacuū

Res igitur sunt definitōnes vacui. Prima vacuū est in quo nihil ē.
Hanc p̃h̃s reprobat sic. Si vacuū est in quo nihil est. tunc punctū est vas-
cuū. quia ip̃m est in quo nihil est. sed hoc est inconueniens. q̃a vacuum dicit̃
spacium quoddā et sibi locus quoddām spacium autē omne indiuisibile ē. Si
igitur punctus sit spacium. erit spacium diuisibile i puncto. et ita diuisibile erit
indiuisibile quod est incoūueniens. ergo nō est vacuū illud in quo nihil ē. et
locus illud quod est capax alicuius aliquo modo.

Secunda definitio. Vacuū est spacium non plenū sensibili corpe s̃m tactu-
rum. Hanc secundā definitōnem reprobat sic p̃h̃s. q̃a si hoc diceretur tunc
spacium plenū colore vel sono esset vacuū. quia tale spacium nō est repletū corpe
sensibili s̃m tactu. quod habet grauitatem vel leuitatem. sed hoc est incoū-
ueniens. Quia tunc plenū esset vacuū. Sic etiam vt inquit Albertus celus
esset vacuū. quia nō est plenū. corpe sensibili habente grauitatē vel leuitatē

Tercia definitio est Platonis que est ista. Vacuū est in quo nō ē hoc
aliquid. quod est substantia corpea. perfecta p̃ substantialem formā. Et hoc
modo platonici dicunt materiā anteq̃ habeat formā esse vacuā. Quia ma-
teria sine forma nō est hoc aliquid. et sic dicit plato in timeo materiam for̃s
marum gremiū esse.

Querit̃ Quomodo p̃h̃s reprobat illam definitōnem. **Solutio.** q̃z materia nō est vniuersaliter sepabilis a rebus ita
vt sit sepa- actu ab eis et nuda. sed vacuū a p̃his ponit̃ sicut sepabile a cor-
pore q̃ aliqui est in ip̃o. igit̃ nō dicit̃ materia vacuū. **Fundamentū** autē istius
erroris est q̃z vacuū dixerunt esse locum. eo q̃ locum et materiā idem dixe-
runt esse.

Querit̃ Quid est vacuum s̃m veritatem. **Solutio** est locus
non repletus corpe. aptus tamē natus replei.

Ad Habitū non predicat̃ de priuatione sibi opposita. ergo male dicit̃
definitio q̃ vacuū est locus. **Solutio** q̃ verum est q̃ habitus ab-
solute nō potest p̃dicari de priuatione. sed tamen bene p̃t p̃dicari de priua-
tione cū determinatione diminuyente. et sic est in p̃posito.

Ad Non ens nō potest definiri. sed vacuū est nō ens. ergo non potest
definiri. **Solutio** duplex est definitio quid rei et definitio quid nois.
Iam dicit̃ q̃ vacuū nō potest definiri definitōne quid rei cū sit non ens. s̃z
bene p̃t definiri definitōne quid nois. quia talis est indifferenter entium et nō
entium.

Querit̃ Quō soluit p̃h̃s rōnes ponentium vacuū esse sepatū. **Solutio**
p̃mā q̃ fuit ista. motus est. ergo vacuū est soluit̃ du-
pliciter. Primo nō excludit̃ vlt̃ motus. negato vacuo. q̃z

Vacuū
vacuū ē

Quarti libri physicoꝝ

pleni potest alterari. ergo alteratio fieri potest sine vacuo. Secundo non excluditur omnis motus localis. quia fieri potest quod corpus unum subingreditur in aliud per hoc quod illud cedit sibi per motum localem per modum condensationis. et istud satis clarum est in corporibus que continua sunt cum finibus partes reuoluuntur. sicut aer et aqua que sunt de numero humidorum. horum cum partes mouentur super alios. et alie cedunt alijs propter hoc quod aliquod spatium vacuum in eis esse ponatur. Quia humida corpora cum sint male terminabilia non possunt in se habere re huiusmodi spacia separata. et sicut est de motu partium ipsorum ita est de motu corporum que mouentur in ipsis. talia cum corpora cedunt sibi et comprimuntur densata in minorem locum et ampleant rarefacta in locum maiorem propter hoc quod aliquid ipsis addatur vel auferatur finem materiam.

Queritur Quomodo philosophus soluit rationes ponentium vacuum esse imbibitum corporibus. Solus ratio de condensatione sic soluit. quia primum sic talia corpora densari non in vacuum quod intra se vel extra se habent. sed per id quod illa que sunt in ipsis elapsa elabuntur ab eis et dissoluntur. sicut aer qui continetur aliquando retentus in aque spacijs egreditur ab ipsa. et tunc aqua vel alia corpora immissa resident in locum aeris. sicut dictum fuit de nimis nouiter inuentis immissis in doliu vini vel aque. Quando vero fit non egreditur ente aliquo sed ex sola alteratione qualitatium primarum que transmutant substantiam aque. sicut quando ex aqua fit aer tunc etiam sine additione substantie accipiunt partes quantitatem maiorem et implent maiorem locum quam prius. et contra condensationem propter hoc quod ipsis aliquid addatur et trahuntur in minorem locum quam ex aeris refit aqua et accipiunt minorem locum.

Queritur Quomodo soluitur due rationes que sunt de augmento et diminutione. Solus ille rationes destruit seipsas. quia supposito vacuo adhuc esset questio qualiter fieret augmentatio. Quia si diceretur quod corpus augetur per vacuum. ut supponit aduersarij. tunc sequeretur unum trium inconuenientium. quia vel corpus non augetur in qualiter parte. sic oportet quod vacuum sit in qualiter parte. et sic corpus est ipsa vacuitas. Aut augetur incorporeo. et hoc est inconueniens. quia corpus non accipit additionem per incorporeum. Aut augetur per corpus. et sic duo corpora erunt in eodem loco finem cos. ergo relinquitur quod questio de augmento non est soluta per vacuum. quia adhuc queritur qualiter fiat augmentatio. Et de aqua infusa cineribus est eadem ratio quo ad hoc quod per eam non probatur vacuum. Si enim aqua tanta intrat cinerem. tunc finem cos non tamen vas cuius est inter partes cineris recipientis aquam. sed etiam oportet quod totus cinis sit vacuus et sit ipsa vacuitas. et finem hoc nihil de cinere esset in vase.

Queritur Quomodo probatur philosophus contra antiquos quod vacuum non est necessarium sano ponendum propter motum localem. Solus sex rationibus. Prima est. quia corpora aliunde habent quod mouentur localiter. ergo non oportet vacuum ponere propter motum localem. Secundum patet. quia finem suam naturam corpora naturam talia ad sua loca mouentur ita quod in se habent naturalem principium mouendi et quiescendi. et extra sua loca naturalia mouentur per violentiam. ergo non oportet ponere vacuum propter motum localem. Vel sic corpora simplicia que mouentur mouentur a sua natura. ergo non propter vacuum. ergo vacuum non ponitur propter

Reparationes

motum localem. ¶ Secūda ratio. corpora mouent ad sua determinata loca. sed in vacuo nō est causa quare potius debet corpus moueri ad istā partem q̄ ad aliā. ergo nō est ponendus vacuū ppter motum localem. sed potius econuerso. Minor est manifesta. quia vacuum vndiq̄ est eiusdem nature. Vel sic in vacuo nulla est causa determinati motus. si enī aliquod mobile ponitur in vacuo nulla est ratio quare potius mouetur ad istam partem q̄ ad illam. sursum vel deorsum. q̄ illa non sunt ibi. Et eadem rō est p̄tra op̄nantes locū spaciū dimensionatum.

¶ Tercia ratio. si poneretur vacuū tūc corpus in eo positum quiesceret et nō moueretur. ergo nō est ponendum vacuū. Sequela patet. quia nō esset natum magis moueri ad vnā partem vacui q̄ ad aliā.

¶ Quarta rō. si vacuū poneretur spaciū separatū tūc in eo nullus posset fieri motus. Probat. q̄ si fieret motus in eo. vel esset naturalis vel violentus. Nō naturalis. quia motus naturalis est ad determinatā differentiam loci. scz sursum vel deorsum. sed in vacuo nō sunt differentie loci. ergo neq̄ violentus. q̄ motus naturalis nō potest fieri in vacuo. ergo nec violentus. Consequentia pbat. q̄ motus violentus est posterior naturali. et naturalem p̄supponit. Vel sic motus naturalis nō est. ergo nullus motus potest ibi esse. Probat. quia remoto priorī motu remouet etiam posterior. sed motus violentus est posterior motu naturali qui nō est in vacuo. q̄ non potest ibi esse motus violentus. Et motus naturalis nō est ibi pars. q̄ ibi non sunt differentie positōis. ex quo vacuū est nō ens. non entis aut nō sunt differentie neq̄ spēs.

¶ Quinta rō si ponat vacuū tūc non possunt proiecta moueri. q̄ proiecta mouent p̄ medium. sed in vacuo nullū est medium. ergo ibi non potest esse motus proiectorum.

¶ Sexta rō. si poneret vacuū separatū spaciū. tūc corpus positum in eo cōtinue mouet vel p̄tinue q̄scit. sed hoc est falsū et impossibile. Illud ex q̄ seq̄tur. Sequela patz. q̄ vacuū est eiusdem rōnis in se et in suis partibz. si ergo ponat corpus quiescere in eo p̄tinue quiescet. vel si ponatur moueri p̄tinue mouebit. Vel sic in vacuo nulla est causa quietis. q̄ mobile nō magis q̄scit hic q̄ alibi. ita oportet in vacuo q̄ p̄ totum fit motus vel p̄ totum fit q̄ies. Et hoc p̄firmat ex dictis antiquoz. dicentū p̄ vacuū faciliter fieri motum. ex quo vacuum cedit ipsi mobili. sed cum vbiq̄ equaliter cedit vbiq̄ mouebitur mobile.

Querit Ex quorū causis attendūtur velocitas et tarditas in motu. **Solo.** ex duabz. scz ex parte mediū. q̄ q̄to medium p̄ quod fit motus est subtilius. tanto p̄ ipm̄ velocior fit motus. et q̄to fuerit densius tanto p̄ ipsum tardior fit motus. sicut lapis citius mouet p̄ aerē q̄ per aquā. Secūdo ex p̄re figure mobilis. q̄ corpus eque graue velocius mouet p̄ idē mediū si habeat figurā acutā q̄ si figurā habeat latā.

Querit Quādo pbat p̄hs vacuū nō esse ex parte velocitatis et tarditatis. **Solo.** hoc pbat dupliciter fin q̄ dupliciter ac

Quarti libri phisicoꝝ

tenditur velocitas et tarditas. ut iam dictum est. Primo enim probat ex ratione sumpta ex velocitate et tarditate attentis ex parte medij. et hoc sic. omnis motus est motus in velocitate et tarditate proportionabilis. sed motus facti per medium vacuum nulla est proportio ad motum factum per medium plenum in velocitate et tarditate. ergo per medium vacuum non potest fieri motus. et per consequens vacuum non potest esse. Maior patet. quia omnis motus fit in tempore. et sic quilibet motus est motus proportionabilis. Minor probatur. quia qualis est proportio medij ad medium in subtilitate. talis est etiam proportio motus ad motum in velocitate et tarditate. sed medij pleni ad medium vacuum nulla est proportio in subtilitate. quia in infinitum excedit medium vacuum in subtilitate medium plenum. ergo etiam nulla est proportio motus facti per medium plenum ad motum factum per medium vacuum in velocitate et tarditate. imo sicut motus qui fit in medio pleno fit in tempore. ita necesse est motum qui fit per medium vacuum fieri in non tempore. Quod autem non potest esse proportio inter motum factum in pleno et factum in vacuo probat deducendo ad impossibile. Quia si esset proportio temporis motus facti in pleno et in vacuo. tunc sequeretur quod in eodem tempore siue equali aliquod mobile pertransiret spacium vacuum in aliquo tempore et plenum. quia plenum potest in tantum subtiliari quod etiam per spacium plenum fiat motus in equali tempore sicut est factus per spacium vacuum. et quia hoc corpus potest adhuc subtiliari. sic potest velocior esse motus factus per spacium plenum quam per vacuum.

Non impossibile est corpus in infinitum subtiliari. Probatur. quia non est corpus physicum subtilius igne. et si corpora amplius subtiliarentur amitterent speciem suam. Solo alteri magni in veritate accipiendo corpus finem naturam non est dabile corpus igne subtilius. tamen mente potest accipi subtilius. Et sic hec positio est impossibilis accipiendo corpus physicum siue finem rationem specificam. tamen est possibilis accipiendo corpus finem generalem rationem corporis. sicut et in septimo huius dicitur quod omnia corpora possunt continuari. et talibus demonstrationibus ad impossibile ducentibus videtur et plato et aristoteles.

Secundo probat hoc ratione sumpta ex parte velocitatis et tarditatis sumpta ex parte mobilis. et hoc sic. Si esset vacuum in rerum natura. tunc mobile maioris virtutis id est maioris gravitatis vel leuitatis et melius per figuram suam dispositum non moueretur velocius quam mobile quod esset minoris virtutis et minus per figuram ad motum dispositum. sed hoc est falsum et impossibile. ergo non est potest vacuum in natura per quod fieri posset motus. Sequela patet. quia quod mobile maioris virtutis et melius figuratum velocius moueatur. hoc est ex eo. quod facilius dividit medium. sed in vacuo nihil est dividendum. ergo etiam mobile magis dispositum non posset velocius moveri quam mobile minus dispositum et figuratum. Et cum autem simplex corpus positum in vacuo moueretur in instanti vel successive quorum primum dicit post philosophum albertus inuenies in commentariis alteri diffuse valde disputatum

Reparationes

Querit Quot rationibus probatur plus quam vacuum non esse. Solo tribus. Prima est quia vacuum secundum se sumptum idem sonat quod inane. sed inane nihil est. ergo vacuum nihil est. Unde ex impositione termini vacuum sonat illud quod ab esse est vacuum. et ideo ipsum est privatum entitate. et sic non est. Unde si in corpore pleno puta aqua imponatur cubus siue corpus cubicus. id est ad omnem partem quadratum. sicut est taxillus necessarium est quod ipso intrante aqua aequo cedat ad tantam quantitatem quantum est cubus. Et hoc est idem. quia aqua non imbibitur cubo. sed potius expellitur a loco in quem intravit cubus. et tunc cedit in alium locum aut inspissatur ut partes fiant in minori loco quam prius fuerant quam non fuerat in aquam immixtus cubus. quia aliter duo corpora essent simul. et eodem modo cedit aer quam cubus ponitur in aere. sed non sentitur. quia aer est indivisibilis.

Secunda ratio que probat quod non sit vacuum ut spatium dimensionatum est. quia si sic tunc sequeretur quod corpora que penetrarent se essent simul. sed hoc est impossibile. ergo vacuum esse est impossibile. et per consequens vacuum nihil est. Sequens la pars. quia si ponatur vacuum sic esse spatium dimensionatum quod natum sit suscipere corpus. tunc per susceptionem corporis dimensiones illius spatii et illius corporis penetrarent se. et sic essent duo corpora in eodem loco. vel non distingueretur corpus et vacuum.

Tercia ratio. si vacuum esset alicubi apparet. sed nullibi apparet vacuum ergo vacuum nihil est. quod enim est alicubi apparet. Nec tamen potest dici quod illud est vacuum ubi deprehenditur nihil esse per visum. quia aer non deprehenditur per visum. eo quod nihil hoc modo deprehenditur nisi coloratum eo modo quo color generaliter est forma terminati corporis. et tamen aer non est nihil. quia precipitur per tactum. Unde si pisces essent ferrei loquendo de ferro polito. tunc existentes in aqua non viderentur. quia haberent eundem colorem cum aqua. et tamen non essent nihil. quia adhuc sentirentur sensu tactu. qui discernit omne quod tangitur. Albertus tamen aliter exponit. si essent ferrei tunc profundarentur in aqua. et sic non viderentur. Relinquitur ergo quod vacuum non potest esse aliquid separatum extra corpora.

Querit Utrum duo corpora possint esse in eodem loco simul. Solo non. et ratio est. quia si sic sequeretur penetratio dimensionum que est impossibilis. et sequeretur ut inquit Albertus quod quantitates duorum corporum essent eadem. sed quorum quantitates sunt eadem illa quantitates sunt eadem. ergo duo corpora efficerent unum quantum. sed hoc est inconueniens.

Ad Unum et vas sunt duo corpora. et tamen sunt in eodem loco. etiam tectum et fundamentum. Solo. duo corpora esse in eodem loco potest intelligi dupliciter. Uno modo sic quod unum supponatur alteri vel contineatur ab altero. ita quod dimensiones unius sint extra dimensiones alterius. et sic est bene possibile. Alio modo potest sic intelligi quod dimensiones unius sint intra dimensiones alterius. et quod simul sint in loco equali unitatem. et sic est impossibile ex causa tacta duo corpora esse in eodem loco.

Ad hoc modo est possibile. ergo solutio nulla. Antecedens probatur de ferro et ignito in quo ferrum et ignis que sunt duo corpora in eodem loco sunt. Solo ferrum et ignis non sunt in eodem loco ita quod dimensiones unius

Quarti libri physicorū

ns sint intra dimensiones alterius. sed ferrū corpus porosum est. et ita ī poris ipsius ferri potest cōseruari ignis. Et el dicit fm alios q hic nō est nūca luiditas que est qualitas que nō occupat locū. Quia corpus solū cōmensuratur loco per quantitatem non per qualitatem.

Querit Quomodo pbs oñdit vacuū nō esse imbibitū corpibz et q necesse est in corpibz fieri cōdensatōem et rarefactiōem Solo sic qā si est motus localis. tunc mobile localiter venit ad plēnum cedens sibi hoc aut cedens mouet aliud cedens. et illud aliud sibi psumū et sic pñter. et sic necessariū est tandē celum cedere et sic tacta musica oī portaret totū celum moueri. si non fieret condensatio.

Querit Quō pbat pbs q vacuū nō sit corpibz imbibitū per īnsūmāctōnem partū plenariū a vacuis Solo quattuor rōnibus ¶ Prima rō. Si vacuū esset corpibz imbibitū per talem īnsūmāctōnem tūc sequeretur q vacuū esset solū pñcipiū motus sursum et non cuiuslibet motus localis. Seq̃la pñ. qz sic nō esset vacuū aliud qz rariū Rarum aut est leue. sed leuis ē moueri sursum. g. ¶ Secda rō si vacuū esset sic corpibz imbibitū. tunc nō esset pñcipiū motus. sicut mediū per qd fiat motus sicut voluerūt antiqui. sed esset pñcipiū motus localis sicut qualitas motiua p quā mobile diceretur moueri ¶ Tercia rō si vacuū esset sic corpibz imbibitū tūc īsufficiēter esset vacuū ab antiqz assignatū tanqz necessario ad motū localem requirū. qz sic solū esset pñcipiū motus sursum et nō esset vt sic pñcipiū cuiuslibet motus. īsufficiens ergo est eoz positio nō assignans pñcipiū motus deorsum ¶ Quarta rō. si vacuū poneretur sic corpibz imbibitū. tunc seq̃ret q quāto aliqd esset magis vacuū tanto ipm esset leuius et velocius moueretur sursum et pñs si aliqd ponatur totū vacuūz ipm mouebit in īstanti sursum qd est impossibile vt supra ostensum ē. quia oīne qd mouetur mouetur in tpe.

Querit Quot ponit pbs suppositiōnes anteqz declarat intentū suū Solo quattuor. Prima ē q eadē materia pñcipiorū pñcipia em cōciant in materia sicut calidi et frigidi magni et parui eadē est materia. Secda est q ens in actu fit ex ente in potētia sine alicuius extrinseci additione. Tercia est q materia semp ē sub vno vel altero pñcipiorū ita q nūqz ab vtroqz pñcipiorū simplr sepat. si em sepat ab vno pñcipiorū fit sub altero. Quarta suppositio q eadē est materia siue essentia siue potentia pñcipiorū fm essentia. s. nō fm esse. Aliud em est esse ipsius potētie fm q stat sub vno pñcipiorū. et aliud sub alio pñcipiorū exemplū vt aliud est esse quod habet potētiā sub calido et sub frigido.

Querit Quō pbat p. ex suppositiōibz illis quattuor pñcipios pñcipiū q nō ē necesse ponere vacuum ppter rarefactiōem Solo sic imitari a denso in rariū attribuitur materie. g. nō d. attribui vacuo imitari a denso in rariū et ecōtra. Añs paret qz materia existens sub densitate h. nūc rariālem potētiā siue aptitudinem ad raritatem. qz iuxta scēam suppositiōez aliquid mouetur de potētia ad actū siue alicuius extrinseci additione. cū ergo materia existens sub densitate ē in potētia ad raritatem et ecōtra pñcipios aucti materia ad raritatem a densitate et ecōtra absqz vacuo. Et istud pbat

Reparationes

phs per simile in generatōe z alteratōe z q̄ritate. Quia in generatōe z aliqd p̄t trāsmutari de vna forma in aliā sine vacuo. sicut q̄n aer trāsmutatur in aquā. s̄z p̄ talē trāsmutatōem vt manifestū ē sic cōdensatio aeris. z si e regione aqua mutet̄ in aerē sic rarefactio absq̄ vacuo. q̄z oportet aquam rarefieri s̄z generari ex aq̄ aer. Sicut in alteratōe materia ex̄tis in potētia ad calidū mutat̄ ad calidū ex frigido sine positōe vacui. In quantitate s̄z multiter ostendit̄. Quia sicut circulatio circuli q̄n ē p̄ducta in min⁹ nullū accipit aliud p̄cauū q̄n ad p̄ces ipsius materie de nouo sibi ab extrinseco ad duas vel in quibz generata sit noua curuitas cū prius essent recte in maiori circulo ex̄ites s̄z cōcauū z curuū qd̄ in nexū erat sibi prius in oibz p̄ribz am̄ plus incuruat̄ ita q̄ oīs congregatio in min⁹ vel correctio sua in maiore ē ipsius materie t̄m que vna z eadē subiecti incuruatō nī z directō nī. Et si mūdo toto fiat p̄gregatio. ergo oportet q̄ ista fiant circa eandē materiam numero. per esse alterū z alterū differēre numero. Sic etiā est de igne sicut de circulo q̄z quicqd̄ est de igne ē calidū z sit magis calidū oibz s̄ p̄ribz materiaz libus in calido intensis. z sic hec extensio sine additōe noue materie.

Querit̄ Qui sunt effectus densi z rari. Solo ph̄i. graue z durū sequitur densum. Et leue z molle sequitur rarū op̄ positū aut̄ hui⁹ dicit̄ qd̄ a phs q̄ d̄ zuthos. Quia cū rarū sit maioris q̄ritatis q̄ densum z q̄ ē maioris q̄ritatis ei plus additū ē in p̄ribz vt d̄ zuthos de teret̄ hos deberet rarū esse durum z graue q̄z qd̄ plus h̄z de materia h̄z eas magis cōsertas z ita duras. Et p̄ oppositā cām densum deberet esse molle z leue z accipiunt̄ hic vt d̄ Albert⁹ molle z durū in generalibz fecerūt eorū fm̄ q̄ durū ē oīne id qd̄ nō cedit tāgenti z molle qd̄ cedit quocūq̄ mō cedat. Quā aut̄ durū z molle non accipiunt̄ p̄ his que absolute dura z mollia sūt. s̄z p̄ his q̄ respectue z quodā mō sūt talia z densum z rarū nō accipiunt̄ p̄ his q̄ absolute sūt densa z rara tūc q̄n̄z dissonant q̄z nō s̄p̄ vt inq̄t phs qd̄ ē durū z densius ē grauius q̄z plūbū graui⁹ ē ferro. z tū ferrū ē durius et densius plūbo z sic falsū est rarum z densum ē quantitates materie euz ex quantitate non situant̄ qualitates.

Querit̄ Vtruz natura abhorret vacuū. Solo sic z nō ē. q̄z natura abhorret occū. s̄z posito vacuo sequitur occū in natura. Natura abhorret vacuū. Vnde p̄r̄z. q̄z posito vacuo nō p̄nt res naturales h̄re suas op̄atōnes. cū posito vacuo nō p̄t fieri mot⁹ vt p̄bat p̄ i textu.

Ar̄ Natura nō abhorret vacuū. Probat̄ q̄z per motū locale rectuz sit vacuū. q̄z euacuat̄ loca z sic loca sūt vacua. Solo duplex est vacuū sc̄z vacuū simpliciter z vacuū in respectu. Iam natura abhorret vacuū simpliciter. non aut̄ abhorret vacuum in respectu. respectu sc̄z aliquorum corporū ipsum non implentium.

Ar̄ Extra celū est vacuū. Natura non abhorret vacuū. Probat̄ quia extra celū est spaciū nō impletū corpe. Solo extra celū nō est vacuū neq̄z spaciū vere. sed solū imaginariū. vacuū aut̄ dicit̄ spaciū simpliciter vno vel altero modo.

Ar̄ Arguit̄ Extra celū nihil est sed vacuū est nihil. Extra celū ē nihil. Solutio argumētum peccat penes fallaciam accētis q̄z arguit̄ ex puris

Quarti libri phisicorū

pticul arith z affirmatiuis i scda figura

Tertius tractat' de tēpore

Quisq' pbs in scdo tractatu determinauit de vacuo. Hic pter in
tercio tractatu determinat de tpe. Et diuidit cōiter in octo capitul
la. In quoz pmo pbs inqrit absolute qstionē si est. In scdo inqrit q
stionē qd ē. In tercio soluit dubitationes in pmo caplo motas de esse tps
In qarto ex definitōne tps inducit rōnes eoz q cōiter dicuntur de tpe. In
qnto adducit q z qlia sūt in tpe z q z qlia nō. In sexto determinat de ipo tē
pore cōpatuē ordine ad ei' ptes z passionēs. In septio determinat de tpe i
ordine ad ea q a tpe causant. In octauo z vltio determinat de tpe in ordine
ad ei' causas q sūt aīa rōnalis z motus.

Querit Utz phisic' habeat p'siderare de tpe. Solo sic z rō
st. qz hz determinare de loco z vacuo. g de tpe. Cōscqns
tia p'tz qz sic se h'nt loc' z vacuū ad mobile ita se h'nt tps ad motū cū sit ei'
ppa mēsurā. Alia rō p'ce qz eiusdē scie ē p'siderare de subiecto z p'pā ei' pas
sione. sz tps est p'pā passio motus. g phisicus qui tractat de corp'e mobili z
motu habet etiam considerare de tempore.

Querit Quor rōnibus pbat p'bus q tempus non est vel si est
vix aut obscure est. Solo duabz rōnibz extraneis. id est
logictis ex cōibz sumptis. Prima rō ē illud nō ē cū' ptes non sunt. sz par
tes tps nō sūt. g tps nō ē maior ē manifesta. Minor p'tz qz ptes tps sunt
p'p'itū z futurū sz p'p'itū abq't. futurū nō dū ē. g. Scda rō. Cumlibet con
tinuū diuisibile exis. dū ē. nec ē aliquā parte esse. sz tps nullū pars ē. g
tempus non est. Minor patet. quia nihil habemus de tempore nisi nunc.
sed nunc non est tempus necq' pars tps. ergo tempus non est.

Querit Quō pbat p'bs q nūc nō p'esse pars tps. Solutio
sic. qz si nunc esset pars tps. tūc eius reiteratōne z replu
catōne posset cōstrui totū tps. qz oīs ps que vere ē aliq'ta totius. mēsurā
ta z numerata aliq'n reddit totū qd cōponit ex illis p'tibz aliq'tis. sed nunc
qd est indiuisibile non reddit totum tempus. g tps nō cōponit ex nunc.

Querit An nunc potest dici pars nō aliquota sicut binarius ē
pars quinarū. Solo nō. Quia pars talis cōponit totū
cū alia pte et ē in toto suo alicu' p'titatis si sit totū p'p'itū nūc p'o nō cōpo
nit tps nec est alicu' p'titatis in tpe. g nunc nō est pars tps sicut p'nce'
nō est pars lineę sed terminus.

Querit Quō debent iste due rōnes solui p'bantes tps non esse.
Solo facile soluunt sic sz ptes tps nō sunt in p'manē
tia sūt tū in successione. qz tps est quiddā cōtinuū successiuum. cū' partes
sibi mutē succedūt z nūq' simul sunt. Est autē d'ca inter totū p'manens z
successiuū. qz totū p'manens est qd hz oīnes partes suas simul vt dom' scā
num homo. Totū successiuū est cuius partes nō sunt simul. sed vna pars
succedit alteri sicut dies est tale totū qz nūq' mane z meridies sunt simul.
sed ex mane su meridies. id ē post mane. Et g tps ē totū successiuum.

Reparationes

Ar Si tempus esset in successione sequeretur qd ptes tps essent tps. sed hoc est impossibile. qd tps nō est. Sequa pars qd oīe qd est est i tpe Solo oīe qd ē sicut res tpalis ē in tpe sed tps nō ē vt res tpalis. sed est sicut prietas z mensura rei tpalis. z qd nō sequitur qd tps sit in tpe.

Querit Vtrū sit vñū nūc in tpe vel plura. Solutio pbs ar. gunt pmo ad vtrāqz pte huius qstionis. postea aut soluit pmo. pbat qd nō sunt plura nūc. Et hoc sic si essent plura nūc in tpe. vel illa essent sit vel nō sit. nullū istoz dici pōt. Nō pmo qd sint sit. qz duo equalia tpa nō pnt esse sit sicut due hore. vel duo dies. Nec etiā scdm. qz si nō ēent simul tunc prius corripereē necessario adueniente posteriori. s. hoc nō qd si corripereē vel hoc esset in seipso. vel in alio nō in seipso qz tunc nūc sit esset et non esset z nihil corripit dū est. Nec in alio posteriori nūc. Quia inter hoc nunc z sequēs est tempus mediū z sic nō potest corripit in nunc sequenti. si eut. nec etiā punctum est immediatū puncto.

¶ Secūdo pbs. pbat duabz rōnibus qd non potest esse vñū nunc in tpe Prima est. Cuiuslibet cōtinui diuisibilis existentis necesse est duos indiuisibiles terminos esse ad minus. sed tempus est quoddā cōtinuū diuisibile. ergo necessario habet duos terminos indiuisibiles. sed termini ipsius temporis sunt nunc. ergo necesse est esse plura nūc in tpe. scz nūc initians et nunc terminans. **¶** Secūda ratio. qz si esset vñū nunc. tunc sequeretur qd illa que nunc sūt z ante millesimū annū fuerūt sūt in eodē nūc. z sic nihil ē alitero prius z posterius quod falsum est. Istā questionē postea soluit pbs.

Querit Que fuerūt opiniones antiquoz de tpe Solo qdam antiquoz dixerunt qd tps esset circulario celi siue motus diurnus qd ē motus pme sphere. Alij dicebāt qd esset sphaera ipsa.

Querit Quot rōnibz pbs. pbat qd tps nō ē circulario celi Solutio duabz rōnibz quaz pma ē. Quilibet ps tps ē tps sed qdlibet ps circulariōnis nō est circulario. qd tps nō ē circulario celi.

¶ Secūda rō ē. Circulariōnes diuersificant fm diuersitatē sphaeraz qd sūt plures sed tempus non diuersificat quia vñū tempus est omnū. ergo tempus non est circulario celi.

Ar Quilibet pars circulariōnis est circulario. qd pbat. quia circulario ē motus. sed quilibet ps motus ē motus. sexto physicoz. qd qdlibz ps circulariōis ē circulario Solo hz qdlibet ps motus sit motus tñ qdlibet ps circulariōis nō ē circulario. Et rō diuersitatis est. quia circulario nō nominat motū absolute. sed talem motū. qui est in circulo.

¶ Ar Tempus ē circulare vt dicit pbs i textu. qd tps ē circulario vt videt. Solo hz tps est circulare. hoc tñ nō est p se sed solū ex cōsequenti. rōne scz motus cuius est mensura.

Querit Quot rōnibus pbs probat qd tempus non sit motus Solutio duabus Quarum prima est. motus multiplicatur ad multiplicationem mobilium. z solū est in illo quod mutat vel mouet motu illo aut vbi ē illud qd mouet z sic ē determinat ad mobile

Quarti libri physicorū

vel ad locū vbi est mobile. sed temp⁹ est eodem mō apud oīa tpalia z vbiq⁹ q⁹ omīa em tpalia que vbiq⁹ sunt in vno z eodē sunt nūc pñti tempore.

¶ Secūda rō. oīs motus vel est velox vel tardus. sed temp⁹ nec ē velox nec tardū. ergo tempus nō est motus. **¶** 2° mōz. pbat⁹ q⁹ velox z tardū determinant siue definiūt⁹ tpe sed idem a seipso nō definiūt. **¶** 3° autē velox z tardū definiūt tpe pater⁹ q⁹ velox est qd in paruo tpe mouet p multū spaciū. Tardū autē q⁹ i multo tpe mouet p puū spaciū tps at tpe nō definiūt.

Querit⁹ Vtrū tempus sit essentialit⁹ motus z si nō sit sine motu. **Solutio** phi nō. z hoc pbat sic. illud nō ē sine motu qd sine motu pēpi nō pcedit tēp⁹ est hmoi. ergo tps nō est sine motu. **¶** 2° mōz pater q⁹ qñ penitus nullū pēpi⁹ motū nec fm corpus nec fm aiām tunc etiā nō pēpiemus tempus. **¶** 3° est exemplū de illis poetis qui fabulose dixerunt p dictamē versū in rhodo insula altas in sardis z dictamie heroico dormiisse apud heroes per multos annos qui nō pceperūt temp⁹ pus quo dormierūt. sed copulabant nunc pñcipiū quo dormire inceperāt cū nunc posteriozi quo inceperūt vigilare ita q⁹ non pceperūt totū tempus mediū sed putabant q⁹ in vno nunc essent qñ dormire inceperunt z qñ surrexerūt z sic remouerūt totū tempus mediū ppter motus insensibilitatem. **¶** Concludit⁹ ergo etiā ex his necessario q⁹ tempus est aliqd motus. **¶** Et hoc sic ostendit⁹. quia tempus est mensura ipi⁹ motus. etiā motū pēpiētes pēpiimus temp⁹. tempus ergo attribuit⁹ motui vt eius mensura scz rōne pñoris z posteriozis in motu.

Querit⁹ Quō pbs ex nunc dicis inuestigat definitōnem temp⁹ poris. **Solutio** dictū est q⁹ tempus est aliquid motus et ergo ostendit⁹ quō est aliquid motus. q⁹ est aliqd eius inq⁹trū in motu inueniunt⁹ prius z posterius. Et ad hoc ostendendū tria pñit⁹ur. **¶** 1° pñmū ē q⁹ cōtinuitas est in magnitudine motu z tempe. **¶** Scdm q⁹ in motu z tempe sunt prius z posterius. **¶** 2° Terciū est q⁹ prius z posterius temporis simul sunt cum pñori z posteriozi motus.

Querit⁹ Quō pbs ostēdit q⁹ cōtinuitas est in motu a magnitudi⁹ ne s⁹ue spacio. **Solutio** sic. q⁹ mobile qd mouet pñcipa li motu qui est motus localis venit necessario ex quodā spacio in quodā fm renouatōnem situs z vbi. tale autē est magnitudo cōtinua in qua est talis motus. ergo motus localis est continuus.

Querit⁹ 3° Terciū Quā differēter repitur cōtinuitas in motu locali z in alijs motib⁹ ad formam. **Solutio** mot⁹ localis hz pñmitatē vt inquit Albertus a duob⁹ quoz vñū est pñmū. z est cōtinuitas ipi⁹ spaciū. q⁹ nisi esset spaciū continuū tñc nō esset fluxus mobilis fm vbi non interruptus. Scdm a quo hāet pñmitatē ē fluxus mobilis fm vbi nō interruptus. **¶** Motus vero aliq⁹ ad formā eo q⁹ nō sunt super spaciū hāent cōtinuitatem a fluxu cōtinuo illius in quo est motus sicut qualitatis vel quantitatis. **¶** Cum cū motus sit exitus de potentia ad actum z cōtin⁹ nūe in potentia z actu existens manifestum est q⁹ illa potentia quā e⁹ exit⁹ ad actum diuisibilis est in medio z immediate illius mediū z in illius mediū.

Reparationes

mediate constat autem quod illud quod est diuisibile est quantum ergo motus est quantus
ut inquit Alfarabius.

Queritur quarto Quod ostendit tempus esse continuum Solutio quia tempus
sequitur motum continuum et tantum oportet esse de tempore quantum est de
motu. Item tempus continuate in habet a motu.

Queritur Quod ostendit quod prius et posterius in motu sunt a priori et
a posteriori in magnitudine et in tempore ex priori et posteriori
in motu Solutio Alteri prius et posterius quantum ad naturam prioris et
posterioris. primo reperiuntur in loco siue magnitudine siue spacio ex eo. Quia
si spaciū loci acceperimus ut diuisibile tunc primum inueniemus in eo prius et pos-
terius. quia inueniemus quod una eius pars est ante. et alia est post illam. sicut quod po-
ssitudo distinguit partes magnitudinis et sic prius et posterius primo in magnitu-
dine reperiuntur ex consequenti proportionabiliter in motu quod sit super illam magnitu-
dine. Si tamen velimus subtiliter considerare tunc pars prior et posterior ut in-
quit Alterius dupliciter considerantur. Uno modo ut stant sub forma continue mag-
nitudinis et hoc modo non habent aliquam distinctionem. nec numerant magni-
tudine. Alio modo considerantur sicut quod stant sub forma prioris et posterioris. et
tunc sunt in genere cuiusdam numeri. eo quod prius et posterius sunt nomina nume-
ralia. et sic presens ille inter se sunt distincte. et numerant spaciū oportet quod acci-
piantur sub diuersis unitatibus sicut in intellectu ad minus et non intelligitur per his
tres distincta a preterite linee nisi et una et alia intelligantur esse inter duo puncta ter-
minata inter quod est linea peculiaris. Item prior per se et posterior non distinguuntur in spaci-
o nisi sic per duo et duo puncta ad se inuicem distinguantur. Et hoc modo nihil phis-
ice linea continua cadere in diuersis generibus continui et discreti. et hoc modo Eucli-
des in decimo geometrie sue agit de linea conicabili super quam cadit numerus. et
istud est primum fundamentum ex quo scilicet natura temporis. Et quia in magnitudine conti-
nua est primum et ultimum necesse est etiam in motu esse prius et posterius pro-
porcio nobiliter sicut in spacio. Et sic necesse est motum cadere. Quia enim motus est exitus
non interruptus de potentia ad actum in continuo spacio. necesse est quod in gene-
re continui sit. Quia vero una pars motus prior est. quia est in priori parte spa-
cij. et alia posterior. quia est in eo quod est posterior in spacio motus necessa-
rio habet prius et posterius. Que iterum dupliciter considerantur sicut Alterius
sicut partes spacij. Uno modo ut stant sub forma continui motus. et sic non
habent ad inuicem differentiam nec distinctionem et sunt in genere continui. Alio
modo considerantur ut stant sub forma prioris et posterioris et tunc necessarium est quod
utraqque sit una in se et ab alia diuisa et discreta. super quas cadit forma nu-
meri. eo quod prius et posterior sunt nomina numeralia oportet quod utraqque accipiat ut ter-
minata duobus indiuisibilibus. quia quibusdam phis appellatur momenta inter quod
indiuisibilia est prior per se motus et posterior et sic prius et posterius in motu nu-
merata numerant motum et hoc est secundum fundamentum. per inuestigationem definitio-
nis temporis. Et sicut in predicis sunt prius et posterius ita et in tempore. motum enim
semper sicut naturam sequitur tempus. et tempus sequitur motum sicut res numerata suum nu-
merum prius autem et posterius quod dicta sunt esse in motu sunt motus. quia motus non est nisi
talis fluxus continuus de priori in posteriorem. Et sic accepta prius et sunt presens con-
tinui motus et prima tamen eorum esse sicut sunt sub forma prioris et posterioris non est

Quarti libri physiconū.

esse motus quia ut sic sunt stantia ut distincta sub forma numeri finis quia numerus est in forma nominis ordinalium et numeralium que sunt prius et posterius siue primum et secundum. Si autem nos accipiamus prius et posterius in motu stantia sub forma numeri tunc forma numeri erit aliquid in ipsis. forma autem numeri sic ipsis adherens accepta ut ipsis adherens est verissime natura ipsius temporis ut dicitur Alterius finis peripateticos. Quando enim prius et posterius accipiuntur in motu accipiuntur instantia sub forma numeri et tunc aliquid erit forma numeri in ipsis et forma numeri ipsis inherens put accipit ut ipsis adherens est verissime natura temporis.

Queritur Que est definitio temporis que ex predictis colligitur. Solutio est numerus motus finis prius et posterius. non quidem finis prius et posterius temporis sicut false dicitur Themistius. quia sic definitio eius esset circularis quia prius et posterius temporis definiretur per tempus et tempus etiam definiretur per prius et posterius. sed est numerus motus finis prius et posterius motus. Quia unitates foris males illorum constituunt numerum qui dicitur tempus.

Queritur Quid ponitur in hac definitione per genere. Solutio Aliter hoc totum numerus motus. quia numerus ut adheret motui est genus temporis et sicut forma adherens rebus numeratis. Et quia omnis numerus est sub unitatibus rebus que numerantur per ipsum. quod subditur finis prius et posterius supplet motus.

Queritur Quod probatur per philosophiam definitio temporis. Solutio a signo scilicet quia illud est numerus motus quo motum numeramus. sed motum tempore numeramus. quod tempus est numerus motus. Probat minor quia tempus ponit passiones numeri circa motum plus enim et minus in rebus iudicamus et discernimus generale numero. Specialiter hoc dicimus motum plalem et minorem mensurantes tamen per tempus.

Aliter Tempus non est numerus motus. quod definitio falsa. Probat quia numerus est quod res discreta. tempus autem est quantitas continua. Solutio tempus non est numerus absolute sed cum addito diminutive. quia est numerus motus finis prius et posterius motus. id est tempus non est numerus actualis quod primum actualiter discretum sic numerus decem eam ut ovium. sed est numerus potentialis quod primum actualiter in continuo indistinctum. cuius est exemplum plus sicut bipedale est lignum primum quod natura est dividi in presertim tres duorum pedum quod quantitate sic tempus est numerus potentialis. quia in tempore est primum finis ordine tamen ad numerum quod unum tempus multos primum annos dies et horas.

Queritur Quod philosophus probat aliter definitio temporis bona. Solutio philosophus per distinctionem numeri dicens quod numerus realis est duplex scilicet formalis et materialis. Numerus formalis est quo numeramus que tanquam forma ponimus circa res numeratas sicut sunt species numerorum que sunt unum duo tria etc. Numerus materialis est res numerata finis actus vel numerabilis sed potentialiter. Tempus pro non est numerus numerans. sed est numerus quasi mediatus inter duos numeros predictos. Quod est numerus acceptus in collectione unitatum non simpliciter sed cuiusdam generis quia in genere primum motus et quo ad hoc est sicut numerus numerat. Quia pro motui applicat sic forma materie propter hoc est numerus formalis et numerans et sic est numeratus sibi actus tale et tamen numerus centrale et ideo per hoc definitur

Rep arationes

eū dicitur ē numerus mou? Exemplū valde cōueniens ad hoc sūm Alteri est in vlna lignea que h' sic res mensurata mōrū est habens q̄ritatem tamē incōstū mensurata est non definit q̄ hoc accidit ei incōstū est vlna sed definit ab eo q̄ est mensura panni numerans q̄ritatē q̄a hoc est ei substantiale definitio vero p substantiaalia debet dari.

Ad Tempus est numerus quietis. ergo nō est solū numerus motus z per p̄ns definitio diminuta est. Ans pbat q̄a esse quiescentiū etiā tempore mensurat. Solutio primo z p se tempus est numerus motus. sed per accidens z ex p̄sequenti est numerus quietis que est motus prius tū que per habitū cognoscit. Et istud videmus q̄ sicut p motū celi z per horas sumptas ex motu celi sumitur mensura mor? istoz inferiorz ita etiā sumitur mensura quietis ex motu istoz inferiorz q̄a dicimus aliqd quiescētē se ad tantū temp? qd tū nati fuit moueri.

Querit Utū sit vnū nunc in tpe. Solutio est quodāmodō idem ut quodāmodō diuersum. Idem quidē sūm substantiam. sed diuersum sūm esse. idem subiecto sed diuersum rōne. Quod sic pbat. quia res pus habet cōtinuatē a motu. sed p̄tes motus sunt alie z alie vel aliud et aliud sūm rōnem manente vno motu. ergo partes temporis sunt alie z alie sūm prius z posterius q̄uis sit vnū nunc.

Querit Quomodo pbat p̄s q̄ est idem nunc. Solutio q̄a sicut se habet mobile ad motū. ita nunc t̄pis ad tempus. s̄ est vnū mobile sūm substantiā in toto motu. z aliud sūm rōnem z esse. s̄ est etiam vnū nunc in toto tempe sūm rem z alterū sūm rōnem z esse. maior siue p̄ma pater. Quia sicut nunc mensurat mobile siue substantiā mobilis. Ita tempus mensurat motū sicut s̄ p hoc q̄ mobile aliter z aliter se habet nos cognoscim? motū. ita p̄s q̄ nunc aliter z aliter se h̄z nos cognoscim? res pus sicut sophiste dicūt hōiem alterū esse in foro z alterū i theatro. qd tū nō est verū sūm rem. sed sūm rōnez. quia est aliquo modo idem z aliquo modo diuersus.

Querit Unde h̄z nunc q̄ ē mensura. Solutio ex h̄ q̄a duo sūt de rōne mensure que cōueniūt ipsi nunc. Prīmū est q̄ mensura debet esse quid maxie notū. Scdm est q̄ debet esse minimū. sed hec cōs ueniūt ipsi nunc. quia cū nunc sit id qd solū habemus de tpe ipsi magis cognoscit q̄ p̄teritū z futurū z est indiuisibile s̄ etiā est minimū.

Querit Quot sunt conditiones ipsius nunc. Solutio p̄s tan git tres. Prima ē de tpe nihil habem? nisi nunc. Probat q̄a nunc est mensura ipsius mobilis. sicut tempus motus. sed mor? nō potest esse sine mobili. ergo mensura motus non est sine mensura mobili. Nō tamē est intelligendū q̄ nunc cum sit indiuisibile sit mensura quārtita. eo q̄ talis debet cōmensurari suo mensurato. sed nunc est mensura notificatiua eo modo quō forma dicit mensurare id cui? est. Scda cōditio est q̄ nunc cōtinuat z diuidit tempus. z in hoc est differentia eius ab vnitate. q̄a vnitas bene diuidit numerū. sed nō cōtinuat eū. Nunc p̄o diuidit et determinat posteriorem z priorem partem motus. quia est finis p̄teritū z

Quarti libri physicoꝝ

initium futuri. et hoc ostendit philosophus per simile de puncto. quia nunc habet se ad tempus sicut punctum ad lineam. sed punctus in linea facit duo. continuatur enim per lineam incommensurabilem et indivisibile siue terminus communis unius partes linee. et videtur eandem incommensurabilem esse finis unius partis et principium alterius. igitur sic est de nunc in tempore. Tercia additio est. quod nunc non est pars temporis. quod sic ostenditur. quia sicut se habet momentū siue mutatum esse ad motum ita nunc ad tempus. sed momentū siue mutatum esse non est pars motus. ergo nunc non est pars temporis. Minor probatur. quia momentū est indivisibile. sed quelibet pars motus est divisibilis.

Queritur Quot modis accipitur punctum in linea. Solo duobus modis. Uno modo finis qui est in linea in potentia. et sic prius continuatur lineam. eo quod punctus continuans in linea non est actu in ipsa. Alio modo accipitur punctum finis qui actu assignatur in linea. et sic puenit sibi dividere. quia actu ipsum sit punctum per divisionem linee et sic sit pars per lineam quod punctis distinguitur. sic etiam nunc accipitur dupliciter. uno modo ut est potentialiter in tempore. et sic continuatur. Alio modo finis qui accipitur actu in tempore et sic dividit partes temporis.

Queritur Utrum eodem modo se habet nunc ad tempus et puenit ad lineam. Solo philosophus non. quia contingit uti uno puncto ut duobus. eo quod punctum in linea est permanens. et sic necesse est illo modo continuari accipere ut quietum et permanens in suis partibus quod indivisibile tali dividitur si. quia non permaneret pars antea accepta tunc non posset demonstrari indivisibile ut finis eius. quia si aliquid non est tunc etiam finis eius non est. Et si non maneret pars eius posterior non posset indivisibile demonstrari ut principium eius. quia quod in se non est principium eius non est. Tunc vero uno non contingit uti ut duobus. sed ipsum semper est alterum et alterum. quia nunc est unitas mobilis finis qui habet motum. ergo sicut illud quod erit cum movetur semper est alterum et alterum in spacio et in motu finis esse sui incommensurabilem semper aliquid acquirit de posteriori forma. quia cum presentium non sit finis etiam eius non est. et cum futurum non sit principium eius non est. et ideo alterum et alterum nunc finis esse est principium futuri et finis preteriti. ita quod nunc ad minimum duobus nunc divisum est tempus preteriti et futuri.

Queritur Quot sunt proprietates temporis. Solo quinque. Prima est in tempore est minimum. quia tempus est numerus. sed in numero est reperire minimum. unde si accipiat numerus formalis qui actu est numerus sic binarius est minimum. Si vero accipiat numerus potentia. prout est ex unitatibus. tunc unitas indivisibilis est minimum. Sed numerus numeratus distinguitur a formali. quia quodammodo habet minimum et quodammodo non. quia si consideretur numeratum sub forma primi tunc non habet minimum. quia continuum est divisibile in infinitum. Si vero accipiat numerum sub forma discretionis tunc habet minimum. sicut in tempore est una hora inter horas et inter dies una dies est minima.

¶ Secunda proprietas est. tempus non dicitur velox neque tardum. sed diciatur longum et breve multum et paucum. Et ratio prima est. quia velox et tardum

Reparationes

determinantur tempore. sed idem non determinatur a seipso. Etiam veloc
et tardum sunt passionis motus. sed tempus ut supra dictum fuit non est
motus. Dicitur autem longum et breve secundum quod ipsum est continuū. quia longitu
do et breuitas passionis sunt continuū. Secundum autem quod est in genere numeri
sic dicitur multum et paucum. quia multitudo et paucitas passionis sunt
discreti siue numeri. ¶ Tercia proprietas est eius inquantum est numerus nu
meratus qui differt a numero formali qui simpliciter est numerus. et est ista.
illud quod de eo simpliciter est sicuti presens nunc est ubique simul apud om
nia. Ratio est quia non multiplicatur multiplicatione eorum que mouent
siue motum. sed non sic est de priori et posteriori. sed potius vnum fuit et vel
quā ad hoc futurum. Et ratio huius est. quia tempus est numerus motus.
In motu vero id quod mouetur quod mobile vocatur est vnum. sed prius et
posterius sunt diuersa. et ideo nunc in toto motu est vnum. prius autem et poste
rius differunt secundum esse. Et ideo etiam nunc in toto motu est vnum. sed prius et po
sterius sunt ad minus diuersa secundum esse. ¶ Quarta proprietas est que sequi
tur ipsum inquantum est numerus circulationis et non cuiuslibet motus est quod
tempus est vnum et primum et circulare. Ratio est. quia est in motu primo
et circulari. et signum huius sunt qualitates temporis que semper eadem
redeunt. sicut hyems ver autumnus et estas. que quoties anno reiterantur.

¶ Quinta proprietas puenit sibi inquantum conuenit cum numero forma
li et est ista. quod non solum mensuramus motum tempore. sed e contra tempus
mensuramus motu. Ratio est. quia quantum ad hoc item eorum eisdem p
prietatibus determinantur. ergo se mutuo mesurant. Probat quia tempus
pus dicitur magnum. quia motus est magnus. et e contra motus est mag
nus. quia tempus magnum. Sed hoc verum est quod tempus per se mensurat
motum. quia tempus formaliter est numerus motus. motus autem mensurat tem
pus per accidens. sicut mensuratum quo ad nos aliquando certius est et
notius quam quantitas mensure. et sic aliquando dicimus tempus esse multum et
paucum mensurando per motum. sicut dicimus quod multum transiit de die
quia sol eleuatus videtur ad medium hemispherij. vel quia aliquis perfecit vi
am longam que non nisi longo tempore perfici consuevit. Et huius simile
est in numero formali. quia licet numerabilia mensuramus numero per se
et essentialiter. tamen nobis aliquando dubitatio fit de numero formali. et tunc
certificamus ipsum per numerabilia. tunc autem vno equo cognoscimus
equorum multitudinem formalem siue numerum si numeramus per vni
tatem vnius alios equos mensuratos. tamen per se et substantialiter con
uenit numero formali certificare numerabilia. et per accidens quo ad nos.
raro e contra

Ad Non est vnum tempus omnium temporalium. Quarta proprietas est falsa
Probat. quia si plures motus. si plures tempora. primum tempus est mensura motus
Secundo tempus non est per se primo cuiuslibet motus mensura. sed tantum primum motus
cuius est etiam passio et in quo est subiectum. sed aliorum motuum est mensura
ra quodammodo. Unde tempus dicitur mensurare quemlibet motum tam
secundum essentiam quam secundum esse. sed non equaliter. Unde immediate et per se mensura

Quarti libri phisicoꝝ

rat primum motum. ⁊ mediante illo pmo motu meniarat alios mor^{os}.

Querit Quotupliciter dicitur aliquid in tempore. *Solo* triplex. Primo quia ipsum est quando tempus est. *Secundo* quia dicitur aliquid esse in tempore sicut pars vel proprietas temporis. *Tercio* dicitur aliquid esse in tempore sicut in mensura. et ille mod^{us} est p^{ri}us de quo etiam hic est ad p^{ro}positum.

Querit Quomodo philosophus reprobat primum modum in tempore sicut dicit esse in motu ⁊ in loco. sed esse in motu nō est esse quando motus est. nec esse in loco quando locus est. ergo non dicitur aliquid esse in tempore. quia est quando temp^{us} est. *Ad* hoc patet. quia al^{ia} omnes res essent in qualiter re. quia omnes res se se concomitantes in esse sunt quando ille sunt. ⁊ fin hoc totum celum esset in grano milij. quia celum est quando granum milij est.

Querit Quot requiruntur ad hoc q^{uod} aliquid proprie dicatur esse in tempore. *Solo* duo. Primum est q^{uod} ipsum excellatur a tempore ita q^{uod} tempus excellat rem que in tempore esse dicitur. *Secundum* est q^{uod} aliquid patiatur in tempore. omnia em̄ que in tempore sunt proprie talescūt ⁊ senescūt. *Ad* in t^{em}p^{or}e in t^{em}p^{or}e oblivionis causa. *Ex* his inferit philosophus q^{uod} eterna ⁊ ea que sempiterna sunt non dicuntur proprie esse in tempore. *Et* ratio est. quia non excellatur a tempore neq^{ue} aliquid patiuntur a tempore. nec temp^{us} est in eis causa corruptionis.

Querit An res generabiles ⁊ corruptibiles sunt in tempore q^{uod} ad substantias earum. *Solo* sic. si substantia talium accipitur in esse phisico. tūc talium substantia variatur. quia habent formas in materia trāsmutabili. q^{uod} in substantialib^{us} recipiūt variationem. Cuius signum est. quia pulatim corrumpūt^{ur} ⁊ opera earum debilitantur. sed tamē bene concedendū est q^{uod} substantia talium est in momento temporis. eo q^{uod} ip^sa est ut una ⁊ ut plura fin esse variata sicut variat nūc tempus. Sed non est concedendū ut inquit Alterius q^{uod} substantia corporum celestium sit in nūc temporis fin q^{uod} est nūc temporis. q^{uod} substantia talium in formis nullā recipit variationem. cum tamen nūc prout varietur. ⁊ sic substantia fin q^{uod} est lata sicut ut fin q^{uod} fertur est in nūc temporis. quia sicut dictum est q^{uod} nūc est numerus eo q^{uod} fertur.

Ad Corpora celestia sunt in tempore. ⁊ tamen sunt perpetua. ergo h^{oc} correlarium falsum. Prima pars antecedentis patet. quia temp^{us} est in primo motu sicut in subiecto. *Solo* corpora celestia dicuntur bene esse cum tempore. sed nō dicuntur proprie esse in tempore. quia esse in tempore non est aliud q^{uod} quadam parte temporis mensurari. corpora celestia sunt coeua toti tempori. Etiam quiescentia dicuntur esse in tempore. quia sunt apta nata moveri. Item non entia ⁊ impossibilia simpliciter non sunt in tempore. si cur est diametrum esse symmetrum. *Et* rō est. quia solum illud est in tempore quod natū est moveri ⁊ q^{uod}scere. cuiusmodi nō sunt impossibilia ⁊ nō entia.

Reparationes

Queris Quotplex ē nūc. Solo phi. duplex. scz nūc fm se et nūc fm alterum. et p mū nunc quod est mensura eius qđ fertur vel mouet est nūc pnuans tempus tanqđ indiuisibile pteritū z futurum. z sic est vnus pncipium z alterius finis. Nūc vērō fm alterū dī: quādo quoddam relictū ex tpe qđ est ppinquū pſenti. Et ad intelligendum numerū p mī nūc fm alterū est notandū qđ partes tps dupliciter accipiūtur. Vno modo fm qđ sunt sub forma pnuū tū. et eo mō fm qđ sunt sub forma discreti. primo modo non differūt fm rationē pteriti z futuri. sed ptes homogenie pnuū temporis. et hoc modo accipiūtur substantia liter z non habent diuisionem sed pnuatōem in ipso nūc indiuisibili. quod est pnuatio partiu. et hoc solo modo se habet nūc in natura temporis. z hoc est vnū in toto tpe fm substantiam. z sic solum de tempore habemus nūc. z pteritū z futurū sunt fm quid. fm qđ habent ad ipm nūc pnuatiōē. Alio mō accipiūtur partes temporis fm qđ sunt sub forma discretionis. z sic nūc causat diuisionem. eo qđ ipsum variatur in definitione z efficitur principium futuri z finis pteriti. Finis autē z pncipiu opponūtur z oppositas habent definitiones. z sic p diuersos respectus efficitur idem nūc pncipium z finis. nihil em̄ est inconueniens qđ vnū z idem in substantia p diuersos respectus participat diuersa fm formam z definitionem. sed non est illa rō qua diuisit adeo manifesta in eo sicut in pūcto manente z fixo

Ad Tempus est vnū omniū temporalia z pnuū. ergo male ē qđ nūc diuidit tps. Solo nūc nō dicit tps fm actū. Tū cū duo sunt acti? ipsius nūc. z vnū ē pnuare z aliū diuidere ipm nūc ptingit vt actu accipit in tpe existens. sed diuidere puenit sibi vt accipitur in potētia. Et hoc dupliciter. aut in pparatione ad nostrū intellectū inq̄tum nos p ipm tps diuidimus. Aut in pparatione ad aliquē particulare motū qui est in tpe z in aliq nūc terminat. z hoc nō est in substantia ipsius nūc. qz alis opteret qđ totū tps vniuersalr acceptū esset finitū qđ est falsum. g nūc nō est actu diuidēs.

Queris Quid significāt hec aduerbia. nūc. tūc. tam. olim. repēte modo. Solo nūc fm alterū est tps ppinquū pſenti nūc. Tūc feat partem tempis pteriti vel futuri q̄tuncqđ distantem a pſenti nūc determinatū tū p ipm pns nūc. sicut dicimus tūc destructa est troia. et tūc nō erat diluuiū. Nam noīat partem pteriti vel futuri tps ppinquā pſenti nūc. Modo feat partē pteriti. tū ppinquā pſenti nūc. Vm feat partem pteriti multū distāte a pſenti nūc. Repente noīat partē tps insensibilem ppter suam paruitatem

Queris Quō pbat phs qđ tempus est causa corruptionis z nō generationis. Solo. pbat hoc rōne z signo. Ratiōe sic tempus est mensura mutationis. mutatio facit rem distare a pncipio sui ē et tendere ad nō esse. ergo tempus est causa corruptionis. Signo sic. quia res genite solo tpe nullo alio adhibito nec extrinseco aliquo violente corrūpente tendit ad nō esse z deficit. ergo tempus est causa corruptionis. Itē tempus est p se causa corruptionis. z p accūs causa generationis

Quarti libri physicoꝝ

Arguitur Tempus non est causa corruptionis. ergo probatur
qz tempus est q̄ritas. sed q̄ritas nō est de genere acti
uorum. **Solutio.** qz tempus nō est causa corruptionis quasi eam efficiat
effectiue. sed solum p̄secutiue. quia sc̄z est mensura mutationis qua forma
liter res tendit ad corruptionem

Querit In quibz d̄z esse tempus. **Solo** in omnibz sensibilibz
seu corporabilibz. Et probat hoc p̄bus sic. qz motus est
in omnibz in celo. in terra. et in mari et in omnibz que in eis sunt. quia cūma
ista mouentur actu vel potentia. ergo etiam tempus. Consequencia patet.
quia tempus est mensura motus.

Querit Utrū tempus habeat esse sine anima. **Solo** sic. et ra
tio est. quia tempus est realis mensura ipsius motus. s̄z
motus habet esse sine aīa. ergo etiam et tempus

Ar Numerus nō est sine anima numeratē. s̄z tempus est numerus. ve
p̄p eius definitōem. g. tempus nō potest esse sine aīa. **Solo.** licz
tempus dependeat ab aīa quo ad actualet collatōem. nō tñ quo ad cē res
ale et qd̄ h̄z. Et potius d̄z qz numeratio dependeat ab aīa q̄ ipse numerus

Ar Motus nō est in rerū natura sine aīa. ergo nec tempus. **Ans** pa
ter. qz om̄is motus dependet a motu primo ipsius celi. sed ille est
ab anima. quia anima assistens mouet celum. **Solo.** duplex est anima. sc̄z
nobilis et ignobilis. iam motus non est sine anima nobili que est motrix celi
est tñ utiqz sine aīa ignobili q̄lis est aīa nostra. de q̄ est sermo in p̄posito

Ar Nihil habemus de tempore nisi nūc. ergo videtur qz temp⁹ depen
deat ab anima referente partes temporis. sc̄z potētiā et posterioꝝ
ad p̄sens nūc. **Solo.** nihil est in tpe p̄manens et stabile nisi nūc. est tñ re
ale esse successiui p̄teriti et futuri ad inuicem

Querit Utrum sit vnū tempus om̄iū. **Solo** sic. est vnū tē
pus om̄iū temporalium. Et ratio illius est. quia mot⁹
primi mobilis est simplicissimus et vnus. ergo et tempus quod est eius mē
sura intrinseca est vnū. Etiam est in eo sicut in subiecto. iam accidens capie
numerositatem a subiecto. et per p̄sequens tempus est vnū ad vnitatem sui
subiecti. **Qz** tempus sit subiectū in p̄mo motu probat p̄bus duplici rez
stunonio. **Primo** probat hoc testimonio antiquoz dicentū celum esse circu
lationem circuli. nō quācūqz sed primū. Adeo em̄ p̄pinque se habet temp⁹
ad p̄mū motum qd̄ dixerūt antiqui tempus illū motum esse. **Secundo** p̄of
bat hoc testimonio vulgi. vulgus em̄ p̄pter hoc qz tempus est in p̄mo mo
bili qd̄ circulariter fert̄ d̄z qz humane res sunt sicut circulus et rota fortune.
et s̄z om̄iū alioꝝ motūū habentū naturalē generatōem et corruptiōem d̄z
esse circulus periodalis. eo qz om̄iū hoꝝ fortuna indicatur tpe. et finē et p̄nci
piū accipit sue fortune in genere. quasi tempus dicat̄ s̄m quādā instabi
lem circulariōem. et tempus d̄z hac de causa circulus. qz causat̄ a circulariōe
circuli. **Quam a simili** probat qz sit vnū tempus om̄iū. quia sicut est vnus
numerus diuersarum rerum numeratarū vt est idem numerus decē hoīm

Reparationes

et decem hominum. ita est etiā idem tempus diuersorum motuū z diuersarum rerum temporalium

Ad Solus est accidens. ergo non potest esse subiectū tps. Solo motus nō est subiectū qđ ipsius tps. est tñ vtrq subiectū ipi? tps quo. quo scz mediāte tempus dī esse in pmo mobili

Ad Quilibet motus hz suū ppiū tēpus. sed plures sunt mori. ergo etiā plura sunt tpa. z p psequēs nō est vñū tēpus omniū Solo quilibet motus hz tēne suū ppiū temp? p extrinsecā applicatōem. nō tñ hz quilibet motus suū tps p applicatōem intrinsecā. sed soluz p mus mori sic habet suū tempus. z magis ppiū dī q quilibet motus hz suū ppiū qñ. sed nō suū ppiū tempus sed tēne appropriatū.

Ad Si esset idem tempus omniū tūc omēs res essent et uideat. Solo neganda est pñā. et rō est. qz licet sit idem tempus omniū seorsum acceptū. non tñ est omibz applicabile equaliter. z hoc est p inqualitate rerum ptingentium

Ad Videtur q erunt plura tempora iuxta pluralitatem motuū celi regulariū. Probat. qz omēs motus celestiu corporum sunt simplices z regulares. ergo tempus erit mensura intrinseca cuiuslibet talis mori Solo licet omēs motus spherarū celestium sunt regulares. non tamen eque simplices. sed est vnus simplicissimus omniū in quo est tempus subiectiue. Si etiam motus alius pōr p impossibile ponat in illo est temp? subiectiue. Et qz simplicitas diuersificat siue analogice in diuersis moribz fm plus vel minus reperitur. fm hoc etiam tempus alijs moribz diuersimode applicabile est

Querit Quid est eternitas. Solo alterti. est spatū pncipio z fine carens non habens in se prius z posterius nec aliq quid successionis. Et rō est. quia uon mensurat id quod fit vel mutat. sed potius quod stat vno modo nihil amittens in preterito nec expectans in futuro. Et sic est mora siue spatium pñuū non intersectum Et ratio est quia totū esse suū simul habet z perfecte. sicut dicit Isaac ysrabelita. Luz aut dī (mora) nō est intelligendū q sit mora tps vel aliquis cursus motū tps. sed vocat mora pmanencia eius indeficiens. que eadem vocat spaciū ab ysaie ysrabelita pbo fm q ambit totum esse indeficiens. Et dī con tinuū spaciū. nō qz habet partes sicut pñuas pñuas. sed quia nūq desinit nec deest nec deest vnq stans semp incommutabilis in seipsa (Nō intersectum) dī. qz nō hz ptes vtrasq abscondas. sicut tempus cuius pars pōr ptes tñt z nō est. z pars posterior futura adhuc expectat et adhuc nō est. id autē qđ de eo est accipere pñens nūc est indubitabile est qđ instat. id est nō stat. sed sic nō est de eternitate. sed potius nihil amittit in preterito toto. eo q mensura rei omnino incommutabilis. z nihil acquirit in futuro. eo q est mensura eius qđ nullo modo est in potentia. z tota ipsa est stans presentialiter. z g dī Boetius q nūc stans z nō sese mouens eternitatem facit. Et g dī aug. q vera eternitas nō est nisi vera incommutabilitas.

Exemplum

bt f

*Et sic pñuū
mora pñuū*

Quinti libri physicorū.

Querit Quot requiruntur ad eternitatē Solo tria. Primum qd nō habeat pncipiū neqz finē. Secundū qd in eo nō sit pncipiū neqz posterius. Tercū qd nō sit ab altero dependens. Etia definit a boe-
tio sic. est interminabilis vite tota simul et pfecta possessio. p hoc qd dicitur interminabilis vite excluduntur spalia que hnt pncipiū et finē. p hoc qd dicitur tota simul excluduntur sempiterna q nō habent esse sua simul.

Querit Quid est eternitas Solo alteri. est spaciū eorū qz esse stabile est. sed tñ vices hnt in potentis. sicut sunt in-
telligere et velle. cum tñ eternitas sit mora et spaciū pmanētis vno mō p om-
nē modū. et omnia q sunt ab illo qd vno mō pmanet deficiūt ab illo ppter di-
stare a pmo. et oportet q aliquid potentie admisceat illis qz non in esse tñ
in posse et agere. et ergo mensura eis pdiagens est sub mensura que est eter-
nitas. Hac autē mensura mensurant angelī. et sub illa mensura est alia q ap-
pellat tempus mensurans generabilia et corruptibilia. q hnt potētiā ad ee

Querit Utz omnīū eternorū sit vñū eū Solo sic. Litus
rō est. qz sicut se hnt tempus ad spalia. ita eternitas ad
eterna. sed omnīū temporalium est vñū tempus numero. ergo omnīū
eternorū est vna eternitas

Emittur Quartus physicorū

Irca principiū quinti

physicorū. Postqz phis determinauit de motu et ses-
quētibz ipm. psequēter determinat hic de ptribz subiecti
uis ipsius mor. quo expedito in sexto agit de ptribz in-
segralibz ipsius motus. Et diuidit pnsens liber in tres

tractatus. In pmo tractat de diuisione motus. In secūdo agit de vnitāte
motus. In tercio agit de pparietate motus

Querit Que dicuntur ptes subiectiue motus. Solo. spēs ei-
q sunt augmētatio. diminutio. alteratio. et loci mutatio.
sicut ptes subiectiue qz alis sunt hō alinus leo et sic de alijs.

Querit Qe modis pte diuidi motus siue mutatio. Solo tribz. scilz ex
parte mobilis. mouentis. et ex parte termini ad quem. quia illa tria magis

Querit Intrinsece requiruntur ad motum
tribz modis. qz omne qd trāspūrat vno triūz mōdōz
transmutat. scz fm accūs. fm ptem. et per se. Secūdo accūs. ita q illud num-
qz pte p se mouet. sed semp accidit ei qd p se mouet. sicut musculus ambulat.
musculus enī nunqz pte ambulare. Secūdo dicitur moueri grana ptes illud scz qd
p se nō mouet. sed in toto. licet possit p se moueri si separet a toto. et h pte
pue in pte a cuius dispositione totū denotat. sicut cū dicitur fortes sanāt qz thos
raz eius sanāt vel oculus sanāt. que tñ sunt partes eius Tercio dicitur aliqd
moueri pmo et per se. et hoc vocamus mobile p se. sicut dicimus infirmūz
q se sanari et graue deorsum moueri.

Reparationes

Ad Quidam aliquis denigrat finem dentem non sequitur quod totus denigretur et finem se ergo videtur quod secundus modus non sit pueniter positus. Solutio alteri duplex est dispositio. vna que in partibus paruis principaliter existens coafficit totum corpus eius parte illa. sicut egritudo que est in digito vel dente si vehemens est coafficit totum corpus. et ideo illo paruo membro sana totus sanatum totum corpus. Alia est dispositio que sic est in parte quod non coafficit corpus. et de illa non est verum quod mota parte mouetur totum. sicut assumptum fuit in obiecto. Et licet iste modus quo attribuitur toti motus prius reducat ad motum per accidens eo quod non puenit toti nisi gratia alterius quod est pars. tamen quasi medius est inter motum per se et motum per accidens. quia conuenit cum utroque. Cum motu per accidens puenit. quia puenit gratia alterius. cum motu vero per se. quia pars cui puenit motus potest diuidi a toto et tunc mouebitur per se.

Queris Quot modis diuiditur motus ex parte mouentis. Solutio tripliciter. quia sicut tres dicitur predicere scilicet quod est primum per accidens quod est gratia prius. et quod est per se pure sunt in mobili. ita etiam sunt in mouente. scilicet quia aliquid est quod mouetur finem per accidens. aliquid finem per se. et alud finem se et essentia liter. Exemplum tercium. ut medicus finem se sanat. Exemplum secundum. cum manus per eum hunc puenit ratione partis. Exemplum primum. cum medicus edificat omnino non per accidens mouetur.

Queris Quot requiruntur ad motum siue circumscribunt eum. Solutio quinque. scilicet mouens. mobile. tempus in quo fit motus. terminus a quo est motus. et terminus ad quem est motus.

Queris Quomodo ostenditur prius quod duo termini circumscribunt motum. Solutio philosophi. quia omnis motus est ex quodam in quoddam. id est de termino a quo in terminum ad quem. et ideo sicut alterum est quod est primum et essentiale quod mouetur ab eo quod est per accidens et finem partem et sicut alterum est quod essentialiter mouetur ab eo quod per accidens et finem partem mouetur. sic etiam alterum est ex quo vel in quod est per accidens et finem partem motus.

Queris Quomodo prius ostendit quod predicta sunt in motu. Solutio exemplariter sic. quia dicimus quod lignum est quod mouetur. et frigidum est ex quo mouetur. et calidum in quod quando lignum calefit. siue mouetur motu calefactionis. Et ex hoc patet error eorum qui dixerunt quod motus est in specie siue forma sicut in subiecto. quia motus calefactionis qui lignum calefit in ligno est et non in specie calidi. quia aliud est quod mouetur. et aliud in quod et ex quo est motus. species enim siue forma que est finis motus neque mouet neque mouetur nisi forte dicamus quod mouet intentionem efficiens sicut forma et finis. sed non mouet influendo motum materię. licet enim efficiens per se et essentialiter sit idem specie cum forma que est finis motus. non tamen est vnus idem numero. et ideo non mouet neque mouetur finem quia ipse est finis. siue id in quod est motus. et ideo species non mouet neque mouetur finem quia ipsa est finis motus siue id in quod est motus. Et vocatur species forma substantialis vel qualitas. locus etiam et quantum finem quod sunt termini motus in quos sunt motus nec mouent nec mouentur.

Quinti libri physicorū

Querit Quare motus magis denominat a termino ad quē q̄a termino a quo. Solutio qz terminus a quo abicit vt innuit phs. z terminus ad quē acquirit z sic est magis essentialis motui q̄ terminus a quo. Quia generatio vt dicit phs denominatur ab esse in qd est tan. i. in terminū z corruptio a nō esse in qd est. z eodē mō est de augmētatione z diminutione. z alijs motibus vt de calefactione frigectione desalbatione z denigratione.

Querit Quare ad motū requirit tps. Solo qz motus est trāsitus successiuus de vno in alterū. q̄ contradicit sibi mensurā proportionabiliter talis aut est tempus vt in pcedenti libro visum est.

Querit Quare nō distinguit mor⁹ ex parte temporis. Solo quia est extrinsecū motui. z nō diuidit ex parte ei⁹ sc̄i cut ex parte illoz que intrinsece ad motū videt cōcurrere. **Querit** Vtrū qualitates passibiles seu passionēs de tertia specie q̄l ratis possint dici motus. Solo nō z rō est. Quia tales qualitates sunt termini motus. sed ad motū nō est motus. qz al̄s esset p̄cessus in infinitūz si enī dicerent tales qualitates motus. tūc mutatio esset in mutatiōem q̄a q̄nq̄ mutatio est in qualitate. sicut in albedinē. vel nigredinē nūc aut albedo vel nigredo nō est motus sed albatio vel denigratio

Querit Quare fuit origo illius dubitationis Solo qz tales q̄l rates quasi cōtinue variant in corpibz in quibz est actio et passio sicut sunt corpora inferiora physica z tales illū errorē inducētes nō cognouerūt q̄ subiectū est qd mutat z ex mutatiōe subiecti seq̄tur mutatio qualitatū siue talium passionum.

Querit Quō distinguit mor⁹ ex parte termini ad quē. Solo p̄hi tripliciter. Vno mō dicit moueri aliquid ad id qd est omnino p̄ accidens se h̄ns ad motū. sicut si dicamus albū moueri in id qd intelligit eo q̄ accidit albedinē intelligi z hoc est pure per acc̄ns. q̄a intelligibile vt h̄mōi nō ē res minus motus. sed potius a materia z motu separū. Sc̄do d̄z moueri i al̄s quid fm̄ prem vt in colore quia mouet in albedinē que est pars subiectiua coloris. Et hoc modo in loci mutatiōe dicit aliquis moueri in europam qz mouet ad athenas que sunt pars eius et aliquis dicit moueri in hispaniā vt exemplificat. Albertus qz mouet in compositellam que est pars hispanie. Et mouet in germaniam quia mouet in coloniam que est pars germanie. Tercio dicit aliquid moueri per se in aliquid sicut q̄n mouet in album vel nigrū. sic ergo ista tria inveniunt in mobili mouēte z termino ad quē.

Querit Ex quo motus est iam tripliciter diuisus sc̄z in per se p̄ accidens z fm̄ partem. Vtrū ergo de quolibet motu est hic adpositū. Solo nō sed solū intentio p̄hi in hoc libro est determinare de mutatiōe per se. motus aut per accidens z fm̄ partem multiplicat in finitis differentijs. quia infinita vni accidunt. Et etiam vna talis terminat ad aliam q̄ enī factus ē albus factus ē s̄ltis alium. z dissimilis alium z forte didicit z sic est in alijs mutationibus.

ho q̄mora mag
denominat a quo
termino a quo
termino a quo

z nō diuidit ex parte ei⁹
sc̄i cut ex parte illoz

q̄a q̄nq̄ mutatio est in qualitate

Triple motus d̄z
motus per se
motus per accidens
motus fm̄ partem

Reparaciones

Queris Quotupliciter mutans siue mouens mutabit id qđ mutatur. Solo quadrupliciter. qz duo termini inter qđ est motus qtuor modis pñt cōbīnari. qz vel est mutatio de subiecto in subiectū vel ex nō subiecto in nō subiectū vel de nō subiecto in subiectū vel ex subiecto in nō subiectū. Et rō huius diuisionis est. Quia oīs motus est ex quodā in quoddā sic sonat nōmē mutatio est em̄ semper in oī talia qđ post aliud quod ante fuit. Quia qđdū res manet sub vna dispositiōe non mutatur sed potius mutat qñ fluit ab vno in aliud siue sūm formā siue sūm locū mutetur. ergo sic mutans mutabit illud quod mouetur quadrupliciter vt dictum est.

Ar Omnis mutatio est de subiecto in subiectū. q̄ male dicit diuisio q̄ aliqua sit mutatio q̄ est de non subiecto in subiectū z ecōtra. Anō parz qz dicit pñs q̄ necesse ē in oī transmutatiōe rei naturalis ēē subiectū.

Solutio. Aristoteles nō vult in pposito q̄ sit aliqua mutatio sine subiecto. sed p subiectū in pposito intelligit ens affirmatiue monstratū vt dicit Albertus qđ ad oculū designari z ostendi p̄t z sic nō h̄z oīs mutatio subiectū.

Ar Nulla ē mutatio de subiecto in subiectū. Probat. qz oīs mutatio est de opposito in oppositū sed subiectū z subiectū nō h̄nt oppositōnem ad inuicē. Solo argumētū pbat q̄ mutatio nō est de quolibet subiecto in quodlibet subiectū. sed tamē nō pbat quin sit de subiecto in subiectū que sic se habent q̄ sunt contraria.

Queris Quō pbat pñs q̄ nulla sit mutatio de nō subiecto in subiectū siue de nō ente in nō ens. Solo sic. qz oīs vera mutatio est de opposito in oppositū. sed nō ens z nō ens nō h̄nt aliquā oppositiōnem. q̄ nō est aliqua mutatio de nō ente in non ens. Et q̄ nō ens et non ens nō habent oppositiōnem manifestū est. quia non contrariantur quia ambo extrema cōtraria sunt entia positiua. neqz etiam sunt contradictoria vel priuatiua quia in talibus ad minus alterū extremorū est ens sicut patet in postpredicamentis.

Queris Quorū sunt species mutatiōnis sūm veritates. Solutio tres. Prima est que fit de non subiecto in subiectū. z dicitur generatio. que est de nō ente in ens. Secūda que est de subiecto in non subiectū z dicitur corruptio que est de ente in non ens. Tercia que fit de subiecto in subiectū z dicitur motus p̄prie dictus s̄ illa sic definit. Est transitus successiuus de quodam in quoddam.

Ar Sunt tñm due species mutatiōnis. ergo non sunt tres. Probat. quia solum generatio z corruptio dicuntur mutatiōes. Solutio mutatio accipitur dupliciter. Vno modo p̄prie sic solum illius sūt due species sc̄z generatio z corruptio. Alio modo accipit mutatio generaliter vt est nomen cōmune ad mutatiōem z ad motum p̄prie dictum. z sic eius sunt tres species. z ideo est hic regula topica de p̄prie quod est cōmune ad definitionem et ad p̄prie dictū. z sic vna species quia non habet nomen speciale impositum seruat nomen generis hic.

*Quodammodo mutans
qz non mutans*

*Sic mutans
non est motus*

*Quodammodo mutans
non est motus*

*Quodammodo mutans
non est motus*

Quinti libri physicorū.

Querit Utrū generatio sit motus. Solō nō. Et hoc probat
 duabz rōnibz. Prima. Illud nō est motus cui⁹ subiectū
 est nō ens. s; subiectū generatōis ē nō ens. g; generatio nō ē motus. Maior
 patet qz nō ens nō mouet. Probat qz subiectū generatōis est materia pri
 ma que ē nō ens cū sit ens in pura potentia. Secūda rō. Illud nō ē motus
 cui⁹ subiectū nō ē in loco. s; subiectū generatōis nō ē in loco. g; genera
 tio nō est motus. Maior patz qz motus localis ē p^m motū. z oēs aliq⁹ p⁹
 supponit motū localem. g; nihil ē: moueri nisi qd est in loco. Minor est ma
 nifesta. qz subiectum generatōis est ens in pura potentia cui non cōuenit
 locus qui debet corpori.

Querit Quotupliciter dicitur nō ens. Solō tripliciter. Primū
 est nō ens simpliciter quod est idē qd nō ē: et tale est creabile.
 Secūm ē aliqd nō ens in actu simpliciter z tñ ens in potentia sicut materia pri
 ma q; ens in pura potentia. Tercū ē nō ens finē qd qd tñ simpliciter ē sicut lig
 num qd est in potentia albi d; finē qd nō ens. qz est nō ens tale scz albi. z tñ
 simpliciter est ens interum natura.

Querit Quō probat p⁹ qz corruptio non sit motus. Solutō
 sic generatio nō ē motus vt dictū ē. g; corruptio nō est mo
 tus. Cōsequētia patz. qz corruptio opponit generationi. s; mor⁹ nō opponit
 tur mutatiōi. sed opponit motui. lig.

Ar Inter ea que distant in infinitū nō p⁹ esse naturalis mutatio. s; ens
 et nō ens in infinitū distant ergo inter illa nō p⁹ esse mutatio. z per
 hūc generatio nō p⁹ esse de nō ente in ens. Solutio de nō ente p^mo mō
 accepto qd est non ens simpliciter non p⁹ esse mutatio naturalis. sed de non
 ente secūdo mō quod est in potentia ens z nō est ens actu bene potest esse mu
 tatio quia tale ens est materia prima.

Querit Quō dñt mutatio q; ē simpliciter mutatio z mor⁹ p⁹ dic
 tus. Solō duplx. Priō dñt qz simplex mutatio est de
 p⁹dictorio in p⁹dictorio seu de p⁹uade i habitu. s; mor⁹ p⁹ dic⁹ ē de p⁹rio i
 p⁹erariū. Secūdo dñt qz mutatio simplex ē instāanea z sit in instāti. s; mor⁹
 p⁹ dic⁹ ē successiuus z sit in tpe.

Querit Ad quot p⁹dicamenta est mor⁹ p⁹ dic⁹. Solō ad
 tria scz ad q⁹titatē ad qualitatē z ad vbi. Qd pbat p⁹ hō
 sic mor⁹ ē in aliq⁹ p⁹dicamentoz. s; nō ē mor⁹ ad substantiam neqz ad adaliqd neqz
 ad actōez z passiōez g; ē solū ad hec tria p⁹dicamenta. s; q⁹titatē q⁹litatē z ad vbi

Ar Illa p⁹positiō Aristotelis est insufficiens. Probat qz solū pbat qz ad
 substantiam ad aliqd ad actōez z passiōez nō ē mor⁹ z nihil dicit de si
 tu qñ z habitu. Solō qz pbat Aristotelis simpliciter z formaliter nō va
 let. quia solum p⁹bat p⁹ponit. supponit scz qz non est dubium de alijs p⁹dicta
 mentis scz qñ sit i habitu.

Ar Arguitur. In quantitate non est motus. ergo motus non est ad tria
 p⁹dicamenta. Probat quia in quantitate non est contrarietas g; ad q⁹titatē
 nō ē mor⁹. Quis p⁹z Aristoteles i p⁹dicamentis dicit qz q⁹titati nihil ē p⁹uū.

Probat qz nō ē motus
 nō ens nō ē motus

Secūdo dñt qz
 corruptio nō est motus

Probat qz corruptio
 nō est motus

Secūdo dñt qz
 mutatio simplex ē instāanea

Probat qz motus
 nō est ad tria p⁹dicamenta

Reparationes

Solutio quantitas accipit dupliciter. Uno modo logice secundum essentiam suam et sic ad quantitatem non est motus. sed sic ante omnem motum requiritur. quia nihil movetur nisi primo sit quantum. Alio modo accipit physice secundum quod ipsa est perfecta vel imperfecta. et sic in ea est contrarietas vel motus sicut in commentariis super predicamento quantitatis diffuse dictum est.

Queritur Quotuplex est contrarietas. Solo triplex. Effectiva que reperitur in quantitate. Formalis et est triplex. Mater dicta que reperitur in qualiter genere. Proprie dicta que reperitur tam in formis substantialibus quam accidentalibus. Propriissime dicta que solum reperitur inter qualitates tercie speciei. Finalis que reperitur in ubi.

Effectiva contrarietas que est in quantitate oritur a forma substantiali extendente materiam ad quantitatem debita tali speciei vel deficiente a virtute extensiva ipsius. et sic perfectum et imperfectum circa quantitatem contrariantur considerata quantitate physice. Finalis vero contrarietas est in ubi. quia locatus movetur ad locum non in quantum locus est quantitas. sed in quantum locus habet virtutem conservandi locatum. et sic in contrariis locis sunt contrarie virtutes.

Queritur Quomodo probatur plus quam ad substantiam non est motus. Solo quia omnis motus est de contrario in contrarium. sed substantie nihil est contrarium ergo ad substantiam non est motus saltem proprie dictus. Minor pars. quia subiecto contrariorum nihil est contrarium. Et quibus sequatur in illo genere non est contrarietas. quod non est motus tamen non sequitur e contra et in hoc deceptus fuit. ut dicit Alterius grecus themistius

Queritur Quomodo probatur plus quam ad aliquid non sit motus. Solo sic. Quia ad illud non est motus quod acquiri potest de novo sine omni mutatione ex sola mutatione alterius. sed ad aliquid est homini. quod ad aliquid non est motus proprie dictus. Minor probatur. quia aliquid existens alicui dissimilis potest fieri sibi similis nulla mutatione in eo facta per solam mutationem alterius. et choriscus cuius sit dexter columba transiit in chorisco efficitur columna sinistra columna in nullo mutata. quod variatio coloris ne de dextero in sinistru sit per accidens.

Queritur Quomodo probatur plus quam ad actum et passionem non est motus. Solutio sic. Quia ad motum non est motus. neque generacionis generacio. scilicet actio et passio sunt motus. ergo ad actum et passionem non est motus. Minor est aristotelis tercio physicorum qui dicit quod actio et passio sunt unum motus materialiter in quantum una forma numero potest materialiter dici actio passio et motus.

Queritur Quomodo probatur plus quam ad motum non sit motus. Solutio septem rationibus. Prima ratio si ad motum est motus. vel mutacionis esset mutatio hoc contingit alteri duorum modorum scilicet quod vel sit eius tanquam subiecti vel tanquam termini. Secundum primum modum sensus istius mutacionis est mutacio est iste mutacionis est mutacio sicut etus quod movetur sicut hominis qui movetur de esse motus qui mutat ex albo in nigrum vel ex alta qualitate in aliam qualitatem. Secundum secundum modum sensus est quod mutationis est mutacio id est quod mutacio siue motus sit ipsius motus tanquam ter

Quantitas accipit dupliciter

Effectiva que reperitur in quantitate

Formalis que reperitur in qualiter genere

Proprie dicta que reperitur tam in formis substantialibus quam accidentalibus

Propriissime dicta que solum reperitur inter qualitates tercie speciei

Finalis que reperitur in ubi

Effectiva contrarietas que est in quantitate

Formalis que reperitur in qualiter genere

Proprie dicta que reperitur tam in formis substantialibus quam accidentalibus

Quinti libri physicorum

mini. ita q̄ motus essentialiter sit ad motū sicut ad terminū. sicut motus de
albarionis est essentialiter ad albū. Quis autē mutatio nō sit mutatio p̄mo
modo tanq̄ suba sic ostendit. q̄ illo p̄cesso oportet necessario p̄cedere q̄ mo-
tus p̄prie moueret. et q̄ omne q̄d est in genere est in aliqua sp̄z oportet eō
sequenter concedere q̄ motus talesceret vel frigeret aut locus mutaret
aut augeret aut diminueret. ista sunt incōuenientia. q̄ motus non est aliq̄d
de numero subiectoz. eo q̄ subiectū est ens in se cōpletum q̄d est accidens
ocasio existere in eo. Mutatio vero et motus incōpletus esse habet q̄ acci-
dens querum. Etiam si motus subiceret motui tūc oportet q̄ ois mo-
tus esset subiectū alterius. et sic secundus esset tercio subiectū et tertius q̄to
et sic in infinitum q̄d est impossibile. Interea si motus esset subiectū et motus
esset in motu esset subiectū in subiecto. q̄d est impossibile. Nec potest dici q̄
vnus esset subiectū et alter nō. sed esset res in subiecto existēs tūc oportet
q̄ due res que sunt eiusdē generis et rōnis essent subiectū et accidens. cum
motus et motus sint eiusdē generis et eiusdē rōnis s̄m genus. impossibile igitur
est motū esse motus tanq̄ subiecti. ¶ Secūdo impossibile est q̄ motus
sit ip̄sius motus tanq̄ terminū et finis. q̄ tūc oportet q̄ simul aliqua
res mutaretur dupl̄. q̄ eim mutatio est inter formas p̄arias oportet q̄
transiret de forma in formam. sicut ex sanitate in egritudinem et cum hoc q̄
mutatio ponit esse terminus mutationis oportet q̄ p̄ illā mutationem trāsiret
ad quācumq̄ aliam que ēt esse terminus p̄me mutatiois. et sic cum aliq̄s
infirmas et mouet ex sanitate in egritudinē q̄ tūc erit etiā mutans in quam
libet aliam mutatioem. hoc autē falsum est. q̄ al̄s idem simul mutaret et quies-
ceret. quiesceret q̄ esset in termino. et mutaret q̄ mutatio esset terminus p̄
tūc mutationis. ¶ Secūda rō est. si mutationis est mutatio tanq̄ terminus
tūc vel terminat ad motū oppositū sibi. vel in quēcumq̄ indifferēter. Ad
p̄mū q̄ tūc aliq̄d moueret ad opposita. et sic simul sanaret et egrotaret. quia
eū mouet a sanitate in egritudinē in termino motus esset mutatio ex egritudi-
ne in sanitatē. et cū illi motus sunt p̄mū essent vnus motus nūero. et sic eodē
motu aliq̄d moueret in opposito. Nec potest dici secūdū. q̄ tūc destrueret
tota doctrina transmutationū. que est q̄ transmutatio non est ad quodcum-
q̄ cōmutatōis. sed ad oppositū. et illa opposita erūt etiā in quodcumq̄ alterum
oppositū ex quodā opposito illi. et sic p̄tingit duplex inconueniens si dicat q̄
mutationis est mutatio vnū est q̄ cum aliquis mouetur ex sanitate in egritu-
dinē q̄ tūc etiā sanatio que opposita est egrotationi sic etiā meret eīdē. et
simul aliquis sanat et infirmat. et hoc est impossibile. Secūdū inconueniens
est q̄ tūc mutatio nō erit s̄m regulā mutatiois ex opposito in oppositū. s̄ po-
tius ex hoc q̄ accidit. Cum eim iuxta positōem aduersarij simul moueat ex
sanitate et in sanitatem. et ex egritudine in egritudinem non potest aliquis
istoz terminoz esse terminus p̄ se. q̄ si ex vno moueret essentialiter nō mo-
ueret essentialiter in eūdē simul q̄n mouet ex ip̄so nec tūc simul posset moues-
ri ex opposito et in oppositū illi. ergo erit mutatio semper ex eo q̄ accidit. et in
id quod accidit. Exemplū est. ut si q̄s mutat hominē ex scia vel ex recorda-
tione in obliuionē tūc erit hoc ex eo. q̄ recordatio et obliuio sunt opposita. s̄
potius mutat ip̄m. q̄ a casu inest ei obliuio et nō. q̄ obliuio est terminus
essentialis motus qui est ex recordatione. et sic ad mutatioem sufficit terminus

Reparationes

accidentalis. Aliquā autē venit ex recordatōe in sciam que est eadem spē vel genere cū recordatione. Aliquā autē venit ex recordatōe in sanitatem que est diuersa genere a recordatione. que omnia sunt impossibilia. ergo nō est possibile q̄ mutationis sit mutatio. ¶ Tercia rō est. si mutationis esset mutatio tūc nulla esset mutatio. q̄ esset processus in infinitum. et sic in infinitū generationis esset generatio. sed hoc est incōueniens. q̄ sequitur q̄ res nunq̄ erit genita. Et hoc sic patet. quia in his que sunt infinita sūm rectū non est p̄mum. et sic in hac via qua generatio est ex generatione sūm rectū eēntialiter et p̄ se non erit aliqua prima generatio. vbi autē non est primū non est inmedium p̄sequens ex illo priori. quod vocatur iuxta dicēda habitum. Sed vbi non est prima generatio nec p̄sequens ibi impossibile est aliquid generari vel moueri vel mutari. ergo nihil fit nec mouetur nec mutat. sed hoc videmus ad sensum eē falsum. ergo incōueniens est generationis eē generatio nem. et motus morum. Et idem incōueniens sequitur de motu. si motus dicatur eē ex motu in infinitū. quia non eēt motus primus

¶ Quarta rō est si ipsius motus est motus sequit̄ q̄ idem subiectū contrariet̄ q̄ idem est quod generat̄ et corrumpit̄. et quod quiescit et mouet̄. id ē generationis est generatio. tunc etiam corruptio erit generationis. et sic generatio aliquando corrumpit̄. Quod sic ostendit̄. quia suppositio est q̄ id qd est finis generatōis quādo generatur est. et sic si generatio est finis generatōis. generatio est quādo attingit eam illa generatio que est ad ipsum. corrumpit̄ autē quando est sic. sed est generatio quando fit. ergo generatio corrumpitur quādo est generatio. ergo aliquādo res corrumpit̄ dum fit et generatur. et hoc est incōueniens. Non enim potest aliquid corrumpi immediate cum fit. hoc est dum est infieri. q̄ tūc generat̄ et generatio et corruptio nō insunt simul. Nec etiam generatio p̄t posterius corrumpi q̄ fit. q̄ posterius q̄ fit non est. eo q̄ non est nisi dum fit. et id quod corrumpit̄ oportet esse. relinquitur ergo q̄ generatōis non est generatio

¶ Quinta rō est. vnicuiq̄ motui et mutationi subiectū aliqd determinatum subiectū. sicut motus alteratōis subiectū est corpus vel anima. et oportet etiam esse determinatam naturā alicuius generis in qua est motus diuersum a motu sicut denigratio est in natura que est albedo vel nigredo. et tamen nec est albedo nec nigredo. sed si motus esset ad motum et ex motu eēt motus nō esset determinatū subiectum quod sic mutaret̄ et non esset etiā determinata natura circa quam eēt motus. sed ista sunt incōuenientia. ḡ rē.

¶ Sexta ratio est. si ad motum esset motus tunc sequeretur q̄ doctrinatio nis esset doctrinatio. et generatio nō esset generatio. sed generatōis. sed ista sunt incōuenientia. Doctrinatio enim nō generat doctrinationē sed scientiam relinquitur igit̄ q̄ neq̄ in vniuersali generatōis est generatio. neq̄ qdaz generatio erit cuiusdam generationis.

¶ Septima rō est. si mutationis est mutatio ita q̄ vnus motus supponit alteri. tunc oportet q̄ aliqua trium mutationū supponatur alteri. quia dictū est q̄ solum in tribus p̄dicamentis sit motus. et tunc loci mutatio erit alterationis siue ad alterationē. et cum illud dicat̄ mutari quod mouetur ad aliqd vel album vel nigrum tūc loci mutatio alterabitur. vel si mutet̄ ad idē genere

Quinti libri philisicoꝝ.

vel sp̄e tūc locimuratio fert siue f^m locū mutabit. h̄c hoc est in cōueniēte. ḡ

Querit Quomodo nominatur motus qui est in qualitate.
Solutio ille mot⁹ nominatur alteratio. quia s^m motum subiectum fit alterum

Querit Quomodo nominatur motus qui est in q̄titate. Solutio dicitur augmentatio et diminutio. et talis motus non est ad q̄tatem s^m se. sed est ad quantitatem diuersificatam s^m iⁿ cōueniēte p̄fecti et im̄perfecti. Et ergo nō potest ille motus vno nomine nominari sed duob⁹. v^t ille motus qui est ad q̄tatem p̄fectam dicitur augmentatio. et q̄ est ad q̄tatem im̄perfectam dicitur diminutio.

Querit Quomodo nominatur motus qui est ad vbi Solutio ille motus non habet p̄p̄riū nomen imposiū. sed habet nomen sibi appropriatū. Dicitur enī latio. nam p̄p̄rie latio fecit motum rem pure naturalem. s^cz grauiū et leuiū. et ille mouetur p̄tinue. sic q̄ tales motus sunt cōtinui et ex parte rei et tēporis. ita q̄ nihil deficit rei nec tēp̄. sicut dicitur postea in definitōe eius quod est p̄tinue moueri

Ar Et aliquis motus de im̄perfecto ad p̄fectum. sicut est mot⁹ de medio in extremū. et ille non ponitur h̄c. ergo sunt plures sp̄es mot⁹

Solutio ille motus identificatur motui qui est in alijs scilicet motui qui est de extremo in extremū. q̄z mediū p̄paratū vni extremoz h̄z ratiōem alterius

Ar Ad ens respectiū nō est motus. sed vbi est ens respectiū. ergo ad vbi nullus est motus. Vnde patet. quia sex principia sunt entia respectiua Solutio ad ens simpliciter et s^m esse respectiū nō est motus. sed ad ens respectiū s^m dici est bene motus. et tale est vbi

Querit Ad quem motum debet reduci motus s^m magis et minus. Solutio p̄bi. ad alterationem. q̄z magis et minus p̄p̄rie reperitur in qualitatib⁹. licet magis et minus s^m extensionem reperiantur in q̄titate

Querit Quot modis dicatur immobile. Solutio p̄bi. trib⁹ modis. Contradictorie quod nullo modo mouet⁹ neq³ nascitur est moueri. sicut sonus dicitur inuisibilis. eo q̄ nec videre nec videri potest. et sic est immobile quod nullo modo potest moueri. Contrarie. q̄d difficulter moueri potest. Et hoc s^m p̄bi et alexandrum dicitur dupl^r. Vno modo q̄ multo tempore vix moueretur. et hoc est in quo mobile continue vincitur mouens. Dicitur secūdo immobile quod tarde incipit moueri. et hoc dicitur grauius moueri. et hoc est in quo primo semper mobile vincit mouens. sed postea conualecit ex aliqua causa. et tunc fortiter mouetur. Tercio dicitur immobile p̄uatiue quod aptum natum est moueri et nō mouetur. tūc cum aptum natum est moueri et sic siue hoc mouetur quo aptum natum est moueri et hoc solum dicitur desistere. quia fit circa idem subiectum cum inq̄. siue p̄uatiue et habitus sunt circa idem.

Reparationes

Nisi immobile est quod non mouetur quando et ubi et ut debet moueri tunc sequitur quod hic non definit nisi quies violenta. Probat. quia mobile non est susceptiuum moras nisi sit extra suum ubi. eo quod nihil secundum naturam mouetur in suo loco. sed extra locum non habet mobile quietem nisi violentam. talis autem quies est accidentaliter et quies naturalis est quies per se. Solo alterius. definitio ista generalis est et non debet referri nisi ad subiectum. ita quod id quod naturaliter mouetur et quiescit si priuatur motu non priuatur ab ipso motu nisi ubi habeat potentiam et aptitudinem mouendi si priuatur aliquo motu impeditur. et tunc quiescit violenta. Et similiter cum est in ubi proprio caret illo quod innatum est habere per naturam. hoc est caret motu ad proprium suum ubi. et sic quiescit ubi innatum est moueri. Cum vero dicitur in definitione ubi et ut et quando est innatum moueri. locutio est duplex. Quia innatum moueri potest vel referri ad mobile per se et materialiter. vel in preparatione ad ubi et ut et quando primo modo habet hunc intellectum quod mobile innatum existens moueri. et existens in ubi et quando et ut habet hanc potentiam motus non mouetur. et hoc verum est de terra quando existit in centro et quiescit sua naturali. quoniam ibi existit sensus et quando ibi existit et ut ibi existit habet potentiam ad motum. Si autem referatur innatum esse ad moueri ad mobile cum priuatione ad ubi et ut et quando qualiter tunc sensus est quod quietum non mouetur ubi et ut et quando et qualiter innatum est moueri. et tunc non quiescit nisi violenta fuerit impeditum.

Queritur Quis est proprius intellectus quietis. Solo alterius. intellectus eius non est nisi priuatiuus. et sic vera sententia naturaliter est quod quies opponitur motui priuatione. hoc est sicut priuatio habitui. Sed considerandum tamen est quod aliud est quies et aliud natura in qua quiescitur. quia quies nihil aliud est quam priuatio ab eo quod natum est moueri. Natura autem in qua est huiusmodi priuatio est natura quietans et sistens motum. quod nulla prerogativa est in genere sed in specie. Color enim cum est in genere non habet contrarium. cum omnium prerogatiuum sic unum genus et idem. et sic in genere quies opponitur motui secundum habitum et priuationem. Si autem accipiat in specie contrarium ad naturam quietantem tunc aliqua quies in specie opponitur alicui motui prerogatiuum. ita quod utriusque est habitus. et de illa debet eriri inferus sermo.

Secundus tractatus est de unitate

re motus. quem Albertus intitulat de septem intentionibus nominum. Et dividitur in tria capitula. In primo determinat de illis nominibus septem vel secundum alios de nouem. In secundo docet modos principales et primarios quibus motus dicitur unus. In tercio ponit modos secundarios. Quo ad primum vult prius quod differentia est inter illa septem nomina. ut patebit ex eorum definitionibus in sequentibus.

Queritur Quare prius ponit definitiones illorum nominum septem. Solo propter ea que in sequenti libro sunt dicenda. Ibi enim determinabitur quod primum non potest poni ex induisibilibus. quia induisibilia non possunt esse continua neque coniuncta. neque consequenter se habentia. ut patebit ex definitionibus dandis.

Propter inuoluntatem

Propter inuoluntatem

Propter inuoluntatem

Quinti libri physicorum

Queritur Que sunt ille septem intentiones nominum. **Solutio** si
mul separata tangencia medium. Inter se habentia habi-
ta continua. et possunt addi duo scilicet continue moueri et perari secundum locum

Queritur Que dicuntur simul. **Solutio** simul dicuntur quęcumque
sunt in uno loco primo. *et 2°*

Ad Ex illo sequeret quod duo corpora essent in eodem loco. Probat quia simul
dicuntur quęcumque sunt in eodem loco primo. Solo Alteri defini-
tio debet sic exponi. Simul sunt quęcumque sunt in eodem loco primo id est p-
rimo. ita quod vltima eorum se contingunt et sic cadit simul in definitione eius quod
est tangere. Separata e regione dicuntur quęcumque sunt in loco altero et oppositi-
tur his que sunt simul. Tangentia vero dicuntur quorum vltima sunt simul

Ad Tangentia non sunt simul. Et definitio falsa. Probat quia simul dicuntur
quęcumque sunt in eodem loco primo. sed tangentia non possunt esse
in eodem loco. ut patet de sphaera ignis et de sphaera aeris que se tangunt.

Solutio non requiritur ad rationem tangentium quod secundum se tota sint simul in eodem
loco. sed sufficit quod secundum vltima sint simul secundum que se tangere dicuntur. et ille est
tactus physicorum corporum. Medius quod grece appellatur intermedius dis-
citur in quod ipsum quod mutat mobile apertum est primum dimittere id quod mouetur
quod in quod mouet ut vltimum. Et sic medium ut ceteris dicitur est in quod prius na-
tum est perungere mutans continue mutans quod in extremum.

Queritur Quot requiruntur ad hoc quod sit medium. **Solutio** tria. Cuius
ius ratio est secundum Alteri. Quia omnis motus est inter duo co-
raria. et unum primum est principium primum. et alterum finis motus et intermedius
motus est in quod est morus de uno ad aliud quod habet quodammodo utrumque extremorum.

Queritur Quid dicitur continue moueri. **Solutio** illud quod nihil aut pau-
cissimum definit rei et non tempus. Quod sic ostendit quod aliquis est morus in quo nihil pro-
piter mouens aliquotulum deficere rei more. sicut manifestum est in motu progressi-
suo aialium quorumdam. sed non per aliquid deficere tempus debet esse continuus.

Queritur Quod probat philosophus hoc. **Solutio** quod motus quorundam aialium
est sicut harmonia chitare in qua faciens harmoniam per-
cutiendo chitarum aliquotulum deficit chorda quia prius percutit primam et acus-
mine que dicitur grece ypatin. et postea sine interruptione tempus dimissis inter-
mediis percutit vltimam et grauitate et quous non sit ibi primum transitus percus-
sionis a prima chorda a percutiens deficit ibi rei percussio in sonum iste istarum chordarum
secundum harmoniam est indistans et continuus. et hoc est una continua harmonia ex
tempus. Sic etiam morus quorundam aialium que ambulant dicitur continuus. quod certum
est leuato uno pede quod in motu alter figurat si sint bipedalia. si vero sint quadrup-
pedalia tunc non similitur pedibus utriusque lateris sed prius fixa una pre-
dum leuatur altera pes et tunc quod prius mouens mouet sine interruptione tempus
vnum post alterum ambulatorio dicitur continuus.

Queritur Quod differunt motus aialium ambulantium a motu volantium
et natarum. **Solutio** quod in motu volantium et natarum nihil deficit rei nec tempus
quod oportet quod sit et scilicet virtus mouens alas ad volandum vel penas ad natandum

Reparationes

Dum sit vtriusq; instrumentis vtriusq; lateris. Et sic videtur Alibertus are natam di nulla alia est nisi quod sit per artem et extendit vtriusq; manum vel ad minimum vtriusq; erus si forte non vtriusq; manum. Sic autem non est in ambulatione. Si pro fuerit motus naturalis et non alius tunc oino est continuus et hoc modo intelligitur quod non deficit rei id est et quod mouetur secundum rem illam in quam mouetur.

Queritur Quare philosophus definit hic primum moueri. Solum ideo quod posuit fuisse in definitione medij. ibi enim dictum est mueras continue. Etiam dicit philosophus in textu quod medij est quod habet duo extrema.

Contraria secundum locum dicuntur que mensurantur linea recta.

Queritur Quare contraria mensurantur linea recta. Solutio philosophi et alteri post eum. quod linea recta est breuissima inter duo extrema. et ideo est nobis manifestissima. et sic per ipsam mensuram? distantiā. et ratio illa sola est media secundum naturam propter quod etiam illa est inter medij quod est motus leuis ascendendo et motus grauis descendendo. Sic autem est etiam in alijs motibus naturalibus. Quia natura procedens ab extremitate in extremum semper mouetur per medij breuissimum et hoc est rectum quod est index sui et obliqui quia per ipsam cognoscimus rectum et obliquum. Curue pro lineis sunt infinite. igitur mensura distantie contrariorum non sumitur per eas.

Consequenter se habentia sunt que cum sint sepata non habent interiectionem medij eiusdem generis. non tamen prohibet esse aliquod medij alterius generis. Vel consequenter se habentia dicuntur inter que nullum est medij eiusdem generis. Et quorum unum est consequens ad alterum. sicut dicimus quod secunda luna est consequens ad primam et non e contra et domus dicitur consequenter se habere ad primam si inter eas non mediat tertia domus.

Et dicitur notanter eiusdem generis. quia nihil refert si mediat aliquid alterius generis id est alteri? speciei. ut si inter duos homines esset canis medius adhuc dicerentur consequenter se habere.

Ad Si inter duos homines mediat canis tunc non possunt dici consequenter se habere. Probat quod mediat medium eiusdem generis. Solutio istud dictum debet intelligi de genere physico. id est de his que sunt eiusdem rationis seu speciei specialissime. et non de genere logico.

Habita dicuntur que cum se consequenter habent sunt sibi immediata.

Queritur Quot requiruntur ad hoc quod aliqua dicuntur habita. Solutio duo. Primum quod inter ea non sit medij eiusdem generis. Secundum est quod unum alterum tangat accipiendo tactum large secundum quod omne illud tangit quod est immediatum siue sit corpus siue non. et sic inter habita nihil omnino debet mediare. neque eiusdem generis neque alterius. dicitur habitum arabice sese quod latine videtur dicitur Alibertus appellatur succedens. Et quibus omnibus concluditur quod omne medium est inter contraria quod

Consequenter
inter se habentia

Quare quod
inter se habentia
linea recta

Consequenter
habentia sunt

ut

habita
inter se

Quinti libri phisicoꝝ.

ut dictum est omne medium est in motu. et omnis mutatio est inter contra-
dictoria vel contraria. et quia inter contradictoria non est medium ideo mo-
tus est inter contraria.

**Continua dicuntur quorum ultima sunt unum. id est que ad
vnu communem terminum copulantur.**

Et hoc patet ex significatione nominis. quia dicitur continuu quasi in vno se
tenens vel in vno se tangens. hoc autem nunquam contingit si termini qui sunt ul-
tima sunt duo vel plura. Quia tunc solum sunt tangencia et non continua.
Et sic ex ipso nomine est manifestum. quod in his est continuitas solum ex quibus
bus vnu aliquid optum natum est fieri siue mathematice siue naturaliter si-
ue artificiose. vnde si se tangunt oportet quod vniantur sicut debent membra
animalis continua. que se tangunt et fiunt vnu in forma et colligatione.

Contigua sunt quorum ultima sunt simul

Queritur Quomodo se habent iste intentiones ad inuicem. **Solutio** quod sic se habent quod omnia continua sunt tangencia et
omnia tangencia sunt habita. et omnia habita sunt consequenter se habent
ita. ita quod illa habent se quodam ordine. scilicet consequenter se habentia habita et
continua.

Queritur Utrum omnia possunt continuari. **Solutio** non quia
specie differentia non possunt continuari.

Queritur Quotupliciter fit vnum ex tangentibus se. **Solutio**
alteri pluribus modis. Quia vel sunt se tangencia. et
sibi inuicem permixta. sic quod plurimum vnius sit in plurimo alterius ita quod
vnum sit alteri imbutum. Aut sunt se tangencia non tamen sibi inuicem
imbuta. Primo modo vnum recipitur inter spacia siue poros alterius. sicut
elementa mixta in corporibus. Et ista vocatur continuatio poralis. quia
fit in foraminibus paruis que appellantur grece pori. Si vero se tangunt et
vniuntur non tamen sicut sibi imbuta. tunc vel habent vniens ultima ex-
tra se. Aut ultima eorum se ipsis vniuntur. primo modo non potest vniens
quod est extra vnire ultima se tangencia nisi per modum ligamenti sicut vni-
untur duo ossa in membris ad se inuicem sese tangencia. Et hec vnio voca-
tur colligatio. sicut collum colligatur corpori. vel capiti. et partes in collo
sibi inuicem vniuntur. Si vero vniens non est extra ea que vniuntur tunc
autem vniuntur ultimis sibi coherentibus sibi per se aut quia vtriusque ultimo-
rum recipitur ab altero in partem sui. Primo modo per simplicem tactum
vniuntur sibi multa similia. sicut caro vene nerui et similia. Secundo mo-
do vocatur vnio infectionis vel incastrationis sicut dicimus ossa capitis esse
continua quia vnum recipitur inseparabiliter in altero et contra. In mathe-
maticis vero tangencia ultima efficiuntur simpliciter vnum et ideo ibi ve-
re est continuitas sed de tali non est sermo in phisicis.

Reparationes

Querit Utrum si punctus et unitas essent sepata sicut antiq^{ue} posuerunt. an unitas sit punctus. Solo non. sed adhuc different. q^{uia} una unitas in eodē numero p^{oss}it se habere p^{ri}ter ad aliā. q^{uod} inter duas unitates nō ē necesse mediare aliā unitatē. vel numerū. S^{ed} puncta in eodem continuo nō possūt p^{ri}ter se habere q^{uod} inter quelibet duo puncta est linea media. Q^{uod} sic ostēdit q^{uod} possibile ē punctū habere positōnē in continuo et nō est ab illa potentia sepabile ita q^{uod} remaneat punctū et cū positū ē oportet q^{uod} inter quelibet duo puncta sit linea q^{uod} nō p^{oss}it in continuo h^{ab}ere sitū nisi sitū terminū et terminū sp^{eci} ē necessario alicui^{us} terminati terminū. Q^{uod} autē si ual^{et} terminatur duob^{us} terminis terminatur. q^{uod} inter q^{uod}libet duo p^{un}cta est linea media. Et nā d^{icitur} alterius p^{ro}bat^{ur} Q^{uod}is linea recta ē inter duo p^{un}cta. q^{uod} nullā conuertim^{us} p^{ro}culariter sequit^{ur} q^{uod} inter quelibet duo puncta sit linea media. Si emⁱⁿ detur q^{uod} nō est possibile inter quelibet duo puncta esse lineā. q^{uod} nō inter q^{uod}dam duo puncta erit linea ex illa autē sequit^{ur} destructō p^{ri}me q^{uod} nō ois linea ē inter duo p^{un}cta q^{uod} est incōueniens manifestū in geometria.

Ar Indivisibilia nō tangūt. sed p^{un}cta sunt indivisibilia. q^{uod} puncta nō tangunt se. Solo p^{un}cta non sunt ea que tangunt. sed sunt ea q^{uod}bus lineę se tangunt.

Ar Puncta p^{oss}unt p^{ri}ter se h^{ab}ere. q^{uod} illa d^{icitur} inter punctū et unitatē est falsa. Probat^{ur} q^{uod} puncta diuersarū linearū se h^{ab}ent p^{ri}ter ad inuicē. Solutio dicit^{ur} p^{ro}pter d^{icitur} intelligi de punctis in eodē continuo q^{uod} nō p^{oss}unt se h^{ab}ere p^{ri}ter sed tene in diuersis lineis.

Quotupliciter dicitur motus vn^{us}. Solutio tripliciter scz vn^{us} genere. vnus specie. et vnus numero.

Querit Quot mor^{is} dicit^{ur} vn^{us} g^{en}ere Solo illi q^{uod} sūt i eodē p^{re}dica^{to} mero p^{er} suos terminos vt sic ois locimutatio ē vna generē re cū ois locimutatio vt motus circularis cū motu recto. et motus h^{ab}itū cū motu decorsū. Alteratio vero et locimutatio que terminant^{ur} ad diuersa p^{re}dica^{to} tamenta scz qualitatē et vbi non sunt vnus motus genere.

Q Querit. Quid requirit^{ur} ad unitatē specificā ip^{si} mor^{is} Solo ad unitatē specificā ip^{si} mor^{is} requirit^{ur} unitas specificā terminū ad quē. et etiam unitas mediū vt oēs dealbarōnes sūt eiusdē sp^{eci}ei. q^{uod} h^{ab}ent eūdē terminū fin^{em} speciem sp^{eci}alissimā et oēs denigratōnes sūt denigratō et dealbatō nō sūt vn^{us} mor^{is} sp^{eci}ei.

Querit Utrum ad unitatē specificā motus sufficit unitas spec^{ifi}ca terminū ad quē. Solo p^{ro}pter nō sed requirit^{ur} etiam unitas mediū ita q^{uod} mediū in quo solo ē motus sit idē et q^{uod} motus circularis et rectus etiā si sint ab eodē in idem nō erūt idem specie. q^{uod} possibile est q^{uod} hō vel aliud mobile moueat^{ur} ex hoc loco in hunc locū iterū et iterū ita q^{uod} bis vlt^{er}er diuerso motu moueat^{ur} vt ex a i b ita q^{uod} p^{ri}ma vice moueat^{ur} p^{er} arcū circuli super quē sit a et b. sed a vice moueat^{ur} p^{er} diametru^m qui est inter a et b et tertio forte veniat volūtariū. et q^{uod}ro ambulans et nō sunt illi motus specie idem. et si terminus sit idem specie non tamen est idem medium. Et eodem modo est in alteratōnibus. Quia nigrum venit ad album multis vijs. Quia aliquando venit^{ur} per viride et glaucum et fustū et subalbū. Aliquādo

Utrum vnus p^{ro}pter
duos m^otes f^{er}
vbi motus
vbi motus
vbi motus

Quid requirit^{ur} ad
unitatē specificā
ip^{si} mor^{is}

per m^otes
sunt ad id
quo solū

Quod unitas
ratis sub
subueni
requirit^{ur}
p^{ro}pter p^{ro}pter
diuersis
non est vn^{us}

Quod mero p^{ro}pter
diuersis
sed mor^{is}
quia mor^{is}
factiois.

Quod unitas
f^{er} fm sp^{eci}ei
vno tpe
idem est
m^otes que
ratis sit

Quod finis alter
ad quā al
mero reu
decimis.
alteratus
vel sancta
motus su
sed alter
tiones ce

Quod tria humo
sunt in ful
neane cede
mas ex co
eo q^{uod} alia
me que in

Quinti libri physicoꝝ

per nūsum rubiū z croceū. Aliqñ p iacinctiū z lucens qui motus omēs sunt ad idem specie z tñ nō sunt qdem specie qz mediū p qd est tussitus in quo solūmodo est motus nō est idem specie sed aliud z aliud.

Querit Que requiritur ad vnitatē numerale ipsius motus. **Solutio** ad vnitatē numeralem ipsius motus requiritur en q ad vnitatē specificā sunt requisita. Et pter hec requirit etia vnitās numeralis subiecti mobilis. parz qz accēs non numerat nisi ad numerositatē sui subiecti. sed motus est accidens. ergo ad vnitatem numeralem eius etiam requirit vnitās numeralis subiecti. Et q pter hoc etia requirit vnitās tēporis parz qd tempus est p̄pria mensura ipsius motus. vñ si aliqz moueat diuersis temporibz etia si esset vnus motus fm speciem motus tamen ille non est vnus numero ppter interruptōnem temporis.

Querit Utū ad vnitatē numerale motus sufficit vnitās p accidens. **Solutio** p̄bi nō sed oportet subiectū esse vnū nūm. mero per se qd si sufficeret ipm esse vnū fm accēs tunc duo motus genere diuersi essent vnus fm numerū. Quia choriscus z albi sunt vnū numero sed inot? choriscus z albi nō sunt vn? motus nūero lz fiant in eodem tempe quia motus chorisci est localis. z motus albi ē motus alteratōnis siue altere factionis. q nec sunt qdem specie nec genere.

Querit Utū sufficit ad vnitatē numeralem motus vnitās mobilis fm speciem. **Solutio** p̄bi nō. Quia tunc duo homines ambulantes in vno tpe vno motu specie mouerent vno motu numero quod falsum ē. Et idem est si dicant? duos sanari fm sanitatē eiusdem speciei puta ab obtrahētia que dicit oculario que est apostema oculi esset vnus mot? numero cū talis sit solū vnus specie z nō numero.

Querit Utū socrates alteratus fm vnā z eandē specie altera tionis que est albificatio i diuersis tēpibz. ita q species qē finis alteratōnis sit vna moueat vno motu numero. Et rñ det p̄hs q spēs ad quā alterat socrates nō potest esse eadem numero nisi corruptū idēz nūm mero reitaret z reuerat. Quia socrates nō alterat bis (neandez specie albedinis. vel sanitatis. nisi prius corripatur albedo vel sanitas ad quā pmo alteratus est vt in secūda alteratōne iterū alteret ex contrario ad albedinem vel sanitatem. si igit reitaret idem numero in secūda alteratōne. tunc illi duo motus sunt vnus numero. Si vero species illa siue forma ad quā alterat i scda alteratione non reitaret eadem numero. tunc nō erunt ille due alteratōnes eadem numero qd cōcedendū est fm veritatem.

Querit Utū forme que sunt in subiectis cōtinue transmutas tis sicut sanitas que est in cōmensuratōne z contemporaria humor z cōmixtione elementoz in aiali. z sūt alie forme siue habitus q sunt in subiectis que fm sua componentia sunt in continua variatione. maneant eadem vel nō. Et videt q variant quia subiecta patentia tales formas ex cōtinua alteratōne cōplexionantiū mouent. z cōtinue sunt fluentia eo q alias z alias hñt qualitates z p̄es deperditas z restauratas. ergo formas que in illis subiectis sunt variantur. q quelibet forma requirit subies

due requirit
magis vnitatem
numeralem

115

116

Reparationes

etiam proprium et sic videtur destrui forma que est in subiecto. Si vero e regio-
ne dicatur quod forma in tali subiecto variatio remanet eadem. et quod est eadem san-
tas continuas que fuit heri et hodie non esset ratio quare non sicut diceretur una numero
sanitas quam quod habet ante egritudinem et quam recuperat post egritudinem cum vera
quod sanitas redeat postquam fuit corrupta.

Queritur Quomodo debet solui illa questio qua quesitum est an sit idem
motus alteratio nis numero quo sortis alteratur diuersis res-
pon-
sibus. Solum Alberti quod motus continuus est et unus numero quam non inter-
rumpit quiete. siue per aliam formam et aliam que sit in ipso. et hoc ex eo quia prius
non distinguitur in ipso actualiter a posteriori nihil autem discontinuat nisi quod
actualiter distinguit ipsum. Ex quo enim motus est potentia et non actus nisi is
perfectus remanet totus motus unus numero et continuus. sed quam motus
terminatur ad duas sanitates ille due actualiter a se invicem distinguuntur per
quietem interpositam vel contrarium actu interueniens. ideo illi motus non sunt
unus motus numero nec ad unum numero sicut in fili cum quis pausat postquam am-
bulauit tunc cessat actus vel motus ambulatio nis eius. Cum autem iterum am-
bulat tunc est alius motus ambulatio nis eius et non habitus a quo est ambula-
tio que est virtus ambulatio nis est unus et idem et sic non sufficit unitas terminum sed
speciem ad unitatem numeralem.

Queritur Quomodo debet solui secunda questio de formis quarum esse videtur sicut
quoddam primum fieri. Solum Alberti tales forme habentur du-
plex subiectum scilicet eodem et proprium. Subiectum eodem est materia corporum et partes sunt
materia dicte. Subiectum autem proprium est corpus idem secundum formam et partes eius secundum
formam. Si ergo iste forme referantur ad subiectum eodem quod est corpus secundum partes
res materiales acceptum. tunc non manent ille forme eadem secundum numerum. sed secundum
speciem. Si vero referantur ad subiectum proprium quod est corpus secundum compositionem
suam quam habet in partibus secundum formam acceptis tunc forme sunt eadem numero. quia
non sunt interrupte per contrarium. Et hanc putat Albertus esse veram solutionem
predicte dubitationi. I. subdens quod falsum est. Et quod esse talium formarum sit quod
dam fieri continuum. sed sunt forme quiescentes et fluxus continuus sit tamen in
partibus materialibus. que non sunt subiecta immediata earum sed potius subiunguntur
eis per partes formaliter acceptas. Et sic talia sunt subiecta communia ad quo-
rum variationem nullo modo sequitur variatio ipsorum que sunt in ipsis.

Queritur Quomodo probatur ostenditur quod ad unitatem numeralem
motus requiruntur tria. Solutio sic. Quia motum esse
unum est motum esse continuum. quia motus non dicitur unus indivisibilitate. nec ratio
ne. ergo continuitate sed ad continuitatem motus ista tria requiruntur. scilicet
1. motus probatur. Quia primo requiritur quod forma secundum quam fit motus sit eius-
dem speciei. quia contraria siue diuersa secundum speciem continuari non possunt.
Quia prima sunt quorum ultima sunt unum. motus vero diuersi haberi esse pos-
sunt. quia sunt sibi succedentes. Quia currens aliquis potest febrecitare cum cursu
vel statim post cursum ita quod ultimum instans decisionis cursus sit primum in-
stans febrecitationis. sic quod nullum intercidat tempus. et sic illi motus sunt non
interrupti tpe et tamen non sunt continuus nec unus motus mouet. Secundo requiritur unitas

*Ad probandum quod unitas
requiritur ad unitatem
numeralem*

subiecti
continue
quies
quod
non est vn-

Qu

quia est p
Perfectu
fm genu
fm Allen
hoc mod
vrm oer
fm subbl
guntur a
etio: qui
tempus
do mode
sicut ille q
ne. Irreg
Regular
Rectum
necur ali
est talis
alia dep
lineam fo
irregular
partib; su
in partib;

Qu

duo sunt
laris est n
ce circula
motus in
pus siue
etio: Et si
aliquid aliq
in toto m
quod irregu
gularitas

Qu

duo sunt
laris est n
ce circula
motus in
pus siue
etio: Et si
aliquid aliq
in toto m
quod irregu
gularitas

Qu

etio: aliq
etio: motus

Quinti libri physiconū.

Aristoteles dixit.

ΣΕΠΤΟΒ

ΕΠΗΔΕ

subiecti fm numerū. quia diuersa subiecta possunt se habere cōter sed non cōtinue. Tercio requiruntur unitas ipis. id est nō interruptio fm tempus. quia si quies intercedat tunc motus nō est vnus & cōtinuus. sed multi sunt motus quoz quies est media. & sic si aliquis motus intercipiat statū siue quiete. tūc nō est vnus numero neq; p̄tinuus & sic oportet etiam tria adesse

Querit Quorū requiruntur ad unitatē secundariā motus siue accidentalem. Solū p̄bi duo. Prīmū est motus dicitur vnus quia est p̄fectus. Dicitur autē perfectus fm genus. fm speciem. & fm substantiam. Perfectus fm genus est. cuius genus perfectius est. sicut motus localis ē fm genus perfectior q̄ alijs. quia est causa aliorū. Perfectus fm speciem est fm Alterū cuius spēs perfectior ē inter species motus potissimū fm rēp̄ & hoc modo motus circularis est perfectior inter species motus localis. quia vt in octauo p̄babitur non recipit additōnem nec diminutōnem. Perfectus fm substantiam est qui est perfectus. fm numerum hoc est fm ea que existuntur ad vnū motum fm numerū. & sic motus circularis iterum est perfectior quia mobile suū est perfectius. & quia est ab eodem in idem & suū tempus est perfectissimū. Et isto modo vnū opponit imperfecto. Secūdo modo dicitur vnus qui ē regularis & vniformis in omnib; suis partibus sicut ille qui p̄ oia est equalis velocitatis & tarditatis in principio medio & fine. Irregularis motus non est vnus quia diuisus est licet in substantia sit vnus. Regularis vt inquit p̄bi videtur vnus sicut in lineis rectū videtur esse vnū. Rectum est vnū q̄tū ad modum quia quilibet pars operit aliam & oppositur ei si aspiciat in puncto a parte vna. Linea vero curua siue tortuosa nō est talis. sed cōposita ex recta & obliqua & sic vna pars eminet sup̄ aliam. & alia deprimat infra aliam. & ex hoc sunt multe forme linearū que nō partunt lineam formaliter esse vnā licet sit vna cōtinuatōne & subiecto. & sic motus irregularis est diuisibilis. quia est cōpositus ex multis motib; & differt in partibus suis p̄ magis & minus qd̄ est additio velocitatis & diminutio ipsius in partibus eius.

Querit Vtrum in omni genere motus inueniatur regulare & irregulare. Solutō p̄bi sic. Et hoc p̄bat inductiue qz duo sunt modi irregularitatis. Prīmū ē ex parte spatij. & hoc modo irregularis est motus q̄ spatij non est irregulare. sed est distinctum penes rectū & circulare & hoc modo irregulare extendit ad difforme. Secūdo mō dicitur motus irregularis ex parte temporis q̄ scz nō est eque velox per totū tempus sicut accidit in motu grauiū & leuiū. quia talium motus est in fine velocior. Et sicut nunc dictum est de motu locali ita v̄d̄m est de alijs motib; qz aliqd̄ aliq̄n alterat regulariter q̄ equaliter alterat nō velocius neq; tardius in toto motu. Et in motu augmenti & decrementi aliq̄n est regularitas aliq̄n q̄ irregularitas. Quādo tū terminis vtimur p̄prie tūc regularitas & irregularitas attendit ex parte spatij & vniformitas & difformitas ex parte temporis.

Querit Vtrū velocitas & tarditas sint differentiæ specificæ motus. Solū p̄bi nō. Quia nulla differentiā p̄sequit omnē speciem alieū. s̄ velocitas & tarditas p̄sequit omnē speciem motus. & nō sunt dē motus s̄ sunt accidentia p̄ se motus. & ideo accidunt oī motui sic p̄t & ipar nūcro.

Quod requiritur ad unitatem secundariam motus siue accidentalem

Reparationes

Querit ^{ph} ⁱ ^{non} ^q ^{si} ^{cōtingat} ^{duo} ^{moueri} ^{deorsum} ^{sicut} ^{plum}
 bum et aurum mouebit velocius id quod ē maioris grauitatis cum tamē
 motus eorū sit idem sūm speciem ex quo est ad mediū. et si duo ascendant ve
 locius ascendet id qđ maioris est leuitatis. cum tamen uterq; motus sit
 idem specie cum sit a medio.

Querit Quomodo ostendit q; motus irregularis est minus vnus
 q; regularis. Solō qđ illud qđ est minus tale est minus tale per admix
 tionem contrarij. sed motus irregularis est min⁹ vnus q; regularis ergo
 habet aliquid de multitudine. quia habet aliquid de contrarietate et ex illo
 patz q; diuersi motus sūm speciem non possunt continuari et ergo motus cō
 positus ex diuersis moribus sūm speciem non potest dici regularis sicut mo
 tus composit⁹ ex alteratōne et locumutatōne. non est vnus vt dicit phis
 precipue cum etiam non possit componi nisi sūm tps cōmunitatem. talis au
 tem non sufficit ad hoc q; sit motus numero vnus.

Tertius tractat⁹ de contra

rietate moruum.

^{ost} ^q ^{ph} ^s ^{de} ^{terminauit} ^{de} ^{septem} ^{intentōnibus} ^{noīm} ^{que} ^{sunt}
 sit separata tāgentia. Et de vnitāte motuū psequēter i hoc tertio tra
 ctatu determinat de cōtrarietate motuū. Et diuidit in duo capta

In pmo ostendit qualiter sit accipienda cōtrarietas in motu et quiete. In
 scdo mouet quādam dubitatōnes circa predicta.

Querit Quotupliciter imaginant motus cōtrariari. Solō qđ
 tripliciter. Primo vt illi dicunt contrarij. qui sunt ex eos
 dem in idem. vt ille qui est ex sanitate ei qui est in sanitate. sic est in mutatō
 nes vident cōtrarie quia sic opponit generatio corruptōi. Scdo imagināt
 motus contrarie rōne terminorū a quib; vt motus qui est ex sanitate ei qui
 est ex egritudine. Tercio illi qui sunt in contraria vt motus qui est in san
 tatem imagināt contrarij ei qui est in egritudine. Quarto illi motus
 imaginant contrarij qui sunt ex cōtrario in cōtrariū. hoc est cōtrarietas sū
 m⁹ penes terminū a quo in ordine ad terminū ad quē. sicut si dicerem⁹ q;
 motui qui est ex sanitate cōtrariet illi qui est in egritudine. Quinto ima
 ginat siue cōtrarietas penes vtrūq; terminū siue penes cōtrarietatem vtri
 usq; termini sicut si diceremus q; motus qui est de sanitate in egritudine
 cōtrariat ei qui est de egritudine in sanitate. necesse est vt dicit phis
 q; aliquo illoz quinq; modoz motus sit motui cōtrarij.

Querit Quomodo phs improbat quartū modum quo dicebat
 motus qui est ex contrario cōtrarij illi qui est in cōtra
 rium. Solutio sic quia idem nō est cōtrariū sibi pph sed motus qui est ex
 sanitate et egritudine sūt vn⁹ mot⁹ et idē mot⁹ sūm subiectū lz esse eorū qđ
 vocatur ratio definitiua non sit vnū et idem quia non est vnū et idem sūm de
 finitōnem mutari ex sanitate et mutari in egritudine. Definitio assignata

Quinti libri phy sicoꝝ

fm nomen ⁊ pꝛus istorum non dicit nisi terminus ex quo est motus. ⁊ alter dicit terminu ad quem.

Querit Quid pꝛus reprobat secundum modu quo imaginantur motus pꝛarij penes pꝛarietatem terminorū a quibꝫ

Solo tribꝫ rōnibꝫ. Prima est. illi motus non sunt pꝛarij qui possunt terminari ad eūdem terminu. sed motus qui sunt ex cōtrarijs terminis possunt terminari in eūdem terminu. ergo nō sunt pꝛarij. Vnꝫ parꝫ. quia motus qui est ex albo et nigro potest terminari vel in pꝛariu vel in mediū. puta in rubiu vel viride. Secūda rō est. si deberet sumi ratio pꝛarietatis penes aliquos terminu magis deberet sumi penes terminu ad quē qꝫ penes terminu a quo. qꝫ denotatio potius debet fieri ab eo qd acquirit in motu qꝫ qd abicit. sed terminus a quo pꝛime abicit ⁊ terminus ad quē acquirit et retinet. ergo magis esset sumenda contrarietas motus penes terminos ad quos pꝛarios. Unde motus in sanitatē vocat sanatio ⁊ nō egrotatio. licet sit ex egritudine. et motus in egritudinē dicit egrotatio ⁊ nō sanatio. licet sit ex sanitatē. Tercia rō est. a quo aliqd accipit spēm accipit pꝛarietate. sꝫ sic est de termino ad quem. ergo. Maior est phi decimo metaphisice dicentis qꝫ pꝛarietas est dīna fm spēm. Vnꝫ pbat pꝫ pꝫm tercio huius dicentis qꝫ motus est eiusdē essentie cū suo termino ad quē.

Querit Qui sunt verimodi sumendi motu pꝛarietate. Soluo phi. tercius ⁊ qꝫus. tercius fuit qꝫ pꝛarietas motu sumeret penes terminos ad quos. et qꝫus qꝫ sumeret penes pꝛarietatem terminorū a quibꝫ ⁊ ad quos. Et isti duo modi sunt vnus subiecto. sꝫ differunt rōne. quia quod implicite dicit in tercio modo dicit explicitē in quinto. qꝫ pꝛarietas terminorū ad quos implicat pꝛarietate terminorū a quibus. Qꝫ nō sunt illi modi iꝫdem rōne parꝫ exemplariter. qꝫ qd mouet in sanitatē nō est idē ei quod ex egritudine. ⁊ illud quod est ex sanitate non est idē ei qd est in egritudine. Et omittit hic pꝫus illum modū pꝛarietatis penes accessum ⁊ recessum ab eodē termino. qꝫ ille modus valet pro pꝛarietate mutationis ⁊ non motu.

Querit Quid probat pꝫus in textu qꝫ vera pꝛarietas motu sumit penes vtrūqꝫ terminu siue pꝛarietate vtriusqꝫ terminū. sꝫ a quo ⁊ ad quem. Soluo. rōne ⁊ inductōe. Rōne sic. qꝫ cōtrarietas sumenda est penes specificā rōnem eorū que sunt pꝛaria. quia pꝛaria sunt forme specificē sub eodem genere repugnantes. sed propria rō motus est qꝫ sit de subiecto actuali in subiectum actuale. siue de termino affirmato in terminu affirmatum. igitur illo modo sumenda est pꝛarietas. ex istud sit implicite in tercio modo ⁊ explicitē in quinto. Inductione. pbat tā in moribꝫ corporis. qꝫ anime. In moribꝫ corporis. quia sanari videmus contrarium esse ad egrotari. ⁊ vnū illorū est motus ex egritudine in sanitatem. alterum ecōtra ex sanitate in egritudinem. et sic sunt ibi termini a quibus ⁊ ad quos contrarij. Secūdo in moribꝫ anime videmus qꝫ addiscere quod est accipere scientiam a quodam alio docente est pꝛarium ad deceptum ab alio. Quod dicitur notanter. qꝫ dupliciter acquiritur scientia. Vno mō

Reparationes

primā inuentionem. et sic opponit ei quod est decipi a seipso. Alio modo acquiritur
scilicet ab alio per doctrinā. et illi opponit decipi ab alio. quia qui decipitur ab alio non
accipit scientiam ab eo. Tercio idem ostenditur in moribus mundi et localibus. quia motus
qui est sursum perariatur ei qui est deorsum. in quantum sursum et deorsum con-
traria sunt in longitudine. et motus qui est ad dextrā perariatur ei qui est ad
sinistrā. eo quod illa sunt contraria in latitudine. Tercio motus qui est ante con-
trariatur ei qui est retro. eo quod hoc sunt contraria in profunditate siue altitudine. sic
ergo inductiue patet quod motus qui est ex contrario in contrarium est contrarius
illi qui est e regione est ex contrario in contrarium

Ad Contra predicta. contraria sunt entia perfecta et in actu. sed motus est
quoddam ens fluidum et actus imperfectus. ergo vnus motus non
est motui contrarius. Solo est duplex contrarietas. vna essentialis. alia per-
cipiua. Contrarietas essentialis est inter formas contrarias positas. quia
album et nigrum calidum et frigidum sunt contraria. Si percipiua puenit moribus.
quia tales contrariantur ratione suorum terminorum. contrariis. sicut calefactio et refrigerac-
tio contrariantur. quia calidum et frigidum contrariantur

Queritur Quotuplices sunt mutationes. Solo duplices. quidam
sunt mutationes per se siue subales. et quidam sunt mutatio-
nes accidentales. Mutationes subales sunt que terminantur ad substantiam in qua
nullus est motus. eo quod non ens ex quo est motus vel in quod est mutatio non
supponit subiectum vel ens affirmatiuum. Mutationes vero accidentales sunt sicut
cum dicimus ex non albo fieri album. vel ex non calido fieri calidum. illa enim non
sunt ex subiectis sed quod sic fieri dicuntur. sed hoc est per accidentem. quia accipit
nigredinem esse album per mutationem. et frigidum esse calidum per mutationem

Queritur Quomodo sumitur contrarietas in mutationibus subalibus. Solo
sumitur in illis penes primum modum. ita quod mutatio que est ex
ipso contraria sit ei que est in ipsum. et sic generatio et corruptio sunt contrarie mu-
tationes. et generaliter omnis acceptio forme est contraria remotioni forme. et
ita remotione opponitur acceptio. Mutationes enim non sunt de subiecto in subiec-
tum. sed solum sunt in subiectum vel solum ex subiecto. quia non esse quod est terminus
a quo generatio. et ad quem corruptio non appellatur subiectum. quia non est ens
affirmatiue determinatum

Queritur Quomodo motus semper debet esse de contrario in contrarium. cum tamen
quidam sit de contrario in medium. Solo philosophi. motus quater-
minantur ad medium terminantur quodammodo ad contrarium. quia medium videtur tunc motus
tunc contrarius contrario. sicut motus qui est ex fusco in album est quasi effectus ex nigro.
quia ex fusco non est motus in album nisi in quantum habet aliquid de nigro. et ex albo est mo-
tus in fuscum tanquam in nigrum. quia medium per se ad extrema debet quodammodo vtrius
que extremorum sicut in principio istius libri dictum est.

Queritur Vtrum motus etiam contrariatur. Solo philosophi sic. necdum motus
contrariatur motui. sed etiam motus quatenus contrariatur. Quod sic probatur.
quia quod est per se per se. sed in philosophis per se quodammodo opponitur habitui.
ergo quod quodammodo opponitur motui. Vnde probatur. quia in philosophis per se

*Quodammodo
mutantur
subales
accidentales*

*In motu
per se*

Quinti libri philosophorum.

fundat in contraria forma positiva. et in omnibus contrariis fundat ratio privationis in
sum unum contrarium in preparatione ad alterum est alteri privatio quodammodo.

Ad Motus contrariatur motui. quod non quieti. Consequenter probatur. quod tunc unum
vni opponitur vno genere oppositionis. sicut de philosophis. Solo alibi. hoc
intelligitur de illis quod non sunt quodammodo eadem. sed actus mixtus potentie quod
dammodo idem est cum actu qui educitur ex ipsa. et sic quies ad quam tendit motus
est aliquid motus eiusdem. et per hoc quod sic eiusdem nature sunt opponuntur eidem.

Queritur Quotuplex est quies. Solo duplex. quod quidam est quod
est in termino a quo. et quidam que est in termino ad quem.
Exemplum est. ut in motu denigrantis est quies quod fuit sub albo et in termino.
eiusdem motus est quies sub nigro. quod habet existens in materia cessat
motus qui fuit ad talem terminum.

Queritur Utrum motui contrariatur quies que est in termino a quo vel
que est in termino ad quem. Solo philosophi. motui non opposi-
tatur quies sed aliqualis quies opponitur aliquali motui. et sic quies
que est in termino a quo contrariatur motui qui est ab illo termino a quo in
oppositum terminum ad quem. sicut quies in albo opponitur contrarie denigran-
ti. que est motus in nigredinem. et sic motui non contrariatur quies quam facit
et ad quam tendit mobile per motum. sed potius illa quam destruit siue a qua
recedit. facit autem quietem in termino ad quem et destruit eam que est in termino
a quo. sicut satis manifestum est.

Queritur Utrum una quies potest opponi alteri. Solo sic. quod
ille qui quietes sunt ad invicem contrarie que se expellunt ab
eodem subiecto. hoc est que sunt ex contrariis terminis. Cuius est exemplum
quies in albo acquisita per motum dealbationis contraria est quieti in nigro
acquisita per motum denigrationis. quia tales quietes sunt eiusdem essen-
tie cum terminis in quibus mobilia quiescunt. et ergo sicut termini contrarian-
tur ita quietes. Et exemplum philosophi est. sicut quies que est in sanitate contra-
ria est quieti que est in egritudine. et eadem quies contrariatur quieti egra-
tionis que est ex sanitate in egritudinem. sed irrationabile est si contrarietur
per illi motui quies sanatio que est ab egritudine in sanitatem.

Queritur Utrum quies sit motus perfectio. Solo sic. quia est
finis motus non assumptionis sed assumptionis. quod ad
hoc aliquid mouetur ut in termino quiescat.

Ad hoc non est motus perfectio quod destruit motum. et quo habet
motus iam cessat. sed sic est de termino ad quem. ergo. Minor
probat. quia habitibus existentibus in materia cessat motus. Solutio
licet motus destruat et cesset habito termino ad quem quo ad motum es-
sendi finem quem dicitur finis forme. non tamen cessat finem essentiam suam.
ex quo forma que prius fuit in motu et est imperfecta habet esse perfectum
in termino ad quem.

Reparationes

Ad Ques est privatio motus. ergo nō opponit motui p̄rarie. So-
luto quies accipit dupl'r vt supra tactū fuit. Uno mō formaliter.
et sic opponit motui p̄rarietate. Alio mō accipit materialiter. et sic opponitur et
p̄rarie. qz quies identificatur forme sub qua mobile quiescit. talis aut for-
ma est p̄raria motui qui est ab illa forma. qz motus vt dictū fuit contrariat
quies. q̄ est in termino a quo et nō ei que est in termino ad quē

Querit Quid sumit p̄rarietas in mutationibz. Solo in illis
sumit vt dictū est supra penes accessum et recessum ab eo
dem termino. sicut mutationi que est ex esse opponitur mutatio que est in eē
sicut corruptio opponit generatōi. sed p̄rarietas h̄mōi mutatiōis q̄ nō est mo-
tus. vt tactum fuit nō p̄prie dicitur quies. sed cōsuevit dici immobilitas. et
sic posset vocari imutatio.

Querit Quid est imutatio. Solo. est p̄rarietas mutationis in
eo quod aptū nati est immutari. et sicut generatio et cor-
ruptio que sunt due opposite mutationes opponitur. sic opponitur imuta-
tiones que sunt inesse et nō inesse. Et sicut quies iuxta iam dicta duplicem
habet oppositiōem vnā ad motū qui est ex ipsa siue a termino a quo. et altes-
ram ad quietē in quam tendit motus ille cū quo est eiusdem essentie. ita im-
mutatio opponit tam imutatiōi que est ex ipsa q̄ etiam imutatiōi que est in
opposito. Cuius est exemplū. si generabile p̄ generatōem est sub esse tūc est
ibi immutatio et opponit mutationi que est in non esse que est ex ipso eē tan-
q̄ termino a quo. et opponit etiam imutatiōi que est in opposito ipsius
esse quod est non esse acquisitum p̄ corruptionem. quia corruptio non ter-
minatur ad nō esse simpliciter. quia hoc non potest esse terminus corruptio-
nis. sed ad nō esse actu. sicut sepe supra visum est.

Querit Penes quid attenditur p̄rarietas accidentalis in mo-
tibus. Solo. penes naturale et violentum delectabile
et triste. sicut motus ignis sursum p̄rariatur motui ignis deorsum contra-
rietate accidentali. quia motus ignis sursum est naturalis. sed motus eius-
dem deorsum est violentus. et motus terre deorsum contrariatur eodem mo-
do motui eiusdem sursum

Querit Quid est naturale. Solo. naturale est qd est a p̄ncipio
intrinsicco vel ab extrinsicco p̄ferente vim passio. id est
p̄ferente eo naturale inclinatio ad motū quo naturaliter mouetur. Sed vi-
olentū est qd mouet a p̄ncipio extrinsicco nō p̄ferente vim passio. sicut qn la-
pis p̄cipit sursum motus est violentus. qz passum nō p̄fert vim ad talē motū

Querit Vt in quolibet genere motū reperit p̄rarietas penes
naturale et violentū. Solo sic. exp̄ssius tū in motu loca-
li q̄ in alijs motibz. qz ibi mouens est extrinsicco. in alijs vero propriū mo-
uens est intrinsicco. et ideo quia intra est videt motus talis naturalis. Qz
aut reperit in singulis motibz ḡnibz p̄bat inductiue. quia quedam corrup-
tio est naturalis. et quedam est extra naturam. Exemplū primum vt senectus
Secūdi vt interfectio. Quedam etiā generationes sunt naturales et fatate

Ad 2m est
p̄rarietas p̄rarietas

Uale est
violens

Quinti libri physicorū

quedam vero nō fatate. Naturales z fatate dicuntur que sunt fm cursum
p̄mūne nature. sicut generatio rose in estate dī fatata z naturalis. qz fit fm
ordinē causaz naturalū. sed generatio eiusdem in hyeme dī nō fas
tata. Sic etiā qdam augmentatiōes sunt violente. sicut qm̄ iuvenes putel
sentes velociter augent. qz sunt carnis spongiose nō p̄densare p̄pter calores
velocem dissolventē z nō p̄sumētē humidū nutrimentale. Lūius simile
est in seminibz que pullulant in aquis que p̄pter humidū aquū qd est mul
tum delectabile cito augent in latū. z sunt rare sube. et hēc ab aristotele vo
cant tricontra cito adueta z nō p̄stricta. Arates vero vocāt semen luxurios
sum cuius humiditas defluit. z nō p̄densatur eo q̄ humidū supflūū nō cō
sumitur in talibz p̄pter caloris debilitatem. Nec etiā est rō quare mulieres
citius augent z habent carnē mollem receptiua multarū supfluitatū. quas
a mēbris earū nō expellit virtus debilis que est in eis. Quedaz etiā sunt al
terationes naturales. z quedā sunt violente. quedā em̄ alterant ad sanitas
tem de febre acuta vel alia in die nō critica qm̄ nec temp⁹ est nec humor mo
ueretur. nec natura uiuat a respectu oportuno celestī. et est talis alteratio p̄
pter aliqd accidens febzis z matene facta. et ergo plerūqz terminat ad ma
lum vt dicitur phisici. et ista alteratio appellatur non fatata siue extra natu
ram. Alij autē alterant diebz congruis morui vel digestionū humorū fm con
gruū respectū corporū supior. z talis alteratio appellat fatata z naturalis. et
terminant tales crises ad bonū frequēter

Ar Non sunt aliquę generatiōes fm naturā. z aliquę extra naturam
igī superius dicta vident falsā. Alijs probat. qz si sic tunc vni mul
ta essent opposita. qz corruptio est p̄raria generationi. si ergo est aliqua cor
ruptio extra naturam tūc corruptio erit etiā corruptioni cōtraria. Solo
phī in textu. non est in cōueniens vniū opponi multis fm diuersas rationes
qz generatio z corruptio opponitur fm rōnem generis. sed corruptio oppo
nitur corruptioni fm rōnem sp̄ci. sicut corruptio tristis opponitur corrupti
oni dulci. z generatio tristis generationi dulci. z ille est modus quidam op̄
positionis. vt inquit altertus

Querit Que vocat corruptio dulcis z que tristis. Solo cor
ruptio dulcis vt inquit altertus est que fm vltimū nature
per senū ad annihilatōem deducta est. In illa em̄ paulatim efficitur orgas
mū minus habile moroz. et ideo separatio ē dulcis. id est parū tristis in p̄
tum nō magni valoris videt qd nutrit z vires morozis z forme paulatim
quasi ab organo sunt emisse. Tristis autē est in qua p̄rariū est siue p̄ violen
tiam fiat siue per interfectionē. sicut est moris iuuenū que supra modum dif
ficilis est. eo q̄ instrumentūz habile anime z adhuc in medietate p̄plexionā
tū existens fortissimum habet sensum z difficilis est separatiōis ab aīa.

Querit Quomodo phylsophus probat q̄ in motu locali sūt
naturale z violentum. Solo sic. quia motus ignis sur
sum est contrarius ei qui est deorsum in eodem mobili. ignis em̄ naturalis
ter feruit sursum. z ideo motus eius deorsum est sibi violentus. Et sic vult
n̄ iij.

Corruptio
Dulcis
Tristis

Reparationes

philosophus q̄ in omni motu est cōtrarietas penes naturale z violentum
tacet expressius vt tactum fuit hec reperiantur in motu locali. quia motus
locales sunt q̄q̄z oīno a principio extrinseco non conferente vim passio-
is. sicut patet in motu terre sursum. Et quandoq̄z omnino a principio intrinse-
co. sicut patet in motu animali. sed in motibz ad formam non reperitur cas-
us distinctio penes extrinsecum z intrinsecum. quia immobile ad formas nun-
q̄ mouetur a principio extrinseco. quia forme omnium rerum sunt quodā
mō in materia inchoate. z sic dispositio materie naturaliter inducit formam

Querit Quot modis possunt motus z quietes contrariari
Solo tribus modis. vt philosophus innuit in textu
vt dicit alterius vno modo penes terminos tantum. vt motus ignis sur-
sum z terre deorsum. tales enim sunt contrarietates fm locū. quia ignis na-
turaliter fertur sursum terra deorsum. z sic ille due locumutationes sunt cōs-
trarie in quantum sunt ad contrarias differentias loci. Secūdo penes na-
turale z violentum tñ. sicut motus ignis sursum. z motus terre sursum.
Tercio penes vtrūq̄z scz penes terminos z naturale z violentum. sicut mo-
tus ignis sursum z motus ignis deorsum. ubi em̄ sunt p̄trarij termini

Querit Utrum quietes motū habent se similiter sicut mori
Solo philosophi sic. siue sint quietes vnius speciei si-
ue diuersarum. et sic dictum est q̄ quies sursum est contraria motui qui res-
cedit ab ea qui est deorsum. quia si referantur ad idem immobile tunc quies
que est sursum fit terre extra naturam. et motus qui est de sursum in deorsū
sum fit ei fm naturam. quia in eis est duplex p̄trarietas. scz essentialis z ac-
cidentalis. q̄z inq̄sum sunt diuersarū formaz p̄trariant essentialiter. inq̄tū
vero differūt penes naturale z violentū p̄trariant accidentaliter.

Querit Ex quo dictum est q̄ quies violenta opponit quieti na-
turali verum cuiuslibet quietis que non semper fuit sit ali-
qua generatio. id est verum quies violenta generetur sicut generatur quies
naturalis. vocat aut̄ generationem quietis in proposito stare. Et p̄bus
primō arguit ad partem negatiuam. Secūdo ad affirmatiuā. Tercio sol-
uit. Primam partem probat duabz rationibz. prima est. si quietis violentę
esset aliqua generatio. tunc sequeretur q̄ motus p̄cedens talem quietēz
et per quam acquiritur illa quies esset in fine velocior. quia quanto mobile
magis accedit ad terminū tanto velocius mouetur. sed istud est falsum. q̄z
motus ille quem comitatur quies violenta est in fine retinuior. sicut p̄z de
lapide proiecto. ergo non potest acquiri per generationē. ¶ Secūda rō est
si quietis violente esset aliqua generatio. tunc illud mobile quod ad talem
quietem mouetur vel mouetur intentione quiescendi vel intentione redeū-
di. nullum horū potest dici. ergo non est eius aliqua generatio. ¶ In hoc patet
non primū. quia illa quies non esset violenta sed naturalis. Non secūduz
q̄z sic idem diceretur moueri p̄trarijs moribz

Querit An in motu p̄traria sint simul in eodem. ex quo dictūz
est q̄ dum aliquid mouetur non statim abijcit terminūz.

Sexti libri physicorum.

a quo. sed aliquid retinet de illo. Solo. non simpliciter nunc est inconueniens contraria esse simul fin esse remissum et fin quid. sicut patet de calido et frigido in aqua tepida. licet simpliciter in eodem esse non possunt

Querit Quomodo phus arguit ad partem affirmatiuam questionis superius mota. Solo sic. hoc quod quandoque non est et quandoque est videtur generari. ex quo generatio est progressio de non esse ad esse. sed quies violenta quous non est et postea est. ergo videtur generari

Querit Quomodo phus soluit principalem dubitationem de generatione quietis. Solo sic. quia dupliciter dicitur aliquid generari. Uno modo per se et proprie per causam effectiuam influentem aliquid. et sic quies violenta non generatur. sed quies naturalis ex motu naturali generatur qui efficitur per naturam. Alio modo dicitur aliquid generari per causam defectiuam puta per defectum virtutis violentantis. quia violentia fin vigorem suum causa est motus violenti et fin minimum posse suum est causa quietis.

Querit Utinam motui naturali ignis sursum perariatur motus ignis violentus deorsum vel motus naturalis terre deorsum. Solo. ambo motus contrariantur. quia primi motus contrariantur fin naturale et violentum. sed alij duo contrariantur fin terminos fin. quia ambo sunt naturales. Secundo dicit phus in fine huius quinti. quod motus opponitur aliquoties quieti non perfecte sicut opponitur motui. quia motus opponitur motui perari. quieti vero perariue.

Querit Quid sit fatum. ex quo supra dicitur est quod sit aliqua generatio fatata. Solo. est dispositio inherens rebus mobilibus qua diuina providentia queque necesse sub ordinibus quous ipsius sit mobile quous immobile consideratum in causa prima secundariis vel istis inferioribus patet in commentariis huius libri et secundi.

Finis Quinti physicorum

Iuxta initium Sexti libri

physicorum. **Queritur** de quo determinatur in sexto physicorum. Solo. de partibus motus integralibus. sicut in quinto determinatum est de partibus subiectiuis. Et diuiditur in tres tractatus. In primo philosophus

probat quod continuum non potest componi ex indivisibilibus. In secundo ostendit hoc idem descendendo ad motum et quietem. et ad illa que pertinent ad motum. In tercio et ultimo tractatu ponit philosophus opiniones antiquorum de motu.

Reparationes

Querit Utrum primum sit prout ex indivisibilibus. Solum non est hoc probatur tripliciter. Primo ex definitionibus primi. Secundo ex parte motus. Tercio ex parte temporis. Ex definitionibus primi probatur per duas rationes. Prima est si primum esset ex indivisibilibus positum, vel hoc esset ex indivisibilibus continuis contiguus, vel consequenter se habentibus, sed nullum istorum potest dici. Non primum, quia continua sunt quorum ultimum sunt unus, sed indivisibilia non habent ultimum, quia ubicumque est ultimum ibi est alterum ab ultimo, quia ultimum dicitur relative ad primum, si ergo haberet ultimum haberet primum, et sic non esset indivisibile. Non secundum, quia contigua sunt quorum ultimum se tangunt, sed indivisibilia non possunt se tangere, quia vel pars tangeret partem vel pars tangeret totum vel totum tangeret totum, sed nullum istorum potest dici. Probatum minus, non primum nec etiam secundum, quia indivisibilia non habent partes, quia quod habet partem et partem est divisibile. Nec potest dici tertium, quia tunc non fieret aliquod magis siue primum de cuius ratione est quod habeat partem extra partem, sed quando totum tangeret totum non esset distinctio partium. Nec potest dici tertium, scilicet ex indivisibilibus consequenter se habentibus, quia consequenter se habentia dicitur inter que non mediat medium eiusdem generis, sed inter quelibet duo puncta est medium eiusdem generis, quia inter quelibet duo puncta est linea media, sed in linea sunt assignabilia puncta quia substantia lineae est ex punctis, et sic etiam inter duo nunc est tempus medium, ergo non habent se consequenter.

¶ Secunda principalis ratio sumitur ex materiali definitione continui, que est ista. Continuum est quod natum est dividitur in semper divisibilia. Et sumitur ex ea sic ratio, ex eisdem res proponitur in que resolvitur et dividitur, sed primum hoc dividitur in semper divisibilia, ergo componitur ex divisibilibus, et per consequens non potest ex indivisibilibus componi. Quod pars ex definitione continui statim data.

Querit Quomodo ostendit philosophus quod inter quelibet duo puncta sit linea media, et inter quelibet duo nunc tempus accipiendo puncta saltem in una et eadem linea, et nunc in eodem continuo tempore. Solutio si puncta duo sint in eadem linea tunc oportet ea finem situm distare si debent esse duo, quia non possunt esse duo ex parte subiectorum sicut quando sunt in diversis subiectis siue lineis, si ergo distant finem situm ergo inter ea est medium. Aut ergo hoc medium est divisibile vel indivisibile. Si est indivisibile tunc indivisibilia habent se consequenter, quod est improbatur, et etiam sequetur, quod indivisibile erit constitutum ex indivisibilibus, quia medium oritur ab extremis, et hoc iterum est falsum et inconueniens. Si vero medium illud fuerit divisibile, tunc vel dividetur in indivisibilia vel divisibilia. Si primum tunc sequitur idem quod prius. Si secundum tunc verum est quod medium punctorum et nunc est continuum, quia primum est quod est divisibile in semper divisibilia, quia si primum divideretur in indivisibilia tunc indivisibilia tangeret indivisibile, quia in physicis ea que continuantur sunt ea que primo se tangunt.

Sexti libri physicorum

Ad Linea ē ex punctis. sed puncta sunt indiuisibilia. ergo primum potest ex indiuisibilibus componi. Solutio linea non componitur ex punctis tanquam ex partibus integralibus et discretis. sed tanquam ex principijs originalibus ut inquit Albertus. eo quod secundum eundem lineam est ex punctis non sicut ex partibus sed ex quibus est indiuisibilitas eius per totam longitudinem et sic punctus est in linea ut forma. sed forma est pars essentialis non discretiua.

Ad Puncta sunt in linea. et non videtur linea habere alias partes integrales. ergo videtur quod linea componitur ex punctis tanquam ex partibus integralibus. Solutio linea utique habet alias partes integrales quam puncta. quia linea componitur ex paruis lineis.

Ad Ex illo sequeretur quod idem componeretur ex seipso quod est impossibile. Solutio idem non componitur ex seipso secundum quod idem est. sed secundum quod diuersum est. et sic parue linee ex quibus linea componitur habent se ut partes. quia linea habet se ut totum.

Ad Ex illo sequeretur quod esset processus in infinitum. Solutio quod hoc non inconueniens quia continuum est diuisibile in infinitum secundum potentiam.

Queritur Quomodo probatur philosophus quod magnitudo et motus equaliter se habent penes hoc quod est esse compositum ex indiuisibilibus. Solutio sic quia motus localis est super magnitudinem siue spacium. si ergo magnitudo componatur ex indiuisibilibus oportet quod necessario motus qui fit super illam magnitudinem componatur ex indiuisibilibus momentis equalibus indiuisibilibus ex quibus componitur magnitudo. quia motus sequitur magnitudinem. et prius et posterius in motu sunt a priori et a posteriori in magnitudine siue siue spacio.

Queritur Quomodo ostenditur philosophus quod non potest magnitudo esse composita ex indiuisibilibus si super eam debet fieri motus.

Solutio primo duo presupponit. Primum est si alicui inest motus hoc mouetur. et e regione si aliquid mouetur illi inest motus. quia motus est accidens et omne tale denominat subiectum. Secundum est necesse est illud quod mouetur non simul moueri et motum esse cuius causa est. quia motus est transiens successiuus. Quibus suppositis arguitur sic. Si magnitudo componatur ex indiuisibilibus partibus significatis per a b et tunc motus qui fit super illam magnitudinem siue spacium etiam necessario componitur ex indiuisibilibus. et signentur ille per d e et z. et sic mobile quod mouetur signatur per o. Tunc arguitur sic vel mobile quod appellatur o mouebitur ad quamlibet partem indiuisibilem illius spacii vel super totum spacium siue magnitudinem. Non primum. quia aliquid non fit mouetur et motum est ut dicitur secunda suppositio. sicut non sunt simul tunc ire ad thebas et tunc esse et ire ad balneum et tunc esse ad balneum. quia si ille essent simul tunc cum aliquis incipit ire romam esset romae. Si ergo mobile ponatur moueri in primo indiuisibili scilicet a ex quo et alijs duobus intelligitur magnitudo componi. tunc primo parte motus significata per d expedit in prima indiuisibili parte magnitudinis scilicet a oportet ergo iuxta hypotheseam secundam statim repetitam quod prius sit in moueri quam in motum esse. et sic est in alijs partibus indiuisibilis spacii.

Reparationes

et in partibus indiuisibilibus motus manifestum autem est quod cum mouetur transiit spatium aliquod in quo non fuit in motu esse. Illa pars magnitudinis a composita est ex spacio quod transiit o mobile. et ex illo in quo fuit in motu esse postquam transiit ipsum. et sic erit tale. diuisibile quod est proprium. sicut dictum est de primo indiuisibili magnitudinis et motus ita et de alijs eodem modo. per bandum. scilicet quod diuisibile erit in diuisibile in partem priorē in qua est in motu ueri et in posteriorē in qua est in motum esse.

Queritur Quomodo ostendit quod non potest mobile quod est o moueri super per totum spatium siue totā magnitudinē que est a b c.

Solutio sic quod tunc sequerentur multa inconuenientia. Primum est quod motus non componeret ex moribus sed ex moueribus indiuisibilibus. quod positum est quod motus consistat ex tribus indiuisibilibus. proportionatis tribus partibus spatij. et hoc est inconueniens. quia ex indiuisibilibus nulla componitur quantitas. Secundo inconueniens est quod aliquid est motu quod tamen nunquam prius mouebatur. et hoc est contra suppositionem primā superius positā. eo quod omni illi quod motu ē in heret motus. Probat sequela quod ponit quod aliquid sit motu per totā magnitudinem compositam ex indiuisibilibus quod tamen nunquam transiit per partes illius magnitudinis. et sic o significans mobile transiit magnitudines totam et nunquam eandem transiit per partem. et tamen impossibile est aliquid transire totum spatium nisi prius pertransierat partes illius spatij. Tercium inconueniens est quod continue quiescens mouetur. et sic simul mouetur et quiescit et sic quiescit et mouetur. Probat quia mobile prius signatum per o quiescit per unumquodque indiuisibile que sunt a b c que componunt totum spatium et mouetur per totum ut iam dictum est. ergo continue in omnibus partibus quiescens per totum mouebitur. et hoc est inconueniens et apta contradictio ex quo totum quantitate habens non sit extra suas partes omnes. et sic in toto quiescit et non quiescit. Quartum inconueniens est si de 3 que sunt indiuisibilia sunt partes motus eius mobilis quod vocat o. tunc indiuisibili magnitudinis nihil mouetur neque diuisibile neque indiuisibile eo quod nihil mouetur per spatium equale sibi. quia in eo quod ē equale sibi quiescit. sequitur quod motu presente mobile non dicitur moueri et hoc est contra primā suppositionem. Si uero illa indiuisibilia non sunt motus tunc sequitur quod motus est ex non moribus quod est inconueniens. ex quo primum necessario componatur ex quantis. Figura autem huius demonstrationis est magnitudo siue spatium a b c mobile o. motus d 3 e.

Queritur Quomodo ostendit philosophus quod tempus non componitur ex indiuisibilibus Solutio tribus rationibus. Prima sumpta est per eque velocia. Secunda per velocius et tardius. Tercia ex equali diuisione magnitudinis et temporis. Prima ratio est ista eque velociter in toto motu suo equaliter mouebitur. id est minore magnitudinem pertransibit in minori tempore et maiore in maiori et equalem in equali. ergo tempus et magnitudo equaliter diuiduntur. sed magnitudo non potest componi ex atomis siue indiuisibilibus. ut supra ostensum est. ergo nec tempus.

Queritur Quomodo ostendit philosophus idem ex parte velocioris Solutio premitte tres definitiones velocioris et eas. probat

Sexti libri physicorū.

er ex eis sunt duas rōnes. Quarum prima est. Velocius est quod in tpe equali pertransit maius spaciū q̄ tardum.

¶ Secūda velocius est quod in minori tempore maius spaciū pertrāsit q̄ tardum. Tercia velocius est quod in minori tempore pertransit equale spaciū.

Querit̃ Quomodo p̄bat̃ p̄mā definitiōem. Solutio sic ma-
thematice signando quatuor per litteras scz mobile ve-
locius per a. tardius per b. 7 magnitudinem spaciū pertransiti per c. 7 d. 7 tē-
pus quod mensurat motum velocioris per 3 i. Tunc velocius quod sig-
nificatur per a. erit in termino magnitudinis in quem venit motus a. princi-
pio spaciū significati per c. cum tamen mobile tardius significatū per b. nō
sit in termino spaciū d. in tempore significato per 3 i. sed adhuc distat. ergo
velocius in equali tempore pertransit maius spaciū.

Querit̃ Quomodo p̄bat̃ secūda definitio que est velocius in mi-
nori tempore pertransit maius spaciū. Solutio sic
quia distantia qua distat tardius mobile a termino magnitudinis quanti
pertransit velocius est diuisibilis in duas partes. sed p̄mā partē mobile ve-
locius pertransit in minori tempe q̄ tardius mobile eandē spaciū partē. ergo
velocius in minori tpe pertransit maius spaciū. Et istā demonstratiōem sig-
nat p̄bus iterū p̄f̄as vt mobile velocius per a. mobile tardius per b. et
locū in quo tardius remansit per e. 7 totū spaciū per c. d. et t̄ ponit̃ media in
ter e. litterā 2 d. in eodē spacio. 7 per 3 2 i. totū tempus significat tunc enim
manifestum est quod dictum est.

Querit̃ Quomodo p̄bat̃ur tertia definitio velocioris que est ve-
locius est quod in minori tempore pertransit equale.

Solutio duabus rōnibus

¶ Prima ē. Omne mobile in se acceptū pertrāsit in maiori tpe maiorem
magnitudinē. si q̄ mobile ē velocius. tūc tardius mobile p̄rāsit solā vnam
partē magnitudinis. p̄ illo tpe. p̄ q̄ velocius pertrāsit totam magnitudinē.

¶ Secūda rō. Tardius mouetur per equalem magnitudinem in maio-
ri tempore 7 quod est eque velox mouet̃ per equalem magnitudinem in e-
q̄ li tempore. ergo ex proportiōe magnitudinis 7 motus velocius mouetur p̄
equale spaciū in minori tempore.

Querit̃ Quō p̄bus ex p̄dictis ostēdit̃ intentū suū scdā rōne p̄ncip̄-
palis q̄ magnitudo 7 tps sūt q̄dam cōtinua. Solutio
tria supponit̃ pro declaratiōe illius. Prīmū est q̄ omnis motus est in tem-
pore sicut supra ostensum est. Secūdo q̄ in omni tempore contingit aliqd
moueri. Tercio q̄ omne quod in tpe mouet̃ inq̄tū mouet̃ cōtingit veloci-
us 7 tardius moueri. Dicit̃ notanter inq̄tū mouet̃. qz vt d̄r alexander mo-
tores naturales determinatarū sunt p̄tutū. 7 ideo nullum colorum potest
velocius moueri q̄ mouet̃. 7 etiā motor elementorum contingit venire ad
aliquam velocitatem stantem ita q̄ in illo genere non contingit accipere
maiozem. 7 sic ista suppositio est solum vera si motus p̄siderat̃ in mobili vlt̄
nō cōtracto ad materiam hanc vel illam. sed sicut discensus ad materiaz

Reparationes

tunc non est vera ut obijcit alexander. Istis suppositis est scda ratio pñet
palis ista velocius pertransit maius spaciū in minori tpe ⁊ diuidit tps i mī
nus sed tardius in equali tpe pertransit minorem magnitudinē ergo sicut
magnitudo nō componit ex indiuisibilibus ita nec tempus ex indiuisibilib
bus componi potest. Tercia rō est. Tempus ⁊ magnitudo equaliter
diuidunt sed magnitudo nō componit ex indiuisibilibus ergo temp⁹ non
componit ex nunc. Maior pater. Quia sicut mobile in toto tpe pertransit
totam magnitudinē ita in parte tps partē ergo equaliter diuiditur ma
gnitudo et tempus.

Queritur Quō pñs ostendit logice q magnitudo ⁊ temp⁹ equa
liter se habent qñ ad hoc q est esse finitū vel infinitum.

Solutio pñs sic. Quia omnes vniuersaliter dicūt si aliqd est q regulari
motu transit aliquod spaciū in aliquo toto tpe tunc dimidiū illius pertrā
sit in medietate tps ⁊ iterū dimidiū medietatis spaciū in dimidto mediera
tis temporis ⁊ hoc in infinitū. tales eīm diuisiones in eodem mobili sunt cā
temporis q magnitudinis. ⁊ ergo si vnū eorū est finitum vel infinitum res
liquū etiam erit tale ⁊ fm quēcūqz modū infinitatis. vnde si tempus est
infinitū in vltimis id est fm extensionem ita q non habet vltimū vel finem
sed extensione est infinitum. longitudo est etiam infinita fm distantiam vls
rimorū quod ē esse infinitū per extensionē i infinitū. Si autē sit infinitum diui
sione tps. Quia etiam ⁊ magnitudo diuisione infinita ⁊ si verorū istorū
modorū est tēpus infinitū tunc verorū istorū modorū erit longitudo infinita.

Ad Contra istam vltimā rōnem sic tempus fm pipatericos ponitur
sine fine. ⁊ tamē nulla magnitudo infinita est in vltimo. Similiter
motus celi est infinitus ⁊ tamē magnitudo est finita. **Solutio** Alberti qñ
tempus ponit infinitū hoc dicit quia est quidam circulus ⁊ idem tps redit
hic autē sermo est de infinitate fm extensionem rectam. Qñ autē dicit de mo
tu celi per idem soluendū est. Quia textus hic intelligit de magnitudine re
cte mota ⁊ non circulari. Quia in circulari potest esse reiteratio partiū mo
tus in mobili ⁊ sic potest motus esse infinitus. ⁊ similiter tempus in mag
nitudine finita quia tunc eadem magnitudo sepe reiteratur. sed magnitudo
recta non potest reiterari sine quiete ipsius mobilis vt in octauo huius
dicitur.

Queritur Quē fuit rō zenonis probantis motum non esse motum
localem. **Solutio** philosophi ista si fieret motus lo
calis finitus tunc contingeret in finito tempore pertransire infinita. Pro
batur. Quia spaciū super quod sit aliquis motus localis est infinitū fm
iam dicta sed mobile in finito tempore pertransit spaciū tangendo omnia
que sunt in spacio ergo mobile pertransit infinita in tempore finito sed hoc
est impossibile ergo impossibile est motum esse.

Queritur Quomodo philosophus soluit illam rōnem. **Solutio**
sic. quia zeno opinatur falsum. quia quo ad esse finitū
et infinitum pporionabiliter se habent magnitudo siue spaciū ⁊ tempus. es
ergo plus dicit soluendo rōnem illam q dupliciter aliqua longitudo siue

Sexti libri physicorū

magnitudo et tempus et omne primum infinitū. Uno modo finem diuisionem eo quod est in infinitum diuisibile. et tale infinitū est bene pertransibile. quia illud infinitum non est actu sed solum potentia. et sic etiam ipsum tempus est infinitū. et ergo in tempore hoc modo infinito pringit id quod mouet transire infinitū finem diuisionem et sic potentia et non actu tangunt se infinita in ipsis. Secundo modo dicitur infinitus actu quod caret ultimis. hoc est in distantia suarum extremitatum est infinitū. et hoc modo spatium super quod fit motus non est infinitū. et si esset infinitum non possent partes spatij tangi in fine tempore. Et si per impossibile poneretur quod haberet ultimam cum hoc tunc sit contra rationem infiniti actualis. adhuc non contingere se in ultimis illis. quia mediae quae actu sunt infinite extensionis nunquam possunt pertransiri. et nec in tempore finito. sed etiam nec in tempore infinito. quia si transiret tunc aliqui ultimum cuius pringeret ultimum spatij. et sic non esset infinitus sed finitū. quod est contra hypotheseum.

Queritur Quomodo philosophus ostendit quod non potest tempus esse infinitū si magnitudo sit finita. Solus. duobus rationibus. Prima est ubi cumque partes sunt finite ibi totum non potest esse infinitū. eo quod quantitas totius ex partibus constat. sed partes temporis correspondentes magnitudinis sunt finite. ergo non possunt constituisse tempus infinitū. Probatur. quia si magnitudo sit finita sicut supponit tunc aliqua pars temporis contrarietur alicui parti magnitudinis. cum ergo partes magnitudinis supponuntur finite. oportet partes temporis contrarietas prae magnitudinis etiam esse finitas. ¶ Secunda ratio soluit unam euellatam non nemi qua posset aliquis dicere quod partes magnitudinis finite pertransiant tempore infinito. ¶ Contra quam positionem aduersarij arguit sic ad minus est dare aliquam partem magnitudinis finite quae pertranscat tempore finito. et illa pars aliquid accipiens accepta facit totū. et sic tota magnitudo pertransit tempore finito. et hoc fuit probandum. Et e regione non potest dici quod tempus sit finitū et magnitudo infinita.

Queritur Quomodo philosophus probat conclusionem prius etiam probat. scilicet quod primum non est compositum ex atomis siue indiuisibilibus. Solus. duabus rationibus. Prima est. si primum esset indiuisibile sequeretur quod indiuisibile diceretur. Sequela probatur. quia de ratione primi est quod habeat multas partes copulatas ad aliquem terminum primum. sicut patet ex definitione eius. sed quod habet partes et partem est diuisibile in illas. ergo indiuisibile erit diuisibile.

Queritur Quomodo philosophus probat secundam rationem probat ducente ad impossibile. Solus. tria supponit. Primum est quod in omni tempore pringit aliquid vel locus et tardius moueri. Secundum est quod velocius in equali tempore plus pertransit de spacio. Tercium quod in singulis moribus pringit esse proportionem velocitatis ad velocitatem finem omnes species proportionum. ita quod possunt esse in proportionem dupla et in proportionem hemolia quae sesquialtera dicitur. Quibus suppositis est ista ratio. Si ponatur aliqua magnitudo composita ex tribus atomis siue indiuisibilibus. tunc ponitur duo mobilia quorum unum est velocius et aliud tardius. moueri super illam magnitudinem ex indiuisibilibus compositam. ita quod illa duo se habeant in proportionem hemolia. ita quod mobile velocius excedat tardius in proportionem hemolia. tunc sequitur necessario quod secundum indiuisibile in ordine illorum trium indiuisibilium erit diuisibile. quod sic ostenditur.

Reparationes

q: qñ tardius mobile pertransiit vnū indiuisibile. tūc veloci⁹ pertransiit idē indiuisibile z mediū secūdu indiuisibilib. eo q illud mobile velocius excedit tardū iuxta hypothēsis i pportō: hemiola. z nō p̄t dici q pertransiit veloci⁹ duo indiuisibila. q: tūc excederet tardius in pportōe dupla.

Querit Que pportio in textu appellat hemiola. Solo scilicet quatertera. Et dicitur ab hemi in greco quod idem est quod dimidium. z olon totū quasi continens totū z dimidiū. z vocat̄ ppter hoc sesquialtera. etia q: p̄tinet totū z alterā eius partem. sicut tria continent duo. z alteram partem duor. et sex habent se ad quatuor in eadem pportione. q: sex p̄tinet semel quatuor z alterā prem de quatuor

Querit Quotuplex est nūc. Solo p̄t duplex. scilicet nūc s̄m se et nūc s̄m alterū. Nūc s̄m alterū est tempus breue ppositum ex p̄terito p̄p̄inquo ad p̄sens z ex futuro qd̄ p̄iugitur p̄p̄inque p̄senti. et appellat̄ apud gr̄m aricos z vulgares p̄sens qd̄ p̄ponit̄ ex p̄terito z futuro. sicut dicimus Iohānes nūc legit. nunc s̄m se est indiuisibile copulans partes t̄p̄is ad inuicem existens terminus p̄munis vtriusq. questio autē q sit de nūc est de nūc s̄m se

Querit Quō ostendit p̄hus si nūc est indiuisibile. q tūc oportet idem esse nūc quod est finis p̄teriti z initium futuri. Solutio sic. q: duo t̄p̄a p̄teritū z futurū p̄tinentur aliquo qd̄ est finis vnius et p̄ncipiū alterius. eo q om̄e cōtinuū sic p̄tinuat. oportet q aliquid sit vltimū p̄teriti ita q nulla pars p̄teriti sit z q aliquid sit vltimū futuri ita q nulla pars futuri sit. z ideo est vltimū p̄tinuans vtrūq. In p̄terito qd̄ nihil est futuri p̄ modū partis. z in futuro nihil est p̄teriti z qd̄ sic neurius pars est. est vnū z idem tanq̄ terminus p̄munis. ergo est vnū nūc indiuisibile.

Querit Quō probat p̄hus q nūc s̄m se sit indiuisibile Solo tribus rōnibz. Prima si nūc s̄m se esset diuisibile tūc aliqua pars p̄teriti esset in futuro. z aliqua pars futuri esset in p̄terito. sed hoc est impossibile. ergo nūc s̄m se nō est diuisibile sed indiuisibile. Sequela p̄z. q: nūc est finis p̄teriti z initium futuri. si ergo esset diuisibile tūc vna pars ei⁹ esset in p̄terito z alia pars esset in futuro. Et nō p̄t etiam dici vt dicit p̄hus q aliquid nūc sit in p̄terito z aliud nūc in futuro. q: sic tempus nō esset p̄tinuū. q: in p̄tinuo d̄z esse vnus terminus p̄munis. ¶ Secūda sic. si nūc ponat̄ diuisibile tūc nō erit nūc s̄m se sed s̄m alterū. hoc autē est p̄tra hypothēsim. ¶ Tercia rō. si nūc diuidat̄ in p̄teritū z futurū. tūc nō erit sibi p̄p̄s idem. q: p̄teritū z futurū nō sunt idē. ¶ Etia nūc qd̄ diuidit̄ in p̄teritū z futurū

Querit Vtrū in nūc s̄m se p̄t fieri motus Solo nō. z hoc sic probat p̄hus. q: si in nūc fieret motus tūc sequeretur q indiuisibile esset diuisibile. sed hoc est impossibile. ergo. Sequela p̄z. q: quociens motus veloci dato p̄tingit dare velociorē. si igitur in nūc fieret motus posset dari motus velocior eo. z p̄sequens ille fieret in inuicem t̄p̄is q nūc sit. z p̄t p̄ns nūc esset diuisibile. z sic indiuisibile esset diuisibile.

Arguit generatio est motus z sit in nūc t̄p̄is hoc est in instanti. z sicut

Sexti libri phisicor.

corruptio ergo motus potest fieri in ipso nunc Solo. generatio non est motus proprie dictus. sed est mutatio seu motus communiter dictus

Ad dicimus fortes nunc scribit nunc currit. In ipso nunc potest fieri motus Solo in nunc finem alterum bene potest fieri motus ut probat argumentum. quia nunc finem alterum dicitur percipiens tempus In nunc autem finem se non potest fieri motus. ut iam probatum est

Queritur Quot rationibus ostendit philosophus quod in nunc non potest esse quies. Solo tribus Prima est. in nunc non potest fieri motus. si nec quies. Anterior per ex dictis. Tenet prima. quia motus et quies sunt opposita privatione que habent fieri circa idem. Secunda ratio est. si in nunc fieret quies tunc unum et idem simul moueretur et quiesceret. Probat sic. quia si accipiantur duo tempora quorum unum est preteritum et alterum futurum. tunc contingit aliquid in toto tempore preterito moueri et in toto futuro quiescere. si ergo ponatur moueri in nunc et posse quiescere in nunc. tunc oportet dicere quod cum mouetur in toto tempore preterito et etiam in nunc quiescat. quod est principium futuri. hoc unum et idem nunc finem subam est terminus preteriti et initium futuri. ergo in uno et eodem nunc finem subam aliquid mouetur et quiescit. Tercia ratio est. quiescere debet quod eodem modo se habet in toto et in partibus et posterius sicut prius. si ergo in nunc fieret quies tunc ipsum nunc haberet prius et posterius. et per prius esset diuisibile. si necesse est omne quod mouetur moueri in tempore. et quod quiescit quiescere in tempore.

Queritur Utrum omne mobile sit diuisibile Solo sic. et hoc sic probat. omne quod mouetur est primum in termino a quo et primum in termino ad quem. sed quod habet partem et primum est diuisibile. si omne mobile est diuisibile. Et quod mobile sit partium in termino a quo hoc patet quia non est totum in termino a quo. quia sic adhuc non moueretur. nec totum in termino ad quem. quia sic mutatum esset. ergo sequitur necessario quod partium sit in termino a quo et partium in termino ad quem.

Queritur Quomodo diuiditur motus Solo dupliciter. scilicet ad diuisionem ipsius mobilis et ad diuisionem ipsius temporis. Et ratio est. quia motus habet duo in se. Primum scilicet quod sit actus. Secundo quod sit tale actus. scilicet successiuum gratia primi diuiditur ad diuisionem mobilis. gratia secundi diuiditur ad diuisionem temporis

Queritur Quomodo potest probari quod motus diuiditur ad diuisiones mobilis Solo tribus rationibus. Prima est motus toto mouetur partes. et motus unius partis non est alterius. ergo motus totius diuiditur per partes mobilis. sicut accidens ad diuisionem sui subiecti. Secunda ratio totalis motus alicuius mobilis vel est omnium partium simul vel est alicuius partis tantum. vel est alicuius extrinseci. Non est alicuius partis tantum. quia pars mobilis mouetur finem primum. Non extrinseci. quia tunc non esset in eo quod motus denotat. motus enim denotat minuat suum mobile et non extrinseci. relinquitur ergo totus motus est totalis mobilis. ad est omnium partium. et sic motus diuiditur ad singularem partium diuisionem Tercia ratio. motus totus vel est maior motu partium vel minor vel equalis. non maior quia tunc erit aliqua pars mobilis que non erit mota quod implicat. nec minor. quia tunc pars excederet totum. relinquitur igitur quod motus totus sit equalis motui partium. et sic diuiditur ad diuisionem partium.

Reparationes

Querit ^{Quo} ostenditur q^d motus diuidit^r ad diuisionem tem-
poris Solo sic. sicut totus motus fit in toto tempore
ita p^r mot^u fit in p^rte t^rpis. z maior mot^u fit in maiori t^rpe z mior i minori. cu
ergo motus z tempus equaliter adinuicem p^rportionatur fm partes suas
equaliter etiā diuiditur. et necdū hec equaliter diuiditur. sed etiā spaciū
et moueri. q^d sicut totū moueri fit supra totū spaciū. ita pars moueri fit sup^r
partē spaciū. ergo moueri z spaciū equaliter diuiditur

Querit ^{Quomodo} differūt motus z moueri Solo. nō diffe-
runt in re sed in modo significandi. q^d quod motus dicit
nominaliter hoc moueri dicit verbaliter. quia idem est q^d in motu esse. z sic
sunt quinq^{ue} que equaliter diuiditur. scz motus. mobile. tempus. ipsuz mo-
ueri et spaciū in quo est motus

Ad Contra mobile spaciū z tempus sunt per se diuisibilia. quia sunt
per se quanta. sed motus z moueri non sunt per se quanta. ergo nō
equaliter diuiditur illa quinq^{ue} Solo. equaliter diuiditur fm equali-
tatem diuisionis in se. sed non diuiditur equaliter quo ad modum diuidē-
di. quia aliū modum diuisionis habent tria prima z duo vltima.

Querit ^{Quomodo} probat q^d ad diuisionem temporis diuidi-
tur motus Solo sic. quia si aliquid mutetur per ali-
quod totum tempus per aliquā magnitudinē tūc in p^rte t^rpis mouet^r p^r p^rez
magnitudinis z in medietate t^rpis p^r medietatē magnitudinis.

Querit ^{Quomodo} ostendit e regione q^d tempus diuidit^r ad
diuisionem motus Solo sic. quia quod per totū mo-
tum habet aliquod tempus. hoc p^r mediū motū hz medietatem t^rpis. z eos-
dem mō dicendū est de moueri. q^d fm mediū mot^u est mediū moueri. z fm
totū motū est totū moueri. Sicut est de eo in quo est motus. q^d illud spaciū
diuidit^r ad diuisionē t^rpis. et nō solū habent se p^rdicta ad diuisionē equaliter.
sed etiā ad finitatem z infinitatem.

Querit ^{Quo} probat p^rhus q^d mobile fm q^d mutatum est. est in
termino ad quem Solo sic. q^d mobile fm q^d mutatur
est non est in termino a quo nec in medio. ergo est in termino ad quē Cōse-
quentia nota est. An s^{ed} probat. non em̄ dici potest q^d sit in termino a quo. q^d
ut sic nō mutat^r adhuc. nec est in medio. q^d in medio est adhuc in mutari. er-
go nō habet ibi mutari esse. Secūda rō. si illud q^d mutatiū est nō est in ter-
mino ad quē mutariū est. sed citra illum tūc sequit^r q^d q^{uā} mutatum est fm q^d
h^{ab}et mutari. Probat. q^d mobile tam diu mouet^r siue mutat^r donec est in ter-
mino ad quē. ergo q^{uā} aliqd mutatiū est z nō est in termino ad quē oportet
q^d adhuc mutet^r. z sic illud q^d factū est q^{uā} factū est nō est ens. z illud q^d cor-
ruptum est q^{uā} corruptū est non est ens.

Querit ^{Quo} probat p^rhus q^d illud a quo est principiū
mutari z illud in quo est aliquid primo mutariū sunt indi-
uisibilia. hoc est tūc querere quomodo probat p^rhus q^d terminus a

Sexti libri physicorū

quo mot⁹ sumit⁹ z termin⁹ ad quē sumit⁹ sint indiuisibiles. Solo sic pbat
Quia cuiuslibet cōtinuū finiti existētis necesse est duos terminos esse indi-
uisibiles. sed motus est qdā cōtinuū diuisibile z est finitus. ergo necesse
est eius terminos esse indiuisibiles scz terminū a quo z terminū ad quem.

Querit⁹ Quotuplex ē in utatū esse in motu. Solutio q⁹ duplex
nam quoddam est perfectū z quoddam imperfectum.
Mutatum esse perfectū dicit⁹ quod competit mobili fm q⁹ est in termino
ad quem simpliciter. Sed mutatum esse imperfectū dicit⁹ quod competit
mobili versus principii scz qd est in termino ad quem in respectu z per qd
non dicit⁹ finitus simpliciter.

Querit⁹ Utrū in motu sit dabile primū mutatū esse. Solo
in motu est bene dabile primū mutatū esse perfectū sed nō
est dabile p⁹mū mutatū esse imperfectū. Sed ante quodlibet mutatū esse ē
aliud z sic etiam non est dabilis prima pars motus.

Querit⁹ Quotupliciter pbat p⁹bs q⁹ nō p⁹t dari primū mutatū ēē
seu p⁹ia p⁹s mot⁹ in motu. Solutio tripliciter. p⁹mo ex p⁹te
tpis. scdo ex p⁹te mobilis z tercio ex p⁹te spacij. Ex p⁹te tpis sic pbat si ēē da-
bile primū mutatū esse in motu seu p⁹ia p⁹s mot⁹. vel ergo illa p⁹ma pars
esset diuisibilis vel indiuisibilis. Non potest dici q⁹ sit indiuisibilis. q⁹a tunc
etiam tempus illi parti p⁹portionatū esset indiuisibile sed hoc est impossibile.
Quia non possunt duo indiuisibilia in tempore sibi esse imediata. q⁹a sic res
p⁹us esset ex indiuisibilib⁹ compositus. Relinquit⁹ ergo q⁹ sit diuisibilis. si ēē
sit diuisibilis tunc nō potest dici prima pars motus q⁹a potest diuidi in p⁹ios
res z sic ulterius in infinitū. z sic patet q⁹ non sit dabilis p⁹ma pars motus.
Secundo ex parte mobilis probat⁹ sic. Quia nō est dabilis prima pars mo-
bilis. ergo nō est dabilis p⁹ma pars motus seu primū mutatū esse. Conseq⁹
quēra tenet q⁹a motus z mobile p⁹portionabiliter se habent penes hoc qd ēē
diuidi in semper diuisibilia vt prius patuit. Añs patet. quia mobile ē quod
dam cōtinuū. sed cōtinuū est diuisibile in infinitū. Tercio ex parte spacij
pbat. quia non est dabilis prima pars spacij. ergo non est dabilis p⁹ma p⁹s
motus. Cōsequētia tenet ex p⁹cedenti rōne. z etiam añs p⁹portionabiliter.

Ad Ex illo sequeret⁹ q⁹ esset aliq⁹s motus qui nunc⁹ incepit nec desinet
sed hoc est falsum. Sequela patet quia dictum est q⁹ non est dabile
primū mutatū esse vel prima pars motus. Solutio negāda est p⁹ia z rō
est. quia licet nō sit dabile p⁹mū mutatū esse imperfectū. est tamen vtriq⁹ p⁹i
mū mutatū esse p⁹fectū in quo incepit vel desinet motus simpliciter.

Querit⁹ Quot modis dicit⁹ aliquid moueri i tpe. Solutio duo⁹
bus modis. Vno mō p⁹mo z per se z dicit⁹ qd mouetur
in qualibet parte tpis vt aliquid dicitur p se moueri in die qñ mouet⁹ in q⁹lib⁹
bet hora diei. Scdo fm alterū dicit⁹ qd mouet⁹ in parte tpis sicut aliqd dicit⁹
moueri in die. quia mouet⁹ in hora diei.

Querit⁹ Quō probat p⁹bs qd illud qd mouet⁹ in aliquo tpe p⁹mo.
etiam mutat⁹ in qualibet p⁹te tpis. Solutio hoc patet per

Reparationes

Definitōnem primi rōne vero sic pbat̃ quia diuidat̃ tempus in quo aliqd̃ mouetur. vel ergo in neutra parte mouetur tunc etiam non mouebitur in toto. quia totum est sue partes vel in vtracq̃ mouetur z tunc non pōt̃ prius moueri in vtracq̃ sed primo in vna z postea in alia z tunc iterū habetur ppositū scz q̃ si aliqd̃ in toto tempore mouet̃ q̃ etiā moueat̃ in qualibz̃ pte Si aut̃ in vna moueat̃ z non in alia tunc nō potest dici q̃ primo mouet̃ in toto q̃a qd̃ quiescit in vna parte temporis non mouet̃ tempore sed primo per partem.

Ad Mutatum esse est indiuisibilis terminus motus. ergo non potest precedere moueri. Probat̃ quia moueri iuxta predicta esse in motu Solutio Alteri duplex est mutari esse vñ est perfectum z hoc dicit̃ vltimus terminus motus in quo finitus est motus totus z tale mutari esse nunc p̃ potest precedere ip̃m moueri z hoc modo dixit p̃bus superius q̃ omne quod mutatur postq̃ mutatū est. est in termino ad quem mutatum est. Aliud est mutatum imperfectū siue in potentia. z sic illud dicit̃ mutari vbi potuit motus fuisse finitus siue terminatus licet non sit ibi terminat̃ et sic intelligit̃ hic dictum p̃bi q̃ omne moueri precedit̃ mutatum esse id ē precedit̃ aliquid vbi potuit motus fuisse terminatus. Et hoc patet q̃a motus non incept̃ in indiuisibili. ergo moueri est in continuo tempore. sed hoc continuū tempus habet partem ante se scz suam medietatem. z ibi est mutatum esse imperfectum quod precedit̃ mutari sicut in simili patet de punctis in linea.

Querit̃ Quorū rōnibz̃ pbat̃ q̃ ante mutatū esse est mutari. Solutio tribz̃ ¶ Prima est finis p̃supponit id cuius est finis. sed quodlibet mutatū esse est finis mutari. ergo ante quodlibet mutatum esse est mutari.

¶ Secūda rō sumitur ex parte t̃pis z hoc sic ante quodlibet nunc in tēpore est assignare tempus. ergo ante quodlibet mutatū esse est mutari. Antecedēs est manifestū. Cōsequētia patz̃. q̃a sicut mobile habet mutatū esse in nunc ita mutari in tempore.

¶ Tercia rō sumit̃ ex parte magnitudinis sic sicut se habet indiuisibile ī magnitudine ita se habet mutatū esse in motu. sed ante quodlibet indiuisibile in magnitudine est accipere aliquod indiuisibile in infinitū. ergo etiam ante quodlibet mutatū esse in motu est dare mutari in infinitū. Vñor patet ex eo q̃ magnitudo est in infinitū diuisibilis vt supra patuit.

Querit̃ Vtrū istud veritatem habeat in motibus ad formā scz q̃ ante quodlibet mutatū esse sit mutari z ecōuerso. Solutio sic z hoc pbat̃ inductiue. Nam p̃mo. pbat̃ de motu alterationis. quia ante quodlibet alterari est alteratū esse z ecōuerso. Probat̃ sic ex parte t̃pis quia motus z t̃ps equaliter diuidit̃. sed añ quodlibet nūc t̃ps ē diuisibilis p̃ t̃pis. q̃ añ qd̃libet alteratū esse ē dare alterari. Secūdo pbat̃ de motu generationis acceptē fm̃ esse. quia ante quodlibet generari est genitū esse z ecōuerso. Et pbari potest hoc simili modo sicut iam pbatum est de alteratione. Et simili modo etiam dici potest de corruptōne q̃ ante quodlibet corrumpi sit corruptum esse.

Sexti libri philosophorum.

Queritur An sit in motu dare primum et ultimum. **Solutio** Si motus coheret ad presubiectivas tunc habet simpliciter ultimum et primum. quia est dabile prima species motus et ultima. Si vero ad presubiectivas pertinet motus distinguendum est. Quia vel est sermo de partibus acceptis secundum equalem divisionem que appellantur presubiectivas quantitates. vel de partibus motus eiusdem proportionis. Primum est dabile primum et ultimum in motu sic in quolibet continuo sicut in ligno tetra cubito prima pars est primum cubitus. et ultima est ultimum cubitus. Et in tempore unius diei prima hora est prima pars. et ultima est ultima pars. Et eodem modo est in motu qui dividitur proportionabiliter licet magnitudinem et tempus. Secundo modo non est dare primum neque ultimum in motu quod oportet motui esse in tempore divisibili et in spacio divisibili et in mobili divisibili igitur sicut continuum dividitur in infinitum ita quacumque predata versus principium. vel finem dabitur pars versus principium et ulterius versus finem. Sed quod ad terminos datur ultimum in motu sed non primum. quia est dabile mutatur esse perfectum suae completum. et hoc est terminus indivisibilis motus. sed non datur primum ex parte termini a quo.

Queritur Que est ratio quod in motu est dare ultimum et non primum. **Solutio** Quia in continuo successivo fit processus de potentia ad actum. et sic actus solus est in termino ad quem suae finali. et sic ex parte finis est dabile ultimum indivisibile in actu sed non datur primum puta terminus a quo. quia tale indivisibile non habet ordinem ad motum. quod non est initium motus sed indivisibile in termino ad quem est terminus motus. et sic motus terminatur bene in indivisibili sed non incipit in indivisibili. In continuo pro permanentibus secus est. quia ibi terminus est verobisque in actu. ex parte principii et finis sicut patet in linea que habet duo puncta terminantia.

Queritur Quomodo motus cum sit finitus dicitur non habere primum vel ultimum. **Solutio** Motus consideratur secundum partes eiusdem proportionis non habet primum nec ultimum nec tamen est infinitus quantitativus. quia et si non habeat terminos proprios quantitativos qui sunt presubiectivas. habet tamen terminos quantitativos extrinsecos in quibus non est motus secundum suum esse quantitativum. sed post quem erit et ante quem statum fuit. ut patet in sequentibus. motus igitur consideratur secundum partes eiusdem quantitates habet principium et ultimum.

Queritur Quomodo dicitur exponi propositiones de incipit et desinit. **Solutio** Diversimode in his que incipiunt per motum successivum et que incipiunt per mutationem. Quia in his que incipiunt per motum successivum. sicut per hunc. habet in tractatu syncategorematici datur inceptio per ultimum non esse ex parte inceptoris. Et hoc modo ista propositio motus incipit dicitur sic exponi motus tam non est et statim post hoc erit. Et ex parte vero desinitis datur desinitio per primum non esse. quia in ultimo indivisibili terminus motus non est motus et ante ipsum fuit motus et sic hec propositio motus desinit dicitur sic exponi motus nunc non est sed statim ante hoc fuit. In his que incipiunt et desinunt in instanti aliter sunt exponende propositiones de incipit et desinit quantum ad inceptionem. Quia inceptio datur per primum instans esse et sic debent exponi affirmativae ut homo incipit esse. id est homo nunc est. et statim immediate ante hoc non fuit.

Reparationes

Queritur Que est ratio istius diuerse expositionis in successiuis et instantaneis. Solutio quia in instantaneis simul sunt fieri et factum esse. sic autem non est in successiuis. ergo dicitur prius in octauo huius quod imitatio tenet se cum passione siue forma posteriori que acquiritur. et ergo ab illa debet denominari. sicut quando embryo corrumpitur et homo generatur tunc debet fieri denominatio ab homine. et ergo exponitur per primum instans ipsius esse. Et istud satis patet. quia ex quo generatio unius est corruptio alterius cum contrarie forme non possunt simul materiam informare quando aliquid generatur tunc per totum tempus quod precedit ultimum instans est materia sub forma prioribus ab ea abijcitur. et in ultimo instanti est sub forma que per generationem acquiritur et ergo datur primum instans esse sequentis forme quod est ultimum instans prioris motus et illa forma que generatur non fuit ante hoc instans in materia.

Queritur Utrum in defitione forme sit ulterius idem expositiois motus. Solutio non. quia quandoque desinente aliqua forma per corruptionem sequitur noua forma in materia positiua sicut quando homo corrumpitur generatur forma cadaueris que est positiua. et tunc debet definitio exponi negatiue per primum instans non esse. ut socrates desinit esse id est socrates nunc non est et statim ante hoc fuit. Quia generatio et corruptio sunt in eodem instanti. quia alias staret materia nuda sine forma saltem specifica. Quia si in uno instanti abijceretur forma. et in alio acquireretur forma tunc cum inter quolibet duo instantia sit tempus medium materia pro illo tempore staret nuda. cum nec haberet priorem formam nec posteriorem. Quia ergo in illo instanti inest forma posterior que per generationem acquiritur. et due forme substantiales non possunt simul informare materiam oportet exponere definitionem prioris forme per primum instans non esse. Quando vero desinente priori forma non generatur noua forma tunc definitio debet exponi affirmatiue per ultimum instans esse ut lumen est desinit esse id est lumen iam est in aere. et statim per hoc non erit.

Queritur Utrum istud quod dictum est de diuersa expositione per positionum de incipit et desinit in motibus et in mutationibus debeat intelligi de generatione et corruptione acceptis secundum essentiam vel secundum esse. Solutio de eis secundum essentiam acceptis. quia sic solum appellantur mutationes. sed si accipiantur secundum esse ut inmixte preuijs alterationibus tunc positiones in eis de incipit et desinit debet eodem modo exponi sicut in motibus sed per ultimum non esse quo ad inceptum. et per primum non esse ex parte definitionis.

Queritur Quomodo probat prius in textu. quod non requiritur tempus infinitum ut mobile finitum pertranseat magnitudinem finitam. Solutio duo supponit per hoc probandum. Primum est quod omne quod mouetur mouetur in tempore. Secundum est quod in maiori tempore pertransit maior magnitudo et in minori minor. His duobus suppositis sic probatur prius quesitum. si motus finire magis gitudinis est in tempore infinito aut ergo est eque velox vel non est eque velox. Si primum tunc manifestum est quod motus talis mobilis non fit in infinito tempore. Quia tale mobile pertransibit aliquam partem aliquotam talis

Sexti libri physicoꝝ

magnitudinis puta mediā tertiam vel decimā in aliquo finito tpe. quia sic
cut se habet totum tempus infinitū ad totam magnitudinem motam. ita
pars temporis ad partem magnitudinis. q̄a sicut tota mouetur in toto tē
pore ita pars in parte temporis. 2 medietas in medietate temporis. 2 ter
cia in tertia. 2 decima in decima. ergo partes temporis sunt equales parti
bus magnitudinis sed partes magnitudinis more sunt finite numero et
extensione s̄m vltima. ergo etiā partes temporis numero 2 extensione sūt
finite. ex finitis non constituitur infinitum. Si scdm id est non sit eque vel
loꝝ tunc idem inconueniens seq̄tur. q̄a 2 si partes temporis sint iequales in
motu q̄a in vna parte mouetur velocius 2 in alia tardius tamen omnes
partes sunt finite s̄m multitudinem 2 s̄m vltima. ergo ex eis non potest in
finitum constitui.

Queritur Quomodo pbat p̄hs q̄ infinitū non potest moueri i tē
pore finito neq̄ quiescere siue moueatur regulariter siue
naturaliter. Solutio sic q̄a si ponatur ab aliquo aduersario veritatis inf
finitū moueri posse in tpe finito. tunc accipiat aliqua ps t̄pis que aliquot
ens sumpta reddat totū tempus. tūc in pte illa transibit aliquā partē mag
nitudinis. ip̄m infinitū. 2 i illa parte nō transibit totum spacium. q̄a in toto
tempore pertransibit totam magnitudinem spacij. sed totum 2 pars nō sūt
equalia. In alia vero parte equali parti p̄us accepte transibit aliam partem
spacij. 2 in tertia parte t̄pis tertia. 2 sic de oibus alijs siue partes spacij p
quas transibit sunt equales siue inequales. q̄a si motus est regularis tūc par
tes sunt equales. 2 si irregularis tūc ptes spacij sunt iequales 2 semper tas
men sunt finite eo q̄ correspondent p̄ibus t̄pis. agit in tempore infinito nō
potest moueri vel quiescere infinitum.

Queritur Quō ostendit p̄hs q̄ mobile nō p̄t esse infinitū si temp
us et magnitudo sūt finita. Solutio duob̄ rōnib̄. P̄ia
partes mobilis 2 t̄pis p̄portionat q̄a vt factū fuit in parte t̄pis ps mobilis
pertransibit spacium. ergo iuxta superius dicta sunt p̄portionata. ergo si vnum est
finitū reliquū erit finitum.

¶ Secūda rō est si mobile infinitū p̄transseat spacium finitum. tunc mo
bile finitū p̄transibit spacium infinitum. 2 nihil refert quid illoꝝ moueat vel q̄e
seat. ex quo vtrūq̄ illoꝝ est q̄tū. sed illud semp̄ dicit spacium quod quiescit et
quod mouet mobile. Et eodē mō fit demonstratio si accipiat t̄ps finitus 2
spacium finitū mobili existenti infinito. Conclusio finalis est q̄ mobile mo
tus tempus spacium sup̄ q̄d fit motus equalit̄ diuiditur penes finitū et inf
finitū. Et ista p̄hs deducit diffuse i rectu signando predicta per l̄as mas
thematische sicut in p̄ma demonstratōne satis visum est.

Queritur Quare p̄dicta i p̄cedenti conclusiōe nominata equaliter
diuiduntur penes finitum 2 infinitum. Solutio q̄a in
quibuscumq̄ sunt eadem p̄ncipia reperitur eadem passio. sed in predictis re
periuntur eadem p̄ncipia ergo in eis reperit eadem passio. Maior ē mas
r̄ifesta q̄a passio causat ex p̄ncipijs. Minor p̄batur q̄a q̄t̄itas ē subiectū s̄s
mū 2 infinitū. 2 p̄ncipia iuxta dictū p̄bi i p̄mo finitū 2 infinitū. Q̄t̄itas

Reparationes

Conueniūt q̄ritas autē eadem est in istis reperit tamē vt in antecedentibus dictū est in istis analogice ⁊ per prius ⁊ posterius.

Ad Contra predicta mobile aliq̄d per potētiā diuinā potest moueri p̄ spaciū numerando partes eiusdem p̄portōis sed ille sunt infinite. igit̄ mobile finitū potest moueri per spaciū infinitū. Prima pars pbat̄ quia tales ptes sunt in spacio. ergo p̄ infinitā potētiā potest mobile illas pertrāsire. Solutio maior falsa est q̄a mobile nō potest numerare nisi partes actuales in motu. sed tales ptes sunt finitę ⁊ nō infinite nec potest illas partes numerare sine implicatōe contradicōnis.

Ad Quies infinita nō requirit subiectū infinitū. ergo nec motus. Probatur p̄nā q̄a quies est motus p̄uatio ⁊ p̄hs in textu ostendit q̄ q̄c quid puenit vni puenit alteri. Ans̄ patet. q̄a terra tota in infinitū quiescit. ⁊ tamen nō est infinita. Solutio nō est simile q̄a illud q̄d quiescit manet p̄ totum in eodem loco. sed mobile continue locum mutat. ⁊ sic ex mutatione illa surgit diuisio in ptes tam t̄pis q̄ spaciū q̄ motus. ⁊ ergo p̄pter p̄portōnem oīm istoz sequitur si vnū est finitū reliquū etiam erit finitū.

Querit̄ Quōd p̄hs pbat̄ q̄ omne q̄d stat mouetur. Solo omne quod stat natum est moueri sed non quiescit. ergo mouet̄. Maior pbat̄. quia q̄ncunq̄ p̄uatio ⁊ habitus cōpantur ad idem subiectum tunc necesse est alterū illoz inesse. ergo omne quod aptū natū ē moueri mouet̄ vel quiescit. Minor pbat̄ quia stare est ad quietem tendere. q̄ nondū quiescit. vnde dicit̄ Alter⁹ in cōmentarijs q̄ stare vocat̄ in p̄posito mutatio ad quietē. Cū enī post motū res sit in dēre an̄ quietē ē vltima p̄s motus q̄n res incipit stare q̄d hic vocat̄ statio. Et hec statio in motu naturali ē velocior ip̄o motu in violento ē tardior ip̄o motu. s̄ in motu voluntario aliq̄n ē eque velox. aliq̄n nūc tardior aliq̄n velocior. ⁊ ergo cū ē stare adhuc mouetur.

Querit̄ Quot rōnibz pbat̄ p̄hs q̄ omne q̄d stat stat in t̄pe. Solutio duabz. Prima omne q̄d mouet̄ in tempore mouetur sed omne q̄d stat mouet̄. ergo in t̄pe mouet̄. Minor patz ex dictis.

Secūda rō quicquid determinatur per velocius ⁊ tardius hoc est in t̄pe. s̄ stare determinat̄ p̄ velocius ⁊ tardius. q̄ omne q̄d stat stat in t̄pe.

Querit̄ Quid dicit̄ stare in toto tempore. Solutio p̄bi illud quod stat s̄m quamlibet partē t̄pis. Quia si nō staret s̄z quālibet partē tunc staret solū s̄m vnā partē. ⁊ sic idem incōueniens sequeretur q̄ supra illatū fuit q̄n dēn̄ fuit de diuisione mot⁹ p̄portionabiliter ad diuisionē t̄pis in aliquo tempore prius stat̄ imediate illius t̄pis. Quia omne quod stat in aliquo t̄pe stat p̄ quālibet pte illi⁹ t̄pis. s̄ p̄mū cū puenit statio nō p̄t esse indiuisibile. eo q̄ in indiuisibili nō saluat̄ esse mot⁹ ex q̄ mot⁹ est quod d̄ p̄tinuū quod ex indiuisibilibz cōponi nō potest. sed semp̄ quālibet parte data cōtingit accipere priorē in qua fuit motus s̄z illud q̄d stat s̄ue s̄istit vt pbatū fuit mouet̄. q̄ sicut motus non ē in indiuisibili sic nec stare. Si igit̄ dēc̄ ip̄m in q̄ statur esse diuisibile tūc oportet q̄ statio sit in quālibet parte eo q̄ motus ⁊ statio sunt cōtinua ⁊ stant p̄ ptes t̄pis. Quia ergo ad

Sexti libri physicorū.

versarius dicit q̄ p̄ma statio est tempus cōtinuū z nō atomū t̄pis z omne tempus est diuisibile in infinitū. ergo nō erit aliquid illius t̄pis in quo stat p̄mū. q̄a quocūq; p̄mo dato illud erit diuisibile h̄iis p̄e an̄ p̄em p̄ter p̄us et posterius que sūt in ip̄o. z sic erit in ip̄o accipe aliquid p̄us cui attribuit statio qd̄ est impossibile. q̄a si sic aliquid esset p̄i p̄mo s̄i. d̄ erit aliquid prius finē tempus neq; etiam finē continuitatem stationis.

Querit Quomodo p̄hs ostendit q̄ nō est accipe p̄mū in quiete. Solo sic q̄a quies quiescentis i d̄ est tota simul in indiuisibili t̄pis. quia in quo tanq̄ in mensura est quiescere in eo sicut in mensura est etiā moueri. Et resumit duas rōnes superius positas.

¶ Prima est motus non est in indiuisibili temporis. ergo nec quies. Cōsequētia patet: ex dictis q̄a i eodem contingit aliquid quiescere z moueri.

¶ Secunda ratio illud dicit quiescere quod se habet eodem modo nūc et prius. sed in indiuisibili non est nunc z prius. ergo oportet ip̄am esse in diuisibili quod habet nunc z prius. Ex his sic arguit q̄ non est dare p̄mū in quiete. quia omne quod quiescit z omne quod mouetur quiescit z mouet i tempore sed non est dabile tempus. P̄mū quō non sit aliud prius accipere per diuisionem sicut sepe habitum est supra. Nec potest dici q̄ in nunc sit quies. quia eadem est mensura quietis z motus. licet enim in ip̄o nūc aliquid sit manēs finē q̄ manentia dicūt illa que nullo modo sunt apta moueri sicut meatur non tamen aliquid quiescit in ip̄o nunc propter causam dictam. In ip̄o tamen nunc est bene non moueri quod opponitur motui cōtradictorie. In nunc etiam est bene manentia que est priuatio simplicis mutationis que est generatio vel corruptio.

Querit Quomodo differt illud quod mouetur ab eo quod quiescit. Solutio quia illud quod mouetur per totum tempus se habet in alia z alia dispositiōe. sed illud dicitur quiescere quod p̄ totum tempus se habet in eadem dispositiōe z sic non est per aliquod tempus in alia.

¶ Contra in termino indiuisibili motus est quies. ergo est dabile p̄mū in quiete. Solutio in indiuisibili termino motus non est motus vel quies quia vt dictū est illa solum habent fieri in tempore hoc autem vltimū ē indiuisibile t̄pis. s̄ in eo nō p̄t esse mor⁹ vel quies. s̄ statim post h̄ indiuisibile assignatū in t̄pe ē q̄s sicut mor⁹ fuerat hoc indiuisibile p̄ totū t̄ps. z iō dat inceptio q̄eris p̄ vltimū nō esse sicut inceptio mor⁹. d̄ s̄ sic eponi quies incipit esse id est quies iam non est sed statim post hoc erit. z sic idem est indiuisibile quod est p̄mum non esse motus z qd̄ est vltimūz non esse quietis.

Tertius tractat⁹

Sic est ceret⁹ z vltim⁹ tractat⁹ hui⁹ sexti in quo p̄hs remouet errores q̄ridā atiq̄. q̄s habebāt circa morū. Et diuidit i etia capla

In p̄mo pfudit senō q̄ negabat penit⁹ morū. In scdo democrit⁹ q̄ dicit indiuisibile moueri. Et i tertio cratylus q̄ dixit penit⁹ omnia moueri.

Reparationes

Et sic p^hs ponit tres opiniones in isto tractatu. Prima ē ipsius zenonis. Secūda ipsius democriti. Tercia ipsius erascliti.

Querit Que fuit opinio zenonis. Solutio q^d zen o negauit omⁿem motū z voluit pbare nullū motum esse. sed hoc fecit insufficienter.

Querit Quō zeno pbauit motū localem nō esse. Solutio q^d est tuor rōnibus. Prima ē nō contingit infinitū pertransiri. ergo nihil cōtingit localiter moueri. Cōsequētia patz. q^d omne q^d mouet hoc mouet supra aliquā magnitudinem. sed magnitudo queliter est infinita. ergo si fieret motus fieret supra infinitum.

Querit Quō dēbet solui hec rō ad hoiem. Solutio sic duplex est infinitū scz in actu z in potēcia. iam licet spaciū sit infinitum in potentia non tamē in actu z hoc non impedit motū. quia mobile nō numerat partes potēciales spaciū. sed actuales q^u super spaciū mouet. Secūda rō quā ppter fortitudinē cōclusionis vocat achillem id est inuincibilem est ista si motus localis esset possibilis tunc sequerē q^d mobile velocissimū posterius motū non posset perungere mobile tardissimū prius motū. sed hoc est falsū. ergo illud ex quo sequit. Sequela patet quia illud spaciū quo mobile tardissimū precessit mobile velocissimū est infinitū. sed infinitū non contingit pertransiri. ergo non contingit aliquid localiter moueri. z sic equus velocissimus nunq^m in motu potest consequi linacē. Q^d sic oī dicit. Quia si ponamus limacem pertrāsiret in spacio leucam z postea velocissimū equū insequi linacē tūc voluit zeno q^d equus nūq^m pseq^u posset linacē. Quia necesse est q^d sit aliqua pportio motus equi ad motū limacis tūc em̄ q^u equus ptrāsiret leucā limax fuit añ equū z sic ptrāsiret millesimam leuce vltimus in spacio z q^u equus ptrāsiret illā millesimā tūc limax iterum ptrāsiret millesimā millesime z sic in infinitū. q^u sp^{at} limax ē añ equū. q^u tardissimū nunq^m alleq^uetur a velocissimo insequente.

Querit Quō dēbet solui hec scdā rō. Solutio sicut p^{ma}. q^u supponit hec rō q^d non p^ot termin^u magnitudinis ptingi. Quia magnitudo ē diuisibilis in infinitū. q^u autē dicit q^d velocissimū sequēs nō attinget tardissimū pcedēs falsū patz ex definitiōe velocis z tardi. eo q^d velox in eodē tpe plus mouet q^m tardū. sed illud q^d mouetur plus aliq^u cōprehendit id q^d mouet minus. ergo velox aliq^u cōprehendit tardū. z sic es quis velocissimus vtrq^{ue} psequerē limacē pcedentē. Vel dōm z si capiātur velocissimū z tardissimū in sensu composito tunc velocissimū sequens nunq^m attinget tardissimū pcedens. sed tēz si accipiantur in sensu diuiso. Tercia rō nihil mouet q^d est in loco sibi eq^u sed omne quod mouet est in loco sibi equali in quolibet nunc. ergo nō mouetur.

Querit Quō soluit illam rōnem. Solutio sic quia supponit zēno falsū scz q^d mobile p quolibet nunc est in loco sibi equali. Quia si sic esset tunc motus non esset continuus. sed essent infinte quietes in quibus mobile esset hoc modo z postea in alio nunc. z sic deinceps fm partes spaciū. z sic oporteret q^d tempus componeretur.

Sexti libri physicorum

ex indiuisibilibus. Secundo zeno deratiocinat et pagolizat seipsum. Quia cum quicquid est in loco sibi equali non mouetur tunc accipit locum per determinato loco sibi equali. et sic non est verum quod tale mouetur quia potest tendere in alium locum. cum vero dicitur quod mobile per quolibet nunc est in spatio sibi equali. hoc non est verum nisi secundum potentiam. quia id quod mouetur non est sibi equali in spatio nisi secundum potentiam. Quarta ratio est. si esset motus localis sequeretur quod idem tempus esset duplum ad seipsum. sed hoc est impossibile. consequentia probatur. Quia si duo mobilia eque velociter moueantur et unum pertransit maius spatium in duplo quam alterum tunc oportet quod hoc fiat in duplo tempore. sed casus potest poni quod unum illoz duorum mobilium in eodem tempore pertransit maius spatium in duplo quam alterum. Illud tempus est sibiipsum duplum. Casus autem est talis quod unum illoz mobilium mouetur super spatium quiescens. et alterum supra spatium per motum. Exemplum est sine magnitudines descendentes signate per a a a. et coniungunt in puncto cui prioratur media a. ita quod sit quasi magnitudo una. et alie magnitudines sint equales predictis more ad sinistram incipientes sub medio a signate per has tres litteras b b b. pertransas b in medio b quasi sine una magnitudo et sine more. Et alie sint equales predictis more ad dextram incipientes sub ultimo b et sine nominare c c. tunc ergo si simul incipiant moueri er equaliter moueantur. Pringet quod eodem tempore primum b fiet sub ultimo a. et sic transibit medietate ipsorum a et ultimo c fiet sub ultimo b. et sic transibit totam magnitudinem b b b. agitur c transibit eodem tempore duplicem magnitudinem in proportionem ad b.

Queritur Quomodo philosophus soluit rationem zenonis. Solutio sic. non sequitur quod idem tempus sit duplum ad seipsum. Quia non oportet tempus esse duplum in quo duplum spatium pertransitur nisi cetera sine pariamine cetera non sunt hic paria. Quia unum ponitur moueri super spatium quiescens et aliud super spatium per motum.

Queritur Quomodo zeno probauit quod inter contradictoria non sit motus. Solutio sic. Quia si esset mutatio inter ea tunc illud quod mutat de non esse in esse per generationem. Aut esset in esse aut in non esse. aut in neutro illoz. aut in utroque sed nullum illoz potest dici. Maior pars a sufficiat diuisione. Minor probatur primo non est in esse quia mutat. quia ibi est magis quies quam mutatio. et ideo quando res est tunc est mutata et non amplius mutatur. Non etiam est in non esse. Quia cum mutat iam recessit ab eo. Et res non est in eo a quo mutatur. sicut supra dictum est. Non in neutro. quia necesse est alterum contradictorioz inesse. Non potest esse in utroque simul. quia tunc contradictoria verificarentur de eodem. Et eodem modo probatur quod non esset mutatio inter peraria. quia mutatio non est in eo ex quo est. quia ab illo recessum est. Non est etiam in eo ad quod est. quia cum est in illo. quiescit. Non potest esse in neutro. quia unum illoz ponitur ut principium mutationis et alterum ut finis. scilicet illa duo sunt essentialia cuilibet mutationi. eo quod alias esset infinita. Non potest etiam utriusque illoz inesse subiecto quod mouetur. quia tunc peraria inessent eisdem. Et sic dicunt quod si aliquid mouetur de non albo in album et in neutro istorum est tunc necque album erit necque non album. quod est inconueniens cum istis mutationes sint rei essentialia.

Reparationes

Querit quod solui debet ratio illa zenonis. Solutio phⁱ illud qd mutatur est in vtroq; termino. s; magis est in termino ad que q; in termino a quo sicut qñaliquid mutat de nō albo in albu tūc aliq mō ē nō albu; rñ magis ē albu. Et rō pmi ē. qz nō solū illud d; albu qd totū ē albu 2 pfecte est albu id est omnino depuratu a nigro. sed etiā album dicit aliquā do. nō q pfecte est albu. s; qd habz plures ptes albi aut magis pprias. Et sic nō est etiā idē dicere q aliqd nō est in hoc. 2 q aliqd nō est in hoc totū 2 pfecte. Et sic dū res mutat inter p^raria in vtroq; ē qdāmodo fm ē impfectū. s; p motū ptes accipit p^rine ptes 2 magis pprias ei? ad qd mouet.

Arguit. si esset in vtroq; tūc p^raria essent sū in eodē. s; hoc ē incōueniens. Solutio alberti. p^raria ēē in eodē. p^r dupl^r intelligi. vno mō fm esse pfectū 2 sic in eodē ēē nō possunt. Alio mō fm ēē remissus 2 impfectū. 2 sic nō ē incōueniēs eo q tūc vnū ē sicut exiens. 2 aliud sicut intrās et tō vtrūq; est in potētia vñ in actu p mixto potētie. Et sicut dictum ē de p^rarijs. ita dicendū est de mutatiōe q est inter p^radictoria pura esse et nō esse 2 illa mutatio tūc accipit vt i mixta alteratiōi p^rine. 2 sic illud quod mutat neq; pfecte ē in ēē. neq; pfecte i nō ēē. ē tñ magis i altero oppositorū ad qd ē mutatio puta fmīno ad que. s; i neutro ē totū 2 pfecte. Si pō acciperim⁹ mutatiōes pprie tūc dicendū ē vt p^rus q illa ppositio. mor? ē i medio duorū terminorū ē vera in motib; pprie dictis scz successiuis. Quia in instantaneis sunt simul fieri 2 faciem esse.

Querit quod zeno pbauit nō ēē motū circularē Solutio sic Quia qñq; fm p^rinuū aliq; temp⁹ sic se hñt q ipa 2 ptes sunt in eodē loco qel tunc s; circularit^r tñ spherice mota sunt fm p^rinuū temp⁹ i eodē loco illa er ptes q qelcūt. Maiorē pbat Quia illa q mouent fm locū mutat locū sicut q mouent motu ad formā mutat formā. minor pbatur. qz circulo 2 sphaera circa idē centz in eodē loco sunt sp. agit qelcūt. Et si ponant moueri tunc mouebunt 2 quiescent quod est incōueniens.

Querit quod debet solui scdā ratio Solutio p^rus soluit eā dupl^r pmo p interemptiōem vni? pmissi. s; sū syllogismi minoris scz qz ptes circuli 2 ptes sphaere nūq; aliq; p^rinuū tpe sunt in eodē loco. s; totū fm subiectū sit in eodē loco. Scdō dē p^rus soluēdo fm veritatē. q i circulo 2 sphaera totū p^rine pcedit ad aliū 2 aliū locū. Sed fm albertū duplex ē totalitas circuli. 2 duplex alietas loci. vna est totalitas circuli fm materiā 2 subiectum 2 hec nō refert ad motū circuli 2 locū nisi p accēs. accidit ei tñ tal^r mor? Inquantū forma circularis est in eo. Alia est totalitas circuli fm formam pueri 2 p^rauū qd est in ipso. eo q figura circularis hz duas formas q sunt puerum 2 p^rauū. sicut satis clare p^rz in pelui in qua exterior superfi^rcies qua p^ringit terram appellat^r puerum. 2 interior in qua fundit^r aqua p^raua appellat^r. 2 ideo si nos fuerim⁹ imaginari siue in puerō siue cōcauo puncta vocata lris a b c d 2 sic de alijs tūc circulo? circūduce? describer tot circulos fm formā q^r pūcta fuerim⁹ imaginari signata in puerō vel p^rauo. Et hoc pbat sic. qz cū eleuatur punctum a 2 redit in vbiū quo eleuabatur tunc cōplete descriptus est circulus per punctum a. Et similiter est de alijs punctis. scz b c d 2 cum forma circuli descripta per a punctum ē cōpleta non dūm est ppleta forma circuli. descripta p aliud punctum puta b

Sexti libri physicorū

sed vna descriptio ppletur p̄tinue post aliam. 2 sic talia puncta sibi contig
nue succedunt. 2 vnus semp est vt pellens 2 alius vt pulsus post alium er.
go p̄tinue forma descriptōis circulez format̄ variat̄ 2 p̄cipue in circulo
lo naturalr mobili in q̄ sunt oriens 2 occidens. dext̄ 2 sinist̄. q̄ p̄cedit cō
tinue circulo in formas multoz circuloz lz subiecto sit vnus. Similr aut̄ ē
de loco. loc⁹ em̄ mot⁹ circuli est supra centz. 2 lz ille loc⁹ idem sit subiecto
variāt tñ format̄ loc⁹ em̄ vn⁹ forme descripti circuli nō pplet cū descrip
tione alteri⁹ circa centz. est em̄ format̄ locus circularis vbi in quo pplet
circuli descriptio. 2 q̄ circulo tot⁹ formati totalitate p̄cedit de loco ad locū
et de circulo ad circulum p̄tinue in motu circuli. 2 isti circuli nō sunt ij dez
formati sed tñ subiecto sicut idē numero p̄ accēs sunt hō 2 hō musicus 2
ideo per se mouetur circulus de loco ad locum. 2 p̄ accēs est in loco vno
et ergo falsum est q̄ p̄tes mutant locum 2 totum manet. Quia tunc cir
culus nō moueretur nisi per accēs.

¶ Querit̄ q̄ fuit opinio democriti de motu. Solutio dixit impartib
bile siue indiuisibile moueri. Quia posuit corpora atomalia multa. 2 illa
posuit p̄ncipia corporū. 2 ergo necessariū fuit illa localiter moueri. Dicit̄
aut̄ duplr aliquid moueri scz p se 2 p̄ accēs. Per se moueri dicit̄ cui mo
tus p̄perit per se. Per accēs dicit̄ moueri quod mouet̄ ad motū alteri⁹
sicut accēs mouet̄ ad motum subiecti sui. 2 pars ad motū sui toti⁹ 2 in
diuisibile ad motum diuisibilis in quo est.

¶ Querit̄ q̄ differēt accēs dī moueri ad motū subiecti. 2 indiuisibile ad
motū diuisibilē p̄s ad motū toti⁹. Solutio sic. qz accēs. 2 indiuisibile
mouent̄ p̄ accēs tā fm̄ actū q̄ fm̄ potentiā. qz nullo inō p̄nt p se moueri
Sed ps mouet̄ p̄ accēs solum fm̄ actum 2 nō fm̄ potentiā ad motū toti⁹
tius. qz apta nata ē ps p se moueri scz si diuidat̄ a toto vt supra dictū fuit.

¶ Queritur quid intelligit̄ hic phus p̄ indiuisibile. Solutio illud
quod est impartibile fm̄ q̄titatē fm̄ actū tam fm̄ potentiā sicut est punctū.

¶ Querit̄ quō phus pbat̄ p̄ra democritū q̄ indiuisibile non potest mo
ueri. Solutio quattuor rōnibz. Prima est si indiuisibile moueret̄ tūc in
diuisibile esset diuisibile. sed hoc est impossibile. ergo. Scq̄la p̄z. qz omne
qd̄ mouet̄ est p̄m in termino a quo. 2 p̄m in termino ad quē. sed qd̄ ha
bet p̄m 2 p̄m hoc est diuisibile. Scda ratio est. qz omnis motus fit in
tpe. sed si indiuisibile moueret̄ nō moueret̄ in tpe sed in nunc temporis. er
go indiuisibile nō potest moueri. Tmor pbat̄ qz temp⁹ debet p̄portiona
ri ipi mobili si q̄ mobile esset indiuisibile. q̄ temp⁹ esset indiuisibile. Tcr
tia ratio est. qz omne qd̄ mouet̄ p̄us p̄trāsit spatū min⁹ se deinde spatū
equale. 2 postea spatū mai⁹ scz nō est aliqd̄ spatium minus indiuisibili
ergo nō p̄tingit indiuisibile moueri. Tmor p̄z. qz si esset spatū min⁹ in
diuisibili tunc esset aliquod minus minimo. Quarta rō est. qz impossibile
est id qd̄ mouet̄ p̄mo. moueri p̄ maius spatū sed p̄us mouetur p̄ min⁹ vt
equale. nō potest moueri p̄ min⁹. qz sic minore essz min⁹. hoc est indiuisibi
li nō est aliqd̄ minus. ergo mouet̄ per spatū equale. 2 hoc erit punctus
q̄ linea erit p̄posita ex punctis. 2 spatū erit p̄positū ex indiuisibilibz. lz ista
sunt incoherentia ergo indiuisibile seu impartibile nō mouetur.

¶ Querit̄ q̄ fuit opinio eractiti. Solutio q̄ oia line in p̄tinuo motu.

Reparationes

Querit quod iprobat phs hanc opinionem eracili. Solutio sic. qz dicit non est possibile aliquid continue et perpetue moueri. Et hoc probat inductiue. primo de motu ad formam. et est talis ratio. omnis motus qd inter duos terminos contrarios clausus est finitus et non potest esse continuus et perpetuus. sed quilibet motus ad formam est huiusmodi. ergo nullus motus ad formam potest esse continuus et perpetuus. et sic nihil potest continue et perpetue moueri motu ad formam. Minore probat phs. qz omnis motus ad formam est de contrario in contrarium. vel est de contradictorio in contradictorio. Secundo probat de motu locali. sic impossibile est fieri quod impossibile est factum esse. sed impossibile est motum primum et perpetuum factum esse. ergo impossibile est motum localem fieri continue et perpetue.

Ad motus celi est primus et perpetuus et tamen celum mouetur motu locali. ergo pringit aliquid moueri continue et perpetue motu locali. Solutio verum est quod aliquid potest bene moueri continue et perpetue motu locali circulari. non tamen motu locali recto. iam dictum philosophi intelligitur de motu locali recto potest eamdem vi dicere philosophi in textu aliquo modo esse perpetuitas in motu locali recto scilicet per successionem.

Queritur ergo circa hoc quod differens motus localis circularis et rectus sunt perpetui. Solutio sic differens. quia motus localis circularis vnde numero manens potest perpetuari. Sed motus localis rectus non sub identitate numerali sed solum sub identitate specifica scilicet per solam successionem potest perpetuari. sicut de sebo perigeneleos quod generatio et corruptio succedunt sibi inuicem perpetue scilicet non est aliquid vna generatio vel corruptio numero perpetua.

Finis sextus liber physicorum

Mine quod mouetur necesse est ab aliquo. moueri

Iste est septimus liber physicorum aristotelis in quo philosophus ostendit quod in mouentibus et motis non est pretere in infinitum scilicet est venire ad vnum primum precipue corporum de quo principaliter intendit iste septimus. Et diuidit in duos tractatus. in primo facit hoc quod dictum est. In secundo ostendit quod et qualiter diuersi motus sunt ad inuicem comparabiles.

Querit quod philosophus ostendit quod in mouentibus et motibus est deuenire ad vnum primum motorem. Solutio sic. Quia omne quod mouetur ab alio mouetur. scilicet non est processus in infinitum in mouentibus et motibus. sed deuenire ad vnum primum mouens. Maiore probat philosophus dupliciter. scilicet inductiue et ratione. Inductiue sic. Omne quod mouetur. vel mouetur violente vel naturali. Si violente tunc manifestum est quod mouetur ab alio. quia videtur de philosopho tertio ethicorum. violentum est quod mouetur a principio extrinseco non perferente vim passio. Si mouetur naturali hoc pringit dupliciter quia quidam naturalium mouentur a seipsis. sicut animalia in quibus mouens est distinctum a moto. quis videtur de philosopho hoc non videatur ex eo. quia totum primum videtur sibi moueri. et nesciunt tunc homines distinguere inter mouens et motum. Alia sunt que mouentur ab alijs. sicut graua et leuia que mouentur a generare. vel remouere. philosophus habet et istud deducit philosophus in textu in terminis non fecit. Ratio sic. p

Septimi libri physicorū

bat qz nihil mouet a seipso p se pmo. qz omne qd mouet a seipso p se pmo ita qz ipm est cā sui mot⁹. nō pausabit sine qdesceat ad quietē alteri⁹ a se. qz qd qdesceat ad quietē alteri⁹ nō mouet a seipso. sz omne qd mouet qdesceat quietē suā pte. qz nō mouet a seipso p se pmo. Maior pbat qz posita cā ponit z effectus. z destructa destruitur effectus. qz si est ipm sibi cā motus sp mouet qd diu est. Minor pbat. qz si tota magnitudo mouet tūc qlibet ei⁹ ps mouet. qz si aliqua ps qdesceat tūc nō mouet tota magnitudo. qz tot⁹ mot⁹ dependet a motu priū. qz nihil mouetur a seipso p se pmo. z istud satis patet.

Queritur utrū omne qd mouet ab alio mouet sicut probat phus in textu. Solutio sic. qz si aliqd moueret a seipso tūc idē esset in actu z in potētia. Quia omne mouēs fm qz huiusmodi est in actu. z omne mobile ē in potētia qz nō pte idem moueri a seipso

Ad Animalia mouent a seipsis. qz aliquid pte moueri a seipso. An est phi nō octauo hui⁹ distinguēt p hoc motū animalū a motu grauitū et leuitū. Solutio animalia mouent bñ a seipsis. sz nō p se pmo. sz p se scdo qz animal hz in se duas pres scz prem p se mouentem. z prem p se motam. z sic totū animal mouet sz nō ratōe totū sed ratōe pte mouentis q est anima z totum mouet nō p se pmo. sed ratōe pte p se mobilis. scz ratōe corpis. Et ergo galien⁹ p radices aristotelis volēs qz aliqd mouet a seipso falsum dixit deceptus p hoc. Quia nō dixit aliquem motū esse p accūs nisi eū qui ē grata accidentis vt inquit albere⁹ sicut nauticus ambulat. illū autē q ē grata pte vocauit p se. eo qz ps substantialiter inest toti sz hoc nō est sufficiens rer dictū. Quia in pposito loquimur de motu fm qz est passio mobilis per se pueniens sibi fm qz ipm z nō fm alterum. qz autē puenit toti fm qz ipm nō pte puenire fm prem. qz alia est ratio pte z alia ratio totius.

Ad Dicit phus quinto physicorū in fronte qz aliqd transmutat p se pmo. qz demonstratio aristotelis est inualida. Solutio aliquid bñ transmutat p se pmo. qz est aliqd totū cui formalr puenit mot⁹. z hoc est moueri p se pmo sz nō mouet a seipso p se pmo. id est qd est causa effectus. Quia mot⁹ sz tū ipm totū mouet z mouet ratōe alteri⁹ z alteri⁹ pte.

Ad Demonstratio phi innitit impossibili igit nō videt pcludere Probat qz impossibile est qz totū moueat p se pmo z tū ps totū qdesceat. Solutio demonstratio phi est pditionalis. z ergo pōt ēē vera vira qz pte existēte falsa sicut pte de ista. si alinus volaret alin⁹ haberet pennas et sic in pposito dicit phus si aliqua pars mouentis seipm quieteat tunc totum nō mouet a se pmo z sic vult phs hic qz motus totū dependet a motu partium. quia ad quietem priū sequitur qdes totius in vera pditionali

Queritur Quomodo ostendit phus qz nō est pcessus in finitum in mouentibus z motis. Solutio phs duo supponit ad pbandū illam pclusionem. Prīmū est qz mouens z motus sunt simul. Scdm qz motus infinitorū mobilium fm numerū est finitus. ita qz quodlibet mobilium moueat in tēpore finito sicut si infiniti homines mouerentur simul sequeretur qz motus cuiuslibet hoīs esset finitus. Itū sic supposit⁹ format hō rō si in mouentib⁹ z motib⁹ esset pcessus i. infi

Reparationes

nitiū tūc mor⁹ ifinit⁹ fieret i tpe finito ſz hē incōueniēs tgit illd ex q̄ ſequit^r
 Sinor pbat. qz mor⁹ z tēpus debēt ad ſuicē proportionari i finitate z ifini
 tate vt i pcedēti libro dictū ē. Seq̄la pbat. qz ſi eſſz pceſſus in mouētibz z
 mor⁹ tūc ſeq̄ret q̄ ſunt ifinita mobila. z tū iuxta regulā hypoteſim mor⁹
 oim talū erit in finito tpe. ſicut h̄ pbs deducit in terminis nō ſcatis. q̄
 mor⁹ ifinitoz mobiliū erit in tpe finito. qz vt dr p̄ma ſuppoſitio oia mouē
 tur in eodē tpe vt eodē tpe q̄ mouet ſcōm a p̄mo certū mouet a ſcōdō z q̄r/
 tū a tertio. z ſic ifinitū. ſz h̄ ē incōueniēs q̄ ſm apparētā videt demōſtra
 ri itentū. ſ. q̄ nō p̄t eē pceſſus in ifinitū in mouētibz z mor⁹ ſz nō demōſtrē
 Quia vt dr pbs nō ē incōueniēs q̄ fiat mor⁹ ifinitoz mobiliū ſm multi/
 tudinē in finito tpe. eo q̄ q̄dlibz mobile ē finitū. ſz eēt icōueniēs ſi vnū mo
 bile ifinitū moueret tpe finito. Et q̄ demōſtratōi pōit aliqd ad dēdū ē vt
 dr pbs. ſ. q̄ oia iſta corp̄a ſm multitudinē ifinita p̄tinuēt ita q̄ fiat vnū
 corp⁹ ifinitū. h̄ eēt p̄ſſibile. qz illud qd mouet p̄mū z mouet alia ſm to
 cū corp̄alem mouet. z oīne qd mouet necelle ē tāgi. z p̄ ſis necelle ē ip̄m
 p̄tinuē eē ſuo mouēti eo q̄ immediatū exiēs ad aliqd ip̄m tāgi z tact⁹ i ma
 thematicis z phyſicis ordinat ad vnū. ſicut videmus in omnibus z mo/
 uētibz z mor⁹ phyſice. q̄ opz ſupponere q̄ ex oibz illis corp̄ibz fiat vnū cō/
 tinuū. q̄ morus ifinitus erit in tpe finito. cū ergo ſit icōueniēs ſequit^r q̄
 in mouētibz z moris nō erit pceſſus in ifinitum.

Ar Nō oia corp̄a p̄nt p̄tinuari. q̄ hypoteſis ſine ſuppoſitio p̄bi videt
 falſa. Aliis pz. qz ſpecie dīſta vt dr i quinto phyſicor. p̄tinuari nō
 p̄nt. Solō alberti. corp̄a oia p̄tinuari p̄t itelligi dupl^r. Vno⁹ in quātuz
 ſunt accepta ſm ſpēm. z ſic p̄cedit dictū p̄bi q̄nto hui⁹. Alio⁹ itelligit ea cō
 tinuari i quātū accipiunt ſm gen⁹ ſue cor̄z ratiōem p̄tinuat. z ſic nō reſ
 pugnat eis ſz ē p̄ſſibile. z q̄ ſit falſuz qd ſupponit nō tū impoſſibile.
 Querit de q̄bz mouētibz itelligit cū dr pbs q̄ in mouētibz moris
 nō ē p̄cedere in ifinitū. Solutio de eſſential^r ſubordinat^r. q̄ ſic ſe h̄nt
 q̄ ſecundū mouet a p̄mo z nō ecōtra. z ſecundū nō p̄t moueri niſi p̄mo mo
 uente. z h̄ mō iſta inferiora ſubordinant celo iuxta p̄bū p̄bi p̄mo metheo
 rozum dicētis necelle ē h̄nc mūdū inferiorē eē p̄tinuū lationibz id ē corp̄ibz
 lat^r ſupioribz vt tota et⁹ vīt⁹ inde gubernet. q̄ aut in talibz nō ē pceſſus
 in ifinitū manifeſtū ē. qz ſi eſſet in ifinitū pceſſus tūc nō eſſz aliq̄s mor⁹
 p̄mus. qz qū eſt in ifinitū pceſſus tūc nō ē p̄mū z ſic ceſſaret vīt⁹ mouen
 di. In accidētāl^r vero ſubordinat^r q̄ ſic ſe h̄nt q̄ vnū mouet ab alio abſq̄
 cauſali depēdētia in quantū accidit ſibi q̄ mouet ab illo mouēte nō ē incō
 ueniēs eē pceſſum in ifinitū ſicut pz in incēſionibz cādelaz. Per accēſū eēt
 eſt q̄ vna incēſa eſt cauſa incēſionis alterius. qz ſcōa poruit fuiſſe cauſa
 incēſionis prioris.

Ar In numeris ē pceſſus in ifinitū. vt dr pbs q̄nto phyſicor. p ap/
 poſitōez vnitatis. z tū ſubordinant eſſential^r. q̄ i mouētibz z mo
 rio eſſential^r ſubordinat^r p̄t eē pceſſus in ifinitū. ſcōa p̄ ſis autis pbat. qz
 vn⁹ numer⁹ cauſat ad alio ſicut ternari⁹ a binario. z q̄ternari⁹ a ternari⁹.
 Solutio nec in figuris nec in numeris ē eſſential^r ſubordinatio. z q̄ ſm
 potentia p̄t eē in ifinitū pceſſus. Ad pbatōem vere ſcōe p̄tis aīcedēz

Septimi libri physiconum

ddm ē q nō ē i nūer? ordo essential' causalitat' s; tñ ordo integralit' i qz
tū vn? nūer? integral' p'stituit ex alio. z h nō ipedit p'cessum in infinitū.

Querit De q mouente p'mo p'hs loquit h. Solutio de mo
uente effectiuo corporeo vt dr albert? z nō de mouēte
qđ ē finis cui? cā fit totū qđ fit ab efficiēte. Efficiēs em ē cā mor? i eo qđ
mouet dicēte p'ho q ē p'ncipiū vn mor? Finis em mouz solū metaphorice

Ar Mouēs corporeū hoc mouet. q si est hic sermo de mouēte corpo
reo tñc nō est deuenire ad vnū p'mū mouēs immobile. Solo
q'uis mouēs corporeū moueat tñ ipm nō mouet ab aliq corporeo. s; tñ
ab icorporeo. s; ab aia nobili siue a deo. pur de h disputabit in fine octau.

Querit Utrum mouens sit sil' cū moro. Solo sic. omē mo
uens effectiuū p'mū ē sil' cū moro in oī gñe motuū. Di
citur notant mouēs effectiuū ppter mouēs finale. qz hoc nō opz ē sil' per
immediatōz cū moro s; tale mouet distans a moro. Exēplū ē vt appetibile
qđ ē bonū distās ab ipō appetere mouet appetitū. sicut vinū electū in peno
re exis mouet appetitū alicui? nō p'ucti vino z trahit ad seipm ita q ap
petēs mouet ad appetibile. Dicif. p'mū ppter mouēs p'mū qđ nō ē necesse
sil' ē cū moro sicut is q p'iet lapidē nō ē sil' cū lapide. p'ietro. s; lapis p'iet
crus multum distat a p'ojiciente.

Ar Mouens z motū sunt duo corpa. s; impossibile ē duo corpa ēē i
eodē loco. q nō ē possibile mouēs z motū ēē sil'. Solo p'hi est q
sil' i p'posito dicunt iter q nō ē mediū. z sic mouēs z motū sunt sil'. qz iter ea
nō ē mediū nec plenum vt dicit albertus nec vacuum.

Ar Corpa dura nō pnt se tāgere fm p'm 2° de aia nisi p mediū qđ
ē aer vl' aqua. igit mouēs z motū nullo mō pnt ēē sil'. Solo inf
mouēs z motū nō ē mediū cāle. s; qñqz ē bñ mediū situale qđ ē aer vel aq
ppter phibitōz vacui adherēs supficiebz talū corpoz vt ibi dicitur

Queritur Quō p'hs pbat mouēs ēē sil' cū moro. Solo
pbat h i ductie. qz tres sunt spēs mor?. vt i qnto
p'hyicoz dictū ē. s; mor? fm locū q vocat locimuta^o z fm q'itate q vocat
altera^o. z fm q'ritatē q vocat augmētatio z diminutio. s; in oībz istis mo
uens est sil' cū moro vt patebit inferi? igit mouēs ē simul cū moro.

Ar Generatio z corruptio sunt mor? vt p'z 3° p'hyico. z tñ p'hs nō p
bat i eis. q nō ē ductio sua sufficiēs. Solo alberti p'hs pbat
itētū suū in his moribz i qbz ē occultū mouēs ēē sil' cū moro. s; i gñatōe
et corruptōe ē manifestū. q inf generās z p'mū generatū. nihil ē mediūz
qz vtr? generatū q ē proximū generās q appellat a platone paru? pat
ē in semine z iō nō opz p'bare i gñatōe z corruptōe q ē gñatōi p'itaria.

Queritur Quō ostēdit p'hus p'positū suū in motu locali qui
fm naturā est p'mus motū. Solutio p diuist
onem ei? qđ mouet localit? Quia omē tale aut mouet a seipso. aut mouetur
ab alio qđ ē sibi extrinsecū. Si mouet a seipso sicut aialia mouent vl' vidēt

Reparationes

moueri p se sicut elemēta tūc manifestū est q mouens sit est cū eo qd mor
uetur ita q inter ea nullū est mediū nec plenū nec vacuū. Quia in fronte
istius septimi dictū est q omne qd mouet ab aliq motore mouet si q nō hz
motore extra se hz eum intra se itne quocūq medio. z sic sunt ibi sit. Si ve
ro mouet ab alio extrinseco tūc mouet violente z hoc ptingit quadruplt.
fm q quattuor sunt spēs mor? violenti q sunt pulsiō vectio tractio z ver
tigo. z in has quattuor oēs mor? violenti necessario reducunt. in qb etiā
ostēdit plūs ppositū suū facta diuisione har quattuor speciey.

Queritur Quō diuidit pma spēs mor? violenti q vocatur
pulsio. Solutio phi in ipulsiōe z expulsiōe z
Impulsio est fm plm cū mouens siue impellens nō deficit ab eo qd mor
uet siue impellit sz totalit ptingit ei p totū spatiū z p totū temp? motus
impulsiōis. Exemplū est vt si quis supposita manu sua sup lapidem im
pellat eum ita q man? nō separet a lapide in pellēdo. Et in tali motu satis
manifestum est mouēs sit esse cū moto. Expulsio vero est qm mouēs siue
pellens deficit ab eo qd pellit ita q tangēs ipm suo impetu pellit a se. Ex
emplū est i motu pietrōis lapidis a manu. Et in illo motu etiā mouēs
sit ē cū moto. nō qdē p mū mouēs siue pñctēs. vt inqt albert? sz proximū
siue immediatū. z hoc est virt? pñctētis pñt. qz aer p quē mouēs ē natu
ralis loc? eius quod pñctitur. z virtus pñctētis est in ipo cū lapide sicut
in pmentarijs terrij de celo dicitur.

Queritur Quid est vectio. Solutio phi vectio ē mor? p
accūs. qz illud qd vehit nō mouet p pmo motu nat
urali. sz pficitur tribus modis motuū in speciali dictis. qz generalr vep ē qd
illd qd vehit nō mouet motu p pmo. neqz naturali. neqz alio sz p accūs sz illd
qd vehit qm qz mouet motu pulsiōis. sicut ceruisia i dolio sup carrucā Quā
qz mouet motu tractōis. sicut vehit hīs q seder in curru quē equ? vel bos
trahit. Quādoqz vero fit mor? vectōis vertigine sicut musca iacēs in cir
cūferentia rote molendini vehit circularit ad motū ipius rote. Et cū in q
libet istoz vehens sit mouēs z id qd vehit motū manifestum est etiā q
mouens simul sit cum moto.

Queritur Quid ē tractio. Solutio phi. Tractio ē cum ad
ipm trahētē vt ad alterz a trahētē velocior sit mo
tus trahētis nō separ? ab eo q trahit. Dicit notant velocior sit mor?. qz
cū tractōe q ē mor? violent? p pcurrere mor? natural? sicut si lapis descē
dens trahat p restim tūc sz descendat naturali motu. tñ ppter tractōez ve
lori? descēdet q si p pmo motu naturali moueret. qz fortior ē virt? trahētis
q inclinatio natural. Et diuidit tractio i duas spēs. s. i attractōez z extra
ctōez. Attractō ē cū sit mor? ad trahētē. Extractio pō cū sit mor? ad
alterz. Et ad hos duos modos reducunt oēs modi tractōis.

Queritur An sint aliq modi motuū q sunt animales z nō
violent? similitudinem habentes cum istis mo
tibus violentis. Solutio sic. sicut in anhelitu inspiratio que reducitur
ad attractionem. quia est attractio aeris ad pulmonem propter calorem

oemo
q

2° cano
q

S
cordis
extract
per mo
recepti
rtionem
mēti est
reducit
pellat m
ad pulsi
mērum
gladiū
Di
bertū
est ad n
si est a m
Et sic
reducum
omnis m
triqui po
legegar
Du
vertigo
mercule
tractu et
habet sit
cidens f
Et sic n
quod pel
pugine z
saliter mo
Qu
uens et m
nibz eozū
supra deā
alterū a fo
duobz mo
aliud. erg
sumitur et
sed tracti
gregare v
Argu
lapis pro
quia exult

Septimi libri physicozumi

cordis quod necessario requirit euertationem. Et exspiratio reducitur ad extractionem vel pulsionem. Et vniuersaliter omnes modi motuum qui sunt per modum emissionis reducuntur ad extractionem. et illi qui sunt per modum receptionis reducuntur ad attractionem. Tussio etiam et sternutatio ad extractionem reducuntur quia sunt per modum extrusionis. Et tractus nutritiuus est per modum attractionis. Speculatio etiam quod fit intus suscipiendo reducitur ad attractionem. Et radicatio que greco nomine vocatur karkelis que appellatur motus factus per instrumentum textoris quod vocatur radiu. reducitur ad pulsionem et tractionem quod fit per modum extrusionis. et per vnum tale instrumentum trahitur. et iteque per alium pellitur. Sphatasis est motus sparsus siue gladii siue vibratio gladii et reducitur ad pulsionem.

Queritur vtrum omnis motus localis est per modum congregationis vel segregationis. Solutio philosophi sic cuius ratio est secundum dominum Albertum. Quia omnis motus localis est vel ad mouentem vel a mouente. Si est ad mouentem tunc est motus per modum attractionis siue congregationis. Si est a mouente tunc est motus per modum extractionis siue segregationis. Et sic omnes motus reducuntur ad duos motus tractionis. quia illi duo reducuntur ad vnum motum in communi scilicet attractionem contra dictam. ergo omnis motus reducitur ad vnum modum motus. Et hec fuit forte causa quod antiqui ponebant duo principia mouentia. scilicet licet que mouet per modum segregationis. et amicitiam que mouet per modum congregationis.

Queritur quo philosophus in textu docet reducere quatuor motus videlicet lentos ad duos. scilicet pulsionem et tractionem. Solutio sic. quia vertigo componitur ex pulsu et tractu. est autem motus pristinus sicut rota se micatulus qui est ex parte mouentis attrahitur. et ideo habet similitudinem cum tractu et perficitur tractu. Semicirculus qui distat a trahente expellitur. et ideo habet similitudinem cum pulsu et perficitur pulsu. Vectio vero est motus per accidens fundatus in alijs. quia hoc quod vehitur mouetur ad motum alterius. Et sic manifestum est ex iam dictis si pellens et trahens simul sunt cum eo quod pellitur et interea non est medium tunc etiam inter id quod circūducitur per vine et circūducent non est medium plenum vel vacuum et ergo vniuersaliter mouens simul est cum moto in motibus violentis.

Queritur quot rationibus philosophus ostendit quod in pulsione et tractione mouens et motus sunt simul. Solutio duabus. Prima sumitur ex definitionibus eorum. quod pulsio est motus aut a seipso aut ab alio ad aliud eo quod perficitur iuxta dea duabus speciebus siue motibus ipsius et expulsionis. scilicet nihil mouet alterius a se quod non est ei coniunctum in principio. Tractus etiam perficitur duobus motibus. Quia vel fit ab alio ad ipsum trahens aut ab ipso trahente ad aliud. ergo in oibus verum est quod mouens simul est cum motu. Secunda ratio sumitur ex nominibus. quia pulsio apud grecos vocatur dialis. id est disgregatio sed tractio est synesis id est congregatio vel unio. sed non potest aliquid congregare vel disgregare. nisi assit ei quod congregatur vel disgregatur.

Arguitur in pulsione pellens et pulsum non sunt simul. Probatur quod lapis proiectus non est simul cum manu proiciere. Solutio philosophi in effectu quia conuulsionem illam remanet est quod duplex est mouens in projectione

Reparationes

scilicet mouens primum siue remotum quod est manus et proximum siue secundum est hoc iuxta dicta superius est virtus que est in aere et illa est simul cum lapide de projecto.

Queritur quot modis fit motus projectionis. Solo per in effectu duobus modis. Quia quicquid fit per se naturam ipsius proiciatur sicut quod lapis proicitur deorsum. et tunc non cessat motus cessante impetu proicientis. sed cum impetus addit super motum naturalem rei proiecte. quod velocius mouetur. deorsum quam si tantum motu suo naturali moueret et sic projectio fit quam velocior motus fit quam si per se naturam latere moueret eo quod fortior est impulsio quam inclinatio. Si vero fiat projectio contra naturam tunc cessat motus quoniam cessat impetus proicientis. sicut fit quod lapis proiectur sursum. Et in omnibus istis semper mouens proximum simul est cum moto siue mobili.

Queritur quomodo probatur quod in alteratione sunt simul alterans et alteratum. Solo inductione et ratione inductione sic. quia in omnibus alterationibus ultimum alterans est cum primo alterari. ergo sunt simul et inter ea non est medium.

Queritur quomodo ostenditur ratione. Solo sic. Quia omnis alteratio simul est que est per se sensum per se tale alterans et alteratum sunt simul. ergo sic est in omni alteratione. Maiorem probat tripliciter accipiens primo vnam. supponit quod postea probat quod solum per se qualitates tercie speciei est alteratio proprie dicta. Secundo quod omnia corpora tam animata quam inanimata quam naturalia alterantur per istas qualitates. Tercio dicitur Quia corpora naturalia inanimata alterantur per istas qualitates alteratione corruptiva. sed animata alterantur per istas alteratione perfectiva. Dicitur autem alteratio corruptiva illa que fit per formam per se quod habet esse physicum et materiale. et sic fit quod forma alterantis per se id est esse generat in alterato per se quod est in alterate. Alteratio vero perfectiva est que fit per intentionem forme et non per formam sicut sensus alteratur. Tertio probatur maior quod per se illas qualitates fit alteratio per se quas corpora dicuntur. sed corpora naturalia per istas qualitates differunt. ergo per illas nata sunt alterari. ergo alteratio fit per qualitates sensibiles.

Queritur Que sunt qualitates naturales sensibiles. Solutio grauitas et leuitas durities mollesces sonus non sonus sonus generis acutus albedo nigredo dulcedo amaritudo humiditas siccitas densitas raritas et omnia alia que sunt sub aliquo sensibili. id est que sunt obiecta sensuum de quorum numero sunt calor et frigus. asperitas et leuitas. Et omnes iste qualitates sunt passionis et passibiles qualitates que subiunguntur contrariis sicut species generis. et per ea differunt naturalia corpora sensibilia.

Naturalia corpora differunt per suas formas substantiales. igitur non differunt per istas qualitates. Solutio corpora naturalia accipiuntur dupliciter. Uno modo per se esse eorum essentialia. et sic procedit argumentum. quod accidens non est differentia intrinseca et essentialis ipsius substantie. Alio modo accipiuntur corpora naturalia per se quod sunt actiua et passiva. et sic differunt istis qualitatibus. ut in secundo perigens seorsum dicitur. Quia actio et passio siue transmutatio sunt actus secundi qui

Septimi libri physicozumi

non incipiuntur proxime a formis substantialibus sed a qualitatibus actibus
et passivis. sic enim ignis agit in aquam per calorem

Queritur Quomodo ostenditur minor. scilicet quod in alteratione ipsius sensus
simul sunt alterans et alteratum. Solum sic quod sensus pa-
riuntur recipiendo formas suorum obiectorum per corpus. id est per organa
corporalia. ergo sensus alterantur. quia recipiunt aliquam qualitatem sensibili-
lem. unde secundum quod quicunque sensibilia alterantur inanimata secundum eadem etiam alte-
rantur animata sed non pueritur. quia animata alterantur perfectius. Quia
omnis forma inest secundum tale esse quale promittit subiectum in quo est. et cum
sensus sunt partes anime et organa sensuum sunt animata non possunt eis inesse for-
me ille nisi secundum esse spirituale et secundum hoc non insunt his que sunt inanimata. et ideo
non alterantur inanimata secundum omnia illa secundum que alterantur animata. quod alteratio
sensuum non alterant inanimata. Quia non habent potentias sensuum in quibus
ille forme esse spirituale recipient quod generant in ipsis et sic nihil impedit
quod lateat alteratio inanimatorum. eo quod non accidit eorum alteratio secundum vir-
tutes sensibiles. Si igitur omnes qualitates passibiles sunt sensibiles et tunc per
eas fit alteratio tunc manifestum est quod alterans et alteratum sunt simul. et
non est medium inter ea.

Queritur Quomodo philosophus probat hoc quod dictum est. quod in actione sensu
libili alterans et alteratum sunt simul. Solum induci-
tur. Et primo in visu in quo minus apparet verum. Quia ibi aer est con-
tinguus oculo. et aer est contiguum corpus coloratum. quod immutat vi-
sum. et superficies illius corporis terminatur ad lumen quod abstrahit col-
lorem ponens cum in medio visus quod est aer et sic ibi sunt simul alterans
et alteratum. In auditu et olfactu etiam sic est. Quia inter verberans quod
proximum facit sonum et aerem nihil mediat. Et inter aerem et concavum aus-
ris non est medium. In olfactu similiter. quod aer immutatus odore pertinet
ad instrumentum olfactus collocatum in anteriori parte cerebri. ergo in-
ter movens proximum. id est proximum et motum nihil est medium. et eodem mo-
do simul sunt instrumentum gustus et sapor immutatus gustus. De tactu
ex ipso nomine manifestum est. Et ista immediatio agentis et patientis secundum
viam similitudinis est in his que sunt animata. et in his que sunt inanimata.

Ad Philosophus dicit in de sensu et sensato circa finem quod visus a suo obiecto
immutatur in instanti. ergo non videtur primo immutari medium
Solutio est duplex prioritas. scilicet tempus et nature. licet in vno instanti
ipsis fiat ista immutatio. tamen non in vno instanti nature. Quia sic causa
precedit effectum. et ergo prius intelligitur immutari medium quam sensus re-
cipiens formam per medium.

Queritur Decimo quinto quomodo probat philosophus in motu augmen-
tationis quod movens et motum sunt simul. Solum
sic. quod augmentatio fit per apponem nutrimenti eo quod augens est nutrime-
ntum quod addit. et augmentum illud cui fit additio. ergo manifestum est quod inter
ea non est medium. et eodem modo est in decremento. quod diminutio fit ablatione et quod
ad dictum est. et inter illa non potest esse medium. ergo videtur movens sit esse cum moto.

Reparationes

ma absoluta. Consistit enim in debita secundum speciem aliquam et naturam mensuratione calidorum frigidorum humidorum et siccorum. et in debita habitudine interiorum membrorum. et in debita mensuratione ad aerem pertinentem secundum omnes aeris qualitates et sic persistit in habitudine plurimum ad inuicem. Sic etiam est de complexionibus. quod est quantitas resultans ex punctione humorum et elementorum eo quod plurimum cuiuslibet est cum plurimo alteri. ubique alterans ipsum et alterari ab ipso. Eodem modo est pulchritudo in proportionem mensurationis membrorum ad inuicem et colorum. Et eodem modo dicitur de robore corporum et similibus. Nec enim omnia consistunt in habitudine plurimum ad inuicem.

Queritur Quomodo predicere prout corporales dicunt ad aliquid. Solutio. Quomodo philosophi. quod sunt dispositiones ut dictum est aialium non absolute sed in ordine ad optimum statum naturalem alicuius animalis in quo sunt in summo omnia requisita ad perfectiorem naturalem animalis. Quod sic ostendit Albertus. Quia est aliqua ratio sanitatis hominis perfecta ad quam omnia alia sanitas mensuratur et maior vel minor dicitur secundum accessum et recessum ab ipsa. Et eodem modo de complexionibus pulchritudine et robore est intelligendum in vnoquoque animali eo quod in omni natura est maximum medium et minimum quod intra metas illius necessaria ratio pertinet et hec ad inuicem mensurantur propter quod nihil talium virtutum est absolutum sed omnia sunt de materia respectuorum habitudines qualitates quedam sunt secundum quod informantur subiecta. Cuius signum est quod etiam hec secundum diuersa animalia variantur. quod non est in omni specie animalis eiusdem mensurationis sanitas. Et similiter non in omni climate mundi est eiusdem mensurationis sanitas. eo quod homines secundum climate variantur et sic sanitas vni in calido sicut in ethiopiis esset infirmitas aliorum sicut illorum quod habitant in frigido climate sicut dicitur et gottthi. Eodem modo est de complexionibus et pulchritudine. Quia in quolibet animali et in quolibet climate dicitur esse perfectum secundum hoc animal et secundum hoc clima quod optime sanat et optime dispositum est secundum naturam illius speciei et talis climatis patet igitur quod predicta sunt ad aliquid. sed ad ad aliquid ut dicitur philosophus. neque generationes sunt neque alterationes.

Queritur Quotuplices sunt habitus anime. Solutio. Duplices scilicet morales et intellectuales. Habitus morales dicuntur illi qui sunt in appetitu. Et intellectuales qui sunt subiective in intellectu. **Queritur** quomodo philosophus probat quod ad virtutes morales non sit alteratio. Solutio. quod ad perfectiorem rei non est alteratio. sed virtus moralis est quedam perfectio. quod non est ad prout morales alteratio. Maior probat quod omnis perfectio indiuisibilis est et in indiuisibili tempore datur. sed virtus moralis indiuisibilis est et indiuisibili tempore datur. sed alteratio sicut et alij morales non sunt nisi ad diuisionem. Minor probatur. Quia vniuersumquodque tunc maxime est et maxime perfectum est et maxime secundum naturam quando attingit id quod est proprie virtutis perfectio. sed virtus moralis est quedam perfectio anime. ergo cum attingit illam tunc dicitur maxime perfecta. Et istud philosophus declarat in simili quia tunc circulus maxime perfectus est. quando attingit perfectam rationem et virtutem circuli. Et sicut dictum est de virtute morali ita dicendum est de malitia eidem opposita. quia malitia non est aliqua positua qualitas vel habitus prout virtus. sed potius remotio et corruptio virtutis. sicut malitia

*propter
habitus in
alio!*

no est po
Ar
esse. sed a
qd. sicut
nati sum
rialis se
sicut ind
est de vi
a forma
ne p. x
perfecti
nullus
era mo
quim
plex fo
Al
ergo pe
tur de n
fines ei
Q
mo sic
passion
ri nisi p
finit p
tus mo
ctu m
unt sine
m. mife
bus. q
2. mo
pars se
lectatio
lup. as
nificim
quia sp
audim
que fin
lites
Q
delecta

Septimi libri physicorū

nō est positio alicuius. sed p̄uatio illius habitus cui malū opponit̄.

Ar Virtus et malitia nō sunt p̄fectōes et p̄ p̄sequēs nō acquirunt̄ in indiuisibili temporis. Antecedens p̄batur. q̄ virtus nō est ad esse. sed ad bene esse. sed illud qd nō est ad cē nō est p̄fectio simplr s̄ r̄m s̄m qd. sicut albedo est p̄fectio albi et nigredo nigri. Solutio alberri nos innatū sum⁹ susceperunt. s̄ p̄fectio ē ab assuefactōe. s̄ sicut forma substantiā r̄ialis se h̄z ad materiā ita virtus moralis ad practicā p̄tem anime et ideo sicut indiuisibilis est substantiā forma et in indiuisibili tpe datur. ita etiā est de virtute morali nec impedit q̄ nō sit ad esse eo q̄ vniū est esse rei qd ē a forma substantiā r̄ali et aī tale esse rei nihil est. Aliud est ad p̄fectōem potē r̄ie p̄actice ad actū. et hoc est post esse rei sicut et ip̄a potē r̄ia nihilom̄ tū p̄fectio ipsius est indiuisibilis. et ideo etiā non vitatur p̄trario et ergo nullus s̄m p̄tem est in vitio et s̄m p̄tem in virtute. neq̄ in motu. neq̄ extra motum existens. sicut est s̄m aliquid in albo et s̄m aliquid in nigro ille qui mouetur de nō albo in nigro eo q̄ album nō est indiuisibile et s̄m p̄lex forma. sicut virtus moralis p̄pter quod nō est motus ad ip̄am.

Ar Virtus moralis acquiritur de nouo. ergo per aliquem motum. sed nō per generatōem augmentatōem vel motum localem. ergo per alteratōem. Solutio p̄bi in textu virtutes et malicie acquiruntur de nouo sed nō per alteratōem sed sequuntur bene alteratōem et sunt fines eius sicut generatio etiā finis eius.

Queritur Quomodo p̄bius ostendit. q̄ virtutes et malicie sunt fines alteratōis. Solutio dupliciter. p̄bius mo sic. Quia virtutes vel sunt quedā impassibilitates. vel moderatrices passionū sed sic est q̄ nō p̄tingit passiones omnino remoueri vel moderari nisi p̄ alteratōem. ergo sequunt̄ alteratōes in passionib⁹. et sicut ip̄a est finis passionis. ita etiā est finis alteratōis. Secdo p̄bat idē sic. Quis virtus moralis p̄sistit in voluptatib⁹ et tristitijs. q̄ est circa ea sicut circa obie ctū in gaudento et tristando. S̄ voluptas siue delectatio et tristitia non fi unt sine alteratōe. ergo virt⁹ moralis nō fit sine p̄uia alteratōe. Maior ē manifesta. q̄ nullus h̄z virtutem moralem nisi delectet̄ in virtuosis op̄erib⁹ bus. q̄ d̄r p̄bius secdo ethicorū q̄ delectatio in ope est signū p̄fecti habitus. Minor p̄bius. q̄ omnis delectatio est a sensu ita q̄ in delectatiōe alteratur pars sensitīua et cor delatatur et ex illa delatatiōe fit in sensitīua parte des delectatio. Aut ergo est s̄m p̄sens ab actu sensus. et sic est delectatio siue voluptas p̄sens. Aut est s̄m p̄teritum tunc est reminiscētia. eo q̄ remi s̄scimur similia qualia passi sumus in p̄terito. Aut est s̄m futurum. quia speramus talia pari s̄m voluptatem siue delectatiōem qualiū similia audimus et experiri sumus. et sic omnis delectatio fit a sensu. aut s̄m actū aut s̄m potētiā. Ostensum aut̄ est q̄ talia sensibilia sunt passibiles qua litates et s̄m ea est alteratio. et hoc fuit ostendendum.

Queritur Quotuplex ē delectatiō. Solutio alberri duplex. q̄ d̄a ē sensitīua et illa ē corp̄alis sensitīua passio. Alia ē delectatiō simplr et solū m̄t̄s. et tō illa nō ē necessario cū passiōe q̄ tal non

Reparationes

habz p[ro]p[ri]u[m]. q[ui] ip[s]a n[on] est passio vere. s[ed] potius sicut dicit p[hi]los[ophus] decimo
ethicor[um] est op[er]atio p[ro]p[ri]a z p[ro]naturalis habitus n[on] impedita.

Queritur Utr[um] virt[us] moralis sit ip[s]a passibilitas sicut dixer[unt] platonici. Solutio n[on]. q[ui] habes virtutem
moralē adhuc sentit passionē sicut mansuet[us] sentit irā. q[ui] n[isi] sentiret pos-
t[er]ius diceret mollis q[uam] m[an]suet[us]. s[ed] virt[us] est moderatrix passionū. ita q[uod] ē im-
passibilitas hoc m[od]o q[uod] p[ro]venit hoc est q[uod] op[er]a vbi z quō z qual[it]er z qua de
cā z quantū z sic de alijs circūst[anti]js. z g[er]itā virt[us] moral[is] p[ro]pter passio[n]es
circa quas ē p[ro]p[ri]a est alterat[i]o. Tristitia em[im] z delectatio sunt passiones
illare a sensibilib[us] z sunt circa sensibile p[re]m[iss]a aie q[uod] ē p[er]cipiscibilis v[er]it[as] scilicet
bilis s[ecundu]m q[uod] plato eā definies dixit q[uod] voluptas sive delectatio est genera-
tio in sensibilem animam.

Queritur Quō p[ro]bat p[hi]los[ophus] q[uod] n[on] ē alteratio ad habit[us] intel-
lectuales. Solutio sic. q[ui] ad aliqd n[on] ē alterat[i]o
s[ed] scia est ad aliqd s[ed] ad sciam n[on] est alteratio. Dator ē p[ro]b[is] in q[ui]nto p[hi]ysic[is]
cor[por]ib[us]. D[icitur] mor[is] p[ro]bat q[uod] nulla forma absoluta p[er]tinet alicui advenire sine mutac[i]o-
ne ei[us] cui advenit. s[ed] scia fit in intellectu sine quacūq[ue] mutac[i]ōe intelle-
ctus ex cognitōe exp[er]imentali z sensibili q[uod] est s[ecundu]m p[re]m[iss]a sicut imago generat[ur]
in speculo terro z polito ip[s]o o[mn]i[m]u[m] mutabili permanēte ergo scia est ad aliqd.
Sicut etiā colūna p[er] motū sortis fit dextra v[el] sinistra sine mutac[i]ōe sui.
ita scia fit in intellectu sine mutac[i]ōe intellectus possibilis. ita q[uod] n[on] mu-
tatur nisi cor[por]is impediēs abstrac[i]ōem intellectus s[ecundu]m scientiam]. Et h[uius]m[od]i
simile est s[ecundu]m albertum si aliquis remoueat obiectū sicut lignū vel lapidez
a fenestra tunc amoro illo sine omni mutac[i]ōe domus p[er] solis radium da-
mus illustrat ita etiam fit in intellectu remoto omni impedimēto cor[por]is
peratē z exercitiū studij statim resultat in intellectu scia vniuersalis ex cō-
p[re]hensione p[er]iculatū. s[ed] scia s[ecundu]m actum q[uod] accipit in aia n[on] ē generatio ques-
dam rei in se generate p[er] potentiā mouentiū aliquor[um] s[ed] ē resultat[i]o ei[us] i[n] no-
bis. nisi aliquis improp[ri]e loquēs dicat reversiones sensibiliū ad sensus s[ed]
e[st] visibiliū ad visum. z tangibiliū ad tactū esse quasdā generat[i]ōnes for-
maz. q[ui] visibilia in visu etiā sunt sine transmutac[i]ōe. ita q[uod] nulla potētia
tū mutar visum s[ed] pot[est] remot[us] ab obiecto visus impedimētis subito re-
sultat forma in visu. Et eodē m[od]o etiā est de tactu n[on] quidē s[ecundu]m mediū ta-
ctus. s[ed] s[ecundu]m q[uod] spēs tact[us] resultat in p[re]s[ent]ia q[uod] iudicat de tangibilib[us] statim
em[im] intērio illi[us] forme sensibilis fit in p[re]s[ent]ia p[re]ceptiua illi[us] forme nulla po-
tentia mouente p[re]m[iss]a aie z sic talis etiā actus est generatio scientie
in anima. Et etiā actus p[er]siderandi s[ecundu]m sciam iam habitā n[on] est alteratio.
quia talis actus p[re]supponit scientiam iam per omnem alterat[i]ōem debet
aliquid produci.

Queritur Quō p[ro]bat p[hi]los[ophus] in speciali ostēdit generat[i]ōes scie[n]t[ie] n[on]
fieri p[er] alterat[i]ōem. Solutio sic. Quia illud q[uod]
aduenit alicui p[er] q[ui]rat[i]ōem cor[por]aliū motū z p[er] residentia[m] passionū sensi-
biliū. hoc n[on] aduenit alicui p[er] motū siue p[er] alterat[i]ōem. s[ed] scia q[uod] est cognitio
speculatiua z p[ro]videntia que est cognitio p[ra]ctica sunt huiusmodi ergo n[on]

Septimi libri physicozum

adueniunt per alterationem. Maior est manifesta. quia alteratio abicit aliquid a substantia mobilis et non aduenit nisi per motum et inquietationem corporis et passionum sensibiliu. Minor probatur. Quia eo modo acquiruntur scientia quo modo est usus finis scientiam. quia per usum scientia preseruat. et per usum acquiritur. sed non potest aliquis veri scientia si abundent in eo passionibus. sicut in pueris qui instabiles sunt propter inquietudinem complexionis. eo quod in eis complexio multum abundat subtilis humoris qui est facile mobilis et in eis est calidum multum. licet calor non sit ita acutus sicut in iuuenibus. et ille calor multum mouet. et sic confusio motuum corporis impedit actum anime per intellectum. et sic species accepte ab ipsis continue mouentur et non ordinate et pure deferuntur a spiritibus animalibus. et ideo super eas non potest figi lux agentis intelligentie ut resultationes vniuersales ponat in intellectu possibili.

Et simile huius est in formis resultantibus in aqua fluente ille enim sunt confusi et distincte videri non possunt. Et ergo dixit plato quod est in pueris sicut in dormiente et ebrio et infirmo ex humore cerebri infecto. Quia sicut ebrius non considerat bene nisi indigesto vino cuius calore et humore phantasmatum distincta esse non permittuntur et sicut dormiens humido frigido descendente a capite et sicut habet ligatas virtutes animales precipue exteriores sicut infirmus humore naturali opulante impeditur ab apprehensione ordinata in quadam amentia. ita pueri propter humidum fluidum opulans cerebrum et dissipans imagines apprehensas non bene iudicant finem sapientiam prudentiam et scientiam. sic ergo non est factus sciens per alterationem rationem quando aliquis dormiens surgit vel ebrius post digestionem vel infirmus reordinet in capite. ita etiam ille qui primo accipit scientiam. et ideo non est alteratus in intellectu ab aliquo mouente. Ebrius enim vel dormiens vel infirmus non poterat veri scientiam finem actum. sed facta tamen mutatione in corpore non in intellectu per quam mutationem corpus venit in statum ordinatum tunc potest veri scientia. quia quies perturbatio in corpore est que dam resituitio intellectus ut resultare possint in ipso que ante non resultabant. Et hac de causa infantes non possunt addiscere in etate infantuli et etiam cum primo incipiunt indicant de rebus non similiter bene presbyteris hoc est senioribus in quibus iam est quies facta.

Queritur Quibus de causis fit status turbationum. Solo alberti post philosophum pluribus primo a natura quam eras debita accedit hoc est commixtione in omnibus. Aliquid fit per studium ordinans passiones. Operantur autem ad cedationem passionum exercitia bona et liberalia. et precipue prout que est castitas quia perit in continentie subiicit hominem passionibus que impediunt intellectus comprehensionem. sicut in pueris. Quod enim in pueris factum est eras. hoc est luxuriosus passio. et ergo perit luxurie a philosopho in ethicis iter puerilia computatur in veris quibus autem his accidit intellectus facta in corpore quodam alteratione sicut dictum est de dormiente qui digesto humido frigido organis sensuum solutus surgit et fit vigilans ad actum. Ex quibus omnibus manifestum est quod solus est alteratio vera in corporibus distinctis sensibilibus quatuor et etiam in sensibili pre aie exteriori et interiori que est concupiscibilis et in nullo alio et ergo pres aie sensibilis cum indigeant corpore non possunt finem illos accius finem quos eo indigent separari.

Reparationes

Querit Quare phus non probat intentum suum in qualitatibus secundum de spiritibus sicut in alijs. Solo alberti. quod in illis manifestum est. Quia naturales potentie et impotentie non mutant nisi mutatione formis substantialibus sine subiectis ex quo oriuntur a principijs substantialibus. Sed alteratio est quando subiecto invariato fit mutatio in qualitatibus. et ergo alexander peripateticus dixit naturales potentias esse substantias

Ad Durum et molle notant naturales potentias et impotentias. ut dicit phus in predicamentis. et tunc secundum ea est alteratio. Solutio alberti durum et molle dupliciter dicuntur. Uno modo ab aliena humiditate vel siccitate. Alio modo a propria. primo modo non sunt naturales potentie. vel impotentie. et fit in eis mutatio sine mutatione substantialium. Secundo modo non variantur sine variatione substantie et tunc est generatio ad ea et non alteratio.

Secundus tractatus

Queritur quid facit phus in secundo tractatu huius libri. Solutio determinat istam questionem. Utrum omnis motus sit o[mn]i motui proportionabilis vel non. per eque velox et magis et minus velox.

Querit Quomodo arguit ad premissam negativam. Solutio sic. Quia si omnis motus o[mn]i motui esset proportionabilis. tunc motus circularis motui recto erit copabilis. secundum proportionem velocitatis. ita quod possibile est motus vere dicere quod aliquis motus circularis secundum velocitatem est equalis motui recto. aut minor ipso aut maior. et sic sequeretur quod alteratio et locumutatio essent ad semitales proportionabiles. et sic passibilis qualitas erit equalis quantitati. Quia locumutatio fit secundum quantitatem spacij. et alteratio secundum passibilem qualitatem. sed incommensurables est illa proportioni. ergo etiam primi motus proportioni non possunt. Quia alias linea recta et circularis proportioni possent. Quod autem passibilis qualitas non potest proportioni longitudini proportioni. Quia quod non habet quantitatem non potest alteri esse equalis. sed passibilis qualitas non habet quantitatem. ergo non potest esse alteri equalis.

Queritur Quomodo e regione phus arguit ad premissam affirmativam quod motus circularis et rectus possunt proportioni. Solo sic. quod motus sursum et deorsum possunt proportioni ad invicem. secundum motus rectus et circularis. Consequentia probatur a se. quod sunt motus locales.

Queritur Quomodo debet solui ratio illa. Solutio per dictionem inuentionem quia motus sursum et deorsum fiunt per spacium unius speciei. ergo possunt in velocitate et tarditate comparari. sed sic non est de motibus circulari et recto. quod non possunt sibi inuicem proportioni. quod non fiunt per idem spacium.

Queritur Vtrum potest vere dici quod motus circularis est velocior vel tardior recto sed non equalis. Solo philosophi non. quod ubicumque reperit velocius per tardius ibi etiam regitur eque velox.

Querit quomodo phus soluit dubitationem motum. Solutio per hoc quod ostendit que ad proportionem requiruntur tria. Primum est. quod illud in quo fit proportioni sit inuocum. et ista non est proportioni bona stilus et acutior vno angulo et vlt

Septimi libri physicorum

prima voce in neumatibus Quia acutum equivoce reperit in istis Quia acutius in stilo vel angulo est quod pungit vel penetrat tactum. et acutius in vino est quod penetrat in linguam siue pungit gustum. et acutius in neumate ultio. in acumine. Dicit illud quod fortius penetrat in auditum. Et sic propter equivoce uocatorem non potest predicari per se. Sed ultima nota in acumine perabilis est voci vel neumati minus acuto. quia acutum in illis est eiusdem rationis

Queritur Quod plus arguit per predicam predictam. Solum sic. quia aliquid peruenit in uniuoco. et tamen non sunt perabilia. Probatur quia aer et aqua perueniunt in multo uniuoco. et tamen non perant in eo. Multum sit uniuoco in eis. Probatur. quia multum id est quod tantum et amplius. si igitur quod deum est verum est tunc aqua deberet esse perabilis aeri per multum et paucum et hoc non est verum. Et si dicatur. quod multum non est eiusdem rationis in aere et aqua. tunc accipiat duplicem. Quia illud in omnibus videtur esse eiusdem rationis. et tamen non eo perant aer et aqua in eo. quia non possumus dicere quod aer sit duplex ad aquam quod sic etiam esset equalis sibi. et sic calidum esset equale frigido. et spirituale corporali quod falsum est. non sufficit uniuocatio rationis

Queritur Quod plus soluit predictam obiectum Solum sic. quia dicitur quod predicta multa et duplicem si physice considerentur equoia sunt.

Queritur Quod ostendit hoc plus Solum per definitiones eorum. Uno modo per albertum potest dupliciter definiri. Uno modo logice per abstractionem ab hoc et ab illo. et a quolibet multo et duplo. et hoc modo erunt eiusdem rationis definitiones istorum. Alio modo potest definiri physice scilicet quod sunt in his que sunt multa et dupla. Et hoc modo non sunt in aere et aqua eiusdem rationis

Queritur quare ponuntur eadem in definitionibus istorum multi scilicet in duplici sunt quod de diuersis dicuntur. Solutio alberti. quia non habemus propria uoia definitionum multum et duplicem sunt quod variant in singulis naturis Et ergo dicimus multum esse quod habet tamen et amplius. et duplicem quod est sicut duo ad unum et tamen definitiones iste sunt esse physice accepte in diuersis scilicet diuerse et equoie. Quia cum dicimus multum in aere esse quod est tamen et amplius. et duplicem quod est sicut duo ad unum. illud tamen et plus quod ponitur in definitione multi non erit eiusdem rationis cum eo quod dicitur multum aque. et duplicem aqua potius tamen erit equoia et si plus et duo erit equoia. et unum. quod ponitur in definitione duplici. Quia autem duplicem sit equoia per se ostenditur. Quia sunt diuersas rationes de multis dicitur. Quia aliqui aliquid dicitur esse duplicem aliter sunt mensura lineale. aliqui sunt superficialis. aliquando sunt corporalis. Etiam omnia quatuor dicuntur dupla omnibus duobus sunt multitudinem acceptam. penes illas rationes discretivas sunt quas illa distinguntur quatuor. et illa dupla. tamen simpliciter non omnia quatuor sunt omnibus duobus dupla. Quia quatuor linee pedales. hoc est quatuordecim unius pedis non sunt duplae duabus lineis bipedibus. id est quia quilibet est bipedalis sunt eis equales ut manifestum est Eodem modo in qualitatibus dicimus quod albedo pueri est equalis albedini viri sunt intentione. et tamen non est ei equalis sunt extensionem Et sic aer potest esse duplex aque sunt magnitudinem extensionis. quia sic duplex est hic et ibi eiusdem rationis et uniuocum. Si sunt substantiam materie potest aer esse duplex aqua. quia in duplo plus est hic. quam illic de materia

Reparationes

tertia. s. s. fm substantiam formalem non potest hoc dici illi equale vel duplum
Quia forme eorum nō sunt eiusdem rōnis. ergo non sunt adinuicem pro-
portionabiles

Queritur Que est secunda conditio ad pparationem requisita
Solutio. pbi q forma illa in q aliq duo pparant ha-
beat in ppabilibus idem. primus susceptiuū siue subiectum. Unde plato
vult q inter res nature duplex recipitur diuersitas. vna q aliq dicuntur di-
uerse. qz rōnes eaz sunt diuerse. sicut canis hoc modo se habet respectu ca-
nis latrabilis sy deris celestis z belue marine. Alique res sunt diuerse nō
quia rationes earum sunt diuerse. sed tñ quia susceptibilia siue subiecta ea-
rum sunt diuerse. sicut multum in vino z in nūcus et in aere. Et similiter
duplum et dimidium in discretis z cōtinuis. et hoc modo forte aliquis di-
cet velox esse diuersum in recto z circulo. qz scz susceptiuum est diuersum.
Et sic equus et canis possunt ppari in altitudine. eo q susceptiuum eorum
quod est superficies vel magnitudo est eiusdem rationis in equo et cane.
Aqua vero et vox non possunt ppari in gravitate licet vtriusq eorum dis-
tatur graue. Quia in eis non est subiectum gravitatis eiusdem nature si-
ue eiusdem rationis. Et nō possunt ppari in magnitudine. Quia pxi-
mum subiectum magnitudinis aque est substantia. z proximiū subiectum
magnitudinis vocis est sonus. qz vocis magnitudo fundatur in magnitu-
dine soni proximi.

Queritur Quid pphus improbat illam opinionem platonis
Solutio duplici ratōe. Prima qz plato videbatur intē-
dere qz gravitas in voce z in aqua esset fm se similis nature et eiusdē rōnis
Et similiter acuties in stilo et vino. sicut albedo in equo z cane. et non esset
drā nisi in susceptiuo. s. hoc falsum est. Quia tunc sequeretur q omnia sunt
vnū et vniuocum quocūq sunt in diuersis subiectis. Quia possumus di-
cere de oibz q vnū qd qz eorum est in alio et in alio subiecto. z sic quale vbi
cūqz sit idem erit in ratione. et dulce siue sit in voce siue in melle. quia de
omnibz talibz dicimus q sunt in rōne vna. et in alio et alio subiecto. Seque-
la probat qz non plus drā fm se albedo et dulcedo qz gravitas vocis et
aque nisi tñ in noibz de quibus nō est curandū. qz sunt ad placitum ipso-
sita. Secūda ratio est. qz plato videt dicere q eadem dispositio siue dispositio
eiusdē rōnis habeant aliquū subiectum vnū et idem. et aliquādo diuersum
quod non videtur verū. Quia subiectum siue susceptiuum vniuocūqz
non debet esse ptingens s. propriū z per se subiectus. z tale est vnū. z ergo
est in definitōe accētis. vt dr septimo metaphysice. Et sic non erit illa ve-
re vniuoca q habent diuersa subiecta fm genus vel specie. Et sic plana ē
solutio de multo duplo. z veloci. z moro rō et circulari. Quia non sufficit
ad pparēdem vnitas definitionis logice que dat in cōt. et sic multum in cō-
tinuis z nūcis. z in liquidis z aridis non comparant.

Queritur Que est tertia conditio requisita ad pparēdem
Solutio q
illud in quo fit comparatio debet esse spēs specialissima. et ergo in genere
nō fit comparatio sicut color habet diuisionem in species. hoc est genus
est. et ideo album et nigrum in eo non cōparantur. non enim querimus
vtrum album sit coloratius nigro in duplo vel triplo. Sed sit com-

Septimi libri physicorum

paratio fm colorem in specie. Querimus em yrum omis canis sit albi or equo. Et ista tertia conditio includit duas pcedentes. Quia omnis sps specialissima est vniuoca. z habet etiam vnu pmu susceptuum.

Querit Quo phus applicat predicta ad coparatione motuuz. Solutio dicit q eadem que requirunt ad pparatōem requiruntur etiam ad comparatōem motuum. Et ergo non bene coparat alteratio et locimutatio. penes equeuelox. Quia equeuelox est qd equa li tempore mouetur fm equale. ita q si duo mobilia moueantur localiter z pertransiant equalia spacia. debent moueri equeuolociter. Et si duo alterentur z acquirunt qualitates similium graduum dicuntur alteratis ones equales. et ergo bene dcm est si vnum mobile moueat localiter z aliud altat q non est equeuelox motus. Quia tales motus non sunt eiusdem speciei. ex quo motus in coi diuidit in alteratōem z locimutatōem.

Querit An ois motus localis sit ppabilis in velocitate oim motui locali. Solo non qz rēus non est copabilis circulari qzuis sint eiusde generis. eo q linea recta nō est copabilis circulari.

Querit Que est causa q tales motus non sunt ppabiles an est causa. qz magnitudo non est eiusdem rōnis. vñ mor nō est eiusdem rōnis cum tempus non potest esse causa. Ex quo hoc est in atomo. h est in indiuisibili. z vnum oim tpaliū. Solutio phi vtrūq il lozum est causa non ppabilitatis eozū sed diuersimode qz diuersitas magnitudinis mobilis est cā remota. z diuersitas motus est causa pproxima. quare no n comparantur. qz illa causant a diuersitate magnitudinis.

Ar Corpus sphericū z cubicū pnt esse equalia. videt q motus circularis z rectus pnt copari. Añs pz. qz si sumūtur portio cere spherica. z cubica equales. tunc spherica potest fieri cubica. cum ergo neutra sit augmentata z diminuta sequit q spaciū rem z circulare pnt pmesurari et per pñs tales motus. Solutio qzuis corpus sphericū potest equale esse cubico z contra. tamē sub illis figuris stantia et manentia non pnt eē equalia. z ita non sequit q mor rect z circularis possunt esse equeuoloces.

Querit An motus ascensionis potest cop arari motui de censionis cum tamē sunt ambo recti. Solo alber. nō quia non sunt eiusdem rationis sed spē diuersi z sic velocitas eozū non est vnius rationis. quia vbi fluxus non est eiusdem rationis et nature acceptum saltem pphysice.

Queritur verū motus qui fiunt penes diuersa instrumenta possunt adinuicem compari sicut motus volationis qui fit per alas. et ambulatio qui fit per pedes. Solutio phi q sic. qz motus qui fiūt p diuersa instrumenta nō differūt nisi penes figuraz. qz aliter fm figurā transit volās ipm spaciū. et aliter ambulans. Et ideo si fm vnam lineā fiant pura resctam possunt dici equeuoloces vel minus vel magis veloces. ex quo figura non dat nisi accidentalem dñm. sicut dē phūs. Si vero volatio fiat p lineam rectam. et ambulatio per lineam circularem. tunc differunt motus illi specie ppter diuersitatem spaciū nec sunt copabiles.

Reparationes

tunc est comparatio et equalitas p' acc'ns. quia talis equalitas non est per se s' per subiectum suum. Si vero respiceremus ad passionem tunc que fluit in motu alterationis tunc comparatio est imperfecta. q' non est penes oia q' sunt in motu et est impropria. quia in qualitate non est equalitas s' similitudo. Si at ad solu' t'ps tunc comparatio fieret penes extrinsecu' ad. igit ad p'parat' e'z alterationu' requirit' q' et no' penes id q'd e' motu' it'ificu' oia predicta respiciamus. Quia vero in alteratione repit' duplex velocitas. vna fm' intensio' nem qualitat' alia fm' extensione' eius in p'tes. Ad p'ma' comparat' em res quiritur respectus ad qualitatem. Ad sc'dam vero requirit' respectus ad subiectum quod est quantu'. et sic ad perfectam p'parat' em requirit' p'dca.

Querit' Quo requirunt' ad p'parat' em generationu' et corruptio' num. Solutio. generationes et corruptiones dicuntur equiveloces si in equali tempe generent' vel corruptant'. du' res vnius speciei atome. id est specialissime sicut in equali tempore generent' duo homines vel duo asini non autem si duo aialia. q' aial' genus est non species atoma. Si vero vna res generet' in maiori tempore q' alia tunc no' sunt equiveloces. Non sunt aut' in comparatione generationu' et corruptionum no'ina duo sicut in motu locali et alterationis. q' cu' comparant' motus. qui sunt in q'ntitate tunc equalitas motu' p' o' noie vocatur equalitas et q' p'parat' alterationes tunc p'uenientia et disconuenientia ear' vocatur similitudo et dissimilitudo vt visum est. q' in motu locali est spaciū q'd est equale vel inaequale. et in alteratione est intensio qualitat' vel remissio. Hic vero p' p'ia noia non habemus. q' vnu' q'd est in substantijs d' absolute et non est in plurib' vel duob' p'parat' ad inuicem penes substantiam. s' potius simpliciter est in vno. Et forma substantialis non est maior vel minor exten' siue nec suscipit intensiōem vel remissionē intensiue.

Queritur Utrum nūerus potest esse nomē cōmune sicut dixerūt pietagorici qui omnes substantias ex nūero p'posuerunt ita q' due generationes essent equales quādo sunt fm' numeri vnu'. et inaequales qū sunt fm' numeri diuersum plurem vel minores. Solutio non quia equocum est illud q'd est plus in substantijs et in numeris. q' em solum prop'ie loquendo q'tum est maius. q' equocatio est quādo plus et excellens attribuitur comparatōni generationum duarum vel plurium.

Queritur. quare plus non facit mentem de comparatōne generationu' augmentatōnu' et diminutionu' Solo alberti. q' eadez ratio est in illis fm' locimutationib'. vt satis manifestum est.

Queritur. Quot sunt regule p'parat' ionis motuum Solo sunt sex. quarum p'ma sumitur fm' dimensionē mobilis et est ista. Si aliqua p'tus moueat aliquod mobile p' aliquam longitudinez siue spaciū in aliquo tpe tūc eadem virtus vel similis mouebit medietatem illius mobilis per duplex spaciū in eodem tempore. Et ratio est. Quia eadem est proportio totius spaciū ad totam potentiam et medij spaciū ad mediam potentiam. Si ergo diuidat' mobile tunc duplicat' spaciū propter vicioriam mouēris super mobile. et sic mouebit in eodē tpe. p' duplex spaciū.

Septimi libri physicorum

¶ Non sequitur si aliquid mouens moueat aliquid mobile in aliquo tempore per aliquod spatium quod moueat medietatem mobilis per duplex spatium in eodem tempore. ergo regula est falsa. Probat. quia non sequitur sortes portat decem talenta per unum miliare in una hora. ergo portabit quinq; in eadem hora per duplex spatium siue per duo miliaria. ut manifestum est. Solo. regule iste non tenent descendendo ad speciem mouentium et mobilium. quia ad verificandum regulas istas requiritur quod mouens habeat tantum virtutem actiuam et mobile tantum passiuam. sed hoc non reperitur in moribus naturalibus et animalibus quando consideratur in esse eorum completo.

¶ Secunda regula est si aliqua virtus mouet aliquid mobile per aliquod spatium in aliquo tempore tunc eadem vel equalis virtus mouebit medietatem mobilis per idem spatium in medietate temporis. Quia si diuidatur mobile tunc mediatur tempus.

¶ Tercia regula est si aliqua virtus mouens mouet aliquid mobile per aliquod spatium in aliquo tempore. tunc media virtus mouebit medietatem mobilis per idem spatium in eodem tempore. Ratio est. quia in hoc seruatur proportio mouentium ad mobilia. quia fin eandem proportionem fin quam se habet tota virtus mouens ad totum mobile fin eandem se habet pars virtutis mouentis ad partem siue medietatem mobilis.

¶ Quarta regula est negatiua et est ista. Si aliqua virtus moueat aliquid quod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore. tunc non est necessarium quod equalis potentia moueat duplex mobile per medium spatium in equali tempore. Cuius ratio est. quia potentia mouens non potest hoc duplex mobile mouere. ex quo stat potentiam mouentem precise ad suum mobile simplex limitatam esse.

¶ Quinta regula est etiam negatiua ista. Si aliqua virtus moueat aliquid quod mobile in aliquo tempore per aliquod spatium non oportet quod media virtus moueat idem mobile per medium spatium in duplici tempore. Cuius ratio est fin domini Alberti. quia contingit quod triginta homines moueant nauim et tunc diuiso spacio in triginta partes stat quod nullus illorum solus potest trahere nauim per aliquam partem spactij. quia unus solus non potest mouere nauim. eo quod non est necessarium si tota virtus mouens potest in totum mobile quod pars virtutis mouentis posset etiam super totum mobile.

¶ Queritur Que sit opinio zenonis falsa circa regulas predictas. Solo. hec si verus modus nulli cadens deorsum faciet sonum quod tunc quodlibet granum nulli cadens deorsum faciet sonum proportionabilem sue quantitati.

¶ Queritur Quomodo philosophus improbat illam opinionem. Solutio sic. quod posset tantum diuini grauitas quod non esset sufficiens et potens diuidere aerem ad sonandum. sicut videmus parua cor

Reparationes

pora terrestria puta atomos in acre contineri. quia non habent potentiam aerem diuidenti. conuenit enim parti aliquid quando est cum toto. quod non conuenit sibi quando accipitur ut diuisa a toto. et sic virtus vnius partis est disponens ad alteram. et illa ad alteram donec ex virtutibus partialibus colligatur virtus totius. et tunc vltima pars est complens dispositionem. omni prout procedenti vltima. et hoc ignorauit zenon. sicut patet in cauatore lapidis. Et hoc dupl. prout vel diuisum. Coniunctis. sicut in modio nulli sonare. quolibet enim granum affert virtutem sonandi modio finem quod componitur cum alio. et id quod vltime additum est complet mensuram sonantis quantitatem. et illud cum alijs educit potentiam sonandi ad actum. Diuisum vero in gurgitis cauanibus lapidem. quia vna illarum non cadit cum altera. nec remanet cum ipsa. et tamen non quolibet rodit aliquid de lapide. sed vna post aliam cadendo disponit ut aliquid de lapide separetur. et cum sufficienter dispositus est lapis tunc venit vna et tollit hoc de lapide quod dispositum fuit ad separationem. ut dicitur in principio secundi tractatus octauo libri.

¶ Sexta regula est. si sunt due virtutes separate proportionate quantum que libet moueat aliquod mobile per aliquod spacium in aliquo tempore. tunc congregatum ex illis duabus virtutibus mouebit congregatum ex illis mobilibus per idem spacium in equali tempore propter eandem proportionem totius ad totum et partis ad partem.

Queritur An regule predictae etiam sunt vere in augmentatione et alteratione. sicut in motu locali. Solo philosophi sic. quia in omni motu augmentationis est aliquid augens. aliquid quod augetur. et in aliquo tempore augetur. et finem aliquam determinatam quantitatem augens auget. et auctum augetur. Et sic est etiam in alteratione. quod tibi est alterans. alteratus et ibi est etiam quantitas intensiua forme alterabilis iuxta prius dicta. et alteratio fit in aliquo tempore determinato. Et illis suppositis dicimus quod si aliqua virtus totalis alterat aliquod totum alterabile in aliquo totali tempore finem aliquam qualitatem siue passionem tunc eadem virtus alterabit medietatem eiusdem alterati in duplo passionis in eodem tempore. Et similiter dicendum est de augmentatione. Et regule alie etiam possunt verificari in illis duobus motibus.

Et tantum de Septimo libro
physicorum. Aristotelis

Octauū libri physicorū.

Primi autē factus

fit aliquando motus. cū nō esset prius

Iste est Octauus liber physicorum Aristotelis in quo prius determinat de primo motu et primo motore. Et partitur liber iste in quatuor tractatus. In primo tractatu mouet unam questionem istam scilicet. Utrum prius motus sit perpetuus ita quod nunquam incepit nec unquam desinet naturaliter. In

secundo tractatu ponit diuisionem et dispositionem entium. In tercio ostendit quis sit prius motus ponens positiones ipsius. scilicet quod sit sempiternus siue perpetuus. In quarto agit de primo motore.

Queritur Que est questio quam prius in exordio istius libri mouet. Solo ista. Vtrum motus aliquando sit factus siue generatus. ita quod aliquod fuerit tempus preteritum in quo nullus fuit motus in aliqua parte mundi. aut etiam motus desinet siue corrumpetur aliquando in tempore futuro. ita quod nihil continget moueri omnino. eo quod prius motus non erit amplius. Aut sic est quod motus semper fuit a parte anteriori sine in tempore preterito. et semper erit in parte posteriori in tempore futuro. ita quod aliquis motus continuus sine omne tempus inest entibus que sine naturam sunt. ut immortalis et inquietus. sicut vita inest hiis que subtilis sunt sine naturam.

Queritur Utrum motus prius sit quedam vita omnibus deorsum subsistentibus. Solo. propositio illa potest dupliciter exponi. Uno modo ut sit locutio effectiua sine hunc sensum. id est motus prius causat vitam in inferioribus. et sic est vera. nec tamen philosophus videtur illum sensum intendere in textu. Alio modo potest exponi ut sit locutio formalis ita quod formaliter motus esset vita. et sic propositio non est vera si sit locutio propria. sed si sit locutio metaphorica sic est vera. et illa est intentio philosophi sine expositioem domini Alberti. quia sicut in viuis est anima cuius aeris continuus in corpus est vita. et non existente anima non est vita in animalibus. ita per similitudinem motus unus prius et inquietus est causa influens omnibus transmutabilibus priuitatem et inquietudinem per hoc quod ipse est prius motus.

Ad Cessante motu celi erit vita in omnibus viventibus. igitur prima expositio propositionis videtur falsa. Antecedens probatur. quia post resurrectionem mortuorum homines viuent. et tamen celum cuius motus ordinatur ad continuationem generationum quibus numerus completus electorum tunc non mouebitur. Solutio. stante prima expositione motus celi est quedam vita omnibus deorsum subsistentibus et viventibus vita naturalis et corruptibilis. dicente philosopho primo metaphysicorum quod necesse est hunc mundum inferiorum esse priuati rationibus superioribus ut tota eius virtus inde gubernetur sed post resurrectionem homines viuent vita nobiliori incorruptibili que nullo indiget nutrimento.

Reparationes

¶ An sit motus

*¶ An sit motus
¶ An sit motus
¶ An sit motus*

Querit *Utrum certum sit motum esse* Solo phi sic. qz omnes antiqui qui naturaliter sunt locuti affirmaverunt motum esse. quod sic ostenditur. quia ipsi dicunt mundum esse genitum et iterum corruptibilem. ita qz corruptio vnius est generatio alterius. sed impossibile est generationem et corruptionem esse nisi sit motus. quia sicut in prioribus libris ostensum est generatio et corruptio vel sunt motus vel non sunt sine motu.

Querit *Quomodo phus procedit determinando questionem de perpetuitate motus.* Solo primo ponit opiniones eorum qui dicebant motum semper esse. Secundo ponit opiniones pro parte contraria. Quo ad primum dicit qz quidam phi quanti. id est famosi posuerunt infinitos mundos. sicut Democritus et sequaces eius. et illi dicunt motum semper esse. Et ratio est. quia quandoqz per segregationem corporum atomalium vnus mundus corrumpitur in vna parte totius vniuersi. et generaretur nouus mundus in alio loco vniuersi per corruptionem corporum atomalium. et quia talis generatio et corruptio mundorum non fit sine motu. necesse est dicere qz motus semper est. Et differt ista opinio ab ea que est Aristotelis. quia ipse ponit motum perpetuari in vno mundo. et democritus in pluribus mundis.

Querit *Quomodo philosophus arguit ad partem negatiuam predicte positionis auctoritate antiquorum.* Solo sic. quia aliqui ponebant solum vnum mundum. et illum non ponebant sempiternum. erga necessario habebant dicere qz motus non esset sempiternus. Et ponit Aristoteles duos phos qui fuerunt illius opinionis scz Anaxagoram et Empedoclem. Anaxagoras dixit qz primum omnia homogenia simul immixta laterent in confuso chaos actu et essent in illo sine motu. et postea intellectu actu sine practico qui est separatus fecit hoc mixtum moueri per hoc qz disgregauit latentia in ipso. et fecit exire in apertum per hoc qz plura vnius rationis existentia dominari in aliquo vno ipsorum inceperunt. Opinio igitur Anaxagore fuit qz entia ante disgregationem quam petiit intellectus fuerunt in tempore infinito quiescentia et sine motu. et dixit ea post factionem moueri perpetue. Et sic Anaxagoras posuit tunc vnum mundum quem dixit incepisse per intellectum segregantem sic qz nunquam possent fieri plures mundi. Empedocles vero dixit mundum infinites generari et corrumpi per litem et amicitiam. Tempore enim litis fiebat disgregatio entium que finita fuerunt in quodam confuso chaos. et sic lis ex vno confuso faciebat multa per disgregationem. et hoc erat mundum generari. sed quando cessabat lis et reuertebatur vniuersalis amicitia tunc omnia iterum congregabantur et fiebat vnum confusum chaos ex omnibus. et hoc erat corrumpi mundum. Et sic Empedocles dixit entia moueri per segregatorem vel congregatorem. et in ipsis medijs dicebat entia quiescere sine motu et illis modis dicebat factionem et corruptionem mundorum infinites sibi succedere. et sic tpe amicitie elementorum non est aliquis motus.

Querit *Utrum dictum anaxagore potest aliquo modo sustineri.* Solo. simpliciter loquendo inter omnes phos

Anaxagoras
lecur
vniq
bilis
actu
lo conf
ribu
Di
soluam
sciencia
moro

Di
Sup
suppo
tus em
ficio est
pra def
bile esse
Qua n
fm locu
uentis.
le prius
tum cor
bistum
tibus q
q mobil
ad motu
possibile
esse non
incept a
fm form
ideo quo
mouet lo

Di
ex parte
Si motu
de nouo
de nouo
motus.

Octauus libri physicorum

Anaxagoras maxime concordat fidei. Quia ut inquit Alterius per intellectum segregantem intellexit intelligentiam primam. que formis idealibus agere vniuersum de occulto ad apertum. Et sic per chaos tunc deberet intelligi possibileitas rei siue nihil creabile quod vocatur est per talem intellectum separatim accipiendum hoc nihilominus errauit quod dixit entia omnia actu existere in illo confuso chaos nisi forte chaos vocauit intellectum diuinum propter eius inscrutabilitatem sicut iudicium illius intellectus de abissabile id est profundum.

Queritur Que est necessitas terminandi questionem de primo motu
Solutio quia eius consideratio non solum valere ad abstrahendam considerationem de rebus naturalibus sed etiam multum valere ad scientiam de primo principio. Quia si motus est sempiternus manifestum etiam motorem primum esse sempiternum.

Secundum capitulum

Queritur Quomodo philosophus procedit probando motum esse sempiternum
Solutio ponit unam suppositionem primo et secundo rationes
Suppositio est ista. Ante omne motum necesse est esse motum et mobile. Que suppositio manifesta est ex his que de motu data sunt tercio physicorum. motus enim est perfectio siue entelechia mobilis secundum quod mobile. Omnis enim perfectio est in eo quod perficitur secundum principia illius perfectiois. Et sic sine resumpta definitione motus quilibet confitetur quod ad hoc quod motus sit necesse est mobile esse quod illo motu mouetur qui dicitur perfectio illius secundum quemlibet motum. Quia non alteratur nisi id quod est alterabile. nec ferri potest secundum locum nisi id quod est secundum locum mobile et sic etiam de mouente. Quia motus etiam est actus mouentis. et ideo motu existente necesse est mouens esse. et sic mouens et mobile prius sunt quam motus. Sicut combustibile est prius necesse esse quam motus combustionis qui est comburi. Et per eandem rationem necesse est combustionem esse prius quam comburere. hoc autem dupliciter est. Quia in omnibus motibus qui sunt ad formam sicut sunt augmentum diminutio et alteratio oportet quod mobile sit ante motum secundum duplicem potentiam quare una est ad esse et altera ad motum. Quia non augeatur nisi quod possibile est augeri et non alteratur nisi quod possibile est alterari. et ante hanc potentiam oportuit illud quod augeatur et alteratur esse non autem est nec possibile fuit ipsum esse si ipsum esse incepit eo quod omne quod esse incepit a potentia essendi. procedit ad actum. In motu autem locali id quod est secundum formam substantialem statim operatur motum nisi fuerit prohibens. et ideo quod mouetur localiter non est primo et postea mouetur localiter sed statim mouetur localiter si nihil fuerit prohibens.

Queritur Quot rationibus probatur philosophus conclusionem principaliter intentam
Solutio duabus rationibus. Quarum prima sumitur ex parte mouentium et mobilium. et secunda ex parte temporis. Prima est ista. Si motus incepit aut ergo incepit per hoc quod mouens et mobile inceperunt de nouo. vel per hoc quod mouens et mobile semper fuerunt. et tamen motus de nouo incepit. Non potest dici primum. quia tunc ante primum motum fuisset motus. Quia mouens et mobile non inceperunt nisi per motum ex quo omne

Reparationes

Illud quod incipi per motum incipit. Scdm etiā nō potest dici. Quia si mos uens et mobile semper fuerūt et tamen nō fuit motus hoc fuit ppter aliquā causam. quia scz fuit aliqua indispositio in vno illoz vel in vtroqz et illam oportuit tolli per motū. Si uerū ante p̄mū motū fuit alius motus.

Querit Que est obiectio quā phs facit cōtra rōnem p̄dictam. **Solutio** hec duplicia sunt agentia. Quedaz sunt naturalia que sunt sine intellectu et voluntate et illa agunt ad vñ et non sunt cōtrariōz sicut ignis calore suo solum calefacit et nunq̄ infrigidat quando agit essentialē operatōnem et vix infrigidat et nunq̄ essentiali actione calefacit. Alia sunt agentia voluntaria et illa sunt actiua contrariōz sicut scientia et ratio cuius est exemplū vnus et idem medicus per suam scientiam medicinalē potest et interficere et sanare potest agere hoc vel oppositū ei⁹. Et quia p̄mū agens siue mouens est agens per intellectū et voluntatem et pure libere ideo idem existens potuit esse causa motus noui et quietis p̄cedentis. et sic non oportuit remoueri causam quietis anteq̄ inciperet motus cū eadem esset causa et quietis et motus.

Querit Quomodo phs soluit illam instantiā. **Solutio** sic. Quia dicit q̄ quodāmodo simile est et quodāmodo dissimile de agentibus potētia naturali et intellectuali. Simile quidē q̄a vtraz qz quandoqz est actiua contrariōz. Quia frigidū aliquando calefacit p̄ accidens. quando scz accipitur vt conuersum et propellens a se calidum circūstans. et ambiens ipsum et constringens in vnum locum in centro rei infrigidare quod dicit fieri per antiparistatim quomodo ventres in hyeme et vesp̄e re ppter circūstans frigus loci et temporis sunt calidiores. Quis istud sit per accidens sicut sciens per se recte considerat tamen voluntarius peccat aliquādo. quando non operatur s̄m eam sciām que est in ipso sed reueratur ab ipsa et vritur ea ad contrariū. Dissimile quidē est. Quia agens naturalis le non agit per se nisi alterum cōtrariōz. Agens autem voluntarium potest per se et directe agere verū. p̄ licet sit principaliter innatum agere vnum q̄ agere alterum. Iterū tamen in alio est simile. Quia sicut agens naturale nū q̄ agit vtrūqz oppositorum nisi diuersarum dispositionum vel intrinsecarū vel extrinsecarū. Omnibus enim similiter se habentibus semper ageret consimiliter. Ita agens voluntarium siue liberum potens agens vtrūqz cōtrariōz non agit vtrūqz sed vñ per vnam conceptionem et vna conceptōe numero manente non agit diuersa neqz erit alia causa motus manente vno nūero appetitū et p̄ceptōe s̄m sp̄z q̄ mouz appetitū diuersarū p̄ceptionū et appetitū eā ē id qd̄ occurrit in varietate ep̄is et motus perfecti p̄ corpus. Si autē renouatōnem p̄ceptionū et appetitū erit motus in tpe et a corpore.

Querit Quomodo phs confirmat solutiōnem nunc positā p̄dictē instantiē. **Solutio** sic q̄a mouens et mobile s̄m actum accepta dicuntur ad aliquid. sed ea que sunt ad aliquid necesse ē esse aliquo modo mutata. vel ad minus necesse est alterum eoz aliter se habere q̄ prius et mutari. Si igitur mouens non semper mouit s̄m actum et mobile non semper fuit motum. necesse est q̄ facta sunt mouentia et mota per transmutatōnem

Querit
agens

quia mou
elict m
tus ante

Qu
dunt mu
dunt eum
tus q̄
p̄fero ellē

Qu
hoc p̄ba
Luna
nō sunt
sic Quia
Istis su
omnes ph
p̄sile. sed
Et quia
par q̄ celum
incepsile q̄
incepsit in
cepit. Si
est intelligi
sed nunc ei
tempus fū
eadem cau
neret. ille
et postq̄

Qu
ri sed solu
mitante v
nunc term
incepsit in
plicem ope
tus q̄ veri
rum est ce
uoz que su
p̄paciēti
naturalis.

Ar
top

Octavi libri phisicoy

quia mouens aliter se habet qm mouet et sic sequeretur q ante primus motus esset mutatio prior. et si est mutatio ante primu motum tunc etiam erit motus ante primu motu qui est causa illius mutationis.

Querit An rationes iste procedunt ostendentes necessario mundu et motum non incepisse. Solutio non sed solum ostendunt mundu non incepisse per motum siue per generationem. sed non ostendunt eum non incepisse per creationem que est ex nihilo. et ergo dicit **Alexander** q **Aristoteles** dicit in libro suo de natura deorum mundum a deo esse pfecto esse creatum

Querit Quomodo probatur philosophus secunda ratione q motus est perpetuus ex parte temporis. Solutio duo. primo supponit ad hoc probandum. Primum est q prius et posterius non possunt esse nisi sit tempus. Cuius ratio est. quia prius et posterius primo sunt in re. Et in rebus non motus non sunt nisi ex hoc q tempus ponitur circa eas. Secundum est q tempus non potest esse nisi motus sit. Quia propria passio non potest esse sine suo subiecto. sed tempus est propria passio motus. Istis suppositis probatur intentioni auctoritate et ratione. Auctoritate omnium philosophorum. quia omnes philosophi deinde pro platone dicunt tempus ingentum esse hoc est nunquam incepisse. sed solus Plato genuit tempus. id est dixit tempus esse genitum. Et quia tempus est passio motus ideo etiam dixit motum incepisse quia dixit q celum incepit esse et moueri et tempus incepit esse cum illo et hec dixit incepisse a primo opifice. Ratione sic probatur. Quia si tempus incepit tunc incepit in ipso nunc sed non potest incipere in ipso nunc. ergo tempus non incepit. Quinimo probatur. Quia sicut in quarto huius dictum est impossibile est intelligere tempus nisi per intellectum eius quod est nunc siue instans. sed nunc est finis preteriti. ergo ante ipsum est tempus preteritum. ergo ante tempus fuit tempus quod est impossibile. ergo tempus non incepit. Et ex eadem causa nunquam desinet. Quia si desineret in aliquo nunc ultimo desineret. illud autem nunc erit initium futuri quod est post ipsum. ergo tempus erit postquam desuerit quod est impossibile. ergo tempus nunquam desinet.

Querit Utrum ratio ista concludit simpliciter. Solutio Aliter non. Quia non omne nunc est finis preteriti et initium futuri. sed solum hoc verum est de nunc continuante. sed non est verum de nunc iniciente vel terminante. Quia nunc iniciens non habet ante se tempus. et nunc terminans non habet post se tempus. et ergo solum probatur q mundus non incepit in tempore siue per motum. sed non improbat quin incepit per simplicem operationem prime cause cum nunc initiali tempus. Et sic dicit **Alexander** q veritas in hac materia est q omnia sunt simul creata et q tempus coeternum est celo et eius motui et a motu celi fit motus materie actiuorum et passiuorum que sunt generabilia et corruptibilia et hanc sententiam confirmat multum peripatetici eo q ipsa stat tam finem religionem legis quam finem finem philosophie naturalis.

Ad Si mundus naturaliter non incepit. ergo male dicit philosophus primo topicorum q est plenius neutrum an mundus sit eternum vel non. Solum

Reparationes

non valet p̄na. Quia non est pbleuma neutrū verū mundas incepit natus
rati transmutatione vel non sed est pbleuma neutrū an. sim pliciter ince
pit vel non stando in lumine nature.

Ans Et esset aliquod nunc intrans tunc ante hoc nihil esset sed ante di
cit tempus ergo ante p̄mū nunc est tempus Solutio ante acci
pitur dupliciter. Uno modo affirmatiue et sic dicim⁹ q̄ petrus venit ante
paulū id est in tempe ante paulū. Alio mō accipit ante negatiue. et hoc mō
ponit in definitōe nunc initalis qd̄ est p̄ncipiū totius t̄pis.

Querit Quomodo p̄s manifestat errorem empedoclis et anax
ra. Solutio q̄a ambo ficticie loquuti sunt. Quia illi
loquuntur ficticie qui de naturalibus assumunt aliqua que non sunt per se
vel magis apparentia q̄ sua opposita nec sunt ex per se notis aut p̄babilib⁹
deducta sed manifestū est q̄ non est per se notū q̄ mundus est aliqñ faci⁹
de nouo nec ex p̄babilibus deduci potest oppositū. vñ Empe. ponebat lītē
regnare vno tempore. et amicitiaz alio tpe et res tenere vtrūq̄ posuit suo tē
pore mouere. hanc quidem congregando illā aut disgregando. et t̄pib⁹ mē
dijsoia esse in quiete. et istud supposebat p̄pter hoc q̄ vicissitudo amicitie et
litis p̄ncipia entū sunt quoz diuinū p̄dicto modo sibi succedit tanq̄ nos
tum et tanq̄ p̄ncipiū cur⁹ non est querenda aliqua causa. Similiter Ana
ragoras ponens vñ p̄mū p̄ncipiū scz intellectum diuinū dixit sine rōne
illū aliqñ mouere et agere cum ab eterno nihil fecisset. et hoc etiā ficticiū ē.
Quia non potuit reddere rōnem quare intellectus agens expectauit tem
pus infinitū. et postea mouit plus in quodam tempore q̄ in alio mouit nisi
quia intellectus agens p̄ncipiū est. et ideo non debet queri causa actionis ei⁹
Quia p̄ncipia non habent causas.

Querit Quō p̄s compatistas duas opiniones empedoclis et
anaxagore Solutio sic quia cōuenientius loquutus ē
empe. q̄ anaxa. Quia anaxa. dixit duo contra ordinē nature. Prīmū est q̄
ipe dixit mixtū in infinito tpe quiescisse in confuso chaos. et postea cū exiit
necessario esse distinctū per generatōnem factam ab intellectu agente. hoc au
tem non est fin exigentiā alicuius forme naturalis. Quia si mixtū natu
raliter quiescisset tempore infinito. tunc non exiit in esse distinctū in gene
ratis nisi per violentiam tempus aut motus violenti est parū. ergo nō res
manebit generatio tempore infinito quod est contra positōnem suam. Et
sic patet q̄ nulla est rō ordinis inf. m̄ t̄pis quietis ad infinitum temp⁹ mo
tus. Quia nulla forma naturalis permittit talem rōnem ordinis natura
lis ad violentiū. Scdm qd̄ est contra ordinem nature est si dicat vtrūq̄ esse
naturale tunc tamē erit aliqua causa differentie quare intellectus agens p̄
mo in infinito tpe quiescit. et postea in infinito tpe agebat. Nulla autē ab ana
rago. hui⁹ differentie causa assignat quare nunc egit intellectus et nō prius
si autē dicat q̄ nulla est ratio ordinis in talibus. tunc non est opus nature.
Quia actio nature est ordinata.

Querit Quomodo ostendit p̄s q̄ opus nature est ordinatum
Solutio quia id quod sic ordine nature vel h̄z se s̄it

*Ita anaxa
p̄p̄t*

semper
ter fer
simon
ram i
nis et
sum ob
quid d
quam
docles
quādo
ter in h
q̄ illa
re et lu
pus in
pedoc
dicit q
q̄ hoc
sani et

Qu
nalis. s
p̄muni
aut p
ctus ca
ab En
muni
amici
re. Et
ciam et
mara v
cicia et
gūt in
to vñ
signare
morus
q̄ temp
quētes
ta sunt
re sic est
ereoz q
Qu
cum et
perpetu

Octauū libri phisicorū

semper et non aliquando quidem sic et aliquando aliter. ut ignis naturaliter fertur sursum. et non fertur sursum aliquando. aliquando vero non. Aut si non est semper vno modo tunc habet rationem differentie et causarum determinatam in natura. et non est diuersitas illa sine ratione. sicut patet de periodo generationis et corruptionis. que causam differentie accipit in accessu generantis et recessu in obliquo circulo. Et sic patet quod ambo male dixerunt. sed Empedocles aliquid dignius dixit quam Anaxagoras. Et quicunque aliter dixit quam anaxagoras et alii quam causam differentie temporis motus et quietis assignauit. Dixit enim Empedocles quod sicut ignis semper sursum fertur et aliquid quidem fertur sursum et aliquid quando non propter ordinem sue nature quo necessario mouetur sursum. ita se habet in hoc quod totum vniuersum in parte temporis quiescit et in parte temporis mouetur quod illa vicissitudo habet iam aliquam ordinatorem. eo quod amicitie est congregare et lites disgregare. Anaxagoras autem dixit quod nulla est causa quietis per se ipsum infinitum neque exitus rerum in esse nisi intellectus agens. sed tamen Empedocles etiam peccauit. quod nihil addidit probationis in dicto suo. Quicquid dicit quod amicitia quodam tempore congregat. et lites quodam tempore disgregat. oportet quod hoc non solum dicat et affirmet simplici assertionem. sed oportet quod dicat causam et non sic preteritus simplici dicto

Queritur. Quomodo Empedocles stabilivit dictum suum. Solutio philosophi. dixit istud esse principium et dignitatem que est per se nota et irrationalis. sed istud falsum est. quod si esset dignitas. quilibet presentetur in eam. quia primis animi perceptio est quam quisque probat auditum. et ergo oportet quod aut per viam sensus probaretur quod sic est ut dicit per inductionem. aut per viam intellectus causam offert per quam demonstraretur quod sic est. Nec autem que posita sunt ab Empedocle. scilicet amicitia et lites non sunt cause. quod definitio et esse amicitie et inimicie non est in hoc quod congregat vel disgregat res in toto vniuerso. Sed amicitie est quedam congregare et inimicie quedam disgregare et dispergere. Et ergo oportuit Empedocle. specificasse que entia congregantur per amicitiam et que disperguntur per inimiciam. et verum rationalia vel irrationalia animata vel inanimata. videmus enim amicitiam non esse nisi rationalium. Amicitia enim apud nos proprie loquendo est quod congregat homines. et lites qua sunt contra inimicia se inuicem. et quod est in hominibus supponit etiam sic esse in toto vniuerso. eo quod in quibusdam entibus sic est. et ergo oportuit Empedocle. assignare causas quare sic fieret in toto vniuerso. Et similiter quod dixit tempus motus et quietis esse equale indigebat ratione. quia videmus in hominibus quod tempus amicitie non necessario equatur tempori lites. Et sic videtur quod loquens quietes tam contra anaxagoram quam contra Empedocle. non recte opinatur quod ista dicta sunt principia quorum non oportet querere rationem. ideo quia in omni tempore sic est quod est motus. aut sic est quod est quies. perpetuorum autem non est causa et eorum que semper sunt non est querenda causa

Queritur. Utrum isti philosophi in hoc recte dixerunt quod perpetuorum non est causa. Solutio philosophi in quibusdam est hoc recte dictum et in quibusdam non. Primum patet quod conclusiones mathematice sunt perpetue et semper. et tamen habent causas. quia premissae sunt cause conclu-

Reparationes

tionis. Exemplum est ut hec conclusio. triangulus rectilineus habet tres angulos equales duobus rectis. est perpetua. et tamen eius est aliqua causa quam demonstratur. Sed perpetuorum que sunt principia prima ad que non habetur via demonstratio non est aliqua causa. quia si omnis rei esset aliqua causa tunc recurret in infinitum in causis. ergo etiam est standum in aliqua prima causa que est deus etiam precedens mundum. hoc autem quod isti philosophi dicunt non est tale quod non habeat ante se causam. ideo male fecerunt non reddendo causam.

Ad Perpetuum nihil habet ante se. ergo non habet causam. ergo si mundus est perpetuus non habet ante se deum. Solo. licet perpetuum non habet ante se causam secundum tempus. tamen bene secundum naturam. sicut Augustinus de hoc dat simile dicens. si pes ab eterno steteret in pulvere tunc ab eterno esset vestigium in eo. et tamen pes esset causa efficiens talis vestigii.

Queritur Quomodo anaxagoras. non potuit assignare causam quare aliquando motus fuit et non semper. cum tamen ipse posuerit intellectum agentem facere motum. Solo. alteri. ex eo quia ipse posuerit intellectum agentem mouere per naturam. et non per voluntatem. et ergo non potuit assignare causam quare aliquando mouit et non semper. veritas tamen est quod intellectus agens mouet ex voluntate eterna. et sic veritas est quod nullum tempus erat ante motum. neque erit aliquod tempus in futuro in quo nullus futurus sit motus.

Queritur Quot rationibus probatur philosophus quod motus incepit et non semper fuit. Solo. tribus rationibus. Prima est. nullum finitum et terminatum est perpetuum. sed omnis motus siue mutatio est finita. ergo nulla est perpetua. Maior probatur. quia perpetuum appellatur quod caret termino. Minor probatur. quia omnis motus. ut in fine septimi dicitur est de quodam determinato in quodam determinato. ex quo contraria inter que sunt motus sunt fines eorum. Et quia minor videtur habere dubitationem in motu circulari qui est ab eodem in idem. ergo probat in illo motu dicens. impossibile est fieri quod impossibile est factum esse. et impossibile est moueri quod impossibile est motum esse. sed impossibile est aliquid infinitum motum esse. quia si esset motum tunc haberet terminum motus. sed in finitum caret termino. ergo impossibile est aliquid moueri in infinitum.

¶ Secunda ratio est. eadem est ratio de toto vniuerso et de quocunque particulari mobili. eo quod totum et pars debent proportionari. sed videmus de quolibet particulari mobili ut de aere et aqua quod moueantur cum prius quiescebant. ergo ita videbitur esse de toto vniuerso. Et fit ista ratio contra hoc quod dictum est prius et probatum si motus incepit de nouo tunc tamen ex parte mouentis quod etiam ex parte eius quod mouetur necesse est alium motum prius fuisse. vult enim quod hoc non videtur verum in animatis. que incipiunt de nouo moueri. cum tamen prius neque secundum totum neque secundum partem mouebantur.

¶ Tercia ratio que est confirmatio prioris est sicut est in microcosmo. id est

Octauū libri physicorū.

minori mūdo. ita erit in macrocosmo. id est in maiori mūdo. sed sic est q̄ in
minori mūdo puta animali incipit de nouo motus absq̄ eo q̄ precedat ali
us motus in motore vel in mobili qui disponat mobile ad hoc q̄ moueat
igitur sic erit in maiori mundo. Vt notat probatur. quia videmus in nobis
q̄ nullo existente motu in somno subito expergefacti libere mouemur p̄ vo
luntatem nostram. et sic fit in nobis motus non ab aliquo extrinseco nos
mouente. sed ex nobis ipsis. sicut si aliquis ambulat sine vtilitate ita q̄ so
lum vult ambulare. Si igitur istud est in paruo animali. puta in homine.
erit multo magis in maiori mūdo vel in illo p̄muni chaos confuso quod po
nebat Anaxagoras.

Querit Quare homo a philosopho appellatur minor mūd?
Sed dominus Albertus. rhetorice et per similitudines
loquendo animal et precipue homo dicitur minor mundus. q̄ sicut in mū
do maiori sunt motores t̄m. et sunt motores moti et motum t̄m. et est que
dam motuum contrarietas in quantum vnus est ab oriente in occidens. et
alius e contra ab occidente in orientem. ita etiam est in homine. quia in eo est
primus motor qui est intellectus. et sunt in eo motores moti. sicut phanta
sia et appetitus et virtutes motiue que sunt in neruis et musculis et calor na
turalis. et est in eo motum tantū sicut corpus vel corporis membra. et mo
tores inferiores habent motus proprios contra motus superiores. vt in ter
cio de anima dicitur. quia sensualitas mouetur contra imperium rationis
nonnunq̄. sicut hoc culter manifestum est. Et per eandem euangelicaz pau
lum dicitur. Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi me
tis mee. Et sic etiam inuenitur in mundo maiori motus obuius motui p̄
mi mobilis. Et sic illud quod fit in paruo mundo videtur etiam debere fieri
in magno mundo. et si in magno fit tunc videtur etiam fieri in infinito.
quod ponit Anaxagoras materiale principium. quia sc̄ componitur ex in
finitis sicut ipse idem dixit. Et ita etiam intellectus incipit mouere et in fin
tum moueri ita q̄ ante illum motum non fuit preexistens. Et si hanc ex
positionem rectus adducitur quod dictum est. Alij etiam vt inquit do
minus Albertus magnus dicunt hominem esse microcosmum. id est mi
nozem mundum ex parte corporis. Quia in homine sunt omnia naturalia
mundi. quia elementa secundum essentiam sunt in ipso homine quo ad es
se primum elementorum. et est in eo etiam similitudo commixtorum in cō
mixture elementorum ad humores constituendos. et similitudo complex
ionatorum in complexione. et etiam similitudo compositorum ex diuersis
in compositione organica sui corporis. Et parte vero anime homo etiam
viuit. sentit. ratiocinatur. et intelligit. et hoc modo Gregorius magnus vo
cat hominem mundum. quia ipse participat cum omnibus creaturis mū
di a deo creatis. quia participat homo cum entibus in esse. cum viuentibus
in viuere. cum sentientibus in sentire. et cum intelligentibus in intelligere. Et
quāuis ista omnia que dicta sunt vera sunt tamen nihil faciunt ad propo
situm sed prima expositio. vt dicit dominus Albertus

Reparationes

Querit An phis soluit istas rōnes p ordinem. Solo. p. mā rōnem sic soluit Est duplex motus. vnus est qui est de pterario in pterarium. et talis non potest esse ppetuus. qz habet terminos extremos. scz illa pteraria. et si fiat reuersio siue reflectio tñ ille motus reuerſionis nō est vnus et ptiuus cū priori motu. sicut posterius patebit vbi de terminabit de motu reflecto. Un dicit phis q aliquis tene potest dubitare vtrū motus de pterario in pterarium et contra reflecti sint vnus motus nūmero et ptiuus vel alius semp motus. Cuius est exemplum. vtrū vnus et eiusdem choide sit semper vnus sonus aut semper sit alius eodē mō se habente pcutiente seu mouente. Manifestū enī est q cū pcutitur vna et eadē chorda numero in motu q ipsa sonando dat ictum ad vtrumqz latus. hoc est a dextris et sinistris quādo vno mō est tensa. et tūc ppter vni pcutiens et vni pcutsum potest dubitari vtrum vnus sit sonus. et manifestū est q non sed ictus potius erant ptiuū et tempore nō interrupti si pcutiens chordaz ptiuue pcuterit et nihil interponat. Et hui⁹ adaptatio ad ppositū est q materia que est vna pterarioz est sicut chorda pcutsa. et allatio generātis in obliquo circulo est sicut ptiuue pcutiens nihil de tpe interponens. et vicissitudo materie inter pteraria est sicut ictus soni datus ex motu a dextris et sinistris. et ideo licet motus talis nō sit vnus numero. cum tota natura sit sicut vnus monochordus vnus musici ptiuue pcutsum et cantus est idem eo q generatio vnus est corruptio alterius et contra. Quicquid tñ de isto motu sit qui est inter pteraria nihil tñ phitet quin sit alius quidam motus qui nō est inter pteraria. sed ab eodem in idem. qui vnus et idem numero exiēs sit ppetuus. qui est sicut manus ptiuue pcutiens monochordus. et hoc erit manifestū ex his que inferius dicent. ¶ Sed diceret ptra predicta. nihil mouet ad impossibile sicut in rōne assumptum fuit. sed impossibile est motum infinitū esse factum. igitur videt q nullus sit mot⁹ talis Solo. motus aliquis dupliciter dicitur esse infinitus. Vno mō qz cōmensuratur infinito spacio. et sic nō potest esse aliquis motus infinitus completus. qz phis. p. bar pmo de celo nullū esse spaciū hoc mō infinitum. Alio mō dicitur motus infinitus fm duratiōem. et talis potest fieri in mobili finito et spacio finito. et talis est motus celi qui est infinitus fm successiōē suaz. reuoluciōis. qz uis quelibet reuolutio sit finita. et hoc inferius magis patebit.

Querit An phis soluit secūdam rōnem Solo sic. quia nō est inconueniens q aliquid de nouo moueatur postquā p. quiescebat si moueatur de nouo per hoc q sibi mouens extrinsecum applicatur per alium priorem motum. sed inconueniens esset si de nouo moueretur cum ante nullus esset motus nec in se nec simpliciter. ¶ Et pro vltiori declaratione solutionis considerandum est q illa que mouentur sunt duplicia. Quedam enī sunt que mouentur a motore extrinseco. et qdā que mouentur ab intrinseco. ¶ Autem illa que mouentur a motore extrinseco non moueantur. est triplex causa. Prima causa est absentia motoris. Secūda vero est distantia et a mobili. aut presentia impedimenti motus in motore vel mobili vel in vtroqz istorum et oppositis de causis mouentur

Er isto
omni
eius
sunt ele
pides
mouet
eclius
uer seip
que mo
tus mo
tus mo
mouet
na. et
dem si
disicu

M

tus est
re aliqu
eleat qu
res sem
mum el
centru
bitatio
quedam
dam al
lum et
per mo
in loque

Qu

tur ab
ter vide
ipsum n
microc
motus
moueri.
plus ne
gentiar
quens.
ille indig
vltimus
fallum e

Octauū libri physicorū

Et isto modo mouentur naturalia postquam prius non mouebantur. qz omnia naturalia mouentur a generante presente et non distante aut per accidens a remouente prohibens. sicut mouentur omnia simplicia corpora q sunt elementa. et quedam etiam commixta que non sunt animata. sicut lapides et metalla. et omnia ista habent motores extrinsecos. talis autem nō mouet nisi motus fuerit ab alio. et ergo si omnia essent talia. tunc esset processus in infinitum. et ergo oportet qz stetur in aliquo primo motore qui mouet seipsum et non mouetur ab aliqua virtute extrinseca. Naturalia vero que mouentur a motore extrinseco non mouentur nisi precedat alius motus motum eorum. et sic non habet instantiam hoc quod dictum est si motus incepisset absolute. qz motus esset ante primum motum. hec enim omnia mouentur a generantibus vel remouentibus impedimenta motum prohibentia. et illa generantia et remouentia impedimenta etiam remouentur. et tamen dem ita illud in primo motu qui accessu et recessu mouet omnia huiusmodi. sic sicut potest patebit.

Querit Que est questio quas philosophus mouet in hoc loco
Solutio. est ista. Si primus motor est ille cuius motus est perpetuus. et ipse mouet omnes motores extrinsecos motu suo quas re aliquid talium motorum a motore extrinseco mouetur quandoqz et qui esset quandoqz. cum tamen motor primus qui mouet omnes illos motores semper moueat. **Solutio.** hec ratio nihil facit contra dicentes motus primum esse perpetuum. sed potius inuenit vnam communem dubitationes dubitatio est quare quedam semper mouentur sicut faciunt corpora celestia. et quedam semper quiescant. sicut centrum totius sphere quod est terra. et quedam aliquando mouentur et aliquando quiescunt. sicut intermedia inter celum et terram. cum tamen motor primus qui mouet omnes motores semper moueat et semper moueatur. Et hec presens questio ad longū soluitur in sequenti tractatu.

Querit Quomodo soluit philosophus tertiam rationem in qua ratione dictum fuit qz animal aliquando de nouo mouetur absqz eo qz motum ab extrinseco moueat. in quantum videlicet oculari ter videmus qz animal quiescens prius post hoc vadit ita qz nihil exterius ipsum mouere videtur **Solutio** est qz falsum est quod assumitur. quia in microcosmo. id est in minori mūdo non incipit motus nisi precedat etiam motus alius. Quia manifestum est semper in animali aliquid naturalium moueri. sicut calor naturalis qui semper agit viuente animali. et calore amplius non agente inducitur mors. Calor autem talis multarum est indigentiarum causa. sicut famis. sitis. loci calidioris vel frigidioris motus vel quietis. vel fortientorum. vel extinguentium. vel refrigerantium ipsum. et ille indigens mouet phantasiam et appetitum animalis. et appetitus ille vterius mouet animal ut finem locum moueatur. et ideo quo ad hoc patet qz falsum est qz talia non habent motorem extrinsecum qui moueat ea. Quia

Reparationes

animal mouetur ab aere continente ipsum in quo sunt omnes qualitates celestium corporum et aliorum contingentium animalia. et ideo aer sic alteratus alterat corpora. et ille alterationes mouent appetitum in animalibus et intellectum practicum in hominibus.

¶ Sed dices. supra dictum est quod animalia habent intra se principium sui motus quod est anima. ergo videtur quod non moueantur ab aliquo extrinseco. Ad quod responderi philosophus quod animal non mouet seipsum motore sibi intrinseco finem omnem motum. sed tantum finem motum qui est finem locum. et ergo nihil prohibet cum dicimus animal moueri a seipso finem locum. quin moueatur multis motibus ab extrinseco circūdante. qui non sunt finem locum. et sic verum est quod ipsum animal non est causa illius motus quo ipsum mouetur a calore naturali vel ab extrinseco circūdante aere. sed potius motum est ab ipsis. et continens vel aer est causa motus illius. sed cum motus est illo motu tunc ulterius mouetur ab appetitu ad motum processiuum finem locum. quod precedit isti alij motus de quibus est dictum.

Queritur Quomodo differunt isti motus qui sunt in animalibus et quibus animal mouetur. Solutio philosophi. quia quosdam illorum necessarium est intellectu in hominibus aut appetitu in aliis mouere. illum autem totum animal mouere. Quia intellectus et appetitus motus illis prioribus motibus qui non sunt processiuus consequenter mouent totum animal motu processiuo. et talis duplex motus contingit circa somnum et vigiliam. Quia somnus est perfectissimus quies quae potest habere animal. et vigilia perfectissimus motus. Somnus enim est cum neque vnus motus sensibilis insit. quia a nulla potentiarum sensitiuarum in somno mouetur. quia in somno intenduntur vires naturales et operantur in loco digestionis circa cibum a quo cibo resolutus vapor reflectitur et humectat membra unde sensus oriuntur et motus. sicut cerebrum et cor. et tunc animi mobilitantur omnes sensus et virtutes. et ab illo surgunt animalia vigilantia iterum cum digeratur humidum illud et redit ad cor et cerebrum calor naturalis et expanditur in organa sensus et motus. et haec est vigilia. sic igitur videmus quomodo animal mouetur diuersis motibus.

Arguitur Nos videmus hominem quandoque se mouere. ita quod nihil exteriorum moueat eum. igitur hoc quod dictum est videtur falsum esse. Probat. quia si aliquis moueatur non ex indigentia sed solum ut ostendat se posse ire et non ut querit aliquid in loco ad quem mouetur. Solutio domini Alberti. hoc est impossibile quod motus localis animalis fiat sine conceptione aliqua. quia nunquam fit motus sine notificatione alia facta a conceptu. et ideo nouus motus exigit nouum conceptum. ergo virtus concipiens mouetur et disponitur antequam moueatur. Est cum conceptio quedam quod aliquis velit ostendere se posse ambulare. Et ita manifestum est quod nullus fieret motus nisi poneretur motus processiuus.

Arguitur Appetitus intellectus est immaterialis. ergo non potest moueri per celum. Consequentia manifesta.

Octauus libri phisicoꝝ

est quia motus celi est materialis. Solutio appetitus intellectus non mouetur per se a celo sed solus per accidens et inclinatus. sed appetitus sensitivus qui est materialis per se mouetur a celo et sic motum animalis prececedit alius motus.

Queris Verum simpliciter verum est quod mundus sit perpetuus. Solutio non quia mundus est a deo creatus sicut Genesis primo dicitur. In principio creauit deus celum et terras etc. Sed probationes philosophi ad hoc tendunt quod mundus non incepit naturaliter et hoc conceditur tanquam verum. Unde dicit dominus Albertus. qui credit Aristotelem fuisse deum debet credere quod nunquam errauit qui vero credit eum fuisse hominem credit eum errare potuisse sicut et nos. et sic rationes philosophi non sequuntur hoc modo quo inducuntur nisi quibusdam suppositis quorum vnum est quod non incepit aliquid nisi per mutationem physicam et etiam quod nihil incepit nisi in tempore et tamen qui subtiliter intelligit Aristotelem bene scit quod philosophus nunquam illa duo probauit que tamen supposuit et si voluisset probasse non habuisset ad hoc viam. Et ita positis opinionibus de perpetuitate mundi diuersorum philosophorum concludit dominus Albertus in vltima digressionis istius materie sic nam fides catholica est quod mundus semel incepit et semel desinet finem aliquid et non simpliciter quod non semper celum mouebit.

Secundus tractatus

Queris Quid philosophus vult ostendere in isto secundo tractatu. Solutio. conditiones primi motoris et primi motus que sunt quod primus motus est sempiternus et primum mouens immobile et perpetuum et vnum. Et ergo dicit philosophus quod principium considerationis faciende in hoc tractatu est a dubitatione posita in precedenti tractatu que fuit quare quedam eorum que sunt aliquando mouentur et aliquando quiescunt et ponit diuisiones omnium que sunt finem quod ad motum et quiescem possent comparari.

Queris Qui sunt illi quinque modi entium finem philosophum. Solutio. Primus est quod omnia que sunt semper necessarium est quiescere sicut dixit Zeno. Secundus est quod omnia necesse est moueri sicut dixit Erastus. Tercius modus est quod necesse est alia quiescere et alia moueri sicut dixit Pythagoras scilicet quod celum quiescit et terra mouetur. Et iste tercius modus diuersificatur vltimus. Quia si quedam mouentur et quedam quiescunt tunc vel sic est quod ea que quiescunt semper quiescunt et ea que mouentur semper mouentur. Aut sic quod omnia que sunt a prima nata sunt ad vtrumque scilicet quod desinant et quod moueant et aliqui moueant et aliqui desinant et nihil est quod semper et primum moueat et primum desinat sicut dixerunt Empedocles et Anaxagoras.

Reparationes

Ultimum vero membrum quod solum verum est istud est. q. quedam sunt que semper sunt mobilia et mota. Alia sunt semper immobilia et nunquam mota. Alia vero sunt que aliquando sunt mota et aliquando quiescentia. Et possunt isti modi summarie ad septem modos reduci. ut dicit dominus albertus. Quorum primus est. q. omnia semper quiescunt. sicut dixit Xenocritus. Secundus modus est q. omnia semper moventur. sicut dixit Pythagoras. Et iste tertius modus diversificatur quia si quedam moventur et quedam quiescunt tunc vel sic est Quartus q. omnia moventur quandoque et quiescunt quandoque. sicut dixerunt Anaxagoras et Empedocles. Quintus modus est. q. non omnia sed quedam quandoque moventur et quandoque quiescunt. Sextus modus est. ut quedam quiescant semper. et alia moveantur et quiescant quandoque. Septimus modus est. ut sint tres modi simul in diversitate entium. scilicet q. quedam semper moventur quedam semper quiescant et quedam moventur quandoque et quiescant. Et declaratio istius ultimi modi valet ad declarationem dubitationum que sunt de inceptione motus.

Queritur. Quomodo philosophus reprobat primum modum entium. Solo tripliciter. Primo quia non est disputandum contra eum qui indiget sensu. sed dicens omnia quiescere indiget sensu. ergo non est contra eum disputandum. Maior est philosophi primo thopicozum dicentis q. non est disputandum contra positiones circa quas dubitans indiget sensu vel pena. Minor probatur. quia motum esse cuiuslibet ad sensum est manifestum. et ergo dicit philosophus q. infirmitas quedam intellectus est in rebus naturalibus dicere omnia quiescere et ad hoc rationem querere. Secundo improbat sic. quia dicens omnia semper quiescere non solum destruit scientiam naturalem sed omnes artes. Quod sic ostenditur quia omnes scientie mathematice et alie sunt quendam modum utuntur motu si sunt scientie de entibus secundum que sunt entia. quia entia vel sunt in rebus mobilibus vel relata ad motum. si ergo dubitatur de motu dubitabitur de principijs motus. et sic dubitatur de omnibus entibus tam physicis que vere moventur quam mathematicis que secundum esse sunt in his que moventur quod etiam divinis que ad motum referuntur. nihil igitur scibile relinquit de motu dubitans. Tercio sicut non pertinet ad scientias doctrinales que sunt mathematice disputare contra negantes sua principia. ita non pertinet ad aliquem artificem. sed negans motum omnino negat principium istius scientie. igitur non oportet opinionem talem refellere. Minor probatur. quia principium in physicis suppositum est q. natura est principium motus.

Ad Contra primam rationem sic. non semper standum est iudicio sensus in sensibilibus. igitur prima ratio est falsa. Antecedens patet. quia sensus nonnunquam errat. quia indicat quandoque soles bipedatis quantitates esse. maior tota terra solo. sensus non errat circa suum sensibile. ut in seculo de anima dicitur quando est debere sibi presentati et indeterminata distantia. sol vero nimium distat a visu. et ideo non indicat tantum a visu esse.

Octauū libri phisicorū

Querit Quomodo phs improbat scdm membrū qđ fuit op^{is} Eracti dicentis oīa semper moueri. Solutio sic tēra negantes pncipia non est disputandū in particulari scientia sed negātes quierē fere tm negant in phia naturali sicut qui negant morū eo q natura est pncipiū z causa mouendi z quiescendi. igit nō est disputandū cōtra tales. Dicit autē fere quia minus incōueniens est negare quierē q mos tum eo q quies est pūario motus que nō est adeo manifesta sicut habitus enā motus est passio rerū naturalū sed passio vnū est de pncipijs incōplexis scie ex quo in qualiter scientia sunt tria pncipia quorū vnū est passio.

Querit Que est cauillatio qua Eractus palliat suā opinionē. Solutio phs hec ipse dicit omīa semper moueri. z nō hīl quiescere sed motus quorundam latet nos fm sensum eo q paulatim mouent z non percipit motus eorū nisi post erates multorū hōim. Sed isti cauillationi nō est difficile contradicere quia ipi nō distinguūt quali motu oīa moueant semper. manifestū autē est de quibusdam motibus q nō semp fiunt sicut patet de motibus grauiū z leuiūz. z ideo phs volens perfecte soluere cauillationē ostendit inductiue in similitū motū generibz q nō oīa semper mouent.

Querit Quō phs ostendit hoc primo in motu augmentatiōis z diminutiōis. Solutio sic qđ nō est possibile vt aliquid augeat vel diminuat continue sed potius est mediū tempus inter statū augmenti z inceptiōnem diminutiōis. Quia non oportet si aliquid augeatur in aliquo totali tempore q etiam augeatur pro qualiter parte illius temporis licet non sentiat augmentū in partibz temporis factum qđ vt tacitū fuit est aliqd tempus status inter augmentū z diminutiōnem. et sic tempus infancie z iuuentutis datus augmento z tempus etatis virilis statui. Et tempus senectutis z senij vt in pluribz datus diminutiōis. sic q in senectute fit diminutio virtutis z nō substantie. In senio vero diminutio virtutis. Et pbat phs istud per tria signa. Prīmū est de guttis cauantibz conferentibz siue perforantibz lapidei vel aliam rem que nata est cauari vel conterī. nō em est necessariū si gutta in aliquoto tempore tantum effodit de lapide vel si planta tantū perforat de lapide. verbigra in tribz annis q medietate fouee effodiat i medietate tps z terciā i terciā pte tps. et millesimā in millesima qđ si sic pringeret cū diuisio vadat in infinitū i fouea qritate tps qđ ē hoc mō infinitū tūc in qlibet minima aliqd effoderet. z h nō ē verū. Quia ptes huiusmodi sunt solū in cōtinuo et in tpe in potencia ideo nō sequit tot gutte qđ in toto tpe fouee cadere pūt moueāt partē lapidis vt separet a lapide z fiat fouea q pars terciā vel aliqā in terciā pte temporis aliquotā reddat partē fouee. Quia forte ps in vno tpe aliqd radit de lapide vt fieri possit fouea vel pars fouee. Quia z si qđ de lapide remotū est sit quāritas que diuidi potest in plurima z infinita tamē nulla earum partū seorsum z diuisim remota est a parte guttarū pcedentiū sed potius pcedentes disponūt z simul fecerunt aliquid separabile quod ad vltimam guttā que in actu est respectu pcedentiū totū simul separātū est sicut i septio

Reparationes

libro dictū fuit. Et eodē modo est in diminutione. et ergo si aliquid diminuat
nō est necesse q̄ in toto tempore sue diminutionis continue aliquid abeat ab
ipso sed q̄ vltimo dispositū est totū simul abit ab ipso qd̄ est diuisibile alis
oporteret q̄ in infinitū diuideret cum partes tpis potētia sunt infinite si in
qualiter parte et partis pte tpis diminuetur vlt̄ augetur. Scdm̄ signū huius
p̄mo simile preter hoc q̄ gutte cauantes lapidem non sunt simul. est in tra
ctu nautis ibi em̄ vnus solus non potest trahere nauis. sed solus disponit ad
tractionem. sed duo vel tres simul trahunt. Tercū signū est de lignis que
secundum lapidem q̄ sub lapide plantatur lignū. hoc autē nō fit in principio
sed in fine. ergo qd̄ auget non toto tpe auget. nec qd̄ diminuitur toto tempo
re diminuitur.

Querit̄ Quomodo p̄hus probat idem in alteratōe. Solutō
tribus rōnibus. Prima est. Illud non alteratur cō
tinue quod quādoq̄ alteratur et quādoq̄ non in partibus. sed sic est q̄ m̄
totiens fit alteratio velociter in multis partibus simul. igitur id quod alte
ratur non alteratur continue in qualiter parte diuisibilis temporis. Vnde
nō p̄batur q̄ alterans quādoq̄ disponit id quod alteratū est. et quando
est vltimo dispositum tunc in partibus pluribus introducit formā simul.
sicut fit in condensatōe vel congelatōe aque in qua p̄mū disponit aqua
ad congelatōnem in suis partibus. et postea simul introducit in easdem
congelario.

Ar̄ Motus alteratōnis est successiuus. q̄ sequit̄ q̄ nō cōtingit totam
aquā simul cōgelari. Solutō totā aquā sic cōgelari pōt̄ intelligi
dupliciter. Vno modo sic q̄ talis congelario non fiat successiue et sic falsum
est sicut dicit̄ in libro de sensu et sensato. Alio modo intelligitur aquam s̄
mul cōgelari quo ad partes alterabiles ita q̄ non congelat̄ vna pars p̄us
alia posterius. sed simul congelantur in diuisibili tempore et sic concedimus
totam aquam simul cōgelari.

¶ Secūda ratio ad idem est. Omnis motus requirit determinatū ter/
minū. quo habito cessat talis motus. ergo non potest aliquid continue alte/
rari. Antecedens est manifestū. quia est de contrariis in contrariū que neces/
sario sunt determinata. Et cum aliquis infirmat̄ et mouetur motu sanatio
nis ad sanitatem necesse est esse tempus determinatū in quo sanabitur ita
q̄ non potest hoc temp⁹ diuidi in partes indiuiduas sic q̄ pars sanitatis
fiat in vno indiuisibili et alia pars in alia parte temporis indiuisibili. sed po
tius postq̄ dispositus est ad sanitatem perficit̄ sanitas in tempore et non di
uidit̄ s̄m diuisionē tpis. Nec potest dici q̄ ideo mouetur continue qui sanat̄
quia licet finita sit mutatio eius ad sanitatem tamen cum peruenit ad sanita
tatem non quiescit et ideo continue et semper mouet̄. Quia supra p̄batū est
q̄ ad mutatōnem non est mutatio. nec ad motum est motus.

¶ Tercia ratio est iudicio sensus standum est in sensibilibus. sed dicere ea
que alterant continue alterant s̄m partes temporis et ambigere in hys que
sensui multū manifesta sunt. et sensu. percipiuntur ideo non alteratur conti
nue quod alteratur. Vno p̄batur quia videmus a multis generatōnib⁹

De octavi libri phisicorū

bus & lapis neq; factus est durior neq; mollior. & tamen in cōtrariū est altes ratio puta de duricie in mollicie & e contra.

Querit Quomodo phis pbat idem in motu locali. Solutō duabus rōnib⁹. Prima est si illud q; fertur siue mo uetur localiter continue mouet tunc valde mirabile est q; siuis motus deoz sym nos lateat ex quo nos oculariter conspiciamus q; tale quiescit cum per uenit ad centrum & amplius non mouetur.

Secūda ratio est nos videmus q; terra & omne corpus simplex quie scunt necessario quando sunt in ppijs suis locis naturalibus & non mouentur a locis illis nisi per violentiā manifestū igit est q; quedam corpora sunt in ppijs suis locis & non mouent in eis fm locū. q; nō oia cōtinue mouentur fm locū. Relinq; tur igit q; vtraz positio sit falsa & impossibilis que dicit oia moueri & que dicit omnia quiescere.

Querit Quō phs reprobat terciū membrū diuisionis superius posite scz q; entia quedā cōtinue mouent & quedā cōtrā riuē quiescūt & nihil sit oīno q; aliqñ moueat & aliqñ quiescat. Solutō sic qā illa opinio repugnat sensui qā videm⁹ in eisdem rebus fieri mutatiōes que necessario stant in suis finib⁹. q; talia qñq; mouent & qñq; quiescūt. Secūdo repugnat his q; manifesta sunt in natura quia repugnat moribus naturalibus. pmo quia videmus in motu augmenti ea que augentur nō semper augentur eo q; fm phm in secundo de anima oīm in natura constantis um est certus terminus augmenti & decrementi. Secūdo etiam p hoc tolleretur oīs motus violentus. Quia aliqd dicit moueri violenter quia expellit a loco suo in quo naturaliter quieuit si ergo ponat q; illud qd quiescit semp quiescit in suo loco naturali tūc nō pōt moueri cōtra naturā suā. q; nō pōt moueri violenter. Tercio excluderent generatio & corruptio. qā si illud qd quiescit semper quiescit & non potest moueri. q; illud quod quiescit sub non esse sicut in corrupto nō potest generari q; als moueret qd est contra hypothesim siue suppositiōnem. Nec etiam illud quod quiescit sub esse sicut ipsum generatum poterit corrumpi. Quarto etiam tolleretur vniuersaliter omnis motus & moueri. Probat sequela quia in omni motu est quedam generatio eo q; motus alteratiōis finis est generatio. & motus localis causat altes ratiōnem. Et cōmunis est opinio q; in omni motu est quoddam generari & quoddam corrumpi quia in motu est generatio forme post formā siue vbi post vbi & corruptio eius quod abijcit & ideo illud quod mutat fit continue durante motu. hoc in quod mutatur sicut album vel nigrum vel alia forz ma in quā est ipsa mutatio aut si non est motus ad formā sed ad vbi tūc h quod mouet fit in illo. vbi ad quod mouet & corrumpit id vbi in quo fuit mobile. Relinq; uir ergo q; falsa est entia dispositio sed quedam aliqñ mouetur & aliquando quiescunt.

Querit Quō phs iprobat qrtū membrū scz q; nō oia mouetur aliqñ. & aliqñ quiescit ita q; nihil sit q; sp moueat & sp quiescat. Solutō phs pbat q; illa opinio omnia qñq; mouentur & qñq; quiescūt pntinet ad rōnes alias & hoc exponit dupliciter. Primo q; pntinet hoc ad rōnes que

Reparationes

dicte sunt de sempiternitate motus. Quia opinio illa videtur esse ipsius Empedoclis qui dixit quod in tempore amicitie omnia quiescunt et nihil mouetur et in tempore litis omnia moventur et nihil quiescit. secundo exponitur sic quod illa opinio conpulsanda est ad alias rationes que dicende sunt in sequentibus tractatibus ubi agitur quod primus motor est immobilis.

Queritur Quare philosophus resumit diuisionem superius positam Solu-
tio quod nouus rationibus vult certa membra improbare. Et primo improbat primum membrum scilicet quod non omnia semper quiescunt ita quod nunquam moueantur sicut dixerunt melissus et zeno. Quod sic ostenditur. Quia si queretur quod omne ens esset infinitum et immobile. Quia cum sit infinitum sequitur bene quod est immobile. Quia infinitum non habet quo moueatur eo quod hoc quod est infinitum locum omnem occupat. et infinitum finem formam omnem occupat formam. Primum tamen dicens omnia quiescere non videtur vera secundum sensum sed multa entium que secundum naturam sunt finita. videntur moueri. Quia de hoc quod omnia quiescunt habetur phantasia siue opinio sed phantasia est motus ut dicitur in tercio de anima. et sicut opinio. Cum autem dicitur quod motus probatur esse per phantasiam et opinionem intelligitur de istis per comparationem ad res. quia sic ipsa vera vel falsa est. non in eo quod ipsa susceptibilis sit contrarietatis. sed in eo quod res suscipit contraria cuius ratio est signum vel opinio. Deinde dicit philosophus de secunda et tertia opinionibus quod ille contradicit sensui. et ergo non indiget manifesta reprobatione. Quia querere rationem de his de quibus habemus aliquid dignius quam sit ratio ita quod non sint ad sensum. ad quem omnis propositio vniuersalis certificatur. est proprium eius qui indiget mente et ratione eo quod talis amens est et mente capax siue priuatus talis autem hominis proprium est male medicare inter melius et peius et inter credibile et non credibile. et principium et non principium. Quamuis autem acceptio que format a sensu est melior quam illa que sensui contradicit. et ergo que contradicit sensui est incredibilis.

Queritur Quomodo philosophus reprobat aliud membrum scilicet quod impossibile est quod omnia moueantur et quod impossibile sit quod omni entium quedam sint que semper moueantur et quedam que semper quiescunt et nihil sit quod aliis quiescat et aliquid moueatur. Solutio ad omnia ista tria est vnus modus improbandus. Quia primo nos videmus ad sensum quedam aliquid quiescere et aliquid moueri. et ad numero existentia. Quibus enim visus aliquid decipiat in quantitate visibilis sicut cum dicitur solem esse monopodalis quantitate. aut etiam cum dicitur propter speciem motus adhuc reseruat in sensu id moueri quod tamen quiescat. sicut patet de motu sinu nauti qui arbores in litore indicant moueri tamen congregatio sensuum de eodem non decipit. Et sic ex predictis habetur quod aliquid aliquid moueri et aliquid quiescere est precise verum. et ergo impossibile est omnia semper quiescere. vel omnia semper moueri. et etiam impossibile est quod omnia sic se habeant quod quedam eorum semper moueantur. et quedam semper quiescant. et nihil sit quod aliquid moueatur et aliquid quiescat.

Queritur Quomodo philosophus ostendit quod deueniendum ad aliquod mouens immobile. Solutio intendit in effectu talem rationem. Omne quod mouetur necesse est ab alio moueri. sed non est procedere in infinitum.

finium in
sum. vel quod
rus induc
maiorum
dicitur et quod
mouentur
mouentibus
albedo vel
igitur. Quod
sicut dicitur
tur abulau
uent et mo
mouet aut
nobis non
uente quod

Quod
animalia
mouentur
tia et terra
habent qui
quodlibet a
siderando
mouet scilicet
ma et natu
ma et referi
Si vero eo
quibus mac
doci non
dominant
menti corp
ralis sed co

Que
malibus. Et
rotam animal
raliter. si mo
violenter. si
sic est. quia
ponitur qui
positiones in
descensio. Quod
philosophus
violenter su
et naturaliter

Octauī libri phisicorū

finitum in mouentibz et motis. ergo est de uentre ad aliquod qđ mouet seipsum. vel qđ est oīno imobile. **S**imilem phis declarat in fronte istius textus inductive. Et pmitte tres diuisiones mouentū et mobiliū ex quibz illā maiorem declarat. Prima est mouentū et mobiliū quedā mouent p accidens et quedam per se. Per accidens mouent et mouent que sunt in his q mouent vel mouet p se. Et hoc ptingit dupliciter. quia talia vel sic sunt in mouentibz et motis q nullo modo possunt per se mouere vel moueri sicut albedo vel musica. vt cū dicimus musicus ambulat. vel albi lapidem proijcit. Vel possunt mouere vel moueri per se si separantur ab illis quibz insunt sicut dicimus q manus percutit vel mouet in eo q fortes percussit. vel mouetur ambulando. Per se po dicunt mouere vt moueri q nō insunt his q sic mouent et mouent per se. neq mouent aut mouent. in hoc q aliqua pars eorū mouet aut mouet. Preponit aut per accidens ei qđ est per se. qz quo ad nos nobis notius est. et sic p abnegationem eius quod est per accidens tam in mouente qz in eo qđ mouetur cognoscimus qđ p se mouet vel mouet.

Secūda diuisio est. Eorū que mouent p se alia mouent a seipsis. sicut animalia. Alia ab alijs sicut inanimata. **T**ercia diuisio Eorū que mouentur a seipsis. et etiam ab alijs. alia mouentur a natura. alia a violentia et extra naturam. Et natura mouentur que pncipiū sui motus intra se habent. quia natura est pncipiū et causa mouendi et quiescendi. et hoc mō quodlibet animalū mouet. quia quodlibet animal mouet a seipso. Unde cōsiderando totū animal. put cōponit ex motore et mobili dicimus q animal mouet seipsum et naturaliter mouet et mouet. quia anima que mouet est forma et natura totius et corpus quod mouetur. hoc modo est perfectū ab anima et refertur ad animā mouentē. ita q naturaliter suscipit motus ab ipsa. Si vero corpus consideret non in relatione ad animā sed ad elementa ex quibz materialiter componitur tūc quādoq mouetur naturaliter et quādoq non. qz si anima moueat corpus deorsum fin naturam elementū predominantis est motus naturalis. si vero moueat ipsum contra naturā elementi corporalis dominantis tūc erit cū fatigatione et pena. et non erit naturalis sed. contra naturā. sicut homo aut aliud animal graue moueat ascendendo

Querit Quō phis manifestat vltimā diuisionē. Solo tripliciter. Primo in his que mouent a seipsis. sicut in animalibus. Et hoc dupliciter. scz fm totū et fm partes. Secundū totum. qz totū animal potest moueri violence siue extra naturā et potest moueri naturaliter. si mouetur sursum tūc ratione corporis absolute considerati est motus violentus. si vero mouet deorsum est motus naturalis. Scdm partes etiā sic est. quia in partibz animalū fm q cōparantur ad elementa ex quibz componitur quādoq est motus violentus. quāq naturalis iuxta diuersas cōpositiones in situ sursum et deorsum. et modos motus qui sunt ascensio et descensio. **T**ercio manifestat hoc in his que mouentur ab alio in quibus phis primo probat licet hic vltimo ponat probatio Quia terra mouetur violenter sursum et naturaliter deorsum. et ignis mouet violenter deorsum et naturaliter sursum.

Reparationes

Querit Quid plus manifestat illas maiore precedentis rationis scilicet quod omne quod mouetur ab alio mouetur. Solo dicit quod manifestum est hoc in illis que mouentur violente siue extra naturam. et hoc ex definitione violenti posita tercio ethicorum que est ista. **Violentum** est quod mouetur a principio extrinseco non conferente viui passio. et sic in talibus est manifestum quod mouentur a motore ab eis distincto tam finem esse quam finem definitionis. sicut oculum patet in projectione lapidis. ubi manifestum est proiectum dis-
tinctum esse a proiecto. et ergo in talibus omne quod mouetur habet motorem ab eo distinctum.

Querit In quibus est manifesta propositio ista quod omne quod mouetur ab alio mouetur post illa que mouentur violente. Solo in animalibus que a seipsis mouentur. quia ibi ponit anima ipsum corpus mouere. mouens autem et motum sunt a se in vicem distincta. Sed bene conuenit dubitare in animalibus quid mouens et motum corporis distinguuntur. an scilicet solus definitio. et non finem esse. vel etiam separantur finem esse. sicut finem definitiones. quod nauta separat a nauem. quia in veritate sic est quod in animalibus brutis ubi non est forma supra animam sensitiua non distinguuntur motor a mobili finem esse sed tamen finem definitionis sed in anima rationali secus est. quia illa nedum finem definitionis sed etiam finem esse separatur. et ergo Alexander et Themistius dicunt eam equiuoce animam cum sensibili et vegetabili.

Querit Quid plus probat quod non est manifestum in omnibus animalibus motorem esse distinctum a mobili. Solo sic. quia videtur esse in animalibus quantum ad motorem et id quod mouetur sicut est in nauibus et alijs artificiatibus que non mouentur nisi ab artifice distincto ab ipsis. licet non subsistant per naturam sed per artem. Ars enim naturam imitat et precipue animam finem quam ipsa est natura. Et ideo sicut in artificiatibus motor artifex distinctus est ab artificiato. ita etiam in animalibus et in omnibus que a seipsis mouentur. illo solo deest pro quod artifex distinctus est ab artificiato loco. subiecto. et definitione. Anima vero generaliter accepta ut dictum est non distinguitur a corpore quod mouetur finem esse et definitionem. sed tamen finem definitionem. et sic manifestum est quod animalia que mouentur a seipsis habent motorem ab eis distinctum.

Querit Quid est separari definitionem tamen. et quid definitionem et finem esse simul. Solo. separari definitionem tamen est quando mouens et ipsum mobile differunt ratione definitionis. ita quod alia est definitio entis mouentis a definitione forme ipsius mobilis. sicut manifestum est in proposito quod alia est ratio formalis anime et corporis. Sed definitio et ratione separantur quia mouens et mobile differunt ratione definitionis et etiam loco et subiecto siue finem finem et sic anima non mouet immediate totum corpus. sed primo musculos. et per illos nervos. et per nervos tibias. et sic anima et corpus motum non sunt distincta finem finem. sed quando una pars operatiua corporis mouet aliam. pars mouens et mota distinguuntur situ.

Querit In quibus mobilibus in prime est dubium an pueniunt motorem habentem a se distinctum. Solo in illis que mouentur a

*Violentia
est*

natura.
inter. insecu-
cipio. et
q. hoc mo-
positus le-
dubitatione
ea mouer-
hoc probat
et animam
uent seip-
naturam in
ista. omne
principium
uibo et le-
est prince-
lo igne p-
ambula-
quado fi-
nisi illi est
fui. nec p-
pauit m-
uent seip-
se mouen-
eius est
batur. q. r-
Ar
dupli-
tur ad al-
aliquid e-
mouet to-
C
uentem et
patet. qui
potentia e-
tia mater
animalibus
de materi-
plex finem
ter q. mo-
teria vero
ma non p-
Etiam n-
ta super n-
lu. sua ma-

Octavi libri physicorum.

natura, qualia sunt gravia et levia. Et ratio istius est, quia natura est principium
meritum movendi et quiescendi eorum quorum est, et sic non videtur a quo primum
cipio extrinseco moveantur. Quia ista moventur ad opposita loca per violentiam
quod hoc modo locus oppositus et contra naturam gravi est sursum et locus op-
positus levi est deorsum, et in ista loca moventur violenter gravia et levia. Sed
dubitatio magna est a quo moveantur in loca sua propria naturalia, dicere tamen
ea moveri a seipsis in propria loca, sicut animalia moventur est impossibile. Et
hoc probatur per tres rationes. Prima est, moveri a seipsis proprium est animalium
et animarum, sed gravia et levia non sunt animalia vel animata, ergo non mo-
ventur seipsa. Maior est philosophia secundo et tercio de anima, ubi ostenditur quod anima excedit
naturam in certis gradibus et in hoc quod movetur sua natura. ¶ Secunda ratio est
ista, omne animal quod est sibi causa ambulandi per principium coniectum sibi per idem
principium est sibi causa non ambulandi siue non movendi, sed sic non est de gra-
vibus et levis, igitur non moventur seipsa. Maior patet, quia anima animalium et animarum
est principium motuum plurium et quierum, et non unus, et ergo si diceretur in ipso
solum igne per principium coniectum sibi esse sursum ferri, sicut in animali est causa
ambulandi, tunc etiam erit in igne causa standi et causa quod feratur aliqui deorsum
quando fuerit sibi appetitus descendendi, et hoc est falsum, quia grave vel mas-
sivum non potest ex seipso pausare a motu quando alius est extra locum
suum, nec potest seipsum in loco suo movere. ¶ Tercia ratio est, nullum perfecte
primum movet seipsum, sed gravia et levia sunt perfecte prima, ergo non mo-
ventur seipsa. Maior probatur, quia quod movetur seipsum dividitur in partes per
se moventes et partes motas, et sic non potest esse perfectum primum, quia primum est
cuius est unus motus, eo quod eiusdem rationis est in toto et in partibus. Minor pro-
batur, quia sunt corpora simplicia siue homogenea non habentia diversitatem in partibus.

Animal est etiam perfecte primum, et tamen dividitur in partes per se mo-
ventes et partes per se motas, ergo tertia ratio est falsa. Solus aliquid dicitur
dupliciter perfecte primum. Uno modo formaliter, puta quia partes eius copulan-
tur ad aliquem terminum primum, et sic animal est perfecte primum. Alio modo dicitur
aliquid continuum formaliter et finaliter, quia scilicet est homogeneum, et motus una parte
movetur totum, et sic animal quod est totum heterogeneum non dicitur perfecte primum.

Contra hoc sic instatur, gravia et levia dividuntur in partem mo-
ventem et in partem per se motam, igitur ipsa moventur seipsa. Antecedens
patet, quia sicut in animalibus forma que est per se movens distinguitur a corpore
posita etiam in corporibus simplicibus forma specifica distinguitur ab essen-
tia materie, ergo essentia forme in talibus potest movere materiam, sicut in
animalibus anima movet et corpus movetur. Solus alteri, non est simile
de materia simplicium corporum et corporibus animalium, quia materia simpli-
plex finis quod est in potentia ad esse non est aliquo modo mobilis, quia oportet
ut quod mobile sit actu quo ad esse, licet sit in potentia finis quod est motum, mas-
teria vero elementorum distincta a forma non est aliquo modo actu, ergo forma
non potest eam movere, et ergo talia corpora sunt a se penitus immobilia.
Etiam non quilibet forma dicitur pars movens, sed forma que est elemen-
ta super materiam, qualis est anima, quia forma naturalis solum domine-
tur in sua materia et eandem non movet.

*Novum
est quod a motu
extrinseco quod
non vim patitur*

Reparationes

est de motu fm locū cor p o r. simpliciū ita se habet etiā in quanto fm motū augmenti z decrementi z in quali fm motū alteratōis.

Querit Quō p h s pbat illa que dicta sunt scz q grauita z leuita mouent p se a generante z p accis a remouente p h b s p signū. **Solutio** sic. Quia q tū ipm generans dat ei qd generat de sua forma tamē dat ei de suo loco. z de suo motu. Cum em̄ ignis ager in graue quod est terra p mū dissoluit ipm z tūc eleuat ipm parū. z postea dissoluit et rarificat ipm plus z plus z cū oīno ignuere ipm tunc adunat sibi id qd generauit in loco suo. Et ideo locus z motus dant a generante. sicut forz ma. sed forma datur pncipaliter. z mot⁹ z locus dant p pns. sicut ea que consequuntur p pta accidentia forme date p generatōnem iuxta vulgata auctoritatē dant formā dat consequētia formā motū z locū.

Querit Quare grauita z leuita qā sunt extra p pta loca mouētur ad ea. **Solutio** p h i causa nulla alia est q quia sūt grauita z leuita qā scz ex forma accepta a generante nata sunt ibi esse. z nō alibi vbi sunt sua generancia. z hoc est esse formale graui z leui. z sic p essentiaz suā leue sursum z graue deorsum moueri. Itā autē questionē vt inquit Albertus mouit plato z quidā alij ex eo qā non videt distinctus ab eis motor in se. sicut in animalib. z in his que mouent violentē inuenit motor distinctus.

Querit Unde grauita z leuita mouent. **Solutio** p h i in effectū p se mouent a generante. z per accidens a remouente p h b s. Et hoc ostendit p h s per hoc q potentia graue z potentia leue dicitur multipliciter sicut supra dictū est de potentia scientie. Quia vno modo id quod actu est sub forma terre vel aque z est fm actū graue dicit potentia leue. quia materia sua susceptiua est forme leuis. Secūdo modo dicit ipm potentia leue quando ipsuz est factuz aer vel ignis. z in se habet formā leuis. Et ratio hui⁹ est quia accidit q h s q p ppter aliquod impedimentū neq tale est sursum. vel potest ascendere sursum. sed ablato siue remoto. p h b s te siue impedimēto agit actū leuis. z sursum fit per hoc q ascendit. Et eodē modo est de quali quando de generatōne deductū est ad formā qualitatis generare. tunc actū inuenit fm illā. sicut sciens siue hātens habitum scientie. vt supra dictū fuit mox considerat. nisi aliquid ipm prohibeat. Illud autē quod vocatur remouens p h b s siue quod mouens ē id qd sustinet z prohibet generatū. ne agat operatōnem sue forme. potest dici mouens z non mouens. Exemplū est sicut ille qui diuellit colūnas dom⁹. aut qui deiecit lapides qui iacuerunt supra columinas. aut qui emicte aquam in vase contentā. ille mouet fm accidens sed per se non mouet sicut fm accidens paries dicit pilā sphericā mouere quādo eā repercutit. Hanc em̄ percutiens mouet per se. z paries p r accidens. Et eodē modo est in grauib⁹ z leuib⁹. Quia p mū in generans dando eis formā dat omnia forz mā generantis cōsequētia que sunt motus z locus. Sed remouens p h b s siue impedimentū mouet ipm per accidens. quia nihil dat mobili tali. sed solū remouet impediens eo q formā sibi a generante datam inest

Octauū libri physicorū.

his esse illas quod formas illius consequitur. Ex omnibus istis concluditur quod nullū corporum simplicium mouet seipsum sicut primo opinatus ē plato. et post hoc Galenus et in processu temporis Seneca. sed omnia talia habent sui motus principia in seipsis non quidem mouendi se actiue sed patienti et recipiendi hoc a generante dante formā et omnia consequentia. sicut nunc satis diffuse est ostensum.

Contra predicta arguitur sic graua et leuia mouentur a locis suis naturalibus. igitur non mouentur a generante. Antecedens patet quia locus attrahit locatum cuius signū est quod naturalium motus in fine quādo magis loco appropinquat est velocior. Solutio licet graua et leuia moueantur finaliter a suis locis naturalibus non tamen efficienter.

Ad Graua et leuia non mouentur effectiue a generante. igitur dictum falsum. Probatum quia sic mouentur a grauitate et leuitate.

Solutio grauitas et leuitas non sunt principia effectiua huius motus. sed potius subeffectiua et mobile ratione suorum principiorum passiuorum et materiale. et ergo prius dictum fuit quod natura est principium et causa mouendi et quiescendi passiuum sed non actiuum. Sed effectiuum principium per se est ipsum generans et per accidens remouens prohibens. Et istud sic ostenditur. quia quādo cūq; aliqua causa efficiens facit aliquem effectum cui effectui aliquid aliud naturaliter coniungitur tunc talis causa etiam dicitur esse causa illius ultimi effectus. Exemplum est sicut deus creans animam rationalem ad quā sequuntur inseparabiliter potentie dicitur etiam causa potentiarum anime. cuius igitur motus inseparabiliter sequatur ad graue genitum generans dicitur causa illius motus. Sic autem non est in animalibus. quia ad animal genitum non statim sequitur motus ipsius. sed animal incipit moueri ex phantasia et appetitu.

Queritur Quomodo ostenditur quod generans mouet per se Solutio sic quia illa causa dicitur per se que habet suam similitudinem in effectui. cum igitur generans et genitum sint similia. patet quod generans est causa per se. Sed remouens prohibens non dat aliquam formā effectui. igitur mouet solum per accidens. Etiam in eodem genere cause potest dari causa motus grauium et leuium per diuersas causas sicut in genere cause efficientis primum efficiens grauium et leuium est deus. Deinde virtus celestis et postea primum generans cui assilatur forma geniti. sicut ex graui in potentia fit graue in actu ut tactū fuit. et sic actio attribuit generanti tanq; cause vniuoce.

Ad Nil mouetur a non ente sed generans tale primum est corruptum ergo non potest mouere. Solutio quia generans non manet in genito per substantiam. tamen semper manet per virtutem. quia virtus generantis saluat in genito. et hoc in forma substantiali ipsius geniti. quia ex prima substantiali habet quādam virtutem subeffectiuā ad motū sicut in similibus patet de virtute formatiua quod in semine quous em aial postq; semē desecum est moriat nihilominus fit generatio aialis. quia virtus aialis conseruatur in virtute seminali que est ab aiali diffusa. Et sic etiam generans non distat a genito per virtutē licet quod differet per substantiam.

Reparationes

Queritur Quod differenter ista propositio Omne quod mouetur ab alio mouetur, probatur in septimo et hic. Solutio ibi probatur in generali. hic autem applicando eam ad diuersas species motus et ad diuersa mobilia. scilicet tam ad illa que mouentur violente quam naturaliter.

Tercium capitulum

Queritur Quot sunt conclusiones quas philosophus ostendit in isto tertio capitulo. Solutio sunt due. Prima est quod in mouentibus et motis essentialiter subordinatis est deuenire ad unum primum motorem qui ad hoc ut moueatur non indiget moueri ab alio. Secunda conclusio que sequitur ad illam est si moueatur illud primum mouens mouetur a seipso. Vnde autem illa essentialiter subordinata que sic se habent quoniam secundum non potest moueri nisi mouente primo. sed accidentaliter subordinata sunt quoniam secundum aliqui potest mouere primo non mouente.

Queritur Quod philosophus probat primam conclusionem. Solutio premitte vnam distinctionem mouentium. Quia est quoddam mouens quod mouetur propter seipsum id est mouetur virtute propria absque eo scilicet quod ab alio moueatur. Aliud est mouens quod mouetur propter alterum id est virtute prius mouentis ita quod non potest moueri nisi moueatur ab aliquo priori mouente. Et si est mouens prima modo scilicet propter seipsum et propria virtute tunc vel mouebit per unum medium vel per plura media. Per unum medium quia ipsum est mouens primum. secundum viam resolutionis. et hoc est primum mouens in ordine naturali mouentium. Aut est mouens per plura media ita quod inter mouens primum et ultimum motum sunt plura media. et exemplum de hoc mouente quod mouetur per plura media est sicut baculus est primum mouens lapidem percussum et baculus mouetur non a se. sed ab alio. quia a manu. et manus consequenter ab alio. quia a virtute hominis mouentis manu.

Queritur Quod philosophus comparat istos motores ad invicem. Solutio sic quia primum mouens magis mouetur quam ultimum. quia primum daret ultimo quod mouetur et ideo ultimum non mouetur primum adhuc per mouere. Sed primo non mouere non potest ultimum mouere quod primum est ipsi rei motore. et ideo primum est si erit causa primaria. quia ipso retrahente sua causalitate. nihil erit demum mouens. sed retrahentibus alijs suas causalitates. nihilominus ipsum causabile motum. et ergo ipsum magis est mouens omnibus alijs. Et huius exemplum est baculus non mouebit lapidem nisi moueatur ab homine. sed homo mouebit baculo non mouente

Queritur Quod philosophus ostendit principale propositum scilicet quod non est processus in infinitum in mouentibus et motis. Solutio duobus rationibus.

Prima est si in mouentibus et motis esset processus in infinitum. tunc nullus omnino esset motor. sed hoc contra sensum. Alijs per quod sicut secunda dicit suppositum secundum mouens non mouetur nisi propter primum. sed in infinito a parte anteriori non est dare primum ergo nullus potest deuenire ad id quod se mouet. Et quia omne mouens ab alio reducitur ad per se si non sit accipere mouens per se. non erit accipere mouens ab alio. et cum omne mouens sit vel mouens per se vel ab alio oportet quod nullus esset mouens secundum ipsum quod omnino est impossibile. quia ex hoc sequeretur nullum esse motum. Secunda ratio est si esset processus in infinitum tunc omne mouens esset instrumentale. Sequela probatur quia

Octauū libri physicorū

mouens instrumentale est illud qđ nō habet motū nisi moueatur aliūde scz a mouente principali sed solū primū mouens non habet virtutem mouendi ab alio sed a seipso ablato. qđ pmo mouente omne mouens habet motum ab alio. 2 quia instrumētū nō mouet nisi p ruce pncipalis agētis. qđ si nō est pmiū qđ mouet illa instrumēta nullus erit motus.

Querit Quotuplex est pmiū mouens Solo Alteri duplex vñ in genere 2 aliud extra gen^o. Primū in genere est illud qđ seipm mouet. Aliud ē pmiū mouēs simplr 2 extra gen^o qđ est oīno imotū 2 de illo posterius inquiret. De pmo mouēre in gñe nūc ē qđtio 2 tale ē mouēs seipm qđ als itel in infinitū. Et hoc manifestū ē in oī ordine mouentū. Si em baculus mouet 2 baculus mouet a manu. tūc man^o mouet baculū si aut manū mouet aliqd aliud tūc hoc iterū ē aliqd aliud mouēs 2 cū illud qđ mouet ab alio moueatur ab aliq tūc sp nēcē est qđ aliqd sit prius eo qđ ab alio mouet donec deueniatur ad illud qđ mouet seipm lz em tale moueatur qđ tñ nō mouetur ab alio distincto ab eo fm esse sine loco 2 subiecto. seqtur necessario qđ ipm moueat seipm. Et sic ex ista rōne habet qđ de uenire ad mouēs pmiū qđ seipm mouet.

Quartū capitulū

Querit Quid pbs facit in q̄rto caplo Solo pbat qđ nō est necesse oīe mouēs moueri ad hoc qđ moueat. Quia si dicat aduersarius veritatis sicut plato qđ nullū mouēs p̄ mouere nisi moueatur. tūc q̄ritur vtz necesse sit oīe mouens moueri. 2 maxime pmiū essentialiter per se 2 necessario vel p accēs tñ siue ptingenter. lz vtrūqz illoz ē impossibile. igit nō est necesse pmiū mouens moueri. Scdm scz qđ pmius motor nō mouetur necessario p accēs. pbat duabz rōnibz 2 vna auctoritate. Prima est si pmiū mouens siue prim^o motor moueret p accēs tūc ptingeret aliqñ nihil moueri hoc ē ptingeret nō ēē motū. lz hoc ē incōueniēs. Sequela pbat qđ ex quo pmi^o motor mouet p̄tingeret possibile ē qđ nō moueat et si nō mouet tūc seqt^r qđ nō mouz iuxta hypotesim aduersarij qđ dī qđ nullū mouēs p̄ mouere nisi moueatur. 2 si ipm nō moueat seqtur bñ qđ nullū altero mouēs mouet qđ in essentialiter subordinatis pmo nō mouēte nullū secūdoz mouet. et si nullū mouens mouet tūc etiā nihil mouetur qđ est p̄ra determinatōem prius factā. Secūda rō ē ista ptingit inuenire aliqd qđ ē motū tñ ita qđ nullū hz pncipiū actiū ad motū 2 ptingit etiā inuenire id qđ ē mediū hōz rū cōpositū ex vtroqz qđ est mouens 2 motū qđ mouetur ab aliquo extrinseco sibi 2 nō a seipso. qđ rōnabile est qđ sit terciū membrū scz quo aliquid sit ita mouens qđ etiā sit oīno imobile sicut videmus in cōpositōne mixtoz qđ in cōpositōne hydromellis nō inuenimus aquā p se existerē et mel 2 tñ sicut ibi aqua 2 mel cōmiscētur ita alicubi reperit mel sine aqua ita alicubi aqua sine melle. qđ multo magis hoc est in pposito cū id qđ mouetur instrumentalter diuisū sit fm rōnem tam ab eo qđ mouet primū.

Querit Quot sunt in ordine oīs motus Solo pbi vt iam patuit tria. Vñ est qđ tñ mouet. scdm qđ est tñ mouens et terciū instrumentaliter sit motus 2 hoc mouet 2 mouetur. Et istud scz

Reparationes

Queritur Quomodo p^hs ostendit q^d nō potest scdm dictū scz q^d p^hm
mouens in mouēdo p se mouet. Solū dyaby rōnibus
Primū est si necesse est omne mouens moueri hoc est vel fm eādē speciez
motus fm quā thouens mouet. vel fm aliāz q^d fm vnā moueat. z aliaz
moueatur. Scdm eandem speciem mouens mouet z mouet q^d calefactiō
calefit. z q^d sanans sanat. z ferens siue mouens fm locum fertur siue moue
tur. Scdm aliā vero speciem mouens mouet z mouetur. si sanans fertur lo
caliter. z mouens fm locū augetur. z aliquo modo motus mouetur diuer
so ab illo motu quo mouet. Sed manifestum est q^d vtrūq^{ue} istoz est impossi
bile. igitur non est necesse omne mouens per se moueri. Vnde p^hs p^h
bat descendendo ad indiuidua fm speciem motus z naturam eo q^d in illis
inueniens est magis manifestum. Et primo ostendit q^d non potest mouēs
moueri fm eandem speciem motus fm quā mouet. Quia al^{is} oportet q^d
docens geometricare adducat. z doceat geometricari. z sic docens esset igit
norans fm eundē motū nūero. Sic etiam oportet q^d p^hiciens lapidē
vel quocūq^{ue} aliud quod p^hci potest. eadem p^hctione p^hciat q^d manife
ste sunt inuenientia. ergo nō potest mouens moueri fm illū motū quo

Querit

Queritur Quomodo p^hs ostendit q^d nō potest scdm dictū scz q^d p^hm
mouens in mouēdo p se mouet. Solū dyaby rōnibus
Primū est si necesse est omne mouens moueri hoc est vel fm eādē speciez
motus fm quā thouens mouet. vel fm aliāz q^d fm vnā moueat. z aliaz
moueatur. Scdm eandem speciem mouens mouet z mouet q^d calefactiō
calefit. z qū sanans sanat. z ferens siue mouens fm locum fertur siue moue
tur. Scdm aliā vero speciem mouens mouet z mouetur. si sanans fertur lo
caliter. z mouens fm locū augetur. z aliquo modo motus mouetur diuer
so ab illo motu quo mouet. Sed manifestum est q^d vtrūq^{ue} istoz est impossī
bile. igitur non est necesse omne mouens per se moueri. Vnde p^hs p^h
bat descendendo ad indiuidua fm speciem motus z naturam eo q^d in illis
incoeuens est magis manifestum. Et primo ostendit q^d non potest mouēs
moueri fm eandem speciem motus fm quā mouet. Quia al^{is} oportet q^d
docens geometricare adducat. z doceat geometricari. z sic docens esset igit
notans fm eundē motū nūero. Sic etiam oportet q^d p^hiciens lapidē
vel quocūq^{ue} aliud quod p^hci potest eadem p^hctione p^hciat q^d manife
ste sunt incoeuencia. ergo nō potest mouens moueri fm illū motū quo

mouet.
 ne aliā
 alterat
 res sunt
 uens in
 licet hoc
 augere
 quia in
 motop
 gus a p
 ab ipso
 Sen
 sequi
 fir mot
 ad san
 febre s
 ficatō
 vti cū
 cunden
 siue si
 uen hoc
 specie m
 dicit in
 conueni
 sic vtrū
 statum
 figment
 ueatur
 tri mō
 et effen
 q pum
 vi tacti
 ¶ L
 ne quod
 Solu
 ase p
 idem est
 at seipsi
 mouet
 ¶ L
 lyrio cel
 sic moue
 sione an
 re iudic

Octauū libri phisicorū

mouet. Nec etiā potest dici scdm scz q mouens moueat fm aliū motū. s; ne aliū motus spēm. vt q illud qd mouet fm locū augeat. aut id qd augeat alteret ab alio. z illud iterū moueri fm aliquē aliū motū. Quia species motus sunt finite id vel erit status. z habebit intentū. scz q erit deuenire ad mouens immobile. vel oportet fieri reflectōnem ad primū motū. quo ipm mouet licet hoc fiat qñq; per plura media. Unus est exemplū si dicamus ferens augeri. z augens alterari. z alterās ferri. sequitur tandem q ferens feretur quia in essentialiter ordinatis de quibus hic est sermo qdāter posteriorum motorū mouetur a quolibet priorū mouentū quāmo iuxta predicta magis a primo q; aliquo alio. ideo si a mouetur ab ipso b z b ab ipso c z iterū c ab ipso a sequitur q a mouetur ab ipso a.

Secunda ratio est ista. Si dicatur q omne mouens necessario mouetur sequitur maius inconueniens. Quia sequit q motū fm locū vel aliū motū sit mobile. z sic sequitur q sanatiū siue sanans est mobile fm eundem motū ad sanitatem. z sic quando medicus sanat aliquem a febre oportet q ipse a febre sanetur. Sic etiam sequitur q id quod edificat edificetur fm eandē edificatōnem aut statim z sine medio aut per plura media. Per plura media vt si dicamus q illud quod mouet est mobile ab alio mouente scdo. nō ēz eundem motum fm quem ipsum mouet. primū mobile suū. sed fm alterūz sicut si sanans dicamus non addiscere quia primū est sed altero modo moueri. hoc em̄ decurrens per omnes modos motū aliqui perueniet ad eandē speciem motus qua mouet ipm mouens. Et quo em̄ motus in oib; secūdis inuētus a primo motore de necessitate refertur ad ipm. nūc sequitur inconueniens sicut si moueatur fm eundem modū motus quo mouet. Et sic utrūq; istoz est inconueniens. vel potius vñ corum est impossibile scz q statim moueatur fm eandem speciem motus. qua mouet alterum. Aut ē figmentum ex quo sequitur impossibile. licet non sit adeo manifestū q moueatur fm aliam speciem motus q illā qua mouet. Manifestū em̄ est cuius licet inconueniens esse q alteratiū siue mouens motu alteratōnis necessario ē essentialiter sit augmentabile. licet hoc quandoq; accidat falsum. ergo ē q primus motor moueatur semper ab alio per esse a se distincto. Quia alis vt tactū fuit fieret processus in infinitū quod est inconueniens

Contra predicta arguitur sic in septimo phisicorū dictum est q omne quod mouetur ab alio mouetur. ergo sequitur q nihil mouetur a seipso.

Solutio aliquid moueri a seipso potest dupliciter intelligi. Uno modo a se primo ita q fm se totum mouet seipsum z hoc est impossibile qā alias idem esset in actu z in potentia. Alio modo potest intelligi q idem moueat seipsum fm partem z sic animal dicitur mouere seipsum. Quia anima mouet corpus. z sic celum est mouens scpm quia ipm est aiatum nobile z perfectum sicut in scdo de celo dicit

Contra Celum solum mouetur. igitur non est mouens seipm. Solutio celum accipitur dupliciter. Uno modo fm se vt corpus quoddam. z sic mouetur ab aia nobili sibi assistente. Alio modo accipitur ipm cū inclusione anime nobilis z sic ipm dicitur mouens scpm. Simile est de corporis aialis vt tactum fuit supra.

Reparationes

Queritur Quō differenter celū dicitur mouens seipm et quōlibet aīal.
 Solutio sic. q̄a celū mouet seipm p̄ aīam assistentem
 et nō for. maliter inherētē. Aīal vero mouet seipm p̄ aīam formaliter corpi
 inherētē.

Queritur Quō p̄hs. pbat q̄ p̄mū mouēs seipm sicut celū acceptū
 cū inclusionē aīe nobilis nō mouet seipm s̄m se totū.

Solutio. pbat hoc duabz rōnibz. Prima est si p̄mū mouēs s̄m totū
 tum qd̄ est in eo moueret seipm tunc sequeretur q̄ quicqd̄ est in ip̄o mouet et
 mouetur sed hoc est incōueniēs. vñ sequeretur q̄ in singularibz et indiuiduis
 motibz q̄ idem s̄m totū qd̄ est in ip̄o mouebit se localiter s̄m speciem et for
 mam. et idem alterabit et alterabitur et docebit et docebitur simul. et sanabit et san
 abitur. sed hec oīa sunt inconuenientia vt ostensum est siue p̄cedunt p̄ me
 diū vñū vel plura siue mox siue medio.

Secūda rō si p̄mū mouēs s̄m se totū moueret seipm tunc sequeretur q̄
 idem respectu eiusdem erit simul in actu et in potentia. sed hoc est impossibi
 le. ergo etiā illud ex quo sequitur. Sequela. pbat. Quia s̄m mobile s̄m q̄
 h̄mōi est in potentia. vt in tercio huius dictū est. Et mouere est in actu. quia
 tale habet per motū dare formā mobili sicut calefaciens in actione vniuerso
 ca est actu calidum. Et sic si dicat q̄ aliquid oīno s̄m oīa que sunt in ip̄o
 mouet et mouetur oportet q̄ simul sit calidū et non calidū completū et incō
 pletū s̄m vñūqueqz alioz motūū s̄m quē ponitur moueri. Et q̄a istud ē in
 possibile necessariū est dicere q̄ mouens seipm sit compositū ex motore et
 moto. ita q̄ rōne vniuersus pars moueat et alterius moueatur.

Queritur Que fuit opinio platonis de p̄mo mouente seipm. So
 lutio ip̄e dixit q̄ p̄mū mouens mouet se ita q̄ vna pars
 mouet alteram et mouetur ab ip̄o et e contra.

Queritur Quō p̄hs improbat illā opinionem. Solutio quattuor
 rōnibz. Prima est si hoc datur. tunc neutroz illoz erit
 mouens p̄mū. Quia vñūqz mouet et mouet alterū equaliter. illud autē qd̄
 mouetur ab alio non p̄t esse p̄mū mouēs. Quia illud est p̄mū mouens qd̄
 magis distat ab vltimo qd̄ mouetur. et illud est p̄mū qd̄ est p̄mū primo
 immobili simpliciter. cū ergo plato dicat q̄ quelibet pars istius mouentis mo
 uet et mouetur sequitur q̄ non sit mouens p̄mū.

Secūda rō est ista si aduersarius dicat q̄ p̄mū mouentis seipm vna ps
 mouet aliā p̄ se et mouet ab ea per accēs sic est dare p̄mū mouens scz illam
 partē que per se mouet aliā. Tunc cōtra hoc sic arguit qd̄ est p̄ accēs con
 tingit nō esse siue nō mouere et sic est possibile omnes motus cessare cū ces
 satione p̄mū motus. et q̄ hoc est inconueniens erit sine dubio in eo qd̄ mo
 uet seipm cōpositio duoz quoz vñū erit qd̄ mouet et mouet aliā hoc est celū
 lum. et aliud qd̄ mouet penitus immobile et hoc est motor p̄mus.

Tercia rō est si datur q̄ p̄mus motor posset moueri per accēs tūc mo
 ueret motu sui mobilis. sicut aīa motu sui corporis mouetur qd̄ ipsa mouet.
 sed hoc est inconueniens. Quia p̄batur. q̄a tunc nō esset p̄mus motor per
 petuus cū aliqua renouatio et mutatio accideret circa ip̄m sed hoc ē impos

Octauū libꝝ physicoꝝ

Abile. qz sequeret qd esset in corpꝛ fm ptes corpꝛ. sicut oculus habz visuz
et auris auditum. Et amph⁹ inconueniens seqret qd ipse esset act⁹ corpꝛis
qd nō puenit substantie q̄ est intellect⁹ pur⁹ immixt⁹ q̄lis est motor sepa-
tus. Et sic valde inconueniens est dicere motorē p̄mū esse mobile p actiōis
sicut aia aialium q̄ est in corpore p informatōem. Quarta ratio est. si
p̄mus motor moueret in eo qd mouet tūc oporteret hoc esse fm vnicū
motorum siue esset per mediū siue sine medio. q̄ seqret qd id qd calefacit ali
qd calefieret ab eodēz in oibz alijs motibz eodē mō. hec at itz inconuenientiā.

Queritur An p̄t dici qd pars mouentis immobilis seipāz
moueat. Solutio p̄t nō. et hoc ostēdit duabz
rationibz. Prima est si p̄s mouentis seipsum q̄ est aia nobilis moueret seip-
sam tunc ipā separata a toto etiā mouerz seipsam eo qd nō habz moueri in se
ipā a toto s; p̄t⁹ totū ab ea. et tūc totum nō esset p̄mū mouens seipm s;
vna pars. Secūda ratio est. Nullū totum p̄t mouere seipm nisi gratia
ptis. qz alias esset simul in actu et in potētia. sed pars separata a toto est qd
dam totum. q̄ nō potest mouere seipam nisi diuidat in ptem mouerem et
mota et sic p̄s illi⁹ partis esset ad min⁹ immobilē vlt⁹ p̄cessus i infini-
tū.

Queritur Quō p̄t ostendit cōtra platōē qd p̄mū mos
uens seipm est ppositum solum ex duobz et non
ex tribz sicut voluit platō. Solutio qz corp⁹ celeste de se est aprum na-
tum recipere omne motū sui motoris q̄ est intellectualis. et iō in mouēdo
seipm nō indiget aliq̄bz medijs q̄ sunt ex pte sui vlt⁹ q̄ sunt ex parte ei⁹ qd
mouet ab ipō. Et iō in talibz id quod mouet nō mouet aliqd vlt⁹ et p
ficatur ppositio taliter mouentiū seipā ex duobz. In aialibz vero et hoibz
oportet ad ppositōem seipm mouētis tria pcurrere. Et hoc sic ostēdit al-
bert⁹. qz aia nō mouet corp⁹ vel membrū corpꝛ nisi p mediū. Mediū
vero ē dupl⁹ in tali motu scz ex pte sui et ex pte corpꝛis. Ex pte sui siue aie
mediū est vis affixa corpꝛalibz p̄tibz in nervis et musculis. Ex pte p̄o corpꝛis
poris mediū ē calor naturalis. q̄ ablato a mēbro corrūpet mor⁹ membrū
et ipm mēbrū et etiā man⁹. et muscul⁹. et cetera huiusmodi q̄ oia mouent
mota. et ergo ppositio taliter seipm mouentiū est ex tribz scz mouente imo-
bilē p se. s; p actiōis moueat et mouēte moto et ex eo qd mouet tūc. Aia est
mouēs p se immobile. muscul⁹ est mouēs motū. et mēbrū est id qd ē mō-
tum tūc. Si igit aduersari⁹ dicat primū mouēs seipm etiā ex tribz cōco-
positū. vt dicat in tris ipm ēē ppositū ex a b c. ita qd a sit mouēs imobile. a
b vero sit mouēs motū. qz mouet ab a. et mouet c qd nō mouet vlt⁹ ruius.
tūc totū illud ppositū a b c seipm mouet s; si auferat de illo toto c qd tūc
mouet et nō mouet aliud tunc remanet adhuc a b et mouebit seipsum. qz
adhuc pponitur ex duobus a scz mouente et b moto. et hoc erit simile pri-
mo mouenti seipsum. ergo ipm tantū est ppositum ex duobus et nō ex tri-
bus sicut dixit platō. Lēn quod separatum est nō mouebit nec mouebit
quia posicū fuit esse vltimum motum et ideo nihil mouebit. et quia se-
paratum est a suo motore etiā nō mouebitur. Si vero ab a primo mouē-
te separatum fuerit b sicut si ab anima separatus fuerint musculus et mem-
brum tunc b c magnitudo nō mouebit seipsam quia est sine a primo mos

Reparationes

nente. quia hypothetis est qd b mouet nō a seipso. sed in eo q mouet a. a prius mo mouentez ideo sepatum ab eo nō mouebit neq mouebitur active vlt passiuē. A b vero si accipiat sine c adhuc seipm mouebit. ergo ex omnibz istis patz q nō est necesse ēē tertiu in ppositōne mouentis seipsum.

Queris Quō hec pponentia pimum mouens seipm sint pium cta. Solutio phi hec pponentia aliquādo sunt con tracta ita q tractus pro punctione accipiat quando sunt duo. Quādo vero sunt tria tunc scdm. 2 tertium sunt tracta. qz sunt corpora fm vltia simul existentia in ppositōne vnus membrz. Primum autē qd est im mobile 2 indiuisibile nō est tractum proprie sed pinctum eis sicut for ma materie. sicut anima pungiur corporibus animatis. Quando autē sunt duo tunc proprie nō sunt tracta sed pincta sicut motor immediat us puenit suo moto quod mouet. Quia motor corporis celestis nō ē im mixtus sicut vires anime corpori animato. sed potius sicut sepatus intel lectus qui nullius corporis est actus sed p modum superius dictum sicut motor corporis qui corpore vritur sicut instrumentoz nō est in eo sicut in subiecto. 2 istam immediatōem aliqui vocant tractum. Si ergo mouēs seipsum est pinctum sicut in rei veritate est eo q nihil mouetur continuo motu nisi pinctum tunc oportet q omne mouens seipsum ideo mouet se ipsum quia aliqua pars quantitatina moueat seipsam vel totum se moue at gratia partis. 2 hoc scdm verum est. quia anima que est pars pponēs mouens seipsum mouet corpus quod est celum. quia dicitur est q a mo uet 2 b mouetur. 2 nō est etiam impossibile quin c etiam moueat ab ipso b. sz nihil ad ppositū qz ppositio mouētē seipm solū est ex duobus.

Queris Que est dubitatio quam phus mouet in textu So lutio ista. dictū fuit q omne motum est pinctū 2 diuisi bile. sz nondū verum omne mouens sit diuisibile. 2 si hoc pcedatur tunc dubitatio est vtrum diuiso verozq scz mouente 2 moto vna pars mouen ris moueret vnā prem mobilis. Et dr albert⁹ q istud ratōe corporis ce lestium nullā hz dubitatōem. qz in illis motor est simplex q nō diuidit di uisione corporis etiā si corp⁹ celeste ponat diuidi Sed rōe quorundā aīa lium magnā hz dubitatōem 2 pcpue in illis q habent corpora similia et nō magnam habent differentiam pplexionis organice sicut sunt anulo sa que a quibusdā vocantur rugosa sicut sunt lumbrici terre 2 anguille et huiusmodi. in illis em virtus est pmixta corpori. 2 diuiditur diuisione cor poris. 2 ideo ratōe talium potest aliqz dubitare. qz si aliquis per diuissio nem faciat ablatōnem ab illo mobili quod est a b tunc dubitatio maxi ma nascitur ex dictis. quia adhuc vtrazq pars tali diuisione facta remanz mouens seipsam. sicut oculariter patz in anguilla diuisa. ergo sequitur q pars ipsius a adhuc mouebit 2 reliqua pars ipsius b per diuisionem reliq era mouebitur si ergo sic est tunc cum motus partis prior sit motu tot⁹ et diuissio ista currat in infinitum nō potest dici q aliquid primo moueat a seipso fm pdicta in sexto phisicorum. quia sicut totum diuidebatur in duo mota a seipis. ita pars proportionabilis in duo 2 pars partis 2 sic in infinitum. Sed dicitur est q in continuo diuisibili in infinitum non est

Octauū libri physicorū

dare primum. ergo nō est generaliter verum q̄ in omnibus a se motis est dare primum. Sed ad ista est responsio q̄ virtus diffusa per continuum corpus. si accipiat in potentia corpora animata sunt in infinitum diuisibilia. quia hoc modo nō accipiunt nisi in forma continui per se vel per accidens. Si vero accipiant s̄m q̄ sunt actu nō possunt diuidi in infinitum quia virtus in actu est que potest actum virtutis exercere et illa exigit determinatam quantitatem sui. q̄ si minor accipitur corrumpit virtus. et hoc verum est in omni corpore physico. q̄ virtus ignis ē in determinata quantitate. quia si minor accipit per diuisionem nō erit ignis. sed corrumpetur et hoc multo magis est de virtutibus animati corporis. quia ergo hoc modo nō est diuisibilis in infinitum contingit in ipsa accipere primum mouens seipsum an quod nihil mouet seipsum. Et si istud diuidatur tunc a quod est virtus mouens nō esset habens eandem potentiam quam habuit prius. quia corrumpit et nō mouebit partem ipsius b. Nihil igitur prohibet in his que potentia diuisibilia sunt actu vero indiuisibilia aliquid accipi qd est primum mouens seipsum quod est vnum indiuisibile actu. Ex omnibus igitur manifestum est q̄ est deuenire ad vnu primum mouens immobile

Sextum capitulum.

Queritur De quo phis determinat in hoc sexto capitulo. Solutio de perpetuitate et vnitatem primum morosis resumens ea que in principio istius octauū sunt determinata que sunt q̄ s̄m naturam oportet motum semper esse et nunq̄ deficere s̄m aliquod preteritum tempus vel futurum. Et quia hoc est necessarium sequitur q̄ sit aliquid mouens qd mouet hoc motu et est causa eius. siue tale sit vnum siue plura. eo q̄ forte tales motus indeficientes sunt plures. oportet q̄ mouens tale primum sit omnino immobile. tam per se q̄ per accidens. Si enim per accidens moueretur. tunc oporteret aliquem priorem motum alium existeret.

Queritur Vtrum intentio phis sit hic determinare an vnu quodq̄ mouentium immobilium sit perpetuum. Solutio phis nō. Quia ad rationem huius scientie nō pertinet determinare vtrum anime animalium que per se sunt immobiles sint mouens perpetua. sicut dicit plato. sed hoc pertinet ad sciām de animā. hic intendit determinare q̄ aliquid mouens immobile sit perpetuum.

Queritur De quo mouente vult hic probare q̄ sit perpetuum. Solutio de primo mouente. quod est immobile ab omni mutatione intrinseca. id est que cadere potest in ipsum siue sit mutatio per se siue per accidens. siue sit in substantia sicut generatio et corruptio. siue in accidentibus sicut alteratio et ceteræ mutationes que nō sunt s̄m substantiam. Et istud quod est sic immobile est motum alterius quod ab ipso mouetur.

Queritur Vtrum sequit̄ sufficiens illa nō generant neq̄ eorū punct̄ s̄ sunt perpetua. Solutio phis q̄ nō q̄ sunt aliquid mouens q̄ aliquid mouet et aliquando nō. q̄ tamen nō generantur neq̄

Reparationes

corrumpunt sicut plato asserit de animabz aialium. ergo necesse est esse aliquid quem motorem primum quod est causa primum motus et perpetui. quod est causa omnium eorum quod fiunt aliquando et deficiunt aliquando. Est enim fortassis necessarium si dicat aliquid impossibile siue indivisibile. ut anima mouens. et aliquid quando esse et aliquando non esse. quod tamen est sine mutatione per se. quod hoc sit aliquando mouens et aliquando non mouens. Dicit autem fortasse. non quod dubium est. sed quod hoc probari habet in libro de anima. Et tamen aliquando esse et aliquid quando non esse sine mutatione per se. quod plato ponit huiusmodi mouentia perpetua. licet secundum veritatem secundum esse non sunt perpetua secundum proprietates. hoc tamen verum est quod non generant per se nec corrumpunt. sed potius fiunt et desinunt ad generationem corporum. et corruptionem propter animarum intellectum que non educitur de materia corporali. et ideo non desinit propter defectum eius. Necessarium ergo est principiorum mouentium immobilium quedam aliquid quando quidem esse. aliquando vero non esse. sed non est possibile hoc continere in omnibus huiusmodi causis.

Queris Quod probatur prius. quod primum motor est perpetuus. Solutio sic. Quia effectus perpetui est aliqua causa perpetua sed in istis inferioribus est continua successio eorum quod aliquando sunt. et aliquid quando non sunt. igitur oportet talis continua successione aliquam esse causam et illa est primum mouens scilicet quod positum est ex motore et moto. et propter hoc necessarium est ipsum etiam habere magnitudinem corporalem. eo quod omne quod mouetur est corpus. sed non est necessarium quod id quod est pars mouens habeat aliquam magnitudinem sicut in fine istius libri probabitur.

Queris Utrum aliquod mouentium immobilium quod aliquando sunt et aliquid quando non sunt. sicut dicit plato de animabz aialium propter esse causa continue successione eorum quod quando docet sunt et quando non sunt. Solutio prius non sed oportet quod talis continua successione sit aliqua causa quod se moueat. quod propter eas le primum quod continue mouet et se non propter unum quod quod aliquid sunt et aliquid quando non. diuisum esse causa. nec quod oia talia sic sibi succedentia sunt. Primum patet. quod si sic tunc singularia quod generarent secundum successione haberet esse perpetuum. et ex necessitate secundum naturam. Nec secundum. quod oia sunt infinita cum in numero considerantur et non sunt finitae. Cause vero motus non sunt infinite et sunt finitae. Et sic per usum omnium precedentium est quod oia eorum quod mouetur et mouent in materia generabilium et corruptibilium. quod aliquando sunt et aliquid quando non sunt. necesse est esse aliquam causam perpetue successione extra ipsa. cum sunt infinita. et ideo reduci habet ad causam quod se est et de necessitate. nihil enim generabilium est a casu. quod a casu non sunt nisi monstra quod non permanent. Et ergo dicitur prius si millesies principia particularium motorum quod sunt per se immobiles. sicut sunt anime animalium. et quoniam multis eorum quod seipsum mouet continue corrumpant. et alia fiat siue generent. Et in his liber illorum sunt duo quorum unum est immobile per se. sicut anima. et alterum motum sicut corpus. et unum istorum secundum definitiorem distinctum sit ab alio. quod nihilominus necesse est esse aliquid extra hec oia quod primum ista sicut causa omnium istorum. et hoc extra unum quod quod istorum est. et est causa quod alia sunt et alia non. sed corrumpantur et est causa continue mutationis secundum successione. Quedam enim inferiorum sunt boni quibusdam causa mutationis. et quedam alia sunt causa mutationis aliorum.

Octauilibri physicorū

sed aliquid extra omnia illa erit causa mutacionis in omnibus inferioribus et hoc est per se mouens idem numero manens. Ad hoc ergo redit totum quod dictum est quod si talis motus qui est causa omnis motus est perpetuus. tunc oportet etiam quod mouens immobile quod mouet hunc motum sit perpetuum et primum si est unum. si vero plura sunt talia mouentia se. tunc etiam plura erunt perpetua.

Queritur Quod probatur per philosophum quod primum mouens perpetuum est unum. Solutio duabus rationibus. Prima est ista. In omnibus que naturaliter sunt semper accipiendum est id quod est nobilius et melius. sed melius est unicum et finitum esse quam infinitum. dummodo possibile est ipsum esse finitum. ergo primum mouens est unicum et finitum. Dicitur autem dum possibile est ipsum esse finitum. quia in generabilibus non potest esse finitas aliquid in generabilibus est infinitas. unicum vero et finitum sufficiens est ad omnem naturalem motum et mutacionem istorum inferiorum. ipsum enim est causa in motoribus inferioribus sphaerarum quod mouet. et causa est in generabilibus et corruptibilibus quod mutantur successione. Secunda ratio est. motus qui fit a diuersis mouentibus non est unus. sed motus qui fit a primo mouente est unus. ergo non fit a pluribus mouentibus. Maior probatur. quia quando unum mouens corrumpitur et aliud generatur. tunc necessarium est interuenire quietem inter corruptionem primi mouentis. et generationem secundi. et pro illo tempore non erit motus. cum igitur motus semper sit. oportet quod idem numero mouens semper sit mouens et idem numero semper sit motus. ita quod ex illis duobus proponatur mouens seipsum et sic planum est esse aliquod mouens primum perpetuum et unum.

Queritur Vtrum generabilia habent unam causam vel plures. Solutio alberti ipsa possunt dupliciter considerari. Vno modo inquantum comparatur ad id quod proxime mouet ad generationis actum. et hoc modo non habet causam sue generationis nisi per accensum. sicut patet in animalibus que generantur. Inclinas enim ad actum generationis est voluntas coeuntis quod forte non intendit nisi delectari. et percipere semen. sed non operatur ulterius ad generationem et ideo hoc modo generantur res a causis accidentibus. Alio modo comparatur ad naturam cuius virtute fit generatio. et tunc ex hoc fit homo et ex asino asinus. quia in semine piecro in matrice est virtus formatiua hominis et non alterius. Et comparatione prima est causa que raro fit. Et comparatione secunda sunt cause que frequenter operantur. et non semper et necessario. Quasi semen piecru indiget mouente et regente. oportet quod extra causam que operatur per accidens. et extra eam que operatur frequenter sit illud quod mouet semper adducendo et reducendo generans. et mouens primum quod mouet a se ipso. Et illud est quasi artifex in omni opere nature. virtutes autem que sunt in semine sunt instrumenta quibus operatur virtus celestis que est ut artifex. et quia instrumenta non necessario sunt finita sed artifex est vnus et finitus. propter hoc ea que sunt in natura reducuntur ad operans celeste finitum. Et iterum quia ea que sunt in materia succedunt. oportet quod reducantur ad celestem virtutem que reterat idem in substantia corruptum quod adducendo et reducendo causas totam multitudinem eorum et causa est succedentis prout successione generationis et corruptionis. Et sic ad generatores omnia ista sunt necessaria si enim solus mouens et

Reparationes

regēs sufficeret. hoc est virtus celestis tunc superflueret materia propria. et sic ad generandos homines non exigeret semen hominis. sed possit generari ex terra vel alia materia quod aliquo respectu moueret a virtute celesti quod falsum est

Queritur Unde accidunt monstra illa quod non nunquam generantur sicut cum generatur porcus cum capite humano.

Solutio non generantur ex coniunctione seminum sicut multi opinati sunt. quia impossibile est semen humanum coniungi cum semine alterius animalis ad generandum alicuius speciei. sed fit talis generatio ex stellis preparantibus materiam ad figuram hominis. sicut dicit albertus hic. et dicitur est in secundo philosophorum de diuersis monstris.

Septimum capitulum.

Queritur De quo philosophus tractat in isto septimo capitulo **Solutio** vult ostendere quod sit aliquid spiritus immobile. Et per deductionem illam presumit quod sit superius ostensa scilicet quod quodam eorum quod apud nos sunt aliqui quiescunt. et aliqui mouentur. sicut manifeste apparet in omnibus animalibus et quod supra dictum est quod non omnia entia mouentur neque omnia quiescunt. nec etiam talis diuisio est entium quod quidam eorum spiritus descendent. et quidam eorum spiritus moueantur ita quod nihil sit quod aliqui descendent et aliqui moueantur. quia ea quod verobique sunt. in motu scilicet et in quiete secundum diuersa tempora sunt habentia potentiam ipsam. quod est verobique quod quod possunt quoniam volunt moueri et quoniam volunt quiescere. his autem determinatur quod alia sunt quod aliqui moueantur et alia quod aliqui quiescunt. Et ite ex his scitur quod aliquid est quod spiritus mouetur sicut primum mouens seipsum et aliquid est quod spiritus descendit hoc est spiritus immobile sicut primum motor. Et quia huiusmodi omnibus ad sensum sunt manifesta intendit philosophus determinare duorum ultimum dictorum naturam veram scilicet quod alia sunt immobilia spiritus sicut motores orbium celestium. Alia mouentur spiritus sicut corpora celestia et posita sunt ex motore et moto quod mouetur seipso

Queritur Quod philosophus ostendit ista duo ultima scilicet quod alia sunt spiritus immobilia. et alia spiritus mouentur **Solutio** procedit ex his quod apud nos nota sunt in genere scilicet quod omne quod mouetur ab aliquo distincto ab ipso mouetur et preedentes presequuntur dicuntur quod illud a quo mouetur aut est immobile aut ipsum mouetur. Et si mouetur. aut mouetur a seipso aut ab alio. et spiritus ad hoc deueniuntur quod oportet nos accipere quod omni horum quod mouentur est aliquid principis primum in genere mobilium motorum. et hoc quod mouetur spiritus mouetur seipsum et principium est omnium. et extra genus motorum est quod mouetur immobile. Et istud ostenditur ut dictum est ex his quod inferuntur et apud nos sunt mota. quia videmus quod alia esse quod mouetur seipso sicut sunt omnia animalia habentia motum progressiuum. hec autem sunt quod attulerunt multis philosophis opinionem. quod motor vltimus in mundo incipit cum nullus omnino motor eum precessit. quia videtur quod hoc in istis tanquam in minoribus mundis contingat. Ista enim omnia post immobilitatem in qua fuerunt aliqui incipiunt moueri. sicut ad sensum videtur quod aliter secundum eam ut tactum fuit supra.

Queritur Quare cum quod non spiritus mouentur animalia. **Solutio** philosophus quod per dicta animalia non mouentur se nisi secundum unum et eundem motum. quia posita est per se nota quod a b vno omnino non est nisi unum. Et ideo si vnum accipiat in animalibus motor primum quod non mouetur ab alio. ille est quod vno modo omnino se mouet. et ab illo

Octauū libri phisicorū

fies habere nō ē nisi mor⁹ p^{ri}mu⁹. Si autē defecit a motu illo aliqui tūc ali
 qd mouet ad hoc p^{ri}ter motore. tūc p^{ri}mu⁹ motor erit al⁹. et iō op⁹ acci
 pere q⁹ p^{ri} hunc motū q⁹ est post q⁹etē nō mouet p^{ri} se motor ille q⁹ d^{ri} p^{ri}
 mus in aialib⁹ q⁹ ē aia. eo q⁹ ipe nō est cā hui⁹ mor⁹ p^{ri} seip⁹uz. s⁹ potius ille
 mor⁹ causat in hoc q⁹ multi alij mor⁹ naturales insunt aialib⁹. q⁹s morus
 nō mouet aiaa p^{ri} se ita q⁹ sint a motore aialū essential⁹. et tales mor⁹ s⁹
 augmētū et decemētū p^{ri} m⁹ quāritatē q⁹ ē potētia quāritū augēs et trāsmu
 tans corp⁹. et respiratio q⁹ in oib⁹ aialib⁹ respirātib⁹ ē ad nutrigandē calo
 ris natural⁹. Et p^{ri} hos mor⁹ mouet se vni⁹ q⁹q⁹ aialū. tūc q⁹ defecit a mo
 tu locali. hoc ē q⁹ nō mouet illo q⁹ pure causat ab ip⁹. Nō autē motuū
 cā p^{ri}ma nō ē aia aialū. s⁹ pot⁹ p^{ri}mes aliqui sicut aer variat⁹ p^{ri} celestes
 p^{ri}tes et q⁹itates q⁹ sunt calidū frigidū hūidū et siccū. Aliq⁹ autē p^{ri}ma cā
 ē multa q⁹ insunt cor⁹ pib⁹ sicut alimētū q⁹undā aialū q⁹ dormiūt et q⁹escūt
 q⁹ coquūt cib⁹ eoz. eo q⁹ resoluūt vapor ab alimēt⁹ et humescit cerebrū v⁹
 cor⁹ et ifrigidat instrumēta mor⁹ local⁹ et iō nuerimēto disgregato p^{ri} mēbra
 surgūt et mouent seip⁹a. v⁹ q⁹ dā spisse pellis et viscosē multe hūiditāt⁹ mul
 tum dormiūt tpe flegmatico v⁹ in hyeme sicut nifus glires v⁹ s⁹ et q⁹dā
 aues. Et q⁹ oib⁹ p^{ri} q⁹ p^{ri}ma cā mouens in talib⁹ extra aiaa et extra aial
 est. et cā talia mouet cor⁹ p^{ri} redūdāt motus corp⁹is ad aiaa. et sic q⁹ p^{ri} ac
 cidēs in corpe mora ab alio motore p^{ri} se. est causa variōz moruū. et mo
 rus aliqui et q⁹etis aliqui. Quia ipossibile est q⁹ ab aia v⁹ a p^{ri}mo motore eē
 hec diuersitas. cū ab vno motore simplici nō p^{ri} esse nisi vnus mor⁹. vno
 modo se h⁹ s. hec est ergo cā q⁹ nō sp⁹ p^{ri}tinue se mouet aialia. Aliud em̄
 extrinsecū est id q⁹ est mouēs. et aliud id q⁹ mouetur. et aliud est mutās
 p^{ri}mu⁹. id est p^{ri}mu⁹ in talib⁹ morib⁹ ad vnuquodq⁹ quod mouet seip⁹m.
 In omnib⁹ enim istis moribus p^{ri}mu⁹ moūs quod est anima. ipa ani
 ma q⁹ est p^{ri}mu⁹ mouēs totum aial mouet. sed p^{ri} acci⁹s. q⁹ aliq⁹ extrinsecū
 ca mouet corpus. et quia ipa est in corpe. q⁹ p^{ri} acci⁹s mouet ad motū eius
 Et iste modus est alius ab eo q⁹ dicim⁹ moueri p^{ri} acci⁹s p^{ri} moto ip⁹o ro
 to. et p^{ri} acci⁹s moueri albedinē. q⁹ mouet subiectū albedinis. Quia dici
 mus q⁹ p^{ri} acci⁹s mouet aia. q⁹ motus corp⁹is redūdātes ad aiaa. faciunt
 ipm̄ esse cām diuersorū moruū. Anima em̄ est cā augmētū et decemētū
 respiratōis et somni et vigiliē. s⁹ nō est cā p^{ri}ma. v⁹ tactū fuit. Et q⁹ sic est
 in corpe v⁹ actus totius p^{ri} se. et p^{ri}mu⁹ p^{ri} p^{ri}tes eius. iō corpe mutāre locū
 necesse est ipam p^{ri} acci⁹s locū mutare. motus em̄ corp⁹is pueniūt ad ipsā
 aiaa. et tali motu aia mouens cor⁹. mouet seip⁹m. s⁹ ab alio motore p^{ri}
 oze se mora. Et his colligit q⁹ omnis motor q⁹ mouet p^{ri} acci⁹s eius quod
 ipe mouet necessario etiā mouet p^{ri} locū. q⁹ sūū motū q⁹ ipe mouet mu
 tat locū. Sed verū sic sit ecōuerso scz q⁹ ois motor q⁹ mouet p^{ri} locū mo
 ueat etiam ab acci⁹tib⁹ eius q⁹ ipe mouet. nō dū est p^{ri}batū. sed de hoc in
 ferius erit consideratio.

Queritur Que est conclusio que trahit ex dictis de motu aia
 lum. Solutio si aliqd est de numero mouentū et
 per se immobilū. quod tū mutā p^{ri} accidens est impossibile ab illo moue
 ri motu continuo. et ergo si est necesse ēē aliquē p^{ri}mu⁹ motū. sicut in p^{ri}ncip⁹
v. iij.

Reparationes

pro huius libri pbatū est necesse est esse aliqd primū mouens immobile tam per se q̄ etiā per accidens. q̄ supra dictum est q̄ oportet eē aliquem motū immortālē z impassibilē in his que sunt per naturā qui sit quasi v̄ta omnibus deorsum subsistentibus. z oportet q̄ illud cuius est ille motus moueat seipsum z in eodem p̄ncipio quod est mouēs primū. p̄ncipio eū mouente fm vnū modū. necesse est etiā q̄ illud totū moueatur. Vno mō quod est p̄tinuū. hoc est p̄iunctū p̄ncipio. z ideo suū motuz z mouere suū semp manebit i omni tempore fm naturam.

Querit Utrum idem sit moueri fm accidens a seipso z moueri ab alio. **Solutio** non. Quia motor qui constituitur per esse sui mobilis. sicut anima animalium. in cuius definitōe cadit corpus quod mouetur ab ipsa. per accidens mouetur quando motor suū corpus z hoc dupliciter. sicut ex p̄missis patet ab alio autem bene contingit aliquid moueri. ita tamen q̄ motor eius non mouebitur per accidens motu illo. z hoc ideo est. quia motor talis nō constituitur in esse per suū motum. z ideo nec motor essentialiter definitur per corpus. quod mouet sicut sunt motores corporum celestium qui sunt seipari per definitōnem. z tamen mouent corpora celestia. quorum quedā sicut inferiores orbes z stelle omnes tam planete q̄ alie mouentur motu corporis primi superioris ab oriente in occidentem. qui est sup polos mūdi. z super circulos equinoctiales z paralellos ad equinoctialem. cum tamen motoribus proprijs moueantur ab occidente in orientem ecōtrario motui primo z cum sic moueantur per aliud corpus superius fm illum motum nō mouetur motor eorum prius. sicut nec mouetur illo motu q̄ ipse mouet. quia vt tactum fuit nullus motorum celestium mouetur per se vel per accidens fm aliquem modum accidentis. sed moueri per accidens puenit solū motoribz q̄ sunt per informatōem in suo mobili.

Queritur Quomodo p̄bus ex p̄dictis probat conclusio nem scz q̄ est aliquis motus perpetuus. **Solutio** duo ab̄ ratioibus. Prima est ista. primū mouens est immobile taz p se q̄ per accidens. ergo primū corpus quod mouetur ab ipso est perpetuum. Cōsequētia p̄batur. quia posita causa in eadem dispositōe semper ponitur effectus. sed primū mouens cum sit immobile z infatigabile habet semp eandem dispositōnem ad mouendū. ergo mouet motu sempiterno. Secunda ratio generatōnes z corruptōnes istorum inferiorū sunt p̄petue in inferioribz. q̄ oportet eē aliquē p̄mū motū p̄petuū. p̄ia. p̄bat. q̄ effect⁹ p̄petuus h̄z causam p̄petuā. Talis aut nō p̄t eē primū mouēs immobile. q̄ ex q̄ hoc est eiusdē dispositōis moueret sp̄ eodē motu z sic nihil erit mouens in diuersas dispositōes. z sic p̄mus motor v̄l faceret solū generatōem. vel solū corruptōem z nō induceret diuersitates specierū in his q̄ sunt naturaliter. Et q̄ p̄mus motor necessario h̄z corp⁹ motū ab ipso qd nō deficit ei fm omē futurū. nec deficiet sibi fm omē p̄teritū. q̄ aut id quod mouet ab illo p̄mo immobili. aliter se habet ad rerū generabilitūm et corruptibilitūm materiam. ideo diuersa efficit. Aff. re enim z aufere generans sicut solem z stellas. Quod sic ostenditur fm albertum. quia

sol et stelle
pico hyem
stāt in p̄
Eodem
planete f
mode les
fos. motu
nes z sic
figuris et
q̄d̄s alio
tur et alio
Qu
et q̄ not
er aliqu
aliqu m
istius fu
neq̄ om
quiescant
er aliquā
mouentur
sunt indu
sunt actu
hec sunt
ipsa. et ea
mouetur
et infeco
corrupti
immobile.
mouent
vero mo
simpliciter
motus s
Qu
hoc p̄bat
re aliquo
pars mo
raphice
nere aliq
est aliq
uens q̄
in genere
ideo mo
motu lu

Octauū libri physicorum

sol et stelle aliter fm angulos suos. et radios respiciūt. quādo sunt in tropico hyemali. et quādo sunt in tropico estiuāli. et qz puncta illa maxime distāt in cursu solis et planetarū. ideo in hīs oppositas influūt rebz dispōs. Eodem modo est de punctis equinoctialibz in vere et in autūpno. et ideo planete fm pūctōnes et pūctōnes et alios respectus in qbz diuersis modesele respiciūt res in ortu et occasu diuersis climatibz causant diuersos motus. sicut diuersas generationes et corruptōnes diuersas alterationes et sic de alijs moribz ppter qd qn sunt in diuersis locis et pparijs et figuris et formis ipse motores tunc oportet qd cōtrario modo se hz vnū qd qz aliorū quod mouetur ab hīs. et ideo oportet qd aliquando mouetur et aliquando quiescat.

Querit Que est conclusio finalis et pncipalis istius tractatus Solo pht qd non omnia mouentur nec omnia quiescunt et qd non sit etiam talis dispositio entium qd aliqua eorū semp quiescunt. et aliqua eorū semp mouentur ita qd nulla sint que aliquādo quiescunt et aliquā mouentur. Et hec conclusio qd p modū qstionis in pncipio tractatus istius fuit pposita manifesta est. Quia certum est qd non omnia quiescunt nec omnia mouentur. nec etiam est talis diuisio entium qd aliqua eorū semp quiescant et aliqua semper moueant. ita qd nulla sunt qd aliquādo quiescant et aliquādo moueant sed verū est simpliciter qd quedam sunt que nunq mouentur. nec per se nec p accidens sicut motores celestes. et causa est. qd sunt indiuisibiles. ergo nō mouentur per se nec p accidens. qz nullius corporis sunt actus. Alia vero sunt que mouentur fm omne tempus siue pperue. et hec sunt corpora celestia que mouentur ab illo motore perpetuo et mouentur seipsa. et causa etiam est quare mouentur pperue. qz mouentur seipsa. Alia vero mouentur qnqz et quiescunt qnqz. Et ratio est. qz mouentur ab aliquo sibi extrinseco qd diuersimode respicit ea p motū suū. sicut sunt generabilia et corruptibilia. et ideo necesse est qd mouēs ista inferiora mouet. S; mouēs immobile. et etiā motū a seipso illa nō habent nisi motum localem. s; illa que mouentur ab aliquo extrinseco mouentur fm omnes motuum dīcō. immobile vero mouens sic se determinatū est similiter in eodē pmanēs vnū tū et simplicem mouebit motum eo qd a motore vno simplici non est nisi vnus motus simplex.

Queritur Vtrū sit necessarium ponere mouens primum oīno immobile Solo sic. non tamē sufficienter hoc pbat hic in textu. s; solum pcluditur alternatiue. scz qd oportet ponere aliquod mouens oīno immobile. vel oportet esse aliquod immobile qd est pars mouentis seipm. s; qd sit aliqd mouēs pmiū immobile duodecimo metaphisice sic pbat. mouens pmiū mouet se p appetitū. qd necessariū est ponere aliqd aliū appetibile qd est oīno immobile. et ideo pter pmiū mouēs est aliqd mouēs extra genus oīno immobile. qz semp appetibile est pū moūens qd appetitus. vt dicitur tertio de anima. Appetit enim mouens pmiū in genere quod est anima nobilis assimilari pmo mouenti extra genus et ideo mouet celum per quod causat ista inferiora triplici instrumento. scz motu lumine et influētia. et sic aia nobilis mouet ab aliquo appetibili qd

Reparaciones

est deus existens primus motor extra genus de quo dicit Boetius Immobilesque manens dans cuncta moueri.

Ad Primum mouens seipsum sufficit ad causandum motum in istis inferioribus. ergo non oportet ponere mouens omnino immobile. Solutio. Primum mouens seipsum non potest mouere nisi in quantum substat influxus. ipse primus mouens extra genus quod primo non mouere nulli secundorum mouere potest.

Queritur Utrum primum mouens seipsum etiam aliquo modo mouetur. Solutio non. quod videtur. tactum fuit nec per se nec per accidens. et in hoc differt ab anima animalium que mouetur per accidens. ex quo est per informationem in suo mobili.

Ad Ergo non esset aliqua distantia inter primum mouens simpliciter et extra genus. et primum mouens in genere. Probatur quia verumque est omnino immobile. Solutio. adhuc inter ea est differentia. Quia primum mouens in genere est in circumferentia definitiue. quia ibi maxime ostendit suam virtutem. sed primum mouens extra genus quod est infinitum non est in circumferentia. sed est ubique.

Ad Primum motor est metaphysice considerationis. ergo non habet physicus de eo determinare. Solutio. metaphysicus habet de eo determinare sub ratione prime cause. sed physicus sub ratione motores primi.

Tractatus tertius octauus

Queritur quid plus ostendit in isto tertio tractatu. Solutio ostendit quis sit motus ille qui est perpetuus. Quia ex hoc etiam ostendit primum mouens esse perpetuum. Quia si aliquis motus sit semper et finem omne tempus. et ille est primus et primum motus qui nullo tempore interruptus est. tunc etiam ostensum erit quod primum mouens mouet hunc motum. et illi motum necessarium est esse unum primum et omnino primum.

Queritur Quomodo plus ostendit quod motus localis sit primus motus. Solutio sic. Dicitur motus est vel augmentatio vel diminutio vel alteratio vel locumutatio. sed primi duo non possunt esse perpetui et primi. igitur motus localis est primus et perpetuus. Sinon probatur inductiue primo de augmentatio. et diminutione. Quia non fit augmentatio vel diminutio sine alteratione. ergo alteratio necessario prior est augmentatio et diminutione. Hinc probatur. quod omne quod augmentatur augeatur a cibo sibi simili facto. et quodammodo augetur a cibo dissimili. quod alimentum primo est contrarium. et per digestionem decoquitur et remouetur a contrariis et contrariis. Quia ergo primo est dissimile et postea sit simile necessarium est quod alteretur per calorem naturalem et digestiuium antequam augeatur. quod per calorem naturalem de dissimili in simile. ergo alteratio est antequam augmentatio. Et eadem ratio est de decremento. Quia decrementum non fit nisi per calorem consumere et deperdere aliquid de substantia eius quod dimittit.

Queritur quomodo plus ostendit quod alteratio non potest esse primus motus. Solutio sic. Quia omnis alteratio fit per motum localem. et motus localis est prior alteratione. Hinc probatur. quod si debet fieri alteratio necesse est ipsum alterans appropinquare localiter ipsi alterato et tangere ipsum. quod aliter ex potentia calido non.

Octauū libri physicorū

faceret actu s; hoc nō potest fieri sine mōu locali. igit̃ rē. Q̃mōz pbat̃ qz calidiū mouens s̃m distātiā loci ad patēs non eodē mō se hz. s; aliqñ est longius z aliqñ prius ei qđ alterat ab ipō. s; p̃p̃ fieri z longe esse nō pot sunt esse sine locumutōne. g̃ locumutatio est aū alterationē. Et si est aū illā est etiam aū augmētatiōem z diminutiōem. Quia qđ est p̃us p̃ore est etiā prius posterioze.

Querit̃ Quod est correlatiū qđ p̃hs infert ex p̃dictis. Solo illud q̃ oportet eē motū aliqñ s̃m locū qui est cā oim moruū z successionis eoz. qz in fine se p̃ri oñsum est q̃ oportet motū in genere semp̃ esse. Et si in locumutōe vna spēs est prior alia. necē est q̃ illa sit p̃ma locumutatio q̃ sp̃ est. z illa est circularis sicut postea dicitur.

Querit̃ q̃mō p̃hs oñdit q̃ locumutatio sit etiāz p̃ma mutatiōe. So° pbat̃ hoc tam s̃m op̃inōē suā s̃m quā p̃me q̃litates s̃z calidiū fr̃i gidiū hūidum z siccū. quāz trāsmutatiōe sit generatiō et corruptiō simpl̃is cium corp̃m. quā etiā s̃m op̃inōē antiq̃z qui dixerūt atomoz aggregatiōe z disgregatiōe fieri generatiōem z corruptiōem p̃ dēnitatē z raritatē

Querit̃ Quid pbat̃ locumutatiōem p̃ore esse g̃natiōe s̃m op̃inōē antiq̃z. So° sic. qz dēnitās z raritas s̃z qđā aggregatiōes z disgregatiōes p̃mū materie. in locū p̃mū ṽl magnū. s; s̃m has vt ip̃i dicūt sunt g̃natiōes substantiāz corp̃aliū. z corruptiōes. Que cūq; aut̃ sic cōgregant̃ z disgregant̃ necē est mutari s̃m locū. ergo locumutatio p̃cedit g̃natiōem z corruptiōem substantiāz. g̃ ip̃a est simpl̃r p̃or g̃natiōe

Querit̃ que fuit op̃inō antiq̃z de p̃mita tione z corruptiōe te qualitatiū p̃dictaz. Solo p̃hi dixerūt rarū z densum vt dictū est prius mas qualitates z rarū esse p̃ncipiū calidi z hūidi z molli. Densum aut̃ p̃ncipiū frigidi et siccī z durī. z sic s̃m eos raritas z densitas sunt p̃ncipia oim qualitatiū. Quia s̃m eos graue leue molle z durū vident̃ esse causat̃ quedam densitates et raritates.

Querit̃ Quid induxit democritū z alios ad ponēdū raritates et densitatē esse p̃ncipia oim qualitatiū. So° albert̃ qz s̃z materiales dispōnes ad istas qualitates s̃m rei veritatē. z sic qz nesciuerūt distinguere inter dispōem materialem et cām siue p̃ncipiū verū ideo errādo dixerūt p̃dicta esse simpliciter p̃mas qualitates.

Querit̃ q̃mō p̃hs iterū ostendit in eo qđ augmētā z decreuit idē So° qz magnitudo augmētans necēario mutat locū. Quia necessarium est in augmēto q̃ cūq; ascēdat z localiter moueat ad mēbzū et q̃ in decremento recedat a mēbzū diminuat. hec aut̃ s̃z locumutatiōes. Et etiā illud qđ auget̃ crescit in maiore locū. z id qđ diminuit̃ decreuit in minorez locū. Ista etiā locumutatio est p̃ accēs z non per se.

Querit̃ q̃mō p̃hs oñt motū locale eē p̃ore s̃m oēs mōs p̃oris So° p̃mo distinguit̃ ip̃z p̃us dicēs. sicut p̃us in alijs entib; d̃z multipl̃r. ita etiā in motu. Dicit̃ at̃ p̃mo p̃us natura illud a q̃ nō querit̃ subsistēdi p̃na. i. illud est p̃us altero quo nō exite aliud nō erit. s; nō ecōuerso ita q̃ altero non existente ipsum non erit. et hoc modo animal est prius homine. quia non exite homine non est aīal. sed nō ecōtra. z hoc modo s̃m p̃m i post

Reparationes

¶ **P**edicamentis vñ prius est duobus. Quia duobus exiitibus morus pñs est vñ esse. sed vno exiite non est necesse duo esse. Secundo dicitur vñ prius altero pñm substantiā siue definitiōem. hoc est scdm causalitatem siue pfectionem. Tercio modo dicitur prius pñm tempus.

Queritur Quō pñs pbat pmo qd motus localis est prior alijs natura Solo sic. Quia illud pñs est altero natura a quo nō puerit subsistendi pñs. s3 sic est de motu locali in cōs paratione ad alios motus. igitur est alijs prior. Vñor probat. qd nulla necessitas est qd illud qd mouet localiter alteretur aut augmētetur aut generetur aut corrūpatur. s3 eōtra nulla talium pñ esse nisi sit prius locimutatio. ergo natura pñor est qd alie mutatiōes. Unde pro pñcipio sumitur in phisicis qd digni⁹ est potius eo qd est indigni⁹. dūmodo dignius possibile est ēē in natura. s3 posteri⁹ qd nō solū possibile ē s3 etiā nec ārtū aliqūē esse vñ motū pñuū non interruptū pñm oīe tempus. vt postea pbat et talis est motus localis. nullus aut alijs perpetuus et pñuus esse pōt. qz omnes interrupti quiete. vel contrarijs. vel contradictione. ergo loci mutatio est alijs prior.

Queritur Quō pñs ostendit scdo qd est prior tpe Solo sic. perpetuum et pñm tempus non interruptum precedit omne quod incipit et desinit in tempore. sed solus motus localis est perpetuus. et alijs incipiunt et desinit in tempore. ergo est alijs prior. Vñor probatur. quia perpetuitas per se est in illo quod conuenit se sibi non interruptum in illo per accidens vero ipsa est in eo qd est pñm successionem talem qd finis vñus est incipit alterius

Queritur Que est obiectio quā pñs format cōtra istā rationē Solo hec nos videmus in aial. qd pñm est in eo generatio qd est via inesse. Secundo alteratio et tercio augmētum in solidatione et qñtitate debita organoz et vltimo est locimutatio. que est motus aialium iam pfectoz inesse et robore et qñtitate organoz. ergo non est prior tempore alijs motibz. Ad quā pñs rñdet qd in vno et eodez indiuiduo qd est oīm vñ plurū motū susceptible motus localis est vltimus motuum. vt pbatum est. S3 in toto vniuerso necesse est esse qddaz alterū non generatū neqz corruptū neqz alteratū neqz auctū. sed motum rñm motu locali. et hoc est celū qd est prius quolibet generato.

Queritur Quō pñs ostēdit qd impossibile est generationē esse simpliciter pñm in mutatiōibz. Solo sic. qz pñmus motus est pñmoz pñcipiozū naturalium. ergo pñcipia rerū essent corruptibilia. qz oīe generabile est corruptibile. et si pñcipia mūdi essent corruptibilia tūc oīa alia essent corruptibilia. et sic nihil esset ppetuum et pñ pñs quens esset pñcessus in infinitū. Quia cuiuslibet generabilis esset aliqua causa mouens pñcedens ipm. et sic mutatio esset ante mutatiōem in infinitum. Si aut generatio nō est ān locimutatiōem tūc pñs est qd neqz alijs motus erit ān locimutatiōem. Vñor aut pñres generatiōem sunt alteratio augmētatio diminutio corruptio.

Octavi libri physicorū

Ad Generatio non est prior alijs motibz in generabilibz et corruptibilibz. Probat. qz alteratio pcedit generatōem. qz oportet materiā generabilī et corruptibilī alterari anteq̃ aliquid generet vel subesse possit forme. Solo alteri. si prius et posterius simplr et vniuerſaliter accipiatur tūc alteratio sine dubio pōr est generatōe. Si aut accipiant in eodem nūſmero supposito tūc generatio est pōr. qz nō alterat nisi qd est. Querciois pōr dicit qz cū dī generatio pōr. intelligit rōne ſui termini ad quē. qui est ſubſtā q̃ omibz accidentibz pōr est. Cū vero dī alteratio pōr intelligit de pōre ſm tēpus. qz alteratio diſponit materiā pro receptiōe forme.

Querit Qūo p̃ſus oſtendit terciō qz motus localis ſit pōr pfectōe. Solo. duabz ratiōibz. Prima est. poſterior ſm viā generatōis est prius ſm viā pfectōis. ſed motus localis est poſterior ſm viā generatōis. agiſt est pōr ſm viā pfectōis. Maior p̃. qz omne qd generat est imperfectū. ex quo ipſm tendit ad pfectōem. Minor pbat. qz in aialibz que generant motus localis ſequit̃ omnes alios motus. qz prius aial generat et multis alteratōibz alterat q̃ localiter moueat. Et p̃firmat hęc rō. qz ille motus est pfectior ſm naturā qui ineſt pfectioribz. ſed ſic est de motu locali. g. Minor pbat. qz hic motus nō ineſt omnibz viuētibz. qz non planus q̃ habent ſolū partē partis aīe. nec etiā ineſt aialibz imperfectis ppter hoc qz habent defectū organi motus ſm locū. ſicut ſunt oſtrea et conche. que indigent etiam habent organi et plante. Aialibz vero pfectis ſm aīam ſenſibiles ineſt motus pgreſſiuus ſm locū.

Ad Prima intelligentia est pōr generatōe omibz rebz et tū nō est imperfectior ſed pfectiſſima. agiſt pōra generatōe nō est poſteriora pfectōe. Solo. Aīis falſum est. qz licet p̃ma intelligentia ſit pōr creatōe. nō tūc est pōr generatōe. Creatio em̃ nō est ab aliquo imperfecto tendente ad pfectiōem. ex quo ibi vniō nō pcedit vniōi eſſe nec potentia actum. ſed ſimul ipſi ſum totum terminat creationis actum.

Ad Si p̃poſitio predicta Aſtorelis eſſet vera tūc motus et diminutio eſſent motus pfectiores. ſed hoc p̃ſtat cūliter eſſe falſum. Sequēſ la pbat. qz ſunt poſteriores. Solo. p̃poſitio p̃bi est intelligenda in motu tendente ad pfectōem et p̃plementū. et nō tendente ad diminutionē vel iſ pfectōem. q. Secūda rō est iſta. ille motus est pfectior alijs qui miſnus abijcit de ſubſtā ipſius mobilis. ſed ſic est de motu locali. ergo est omibz alijs pfectior. Maior patet. qz abiectio forme est quedā imperfectio ex quo forma est actus et pfectio eius cinus est. Minor probat. qz illud qd est viciſſimū dans ſubſtā et definitōem. et qd est actus et p̃plementū reſpectu om̃iū p̃cedentiū nihil tollit ab eſſe vel ſubſtā. ſed ſic est de hoc motu. g. nihil mutat ab eſſe et ſubſtā. Alij pō aliquid abijciūt a ſubſtā. qz id qd alterat mutat quāſle ſm eſſe. et ſi paſſio magis facta ſit incipit abijcere a ſubſtā. Et in augmētatione mutat q̃tū. ſed ſolus motus localis nihil mutat oīno. ſed trāſfert totū mobile ſive motū in aliū locum.

Ad Sicut p̃ alteratōem mutat qualitas et p̃ augmētatiōem q̃titas ita p̃ locum mutatōem vbi. g. oīs motus abijcit aliquid a ſubſtā mobili

Reparationes

lis. Solo. nō valet p̄na. q̄qualitas z p̄ritas sunt acc̄ia absoluta q̄ oriū
tur ab intrinsecis p̄ncipijs sube. z ita eoz variatio arguit etiā variatōez in
suba. sed vbi solū d̄r vñā formā respectuā ab extrinsecō scz loco causatā. et
ideo ipso variato nō sequit̄ p se variatio in suba. **Q**d addit notāter. qz per
acc̄iōs p̄ simul cū motu locali fieri alteratio vel etiā augmentatio. vt visus
est supra. ¶ Tercia rō. ordo motuū sumit̄ fm ordine mouētū z mobilū sz
sic ē q mor⁹ localē p̄fectissimū mouēt⁹ z p̄fectissimū mobil⁹. ḡ ē p̄ naturā alijs
motib⁹ p̄or. Maior. pbat p̄ de mouente. qz est illius qd mouet seipsū in cu
ius potestate est talis motus z nō ali⁹. Etia p̄fectioris est mobilis. qz cor⁹
poris celestis qd a suo mouente tali motu mouet̄ z nō ali⁹. Et ergo dicim⁹
hic motū esse p̄ncipiū eoz que mouent̄ z mouentū in talia. qz ipse causat ea
que aliqū mouent̄ z aliqū mouent̄. vt supra visum fuit. Etia mouens seip
sum p̄mū est in ordine eoz q mouent̄. ergo motus talis mouentis p̄or est
alijs motib⁹. Patz ergo q motus localis p̄ior est alijs motib⁹ natura rem⁹
pore z perfectione

Ad Generatio istoz inferiorū est finis motus celi. sed finis est nobilior
his que sunt ad finē. ḡ videt̄ q motus istoz inferiorū ē p̄fectior mot⁹
tu p̄mū mouentis seipsum. Solo. duplex est finis motus celi. vnus est fi
nis in se fm Alterū. z ille est renouatio fm sūū. Alius est finis in alio. Et il
le est duplex. Vnus est. p̄ximus a p̄his naturalib⁹ motus. z talis d̄r istoz
inferiorū generatio. qz vt in p̄ncipio huius libri dictū fuit est qdaz vita oib⁹
subsistentib⁹ deorsum. z talē finē nō est necesse esse p̄fectiorē his q sunt ad al
nō. Alius est finis vltimus. z est p̄pleno numeri electoz. que non nouerunt
p̄bi. et ille finis est melior his que sunt ad finē.

¶ Capitulū Secundū

Querit̄ Quid p̄his intendit ostendere in isto caplo. Solo
ostēdit qd motus localis fm spēm est perpetu⁹. dicens q
nullus motus ali⁹ a motu locali circulari p̄t esse p̄petu⁹.

Querit̄ quō. pbat p̄his q nullus p̄t esse p̄petu⁹ nisi circularis. Solo
sic. qz nullus mot⁹ q est inter p̄traria vlt̄ cōtradictoria p̄t esse p̄petu⁹. sz ois
motus ali⁹ a motu locali circulari est inter p̄traria vel p̄radictoria. ḡ null⁹
lus talis p̄t esse p̄petuus. Maior. pbat. qz oīne illud q̄scit̄ qd mouet̄ in cō
trariū tanq̄m terminū. qz p̄traria cōtinuari nō p̄nt. igit opozz mobile sub
p̄trario q̄scere z nō moueri vno p̄mūo motu. sicut cū aliqd mouet̄ de cali
do in frigidū opozz mobile sub frigido q̄scere. Maior. pbat. qz gñationis z
corruptōis termini sunt esse z nō esse. Alteratiōis aut̄ termini sunt p̄trarie
passiōes siue q̄litate. Augmētatiōis aut̄ z diminutiōis magnitudo z p̄mū
tas. vel verus p̄fectio magnitudinis z imp̄fectio. vt in superiorib⁹ visū fuit.

Querit̄ Que z q̄ sunt cauillatōes q̄s p̄his remouet circa p̄dēa
Solo quatuor. Prima est. p̄cesso. q de vno p̄tratiōez in
alterū nō est mutatio p̄petua. eo q p̄traria z media sunt finita. n̄ qz p̄t fieri
reflexio. ḡ videt̄ q motus p̄t p̄ reflexiōē p̄petuari. Ad qd d̄r p̄his q licz cō
tingat fieri reflexiōem. n̄ nō est eadē mutatio ante z post. nec est eadē mut⁹

Octavi libri physicorū.

ratio ex illis pposita. Et hoc probat tripliciter. Primo. qz mutationes ille sunt pparie. ex pparijs vero nō pfiuntur aliquod vñū simpliciter. Secūdo qz postea dicit qz necesse est mobile in pūcto reflectionis quiescere. z ergo nou inaner vnus motus continuus. Tercio quia non contingit idem simul mutari in oppositos terminos nisi etiam contigat vñū et idem simul mutari oppositis mutationibz vt generari z corrumpi vel calefieri vel frige fieri. z tamen si eadem esset mutatio directa z reflexa idem simul mutaretur in oppositos terminos. qz illud quod mutatur non solum mutatur in medium sed etiam in vltimū. sicut dicimus aliquem ire ad bursam pprimūz recedit de ecclesia. z ideo si eadē esset mutatio de albo in nigrum z e contra illa mutatio esset statim ad albū z ad nigrum. z ideo licet pperua esset reflectio nō tñ esset vna mutatio

Querit Que est secūda cauillatio. **Solutio.** ista. qz ratio pcescedens bene arguebat de mutationibz que sunt inter cōtrarios terminos. sed non omnes alie mutationes a motu locali sunt huiusmodi. Vñōz probatur. quia generatio z corruptio non sunt inter contraria. sed inter pparadictoria. Ad quam cauillationē respondet phis qz quo ad hanc determinationē nihil differt si dicamus duas mutationes qz non possunt esse pprime pparias aut non pparias. sed sū pparadictōem oppositas. dūmodo ostendatur qz nō possunt esse simul in vno tpe in eodē subiecto mutabili. sicut cū nō est possibile idem mobile mutari in terminos pparios simulatā. nec in terminos pparadictorios.

Querit Que est tertia cauillatio. **Solutio.** ista. concessio qz inter motus pparios sit quies media. tamen nō est qz media inter contradictoria inter que sunt generatio z corruptio. quies cū non contrariatur nisi motui. generatio z corruptio non sunt motus. Ad quaz cauillationem respondet phis qz non est vis vtrum sit quies intermedia dūmodo. tamen sit tempus intermedium. fortassis cū verum est quod nō quiescit id quod non est actu. et constat qz corruptio mutatio est ad nō ens simpliciter. et ideo non terminatur ad quietem sed ad immutationem. vbi quies valde large accipitur. sed solum hic ostendendum est qz mutationes opposite intercipiuntur tempore. Quia sic statim probatum est cū illo qz mutatio non est perpetua.

Querit Que est quarta. **Solutio.** ista. motus contrariatur motui. si igitur ppariaretur quieti tūc vñū z idem esset plus ribz pparium. quod est ptra phm decimo metaphysice. Ad quam philo sophus respondet qz motus cōtrariatur motui et quieti. qz motui qui est in vñū ppariū ppariatur motus qui est in ppariū illi oppositūz. z etiā qz est in illo ppariū ex quo est motus. qz dictū est qz cōtrariatur ei qz est in termino a quo. z nō quieti in termino ad quē. Sed hoc qd hic intendit est illud qz idē modo quodā opponit pluribz. sicut motus motui z quieti opponit excellen ti z ei quod excellit ab ipso. ad est opponitur maiori z minori. hoc cū puenit bene qz vñū nō sū idem acceptū habet plura pparia. sicut mediū oppositūz est extremis. Et necariū est hoc dicere qz siue vere siue nō vere opponitur qz nō puenit simul oppositos motus siue mutatiōes eidem inesse

Reparations

Querit Quid plius ostēdit q̄ generatio ⁊ corruptio nō sūt mo-
tus p̄petui. Sōlo sic. qz generatio ⁊ corruptio h̄nt ter-
minū. vt manifestū est. ergo nō p̄nt p̄petuari nisi p̄ reflect. oem. sed non p̄nt
hoc mō p̄petuari. igit. Minor p̄bat. qz si generatū mox p̄tinue sine interposi-
tione q̄eris corripere ⁊ nullo tēp. maneret. tūc ois labor nature esset frustra
qz natura laborat generādo ad hoc vt res aliq̄d inesse p̄maneat. Etiam
tūc sequeretur q̄ nōq̄ aliq̄d generaret. sed tū esset generatio ⁊ nō terminaret
ad eius generatū. ⁊ id qd corripere nō esset simplr. sed fm qd. scz inq̄tum
fuit in generatōe. sed istud est p̄ra rō nem generatōis ⁊ corruptōis. qz ge-
neratio est via ad esse simplr. ⁊ corruptio via ad nō esse simplr. Ex oīmb
istis habet fides de alijs morib. qz determinatio ista generalis est ⁊ phy-
sici siue naturale est qd in oīmb sūt. le h3. qd oēs siles sunt in hoc q̄ terminū
nati sunt ⁊ oppositi. ⁊ q̄ in eis potentia p̄greditur ad actum

Capitulum Tercium

Querit De quo determinat in tercio capto Solo. phs ostēdit in eo q̄ null⁹ mot⁹ localis p̄ter circularē p̄t ēē ppetu⁹. **¶** Querit q̄m phs hoc ostēdit. Solo dupl. pmo dcm ostē. scilicet cūdo logice. Quo ad p̄mū dē sic si aliq̄s est motus localis ppetuus ille vel est rectus vel circularis. vel ex recto z circulari cōpositus. sed rectus nō p̄t esse ppetuus nec ex recto z circulari ppositus. ergo solus circularis est ppetuus. **¶** Rectus nō p̄t esse ppetuus. pbat. qz si rectus esset perpetuus. vel fieret sup magitudinē finitā vel infinitā. Nō sup infinitā. qz talis magnitudo nō est sicut dē phs tercio physicoz. Nō sup finitā. qz tūc nō p̄t esse ppetuus nisi p reflectōem a p̄ncipio recti ad finē eiusdē z a fine eiusdē ad p̄ncipiu eiusdē sine interpositōe quietis. sed hoc est impossibile. ergo motus rectus nō p̄t esse ppetuus. **¶** Minor. pbat. qz motus reflexus non est vnus cū pmo z p̄ncipali sive directo motu. ergo nō est vnus motus ppetuus. **¶** Ans. pbat. duobz rōnibz. Prima est. illa que differūt s̄m spēm nō efficiūt aliquod vñū p̄tinuū. sed motus reflexiōis differt a motu p̄ncipali scz recto s̄m spēm. q̄ nō sunt vnus motus. **¶** Minor. pbat. qz motus contrarij nō sunt vnus s̄m speciem. sed motus directus z reflexus sunt p̄trarij. ergo nō sunt vn⁹ specie. **¶** Minor. pbat. qz sunt s̄m distātiās locales p̄trarias. qz si vn⁹ est sursum alter est deorsum. z si vnus ad dextrū alius est ad sinistru. z si vnus est ante alius est retro. et sic iste sex dñas positōes sunt p̄trarię. agit motus directus z reflexus sunt p̄trarij. **¶** Minorē phs pbat p̄ signū. qz motus q̄ sunt inter tales dñas sunt p̄trarij. qz si aliqua diuisio physici loci signat sunt p̄ a. b. lineā. siue a sursum in deorsuz. siue s̄m alias dñas sicut motus qui est ab. a. in. b. p̄trarius erit motui qui ē regione est ab. ipso. b. in. a. z corpa mōta erūt etiā p̄traria s̄m qualitate. **¶** Motus tales sunt p̄trarij pbat phs scilicet. qz si sunt in eodem mobili stant z quiescūt z repaſant z corrūpt semini tem. z si sunt in diuersis mobilibz directe ex opposito sibi obuiantibz. iterum sicut se z repaſant si fuerint equaliter fortes. Sicut em̄ supra dicitur est q̄ in motu ad foras n̄celle est quiescere anteq̄ rediat in p̄mū oppositum ex quo fuit motus. ita necesse est quiescere reflectens in lineā rectā anteq̄ rediat ad sicut ex quo fuit motus.

Octauū libri physicorū

Querit Que requirantur ad prinitatem motus **Solo** tria
ut in quinto supra dictū est. Primum est. id quod mouet
ut homo vel astrum qđ qđam. ut Empedocles et alij credebant esse deuz
et tale in motu continuo debet esse vnū numero. Secundum est quando siue
tempus qđ debet esse vnum et non interruptum. Tercium est. natura in q
est motus fin genus et speciem. sicut est locus in motu locali aut passio in
motu qualicatis. aut spēs in motu generationis et corruptionis. aut magni-
tudo in motu augmenti et decrementi

Querit Vtrū ad probandum q motus reflexus non sit con-
tinuus super aliquod spacium requiratur vera contrari-
etas **Solo** alteri non. quia ad veram contrarietatem duo requiruntur
Primum est. q motus sint contrarij. Secundum est q corpora mota sint dis-
tincta contrarijs qualitatib. sed sufficit proposito q motus semivicem sibi
stant in vno mobili succedentes et in diuersis mobilibus sibi directe obuiā-
tes. etiam si corpora non sint contraria. quia illo habito habemus illum ef-
fectum qui ē nō posse simul fin vnū continuū tempus et vnū esse in vno sub-
iecto ita q nō fiat interruptio. et p illum effectus probat motus reflexos nō
esse prinitos fin tempus.

Querit Vtrū in circulo potest aliquid prinitue reflecti. **Solo**
phi in circulo qđum ad illum motum qui non est circuli
sed alicuius moti super circulum non potest aliquid cōtinue reflecti. Et h
sic ostendit. quia si accipiat portio maior vel minor semicirculo que sit. a.
et tūc dicimus q motus qui est super portionem illā que est ab a. in e. oppo-
situs est p dicto modo oppositōnis ei qui est e conuerso ab eo quod est. c. in
id qđ est. a. statim et quiescit vnus motus ab alio qđus vterq in se sit cons-
tinuus. etiam si nō fiat reflexio quādo vnū motum istorū duorum motū
venit directe ptra alterum p oppositas virtutes mouentū Et hoc est ideo
quia p traria semivicem corrūpūt et phitent ad inuicē. et ideo quecunq sunt
semivicē corrūpētia et phitētia aliqd habent p trarietatis.

Querit Vtrū ille qui est ad latus est p trarius ei qui directe est
fursum **Solo** phi nō. quia illi situs non sunt opposite
dñe. qz de p rri nō opponit ei qđ est fursum. et ideo etiaz inter illa nō p r esse
reflectio. qz impossibile est q idem motū sit illis motib. et ideo nō potest cē
ppositus motus ex talib differentijs situs non oppositis. et ergo nō est ne-
cesse de determinatōem facere de talib

Querit Vtrū idem sit moueri circulariter et sup circuli **Solo**
lutio alteri nō. qz aliquādo id quod mouet est continuū
in motu situm quādo circulus mouet circulando. et tūc dī moueri circulari-
ter. Aliquādo vero aliquid mouet reflexum ita q super eundem arcū circuli
super quem venit in aliquod pūctum reuertit et reflectitur in punctum
vnde exiit. et tale non mouetur circulando sed reflectendo qđ nō fit in cir-
cularione ipsius circuli. Et sic manifestum est q impossibile est duos motus
esse prinitos qui sunt eūtes fin reuertendū et reflectē inter easdem disse-

Quia requiritur
ad contrarietatem
tam motus

Reparationes

rentias situs contrarias. Omne enim reflexum necesse est stare non solum in reflexo sed etiam si secundum circulum feratur. quod dicitur notanter. quia non est idem moueri circulariter et supra circulum ut dictum est.

Queritur Quae est secunda ratio principalis quae probat motum reflexum non esse perpetuum. sed necessarium esse quod mobile in puncto reflexionis quiescat. Solus philosophus dicit quod hoc fidei et probationem accipit non solum iudicio sensus suae in sensu in quo aliquando manifestatur. sed etiam per rationem. Manifestum quidem est per sensum quia sic est. sed propter quid sic est accipitur per rationem. Et potest sic formari ratio. In omni illo signo mobile quiescit adequate in quo est in actu. sed in termino reflexionis mobile existit adequate in actu. ergo ibi quiescit. ¶ Pro declaratione maioris philosophus ponit duas suppositiones. Prima est. quod tria sunt in omnibus duobus motibus reflexis. scilicet principium medium et finis. principium quidem unde vadit motus primus. et medium in quo finitur motus primus et incipit secundus. Medium enim ad utrumque paratum est tam finis quam principium. Et quousque sit unum nomen et substantia. tamen ratione et forma est duo. quia alia est ratio principii et alia finis. Dicitur autem in ordine ad priorem partem motus finis et in ordine ad posteriorem principium. Exemplum est. si fiat motus ab a. in c. per signum medium. b. tunc b. est finis prime medietatis illius motus. et principium secundae medietatis. ¶ Secunda suppositio est quod in omni motu dupliciter dicitur aliquid principium alicuius motus aut finis. scilicet in actu et potentia. Principium in actu dicitur in quo mobile erat adequate quando incepit moueri. et finis in actu dicitur in quo est adequate quando desinit moueri. quia quidam motus durat in esse motus tam diu res est in potentia. quando autem est in termino motus tunc est res mota in actu et in motum fuisse et non in motum. Principium vero in potentia dicitur in quo mobile potest esse adequate in principio motus. et finis in potentia etiam dicitur in quo potest esse adequate a parte posteriori. ¶ Istis sic suppositis ponit philosophus maiorem partem rationis scilicet. dicens quod in motu primo super lineam rectam nullum signum medium est actu principium aut finis. id est in nullo signo medio mobile fuit adequate in actu. propter hoc quia ibi non quieuit. sed si ibi quieuisset fuisse ibi in actu. et hoc est quia per nullum tempus precise est super illud signum. et per hoc vult philosophus quod in quocumque signo mobile est adequate in actu in illo quiescit. Et hoc declarat exemplariter sic. quia si mobile feratur continue ab a. in b. et ulterius in c. ipsum unquam est in b. praesens. quia non esset in eo nisi si in nunc indiuisibile. et tale nunc non est dare in tempore. quia nunc non imaginatur nisi tanquam diuisio. id est tanquam signum diuisionis inter partes temporis. et sic quidam non accipitur ut actu signans et actu diuidens. tunc non est nisi in potentia. Et eodem modo est in motibus duobus reflexis. quia finis lineae super quam est motus necessario accipitur et in ratione finis et in ratione principii secundum actum et non secundum potentiam. oportet enim quod in aliquo in diuisibili finatur primus motus. et ab eodem incipiat reflexio secundi motus. ergo quod mouetur motu reflexo necessario utitur puncto finali lineae unius secundum subiectum ut duobus secundum formam et rationem. quia utitur ut fine actu

Octavi libri phisicoꝝ

buiente ut principio actu principiante. Quivis est exemplum. sit. a. signum
 eius quod movetur reflexive et linea super quam movetur et reflectitur sit. b.
 c. et venit. a. ex. b. in. c. et reuertitur ex. c. in. b. tunc venit ipso puncto. c. ut si
 ne motus directi. et principio motus reflexi. ergo necessario erunt ibi due q̄
 etes et duo motus. vna quies ex qua est motus primus que vocatur quies
 in termino a quo. et illa fuit in. b. antequam moveretur primo motu. et alia
 pars ad quam terminatur motus idem ex qua est motus reflexus. et illa q̄
 es est in. c. ergo necesse est esse quatuor tempora que mesurant dictas que
 res et dictos motus ¶ Sed forte diceret aliquis. in. c. non quiescit. sed hoc
 est impossibile. quia cum feratur continue motu primo vsq; ad. c. non potuit
 sit simul et semel in vno instanti factum esse in. c. ut in fine primi motus et
 abesse ab ipso finis principium secundi motus. quia aliter indiuisibile esset di-
 uisibile. quia manifestum est q̄ non potuit in eodem indiuisibili adesse et ab-
 esse. ergo oportet q̄ in parte eius adesset et in parte abesset. et sic est diuisibile
 Constat autem q̄. a. aliquando est in ipso signo. b. sed cum. b. sit indiuisibi-
 le non potest in ipso esse in tempore vel in aliqua parte temporis. sed in in-
 diuisibili nunc temporis. ergo nunc est diuisio temporis sicut punctum linee. ip-
 sum autem. b. est principium ex quo est motus. et motus non est in ipso. quia
 motus ut in sexto ostensum est non habet principium quod est motus. Et
 dem autem ratio est de. c. quod est indiuisibile. quia terminus motus est in
 diuisibilis. Si ergo aliquis concedat q̄. a. simul affit in. b. et absit ab eo tunc
 cum res stet quando est in eodem indiuisibili q̄ similiter se habeat nunc et
 prius. tunc semper stabit in toto motu ipsius. a. quod non causat suum motum
 nisi fluxu continuo ab ipso indiuisibili. a. quo fluit motus. Cum ergo sit im-
 possibile non potest aliquo modo concedi q̄ in vno indiuisibili temporis affit
 fuerit. a. in. c. in fine precedentis motus. et aufuerit ab ipso in motu conse-
 quenti reflectionis. Idem autem est de ipso. b. a quo incipit precedens. que
 precedit quies ex qua est motus. ergo in alio et alio signo siue vnum signifi-
 cante tempore affuit ad. c. finem motus precedentis. et aufert ab ipso in
 motu consequenti. Sed inter quolibet duo signa temporis est tempus me-
 dium. ut in sexto huius probatur. quia aliter nunc esset consequens ad nunc
 ergo inter signum quo affuit in. c. et signum quo desinit ab ipso est tempus
 quod nec est motus precedentis nec motus sequentis. ergo est mensura q̄
 etis inter duos motus. Et sic generaliter verum est q̄ motus reflexus sis-
 ue sit in loco siue sit in formis quiete media interrupta et ideo talis motus
 non est continuus

Arguitur Faba proiecta in occursum lapidis molaris cas-
 dens reflectitur. et tamen non quiescit. ergo non est
 necesse omne mobile in puncto reflectionis quiescere. Secunda pars ante-
 cedentis probatur. quia aliter talis faba suspenderet motum lapidis molaris
 deorsum quod est impossibile Solus duplex est reflexio alicuius corporis
 quedam est p se. et vocatur illa quando corpus gratia sui hanc reflectionem et non gra-
 tia alterius. sicut p se de lapide sursum proiecto. q̄ cessante virtute impellente
 mouetur et retro motu deorsum. et in tali motu necesse est interuenire quereu-
 Alia est reflexio que fit propter aliquod aliud mobile qd facit alterum redire

Reparationes

motu reflexionis. sicut est in exemplo adducto in argumento. et in tali motu non est necesse intercidere quietem. motus tamen talis non est unus. quia est duorum mobilium. quia primus motus est corporis proiecti. et secundus est lapidis cadentis transeuntis secum proiectum. Vel dicendum est quod in casu opposito intercidit quies. nec tamen faba suspendit motum molaris. quia faba quiescit antequam tangit molarem. quia in descensu molaris multus aer colligitur et inspissatur circa lapidem descendente et in illo aere inspissato quiescit. De sagitta etiam projecta versus lapidem cadentem dicendum est quod quiescit. et hoc patet. quia facit realem effectum quem non potest facere in instanti. quia si sit acuta cauat lapidem. In hoc tamen est differentia inter duo predicta quod faba quiescit antequam tangit lapidem molarem. sed sagitta emissam ab arcu quiescit postquam tetigit molarem si sit acuta. et hoc ex eo. quia mouetur ab arcu cum magna violentia. sed si sit lata tunc etiam quiescit sicut faba antequam puenit ad lapidem. quia multum de aere secum sumit.

Ad Pila projecta ad parietem esilit sine quiete. ergo non est necesse mobile in puncto reflectionis quiescere. **Solutio.** licet pila sic projecta non quiescit in puncto reflectionis quiete ad sensum perceptibili. quiescit tamen utique quiete perceptibili per intellectum. Et signum huius est. quia si pila fuerit maculata maculabit parietem. sed manifestum est quod maculatio non potest fieri in instanti.

Ad Si non potest quies illa percipi sensu. ergo nec intellectu. Probatur quia nihil est in intellectu quin prius fuit in sensu. **Solutio.** licet non potest percipi ab intellectu ad sensum reflexio. potest tamen utique ratione ostendi apud intellectum sicut in textu diffuse est ostensum.

Ad Lapis proiectus sursum non quiescit ante reditum. ergo etc. Probatur. quia non est causa quietis aliqua ipsius lapidis sic proiecti sursum. **Solutio.** utique est causa quietis. nec tamen projiciens est causa quietis nec natura proiecti. sed adequatio virtutum projicientis et nature piecti. Unde graue proiectum sursum habet se in triplici dispositione. Primo finem quod dominatur virtus projicientis supra naturam proiecti. et sic est in eo motus violentus sursum. Secundo quando cessat illa virtus projicientis supra naturam piecti. nec tamen piectum perfecte accipit conditionem suam proprie nature. et sic quiescit sursum et nec mouetur sursum nec deorsum. Tercio quando natura lapidis vincit virtutem projicientis. et sic motus est naturalis lapidis deorsum.

Queritur Utrum esset motus reflexus si musca ascenderet lanceam rectam et postea alius verteret lanceam. **Solutio.** non. quia ad motum reflexum requiritur quod fiat reditus per idem spatium a quo fuit exitus. sed musca non reuertitur iuxta hypotesin per idem spatium. quia ascendit aliam partem spatii. et ideo etiam non est unus motus.

Queritur Quot dubitationes surgunt ex hoc quod dictum est in precedenti textu quod motus primus non habet medium in actu. sed potentia. et si habet medium actu non erit primus. **Solutio** tres

Octauū libri phisicorū

Prima est talis ponam⁹ q^a significet vñū mobile qđ cōtinue siue mo-
tu continuo moueat⁹ ab e in c p^{er} que significat vñū spaciū super quod ē mo-
tus ipsius a. z secundo ponamus q^a aliquid spaciū ē sit equale omnino.
aliū spacio signato per z i hoc modo quo signat in margine maiori z pona-
mus q^a sit aliud mobile scilicet d q^a equali velocitati moueatur a z in i si
cut a ponebatur moueri ab e in c z pñter ponat⁹ q^a simul dum a sit pmo in
b qđ est precise mediū pñi spaciū signati per c e qđ ē duplū ad spaciū signa-
tū per z i incipiat demoueri z recedere ab ipso z tunc questio est vtrū simul
et eodem tempore veniet a in c qđ est termin⁹ sui spaciū z d in i qđ est ter-
minus spaciū z i equalis oīno quo ad motū illoz duoz qz ponit⁹ d moueri
qñ a venit in b qđ est mediū spaciū prioris. Et videt⁹ pmo q^a d prius veni-
et in i qz a in c. Probat⁹ qđ d prius recessit a z qz a ab ipso b qđ positū est q^a
qñ a venit in b tūc d recedit a z qz fm equalē spaciū prius veniet in terminū
equali existente velocitate sicut suppositū est. pñ a est manifesta. Nūc deus
pbat. Quia positū est simul a esse pmo in b z d recedere a z sed prius est a
in b qz recedat ab ipso b. qz prius recedit d a z qz a ab ipso b. qz nō perueniet
eque cito ad terminū. Sed cōtra hoc arguit⁹ in oppositū sic si d prius rece-
dat a z qz a ab ipso b tūc necesse est a quiescere in aliqđ temp⁹ in b sed hoc est
cōtra h^{yp}othesim. qz ponebat⁹ non quiescere sed cōtinue moueri. qđ nō v^{er}
uit prius ad terminū qz a.

Querit⁹ Quō debet solui illa dubitatio. **Solutio** p^{er} declina-
tionem siue interemptōnem h^{yp}othesis siue casus posiet
Quia ponit casus q^a a mouet⁹ ab e in c per b continue. Et ponit psequēter
q^a a aliqñ fuit in b. z hec sunt incōpossibilia. impossibile enim est dū mobile
mouet⁹ continue ipsum esse aliqñ ad equare in aliquo signo medio. z sic a nec
fuit ab solute in b. nec recessit ab ipso tanqz a pñcipio in actu. nec accessit ad
ipm tanqz ad finem in actu. qz signa media solū sunt in potētia vt supra vi-
sum est. z sic simul veniūt a z d ad terminū.

Querit⁹ Vtrū eodem modo sit in motu reflexionis. **Solutio**
non sed omne illud qđ mouet⁹ motu reflexionis sup^{er} spaci-
um rectū necesse est i puncto reflexionis quiescere. Probat⁹ sic Quia neces-
se est ipm vti illo termino tanqz pñcipio in actu. z tanqz fine in actu. Qđ
sic ostendit⁹. Quia si i mobile ferat⁹ sursum in d. z reflectens moueat⁹ deorsū
tūc necesse est q^a vratur ipso d tanqz fine in actu illius motus ascensus z tā-
qz pñcipio in actu illius descensus. Quia ille motus ascensus nō. habet a-
lium finē. nec motus descensus aliud pñcipiū. Et ergo necessariū est stare
id est quiescere in termino reflexionis. alias em in vno z eodem nunc adess-
set mobile tale ipso d. z abesset qđ est impossibile. ergo in alio z alio nunc ad
est ipso d. z abest. sed inter queliter duo nunc est tempus mediū. ergo in illo
tempore quiescit. Et ne demonstratio mathematica in pñdicta dubitatōe
panat obscuritatem z difficultates potest sic formari casus plane sint duo
spacia equalia. z duo mobilia eque velocia quoz vñū aduenit medio ipi⁹
spaciū z pñtue moueat⁹ ad finē quando alterū recedit a medio illius spaciū.
qđ illoz prius pueniet ad terminū spaciū. Et est solutio q^a eque cito. Qu^{ia}
nō est qđ pñmū mobile qđ aduenit medio spaciū dum scdm recedit ab eodē

Reparationes

nō quiescit in medio. qz nō vñt medio fm actu sed solū fm potentia. sed si illud mobile iterū a medio illo accederet ad principū sui spaciū a quo motum est. tunc tardius veniret ad principū sui spaciū qz scdm mobile quod recedit a medio. ad finem sui spaciū. Quia tunc vteret vno puncto medio vtriusqz et sic esset motus reflexus. et necessario accideret quies.

Queritur Que est scda dubitatio quā phs mouet. Solutio 3^a nonis. phantis motus non esse et hoc sic. Omne qd mouet localiter pertransit aliqd spaciū. sed omne qd pertransit spaciū. prius pertransit medietatē eius qz totū et medietatē medietatis prius qz totā medietatē et sic in infinitū. cū tales medietates sint infinite in quolibet continuo sed in finitū nō cōtingit pertransire igit nō cōtingit motū localem esse. Et cōfir-
matur scdo. Quicūqz contingit succelline pertransire vnā medietatē plus aliam illam cōtingit etiam numerare illas quas sic pertransit. sed infinita non potest aliquis intellectus numerare ergo nō cōtingit eum etiam infinitas medietates pertransire et per pñs nō est motus localis. Maior pbat. Quia intellectus accipiens id qd mouet accipiendo partes spaciū. numerat spaciū et reddit sic numerando partes spaciū. totam spaciū quantitātē. ergo numerat medietates et medietatū medietates et sic in infinitū.

Queritur Quō phs soluit istam rōnem zenonis. Solutio dupliciter scz ad hōiem et ad rem. Ad hōiem soluit eam sic soluta est superius in sexto dicens q tempus habet infinitas partes in seipso sicut ipm spaciū et nō est incōueniens si in infinito tempore id qd mouetur localiter transeat infinita numerando in spacio. Quia vt in sexto pbatum est fm vnā et eandē similitudinē est rō in tempore et longitudine. Nec autē soluta est sufficiens ad qrentē sed non ad questionē. Prīmū patet. Quia verū est si id quod fertur per infinita in spacio fertur etiam pertransire illa infinita in infinitis temporibus. Sed tamen falsum est in se q id qd fertur siue mouetur pertransit infinita. Et ideo si querens querendo mutat questionem ad tempus dimissa longitudine super quā est motus tūc potest qz rere verū contingat vnū horū pertransire. et arguere vt prius q nō. Quia in finitū non contingit pertransire vel in partibus suis numerare. sed quodlibz tempus est infinitū. igit et ergo phs docet soluere qstionē istā fm veritates.

Queritur Que est solutio vera ad rōnē p dictā zenonis. Solutio q nō cōtingit pertransire infinita actu et numerare. sz tene in finita in potentia que actu sūt finita. modo spaciū super qd fit motus ē actu finitū. Et hoc sic ostendit. Quia si quis diuiserit primū in duo media. tūc vñt vno signo medio diuidente vt duobz. Quia facit ipm principū et finem finem quidē vnus medietatis et principū alterius et sic diuidit cōtinuū et facit ipm qd fuit vnū et primū duo. et sic facit actu numerās medietates et et diuidēs ipm in medio signo. et hoc mō nō remanebit linea sup quā ē motus continua neqz etiā motus. Quia prinitas motus ē a prinitate spaciū. et sic in primū qd accipit in forma primū sūt infinita in potentia nūqz ad actu reducibili. Et qñ id qd fert vñt aliqz illoz vt medio actu tūc nō dī ampli⁹ primū. sz stat⁹ erit in ipo. Sic g prz q motus nō ē nisi sup magnitudinē in diuisam actu et diuisam potēt in. Et tō aliquā pte magnitudinis oportet ēē

Octauo libri phisicoꝝ

diuisam illā autē q̄ ē diuisa ſue p̄ diuifione accepta ē nō diuidet p̄ter trans-
ſcēdo niſi p̄ eq̄les p̄tes potētia. z nō actu numeratas. Q̄m̄e autē qd̄ p̄tibz
equalibz potētia diuidit p̄ trāſit z ſic tota magnitudo p̄trāſit. Ad q̄ſtio-
nē autē qua q̄rit an p̄tingit p̄trāſire infinita. R̄ſp̄m̄ ē q̄ p̄tingit ea p̄trāſire vno
mō z alio mō nō. Quia p̄tingit ip̄a p̄trāſire vt ſūt in potētia. nō autē vt ſūt
in actu. Quia q̄ mouet p̄moue ſine interpoſitōne quietis ſupra longitudinē
p̄trāſiuit infinita ſm̄ accēſ. ſimplr̄ autē nō p̄trāſiuit infinita accidit cū lineē
q̄ infinita media ſint in ea in potētia. ita q̄ illud dicat aliq̄ accidere qd̄ non
p̄uenit ei gr̄a formaliū cōſtituentiū ip̄m. Subſtātia igit z forma lineē ē al-
tera. Quia linea recta definit q̄ ē longitudo p̄ictis terminata z linea circūſ-
laris ad cētū z iō terminatū eſſe p̄uenit lineē p̄ ſe z eſſentialiter ſed diuiſio ac-
cidit ei gr̄a materie q̄ſtantis p̄pter qd̄ etiā nō ſoli lineē p̄uenit.

Querit̄ Que eſt tertia dubitatio incidēs circa dicta. Solutio
illa per qd̄ fit diuiſio t̄p̄is. z r̄idet p̄hs. q̄ p̄ indiuiſibile.
Quia inter duos mot̄ p̄trarios ſuccedētes ſibi in eodē mobile necē ē eſſe
diſtinguēs t̄p̄s quietis interpoſite. ita q̄ inter oīa duo t̄p̄a ſit nūc diuidens
t̄p̄s prius a poſteriori ſm̄ actu ſumptū. z illud ē vt p̄ncipiū t̄p̄is ſeq̄ntis. et
ſic finis t̄p̄is p̄cedētis. z ſic inter duo t̄p̄a quietis z mot̄. eſt vnū t̄p̄s p̄cedē-
tis mot̄. z aliud t̄p̄s poſteri. ē quietis q̄ intercidit inter duo t̄p̄a. z hec r̄es
p̄ora neceſſario diſtinguit p̄ nūc qd̄ ē finis prioris z initū poſterioris. Et
per eandē etiā rōnē diſtinguit t̄p̄s q̄ens p̄cedētis p̄ aliud indiuiſibile nūc a
t̄p̄e motus ſeq̄ūris qui vocat̄ reflexus.

Querit̄ Que eſt natura iſtius ſigni indiuiſibilis diſtinguentis
duo tempora. Solutio Alteri z in effectu etiam phi-
eſt q̄ ſicut punctum diuidens lineam eſt cōe priori z poſteriori. ita etiaq̄ inſ-
diuiſibile temporis eſt cōmune duobus temporibz priori z poſteriori. z eſt
vnum et idem numero ſed non eſt idem ratione. Quia aliam habet ratios-
nem quando eſt principium z aliam quando eſt finis. Quia eſt finis prioris
motus z principium poſterioris.

Querit̄ Vtrū ip̄m nunc indiuiſibile quod eſt ſic cōmune des-
bet referri ad motum precedentem. Solutio nūc p̄m̄
rem ad illum referretur. ratio eſt quia motus non eſt in nunc. ſed in tempore
et ergo realiter eſt ad paſſionem que per motum eſt acquiſita z eſt terminus
motus. Exemplū eſt ſi per alteratōnem aliquid fiat album tunc in to-
to tempore fit alteratio ſue dealbatio. ſed album factum eſt in nunc quod
eſt terminus motus. z ſic tale indiuiſibile adiacet non priori motui ſed paſ-
ſioni que eſt terminus illius motus.

Querit̄ Quare tale indiuiſibile non referretur ad principium mo-
tus quod etiam eſt indiuiſibile ex quo motus eſt inter
duo indiuiſibilia ipſum terminantia. Solutio Alteri. Quia principium
motus abſicitur z finis manet. z eſt dignior. ergo potius referretur ad finem
q̄ ad p̄ncipiū eo q̄ ipſum nunc ſolum eſt quod eſſe accipit. Etiam de motu
ſue tranſmutatōne niſi manet niſi res in qua terminatur. z ideo ad illa
referretur nunc quod ſolum eſt in tempore.

Reparationes

Querit Utrum antiqui eodem modo dicebant tempus diuisibile a tempore p nunc siue signum indiuisibile. **Solutio** non. Quia dicebant tempus diuisibile a tpe p tempus medium z dicebant tempus diuidens z tpe diuisa composita esse ex instantibus siue indiuisibilibus.

Querit Quomodo p hanc improbat illam opinionem antiquorum. **Solutio** deducendo ad impossibile scz qd aliqd sit esse et non esse. vel esse album z non album. Quod sic ostendit sint tempora duorum motuum siue motus z quietis. z tempus ea diuidens signata per has tres litteras a b c. ita qd tempus pcedens sit a z tempus sequens siue posterior sit b. z tempus diuidens si hoc possibile est sit c. res autem que p motum facta est sit d. sicut si diceremus d esse factum non album per alterationem pcedentem. dicamus ergo qd in toto tempore a ipsum d sit album. qd ab illo iuxta suppositionem est motus. z impossibile est illud quod mutat in aliquo terminum dum mutat esse in illo termino. vt in sexto dictum est. In toto vero tempore b sit non album. quod est terminus ad quem oportet ergo qd in c sit tempus vt dicunt aduersarij veritatis ipsum d simul sit album z non album. Qd sic probat. Quia si c quod est distinguens illa duo tempora signata p a z b sit tempus. tunc necessario est pars temporis prioris vltima. z pars prima temporis posterioris. Et rone illa qua e pars temporis prioris ipsum d est in eo album. Quia quod est in aliquo toto tpe tale est in qualiter illius temporis pre tale. Et rone illa qua e pars prima temporis posterioris ipsum d est in eo non album. qd suppositum est qd non album sit terminus ad quem siue illud in quo quiescat ipsum d ergo sequit quod in eodem tempore qd est c qd est pars temporis a z temporis b ipsum d erit album z non album qd implicat contradictionem. Et si dicat hoc non videri inconueniens qd in eodem tpe sit album z non album eo qd pro vna hora potest esse album z pro alia non album. Dicendum est qd vtrqz e inconueniens quod illatum est. Quia aduersarij ponunt qd hoc tempus est indiuisibile. z ex instantibus compositum. z sic in eodem tempore indiuisibile sit simul album z non album perfecte. Quia simpliciter verum est qd differentia distinguens inter duo est aliquid vtriusqz z ex quo non est terminus indiuisibilis vtriusqz vt dicunt aduersarij veritatis sed tempus tunc erit necessarius pars vtriusqz z tunc sequitur necessario predictum inconueniens.

Querit Si e in demonstratione mathematica non potest dici tempus propter inconueniens illatum quid tunc secundum veritatem est. **Solutio** philosophi vt prius est indiuisibile temporis existens finis prioris temporis mensurantis motum alterationis de albo in non album. Et sic concedendum est qd in qualiter parte temporis signari per a. d sit album. qd mobile in toto tempore motus est sub priora forma que continue abiicit sed non est in qualiter indiuisibile illius temporis album. Quia in vltimo indiuisibili quod est c non refert ad motum sed ad formam per motum acquisitam que est non album que forma fundatur in contrario habitu posuio qd est nigrum vel alius color medius. quia nunc non refertur nisi ad posteriorem passionem sicut terminus in motu. Et ab illo eodem nunc sicut ab indiuisibile diuidente iuxta predicta duo tempora inchoatur tempus quietis.

Octauū libri phisicorū

in eo quod est esse perfecte non album.

Querit Quomodo philosophus confirmat dictum suū. scilicet quod dicat indiuisibile temporis terminans tempus diuisibile. Solutio sic. quia generatio et corruptio sunt motus finiti et terminati. ergo si aliquid dicatur fieri non album in toto tempore significato per a. siue etiam dicatur corrumpi in toto tempore. a. necessarium est generationem albi terminari vel eiusdem corruptionem et eū. c. sic ille terminus inter a. iam dicta necessario est esse generatum vel corruptum in ipso. c. ergo in illo finali tempore primum est verum dicere quod est non album quod fiebat non album ante hoc in toto continuo tempore distincto ad .c. Et in illo est verum dicere quod primum est non album perfecte si dicatur corrumpi in continuo priori quod continuatur ad indiuisibile vltimū quod est .c. Aut sequitur inconueniens primum. scilicet quod cum factum est. a. sequitur ipsum adhuc non esse. aut cum corruptum est. a. sequitur ipsum adhuc esse. aut etiam simul esse album et non esse album. et vniuersaliter sequitur vnum et idem simul esse et non esse in generatione et corruptione.

Querit Quomodo debet hic intelligi quod hoc inconueniens quod dictum est sequatur. Solū sic. quia si dicamus aliquid generari in toto tempore significato per a. accipiendo generationem ut inmixta est alterationi. sic in nulla parte talis temporis est generatum. ergo non est generatum in vltima parte. ergo in vltima adhuc generatur. sed vltima pars est distinguens inter tempus ipsius generationis et generari esse perfecte. ergo in vltima ratione eius quod est prima pars generari esse perfecte. erit res perfecte generata. et ratione eius quod est generari non est facta sed adhuc generatur. ergo in eodem tempore in quo res est facta non est facta. et genita non est genita adhuc. Si autem ponatur duo tempora corruptionis et corruptionis esse distinguuntur per tertium tempus tunc eodem modo ut prius sequitur quod aliquid erit cum corruptum est ex eadem ratione qua prius probatum fuit de alteratione.

Querit An eodem modo sit de tempore sicut de re que fit per motum. Solū sic. quia tempus est mensura rei que fit per motum. ergo sicut id quod fit prius est in non esse siue fieri quod postea terminatur per esse ita tempus terminatur ad indiuisibile in quo res primo est facta. et illud indiuisibile non est aliqua pars temporis. sed est terminus finalis motus prioris et principium alterius. sicut supra sepe dictum est. Et sic falsum est dictū antiquorū qui tempus diuidunt in atoma tempora. et quod vnum atomum distingueret inter alia duo tempora atoma. ita quod sint tria tempora atoma sese consequentia. quia sequitur inconuenientia prius in precedentiibus dubijs illara. Sed ista inconuenientia non sequitur ad dicta philosophi qui dicunt tempus fieri in atomo nūc et non in atomo tempore. quia in vltimo ipsius temporis in quo fiebat res quando fuit in motu et mutatione res ipsa est in facto esse et in esse. quia sicut vltimū temporis est indiuisibile nūc ita vltimū eius quod est fieri est factum esse et esse. tali autem indiuisibili temporis nihil est habitum. hoc est consequens eiusdem temporis. nec per in dic

Reparationes

tum philosophi indiuisibile est consequens ad indiuisibile. quia indiuisibile quod ponit plus est terminus non ipse nunc. sed ipsius temporis. sed a toto siue indiuisibilia que illi ponit sunt sese consequentia immediate. Ex omnibus iam dictis est manifestum si aliquid fiebat in toto tempore. a. tunc non est addendum aliquid plus temporis in quo fiebat et factus est. sed fiebat in toto tempore et in qualiter eius parte. et in ultimo indiuisibili temporis factus est quod tamen indiuisibile non est tempus nec pars temporis. et ergo non est dicendum q. c. tempus addendum est ad. a. in quo. c. factum est id quod continue in primo fieri fuit in. a. quia talis positio non concordat rei. Patet ergo ex omnibus q. inter quoslibet duos motus est tempus quietis. et inter quoslibet duo tempora est instans indiuisibile secundum actum diuidens. Et ergo conclusiue habet q. motus tales reflexi non sunt primum

Querit Quomodo ostendit plus rationibus logicis et communibus q. motus reflexus non est continuus et perpetuus.

Solo. quinq. rationibus. Quarum prima est ista. si motus reflexus esset vnus sequeretur q. idem simul moueretur contrariis moribus. sed hoc est impossibile. igitur non est vnus. Sequela probatur. quia si ponatur rectus esse linea. a. c. tunc si continuus et vnus est motus reflexus super. a. c. tunc vnus et continuus est motus ab. a. in. c. et reditus ex. c. in. a. et terminus formatus totius reflexi motus secundum vnam reflectionem in. a. ergo quando aliquid fertur ex. a. in principio reflexi motus tunc fertur in. a. et venit in. c. ex quo datum est q. mouetur continue in eundo et redeundo. ergo quando mouetur ab. a. in. c. tunc fertur in. a. secundum motum vnum qui est. a. c. et hoc est quasi diceretur q. quando aliquid fertur a sursum in deorsum q. tunc fertur in sursum et quando aliquid fertur de albo in nigrum q. tunc fertur in nigrum. quamdo autem aliquid sic fertur mouetur secundum motus contrarios. ergo in eodem simul sunt motus contrarii continui sine interpositione quietis. quia motus qui sunt secundum rectitudinem inter sitos oppositos sunt contrarii

¶ Secunda ratio est ista. quia si motus reflexus esset vnus et continuus sequeretur q. aliquid moueretur ab illo termino in quo nunquam fuit. sed hoc est inconueniens. Sequela probatur. quia cum ex. a. mouetur in. c. tunc mouetur in. a. ut dicit aduersarius veritatis. sed non mouetur ad. a. nisi ex. c. sicut non est motus ad calidum nisi sit a frigido. cum igitur non sit in. c. quando mouetur ex. a. ad. c. sequitur q. mouetur ad. c. quando nondum est in. c. Sed ista sunt impossibilia. ergo necesse est stare in medio omnium duorum contrariorum moruum succedentium sibi in eodem motu. ergo in. c. statur. Non est igitur vnus motus ab. a. in. c. et. a. c. in. a. q. reditus non est idem statui nec etiam motui.

Querit Quare iste rationes appellantur logicæ Solo domini in Alterci. quia sunt vniuersaliter ex his que conueniunt omnibus moribus et non tantum ex diuersis moribus locali.

¶ Tercia ratio est ista. Omne quod non semper mouetur vno et eodem motu secundum speciem. et non mouetur motu qui est pars alterius motus necesse est prius quiescere quiete opposita illi motui quo mouetur. sed illud quod

Ottavi libri physiconū.

mouetur motibus diuersis finem speciem et non semper mouetur eodem modo
tu finem speciem. ergo motus eius procedit ex quiete opposita motui. sicut ac-
tus procedit ex potentia siue priuatione. quia quies est priuatio motus. Ba-
tor probatur. quia motus nunquam est ad motum neque ex motu nisi sit pars
illius motus vel nisi sit hoc per accidens. sicut illuminatio est finis motus
localis. Vnde probatur. quia illud quod fertur ab a. superiori ad c. inferi-
rius. vnde non simul cum illo nec immediate post illud fertur a. c. in a. Cui
igitur non simul fertur his contrariis motibus neque vnus continuatur ad
alterum et mouetur finem alterum istorum motuum necessarium est dicere quod
moueatur a quiete opposita illi motui. ergo antequam exeat reuertendo ab
ipso. c. ad a. quiescat in c. quia opposita sunt quies in ipso. c. et motus ab ipso
so. c. in id quod est a. Et sic manifestum est ex ea que iam dicta sunt tales mo-
tus non esse continuos.

Quarta ratio est. si motus reflexus esset continuus motui directo et
vnus cum eo. tunc sequeretur quod in eodem nunc simul aliquid est factum al-
bum et corruptum non album. quia generatio et corruptio non sunt nisi in
finali instanti motus et mutationis. Si igitur continua et vna dicatur. alte-
ratio que est ex non albo in album. et contra ex albo in non album. et non sit
mansio siue quies inter duas alterationes in aliquo tempore tunc est vnus
instantis finale vtriusque alterationis. Cum ergo in vna alteratione corrum-
patur non album et fiat album. et in secunda corrumperetur album et fiat non
album necessarium est quod omnia ista fiant in instanti. et sic tempus alteratio-
nis eorum terminatur ad idem nunc numero. et sunt ibi tria. scilicet factio al-
bi. et factio non albi. et corruptio non albi. que tamen sunt quatuor finem ra-
tionem scilicet due corruptiones vna albi et alia non albi. et due generationes vna
albi et alia non albi.

Quinta ratio est. ad vnitatem et continuitatem motus non sufficit
vnitas temporis. sed requiritur vnitas subiecti et etiam quod sint in vna spes-
ciem et non in contrarias. sed sic non est in motu directo et reflexo. quia illi
sunt contrarii. ex quo termini eorum sunt contrarii. ergo non potest esse vnus
motus continuus qui est reflexus

Capitulum Quartum

Queritur De quo philosophus determinat in isto quarto capitulo
Solutio ostendit quod motus circularis potest esse p[er]petuus
tuus ex quo nullum predictorum impossibile sequitur si ipse vnus et continuus
us ponatur. Et hoc ostendit duobus rationibus. Prima est. motus circula-
ris qui est ex aliquo termino non peruenit motui qui est in illius terminum sicut
in motu recto. ergo ipse potest esse vnus et p[er]petuus. Vnde probatur. quia in motu circula-
ri sit p[er]fectus ab eodem in idem p[er] aliam viam. sicut si p[er]fectus inceptio
eius signetur p[er] a. tunc mouebit p[er] totum motum p[er] aliam viam in idem p[er]fectum. a.
quod omne quod mouetur in hoc mouetur ad quod venit p[er] motum suum. sed circulus de-
uenit p[er] motum suum in p[er]fectum. ergo ab illo eodem incipiet moueri. ergo mo-
tus eius est ab eodem in idem. et sic nulla peruenit sitis vel etiam peruenit for-
marum impedit priuationem talis motus. quia non est vlt[er]ius verum quod omnis motus qui
est ex aliquo sit p[er]petuus illi qui est in illud vel oppositus ei

Reparationes

Querit Quare tunc motus rectus qui est ex aliquo est *peras* rursus illi qui est in illud. *Solo* phi. quia talis distat fm lineam rectam in qua maxima est distantia. sicut distantia fm extremitates distant pluri. nū. Et motus sunt oppositi qui sunt fm eandē longitudinem in spatio fm terminos oppositos longitudinis. sicut etiam sursum et deorsum. In sphaera non est maxima distantia. Cuius rō est. qz sphaera diuidit in centrum et circumferentiam que maxime distant. Motus vero circularis nō est centri sed tñ circumferentie sicut pñij subiecti. et est circa centrum non ad ipsum. et ideo cum sit in eadē circumferentia nihil est qd phibet eum esse cōtinuū sine tpe non deferentem ex quo p motū sphaere nullus pñctus sup sphaeram describit actu. sed omēs sunt in potentia. et ppter hoc nullqz diuidit talis motus aut quiesce intercipitur.

Querit Que est secūda rō. *Solo* ista. motus qui sunt *peras* rñ non possunt esse cōtinui. sed sic est de motibz rectis et nō de motu circulari. ergo circularis potest esse perpetuus et nō rectus. Maior est manifesta ex prius dictis. Minor probat. quia motus circularis nō est in eisdem sepius fm situm. sed est fm duos arcus semp. quorū vnus eleuatur et alter deprimitur. et per vñ fit motus et alterum regratio. *Mor* Vero reflexus fm rectitudinem necessario est in eisdem. quia super eandem longitudinem vadit et reuertitur. vt si moueatur. d. fm longitudinem rectam signatam p. a. et b. in. c. tunc necessarium esset ipsum super eandem redire ab ipso. c. in. a. et illi termini vt manifestū est etiam sunt oppositi. Quia ergo motus circularis semper est de arcu in arcum alium. igitur ipsi cōueniunt continuas.

Querit Utrum motus qui sit super semicirculoz vel aliquant portionem circuli maiorē vel minorem potest esse primus. *Solo* phi. nō. quia eūdo et redeūdo super eūdem arcum semicirculi ad duo extrema pñcta chorde cuiuscunqz subtense arcum. oporteret qd illud qd moueretur multoties transiret eūdo et redeūdo super arcum eiusdem circuli. et sic mutationes ille haberent *peras* rarietatem ppter quam necessario se fristerent et corrumpere. Quod sic ostenditur. qz in nullo taliz arcuū copulatur finis ad pñcipium. sed in omnibz illis in extremitatibz arcuū signatur duo pñcta substantialiter diuersa. et in motu reflexo verūqz eorum super arcum accipitur vt vñ in substantia et duo in ratione. Quia eñ finis motus est ad ipsum in tali semicirculo et est ab ipso in motu reflexo tanqz a pñcipio. ergo necessario iuxta disputata intercidit quies in illis motibz. quia in pñcto reflexionis necesse est mobile quiescere. Sed circularis motus qui est in circulo in quolibet pñcto copulat finem ad pñcipium. quia in circumferentia nullū est pñctum actu descriptum. et ergo nullqz intercipit quiesce. sed est continua nō habens pñcipiū mediū vel finē fm actu distincta. sed equalis dispositionis ad motum est mobile tale vbicqz.

Querit Quomodo ostendit phs q nullus alius motus a motu locali potest esse perpetuus et primus. *Solo* sic. qz omnes tales motus sunt inter extrema determinate *peras* raria vel *peras* radices

Octauū libri physicorū

torā si igitur debeant nō deficere necessariū est q̄ eadē multotiens moueātur
 fm̄ easdem instantias formaz eundo z reflectendo z ergo nō possunt esse p̄
 petui. Exemplū est vt in alteratōne fit reflexio fm̄ eadē media duoz extre
 morū inter que est motus alteratōnis. z sicut in motu augmenti z decremen
 ti qui est q̄ritas in genere reflexio fiet fm̄ eadē media duoz extremoz inter
 que est augmentū z decrementū. Et sicut est in generatōne q̄ritū ad reflexio
 nem que est inter esse z nō esse inter que sunt due mutatiōes generatōis et
 corruptiōis z in istis nō est differentia vtruz media p̄ que est reflectio sine
 pauca. multa aut nulla. Quia interruptio motus nō est p̄pter media. sed p̄
 p̄pter extrema. Quia in talibz motibz veniunt semper vno vt duobz in reflecti
 one. z sic semp̄ discōtinuatur motus p̄pter reflectōnem. siue sine multa me
 dia siue sine nulla. siue ponat etiam mediū siue nō. Quia p̄pter distantia ex
 tremoz accipit reflectōnem fieri per quietem interpositam.

Querit Quod est correlariū. qđ p̄hs infert ex istis. Solutio q̄
 physiologi id est sermō facientes de natura. bene dixerūt
 aliquē motū p̄tinuū esse in natura. sed in hoc errauerūt q̄ dixerūt oīa sensib
 ilia hoc motu semper moueri. Concedendū em̄ est q̄ sensibilia si mouean
 tur necessario mouent aliquo illoz motū qui sūt vel ad formā substantiāle
 vel accidentāle. sed dicitur ipsi sic de natura loquētes quos p̄hs appellat phy
 siologos sensibilia magis moueri motu alteratōis. ex eo q̄ oīne corp⁹ sen
 sibile est actiū z passiū p̄pter cōtinuā actionem z passiōē qualitatū p̄is
 maz rōne cui⁹ requiritur cibū ad restaurandū deperditū z addunt q̄ genes
 ratio corruptio sunt alteratio z q̄ accidentia in nulla hora vel pre hore eadez
 remanent. z autor talis opinionis false p̄mus eracturus fuit p̄hs ephesin⁹
 et post eum Seneca moralissim⁹. Sed hec falsa sunt. Quia superius z rō
 nibus demonstrariis z logicis ostensum est vniuersaliter q̄ nullus mor⁹
 est cōtinuus nisi circularis. z ergo non alteratio augmentatio vel diminu
 tio cōtinua z illa est cōclusio finalis z vltima q̄ solus motus circularis est
 perpetuus.

Quintū capitulū

Querit De quo determinat in quinto capitulo. Solutio q̄ p̄
 mus motus inter omnes est motus localis qui est circū
 laris.

Querit Quomodo p̄hs ostendit q̄ motus circularis est p̄mus
 inter motus locales. Solutio quinqz rationibus.
 Prima est Omnis motus localis est rectus circularis vel ex recto z cir
 culari compositus. sed motus circularis est prior mixto z recto motibus.
 ergo est primus. Minor p̄batur p̄mo de mixto. Quia simplex est prius
 mixto. z q̄ mixtū componit ex simplicibus que sunt priora cōposito. Ses
 cundo de recto p̄batur. Quia simplex est ante compositum. sed motus cir
 cularis est simplicior recto igitur est prior. Minor p̄batur. Quia motus cir
 cularis copulat finem principio eo q̄ nemo p̄t in figura circulari denotare
 p̄ncipium vel finem nisi per imaginationem signando punctum in ea. mo
 tus vero rectus habet diuersa actu finem z principium. ergo circularis est
 eo simplicior.

Reparations

Queritur Quis dicit motus mixtus. Solutio Alberti dicit dupli-
citer. Uno modo dicit mixtus qui est in linea girationis
inim vel principium non copulat. Aut in linea curua quia illa formaliter com-
ponit ex recto et circulari. Linea curua habet rectum formaliter per hoc quia
est terminata punctis. hoc enim cadit in definitione linee recte. sicut patet in pri-
mo euclidis. Formam autem circuli habet in hoc quod habet concavum et connexum
sicut omnes actus circuli quia illa sunt de ratione circuli. et sic talis motus
est rectus secundum partem rectam. et circularis secundum partem curuam. in linea secundum
quam est motus. et quia in una parte regnat principium versus finem ideo voca-
tur motus regiratiuus. Alio modo dicitur motus mixtus qui potest esse
in circulo. vel recto mixtus de circulari et recta ita quod unus sit vincens et alius
victus et alius sit in potentia et tunc illa mixtura non precedit semper. Quia
necessarium est quod omne quod est potentia exeat aliquando in actum. ista autem
potentia nunquam potest precedere actum et sic non est ibi motus victus sed vincens.

¶ Contra predicta linea recta est prior circulari. ergo motus rectus est prior circulari. Quæ sequentiæ probatur. Quia sicut se habet linea ad lineam. ita motus ad motum. Antecedens probatur. Quia circulus est duplicis forme cōcave et convexæ et linea recta est simplicis forme. Solutio licet hæc linea recta in esse lineæ sit simplicior circulari. non tamē motus rectus ē simplicior motui circulari. et ratio est. quia motus circularis copulat finem principio eo quod est ab eodem in idem. sed motus rectus habet diversa actus finem et principium sicut sepe supra ostensum est.

Queritur Que est ratio secūda qua ostēditur mor⁹ circularis prioz refectio. Solutio ista moris perfectus ⁊ ppetuus est prioz imperfecto ⁊ non perpetuo. sed motus circularis est perfectus ⁊ perpetuus non aut motus rectus. ergo est prioz motu recto. Vmōz pbat̃ur quia motus rectus necessario est finitus ⁊ non cōtinuus. Quod sic ostendit̃. q̃a si talis prenderet̃ in infīnitū hoc esset altero duoz modoz. Aut enim iū esset quia linea sup̃ qua est motus. prenditur in infīnitū. aut q̃a linea est finita sed reflectit̃ super eam. sed nullū istoz modozū potest esse. Vmōz pbat̃ur. Quia non p̃mū quia non est linea infīnita. vt in tercio ostensum est. Etiam si per impossibile poneret̃ n̄h̄l moueret̃ super eam. Quia qd̃ ē im̃. possibile fieri nunq̃ sit nec fieri incipit. sed impossibile est motū rectū fieri in infīnitū igit̃ non potest fieri. Vmōz pbat̃ur. Quia omne mouens per motū intēdit̃ determinatū finē quē per motū tanq̃ p quodā vnum cōsequitur q̃r alis inuaniū moueret̃ ⁊ ille nō est in infīnito. Nec pōt̃ dici sedm̃ q̃ sit infīnitus talis motus p̃ reflectōnem. Quia tunc esset cōtinuus ex duobz modis oppositis ⁊ essent duo mor⁹ ⁊ nō vn⁹ mor⁹ cōtinuus. Quia inter oēs tales necessario vn⁹ pbat̃ur est intercidit̃ quies. q̃ necessario oīs mor⁹ rect⁹ ē finit⁹. s̃z oī finit⁹ p̃ fieri addit̃. q̃ tale ē imperfectū. S̃z circulari inq̃tū ē circularis n̄h̄l addi p̃t qm̃ ip̃e manet̃ circularis. q̃ motus rectus est cessans ī tempore siue corruptus ⁊ circularis perpetuus.

Non autem ascensio ignis nihil potest addere descensionem terre. igitur vis
descentis non potest motui recto se fieri additio. Solum alteri licet sic forte

Octavi libri phisicorū.

sit tamē motui recto in genere accepto possibile ē fieri additōez sicut lineę recte ita q̄ adhuc manet in genere recti mot⁹ inq̄tum est recessus.

Querit Quō mot⁹ localis circularis ē prior motui recto. Solo p̄bi triplr. natura tpe z definitiōe. Qd sic oñdit qz pfectū et incorruptibile z incessabile fm tps p̄us ē illis tribz modis q̄z impectū z incorruptibile. sicut hoc manifestū ē ex p̄habitis.

Querit Que ē tertia rō q̄ p̄bs pbat intentū suū. Solo ista ille mot⁹ nō ē p̄petuus. z p̄ p̄ns nec p̄m⁹ q̄ habet p̄ncipiū mediū z finem distincta z determinata ab inuicē p̄z actū z nō tñ fm potenzia. sz talis ē mot⁹ rect⁹ igit. Q̄ mot⁹ pbat. q̄a p̄ncipiū recti ē indiuisibile z si militer finis. z q̄ dñ ē sup̄ q̄ in oi tali motu necē ē esse duas q̄etes. vnā q̄ est mot⁹. z alia ad quā ē mot⁹. Sed iū p̄o qd ē inter illa duo indiuisibilia nō est indiuisibile. sed in illo ē motus eo q̄ mot⁹ ē in intermedio z nō in p̄ncipio vel fine que sūt termini mot⁹. In motu vero circulari sūt p̄ncipiū medium z finis indeterminata. Quia si accipiat circūferētia cui⁹ tanq̄z subiecti. p̄ p̄ncipē ē mot⁹ circularis. nō p̄t assignari aliq̄ rō q̄re p̄ncipiū vñū magis ē p̄ncipiū mediū vel finis q̄z aliud. q̄a oīa talia sunt in ea in potētia z nō sūt in p̄ferētia id ē circūferētia descripta acta volūq̄q̄z em̄ p̄ncipiū ē p̄ncipiū mediū et finis. Quia in oi tali possum⁹ imaginari p̄ncipiū arc⁹ mediū vel finē p̄z q̄ placuerit. q̄ mot⁹ circūlā in p̄ncipio medio z fine z nūq̄ fm actū in aliquo istoz. q̄a potētia ip̄e semp est in p̄ncipio medio z fine z nūq̄ fm actū. z ergo supra dictū fuit in sexto q̄ sphaera quodāmodō mouetur z quodāmodō quiescit Sed hoc nō d̄z intelligi sic qdā intellexerūt dicētes q̄ q̄scat fm totū z moueat fm p̄es. q̄a fm totū mouet formaliter z nō fm subiectū. fm p̄es vero mouet z formaliter z fm subiectū. q̄a p̄es ī tali motu renouat̄ sūt ī motu sistere de vbi ad vbi. Scdm̄ subiectū p̄o imobilis. q̄a subiectū eius semper tenet eundem locum.

Querit Que ē rō q̄ circulus siue sphaera h̄z p̄ncipiū mediū z finē indistincta. Solo hec q̄a oīa hec p̄ncipiū esse mediū z finis accidūt centro sphaere siue accipiat mathematicę p̄ p̄ncipio indiuisibili siue phisice p̄ corpore sphaerico qd ē ī cetro qd ē terra. qz tota sphaera diuidit̄ in duo scz in circūferētia z centrū. z centrū ē p̄ncipiū mediū z finis sphaere et magnitudinis ei⁹. Habet em̄ p̄ncipiū sue magnitudinis centrū ip̄a sphaera inq̄tū ē magnitudo circa centrū vñū cōsūter circūduca. Pro medio vero h̄z ip̄m fm q̄ mot⁹ ei⁹ ē vn⁹ motū localū. Quia sic tñ tres sunt motus locales scz sursum deorsū id ē a medio z ad mediū z terci⁹ circa mediū. P̄nis autē p̄inuitatis ei⁹ ē eo q̄ tota magnitudo ei⁹ sphaere ad centrū p̄inuat̄ et ideo omnis virtus eoz que sunt in circūferētia refert̄ ad centrū nec alijs bi vñū nisi in ip̄o. Et vt causa hui⁹ est. Dicit tholomeus in quadripartita q̄ arabice dicit alarba. Quia radij stellaz non cōgregant̄ nisi in centro sphaere. Et ergo poete dixerunt q̄ dī in centro terre celebrarent synodum fatalis iurisdictionis.

Ad Contra p̄dicta corpus centrale ē generabile z corruptibile. sed circūferētia vniuersi nō est corpus generabile. ergo centrū non ē p̄ns

Reparationes

cipiū generatōnis sphere Solutō Alerti celū p̄siderat dupliciter Uno
mō vt tale corpus cōtractū ad talem formā z sic nō est centrū p̄ncipiū ge
neratōnis eius. Alio mō p̄siderat in cōmuni z in genere vt est mobile ad
vbi z ad hoc sufficit magnitudo. z hoc mō p̄ncipiū generatōnis illius est
ex centro z centrū ē ingenerabile z sic ex eo q̄a p̄ncipiū mediū z finis sphe
re extra circulariōne que est motus circuli non est aliquod punctū in q̄ quie
scat id qd circulariter mouet. sicut in recto motu necessaria sunt duo p̄ncipa
sue duo terminī vt supra sepe dictū est. sphaera cū semp̄ fert̄ circa mediū. et
nunq̄ ad ip̄m sicut ad vltimū motus z p̄pter hoc ip̄m semp̄ quiescit quodā
modo semp̄ mouendo suū subiectū in eodē loco totū. z iō mouetur cōtinue
quia motus suus accidit cōuersue circa idem centrum.

Queris Que ē quarta rō p̄ncipalis Solutō ista. Quia in mēsu
rabilibz esse p̄mū z esse mensurā ad se inuice p̄uertunt eo
q̄ rōnabile ē in vnoquoq̄ p̄mū esse mensurā alioz. s̄ mor⁹ circularis que
ips p̄mo p̄sequit̄ ē mēsurā alioz motū. ē est p̄m⁹ z p̄fectus.

Queris Que ē quinta rō p̄ncipalis Solutō p̄hūista motus regula
ris est p̄rior irregulari sicut simplex cōposito z vniformi
difformi. sed solus mor⁹ circularis ē regularis igit̄ ip̄e ē p̄m⁹ sol⁹. Vnoz
p̄bat. Quia mobile qd mouet̄ in recto irregulariter fert̄ a p̄ncipio in finem
Quia quāto plus distant oīa ralia a p̄mo quiescente a cui⁹ quiescit est mos
tus eoz ranto velocius z velocius ferunt. Quia vt supra tactū est motus
naturales sicut videm⁹ oculariter in grauibz z leuibz intendunt̄ in fine et
motus violenti in p̄ncipio sicut apparet in motu p̄ccroz. sed mor⁹ circula
ris nec p̄ncipiū nec finem in se habet nec apt⁹ nat⁹ est habere. ē equaliter di
stat a p̄ncipio z fine.

Ar In motu locali est p̄ncipium z finis. ergo incōuenienter dicitur
q̄ nec habet p̄ncipium nec finem. Ans. p̄batur. Quia oriens est
p̄ncipiū motus celi. z occidens finis eius Solutō motus circularis celi po
test dupliciter cōsiderari. Vno mō fm̄ se z sic deū est statim q̄ nec h̄z p̄ns
cipiū nec finē. q̄a vt supra dictū fuit qd̄ abet punctū imaginabile circūferens
tia celi potest indifferenter esse p̄ncipiū z finis. Alio mō accipit̄ vt substat
influentie sui mouentis qd̄ fm̄ p̄p̄ateticos appellat̄ aīa nobilis z sic h̄z p̄n
cipiū. Quia aīa nobilis ex quo fm̄ veritate est intelligentia siue angelus li
cet nō fm̄ officiū definitiue est in loco. inq̄tū se determinat ad vnū locum p̄
quē influit z sic dicit̄ p̄ncipiū hoc modo esse in illo loco p̄ quē ip̄a influit z fi
nis in appositā p̄te. In linea vero recta sumit̄ p̄ncipiū z finis etiam in ipsa li
nea quod non est in circulari.

Queris Quō p̄hs oñdit iterū q̄ motus localis inter genera mo
tū ē primus Solutō oñdit hoc testimonio antiquoz
dicens q̄ oēs naturales p̄h̄ qui mentōnem fecerūt de motu tradūt̄ p̄nci
pia mouentia que mouent̄ motu locali. Et adduat̄ p̄hs quinz opinioes
antiq̄z Prima fuit ip̄ius empedocli q̄ posuit p̄ncipia rez lit̄ z amicitia
sui. discordiā z concordia q̄z p̄mū disgregat̄ z scdm̄ iterū p̄gregat̄. Disgreg
at̄ p̄o z p̄gregat̄. It̄ mor⁹ locales siue p̄z locū ē p̄. n⁹ mor⁹ int̄ oēs ē local̄

Octauū libri physicorū

Secūda opinio est Anaxagore qui posuit intellectū agentē esse primū
pncipiū faciens motū quē etia3 dixit facere pmiū motum cōgregando z se
gregando Tercia est opinio Democriti z suoz sequatū qui non posue-
runt vnā causam mouentē sed dixerūt motū fieri per naturam vacui. z dis-
cunt pmiū motū esse locumutationē z dicūt qd est prior natura ceteris mo-
tibus. Huius autē qui fit per vacuū aut est locumutatio aut similis loci
mutationi. Quia z si vacuū non sit actu. tamē ponit ab ipsis qui sunt aus-
tores vacui. sicut locus. Alioz motū nullū dicunt esse primis pncipijs q
fm eos sunt mane z vacuū. sed potius ipi opinantēa que sunt ex athomis
et vacuo sicut ex pncipijs moueri alijs motib3 postq3 sunt constituta ex ip-
sis. Dicunt em qd res augmentat qm̄ umbit in suo vacuo athomos. Et
diminuit qm̄ emittit eos ex suis vacuis. Et sicut dicūt qd res generant z cor-
rumpant cōgregatōne z segregatōne athomoz. Alteratōnem vero non
ponebant fieri nisi ex situ z conuersione atomoz. z ideo generatōnem dice-
bant esse quandā alteratōnem z hui3 sententie auctores fuerūt democritus
et collega eius leucippus. Quarta opinio fuit eoz qui dicebāt genera-
tionem fieri per densitatem z raritatem. tales etiā ponebant motū localem
pmiū. Quia omēs tales ponūt ista sensibilia generata esse per disgregatio-
nem raroz vel cōgregatōnem densoz sed cōgregatio z disgregatio sūt
motus locales. Quia cōgregata mouent a circūferentia versus centrum
in locū parū. Sed disgregata mouent a centro versus circūferentiā in lo-
cū magnū. Et hui3 secte defensor fuit quidā phis dicitur zutos vt dicit
Albertus. Quinta opinio est platonis. Quia platonici dixerunt aiām
esse causam motus z aiām mundi esse causam pmiū motus. Dicūt autē lo-
cumutationem esse primā inter motus in genere. Quia hi sunt qui dicunt
qd illud est pncipiū pmiū motus qd mouet seipm̄ z hoc dicūt esse principium
oim̄ que mouent. Sed manifestū ē qd aiā z oīm aiātū motū ab aiā mouet
motu locali. Cum igitur fm eam sic est in maiori mūdo sicut est in minori ipe
vult pmiū motū in toto vniuerso esse motū localem patet igitur iudicio oim̄
phis qd motus localis prior est inter omnes motus.

Querit Quā phis confirmat istas opiniones antiquoz. Sol-
utio sic qd in effectu qd phis quāta veritate coacti in hoc
conferunt qd motus localis esset pmius. Quia si aliquis quiescat in se3
ipso a motu locali z tamē moueat motu augmentatōis diminutōis vt
alteratōis qui sunt motus ad formā nos dicimus qd tale simpliciter non
mouet. sed quodā mō z illius nō est alia causa nisi qd motus dicit de moti-
bus per prius z posterius prius de motu locali z posterius de alijs. Et sic
patet qd est aliq3 motus pmius qd est cōtinuus ppetuus z quis sit ille qd loca-
lis circularis.

Querit Vtrū verū sit qd solus motus circularis sit primus et
ppetuus. Solutio sic vt pbatū est in textu qd motus
rectus nō pōt esse cōtinuus z ppetuus ex quo necesse est mobile tale sp̄ i pū-
cro reflectionis quiescere qm̄ motus rectus sicut in qnto ostensum potest
esse cōtinuus non tamen est ppetuus. Et sic nullus motus pter circularē
potest esse cōtinuus z ppetuus qd ad diffinitōes generatōnes z corruptōnes

Reparationes

que nō sunt vnus motus sed duo succedentes sibi perpetue vt dicit in secundo perigeneseos.

Ar Si motus localis circularis esset cōtinuus & ppetuus tunc esset infinitus sed hoc ē falsum. Quia phs in tercio physicoz reprobat in finitū. Solutio motū aliquē esse infinitū pōt intelligi tripl'r. Vno mō ex parte subiecti qā scz est in subiecto finito & sic omnis motus est finitus eo q nulla est magnitudo infinita. Alio mō potest intelligi ex parte terminū ad quem qā scz habet terminū ad quē determinate essentia & determinate speciei et sic omnis motus est finitus & sic etiā motus circularis habz terminū qui ē vbi. Tercio intelligit motū finitū duratōe, & sic motus circularis nō est finitus sed est ppetuus fm cōtinuatōem nulli temporī definitens.

Ar Si motus circularis esset infinitus hoc esset per reiteratōnez sed talis impedit perpetuitatem motus vt in textu dictū fuit. Solutio reiteratio in linea recta impedit ppetuitatem qā est per eandē viam nō autē in lineā circulari eo q non est per eandem viam.

Ar Prima reiteratio differt a secūda numero sicut vnus dies q causa tur per vnā reiteratōnem differt numero ab alio die. igit non est vnus motus numero cōtinuus & ppetuus. Solutio motus circularis accipit dupliciter. Vno modo fm suam totalitatem. & sic est vnus motus numero sicut qd licet cōtinuū dicat vñ numero inq̃tum est indiuisū in forma cōtinuitatis. Alio modo accipit fm diuersas & partiales reuolutiones & sic differunt ille a se inuicē numero potenciali. Quia non habent diuisionem actualem a se inuicem sicut in simili dicimus q lignum bipedale est vñ numero actuāli sed non numero potenciali eo q in duas pedes ē diuisibile & p̃ma pars eius non est secūda licet acty stant sub forma vni cōtinui.

Quartus tractatus et vltim⁹

Querit De q determinat in q̃to tractatu. Solo de p̃dicōibz p̃mi motoris q sit imp̃abilis & nullā hās magnitudinē et ad hoc ostendū p̃mo ostendit q mōēs hās p̃tutē diuisibilē & finitā nō moueat p tps infinitū. Dicit at p̃t mōēs diuisibilis grauitas & leuitas. vel aliqua alia forma que in maiori materia ē maior & in minori minor.

Querit Quō p. ostendit iterā illā p̃clusionē. Solo sic tria sūt i oī motu scz ipm subiectū qd mouet. mouēs qd effectiue mouet & tps in q ē mor⁹. sicut in mēsurāte. Sz hec oīa qn p̃tutes corpales sūt mouentes. aut sūt sū finitā. aut sūt infinita. Aut qdā sūt finita & qdā infinita & tūc aut duo sūt finita & tūc vñ infinitū. aut vñ ē finitū & duo sūt infinita qdūq illa esse dicat. Tunc sic si dicat possibile q mouēs finitū moueat finitū mobile in tpe infinito ponat hoc mathematicē in terminis trāscēdētibz sic q a signet mouēs corporeū p̃ribile & finitū. & b signet id qd mouet qd ē corp⁹ finitū. & c signet tps infinitū in q ē mor⁹. Cū igit corpea p̃t p̃ribilis diuisioe corpis nō sit nisi i corpore. mouēs tale necessario erit corp⁹ sz dētm ē supra q corp⁹ nō mouet nū

*Ar. motus circularis
accipit dupliciter*

simotū ab
Tali po
ficer aliqu
diam vel
et parte.
est ipius
habet d a
rum. ita p
pars ipsu
neum qu
quē prem
gnificet p
qd est pa
sic. nam
tis ad m
crefecit in
tales sūt
erit finitū
motū qd
colta mot
ri finitū s
at aliqd f
terius ill
rum mot
infinitū v
flexū opo
tus & m
Ar
quferm q
p̃mi mo
terminat
sibile & p
cer in cel
men non
p̃t acian
Ar
da pars
celi est in
ratōne v
extra ge
infinitas
nū qd ē
qz alio

Octavi libri phisicoy

si motū ab alio sibi extrinseco. g. tale mouēs erit motū aliquo extrinseco

Tali positōne stante q̄a a mouens finitū est & insubibile ponam⁹ q̄d signi-
ficet aliquā pte aliquorū talis mouēris qd̄ est a. puta decimā quartā vl' me-
diam vel denomiātā s̄m aliquā aliam pportōnez que potest esse inter totū
et partē. Secdo ponam⁹ q̄d significet aliquā pte ei⁹ qd̄ fert vl' mouet hoc
est ipsius b que se habeat in tali pportōne ad ipsum b mobile. totale sicut se
habet d ad a tunc enī iuxta sententiā p̄bi in septimo sicut totum mouet to-
tum ita pars mouebit partem. Itac igit positōne stante d mouebit e qd̄ ē
pars ipsius mobilis quod est b in aliquo tempore quod est minus q̄s infis-
nitum quia positū est q̄ totū mobile qd̄ ē b mouet in tpe infinito. g. necessa-
riū ē prem moueri in minori tpe q̄s sit tps infinitū. & dicam⁹ q̄ illud tps s̄s
gnificet per s̄m. g. si addat aliquota equalis mouēris ad ipm d mouēs
qd̄ est pars z aliquota motū ad e motū tūc mouebit ipsuz in maiori tpe q̄s
sit z tantū q̄tū est ipm z sic addendo apponemus omnes partes mouen-
tis. id mouens z scdo omnes partes mobilis ad ipm qd̄ ē motū z tūc etia⁹
crecet incrementa temporis s̄m partes equales temporis Et quia partes
tales sunt finire. necessario tempus quod cōponit ex omnib⁹ illis partibus
erit finitum. ergo mouens quod est equale omnib⁹ partibus mouēris et
motū qd̄ est egle oib⁹ partib⁹ motū. mouet tpe finito s̄ egle mouēria mouet
egle motū in equalib⁹ temporib⁹. ergo tempus infinitū fuit equale tēpō-
ri finito sed hoc est impossibile. ergo impossibile est q̄ mouens finitū moue-
at aliqd̄ finitū motū in infinito tempore. Et causam manifestā illi⁹ dat A⁹
hertus istam. Quia nihil mouet s̄m infinitū tempus nisi moueat s̄m infini-
tum motum z nihil mouet s̄m motum infinitū nisi quod mouet s̄m spaciū
infinitū vel s̄m motū reflexū. Cū autē nō ptingat infinte moueri s̄z motū re-
flexū oportere itūq̄ motū cē s̄z spaciū infinte z h nō p̄t ēē si motor sit fini-
tus z motū finitū. vti i sexto huius pbatum est patz igit conclusio vera.

Ad Contra conclusionem predictā p̄bi p̄batio initit̄ falso fundamen-
to. ergo non p̄cedit. Probat. quia supponit partem mobilis posse
aufere quā signat per s̄m. sed hoc est impossibile. Probat quia celi qd̄ ē
p̄mū mobile est incorruptibile z per cōsequens indubibile Solutio de
terminatio ista p̄bi est conditōnalis z in tali nihil improbat autē esse impos-
sibile z p̄sequens tota conditōnali ex. stente necessaria. Vel dicendū est q̄ li-
cet in celo s̄m q̄ est tale corpus non potest fieri abstractio partis a toto t̄s
men non repugnat abstractio sibi s̄m generalem rōnem corporis sicut sus-
pra etiam dictum fuit.

Ad Anima nobilis est virtutis finite quia est substantia creata z tamē
mouet in infinito tempore. ergo conclusio p̄bi est falsa. Probat secū-
da pars antecedētis quia mouet celum in tempore infinito ex quo motus
celi est infinitus Solutio virtus aīe nobilis est infinita s̄m quid in dū-
ratōne videlicet ergo etiam mouet in tempore infinito sed p̄mū mouens
extra gen⁹ h̄z p̄tūte simpliciter infinitā. Secdo p̄mū est q̄ dupliciter accipit
infinitas in motu. Uno mō s̄m partes mobilis sic q̄ ille motus esset infis-
nit⁹ q̄ ēē infinti mobilis z talis mor⁹ infinte fieret a p̄tute simplr infinita
q̄z alis mouēs nō excederet p̄tūte mobil. Alio d̄z mor⁹ infinte ex p̄tē tps

*Infinitas
a p̄tē*

Reparationes

sicut motus celi nunc est infinitus. et hoc modo in motu sunt duo conside-
randa scilicet infinitas motus et illa est a motore infinito et determinata veloci-
tas motus et illa est a motore finito et sic in hoc anima mouens celum est cau-
sa motus celi secundum eius determinatam velocitatem sed non est causa motus
celi secundum eius infinitatem et sic infinitas motus dependet a motore infinito.
Alij dicunt quod motus infinitus secundum duracionem potest fieri a virtute infinita
secundum extensionem siue duracionem siue a virtute insatigabili etiam si talis vir-
tus non sit intensiue infinita.

Respondeo ad hoc sic arguitur a virtute finita potest pcedere esse infinitum. ergo
etiam motus infinitus. prima tenet a simili. Solutio non est simile de perpe-
tuitate essendi et motus. Quia perpetuitas essendi respicit creatoris qui dat
vinculus et terminum essendi et ergo dat quibusdam perpetuitatem essendi et
aliquibus esse temporale secundum quod dicit in primo de celo quod ab hoc quidem ente omnibus de-
rivatum est esse et vivere his quidem clarioribus vero obscurius. Sed motus ori-
tur ex virtute mobilis et mouentis et ideo motus respicit causam propinquam
In perpetuitate igitur sufficit voluntas creatoris dicente platone in persona dei
ad angelos. *Q*ui deorum quorum opter paterque ego sum natura quidem vestra
dissolubiles estis mea autem voluntate sic semper permanebitis. Ad perpe-
tuitatem vero motus requiritur etiam infinitas mouentis. virtus tamen insa-
tigabilis potest mouere motu infinito quous sit finite essentie sicut dicitur
est de anima mobili.

Secundum capitulum

Queritur. Quomodo ostendit philosophus secundum passumptum scilicet quod in magnitudi-
ne finita non potest esse virtus corporalis infinita. Solo
duo presupponit. Primum est quod maior potentia in minori tempore facit equa-
le ratio est quia maior potentia necessario facit velocius mouens sed velocius
est quod in minori tempore facit equale ei quod tardius facit in maiori tem-
poris ergo quod maior potentia facit equale in breviori tempore. secundum est quod omne
quod mouet in tempore mouet. Istis sic suppositis probatur propositum sic si in magnitu-
dine finita esset virtus corporalis infinita ut dicitur aduersarij veritatis illa vel
mouet in non tempore vel in tempore sed nullum istorum est dicendum non primum id est in non
tempore quia hoc est contra secundam suppositionem. Non secundum quia sic virtus finita et
infinita mouent in equali tempore. Quia ad virtutem finitam potest tamen addi quod si
at equalis virtuti infinite. Et istud philosophus deducit iterum in textu in terminis
transcendentibus hoc modo sit enim tempus in quo virtus infinita calefaciat
designatum per a ita tamen quod a sit tempus finitum quodcumque voluerit in quo de-
pulit vis illa infinita. motu violento. sed tempus signatum per a b sit illud in quo
depulit vel calefacit virtus finita. hoc etiam necesse est esse longius quod tempus
primum in quo mouet virtus infinita. Sed cum illud tempus virtutis finite in a
liqua proportionem se habeat ad tempus determinatum infinite virtutis eo quod est tri-
plum quadruplum ad ipsum aut in aliqua alia proportionem. Si ergo augeamur vir-
tutem mouentem finitam semper diminuetur tempus. ergo aliqui veniet ad tempus
in quo mouet virtus infinita et tamen illa potentia manet finita quia agre-
gat ex finitis et mouet in tempore a in quo ponebat mouere virtus infinita

Octauū libri phisicorū

ergo sequitur q̄ virtus finita et infinita mouebunt in equali tempore idē
mobile quod est impossibile.

Querit̄ Quomodo phisus improbat tertium sc̄z q̄ impossibilē
est finitā potentia esse in magnitudine infinita. So
lutio. duabz rationibz. p̄mittens tamen p̄mo vnum quo posset videri ali
cui q̄ in magnitudine infinita possz esse potentia finita. ita q̄ magnitudines
et virtutes siue potentie non proportionentur. 2. istud. cōtingit aliquando
in minori corpore esse maiorem virtutem siue potentiam q̄ in maiori. sicut
in paruo lapide cadere maior est caliditas q̄ in magno aere. 2. in paruo plu
bo maior est grauitas q̄ in magna spongia. Sed istud phisus soluit sic dis
cens. q̄uis istud contingat. tamen totiens potest duplicari aer siue spongia
q̄ maior esset in aere vel in spongia q̄ in lapide vel in plumbo. Unde etsi in
magno aere sit minor virtus q̄ in paruo lapide tamen in infinita magnitu
dine necesse est esse potentiam maiorem q̄ in quacūq; alia finita. eo q̄ finiti ad
infinitum nulla est proportio. 2. sic nullo mō infinitus aer exceditur a paruo la
pide. His p̄missis probat phisus intentum suū duabz rationibz. Prima
est. si in magnitudine infinita esset virtus finita. tunc signentur predicta ter
minis transcendentibz. 2. sit magnitudo infinita s̄m aduersarium veritatis
signata per. a. b. in qua infinita magnitudine ponitur esse virtus finita. 2. de
magnitudine illa infinita sumatur aliqua pars finita. que significatur per b.
c. 2. sumatur mobile quod potest illa pars finita. sumpta de magnitudine in
finita mouere. 2. vocetur. d. tunc. b. c. mouebit. d. in aliquo cerro 2. determi
nato tempore per aliquod determinatum signum transiundo 2. sit tēpus
illud signatum p. e. 3. Si igitur accipero de magnitudine prima infinita ius
ta positionē signata per. a. b. magnitudinem duplam ad illam secundam q̄
fuit. b. c. tunc illa mouebit. d. in medietate tēporis. e. 3. quia talis est p̄portio
mouentis ad tempus q̄ quanto mouens fuerit fortius 2. actiuus respectu
mobilis tanto mouet in velocius siue in minori tempore. sicut in fine septis
mi dictum fuit. Sit ergo illa medietas temporis signata per. 3. e. si igit acci
piamus duplum ad. b. c. nunquā veniemus ad quātitatem infinitam que
est. a. b. quia infinitum non coniungit aliquo numero partium transire 2. nō
contingit accipere tot partes quorū hāc tatur quātitates infinite magnitudi
nis. quocūq; em̄ tempore dato semper accipiemus minorem partem tem
poris in quo mouet maior potentia que est accepta ex duplicatione potētie
phis date. sed quod non p̄tingit p̄transiri habet infinitā potentiam vt dē
est. illud em̄ magnitudinis infinite quod semp̄ remanet accipiendū de infi
nita magnitudine vltra omne phis acceptum habet aliqd̄ potētie. ergo po
tentia infinite magnitudinis erit infinita. ex quo infinitum est quod excedit
omne finitū acceptū. sed hoc ē p̄tra hypotesim qua supponit q̄ in magnitu
dine infinita esset potētia finita. et sequitur illarum ex hoc q̄ omnis potētie
finite necesse est esse tempus finitū in quo mouet. Si em̄ ponat q̄ hec poten
tia mouet in quodam tempore tanto tūc in maiori mouebit in minori. sed ta
men in finitū 2. determinato s̄m quātitatem. sed s̄m p̄uersionem p̄portōnis
q̄pro ipsius tempus fuerit minus tanto necessario potentia mouens est ma
ior 2. conuerso. Si vero aliquis dicat q̄ infinitis partibus magnitudinis

Reparationes

Impis ptingit potentiam esse finitam, hoc nullo mō esse potest. qz definitio infinite potentie est qz sit sicut magnitudo et multitudo excedens omne finitum. Cum igitur hic sermo sit de potentia corporali que mouet corpus infinita potentia erit que erit ex infinitis partibus subiecti ex quibus infinitis ptingitur magnitudo infinita que omne finitum excellit sicut partes numerate in ipsa excellunt omnes numeros partium in magnitudine finita. et sic patet qz si magnitudo est infinita potentia necessario erit infinita.

¶ Secunda ratio est. si in magnitudine infinita est virtus sine potentia finitum. tunc potentie corporis infiniti et finiti erunt equales. sed hoc est inconueniens ex quo potentia sequitur naturam sui subiecti. Sequela probatur sic. qz si accipiamus corpus eiusdem generis cuius est infinitum et hoc sit finitum. tunc in eo potentia esset tanta et equalis potentia sicut in infinito. qz omnis potentia finita potest esse in corpore finito. illa ergo potentia finita que est in corpore finito mensurabitur per equalitatem potentiam finitam corporis infiniti. hoc autem est impossibile ut dictum est. qz etsi in corpore minori potest esse maior potentia qm in maiori tamen in corpore minori eiusdem generis sine spei non potest esse potentia maior vel equalis ei que est in maiori. sicut in paruo aere non potest esse tanta virtus sicut in magno aere. ergo multo fortius in corpore finito non potest esse potentia equalis ei que est in corpore infinito. et hoc fuit probandum.

¶ Capitulū Tercium.

Querit Quid intendit philosophus in isto capitulo determinare et in sequenti Solus. unitatem primi motoris. Et occasione illius querit a quo mouentur proiecta. dicens primo qz ipsa non mouentur se ipsa. qz non sunt animata. nec mouentur a motore extrinseco. quia mouens extrinsecum et effectum debet esse simul cum moto. ut dictum est in septimo huius. proiectans autem non est simul cum proiecto. sed oīno ab eo separatum.

Querit Quid modo philosophus soluit illam questionem de motu proiectorum. Solus. primo excludit falsam opinionem ipsius platonis que fuit qz proiectans proiectando moueret aerem proximum. et ille aer proximus moueret proiectum usque ad finem absque motu aeris consequenter se habentis. sed hoc falsum est. quia si aer proximus ipsi proiectanti moueret proiectum tunc tunc proiectum moueretur tunc in aere proximo et non in aere consequenter se habente ad ipsum quod apparet falsum.

Querit Utrum motus projectionis sit continuus. Solus philosophus non qz motor primus in illo motu non continue mouet. sed motus projectionis finem veritatem sit hoc modo qz primus mouens non continue usque ad terminum motus mouet. sed suam virtutem et robur motu suo agit in id quod est possibile suscipere vim et robur suum. et hoc in quod agit ea est aer vel aqua aut aliquid talium quod aptius est de facili moueri et moueri. sicut nubes vel nebula vel cetera corpora que media sunt inter aerem et aquam. et sic concedendum est qz proiecta mouentur ab aliquo extrinseco sibi. sed tamen non simul pausant secundum et tertium mouente primo pausante. Quis exemplum

Octauū libri phisicorū

est fm Aliteruz in circulis in aqua. quia lapide proiecto in aqua stante ad huc circulus vnus mouetur ad secundum circulu. et sic deinceps. et sic id qd mouet est mouens psequenter. cum pmi mouens quiescit in oim tali motu. et ideo in talibz habitū quod est psequens pmi mouens mouetur ab ipso. et in hoc secūdo mouente est eadem rō. quia illud psequenter mouet rer cum mouens. et terciū psequenter quartuz. et sic psequenter quousqz cessat virtus ipsius pmi expellentis. cum in habito hoc est psequenter moto fiat minor virtus et potentia qm in antecedenter motis et mouentibz. ita q vltimū habitū solum moueatur et nō moueat. et tunc proiectum siue expulsum qd ferebatur siue mouebat pausat. quia finis vltimus mouentū quiescit a mouendo. cum proximū mouens amplius non mouet. sed ipsuz tantū motu uetur. et non mouet aliud. eo q iam cessauit impetus violentie pmi mouentis. per hoc autem q illud pausat necesse est simpliciter pausare et mouens et motum totum expulsionis qui fuit per diuersa mouentia successiue per aerem et aquam

Querit Utrum motus pectorum fiat per antiparitasim. Solo phi nō erat aut motus ille talis q cū pectum exibat a loco suo velociter necesse est aerem sequi velociter ad repellendū vā cū et sequendo impellit vltra pectum psequenter donec cessabit. sed istud nō est pueniens vt dicitur phis. qz ex eo sequeretur q opteret posteriora sequi ad omne distantia. qz sicut pectū exit a loco suo ita aer sequens a loco suo. et sic deinceps. et sic vno moto oia posteriora mouerent. qd est incōueniens

Querit Quare phis mouet hanc questionem de motu pectorum. Solo soluz incidentaliter qz vult pbare q vnitas motus deficit ppter diuersitatem mouentū. Et hoc pbat ex motu pectorū quidēo non est vnus. et siccludit si est vnus motus pmius pmius tūc necesse est esse vnu pmiū motū. alio nō est vnus pmius motus.

Ad Ex solutioe pōi sequeretur q motus celi etiam non esset vnus et pmius. Probat qz dependet etiā a pluribz motoribz Solo. licet motus celi dependeat a pluribz motoribz illi tamen sunt subordinati. et hoc modo nō est incōueniens vnu motū a pluribz dependere. qz tunc secundū mouens mouet in virtute pmi mouentis. Sed sic nō est in motu pectorū qz ibi nō sunt subordinati motores. quia omnino accidit q vna pars aeris plus mouet aliā q alia priorem. In motoribz vero subordinatis vniuersalior cā semp mouet particulare. et nō econtra

Querit Utrū proiecta mouent a pluribz motoribz sese psequenter habentibz Solo phi sic. qz qro aliqua virtus e fortior tanto distans se diffundit in operādo zita tū q semp pmiū mouēs si mul sic cū moto pmi. cū ergo pmius pueniens sic quedā naturalis virtus siue potentia ipsa se diffundit proxime in proximū mobile. qd est aer pmius et ille aer mouet aliū aerē sibi pmiū donec cessauerit virtus pmius pmius vios lentantis. In istis tū partibz aeris vt inqt Aliteruz vt pfectus sit impetus requiritur q generatio fiat in plurio aere vel aqua q sit ille. quem percussusiple projiciens vel etiam ipsum expellens Et hoc autē satis manifestum

Reparationes

est in eo qui proijcit lapidem in aqua in ita q^d iuxta centrum lapidis cadentis ligna parua vel media in quantitate et remotius aliquantulum iaceant alia. tunc enim circuli que generati a lapide cadente fortius impellunt ligna que aliquantulum distant q^m illa que sunt propinqua multum ipsi centro. requirit ergo impetus quantitatem mediam debitam in qua sit summa virtus eius et illa non est que primo percutitur. eo q^d illa est nimis parua. Hinc est q^d arcus et baliste et blide et cetera instrumenta fortius proijciunt ad debitam distantiam q^m iuxta chordam que primo percutitur. eo q^d licet aer p^{ri}mo p^{er}cutius fortiozem habeat impetum in potentia. tamen ille reducit in actum q^m fuerit in debita materie q^mitate. sicut omnis alia virtus corporalis. et talis motus nullo modo est p^{ri}mius. vt d^{ic}itur fuit. sed sunt multi succedentes sibi. licet sⁱⁿ sensum p^{ri}mius esse videat^{ur}

Queris Quomodo differenter sit iste motus p^{er}lectionis in aere et aqua. **Sol^o** Alberti sic differenter. quia in aqua est consequenter se habentium motorum. quia aqua est elementum spissius. et sic circuli qui ibi generantur sunt consequenter generati non tangentes se. In aere vero p^{ro}pter subtilitatem elementi tangunt se. et non est vnus mouens ibi sicut in motu p^{ri}mius. sed sunt ibi habita mouetia vel p^{ri}nter se habentia.

Queris Quare motus p^{er}lectionis magis sit in aere et aq^uam q^m in alijs. **Sol^o** Alberti. p^{ro}pter tria que talia corpora maxime in se habent. Quorum p^{ri}mu^m est q^d nullius sunt figure determinate. q^m p^{ro} hoc sunt omnes figure susceptibles. et tunc necesse erit humida sicut aer et aqua. Secundum est q^d sunt talia q^d vna parte mota non est necessarium alteram partem moueri et hoc habent ista corpora in quantum sunt sp^{irit}ualia. sic enim cedunt corpori q^uod p^{ro}ijcit in ipsa. et tunc vna pars inundat super altam et vna expellit altam donec cessat violentia. sicut est videre in lapide p^{ro}iecto in aqua qui circuli aque a se expulsi facit. et ille altum maiorem et sic circuli crescant donec deficiat violentia. Quia autem aer et aqua cedunt corpori in se p^{ro}iecto hoc habent in quantum corpora. quia duo corpora non possunt esse in eodem loco simul. Quia autem vna pars inundat super altam et non extendat eam p^{ri}mius est ex eo. q^m sunt corpora aliquo modo sp^{irit}ualia. q^m si essent terminata pars extenderet partem vsq^{ue} ad circumferentiam vlt^{im}e^m man^ue celi. et tunc tumultuarent celi ad iactum vnus lapidis in aerem vel in aqua. hoc autem est incommensurabile. ideo pars stat super partem et cessat motus. Tertium autem est vicinitas istorum corporum ad materiam ex qua vicinitate omnes motus de facili recipiunt

Queris Vtrum virtus p^{ro}ijcientis sit formaliter imposita ipsi percussio. **Sol^o** q^udam dicunt q^d p^{ri}mitas istius motus est p^{er} naturam ipsius expulsi. ita q^d quelibet pars expellit altam successiue q^udiu durat virtus ipsius p^{ri}mi p^{er}cutientis in percussio. q^m vt d^{ic}it Albert^{us} hanc dicunt manere in percussio et aere non p^{er}cutere. sed p^{er} p^{ri}miu^m expulsionem dare locum ipsi percussio q^uod p^{ri}mo impetu fert p^{er} ipsum. Sed isto modo non potest solui p^{ri}ma questio. q^m sic p^{ri}mo mouente penitus quiescente remaneret motus in eo q^uod mouet sine p^{er}cutiente. et sic id q^uod mouet separatim a motore mouebit. Sed hec posicio que etiam est modernorum p^{ro}pter causam predictam non potest stare. sed veritas

Ottavi libri physicorū.

est iuxta sniam q̄ p̄mū pcutiēs generat virtutē suā in aere z illa p̄s aeris p̄
cussi pcutit aliā z illa itez aliaz donec cessat virt⁹ ipius primi mouentis.

Ar Uel dē q̄ p̄iecta moueant^r p̄tute eis impressa a p̄mo p̄iectē. igit^r
dictū videt^r falsū. An̄s pbat. q̄a nō videt^r quō alias possit saluari
q̄ navis tam vehemēter moueret p̄tra ipetū fluuiū z sagitta ab arcu v̄l ba
litta Solo navis mouet^r velociter p̄tra ipetū flum̄is nō p̄ formā imp̄saz
ip̄i nauti a mouētē s̄z p̄ formā imp̄saz ip̄e aque z illa imp̄ssio facit^r sit i aq̄
p̄pter cām dictā. z sic q̄n navis velociter mouet^r cōtra fluuiū tūc ē fortis in
aqua ip̄ressio z in aere q̄ ē circa nauim^r cur⁹ signū an̄ nauis sit aque eleuatiō
enā in aere ē scā ip̄ressio. q̄ si q̄s circa nauis i aere p̄hceret pluuiā deberet val
de cito moueri. z eodem mō est dicendū de arcu z balitta.

Querit^r Quid ē virtus p̄iectiua Solo in p̄iectē ē q̄dā natu^r
ralis potētia s̄z in p̄tū ē in aere nō ē p̄prie in aliq̄ p̄dicamē
to. Quia nō ē in eo informatiue z actualiter q̄ alias aer haberet actu potē
tiā motiū z sic semp moueret ip̄m p̄iectū ab ip̄s ad miniculo alicui⁹ extrin
seci sicut nūc facit p̄iectiō. Necessariū ē igit^r dicere q̄ sit in aere p̄tualiter z fals
uatur in motu locali eiusdē q̄ mor⁹ ē de p̄dicamēto vbi. Ipsa tū p̄ accipi du
pliciter s̄m q̄ est in aere. Uno mō quo ad eius fundamētū z sic ē in p̄dicamē
mento vbi q̄a est motus localis aeris. Alio mō quo ad actū z sic nō ē i ali
quo p̄dicamēto q̄a nō est actuale sed virtuale.

Ar Si nō est virtus p̄iectiua actu in aere tūc aer nō moueret p̄sequen
ter p̄iectū. Solo non valet p̄nā. q̄a sufficit ad hoc q̄ moueat q̄
etiā moueat^r a p̄iēcie z in illo motu saluat^r vltērius virtus ipius mouen
tis z nō s̄m actū. Et hoc p̄t. pbat^r p̄ duo similia. Prīmū est de motu loca
li q̄ baculo moto z vltērius mouente lapidē q̄ z si baculus moueat lapis
dem nō tū p̄t dici q̄ baculus in se habeat potētiā mouendi s̄m actū q̄ alis
baculus p̄ se moueret lapidem. Secūdu signū est de motu alteratiōis de
aqua calefacta. q̄ aqua calefacta vltērius calefacit z tamē nō p̄t dici q̄ in se
habeat aqua potētiā calefaciendi ignis s̄m actū. q̄ illa est naturalis potē
tia ignis est s̄m in aqua potētiā calefaciendi s̄m virtutē z non s̄m actū que
virtus fundat^r in calore recepto per alteratiōnem in aqua.

Ar Illud q̄ impedit motū nō p̄mouet eū sed mediū impedit motum
ergo nō p̄mouet. Vltim⁹ patuit in quarto de vacuo. Solutio
mediū accipit dupliciter. Uno modo s̄m se z sic nō p̄mouet motū sed pos
tius impedit eum. Alio mō accipit inq̄ritum in se recipit virtutē mouendi
et sic p̄mouet motū. z istius s̄lle videm⁹ in calefactione aque quia aqua de
se impedit calefactiōnem cū sit s̄m se frigidā tamē calefacta p̄mouet q̄a sic
videm⁹ in aqua calefacta decoqui carnes.

Capitulū quartum

Querit^r Que sunt que p̄bs pbat in isto capitulo Solo q̄ pri
mus motor est vnus infatigabilis mouēs motu regula
ri z vniformi z q̄ nullā habet magnitudinē. Prīmū sic ostēdit q̄a si p̄mum
mouens nō esset vnū aut si prīmū mobile nō esset vnū tunc motus p̄mus

Reparationes

non esset vnus et continuus sed diuisus et habitus. Si autem mouens est vnus tunc aut mouetur in eo quod mouet aut immobile est in eo quod mouet. Si primum tunc necessarium est quod moueatur motu quo mouet sed motor qui mouetur vel per se vel per accidens non est motor primus. Quia omne quod mouetur vel mouetur ab aliquo extrinseco sibi vel intrinseco et illud mouetur aut mouetur ab alio aut a seipso et hanc resolutionem necessarium est stare in primo mouente immobili sicut sufficienter manifestum est ex predictis quod autem sic est immobile tam per se quam per accidens non est necesse simul mutari cum eo quod mutat siue mouet quia ut supra tactum fuit non est actus alicuius corporis sed semper poterit mouere et mutare.

Queritur Quomodo ostendit secundum quod iste motor est infatigabilis. **Solutio** sic quia fatigatio autem prouenit ex motore aut ex eo quod mouetur. Ex motore separato non potest prouenire fatigatio quia talis motor nullum habet situm in corpore et sic non mouetur. omnis autem fatigatio est ex motu aliquo vincente facultatem eius quod mouetur non fatigatur etiam in hoc quod mouet quia mobile quod mouet ordinatum est per se ad talem motum habens naturalem inclinationem ex figura sua ad talem motum fatigatio vero prouenit ex inobedientia eius quod mouet ad motorem et ideo ex neutra causa fatigationis fatigatur sic amplius in secundo de celo et mundo dicitur.

Queritur Quomodo ostendit tertium quod motor eius regularis est et vniformis. **Solutio** quia est mobilis primum vno modo se habens est regularis maxime et vniformis et mouetur ipsum nullam recipit mutationem vno modo se habens in fatigabile extrinseco. Quod oportet quod id quod mouetur ab ipso sit sibi simile ipsum quod sit vniforme.

Queritur Vbi est primus motor vtrum in circumscriptione vel in centro. **Ad id** non sunt plura componenda circuli. **Solutio** est in circumscriptione. Quod sic ostendit quia primus motor est virtus separata et subiecta nulli materie infusa. Ergo est ibi ubi est maior effectus suus qui est motus et ille est magis in circumscriptione eo quod circumscriptione influit motum in omnibus partibus circumscriptionis et equalis et hoc maxime verum est de primo motore et primo mobili quia illius est totius mundi motus primus quod est velocissimus quem participat etiam omnia inferiora.

Queritur Cuius est motor velocissimus circuli. **Solutio** est motor orbis super circulum illum equinoctialem. Quod sic ostendit secundum Alterum. Quia in sphaera sunt multi circuli imaginari sicut circuli palelli quos describit sol motu suo diurno quorum duo sunt solsticiales qui maxime distant et vnus equinoctialis quod est vnus maximorum circulorum. Ergo motor orbis est super illum circulum equinoctialem et sic motus diurnus propter hoc dicitur esse super illum circulum et super eius polos et visum notamus quod stelle que sunt in hoc circulo velociores sunt motu quam stelle iuxta polos sitae et ergo oportet quod vis motoris maxime sit in illo circulo qui est equator diei et noctis qui appellatur equinoctialis.

Octauū libri physicorū

Ad Motus celi ē velocior circa centrum. *¶* Ea que dicta sūt falsa sūt
Ans. probat qz luna est infimus planetarū z maxime vicina centro
et tamen velocius mouetur q̄ aliquis alius planeta. Solutio est duplex
motus in celo. Vnus est diurnus qui cōpletur quo ad vnam reuolutōnez
in vno die naturali qui est .xxiij. horarum z tali motu omnes celi mouētur
et elementa superiora scz ignis z superior pars aeris. z illē motus velocior
est in circūferentia q̄ in centro. Quod sic ostendit quia velocius dicit quod
in equali tēpore pertransit plus de spacio quia *¶* circa circūferentiā sunt ma
iora corpora z tamen in equali tēpore omnes superiores sphēre describūt
suos circulos cum inferioribz corporibus igitur velocius mouent. Alius ē
motus qui dicitur motus planetarum in zodiaco hoc est sub zodiaco .et
sic quanto corpus magis vicinū est centro tanto motu pprio velocius moue
tur z hoc videmus in luna que est infimus planetarum exis maxime pro
pinqua centro. z complet motum suum in vno mense venus mercurius et
sol in vno anno. mars in duobus annis z iupiter qui est supra eum in ānis
xij. z saturnus qui maxime distat a centro in 30 z firmamentū in 36000 mē
libus annoz. phs vero loquitur hic de motu diurno.

Ad Prīmū mouens nō est in circūferentia primi mobilis igit dictum
falsum. Probat quia nō est corpus sed Boetius in hebdomadibz
bus dicit que incorporea sūt in loco nō esse supple dicimus. Solutio
Alberti primus motor nō est in loco circūscriptiue eo q̄ est sepatus sed de
finitive loquendo de primo motore in genere qz a phs dicit anima nobis
lis. Sed primus motor extra genus nō est in circūferentia definitiue. sed ē
in illo loco solum per efficiētā sue virtutis quia ibi efficit motum circula
rem quō omnes etiam gentes vt inquit Albertus in hoc conueniunt q̄
deus est in celo videntes ibi magis effectus eius apparere

Capitulū quintū et finale

Querit Utrum aliquod mouens motum potest mouere motu
cōtinuo. Solutio philosophi non. Quia omne qd
mouetur videtur mouere sicut impellens iterum z iterum hoc quod cont
nue ipsum sequitur sine interruptiōe tēporis ita q̄ oportet talem primū
motorem impellere ita q̄ non deficiat ipsi impulsio. si habet motum a seipso
aut oportet ipsum trahere si habet motum ad seipm aut oportet spm vtro
q̄ modo istoz motuum mouere sicut si ducit vertigine qui est motus con
positus ex pulsu z tractu. Aut oportet esse aliquem alium motum sub alio
factum per expulsiōem in qua iuxta dicta in exordio septimi mouēs defici
cit mobili sicut est in motu pectōis. Si autē dicat q̄ aliquo istoz modorum
mouet primus motor tunc necessario ē corpus mouēs z sic mouebit situm
habens in aere vel in aqua q̄ illa duo elemēta sūt facile diuisibilia. z si sic mo
uent tunc motus eius esset a pluribus motoribz qui non est motus vnus.
Et sicut huiusmodi motor naturalis q̄ ē corpus. q̄ talis nō habet se in vna

Reparationes

dispositiōe ad suū mobile eo q̄ nō equaliter vniat eū in p̄ncipio ⁊ in fine. ⁊ sic licet talis motor sit vnus in subst̄tia est tamē multiplex in dispositiōis bus ppter quod non vno modo mouet.

Querit Quomodo p̄hs ostendit q̄ p̄mus motor simpliciter nō potest his motibus mouere. **Solutio** quia tam in motu in quo nō deficit mouens mouenti q̄ in motu expulsiōis in quo deficit ei ipsi non est possibile motū esse vnū sed potius est habitus ⁊ p̄sequens ad minus ex parte ip̄oz mouentiū vt in motu p̄ictorum satis ostensum fuit licet forte nihil intercipiat de tempore ex parte eius quod mouetur sed p̄stius motor mouet motu vno ⁊ continuo. ⁊ ergo nō est etiā corpus vel virtus in corpore sed est separatus vno mō se habens imobilis tam per se q̄ p̄ accidens eodem mō se habens ad mobile ⁊ ad motū. Secundi vero motores qui sunt inferiorū orbū etiam vno continuo motu mouent quia per de finitiōes suas sunt etiam separati.

Querit Que est conclusio finalis quā p̄hs ex omnibz predictis infert. **Solutio** q̄ p̄mū mouens est indiuisibile nullā habens magnitudinem ⁊ illam sic pbat. Quia si haberet magnitudinem illa vel esset finita vel infinita sed nullū illoz potest dici non infinitam quia illa in tercio physicoz est reprobata. Nec finitam habere potest. quia ostensum est q̄ in magnitudine finita nō potest esse virtus infinita sed p̄mū mouens habet potentiam infinitam quia mouet motu cōtinuo ⁊ infinito. q̄ p̄ tempus infinitū. motus autē infinitus non potest fieri nisi a virtute infinita. Manifestum igitur est q̄ neq̄ est corpus neq̄ virtus in corpore. ⁊ p̄ confessum est imp̄ibile. ⁊ quia nec est per se diuisibile nec per accidens cum nō sit corpus nec virtus corporis. ip̄m etiam est incorruptibile tam in se q̄ etiā vt mouens. In se quidē quia per definitiōem separatum est ⁊ vt mouens q̄ non est actus corporis. ⁊ sic est simplex nullam habens magnitudinem p̄mitus nec alicui imperfectioni obnoxii sed oim principium plusq̄ perfectū in secula seculoz benedictū

Finitur octauus liber physicoz.

Quia difficile est festinanti ad alia imprimenda non in aliquo defice-
re volens cornicum oculos pfodere. operi hunc laboriosissime collecto et p
Henricū quentel Agrippinē. Colonie ciuem nitidissime impresso correc-
torū decreui annectere. quo inspecto quilibet vel modice literature facillī
me potest ad vnguem libzū suū castigare. In quo p̄mū p̄siderandū est q̄ p̄
ma littera post In. denotat tritermū. et numer⁹ sequēs numer⁹ foliorū. et la.
denotat latus. Et si subdit. i. hoc mō denotat p̄mū latus. 2 si duo . ij. vel
ciphēra duo p̄ans. denotat secūdum latus. et postea subdit regula euz nū
mero eius. nō nunq̄ a p̄ncipio. nō nunq̄ a fine in qua defectus est. Exēplū
est. vr. In. a. iij. ad est tertio folio p̄mū tritermū signati p̄ p̄mū ā lāz q̄ est. a. la. i.
id est in p̄mo latere. in regula. xix. illius folij 2 lateris. 2 sic p̄ oīa in alijs.

De A

In a. a. tercio. latre p̄mo. in regula. xix. d3 addi est post illā dēōnem nōnunq̄
In a. iij. in la. ij. in reglā. xxxv. hater nec valet p̄na. 2 d3 p̄na deleri
In a. v. la. i. in regula. xi. post siue ponit in. et d3 deleri
In a. v. in latre. i. in p̄pōne que incipit In phisica zc. ponitur ad minus dic-
tio. et debet esse oratio
In a. v. in la. ij. in re. xij. ponit nota. 2 d3 poni notiora
In a. v. in la. ij. in regula. xxvij. post ad sensum. d3 addi exteriorē
In a. vi. in la. i. in re. vij. post vel d3 poni mixto 2 deleri aīa sensitua. 2 scdm
vel sicut deleri. et post vegetatua d3 scribi sensitua. 2 tūc sequit p̄mo
In a. vi. in latere. i. in regula. xxv. vbi hater quidam posuerūt vnum debz
poni qui loco quidam
In a. vi. in la. i. in re. xxij. vbi ponitur nō d3 poni nullus
In a. vi. in la. i. in re. xxvi. vbi ponit sic. d3 poni sicut plato zc
In a. vi. in la. ij. in re. ix. hater hoc. et d3 esse hoc mō
In a. vi. in la. ij. in regula. xxi. vbi hater geometer debz hateri geometer. 2 fm
oīes producit. e. licet vsus corripit.

De B

In b. i. la. i. in regula q̄rta debet addi r.
In b. ij. in la. i. in regula. xvi. d3 deleri p̄mū vel.
In b. iij. in la. i. in re. v. a fine p̄ sic etiā d3 addi p̄ma causa
In b. vi. in la. ij. in re. xij. p̄ denotat d3 scribi ibi 2 nō vbi.
In b. vi. in la. ij. in re. viij. a fine vbi d3 ad diuisionē d3 hateri additōem

De C

In c. i. in la. i. in regula. ij. vbi hater fuit debet hateri sit
In c. i. in la. i. in re. viij. vbi hater vñ posset forte meli⁹ dicit vñmur
In c. i. in la. i. in re. xxij. vbi hater materialis d3 hateri vñtas numeralis
In c. i. in latre. ij. in re. xij. d3 hateri aliā cām 2 nō aliam
In c. i. in la. ij. in regu. xvi. vbi hater quoz debet hateri que
In c. i. in la. ij. in re. xvij. vbi hater inesse d3 hateri necesse esse
In c. i. in la. ij. in regu. xix. subiectū vbi hater subiecti
In c. i. in la. ij. in regula. xxi. vbi hater ergo zc. debet hateri p̄us. sed sic est
de materia et forma. ergo zc.

In c. ij. la. i. regu. xij. loco vel arrā d3 haberi vel aliam rem
 In c. ij. la. i. regu. xvi. post subalū d3 addi z accidētaliū
 In c. ij. la. ij. regu. xvi. d3 deleri secūdiū est
 In c. ij. la. ij. regu. xvij. post diuersificata d3 poni regula integra. xvij. cū sicue
 pcedentis regule. z tūc d3 scribi origo inq̄rū zc. z tūc elementū
 In c. ij. la. ij. in regu. xxij. deter hēri eā vbi habet ea
 In c. ij. la. ij. regu. xxxvij. loco esse d3 pon eum.
 In c. ij. la. ij. regu. ij. a fine d3 addi de ea post determinare
 In c. ij. la. i. re. v. est qd optimū d3 addi nō simplr
 In c. ij. la. i. re. vij. post esse d3 addi est qd appetibile supple a materia.
 In c. ij. la. ij. re. xi. vbi habet tūc est3 forma loco forma d3 poni pura
 In c. ij. la. ij. re. xxij. loco altercant d3 scribi altercant
 In c. ij. la. ij. re. xxxi. vbi scribit epicuri d3 hēri epicuri. pducēdo e
 In c. v. la. i. re. iij. loco formationis d3 haberi formatiuos
 In c. v. la. i. re. xij. vbi habet editis debet haberi edendis vel loco patebit d3
 scribi paruit. z tūc nō mutatur editis
 In c. v. la. i. regula. x. a fine vbi habetur et hec dicitur debet addi moueri
 fm tale principium
 In c. v. la. i. re. v. a fine d3 haberi vel edificatione
 In c. v. la. ij. re. xx. pgressu d3 deleri
 In c. v. la. ij. re. xxi. post sunt d3 pon etiam
 In c. v. la. ij. re. xxij. d3 poni loco aliquā aialium
 In c. v. la. ij. re. xxvij. d3 loco fieret poni frenet
 In c. v. la. ij. eadē regu. loco explicat d3 poni expleat
 In c. v. la. ij. re. xxxij. post p̄tinuus debet poni est
 In c. v. la. ij. in vltim a regu. loco essent debet poni est
 In c. vi. la. i. in p̄ma a regu. post homines d3 poni. Si vero est sine cognitiōe
 tūc est motus qui fit ab aīa vegetabili. vt dicit in sequenti dubio
 In c. vi. la. i. re. vij. vbi habet z rō debet haberi z ideo
 In c. vi. la. i. regula octaua post quia debet haberi et si imaginatio et aliud
 verbum deleri
 In c. vi. la. i. re. xxij. p̄mo naturale d3 hēri artificiale
 In c. vi. la. ij. re. xxi. d3 addi sed tūc opponit q̄cū que est in termino a quo.

De D

In d. i. la. i. regu. iij. post vt dēm est debet poni experimur
 In eadem regula post motus d3 poni nobis notissimus
 In d. i. la. i. re. iij. a fine d3 ante lectulus poni quia
 In d. primo in latere secundo in regula vicesimaquarta vbi habetur appell
 lat debet haberi appellat
 In d. ij. la. ij. re. xxv. vbi habet syllogismi z fm syllogismum debet haberi
 syllogismi sed syllogismi
 In d. ij. la. ij. regu. x. loco cauando d3 poni causa
 In d. ij. la. ij. re. xxi. intelligit d3 esse intelligitur z cū hoc. et d3 deleri z post
 p̄ma d3 etiam deleri et. z poni sed

In d. iij. in latere secundo in regula octava a fine debet poni solutio loco illius ubi habetur solutio

In d. iij. la. ij. re. iij. a fine post talia d. z. poni etiam

In d. iij. la. ij. regula. vij. post formas d. z. pictus esse z. tunc sic scribi. imago d. sexto. z. in eadē regu. post materiā d. z. addiad z. deleri et

In d. iij. in latere secundo in regula vicesima tertia post opere debet poni et. et post semper propter

In d. iij. la. ij. re. q. tra a fine d. z. hēri recapitulando

In d. iij. latere secundo. in regula vltima post desiderata debet poni ipsa et aliud verbum deleri

In d. v. la. i. re. vij. p. etiā d. z. haberi eis

In d. v. la. i. re. ij. a fine d. z. haberi efficientes respectu

In d. v. la. ij. re. v. loco clister d. z. hēri clystere

In d. v. la. ij. re. xv. ubi hētur doli d. z. haberi idoli

In d. vi. la. i. re. xvi. post solutio d. z. deleri ibi

In d. vi. la. ij. re. vi. d. z. post q. z. ponit q. et in regula sequenti post invenire d. z. ponit dicimus z. hoc debet deleri

In d. vi. la. ij. re. xvij. debet post fortune poni neq. anaxagoras z. deleri debet solutio tenet anaxa. z. in regula sequenti post omnia debet poni dedit et ibi verbū postius deleri. et in eadem regula d. z. deleri Soluendo dicit p. h. q. hoc falsum est. imo Empedo. dicit casualiter partes in vniuerso ad inuicem concurrere ad constitutionem rerum. z. his delens debet scribi iugiter nō videtur casus z. fortuna esse

In d. vi. la. ij. in regula vicesima septima debet haberi preiudic. z. in sequenti loco in debet poni et

In d. vi. in latere secundo in regula q. tra et sexta debet sic haberi Item dicitur q. motus celi et cursus astrozum qui discernunt inferiora z. totuz vniuersum ponit in ordinem istum quem videmus et stabiliunt ipsum in illo a casu et fortuna

De A

In e. pmo latere pmo regu. vij. ubi habet formas d. z. hēri fortuitoꝝ

In e. la. i. re. xxxij. ecōuerso d. z. deleri

In e. la. ij. d. z. deleri z. sic ille effectus reducit formas ad cām p se q. uis non sit causa per se. et d. z. scribi z. illa fuit cā quare quidam dixerūt q. habet cām p se. hoc em̄ mō absq. dubio fortuitū reducit ad cām p se. sicut ome p accīa. reducit ad p se licet nō fiat p se

In e. ij. la. i. re. xvij. loco vacuū d. z. scribi vanū

In e. ij. la. i. re. xxij. d. z. scribi colūna ubi hētur calūna

In e. ij. la. i. re. xxvij. post cadit d. z. scribi vt vulneret

In e. ij. la. i. ubi habetur causant tota extra debet haberi causa est tota extra q. z. finis fortuiti est tota extra

In e. ij. la. i. re. penultima loco in hoībz d. z. hēri in moralibz

In e. ij. la. ij. re. vij. d. z. haberi nature

In e. ij. la. ij. re. vij. loco uicra d. z. hēri incerta

In e. iij. in la. i. in re. ix. vbi hētur z forma finis d3 hēri forma z finis
In e. iij. in la. i. in regula. xij. d3 hēri et ad omne
In e. iij. in la. i. in regu. penultima d3 hateri pbat.
In e. iij. in la. ij. in re. sexta loco nutrit d3 hēri inuenerit
In e. iij. in la. ij. in re. xvij. post eē d3 poni viriperas siue viri
In e. iij. in la. ij. in regu. xxij. d3 loco si hēri licet
In e. iij. in la. i. in re. xxvi. d3 hēri euacuādū z portioe. p potatioe
In e. iij. in la. ij. in regu. v. loco quo d3 hateri quibz
In e. iij. in la. ij. in regula. xij. a fine vbi haterur nigerrimis d3 hēri in gwinis
In e. iij. in latere secūdo in regula septima a fine debet hateri. p sua in nostra
et psequenter terre debet esse certe
In e. iij. in la. ij. in regu. iij. a fine hoc d3 esse hic
In e. v. in la. i. in re. xij. potius d3 poni lufit
In e. v. in la. i. in re. xvij. post natus. d3 addi ecōuerso
In e. v. in la. i. in regu. xxi. loco qm d3 hateri qmz
In e. v. la. i. regu. xxvij. vbi hētur auriculaz d3 hēri auricularis
In e. v. la. i. regu. xxx. vbi habet eius d3 hateri eis
In e. v. la. i. regu. xxxij. vbi stat nō d3 poni ratio
In e. v. latere pmo in regula. xxxv. debet sic hateri sibi quidam suis tempoz
ribus qui xi habuit
In e. v. late. i. re. vij. a fine loco minima d3 hateri nimia
In e. v. la. i. re. v. a fine. loco cōe d3 scribi p muni
In e. v. la. i. re. iij. a fine loco meriti d3 poni incertum
In e. v. la. ij. regu. v. d3 sic hateri sicut pellis q d3 secūdina
In e. v. la. ij. regu. vij. d3 hateri post qmz em
In e. v. la. ij. regu. xij. loco nec d3 hateri hec.
In e. v. la. ij. regu. xv. d3 addi post. sic istud
In e. v. la. ij. re. xvi. d3 post ptholomeus addi in quadripetito
In e. v. la. ij. regu. xxxi. post forma debet poni indurat z tūc matura
In e. vi. la. i. regu. i. d3 hateri corrūpatur
In e. vi. la. i. regu. xx. d3 hēri pfectam
In e. vi. late. i. regu. xxij. d3 hateri titubaree
In e. vi. la. i. regu. xxij. d3 hateri hoc modo
In e. vi. la. i. re. xxv. d3 hateri mouentem in ea
In e. vi. la. i. regu. eadē d3 hateri ac pro ar
In e. vi. late. ij. regu. ij. d3 hēri in capite regule omia
In e. vi. la. ij. regu. ij. loco materiales d3 poni naturales
In e. vi. la. ij. regula. viij. denet hateri nisi post qui. et in sequenti regula debet
hateri inclinancium
In e. vi. la. ij. re. x. loco agent d3 hēri ageret
In e. vi. la. ij. re. xvi. d3 hateri ordinatione
In e. vi. late. ij. regula. xxx. debet hateri distet. z post loco definitionem d3 ha
beri pfectionem sūc spēi
In e. vi. la. ij. re. v. a fine d3 poni est post suppositione

De H.

Inf. pmo latere pmo regu. xv. post quacūq; dz addi que
 Inf. i. la. i. re. xvij. causa dz deleri in pmo loco
 Inf. i. la. i. re. xvij. loco pma panat poza
 Inf. i. la. i. re. xxij. loco in dz hēri z post pluuijs
 Inf. i. la. i. re. vij. a fine latens post dentes dz poni in
 Inf. i. la. i. regu. v. a fine loco fiunt dz scribi sunt
 Inf. i. la. ij. re. scda dz loco qua hateri que
 Inf. i. la. i. re. regu. xi. dz hēri sic si aut illud qd est ante finē nō sic vel sic fm q
 erigit finis tūc nō est finis
 Inf. i. la. ij. re. xij. p^o p^octonis dz poni necārium loco necessarie
 Inf. pmo latere secūdo in regula secunda a fine detet addi post illa. s; ma
 lius dicitur finis esse in illis
 Inf. secūdo late. pmo regu. xx. fm materiam debet esse fm naturam et in ea
 dem regula post ea que sunt debet sic scribi materia eius sicut carnes z ossa
 et huiusmodi. z si sunt carnes z ossa oportet ea esse que sunt et ea debet esse
 eius sicut humores zc.
 Inf. ij. la. i. re. xxvij. loco naturalis dz hateri generalis
 Inf. ij. la. i. re. xxvij. loco excedentē dz hateri accedentē
 Inf. ij. la. i. re. xxvj. loco dicamus dz hateri dicat
 Inf. ij. la. i. regula eadē dz pmo poni mathematice z scdo metaphysice
 Inf. ij. in la. i. re. xxvij. post recti dz dici eodē mō est z multo amplius in de
 finitōib; metaphysicāz qz illa sunt separata fm rem z rōnem a materia
 Inf. ij. la. i. re. ij. a fine post p^osteturōem dz poni id est
 Inf. tercio in latere pmo in regula quinta in debet deleri z in fine eius dz re
 gule loco sed debet scribi et
 Inf. tercio late. i. re. xi. post auferibile dz deleri et
 Inf. iij. la. i. re. xij. loco diuersa dz scribi diuisi
 Inf. tercio in latere pmo in regula. xvi. post ira debet sic hateri post motus
 erit psequenter tractatus de infinito
 Inf. iij. in la. i. in regu. xx. pro minus debet hateri numerus. z in eadē regu
 la post determinare dz hateri de loco vacuo z tpe
 Inf. iij. la. i. re. vij. p mori dz poni mortui
 Inf. iij. la. ij. re. xv. scz debet deleri
 Inf. tercio la. ij. re. xxv. accipit dz poni p accipit
 Inf. qtro. la. i. regu. iij. loco qui dz poni que
 Inf. iij. la. i. re. xxij. post est dz addi sed
 Inf. iij. la. i. re. secūda a fine post alterū dz addi est
 Inf. qtro la. ij. re. i. p motū dz scribi motu
 Inf. qtro la. ij. re. vi. dz hateri nigredo post quia
 Inf. qtro la. ij. re. vij. post falsum dz addi est
 Inf. qtro la. ij. re. x. p intēōe dz sic scribi intēōe p f in medio
 Inf. qtro la. ij. re. xij. dz post qdē z est poni in
 Inf. qtro la. ij. re. xvi. post et debent deleri non z est
 Inf. qtro la. ij. re. xix. p accidit dz hateri accedit
 Inf. iij. la. ij. re. eadē p variat dz hateri varaciter

In quarto latere secundo regula septima a fine debet haberi appellatur. et in
regula sequenti debet haberi ergo
In f. iij. la. scdo re. q̄rta a fine post nisi d3 haberi p̄tinuū
In f. v. la. i. re. p̄ma d3 haberi pducatur
In f. v. la. p̄mo re. xvi. debet deleri si
In f. v. la. i. re. xxv. loco deputet d3 poni depuret
In f. v. la. i. re. xxxi. p̄ essentie d3 hēri essentialiter
In f. v. la. scdo re. tertia post quedā d3 addi modū
In f. v. la. scdo re. v. post esse d3 addi eiusdem
In f. v. la. scdo re. xxi. loco eēntie d3 scribi essentialiter
In f. v. la. scdo re. xxv. p̄ psequit d3 hēri p̄siderat
In f. v. la. scdo regula post motu d3 poni p̄fectū est

De 6

In g. scdo la. i. re. q̄rta post par d3 addi est
In regu. sequenti loco in maximo d3 scribi in maxima q̄dem
In g. ij. la. i. re. xv. post p̄mus d3 poni vincit
In g. scdo la. i. re. xxij. post ipse debet poni est et secūduz est debet deleri et
post finiens d3 poni sistens
In g. secundo latere primo regula viciesimasepta post primus debet deleri pu
ra numerus et scribi potentia
In g. ij. la. i. re. xxxi. loco decimulsextris p̄t scribi sedenarius
In g. scdo la. i. re. xvij. nō d3 haberi sunt
In g. ij. la. ij. re. secūda generabit delebit
In g. ij. la. ij. re. q̄rta p̄t scribi quaterdetona
In g. scdo la. ij. re. xij. loco sine d3 hēri sine in multitudine
In g. tercio. la. i. re. q̄rta post probat d3 addi phisicus
In g. ij. la. i. re. vi. etiā d3 deleri et scribi Est aut in
In g. iij. la. i. re. xix. q̄ d3 deleri
In g. ij. la. i. re. iij. post inuistibis d3 poni hoc qd̄ ponit in sexta regula. Et b̄
mō d3 infinitū vsq3 ad tercio mō et tūc d3 poni scdo mō d3 infinitū
In g. iij. la. i. re. xvij. post est d3 poni eo
In g. iij. la. i. re. xix. loco p̄cedit d3 hēri p̄cedat
In g. q̄rto la. i. re. xx. p̄mū trāscēntia d3 deleri et post nūq3 d3 poni se
In g. quarto latere p̄mo regu. xxij. debet loco mouet poni motū et in regula
sequenti post spaciū d3 poni p̄ficiat ipm
In g. iij. la. i. re. vltima d3 hēri disputari
In g. iij. la. ij. re. vi. d3 hēri q̄r licet et tunc licet d3 deleri et post elementoz d3
haberi p̄trarie et q̄uis d3 deleri
In g. iij. la. ij. re. ix. p̄ naturalis d3 hēri materialis et suo d3 cē sua et addi d3
in sequenti re. materia siue et in regu. x. post sua d3 addi siue et deleri sic
In g. iij. la. ij. re. xij. p̄mū p̄bū illius regule d3 esse finita
In g. iij. la. ij. re. xxx. d3 deleri alternatiū et d3 scribi copulatiue
In g. v. la. i. re. ij. loco dixit d3 hēri dixit et secūdo etiā d3 hēri dixit et in regu.
la sequenti etiā d3 poni dixit et post dixit d3 poni q̄

In g. v. la. i. re. xix. in fine re. d. z hēri seipsum
 In g. v. la. i. re. xxiij. d. z haberi totū
 In g. v. la. i. re. xxiij. d. z in pncipio haberi em
 In g. v. la. i. re. xl. post diuisibilis d. z poni in infinitū
 In g. v. la. i. re. eadē in infinitū d. z deleri z diuisionem debet esse diuisione et
 ante diuisione d. z scribi infinitum
 In g. v. la. i. re. vi. d. z poni est post non
 In g. vi. la. i. re. u. d. z poni acceptū
 In g. vi. la. i. re. xvij. d. z dicitur d. z esse differēte
 In g. vi. la. i. re. xxiij. d. z uertit d. z esse psequēter z infinitū d. z esse infinito et
 In g. vi. la. i. re. xxiij. quo d. z esse quot
 In g. vi. la. i. re. xxiij. post scz d. z deleri in
 In g. vi. la. i. re. xxi. a fine poterat d. z esse poterit
 In g. vi. la. i. re. xxiij. accipienti d. z esse accipiendi
 In g. vi. la. i. re. xxiij. ostendit d. z esse claudie
 In g. vi. la. i. re. xxiij. dicat d. z esse discreta
 In g. vi. la. i. re. xxi. d. z consideremus d. z ee pcederemus
 In g. vi. la. i. re. xxi. sit d. z esse sit

De n

In h. pmo la. i. re. viij. post additōe d. z addit p' additōem
 In h. i. la. i. re. eadē collatōem d. z esse collectōem
 In h. i. la. i. re. xxi. numerus d. z ee numeros
 In h. i. la. i. re. regula decimatercia numerum debz esse numeri et incurrētem
 debet esse incrementum
 In h. i. la. i. re. xxi. a fine indiuidua d. z hēri post sed
 In h. i. la. i. re. v. a fine post d. z nās d. z addi s. z materia est qd p se diuidit
 In h. pmo latere secūdo. regula vndecima auget debet esse auget z mate
 riam debet esse naturam
 In h. i. la. i. re. xxi. post extensio d. z poni quāti
 In h. i. la. i. re. xxi. pportōes d. z esse pportōē z vles d. z esse vires
 In h. i. la. i. re. xxi. extensiois d. z esse extensioi
 In h. i. la. i. re. xxi. post forma d. z poni ergo
 In h. i. la. i. re. q. rra debet haberi annulus z nō annulus et sic etiā in sequens
 regula q. annulus vocat parvus annus
 In h. i. la. i. re. viij. loco seqtur d. z poni sepe
 In h. i. la. i. re. xxiij. post licet d. z poni non
 In h. i. la. i. re. viij. a fine ponipost poneret ens
 In h. i. la. i. re. viij. loco cū d. z haberi tū
 In h. i. la. i. re. vi. a fine post forma d. z hēri sic z p diuisionē d. z deleri
 In h. i. la. i. re. v. a fine illam d. z esse aliam
 In h. i. la. i. re. xxi. a fine loco maneat d. z hēri dependant
 In h. i. la. i. re. scda a fine loco diuidi d. z poni addi
 In h. i. la. i. re. vltima nūq. d. z esse nūq.

In h.tercio la.i.requi. considerari dz esse psummari
 In h.ij. la.i.re. xvij. post in dz poni finita z tuc utqz dz poni vel
 In h.ij. la.i.re. eade dz hateri negatio infiniti
 In h.ij. la.i.re. xix. post in infiniti dz addi diuidi et
 In h.ij. la.i.re. xx. post crescere dz poni in infiniti
 In h.ij. la.i.re. xxv. ppter pcedentes dz esse semp pcedens
 In h.ij. la.i.re. xxviij. exercere dz esse exere
 In h.ij. la.i.re. x. dicunt q dz deleri
 In h.ij. la.i.re. vi. a fine vbi hatur qtra dz heni materia qtra
 In h.ij. la.i.re. iij. a fine fin materia dz esse fin natura
 In h.ij. la.ij. re. i. materiales dz esse naturales
 In h.ij. la.ij. re. viij. loco dare dz scribi dari
 In h.ij. la. scdo. re. xiiij. loco sed dz hateri habet
 In h.ij. la.ij. re. v. a fine vltimu dz esse vltima
 In h. qtro la.ij. re. vi. a fine p ancessiones dz esse antecessores
 In h. quarto latere secudo regula quarta a fine non debet poni no sed post
 phus debet poni iterum
 In h. quinto latere secudo regula quarta post aeris debet scribi et. et post aq
 loco vel dz scribi nec figura
 In h. v. la.i.re. viij. psequit dz esse psiderat
 In h. v. la.i.re. xiiij. dz post sic poni vniquodqz z suscipit dz esse suscipit. z tñ
 dz esse tñ z vna debet esse vna
 In h. v. la.i.re. xvij. expositas dz esse oppositas
 In h. v. la.i.re. vi. a fine debet hateri ipsa
 In a. v. la.ij. re. iij. dz heni esodus
 In h. vi. la.i.re. viij. a fine dz hateri augmentat
 In h. vi. la.i.re. xx. vbi hater pntis melius pte pont accntis lz parū referat

De I

In i primo latere primo regula decimasexta scz debet deleri z quando debet
 esse quo z modus dz pcedere quo
 In i. ij. la.ij. re. xv. differunt dz esse differt
 In i. ij. la. i. re. v. dz deleri vero
 In i. ij. la. i. re. viij. dz deleri fin
 In i. ij. la. i. re. x. dz post ptenens poni fin
 In i. quarto latere pmo regula. xx. a fine dicitur locus z corpus sed dz scribi
 locus et superficies z corpus debet deleri
 In i. iij. la. ij. re. xij. viderent dz esse vident
 In i. iij. la. ij. re. xi. vbi hater pterminat dz hateri terminat
 In i. v. la. ij. re. scda a fine dz heni te mna
 In i. vi. la. i. re. xij. a fine eis dz esse eius
 In i. vi. la. i. re. iij. a fine due dz deleri
 In i. vi. la. ij. re. x. indiuibile dz esse diuibile
 In i. vi. la. ij. re. xiiij. dz addi z illa est qtra definitio
 In i. vi. la. ij. re. xi. a fine pmiij q potest deleri

De K

In k pmo in la. i. in regula scda dz haberi subingredia t.
 In k pmo in la. i. regula. x. debet haberi ampliant
 In k pmo in la. i. in regula. xvij. qñ debet esse qñq
 In k pmo in la. i. in re. xvij. dz addi qñ si in qñbet pre auget tunc oportet
 In k primo in la. ij. in regula. xvij. post est debet haberi ubi
 In k primo in la. ij. in regula. xix. debet post priori deleri motu
 In k primo in la. ij. in regula. xij. a fine vbi hetur fit dz haberi bis fiat
 In k scdo in la. ij. in re. xvij. distinguere dz ee distinguere 2 postea vacuū
 et non vacuū
 In k scdo in la. ij. in re. xix. duo pñcta dñt poni p^o apparēt 2 nō p^o alicubi
 In k tercio in la. pmo in regula. x. a fine potētiā debet esse potentia
 In k tercio in la. pmo in re. vi. a fine imitari dz esse mutari Et sit scdm etiā
 In k tercio in la. secūdo in regula. vij. ad duas dz esse ad ditas
 In k tercio in la. secūdo in regula. xvi. sic debet esse sic
 In k tercio in la. ij. in re. xxi dz sic haberi qñ plus habet de materie pñbo hoc
 In k tercio in la. ij. in re. xvi. a fine vbi habet situant dz haberi sequantur
 In k ij. in la. ij. in re. ij. a fine post celū 2 ē debet loco nihil poni vacuū
 In k quinto in la. secūdo in regula. vij. dz sic haberi vñz tps 2 si non sit mo
 rus sit sine motu
 In k quinto in la. pmo in regula. xij. debet poni pñcipū
 In k quinto in la. pmo in regula. xv. pñcipiū debet esse pñmū
 In k qñto in la. pmo in regula. qñ p fluxu dz haberi fluxu
 In k qñto in la. pmo in re. vñia imediate dz ee in medietate
 In k qñto in la. secūdo in regula. xij. magnitudinē dz ee magnitudinē
 In k qñto in la. scdo in re. xix. p^o spaciū dz poni 2 tñc oportet 2ē
 In k qñto in la. secūdo in re. xvij. post cadere dz poni in dupliet genere
 In k qñto in la. secūdo in regula. penultia dz post 2 poni posterius
 In k sexto in la. pmo in re. vi. a qñ dz totū cācellari vsq ad Quērit
 In k sexto in la. pmo in regula. xvi. p^o mēsurātes dz haberi eum
 In k sexto in la. pmo in re. xvij. loco mñm^o dz haberi numerus
 In k sexto in la. pmo in re. sexta a fine nō dz poni phi
 In k sexto in la. scdo in re. prima dz haberi motus 2 nō mouus

De L

In l primo in la. pñm in regula. xxi. dz quia poni ante si
 In l primo in la. pmo in regula. tertia a fine horā erit horas
 In l secūdo in la. pmo in re. xix. p^o senescūt dz poni in tpe 2 tñc est verū
 In l ij. in la. pmo in re. x. a fine eo dz ee et^o 2 q in re. pcedēt dz deleri
 In l scdo in la. secūdo in re. v. numerū dz esse naturā
 In l secūdo in la. scdo in re. vij. p^o tñ dz haberi 2 scdo mō loco eo modo
 In l secūdo in la. secūdo in re. octava post sed dz haberi sunt
 In l secūdo in la. secūdo in re. nona cōtinuū dz esse continuū
 In l secūdo in la. secūdo in re. xx. p^o diuidit pē addi vel diuisiū est
 In l scdo in la. scdo in re. xvij. pñgū dz esse cōtinuat 2 dz pñr scribi vt accē
 pitur actu exñs in tpe 2 in pñbo eius vt stār sub forma pñmicitatis
 In l secūdo in la. secūdo in re. xxi. dz haberi determinatā

In l secūdo i la. secūdo in re. xxij. dz haberi p^o diluuiū v^o tūc capiet ciuitas
 In l tercio in la. primo in re. xvij. z dz deleri. Et scdm et dz esse etiā
 In l tercio in la. pmo in re. xij. a fine subiectū dz esse subiectatū
 In l tercio in la. primo in re. quarta a fine in genere dz esse in tpe
 In l tercio in la. secūdo in regula xij. per dz esse ppter
 In l tercio in la. secūdo in re. xxi. ponat debet esse ponere
 In l tercio in latere secūdo in regula sexta debet post accipere debet poni qd
 tum z et post indiuilibile est debet deleri.
 In l sexto in la. scdo in regu. sexta a fine dz haberi loco est esse

De M

In m primo in la. primo in regula tercia loco suba debet haberi subiecti
 In m primo in la. pmo in re. xij. post exis dz poni quia
 In m primo in la. primo in re. xxi. q. debet deleri
 In m primo in la. primo in re. xvij. a fine in opposito dz esse in opposita
 In m primo in la. pmo in regu. xij. a fine cōtinuās dz esse ptingens
 In m primo in la. primo in re. xij. sic dz deleri z dz scribi post z
 In m scdo in la. pmo in re. pma fert dz esse feret
 In m scdo in la. pmo in re. qrea post mortū dz poni istū
 In m scdo in la. primo in re. tercia a fine post moueri dz haberi z tūc siue
 modo vti. z hoc totū sic siue hoc mouet quo debet deleri
 In m scdo in la. pmo in re. ij. a fine. p^o dz poni de numero imobilū
 In m tercio in la. primo in re. xvij. a fine definit dz esse deficit
 In m tercio in la. primo in re. x. a fine istaz debet deleri.
 In m tercio in la. primo in re. vij. a fine bipedia dz esse bipedia
 In m qro in la. pmo in re. xi. dnt debet esse duo
 In m qro in la. primo in re. xvij. a fine tia dz esse ita
 In m qro in la. primo in re. septima a fine pūmū sibi dz deleri
 In m qro in la. scdo in re. septia potētia dz esse positione
 In m qro in la. scdo in re. xi. post pbat dz haberi sic
 In m qro la. secūdo in re. xvi. post tangunt dz scribi se
 In m qro in la. scdo in re. xvi. vt debet deleri
 In m quarto in la. secūdo in re. v. a fine stum dz esse sunt
 In m qro in la. scdo in re. v. a fine dz post deametrū haberi que
 In m qro in la. scdo in re. quarta a fine dz haberi volutatū
 In m quarto in la. scdo in re. tercia a fine ante z debet haberi quia
 In m qro in la. scdo in re. vltia fustū dz esse fuscum
 In m quinto in la. pmo in re. prima dz haberi iacintinū
 In m qnto in la. pmo in re. secūda tussitus dz esse transitus
 In m. v. in la. pmo in re. vltima q. dz esse qa
 In m qnto in la. scdo in re. xvij. que dz esse qui
 In m. v. in la. scdo in re. xxi. vanā dz esse vanū
 In m. v. in la. scdo in re. xxi. Et dz deleri
 In m. v. in la. secūdo in re. ij. a fine decisionis debet esse desitionis
 In m. v. in la. scdo in re. vltima mouet dz esse numero
 In m sexto in la. scdo in re. xvij. a fine pttarie dz esse pttarij
 In m sexto in la. scdo in re. xxi. a fine illi dz esse ille

In m sexto in la. scdo in re. x. fine dz esse sumi

De A

In n primo in la. pmo in re. pma prius dz esse primus

In n primo in la. secudo in re. xxi. accipit dz esse accidit

In n pmo in la. secudo in re. xij. a fine detentū dz esse demonstratū

In n secudo in la. scdo in re. xvi. melle dz esse in esse z nō inesse dz eē i nō esse

In n scdo in la. scdo in re. tertia a fine dz haberi reperiant

In n tercio in la. pmo in re. nona a fine mittit dz esse amittit

In n tercio in la. pmo in re. sexta a fine dz haberi medietate

In n quarto in latere primo in regula prima nunc debet esse nec. z punct^a
non debet fieri post simpliciter

In n qro in la. pmo in re. xv. dz addi z sic generat quies violenta

In n qro in la. pmo in re. xix. p^o violentū dz addi z penes terminos ad q^o

In n qro in la. secudo in re. xiiij. a fine dz haberi cōtinuo

In n qro in la. scdo in regula q^{ta} a fine dz addi z ipoz nunc

In n v. in la. pmo in re. v. z dz i capite regule hērit^z in re. seqnti dz inest eē

In n qro in la. pmo in re. xv. q^o deleri debet

In n qro in la. pmo in re. x. a fine dz in capite regule haberi illa z in sequē
ri ad debet esse super

In n quinto in la. sexto debet haberi illa

In n qro in la. scdo in re. probandū debet esse pbando

In n v. in la. scdo in re. xi. mouentibz debet esse momentis

In n v. in la. scdo in re. xvij. a fine possunt dz haberi cum in

In n sexto in la. pmo in re. sexta dz addi pbat

In n vi. in la. pmo in re. vi. a fine dz hērit scdm p scdo i seqnti tertiū p tercio

In n sexto in la. pmo in re. vi. a fine color dz esse color

In n sexto in la. pmo in re. q^{ta} motor dz esse motores

In n sexto in la. scdo in re. xxi. Quia dz esse erit

In n sexto in la. scdo in re. xi. a fine illa dictio morū pmo dz deleri

De B

In o primo in la. primo in re. xi. trāfuerit dz esse transiret

In o primo in la. primo in re. q^{ta} a fine ponitur dz esse ponant

In o pmo in la. scdo in re. xxi. post opozter debet addi ergo

In o tercio in la. scdo in re. xix. mutetur dz esse mutatur

In o tercio in la. primo in re. q^{ta} a fine post alterum dz poni moueri

In o tercio in la. secudo in re. septima p^o mouet dz poni i tpe z sed dz deleri

In o tercio in la. scdo in re. x. post p^odicta debet poni est

In o qro in la. secudo in re. xvij. a fine indistans debet esse instans

In o qro in la. primo in re. vltima finitū z infinitū dz eē finitū z infinitū

In o qro in la. secudo in re. xix. nunc d^octet deleri

In o qro in la. scdo in re. octaua a fine dz haberi q^o q^od fiat z postea in eas
dem regula imediate debet esse in medietate

In o vi. in la. i. re. xvij. p^omi nō dz scribi p magnū sed parū et quō dz eē

In o sexto in re. xxi. pertransiret dz esse pertransire

In o sexto in la. primo in re. xxi. meatur debet esse necessaria

In o sexto in la. scdo in re. xx. linacē dz esse linacē

De P

In p primo in la. pmo in regula prima post cu debet poni dicit
 In p primo in la. pmo in re. ij. post tale dz poni non
 In p primo in la. pmo in regula. xvi. coniunctas debet esse coniuncte z b
 quod sequit immediate debet deleri
 In p primo in la. pmo in re. xx. post sic nō dz poniet ultimo primū debet esse
 vltimū.
 In p primo in la. secūdo in regu. xxiij. p tñ dz poni siue
 In p secūdo in la. pmo in re. vij. vnus dz esse vnus
 In p secūdo in la. pmo in re. xxvij. post quātitatē dz sic haberi tam fm actū
 qm fm potentiam
 In p secūdo in la. pmo in re. vi. a fine punct⁹ dz poni post mouet
 In p secūdo in la. pmo in regula. v. a fine post equale dz poni sed
 In p secūdo in la. secūdo in re. xvi. a fine vñū est debet deleri
 In p tercio in la. pmo in re. xv. post mouet dz poni tene a
 In p tercio in la. secūdo in re. quarta regulam dz esse secūdam
 In p quarto in la. secūdo in re. q̄ta post se dz poni siue
 In p q̄to in la. secūdo in re. xvij. a fine his dz esse is sine h
 In p q̄to in la. pmo in re. septia radicio dz esse radiatio
 In p q̄to in la. pmo in re. xij. e debet esse est
 In p quinto in la. pmo in re. xxiij. a fine post rote dz poni In motu ante rote
 In p q̄to in la. pmo in re. xxiij. post semicirculus dz poni vero
 In p v. in la. pmo in regu. xxv. a fine circūducens dz ee circūducens
 In p v. in la. pmo in re. vltima quia dz esse qui
 In p v. in la. scdo in re. xvij. simul dz esse similis ē z est postea in regula sequē
 ri secūda debet esse sed
 In p v. in la. secūdo in regu. xiiij. a fine ante sonus debet poni siue z generis
 debet esse grauis z debet addi et
 In p sexto in la. pmo in re. vi. a fine decimoq̄to debet deleri
 In p sexto in la. secūdo in re. tercia vocamus dz esse vocatur
 In p sexto in la. secūdo in regula. x pmon dz esse primū
 In p sexto in la. secūdo in re. xvij. dz haberi de mineralibz
 In p sexto in la. scdo in re. xx. dz haberi kakabzo z non kakabo
 In p sexto in la. secūdo in re. xxiij. stupore dz esse stupore
 In p sexto in la. secūdo in re. xxxij. est non dz poni post hoc
 In p sexto in la. secūdo in re. xxxv. post solutio dz pbs deleri

De Q

In q pmo in la. pmo in regula tercia p vel dz dici nec dicim⁹
 In q pmo in la. pmo in re. xiiij. p spci dz sic haberi dicēdo p dicens
 In q pmo in la. pmo in re. xvi. materialibz dz esse naturalibz
 In q pmo in la. pmo in re. xxi. habentibz qd pmo ponit debet deleri z pñs
 era que ibi ponitur similiter
 In q pmo in la. pmo in regula. xxiij. post sit dz poni qz
 In q pmo in la. pmo in re. xvij. a fine materia debet esse natura
 In q pmo in la. pmo in regula. xvi. em debet esse autem
 In q pmo in la. pmo in re. vltima nō dz esse enim

In q. i. la. ij. in regu. post alterius debet addi cula subet
 In q. i. la. ij. re. xix. materia d3 esse natura
 In q. ij. la. i. re. xij. viciat d3 esse intercipitur
 In q. ij. la. i. regu. xi. delatur debet esse dilatur 7 postea etiam debet esse
 dilatazione
 In q. ij. la. ij. regu. xxxij. rācum mutat debet esse trāsmutat. 7 in pcedentē re
 gula nulla debet esse nullum
 In q. iij. la. i. regu. xvi. indigesto debz esse digesto. 7 postea phantasmora d3
 esse phantasmara
 In q. iij. la. i. re. xvij. et sicut debet deleri simpliciter. regula sequenti et sicut
 debet deleri
 In q. iij. latere pmo in regula decimanona ante infirm? debet poni et. et na
 turali debet esse innaturali
 In q. iij. la. i. re. xxij. sic melius esset sicut
 In q. iij. la. i. re. xxx. infantuli d3 esse infanti
 In q. iij. la. i. re. viij. a fine hoc est d3 esse hoc facit in
 In q. iij. la. ij. re. xxi. possumus d3 esse possemus
 In q. iij. in la. ij. re. lx. p d3 esse vel
 In q. iij. la. i. re. iij. dicit nō d3 esse pūctus.
 In q. iij. la. i. re. xxi. in d3 esse et
 In q. iij. la. i. re. xxij. definitiva d3 esse definitia
 In q. iij. latere pmo. in re. quarta a fine. intentōem d3 sic scribi intētionem
 In q. iij. la. ij. re. xi. numerus d3 esse numeris
 In q. iij. la. ij. re. xxij. a fine simiter d3 esse similiter
 In q. v. la. i. re. vi. motuūtur d3 esse motuū
 In q. v. la. i. re. ix. debent d3 esse dicūtur
 In q. v. la. i. re. xxi. a fine causant d3 esse causat
 In q. v. la. i. re. xxij. post equalia d3 poni ergo
 In q. v. la. ij. re. vij. mouentes d3 esse mouente
 In q. v. la. ij. re. xxij. a fine em d3 deleri
 In q. v. la. ij. re. xij. a fine differūt d3 esse dicūtur
 In q. vi. la. i. re. xij. dispositiōi d3 esse dispositio
 In q. vi. la. i. re. x. a fine cōpitas ~ Te qualitas
 In q. vi. la. i. re. v. a fine d3 p ~ ndū
 In q. vi. la. ij. re. v. ad qd pon ~ deleri
 In q. vi. in latere secūdo in regula i. ~ r deleri et non penes id qd est
 moribz intrinsecum
 In q. vi. la. ij. regu. xi. quō d3 esse quid
 In q. vi. la. ij. re. xij. d3 post sicut poni si
 In q. vi. la. ij. re. xvij. a fine numerus d3 esse numeris
 In q. vi. la. ij. re. ix. a fine fm d3 esse et in

De R

In r. ij. la. ij. re. xvij. petit d3 esse fecit
 In r. ij. la. i. re. vij. debet poni abyssale

In r. iij. la. i. regu. xi. post etiam debet poni est
 In r. iij. la. i. re. xij. motu dz esse motiuu
 In r. iij. la. ij. re. ix. vix dz ee nix
 In r. iij. la. ij. re. xij. a fine post nisi dz hateri fuerit
 In r. iij. la. ij. re. xij. a fine ageret dz esse agit
 In r. iij. la. ij. re. xij. a fine agens dz esse agere
 In r. iij. la. ij. re. xi. post vtriusq dz pon simul
 In r. iij. la. ij. re. ix. post diuersay dz pon aut
 In r. iij. la. i. re. viij. opifero dz esse opifice
 In r. iij. la. ij. reg. xi. post p se dz addi nota
 In r. iij. la. ij. regula. xv. ante vtrang debet pon et. et post vtrang causam
 debet pon
 In r. iij. la. ij. re. xviij. diuinu debet esse dominiu

De S

In s pmo la. i. regu. iij. dz hateri periodo
 In s. la. i. re. ix. ante aliqu dz pon non
 In s. la. i. latere pmo regula. xxiij. debet hateri afferret. et post demonstra
 ret dz addi ppter quid est vt dicit
 In s. la. i. re. ix. a fine loquentes dz esse loquendo
 In s. i. la. i. regu. penultima pnu dz deleri
 In s. 2. la. i. re. xij. a fine naturalia dz esse materialia
 In s. iij. la. i. re. xx. faciut dz deleri
 In s. iij. la. ij. in re. xvij. appetitu dz hateri z intellectu ante hoc
 In s. iij. la. ij. re. xix. dz hateri alijs aialib
 In s. iij. la. ij. re. xix. a fine. post no dz hateri aial
 In s. iij. la. ij. re. xiiij. a fine expandat dz esse expandit
 In s. iij. la. ij. re. iij. a fine indicat dz esse iudicat
 In s. quarto latere secundo in regula secunda a fine indeterminata debet esse
 in determinata
 In s. iij. la. ij. re. vltima indicatur debet esse iudicatur
 In s. v. la. i. re. xvij. simili dz esse singuloz
 In s. v. la. i. re. vij. a fine post seqtur dz ponit
 In s. v. la. i. re. vi. vno dz esse nulla
 In s. qnto latere secundo in regula qnta diminuentur vel augentur debz ee
 diminueretur vel augeretur
 In s. v. la. scdo re. terci a fine alterant dz esse alterari
 In s. vi. la. scdo re. xx. medicare dz esse iudicare
 In s. vi. la. scdo regu. x. a fine reseruati dz esse reseruatum
 In s. vi. la. scdo regu. xi. a fine indicant dz esse iudicant

De A

In t scdo la. i. re. xi. naturā dz esse materiam

In t secundo latere pmo regu. xviij. post graue debet addi vel leue
 In t. secdo la. secdo re. xiiij. materiam dz esse naturam
 In t secundo in latere secundo in regula decima septima a fine loco in se mine
 debet poni in semine
 In t tercio la. secudo regula. vi. tamen dz esse tantu
 In t. iij. la. secdo re. vi. a fine sphericā dz esse sphericam
 In t. iij. lat. secdo re. qrtā a fine in dz deleri
 In t tercio la. ij. re. vltima post q dz poni p formā
 In t qrtō la. i. re. i. eis debet esse ei z esse debet deleri z poni loco eius omne et
 illas debet esse illud z postea debet scribi quod per se psequitur formaz daz
 tam licet ab exteriori impediatur
 In t qrtō la. i. re. v. a fine pma debet esse forma
 In t qrtō la. i. re. tercia a fine virtus dz esse virtus
 In t qrtō la. i. re. secūda a fine diffusa dz esse decisa
 In t qrtō latere secdo regu. x. qñ dz esse q
 In t qrtō latere secudo re. xvij. moueri dz esse mouere
 In t qnto la. i. re. xv. sine dz esse siue
 In t v. la. i. re. xv. a fine altero dz esse alterum
 In t. v. la. i. re. vi. a fine ita dz esse et
 In t v. la. i. re. qrtā a fine tam debet deleri
 In t. v. la. i. re. vltima post terciū dz poni per quod
 In t. v. la. ij. re. secūda apertus dz esse apertus
 In t. v. la. ij. re. vij. in dz esse inter
 In t. v. la. secdo regu. xiiij. post qd dz poni est
 In t. v. la. ij. re. xvij. derendi dz esse distendi
 In t. v. la. secdo regu. xiiij. detendit dz esse distendit
 In t quinto in latere secundo in eadem regula vicesima tercia mouens debz
 scribi tanqz caput alterius sententie
 In t. v. la. ij. regu. ij. a fine dz poni oporteret
 In t. vi. la. i. re. xij. motuū dz esse motuū
 In t sexto latere pmo in regula. xvi. a fine post accidat debet esse pūctus et
 tūc debet subdissalsum ergo est
 In t. vi. la. ij. re. xij. fūit dz esse fiant z in sequenti regula siue qd ponit imedi
 ate ante medio dz esse sine
 In t. vi. la. ij. re. xix. a fine et dz deleri
 In t sexto in latere secundo in regula decima quarta a fine proximus debz eē
 proximus

De U

In v. i. la. i. re. xi. a fine a vltimū dz deleri
 In v. i. la. i. re. ij. a fine separatus dz esse separati
 In v. i. la. ij. re. xij. amixtus dz esse mixtus
 In v. i. la. ij. re. xvij. a fine corporis dz esse corporum
 In v secundo in latere secundo in regula octaua a fine post immobiles dz pos
 ni reitgerentur

In v. iij. la. i. regu. xij. post aliqua dz poni sed in
 In v. iij. la. i. re. xij. a fine fit dz esse sic
 In v. iij. la. ij. re. xij. a fine sed dz deleri
 In v. quarto latere secundo in regula quarta a fine deficit debet esse deficient et
 deficit dz esse deficit
 In v. f. la. i. re. v. ipse dz esse ipsi
 In v. v. la. ij. re. xx. motores dz esse motoris
 In v. v. la. ij. re. x. perariantibz dz esse peraiacentibz
 In v. vi. la. i. regu. vltima post hoie dz non deleri
 In v. vi. la. ij. re. xij. post posterius dz poni pbabit
 In v. vi. la. ij. re. xij. vt postea pbabit delebit

De X

In x. pmo la. i. re. xxi. et dz esse sicut
 In x. ij. la. i. re. vi. vel dz esse et
 In x. ij. latere. ij. regu. v. a fine dz sic haberi post opponit. sicut equale z mens
 surabile opponitur
 In x. ij. la. i. re. secunda a fine opponit dz esse opponatur
 In x. ij. la. ij. re. viij. eius dz esse ens
 In x. secundo latere secundo regu. decima a fine signatur debet esse signata et si
 unt debet esse fuerit
 In x. ij. la. ij. re. ij. a fine post. est dz poni mobile
 In x. iij. la. i. regu. i. vt debet esse et
 In x. iij. la. i. re. xvij. a fine aufert dz esse aufert
 In x. iij. la. i. re. xij. a fine defuit dz esse defuit
 In x. iij. la. ij. re. iij. transleuris dz esse transferentis
 In x. v. la. i. re. v. velocitari dz esse velocitate
 In x. v. la. i. re. vij. dz haberi e loco e
 In x. v. la. i. re. vij. de dz esse d littera z no syllaba
 In x. v. la. i. re. xvij. in aliqd dz esse per aliqd
 In x. v. la. ij. re. xij. plus dz esse plus
 In x. v. la. ij. re. xx. sic dz esse sicut
 In x. v. la. ij. regu. iij. debet esse q
 In x. vi. la. i. re. vltima illa debet esse illam
 In x. vi. la. ij. re. xij. a fine ubi scribit Querit caueat oino q non scribat sic
 distingere scribatur sic
 In x. vi. la. ij. re. vltima diuisibile dz esse diuisibili

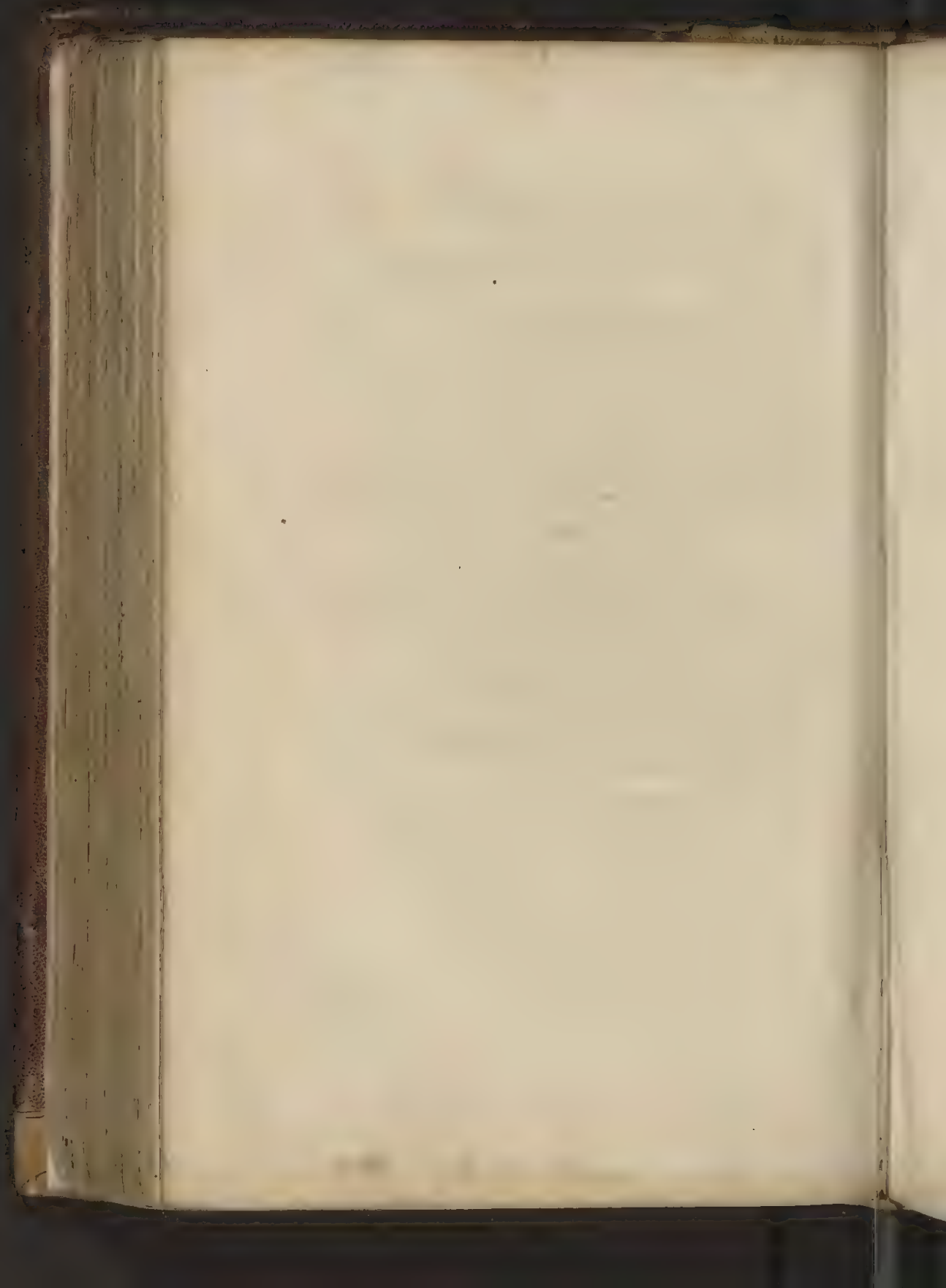
De Y

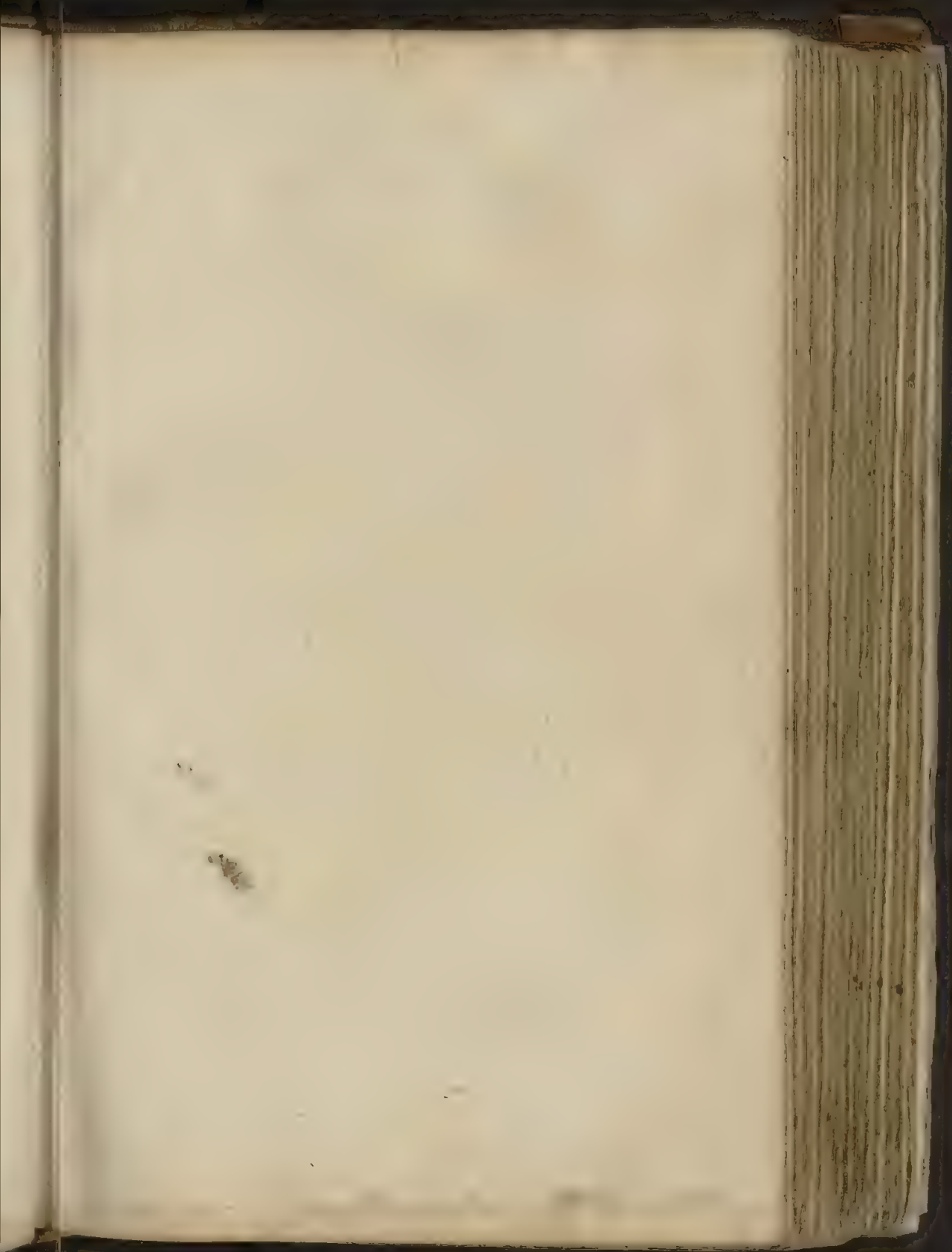
In y pmo. la. i. regu. xvij. hic dz deleri
 In y. i. la. i. re. xij. et xij. generari dz esse generari
 In y. i. la. ij. re. xij. firur dz esse ferur
 In y. ij. la. i. re. i. et dz deleri post spem
 In y. ij. la. i. re. xij. ea debet esse his
 In y. ij. la. ij. regu. x. sine dz ee sine z deferent dz esse deficient

In y tercio in la. primo in regula. xij. accipit debet esse accidit
 In y tercio in la. primo in re. xij. post cuius debet poni etiam
 In y tercio in la. primo in re. septima q. debet deleri
 In y tercio in la. secdo in re. tertia inen d. esse fine
 In y tercio in la. secdo in re. quarta f. pmi d. poni in capite foris regule
 In y tercio in la. secdo in regula septima actus debet esse arcus z omnes
 debet esse omnis
 In y tercio in la. secdo in regula nona regnat debet esse regirar
 In y tercio in la. secdo in re. xi. recta debet esse recto
 In y tercio in la. secdo in re. xij. ante acti d. haberi in
 In y tercio in la. secdo in re. xij. a fine moueret d. ee moueret
 In y tercio in la. secdo in regula decima a fine scdm pbi est intendit z ver
 bum sequens vocatur determinatiu
 In y tercio in la. secdo in re. quarta a fine qm d. esse quin
 In y quarto in la. primo in re. tertia motu debet ee motu
 In y quarto in la. primo in re. xvij. acta d. esse actu z d. seq. vnuq. q.
 In y quarto in la. pmo in re. xvi. sistere debet esse sphere
 In y quarto in la. primo in re. sexta vt debet deleri an dicit d. poni q. z qua
 driginta d. esse quadripertito z in sequenti re. post alarba d. q. esse q.
 In y quarto in la. secdo in re. septia post in generabile debet poni qucadmo
 dum principiu generatōis
 In y quarto in la. secdo in re. xi. et debet deleri
 In y quarto in la. secdo in re. xix. vniformi d. esse vniforme
 In y quarto in la. secdo in re. xv. a fine debet poni in
 In y quarto in la. secdo in re. xxi. apposta debet esse opposita
 In y quinto in la. primo in re. octaua esse debet esse inesse
 In y quinto in la. primo in re. xij. a fine quia pmi debet deleri
 In y quinto in la. primo in re. tertia a fine d. p. ostensum poni est
 In y quinto in la. primo in re. xx. qd. licet debet esse qd. libet
 In y sexto in la. pmo in regula xv. id debet esse ad
 In y sexto in la. secdo in re. xvij. a fine post ergo debet poni oportet
 In y sexto in la. secdo in re. xij. mouent debet esse moueres
 In y sexto in la. secdo in re. quarta ergo debet deleri

Et sic est finis

dmum.
huc libe
te ad v
pora p
mobile
abijcie
et vana
le ad v

Al

localiter
qua po
mobili
cidens.
ruption
et corp
men su
lirans

Al

quentia
verio h
puent

D

li ergo
hoc ep
licetur

Al

prinet
circula
sunt pa
batur

De celo et mūdo

Enatura scientia fe

re plurima videtur circa corpora et magnitudines etc.

Querit. quot^o sit iste liber in ordine libro-
rum naturalis philosophie **Solo.** secundus
Cuius ratio est. quia communiora sunt priora sed
in libro physicorum agitur de corpore mobili in

Dimini. et in hoc libro de corpori mobili ad vbi. igitur preedit liter. physicorum
hic libru. Sed q̄ iste preedit libz. de generatione ideo est. qz corpus mobi
te ad vbi est simplicius corpori mobili ad formam. igitur qz simpliciora sint
pora. quoniam tenentur ponitur iste liter loco secundo. **Quoniam.** pbatur. quia corp
mobile ad vbi mouetur fm potentiam simplicem qua mouetur motu nihil
abiciente de substantia mobilis. **Quoniam** vero ad formam abijce aliquid
et variat esse mobilis. Preterea vniuersalia sunt priora. sed corpus mobil
se ad vbi est diminutus quocūqz corpus mobili in specie motus accepto. **g.**

Ad Corpus generabile de quo determinatur in libro de generatione et corruptione est prius fm ordinem potentie mobilis. q̃ corpus localiter mobile. ergo deberet illud librum precedere. Antecedens probat. quia potentia generabilis est substantialiter mobilis. sed potentia corporis mobilis ad vbi est solum accidentaliter mobilis. sed substantia est ante accidens. ergo hec scientia sequi deberet scientiam libri de generatione et corruptione. Solutio. talis est ordo mobilium qualis est ordo morum. sed licet corpus generabile in eodem sit primum fm ordinem generationis. tamen simpliciter et in diuersis corpus mobile secundum potentiam mobilis ad vbi precedit.

In hoc libro agitur de vniuerso. sed in alijs libris agitur de partibus vniuersi. ergo alij libri deberent illum precedere. Tenet consequentia. quia partes precedunt totum. Solo. hic non agit de toto vniuerso fm rationem illam. scz fm qz ppositus est ex multis; partibus. sed fm qz ducit ei rationem mobilitatis ad vbi

Querit Quare intitulatur iste liber de celo et mūdo. **Sol**
quia iste liber non est tñ de celo nec tñ de mūdo sensibi/
li. ergo puenienter denominat ab vtroq. Sed q̄ celum p̄ponitur mūdo
hoc exigit 2 expositi dignitas 2 ordo rerū. vt dictum de partibus vnuer/
si celum primum sic

Ad hunc titulum committitur nugatio. ergo inconuenienter sic intitulatur. Antecedens probatur. quia celum est pars mundi. mundus continet corpora celestia et elementa. Soto. per celum intelligitur corpora circulariter mobilia. sed per mundum corpora que mouentur motu recto que sunt partes subiectine corporis mobilis ad vbi. et per mundum hinc intelligitur vniuersum. sed ille mundus inferior de quo dicitur p[ri]mo metho-

Reparationes

roni q̄ necesse est hūc mūdum inferiorem esse p̄tinuū lationibz superioribus
v̄tutibus virtutis inde gubēnecur.

Ad Deteret potius inticulari de mūdo z celo. Probat. qz totū est p̄e
ponendū parti. Solo parz ex dictis. qz celum v̄t hic capis nō est
integralis pars mūdi neqz mūdus totum integrale respectu celi. sed celū v̄t
hic accipitur est compars. i. pars cū mūdo respectu totius vniuersi

Querit Quid est subiectū huius libri Solo. corpus mobile
ad vbi. Probat. qz omnia in hoc libro p̄siderata ad ipsuz
reducūtur. Paret. quia in hoc libro determinat de corporibz celestibz que
mouētur motu circulari et de his que mouentur motu recto. sed omnia ta
lia sunt ad vbi mobilia.

Ad Aristoteles determinat in hoc libro de vniuerso. eo q̄ inuestigat
partes vniuersi. ergo vniuersum est hic subiectū Solo. nō v̄t
let p̄sequencia. quia si vniuersum accipiat quō ad suas partes que sunt
corpora simplicia situz hūia in vniuerso. sic nō est eaz accipere vnā formam

Ad Contra. Aristoteles pbat in p̄mo libro vniuersum fore vnum
ergo solo falsa. Solo vniuersum est vnū v̄tate aggregatiōis
nō ordinate. sed v̄tate aggregatiōis nō sufficit ad v̄tatem scie.

Ad Contra. non oportet subiectum esse vnum simpliciter. Probat
tur. quia dicit p̄bus q̄ scientia non est vnus simpliciter. sed est ad
vnum Solo. v̄tate analogie sufficit ad v̄tatem scientie. sed non v̄t
tas aggregatiōis. qz v̄tate analogie est v̄tate forme diuersimode par
ticipare. sed talis modi non est v̄tate ordinis seu aggregatiōis. Ratio aut
tem quare subiectum oportet esse vnum fm̄ formam est. quia subiectum
scientie est aliquo modo obiectum intellectus quod per se cognoscitur. tale
autem est vniuersale quod est vnum secundum formam vel est aliquod cō
mune superius

Arguitur Sciētia denominatur a subiecto. sed iste liter in
ritulatur de celo et mundo. ergo tē Solo. sci
entia non semper denominatur a subiecto. sed etiam quandoqz denomina
tur ab efficiente. quandoqz vero a partibus subiecti subiecti. et quando
qz ab ipso subiecto. Cuius ratio est. quia ab illo denominatur aliqua sciē
tia quod est nobis notius. sed subiectuz alicuius scientie non est nobis sem
per notius et manifestius suis partibus subiecti. sicut in proposito cel
lum et mūdus sunt supposita contenta sub subiecti continuitate. ex quo po
tentia mobilitatis ad vbi reperitur in qualiter parte vniuersi. et ergo iste li
ter non denominatur a suo subiecto. et sic hec denominatio libri de celo z mun
do est secūdaria et non p̄maria

Arguitur Corpus mixtum est mobile ad vbi. et tamen
de eo non determinatur in hoc libro. ergo cor

Primi de celo et mundo

pus mobile ad ubi non est subiectum huius scientie. Antecedens est manifestum. Solutio. corpora mixta mouentur localiter secundum naturam elementari predominantis in ipsis corporibus mixtis. Ergo determinando de motu grauium et leuium simplicium. satis determinatur de motu qui conuenit corporibus mixtis.

Queritur. Quomodo diuiditur iste liber. Solo. diuiditur in quatuor libros parciales. In quorum primo plus determinatur de natura et conditionibus vniuersi corporis. In secundo determinatur de natura et conditionibus principalioris partis eius. scilicet corporis celestis. In tercio libro determinatur de natura et conditionibus aliorum corporum simplicium secundum quod habent ordinem et constitutionem vniuersi per sua principia localiter motiua. que sunt grauitas et leuitas. et hoc secundum opinionem antiquorum. In quarto vero plus hoc idem facit secundum opinionem propriam.

Queritur. Que est prima et prohemialis propositio tertius Solutio. sic incipit. De natura scientia vero plurima videtur circa corpora et magnitudines et horum existentes passionibus et motus. Adhuc autem circa principia quęcumque talis substantie sunt.

Queritur. Quomodo intelligitur hec propositio. Solo. sic quod plurima scientia de natura hoc est tota scientia naturalis vel pro maiori parte fere est circa corpora et circa magnitudines. id est circa alias duas species. videlicet lineas et superficies. Et est existens circa horum passionibus et motus et circa principia mobilis substantie seu naturalis.

Queritur. Quomodo plus probat illam propositionem. Solo. probat eam sic. quia natura plantarum. hoc est eorum que plantantur in natura hec sunt corpora et magnitudines. vt manifestum est corpora simplicia et hec autem habent corpus et magnitudinem vt substantie que sunt ex primis corporibus simplicibus. hec autem sunt principia habentium. id est principia rerum naturalium habentium corpora et magnitudines passionibus et motus. vt anima corpus et vniuersaliter forma et materia.

Ad. Magnitudo est considerationis mathematice. ergo predicta propositio falsa. Solo. magnitudo vt abstracta est a materia sensibili et motu secundum rationem est considerationis mathematice. sed in quantum est terminus physici corporis est considerationis scientie naturalis.

Ad. Corpus est magnitudo. ergo in propositione dicitur inconuenienter circa corpora et magnitudines. Solo. corpus et magnitudo differunt. quia licet omne corpus sit magnitudo. non tamen omnis magnitudo est corpus. vt superficies est magnitudo et non est corpus. et similiter linea.

Ad. Morus est passio mobilis. ergo male dicitur passionibus et motus. Solo. Morus et passio differunt. quia omnis motus est passio videlicet ipsius mobilis. sed non omnis passio est morus. Secundo enim morus est passio intrinseca sui mobilis. sed passio quedam est extrinseca.

Reparationes

Ad p^hus naturalis p^h considerat ea que non sunt hec. Probat. quia considerat animam et intellectum. Solo. in naturali scientia p^h considerant aliqua per se. alia considerat naturalis scientia gratia alterius per habitum. Invenit et ordinem ad corpus mobile. et hoc modo considerat animam rationalem in quantum motrix est sui corporis. et considerat alios motores separatos secundum quod movent.

Queris Qualiter dividit primus liber. Solo. in quatuor tractatus secundum quatuor p^hditiones universi que sunt perfectio. finitas. unitas. et perpetuitas. Primus tractatus habet quatuor capitula. In primo determinatur de perfectione universi in quantum est corpus plus minus. In secundo quod preter quatuor elementa ponendum est quintum corpus simplex. In tercio ponit differentia istius corporis simplicis ab elementis. per hoc quod nec est grave nec leve. In quarto ponitur eius alia differentia penes hoc quod nec est generabile nec corruptibile. In quinto quod motus circularis nulli motui contrarietur.

Queris Quotuplex est perfectio universi. Solo. duplex. scilicet generalis. et est que puenit toti universo in ratione primi et ex ratione generali primariorum. quia corpus est. Sed specialis est que puenit universo in ratione sue forme. scilicet quia tale corpus est.

Queris Utrum universum sit perfectum perfectione generali in ratione primi. Solo. philosophice. Probat. quia omne corpus est perfectum in ratione primi. sed universum est corpus seu corpus. ergo est perfectum in ratione primi. Maior probat. quia primum est quod divisibile est in semper divisibilia. et perfectum divisibile est quod est omniquaque divisibile. sed corpus est omniquaque divisibile. Hoc probat. quia linea tamen est divisibilis secundum unam dimensionem planum seu superficies secundum duas. sed corpus divisibile est secundum tres dimensiones. ergo cum preter has non sit alia magnitudo corporis est tripliciter et omniquaque divisibile. quia omnia super tria ponimus. Similiter totum est perfectum.

Queris Quomodo probat philosophus omnem perfectionem in tribus consistere. Solo. tripliciter. scilicet testimonio antiquorum. visu eorum loquentium. et ratione. Testimonio antiquorum. probat. quia dicunt pythagorici quod totum et omnia tribus determinata sunt. scilicet summatione seu fine. medio. et principio. et iste est numerus omnis rei que rata est apud naturam et figurat siue significat trinitatem rerum naturalium. Consummatio enim et medium et principium numerorum habet enim qui omnis. hic autem qui trinitatis propter quod a natura accipietes tam plebes illius et ad sacrificaciones deorum. vrinunt numero hoc tamque attribuentes deo numerum ternarium tamque omne quod perfectum est.

Ad Numerus denarius est perfectior ternario. Probat. quia denario non fit additio nova saltim et simplex. ternario autem potest fieri additio. Solo. perfectione essentiali ternario est perfectior. eo quod pplectat secundum perfectionem. sed perfectione integrali denario est perfectior. eo quod plures unitates includat.

Queris quomodo probat philosophus visu eorum loquentium omnem totalitatem et perfectionem

Primi de celo et mundo

nem in tribus consistere. Solo. quia assignamus appellationes fm modum huc. que em duo sunt dicimus ambo. et duos ambos. oēs aut nō dicimus. de duobus em nō dicimus oēs sed de tribus

Queritur. Quomodo probat philosophus hoc idem ratione Solo. sic probat. quoniam omne totum et perfectum non differunt fm speciem ab invicem. sed solum in materia accidente et subiecto. et in his in quibus et de quibus dicitur. sed corpus est omne et totum. ergo est perfectum. solum em corpus determinatum est tribus dimensionibus. hoc autem est omne. circumquaque autem existens corpus divisibile. nulla autem alia magnitudo a corpore est perfecta. quia nulla alia est ad omnem dimensionem divisibilis

Ad. Omne totum et perfectum differunt. ergo maior istius rationis philosophi est falsa. Antecedens probatur. quia omne respicit partes subiectivas. totum vero partes integrales. et perfectum partes essentialis. ergo Solutio. omne totum et perfectum differunt bene in accidente et materia. sed nō in forma. eo quod omnia nominant unam formam. licet differant per esse quod habet forma per diversam comparationem ad materiam. Si em accipiat forma pro ut ipsa potentia est in multis et dicitur de multis. tunc dicitur omne. et sic comparatur ad partes subiectivas. Si autem consideraretur forma ad partes integrales quas unit. tunc dicitur totum. Si autem tem compararetur absolute ad materiam que subicitur generationi tunc ipsa est complementum seu perfectum. quia sic completum esse dat ei quod erat in potentia

Ad. Est aliquod perfectum quod non est totum. ergo nō sunt idem Antecedens patet de primo motore qui non est totus cum nō habeat partes Solo. primus motor nō habet rationem totius nisi exponendo cathemorematicè. per se habitati virtutis attinet non molis

Contra. Omne totum et perfectum differunt in substantia et in forma. ergo solutio falsa Antecedens probatur. quia forma fm quod dicitur omnis est natura communis de pluribus enunciabilis. sed fm quod est tota et perfecta est singularis. sed natura communis immaterialis realiter differt a natura singulari materiam includente. Solo. licet individuum in genere substantie differat a natura communis per materiam. non tamen differt ab ea in forme substantia. et quia forma partis identificatur forme totius fm substantiam ipsa preparata ad materiam. sicut perfectum nō differt a se essentialiter fm quod habet rationem omnis.

Queritur. Utrum omnis magnitudo sit continua. Solutio sic quia nisi esset continua nō haberet rationem magnitudinis eo quod omnia continua divisibilia sunt. ut dictum est in sexto physicorum

Ad. Divisio repugnat continuo. Probatur. quia est causa discreti quod disparate opponitur continuo Solo. duplex est ratio continui. prima est formalis. que est in continuatione partium. alia est ratio materialis

Reparationes

que consistit in partibus materialibus quantitatibus habentibus per hoc dicendum quod divisio repugnat continuo secundum primam rationem. non autem secundum secundam

Queritur. Quomodo probatur prius quod corpus sit magnitudo perfecta. Solo sic. Illa est magnitudo perfecta que non transit in aliam magnitudinem. sed corpus non transit in aliam magnitudinem. ergo corpus est magnitudo perfecta. Minor probatur. quia transitus in aliam magnitudinem est propter defectum. sed corpus non deficit secundum rationem qua continuus est. ergo

Ad id. Illud non est magnitudo perfecta cui potest fieri additio. sed corpus potest fieri additio. ergo corpus non est magnitudo perfecta. Maior est philosophi. in hoc primo dicentis lineam circularem esse perfectam. quia ei non potest fieri additio. Minor pars. quia quodlibet corpus potest augeri.

Solo. corpori non potest fieri additio secundum illam rationem qua perfectum est quia quodlibet corpus constat ex trina dimensione. et sic licet corpus possit augeri secundum longum latum et profundum. non tamen quoad plures dimensiones quam solummodo tres

Ad id. In corpore non sunt tres dimensiones. Probatur. quia linea est longitudo. sed corpus non est linea. ergo non est longitudo. Solo. In corpore sunt tres dimensiones. non tamen quilibet constituit spiritum. sed profunditas que est propria constituit spiritum. licet non sit sine longitudine et latitudine.

Queritur. Quare sunt solum tres dimensiones. Solo. quia unaqueque dimensio determinat sibi duas differentias positionum. sed sunt solum sex differentie positionum. ergo erunt tantum tres dimensiones

Ad id. Corpus non est magnitudo perfectior. Probatur. quia non participat perfectius rationem primi seu magnitudinis. Probatur. quia sicut corpus est divisibile in infinitum. ita etiam superficies et linea. Solo. licet omnes magnitudines sint in infinitum divisibiles. non tamen secundum omnem modum sicut corpus quod est divisibile secundum longum latum et profundum in infinitum

Ad id. Linea est perfectior magnitudo. Probatur. quia continua dicuntur quorum ultima sunt unum. sed ultimum linee scilicet punctus est magis quid unum et indivisibile. Solo. ad perfectionem continuorum non requiritur unitas ultimarum. sed etiam discretio partium per differentias situs et positionis quod corpus est multiformius primum quam linea vel superficies. et sic percedit obiecto a dicto secundum quid ad simpliciter

Queritur. Utrum omne corpus particulare sit perfectum. Solo. philosophi. unumquodque particularium corporum est perfectum in quantum habeat omnes dimensiones. sed tamen est terminatum ad proximum corpus in quantum tactu contingit ipsum. et ob hoc unumquodque talium corporum quodammodo est multa. id est perfectum in quantum habet omnes dimensiones. et in quantum perfectum in quantum habet aliud corpus extra se ad quod terminatur

Queritur. quomodo probatur prius ex hoc totum universum esse perfectum

Primi de celo et mundo

tum perfectione speciali Solutio sic. quia vniuersum cuius omnia illa corpora sunt partes sicut nomen significat necesse est omnibus his modis esse perfectum et completum et nulla parte diminutum. eo quod vniuersum habet omnes dimensiones et pertinet omnia corpora

Querit Que est perfectio generalis vniuersi et que specialis. Solo patet ex predictis. quia perfectio generalis et intransita est que continet omni corpori. ex quo habet in se tres dimensiones. perfectio autem specialis et exterior conuenit corpori in eo quod est continens et non contentum ab aliquo cui nihil potest addi nec intra nec extra. et hoc modo vniuersum est perfectum.

Ad Vniuersum non est perfectum illa speciali perfectione. Probaturnon quia vniuersum non solum pertinet sed etiam continet. quia tot sunt corpora prenta quot sunt continentia. ergo sicut ex parte continentium diceretur perfectum perfectione speciali. sic ex parte corporum prentorum deberet dici imperfectum Solo. vniuersum pertinet omnia. hoc est in vniuerso est aliquid quod continet omnia et quod non pertinetur. et sic locutio est figuratiua per synodochem. quia attribuit toti ali quid gratia partis principalis que est suprema sphaera omnium prentiua

Ad. Illud non est omniquaque perfectum cui potest fieri additio. sed vniuerso corporeo potest fieri additio. ergo etc. Minor probatur quia ei potest fieri additio nouorum indiuiduorum per generationem primarum Solo perfectio vel additio indiuiduorum non est essentialis sed accidentaliter et secundaria. quia indiuidua non sunt de essentiali perfectione vniuersi. verum sunt de nouo propter speciei saluandem in vniuerso

Ad Sola prima causa est omniquaque perfecta. ergo non vniuersum corpus. Solo. duplex est perfectio. scilicet simpliciter et extra genus. et sic prima causa est sola perfecta. Alio modo secundum quid et in genere. et sic vniuersum est perfectum. eo quod pertinet omnia ad perfectionem sui generis requisita

Ad Continens non est perfectius prento. ergo ex hoc non potest probari in vniuersum specialiter perfectum. Ans probatur. quia sphaera solis pertinetur a sphaera martis iouis et saturni. quibus tamen est perfectior Solo corpus continens est naturaliter est altero perfectius quam ordinatur naturaliter secundum suam perfectionem. sed quam ordinatur secundum quod subseruit perfectioni alterius tunc quique locans non est perfectius locato. modo planete ordinantur non secundum ordinem sue perfectionis. sed secundum quod subseruiunt fini gubernationis rerum vniuersi. ut dicitur postea in secundo huius

Secundum capitulum.

Querit De quo tractat prius in secundo capitulo. Solo. ostenditur quod est aliquod corpus quintum preter quatuor elementa quod vocatur quinta essentia. quia essentialiter est ab eis distinctum. et hoc ex parte motus localis.

Querit Utrum omnia corpora sint mobilia. Solo philosophus probat quia nos dicimus naturam esse principium motus in ipsis.

A iij.

Reparationes

Ad Terra est corpus. et tamen immobilis. ergo suppositio illa philosophi est falsa. Antecedens patet. quia necesse est terram in medio habere. Solo. terra ut centrum mundi est immobilis et totum elementum terre habet moveri non possit. sed tamen moveri secundum partes et hoc sufficit

Queritur Alterum omnis motus localis sit rectus aut circularis aut ex his compositus. Solo. sic. quia motus rectus et circularis sunt simplices. Quod probat philosophus sic. quia iste sole magnitudines sane simplices que sunt recta et circularis. Motus enim localis speciem accipit a spacio sicut motus ad formam a termino

Ad. Circularis motus non est alteri compositibilis. ergo nullus est motus ex recto et circulari mixtus aut compositus. Antis. probat. quod est undique clausus. quare non potest misceri recto. Solus. argumentum probat quod motus mixtus ex circulari et recto non resultat ex ipsis perfectis. sed tene ex fractis et imperfectis

Contra Mobile circulare nulli est compositibile. ergo nec motus. Consequentia probatur. quia talis est compositio motuum qualis est mobilium. Solo. licet mobile circulare secundum rationem specificationis nulli sit compositibile. tamen tene secundum rationem genericam.

Queritur. Quot sunt species motus localis simplicis. Solus. ludo tres. Probat. quia necesse est omnem latitudinem simplicem esse hanc quidam a medio. hanc autem ad medium. hanc per medium. Motus circularis est qui est circa medium. Rectus est qui est sursum deorsum. Dico autem sursum eum motum qui est a medio. ut levium deorsum vero eum qui est ad medium ut gravium.

Queritur Quomodo probat philosophus esse tres species motus simplicis a signo. Solo. dicit quod sicut corpus est perfectum ratione terne dimensionis. ita et motus eius est perfectus ratione terne latitudinis. hoc autem philosophus dicit esse secundum rationem. hoc est secundum quandam coaptationem. non enim proprie motus coaptatur dimensionibus. Sed procedit hec demonstratio Aristotelis ex principio geometrico. videlicet ex divisione magnitudinis mathematice. Et per hoc soluntur argumentum illud quod se argui possit. quod cunctis corpori deberent omnes ille species motus provenire.

Arguitur. Motus non distinguitur per magnitudinem mobilem. Probat. quia motus distinguitur per hoc per quod habet speciem et vincit. sed hoc est terminus ad quem et non mobile. Solus. argumentum istud procedit de motu considerato sub ratione entis imperfecti ordinabilis in genere vel in specie. sed in proposito intelligitur dictum philosophi de motu considerato secundum esse suum quantitativum ordinabile in ratione passionis. hoc cum modo formatur eius quantitas a quantitate subiecti

De celo et mundo

Ar Si distinctio motuum simplicium sumeret ex parte multitudinis et mobilium essent solū due species motus simplicis. Probat. q̄a oīs magnitudo est recta vel circularis. Solutio. In genere generalissimo sunt tñ duo motus locales simplices, q̄ tñ due sūt magnitudines simplices. Sed in genere subalternando sc̄z sub diuidendo motū rectū in motū ad mediū, et a medio tñc sunt tres species motus simplicis.

Q Contra. Sunt quinq̄ corpora simplicia. Gerunt quinq̄ species motus simplicis. Cōsequenter tenet. q̄a motus simplices distinguunt a pho penes mobilia et magnitudines. Hīs p̄z ex textu hui⁹ secūdi capituli.

Solutio diuidendo motū simplicem adhuc amplius sc̄z fm specie specialissima tunc sunt plures tribus q̄ sūt tot q̄ sūt corpora simplicia.

Ar Nullus est motus simplex. Probat. q̄ oīs motus est continuus et p̄ p̄ns diuisibilis in infinitū. sed qd simplex est nō p̄r diuidi. Et cōfirmat de motu recto q̄ quilibet talis componit ex velociori et tardiori. Solutio. motus localis nō dicitur simplex p̄ p̄uatōem cōpositōnis ex partib⁹ integralib⁹. Nec dicitur simplex p̄ p̄uatōem cōpositōnis ex velociori et tardiori sed dicitur simplex ex hoc q̄ fit per breuiorem lineā. et dyatēz per quē pōt mobile fieri ad mediū vel a medio mūdi absq̄ hoc q̄ aliqd p̄cipue de circulari ne. vel ex hoc q̄ fit per lineā circularē absq̄ hoc q̄ p̄cipue per aliqd de descensu ad mediū vel ascensu de medio.

Ar Motus rectus nō pōt dici simplex. Probat p̄ p̄m dicentem q̄ motus corporū simplicium sunt simplices et mixtorū sunt mixti. Sed corpora mixta mouentur motu recto. Et motus rectus est mixtus. Solutio p̄m in textu q̄ si moueat corp⁹ mixtū motu recto hoc p̄uenit sibi fm elementū in eo predominans.

Q Contra. Ex illo sequeret q̄ aliqua aīalia mouerēt naturaliter sursum sed hoc est ad sensum falsū. S. Sequela pbat. q̄ in aliquib⁹ dominatur aer. et in aliquib⁹ ignis. q̄ nisi hoc esset saluari nō possent distincte cōplexiones quib⁹ quedā dicitur sanguinea quedā colerica etc. Solutio In oī mixto p̄fecto p̄dominat terra q̄rū ad q̄ritatem molis et q̄ritum ad qualitates localiter motiuas que sunt. grauitas et leuitas. Ubi motus colerici est localiter deorsum sicut melancholici. Sed nō oportet p̄pter hoc q̄ in omni mixto p̄dominet terra inq̄rū ad qualitates alteratiuas q̄ sunt calidū et frigidū humidū et siccū.

Querit Quot rōib⁹ pbat p̄s q̄ preter quatuor elementa sit q̄nra essentia. Solutio quinq̄. Prima est. Motus simplex est alicui⁹ corporis simplicis. sed motus circularis est motus simplex. Et est alicui⁹ corporis simplicis. sed nō est alicui⁹ quatuor elementorū. Et preter quatuor elementa est vnū quintū corp⁹ simplex quod natum est ferri motu circulari fm sui naturam.

Q Contra. Ex motu circulari nō pōt cōcludi celū distinctū a quatuor elementis. Probat q̄ ignis elementū est et mouet circulariter in cōcauo orbis lunæ et ager in suprema regione. Solo ad hoc dicit p̄s in textu q̄ violentia p̄tingit vnū corpus moueri motu alterius et alterius fm naturā autēz

Reparationes

hoc est impossibile quia vnus est motus qui est secundum naturam vniuersalemque simpliciter corpus. vnde si motus circularis est simplex et alius a motibus rectis necesse est quod sit naturalis corpori simplici quod sit aliud a corporibus mobilibus motu recto.

Queritur Que est secunda ratio. Solo propter premissas duas suppositiones. Prima motus preter naturam est et contrarius que est secundum naturam. Secunda vnum est vniuersalius. Inde format ratio sic. Quod circularis puenit alicui corpori vel ergo alicui elementorum vel alicui alteri ab elementis. Si alicui elementorum vel ergo secundum naturam vel preter naturam. Non prius quod eis puenit alius motus secundum naturam. Nec preter naturam quod tunc contrarietur motu qui eis conuenit secundum naturam sed hoc est falsum quia sursum contrariatur deorsum et e contra. Si autem conuenit alteri ab elementis vel ergo preter naturam vel secundum naturam. Non prius quod tunc illi corpori pueniret alius motus secundum naturam prius istis. Sed preter quatuor elementa ponendum est corpus simplex cui conuenit motus circularis secundum naturam.

Ad Si motus inesset celo preter naturam non sequeretur quod alius sibi inesset secundum naturam probatur quia possibile est quod sibi inesset motus violente a toto genere vel si secundum naturam et simpliciter immobile moueretur eo ipso violenter nec tamen esset apertius natum moueri contrario motu. Solutio. Immobile secundum actum et aptitudinem non est violente mobile eo quod vis non contrariatur potentie relate ad principia nature sed extense ad actum alios quin violentia esset fortior bono substantiali quod est falsum.

Ad Elementa sunt omnia sibi inuicem contraria. Sed non tamen vniuersalius contra naturam quoniam est probatum secundo de generatione prima per quod quatuor sunt elementa. Solo contrarietas elementorum non est secundum easdem qualitates quia ignis siccitate contrariatur aeri et caliditate terre et sic de alijs.

Ad Contra. Idem elementum pluribus contrariatur eadem qualitate. Sed solutio falsa. Quis probatur de igne qui contrariatur aque et terre caliditate. Solutio hoc non est eque primo et eque intenso quia aque contrariatur in duabus qualitatibus et terre in vna tamen.

Queritur Que est tertia ratio. Solo hec. Primo corpori debet prius motus scilicet circularis est motus secundus. Sed debet prius motu corpori. Vnde probatur quod talis est proportio motus circularis ad motum rectum qualis est proportio linee recte ad lineam circularesed linea circularis est prior linea recta ergo.

Queritur quomodo probatur prius quod linea circularis sit prior linea recta. Solo sic quia omnis linea vel est finita vel infinita sed neutra est perfecta non infinita quia illa est imperfecta eo quod non habet terminum et finem a quo est omnis perfectio. Nec finita quia illi potest additio fieri perfectum autem est cui non potest fieri additio.

Ad Perfectum non est prius imperfecto. Probat quod potentia est prior actu et tamen eo imperfectior. Solo. In diuersis actibus est prior potentia licet non in eodem actu tamen simpliciter prior natura et prius a natura intentus modo actus.

Primi libri de celo et mundo.

Non hic nō vult q̄ perfectū sit p̄us ip̄fecto i eodē sed in diuersis.

Ad Motus circularis non est perfectior motu recto. pbat. Illud qd̄ habet p̄ncipiū mediū z finem est perfectius eo qd̄ non habet. sed motus rectus habet p̄ncipiū mediū z finem. circularis aut nō. q̄ maior ē nota ex rōne perfecti. Minor pbat quia rectus motus habet p̄ncipiū suę inceptōis z finem suę definitōis non aut circularis cum sit perpetuus. Et cōfirmat qz qd̄ quicqz est in actu perfectius est eo qd̄ nunq̄ est in actu cōpleto. sed sic est de motu recto z circulari. igit̄ zc. Solo hoc totū verum est in permanentibz sed non in successiuis. qz p̄tra naturā est successiuū esse simul. quia successiua non sunt in actu sed in potentia.

Querit̄ Que est quarta rō. Solo p̄hs ponit duas suppositōnes. p̄llius rōnis formatōne. Prima est. Omnis motus simplex aut est f̄m naturam aut p̄ter naturam. Secūda motus p̄ter naturam conueniens vni corpori conuenit alteri f̄m naturā. Ex quo pbat̄ qz necesse est ponere quintū corpus simplex. q̄a motus circularis conuenit elementis p̄ter naturam. ergo alicui alteri conuenit f̄m naturā. Aliis est manifestū. quia alicui conuenit naturaliter moueri sursum alicui deorsum naturaliter.

Ad Motus circularis nō est p̄ter naturā elementor. q̄ rō illa ē falsa. pbat̄ aīis. qz nullū violentū mouet perpetue. sed ignis in concauo orbis lune mouet perpetue circulariter. q̄ est sibi naturalis. Solutio. Motus circularis non est simpliciter violentus igni z p̄ter naturā quia licet non sit f̄m naturam p̄pria est tñ f̄m naturā vlem z cōmunē.

Contra Non est p̄ter naturā particularem. q̄ solutio falsa. Aliis pbat̄ qz ille motus nō est p̄ter naturā particularem ad quā mobile inclinat̄ z habet inclinātōnem naturalem. sed sic est de motu circulari ignis aeris zc. Maior est p̄hs tercio ethicoz. qz violentū est ab extrinseco nō conferre vim passō. Minor pbat̄ qz qd̄libet corpus natū ē obedire corpi celesti. Solo si inclinatio illa fuerit naturalis a natura p̄pria z cōmuni tñc motus illius mobilis esset simpliciter naturalis. Sed si inclinatio fuerit naturalis tñ a natura cōmuni. tunc motus nec est simpliciter naturalis nec simpliciter violentus sed medius. modo inclinatio elementor f̄m naturā p̄pria ē ad motū sursum vel deorsū sed f̄m naturā cōmunē ad motū circularē

Querit̄ Que est quinta rō. Solo. p̄. p̄mittit duas suppositōnes. Prima si motus circularis sit simplex erit alicui corporis simplicis. Secūda aliqd̄ corpus natū est ferri sursum aliquod deorsum ideo est aliqd̄ quod natum est ferri circulariter. Ex his format̄ rō sic. Motus circularis est continuus z perpetuus. ergo necesse est qz conueniat alicui corpori f̄m naturam. probat̄ p̄sequētiā. quia si solum conueniret p̄ter naturam esset mirabile z irrōnale ip̄m celum esse perpetuūz pbat̄ quia videmus in alijs certissime esse corrupta que sunt p̄ter naturā. tñc illud violentum perpetuum. Sed quia nulli elementor cōuenit naturaliter. igit̄ est quintū corpus simplex cui conuenit naturaliter.

Reparationes

Ad Motus celi est voluntarius. *¶* male dicitur qd sit naturalis. *¶* Ans p batur qd est aialis z ab intelligentia. pñ a pbat qd voluntarius distinguitur ex opposito ptra naturalem. Solo. naturale qñqz distinguitur cōtra violentū. z sic motus celi est naturalis qd nō violentus. Alio mō distinguitur ptra voluntariū z hoc mō non est naturalis.

¶ Cōtra Nullo pōt dici naturalis. Probat qd motus celi est regularis vt dicitur secūdo huius z octauo physicoz. sed motus naturalis est irregularis quia est velocior in fine qm in principio vel medio. Solo argumētū pbat qd nō est naturalis a natura piculari est tamē naturalis a natura vniuersali. z ille pōt esse vniuersalis velocitatis in principio medio z fine.

Capitulum tercium.

Queritur De quo tractat pñs in tercio capitulo Solutio ostendit qd quintū corpus simplex scz celū sit a quatuor elementis distinctū z hoc facit ex parte principioz motus localis que sūt grauitas z leuitas p hoc qd ostendit celū nec esse graue nec leue.

¶ Queritur. quare Aristoteles in hoc capitulo determinat de definitōibz grauiū z leuiū cū tamen pertinere videat ad quartū librum de celo. Solo. Alberti hoc facit Aristoteles ppter doctrine bonitatem. sed subreptis eoz de finitōnes z passionē inuestigabūtur in quarto. Et hoc dicit pñs in textu cum dicit. Nunc autē sufficienter vt ad pñtē necessitatē. diligentius autē iterū cum considerabūtur de substantia ipsoz.

Queritur Quō definit pñs grauiā z leuiā. Solo dicit qd graue ne est quod ferri natū est seu moueri ad mediū. Leue atē quod ferri natū est seu moueri a medio. Grauiissimū autē est qd oibus substat deorsum latis. Leuissimū autē est qd oibus supersit sursum latis.

Ad Aristoteles incōuenienter definit grauiā z leuiā p motū. Probat qd definitio debet dari p intrinseca. sed motus inest grauibz et leuibz ab extrinseca causa scz a generante. Solo. motus sūm pñiaz rōnem motus vt est actus formalis exitus pñuatōnis ad habitū non habet correlatōnem definitiuiā nisi ad principiū formale siue potentiā formalem eius. Sed vt est perfectus actus in genere actōnis correspondet potentie motiue generantis mō dicitur est octauo physicoz. qd grauitas z leuitas nō sunt potentie motiue nisi formales z finales nō effectiue

Queritur Quō pbat pñs celū esse distinctū a quatuor elementis penes grauitatem z leuitatem. Solo sic. Quid qd nec est graue nec leue hoc distinguit a quatuor elementis. sed celū nec ē graue nec leue. *¶* Est corpus quintū distinctū ab elementis. Maior ē pbat. qd oīne elementū est graue vel leue eo qd oīne qd fertur deorsum aut sursum aut simpliciter habet grauitatē vt terra. aut simpliciter leuitatem vt ignis. aut ambo simul vt aer z aqua nō respectu eiusde z sed respectu diuerso. *¶* Vt notē. pbat qd celū nec mouet a medio nec ad mediū. pbat qd si moueret a medio vel ad mediū vel hoc faceret sūm naturā aut preter naturā. Nō ēz naturā qd sūm naturā mouet circulariter. *¶* Nō a medio nec ad mediū. pbat

Primi de celo et mundo

psquentia, qz vnus corporis simplicis est vnus motus simplex fm naturam. Nec pter naturā. qz si mouet sursum pter naturā. nūc mouet deorsum fm naturā. qz illi motus sunt pterarij.

Ar. Celum est graue et leue. Probat. quia grauitas et leuitas sunt principia motus ascensus et descensus. sed quedā partes celi ascendant. quedam descendunt. ergo celum est graue vel leue. Maior est nota ex textu. Vnoqz probatur. quia experimur solem ascendere et descendere in nostro hemispherio. et nedum in nostro hemispherio. sed etiā in zodiaco ascendere et descendere. Et similiter potest probari in alijs planetis et stellis. Consequenter probatur. quia in idem feruntur totum et pars. Solo ascensus et descensus astrozum nō est fm naturam. sed quo ad nos. Nec est respectu eiusdem. sed respectu diuersorum. nec rectus sed obliquus et circularis. modo grauitas et leuitas sunt principia motus recti fm naturam respectu eiusdem mediij determinati.

Ar. Celum est leuissimū. ergo est leue. Consequenter est nota. quia omnis superlatiuus pponit suū positiuū. Antecedens probatur. quia leuissimū est quod supereminet omnibz sursum latis. sed celum est huiusmodi. ergo etc. Solo leuissimū est quod omnibz superferretur sursum latis. modo celum non superferretur omnibz sursum latis. quia non mouetur sursum motu recto. sed mouetur circulariter circa medium. Vel dicendum est qd illud dicitur proprie supereminere qd est mobile cū altero eodem motu fm genus vel spēs. sed sic nō est de celo et elementis.

Queritur. Utrum detracta aliqua parte celi illa moueretur sursum vel deorsum. Solo phi. non. Probat qz totum celum non ferretur sursum aut deorsum. ergo nec pars aliqua. Probat psquentia. qz in idem feruntur totum et pars. vt tota terra et paruus bonus. Secūdo probat qz partes celi nec habent grauitatem nec leuitatem. ergo nec feruntur sursum nec deorsum. Consequenter est nota. qz principia talium motuum sunt grauitas et leuitas. Nōs pbat phi. qz celum nō hz grauitatem nec leuitatem. ergo nec partes. Probat psquentia. quia eadem est ratio de toto et de partibz.

Ar. Tota terra est immobilis. pars autē eius est mobilis. Solo. idem motus puenit naturaliter toti terre et pti eius. cū nūqz tota terra mouebit. quia nūqz pōt poni extra locū suū licet pars poni possit. Nihilominus cū tota terra habeat hūc motū sibi naturalem. et si totū poneret extra locū suū tota moueret ad ipsum sicut pars.

Quartū capitulum.

Querit. De quo tractat phi in quarto caplo. Solo. de differentia quinti corporis a quatuor elementis. et hoc ex parte aliorum motuum. scz ad formas. dicit em phi. qz sicut celum nec est graue nec leue. sic sicut rōnabile est existimare de ipso qd est ingenerabile et incorruptibile. inaignerabile et inalterabile.

Reparationes

Queritur Quomodo probat philosophus celum esse ingenerabile et incorruptibile. Solo sic. quicquid fit aut generatur fit ex contrario et ex subiecto. et quicquid corrumpitur a contrario corrumpitur. sed quicquid ex corpori simplici. scilicet celo non est aliquid contrarium. ergo non est generabile nec corruptibile. Maior dicit philosophus paruisse in libro physicorum. Minor probat. quia contrariorum mobilium contrarii sunt motus. sed motus in naturali quinti corporis qui est motus circularis nullus est motus contrarius. ergo quanto corpori simplici nihil est contrarium. Ex quo inferre philosophus quod natura recte videatur fecisse et eximisse hoc corpus a contrariis tanquam futurum. id est ingeneratum et incorruptibile.

Ad Celum incepit secundum progressum de non esse ad esse. ergo est generatum. Antecedens est domini alteri. qui dicit impossibile esse celum primo coeternum. Consequentia tenet per definitionem generationis. quia dicitur quod generatio est progressio de non esse ad esse. Solo. generatum dicitur duobus modis sicut et generatio. Est enim inceptio esse post non esse quocumque modo. et sic creatio est generatio et celum sic est generatum. Secundo dicitur generatio transmutatio materie ad formam substantialem per actionem et passionem contrariorum qualitarum materiam alterantem. et hoc modo celum non est generatum. Simili modo potest fieri distinctio de corruptione

Contra Est generatum generatione proprie et secundo modo dicta. ergo solutio est falsa. Antecedens probatur. quia omne proprium ex materia et forma est generabile et corruptibile generatione et corruptione. proprie dictis. sed celum est compositum ex materia et forma. ergo est generabile et corruptibile. Maior est philosophus primo de generatione. Minor est philosophus in hoc primo de celo. Solo. philosophus loquitur ibi de materia cui annexa est passio. ratione cuius ipsa est subiectum transmutationis. sed talis in celo non est. quia in perpetuum non distant esse et posse

Contra Omne ens naturale habens formam in materia est generabile et corruptibile. sed celum est simpliciter. ergo. Solo. maior est vera de ente naturali quod habet esse a natura naturata. sed non de ente naturali quod est causatum a natura naturata. sicut ipsum celum quod est immediate causatum a deo glorioso

Ad Illud quod generatur non generatur ex contrario. ergo maior in probatione philosophi est falsa. Antecedens probatur. quia generatio est substantie ad substantiam. sed substantie nihil est contrarium. Solo. quicquid generatur ex suo contrario generatur. et quicquid corrumpitur ex contrario corrumpitur secundum se vel secundum suas qualitates. et sic substantia est generabilis. quia licet non habeat contrarium secundum se. habet tamen contrarium quod est ad eius qualitates.

Contra Ex illo sequeretur quod substantia non esset per se generabilis et corruptibilis. Sequela probatur. quia est generabilis vel corruptibilis per suas qualitates. Solo. substantia per se generatur et per se corrumpitur. nam per se terminus generationis et corruptionis. quibus

Primi de celo et mundo

generatio talis et corruptio non sit sine pura alteratione que est per qualitates naturales contrarias. et sic incipit talis generatio et corruptio in qualitatibus in se inuicem agentibus.

Ad Contrarietatem mobilium non correspondet contrarietas motuum ergo probatio minoris in ratione prima est falsa. Quis probatur. quia tunc sequeretur quod ignis magis esset contrarius terre quam aque. sed hoc est falsum. quia ignis conuenit cum terra in una qualitate. sed opponitur aut contrariatur aque in ambabus qualitatibus. Sequela probatur. quia ignis et terra est maior contrarietas motuum. quia ignis fertur ad locum supremum et circumferentiam sicut terra ad infimum et centrum. Solo. philosophus agit in hoc libro de corporibus simplicibus secundum situm. sic enim constituit vniuersum ut partes. et secundum hoc maior est contrarietas ignis ad terram quam ad aquam. sed ad aquam fit maior contrarietas ignis secundum qualitates actiuas. que pertinent ad considerationem libri de generatione

Queritur Quomodo probat philosophus quod celum non est augmentabile nec diminubile Solo. sic. quicquid est augmentabile habet aliquid ex quo fit. sed celum non habet aliquid ex quo fit. ergo etc. Maiorem probat sic. quia quicquid augetur. augetur a cibo adueniente et resolutio in materiam

Ad Celum est condensabile et rarefactibile. ergo est etiam augmentabile et diminubile. Consequentia probatur. quia rarefactio non est sine augmentatione et condensatio sine diminutione. Antecedens est alibi dictum quod quoddam corpus nature celestis esse condensabile et rarefactibile in distantia intersticii orbium concentricorum Solo. celum non potest augeri vel in niui per contractionem aut tumorem in loco propter perfectam formam et materie commensurationem et suarum virtutum equalitatem. cuius signum est figura circularis quantitatem celi vndique equaliter terminans. modo sicut se habet signum ad quantitatem. ita forma ad materiam in corpore. Et dato quod tale corpus secundum veritatem esset interceptum sphericis celestibus nihilominus sciret veritas propositi quo ad esse totius celi. ex quo tale corpus non esset completum in forma totius sed indeterminate dimensionis et nature partialis cui non competeret species vel virtus speciei. nisi secundum actum imperfectum

Queritur. Quomodo ostendit philosophus quod celum non sit alterabile et incorruptibile hoc est etiam inalterabile. sed celum est humilissime. ergo celum est inalterabile. Maiorem probat. quia alteratio proprie fit secundum certam speciem qualitatis. sed quicquid physicorum corporum transmutantur secundum illas qualitates videntur omnia habere augmentum et decrementum. ex hoc secundum passionem transmutantur et passibiles qualitates. puta animalium corpora et partes ipsorum. et partes plantarum in quibus est proprie augmentum. et similiter elementorum partes. Ex quo inferit philosophus quod inalterabile est circulare corpus nec augmentum nec decrementum habere et etiam inalterabile esse

Reparationes

Ad Celum est illuminabile. ergo est alterabile. Antecedens patet ad sensum de luna et alijs stellis. Consequentia probatur. quia receptio luminis non est sine alteratione. quia lumen qualitas est. et receptio qualitatis est alteratio. Solum duplex est alteratio. quedam est alteratio physica seu proprie dicta que est corruptiva vel ad corruptionem disponens. et hec est inter qualitates perarias activas et passivas de tertia specie qualitatis. Alia est alteratio communiter dicta perfectiva que non est inter qualitates contrarias de tertia specie. sed inter qualitates prime speciei vel de privatione in habitum. De privatione quidem non disponente ad corruptionem. et sic celum est alterabile. Vel dicendum quod illuminatio non est naturalis alteratio sed intentionalis lucis diffusio siue generatio a sola virtute forme exorta. et sic non est in genere alterationis physice.

Ad Alteratio est ad qualitates tertiae speciei. sed ille puenit celo. ergo et alteratio convenit sibi. Maior est philosophi septimo physicorum. Minor probatur. quia quedam stelle dicuntur calide. quedam frigide etc. Solum hoc dicitur per causam de stellis. quia talia efficiunt in inferioribus per naturam sui luminis quod emittunt. quare non sunt formaliter calide vel frigide. humide vel sicce. sed solum virtualiter.

Queritur An celum sit insensibile. Solum sic. probatur per philosophum qui epilogando concludit manifestum esse ex dictis primum corporum sempiternum esse neque generabile neque corruptibile neque augmentum habens neque decrementum. Sed et insensibile et inalterabile et impassibile est.

Ad Celum est sensibile. Probat. quia senium causatur fluxu et retrofluxu computo annorum extenso. quia autem celum pluribus annis duravit alijs rebus. ergo omnibus alijs senius. Solutio. senectus non inducitur successivo fluxu annorum aut temporis. ut tempus est dimittitur mensura durationis. sed ut est numerus motus abiciens et ad separationem accipit a potentia preparantis. ut patet quarto physicorum.

Queritur Quot signis probatur philosophus quod dictum est. scilicet quod celum sic sit omnino immutabile. Solum tribus. Primum est sumptum ex communi hominum opinione. omnes enim homines et greci et barbari quicunque putant deos esse habere talem imaginatorem de dijs quod eis celum pro loco attribuit immortalitatem. signum est ergo quod celum est immortale.

Ad Homines existimant replum esse locum dei sicut scribit. vere dominus est in loco isto. ergo non omnes existimant celum esse locum dei. Solum quibus homines existimant templum esse locum dei ex parte colentium. non tamen existimant hoc ex parte ipsius dei. oportet enim homines deum colere in aliquo loco. et sic dicimus habitaculum dei cum hominibus. Unde templum dei corruptibile proportionatum est corruptioni humane. celum autem proportionatum est incorruptioni divine.

Queritur Quod est secundum signum. Solum. quia secundum memoriam traditum a ois rege pietatis celum non videtur esse transmutatum.

Primi libri de celo et mundo

neq[ue] fm totū neq[ue] fm partem. ergo signū est q[uo]d celum est intransmutabile. Tertiu[m] signū est quia antiqui appellauerunt ethera supremū locum immutabilem a semper currere sempiterno tempore ponentes denominationes illi cā[us] q[uo]d ipm existat priuū corpus preter quatuor elementa Anaxagoras autem videtur hoc nomie non bene nominat em ethera pro igne quasi sit igneum eo q[uo]d ethr in greco est idem q[uo]d ardere in latino ardere autē ē p[ri]uū ignis.

Querit[ur] Vtrum dictus Anaxagore sit verum. Solutio nō sicut pater per processum Aresto. ostēdētis celum q[uo]d n[on] est corpus cōdistinctum quatuor elementis.

Contra. Licet neq[ue] conuenit p[ro]prietates alicui[us] subiecti illi conuenit z subiectum. sed p[ro]prietates ignis conueniunt celo. q[uo]d z natura subiecti scz ignis. Maior p[ro]bat[ur] quia p[ro]prietates non possunt separari a subiecto. Minor pater quia calidum z lucidum conueniunt celo z igni. Solutio. equiuoce conueniunt ille p[ro]prietates celo z igni lumen em celi z similiter calor sunt viuificatiua per motum rōne cuius dicit phis octauo physico rū q[uo]d p[ri]mus motus est vita omnib[us] deorsum subsistentibus. Calidū autē ignis quod est cum radio est disgregatiuū separatiuū z consumptiuū.

Querit[ur] Quare phis tam efficaciter ostendit celum esse quinq[ue] corpus simplex conditum quatuor elementis.

Solo p[ro]pter platonem z phis egyptiacos vt inquit Alterius. Isti enī dixerunt celum esse igneum z non motum circulariter nisi per accidens dicebant em q[uo]d ignis naturaliter ascendit z q[uo]d non potest plus ascendere tūc reuoluitur in se ipso sicut flamma ignis in fornace preter hoc solum q[uo]d cōscauum fornacis circūuoluit flammā. defectus autē vltioris loci circūuoluit ethere[m] vt dicebant. Et p[ro]p[ter] hec dicta posuit Aresto. rōnes suas.

Capitulum quintum

Querit[ur] De quo determinat phis in quinto capitulo.

Solutio determinat vnu prius suppositū scz q[uo]d motus circulari non est aliquis alius motus contrarius z hoc dupliciter. P[ri]mo q[uo]d non sit sibi alius contrarius fm se totum. Secundo q[uo]d nullus sit sibi contrarius fm partes.

Querit[ur] Quō p[ro]bat phis q[uo]d motus circulari nullus sit motus contrarius. Solutio sic. quia si motus circulari esset alius motus contrarius. vel ergo motus rectus vel alius motus circularis sed nullū potest dici. q[uo]d. Minorē p[ro]bat p[ri]mo q[uo]d nō rectus. q[uo]d motus rectus cōtrariat motu recto. q[uo]d nō circulari. Aliis p[ro]bat q[uo]d contrarietas loci est causa cōtrarietatis motui. sed locus sursum z locus deorsum cōtrariant. q[uo]d motus qui sunt ad illa loca contrariant. Q[uo]d autē circularis non p[ro]trahit circulari. p[ro]bat phis. quia quicunq[ue] motus sunt contrarij sunt finiti z determinati. igit[ur] cū duo moti circulares nō sint h[uius]m[od]i eo q[uo]d infiniti circuli possunt p[er]trahi sup[er] eadē corda nō possunt esse contrarij z hoc declarat phis in textu per litteras.

¶ Alii. Motu circulari cōtrariat motus rectus. p[ro]bat q[uo]d motus circularis

Reparationes

ignis in sphaera lune cōtrariā motui eius recto. pbat quia naturalis et violentus perariant s; unus est naturalis alius violentus. Solo ex hoc q ille motus est preter naturam talis mobilis recti sequit q nō potest perfecte esse cōtrarius sed solū s; qd opposito motui. Ignis em̄ non mouet circulariter quasi p̄prio motu sed deferet p motū celi. Corpora autē celestia circulariter mouent motu p̄prio quare eorū motui circulari oīno non est alius motus cōtrarius. Vel dicendū q motus circularis elementorū et rectus cōtrariā sicut motus naturalis et preter naturā siue accidentalis. sed talis non est cōtrarietas essentialis de quo ad p̄sens sermo est.

Querit Utrum possit esse cōtrarietas in motu circulari s; in semicirculū. Solo nō et hoc pbat p̄hs. qz cōtrarietas debet esse inter maxime distantia. sed maxima distantia attenditur s; lineā rectā et non curuā. igit s; eam nō p̄t fieri cōtrarietas.

Ar Motus circularis qui est ab oriente in occidentem cōtrariā illi qui est e conuerso ab occidente in orientem et tamē nō sunt in illis cōtrarietas s; lineā rectā. Solo Isti motus nō intelligunt perariari nisi s; dyametru rectā a puncto orientis p̄trahibilem in punctū occidentis. Et ideo q̄so plus declināt motus qui sunt inter opposita ad dyametri rectis eundem tanto plus opponūtur.

Querit Utrū contrarietas possit esse in motu circulari s; in duos semicirculos. Solo p̄hs q nō et hoc ostendit p̄hs in textu p̄fās et distantia que ē in tali semicirculo nō est a semicirculo sed a diametro. Etia qz ille motus ad inuicē posset cōtinuari. sed motus perarij nō p̄t ad inuicem continuari.

Ar Circulariones perarie p̄t bene p̄tinuari. pbat p̄ sile de vento turbinis qui ab oppositis ventis agitur perficit circularē et enephic rotationem. Solo illa rotatio turbine nō fit in eodem mobili. Vel dicendū q illa vertigo motuū recte reflexorū nō est p̄prie naturalis s; violenta est impossibilis in corpore celesti.

Querit Utrū si tres motus circularis essent sibi cōtrarie s; motus circulares s; se totos essent perarij. Solo p̄hs q non qz nō sequitur ad cōtrarietatem partū perarietas totius. Et ideo quod iam ostendit p̄hs de perarietate partū motus circularis ex abundantia psequutus est ut totaliter a motu circulari cōtrarietatem excluderet.

Querit Quot rōnib; pbat p̄ q totū motu circulari non potest esse alius circularis cōtrarius. Solo duab; rōnibus. Prima est. Illi motus nō sunt cōtrarij qui sūt ab eodem in idem. sed sic ē de morib; circularib; g. Maiorē pbat qz motus cōtrarij sunt de contrario in contrarium.

Ar Contrarietas in motu circulari nō debet attendi penes terminos s; rō illa p̄supponit falsum. Aliis pbat qz motus rectus et motus circularis sūt diuersi motus specie. g. diuersimode ē sumēda p̄rietas in ipsis

Primi libri de celo et mundo.

Si ergo prius in motu recto sumat ex terminis oportet i circulari ex alio sumere. Solo licet motus rectus et circularis sint diuersi fm speciem tamen hoc hnt comune q termini in vtroq; motu hnt rōnez forme q̄uis diuer simode. qz in motu circulari idem terminus ē pncipiū mediū et finis. In motu aut recto sūt duo termini vnus illoz hz rōne forme videlz terminus ad quē.

Queritur Que ē secūda rō p̄bens toti circulari nihil cōtraria
ri. Solo hec. Si ponerent due circularōnes p̄trarie tunc essent frustra sed hoc ē incōueniens et falsum. q̄ id ex quo sequitur. Ans. recedens pbat qz vel illa que mouent illis duab; circularōnib; cōt equas lis virtutis et sic quodlibet impediret aliud et essent ambo frustra. vlt vnus esset maioris virtutis q̄ aliud et tūc illud impediret aliud sic q nō moueretur et p̄ p̄ns ipm esset frustra cū ipius nullus esset motus sicut frustra ē calciamentū cui nō est calciatio. Cōsequentia pbat p̄hs q se3 nō possit ēē aliqd frustra quia deus et natura nihil faciunt frustra.

Ans Si rō illa concluderet sequeretur q etiam in motibus rectis nō esset contrarietas. Sequela pbat. quia contraria mouentia et mobilia recta etiam impediunt se. Solo alia ratō est in motibus rectis et circularibus. Primo quia duo corpa mouent contrarijs motibus rectis absq; hoc q se inuicem impediunt eo q non attrēdūt contrarietas in motibus rectis nisi fm extrema lineaz rectaz puta fm centrū mundi et differētiā eius a centro aut possunt infinite linee duci. Ita q mouetur vnū per vnam et aliud per aliam seorsum. sed in motu circulari eadem ratō contrarietas est in omnib; partibus circuli et ideo oportebit q per eadem loca circuli vtrūq; transeat. et sic oportet q motus circulares contrarij se impediant. Secundo est diuersitas in illis quia corpus quod mouetur motu recto sicut naturaliter est aptum corrumpi ita naturaliter est aptum impediri vnde si impediatur non est hoc frustra neq; incōueniens. Sed corpus circulariter motum est naturaliter incorruptibile vnde non est natū impediri vnde si naturaliter esset aliqd impeditiuū ipm esset frustra.

Secundus tractatus

de finitate vniuersi.

Sed quoniam manifestū de his et de reliq; intendendū est

Queritur Quare determinat philosophus in hoc libro de infinitis
to. Solutio philosophi q necessariū est videre vtz sit aliquod corpus infinitum sicut plurimi antiqui dixerunt aut hoc sit im possibile pbat. Illud ē determinādū qd multū facit discedere ab inq̄sitōe veritatis s3 dicere ēē aliqd corp⁹ infinitū aut nō facit multū discedere a cōgnitōe veritatis. Secūda rō ē. Illud ē determinādū p̄p qd orre sunt cōtradictiones inter eos qui de natura locuti sunt sed infinitū est h̄mōi. q̄ rē. 2. Inoz parz quia illi qui posuerunt vnum principium materiale polues

Reparationes

runt alia fieri quasi per separationem ab illo principio et propter infinitatem illius dicebant generationes et corruptiones rerum infinitas et perpetuas non propter reciprocationem.

Queritur Quare ex positione infiniti tot surgunt errores. **Solutio** philosophi. Ratio est quia qui modicum transgreditur circa principium a veritate procedens in ulterius sit decies milleies longius a veritate quam omnia sequentia dependent ex principijs ut si quis dicat aliquam magnitudinem minimum destruere maximum principium mathematicorum. Et autem huiusmodi licet principium sit modicum in quantitate est tamen magnus in virtute. Ideo parvus error in principio maximus erit in fine. Infinitum autem habet principium virtutem ergo etc.

Ad Aristotelem determinavit de infinito in tercio physicorum. Et hic superflue determinat de eo. Solutio differenter determinat philosophus de infinito hic et ibi. hic enim determinat de ipso finem quod specialiter repugnat mundo et partibus eius. Sed ibi determinat de ipso finem quod repugnat nature in communi. Contra hic multa determinat que conveniunt infinito finem eius communem rationem. Solutio hoc facit propter utilitatem et perfectiorem doctrinam.

Queritur Utrum sit aliquod corpus infinitum. **Solutio** non probatur quia si esset aliquod corpus infinitum hoc esset simplex aut compositum ergo si simplicia sunt finita composita sunt finita. probatur quia corpus compositum ex partibus finitis multitudine et magnitudine necessitario est finitum multitudine aut magnitudine. probatur quia tantum est compositum quanta sunt illa ex quibus componitur. Quod autem simplicia sunt finita multitudine probatur est prius. Ideo restat videre an sit aliquod corpus infinitum magnitudine.

Queritur Quomodo probat philosophus quod nullum corpus circulariter motum potest esse infinitum. **Solutio** sex rationibus. Prima si celum aut corpus circulariter esset infinitum sequeretur quod ipsum non posset moveri sed hoc est falsum ergo non potest esse infinitum. sequens probatur quia si tale corpus moveretur ipsum pertransiret infinitam distantiam duarum linearum pertractarum a centro illius corporis ad circumferentiam eius hoc autem non potest esse primo ex hoc quod illa que sequuntur latitudine infinita non tanguntur extrinsecus aliqua circumferentia quia corpus infinitum non habet circumferentiam finientem probatur per similem numero qui dicitur infinitus quia eo non potest maior inveniri in multitudine. Tunc secundo quia circumferentia est infinita et infinita non contingit pertransire. Quod autem falsum sit tale corpus circulariter non moveri patet ad sensum quia videmus ipsum circumvolvi. Secunda ratio est quia si corpus circulariter motum esset infinitum tunc sequeretur quod infinitum pertransiretur in tempore finito sed hoc est impossibile. Sequens probatur philosophus per has faciens demonstrationem. Tercia ratio format supponendo quod si una magnitudo supra aliam moveatur ille due magnitudines eque cito semicem absolvent siue ambe moveantur siue ambe quiescant ex quo sequitur quod si linea finita pertransiret infinitam in eodem tempore pertransiretur ab

Primi libri de celo et mūdo

ea. Et hoc format rō. Celū tempore finito pertransit circulū descriptū cir-
ca centrū. ḡ celū in eodem tpe pertransibit ab illo circulo. ergo celū non est in-
finitū. Quarta rō. Nullū figuratū est infinitū. sed corpus circū laie est figu-
ratū. ḡ non est infinitū. Maior patet qz figura est que termino vel terminis
nis claudit. et minor nota est. qz circulus est figura. Quinta rō. qd posito
centro corporis circularis ad intra ad qd terminat necesse est ponere circūse-
rentiā eius ad qd terminet ad extra. et hoc declarat p̄ fras demonstratōe
mathematica. Sexta rō. tempus in quo mouet celū est finitū. ḡ et celus. p-
bat p̄nam. qz magnitudo et temp⁹ similiter condundūtur.

Ad Celum est infinitū. ḡ. Ans pbat. qz p̄mū mouens est infinitū
ergo et p̄mū mobile. p̄na pbat. qz mouētis et mobilis debet esse
pportio. Solo p̄mū mouens nō mouet p̄mū mobile infinite et secūds
dum vltimū sue potentie ip̄e em mouet per intellectū et voluntatem non
naturaliter. Non oportet etiā pportōnem equalitatis esse inter mouens et
mobile sed inequalitatis.

Ad Possibile est lineā circūgiratiuā esse infinitā. ḡ possibile est aliquod
corpus esse infinitū. Ans pbat. qz possibile est qz lineā circūgirati-
ua circūdet lineā rectā fm omēs partes pportionabiles. sed ille sunt infini-
te. Solo. actus circūgiratōnis nō potest p̄ibi pportionabilib⁹ attribui
quia ille sunt solum potentiales.

Capitulum secundū.

Querit̄ De quo tractat in secūdo capitulo. Solo. In hoc
pbat qz nullū corpus simplex motū motu recto possit eē
infinitū. Et hoc facit p̄mo ex pte loci. scdo ex pte grauitatis et leuitatis ex
pte loci. p̄mo pbat extrema non esse finita secūdo media.

Querit̄ Qualiter pbat p̄hs ex parte loci extrema elementa non
esse infinita. Solutio tali rōne. Illa sunt finita quoz
loca sunt finita. sed loca mobiliū motu recto sunt finita. ḡ et ip̄a mobilia
sunt finita. Quozē pbat. qz locus deorsū est finitus eo qz qñ aliqd mouet
deorsum ad mediū amplius nō mouebit. si aut locus deorsum est finitus
tunc locus sursum erit finitus. pbat qz si vnū cōtrariōz erit finitū et deder
minatū et reliquū erit finitū et determinatū. qz ergo corpa cōtenta in illis lo-
cis erunt finita eo qz cōmensurant locis determinatis sequit̄ qz nullū ele-
mentū extremū est infinitum.

Ad Ignis potest esse infinitus. pbat. p̄ p̄mū secūdo de aia dicentē
est qz si apponerent igni cōbustibilia cresceret in infinitū et tamē ignis
est extremū elementū. Solutio si igni apponant cōbustibilia infinita ip̄e
posset augeri ex parte sue nature particulariter accepte ppter imperfectio-
nem formatū elementoz que magis sunt vie ad naturā perfectā qz sunt na-
ture pfecte tñ repugnat nature ignis accepte vt est natura cōmūnis in aq̄
tum est pars totius vniuersi qz ip̄a accret materia infinita ppter ordinem
totius vniuersi.

Querit̄ quō pbat. p. media elementa non esse infinita. Solutio

Reparationes

duabus rōnibz. Prima finitis extremis que sunt superius et inferius necesse est media esse finita qz nisi sic sequeretur qz motus intermedius esset infinitus qd est impossibile. si ergo media sunt determinata necesse ē corpora que accrescunt in illis medijs vel possibile est esse in illis finita esse. Secūda rō. Nihil in natura est frustra sed si motus elementorū esset infinitus esset frustra qz cū graue natū sit ferri ad mediū siue deorsum et leue a medio siue sursum non potest perungere sursum vel deorsum ppter distantiam mediam infinitam.

Querit Qualiter pbat pbs ex pre gravitatis et leuitatis nullū corpus motū motu recto esse infinitū. Solutio sic. qz vlt illud corpus haberet gravitatem finitā vel infinitam sed nullū horū potest dici. qz non potest esse aliquod corpus recte motū infinitū.

Querit Quomodo pbat qz si esset tale corpus infinitū nō haberet gravitatem finitā. Solutio sic. qz tunc sequeretur tria incōuenientia. Prīmū qz tunc corpus finiti et infiniti esset equalis gravitas. et hoc demonstrat Aresto. in textu p lras. Secūdū incōueniens. qd tunc sequeretur qz gravitas corporis finiti esset maior gravitate corporis infiniti pater qz gravitas corporis finiti est equalis gravitati corporis infiniti sicut patet in demonstratōne primi incōuenientis si ergo illud corpus finiti duplicet tunc etiam gravitas que crescit p m circūstāciā corporis esset in duplo maior gravitate corporis infiniti. Terciū incōueniens est qz inequalū corporum erit equalis gravitas. hoc autē est impossibile eo qz gravitas est forma crescens ad crecentiam corporis. Relinquit ergo impossibile qz corpus infinitū sit gravitas finita.

Querit Quot remouet pbus cauillationes contra dicta. Solutio duas. Prima est qz predicta incōuenientia sequerentur si gravitas corporis finiti et infiniti esset cōmensurata. Nunc autem gravitas corporis finiti aliquotiens sumpta non mensurat gravitatem corporis finiti sicut tria non mensurant octo Ad hanc respondet pbs qz illud nihil differt quo ad demonstratōnem quia omne finitū multiplicatum vlt reddit aliud finitū precise vel aliquid amplius. et sic eadem ratio est in cōmensuratis et hoc declarat in lris. Secūdo soluit ibi qz contingit accipere gravitates p m cōmensuratōnem. quia ex corporibus extractis ab infinitis possumus inuenire pportōnem inter gravitates siue receperimus demonstratōnem a magnitudinibus siue a corporibus siue a gravitatibus.

Querit Que est secunda obiectio Solutio hec qz demonstratio pbi non tenet nisi magnitudines sint omnecomere id ē similitū partium sicut si exemplariter diceretur corpus infinitū ex plumbo et ligno compositum tunc non sequitur qz grana partis minoris sit gravitas minor et maioris maior. quia parua pars plumbi est grauior magna parte ligni. Ad quod respondet pbus qz nihil differt eas esse omnecomeras quia semper possumus accipere pportionalitatem in gravitate.

Querit quorū premitte pbus suppositōnes ad pbandum qz im-

Primi libri de celo et mundo.

possibile est corpus infinitum habere gravitatem infinitam. Solutio. p. premittit tres suppositiones. Prima. si aliqua magnitudo note quantitatis et gravitatis moveatur in aliquo tempore note quantitatis tunc maior magnitudo que est maioris gravitatis movebitur per idem spacium in minori tempore. probat quia quanto virtus motiva est fortior tanto motus est velocior. Secunda suppositio. si maior gravitas movet in minori tempore tunc eadem est analogia seu proportio gravitatum et temporum ergo si tanta gravitas movet in tanto tempore tunc dupla gravitas movebitur per idem spacium in medietate temporis. probat. quia quum crescit virtus motiva tantum diminuitur de tempore dummodo sit eadem figura et spissitudo medij et sunt in omnibus alijs equalia. Tercia suppositio. cum omne finitum ad omne finitum aliquam habet proportionem sequitur quod omnis gravitas finita comparata ad omnem gravitatem finitam moveatur per spacium finitum in finito tempore.

Queritur Qualiter probat philosophus ex his suppositionibus quod impossibile sit gravitatem aliquam esse infinitam. Solutio sic. quia tunc tale corpus moveretur et non moveretur quod implicat contradictionem. Primum patet quia si aliqua gravitas moveatur in aliquo tempore tunc maior gravitas movebitur in minori tempore et infinita adhuc in minori. Quod autem non moveretur. probat quia non movebitur in tempore. quia omnis temporis finiti ad aliud tempus finitum est aliqua proportio. sed infiniti ad finitum nulla est proportio. ergo gravitatis infinite ad finitum non est proportio. ergo necesse est proportio inter tempus in quo moveatur habens gravitatem finitam et per primum non moveatur in tempore.

Contra. Gravitas finita movet in minimo tempore quod non est alijs temporibus proportionabile sicut et gravitas infinita non est proportionabilis alijs gravitatibus finitis. Solutio philosophi quod si esset aliquod tale tempus minimum quod non esset alijs proportionabile adhuc possibile esset accipere gravitatem finitam que moveretur in eodem tempore et sic finitum et infinitum moverentur in equali tempore quod est inconueniens.

Queritur Qualiter probat hoc philosophus quod finitum et infinitum moverentur in equali tempore. Solutio sic. quia cuiuslibet temporis finiti ad aliud tempus est aliqua proportio si ergo sit aliquod tempus in triplo maius tempus minimum et aliquod corpus moveatur in illo tempore corpus quod excedit illud in triplo movebitur in minimo tempore. et sic aucta gravitate finita per finita addita movebitur in eodem tempore cum gravitate infinita et hoc est impossibile. Et propter eandem rationem impossibile est aliquam esse levitatem infinitam.

Capitulum tertium.

Queritur De his determinat philosophus in tercio capitulo Solutio declarat nullum corpus compositum esse infinitum.

Reparationes

Querit Utrum sit impossibile aliquod corpus sensibile esse infinitum. Solutio sic pbat pbs quia omne corpus aut est finitum sicut actum aut infinitum. infinitum autem est anominotum id est dissimilum unum partium per totum in forma figura et specie. autem est omninomum id est similium partium. sed nullum horum potest dici. ergo non est aliquod corpus sensibile infinitum.

Querit Quod pbat pbs quod nullum corpus dissimilum partium potest esse infinitum. Solutio primo pbat hoc ex multitudine partium finem speciem dicens quod illud corpus vel esset compositum ex finitis partibus dissimilibus vel infinitis. Non primum quod iuxta hypotheses priores ex finitis non resultat infinitum. Non secundum quod corpora mundum integritate sunt finita. pbat quia sunt solum tres motus simplices. sed quilibet motus simplex est aliquid cuius corporis simplicis. ergo non potest componi ex infinitis.

Querit Quod pbat pbs quod non potest dici quod partes talis corporis sint finitae sicut numerum. sed infinitae sicut magnitudinem. Solutio quod tunc sequerentur duo impossibilia. Primum quod magnitudine existente infinita necesse est locum esse infinitum. quod locus et locatum commensuratur. Secundum si locus est infinitus necesse est motum in locum esse infinitum. sed hoc est impossibile. pbat quod impossibile est fieri quod impossibile est factum esse. sicut pbat in motu alterationis qui est ad tale id est ad qualitatem et in motu augmentationis qui est ad totum et in motu locali qui est ad ubi. pbat pbs exemplariter. quia si ponamus impossibile esse quod corpus sit album vel cubi tale sicut mensuram tunc nec in egipto nec in alio quouis loco unquam quiesceret ad aliquod eorum que dicunt sibi impossibilia sunt inesse. Et ergo a simili impossibile est ut eat ad locum quem impossibile est ipsum consequi et ad quem impossibile est ipsum pervenire et talis est locus qui distat in infinitum.

Querit Que est ratio illius autoritatis philosophi quod impossibile est fieri quod impossibile est factum esse. Solutio hec. quia fieri ordinatur ad factum esse et moveri ad motum esse. sed prius dictum est quod deus et natura nihil faciunt frustra.

Ad Motus celi movetur et nunquam est motus. pbat quod quod est motum est in quiete. sed celum nunquam est in quiete. ergo ibi est moveri absque motum esse. Solutio. non omne fieri ordinatur ad factum esse. Unum fieri est triplex quod dam est quod non ordinatur ad factum esse sicut motus celi qui est vita illorum inferiorum non autem quies. Secundum est fieri quod ordinatur ad factum esse imperfectum sicut dies et ager. Tercium est fieri quod ordinatur ad factum esse perfectum sicut moveri gravium et levis.

Querit Quod pbat quod non potest componi ex partibus infinitis divinis sicut dixit democritus et anaxagoras. Solutio dicit quod ille infinite partes ignis moverentur ad unum locum et sic continuarent in illo uno loco continuum autem compositum ex infinitis est infinitum quod est inconveniens supra improbatum.

Querit Quod pbat pbs quod nullum corpus omninomum id est similium partium sit infinitum. Solutio duobus rationibus. Prima

Primi de celo et mūdo

est. qz tale corpus haberet aliquem motum. eo q omne corpus hz aliquem motu. sed hoc esset impossibile. ergo nō est possibile tale corpus esse. ¶ **¶** **S**imo rem pbat. qz vel ille motus esset a medio vel ad mediū vel circa mediū. ¶ **¶** **A**d a medio vel ad mediū. qz sic haberet leuitatē vel grauitatē infinitā. qd ē impossibile. vr pūs ostensum ē. ¶ **¶** **A**d circa mediū. qz sic esset corpus circula re. sed pūs pbatum est impossibile esse corpus circulare infinitū. ¶ **¶** **S**ecun da ratio. vel illud corpus moueret naturaliter. vel violente. non violente. qz tūc haberet aliū motū naturālē violento oppositū. ¶ **¶** **E**nā nō naturālē. quia tūc haberet locū sibi naturālē ad quē moueret. sed hoc est impossibile. cum in finitū oīa loca fm sua vltima excedat.

Querit Qualiter probat p[ro]p[ri]us q[uod] nullu[m] corpus sit infinitu[m]
ex parte actiōis & passiōis. Solutio. sic. q[uia] omne corpus
est actiuu[m] vel passiuu[m]. vel habet se viroq[ue] modo. sed corpus infinitu[m] non pos-
test esse actiuu[m] vel passiuu[m]. ergo non potest esse aliquod corpus infinitu[m].
Minorem probat. quia vel esse actiuu[m] vel passiuu[m] in corpore finitu[m]
vel infinitu[m]. sed nullu[m] hor[um] est possibile. ergo tale corpus esse nō est possibile

Queris Quomodo probat phus q impossibile sit corpus infi
nitum pati a corpore finito. **Solo.** phus supponit duo
p^{mo} supponit q quecuq corpora sunt equalia in magnitudine mouent^r mo
tu equali in eodem tempore. Secundo supponit qd ex p^o dicto seq^r q corpus
minors magnitudinis mouetur in eodem tempore minus q corpus ma
iours magnitudinis. Et hoc arguit sic. Si infinitum moueret vel pateret^r
a finito tunc motus ille vel quecuq actio vel alteratio fieret in non tempore
vel in eodem tempore finitum moueret finitura z infinitum. quoru vtrcuq
est impossibile. cum oporteat motum esse in tempore. et finiti ad infinitum
nulla est proportio. **Hanc** consequentiam probat phus in textu demōstra
tione mathematica in literis

Queritur si quod probat philosophus quod infinitum non potest agere in finitum seu quod non patitur finitum ab infinito. Solum sic quod tunc sequeretur quod in eodem tempore mobile finitum pateretur seu moueretur a mouente finito et infinito. Probat sequelam quod ponatur unus mouens infinitum quod moueat aliquod mobile finitum in aliquo tempore finito. et sumatur tunc mouens aliquod minus quod moueat minus mobile in equali tempore tunc arguitur sic. Sicut se habet maius mouens ad maius mobile ita se habet minus mouens ad minus mobile. Figuratur a transumpta per portionem sicut se habet maius mouens ad minus mobile ita se habet minus mouens ad maius mobile. sed maius mouens mouet maius mobile in aliquo tempore ergo in eodem tempore minus mouens mouebit maius mobile. Et sic mouens finitum et mouens infinitum mouent idem mobile in equali tempore.

Querit Quomodo p. b. p. h. u. s. q. i. n. f. i. n. i. t. u. z. n. o. p. o. t. e. s. t. p. a. r. t. i. a. b. i. n. f. i. n. i. t. o. S. o. l. o. s. i. c. v. e. l. h. o. c. f. i. e. r. e. t. i. n. t. e. m. p. o. r. e. f. i. n. i. t. o. v. e. l. i. n. f. i. n. i. t. o. s. e. d. n. u. l. l. u. m. i. l. l. o. r. u. m. e. s. t. p. o. s. s. i. b. i. l. e. e. r. g. o. N. o. i. n. t. e. m. p. o. r. e. i. n. f. i. n. i. t. o. q. u. i. a. s. i. c. u. e. h. u. s. d. i. c. t. u. m. e. s. t. i. m. p. o. s. s. i. b. i. l. e. e. s. t. f. i. e. r. i. q. u. o. d. i. m. p. o. s. s. i. b. i. l. e. e. s. t. f. a. c. t. u. m. e. s. s. e. n. e. c. e. s. s. e.

Reparationes

am in tempore infinito. qz agens z patiens proportionabiliter se habent penes finitum et infinitum. Et ostendit phus in textu per litteras. qz si infinitum patetetur ab infinito qz tunc mouens infinitum moueret mobile finitum z infinitum in equali tempore qd est impossibile

Querit Quot rationibus logice probatur phus nullum esse corpus sensibile infinitum. Solo duabus rationibus. Prima est. qz vel illud corpus esset circulare vel rectum. sed nullum horum potest dici. Non primum qz omne corpus circulare mouetur circa medium. ergo nullum tale potest esse infinitum. Consequentia probatur. qz infinitum non est medium. Non secundum. quia omne mobile motu recto est mobile naturaliter ad unum locum z ad alium violento. et qz locus equalis est suo locato sequitur qz eius sint duo loca infinita quod est impossibile. ¶ Secunda ratio qz vel illud corpus infinitum esset mobile a se vel ab alio. non a se. quia tunc esset animal. sed impossibile est infinitum esse animal. Nec ab alio. qz tunc illud aliud esset infinitum. z sic essent duo infinita mouens z motus. quod est impossibile

Querit Quomodo philosophus reprobat opinionem democriti. scilicet qz corpora sint posita ex infinitis corporibus eiusdem rationis distantibus ab invicem per vacuitates. Solo sic. Primo qz tunc omnium illorum corporum infinitum esset motus. Probat. qz ubi fertur tota terra z vnus bolus. z ubi totus ignis z vna scintilla fertur. ¶ Secundo si illa corpora essent eiusdem rationis tunc quodlibet aut esset grave vel leue. ¶ Tercio. quia quodlibet mouetur deorsum et nullum sursum aut econtra. et quia nullus erit locus illis. etiam nullus erit eorum motus etc.

Tercius tractatus.

Querit Qualiter philosophus probat vnum esse mundum. Solo. primo permittit quatuor suppositiones. Prima est qz omnia corpora mouentur vel quiescunt. ¶ Secunda est. ea que mouentur vel quiescunt faciunt hoc violente vel naturaliter. ¶ Tercia ad quicumque locum corpus mouetur naturaliter. in eodem loco quiescit naturaliter. et similiter de motu z quiete violentis. Quarta suppositio est. quicumque motus est alicui corpori violentus oppositus illi puenit sibi secundum naturam

Querit Quomodo ex his probatur philosophus non esse plures mundos. Solo sic. si essent plures mundi sequeretur qz vnum z idem moueretur simul z semel naturaliter z violente. quod est impossibile. Sequela probatur. quia si plures essent mundi tunc terra vnus moueretur naturaliter ad terram alterius mundi. et quia moueretur a medio istius mundi. ideo ex hac parte motus ille esset violentus. et per consequens eodem motu moueretur naturaliter z violente.

Querit Verum si essent plures mundi necessario essent constituti ex corporibus eiusdem speciei. Solo philosophus sic. Probat. quia nisi sic illi mundi solo nomine puenirent z equiuoce. Secundo probatur. quia corpora alterius mundi mouerentur motibus eiusdem rationis cum in quibus corpora

Primi de celo et mūdo

istius mūdi. eo q̄ nō p̄t esse plures motus sim plices q̄ tres

Querit̃ Quomodo p̄hus ex ista suppositione pbat nō esse plures mūdos Solo sic. q̄ si essent plures sequeretur q̄ terra huius mūdi moueretur ad terram alterius mūdi. q̄ terra huius mūdi esset vnus sp̄s cum terra alterius mūdi

Ar̃ Aristoteles nō videtur pbare. q̄ nimia distantia videtur impedire ne terra vnus mūdi moueatur ad terram alterius Solo p̄hi. motus non potest remoueri a mobili propter distantiam. quia cōuenit sibi a p̄ncipio intrinseco. distantia em̄ non variat motum nisi penes velocitatem et tarditatem

Querit̃ Utrū omnia corpora naturalia eiusdem speciei moueantur ad eundem locum numero Solo p̄hi in textu q̄ sic probat. quia idēitas locorum non debet eis fm̄ q̄ singularia. sed fm̄ q̄ sunt indifferentia fm̄ speciem

Ar̃ Illa suppositio Aristoteles videtur esse falsa. Probatur. quia locus est p̄ditio indiuiduans. ergo debet corpori inq̄tum singulare. et non debet sibi ex parte sp̄s. Solo. locus p̄pius est conditio indiuiduans. sed non locus cōmunis. de quo intelligitur dictum p̄hi. Vel dicendū q̄ corporum vnus sp̄s est vnus locus numero. ad est eadem virtus locatiua coaptata illi loco. sic in loco sursum est eadem virtus locatiua omnium corporum leuium et grauium similiter deorsum

Querit̃ Quō p̄hs ex hac suppositione pbat nō esse plures mūdos Solo sic. q̄ oīa corpora grauia mouentur ad eundem locum. eo q̄ sunt eiusdem sp̄s. ergo est tū vnū medium mūdi. et per consequens non sunt plures mūdi.

Nota

Secūdum capitulum

Querit̃ De quo tractat p̄hus in hoc capitulo secūdo. Solo ostendit q̄ oīa corpora mouentur ad determinata loca. et hoc ideo facit. q̄ p̄us hoc supposuit sc̄z q̄ motus corporum aliquid mūdi sit ad determinata loca. ut motus terre ad mediū. et ignis ad extremū

Querit̃ Quō pbat p̄hs q̄ oīa corpora naturalia mouentur ad loca determinata Solo sic. q̄ omne q̄ mouetur mouetur ex quo dā in quoddā. q̄ oīa corpora naturalia mouentur ad loca determinata. Ans. p̄bat. q̄ oīs motus est de p̄tario in p̄tariū. q̄ a determinato in determinatū et p̄ p̄ns oīa corpora naturalia mouentur ad determinata loca.

Ar̃ Motus circularis nō est de p̄tario in p̄tariū. ergo male dicit q̄ oīs motus sit de p̄tario in p̄tariū. Solo. sic et nō habet p̄tariū p̄rie et simplr. tñ in eo regitur quedā oppositio fm̄ terminos diametri. et sic fm̄ p̄es p̄t habere p̄tariū. Scdā rō p̄bans oīa corpora moueri ad determinatū locū est. q̄ nisi sic ipsa mouerentur in infinitū. sed hoc est falsum. q̄ sic eorum velocitas esset infinita. et p̄ p̄sequens eorum grauitas et leuitas. quod in p̄o tractatu improbatum est

Reparationes

Querit Quomodo probat philosophus quod elementa naturaliter moventur ad sua loca et non violente. *Solo.* tribus rationibus. Prima est. quia si mouerentur violente tunc maior ignis moueretur tardius sursum et tardius moueretur deorsum maior terra cuius tamen contrarium videmus. *Secunda* ratio est. si corpora naturalia vi et expulsioue mouerentur ad sua loca. tunc sequeretur quod non velocius moueretur in fine quam in principio. Probat consequentiam. quia omnia violenter mora quanto plus distat a mouente tanto tardius moventur. *Tercia* ratio est. quia tunc sequeretur quod terra non moueretur violenter sursum. sed hoc est falsum. Probat se quelam sic. quia mobilia non moventur violenter ad illum locum a quo loco moventur violenter

Querit Quomodo probat philosophus mundum esse unum ex parte corporum celestium. *Solo* sic. quia dicitur quod motus circularis est unus et non habet principium et finem. ex quo sequitur quod celum est unus et mundus unus. Antecedens dicit philosophus esse notum ex dictis in prima philosophia scilicet undecimo metaphysice. et octauo physicorum

Nota. **Querit** Quomodo ex perpetuitate motus celi sequitur celum esse unum et mundum similiter. *Solo.* per mentationis. quod motus ille est immaterialis. et sic non potest multiplicari numeraliter

Querit Quomodo probat mundum esse unum ex parte mobilium et locorum. *Solo* sic. quia sunt tria corpora ex quibus mundus componitur. et ita oportet etiam esse eorum tria loca. unus est locus descendens deorsum. et ille est locus corporis quod quiescit in medio. et illud est corpus graue. Secundus autem est ultimus locus qui longissime distat ab ipso. et ille est locus eius quod mouetur circulariter. et neque est graue neque leue. Et locus tertius est medius illorum duorum locorum. et illud est corpus quod est inter duo locorum. et illud est leue. quod necessario locatur inter circumferentiam et centrum. quia ergo unus est locus ad quem moventur omnia grauiora in quocumque mundo. et unus locus ad quem omnia leuia. et unus locus in quo mouetur ante celum in quocumque mundo. ergo est tamen unus mundus

Respondet Sunt quinque corpora simplicia. ergo male dicitur esse tamen tria. *Ans.* pars ex dictis in primo tractatu huius primi *Solo.* sunt tria in genere et quinque in specie. tria quidem scilicet graue in genere. leue in genere. et neutrum quod est corpus celeste

Respondet Celum non est in loco ut dicitur esse sepe in libris physicorum quarto et sexto. ergo non sunt tria loca. *Solo* aliter. hoc dicitur propter eos qui dicunt plures esse mundos. qui dicunt extra celum esse locum. et sic quo ad eos celum est in loco. quare oportet concedere quod loca mobilium sunt tria secundum genus diuersi diuersa sicut et mobilia.

Capitulum Quartum

Primi de celo et mundo

Querit De quo tractat p^hs in hoc quarto capitulo. **Solo** postquā in priorib^{us} capitulis huius tercij tractatus ostendit q^d non sunt plures mundi. Consequenter ostendit hic q^d impossibile est esse plures mundos.

Querit Q^{uo} pbat p^hs q^d non possunt esse plures mūdi. **Solo** latio. p^{er} hoc q^d destruit quandā opinionē antiquorū dicens tū impossibile esse tū vñ mūdum.

Querit Quomodo probabant antiqui impossibile esse tū vñ mūdum. **Solo** sic. quia ipsi supponūt q^d in omib^{us} que habent formā in materia siue sint a natura siue ab arte. aliud est considerare illam formam s^{ecundum} se. et aliud considerare ipsam vt mixtam cū materia. Et hoc probant de circulo. quia aliud est cōsiderare circulum s^{ecundum} se. et aliud est cōsiderare circulū enēū vel aureū. q^{uia} eneus et aureum non sunt de de finitione circuli. Secūdo dixerunt celum habere formam in materia. Probabant. quia omne sensibile est in materia. celum est sensibile. ergo &c. Ex istis inferūt q^d alterum est hoc celum et celum simpliciter. quia celum simpliciter est vt forma. sed hoc celum est vt mixtum materie. Ex hoc sic arguunt. In omnib^{us} in quib^{us} est forma p^{ro} modum speciei sub ea p^{ro}tingit esse plura in diuidua. sed sic est de celo. ergo &c.

Querit Quomodo Aristoteles soluit hoc dictū antiquorum. **Solo**. dicit q^d bene dictum est q^d aliud est considerare formam s^{ecundum} se. et aliud s^{ecundum} q^{uod} est in materia. Sed quādo dicunt q^d illud est multiplicabile quod habet formam in materia. Dicit ad hoc p^hs q^d verus est quādo forma non occupat suā materiā totam. sed forma celi. i. vniuersa pstat ex sua materia tota.

Querit Quomodo declarat p^hs mūdum cōstitutum esse ex sua materia tota. **Solo**. duobus exemplis. Prīmū est si dicamus formam sūmi esse scurritatem et dicimus materiam eius esse nasum vel carnem et fiat vnus nasus constitutus ex omni carne si ille nasus sit incorruptibilis. et sit sūmus. tunc non poterit esse aliud sūmum. ¶ Secūdū exemplum. si esset vnus homo incorruptibilis compositus ex omni materia que potest suscipere formam humanam. tunc non potest fieri aliū homo. Similiter est de mūdo. quia est cōstitutus ex omni materia potente suscipere formam mundi et est incorruptibilis. ergo non potest esse aliū mūdus ab hoc mūdo.

Ad Forma celi est perfectiua sue materie s^{ecundum} se et virtutem. ergo sic ut celum non est cōmunicabile ex parte materie ita nec ex parte forme. **Solo**. forma mūdi ab alio habet sue virtutis cōmunicabilitatem et sue materie adequationem. quia primum sibi puenit vt est actus fluens ab vniuersali agente. Secūdum habet vt per virtutem particularis agentis siue cause componentis proportionatur materie seu potentie sibi coelementi. talimodo non est inconueniens q^d idem inesse fluentis p^{ri}ncipij excedat seipsum captum in esse ingredientis p^{ri}ncipij

Reparationes

Queritur Quot modis capitur celum. Solo pbi. capitur tripli-
 ter. Primo capitur pro vltima sphaera que omnia conti-
 net. Secundo capitur pro omnibus sphaeris et corporibus celestibus simul aggre-
 gatis. Tercio pro omnibus corporibus simplicibus preteritis sub suprema sphaera
 et sic capitur pro toto vniuerso.

Queritur Quare celum dicitur de his tribus. Solo. quia
 vt dicit Rabanus. celum est corpus circulariter
 motum et aliorum preteritum. et qz his tribus puenit primere alia et ambire ea
 adeo recte nominantur cell.

Queritur Quare Aristoteles in proposito probat extra ce-
 lum nullum esse corpus. Solo. per hoc pbs. p
 bat mundum esse vnum. quia si extra istum mundum nullus est corpus nec natu-
 rale nec sensibile sequitur qz celum est ppositum ex omni corpore naturali et sensibili.
 et sic est ppositum ex sua tota materia. et p sequeus oportet esse vnum.

Queritur Qualiter probat pbs. qz extra celum nullum est corp?
 Solo sic. quia si extra celum esset aliquod corpus. vt
 esset simplex vel compositum. Si simplex vel moueretur a medio. vel ad me-
 dium. vel circa medium. sed nullum tale est extra celum. Quia autem non cor-
 pus circulariter motum probat. quia si sic illud corpus esset locus celi. et sic ce-
 lum moueretur naturaliter ad illud corpus extra continens ipsum. et sic ce-
 lum mutaret locum suum sicut se totum quod est inconueniens. Quia autem cor-
 pus simplex motum motu recto non sic extra celum probat. quia nec est ibi
 sicut naturam nec preter naturam. Non primum. quia quodlibet tale habet ali-
 um locum naturalem. sed vnus corporis simplicis non sunt duo loca natu-
 ralia. Non secundum. quia tunc ille locus esset alij corpori naturalis. eo qz lo-
 cus alicuius preter naturam est alterius sicut naturam. Quia autem non sic ex-
 tra celum corpus mixtum probat. qz extra celum non est corpus simplex.
 ergo nec mixtum. Consequentia nota est. Ans. probatum est.

Queritur Extra celum potest esse corpus. ergo extra celum est corpus. Et
 sequentia probatur. quia in perpetuis esse et posse non distant. An-
 tecedens probatur. quia possumus imaginari distantiam perpetuam extra
 celum que est susceptiva alicuius corporis. imaginatio autem informatur
 a possibilitate rei imaginabilis. Solo. tertio philosophorum dicitur qz non est
 omni imaginationi credendum. sic etiam hinc imaginationi non est creden-
 dum. eo qz mutatur figmento imaginantis et non veritati rei imaginabilis

Queritur Utrum extra celum sit aptum natum esse corpus. So-
 lutio non. Et hoc probat pbs. quia extra celum non est
 corpus. ergo extra celum non est aptum natum esse corpus. Antecedens pa-
 tet. quia nec graue nec leue. vt probatum est. Consequentiam probat. qz in
 perpetuis esse et posse non distant.

Queritur Utrum extra celum sit locus. Solo. non. Ratio est
 quia extra celum non est corpus. ergo nec locus. Probat
 psequentiam. quia in omni loco natum est esse corpus.

in q. 1. s. 2. p.
 ymaginatio rei
 est naturae vni

Primi de celo et mūdo

Ar. Extra nominat locum. sed dicimus extra celum et intra celum. *ex* go videt q̄ extra celū sit locus. Solo. extra celum debet exponi nō positive sed p̄uatiue inq̄ritum valet tñ sicut nō intra

Querit. Utrum extra celū sit vacuū. Solo. nō. Probat p̄b̄ q̄ extra celum non est locus. ergo nec vacuū. Consequē tñ p̄bat. quia vacuū est locus in quo non est. sed possibile est. esse corp⁹. sed extra celū nō est locus

Ar. Extra celum est vacuū. Probat. quia extra celum nihil est. sed vacuū est nihil. cum sit non ens. vt dicitur quarto physicoz. So lutio. vacuū nō est pura p̄uatio sicut nihil est. sed est p̄uatio fundata in habi tu. Tñ vacuū est locus nō repletus corpore aptus tñ. *replet*

Querit. Utrum extra celum sit tempus. Solo. nō. hoc p̄bat. q̄ extra celum non est corpus. ergo nec motus. et per conse quens nec etiam tempus

Ar. Extra celum est substantia intellectualis et sempiterna. sempiter num aut est durans s̄m omne tempus. quia semper est totum in tempore. sicut vbq̄ est totum in loco. Solo. semper aliquādo accipit pro vniuersalitate tēporis. aliquādo pro pleno actu cui vel eternitatis. quō acci pitur in proposito. Unde p̄ q̄ motus celi et intelligentie sunt equiuoce sem piterne. Nā motus celi sic d̄r quasi om̄i tpe durans. sed intelligentie sic dicitur quasi plenā habentes eternitatem.

Querit. Quid est extra celum si nō est ibi corpus. locus. vacuū nec tempus. Solo. p̄b̄. ibi sunt entia diuina et separa ta nec sunt in loco. nec nata sunt in tempore senescere. et sunt entia inalterabi lia et impassibilia optimā vitā ducentia. quā p̄ficiūt toto eterno.

Querit. Quomodo probat p̄b̄ extra celum esse entia sempi terna tē. Solo. ex triplici acceptione eterni. Primo mo do dicitur eternum finis continens tempus vniuersiusq̄ vite. extra quod nihil est. et hoc s̄m naturam vocatum est eternum. Secūdo modo dicitur eternum finis mensurans spacium durationis totius motus celi. Tercio modo dicitur eternum perfectio continens tempus et omnem durationem infinitam. et isto modo fiunt denominationes a semper esse et est immortalis. et competit ipsi deo a quo cōmunicatum est omnib⁹ esse et viuere. his q̄ dem clarius. scz que in se sunt p̄petue durationis. his vero obscurius. scilz q̄ non perpetuant in se. sed in specie sua.

Arguitur. Extra celum non sunt entia optimā vitā du centia. Probat. quia vel illa essent mouentia. vel non. sed nullum horum potest dici. Non primum. quia tunc sequeretur inconueniens. scz q̄ motor non esset cōiunctus mobili. vel q̄ vnum et idem mobile moueretur a diuersis motoribus. Non etiam potest dici secūdum quia tunc talia entia essent frustra. Solutio dicēdū s̄m peripateticos q̄

Reparationes

Intelligentie huiusmodi non mouent corpora immediate, sed mediantibus animalibus nobilibus, et sic finem se non habent immediatum ordinem ad corpora celestia. Secundum veritatem autem dicimus quod intelligentia ut intelligentia est non habet ordinem ad corpus, et pro tanto extra celum esse dicitur, vel quia non est sub potestate celi, et sic etiam animas nobiles dicimus esse extra celum, eo quod non sunt sub potestate celi.

Queritur Quomodo probatur philosophus ipsum diuinum esse intransmutabile. Solum duobus rationibus. Prima ratio est. Omne quod mouetur mouetur ab alio, et mouens nobilius est moto, sed non est aliquid melius primo a quo ipsum possit moueri, ergo etc. Secunda ratio est, hoc diuinum est primum summum et perfectissimum ens non habens indigentiam alicuius alterius, ergo ipsum est intransmutabile, ipsum in motu incessabilem circulari semper sine principio et fine.

Tractatus quartus

Queritur De quo tractatur philosophus in quarto tractatu. Solum de perpetuitate mundi, et habet tria capitula. In primo capitulo philosophus reprobat opiniones antiquorum. In secundo exponit multiplicitates seu multiplicem acceptionem quorundam terminorum, scilicet generis et ingeneris. In tercio ponit propriam opinionem.

Queritur Utrum conueniens sit narrare opiniones antiquorum. Prima est, quia contrarie opiniones videntur esse demonstrationes contra opinionem propriam. Secunda est, quia narratis opinionibus aliorum, discenda erunt audientibus magis credibilia. Tercia est, quia narratis opinionibus aliorum non videtur aliquis gratis condemnare opinionem alterius. Quarta, quia oportet inquisitores veritatis non esse inuicem, sed desint sufficienter iudicare de veritate, hoc autem fieri non potest nisi sciatur opiniones aduersariorum.

Queritur Quomodo locuti sunt antiqui de perpetuitate mundi. Solum philosophus. Omnes antiqui conueniunt in hoc quod dixerunt mundum esse genitum, sed differenter, nam quidam posuerunt mundum genitum, sed nunquam corrumpendum sicut plato. Alii dixerunt ipsum corruptibilem, sicut democritus qui posuit mundum generari ex concursu atomi et mali, semper mobilem. Alii dixerunt mundum vicissim generari et corrumpi infinites, ex hoc quod segregantur et congregantur elementa per licentiam et per amicitiam.

Queritur Quomodo reprobat philosophus opiniones Platonis ponentis mundum a parte ante factum et genitum, sed a parte post sempiternum et incorruptibilem. Solum duabus rationibus. Prima ratio est, illa sola videntur rationabiliter ponenda que videntur accidere

Primi libri de relo et mūdo

in omnibus aut multis sed perarū opinionis platonis videt accidere in oib
bus aut multis. ergo opinio eius non est ponenda. **Quorē** pbat qz oia
que generant vident etiam corrumpi. Secūda rō. quicqd est transmutabi
le potest aliter se habere nunc q̄ prius. sed celū non pōt se aliter habere nūc
et prius. ergo non est transmutabile z p̄ p̄is non est factū. **Quorē** probat
qz si esset transmutabile iam infinites esset transmutatum.

Ar Reprobatio Aresto. est insufficiens. pbat qz pcedit de genera
tione rei naturalis. sed si ponat mundus genitus nō sicut cerere
res naturales quasi accepisset esse post nō esse duratōne z tpe. sed q̄ acce
pit esse quēadmodū cōclusio ex pmissis z quēadmodū in mathematice
pncipiat sequi natura pncipiū. Solo phi. Ille modus generatōis
repugnat nature. Necesse est em̄ id quod generat sic se habere q̄ duratōe
non esse pcedat esse generatio em̄ tpalis est alteratōni p̄mixta z sic nō esse
in gemitō pcedit esse tempore.

Ar Omne creatum nō annihilabit. ḡ etiā non oīne genitū necessario
corrumpet qd̄ tū dictū est in p̄ma rōne. Solo. non est p̄ oia si
mle. Nam non oīne creatū habet p̄ oia intra se pncipiū sue corruptōnis si
cut oīne genitū. Inuenit em̄ aliquod creatū qd̄ nullū habet intra se pncipi
um sui non esse sicut manifestū est de corp̄ibz celestibus z de sp̄italibz sub
stantijs. quia non habent intra se p̄uatōnem neqz p̄varietatē nec capaces
sunt cōtrarietatis. Unde licet extra se habeat pncipiū sui nō esse qz scz ex ni
hilo sunt id est post nihil nō tamen intra se quia nihil non est de constitutio
ne h̄mōi creaturarum.

Querit Quō p̄hus reprobatur opinioē Empe Solo dicit q̄
dicere mundū vicissim generari z corrumpi eo mō quo
Empedo. est dicere mundū esse sempiternū s̄m subam transmutabilem ta
men s̄m formā qd̄ est falsum. qz generatio z corruptio sunt mutationes
s̄m subam modo in elementis nō p̄t fieri mutatio p̄ talem potentiam in a
liquo substantiali sed solū s̄m formā. Et est simile ac si quis putaret pue
rū q̄q̄s esse z q̄q̄s nō p̄pter hoc q̄ ex puero factus ē vir vel ex viro puer.

Ar Empe. videt tene dixisse. pbat qz pncipia mundi sunt quas
tuor elementa. sed illa transmutantur ad invicē ci regulariter in m̄
finitū. vt patebit secūdo de generatōne. Solo licet elementa que sunt
trāsmutabilia sint pncipia mundi tū nō corrūpūt s̄m se tota iō nō sequitur.

Querit Qualiter reprobatur tertiā opinionē. Solo. dicit q̄
dicere vñū mundū solum esse z corruptibilem sine reflex
tione z generatōne alterius falsum dicit. Rō est quia ante generatōnem
mundi p̄existebat quedam potentia sine qua impossibilis esset transmu
tatio. si ergo illa potentia transmutabilis est ante mundi p̄ductōnem et
transmutabilis erit post corruptōnem mundi ex hoc vt mundus ex eo fiat.
ergo illi qui dicunt mundos esse infinitos s̄m vicissitudine melius dicunt
sed vtrū hoc sit possibile vel non posterius patebit.

Capitulum secundū.

Reparationes

Querit Utrum scire quor modis dicat genitū z ingentū corruptibile z incorruptibile sit vtile ad hoc vt sciat mund⁹ esse genitus vel nō. Solo phi q sic pbat qz dēicqz vnt diuiso tanqz in diuiso z si sit ibi idēitas sermonis est tñ pfuso intellectus. Ideo dicendū est quoriens capit vñquodqz noim pdictoz.

Querit Quor modis dicat ingentū. Solo tripliciter. Primo qd nō accipit esse p generatōnem lz alios accipiat ēē post nō esse z hoc mō mor⁹. Incipit esse dī ingentus. Secūdo ingentū dī qd est possibile fieri z nō fieri sed nondū factū aut genitū est. Tercio dicat ingentū qd impossibile est aliter se habere siue impossibile determinet p factū le siue p cito siue p bene siue p impossibile dicat simpliciter.

Querit Quor modis dicat genitū. Solo tribz modis. Primo dicat genitū quicqd habet esse post nō esse siue hoc fiat per generatōnem siue non. Secūdo mō dicat genitū quicqd possibile ē incipere esse siue possibile determinet p verū siue p facile vt illud est possibile qd defacili fieri p. Tercio mō dī genitū ēū⁹ est p se generatio z hoc siue exi fiat actualiter per generatōnem siue possibile sit esse.

Querit Quor modis dicat corruptibile. Solutio tripliciter. Primo qd potest accipere esse post non esse siue sit p transmutatōnem siue non. Secūdo mō dicat corruptibile qd per transmutatōnem realem potest habere nō esse post esse. Tercio mō dicat corruptibile qd facilliter corrūpit⁹ z tale dī eutracū id est bene corruptibile.

Querit Quor modis dicat incorruptibile. Solutio tripliciter. Primo qñ aliqn est existens z aliqn non existens siue sit corruptōne. Secūdo qd est incorruptibile p tali tpe pro quo est licet p fūz turo aliquo tpe possit corrūpi. Tercio dicat incorruptibile qd nūc ē z im possibile est postea nō esse z isto mō pxiissime dicat incorruptibile.

Ar Quod tā nō corrūpit⁹ sed in futurū corrūpet⁹ nō debet dici incorruptibile. qd secūdus modus icōuenienter posuit ē Aliis patz. quia sic oīa naturalia dici possent incorruptibilia. Solutio Altera scōdo mō dī aliqd incorruptibile qd nō cadit sub corruptōe z pnatōne actus corruptōnis fm actū hoc aut ptingit dupl⁹ scz qñ res est nūc fm actū z mea ē virt⁹ siue potentia corruptōnis. vel qñ res nūc est z in futurū aliqd nō erit corrupta. Et p hoc patz solutio. qz vt inquit Alter⁹ talis fm q i futuro aliqd corrūpet⁹ pōt dici cadens sub corruptōne. Inqstū aut tpe debito nō corrūpitur dicat incorrupta vel incorruptibilis.

Ar Aristo. videt ponere qtuor modos incorruptibilis scz q incorruptibile etiā dī qd nō defacile corrūpit⁹. Solo ille modus pē cōprehendi sub secūdo vñ dicit alter⁹ q duplex ē modus incorruptibilis fm potētiā scz a pnatōne rps debiti z aliqn a facilitate corruptōnis.

Querit qre Aristo. determinat hic de possibili z impossibili Solo qz vltus est illis terminis in definitōnibz genitū z ingentū zc.

Querit qd est possibile. Solo phi possibile ē qd determinat pē

Primi libri de celo et mundo.

maximū in quod p̄r. Ut si q̄s possit precise portare centū talenta tūc p̄ hoc maximū determinatur eius potentia lz em̄ possit portare vinginti vel triginta qz si excellens p̄r tūc p̄r z illud q̄s p̄r in tali excellenti qz virtus est vltimū de potentia rerum.

Querit̄ Quid est impossibile siue impotentia. Solo Impos-
sibile est q̄s determinat in minimū in q̄s nō pōt potentia
ut si q̄s posset p̄rse portare centū talenta z impotens esset ad portandū
aliqd vltra tūc determinat eius potentia p̄ hoc minimū q̄s excedit materiā
h̄mōi ut dicam⁹ q̄ non potest portare centū z vñ.

Querit̄ Que est instantia quā remouet p̄s. Solo hec. Q̄
potentia nō sit determināda p̄ ei⁹ vltimū qz nō sequitur
si visus p̄r videre p̄ m̄iare aliquā rem magnā q̄ posset videre om̄es pres-
cōtēntas in illa magnitudine. Nec audiens magnū sonū p̄r semp̄ audire
minimū lz magis sequitur oppositū. Solut̄ p̄s q̄ potentia determinari per
vltimū pōt intelligi dupl̄. Vel fm̄ veritatē vel fm̄ rē potentia visiva de-
terminatur p̄ vltimū fm̄ virtutē qz videre rem parū est maioris virtutis
q̄ videre rem magnā.

Ad Actio sit a p̄pōrtō ne maioris inēqlitatis agentis supra patēs talis
lis aut̄ inēqlitas fundat̄ in excessu diuisibili. q̄ potentia actiua nō p̄r
definiri p̄ maximū cui⁹ rō p̄sistit in termino indiuisibili. Solo lz talis ex-
cessus sit diuisibilis fm̄ rōnē mathematicā in potentia corpea que nō ē pu-
re actiua nō ē tū diuisibilis fm̄ rōnē p̄ratis z quāritatis formalis in vir-
tute p̄fecte actiua. z ideo dicit p̄s secūdo de aia q̄ oim̄ natura cōstantiū
certus ē terminus magnitudinis z decrementi.

Ad Potentia passiua nō definit̄ p̄ minimū p̄bat de diuisione con-
tinui que nō stat ad minimū. Solutio lz nō sit dare minimū in potentia
cōtinui. respectu p̄uatiōnis tū est ibi dare minimū p̄ respectū ad formā mes-
diante qua lz ordinē definitū z determinatū ad potentia actiua.

Capitulū terciū

Querit̄ Quorū p̄mittit p̄s in hoc capitulo p̄ambula ad p̄posi-
tum suū deseruentia. Solutio q̄tuor. Primū est. om̄
ne quod est i potentia ad esse z nō esse habet determinatū t̄ps sui ēē z nō cē
p̄bat qz si id q̄s natū est ēē z nō cē nō haberet determinatū t̄ps sui esse tunc
ipsum posset semper esse z quia ipm̄ est etiam in potentia ad non esse pos-
set semp̄ non esse que sibi repugnant. Impossibile est em̄ aliqd semper esse
et semper non esse quia essent duo t̄ps infinita etiam dictum est q̄ ois potē-
tia est respectu alicui⁹ vltimi.

Ad Contra possibilitas essendi rei generabilis potest esse t̄paliter infinita
p̄bat qz generationes z corruptōnes sunt perpetue. secūdo de generas-
tiōe z p̄ncipia rez generabilū sit p̄petua p̄mo p̄p̄icor. q̄ possibilitas es-
sendi orta a talibus p̄ncipijs est t̄paliter infinita. Solutio argumen-
tum procedit de mutua duratione generatōnum z corruptōnum z sese
consequentū sed impossibile est q̄ potentia materie generabilis perfecte

Reparationes

cōprehendatur per vnicam generatōnem ppter excessum talis potentie su-
per ambitum talis actus. vnde sicut in logica dicit genus non posse salua-
ri in vna specie, ita z physica materia que est potentia generatōis nō pōt
perfecte saluari in vno generato.

Querit Quod est secūdu p̄ambulū. Solutio verū z falsum dī-
cunt simpliciter vel ex suppositōne simpliciter quidā ve-
ra sint et triangulus habet tres angulos zc. Ex suppositōne sicut diameter
est cōmensurabilis coste quadrati aliquo supposito. Tercū p̄ambulū falsū
sum absolute z simpliciter z falsum impossibile non sunt idem. pbat quia
te non stante dicere te stare falsum est sed non ē impossibile sed aliqūē sit ita
re z sedere est falsum impossibile. sicut ex falso supposito nō sequit impossibi-
le sed ex impossibili sequit impossibile. Quartū p̄ambulū licet aliqd habeat
at potentiam ad opposita sed ad sedere z nō sedere siue stare non pōt habe-
re opposita simul vt scz in eodē tpe sedeat z ster. sed vna potentia reducitur
ad actum in vno tpe z altera in altero tempore.

Querit Vtrū ens sempiternū sit corruptibile. Solutio nō
hoc pbat. qz quod est sempiternū habet potentiam ad
semper esse quod autē est corruptibile potest aliqū non esse aliqū autē nō esse
et semp esse repugnant.

Querit Vtrū nullū ens sempiternū sit genitū. Solutio phi-
sice pbat p̄ his tribz rōnibus. Prima quia omne genitū
cum possibile fuit aliquo determinato tempore non esse sicut omne corrupti-
bile potest determinari tpe accipere non esse. sed impossibile est omne sempit-
ernū aliqd non esse. q̄ impossibile est sempiternū esse genitū vel corruptibilē
le. Q̄ autē corruptibile non possit aliqū non esse. pbat quia id qd potest dū-
rare p̄ tempus infinitū potest etiam durare p̄ tempus finitū. sempiternū ē
h̄mōi. q̄ sempiternū nō potest aliqū nō esse. Secūda rō quia cōtradictō
ria istius qd est semp esse est ista nō semp esse. q̄ impossibile est aliquid sp-
esse z esse corruptibile. Tercia rō duobz terminis existentibz quoz postres-
mus non potest esse sine p̄mo cuiusqz repugnat p̄mus eidem repugnat et
postremus sed ad qūqz esse z qūqz nō esse sequit genitū z corruptibile esse
ergo cuiusqz repugnat qūqz esse z qūqz nō ē ei repugnabit esse genitū vel
corruptibile sed ei qd est sempiternū repugnabit qūqz esse z qūqz non esse
ergo repugnabit ei esse genitū z corruptibile.

Querit Vtrū inter semp ens z semp non ens sit mediū qd a-
liqū sit ens z aliqū non ens. Solutio phi sic pbat ta-
li rōne. Inter cōtraria s̄m modū enūciandi est dabile mediū p̄ abnegatō-
nem vtriusqz z semp ens z semp non ens sunt cōtraria s̄m modū enūci-
andi. q̄ inter ea ē dabile mediū p̄ abnegatōnem vtriusqz qd est aliqū ens et
aliqū non ens.

Querit Vtrū nullū genitū siue corruptibile potest semp esse vt
semp non esse. Solutio sic pbat. qz quod est genitū
non potest esse ingentū z corruptibile nō pōt esse incorruptibile s̄ ingentū
et incorruptibile cōuertunt sempiterno z sibi equiualens. ergo genitum et

Primi de celo et mundo

corruptibile adinuicē corrūpūtur cū eo qđ nō est semp. et psequēs genituz vel corruptibile nō p̄t esse sempiternū.

Querit̄ Vtrū omne genitū sit corruptibile et cōtra. Solo phisic. Probat duabz rōnibz. Prima. qz si genitū nō esset corruptibile sequer̄ qd esset dabile tēpus mediū inter tēpus finitū et infinitū sed hoc est inōueniens. ¶ Secunda pars. qz tūc esset dabile tēpus qđ esset finitū a pte ante. et infinitū a parte post. tale autē est mediū inter tēpus finitū et infinitū. ¶ Secūda rō. inter p̄radictoria nō est dabile mediū. sed si genitū nō esset corruptibile tūc esset dabile mediū inter p̄radictoria. ergo genitū est corruptibile. Sequela pbat. qz incorruptibile dicit̄ semp esse. sed genitū necessario aliquādo nō erit. ergo sequitur aliquando semp esse et aliqđ nō esse. qđ implicat p̄radictionem

Ad Generatio et corruptio nō p̄uertūt̄. ergo nec generabile et corruptibile. Solo. Generabile et corruptibile nō p̄uertūt̄ ratione transmutationum quas important. Nec etiam rōne terminorū ad quos termināt̄ huiusmodi transmutationes. sed ratione potentie que est cōis et eadē ad istas transmutationes rōne cuius subiectum talis potentie p̄t esse sub vtrazqz ista transmutatione.

Queritur Vtrum gentium sit incorruptibile. Solo. non. Probat phs sic. si genitū esset incorruptibile potentia eius ad esse fuit tempore infinito ante eius generationem. et si genitū est incorruptibile eius potentia ad non esse fuit tēpore infinito. quod est contra primam suppositionem. Etiam superius dictum est qd omnia possibilia determināt̄ ad maximū. ideo nō p̄t determinari p̄ infinitum tēpus.

Queritur. Vtrum ponentes genitū esse incorruptibile vel corruptibile esse ingenitū destruant illud principium de quolibet esse vel non esse de nullo vero simul. Solo phisic. Probat tribz rationibz. Prima est. si ponamus ingenitū corrumpi simul habebit esse et non esse. quia non est ratio quare magis in vno tempore corrumpatur q̄ in alio. et ita vel corrumpetur in quolibet vel in nullo. si in nullo habetur propositum qd ingenitū est incorruptibile. Si in quolibet sic in qđlibet habet non esse. et ex hoc est qd ingenitū in vno instanti habet esse et etiam non esse. ¶ Secūda ratio est. in omnibz signis temporis infiniti ingenitū habuit esse. et cum sit corruptibile potuit non esse. ergo eius quod est esse et non esse potentia fuit simul. et sic due potentie ad cōtradictoria erant simul referendo similitatem ad actum harum potentialium. ¶ Tercia ratio est omnis potentia precedit actum. ergo si in tempore infinito ens ingenerabile est corruptibile. et in tempore infinito non ens aliquid facibile simul aliqđ quid erit. qz habet potentiam per infinitū tēpus ad esse. Si ergo ponat̄ in actu in isto tempore infinito simul erit et nō erit.

Queritur. Vtrum omne corruptibile necessario corrumpet̄. Solo phisic. Probat. quia si corruptibile

Reparationes

non esset quādoq; corruptum corruptibile semper erit incorruptibile. et si sic
tūc semper esse et non semper eē erunt simul que sunt p̄tradietoria. ergo cor-
ruptibile quādoq; corrūpetur

Ad Aliquid corruptibile corrūptur p̄tingenter. Pater de lignis appo-
sitis igni que possunt extrahi et sic non corrūpi. Solo. omne cor-
ruptibile necessario corrūpet. verificatur in sensu p̄posito et cum p̄stantia
subiecti. Ratio est. qz omne corruptibile habet potentia ad esse et non esse. I-
queliter talis potentia est determinata ad maximū siue sit ad esse substanti-
ale siue ad esse accidentale. et per cōsequens nullum corruptibile potest esse
tēp̄e infinito. et ergo de necessitate corrūpet.

Queritur. Utrū omne genitum ex materia necessario corru-
patur in materiam Solo. phi sic Probat. quia
si aliquid esset p̄petuū et genitū de nouo. vel hoc esset a casu vel naturaliter.
sed nullum istorū est dicēdū. ergo. Non a casu. qz hoc est vt in paucioribus.
nec hoc erit perpetuū. Si autē sit a natura tunc sequit̄ qz sit genitum ex mate-
ria. et cū illa materia sit potentia ad non esse sequit̄ qz illud quādoq; corrupe-
tur in materiā. qz ois potentia est determinata ad maximū tempus.

Ad Illud quod est ex materia genitū potest non esse non respectu po-
tentie in futurum sed respectu potentie in p̄teritum. Solo. phi
potentia nō est respectu p̄teriti. nam qui dicit qz aliquid habet potentia ad
p̄teritum facit de p̄terito futurum

Querit̄ Que est alia rō phi probantis omne genitum corrūpi.
Solo. hec. qz naturalia generant p̄ alterationem p̄cedē-
tem que est in qualitatib; p̄teritijs que agūt et patiūt̄ ad inuicē. et ergo nō
siniūt suū subiectū esse sempiternū.

Ad Ad p̄teritum est potentia. ergo falsum est quod dicit phi in so-
lutione p̄dicte instantie. Qūs probatur. qz grāmaticaliter dicim⁹
iste potuit et tūc poterat. et nō solū iste poterit. dicimus etiam qz potentia dei
est ad omne tempus Solo. potentia pro tanto potest esse ad p̄teritū in-
q̄tū potentia in p̄terito designatur. tū ad p̄teritum non refertur tanquā
ad p̄teritum. sed tanquā ad sibi futurum. et sic ad p̄teritum vt ad p̄teritū
ritum nulla est potentia. Cuius ratio est. quia potentia ex proprietate p̄teriti
sue respicit actum a quo deficit. sed talis non est p̄sens vel p̄teritus. eo
qz p̄teritū est in actu finis. et p̄sens in actu instantis habitus. futurum
autem nōdum est. Et qz ad dicitur de omnipotentia dei. dicendum est qz illa
extenditur ad queliter obiecta potentie. modo obiectum potentie salū dī-
stans ab actu non potest esse ad futurum.

¶ Finitur primus de celo.

¶ Sequit̄ secundus de celo et mūdo.

Secūdi de celo et mūdo

Uod quidem igitur

neq; factum est omne celum neq; con-
tingit corrumpi &c.

¶ Querit. de quo determinat p̄hus in secun-
do libro de celo Solo. de principali parte vnū
uersū. scz de celo & astris. Et diuiditur in quatuor
or tractatus. In primo determinat de differen-

tijs positionū que sunt in celo. In secūdo de figura celi. In tercio de figura
ra. natura. & motu astrozum. In quarto de natura terre. Primus tractat⁹
habet tria capitula. In primo ostendit celum moueri sine fatigatione & pena
In secūdo capitulo de differentijs positionum determinat. In tercio osten-
dit celum moueri plurib; modis.

Queritur Quomodo probat p̄hus celum non esse factum
nec corrupendum. sed esse sempiternum Solo
tripliciter. Primo quia ad hoc dictum nullum sequitur inconueniens quē
admodum ad dictum eorum qui posuerunt celum esse de natura ignis
Secūdo testimonio patrum nostrorum. non omnū. sed eorum qui nos in-
struxerunt in cultu diuino. Tercio. nam omnes antiqui qui diuinitatis in-
dictum habuerunt & de dijs locuti sunt dixerūt celum esse corpus incorru-
ptibile et locum deorum

Querit Utrum celum moueatur sine fatigatione & pena. So-
lucio sic. Ratio est. quia celum mouetur motu perpetuo
ergo sine fatigatione et pena. Consequentia pbatur. quia nullū violentum
perpetuū. sed si moueretur cum fatigatione et pena moueret violente. Quis
ps. qz celi est corpus ppetuū & incorruptibile & sine peraritate.

¶ Ar Motus celi est cum fatigatione & pena. Probatur. quia est ab ex-
trinfeco mouente Solo. licet sit a mouente extrinfeco. tamē est
a passiuo intrinfeco. quia celum habet. intra se naturalem apitudinem ad
hoc vt sic ab extrinfeco moueatur.

Querit Quot recitat p̄hus opiniones circa motum celi. So-
lucio tres. Prima est. qz ex hoc qz motus celi est sine fati-
gatione & pena non oportet suspicari fm illam antiquam fabulam. qz corp⁹
celesse indigeat atlante ipsum sustentante. posuerūt em̄ quidam atlantē hu-
meris suis sustentare celum & brachijs suis mouere celum & pedes habere
fixos in centro. Reprobat p̄hus sic illam opinionem. qz celum non est gra-
ue neq; leue. ergo nō eget aliquo sustentante.

Queritur. Que fuit secunda opinio Solo. eorum qui di-
cunt qz celum non descendit quia sit graue prop-
ter velocitatem motus. quia motus circularis est velocior q̄ motus eius
naturalis. sicut patet de ipsa aqua circulariter mota in aliquo vase. Nam si

Reparationes

motus circularis valis sit multo velocior q̄ motus aque deorsum. tñc per hoc prohibetur ne aqua possit descendere. Hanc reprobatur p̄bus tanquā in sufficientem. quia quod detinet aliquid p̄tra naturalem inclinationem nō potest ipsum detinere perpetuum. sed motus celi est perpetuus. ergo ille non potest fieri per violentiam

Auidetur positio Empedoclis vera. Probat. qz videmus ad sensum aquam sic motam non descendere. Solo. hoc est ppter aerē circūstantē qui aquā phibet descendere

Queritur Quae fuit tertia opinio Solo. dicentū qz in medio celi sit anima que ex omni parte ipsum circūplectēs mouet circulariter. cum tamen sit graue. Reprobat p̄bus hanc dicens hoc dicitur esse inconueniēs. quia nō est rationabile qz corpus ab anima in sempiternū sit coactum. quia nullum violentum est perpetuum. Etiam anima illa mouens corpus contra inclinationem naturalem in perpetuum non posset ducere vitam beatam sine tristitia z esset peioris p̄ditionis q̄ anima aialis. que quādoqz quiescit. vt in somno

Aliquod violentum est perpetuum. Probat. de motu circulari ignis qui est violentus z perpetuus. et similiter de fluxu z refluxu maris. vt dicitur in libro meteororum Solo. ille motus non est violentus et contra naturam. sed est sibi p̄ter naturam. scz quando mouetur s̄m obediētiā motus superioris.

¶ Secundum capitulum.

Quomodo reprobatur p̄bus opinionem pythagoricorum ponentū solum duas differentias positionū in celo. scilicet dextrum z sinistrum Solo. quinqz rōnibz. Prima est. si in celo est dextrum et sinistrum etiam sunt in eo pores differentie positionū. sed alie sunt istis pores. Probat. qz dextrum z sinistrum nunq̄ sunt sine sursum z deorsum. sed sursum z deorsum tene sunt sine dextero z sinistro. Prīmū patz de animalibz secūdu patz de plantis. ergo si in celo sunt dextrū z sinistrū. tñc erit etiā in eo sursum z deorsum. ¶ Secūda rō est. celum est corp⁹. q̄ in ipso sunt sex differentie positionū. Probat p̄sequentiam. qz terminū dimensionū sunt differentie positionū. quia termini longitudinis sunt sursum z deorsum. termini latitudinis dextrū z sinistrū. pfunditatis vero ante z retro

Quā differentes sunt differentie positionū in animatis et in inanimatis Solo. p̄bi in animatis differentie positionū non solum sunt extrema dimensionum. sed etiaz sunt p̄ncipia diuersarum operationū. sicut sursum est principium mutationis. ante z retro sensationis. dextrum et sinistrum motus localis progressiui. Ideo in inanimatis nō sunt differentie positionis nisi in ordine ad nos. Et hoc triplr. vno modo dicitur dextrum in inanimatis quod situatur ad dextrum nostrum. et ita de alijs. Alio modo s̄m similitudinem. sicut in statua Tercio per oppositionem ad dextrum z sinistrum nostrum. sicut in speculo dicitur dextrum q̄ respicit sinistrum nostrum zc.

Se dicitur
p̄bus

Secūdi libri de celo et mūdo.

Querit ^{Que ē tertia ratio. So^o} Inueniens ē dicere in celo ē differentias minus principales et dimittere principales sed dextrū et sinistrū sunt differentie minus principales. quia in aialibz soluz differūt in virtute et i figuris nō differūt sed alie nō solū differūt virtute sz etiā in figuris. Quarta rō. sicut longitudo pcedit latitudinē. Ita ppietas longitudinis pcedit ppietate latitudinis. sed sursum est ppietas longitudo dextrū latitudinis. g sursum pcedit dextrū. Quinta rō. sursum ē pncipiū vñ est motus dextrū est pncipiū a quo est motus. g sursum et dextrū sic se hñt q sursum est prius sicut illud vnde est motus prius est illo a quo est motus. ergo et.

Querit ^{Quot reperit̃ur positōnum dñe in plantis. Solutō} Due tñ scz sursum et deorsum. Cui^o rō est. qz plante sūt aiate aia vegetatiua. sed aia vegetatiua nō multū excedit nature potestatem. g est tñ pncipiū duarū dñaz positonū. Excedit etiā solū naturā mouē dō suā materiā a loco materie. deorsū ad locū forme sursum

Querit ^{Quot dñe positonū reperit̃ur in aialibz imperfectis. Solutō} Quot quatuor scz sursum. deorsum. ante et retro. Cui^o rō est. qz in illis aia nedū excedit potestatem nature materiale sed etiā formalem nō solū mouendo materiā. sed etiam dans esse notionale et apprehensiuum sed apprehensio et cognitio est ab ante.

Querit ^{Quot differentie positonū reperit̃ur in aialibz pfectis. Solutō} Sex. Cui^o rō est. qz in illis aia nedū excedit potestatem nature materiale et formalem. sed etiā finale. et ergo nō limitat ad vnū locū. sed mouet de loco ad locū. pgressiue qui motus pgressiuus est a dextro in sinistrum.

Querit ^{Verū in celo sint sex dñe positonū} So^o pbi q sic pbat. qd in oibus aiatibz pfectis sunt sex differentie positonū. sed celū est aiatū pfectuz ergo in celo sunt omnes differentie positonū.

Ad Celum nō ē formaliter aiatū. g sibi nō pueniūt sex dñe positonū Solo sz celū nō sit formaliter aiatū. sed p assistentiā hz tñ ex natura sua hoc vt aie motrici subdat et iō in celo iste dñe positonū reperit̃ur.

Ad Celū ē sperice figure hñs oēs pres siles sz dñe positonū requiunt dissimilitudinē pñū. Solo pbi q figura sperica et vniformitas pñū nō impedit distinctōnem positonū in celo ex natura rei pbat. qz accipiat aliqd corp^o hñs dextrū et sinistrū et alias dñas distinctas in figuris si huic copon circūponat spera illud corp^o hz dñas positōis et tñ nō videt hñe. sic iste dñe sunt i corpore celesti et tñ nō vident ibi esse ppter figurā spericam.

Contra. In celo sunt dñe positonū tanqz in aiatō perfectō sed vñ dem^o q in aialibus perfectis non solum sunt ille differentie in virtute distince sed etiam in figura. Solo. In celo differunt virtute. quia nō ē simile oīno de celo et aialibus quia ex hoc q celum est causa hāz differentiarum in animalibus sequitur q simpliciori modo debent esse in celo qz in animalibus.

Reparationes

Ar Differētie positōnū in aīatis sūt pncipia motus. s; celū nō h; pncipū sui motus eo q; nō incipit. Solo dato q; celū nequaq; incipit moueri habet tū pncipū sui motus sicut si steruisset z postea motum fuisset.

Ar In celo nō sunt sursum z deorsum. q; nō sunt in eo sex dīe. pbat aīas q; sursum z deorsum sūt pncipia augmētatiōis. sed in celo nō est augmentatiō. Solo in celo sursum z deorsū nō accipiūtur s; motus augmentati sed s; motū localem. dicit em̄ Aresto. q; sursum est vnde ē motus z dextrum a quo incipit zc.

Querit Que est longitudo celi. So^o pbi distātia poloz s; arctici z antarctici. pbat q; p polos imobiles distinguuntur duo hemispheria. s; hemispheriū sup̄ eq̄noctiale. z hemispheriū citra eq̄noctialem. Illis q; sūt sup̄ circuli eq̄noctiale sp̄ apparet polus antarcticus. z illis q; sunt citra sp̄ apparet polus arcticus. pbat etiā. p. idē ex vsu loquēdi quia nos nō dicim⁹ latera mundi in quib; sunt poli. sed que sūt iuxta polos ex utraq; pte z vnū latus ē oriēs z aliud occidens s; cū laterale dicit qd ē iuxter sursum z deorsum denotam⁹ q; penes polos sumat sursum z deorsum.

Querit Quis poloz dī sursum z q; deorsum. Solo pbi polus q; apparet sup̄ nos s; polus arcticus ē deorsus z polus antarcticus ē sursum. Declarat hoc phis sic. dextrum est vnde incipit motus. In celo autē dicit incipere motus vbi astra fixa oriunt⁹. z ergo ibi est dextrū celi. vbi autē astra accidunt dicit sinistrū celi. ergo si motus est a dextro z tendit i dextrū. id ē ab oriēte in oriens necē est illū polū q; nobis ē immanifestus esse sursum. Si autē detur oppositū sequit⁹ q; motus celi erit a sinistro in sinistrum quod est falsum.

Querit Quō pbat hoc phis exēplariter. Solo sic q; si imagnes hō q; habeat caput in polo artico. pedes in antarctico. facie autē in hemispheriū superius ille habeat sinistrā in oriēte. Si autē ponat ecōuerso q; habeat caput in antarctico z pedes in artico. facie autē sursum sicut prius tūc habeat manū dexterā in oriēte z sinistrā in occidente. Ex quo concludit p. q; polus antarcticus nobis immanifestus sit sursum celi et illi qui sūt ibi sunt sursum z in dextera. z polus arcticus nobis manifestus est deorsū z q; sum⁹ iuxta illū polū sum⁹ deorsū z in sinistra.

Querit Quāter sumūt dīe positōnū s; motum planetarū. Solo pbi q; opposito modo sūt sumēde differētie positōnū eo q; mot⁹ eoz sit cōtrario modo ad motū diuinū. Et iō dicit phis q; q̄rū ad motū planetarū nos sumus sursum.

Capitulum tertium.

Querit Utrū necesse sit in celo esse plures circularēnes seu motus. Solo pbi q; sic. pbat q; si est corp⁹ diuinū z ppe tuū circularē necesse ē vt habeat motū circularē z pperuū. z si sic necesse est in medio esse quoddam corp⁹ mobile circa qd ē motus circularis qd corp⁹ pus est terra. z si ē terra necē ē esse ignē. z si sūt ignis z terra necē ē intermē

Secūdi de celo et mūdo.

dia elementa esse. et si sunt hec necesse ē generatōem et corruptōnem esse et si est generatio necesse est plures motus esse.

Querit. Quōd pbat pbs pma pnam scz. Si celū ē aliqd diuinū et sempiternū necesse ē qd habeat motū ppetuū. Solo sic. Unūqđqđ cui ē opus ipm ē grā ipius opis sicut ppter finē. scz opatio dei ē immortalitas qđ est vita sempiterna quare deus est finaliter grā sempiternitatis. Sicut opus celi ē motus eius. Et ideo si celū sit diuinū et ppetuū necesse est qd motus celi sit perpetuus.

Ar. Operatio rei ē nō est finis et pfectio rei. qđ pbat qz finis melior est his que sūt ad finē. sed opatio rei cū sit accēs ē vilior ipa re. Solutio hz opatio sit vltioris nature qđ suba opantis ē tū melioris actualitatis id est licet sub a operantis sit melior opatōne in rōne veri et entis nō tamē in rōne boni et acūs sed econuerso.

Ar. Opatio dei nō ē immortalitas et vita sempiterna. pbat qz immortalitas ē puatio nō dicēs actū exercitiū sic opatio. So hoc nomen deus ponit hic p corpe diuino scz celo dicere pbo quoniam aut celū tale corp⁹. i. qđ dam diuinū ppter hoc hz circularē corp⁹ qđ natura circūmoueat sp. Im/mortalitas aut dicit opatio dei inqđtū appellat vitā secūdā a morte sibi oppo sua alienā quō coincidit cū sempiterno exercitio vite. L⁹ rō ē qz siue deus mouet pma cā siue p mū corp⁹ vtroqđ mō ē ens viuū vita exercita et sp actu ata sic dictū ē qđto pphycor.

Ar. Celū nō ē corp⁹ diuinū. pbat qz forma ē qđ diuinū. pmo pphycor sed celū ē materiale vt dictū est in pmo hui⁹. So forma proportionabilis materie generabili in ordine pncipiorū generatōis durat et qđ diuinū eo qd dat esse p modū act⁹ et finis. et p pns p modū essentialis boni hoc assimilata sumo bono actū in genere actū existendi illud dicit diuinū quod subsistit incorruptibiliter quāqz materialiter.

Querit. quōd pbat pbs secūdā pnam scz. Si motus celi ē ppetuus necesse ē terrā quiescere in medio. So sic. qz necesse ē aliqd manere in medio circa qđ corpus circularē moueat circulariter scz nulla ps corporis circularit moti pte naturā dēscere i medio qz tūc naturā moueret ad mediū Res qđ etiā pter naturā pte moueri ad mediū qz nullū violētū pte ēē ppetuū et oē illud qđ ē pter naturā ē posterius eo qđ ē pte naturā. qđ necesse ē corp⁹ qđ dēscit in medio esse elemētū graue qđ est terra

Ar. Celū nō dependet a terra. qđ celū pte moueri terra nō quiescent. Solutio celū accipit dupliciter. Vno mō inqđtū est corpus natum moueri. et sic a terra nō dependet. qz nō accipit esse neqz motū a terra. scz pōtius ecōtra. Imo sic celū qđtū ad mōtū dependet ab extrinseco motore. Secūdo cōsiderat celū inqđtū per naturā suā est naturaliter dispositum ad circularē motū qđ ē corporis eqūlter distātis ab aliqđ medio imobili et inqđtū ipm celū sic est situatū p dīas sit⁹ imobiles. et illo mō celi mot⁹ dependet a terra. Vn si mediū esset vacuū vel mobile nō posset mobile circulariter moueri et manere pte se totum in eodem loco et pte partes solū circulariter moueri.

Reparationes

Queritur Quomodo phis pbat terciā pnam scz q si terra est necesse ē ignē esse. Solo sic. Terra z ignis sūt elemēta pcraria scz vñū pcrarioz ē in natura reliquū erit in natura. Et hoc ideo qz pcratio eadē est materie q ē in potētia ad pcrariū. Si vñū pcrarioz nō esset in natura potentia materie esset frustra. Secūdo pbat. p. qz habit⁹ ē ante pcratioē. et affirmatio añ negatiōem. scz terra cū sit gravis z frigida ē tāqz pcratio res specu ignis q est calidu s z levis. Si terra est ignis est.

Ad Si terra ē nō est necē ignē esse. q pna terciā nō valet. Ans pbat. qz hoc esset r de pcratis vt pbat phs sed hoc nō qz sube nihil ē pcrariū. Et pfirmat se mutuo ponere ē pcratas relatiuo. scz ignis z terra nō opponūt relati ue. Solo. ignis z terra sunt dupliciter pcraria scz trāsmutabiliter p su as qitates z impmixte seu intrāsmutabiliter p suaz formaz specificas dīas z veroz mō exītia vñū p necessitatē pcratis requirit exītiāz alterius. qz pcratioz est vñū gen⁹ qd nō pōt saluari in vna specie fm sue nature cōpletā pcratē seu pfectōem. Nec ē possibile esse gen⁹ nisi si fm esse qd hz in suis spēb. Exīte vñū pcratioz necesse ē gen⁹ esse scz hoc exīstente necē ē alterū pcratioz esse. Scz sic nō ē de relatiuis q se ponūt imediate p mutuā coherentā suaz dīaz specificaz. Ad dū in similitate tps scz nature Sed pcraria ponūt se in similitate tps necitate gen eris ipis cōmūis vt dictum est.

Ad Cōtrarioz nō ē eadē materia. pbat. qz potētia hz definiti p actū eius pportōnabile q ē forma. scz pna dīnt formaliter. Genā dīnt in materia. Solo duplex ē potētia. scz potētia pna de q procedit argumētū et est alia potētia fiendi que ē cōmūis vtriqz contrarioz in ipō fieri cōsunctoz de qua necessariū est q reducatur ad duos actus exīstendi iuxta numerū essentialiter cōtrarioz. Nam licet contraria se mutuo cōiungāt i motu tamē nequeunt cōiungi quieto actu effendi. tali ergo necessitatis cōsensione necessitat materia exīstentiam separatā duoz cōtrarioz.

Queritur Quomodo phis pbat quartam cōsequētiā scz q si terra z ignis sunt necesse est esse corpa intermedia. Solo sic. Quia vñūqz elemētū hāet cōtrarietatem ad alterū suē in lesuitate z gravitate suē in qualitatibus pnis. z si vñū contrarioz est res liquum erit.

Ad Non oportet q si album z nigrū sunt q etiam mediū coloris sine vel q si calidum intensum sit q etiam calidū remissum sit modo illa elementa media non differunt ab extremis nisi per suaz qualitarum remissionem. Solutio Intensum non necessitat remissum nec simplex compositū in eadem specie nec in diuersis speciebus fm q hmoi. Ideo nō ob hoc necessitatur esse medioz elementoz. quia sunt media cum extremis symbolum imperfectōis hātentia sed quia sunt cōtraria. vnde non necesse est aerē poni ad pōitōē ignis nisi p rōnem suē humiditatis siccitatis qz cōtrarie z nō p rōnem suē remissū caliditatis quō etiam dicatur de aq qua respectu terre.

Secūdi libri de celo et mūdo.

Querit Quōd pbat Arestoteles quātas pñam scz si elementa media z extrema sunt necesse est generatōem esse. Solutio dupliciter. Primo qz ex hoc qz elementa sunt cōtraria nō sunt sempiterna qā agunt z patiunt ad invicē. ḡ sunt generabilia z corruptibilia z pñis necesse est esse generatōem. Secūdo pbat quia nō est rōnabile mobile ponere sempiternū cui⁹ motus non est sempiternus. qā res est ppter suam opatōnem sed motus elementoz non est sempiternus. ḡ elementa non sunt sempiterna. z pñis necesse est esse generatōem.

Ad Elementa sunt incorruptibilia z ppetua cū sint partes mūdi perspetui. ḡ pñā nō valet licet bñ pbat ex hoc qz alterent se fm partes

Solutio quodlibet elementū est nature simplicis ideo ē vni⁹ potentie transmutatōis in toto z in suis partibz. Et ideo quā necessitate se alterāt corruptibiliter in partibz z extremitatibz suis pñt etiā se transmutare totāliter quā passibilitate posita in esse iuxta definitōnem possibilis seu contin⁹ gentis regio elementoz fieret vacua z perirent partes mundi integrales quod est impossibile. Ergo rōnabiliter dicit qz corruptio vni⁹ elementi cedat in generatōem alterius z ecōtra p mutua corūde salute in esse specij sicut latius habebit in secūdo de generatōe.

Querit Qualiter Aresto. pbat sextā pñam scz qz si generatio ē necesse ē plures motus celi esse vel aliqū aliu morū ppter motū primū. Solutio sic. qā fm motū pñū z diurnū totū vniuersū equaliter se habet. z pñis motus ille nō est causa generatōis sed requiritur alius motus qz diuersitate habeat vt mot⁹ solis in 30 diebus. z ita si generatio est necesse ē plures motus celi esse.

Ad Generatōes habent intrinsecam sue ppetuitatis causam. ḡ sup⁹ siue ponit motus celi hñō i causa. Tñs pbat qz infinitus materis desiderū z equa potentia agendi z patiendi ppetuoz. Solo. nec de fiderū materie nec potentia actiua vel passiua ppetuitatis ponūtur in executione seu exercicio actus nisi sub influentia actus celestis motus cō qz in quolibet ordine primaria causa tradat potestatem exercicij causalis secundarijs causis. Unde fit qz substracto influxu primarie cause deficit influentia secundarij causarū vñ sequit qz in pposito subcausalitas siue secundaria potestas causandi in natura cōtrarioz necessario deficeret deficiente motu celi qz est causa primaria naturalis ppetuatis.

Secūdus tractatus

Querit De quo tractat pñs in secūdo tractatu. Solutio de figura celi z cōtinet ille tractatus tria capitula. In primo determinat de figura celi. In secundo ostendit causam quare celū mouet ab oriente in occidentes z nō ecōverso. In tercio de regularitate motus.

Querit Quōd Aresto. ostendit celū esse sperice figure. Solutio ex tribz. Primo ex prioritate rotunde figure ad alias tā in solidis ḡ in planis. Secūdo ex cōuenientia sphaere celestis ad corpus

Reparationes

celeste. Tercio ex sphericitate corporum que sunt iuxta centrū se7 terrē 2 aque

Querit Quō ex primo. pbat celum esse sphericę figure. Solo sic. Primi corporis est pma figura. s7 inter omnes figuras circularis est prima. ergo celū debet habere figurā circularem.

Querit qualiter pbat Aresto. circularē figurā esse pma. Solo pbat auctoritate 2 rōne. Ratione dupliciter pbat eam esse priore in planis. Prima rō vñ est prius multis 2 simplicior est prius cōposito. sed figura circularis simplicior est figura rectilinea. q7 h7 tñ vnā lineā figurā rectilinea habet multas lineas. 7 figura circularis ē simplicior. Secūda rō. perfectior est prius q7 imperfectū. sed figura circularis est pfecta. pbat q7 ei non potest fieri additio. igit 2c.

Querit quō pbat pñs circularē figurā esse priore in solidis. Solutio sic. Sicut se habet circulus in figuris planis. sic se habet sphaera in figuris solidis. 7 sicut figura circularis inter planas est prior. sic sphaera inter figuras solidas erit prior.

Querit Quō pbat auctoritate circularē figuram primā. Solutio. auctoritate antiquorū qui diuidentes corpora in superficies solā sphericā in superficies non diuidit. q7 tñ vnā superficie cōtinet. h7 etiā. pbat auctoritate eorū qui assignāt ordines rerū p numeros. q7 illi figure sphericę attribuit vnitatē triangulo aut dualitatē. vñ si triangulo attribueret vnitatē. tñc ipa esset pma 2 nō circularis.

Ar Figura circularis nō ē simplicissima. 7 pma rō falsa. Ans pbat. q7 ē capacissima 2 sic maxia. Solo hoc argumentū imaginat. ac si tota superficies cōtenta infra ambitū circuli esset de integritate eiusdem qd falsum est. igitur nihil pbat argumentū.

Querit Quō pbat pñs corpus celeste esse sphericę figure ex conuenientia illius figure cū celesti corpore. Solo duabus rōnibus. Prima supponit q7 extra celū nihil est nec corpus nec vacuum vt prius pbatū est. Tunc format prima rō. Si celū haberet aliā figurā vt rectilineā vel onalem tunc in motu suo nō esset cōtinue in eodē loco 7 rēunt ad omnes suas pres. sed in alio 2 in alio loco. 2 ideo vbi prius non erat corpus sibi postea foret corpus. 2 vbi nunc est corpus postea non esset corpus et hoc ppter supeminentiā angulorū. 2 ita esset vacuū. quia vbiq7 linee dū7 cre de centro non sunt equales. necessario oportet tale corpus circulariter mori qñq7 intrare locum vbi prius nō erat. Secūda rō. Motus celestis mensura aliorū motū. sed illud qd est mensura aliorū hoc est simplicissimū ergo motus celestis simplicissimus 2 velocissimus s7 si celū esset figure rectilinealis tunc non cōtingeret motū eius esse simplicissimū. quia motus simplicissim⁹ est super minimā magnitudinem. sed magnitudo linearū cōcurrentiū ab eodem in idem circulariter est minima. ergo celum habebit figurā circularem.

Ar Ex velocitate 2 simplicitate motus non potest pbari celum esse circularis figure. pbat quia linea circularis est obliquissima. et per pñs. longissima. linea etiā recta est breuior obliqua ex hoc q7 obliqua

Secūdi de celo et mūdo.

declinat a recta. $\bar{g}$ motus celi esset rectus. Solo. licet linea recta sit brevissima inter lineas extensibiles inter diversa puncta tamē linea circularis est brevissima linearum ab eodem in idem reductarum. modo motus circularis est ab eodem in idem. et ideo mensura sue extensionis ē linea circularis.

Queritur Quōd Aristoteles probat celum esse sphericę figure ex tercio scilicet ex sphericitate corporum iuxta centrum. Solo sic. quia terra et aqua sunt sphericę figure. $\bar{g}$ necesse ē celū esse sphericę figure. quia corpora celestia tangunt ista inferiora sphericę super cōvexū elementorum.

Queritur Qualiter probat philosophus aquā esse sphericę figure. Solo. permittit duas suppositiones quarum prima ē quod aqua semper fuit ad locū decliniorē. Secūda quod locus declinior est iuxta centrum quibus suppositis Aristoteles demonstrat propositum mathematicè per istas aquam esse sphericę figure.

Capitulum secundū.

Queritur Quid permittit philosophus ad ostendendū a qua parte pcedat motus celi. Solo permittit duas suppositiones questionē unā et quādā remouet cauillationē. Prima suppositio ē. In celo pringit duplī scilicet in motū scilicet ab a ad b et ab a ad g. Secūda suppositio. isti motus nō sunt prarij.

Queritur quod est dubitatio quā permittit. Solo hec ex quibus in sempiternis nihil fit a casu. et circulatio celi sit sempiterna. quare celū magis moueat ab oriente plus hemispheriū superius quā ecōuerso. Soluendo dicitur per quod si quod motus sit sempiternus quod hñt pñcipia et cās $\bar{g}$ celū sic moueri ē pñcipiū per se vltimū oportet esse aliquam causam eius.

Queritur quod est cauillatio quā remouet. Solo hec quod forte aliquis dicet quod cōtare enumerare aliqd de quibusdā aut de oibz et nihil ptermittere ē signū aut multū neq̄ie aut multę pñcipitūdinis. Soluit. per quod nō ē iustū oēs simplr increpare. sed oportet videre quod sit eorū causa dicidendi et quod ille se habeat in credendo aut humano modo aut firmitus quā eñ aliquis attingit superiores virtutes oportet eum habere gratiam.

Queritur Quomodo probat philosophus quod motus celi est ab ante. Solutio sic. Natura facit dē cōingentibz quod melius ē si inter motos rectos iste motus est nobilior quā ad nobilioz locū si talis ē motus sursum respectu motus deorsū et motus ad anterius respectu motus ad posterius. et motus dextri respectu motus sinistri. quā ergo motus celi ē nobilissimus ideo debet esse versus partē nobilioz et hoc versus hemispherium superius.

Arguitur Deorsum est nobilius sursum. probat quod deorsum intelligitur vnice quod sparsū diffundit sursum. vñ in centro mundi oēs radij pcurrūt et ibi virtutē vnica pñcipiūt quā circūferētia sparsū. modo virtus vnita est fortior. et per consequens pfectior virtute dispersa vnde ait autor libri causarum. Solutio. Illa auctoritas intelligitur de vnione potestatiū et causali non autem de vnione participatiua et effectuali. quia quanto effectus vnit in se plura pñcipia tanto

Reparationes

magis dependent modo cōstellatōnes vniunt effectualiter suas virtutes
in centro que causaliter existunt in circūferentia.

Capitulum tertium.

Querit Utrum motus celi sit regularis. Solutio sic et hoc pbat multipliciter scz ex parte figure celi ex parte motoris et moti. Ex parte figure pbat sic. Ubique est intentio vel remissio et velocitas et tarditas in motu vt hoc est ex parte terminia quo vt ex parte terminii ad quē aut ex parte mediū. Ex parte terminia quo remissius mouentur naturalia et intensius mouentur violenter mora. Ex parte autē terminii ad quē est eōuersio. Circa mediū fortius mouetur pieccta sed in celo nihil est hūmōi. qā in celo non est pncipiū neqz finis qz celi est sempiternū et circulare et infrangibile. q nō est ibi aliqua irregularitas.

Ar Natura particularis pōt intendere motū suū in fine. q et vltia et p pns motus celi pōt intendi. pna pbat p locuz a minori. Solo hoc nō est pfectōnis. et ergo quicqd pfectōnis ē in natura particulari perqz fieriori modo reperitur in vniuersali.

Querit Quō pbat pbs motū celi esse regulārē ex parte motoris et moti simul. Solo sic. qā oīne qd mouetur ab aliquo mouetur. si ergo mobile moueret irregulariter tūc necesse esset vt mouens vel mobile vt vtrūqz pmutari sed celi quod ē motū est intransmutabile ingentū et incorruptibile. q necesse est ipm mouens esse oīno imutabile a fortiori qā ē incorruptū. Preterea si motus celi ē irregularis hoc ē qsum ad totam circūferentiā vel qsum ad partes eius. Nō qsum ad partes qz stelle fixe fuissent separe in infinito tpe vna velociter mora et reliqua tarde quod falsū ē. Nec etiā motus celi pōt esse irregularis qsum ad circūferentiā qā remissio siue tarditas in motu fit ppter impotentia mouentis et oīs impotentia est ppter naturam. sicut patet in decremento et senectute aialū. Et hoc ideo qā partes cōponentes aial dñt locis suis ppris eo q nulla eaz est in suo loco ppro sed in celo nihil est ppter naturam neqz i potentia quia celi non habet cōtrariū. nec partes celi sunt extra ppris locū sic aialis. q in celo non est aliqua remissio.

Querit Quō pbat Aresto. motū celi esse regulārē ex parte mouentis tm. Solo sic. Impossibile est q motor celi moueat tpe infinito velocius et aliquo tpe infinito remissius. quia motus remissus causatur ex impotentia et ppter naturam. sed illud qd est ppter naturam nō pōt esse equale ei qd est fm naturam. Nec motor celi pōt esse irregularis ex eo q semp sit tardior vel semp velocior. quia si sit semp velocior erit motus celi inde terminatus et infinitus. sed oīs intentio est ad terminū ad quē cum mobile peruenit quiescit. vt patet in motu violento et in motu naturali vt in motu graui et leui. Preterea deueniendū ē ad minimum tempus in quō minori non possit moueri sicut est accipe tempus minimum in quō minori non contingit cūctare sic est de motu celi q est das. tum minimum tempus eius. ita q in minori non possit intendi in infinitum. Et eadem rō est de remissione.

Secūdi libri de celo et mūdo

Ar Motus celi potest infinite velocitari, pbatur q: fuit a virtute infinita mouentis vt dicit octauo physicoz que virtus suuz ex tremum posse nō exercet in motu sed motus celi qui nunc est nō est velocissimus. ergo ei potest fieri additio. Solutio licet motus celi possit suscipere intentōnem sūm potentiam sui generis quod est p̄tinuum tempali ter diuisibile sine termino per differentias velocis et tardi vt dictum fuit sexto physicoz. tamen nō potest infinite extendi sūm actum sue duratiōis cuiuslibet circulariōni finite p̄portionatum sed necesse est ex lege mutue commensuratiōis motus et temporis cuiuslibet determinare reuolutiōis corz respondeat determinatum tempus et sic circulariōes sūm p̄fectiōes suas tales nō possunt in tpe q̄s tollit fieri sed preciso et adeq̄to vt dictū ē p̄us.

¶ Tertius tractatus de natura astrozum.

Querit Utrū astrum sit eiusdem nature cū sua sphaera. Solutio sic pbatur. Quia corpora circulariter mota sunt aliter nature a corporibz moris motu recto. q: habēt aliū motū naturalem s: stelle hñt eundē motū naturālē cū suis spheris. s: sunt eiusdē nature.

Ar Natura celi est p̄spicua seu dyaphona et natura stelle est luminosa. sed lux differt a p̄spicuo sicut forma a materia. Solutio lux et natura dyaphoni nō p̄tinent ad essentiam seu naturam substantialem celi. sed potius ad proprietatem naturalis potentie et impotentie. lux em̄ naturalis est potentia lucidi cuius p̄spicuum est quasi naturalis impotentia in quantum videlicet est subiectum lucis modo differentia acciōis naturalis nō variat substantiam.

Queritur Quō probat aristoteles autoritate antiquoz astrum esse eiusdem nature cum suo orbe. Solutio. Quia antiqui ponētes celos igneos dixerunt etiam astra esse ignea p̄ hoc volētes dicere astra et corpora in q̄b sunt eē eiusdē nature.

Queritur Utrū verum sit dictum antiquoz q: celū et astra sint de natura ignis. Et videt q: sic quia calefaciunt hec inferiora. Solutio p̄bi q: stelle generant calorem in hīs inferiōribz nō puenit ex hoc q: sint de natura ignis s: hoc p̄tingit ex p̄fricatio ne p̄tium aeris inter se p̄ motum eaz quia motus habet ignem ligna lapides et ferrum. ergo magis puenienter igniri potest illud qd est iuxta ignē sicut sphaera aeris que est sub sphaera ignis.

Querit Quō pbatur p̄his signo ex motu astroz causari calorem in aere. Solutio. q: sagitte plūbeē velocit̄ motu ignis uncur et liquecūt. Et subdit p̄his q: astra p̄ motū calefaciūt et tū nō calefiunt sicut ea q̄ ferunt in aere que calefaciunt et calefiunt.

Ar Motus celi est vniformis. ergo equaliter calefacit hec inferiora hoc autē videm⁹ ē falsum. s: Solutio p̄bi q: illa sphaera maxime calefacit cui iuxta ē sol. s: generat nobis calorē p̄ accessū solis ad nos.

Reparationes

sicut in estate quā sol directe aspiciat nos et emittit radios pēdiculares. Et p recessu solis a nobis. ut in hyeme et in nocte causat nobis frigus.

Ar Motus celi nō est calefactiuus. pbat. qz vel p se vel p accidens sed nullum est dicendū. Nō p se. qz calor nō pformat motui locali sed calefactiōi que est alteratio. mō causa p se est vniuersa cum suo effectu pformando sibi eum sūm similitudinē ppter spē. Nec p accidens eo qz tale p accidens reducit ad tale p essentiam quā se sed motus celi nō resoluitur seu reducit in aliquem pōtem motum. Solutio alberri. Motus calefactiuus ē p accidens. id est dispositiō et nō specificē formatiue eo qz disgregando et diuicando materiam ināamabilem rarefacit eam et rarefactiō est quedam dispositiō pparatiua talis materie ad suscipiendū calorem quez dat natura generantis in materia sic disposita.

Contra Motus celi est causa aliorū motuum et psequens cā alteratiōis. sed hūa alteratio est sūm pnam passibilem qualitatē que est caliditas ergo motus celi p se calefacit. Solutio. Nec p se alterat ut assumitur celestis motus. licz primo alteret differt nā qz per se alterare et pmo alterare sicut agere scdm vim effectiuam tantum et etiam agere sūm vim efficienter formatiuam. Modo p se dicit essentialem formam. Et ergo nō sequitur motus celi primo alterat. ergo per se alterat ut supponit replica illa que est beati thome nihil concludens contra veritatem aristotelis et alberri.

¶ Tertium capitulum De motu astrozum.

Queritur Quō mouent stelle. Solutio pbi. Stelle mouentur ad motum suorum orbium. Hoc pbat pbius ex tribus. Primo ex cōparatiōe ad suos orbes. Secūdo ex cōparatiōe ad suam figuram. Tercio ex hoc qz natura nō deficit in necessarijs.

Queritur Quō probat hoc ex cōparatiōe stellarum ad suos orbes. Solutio sic. Quia oportet qz orbes et astra quiescant simul. vel moueant ambo simul scz motu ppro vel qz orbes quiescant et astra moueant vel econuerso. Primum istorū est impossibile supposito qz terra quiescat in medio. Scdm est etiam impossibile scz qz ambo moueant pprojs motibus et hoc ideo. qz si ambo mouerent sequeretur necessario qz astrum sit eiusdem velocitatis cū suo circulo eo qz astrū et orbis ad idem punctum reuertuntur in tota reuolutiōe sed consequens est falsum. Nam si astrum in maiori orbe moueretur equaliter cum illo vel hoc esset a natura vel a casu. Nō potest esse a natura. quia si transposatur astrum de circulo maiori ad circulum minorem mouebit equaliter locitare cum circulo minori sicut patet de astro saturni transposito in orbem iouis. Vel de stella fixa iuxta equinoctialem transposita iuxta circulum arcticum. Nec etiam potest esse a casu. quia id quod est in omnibus verum est semper nō potest esse a casu. Quare stella nō potest moueri orbe qz elcente. probat quia si sic sequeretur qz stella in maiori circulo necessario velo-

Secūdi libri de celo et mūdo.

etius moueret q̄q̄ velocitates stellarum essent magnitudines circuloꝝ
et nō astroꝝ. Preterea. Si stella moueret quiescente orbe tunc oportet
ret q̄ moueret. aut in pfunditate orbis vel in superficie orbis et tunc oportet
ret dare vacuum inter duos orbes. vel aerem vel aliquod huiusmodi in
quo stella moueretur.

¶ Sicut est in mundo minori ita est in maiori. sed in mundo mino
ri sc̄z in aiali. sic est q̄ p̄teritum vnius membri girat circa p̄teritum
alterius membri sine vacuo aut scissure piculo. ergo etiam nō videt̄ astruz
sic phiberi volui in celesti circulo. Solutio Astrum nō posset hoc mo
do moueri nisi aliquo circulo per cuius pulsum et tracum circūuolueret̄
ad modum quo membrum mouetur p̄ cordas et neruos. et hoc quidem
modo adhuc moueret astrum motu alieno vt notum est. sc̄z ad motum
epicū. vlt̄ cui infigitur.

Queritur Quō pbat arestoteles ex pre figure astroꝝ ip̄a
per senō posse moueri. Solutio sic. Si astra
mouent̄ motu p̄prio ex quo sunt sperice figure necesse est ip̄a moueri speric̄
to motu sed hoc est impossibile. falsitas p̄sequentis. patz. qz nō p̄nt mo
ueri motu circūgiratōis nec circūuolutōis. ergo etc.

Querit̄ Qualiter pbat arestoteles q̄ nō possunt moueri mo
tu circūgiratōis. Solutio dupl̄. Primo quia
illud quod mouet circūgiratiue manet in eodem loco. sed stelle nō manēt
in eodem loco. ergo. Maiorē pbat. qz id quod circūgirat voluit sup̄ du
os polos immobiles et nō mutat locum sui substantiā. Sc̄do. pbat. qz
si astra mouent̄ p̄ circūgiratōem ratōnabile est omnia moueri eodem mo
tu. sed hoc est falsum. qz nullum astrum videt̄ circūgirari p̄ter soles et hoc
tantū in oriente et occidente. sed tamē hoc nō fit p̄pter motum p̄prium so
lis sed p̄pter elongatōem visus nostri causatur quidē tremor in aspectu
stellaz remotaz. et ideo dicuntur stelle fixe stūllare et nō planete. qz pauci
q̄ conatu figit̄ visus in planetas q̄ in stellas fixas

Querit̄ Quō pbat p̄hs q̄ nō p̄t stella moueri motu voluta
tionis. Solutio sic. qz qd̄ mouet̄ motu volutatōis
nō tenet sp̄ eandē superficiē versus nos. s̄z luna sp̄ tenet eandē superficiē p̄us
nos q̄ d̄r facies lune. cui ergo sile est de alijs stellis sicut de luna seq̄tur. q̄
nullū astz aut stella mouet̄ motu volutatōis.

Querit̄ Juxta tertiā pbatōz Utz astra moueant̄ motu p̄ces
sui. Solutio nō. Rō est. qz si sic irrātōnabile vide
ret̄ q̄ natura nō dedisset eis organa sicut dedit aialibz eo q̄ corpa celestia
sunt multo nobiliora. Sc̄do pbat hoc idē qz q̄ multū distāt ab habētibz
organā ad motū p̄cessiui nō h̄nt motū p̄cessiui s̄z astra multū distant ab
habētibz organā ad motū p̄cessiui. ergo nō h̄nt h̄mōi motum.

¶ Arguitur Quicquid perfectōis est in natura inferiori excellēt
ius ē in natura superiori sed motus processiuus conuenit animalibus p̄
fectis. ergo. Preterea eiusdem perfectōis est habere principium mo
tus processiuū quod est dextrum et accū eiusdem. Sed celo assignatum

Reparationes

est inesse dextrum igitur etc. **Solutio.** In motu pcellio sunt duo scilicet actus naturalis potentie et passio naturalis ipotentie quoad primum inuenitur perfectio motus pgressiu in celo eminentius quam in subcelesti motu quia per modum circularionis cōplere cum insit aīali subcelesti per modum semicircularionis aut alterius giri perfectum circulum non claudentis. Unde in motu pcellio est directio per modum pulsus exercita gratia cuius proprie nominatur pcellio quasi pcul vel antierius remotio seu cello et sic repugnat astro. Etiam est in motu pgressiu imperfecta verrigo organi ex pulsu et tractu quod deficienter precipitat circuli reuolusionem quam peritit eminenter in celo et quoad hoc procedit obiectio.

**Tertium capitulum de motu astroz
non causat sonum armonicum.**

Queritur Quomodo pictagorici dicentes ex motu astroz causari sonum probabant suam opinionem. **Solutio sic.** Quia dixerunt magnum sonum causari ex motu astroz siue ex motu celi dixerunt etiam quod per motum celi causatur armonia seu sonus proportionabilis. Primum probabant sic quia tres sunt cause magni soni scilicet magnitudo corporum velocitas motus et multitudo corporum sed corpora celestia ut orbis et astra sunt maiora et velocius mota et etiam plura quam corpora mota hic inferius ergo si ex motu corporum inferiorum causatur sonus multo fortius ex motu superiorum celestium causabitur sonus.

Queritur Quomodo probant ipsi ex tali motu causari sonum armonicum. **Solutio sic.** Quia ex motu velocius causatur sonus acutus et ex motu tardus causatur sonus grauis et ex proportionem grauis cum acuto causatur proportio et armonia. Sed quedam sperere velocius mouentur ut maiores et quedam tardius ut minores et ergo sicut est proportio inter speras. Ita etiam sonus eorum est proportionabilis. Si autem dicatur ipsis. Quare huiusmodi sonum non percipiamus. Respondent quod ideo quia statim dum nascimur existit ille sonus et ita non potest nobis manifestari per suum oppositum quod est silentium non percipitur etiam non possumus discernere inter sonum et silentium. Et hoc probant per simile de malliatoribus eris qui non percipiunt differentiam soni et silentii eo quod aures eorum sunt replete huiusmodi sonis.

Queritur Qualiter Aristoteles reprobat illam opinionem. **Solutio** tribus rationibus. Prima Si astra facerent sonum non solum esset inconueniens nos nihil audire sed etiam esset inconueniens nos nihil pati in sensu auditus excellentes enim soni auditum destrunt et etiam magnitudines corporum inanimatorum ut conitruum dissipat lapides ferrum et edificia. Secunda ratio. Illa non faciunt sonum que semel se ipsa non mouent sed astra non mouent semel se ipsa ut probatum est ergo non faciunt sonum. Maiorem probat. Quia pres nauis mote in mari non videtur sonare. Tertia ratio. Si astra facerent sonum siue sonus de se rat per aerem siue per ignem tunc necesse est ipsum venire ad nos et destruire que apud nos sunt quod est inconueniens.

Secūdi libri de celo et mūdo

¶ Dicit boetius quandā esse musicā mundanā p̄ter musicam hūmanā p̄ illā aut̄ intelligit armoniā celestium corporū. Solutio Si dicūt hoc intelligat de musica sonora negandū est p̄pter ratōnes phyficas. Si aut̄ intelligat de musica q̄ est p̄portionabilis numer⁹ celestium motuū z speraz in ordine potētie z tempore p̄cedendū est sed tūc nō p̄batur ex hoc causari sonum armoniā sicut dixerunt antiqui.

¶ Quartum capitulum de ordine et figura astrozum.

Querit̄ Utrū ad naturālē p̄m spectet determinare de ordine astroz. Solutio p̄m De ordine astroz p̄m prius et poster⁹ .i. p̄m super⁹ z infer⁹ sufficienter p̄bat in astrologia. Sed ad naturālem p̄m spectat p̄siderare circa ordinem astrozum scz q̄ p̄m p̄portionem elongatōnis a centro sicut octaua spera sunt velociores z tardiores q̄ magis distant a centro velocius mouent̄. Et q̄ p̄p̄inquoiores sunt centro tardius mouent̄. Et hoc d̄t p̄m q̄ latius diurna sit simplicior et minima. q̄ in minori tpe maius spatū p̄transit sed alioz orbium sunt plures mot⁹ z alie latōes sup̄ferunt p̄tra latōem p̄mā. Ideo necesse ē orbem p̄p̄inquum octaua spera tardius moueri motu p̄prio z orbem infimū velocissime moueri motu p̄prio.

¶ Querit̄ Quō p̄m p̄bat rōne q̄ q̄to planeta fuerit p̄p̄inquoior primo mobili tanto tardius ipsum moueri motu p̄prio. Solutio sic. Quia q̄to aliqd̄ magis approximat̄ velocissimo mobili tanto mouet̄ tard⁹ motu p̄prio sed planeta superior magis approximat̄ velocissimo mobili ergo planeta superior motu p̄prio longiori tempore mouet̄.

Queritur Utrū astra sint sperice figure. Solutio p̄m q̄ sic. p̄bat p̄m hoc duabz ratōibz. p̄ma est. Quia corpora celestia sunt sperice figure. q̄ astra sunt sperice figure. p̄na p̄bat. q̄ astra sunt eiusdē nature cū suis speris. Et q̄ natura nihil facit frustra. id ē cū astra nō mouent̄ motu p̄gressiuo scz circulari. natura dedit eis figuram q̄ est minime apta ad motū p̄cessiuum z maxime est apta ad motū circularem. hec aut̄ est figura sperica. Secūda rō. Sicut est de vno astro. ita ē de oibz astris. scz luna ē sperice figure. q̄ oia astra sunt sperice figure.

Querit̄ Qualiter p̄bat p̄m q̄ luna sit sperice figure. Solutio duo duabz rōnibz. Prima. q̄ luna crescit z decrescit p̄m arcuales p̄portōes. q̄ luna ē sperica. Secūda rō. Si luna nō esset sperice figure sequēt̄ q̄ nō esset eclipsis lunaris scz ad sensuz p̄ q̄ eclipsis sic fit p̄ lineā arcuālē z illa arcualis decrescit donec fiat dicotoma.

¶ Figura ē termin⁹ corporis scz astr⁹ p̄tinuat̄ orbi cū sit p̄ ei⁹. q̄ non h̄z aliū terminū scz spericā figurā. Solutio Astr⁹ h̄z terminū ex p̄te sui luminis z terminatio luminis astri sufficit ad ei⁹ figuram.

Queritur Quot mouet̄ aresto. in hoc capitulo questiones ad veritatis cognitōem Solutio duas. p̄ma ē

Reparationes

Quare illa que sunt remotius distantia a primo mobili non moueantur similiter motibus solis et luna sunt multum distantia et non mouentur nisi duobus motibus. Secunda questio. Quare in primo circulo est tanta multitudo astrorum in alijs autem circulis est tantum unum astrum.

Queritur ^{rem} **Arz** solvere has questiones habeat difficultatem. ^{rem} **Solutio** phisica sic. dicitur enim quod de istis bonis de terminare se habet plus ad intelligentiam. id est ultra intellectum secundum communem modum intelligendi cognoscentem. Et hoc propter duas causas. primo quia corpora celestia distant a nobis localiter. Secundo quia ipsa corpora celestia ignota sunt nobis quantum ad eorum propria accidentia. Sed de corporibus celestibus non debemus imaginari. ut de corporibus solum situm habentibus et inanimatis sed oportet existimare ipsa corpora esse viuencia et precipare actionem anime intelligibilis que non mouentur tractu et pulsu sed secundum desiderium.

Queritur ^{pmittit} **Qualiter** soluit phisicus primam questionem. **Solutio** ^{pmittit} tres consideraciones. Prima est hec. quod summa perfectio regitur in aliquibus sine operatione. et in aliquibus modica operatio. et in aliquibus plures operationes. sicut patet in corporibus. quia est aliquod corpus quod habet dispositionem bonam sine operatione. quoddam habet eam per paucam operationem et quoddam indiget cursu et motu et multis operationibus. ut assequatur bonam dispositionem. Secunda consideratio est. quod quoddam per multas operationes non potest attingere dispositionem absque solutione. tamen potest attingere aliquam dispositionem primam puta ille qui non potest plene sanari multis potationibus. sed tamen aliquantulum alleviatur. Similiter difficilius est bene haberi multis operationibus quam in paucis et secundum duplicem multitudinem scilicet rerum et actionum ordinatarum ad aliquod unum. De hac autem difficultate rerum ordinarum dicit phisicus quod difficile est proicere miricas astrolabicas. id est instrumenta astrologorum. Sed unum aut duo. picere facile est quantum ad diuersitatem actuum ordinatorum. Et dicit quod quando aliquid fit gratia alicuius et hoc gratia alterius. et sic deinceps hoc fit magis difficile quam si fieret per actum unum aut per duos tantum. Et hoc phisicus vult probare quod illud est melius quod bonum aliquod attingit unica actione quam illud quod pluribus actionibus attingit. Nam illud est melius quod est facilius. sed facilius est dirigere unum quam multa. ergo quod potest attingere bonum unica actione est melius. Tertia consideratio. quod astra persequuntur suam perfectionem. sicut cetera animata homo enim habet plures operationes quam cetera animalia bruta. quia potest plura bona adipisci sed aliorum animalium sunt pauciores operationes et plantarum est una operatio sola. Per hec dicta patet solutio huius prime questionis. propter hoc enim terra non mouetur. quia non attingit ad bonum optimum nec ad bonum propinquum optimo. sed propinqua terre ut plantae paucis motibus mouentur. ideo non attingunt bonum primum. sed primum mobile attingit primum per unum motum sed media attingunt per plures motus.

Ad **Spere** celestes sunt perfecte ergo non mouentur pluribus motibus ad persequendum perfectiones suas. **Solutio** Celum duobus

Secūdi libri de celo et mūdo.

placiter consideratur. Uno modo sicut esse sue nature proprie et sic non querit perfici finaliter extra se sed suis motus est sibi pro operatione et perfectione finali ut dictum est in principio huius. Alio modo consideratur sicut esse nature vniuersalis ipsius fatalis ministerij sub diuina prouidentia. et sic accipitur ut organum et instrumentum ad extrafinaliter ordinatum remotius accipit sue perfectionis finalem ordinem.

Queritur Quomodo soluitur prius secundam questionem. Solutio prius quod huius sunt tres cause. Prima quia spera octaua excellit omnes alias quantum ad vitam. quia nobilior habet animam. Etiam quia habet maiorem virtutem super ista inferiora et excellit alias speras in nobilitate. Ideo ex nobilitate octaua spera alias excedit in numero stellarum. Secunda causa. quia spera que est stellarum mouet plura corpora diuina. sed alie sperae mouent vnum astrum. Et causa est. quia natura facit adequationem et ordinatam dispositionem tribuens vni corpori plures latrones et pluribus corporibus vnum motum. Unde quod octaua spera facit per plura astra. faciunt sperae inferiores per plures motus. Tertia ratio est ista. Prima spera reuoluit alias motu diurno et omnis finita virtus agit determinata portione. Ideo debet esse portio prius sperae ad alias speras. Ideo si essent plura astra in speris inferioribus non esset portio inter prius et alias speras et per prius non moueret speras inferiores sine fatigatione.

Queritur Quot sunt orbes planetarum. Solutio septem probatur. quia videmus ad sensum septem planetas moueri distinctis motibus ab invicem et a motu firmamenti videmus enim quod illi planete non seruant eandem propinquitatem inter se nec in ordine ad stellas fixas quod non esset nisi mouerentur distinctis motibus. sed ex dictis prius patuit quod stella non mouetur nisi ad motum sui orbis. ergo necesse est ponere septem orbes planetarum.

Queritur Utrum praeter speras planetarum necesse sit ponere octauam in qua stelle fixe deferantur. Solutio sic probatur. quia stellae fixe semper habent eandem distantiam inter se quod non esset nisi in vno orbe mouerentur ponenda est ergo octaua spera.

Queritur Utrum supra octauam speram. necesse sit ponere duodecim alios celos. Solutio sic. Pro cuius probatione oportet supponere primo quod celum stellatum mouetur tribus motibus. Primo motu diurno ab oriente in occidentem qui compleretur viginti quattuor horis. Secundo mouetur ab occidentem in orientem complendo vnum gradum in centum annis. et cum duodecim sunt signa in celo in quolibet signo sunt triginta gradus. ergo in tribus milibus et sexcentis annis compleretur illum motum et vocatur annus platonis in quo plato dixit omnes res redire in eandem dispositionem in qua fuerunt. Tercio modo mouetur motu accessus et recessus quo motu in octuaginta annis complet vnum gradum. Secundo supponitur quod vnus motus vni sperae appropriatus causatur ab vna intelligentia. Ita quod vna intelligentia non est causa plurium motuum.

¶ Et in

Reparationes

supponit q̄ superior orbis nō mouet ab intelligentia inferioris orbis. p̄t̄ q̄ qd̄ appropriatū est ad minus nō potest in maius. Quibus suppositis p̄batur p̄positū. q̄ celū stellarum iuxta supposita mouet tribus motibz z sic tūc hoc erit a tribz intelligētibz. s̄z q̄libet intelligentia h̄z orbē sibi p̄mū q̄ p̄ter octo orbēs celestes oportebit ponere duos orbēs superiores. Ita q̄ vnus illoz triū motū sit p̄prius nōne spere z motus diurnus sit p̄prius p̄mo mobili qd̄ mouetur motu simplici nō h̄ns diuersos motus nec diuersas stellas eo q̄ p̄mū in vnoquoq̄ genere d̄z ēē simplex z vniforme

Ad hec dicta sunt contra p̄m in hoc tractatu tertio. quia iam sepe habitum fuit ex textu p̄bi q̄ celum stellarum sit p̄mum. z sic nō essent nisi octo spere. Solutio p̄bus insequitur astronomos sui temporis sed per posteriores cōpertum est esse plures De his ergo orbibus z de ordine z alijs dicendis circa hanc materiā habet copiosissime in cōmē s̄tarijs alberri z dictis suorum sequatium.

¶ Quartus tractatus

Queritur De quo determinat p̄bus in vltimo tractatu huius sc̄di. Solutio De terra s̄m q̄ est centz mundi z h̄z ille tractat̄ duo capitula. In p̄mo determinat de situ z figura terre s̄m opinionē antiquoz. In sc̄do facit hoc sc̄dm opinionē p̄p̄iam.

Ad In libris sequentibz tractat p̄bus de terra. ergo in cōuenienter hic determinat de ea. Accedens notum est eo q̄ terra est vnus de quattuor elementis de quibus ibidem determinat Solutio Terra p̄siderat dupliciter. vno modo vt est elementum corpus graue mobile deorsum. z sic determinat de ea in libris sequentibz. alio modo consideratur vt centrum mundi circa quod corpora celestia mouentur z sic de ea in p̄posito fit mentio.

Queritur Que est p̄ma opinio antiquoz de situ z motu terre quam recitat p̄bus. Solutio fuit quozūdam etrea italiā habitantium qui posuerunt ignem esse in medio z terram esse vnum astrum z ipam esse circulariter motam z ex suo motu causare nobis diem z noctem z affirmabant esse vnam terram aliam oppositam illi quam vocabant antistonā nō curātes de apparenia s̄m sensuz magis assentientes q̄busdam falsis ratōnibus.

Queritur Qualiter isti p̄babant suam opinionē. Solutio duabus ratōnibus. Prima est q̄ nobilioris corporis est honorabilior locus ignis est honorabilior corpus inter elementa z locus medius est honorabilior. ideo mediū mundi est loc⁹ ignis Minorē pro p̄ma parte probabant. quia termin⁹ est honorabilior medio. sed celum z ignis sunt termini. Sc̄dam p̄mī minoris probabant q̄ locus medius est p̄seruatus ab alijs locis. Secunda ratio eoz est locus medius vocatus est carcer ionis. igit̄ signuz est q̄ est locus nobilioris corporis sc̄licet ignis.

Serūdi libri de celo et mūdo

Queritur Quāto soluit p. rōnes eorū. Solo dicit q. duplex
est medium. q. dā est mediū virtutis z illud non
est nobilius cū non sit finitū z terminatū ab alijs. Aliud est mediū na-
ture qd est celo p. pinquius z tale mediū est dignius

Queritur Quare est secunda opinio de motu terre. Solutio antiquorum quorundam dicentium. Terram circumferi circa medium non solum ipsam terram. Imo etiam aliam quam vocabatur antillona et dicebant multa alia corpora moueri cum illis terris. Quod dicebant pluries eclipses lunae quod solem ppter illas plures et ppter illa plura corpora quorundam interpositum sepius pterit et eclipses lune quod solis. Et quoniam eis obiciebatur. Si terra non esset in medio mundi ipsa non faceret lunam eclipsare. Ad hoc dicebant quod terra est pua respectu celi et distantia suppellex a centro est pua. Et subdit Aristoteles. Quod dixerunt terram esse in centro et voluit circa polum hec ante opinio patebit esse falsa inferius p rationes quas postea dicit terram in medio quiescere.

Queritur Que fuit opinio antiquozū de figura terre. Solutio qdā dixerūt terrā esse sp̄teatā sz alij dixerunt eam esse latam 2 habere figuram timpanilem. Cuius rōem dixerūt esse qz sol in oriente 2 occidentē videt habere decisionē scdm lineā rectā 2 hec decisio fit a terrā 3 deo terra est recte figure

Queritur Qũo Aresto. reprobatur dictũ illorũ. So^o dupli-
citer. pmo dicit q̃ videm⁹ a longe solem z mul-
ta a longe vñ et nō distinguim⁹. Scđo qz terra est valde magna mō por-
tio valde magna circuli videt esse recta Antiq⁹ pbabāt etiā suā pōem ex
hoc q̃ dicebant terrā quiescere. ideo habet figurā latam ad motum mis-
sime aptam.

Queritur Verū ratioabile sit recitare opiniones ⁊ motiua antiquozū de cā quietis ipsius terre in medio.

Solutio phi q sic pbat. qz irratiōnabilis mētis videt esse q non mirat
qis vnaqzqz pcula terre pua vel magna si eleuet sursum nullo mō vult
manere qis tanta grauitas sicut est tota moles terre qscat z nō moueat
qz si diceret qz quelibet terre pcula sursum eleuata moueat ad locū vbi ter
ra nō est posita ponat q ps supposita subtrahat tunc ps q quieuit nō am
plius quiescit sed vterius mouebit deorsum sic ergo ammiratio z stupor
quare terra quiescat in medio z iste stupor est multis factus occasio phy
losophandi.

Queritur Que est p^{ma} optio de h^{ete} terre Solo zenos
phones z calosoni⁹ dixerūt terrā esse infinitā q̄
tum ad eius infimū z hoc dixerūt non quasi crederēt esse verū sed tanq̄
hoc fugerent difficultatē q̄ nesciuerūt cām reddere quare terra quiescit in
centro. Solut⁹ p^{hs} dices q̄ eius solutio magis est ammirabilis q̄ dubitas
tio et est vana sicut dixit empe. nō intelligēs de natura totius.

¶ Querit Que est scda opinio   Solo Cuiusdā phi dicti tales milles
suis hic dixit q̄ causa q̄eris terre esset aqua circūdans eā vndiq̄ tanq̄ cet

Reparationes

ra nataret in aqua sicut lignum.

Queritur Quia phus reprobat hanc opinionem. Solutio tribus rationibus. Prima. quia hec opinio adducit nouam dubitationem quia eadez est questio de quiete aque que e de quiete terre. quia aqua eleuata non potest quiescere sicut nec terra. Ideo questio est quid sustineat aquam quiescentem sub terra. Secunda ratio. idem locus est totius et cuiuslibet partibus in omogenijs. sed quelibet pars terre tendit ad fundum aque et quanto maior tanto velocius. ergo tota terra descenderet infra aquam. Tercia ratio. Aer est leuior quam aqua. et aqua quam terra. si ergo aqua sustinet terram aer sustinebit aquam sed hoc est impossibile. quia leuius non potest sustinere grauius. Et subdit Aresto. quod ille solutiones non sunt consuee omnibus soluentibus dubitationes de terra. Nec sunt adinueniendum veritatem sed ad dissidendum contraria.

Queritur Que fuit tertia opinio antiquorum. Solutio diffinitiuum quod terra esset lata et sic terra quiescit propter latitudinem figure sue comprimentem multum aerem qui compressione terre resistit sicut quidam corpora lata que resistunt vento ne facilius moueantur et sicut in clepsidris hoc est in quibusdam vasis implectis aere. prohibet aquam intrare habentibus ramentis et hoc ideo. quia aer inclusus non habet locum ubi cedat aquam. sicut per in vtribus inflatis.

Queritur Quia aresto. reprobat hanc opinionem. Solutio triplici. primo quia supponit falsum. scilicet terram habere latam figuram. Secundo non reddit causam. quia dato quod terra esset spence figure adhuc comprimeret multum aerem propter eius magnitudinem. et ideo magnitudo est magis causa quam latitudo. Tercio. Ista opinio destruit principium nature. Nam posuit quod sit aliquod corpus naturale quod non habeat motum naturale cuius scia naturalis supponit motum. Et hoc probat sic. aliquod corpus quod non habet motum naturale habet quietem naturalem. et cum terra non habeat quietem naturalem ubi quod in medio videtur quod ibi naturaliter quiescat. et non propter eius latitudinem. Et si dicatur quod non habet motum naturale tunc sequetur etiam quod non habebit motum violentum.

Queritur Que est quarta opinio. Solutio. quod causa quietis terre in medio est magnitudo terre quam circūgiratio celi pueniens prohibet eam ne cedat. sicut explicat emp. de quodam vase et eo aqua repleto circulariter motu phibere exitum aquam propter vehementem circūgirationem.

Queritur Quia reprobat per hanc opinionem. Solutio quatuor rationibus. Prima. Quando aliquid descendit propter impedimentum impediens impedimento ablato non descendit quia remota causa remouet effectum. Si terra mouebit celi ad latera. aut quod mouebit naturaliter aut violenter. Si violenter ergo habet aliquem motum naturalem non est dare quod terra moueat ad aliquem locum naturalem. nisi ad medium mundi. Si autem sit naturaliter in medio mundi et non propter circūgirationem celi. Secunda ratio. Emp. elementa quatuor erant aggregata et per litteram inceperunt disgregari et tunc erat giratio vel motus celi et tunc terra descenderet in medio. Tercia ratio. quia manifestum est dicere terram descendere in medio et non dubitare quod sit causa quod aqua

Secūdi libri de celo et mūdo

grauia descēdūe ad mediū illius cā non p̄r esse giratio. q̄ nō attingit cētra p̄mā p̄r aeris p̄lus nos. 2. q̄ non p̄r esse causa quare lapis siue p̄ricula terre descēdat ad cētrum. Quarta rō. Incōueniēs est dicere q̄ terra quiescat in medio p̄pter girationē 2. non asserere cām p̄pter quā ignis quiescat i cīr cūferētia. Relinquit ergo q̄ sicut ignis nō quiescit in cūferētia propter giratōem. sic nec terra quiescit in medio propt̄ girationē. Quinta rō. Illud qd̄ ex natura rei determinatur ad hunc locū vel illū tanq̄ posterius eo nō est causa determinatōnis. s̄ graue 2. leue s̄m naturā determinatur ad locū eum sursum 2. deorsum. ergo giratio que est qd̄dam posterius ip̄is non est causa determinatōnis.

Queritur Que fuit q̄nta opinio Soko eoz q̄ dicūt terrā nō moueri a medio p̄pter vniformē habitudinē ad oēs p̄es celi sicut dixit anaximāndros ponēs exemplum de ferro posito inter duos lapides adamātinōs quozū p̄us sit equalis impeditur ex hoc morus ferri respectu vtriusq̄

Querit Quō aresto. reprobat hāc opinionē So^o q̄tuor rōibz Prima. q̄ si ignis poneret in medio eq̄ respiceret oēs p̄es celi 2. tñ moueret a medio. ergo terrā eq̄līter distare a cūferētia celi. nō est cā q̄etis eius in medio. Sēda rō. incōueniēs est assignare q̄etē terre in medio nō assignādo cām morus eius ad mediū. s̄ ista opinio hoc non facit. q̄ nō valet. Et hoc iō. q̄ si tota terra esset extra mediū moueret ad mediū q̄libet ei⁹ p̄ricula. 2. in hoc differt ab oībz alijs s̄ in s̄ q̄ h̄z aspectū eq̄lī ad oēs p̄es celi p̄uenit cū alijs. q̄ illud nō est cā q̄etis eius. Sēda rō. Incōueniēs ē querere p̄pter qd̄ terra manet i medio 2. nō q̄rere q̄re ignis quiescit sursum si eū dicat q̄ ignis quiescit sursum p̄ materiā suā sic etiā descēdū est de terra. Et ponit p̄. duo exēpla quare illud qd̄ est in medio debet q̄escere. q̄ videmus crinē vel pelles si ex oī p̄e trahat equalit̄ nō frāgi neq̄ diuidi. q̄ q̄ rōe diuideret i vna p̄e eadē rōe diuideret in oī r̄ge. s̄ nō p̄e scindi simul in oī p̄e. q̄ sic p̄tinuū esset actu diuisus s̄ dī q̄libet signum ergo in nulla p̄e dilacerabit 2. sic videt̄ esse de terra posita i medio q̄ neq̄ huc mouebit neq̄ illud p̄pter equalē distanciam. Sēdm exēplū est Si alij quis equalit̄ sitiat 2. esuriat si p̄ponatur cibi 2. potus in equali distācia ab ipo neq̄ conabit ad cibū neq̄ ad potū. s̄ necesse est talem quiescere a potu et p̄meltione. Quarta rō. Illud qd̄ dicit in positōne istoz non est verum p̄ se. p̄ accidēs tñ potest esse verū. q̄ terra nata est quiescere. s̄ nō propter hoc q̄ equalit̄ respicit cūferētiā celi. q̄ si ignis esset in medio moueret sup̄ius. s̄ nō ad eandē p̄em celi. sed diuideret et p̄ p̄is p̄pinq̄ior oēs tñ moueret ad ad orientē. Sic terra si esset in loco ignis descēderet diuisa p̄ p̄es donec esset ḡgregata in medio.

Ans Similiter distare a cūferētia videtur esse causa quietis terre in medio. ergo dictum illozū p̄horū est verum. His probatur quia similitudo est quedam idēp̄itas 2. vnitas qualitatis. ergo est causa vniformis modi essendi. Illud autem quod mouetur magis accedit ad vnam partem cūferētie quam ad altā et sic dissimiliter se habet. ergo quod quiescit eque distanter habet se similiter 2. vniformiter.

Reparationes

Solutio similitudo ex forma relationis nō est actiua sed ex prequalita-
tis actiue eā fundantis s; in pposito non fundat in qualitate s; in q̄ritate
et sic que non sunt forme actiue.

Queritur Quid probat aresto. q̄ terra nō moueat circa me-
dium. **Solutio** tribus rationib; prima. si terra
moueret circulariter siue in medio exis. siue extra mediū vel moueret na-
turaliter vel violenter nullū p̄r dici. Nō primū. q; si sic tunc talis mor⁹ esset
naturalis cuiuslibet parti terre sed hoc non. q; pres terre mouent⁹ naturaliter
ter deorsum s; in rectū sed vnicorpi debet vn⁹ mor⁹ naturalis tātū. Non
etiam s; violenter pbat q; nullū violentū est pperuū. s; si motus cir-
cularis inest terre inesser ei semp q; nō est ratio maior quare magis moue-
retur in vno tpe q̄ in alio. Scda ratio. omne qd mouet circulariter preter
p̄mū mobile necesse est moueri plurib; morib; sicut p̄z de motu planeta-
rum. s; motu longitudinis sup polos mundi z motu latitudinis sup po-
los zodiaci. Ergo si terra moueret circulariter necesse esset ipam moueri
istis morib; z hoc non potest esse. q; tunc sequeretur q; stelle apparetent nob⁹
bis puta qn terra moueret ad austrū manifestaret nobis stelle iuxta polū
antarcticū et occulterentur nobis stelle q̄ sunt iuxta polū arcticū s; quā-
do terra moueret ad septentrionē ptingeret ecō uerso qd falsum est. q; eadē
stelle fixe semp nobis oriūtur. Tertia ratio. Illud qd mouet ad mediū na-
turaliter quiescit in medio. sed q̄libet ps terre naturaliter mouet ad mediū
ergo naturaliter quiescit in medio

Queritur Ex quo idem est mediū mūdi z terre. Utrum
ergo graua moueant⁹ ad mediū mūdi vel ad me-
dium terre. **Solutio** p̄h q; graua p se mouēt⁹ ad mediū mundi sed p
accidēs mouēt⁹ ad mediū terre. pbat p̄h rōne z signo. Rōne sic. leuia
non mouēt⁹ a medio p se s; a medio mūdi. q; p oppositū graua mouēt⁹
p se non ad mediū terre s; ad mediū mūdi. Ans pbat. q; si terra poneretur
extra mediū mūdi tunc nō moueret ignis a medio terre s; a medio mūdi.
Signo pbat sic. q; motus grauiū non est p lineas eq̄ distātes s; p lineas
rectos angulos faciētes pcurrētes ex quacūq; pte celi moueant⁹.

Queritur Quid probat p̄h terram in medio quiescere.
Solutio rōne z auctoritate. Rōne sic. Quilibet
pars terre naturaliter quiescit in medio. q̄ tota terra. Ans probat q; sicut
oēs partes ignis naturaliter ferūt⁹ ad circūferētiā. ita omnes pres terre
ex quacūq; pte mouentur naturaliter ad mediū z si naturaliter mouēt⁹
ad mediū oportet q; naturaliter etiā q̄seāt in medio. Scdo pbat auctoritate
mathematicorū q̄ dicunt q; apparētie sensibiles nō possent saluari nisi ter-
ra esset in medio z immobilis.

Arguitur Terra non est in medio. pbat. q; idem ē mediū mūdi
et cētū terre. q; terra locaret⁹ in medio sui ipsius qd est
impossibile eo q; illud mediū sit indiuisibile. Indiuisibile autē nō locat diuisi-
bile. dicūt em̄ q̄ro phicoz. q; locus erit equalis locato etiam locus nō est
p̄tinuus locato nec intra ipm. ergo terra nō p̄r locari in seipo v̄l in aliquo

Secūdi de celo et mūdo

sui Solo patz ex dictis phi. qz dictū est q terra nō est in medio sui vt sul est. sed vt mūdi. z sic idem locat seipsum per accidens. nō tamen sit hec locatio per virtutē indiuisibiles centri. nisi loquamur de indiuisibilitate totius ad quē finit pportioabiliter q̄libet dñā situatio talis mediū

Queritur. Utrum terra sit spherice figure. Solo phi sic probat primo sic. quia quelibet pars terre habet gravitatem. ergo quelibet pars terre necessario mouetur ad medium. ita q minor pars terre depulsa a maiore p̄p̄ritur. quousq omnes partes perueniant per eque distantiam ad medium mūdi. Et ergo ex tali motu terre vbiq ad medium necesse est terram fieri spherice figure. ita ex hoc terra naturaliter est simpliciter grauis. adeo ex omni parte equaliter tendit ad medium quousq fiat rotunda. Et dicit phus q hec ratio concordat cum dicto antiquorum mathematicorū. qui dixerūt q omnes partes terre faciunt spheram sphericam ex equali cōcursu earum ad medium. z hoc in principio generationis sue. In hoc tamen est diuersitas q illi dixerūt partes effluere ad medium ex violentia z circūgratione celi. Sed hec ratio pretendit q ex gravitate terre que est p̄naturalis partibz eius omnes partes terre mouentur ad medium z ibi quiescūt. Et subdit phus q si dicatur q partes terre equaliter pcurrant ad medium ex omni parte necesse est ipsam terrā esse sphericam. ¶ Sed si dicatur q non veniant equaliter ad medium sed ab aliqua parte plus necesse est magis graue. pellete minus graue ad mediā totius. mūdi. qz ad utrūq hz inclinacōem.

¶ Quilibet pars terre fm eūdem angulum et equalem tendentis am non cōiūgitur centro mūdi. ergo probatio phi est falsa. Antecedens probatur. quia tunc sequeretur q superior pars terre esset ita p̄p̄inqua centro sicut infima vel non esset naturaliter locata. sed potius ibi quiesceret violentie. aut oporteret q tandem ille partes distantes subintraret sicut partium centro propinquiorum. z sic fieret penetratio dimensionum

Solo patz ex prius dictis. quia vis locatiua terre non est duntaxat in p̄ncipio centrali. sed pportioabiliter in toto ambitu terrestris capacitatis. pportioabiliter dicitur. hoc est fm similitudinem ordinis z positionis partium terre in tali distantia terrestris loci. Necesse est q sicut locatum extensum est distanter intra se. ita locus ei proprius pportioabiliter distendatur exterius.

Queritur. Si terre existeret in medio mūdi apponatur ad vnū hemispermum quousq magna moles. tunc nō erit medium totius mūdi z ipsius terre. Utrū ergo tunc tota terra debeat moueri vel quiescere. Solo phi est ad hoc q corpus habens gravitatem nō sic natum est ferri ad medium q fm superficiem eius infimam tangat medium. sed vt medium eius tangat medium mūdi. Unde partes maiores appellunt partes minores quousq mediū totius attingat ad mediū mūdi et non differt siue sit pars magna siue parua.

¶ Probationes aristotelis videntur supponere falsum. scilz q terra sit genita. sed hoc nou. ergo etiam partes terre nunq ab ea sepa

Reparationes

rantur. Soló pbi in textu. q̄ siue terra sit genita siue ingenita necesse est figuram terre esse sphericam. q̄ omnia graua mouentur ad medium. eo q̄ ad lineam rectam que p̄tingens terram facit angulum rectum 2 non mouentur fm̄ lineas eque distantes. ideo terra est spherica. 2 si talia cōcurrāt q̄ sic descendūt tūc p̄currūt fm̄ sphericā figuram

Querit Q̄uo pbat hoc testimonio mathematicoꝝ. Soló. ex tribus testimonijs mathematicoꝝ. Prīmū est. si terra non esset rotūda eclipses lunares non fierent nisi per decursiones arcuales. quia in alijs temporibz videmus lunam figurari omnibz figuris. sed in eclipsi semp̄ incipit denigrari per lineam arcualet. put rotūdam intrat vmbzā causatā a terra quando sc̄z p̄currit in ecliptica cū sole. Secūdum testimoniū mathematicoꝝ est q̄ aliquo transiit ab aquilone in austrum quedam stelle appa- rentes nobis occultantur cuius non est alia causa q̄ rumor terre. Unde ex hoc non solum probatur q̄ terra sit spherice figure. sed etiam q̄ eius magni- tudo sit parua respectu celli. quia si homo parum se transferat ad meridiem vel versus septentrionem. orizon terminans visum sit alius 2 alius. Et de perpetuitate dixerūt quidam colūnas herculeas esse in vltimo occidentis. et iste locus non multum distat ab vltimo orientis. quia elephantes generā- tur in vtriq; locis. 2 ideo loca sunt similia 2 non multum distantia. ¶ Ter- cium testimonium est. Nam mathematici mensurantes rotūditatem terre dicūt terram habere quadraginta mīriades. 2 p̄ mīriades intelligunt mille milia. et ex hoc scitur terram non solum esse figure spherice. sed etiam parue q̄ritatis in ordine ad stellarum q̄ritatem

Ad Terra non est spherice figure. Probat. quia in sphaera omnes linee duce a centro ad circūferentiam sunt equales. sed nō est ita de terra. quia terra in superficie habet plures tumores. quia habet montes et valles. Soló. montes que sunt in terra respectu totius sunt impecti- biles 2 minimam faciunt differentiam respectu totius terre. ideo tam mo- dica differentia non impedit eius sphericitatem

¶ Finitur Secūdus

¶ Et quia tertius liber d̄ celo 2 mūdo in quo philosophus determinat de corporibz mo- bilibz motu recto fm̄ opinionem antiquoꝝ in florentissimo vniuersali studio Coloniensi propter modicum eius fructū legi non con- senuit. Idcirco ipso dimisso procedendum est ad quartum librum

Quarti de celo et mūdo

Egrāssī autem et le

ui quid est utrūq; et que natura ipsorū
considerandum zc.

Querit. de quo determinat phus in quar
to libro de celo z mūdo Solo. de natura cor
porū simplicium mobilium motu recto. et hoc p^m
opinionem suam p^{ri}am Et habet duos tracta

tus. In primo phus determinat de graui z leui fm opinionem antiquorū
In secūdo facit hoc idem fm opinionem p^{ri}am. Primus habet duo capi
tula. In p^mo manifestat de quo sit determinandū assignādo generaliter ra
tionem grauis z leuis z distinctōem eorum. improbādo quoddam dictū
antiquorū. In secūdo capitulo reprobat tres opiniones de graui z leui

Querit. Utrum in naturali scientia p^{ri}derandum sit de graui z
leui. quid sit utrūq; z que natura eorum Solo p^{ri} sic
Probat tripliciter. Primo quia corpora simplicia sunt graua z leuia. ergo
p^{ri}derandum est propter quam causam habent has virtutes. scz grauitatē
et leuitatem. Secūdo. quia in scientia naturali p^{ri}derandum est de motu. q̄
de grauibz z leuibz. Consequentia probatur. quia graue z leue p^{ri}sice defi
niuntur per posse moueri. actibz autem eorum non sunt nomina imposita.
Tercio qz oēs p^{ri}sici dicūt aliqd de virtutibz. i. potentijs naturalibz graui
um z leuiū. q̄ op^{er}z de grauibz z leuibz determinare.

Querit. Que est diuisio quā ponit phs in hoc p^mo cap^o Solo
duplex est graue z sūtiter leue. quoddam est graue z leue
simp^lr. aliud est graue z leue ad alterū siue in respectu. z sic de eis locuti sūt
antiqui. Et subdit phs qz aliqua nata sunt ferri ad mediū si fuerint extra
et aliqua sunt semp nata ferri a medio si fuerint in ipso. ferri aut ad medium
est ferri deorsum. z ferri a medio est ferri sursum.

Querit. Quō phus reprobat opinionē dicentūz nihil esse sur
sum vel deorsum simp^lr. sed solū quo ad nos Solo.
Et qz incōueniens est dicere nihil esse simp^lr sursum nec deorsum. sed solū
quo ad nos. eo qz terra est orbicularis z vndiqz est sūt de celo z terra. z vbi
qz circa hanc habitāt hoīes quorū quilibet dī hemispheriū qd supra caput su
um est esse sursum z aliud esse deorsum. Et probat phus falsitatem. sic qz
mundus hz mediū z extremū. z mediū dī simp^lr deorsum sed extremū. vñ
dīqz dī sursum. quēadmodū qdā dicūt terrā esse deorsum z celū sursum licz
insufficiēter. quia non posuerūt celum nisi supra nostrum hemispheriū tanq̄
celū sic dī midia sphaera.

Querit. Quō phs definit graue z leue. Solo sic. leue simp^lr
est qd fertur ad extremū a medio. Graue simpliciter est
quod fertur deorsum z ad mediū. Sz grauius vel leuius dī quod ceteris
paribz mouetur alio velocius

Capitulum secundū.

E. q.

Querit qd
Graue dī

Reparationes

Queritur Quare phs recitat opiniones antiquorum de graui et leui. *Solo.* qz vt dicit phs ipsi nihil locuti sunt de graui et leui simpliciter sed solum de grauiori et leuiori

Queritur Que est prima opinio quam recitat phs in hoc capitulo. *Solo.* opinio ipsius platonis quod dicitur in thymeo quod omnia corpora sunt composita ex eadem materia. licet appareant diuersa. et quod omnia corpora proponant materialiter ex superficiebus lineis et punctis et resoluantur vltima resolutione in triangulos non diuisibiles nisi in tres lineas. et quod corpora essent grauiora quam sunt constituta ex pluribus triangulis. et leuiora quam sunt constituta ex paucioribus triangulis. vt manus plumbi est grauius minori plumbi. et sic plato ponit eam grauitatis et leuitatis multitudinem et paucitatem triangulorum

Queritur Quo phs hanc opinionem reprobat. *Solo.* tribus rationibus. Prima. quia illa est insufficientes ex hoc quod nulla facit merorem de simpliciter leui sicut est ignis. nec de simpliciter graui. sicut est terra. Secunda ratio. non semper corpus est grauius quod est compositum ex pluribus triangulis. quia tunc ignis maior esset grauior igni minori. quod falsum est. quia quanto ignis est maior. tanto velocius ascendit et tardius descendit. Tercia ratio. ex ista opinione sequeretur quod posset capi tanta multitudo aeris. et ita pua per aqua quod ille aer esset grauior illa aqua quod tamen falsum est. cum illa aqua in aere descenderet. et aer in aqua ascenderet.

Ad Graue est corpulentius et ex pluribus superficiebus compositum quam leue. *Ad* opinio platonis vera est. *Ans.* probatur. quia vbi est maior quantitas per soliditatem adunata. ibi est vigorosior moles. eo quod quantitas corpora dicitur quantitas molis. et virtus vnitae fortior est seipsa dispersa. Samus. etiam per experimentum plumbi et aurum que sunt solidioris corpulentie esse ceteris corporibus minus compositis grauiora. *Solo.* moles aliquando dicitur pondus quod sit. et sic non omnia principia abstracta ipsius quantitatis. quia tunc corpus mathematicum esset ponderosius. Alio modo moles appellatur extensione materie quod sit circumscripto pondere. et de hac preedit obiectio. sed non concludit per illam opinionem per rationem

Queritur Que est secunda opinio antiquorum. *Solo.* ipsius democriti qui licet fuerit senior etate. tamen magis nouiter intellexit. Dixit enim quod non semper maiora sunt minoribus grauiora. imo pringit quicquid conuerso sicut es et lana. Et dixit corpora esse composita non ex superficiebus lineis et punctis sicut plato. sed ex corporibus indiuisibilibus. et inter illa esse vacuum compositum et non semper esse grauius quod est ex pluribus indiuisibilibus. sed illud est grauius quod minus habet de vacuo.

Queritur Quo aresto. reprobat hanc opinionem. *Solo.* septem rationibus. Prima est. quia illa opinio est diminuta. eo quod non est sufficientes dicere illud esse leuius in quo est plus de vacuo. sed oportet addere in quo est minus de solido. quia videmus quod mixta plus sibi determinata de aqua quam igne et terra quam sunt ceteris grauiora. sicut aurum plus determinat sibi de aqua quam lana quam plus de terra sibi determinat. Sunt tamen alij diminutiones democriti. qui non ponunt vacuum. Nam illorum quidam nihil dixerunt de graui et leui. vt Anaxagoras empedocles. et alij philosophi non fecerunt mentionem de graui et leui simpliciter et de causa motus ipsorum. sed solum fecerunt merorem de

Quarti libri de celo et mundo

grauiori et leuiori in respectu neque dixerunt quare aliqua maiora sunt leuiora. Secunda ratio. graue et leue non bene determinantur nec per plenum nec per vacuum. quia tunc illud esset leuius quod haberet plus de vacuo quod improbatum est. Non per solidum siue per plenum. quia tunc illud esset grauius quod haberet plus de solido. et sic magis ignis esset grauior quam terra. Tertia ratio. graue et leue non bene determinantur per proportionem vacui ad solidum. quia tunc magnus ignis non esset leuior minori cum sit verobique eadem proportio quod per se falsum. quia velocius ascendit Quarta ratio est. quia si vacuum esset causa leuitatis tunc illud quod est magis vacuum esset magis leue. et ita velocius moueretur sursum et per prius omnia vacuum tanquam leuissimum moueretur in instanti quod repugnat. Quinta ratio est. Si vacuum et plenum essent causa grauitatis et leuitatis per eorum proportionem et iuxta proportionem. quare tunc cum sint diuersae nature non ab invicem separantur. ita quod vacuum sursum expiraret et plenum deorsum. Si enim essent hoc modo causa grauitatis et leuitatis vtrique separarentur. Sexta si vacuum esset ipsum esset locus et si moueretur oporteret sibi assignare locum a quo et ad quem quod falsum est. quia locus est immobilis. Septima. Ista opinio non asserit quod sit causa actiua et passiva motus horum cum non solum vacuum sed etiam solidum moueatur.

Ad Vacuum et plenum sunt principia grauitatis. Huius opinio democriti est vera. Aliis probatur. quia vter vacuum est leuior seipso pleno aere ut de philosophis. Solutus duplex est vacuum. scilicet in genere alicuius determinati pleni et vacuum simpliciter primo modo praecedit obiectio quia sic crater plenus vino est grauior euacuato ab eodem vino sed vacuum per proportionem talis pleni sed vini vel aquae non est simpliciter vacuum. sic vter non repletus aere non simpliciter est vacuum cum possit seipsum implere per proportionem primum et tractationem.

Queritur Quae est tertia opinio antiquorum. Secundo. Quidam ponentes omnem esse unam materiam cum eam dixerint penes rarum et densum ita quod raritas est causa leuitatis et densitas causa grauitatis et sic dicebant quod illud quod plus habet de illa materia est grauius et quod minus habet est leuius et coincidit haec opinio cum opinione illorum qui ponebant aquam primum elementum secundum se unum ante rarum et densum quod manens in sua forma subtili diuersificatur per rarum et densum et tunc fit graue.

Queritur qualiter probatur haec opinio. Secundo. sic. quia si esset haec sequeret quod nihil moueretur sursum ex sua forma substantiali sed si aliquid moueretur sursum illa esset expulsa a partibus eorum. Preterea si haec opinio esset vera tunc multa corpora rara essent grauiora quam pauca densa. sed consequens est falsum. primum probatur. quia illa plus habet de materia.

¶ Tractatus secundus.

Queritur De quo tractat per in secundo tractatu huius quatuor. Solo de graui et leui secundum veritatem et opinionem propriam. Et diuiditur in quatuor capitula. In primo tractat de motu grauium et leuium. In secundo ostendit quod sit graue et leue et quomodo differant. Tercio ostendit quod sit graue grauius et leuius circa hoc reprobat opiniones antiquorum. In quarto ostendit quomodo praefigurae contingit motum grauium et leuium accidentaliter variari.

Reparationes

Queritur Quot p'mittit p'hs suppositōnes ad oñdendū grātia z leuia moueri ad sua determinata loca

Solutio tres. p'ma est. Tria sunt genera motuū scz p'm magnitudinez spēm et locū. Scda. sicut motus alteratōnis vel augmētatōnis nō est cōr-
ringenter siue indifferēter de quolibet in qdlibet sed determinate de p'ra-
rio in p'rarium. Tertia. sicut nō qdlibet est augmētabile vel alterabile in
differentē a quolibet neqz qdlibet est alteratū vel augmētatiū alterius
sed solum determinatū respectu determinati. ita non quodlibet est motus
uū localiter cuiuslibet. scz determinatū determinati

Queritur Qualiter aresto. ex hīs pbat elemēta moueri ad deter-
minata loca sicut ad suas p'fectōnes Solutio duabz
rōnibz. Prima. illud qd motuū ē deorsum ē grauefactiū z motuū sur-
sum ē leuefactiū. ergo qd mobile est deorsum ē graue in potētia siue gra-
uificabile z p' motū eius fit actu graue. Et similis est de eo qd mouet sur-
sum qd est leue in potētia et fit actu leue p' hoc q' sursum mouet. g' vñ qd
qd elemētum mouet ad suū locū tanqz ad suā spēm z p'fectōem z h' mō
verū est qd dixerunt antiq' q' vñ qd nātū est ferri ad suū silē. non tamē
est simplr verū. Nam si terra poneret ad p'cauū orbis lune p'tes terre non
moueretur illuc sz vbi nūc nate sunt ferri. Scda rō loc' ē termin' p'rinētis
sz terminus hz ratiōne p'fectōnis. et ideo corpora mouent ad locū tanqz ad
p'fectōem. Et subdit q' mediū z extremū continēt oīa grauita z leuita. q' h'
īp'a sunt causa motus grauiū z leuiū z aqua ē silis terre z p'seruans eam z
similiter ē de aqua respectu ignis. sz extrema nō h'nt similitudinem z elemen-
tum superius est sicut forma respectu inferioris. qz ē continēs z p'seruās qd
p'inet ad formā. Et elemētum inferius cōtinet qd p'inet ad materiam
forma eī p'inet z materia cōtinet. Et iō. qz locus ē p'fectio locati Si q'ra-
tur q're graue mouet deorsum rñ dēdū ē. qz locus deorsum est p'fectio gra-
uis Et hoc est q're acli q's q'ret p'pter qd sanabile mouet ad sanitatē et
nō mouet ad albedinem

Queritur Quot ponit p. d'as inter motū localem z alios mor'.

Solutio tres. p'ma est. qz illd qd mouet p'm naturā motus
tu locali. puta graue vel leue hz itra se p'ncipiū sui motus localis. sed alia
mouetur ab extrinseco. sūt enī alij motus qñ qz ab intrinseco p'ncipio aliq' p-
uo extrinseco a duemēte. Scda d'ā est. qz idē augmētabile vel alterabile
numero mouet successiue ad p'rarios terminos nunc ad sanitatē tunc ad
egretudinē nūc ad q'ritatē augmētum postea ad q'ritatis decremētū sz
non ē idē suppositū nūero qd nūc mouet sursum nūc deorsum. Tertia dif-
ferētia ē. q' motus localis est posterior alijs p'm generatōnem z ideo prior
alijs p'm p'fectionem.

Queritur A quo mouetur grauita z leuita. Solutio p se
mouetur a generāte z p' accidēs a remouente p'
h'itēs pbat p'mo sic p'hs. qz qñ ex aqua generat aer aut vllt ex graui leue a
generāte mouet sursum z sit tpe cū sit leue sit etiā sursum. z cum simplici
factū est leue non amplius mouet sursum sz est sursum. Ita q' q'rum acq'ue

Quarti libri de celo et mundo

de forma leuis tantū acq̃rit de loco sursum. z sicut se habet ad formā leuissimā ita se h̃z ad locum sursum

Ar. Remouēs phitēs non facit graue z leue nec econtra. q̃ qd̃ mos uet̃ sursum non ē sp̃ potentia leue zē. Solutio p̃hi q̃ illud qd̃ a p̃ncipio ē causa generatōis leuiū mouet ea sursum. z hoc ē verū si graue sit in potētia cētrali. s̃z remouēs phitēs mouet si sit in potētia accidēti. sed hoc est per accidens.

Querit. Quō probat p̃hs hoc idē a simili. Solutio dicit q̃ sicut in motu nutritōis ab eodē est incorporatio nutrimenti z sanitas consequēs eā m̃si sit aliqd̃ prohibētis quo remoto iterū sequit̃ sanitas. sic etiā est in motu grauiū z leuiū.

Ar. Grauiā z leuiā mouētur a seipsis. q̃ nō a g̃nante vel remouēte phitēs. Aīis p̃bat ex dictis p̃hi ponens in hoc motum localem dist̃ ferre ab alijs. So^o aresto. pro tanto dicit. q̃ grauiā z leuiā mouentur a p̃ncipio intrinseco. quia h̃atēt in se formā que est quedam impressio mouētis quā naturaliter consequit̃ motus.

¶ Secundum capitulum

Querit. Que est dīa grauiū z leuiū. Solo p̃hi q̃ hec q̃ aliqd̃ qd̃ ē graue simp̃l̃r z aliqd̃ leue simp̃l̃citer z quedā sunt grauiā et leuiā in respectu z p̃posita sunt grauiora z leuiora s̃m q̃ plus p̃cipiāt de elemētis grauiū z leuiū.

Querit. Quō diffinit p̃hs ista. Solutio dicit q̃ graue simp̃l̃r ē qd̃ oīb̃ substat q̃ nata sunt supeminere leue aut simp̃l̃r est quod oīb̃ supeminet q̃ mouent̃ deorsuz. Grauiā z leuiā in respectu sunt q̃ nec oīb̃ us substat nec sup̃lunt sicut aqua et aer q̃ū neutriū ē graue simp̃l̃citer s̃z ambo sunt leuiora terra quia supeminēt ip̃i z grauiora igne. q̃ sub̃lunt ei. z aer ē leuius or aqua in quacūq̃ pte aliqd̃ istorū fuerit. Composita aut̃ dicunt̃ grauiora et leuiora s̃m q̃ plus p̃cipiāt de elemētis grauiū z leuiū sicut aliq̃ dīxerunt de p̃cipiātōne vacui et pleni.

Querit. Utrū grauiora sint ubiq̃z grauiora. Solutio p̃hi q̃ mixta sunt grauiora z leuiora p̃ter dīam elemētōrum ad inuicē. q̃ lignū vnius lib̃re in aere apparet grauius seip̃a in aqua. Et lignū vnius lib̃re leuius ē in aqua q̃z terra vnius lib̃re. Lūius cām dī p̃. ē q̃ oīa elemēta h̃atēt grauitatem in locis p̃p̃ijs p̃ter ignē cuius signum est q̃ vter ipletus aere plus ponderat q̃z vacuus. z ergo quod plus habz de terra ṽl aere q̃z aqua hoc est leui⁹ in aqua q̃z in aere. Aer aut̃ est ubiq̃z grauius p̃ter q̃z in terra z aqua z aqua est ubiq̃z grauius p̃ter q̃z in terra.

Ar. Elemēta media nō possunt ēē grauiā z leuiā. p̃bat. q̃z mediū p̃cipiātōz p̃ponitur ex extremis. z sic aer z aqua p̃cipiarent p̃ponibiler terrā z ignē que sunt extrema z sic nō sēnt corpa simp̃licia.

Solutio duplex est p̃cipiatio. s̃z vniuoca z analoga seu absoluta et relativa. Primo modo mediū cōponitur p̃ extrema in ip̃so sub̃stantialiter

Reparationes

saluata q̄uo extremi colores conficiunt medios ⁊ sic aer et aqua non sunt grauitatis ⁊ leuitatis p̄cipia. Secūdo modo mediū differt formaliter ab extremis conueniens cum eis per quādam participationem virtutis effectiue subiectiue seu finalis fin̄ tres differēcias analogie de quibus dicitur quarto metaphysice qualis p̄cipatio non p̄ponit sed potius auget virtutem salua simplicitate nature. ⁊ sic aer ⁊ aqua sunt elementa mediocriter leuia et graua.

Queritur Uerū sit verbū p̄h̄ dicēis elemēta habere grauitatē in locis proprijs. **Solutio** cōmētato ris q̄ elemēta media dicūtur graua. q̄ habēt maiore inclinaciōem ad inferius q̄ ad sup̄ius nō tamē habēt grauitatē p̄ quā moueant naturalr a locis suis. Unde aer nō descendit a loco suo. Nec etiam ascendit supra locum suū nisi p̄ violentiā p̄ maiore tñ violentiam ascendit q̄ descendit. ideo dixit p̄hs elemēta media habere grauitatē. q̄ p̄ h̄nc de grauitate q̄ de leuitate. Vel potest dici q̄ elemēta media possunt cōsiderari dupl̄r. vno modo fin̄ p̄p̄ias corū dispositiōnes ⁊ naturales. ⁊ isto mō elemēta media nō habent grauitatē p̄ quā naturaliter descendūt deorsum a locis suis. Etiam si amoucant elemēta inferiora. Alio modo p̄t cōsiderari in q̄rum sunt alterata ad dispositiōnes extraneas. ⁊ sic aer ingrossat quādo alterat ab aqua vel terra ⁊ sic elemēta media habēt grauitatē s̄ q̄ ignis ē maxime actiū⁹ ⁊ nō p̄t absq̄ corruptiōne faciliter alterari a sua naturali dispositiōe. Ideo dixit q̄ oīa elemēta p̄ter ignem habēt grauitatem

¶ Tertium capitulum.

Queritur Q̄uo p̄bat p̄ esse aliq̄d corp⁹ simplr graue ⁊ aliq̄d simpliciter leue. **So** duab⁹ rōnib⁹. Prima ratio ē Quia dat locus simplr sursum ⁊ aliq̄s locus simplr deorsum. q̄ dant corpa loca/ta in illis locis p̄nam illā probat q̄ alias illa loca essent vacua s̄ illa corpa sunt graue simplr et leue simplr. vt p̄z ex corū diffinitōnib⁹. q̄ danduz est corpus graue simplr ⁊ aliq̄d q̄d est leue simplr. Q̄s aut sit locus simplr deorsum. probat q̄ necesse est cē mediū terminatū ad q̄d oīa graua ferūtur et nō vltra. q̄ nihil mouet ad infinitum ⁊ hoc est simplr deorsum. Et q̄a sursum p̄triat deorsum. q̄ si deorsum simplr est in natura sursum simplr erit in natura. Probat h̄ etiā sic. q̄ oīa que mouētur deorsum mouentur ad p̄similes angulos. sed nō scdm̄ lineas eq̄ distantes q̄ si p̄tinue p̄traherētur p̄currerēt s̄ ille p̄tens p̄cursus est mediū. q̄ necesse est q̄ sit aliq̄d medium mīdi q̄d est deorsum simplr. Et si est aliq̄d mediū necesse est cē aliq̄ quod extremū q̄d est sursum. Preterea Motus sursum p̄triat motū deorsum. ergo sunt ad loca p̄traria sed medio non cōtrariat nisi extremū ⁊ si vnū p̄trariōis est terminatū necesse est reliquū esse terminatū. Scda ratio est. Terra simplr fert ad mediū. ergo nullā habet leuitatem si eī haberes leuitatē esset dare aliud elemētum subst̄as terre q̄d simplr moueret ad medium quod est falsum. Sitr ignis simplr fert sursum. q̄ nō habet aliquam grauitatē. Nam si haberet aliq̄ grauitatem necessario alieni substaret q̄d natum est ferri ad extremū simpliciter

Quatri libri de celo et mūdo.

¶ Plumbū est grauius terra vt patet ad sensum sed hoc non esset nisi reliqua elementa plumbi a terra essent grauiā. ergo nō est terra simpliciter grauis. Solutio. terra est duplex scz simplex et mixta de pma intelligit hoc dictū et per pns intermisit id qđ in argumento assumit sed tamē pcedit argumentū de secūda qz leuitas terre vt arene vel hmoi puenit ex diuicacata et dispersa materia terrestis nature p virtutē exaccā etiam solis. vnde sequit qđ hec leuitas est terre accidentalis p hoc qđ altera tur miscibiliter a virtute ignis cuius siccitas leuis est. Et in hoc differt etiā siccū ignis a siccō terre. quia hoc est leue illud graue. Et ita etiam plumbū sue grauitatis molem non habet ex participatōe grauitatis singulorum sue mixtionis elementorū sed a vincente terra in eo dominante alioquin p illā grauitatem plumbum non plus descenderet ad mediū qđ ascenderet ab eodem.

Querit Ultra preter duo elemēta extrema sint duo media qrum vnū est graue in respectu et aliud leue in respectu.

Solo phi qđ sic. Cuius rōne assignat qz locus extremus et locus medius perfecte ad inuicē pcrariant i forma et situ. sed inter pfecte pcraria dantur duo media vnū declinās ad vnū extremū et aliud declinās ad aliud extremū

Querit Quō se hnt elemēta ad inuicē. Solo phi elemētū superius hz rōnem forme. et elemētū inferius hz rōnem materie. pbat qz elemētū superius hz rōnem pcrantis. et elemētū inferius hz rōne cōtenti forme aut est cōtinere materie vero cōtineri. Et sub die phs qđ dnt graue et leue sicut dnt materia grauis et leuis qz qđ est in potentia graue ē vt materia et qđ ē in potentia leue est vt forma.

¶ Al. quāto aliqd ē leuius tanto rariū et tanto diuisibilius et p pns materialius sz qđto aliqd ē grauius tanto densius et p pns vntius qre m/ diuisibilis et sic formalis. qđ ecōuerso graue ppat ad leue sicut formale ad materiale. So qđ raritas materie attestat victoriā forme distrahens materiam et sic a deorsū siue ab infra sursum seu supius pcrahentis. Nam qđ aliud ē rarefacere qđ materiam a medio versus extremū dilatare. Sic ecōtra densitas fecit oppressionem forme p inobedientiam et immobilitatem materie rōne cuius ipa nō diffundit hmoi materiam a loco materie ppro scz a deorsū versus locū pprū forme scz sursum seu supius pcrahētis. vū sic qđ elemēta grauiā p pparōne ad leuia dicūt materialia qm vt dictū ē ipa grauitas sic naturalis poterit psequēs naturā gnis. Alioqn nō posset esse pncipuz motus formaliter. Et qđ dicit qđ diuisibile ē materiale et indiuisibile forma/ le dōm qđ hoc vep ē respectu eiusdē agētis. et iō diuisibile p actū calidi materialis ē respectu indiuisibilis p actū eiusdē vel respectu vni/ diuisibilis quō aer ē materialior igne sz respectu diuersorū vel pcrariorū agentū nō ita oportet eo qđ potētia passiva dūtaxat definit ad minus a quo potest pati et non ad quodlibet actiū.

Querit Qualiter pbat Aresto. qđ nō pnt esse plura nec pauciora elemēta qđ quor. Solo sic. qz ē vnū solū qđ oibus supferit et est aliud qđ oibus substat inter qđ oportet esse duo media qđ aliqd

Reparationes.

bus substantiis et aliquibus superant scilicet aqua et aer. unde aqua est elementum graue in respectu quod respectu plurimum est grauis quod leuis. quod respectu aeris et ignis est grauis et respectu terre est leuis et aer est leuis in respectu. Et igitur necesse est quatuor materias proprias. id est quatuor corpora simplicia distincta per grauitatem et leuitatem.

Queritur Quomodo probatur hoc idem ex parte motus. **Solutio** sic. quod sunt tres quatuor corpora mobilia quatuor motibus et ad quatuor loca. quod omne elementum mouetur ad medium vel a medio. Si a medio hoc est dupliciter. aut a medio ad extremum simpliciter et sic est ignis. aut a medio ad extremum in respectu. et sic est aer. Si ad medium hoc est dupliciter. aut ad medium simpliciter et sic est terra. aut in respectu et sic est aqua. Et subditur per quod ista quatuor elementa habent unam communem materiam quod sunt ad invicem transmutabilia et terra in omni loco habet grauitatem sine leuitate et ignis in omni loco habet leuitatem sine grauitate. probatur quod terra volens ipsam leuare resistit et non mouetur de loco suo nisi violente amoris corporibus superioribus simplicibus. Nec ignis descendit sublato aere quod nulla habet grauitatem. sed tamen aer quod aqua descendit subtractis corporibus distinctibus sed non ascendit amore corporis supereminenti nisi per vim vel si corpus late sufficiat coniungat aque sufficere. et eleuet velociter tunc aqua purior eleuat cum eo per violentiam. Vel si valis igitur officium apponat aqua tunc aer in vase purior aque sufficere in officio. vas sit ingrossat et aqua insequitur ascendendo sed hoc terra non patitur.

Queritur Utz ad saluandum deam in motu grauium et leuium sufficiat ponere unam naturam. **Solutio** Non probatur duabus rationibus. Prima ratio. quod si una natura vel dea scilicet vacuum vel magnitudo vel multitudo do sufficeret sequeret quod omnia mouerentur sursum vel omnia deorsum. sed unum plus vel vel locius quod aliud. probatur sequela. quod si illa natura inclinaret naturaliter ad locum deorum tunc omnia haberent illam mouebunt deorsum et sicut est de sursum. Secunda ratio est quia si sic tunc sequeret quod magnum aer esset grauior parua aqua. vel magna aqua leuior paruo aere. probatur quod quod plus haberet de illa natura esset grauius vel leuius alio sed pro corpore esset maius tanto plus haberet de illa natura.

Queritur Utz ad saluandum motus grauium et leuium sufficiat due de seu nature. **Solutio** tria quare una sit grauitatis et alia leuitatis. **Solutio** per hoc quod non probatur. quod si sic tunc non possent saluari quod appareret de medijs elementis. quod illud esset grauius quod haberet plus de vno. et illud leuius quod haberet plus de alio. et igitur. et sic magna aqua esset leuior paruo aere.

Queritur Utz ad saluandum deas in motibus grauium et leuium sufficiat ponere tres naturas. **Solutio** per hoc quod non sufficit oportet ponere quatuor naturas simpliciter diuersas quatuor elementorum quod quilibet inclinaret unum elementum per se ad locum suum ubique fuerit siue infra siue super. probatur quod hec non possunt saluari per unam nec per duas nec per tres. quod si oporteret diuersa elementa habere eundem motum. relinquitur igitur sicut sunt quatuor elementa. ita etiam sunt quatuor deus elementorum.

Capitulum quartum

Queritur Utz figura sit causa motus grauium et leuium. **Solutio** per hoc quod figura non est causa principalis motus grauium et leuium sed est causa efficiens quod est velocius vel tardius moueri et hoc patet per solas causas communes. **Queritur** que est dubitatio quam mouet philosophus per illius dicti manifestatio

Quarti de celo et mūdo.

ne. Solo hec. quare lamina ferrea vel plumbea late figure supnatat in aqua et si esset multo minoris gravitatis et esset rotunda et non lata ipsa descenderet. Et quare pulveres terrei volant in aere.

Querit Quomodo Democritus soluit hanc questionem. Solo dicit quod vapores calidi ascendentes ab aqua pellunt corpora que sunt supra aquam ne possint descendere corpora autem latum multum comprehendit de vaporibus. et ideo ibi detinet et alia corpora non.

Querit qualiter Aresto destruit solutionem democriti. Solo dicit quod in aere sunt plures vapores quam in aqua et tamen ibi corpora lata non detinentur. Sed ad hoc dicit Democritus quod non est sile quod vapores in aqua diffunduntur et disperguntur et rarefiunt. ideo in aere corpora lata sustentari non possunt hanc solutionem dicit Aresto. esse debilem.

Querit Quomodo Aresto soluit hanc questionem secundum veritatem. Solo dicit quod quedam corpora sunt facillime divisibilia et quedam difficulter facillime. divisibilia sunt que non sunt bene terminabilia termino alieno. difficulter vero divisibilia sunt que non sunt bene terminabilia alieno termino. Et corporum quedam sunt facile divisiva aliorum et quedam non. Per hoc videtur philosophus ad questionem quod corpus habens superficiem latam multum comprehendit de corpore sibi subiecto. et ideo non potest de facili dividere corpus sibi subiectum. Sed illud quod est rotunde figure vel oblonge non comprehendit tamen de corpore sibi subiecto. et ideo potest dividere facillime. ex quo patet ratio quod latum corpus quibus gravius sit non descendit in aqua corpus vero alterius figure et minoris quantitatis descendit.

Querit Quare huiusmodi corpus late figure in aere descendit. Solutio philosophi. quod aer est de facili divisibilis quoniam est terminabilior termino alieno quam aqua.

Querit Quomodo Aresto dat causam huius ex parte medij. Solo dicit quod si virtus ipsius gravis sit fortior quam resistentia medij tunc citius movetur deorsum sed quando resistentia excedit virtutem gravitatis necesse est corpus tale supernatare.

Querit Quare corpora concava natant in aere. Solo. ideo quia sunt plena aere sicut et ligna. unde dicit Albertus quod lapis porosius siliis adusto natat in eo quod corpora aere repleta rara et porosa natant in aqua furfures etiam natant in aqua quia sunt quasi palee rare et concave. Ea autem que volant in aere sunt rara multum et aere plena. et ideo eleuantur et non facile penetrant aerem quemadmodum plume avium.

Explicit quartus de celo et mundo

ne
ling
tura
den
nie

Epitomata que et reparatio

nes appellantur in libros de generatione qui a Boetio greca
lingua Perigenseos. ab alijs vero Perigenios quasi de na-
tura appellantur. ad laudem cūctipotentis et vtilitatem stu-
dentium in bursa Laurentiana gymnasijs agrippinensibus Colo-
nie elaborata feliciter incipiunt

BIBLIOTHECA
VNIV. TABELL.
CRACOV. LINGIS

est
cip
cel
lib
cōt

F

reli
ran
tur

F

qui
sum
ting
nes
dan
eran
den
exte
nen
hoc

D

fin
foan
tran
bus

R

Primus de generatōe et cor.

E generatione autē

et corruptione et natura generatorum
et corruptorum vniuersaliter de omnibz
causis diuidendum et rationes ipsorū
determinandum

Querit primo. Utrum de generabilibus
et corruptibilibus sit scientia Solo sic. Et ratio

est quia de illo est scientia cui passio demonstratur inesse per propria et prin-
cipia necessaria, sed sic est q. passiones demonstratur inesse per propria et ne-
cessaria principia ipsis generabilibus et corruptibilibus, ergo de eis est scientia.
Maior probatur per p. h. m. p. m. posteriorū. Minor probat p. h. m. in hoc
libro de generatōe. vbi pbat generatōem et corruptōem puenire oibz que
cōcitant in materia, que est transmutatōis subiectū

Ar Scientia est perpetuorū et impossibiliter aliter se habentū, vt d. p.
mo posteriorū, sed generabilia et corruptibilia nō sunt h. m. o. ergo.

Solo, dicendū est q. licet generabilia et corruptibilia s. m. esse particulari-
res sine ptingentia et nō pperua, tñ s. m. esse v. l. e. sunt necessaria et pperua, quia
ratio mobilitatis immobiliter et necessario eis puenit, et sic ipsis demōstra-
tur inesse p. p. n. c. i. p. a. necessaria

Ar Contra. Principia demonstrationū que sunt de generabilibus et
corruptibilibus sunt ptingentia, ergo solo falsa. Antecedēs probatur
quia definitōes que sunt in media demonstrationum physicaliūz materiales
sunt et dantur de forma in materia, sed que sunt in materia mutabilia et cō-
tingentia sunt. Maior pbat p. h. m. p. m. de anima, vbi ostendit definitio-
nes logicales esse ad demonstratōes vanas et inutiles in phisicis, ex hoc q.
dantur de formis abstractis. Minor est nota, quia materia est principium
transmutationis et radix ptingentiē Solo, licet phisicus definiedo aut
demonstrando non abstrahit formam a materia, eo q. tractat de his que
extra materiam nec nomen nec rationem habent nisi equiuoce, sicut os caro
neruus plante animalia et partes earum. Abstrahit tñ v. l. e. ab ipso particulari
hoc tñ differēt s. m. grad. maioris vel minoris vilitatis

Querit Quid est subiectū in hac sciētia Solo alter, corpus
mobile ad formam simplicis elemēti, vel corpus simplex
s. m. suū esse transmutabile quod idem est. Probat q. corpus mobile ad
formam simplicis elemēti ambig. p. d. i. c. a. b. i. l. i. t. e. r. omnia subiecta naturalium
transmutationū et p. d. i. f. f. e. r. e. n. t. i. a. s. illoz, subiectū appropriare singulis passioni-
bus aut moribz in hac scientia quesitis.

Ar Subiectum scientie debet abire et p. t. i. n. e. r. e. omnia que considerant
tur in scientia sed corpus mobile ad formam simplicis elemēti nō
aa ij

St. m. h. p. a.
p. m. est

Reparationes

dicitur de omnibus consideratis in hac scientia. ergo non est huius scientie subiectum. Maior probatur per diffinitionem subiecti attributionis. Minor probatur. quia in hac scientia agitur de generatione. alteratione. augmentatione. et mixture que differunt genere. Solo. argumentum supponit falsum. scilicet quod ad rationem subiecti requiratur ratio generis uniuoce predicabilis de consideratis. hoc autem non requiritur. sed sufficit quod habeat ordinem et attributionem ad ipsum subiectum. Unde considerata in scientia non sunt unum necessarium sed ad unum. ut dicit Albertus.

Queritur Quotus est ille liber in ordine librorum naturalis philosophie. Solo. tertius. Ratio est. quia in libro physicorum agit de corpore mobili in communem. In libro autem de celo et mundo agitur de corpore mobili secundum potentiam simplicem mobilitatis ad ubi qua mouetur motu locali nisi hil abiciente a substantia. Igitur in hoc libro transitorio agitur de corpore mobili simpliciter motu ad formas variantem esse mobilis. et in hoc completa per primam naturalium voluminum. quia mobile in vltimo non habet plures considerandos.

Queritur Quare corpus mobile ad ubi preeditur corpore mobile ad formam. Solo. ratio iam dicta fuit. et potest etiam assignari hec. quia in physicis vltima et communiora sunt potiora. sed corpore mobile ad ubi est communius quam corpus mobile ad formam. ergo est prius. Maior est philosophi primo physicorum. Minor probatur. quia omne corpus mobile ad formam est etiam mobile ad ubi. sed non e contra. quia corpus celeste est mobile ad ubi non tamen ad formam.

Ad Corpus mobile ad formam preeditur corpus mobile ad ubi. ergo quod dictum est falsum est. Ans. probatur. quia res naturalis prius generatur quam moueatur secundum locum suum ad ubi. Solo. licet corpus generabile sit principium secundum ordinem generationis et nature et in eodem. tamen in diuersis corpus mobile ad ubi secundum positionem mobilitatis preeditur etiam via perfectionis. ut dicitur. viij. physicorum.

Queritur Quare iste liber intituletur de generatione et corruptione. et non de alteratione vel augmentatione vel huiusmodi aliquo. Solo. huius est duplex ratio ut dicitur. quare prima est principalior. Et est hec. quia in primo libro agitur de generatione et corruptione in vltimo et simpliciter. In secundo autem libro agitur de generabili et corruptibili simpliciter. sed de alteratione et de alijs agit magis facit aliquid ad hec. et ut ostendat distinctionem istorum ab illis. Secunda ratio. quia in toto libro determinatur de generatione et corruptione secundum quod et simpliciter dictis. In primo quidem fit hoc in contrarium. In secundo autem tractatur sed prima ratio melior est ut dicit Albertus.

Ad De generatione et corruptione agit etiam in libro meteororum mineralium et de animalibus. ergo in hac scientia non considerantur principaliter. Solo. hic non agitur de generatione et corruptione quibuslibet. sed in vltimo acceptis. ut dictum est.

Queritur Quomodo diuiditur iste liber. Solo. in duos libros parciales. In primo quidem determinatur de generatione et corruptione. et de his que ad notitiam ipsarum referunt. In secundo determinatur de natura generatorum et corruptorum ostendendo quomodo generatio et corruptio eis differenter conueniat.

Primi de generatōe et cor.

Querit In quot tractatus diuidit primus liber de generatōe
Solo fin diuisione alteri sunt tres Primus est de gene
ratione et corruptōe. Secundus de alteratōe et augmentatōe. Tercius de tac
tu. actione. passione. et mixtione. Communiter tñ solet diuidi in sex tractat⁹.
In pmo agit de generatōe et corruptōe. In secundo de alteratōe. In tercio
de augmentatōe et diminutōe. In quarto de tactu. In quinto de agere et pa
ti. In sexto agit de mixtione.

Querit que est pma ppositio textus et quo incipit ille liber Solo talit⁹
ter. De generatōe aut et corruptione et natura generatorū et corruptorum
vtr de oibz et causis diuidendū et rōnes ipsoz determinadum

Querit Quare phus pus determinat de generatōe et corrup
tione fin opiniones antiquoz et posterius hoc idem facit
fin pma Solo. qz eiusde facultatis est pgnosce errorē et eū evitare. sicut
dicit phus pmo elenchoz q opus sapientis est nō meniri et mentientē pos
se ostendere psum ad erroris extirpatōem. Et ideo Aresto. quēadmoduz
bonus agricola pus remouet impedimenta spūalis seminis. et deponit pferre
semen bonum

Querit quō antiqui diuersificati sunt circa genus generatōis et corrup
tionis Solo. qz qdam dixerūt generatōem simplicē esse in eodē genere cū
alteratōe et nō distingui ab ea. Alij pō dicūt eam distinctam ab alteratōe. et
hoc pbat phs sic. qz quicūqz posuerūt vnū pncipium materiale qd est suba
omniū. illi dicebāt generatōem esse alteratōem. qui vero plura posuerūt p
ncipia posuerūt eam distingui ab alteratōe

Querit Quare Aresto. dicit in textu anaxagorā ignorasse pro
pma vocē Solo. qz ipse cum alijs posuit plura pncipia
materialia. et tñ nō posuit generatōem ab alteratōe distinctā

Querit Quō antiqui ponentes plura pncipia cōueniūt et diffes
rūt in positōibz suis Solo. qz quidā posuerūt finita et
quidā infinita. Finita sicut empedocles qui posuit quatuor elementa tan
q pncipia materialia. et duo effectiua. scz līt et amicitia. Anaxagoras aut et
leucippus et democritus pueniūt in hoc q posuerūt infinita. sed differenter.
qz anaxagoras posuit infinita omeomera. vt carnē os medullā et hmoi. q
rum quelibet pars cū alia sinonima est et eiusdē rōnis. Democrit⁹ aut et leu
cippus dicūt ex indiuisibilibz et atomis corpibz oia pponi

Querit q differēter empedocles posuit elementa. et anaxa. qui dixit quod illi
bet fieri ex qualibet Solo. qz Empe. posuit quatuor elementa magis sim
plicia q caro os sanguis et hmoi homogenia. que anaxagoras posuit eē ma
terialia pncipia. Sed anaxa. et sui sequaces dicūt carnē et sanguinē et similia
homogenia esse simpliciora quatuor vocatis elementis. scz igne aere et. Et
hoc probant. qz illa homogenia sunt pansperma. i. vltia semina. illoz quatu
or elementorum ignis scz et.

Querit quō pbat Aresto. q ponētes vnū pncipiū nō possunt distingue
re generatōem ab alteratōe. sed ponētes plura hoc potuerūt. Solo sic.
qz ponētes vnū posuerūt illud esse ens actū ex quo oia fiunt. et dixerunt illud

Reparationes

manere in tota trāsmutacōe. sed quicunq; subiectū manet idē z solus fit mutatio in accūtib; tūc est alteratio. Ponētes vero plura dixerūt q; eoz pgregatōe z segregatōe fiant generatio z corruptio. sed alteratio nō sic fit. sed fit sine segregatōe z pgregatōe partū materialū

Ar. Aresto. etiā ponit tūc vñū pncipiū materiale z tūc saluat generatōem distinctā ab alteratōe. g. etiā antiqui hoc possunt facere
Solo. Aresto. posuit vñū pncipiū materiale ens in pura potentia. antiqui autē posuerūt hoc in actu z semp manere.

Querit. Ut ponētes plura pncipia possint saluare distinctōem generatōis ab alteratōe
Solo. philic; necārio hateāt distinguere. tū p eoz dicta nō possunt distinctōem illā sustinere. Probat. p. duab; rōnib;. Prima q; qñ nō p̄t esse trāsmutatio in p̄mis qualitatib; tunc nec possibilis est in secūdis. sed in p̄mis qualitatib; s̄m eos nō est trāsmutatio. g. nec in secūdis. z p p̄is nō erit s̄m dicta eoz alteratio possibilis. **Qu** no; pbat. q; in subalib; nō p̄t fieri trāsmutatio. s; calidū z frigidum posuerunt dñas elemētoz. z nulluz illoz p̄t fieri ex alio. sed semp manent. Secūda rō est. q; ois trāsmutatio est de p̄terito in p̄teritū circa vñū z idē subiectū. sed s̄m eos nō est subiectū vñū z idem. eo q; ponūt plura pncipia materialia. g. nō p̄t saluari ex suis dictis generatōem ab alteratōe distinctā.

Querit. qñ p̄s reprobat sp̄aliter dēū Empe.
Solo. ex trib;. Pri^{mo}. q; dictū suū est p̄tra sensibile experientia. magis em̄ manifestū est ad sensū vñū elementū fieri ex alio q; alia ex ipsis. Secūdo. q; p̄teridit sibi ipsi ex hoc q; dicit elementa ex p̄fuso chaos generata z p̄uata fuisse suis q̄litatib;. et tū dixit eas nō posse separari ab illis. Tercio. q; ipse nō distingere determinauit suam opinionez. eo q; dicebat aliquando illud confusum chaos p̄mū cipiū elementoz z aliqñ non

Querit. que fuit opinio platonis circa pncipia materialia.
Solo. plato posuit superficies indiuisibiles pncipia materialia. dixit em̄ corpora posse resolui in p̄icta z in figuras triangulares. z ex illis etiā esse p̄posita

Querit. Quot rōnib; pbat Aresto. opinionez democriti minus irrōnabile opinione platonis.
Solo. trib; rōnib;. Prima est. q; democritus potuit saluare distinctōem generatōis ab alteratōe. Plato vero nō potuit. Probat. q; democritus p pgregatōez eoz p̄tho malū saluat generatōem. z p eoz sitū z positōem saluat alteratōem. Plato autē dixit ex h̄mōi superficieb; nihil posse componi q; corpora seu solida. non autem passionē

Ar. pus dictū est q; null; antiquoz ponētū plura pncipia materialia potuit saluare distinctōem inter ḡnatōem z alteratōem. g. nec democritus
Solo. nō potuit vere. tū apparenter. ideo positōi platonis ei; positio p̄ferat.
Secūda rō. q; democritus fuit magis expertus in naturalib; z ipsis magis insudauit. Plato autē minus expertus. Inexpertū autē z ad pauca respiciētes facile em̄eant. qd sic intelligit s̄m alterū. q; non respiciūt ad multa. i. ad singulāria. sed ad pauca. i. vñā.
Tercia rō. q; opinio democriti p̄cedit ex p̄p̄is z p̄p̄is rōnib; platonis vero ex logicis z cōib;.

Primi de generatiōe et cor.

Querit Quot rōnibz improbat opinio platonis **Solo.** tribz prima est. si corpa generarent pgregatōe pūctorz aut su perficiēti indiuisibilū. sequeret q pūcta p se mouerent qd falsum est. qz om ne qd mouet est diuisibile. Secūda rō. qz ex positōe eius sequeat pūcta se tan gere. qd improbatū est sexto physicoz. Tercia rō. qz indiuisibile additū in diuisibili nō facit ipm maius. vt pz etiā sexto physicoz.

Ar Corpa pponūtur ex indiuisibilibz. Probat. qz vniqzqz pponit ex his in que hz resoluī. sed magnitudo quelibet diuidit in pūcta. g ex his pponit. Minor pbat. qz magnitudo aut corpus seu qdlibet pūctū di uidit in imperfectū. sed magnitudo nō est infinita nisi quo ad pūcta. g in ea di uidit **Solo.** sicut pūcta sunt in magnitudine in potētia z nō sunt infinita in actu. sic etiā magnitudo diuisibilis est in infinitū fm potētia z nūqz ac tu diuisa. etiā in infinitas pres pūctas est diuisibilis fm potētia.

Contra. possibili posito melle nulluz sequeat impossibile. sed possibile est magnitudinē vbiqz diuidi etiā fm vniqzqz punctū. g p actu esse diuisa. **Solo.** alteri. minor est distinguēda. scz possibile est magnitudinē vbiqz esse diuisibile. eo q pte esse pposita vel diuisa. qz si aduerbiuz vbiqz determinat possibile vera est. qz sensus est vbiqz. in quolibet pūcto possibile ē mag nitudinē diuidi. Si autē determinat diuisibile falsa est. qz tūc sensus est possi bile est. vt magnitudo vbiqz. in quolibet pūcto diuidat. qd falsum est

Contra. eadē rō de vno pūcto z de alio. cū g sint infinita pūcta in cor poze. z fm vni pte esse diuisum. g etiā fm oia. **Solo.** vna est rō de omibz pūctis quo ad hoc q in quolibet pte fieri diuisio. si tū diuidat in vno tūc non pte diuidi in pūcto. qz sic pūctus pūctaret pūcto. z inter pūctū z pūctū non esset pūctū qd est impossibile. vt patet sexto physicoz. Unde possibilia multa sunt que nō sunt ppossibilia. sicut patz de ptradictorijs ptingentibz. que successiue vera sunt. sed nō simul. sic possibile est pūctū in quolibet pūc to diuidi nō simul sed successiue

Querit Quō aresto. pcedit determinādo de generatiōe fm p pziā opinionē **Solo.** pmo soluit tres qstiones. Scdo determinat de gūratōe simplr z fm qd. Tercio mouet dubitatōes icidētes **Querit.** que est pma qstio quā mouet phus **Solo.** hec est vtrū sit aliqua generatio simpliciter

Querit Quō soluit hanc qstionē **Solo.** p solutiōem argumē ti quo pbat gūratōem simplr nō esse possibilem

Querit. quō arguit phus ad prem negatiuā **Solo.** tali medio. si esset aliqua generatio simpliciter dicta illa erit ex non ente simpliciter. cōsequēs est falsum Consequentiā probat. quia sicut generatio secunduz qd est ex non ente fm quid. sicut generatio albi ex nō albo. ita generatio simplr est ex non ente simpliciter

Querit. quō soluit hoc phs **Solo.** distinguit non ens. quia ex nō ens se simpliciter aliquid generari potest. intelligi dupliciter. Uno modo ex nō ente simplr in actu ente tū in potētia. Alio mō ex nō ente tā potētia qm in ac tu. Et ex hoc. vltimū nō pte fieri gūatio simplr. sed hēne pmo mō

Reparationes

Querit Quare aresto. secūda questione que est vtz subiectum generatōis sit ens in potētia vel in actu vocat mirabilem

Solo alteri ideo qz pducit ad altiorē p̄sideratōez eo q̄ determinari vtz p̄t nū cognoscat materia in p̄tū est p̄ncipiū substantie p̄p̄site. hoc aut per tiner ad p̄mā p̄hiām. licet ergo ex p̄p̄tica orta sit terminatio. tñ eius resolu-
torio p̄tinet ad p̄mā p̄hiām.

Querit verū subiectū generatōis sit ens in potētia. Solo sic loquē-
do simp̄r de generatōe z fm̄ essentia. Probat qz idē est subiectū generatio-
nis z forme subalis. que est intrinsec⁹ termin⁹ ḡnatōis. sed materia p̄mā
h̄et ens in pōia est subiectū forme subalis. ḡ z generatōis

Ad illud est subiectū generatōis qd̄ d̄z generari. sed ens in potentia seu
materia nō d̄z generari. ḡ nō est generatōis subiectū. Maior p̄bat p̄ sile. qz
subiectū alteratōis d̄z alterari z c̄ijs. Maior est p̄hi p̄mo p̄p̄ticoz. Solo
nō est sile. qz subiectū ḡneratōis nō manet idē ante generatōem z post ge-
neratōem. in alijs aut̄ motibz manet idem

Contra subiectū generatōis etiā est vñū ante z post. ḡ solo falsa. An̄s
p̄bat. qz ipsa est intransmutabilis. vt d̄z p̄mo p̄p̄ticoz. Solo. materia
manet eadē fm̄ subam sue potētitatis informis fm̄ esse. tñ actuale qd̄ h̄z
a forma subali nō manet eadem

Querit Quorūplex est cā p̄p̄tutatis generatōis z corruptōis
Solo. duplex. scz effectiua z materialis. Effectiua ico-
rum est duplex. scz imobilis. que est p̄ncipiū imobile vñ sit mor⁹. alia ē mo-
bilis z p̄mūe mouens. de hoc d̄em̄ est in. viij. p̄p̄ticoz. Sz de cā materia
li p̄p̄tutatis generatōis z corruptōis determinat in hoc p̄mo de ḡnatōe
Querit de tertia qōne p̄hi. vtrū generatōes z corruptōes possint esse p̄-
perue ex p̄te materie seu subiecti. p̄hus arguit p̄mo q̄ nō. qz illud subiectū
esset finitū vel infinitū. Nō finitū. qz tūc dudū oia fuissent destituta z corru-
pta. Nō infinitū. qz tūc esset infinitū actu vel potentia. Nō p̄mū. qz tale non
est ponendū. Nō infinitū in potentia. qz sic semp̄ generata posteriora essent
minora p̄onibz. qd̄ nō videmus. imo sepe p̄trariū videt.

Querit Quā aresto. soluit illā q̄stionē Solo. d̄z q̄ nō oportet
materiā esse infinitā. qz generatio vnius est corruptio al-
terius. ita q̄ materia que substat corruptioni vnius illa eadem substat ge-
nerationi alterius.

Querit qre generatio vni⁹ est corruptio alterius. Solo. qz impossibile
est materiā esse nudā absqz oī forma. ideo vna recedere necē ē aliā introduct.

Ad vñū oppositoz nō p̄t esse alterū. sed generatio z corruptio max⁹
inopponit̄ur. ḡ vna nō est alia. Solo. generatio vni⁹ nō ē cor-
ruptio alteri⁹ aut ecōtra formaliter sed causaliter.

Querit Quot modis dicitur generatio. Solutio dupliciter
scz simp̄r z fm̄ quid. Generatio simp̄r dicta est que est
ad subam. sed generatio fm̄ quid dicta est que terminat̄ ad acc̄is. Exem-
plū p̄mi. vt generatio hoīs. Exemplū secūdi. vt generatio albi ex nō albo

Primi libri de genera. et cor.

Ar Generatio q̄ est ad subam dicitur generatio s̄m qd. q̄ dicitur falsū. **Ans** pbat p p̄m in textu qui dicit qm̄ generat terra ex igne tunc est generatio s̄m qd p̄ra antiquos q̄ dixerūt illā esse generatōnem simplr z qm̄ ecōtra ex terra generat ignis dixerūt eam esse s̄m qd cui? p̄ranū d̄t p̄hus esse verū. Solutō dicēdū q̄ generatio s̄m q̄ ē i diuersis generibz tūc illa dicit simpliciter que ē ad subam z illa s̄m qd q̄ est ad acc̄ns. Sed si capiat generatio in eodem genere tunc in substātia dicit generatio simpliciter q̄ ē ad p̄fectōre substātiā. Et in genere acc̄ntis dicit generatio simplr que est ad acc̄dens perfectius exemplū est de generatōne simpliciter z s̄m qd i genere substātie vt cū ex terra generat ignis est generatio simpliciter sed qm̄ ex igne generat terra est generatio s̄m qd. Exemplū de illis mēbris dūm d̄ntibus in genere acc̄ntis vt qm̄ ex indocto generat doctus vel ex infirmo sanus tunc est generatō simplr dicta in genere acc̄ntis. Sed qm̄ ex dīsciplinato sic indisciplinat? aut ex iusto iniust? talis generatō ē dicta s̄m qd.

Querit Quare antiqui dixerūt generatōem ignis ex terra ēē s̄m qd z ecōtra generatōnem terre ex igne generatōne s̄m pliciter cui? p̄ranū **Aristo.** dicit esse v̄p. Solutō ideo. q̄a s̄m oēs generatio simpliciter dicta est p̄fectōris z verioris entis sed antiqui iudicabāt terrā z aquā veriora z p̄fectiora entia superioribz elementis scz aere z igne. Et hoc ideo qz ip̄i diuidebāt ens p̄ sensibile z insensibile z dicebāt sensibile ens z insensibile nō ens cū autē terra est igne magis sensibilis dicebāt ipam esse verius z perfectius ens **Aristo.** autē reprobāt hoc dicēs q̄ vt in plurimū magis spūale z minus sensibile est verius ens.

Querit Quare illud qd generat ex aliquo corrupto generat. Solutio p̄bi qz qm̄ generat aliqd generat ex nō ente ad ens. z qd corrumpit corrumpit ex ente in non ens.

Querit. Vtrū nō ens ex quo est generatō sit pura priuatio Solo q̄ sic. Illa cū priuatio fuit in habitu p̄ranio ideo vt sic est ens.

Querit. An materia generatōis sub duobz cōtrariis sit vna vel alia et alia Solo p̄bi q̄ ē qdāmō eadē z qdāmō nō. Eadē qdē qz alias nō fieret transmutatio vni ex alio eo q̄ vna est materia eoz que ad inuicem transmutatur. Alia vero z alia est s̄m esse.

Secundus tractatus

Querit Qualiter differt generatio simplr dicta ab alteratōne. Solo differūt dupliciter. P̄mo ex p̄re terminū ad quē quia generatio simpliciter dicta ē ad formā subalez. Alteratio vero ad formā acc̄ntalem. Secūdo differūt penes suas definitōnes. qz generatio ē mutatio hui? totius in hoc totū nullo sensibili manente eodē. Sed alteratō ē qm̄ subiecto manente eodē solū fit mutatio in sensibilibz qualitatibz. Exemplū de generatōne vt qm̄ ex semine fit sanguis. aut ex tota aqua aer. Exēplū de alteratōne vt idem corpus prius sanū fit infirmū z laborat etiā manens idem. Et es idem manens qm̄q̄ est rotundū qm̄q̄ angulare.

Reparationes

Ar In generatōe nō mutat totū in totū. $\bar{g}$ definitio generatōis est falsa. $\bar{A}$ ns pbat. qd solū forma mutat z nō materia cū sit intransmutabilis. Solutō. in definitōe generatōis caput totū categorematice ut idē est q perfectū z nō sicut categorematice id est quelibet pars.

Ar Aliqd sensibile manet idē in genito z corrupto. $\bar{g}$ definitio adhuc est falsa que dicit nullo sensibili manente eodē. $\bar{A}$ ns patz in generatōe ignis z aeris vbi caliditas manet. Solutō. nō est eadem caliditas sūm numerū sed solū sūm speciem

Ar Prius dictū est q generatio etiā est ad formā accidentālē. $\bar{g}$ nō dīferūt generatio z alteratio penes terminū ad quē. Solutio dīferentie hic posite dant de generatōe simpliciter z alteratōe nō aut de generatōe sūm quid de qua supra dictū intelligit.

Querit Utrū generatio sūm qd dicta sit distincta ab alteratōe. Solutō q nō sūm rem sed solū sūm modū loquēdi. Patmū. pbat qz distinctio motuū sumit penes terminos ad quos. s. generatō sūm qd z alteratio sunt ad eundē terminū. Scdm patet qz talis mutatio tunc dicit generatio qn totū cōpositū aggregatū s. ex subiecto z sensibili q litate dicit mutari ut cū dicimus hoīem albū fieri ex hoīe nigro. Alteratō autē dicit qn nō totū sed solū subiectū ipm dicit mutari de vna qualitate in aliam ut cū dicitur ex albo fieri nigrū zc

Querit Quō generatio distinguit ab oīb alijs motib. Solutio penes subiectū z penes terminos. Penes subiectū qz subiectū generatōis est ille seu materia pma. Sed alioz motuū subiectū est totū cōpositū. Penes terminos qz ut dicit pbs qn est sūm pterieratē in qritate fit augmentatō z diminutio. Scdm pterieratē in loco loci mutatio sūm pterieratē in qualitate alteratio. S. qn nihil subiecto manet sed ex toto in totum fit mutatio tunc dicitur generatio.

Scdm capitulū vbi alij incipiunt terciū tractatū

Querit Quō pcedit pbus determinādo de augmentatōe. Solutō pmo ostēdit dīam augmentatōis ab alijs motib sed ostēdit ex q fiat augmentatō. tercio docet qualiter fiat augmentatio. et vltimo soluit quedam dubia.

Ar Inconueniēter pbs hic determinat de augmentatōe. pbat qz in scdo de aīa determinat de ipa. Solutō Aliter ibi z aliter hic. $\bar{A}$ bi in qritum est operatio z actus aīe vegetatiue. Nec pō in rōne motus ab alioz ratione generatōis z loci mutatōis distinctus.

Querit Quō differt augmentatō a gñatōe. Solutō triplz. Primo penes subiectū qz subiectū gñatōis ē ens i potētia s. augmentatōis sic z alioz motuū ē ens i actu. Secdo penes terminū ad quēqz sūm ad quē gñatōis ē forma subal augmentatōis s. terminū ē qritas z sic ē dīstīgnit ab alteratōe cui terminū ē qritas. Tercio dīstīgnit i nō trāsmutatū. qz h qd gñatō nō necessario mutat sūm locū. Illud autē qd augef necessario mutat locū.

Argut Ex illo seqret q augmentatio nō dīstīgnetur a motu locali qz

Prim i libri de genera. et cor.

Ille etiā ē ad locū. So^o loc^o nō ē intrinsecus termin^o augmētatiōis s; qñ/
tiras nō tñ sit sine loci mutatōe nō totū^o aucti s; pñū extensaz.

Querit. quō tūc dñt augmētatiō a loci mutatōe. So^o a motu loca
li recto dñt qz qd mouet motu locali recto s; se totū mutat locū s; qd auget
solū fm pres. Si motu aut locali circulari dñt qz qd circularit^o mouet manet
fm se totū i eodē loco s; pres variēt qd aut auget z si nō moueat fm se to
tū tñ totū accipit maiore locū posteri^o q; pñū.

Querit. Ex q; sit augmētatiō vtrū cō: pēo vel incorpēo. So^o pñi
ex corpēo. Q; aut nō possit esse ex incorpēo pbat pñs sic qz tūc illud incorp^o
poreū esset separū a corpē z magnitudine. vñ ē ab illis separū fm ēē z loq
tū vel fm esse tñ nullū horū pē dici. g. nō pñū. qz hoc nullū hēbit locū z erit
sicut pñtū z uacūū hoc aut ipossibile ē qz illud qd generat ē in loco illo se;
in q; fuit corruptū z etiā illud qd auget ē in loco. g. z illud ex q; auget erit i lo
co. Si aut est separū fm esse z nō fm locū sequit^o tria incōueniētia. pñū q; ex
aqua possit generari aer aqua non trāsmutata. Scdm q; infinite materiē
erunt actu in aliquo. Terciū q; ex hoc seqret generatiōem nō esse nisi sic exis
tū a cōtinente vt vase vel hmo i.

Querit. quō pbat q; d; esse corporeū. Solutio. qz illud qd auget
d; esse corporeū. g. illud quo auget debz esse corporeū pñā pñz qz dñt esse ho
mogenia id est eiusdem nature.

Arguit. Ex h; seqret q; duo corpa ēēnt in eodē loco. Solutio. nō se
quit^o qz corp^o adueniens nō manet s; pñt in subam aucti.

Querit. q; requiritur pñtōnes ad augmētatiōem. So^o q; tres. pñt
ma ē q; ei^o qd auget qñt pñs auget. Secda augmētatiō sit aliquo corpēo.

Tercia q; illud quod augetur manet idem numero ante z post.

Querit. quō pbat Aresto. vltimā pñtōem. Solo sic qz in hoc dis
fert generatiō z corruptiō ab augmētatiōe z alteratiōe. qz cū aliqd gene
ratur aut corrupti simpliciter nō manet qd aut auget vel alterat manet sic;
non maneat eadem passio id est qualitas eadem.

Querit. Vtrū id qd aduenit alteri sicut nutrimentū auget vel illd cui
aduenit nutrimentū. Solo pñi. q; illud auget cui aduenit alimentū h; pbat
per vltimā cōditōem qz illud qd augetur debet manere idē in tota trāsmu
tatiōe sed alitū manet idem z nō alimentū. g. h; pñt qz qd augetur ē qd augetur.

Querit. q; triplices sūt pres ei^o qd auget. So^o duplices materiales
et formales. Materiales dicūt q; nō deputātur ad spēale opatiōem sicut
cero os pinguedo zc. Formales aut pres dicūt q; deputātur ad aliquas
spēales opatiōes sicut oculus ad videndū auris ad audiendū.

Arguit. Materia nunq; ē sine forma vt dicit pñs in hoc pmo. g. omēs
pres erūt formales. So^o pres nō dicūtur materiales ex h; q; sunt sine forz
ma s; ideo qz in eis forma nō dñatur sic q; hēat aliq; spēales opatiōes

Querit. Vtrū ei^o qd auget qñt pñs auget. Solo pñi q; sic lo
quēdo de pñibus formati; sed nō de pñibus materialibus
Probat sic qz illud dicūt augeri qd manet idē numero. sed partes forma
les sunt h; moi z non materiales. g. quelibet pars formalis z non materia
lis augetur. S; mo; ē pbat quia partes materiales fluunt z refluuunt.

Reparationes

Querit Quō pbat pbs q partes materiales fluant z refluant z mensurat aquā vel hmoi semp manet idē nō obstante q aqua alia z alia pbs sit veri sic est in pposito q qñ aliqd aial auget materia eamē que fluit et refluat nō auget sed qd semp manet cōtinens hmoi materiā cuiusmodi sunt partes formales.

Ar Partes materiales augent. Probat p phm in textu qui dicit heterogenia augeri p hoc q homogenia augent. sed partes materiales sunt homogenia z formales heterogenia. Et cōfirmat quia videmus ad sensum augeri cibo sumpto. Solo licet partes materiales dicant augeri qñ hoc nō est ex parte virtutis assilatiue z augmētatiue existentis in eis. sed in partibz formalibz per prius est. ideo ille scz formales partes solū dicitur augeri pprie loquendo vt hic pbs loquit de augmentatōe. Et p hoc etiam patet solutio ad cōfirmatōnem.

Querit Quō pbat pbs q corpa anomiomera seu heterogenia augent ad augmentatōē homogenioz. Solutio. qñ vnūqdq anomiomeri ex homogenijs cōponit.

Querit Quale debet esse id q aliqd auget. Solo phi debet esse tale in potentia quale est actū in actu. exemplū vt si caro auget corpus adueniens erit caro in potentia actu vero est aliud scz panis vel cibus alius.

Querit Quō puenit z differit nutritio z augmentatio. Solo lurio phi q puenit in hoc q virtus sit adueniente aliq extrinseco qd est in potentia z nō in actu vt hmoi. Differit autē dupliciter. Primo q nutritōnis obiectū est potentia caro. sed augmentatōnis est i potentia caro quāta. Secdo differit qñ aial nutrit qñ diu viuit s; nō sp auget. **Querit** Quare necesse est aial nutriti qñ diu viuit. Solutio q ideo quia vita consistit in calido z humido z nisi apponeret humidū nutrimentū tale qd virtute nutritiua cōuertit in humidū radicale qd cōtinue deperdit per actōē calidi tandē cōsumeret. Et sic restauratio deperditū humidū radicalis est causa necessitatis nutritōnis.

Querit Quare tunc aial etiā nō auget qñ diu viuit. Solo dī cendū qñ qz calor z virtus nutritiua deficit sic q nō p amplius nutrimentū cōuertendo in subam alit extendere sed solū assilare ipi alio sic dat nutritio. Sic similiter qñ virtus deficit in assilando nutritiū alio cessat nutritio z aial morit.

Tertius tractatus scdm qñ

uisionem Alteri. vel quartus fm diuisionem alioz.

Querit Quare Alter? nō distinguit sequentē tractatū pñm lū bz in tres tractatus sed solū in tria capitula terciū tractatus. Solo quia Alterius dicit q in prioribz tractatibz duobz determinatū est de simplicibz moribz. Cōsequēter dicēdū esset de generatōe ptracta scz de generatōe simplicū corpoz qd sit i secūdo libro. S; qz determinatō

Primi de generatōe et cor.

De tactu actione passione z mixtione deseruit ad notitiā illorū. Ideo omnia illa tanq̃ deseruientia ad hoc vno tractatu explanat z determinat. Et hec est etiam cā quare illū tractatū postposuit poribz z pposuit secūdo libro

Querit Quare phs hic determinat de tactu Solo phs. des- terminandū est de actiōe et passione z de mixtione. ergo de tactu. Consequentia probat. qz p̃traria nō possunt agere z pati nisi tan- gant. nec etiam misceri possunt

Querit Quare hic determinat de agere z pati Solo. quia omnes qui dicūt generatōem z corruptōem fieri cōgre- gatione z segregatōe elementorū dicūt ea agere z pati.

Querit quare phs determinat de tactu q̃ agere z pati. Solo. qz ges- neraliora sunt priora tactus est generalior. Probat phs. qz quēcūq̃ agūt et patiūtur tangūt. sed non e contra.

Querit Quot requiritur p̃ditōes ad tactū p̃prie dictū. Solo tres. Prima est q̃ tactus est eorū que hnt positōem. Pro- bat. qz nulla tangūt se nisi sint in loco. cui aut̃ puenit locus puenit z positio. Secūda p̃ditio q̃ tangentia habeāt vltima simul. Probat. qz tāgere est vlt- ima simul habere. Tercia p̃ditio. q̃ sint actiua z passiua adinuicem. Pro- bat. qz tactus puenit solum habentibz positōem z locū. sed loci sunt due dis- ferentia. scz sursum z deorsum. que dñe solū pueniūt habentibz grauitatē z leuitatē. talia aut̃ actiua z passiua sunt.

Querit Que est definitio quā phs infert ex his p̃ditōibz. So- lutio. Tangere nata sunt adinuicē quoz diuisis in agnū- tudinibz simul vltima sunt exētibz moriūis z mobilibz adinuicē
Querit quō fit tactus metaphoricus Solo. qñ aliqd mouens imos- bile tangit alterum a quo nō tangit. exemplū est. sicut cū dicimus tristitiam tangere nos. et nō e cōuerso.

¶ Secūdū capitulū tercij tractatus
vbi alij incipiūt quintum tractatū

Querit Quō antiqui diuersificati sunt de actiōe z passiōe. So- lutio. quidam dicūt omne sile esse impassibile. z sic dixerunt agens z patiens esse dissilia. Democritus aut̃ solus dixit omne agens z patiens esse silia. et ita nihil patia dissimili.

Querit q̃ s̃t moriua illoz. So^o p̃mi dicebāt si essent silia vnū non esset magis agens q̃ alterū aut patiens. Democritus aut̃ dixit q̃ agens z patiens pueniūt in aliquo p̃muni in quo sunt similia

Querit quare Aresto. vocat illas opiniones subcōtrarias Solo. dis- cendū est sicut d̃t phs. qz q̃libet dicit partē z neutra d̃t totū. quod ad q̃lita- tem agentis z patientis requiritur

Querit Qualia debent esse agentia z patientia fm veritatē. Solo. debent esse partim similia z partim dissilia. silia quidem genere. z dissilia specie.

Reparationes.

Querit Qualiter pbat pbs q nō pnt esse similia Solo. tri-
bus rōnib. pma. qz tūc nō esset rō quare vnus esset plus
actiui qz alteri. Scda qz tūc idē ageret in seipsum z pateret a seipso. Ter-
cia. qz tūc nullū esset ens incorruptibile. quia vnūquodqz ageret in seipsum
et moueret seipsum

Querit qūo pbat q possunt esse dissilia Solo. qz tūc sequeretur q linea
pateret ab albedine ppter dissilitudinē qd falsum est.

Querit qūo pbat q debent esse similia genere z dissilia spē. Solo. qz agēs
et patiens debet esse pparia. pparia autē pueniūt genere z differūt specie

Querit qūo pbat q actio z passio sint inter pparia. Solo. qz circa illa
est actio et passio circa que est generatio z corruptio. generatio autē z corru-
ptio sunt inter pparia z media ppariorū. ergo.

Ad Agens z patiens sunt similia etia spē. Probat. qz ignis generans z
ignis genitus hnt se sicut agens z patiens. itē pueniūt spē Solo
agens z patiens sim q hnt in principio sunt similia genere z dissilia specie. sed
in fine sunt similia spē. qz agens assimilat sibi suū passum.

Querit verū omne agens in agendo reparatur Solo. omne agēs phy-
sicū in agendo reparat. sed nō agens nō physicū

Querit Quid dr agens physicū z quid nō dr agens physicum
Solo. illd qd pmutat cū suo passio in materia. Sed
nō physicū qd nō cōicat in materia cū passio

Querit qūo pbat pbus q nō omne agens agendo reparat Solo.
duabz rōnib. pma. qz sicut se hz mouens ad mobile. ita agens ad patiens
sed est aliqd mouens immobile. ergo etia est aliqd agens impassibile. Secun-
da rō. quēcūqz nō hnt materiā sunt impassibilia. sed est agens aliqd qd non
cōicat in materia cū patiente. ergo

Querit qūo pbat pbus q omne agens physicū in agendo reparatur
Solo. hac rōne. quēcūqz cōicant in materia agūt z patiūt adinuicem

sed agens physicū cōicat in materia cū suo passio. g reparat ab ipso

Querit ad quā cām reducitur agens z ad quā patiens Solo. q agēs
reducitur ad cām efficientē sed patiens ad materiā. qz materie est pati.

Ad Contra dr pbs in textu q reducitur ad cām vnde fit motus. sed ta-
lis est finis Solo. phi. finis nō mouet nisi fin metaphora. qd sic
pbat. qz efficiente pssente ipsi materie aliquid patitur. sed habitibz (qui sunt
fines) in materia existentibz cessat motus

Querit qūo locuti sunt antiqui de mō agendi z patiendi. Solo. em-
pedocles dixit actōem fieri p poros. Democrit⁹ autē z Leucippus ponētes
corpa indissibilia pncipia rerū dicebāt actōem fieri p ingressum illorū cor-
porū in ipsū passūz Plato hoc idē dixit nisi q ipse posuit indissibiles planici-
es rerū pncipia p quaz ptractū dicebat fieri actōem z passionē.

Querit quid mouebat antiquos ad ponēdū poros Solo. nō pos-
tuerūt intelligere qūo agens cōicaret suaz formā patienti sine materia. ideo
putabāt agens p particulas materie intrare in passūz p poros. Sed hoc nō
valet. qz agens z patiens cōicant in materia. ideo sufficit q vnā materia

*X. ad agens in
agendo reparatur.*

*Ad hoc agens
cōicatur ei qd
hnt in se.*

*Ad hoc agens
cōicatur ei qd
hnt in se.*

*Ad hoc agens
cōicatur ei qd
hnt in se.*

Primi de generatione et cor.

vnus materie alterius p[er] tractu[m] mutuū. z sic virtus transit z retrahit. Et ergo reprobando dicit p[ri]us q[uod] illi pon[itur] superflue ponitur. q[uod] si passiuū patit[ur] per tractu[m] actuū in portis tūc illud reparat[ur]. z nō in portis. etiam si nō habeat poros sed totū primum sit.

Querit[ur] Q[uo]d reprobat opinionē democriti z alior[um]. Solo sic q[uod] in athomis aut ponit[ur] sola figura aut cum figura q[ua]ntitas aliqua actiua vel passiuā. Si p[ri]mū nō erūt athomi actiui neq[ue] passiuī. q[uod] si figura nō est actiua neq[ue] passiuā. Si secūdu[m]. vel ergo illa qualitas est vna in quolibet athomi vel plures. si vna tūc cū athomis sit p[ri]ncipiū fm illos q[ua]ntitas illa erit imobilis. z sic athomis calidus semp calidus erit. z frigidus semp frigidus. et sic p[er]trarioz nō erit vna materia. neq[ue] athomi erūt transmutabiles. Si aut[em] in quolibet sint plures q[ua]ntitates actiue z passiue ille erūt p[er]trarie. q[uod] actio z passio sunt inter p[er]traria. et sic p[er]traria erūt in eodē diuisibili. quod est impossibile.

Querit[ur] q[uo]d actio sit z passio fm veritatez loquēdo Solo. sit p[er] mutua trāsmutatioem potētie materialis agentis z patiens cōis in actus p[er]trarios suaz formaz. Pat[et] sic. q[uod] ex quo agens z patiens pueniūt in materia et materia vnus est in potentia ad formā alterius ad inuicē p[er]fecta in inuicē agūt. ita q[uod] materia vnus suscipit formā alterius ad quā est in potentia.

Querit[ur] q[uo]d p[ri]us manifestat illū modū Solo. ponēdo duas p[er]ditiones que requiruntur ad actiōem z passiōem. Prima q[uod] passiuū fm q[uod] h[ab]mōi patitur p[er] fm quāliter et p[er] p[ri]mū. Secūda p[er]ditio. agens z patiens debent esse diuisa z nō p[er]tinua p[ri]ma tūc sibi ita q[uod] tangāt se.

Ad Corpus aialis patit[ur] ab igne z nō aia. q[uod] nō patit[ur] fm quāliter et us parte Solo. intelligit de p[er] q[ua]ntitatu[m] nō essentiali

Querit[ur] quare agens z patiens nō p[oss]unt esse p[er]tinua Solo. q[uod] nō est rō quare vna pars magis ageret vel pateret q[uam] alia. q[uod] p[er] se totius cōtinui sūt homogenei. agēs aut[em] z patiens debēt esse diuisa spē

Contra. lignū p[er]tinuū in vna parte incensum agit in reliquā ipsam incendendo. Solo. per accidens z p[er] partem z p[er] modicū tempus possunt eē p[er]tinua. sed nō p[er] se z simpliciter

Arguit[ur] ignis agit in corpus distans ab ipso. ergo nō oportet agens z patiens esse p[ri]ma aut tangētia se Solo. oportet q[uod] sint p[ro]p[ri]a tangētia se mediātib[us] alijs vel sine medio. dat p[ri]us exemplū de igne qui tangit aerē quo mediāte agit in corpora nostra

Querit[ur] vtrū spēs platonice agāt et pariant. Solo. nō. q[uod] q[uod] nō tāgit nō agit. tales aut[em] sunt indiuisibiles. q[ua]re se nō tangūt. vt d[icitur] sexto physicorum

Querit[ur] quare omne passibile debet esse diuisibile Solo. q[uod] debet eē cōtinuū. p[er]tinuū aut[em] est diuisibile in semp diuisibilia

Arguit[ur] dicit p[ri]us in textu q[uod] corpus p[er] actiōem nō diuidit[ur] realiter. q[uod] non oportet esse diuisibile Solo. p[ri]us diuisibilitas nō requirit nisi rōne cōtactus ideo sufficit q[uod] sit potētia diuisibile. nō actu diuisum

Terciu[m] cap[itu]lū vbi alij incipiūt sextū tractatū. z tractat de mixtione

Reparationes

Querit Utrum mixtio sit possibilis. Et arguitur plus q non ta
li argumento. Si mixtio esset possibilis, vel ergo miscibi
lia manerent, vel alterum manet & alterū nō, vel neutrum manet, sed nullus il
lorum est possibile, ergo mixtio nō est possibilis. Maiorem relinquit notam
ex sufficienti diuisione. Minore probat. non pmiū. qz illa que eodem modo
se habent et non transmutantur nō dicuntur nūc plus mixta q̄ plus. Non se
cūdum. qz mixtio debet esse illorū que similiter se habent in mixto, sed illa q̄
rum vnā manet & alterum corrumpti non habent se similiter. Non ter
ciū. qz que nō sunt non miscentur

Ar Aristoteles videt incōuenienter arguere. pbat. qz in pbatōne assu
mit duas p̄radictoras. qz dī q nō possunt ambo manere. qz non
debent se silit̄ habere. & postea dī q nō potest vnū manere & alterū non. qz
miscibilia in mixto debent se silit̄ habere. habere autē se silit̄ & nō silit̄ cō
tra dicūt. Solo. nō est p̄radictio. qz debent se habere silit̄ & dissilit̄. sū
militer. vt sunt in mixto. qz nullū eorū debet esse in actu. sed in potentia. sed
ante & post mixtionē debet se habere dissimilit̄. qz ante mixtionē sunt in act
u mutue p̄raietatis. silit̄ post qū sunt a mixto separata.

Querit Qualiter soluit hanc dubitationē. Solo. p hoc q mix
tio distinguit ab omni motu ad formā

Querit quō distinguit a generatōe. Solo. qz qū ex materia paduē
uentū forme aliquid generat nō dī forma materie misceri. sic nō dicim⁹ cō
bustibile igitur misceri cum exardet nec econtra. sed ignis dicimus generari
et materiā illam se p̄bustibile corrumpti

Querit quō distinguit ab augmentatione. Solo. qz non dicim⁹ et
bum misceri corpori cibato. quia cibus non manet sed corrumptur. miscibilia
autē nō corrumptur.

Querit quō distinguit ab alteratione. Solo. quia ad alterationē con
currūt accidens & subiectum. sed accidens non est miscibile. ergo differt mi
xtio ab alteratione. Minorem probat. qz accūs nō miscetur subiecto neqz
accidenti. nō subiecto. qz figura que est accidens artificiale nō miscetur cere
nec tumore aut q̄tate que est accūs naturale dicimus misceri suo subiecto

Querit Quare passio vlt̄ habitus nō est miscibilis suo subiecto.
Solo. ratio est. quia illa manent ambo salua in esse. sū
ent passio manet p̄ passio. et subiectum manet subiectum. sed miscibili a non
ita manent

Querit Quō probat q accūs nō miscet̄ accidenti sicut dixit in
minore. Solo. qz miscibilia possunt habere p̄ se esse. et
sunt separabilia. sed accūtia non sunt h̄mōi. vnde non p̄tingit misceri disci
plinam & album neqz aliq̄ aliud qd̄ est de numero inseparabiliū.

Querit Qualiter distinctio hec p̄missa valet ad solutōem dubitationis. Solo
qz questionēs tacite in argumēto p̄hi querūt quō miscibilia manent in mix
to. et sic ex distinctione habet q non sunt in mixto vt corrupta. qz mixtio dis
fert a generatione et corruptione. nec manent saluata cū mixto differat ab

*Exemplum quod non
est ad p̄p̄tē*

*Quo quō mixtio
differt a generatōe
et augmentatōe
ne a p̄raietate*

Primi libri de genera. et cor.

alteratione nō em̄ manent quēadmodū corp⁹ ⁊ albedo in alteratione.

¶ Querit. quō ergo manet. Solutio pbi q̄ miscibilia nō manēt actu sed pōtentia.

¶ Queritur. qualiter pbat⁹ q̄ non maneat actu Solutio pbi quia tunc ex ipis non fieret aliquod vni.

¶ Querit. qualiter pbat⁹ q̄ maneat pōtentia. Solutio sic qz ea q̄ miscetur in mixtione prius separata cōiungunt⁹ ⁊ postq̄ pueniūt iterū separabilia sūt probat. qz graui⁹ descendūt aliqñ ⁊ leui⁹ ascendunt.

¶ Querit. qualiter rñdet pclusiue ad instātiā faciā. Solutio q̄ nō manet in mixto in actu scz in alterata ⁊ diuisa sicut corpus ⁊ albi nec ambo nec alterū corrūpūt⁹ saluatur autē virtus eoz.

¶ Si mixtio nō est possibilis. pbat⁹ qz si esset mixtio elemētōz hoc cōueniret eis a natura vel p violentiā. Nō p naturā qz elemēta naturaliter non pnt puenire eo q̄ vni naturaliter scit sursum aliud deorsum. Nec fit per violentiā qz tūc nō ēēt ppetua qz nullū violentiū ppetuū sed mixtio ē ppetua vt dicit⁹ i secūdo hui⁹.

¶ Si mixtio nō dñt a generatiōe. ḡ distinctio prius posita fuit nulla. Bñs pbat⁹ qz mixtio ē mor⁹ ⁊ nō ē alteratio nec augmētatio nec loci mutatio. ḡ generatio. Solutio mixtio nō ē mor⁹ s̄ nō sit sine mort⁹ qz mixtio fit p alterationes elemētōz prius q̄s alterationes scq̄ mor⁹ local elemētōrū ad locū mixtōis ⁊ ad h̄ q̄ minimū vni⁹ fit cū minimo alteri⁹ ⁊ tūc pcomitat⁹ generatio. vñ patet q̄ fm̄ essentiā distinguit mixtō ab oib⁹ moribus licet non fm̄ esse.

¶ Contra mor⁹ cēntialr̄ distinguit⁹ penes terminos ad q̄s sed terminū ad quē nō h̄ mixtio distinctū a gñatōe. ḡ fm̄ cēntiā idē ē mixtio qd̄ gñatio. mi nor pbat⁹ qz forma mixti habet p gñatōez. Enā seq̄ret⁹ q̄ cēnt plex motus ad formā q̄ pbi assignat⁹ Solutio q̄ mixtio cēntialr̄ accepta nō h̄ terminū intrinsecū determinatū s̄ formā h̄tuali⁹ p̄fusa. vñ ē ad formā s̄ ad inchoatōne forme veritatem maiore vicinitate h̄z ad gñatōez q̄ ad q̄cūq̄ aliaz mutatiōem qz ē ad h̄tū p̄fusiū q̄ coeūct forme elemētōz ex quo per generationem educit⁹ forma mixti.

¶ Querit. Vtrū elementa maneat in mixto salua. Solutio fm̄ Albi q̄ sic quo ad esse p̄mū sed nō omnino q̄ ad esse secūdū.

¶ Querit. qd̄ intelligit⁹ p esse p̄mū ⁊ qd̄ p esse secūdū Solutio Esse p̄mū elemētōz ē qd̄ h̄nt a formis subalib⁹. S̄ esse secūdū ē qd̄ h̄nt in opatōib⁹ suaz q̄lratū q̄ sūt p̄prie ipis ⁊ fluūt ab eoz essentis.

¶ Contra p̄prie ē ilegabīle a suo subiecto. ḡ si manet q̄ ad ēē p̄mū ē manebūt q̄ ad ēē 2°. Solutio nō corrūpūt sumpt⁹ q̄ ad ēē nec oīno manet qz aufert⁹ excellētie qualitatū p q̄s vni qd̄q̄ alter⁹ fm̄ excellētiā corrūpe posset.

¶ Contra elemēta nūq̄ p̄uant suis p̄rarietatib⁹ ⁊ opatōib⁹ vt dñt p̄his in secūdo hui⁹ Solutio Elemēta dupl̄r h̄nt p̄siderari. Vno fm̄ esse liberū ec sic nō p̄uant suis opatōib⁹. Alio fm̄ esse ligatū ⁊ fractū quale h̄nt in mixto ⁊ sic aufert⁹ excellētie cōtrarietati.

¶ Querit. qd̄ intelligit⁹ p esse liber elemētōz. Solutio dñt esse qd̄ h̄z eas menti in sua s̄ hera ⁊ in loco naturali. S̄ ligatū ē qd̄ h̄z i mixto qñ scz ab alio alteratū ⁊ alio alteris ēē vniūata q̄ minimū vni⁹ ē cū minimo alteri⁹

Altera in
p̄rarietate
p̄his

Reparationes

¶ Querit. quò p̄t hec opinio alteri p̄bati. Solo autoritatibz p̄hor et rōnibz. Primo autoritate p̄bi in fine hui⁹ p̄mi vbi definit mixtionē. Nō est mixtibilis alterator vni⁹. Si em̄ alterant nō corrūpūt. Probatur etiā autoritate Auicēne z etiā Auerrois in libro perigenios licet in tercio de celo sibi cōtradicere videat. Uñ Alter⁹ cōcordando dicta istoz p̄hor. dicit q̄ elemēta q̄tū ad esse. fm̄ q̄s h̄nt sub accētibz z q̄lratibz naturalibz q̄ sunt potētie sue naturales corrūpūt seu fr̄āgunt excellentie ip̄oz. Quā tū aut̄ ad esse p̄mū miscent quidā sube ip̄oz z vnaqueqz fm̄ aliqd̄ corrūpit̄ tur ad alterā z fm̄ aliqd̄ manet. Manet (inquit) meo iudicio in cōfuso esse et indistincto. z hoc vocat Auicēna manere fm̄ esse fm̄ actū diminutū (m̄ perfectū nō manet aut̄ fm̄ eē distinctū z p̄fectū. Iō d̄t auerrois q̄ non manet nisi fm̄ potētiā. Et ita nō ē p̄dictio inter hos viros. qz potētiā illa q̄ dicitur elemēta saluari fm̄ Auerrois ē formalis z nō oīno materialis z de illa educit actus forme mixti.

¶ Querit. quò p̄bat rōne. Solo q̄ rō p̄ma ē. Quicqd̄ corrūpit̄ a suo p̄tratio corrūpit̄. sz forma mixti nō ē p̄ria elemētis. Et si dicat q̄ bñ probat q̄ nō p̄ se corrūpāt tñ corrūpūt p̄ accēs ex p̄te p̄suātis. So⁹ q̄ bñ nō p̄t dici. p̄bat qz q̄cūqz aliqd̄ corrūpit̄ p̄ accēs ex p̄te p̄seruātis z nō a suo p̄rio ip̄m manet idē in specie sz nō numero. sic p̄t in albedine in aiali viuo z mortuo. z sic manerēt adhuc in specie elemēta q̄s tñ aduersarij nō p̄cedūt. Scd̄a rō eadez sit p̄ncipia p̄stutōis z resolūtōis vt d̄t sexto p̄hysicorū. sz mixta resolūt̄ in elemēta. q̄ opozz q̄ sunt in eis aliqd̄ mō actu. Tercia rō. Si nō manet elemēta i mixto. tñ mixtū eēt eq̄ simplex sic elemētū q̄s tñ falsū est.

¶ Ar. Illa tertia rō nō valz qz bñ p̄bat q̄ mixtū nō ē cēntialiter p̄positi tus elemētis nō tñ p̄bat qñ sit p̄tute cōpositus. So⁹ falsū est z impossibi le. p̄bat p̄ p̄mū dicētē q̄ ea q̄ sūt p̄tute pluraliora sunt cēntia simpliciora. et sic seq̄ret q̄libz elemētū scorsū captū cōpositius q̄cūqz mixto. Ex his igit̄ dicis vidēt elemēta manere in mixto nedū p̄ualit̄ per q̄lratē elemētarū res fractas z ligatas sz z p̄ formas suas subales vt sentit cōmentatores Aristo. z imitator eoz Ab̄. Aliter ac̄ circa hāc materiā sentit beatus Thomas i tractatu suo de mixtōe dicēs elemēta solū manere p̄ualit̄ z nō per subaz suā q̄s etiā tenet Egidi⁹ i p̄mēto sup̄ p̄mū de generatōe qz dic tū p̄hor dictis z p̄cipue cōmētatoris Auerroia z auicēne repugnat. Et sz sit rōnabili⁹ dictū istoz positiōe eoz q̄ dicūt formas subales nullo⁹ manere i mixto nec fm̄ sub. im̄ nec fm̄ p̄tutez sz solū manere q̄lratē elemētaras pro eo qz opinio illa nō p̄t aliquo mō saluare verā mixtōem nec ea q̄ sibi ab Aristo. attributa sūt tñ alibi opinio seq̄ntis p̄mentatores aristotelis v. d̄t. rōnabilior vt oñ d̄t tres p̄mille rōnes. Et si res nō minus efficaces q̄ hic dispendij evitandi gratia p̄termisse sunt.

¶ Ar. Cōtraria nō p̄nt esse i eodez. sz si manerēt elemēta in mixto p̄ria eēt i eodez. So⁹. Quā nō p̄nt esse i eodez fm̄ esse itensū tñ sz eē remissū. **¶** Cōtra. nō p̄nt esse p̄les forme subales i eodez. p̄bat. qz foza dat eē vñ aut̄ rei est tñ vñ esse. So⁹. p̄les forme vltie nō p̄nt esse i eodez. sz forme elemētōz nō sūt forme vltie. nō p̄nt z sūt sūt i mixto q̄ hoc fit p̄tute mixtiona li celi miscentis ad esse habituale cōfusum in quo coeunt tanq̄ in potētia

So⁹. Quā nō p̄nt esse i eodez fm̄ esse itensū tñ sz eē remissū.

¶ Cōtra. nō p̄nt esse p̄les forme subales i eodez. p̄bat. qz foza dat eē vñ aut̄ rei est tñ vñ esse. So⁹. p̄les forme vltie nō p̄nt esse i eodez. sz forme elemētōz nō sūt forme vltie. nō p̄nt z sūt sūt i mixto q̄ hoc fit p̄tute mixtiona li celi miscentis ad esse habituale cōfusum in quo coeunt tanq̄ in potētia

Primi libri de genera. et cor.

formali formabili per actum forme ipsius mixti

¶ Contra dicit Boetius q forme non est forma. **Solutio** verū est ut subiecti tamen tene ut pncipiū formalis formabilis.

¶ Cōtra. Forme elementorū sūt forme specificæ. s; forma formalis est forma generica et incōpleta. Solo forme elementares nō sūt forme specificæ mixti. et q p elementa mixta ipm mixtū nō ponit in specie. sed ex illis resul-
tat esse aptitudinale ad formā mixti. Et qd q si fm esse liberū capiatur di-
citur species distincte sic vñū dicit ignis aliud aqua et.

¶ Querit. q differenter forme elementorū sūt in forma mixtionali et for-
ma mixtorū. Solo q oim mixtorū forme sunt in forma illa mixtionali rā-
q in forma potenciali q amodo inchoate forme aut elementorū in illa forma
potentiali ad quā reducta sunt non sunt ppe per inchoationem sed per
suā specificam existentiam.

¶ Cōtra. Elementa etiā sunt i tali habitu pfuso p inchoatōem. pbat
q sūt p generatōem ex mixto. q fuerūt ibi inchoata. Solutō. nō sunt ex
mixto p generatōem s; de mixto resoluūtur motu qdā opposito ipi mixti
oni illa resolutō p dicit corruptio inqtrū est ab esse pfuso elementorū ad esse
determinatū s; ex pñi est corruptio mixti qz p eā auferi forma mixti.

Sequitur de modo mixtionis

Querit In quo generaliter defecerūt oēs antiq de mixtione lo-
quētes. Solo in hoc q nō ponebāt fieri mixtōem per
mutuā trāsmutatōem. ita q ex miscibilib; resultaret natura aliq cōis et me-
dia. s; ponebāt mixtōez fieri p h q minimū vñū ponit iuxta minimū alteri.
¶ Quot ponit pbs opinōes antiquorū. Solo tres recitat. Et rō qd
oēs dicebāt mixtōem fieri p iuxtapōnē minimi vñū cū minimo alterius.
Minimū autē p capi triplē scz fm sensu fm formā et fm quāritatem.

¶ Querit. que fuit pma opinio. So. pma opinio fuit q mixtio fieret p
iuxtapositōem fm sensū q seorsū accepta nō s; sensibilia ppe sui paruitatez.

¶ Querit. que fuit secūda opinio. Solo q mixtio fieret p iuxtapositōem
minimorū fm formā. Ita q dicat mixtio fieri qz qdūq ptecula fm formāz
sit secus qdūq. Exemplū dat de ordeo qd d; mixtū frumento qn granū qd
libet ordeo ponit sec⁹ qdūq granū frumenti.

¶ Querit. quō grana ordeo vel frumēta dicūtur minia. So. Albrī. fm
formā et spēm pñi dicit minia vñ diuiso grano vno nō videt seruari spēm
et formā. Et sic pz q nō sūt minia fm sensū nec qritatē qz sūt diuisibilia.

¶ Querit. que fuit tertia opinio. So. q mixtio fieret fm iuxtapositōez
minimorū fm qritatem ut si corp⁹ oē est diuisibile hoc est totaliter diuisibi-
le et miscibile tanq homeomēros. i. vñus rōnis in toto et in partib; Ita q
oportet qdūq partem fieri secus qdūq.

¶ Querit quō pbs repbat pma opinione So. duab; rōnib;. Prima
si mixtio fieret p iuxtapositōem minimorū fm sensū qlibet ps mixti non eēt
mixta. nec mixta essent ad inuicē tpata. Secūda rō. si dictū eoz esset verūz
sequeret qd idem mixtum et nō mixtum qd implicat ptradictōem. Seq-
la pbat. qz qd esset mixtū vñ acute videnti qñz habent linceos oculos nō
esset mixtum.

Reparationes

Querit Quod reprobatur secundā opinionē. Solo duabz rōnibz. prima stat i hoc. Si fieret mixtio p iuxta positionē minio rū fm formā tunc mixtio erit cōpositio z nō praxis hoc est opatio trāsmu-
tatiua miscibiliū. Secūda rō querit ps mixti dz esse mixta. Ita q pars
mixti eandem rōnē hāeat cū toto sicut querit ps aque est aqua mixtus
em si aliqd est ipm est hemeomeros homagenium sed fm illos querit ps
esse distincta ab alia.

Querit Quod reprobatur tertiā. Solo talirōne. Impossibile ē
corpus qm in minima diuidi cū ipm natū sit in infinitū
diuidi. g nō pōt mixtio fieri p iuxta positionē minimoz p diuisionem
¶ Querit. quō sit mixtio fm veritatem. Solo taliter qm scz actiua et
passiua ad inuicē sunt adequata in potentia z virtute sic q vnū nō possit cō-
uertere alterū in naturā suā sed ibi generatur mediū cōmune qd pncipat
virtutes z essentias oīm miscibiliū cōiunctoz.

Querit Quor requiruntur cōditiones ad verā mixtionē. So-
tres. Prima q miscibilia maneāt in mixto quā ppter qm
parua magnis cōiungūtur non fit mixtio z sic gutta vini mille milibz non
miscet p eo q soluit species vini z trāsmutat in specie aque. Secūda ē q
minimū vni sit cū minimo alterius. Tercia q querit ps mixti sit mixta
¶ Querit. que sunt miscibilia ad inuicem. Solutō q cōtrarietatem
hāentia. Ratiō est quia talia sunt actiua z passiua ad inuicem.

Querit Que sunt facile miscibilia. Solo q parua paruis. Et
hoc Aresto. pbat rōne z signo. Rōne tali qz parua facili-
lius ad inuicē trāsmutant multū autē a multo tardius trāsmutat. Signi-
ficat pbat quia posteriora que facile trāsmutabilia sunt terminio alieno facile sunt
miscibilia quia facile in parua diuisibilia z talia sunt humida nō vinctuosa
dicit notanter nō vinctuosa qz nō tene miscent humidis vt oleū cum aqua
tene miscet sed aque aduentū facit maiorem rymorē

Querit Que nō sunt tene miscibilia. Solo q illa quoz vnū
est multuz passibile alterz vero parū. Exemplū de ere et
stano stānum est valde passibile est. es aut modicū passibile z ideo non tene
miscibilia sunt.

¶ Querit. quare hmōi mixtio dicit balbuciens. Solutō quia phus
cōdit stānū z es z filia non esse tene miscibilia p site de mixtura lraz in lers
mone balbucientū q anteqz bñ pferāt p mā lram pferit secūda.

Querit Quod phs cōcludit p mū libz de generatōne. Solo
Epilegando ea que de mixtione dicta sunt infert pncipis
pale vltimū tractatus scz quid sit mixtio dicit ergo finaliter. Mixtio est mi-
scibiliū alteratōz vno Altertus exponens. dicit q est vniū ad vnū accuri.
mixti qui nullius est miscibiliū separatim acceptoz.

Explicit primus liber de generatōne.

*que p facile
miscibilia*

*que p difficile
miscibilia*

mixtio est

Secūdi libri de genera. et cor.

E generatione qui-

dem igitur et tactu et de facere et pati
dictum est quomodo existunt in rebus
transmutantibus &c.

¶ Querit de quo tractat in secūdo libro de gene-
ratione et corruptione. Solo de natura generatorum et corruptorum. seu de
principijs transmutacionis elementorum.

Querit Qualiter diuidit iste liber. Solo in tres tractat. In
quorum primo p. tractat de principijs seu causis intrinsicis
elementorum scilicet de materia et forma. In secūdo de transmutacione ipsorum. In tercio
de causa perpetuitatis generacionis et corruptionis elementorum.

¶ Querit quare Aristoteles determinat de generacione elementorum prius quam
mixtorum. Solutio philosophi quia generatio et corruptio omnibus suis actibus sensibilibus
seu corporibus sensibilibus inest sed non sine sensibilibus corporis istis scilicet quatuor
elementis.

¶ Querit quomodo antiqui loquētes de principio materiali elementorum diuer-
sificati sunt. Solutio quod aliqui eorum posuerunt unum aliqui aut posuerunt plura
principia seu subiecta generacionis et corruptionis.

Querit Quomodo pueniūt et dicitur ponentes unum. Solo philosophi quod in
hoc pueniūt quod ponebāt illud esse unum corpus quod actu sepa-
ratur ab elementis et inueniūt loco et subiecto separatum a se. Sed dicitur quia aliqui dice-
bant hoc esse aerē aliqui ignē quidam posuerunt aliquod medium horum duorum quod ē
aere rarius et igne grossius.

¶ Querit quare differenter locuti sunt ponentes hoc principium esse plura nume-
ro. Solo quia quidam dixerunt hoc esse ignē et terrā. Quidam dixerunt ipsum esse
hec duo iam dicta et tertium scilicet aerē. Alii dixerunt tria iam dicta et quartum scilicet
aquā sicut Empedocles. Et pueniūt omnes in hoc quod ex his congregatis
et alteratis dicitur fieri generacionem et corruptionem in rebus.

¶ Querit quomodo Aristoteles reprobat opinionē ponentium unum principium materiale
Solo tali ratione quia impossibile est esse corpus aliquod sensibile sine proprietate
quod aut est graue aut leue aut calidum aut frigidum. Necessē est igitur hoc infinitum
quod principium materiale esse dicunt non sit separatum sed sub forma unius ele-
menti vel alterius.

Querit quare Aristoteles reprobat opinionē Platonis qui dixit in thymeo
materiā esse pandoxeos. id est unum receptiuum omnium formarum. Solutio triplex re-
probat. Primo quia ipse non dixit quomodo separatur ab elementis et quomodo est in pos-
scentia ad formā elementorum. Secundo quia non fuit usus materia ut debuit pos-
suisse enim mundum secundum se esse aliquid in actu et persistere quatuor vocatis elementis
sicut aurum subiectum artificiaris ex ipso factis sed ubi subiectum manet secundum formā
subalē ibi est solū alteratio et non generatio. Tercio plato male dixit elemē-
ta quae sunt solida corpora dissolui potest ad planiciē et cum sint eadē principia persistere.

Reparations

tionis & resolutionis dicit ipse planiciem esse materiam primam elementorum. Impos-
sibile est autem (ut dicit philosophus) materiam & materiam primam planiciem esse.

Querit Quare materia dicitur ab Aristotele mater. Solutio Al-
berti quod sicut mater principii generationis inspectum habet in-
tra se quod necesse est moueri extra a masculino formate et agente. Ita in mate-
ria est forma inspecta et mouente efficiente seu generante extra mouet ad
hoc ut ducatur ad actum.

¶ Querit. qre Bresto. nō reprobāt ponentes plura pncīpia materialia
Solutio qz reprobatio eoz satis piz circa p nū. libz. z etiā satis pbat
In hoc secūdo nō esse nisi vñ.

¶ Rr. Ponētes pñcipia materialia bñ dixerūt. q̄ dictū eoz nō est res
probandū. pbat̄ añs p pñm in textu dicentē. q̄ vident̄ p̄tēri ea q̄ apparet̄
sensui Solo Egidij q̄ male posuerūt plura materialia pñcipia h̄ ex quo
posuerūt plura tūc tene dixerūt eo q̄ eoz congregatōne z segregatōne sal
uabant generatōnem z corruptōnem in rebus.

¶ Querit. qđ est materiale principii elementorū. fm̄ veritatē ⁊ opiniōē
Aristo. Solo p̄hs dē vnā esse materiā oim̄ corporū sensibilū ⁊ nō sepa
bilē ab oibz elementis sūz sū sp̄cū. Tripartē ex q̄ generant̄ vocata elementa.

¶ Querit. quò. pbat pñ q materia sp è cū Prietate. So° tali rōe qā caliditas nō ē materia subiecta frigiditati nec frigiditas in materia subiecta caliditati. Nec vtr vnū Znū pñ esse subiectū alteri° p trarij sed materia est subiectū amboz indrñs ad vtrūq. Et sic patz fallitas positrōnis amēqz rum quò. posuerunt ens actu vñ sup dictū est.

¶ Quæritur quæ est modus generatiois elementorum. **S**o pñ qd pñm pñcti pñt ē corp⁹ sensibile in potētia vt dictū ē. Scdo post illd pñcipiū materiale pñctas qñtatū distinguēs materiā sicut sunt caliditas ⁊ frigiditas ⁊ hmoi. Tercio autē ex his pñstuitur elementū vt ignis aqua ⁊c. Rō est quia elementa hñt materiā cōmūne ⁊ sic pñterierat ad inuicē trāsmutant⁹ et materia que est sub forma vnius efficitur sub forma alterius.

¶ Querit in g'rephendit p'hs Empedocle circa tale elemētoꝝ transmu-
tationem So^o. qz dixit Empedo. q nō transmutant z qd semel est ignis
semp manet ignis z hoc est falsū. qz tunc esset solū alteratio z nō generatō
et hoc est impossibile qz qualitates elementoz non transmutant cum etiā
fiat transmutatio in forma substantiali.

¶ **¶** Vide q^d elementa nō sūt generabilia ex se inuicē. **¶** Empe. vix. dicitur et Aristot. falsū. Quis probat. q^d oē generabile ē corruptibile. s. nullū elementū est corruptibile. **¶** nec generabile. Quia tō ē p^r p^rmo celi. Quia probat q^d sūt p^rincipales pres mundi q^d sicut et mud⁹ f^rim phos sunt p^rpetue. So⁹ p^r p^r ponit elementa incorruptibilia et ingenerabilia f^rim esse totale f^rim esse t^r p^rincipale generabilia et corruptibilia.

¶ Contra Si fm pres generatur z corripitur tunc etiam fm totu. pbat qd
sunt corpa hogenia q sunt eisdem roms in se z i pnb suis. Solo fm se tota
linearhegorematicae sunt transmutabilia. sz no cathegorematicae qz no corru
punt nisi p vnione pcrarioz elemetoz ad inuice vmonē aut illa facit mos
tus solis i obliquo circulo quo sol circulariter fertur. z sic circulariter fm
pres elementa coniunguntur z fm partes se transmutant.

Yo habia que me
labarte de mati

And for George
Lusk's daughter:

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

St. Louis
St. Louis
St. Louis

Dpons
sus t.
K
qual
phi g
visib
sic co
¶ S
mer o
sui g
neral
ipe el
¶ S
cum a
¶ S
fici. C
¶ S
ua ad
sua n
sunt
grau
Deleme
tant a
quali
¶ S
tates
litani
¶ R
dem d
est in
est qd
Hur ad
nō pa
fatu.

Secūdi libri de genera. et cor.

Queritur Que sunt pncipia formalia elementoz. Solo qualitates tangibiles. Et rō est qz hic querūtur pncipia corporis sensibilis. sed corpus sensibile est tangibile et tangibile est cuius est sensus tactus.

¶ **Ans.** Visus est prior tactu. q̄ obiectū visus ē prius obiecto tactus. q̄ qualitates visibiles erūt pma pncipia formalia sensibilis corporis. Solo p̄bi qz visus sit prior tactu et obiectū ei⁹ prius obiecto tact⁹. tñ qualitas visibilis nō est passio corporis s̄m qz tangibile sed s̄m aliud scz vt visibile et sic contingit visum esse natura priorem.

¶ **Queritur.** quare visus dicitur prior natura tactu ab Aresto. in textu.

Solutio. Illerū visus est prior alijs sensibz forma et dignitate et etiā s̄m ne et obiectū visus qd ē eiusdē nature cū visu etiā ē prius obiectis alioz sensui ppter lucē et lumen qd forma est formaz et p ipm mouet celū materiā generabili et corruptibili ad omne formā. Tactus autē subiecto prior est qz tpe ē subiectū oim sensui et sue p̄rarietates sūt cāe oim p̄rarietati.

¶ **Queritur.** que sūt qualitates tāgibiles et p̄rarietates s̄m tactum

Solutio. Calidū et frigidū hūidū et siccū graue et leue durū et molle lubri et aridū asperū et lene grossū et subtile.

¶ **Queritur.** q̄ hāz qualitatū et p̄rarietati sūt pncipia elementoz. Solo p̄bi. Graue et leue nō sūt pncipia elementoz. qd calidū frigidū et hūidū et siccū et nō qualitates aliaz p̄rarietatum.

¶ **Queritur.** quō pbat Aresto. graue et leue nō esse pncipia elementoz.

Solutio. talitōne. qz pncipia formalia elementoz dūt esse actiua et passiua ad inuicē. Graue et leue nō sūt hūidū. q̄ rē. Vmōre pbat qz s̄m nomia sua nō dūtur in faciendo aliqd nec in patiēdo. Un graue et leue qñ tan gunt aliud non faciunt aliud graue vel leue eo qz nō transmutant penes graue et leue sicut alia cōtraria.

Queritur Quō pbat p̄hs qz calidū frigidū hūidū et siccū sūt pncipia formalia elementoz. Solo sic pbat qz pncipia elementoz oportz esse actiua et passiua ad inuicē eo qz miscēt et transmutant ad inuicē. s̄z calidū et frigidū sūt q̄litates actiue. hūidū et siccū qualitates passiue dūtur. q̄ sūt pncipia elementoz.

¶ **Queritur.** quō p̄hs mūorē illi⁹ rōnis videlicet qz calidū et frigidū sūt q̄litates actiue. hūidū et siccū passiue. Solo pbat p̄ definitōnes hāz qualitatū. Calidū em est qd cōgregat homogēia segregat autē heterogēia.

¶ **Frigidū autē qd cōgregat heterogēia seu homogēia et etiā ea q̄ nō sūt ei⁹ dem tribus seu homogēia qualia sūt heterogēia. Humidū autē qd est intermīatū terminō p̄prio sed bñ terminabile terminō alieno. Siccū vero est qd est bñ terminabile terminō p̄prio et difficulter terminō alieno.**

¶ **Ans.** Humidū et siccū sūt q̄litates actiue. q̄ male dicit p̄hs qz sūt qualitates passiue. Ans pbat. qz sūt p̄rariet. s̄z p̄raria agūt et patiūt sūt ad inuicē. Solutio argumētū pbat qz sūt actiue formaliter eo qz nō patiūt sē in eodem subiecto sicut et quilibet p̄raria etiā scdaz qualitatū. Non sūt tñ causaliter actiue sicut calidū et frigidū.

Reparationes

¶ Contra sunt causaliter et effectiue actiue. $\bar{g}$ solutio falsa. $\bar{A}$ ns pbat. qz hūidū p̄minuat. s. p̄minuare est agere etiā terminare est agere qd̄ puenit sic co. Solo Alterti qz hūidū et siccū nō sunt q̄lirates p se efficienter actiue sed solū p accēs siue p aliud inq̄rū aliqd̄ passi sunt. Lōr inuare em̄ puenit hūido passio cōmixtōez sicci. Terminare vero sicco passio p̄mixtōez hūidi

¶ Contra. materie est pati sed q̄lirates sunt forme. $\bar{g}$ non pnt pati. Solo Alberti dupliciter aliqd̄ patit scz subiectiue et terminatiue. primo mō materia pati dicit. scdo mō vni p̄trariū patitur ab alio sic enim pati ē patiēdo minui.

¶ Contra ex hoc seq̄ret qz nō essent magis passiue dicēde qz actiue q̄lirates scz calidū et frigidū. Seq̄la pbat qz sunt contrarie q̄lirates. et sic vna etiā patitur ab alia scdo mō iam dicto Solo qz hūidū et siccū nō dicūtur passiue. qz patiūtur scdo mō scz a se inuicē sed etiā qz patiūtur qd̄amō p̄mixtōez mō mō nō ab inuicē s. a q̄lritatibz actiuis qd̄ patz. qz siccū subijcit calido in igne et frigido in terra hūidū vero subijcit calido in aere et frigido in aqua. Etiā p accēs patiūtur ab actiuis terminatiue inq̄ruz q̄liras actiua expellit p̄trariā in eodem subiecto cui p̄trare actiue passiua p̄mixta est in eodē subijecto. Etiā dicūtur passiue qz sicut ab elemēto gratia forme fluit qualitas actiua sic gratia materie fluit ab eo qualitas passiua.

¶ Contra. q̄liras orit a forma et q̄lritas a materia. Solo q̄liras non oritur a materia s̄m potētiā subiectiua accepta qz sic ē origo q̄lritas s. s̄m potētiā materie dispositiue p̄mixtōez hoc est p̄ p̄cipatōne aptitudinis for̄malis gratia cui potest oriri qualitas.

¶ At. Ille definitōnes calidi et frigidi nō sūt pueniēter posite. pbat qz forma d̄z definiri p actū suū essentialē. Essentialis autē act⁹ calidi ē calefacere nō p̄gregare. Et frigidi frigidificare nō p̄gregare autē disgregare. So^o Ad opozz definitōem forme sp̄ dare p actū p̄mixtū. sed qn̄ qz p actū scdm̄ rās q̄ nobis notiorē. qz $\bar{g}$ p̄gregare et disgregare actus scdano sūt illaz q̄lritatū cōcomitātes frigidificatōem et calefactōem in materia localiter mobili. Id in q̄rū actiue q̄lirates sūt h̄nt describi p illos scdarios act⁹ et nō p̄mixtarios.

¶ Querit. q̄re calidū p̄gregat hōgenia et nō heterogenia So^o Alberti rō ē hec. qz actōes s̄s i materia s̄m exigētiā sue dispōis et iō materia p̄mixt grossa p̄mixt subtilis nō eq̄litr okedit actōni calor̄. Cū $\bar{g}$ calidū sit sue materie p̄mixt circūferētiā motuū eleuat p̄mixt subtiliores aptibz grossioribus min⁹ diffusibilibz ad quā sep̄atōez seq̄tur hōgenioz p̄gregatio ē est p̄mixt subtiliū p̄mixt sursū vmo et vmo grossaz p̄mixt deorsum.

¶ Querit. q̄re frigidū cōgregat tā homogenia q̄ heterogenia. So^o p̄mixt qz ideo est. qz frigidū est motuū p̄mixt centrū et ita repressiū.

¶ Querit. q̄re calidū mouet sursū et frigidū deorsū. So^o Alberti. Rō est qz calidū ē q̄liras d̄ians in p̄mixt forme frigidū p̄mixt q̄liras d̄ians in v̄mixtute materie locus autē forme est sursum et materie deorsum.

¶ Querit. q̄litr pbat. Aresto. qz alie q̄lirates p̄mixt enumerate scz durū molle lubricū aridū et nō sūt p̄mixt principia elementoz Solo qz p̄mixt principio p̄mixt corporū sensibilibz debent esse qualitates p̄mixt sed alie qualitates alioz p̄mixt p̄mixt p̄mixt p̄mixt sunt secūdo eo qz sunt ex p̄mixt iam dictis quoz qualitatibus. $\bar{g}$ et. Minore pbat induciue.

*Inq̄rū aliqd̄
passi sunt*

*Inq̄rū aliqd̄
passi sunt*

*Inq̄rū aliqd̄
passi sunt*

Serūdi de generatōe et cor.

Querit Quō pbat q̄ subtile reducitur ad humidū. **Solutio** sic q̄ sicut humidū est bene repletiū z nō bene terminabile terminō p̄p̄io sic etiā subtile est bene repletiū z bene terminabile terminō altēno. **Grossum** autē est siccū ex opposito.

Querit ad quā reducitur lubricū. **Solutio** ad humidū. ratio. q̄ lubricū est humidū passum a sicco exemplū est vt oleū. Sic aridū ex opposito reducitur ad siccū. p̄batur. q̄ aridū est p̄fecte siccū. z ideo talia coagulata sunt p̄pter defectum p̄p̄ie humiditatis.

Queritur Durū z molle ad quas reducunt. **Solutio** molle reducitur ad humidū. p̄bat q̄ lz cedat tāgenti in seipsū. tamē nō transmutat sicut humidū. Ideo nō est molle humidū. lz humidū effectus. **Durū** autē ē siccū q̄ durū coagulātū ē. coagulātū autē siccū ē.

Ar Graue z leue sunt qualitates p̄me sensibiles. ergo erunt sex p̄me. **Ascendens** p̄batur. quia nō videtur causari ab illis quatuor sicut iam dicte qualitates scdē. **Solutio**. Grauitas z leuitas nō sunt qualitates alterabiles sed potius moriue mō solum quatuor sunt qualitates p̄ime alterabiles.

Q Contra. Sunt solū due qualitates alterabiles p̄me. **g**. p̄bat q̄ actiū ē ante passiū lz due sunt sicut qualitates actiue. **g** ille solū erūt p̄me. **Solutio** ille q̄litates ad seinuicē cōpare habeāt ordinē tū inq̄rūt fm eas elemēta sunt adinuicē trāsmutabilia sunt q̄tuor ille p̄me q̄litates.

Querit Quot sunt elementa. **Solutio** quatuor hoc p̄bat p̄hs talitātē. **Tor** sunt elemēta quot sunt p̄binatōes viles p̄maz qualitatū tangibilū lz h̄mōi sunt solū quatuor. **g** tū q̄tuor erūt elemēta. **Minorē** p̄bat sic. q̄ lz sunt sex p̄binatōes qualitatū illaz tamen solum quatuor earum sunt viles eo q̄ p̄teraria nō possunt cōbīnari vt calidū z frigidū humidū z siccū.

Queritur Que sunt cōbinatōes viles illaz qualitarum. **Solutio** p̄ma ē vbi cōbinant calidū z siccū vt in igne. scdā calidū z humidū vt in aere. tertia frigidū z humidū vt in aqua. quarta frigidū z siccū vt in terra.

Ar Et nō suba nō fit suba. lz ille q̄litates nō sunt substātie. **g** nō cōstituent elemēta q̄ sunt substātie cū sint p̄ma corpa sensibilia. maiorē p̄hi p̄mo p̄physicor. z minor p̄ex p̄dicis. **Solutio**. ille q̄litates sunt p̄ncipia elemētōz fm q̄ sunt actiua z passiua z nō sunt forme substātiales eoz elemētōz p̄nt tū dupl̄r dici substātiales ip̄is elemētis. p̄mo q̄ sunt ip̄sis coessentialēs vt dicunt substātiales dicē nō essentialiter lz officialr. vt sunt substātiales ip̄is in esse sensibilis nature.

Q Contra Inquātū elemēta trāsmutabilia sunt adinuicē ille q̄litates nō sunt eoz p̄ncipia lz p̄ncipiata. **g** solutio falsa. **Ans** p̄bat q̄ sicut forme accidentales accipiūt ēē a substātia. Ita etiā virtutē agēdi recipiūt ab eaz p̄p̄is p̄mū p̄ncipiū agēdi ē forma substātiales. **Solutio** lz forme substātiales sunt p̄ncipia virtualr z aptitudinalr. Ille qualitates tū sunt formalr et actualr p̄ncipia trāsmutationū. Et sic q̄litates ille dant esse elemētis foris.

Reparationes

maliter et proxime actuum et passivum

Ad Unum elementum non potest esse due qualitates. probatur quia forma simplex causat simplicem qualitatē sicut forma cuiuslibet elementum est simplex. Sed forma simplex existens in materia puriori non mixta facit simplicem qualitatē non autem ea quod est in materia puriori mixta. Et ita sicut iam super tactum fuit in solutione unius argumentum cum purior reducat ad formam. ut dicitur in secundo physicorum et erit sic eadem numero cum materia. ut dicitur primo physicorum sequitur quod sic ab elemento oritur una qualitas gratia forme que est activa. Ita gratia materie purioris dispositio oritur qualitas passiva.

Ad Arguitur sunt tamen duo elementa. probatur quia elementa constituuntur per qualitates primas et raritatem. sicut est una tamen prima et raritas. et erit solus duo elementa. maior fuit superius. probatur minor per per se primo physicorum dicentem quod in uno quodque genere est una prima et raritas. Solutio. est una prima et raritas in uno quodque genere formaliter in uno loco. Sed genus est elementorum est potentia materielis alio per puriores corruptionem et formam generativam equocata et variata et ita le genus est ergo duplicis et raritatis scilicet generative et corruptive seu materielis et formalis antonomastice loquendo.

Ad Queritur Quod probatur aresto. quatuor esse elementa testimonio antiquorum. Solutio dicitur quod omnes antiqui qui dicunt simplicia corpora elementa conveniunt in hoc quod non excedunt numerum quaternarium quod dicitur dicunt unum quodam duo quodam tria quodam dicunt esse quatuor et quaternarium non excedunt.

Ad Queritur Que sunt loca elementorum. Solutio quod alii sunt sursum alii deorsum. probatur quia ignis et aer sunt sursum quod est locus a medio. Terra vero et aqua deorsum. quod est locus ad medium. Uerum est extrema elementa habent illa loca sincere et pure medium aut mixte.

Ad Queritur Que elementa dicuntur et rara. Solutio Ignis et raritas aquarum aeris terra. Ratio est. quia ex et raritas qualitatibus constituuntur.

Ad Queritur Utrum quilibet elementum determinet sibi unam qualitatē in summo. Solutio quod sic. et sic. probatur. quia terra est magis siccus quam frigidus aqua magis frigida quam humida aer magis humidus quam calidus ignis magis calidus quam siccus.

Ad Albertus dicit quod terra est frigidissimum elementum tamen quia plus distat a fonte caloris. Tamen quia effectus frigiditatis qui sunt gravitas densitas et deorsum est plus conveniunt terre quam aqua. et vel albertus falsus dixit vel aresto. qui ponit frigiditatem in summo in aqua. Solutio Alberti in commento quod hoc dicitur philosophi non est sic intelligendum quasi elementum illa qualitate quam in summo determinat excellenter habeat quantum ad alio elemento. Ita quod siccitas maior sit in terra quam in igne sicut dicitur auicenna et frigiditas maior in aqua quam in terra cum hoc falsum est. Sed hoc sic intelligendum est quod cum ex duabus qualitatibus constituatur quodlibet elementum una tamen magis est elemento essentiali seu coessentiali quam magis ex elementis essentialibus manas quam altera dicitur elementum qualitate illa sibi in summo determinare quam habet inter duas qualitates sibi magis naturalem.

Ad Aqua non determinat sibi frigiditatem in summo sicut humiditatem. probatur quia illud alicui maxime convenit quod difficilius ab eo separatur huiusmodi autem est humiditas in aqua. Solutio in aqua calefacta humiditas manet.

Secūdi de generatōe et cor.

ut hoc ē iō qz ignis agit pncipalr in aquā rōne caloris z iō qñ corrupit a quā pmo corrūpit ei? frigiditatē. tñ qñ corrūpit ab aliq p siccitatē puta a terra vlt vltō pmo corrūpit ei? humiditas. alij tñ dicūt q hoc est ex eo q frigiditas ē qualitas actiua z sic ē minoris resistēcie q humiditas.

Ar Aqua ē humidior aere. pbat qz plus humectat q aer. Solo aqua ē magis cōpacta q aer. z iō humiditate sua plus obstruit poros corpōz z magis humectat ipā sensibilr quo ad iudiciū sensibile simplr tñ plus humectat aer eo q ppterates humidi q sunt eē subtile dis insibile z male terminabile termino proprio z bene termino alieno prius aeris conueniunt.

Sequit scōs tractat? De transmutatōe elemētoz.

Queritur De q agit in scōo tractatu hui? scōi libri. Solo de transmutatōe elementoz. z tria facit fm qz ille tractat? in tria capitula diuidit. pmo ostēdit quō trāsmutatio puenit at elemētis. Scōo ostēdit elemēta eē transmutabilia generabilia scz z cor ruptibilia. Tercio ostēdit quō elemēta fiant ex elementis.

Querit Vt oia elemēta sint adinuicē trāsmutabilia. Solo q sic pbat hoc pbs tali ratōe. Oia pcraria sunt adinuicem transmutabilia elementa oia sunt adinuicē pcraria. g rē. Minorē pbat qz dē elemētoz. scz qualitates pme qbz distinguunt sunt pcrarie z hoc pbat inductiue qz in qbusdā ambe sunt pcrarie scz in nō symbolisanti bz. vt in igne z aqua qz ignis est calidus z liccus aqua vero frigida z humida. In symbolisanti bz altera solum ē pcraria vt aer z aqua pueniunt in humido sed differunt in calido z frigido.

Ar Elemēta nō sunt adinuicē trāsmutabilia. pbat qz illō dē trāsmutari qd ē subiectū trāsmutatōis materia at elemētoz ē hmo ē eē nō elemēta. Solo Elemēta trāsmutari adinuicē nō debet intelligi sic q vnū stet sub forma alteri? sz q materia vni? nara sit stare sub forma alterius z sic vnum materialr in aliud trāsmutat quō etiam contraria dicuntur adinuicem trāsmutabilia.

Ar Nō oia elemēta sunt adinuicē transmutabilia. pbat qz pcraria sunt adinuicē trāsmutabilia vt dictū ē sz tñ vnū vni? pcrarium Solo formalr vnū ē tñ vni? pcrariū tñ materialr p diuersa pō vnū pluribus pcrariari z sic vnū elemētū oibz alijs fm diuersa pcrariat.

Queritur Vt elemēta sint equalr adinuicē trāsmutabilia Solo pbi q nō. qz qdā trāsmutant adinuicē cici? z facilt? qdā tard? z difficult? pbat qz i habētibz symbolū velox ē trāsmutatio z facilt? In nō habētibz at symbolū difficultior z tardior ē trāsmutatio

Queritur Que dicunt elemēta symbolizātia. Solo q pueniunt in vna qitate. Vt aer z ignis in caliditate. Rn symbolisantiā dicunt q in neutra qualitate pueniūt vt ignis z aqua

Reparationes

Querit Quò pbat q in habētibz symbolū facilior est trāsiti^o.
Solutio. qz facilius est trāsmutare vñū q̄ duo. In ha
 bētibz autē symbolū fit trāsmutatio solū in vna q̄litate. sz in nō habētibz in
 duabz qualitatibz vt ex igne fit aer sacra mutatiōe z altera qualitate em
 scz si in trāsmutatiōe vineat siccū ab humido fit aer q̄ est calid^o z humid^o
 duo. Silt ex aere fit aqua murata caliditate in frigiditate zc.

Arguit. In habētibz symbolū ambe qualitates auferunt z trāsmu
 tant. pbat. qz alias idē accēs maneret in genito z corrupto z accēs mī
 graret de subiecto in subiectū **Solutio.** Qualitas symbola trāsmutat
 materialit^r z p accēs scz ex pte subiecti pseruāt^r qualitas autē nō symbola
 trāsmutat specificē z p se. pma est sine resistētia. scda cum resistētia.

Ar Elementa nō symbolizantia cici^o z facilius trāsmutant^r. pbat^r
 qz inter ea ē fortior actio ppter maiorē pterietatē. trāscit autē
 vñ^o in aliū ē p actiōē pterietatē. **Solutio.** p cāto dī facili^o trāscit^o
 in habētibz symbolū qz pauciora in eo qd trāsmutat variant^r p se. Non
 autē ideo dī facili^o transitus qz cici^o fit mutatio ab vno in alterum sed
 sic frequenter fit econuerso.

Querit. Utz ex duobz elemētis nō habētibz symbolū fiat tertiū ele
 mentū. **Solutio** q sic. Et hoc pbat phis qz si corrupat vna q̄litas in
 vno. z altera corrupat in alio elemētoz. tūc nō fit transit^o illoz elemētoz
 adinuicē sz fit aliud tertiū elementū. Et hoc ostēdit exēplarit^r. qz si corrup
 pat frigidū in aqua z siccitas in igne erit aer. qz relinquit calidū ignis z hu
 midū aque sz humidū z calidum pstituit aerem. Si autē in igne corrup
 pat^r calidum z in aqua humidū generabitur terra.

Corra Ex duobz entibz in actu nō pōt fieri tertiū. sz elementa nō ha
 bētia symbolū sunt entia actu. q̄ ex ipis nō fit tertiū. **Solutio** Ex duo
 bus manentibz nō fit tertiū sed corruptis.

Querit Utz ex duobz elemētis symbolū habētibz possit gene
 rari tertiū. **Solutio** q nō pbat hoc phis sic. qz vel in
 q̄libet corrupere^r qualitas in q̄ symbolizat. z sic relinquent^r due q̄litates
 pteriet^r q̄ in vno nō inueniunt^r nec pstituit^r elementū. Vel corrupere^r q̄
 litates pteriet^r symbolatū z sic remaneret vna qualitas sz q̄libet elemē
 tum pstituit^r ex duabz qualitatibz. hoc pbat phis exemplariter de igne z
 aere. Si em in igne corrupat^r siccum z in aere humidum relinquitur ex
 ambobus vna qualitas.

Querit Utz vñū elementū possit ēē materia alioz. **Solutio** q
 nō. pbat phs hoc tribz rōnibz. Prima ē qz si sic seq̄ret^r qz corporū natura
 liū nō esset generatio sz tūc alteratio. seq̄lā pbat qz si aer ēē subiectū gene
 rationis elementoz. tanq̄ ens actu pmaneret sub vtroqz terminoz. z sic
 esset alteratio. Scda rō qz si subiectū trāsmutatiois esset elemētoz. aliq̄d
 tūc in mutatiōe substāciali illud subiectū fieret altez elementū. z sic esset
 duo si saltem ponant^r substācialiter trāsmutari.

Queritur Utz mediū distinctū a quattuor elemētis aere
 subtil^o z igne grossius. vel aqua subtilius z aere

Secūdi de generatōe et corrup.

grossius possit esse materia z subiectū alioz. Solutio q nō Et hoc pbat pbs sic qz si illud mediū ēē supponat tūc vel erit cū pparietate vline ea. Si sic tunc erit illud elementū cui pparietatē habz. Si sit ppari cō pparietate hoc dici nō p̄t qz ppari nō ē in materia nisi fulcra altero p̄ioz.

Querit Utz elemēta possint esse infinita Solutio phi q nō sicut supponit pbs in textu ad refutandū quozundam errozē pbat hoc qz si essent infinita elemēta essent qualitates infinite cui libet elemētoz qd est falsum qz tunc vnum nō possz ex alio generari eo q oporteret generari infinitas qualitates.

Querit Utz bñ valeat p̄ia phi. Si essent infinita elemēta vnum qd qz haberet infinitas qualitates. Solutio sic. Rō. qz elementa sunt adinuicē trāsmutabilia. q adinuicē pparia sed cum sint infinita. qualitates pparie necessario erunt infinite.

Querit Utz extrema elemēta sint adinuicē trāsmutabilia. Solutio sic. Rō ē qz extrema elemēta hnt adinuicē pparietatē. q sunt adinuicem trāsmutabilia. tenet p̄ia qz pparietas ē radix trāsmutatōis.

Queritur Quō pbs pbat q extrema elemēta pparientur Solutio. pbs hoc demonstrat p lras. Et stat rō in hoc. Ignis z aqua q sunt extrema si trāsmutent in aerē aliā z aliam habentē pparietatē ad ipm etiā inter se pparietatē hnt z q sicut illa extrema ignis z aq ppari medijs etiā ppari int se sic trāsmutāt i medijs sic etiā trāsmutant ad se. Sic pbat h etiā de alijs extremis. s. aer z terra

Ar Aqua nō ē extremū elemētū. q demōstratio supponit falsū Solutio. Est extremū nō fm situm sed fm repugnantiam in duobus qualitatibus ad ignem

Querit Quare aresto. plus rep̄hēdit empedoclē cum tñ pus dixit q possit saluare generatōes z corruptōes saltē apparēter. Solutio. ipe h ostēdit elementa esse oia adinuicem trāsmutabilia sed hoc negavit empedocles. Ideo errorem suum destruit.

Querit In q̄t rep̄hēdit pbs empedoclē Solutio. in duobus pmo i h q negavit trāsmutatōes elemētoz z tñ fm dictū suū nō potuit negare ea esse trāsmutabilia. Scdō qz empedocles nō potuit saluare mutatōes naturales

Queritur Quō pbat q empe. nō potuit elemētoz trāsmutatōes negare. Solutio sic. qz dixit elemēta oia ēē cōpabilia eo q dixit ea equalia. Ex hoc arguit pbs p̄ia cū sic qm possib i le ē elemēta ēē cōpabilia z intrāsmutabilia. pbat qz vlt sunt cōpabilia fm qualitatē mobil vel fm qualitatē virtutis. Si fm qualitatē mobil sic q q̄tū ē i vno pugillo aque de materia tñ in decē aeris sic necesse ē dicere q hnt aliqd cōe i q cōpanē z illd cōe ē materia z p p̄is erūt trāsmutabilia. Si aut sunt cōpabilia fm quantitatē virtutis sic q q̄tū p̄ia q pugillus infrigidare tñ p̄ aer calefacere itez seq̄tur ea esse cōpabilia z trāsmutabilia qz quoz est vniocatio in qualitate illoz ē vna materia.

Queritur Quō pbat pbs q empedocles nō potuit saluare mutaciones in rebz. Solutio. pbat hoc inductiue.

Reparationes

Primo de augmentatōe qz dixit augeri ea per accumulatiōem seu adi-
ditōem z sic nō est augmentatio sed iuxtapositio.

Querit Quō probat q nō potuit saluare generatōem Sol-
utio. quia dicebat causam generatōis licet z amici-
tiam casum z fortunam cum quattuor elemētis. probat phs q nō a ca-
su z fortuna. quia generatio naturalis fit semp z frequēter vt frumentus
generat frumentum z nō oliuam que aut casu z fortuna fiunt raro fiunt
Etiam accidit q p gregatōem z segregatōem licis z amicicie fiat ge-
neratio vel corruptio.

Querit Quō insufficienter dixit de motu locali. Solutio. qz nō de-
terminauit quo motu moueat lis z amicitia an sursum an deorsum. Nec
dixit vtz sit violent⁹ an naturalis. Itēz dē phs q sequet q nullus esset
morus localis pter licem z amicitiam. Quidā nō dixit causas mouētes
licem z amicitia z tñ posuit eas durare qñqz z qñqz nō.

Querit Quō ostēdit phs empe. nō saluare oēs alteratōnes Solu-
tio. q sic ostēdit. qz si aia dicatur esse ex elementis puenient aie alteratio-
nes elementoz z eonuerso passiones anime erunt elementoz sed hoc nō
videtur possibile sicut deducit phs in textu. relinquit tamen q hoc ē al-
terius contemplatōis scz scientie de anima.

Tertium capitulum.

Queritur Vtrum si elementorum nō esset materia cōmu-
nis z nō essent adinucem transmutabilia ex eis
nō pstituerentur corpora mixta. Solutio sic. qz alias nō possunt salua-
ri generatōnes z corruptōnes in rebus nisi sicut domus fit ex lapidibus
et lateribz z qlibet ps mixti nō essz mixta sz vna esset ignis z alia aqua z ē

Ar Dixit nō est possibilis. qz vel remanerent elementa z sic esset
iuxtapositio nō mixtio vel corrumpēnt z sic nō remaneret nisi
materia Solo arefco. sicut z in pmo q in generatōe mixti corrūpūnt ex
cellentie qualitātū z veniunt ad quoddam temperamentiū z iō tūc nō erit
materia tñ nec actu simplr atqz illoz pteriorz transmutabiliū sz resul-
tat quoddam medium mixtum ex vtriusqz.

Querit Vtz illud mediū sit fm equalitate virtutū pteriorz Sol-
utio q nō qz dē phs q mixtum fit quandoqz magis calidus z quādoqz
magis frigidum fm diuersam pportōem.

Querit Vtz oia mixta circa mediū sint ex quattuor elemētis pposita
Solutio sic Ar hoc pbat phs duplr scz a causa z ab effectu. A causa
pbat inductive de quolibet elemento.

Querit Quō pbat phs hoc de terra Solutio. qz oia mixta ppiū
locū quietis habent in terra. locus aut naturalis est rei connaturalis z ita
abundat terra in omnibus mixtis.

Querit Quō pbat hoc de aqua Solutio duplr. pmo qz opz mixtū
esse bñ cōpaetū sz de numero simpliciu bñ terminabile ē aqua. Secdo qz
terra sine aqua nō p cōmorari dē phs sed aqua per humidū eius tenet
continūando ptes eius ne decedant in pulueres.

Secundi de generatōe et cor.

Querit Quō pbat hoc idem de igne et aere. **Solutio** sic. qz optes aquā et terrā in mixto alterari. sz talis alteratio fit a contrario. Ignis autē et aer contrariant aque et terre. g. pueniūt in mixto tanq. alteratia se.

Querit Quō pbat hoc phus ab effectu. **Solutio** dupl. scz ex alijs mento. scdo ex ratione aliment.

Querit Quō pbat ex alimēto. **Solutio** tali ratōe. qz oīa nutriūt ex his ex qbz sunt sz oīne mixtū residēs circa terrā nutriūt quattuor elementis. g. est ex ipis. Minorē pbat qz si essent aliqua mixta q nō viderent nutriri hoc maxime essent platee sz hoc nō pbat a signo qz rustici volentes nutrire plantā tempant stium cum aqua.

Querit Qualiter pbat idē ex rōe nutriment. **Solutio** q sic. qz nutritiō hz rōem materie qd aut nutrit ē forma seu spēs pūcta materie. Ex h pte sic formari rō. Que nutriunt pueniūt in se materiā et formā g nō solū pstruūt ex materia ab elementis frigidis sz et calidis q sunt qsi foralia

Querit Quare ignis maxime dī a pho nutriri inter oīa elementa. **Solutio** qz ignis maxime spēs et formalitatis est inter oīa simplicia corpa et iō nat. est ferri sursum forma em ē sup mū oīm et termin. dī phs.

Ar Nutritio puenit solū aīatis. ignis nō ē aīar. g. falluz ē q dī phs maior ē ipius phis scdo de aīa. **Solo**. Illa dicunt solū pīe nutriri i qbz ē vīr. assimilatiua nutritiō in quālibz pte sui fm formā et sic ignis nō nutrit vt pbat argumētum. Improprie aut dicunt aliq nutriri nō ē pte aīe opans sz calor tm in se puerres et hoc mō ignis nutrit.

Tertius tractatus De causa ppetuitatis generationū et corruptionū elementoz.

Querit Quot sunt cāe seu pncipia rez generabilū et corruptibilū. **Solutio** tria scz materia forma et efficiens.

Querit Quō pbat phs tria ē pncipia generabilū. **Solo** pmo pbat hoc de oībz sil et postea de vno qz seorsuz. Rō stat in hoc. Ad motuz nō sufficit materia tanq id qd subijct et forma q ē terminus motus nisi sit etiam pncipium effectuum vnde motus.

Querit Quō pbat hoc de materia. **Solutio** tali rōe. Res generabiles et corruptibiles sunt in potētia ad eē et ad nō esse sz materia ē id q res pte ē et nō ē. g. Maiorē pbat qz sicut eterna sunt q necesse est sp eē et eoz opposita sunt impossibilia. Ita media inter hec scz generabilia et corruptibilia sunt pīgētia et ipotētia ad eē et nō eē. igit i eis ēncēario materia

Querit Quō pbat h de forā So. qz forā ē rō vniuscuius rei seu sube

Querit Quō pbat hoc de efficiēte. **Solutio** sic. Quia efficiens ē pncipium vnde motus.

Ar pūatio ē etiā pncipiū trāsmutatōis rez. g. sunt plura qz tria. Ans pbat p phm scdo phisicōz. So. h enumerant pncipia per se. pūatio autē est pncipium per accidens.

Contra Per se sunt qttuor pncipia. pbat qz sunt qttuor cāe sz qlibz cā ē pncipiū. So. h enumerat phs pncipia itriseca et extriseca se mouē qia sz finis nō mouz reat et pīe vt dī pmo hui. sz solū metaphorice.

Reparaciones

Queritur Quō antiq̄ opinati sunt de cā agentī generatōis
nū. Solutio vna est opinio q̄ natura specier̄
seu formaz̄ sepataȳ sit p̄ncipiū sufficiens generatōis. Et hec fuit plato/
nis q̄ in phedrone inducit socratē increpante alios phos tāq̄ nihil de ide
is dicentes. dixit em̄ p̄ticulares res fieri p̄ p̄cipatōez̄ z̄ susceptōez̄ istaz̄
ideaz̄ z̄ corrip̄i p̄ eaz̄ abiectōem. Alij vero dixerūt p̄ncipiū mor̄ esse
ip̄am materiā dispositā qualitatibus p̄mis a tali em̄ materia dice/
bant esse morum rerum:

Querit Qualiter phs pbat op̄inōē platōis. Solutio. dua
bus ratōibz̄ quaz̄ p̄ma ē. Si idee materiā p̄cipante
sufficeret p̄ causis generatōis z̄ corruptōis tūc p̄tinue erit generatio sed h̄
ē falsum z̄ p̄tra sensum. seq̄lā pbat. qz̄ idee z̄ p̄cipanti a ideas sp̄ eodem
mō se h̄nt. Scd̄a rō qz̄ ad agendū videm̄ alias causas requir̄t ad sanita
tem requiritur medicus z̄ ad doctrinā doctor.

Ar Ultra ideas z̄ materiā dispositā adhuc requireret applicatio acti
ui z̄ passivi adinuicē. rō p̄hi insufficiens Solutio idea
p̄m ip̄sum est p̄ncipiū sufficiens actiui actiui z̄ passivi qz̄ nō ē in vno
loco. Ita q̄ nō sit in alio. qz̄ p̄m ip̄am sunt nūq̄.

Queritur Quare arc̄ p̄tendat scd̄am op̄inōez̄ cū tū
falsa sit. Solutio. qz̄ p̄ter motū. qz̄ dē phs q̄ tā in
naturalibz̄ q̄ in artificialibz̄ p̄ueniunt dicere h̄ ē efficiēs vñ sit mor̄.
¶ **Querit** Quō reprobāt ip̄am. Solutio p̄mo ex hoc qz̄ posuerūt ma
teriā mouere z̄ agere. sed materie est pati z̄ moueri. hoc pbat. qz̄ aqua ex
seip̄o nō facit aīal nec lignum lectum. Scd̄o reprobāt eam quia illi relin/
quunt p̄ncipalem p̄tem scz̄ formam.

Queritur Utz̄ generatōes z̄ corruptōes succedant si/
bi inuicē p̄petue. Solutio sic. et hoc probat
phus tam ex p̄te efficiētis q̄ finalis.

¶ **Querit** Quare nō pbat p̄petuitatem generatōnū z̄ corruptōnum
etiam esse ex p̄te materie. Solutio. hoc fecit in p̄mo vbi dixit omnium
generabilium z̄ corruptibilium esse vnam materiam z̄ sic qz̄ generatio vni/
ē corruptio alterius in p̄petuum p̄tinuant.

Queritur Utrum p̄petuitas motus celi sit causa p̄petuit/
tatis generatōnū z̄ corruptōnū. Solutio sic.
hoc probat phus dupl̄r. p̄mo qz̄ ille motus adducit z̄ abducit generans
quod sui p̄sentia est causa generatōis z̄ sui absentia causa corruptōnis
et hoc probat quia sicut dictum est in octauo phisicorum motus circula
tōis est primus motū z̄ non generatio. ergo est causa generatōis. pro/
bat p̄sequentiā quia multo rationabilius est dicere id quod est ens sem/
piternum z̄ p̄fectum esse causam eius quod nō est tale sed id qd̄ mouetur
circulariter est p̄petuum nō aut̄ quod generat. Figit̄ z̄.

Querit Utz̄ p̄m̄ mor̄ celi seu vnus motus sit causa p̄petuit/
tatis generatōis z̄ corruptōis. Solutio nō. pbat

Secūdi de generatōe et corrup.

phs hoc tali ratioe. qz idem vniformiter se hātēs nō potest ēē cōtrariōz causa. generatio autē z corruptio cōtrariātur. ergo motus vniformis non potest esse causa hmoi z sic esset vel semp generatio vel semp corruptio et non succederent sibi inuicem ppetue. Maior probat. Quia idēz inq̄sum idem semp natum est facere idē. Cōtrariōz autē p̄trarie sunt cause.

Arguitur potentia ratiōnalis vna z eadem potest in op̄ posita. ergo hec autoritas phi est falsa. Añs. p̄ batur p̄ phm scdo p̄hermenias Solo. h loquit̄ de agere naturali z nō voluntario

Contra. potentia naturalis eadē pōt in opposita. Probat. qz natura eadem manēs est cā motus z q̄eris. vtz scdo phicoz Solo. phus de idē inq̄sum idē. mō natura nō est eodem mō cā motus et q̄eris. est em̄ cā motus rei naturalis si fuerit extra locū z q̄eris cā si fuerit in loco.

Querit̄ Utruz mor⁹ solis in obliquo circulo sit cā ppetuitatis generationū et corruptiōnū. Solutio sic. pbat. qz ille habet diuersitatē penes accessum et recessum. p accessuz adducit generās z p recessū abducit. sic p accessuz ē cā gñatōis z p recessuz ē cā corruptiōis

Et qz ppetu⁹ ē iō generationes et corruptiōes successive sunt ppetue. **Contra.** si hoc esset verum sequerē qz in estate oia viuētia generārentur z in hyeme corrūperent qd ad sensum falsum est. So^o dictū phi intelligit̄ de illis quoz sol est cā totalis z sufficiens pncipiū effectiū. vt de terre nascentibz in quibz terra est velud mater z sol velut pater

Ar̄ pbat qz vna allatio seu mor⁹ nō p̄t ēē cā generatōis z corruptiōis cū p̄trariōz sint p̄trarie cause. sed mor⁹ solis in obliquo circulo est vnus Solutio. h potest intelligi duplt. pmo qz sint diuerse allatōes eo qz multi sunt motus. Scdo potest poni qz si sit vnus mor⁹. tñ diuersitate hz in p̄tibz qualis est motus solis in obliquo circulo.

Queritur Utrū equale sit tēpus gñatōis z corruptiōis. Solutio. sic. Rō est. qz equale est tps recessus solis a nobis z accessus ad nos tps at accessus est tempus generationis et recessus est corruptiōis tempus

Arguit̄. Generatio est instāanea corruptio vero t̄pālis. ḡ tps coruz nō est equale Solo. nō ppat̄ hic generatio simplex q̄ est acceptio forme in termino alteratōis ipi corruptiōi nec ppat̄ gñatō substātie corruptiōi substātie. Nec gñatio naturalis corruptiōi violente. Sed gñatio substātie et virtutis pfecte naturali z fatate seu fatali corruptiōi seu destitutiōi earū dē virtutis scz z sile z hoc in legitimo ordine celestis piodi q̄ est reuolutio circuli vite et mortis.

Querit̄. vtz oim generabiliū z corruptibiliū sit determinata piod⁹ sue duratōis So^o sic Et hoc pbat p̄ phm in textu hoc ex p̄dcis iserēre

Querit̄. Quid est piodus Solo piodus fm nomē suū d̄r a peri qd est circū et odos grece qd est armonia seu psonātia latine z sic vt inq̄t **Alber⁹** d̄r piodus q̄i p̄portōata habitudo vel mēsurā. Uñ piodus idē est qd circulario. p̄z ḡ qz piodus est mēsurā q̄ ex circulo celesti ip̄rim̄t genera bilibus z corruptibilibus.

Reparationes

Queritur Quare ex circulo celesti sumit duratio rei So^o alberti. qz ex ipso circulo celesti p^o siderat ad q^u se extendat p^o tus generantis

¶ Querit. vtz oim generabiliū sit eadē piodus z equalis. Solutio. p. q^o nō. qz qdam habēt maiorem qdā minore periodum.

¶ Arguit. videt ex dictis seq^o qz salte ea q^u sil g^onant sub eadē cōstellatione eēt eūsdē duratōis sz hoc est manifeste falsum. So^o neganda ē p^o nā qz q^u sub eadē pstellatōe generant nō sp^o eqliter capaces sūt p^o tuis celestis circuli. vñ seq^o tur qz duratio rei nō solū se tenet ex radice supiori. i. circulo celesti. sz etiā ex p^o tute inferiori fm quā g^oabilia d^o n^o t fm genus spēm z d^o nā vñ qdā fm genus sunt durabiliora alijs z qdā fm spēm. vt dicit p^o hus in libro de longitudine z breuitate vite

¶ Querit. vtz si q^u pfecte p^o gnosceret naturaz celestis corpis. p^o gnosceret etiā duratōem rerū trāsmutabiliū So^o si nō p^o gnoscat naturā rez trāsmutabiliū nō p^o t scire determinatā piodū. Et rō est. qz etiā in eadē pstellatōne geniti nō tenet se eqli hitu qre etiā celestē ifluentiā ineq^o lit suscipiunt.

¶ Quare qdā corruptiōes sūt fortiores z velociōres g^o natiōibz sicut d^o t. p. So^o p^o h^o sicut etiā ex dictis p^o t qz hoc est p^o t^o r alias causas. scz ex p^o t^o mellioris vel peioris dispōnis materie.

¶ Querit. vtz piodus possit plongi artificio p^o uidentis medici So^o possum^o loq^o d^o piodo dupl^o r. i. theologice z natural^o r. Theologice loquēdo sic nō ē nobis de ea sermo d^o m tū qz hoc mō format^o loquēdo nō p^o t. plō gari iuxta illd^o posuisti terios ei^o q^u p^o t^o riri nō poterint. Sz loq^o ndo natural^o r fm qz ad p^o positum est d^o m qz piodus naturalis a radice supiori z inferiori sūt determinata nō potest plongi. Si aut^o p^o piodū intelligam^o il^o lud tempus qd^o p^o p^o t alicui ex vtraq^o radice p^o ticulariter accepta sic p^o t plongi tā ex radice supiori. sicut p^o t ex trāslatōne viuentiū de loco minus cōuenienti in cōuenientiorē vel ecōuerso. qz etiā ex radice inferiori. vt de se manifestum est

Querit Que est cā finalis p^o p^o tuitas generationū z corruptiōnum So^o saluatio esse diuini z specifi^o ci. hoc probat p^o h^o s tali rōe Natura sp^o desiderat qd^o meli^o est sz meli^o est cē qz nō ēē z melius est cē p^o p^o tū qz nō esse p^o p^o tū. Luz ergo generabilia z corruptibilia tale cē in se nō habeant ipm desiderāt habere inō quo p^o t sed nō possunt habere nisi p^o t^o nūā generatōem z corruptōem.

¶ Arguit. Esse diuinū z specifi^o cū de se ē ing^o nabile z incorruptibile eo qz est supra tēpus. pbat. qz est vlt^o . sz vlt^o sunt ing^o nabilia z incorruptibilia.

D^o m est qz vlt^o metaphisicū et an rem est bñ incorruptibile z ing^o nerabile tū vlt^o in re ē g^o nabile z corruptibile. Natura cū (vt d^o t gilbert^o) oculre opat in rebz nā pducēdo singulare pducit z vniuersale

¶ Ar Nō esse rerū g^o nabiliū z corruptibiliū est melius qz esse. qz rō p^o h^o ē falsa. An^o s pbat qz finis est melior his que sunt ad finē sz nō ēē generabiliū est finis eorū. z esse est ad illū finē g^o . maior est p^o h^o sedo p^o h^o coruz eo qz bonitas mediorū sumit ex fine. Minor pbat. qz finis est vlt^o mū rei.

Secūdi de generatōe et corrup.

sed nō esse est vltimū generabilū. So^o finis nō solū hz rōem vltimū sed vltimū et optimū sicut dicit aresto. scdo phicoz. licet ergo nō esse possit aliq^o mō dici vltimū nō tñ hz rōem finis vel potius nō habet rōem cause final^{is}. Decius rōne est esse vltimū z optimū. vii mozs sic nō dicit finis vt dicit ibidem. Vel ddm q^o finis psumptōis non est melior his q^o sunt ad finem quo mō nō ēē dicit finis gñabilū. sed finis psummatōis cuius rōem nō esse nullo modo habere potest.

Queritur Vtq^o oēs motus inferiores reducātur in motum circularem celli. So^o phi. q^o sic. pbat Rōne. qā ille solus est p^{ri}mu^o z pperuus z nullus alius. Scdo pbat signo. q^o q^o cunq^o trāsmutā^o adinuicē trāsmutā^o fm circulū imitādo latōes circulare. vt qū ex aqua generat aer z ex aere ignis rursus fit ibi circulus. q^o ex igne postea generat aqua. Et nō solū gñratio elemētoz in circuitu se habet. imo etiā motus elemētoz rectus imitat^o motū circularem celli.

Querit. vii est q^o elemēta nō distāt abinuicē exīa sepata in suis locis p^{ri}is cū vnūq^oq^o tendat extra ad aliud in suū locū aer ei ascendit z terra descendit. zc. Solō causa huius est. d^o phus trāsmutatio elemētoz ad inuicem q^o imitat^o motum in obliquo circulo qui aliqū facit vincere sup^{er}iora elemēta qūq^o inferiora. supiora q^o dem ascendēte sole recedēte vero seu descendēte facit vincere inferiora. Si em̄ quodlibet maneret in suo loco z regione z non trāsmutaret^o ab eo q^o p^{ri} ipm est. iāz diu elementa destruisent^o ab inuicem

Queritur Que est pncipalis z pma cā generatōm et corrup^o p^{ri}onū. Solō p^{ri}mu^o mouēs oīno imobile hoc pbat phs. q^o nccē est aliq^o mouēs esse si motus est. vt dcm est in se p^{ri}mo et octauo phicoz. z si est motus pperuus oportet mouēs ēē pperuū. z si est p^{ri}mu^o oportet esse mouēs idē imobile z inalterabile z ingñabile q^o continue moueat.

Querit. qūo pbat phs q^o sit aliq^o motus p^{ri}mu^o. So^o sic. Quia im^o possibile est tps esse sine motu. s^z tēpus p^{ri}muū est. ergo z p^{ri}mu^o motus. **Querit.** vix motus sumat p^{ri}muū a terminio seu passione. Rō q^o nō pbat q^o passio nō est p^{ri}muū nisi res cui accidit sit p^{ri}muū.

Queritur Vtrū sumat cōtinuitatē a loco. Rū d^o phs q^o nō Rō q^o dicim^o solū illi^o corpis motū esse p^{ri}muū q^o in circulo mouet^o sed tale corpus nō est in loco.

Querit. vñ sumit p^{ri}mu^o mor^o p^{ri}muū a mobili. Vt d^o phs q^o mobile libi p^{ri}et fm se est sp^o p^{ri}muū. g^o dat p^{ri}muū a mobili.

Ad dicit aresto. sexto phicoz. q^o motus accipit p^{ri}muū a spaciō sicut tēpus a motu. Solō in sexto phicoz loq^our phus de motu vlt^{er} z in cōi. hic vero p^{ri}culariter maxime de motu circulari. **Contra.** motus circularis nō accipit cōtinuitatē a mobili. Probat^o q^o cōtinuitas motus est successiua cōtinuitas aut^o mobilis est p^{ri}manēs. ergo zc. Solō cōtinuitas motus nō accipit a mobili absolute accep^o to s^z respectiue fm q^o p^{ri}at ad determinata signa spaciū p^{ri}muū ipm v^o cōtentū sub ipō. z sic bñ sumit^o ab ipō p^{ri}muū a mobili successiua

Reparaciones

Querit *Utr oia generabilia de necessitate gñabunt aut qdā z qdā nō* Solutio aliq de nccitate gñant z aliqua non Probat p. qz sicut qdā res nccārie sūt qz ipossibile ē nō ēē z qdā ptingētes et possibiles. ita etiā est in gñatōibz qz aliq nccārio generabūt. ut cōuer? sio solis in tropiciū z aliqua nō ut incisio vestis

Querit q sunt q nccārio generant post aliud So° phi. q illa q sūt in sua cā affuit z materiali determinata. ut ex terra madefacta fit aq z ex aq nubes z ex nube pluuia. In hīs aut q nō sunt sic determinata nō fit nccārio hoc post h. ut futur? aliqz ad dōm pōt nō incedere. qz pōt ppositū mutare.

Querit utz nccāriū sit fieri pueriones in gñatōibz. So° phi q sic. in nccārijs gñatōibz se sequitibz s. nō in ptingētes se sequitibz. Probat qz i cōtinaliter subordinatis est pñā nccāria ab ēē posteriorz ad ēē prioris. hoc declarat p exēpla. ut si dom? est funda mētū est. Et si lateres sūt lutū fuit

Querit utz gñatōes sint ppetue s. m rectū v. s. m circulū Dōm q s. m circulū z non s. m rectum.

Querit quō pbat q gñatōes nō pnt ēē ppetue s. m rectū So° sic. qz vel ille gñatōes cōt finite vel infinite sed nullū pōt dici. igit. zc. Vt mor. pbat pmo q nō infinite. qz in gñatōibz sese nccārio psequitibz v. pñā a posteriori ad pñā z cōt uerfo s. infinite nō est pñā neg. in ipō est dare pñā et posterius. Nō pñā q. pbat pñā qz nullū finitū p successionē ē sempiternū. s. gñatōes dēt ppetuari z cōt ppetue. q nō pnt ēē finite. alias eū sp ēē qd nō est sp qd implicat. Etā pbat sic. qz gñantia nō sūt lunt. q gñatōes nō sūt s. m rectū. qz ipis ex pñā finitis qñqz deficient

Querit utz gñatōes ppetuent s. m circulū. So° sic. pbat. qz nō ppetuant s. m rectū. q s. m circulū. Hīs pbatū est pñā. Scōo pbat. qz mor? celi q ē cā gñatōis ē in circuitu id ex nccitate hec inferiora mouēt s. m circulū

Arguit generatio pñā ab initio tps pñā finē. s. tps pñā p modū linee recte. ut videt. q gñatōes ppetuant s. m rectū So° Tēpus pñā ad modū circuli cū sit duratio circuli moris adēqta ei rōne cuius aliq opinati sunt tempus esse morū circularem

Querit utz oia eq̄liter reiterētur Solō phi p distinctionem. qz qdāz sūt mobilia qz sub a mora incorruptibilis ē. z hec mora circulariter ea dem nūero reiterātur. qz mor? seq̄t id qd mouet. Quedā sūt s. m sub am cor? ruptibilia z hec trāsmutata eadez nūero nō reuertunt s. ea dē spē. Exēplū dat ut cū ex aq gñat aer z itē ex aere aq nō ē eadē aq nūero q p? erat s. spē

Arguit mulca submersa reuultit z cū eadē nūero manet So° nō

Arguit materia manet eadē nūero in genito **Querit** simplr corrupta q fuit in corrupto So° materia s. m potentia subiectua z cōtā ē eadē quō nec gñat nec corruptū s. non manet eadē s. m sūū esse a cruale.

Arguit post magnū annū platōis oia eadē nūero redibāt So° hec non fuit mens platōis. s. voluit q s. m spēm sūū redirent in sūū dispōne ppter pformitatem corporū celestium.

Et tñ de scōo et p psequens de vtroqz librorū de generatione et corruptione.

Primi libri meteororum

Ex primis quidē igitur

tur nature et de omni motu naturali ad
huc autem de finem superiorem naturam
ornatis astris.

¶ Querit primo. Quid est subiectum libri me-
teorum. **Solutio alberti.** Corpus mobile
simplex put est in via ad mixturam. probat quod sibi
veniunt omnes predicationes requisite ad subiectum atque

tributionis alicuius scilicet ut per discurrenti per omnes.

¶ Ad. Subiectum scilicet debet esse quid incomplexum. scilicet corpus mobile simplex
ut est in via ad mixturam non est incomplexum. sed non est subiectum
maior nota. quod debet esse vltimum sed tale est simplex. **Solutio licet** sit quod com-
plexum secundum vocem tamen est incomplexum secundum rem.

¶ Contra. Est complexum secundum rem. sed solutio falsa. Quis probat. quod com-
plexum ex pluribus vocibus diuersa significatibus ut notum est etiam predicamentorum distinctum
Solutio. Res absolute habere per voces illas non dicuntur esse subiectum sed
aliquid simplex quod circumscribitur omnibus illis eo quod non habet nomen impositum. Et
sile est tamen ignoro nomen alicuius scolaris. dico scolaris nigra tunica vestitus
tus ubi hec oratio non facit plus quam hoc nomen iohannes vel petrus quod
mihi ignotum est.

¶ Queritur. Quare tunc dicitur in tali complexione Corpus mobile
le. **Solutio** quod sicut scilicet ista pertinet sub scientia
physicali. Ita etiam subiectum debet pertinere sub subiecto communi totius
physice quod est corpus mobile.

¶ Querit. Quare dicitur simplex. **Solutio** ad duam subiectorum librorum. scilicet
quantum in quibus tractatur de corpore mobili commixto tractato ad speciem mis-
neralem vel vegetabilem etc.

¶ Querit. Quare dicitur put est in via ad mixturam. **Solutio.** propter
subiectum librorum precedentium. Pro quo notandum est finem
dum albertum quod corpus mobile dicitur simplex primo duplici quantum ad propositum
sufficit scilicet simplex simplicitate vltimate et simplex simplicitate opposita mis-
tioni de corpore mobili simplici simplicitate primo modo dicta agit in libro
physicorum. Sed de corpore mobili simplici simplicitate opposita mixtionis
simplicitate nature et substantie tractatur in libris de celo et mundo et in de gene-
ratione et corruptione sed differenter quod in libro de celo determinat de eo
finem potentiam magis simplicem scilicet finem potentiam moralem ad ubi nihil abiciens
tis a substantia mobilis et in de generatione finem potentiam minus simplis-
cem scilicet ipsius motus ad formam abiciens aliquid a substantia mobilis. Sed
de corpore mobili simplici ut est in via ad mixturam tractatur in libro meteororum

¶ Ad. Hic agit de impressionibus meteorologicis que sunt mixta que
dam imperfecta. sed impressio meteorologica seu mixtum imperfectum
est subiectum et non corpus etc. **Solutio.** quantum ad rem idem habetur

Reparationes

p mixtū impfectū z corpus mobile simplex ad mixtōem.

Querit Quare impressio metaphorologica nō ponit subiectum rurā elemēti vel elemētoz. vñ sit mixtū impfectū qz mixtū impfectū nō ē in actu p actum substantialem z specificum. Ideo melius ponitur subiectum assignatum p̄us.

Ar Nec nō solū agit de corpe mobili simplici vt est in via ad mixtū onē s; etiā vt ē in via a mixtōe s; deberet hoc addi si debet p̄ue nire oib; p̄siderat. Ans. pbat. qz hic tractat de incineratōe z putrefactōe zc. Solutio. s; hic agit de motu elemētoz ad mixtōem z a mixtōe nā tñ eq̄ p̄ncipalr. Et iō vt d̄t albert⁹ q̄uis in libris phisicorū agit de motu z quiete tñ corpus mobile ponit subiectū quā p̄pter etiā hic nō ē opus vt adiungat qd̄ tñ aliq̄ voluit.

Contra. In libris de generatōe z corruptōe determinatū ē de elemētis vt sunt mobilia ad mixtōem. Solutio In libris de generatōe p̄ncipalr determinatū ē de corpe simplici mobili ad formā elemēti p̄ncipalr z p̄sequenter de corpe mobili ad formā mixti nō tñ determinat de corpore mobili. put est in via p̄prie ad mixtōnem hic aut̄ p̄ncipalr simp̄l̄ directe et p̄fecte fit mentio de illo.

Ar Astrolog⁹ p̄siderat cometā z h̄mōi p̄pressiones. s; nō sunt natural̄ p̄hie p̄sideratōis. So⁹ h̄ fit d̄nter ab illo z ab isto. Natural̄ p̄hs determinat de illis s̄m q̄ pueniūt ex radice inferiori z hoc generat̄ nō determinādo temp⁹ z locū. Astrolog⁹ aut̄ determinat de illis s̄m q̄ dependent ex radice superiori p̄ticularisādo locū z tempus.

Queritur Utz de corpe mobili simplici. put ē i via ad mixtōnem sit scia So⁹ sic. pbat qz de illo ē scia cut̄ p̄ntē aliq̄ passioēs demonstrari i eē p̄p̄ria p̄ncipia s; corpi mobili simplici. put ē in via ad mixtōez p̄nt passiones aliq̄ in eē demonstrari. s; de ip̄o est scia. maior est p̄hi p̄mo posterior.

Querit Que sunt passiones subiecti hui⁹ scie So⁹ ille sunt. ista xio coagulatio digestio idigestio subtilizatio ingrossatio z h̄mōi.

Querit Quō p̄nt demonstrari de suo subiecto. Solo sic. Dē corpi aliteratū tā ḡibilib; q̄litateib; p̄mis ē instabile coagulabile digestibile idigestibile subtilabile ingrossabile. s; corpi mobile simplex. put ē i via ad mixtōnem ē corpi alteratū p̄mis q̄litateib; tā ḡibilib; s; oē corpi mobile simplex. put ē in via ad mixtōez ē instabile coagulabile digestibile zc.

Querit Quor⁹ ē isteliber i ordine libroz natural̄ p̄hic. Solo: quart⁹. Cui⁹ rō ē qz natural̄ p̄hia diuidit̄ i p̄tib; suis ordinat̄ s̄m diuersificatōez subiecti. Est at̄ corpi mobile triplex. i. simplex p̄positū qd̄ ē in via ad cōpōez. z ex h̄ diuidit̄ p̄his i tres p̄tes p̄ma p̄s tractat de corpe mobili simplici. Scda de corpe mobili. put ē i via ad cōpōitōez. Tertia p̄s de corpe mobili p̄posito p̄ma p̄s Et qz corpi simplex diuersificat̄ trib; modis vñ dictū fuit in declaratōe subiecti hui⁹ scie. iō p̄cedū illū libzū tres libz; s; p̄p̄sicoz de celo z de ḡneratōe. z qz via ē aut̄

Primi libri meteororum

terminū. Ideo ille liber q̄ pficit sc̄daz prem phie p̄cedit om̄es sequētes in quibus tractatur de mixto z corpore mobili cōposito qui libri pficiunt terziam partem phie.

¶ Nullū corp⁹ ē simplex. pbat. qz oē corp⁹ ē cōpositū ex materia z forma. Solutio Simplex nō capit hic vt opponit om̄i cōpōnī s; vt opponit mixtōi q̄ est ex quattuor elemētis.

¶ Querit Quare iste liber intulā liber meteororū. So. qz sic dicit albert⁹ meteororū grecū nomē ē Et dicit a metha qd ē trās z theoron qd ē p̄tēplatio q̄i p̄tēplatio eorū q̄ sunt trās h̄ ē in alto gnerata. h̄ at agit p̄ncipalr de his q̄ sunt genita in alto. id nomen pueniēs ē dicit tū albert⁹ q̄ dicit a metha qd ē de z theoron qd ē videre qz ē de his q̄ visu accipiūt genita in aere sicut iris halo z h̄mōi z h̄ac dicit albert⁹ meliorē. Sanctus thomas ille dicit q̄ meteorologia dicit a metheron qd ē excelsus vel eleuatio z logos sermo vlt rō qz p̄siderant hic ea q̄ in excelsis generant.

¶ Arguit. h̄ agit de his q̄ gnerant i imo sic s̄t flumina terre mor⁹ z c. Solutio illa que in alto generantur sunt magis desiderata z mirabilia. Ideo ab eis denominatur.

Queritur In q̄ libris p̄tiales diuidit iste liber total⁹ So. In quattuor. In tribus p̄mis agit de corpore simplici purē in via ad mixtōem. In quarto agit de his q̄ pueniūt a quattuor q̄litate p̄mis. sicut sunt mixtio putrefactio z c. p̄m diuisione s̄t alberti in p̄mo agit de impressionib; ignitis. In sc̄do de humidis i media z infima regione genitis z de fluminib; z fontib;. In tertio de impressionibus terris que habent etiam terrā pro materia sc̄d de v̄ris terre motu tonitruo

¶ Digestio putrefactio sunt passiones mixtorum p̄fectōrū. ergo nō p̄tinentur sub p̄sideratione huius sc̄ie z per consequens male determinatur de illis in quarto huius. Solutio Quidam dicunt q̄ quartus liber tractat de mixtis p̄fectis z eius passionibus ideo nō ē p̄ncipalis inter libros meteororū sed solū accessorius z annexus iuxta quādam p̄guentiaz vt in sc̄da parte philosophie inchoetur tertia in qua agitur de mixtis p̄fectis. Sed melius dicendū videtur vt dicit albertus q̄ mobile simplex. pur est in via ad mixtōnem dupl̄r consideratur ex p̄te vie mixtōnis que est p̄m q̄ vnum elementum mouetur in regionem alterius per hoc q̄ alteratur ad ipsum vaporem vel inspissatōnem z sic de eo agit in tribus p̄mis libris. Secundo consideratur ex parte mixtōis que fit per actiuam qualitatem agentem in vnam vel plures passiones et sic de eo agitur in quarto. In alijs autem libris sequētib; agitur de mixto cōtracto ad speciem.

Querit Quō se habēt huiusmodi passiones ad passiones elementorū z mixtorū. Solutio. patuit sup̄. qz sunt triplex qualitates ad quas corpora sunt mobilia. qz qdā sunt elemētis p̄prie calidū frigidū. z de illis determinatū ē in libro de generatōne. alie sunt q̄ psequunt corp⁹ alteratū illis qualitatib; vt sunt inflatio coagulatio z c. de illis determinat in hoc libro. Tercio sunt qualitates q̄ nō psequunt q̄i

Reparationes

rates illas pmas sz immediate formā mixti generalē vlt' specialē de illis de
terminat i sequētibz vñ p' respōsio ad q'stū q' hñt se sicut medie pcedūt em
mixtū pfectū z sequunt' q'itates elemētoz ex q'z p'ute alteratiua causant.

Queritur Qualiter diuidit' p'm' liber. **Solutio** in quat
tuor tractatus. In p'mo determinat de cā mare
riali z efficienti omniū impressiōum. In scdo de impressiōibz humidis
in aere genitis. In tertio de cometa. In quarto de galaxia.

Querit' Vtrū impressiōes meteorologicę fiant fin naturam
in ordinatōem ea quę est p'ma elementi corpoz sicut
phs dicit in p'hemio huius libri in quo p'innat materiaz hui' libri dicit
in p'ozibz z dicendis in sequētibz libris **Solutio** sic. Rō ē q' quāto na
tura plus elō gat a p'icipatōe intelligētie ordinātis naturā quālibz i suū
finē tanto ordo plus interrūpit' z hoc maxime accidit in ipressiōibz istis

Queritur In q'bus p'sistit illa inordinatio. **Solutio** In
tribus p'mo q' nō potest sciri tempus genera
tionis impressiōum. Scdo ex p'te loci q' nō semp sunt in eodem loco vt
ignite quādoq' sunt in infima q'rtz i sup'ma regione. Tertio ex p'te mot'
q' valde irregulariter mouent' ita em mouent' sursum ita deorsum ita lateralr

Ar Actio nature est actio itelligētie nō errātis. q' nō potest fieri aliq'
qua inordinatio in natura. **Solutio** Inordinatio q' est in natu
ra p'iculari z maxime hāz impressiōnū nō est ex p'te intelligētie sz ex p'te
ip'ius nature motōem intelligētie nō vniformiter sed dissimilt' z mutabil
liter suscipiētis. Vnde p'siderandū est q' natura vltis ordinata est in habē
te eam simplr z infallibiliter. Sed natura particularis in habente eam ē
ordinata vt in pluribz vt in paucioribz inordinataz maxime in his im
pressiōibz meteorologicis.

Queritur Vtrū Celus sit p'mū elemētū sicut dicit aristot.
in p'hemio hui' libri. **Solutio** sic. nō q'dem in
ordine ad mixtū aliqd q' sic sunt solū quattuor vt p'us dictū ē in de gene
ratōe sz in ordine ad totum vniuersum cui' celū ps ē p'ma material' z inf
regal. hic q' ē elemētū nō vni' simplr sz vnus vnitate ordinis.

Queritur Vtrū necesse sit hunc mundū esse p'innū latiori
bus supioribz vt tota ei' virt' gubernet'. **Solutio** sic. hoc pbat phs duabus ratōibz. p'ma ratio est. q' p'mum mo
uens necessario est causa p'ma a qua q' virtus in omnibz posterioribz. sed
corpus celeste est p'mum corpus mouens inter naturalia vt demonstrat
eius p'prietates z nobilitas. ergo est p'ncipiū a quo tota virtus horuz infe
riorum gubernatur. Scda ratio. q' motus celestium corporum est perpe
tuus. omnia aut alia corpora scz inferiora mouentur motu finito z nō p'
petuo. Illud autem quod est perpetuum conuenienter est motiū eorum
que nō semp sunt sicut elementoz.

Ar Supiora corpora z inferiora differūt gñe. ergo nō possunt con
tinua ēē **Solutio**. Cōtinuū ponit' p' immediatū immediatū em

Primi libri metheororum

est genus ad primum et triangu et cum spes non possit per se bene genus pro specie melius sic dicitur quod primum valeat tamen sicut triangu quod tamen aliis qui dicere consueverunt.

¶ Contra latrones superiores sunt de genere ubi. non possunt gubernare inferiora illa. **Sol.** alberti per latrones debet intelligi corpora lata cum suis motoribus. **¶** Queritur. quid intelligi debet per mundum inferiorum. **Solutio.** totum continentem in sphaera acriorum et passiuorum.

¶ Aristoteles dicit per tholomeum quod vir sapiens dominabitur astris. non omnes per inferiores gubernat corporibus celestibus. **Sol.** philosophus intelligit per primum et primum corpoream quales non sunt spirituales subiecta nec voluntas et intellectus sub ieiuntur latrones superiores nisi inclinative in quantum coniciantur coniciantur corpori.

¶ Contra. non gubernat tota virtus corporea mundi inferioris latrones superiores. **Solutio.** falsa. **¶** Aristoteles probat. quod gubernare est aliquem in suum finem et per se semper mouere. sed multa deficiunt et frustratur suo fine. ut dicitur secundum philosophum.

Solutio. licet deficient a fine nature particularis non tamen vult. **¶** Ergo omnis contingencia que est in rebus est ex parte particularium et non vultum et ex parte materie que est causa contingencie.

¶ Arguitur. gubernare est sapientis. sed celum est in aere. **Sol.** licet celum sit in aere est tamen instrumentum intelligentie non est errans.

Queritur. Quomodo celum agit in hec inferiora. **Sol.** etiam licet scilicet effectiue motu suo preparanda materiam formalem vero lumen suo finaliter aut influentia adducendo ipsius motoris primum.

¶ Queritur. que est causa materialis impressionum et aliorum in mundo inferiori.

Sol. philosophus quatuor elementa. Et motus corporum celestium est causa efficiens.

Capitulum secundum

Queritur. Quare Aristoteles non manifestat quantitatem terre. **Sol.** philosophus quod eius quantitas manifesta est per proportionem ad magnitudines corporum celestium abientium terram. probat quod per astrologica instrumenta primum est quod terra sit minor quibusdam astris.

¶ Queritur. quare non ostendit nobis quantitatē aque. **Sol.** quod illa certa est nobis. probat quod aqua non contingit esse separata a mari quod est circa terram.

¶ Queritur. quare dicit philosophus in textu quibusdam astris. **Solutio.** quod terra maior est quibusdam astris non habentibus lumen primum sed a sole.

¶ Queritur. vix terra sit maior luna. **Solutio.** sic probat. quod terra per suam umbram eclipsat totam lunam si ergo umbra terre que tamen minor est terra ipsa eclipsat lunam quomodo magis ipsa terra hoc facit.

Queritur. Quomodo potest probari solem esse maiorem tota terra. **Solutio.** sic quod quando aliquod corpus vult radios suos retro aliquod corpus oppositum sibi per appositum necesse est ipsum esse maius illo opposito corpore sed sol vult radios suos retro terram. ergo est maior terra. Maior est autem spectine cōis minor patet. quod videmus tempore noctis cum sol recedit a nostro emisferio alias stellas existentes in hemisferio nostro esse illuminatas cum autem ille habeat lumen a sole sequitur quod minor vera sit.

Reparationes

Contra Si esset hoc verū nūq̃ fieret nox. pbat sequela. qz dicitur
 est qz etiam in nocte fundat lumē suū p̃ nostrum
 emispēriū. qz si esset maior opit̃ ip̃am terrā totam. Solo lumē qd sol diffundit
 illūiando stellas existētes sup nos nō illūiat terrā nisi fm q̃ p̃ciū
 patū z ibiturū stellis iterū directe ad nos diffundit s; hoc lumē est debile
 sō nō pfecte p̃t terraz illūiare. Quāuis em̃ sol ip̃e sit maior tota terra tū
 luē suo nō potest circū dare totam terram. Ratio. qz radij directe diffusi
 sup terrā reuerberantur. sō statim post terrā derelinquit vmbra vsqz ad cer
 ram distātiā. Et q̃to terra in minori habitudine p̃portioat soli tāto v
 bra necatio est minor. s; infra illā vmbra tenebre sunt z frigus
¶ Arguit. Iudicio sensus stādū est s; apparet sol bipedalis figure.
 Solutio iudicio sensus stādū est qn nō decipit̃ sensus ex elongatōe obie
 ti ab ip̃o sensu. s; sic est qz ppter nimīā distātiā apparet p̃us ip̃e sol.

Querit̃ Que est rō qz q̃to res plus distat a visu tanto apparet
 minor. So. qz visus fit int̃ suscipiēdo fm figurā p
 ramidale cui⁹ con⁹ ē in oculo z basis i re visa. vt dicit̃ in de sensu z sensato
¶ Querit̃. quare arist. nō tractat etiā de quinto elemēto sicut de alijs qz
 tuor q̃ sunt p̃cipia materialia inferiorū. So. pbi qz de hoc satis dictū
 est in libro de celo an sit eiusdē nature cū elemētis vel alterius.

¶ Querit̃. qūo pbat auctoritate antiquorū celū distingui ab elementis.
 So. qz fere oēs antiqui dixerūt ip̃m celū etherē q̃i sp̃ currētē z nullū
 corp̃m que apud nos sunt idē existere.

¶ Querit̃. quare dī p̃hs fere oēs antiqui. Solo ppter anaxagorā qui
 noiauit celū ether nō a sp̃ currēdo sed a sp̃ ardēdo credidit em̃ sugiora cor
 pora plena igne et celū esse natura ignis.

Queritur Verū int̃ celū z terrā sit solū vnus elemētū mediū
 fm naturā aut plā z si plura q̃ta sint z quibz locz
 determinata. Dī est qz p̃hs p̃st q̃ soluit q̃stionē destruit duos errores
 antiquorū dicēs. Quēcūqz dicūt corpus ambiēs oīa corp̃a. scz celū altroz
 esse purū ignē z itermediū terre z altroz. ēē aerē solū si p̃siderassent sufficiēt
 enter ea q̃ ostēsa sunt p̃ mathematica. rheoremata forte desisterent de hac
 puerili opinione valde ei puerile est putare vnūqz astrū ēē ita pūū sicut
 apparet aspicientibz. vt dictum est

Queritur Quō p̃hs reprobāt errorē illū q̃ dicūt corpus cel
 leste esse ignee nature. Solutio. qz sequer̃ h qz
 corpus diu destruxiss; oīa hec inferiora tū ppter eius q̃ritatē maximā. tū
 etiam ppter eius maximā z vehemētē actiuitatemagnis em̃ est elemētū
 actualissimū

¶ Querit̃. quō reprobāt eos in hoc qz dicūt hoc itermediū inter celū et
 terram solum esse aerem. So. qz si sic nō seruaretur p̃portio analogata
 in elementis.

¶ Querit̃. que est proportio analogata elemētū. Solutio excessus
 vnus elementi super aliud in decuplo.

¶ Querit̃. quō pbat qz si totū id spaciū itermediū esset plenum aere et

Primi libri metheororum

igne q̄ nō haberet tūc terra p̄portioem ad ignē z aerē So^o. tali rōne. q̄a eadē est p̄portio totū⁹ ad totū z p̄tis ad p̄tē s̄z pars aeris h̄z talē p̄portioēz ad ignē q̄ ex vno pugillo aeris fuit decē ignis. z ex vno pugillo aq̄ fuit decē aeris z ex vno pugillo terre fuit decē aq̄. oportet ergo etiā tota elementa talem habere illā p̄portioem quātū nō haberent si totū sp̄ciū inter celum et terrā eēnt plenū solo igne z aere

Ar Scdm̄ empedocle. elemēta nō fiunt ex seinuicē. Solo p̄b̄ q̄ si hoc ponat sicut empedocles fecit adhuc oportet saluare eq̄litatez p̄tutis existerē in magnitudinibz ip̄oz ac si essent ex seinuicem facta **C**ontra. q̄uor elemēta sunt vni⁹ potētie formabilis respectu mixti. et etiā adinuicē. q̄ cū q̄ritas p̄fēctur talē potētiā puta materiā. videt q̄ sint eiūdem q̄ritatis. q̄d est p̄tra p̄b̄m̄ in textu iam dicto **C**onfirmat q̄ sicut innuit p̄b̄s in argumēto empedoclis extēsiō q̄ritatis molis sequit̄ intēsiōem q̄ritatis p̄tutis forme h̄ntis talē q̄ritatē. sed forma cuiuslibet elemēti p̄t esse actus p̄portionatus alterius potētie in ip̄m trāsmutari.

Solutio hoc argumētū p̄bat b̄i q̄ elemēta p̄ueniūt in vna cōi trāsmutatiois materia. ita q̄ in vna q̄ritate dimēsiōis h̄mōi materiā inderem̄ nate p̄ntē p̄ueniūt. S̄z p̄positū dictū intelligitur de drā q̄ritatis determinate formas specificas cuiuslibet elemēti p̄coitantis natura quō in ordine natural̄ p̄fectiois aq̄ supponit terre sic q̄ritas cōis p̄tēz forme specificē ip̄ius p̄portionabiliter supponit q̄ritati extēsiue p̄ntē q̄ritatē p̄tutis forme ip̄ius terre z hoc q̄ ad virtutē specificā sui generāt. Et hec subordinatio p̄format subordinatiōi immediati nūeri ad nūcē puta digiti ad articulū.

Queritur Que sunt ille tres q̄stiones q̄s p̄b̄s soluit in vltis⁹ mo caplo huius p̄mi tractatus So^o. p̄ma est de ordine z situ ignis. z aeris ad p̄mū corpus z ad alia elemēta sc̄z aqua z et terrā. Sc̄da p̄pter quā cām a corpibz celestibz cātur calor in his inferioribz. cū tū ip̄a non sint calida. Tertia. q̄re in sup̄ma regione aeris nō generant̄ nubes. s̄z solū in mediā z infima.

Querit̄ q̄s est locus p̄rius ignis Solō p̄cauū ip̄ius corporis simplici circulariter mobile d̄ns a quatuor elemētis hoc est ip̄us celi. Hoc p̄bat p̄b̄s sic. Quia motus est calefactiuus celū q̄t velocissime mouet. igit̄ ignis a tali motu p̄trahit caliditatē tanq̄ corpus p̄ximū illi

Arguit̄ sub p̄cauo orbis lune nō est ignis. q̄ probat q̄ nō ignis carbo. q̄ ille p̄pter suā grauitatem descēderet nec ignis flāma. q̄ ille nō est nisi exalatio calida z siccā q̄ ḡn̄at in aere quo ad sup̄mā eius p̄tē. Nec ignis lux. q̄ p̄m̄ auctore p̄spectiue cōis lūosum totius mediū z quālibet ei⁹ p̄tium est illuminatiuū. sed hoc nō facit ignis. ergo non est in p̄cauo celi seu orbis lune. Tenet p̄nā a sufficientē diuisione Solō. sub p̄cauo orbis lune ponitur ignis lux nec repugnat eam esse inuisibilem. q̄ ignis est subri lior aere in decuplo. et tamen aer propter sui subtilitatem inuisibilis est ergo a fortiori et ignis.

Q̄uare ignis nō apparet aut lucet So^o. q̄ sicut d̄r p̄b̄s in libro de sensu et sensato. ignis in prop̄a materia nō lucet. sed in p̄cauo

Reparationes

celi est in propria materia. ergo non lucet. Rō aut maioris est. qz lux in corpore ali quo modo denso pculcata lucet et visibilis est sz nō in materia rara z sub illi hinc est q' astra lucent cū sint pars densior sui orbis.

Queritur Quis est locus aliorū elemētorū. Rō nō infimum est terra. deinde ponit aq. z tertio aer. Rō qz terra est grauiſſimū elemētū z frigidissimū. Ideo est positū in medio. et circa terram ponit aqua que est grauiſ in respectu

¶ Arguit. terra nō est sic in p̄cauo aque. ergo dictū falsum. Rōs pbat qz aq est infra terrā imo dicit Albertus q' intra terrā sunt qdaz p̄cularia maria So^o. q' licet p̄tus locatiua ppter celi sphericitatem deſcēdat per quā elemēta hoc mō locātur sic q' p̄terit vni⁹ est in p̄cauo alterius z h est ppter motū diurnū. Sz tñ ppter motū planetarū elemēta ab ista spherica locatōe recedūt. Et ita terra eleuata est vsqz ad p̄tactū substantiale aeris et aq tanqz ad locum mixtōnis.

¶ Nullū elemētū p̄t esse localiter in p̄cauo alterius elemēti. pbat qz locus est p̄seruarius. sed vni elemētū cū sit alteri p̄trariū cor rūpit ipm So^o vni elemētū nō locat aliud p virtutē p̄sequerem suam formā. sz p p̄tutes celestē a p̄mo corpore locatē orbiculariter deſcēdēte quā possibīle est esse in p̄cauo p̄tinētis elemēti p̄trariū elemēto p̄tecto qz nō est in eo tanqz p̄sequēs formā eius sed est in eo de latie tñ p̄tus aut p̄seruatiua elemēti p̄tinētis deſicit in p̄cauo elemēti p̄tinētis. z sic vbi vna virtus deſ ficit et deſinit alia incipit.

Queritur Quot sunt regiones aeris? Dōm q' tres q̄rū p̄ma est circa terrā z dicūt infima. Secūda dicit media z tertia dicit sup̄ma regio aeris.

¶ Querit. quales sunt ille regiones aeris So^o Sup̄ma est calida z sic ca. ppter exalatōnem infime calida z humida propter vaporē. Media vero est frigida z humida.

¶ Querit. quō differūt vapor z exalatō. Solo p̄t vaporis natura est calida z hūda sz exalatōis natura est calida z sicca Secūda dicit. qz vapor est aqua in pōna Exalatō vero est ignis in potētia

¶ Arguit. media regio aeris nō p̄t esse frigida. pbat. qz tūc p̄tes ei⁹ mouerent ad circūferentiā p̄tus centrū. sicut aq qd falsum est So^o media regio aeris nō est adeo grauis q' possit aerē subsistentē medie regionis diſ uidere z ideo nō oportet q' cadat vix tñ ē q' aliqui pue p̄tes eius deſcēdūt sicut p̄tes de pluuia. Vel dōm z melius q' frigiditas q̄libet nō mouet a circūferētia p̄tus centrū sed frigiditas p̄fecta qualis est terra vel aq qualis nō est frigiditas natural' p̄ueniēs aeri fm mediā regionē frigiditas aut vaporis in media regione tāta fit frequē p̄ antiparitalum q' deſcēdat i pluuia.

¶ Contra. ex hoc sequeſ q' media regio nō esset frigida Secūda pbat. qz nullū violētū p̄petuū. Solo Nullū violētū p̄petuū idē nūero. sz bñ idē sp̄e. p̄ q̄ro cause eius sp̄e manēt in sp̄e mō p̄tes medie regionis p̄tinue vā riant generant z corrūpuntur licet nūqz tota simul corūp p̄antur. vel potest dici q' licet non sit naturalis illa frigiditas aeris fm naturam particularem tamen fm vniuersalem

Primi libri metheororum

Querit Utrum in suprema regione possint generari nubes.
Solutio. non. Cuius phs ponit duas rōnes. Prima qz aer ibi est velud ignis z sic ppter nimiam caliditatem nō possunt ibi cōstare nubes. Secūda cā. qz aer in suprema regiōe mouetur circulariter. igit ppter motū ipedit pgelatio z p dēlatio vaporis in nubē. Tercio pbat idē a signo qz vēt nō sunt in suprema regione aeris sed in stagnātibz locis ter re id est in infima.

Querit. Quō probat phs qz aer in suprema regione moueat circulariter. **Solutio.** qz ignis mouet circulariter ad modū celi cūz ergo aer sit igni piniuus seqtur qz etiā aer moueat circulariter.

Ar. Si nō esset aq in suprema regione aeris tūc ignis nō haberet apud se pcrariū z sic nūqz trāsmutaret. **Solutio** phi in textu. Sicue ignis vno rpe gñat ex aqua vlt aere. ita ptingit ignē qūqz detru di vt ex eo fiat aqua vel aer.

Querit Quam dñter supma regio est calida z infima. **So**
Supma est calida per se ex incidentia luminis et radi orū. Secda p accūs scz ex reuerberatōe radiorum.

Querit. Que illarū est calidior. **Solutio.** supma et hoc ppter tres causas. pma qz illa est igni ppinquior. Secda qz illa est ppinquior celo pma qz celū agit in hec inferiora lūie z influentia. Tercia qz supma regio ppin quius z immediatius est subiecta motui corpū celestū qui est calefactiuus

Ar. Ex istis tribz causis seqret qz media regio eet calidior ifima cui pcrariū dictū est. **Solutio.** ex istis tribz causis ifima nō est calidior media sz ex alia causa scz ex reuerberatōe radiorū solarū z illa reuerbe ratio nō ptingit vsqz ad mediā z sic non calefit

Querit. vtrū solū in media regione aeris generent nubes. **Solutio** sic vt piz ex dictis. qz ad generatōem nubis requirit frigus p dēlas vapo rem alie aut regiones sunt calide

Ar. In infima regione aeris generantur fontes z flumina ad quorū tñ generatōem maior frigiditas requirit. **Solutio.** nō generant in infima regione aeris sz vīceribz terre. qz lumē solis ad pcratates terre nō potest ptingere.

Contra. in infima regione generat ros sz ad eius generatōem requirit etiam frigus. **So** gñatio rois nō requirit tantū frigus sicut generatō nubis. qz ros gñat ex vapore subtiliori vt infra patebit.

Querit. quō pbat phs caloriē in his inferioribz cāri a corpibz celestibz. **Solutio.** duabz rōnibz pncipalioribz. pma qz videmus qz motus diss gregādo aerē z rarefaciendo ignire p̄t sed cū corpora celestia velocissime moueant seqtur qz motu suo calefaciāt hec inferiora. Secda vero. qz ignis nos ambiens spargit deorsum sepe p aerem motu celi.

Querit. quō pbat phs qz potissime cānt ex motu solis. **Solo.** ex duobz qz faciūt ad gñatōem caloris qz sunt velocitas mot⁹ z ppinquitas mobilis. **Ar.** ergo licet motus diurnus astrorū tam fixorū qz planetarū p̄ter qz lune sit velocior. qz tñ nimis distāt ab his inferioribz sz opiniōē aresto.

Reparationes

ideo non tantū calefaciūt motu suo sicut sol qui habet vtrāq; cām. Et si luna sit p̄pinquior tñ eius motus est nimis tardus. Sedā rō q̄re plus sol li puenit. qz corpa solidiora magis disgregāt suis motibz. 7 p̄ p̄s pl? calefaciūt. sz sol inter cetera corpa celestia est maioris caliditatis. igit̄ zc.

¶ Arguit. Ex dictis sequeretur q̄ luna plus calefaceret inferiora q̄ sol. probat̄ qz est nobis p̄pinquior 7 motu suo velocior. Solō. licet sit velocior motu proprio tñ tardior. imo tardissimus planetarum motu diurno de quo intelligit̄ quod p̄us dictum

¶ Arguit. mars est nobis p̄pinquior sole. igit̄ plus calefaciūt? Dñm q̄ sol plus est calefactiuus alijs astris s̄m sup̄ oem opinionis Aresto. de situ 7 ordine astroz. Verū tñ est q̄ sol simplr plus oibz calefacit ex dēitate sui corporis et abūdantia luminis.

Querit̄ Verū motus sit calefactiuus So° de hoc s̄t opinio nes variē. Quedā em̄ dē q̄ motus habet de sui rōne q̄ sit calefactiuus tñ non ē eius q̄rēda cā. Sz hec falsa est opinio qz tñc cōueniret hoc oī motui. Alij dixerūt q̄ pueniret motui p̄ actis inq̄tū sz corpa pus iuxta qd̄ est motus est caliduz in potētia. Sz hoc etiā nō est verū. qz tunc etiam esset frigefactiuus motus. qz sicut corpus iuxta qd̄ sit motus est in potentia calidū ita et frigidū Thomas vero et sui sequaces dicūt q̄ est p̄ se calefactiuus. qz p̄mū in ynoquoq; genere videt̄ eē cā oīm alioz. sz motus localis est p̄m? ergo. hec opinio etiā nō p̄t stare. qz et si habeat apparetiam de motu celi non tñ de motu locali in cōiet maxime violento qui tamen plus calefactiuus est q̄ naturalis

Qr. Quo ergo motus localis s̄m veritatē loquēdo calefactiu? est So° alberti. q̄ motus localis calefactiuus est corpi qd̄ natum est suscipere peregrinas imp̄ssiones p̄ se p̄ hoc q̄ distrahit p̄es eius sup̄ qd̄ mouet. vel eius qd̄ mouet 7 distrahēdo rarefacit. 7 sic rarefaciēdo ad calozē disponit. 7 sic d̄z materialr dispositio calefacere. Notādū ē s̄m albertū. q̄ motus localis dupl̄r est calefactiuus. p̄mo p̄ modū p̄fricātōis rarefaciēdo 7 distrahēdo p̄es mobilis 7 eius in quo est vel sup̄ qd̄ est 7 sic alterādo materiā educit calefactioēz q̄ pōia fuit in ip̄o. sicut oīs forma potētiā est in materia. Alio modo sp̄ealiter motus volūtariuz q̄ p̄cessi uuz d̄z quo mouetur aialia appetitu sensitiuo vel intellectu ad sensum reflexo Ille motus est calefactiu? qz eo excitat̄ caloz p̄ hoc q̄ ad mēbra motus dirigit sp̄m 7 sanguinē vel illud qd̄ est loco sanguinis. qz cū illis veniat caloz naturalis 7 multiplicat̄ illie

¶ Arguit. Rarū est actus calidi. igit̄ motus rarefaciēdo nō inducit calozem. qz sic effectus p̄cederet cām So° licet caliditas sit p̄or raritatis ali qua tñ caliditate raritas p̄or est sicut etiā d̄z scdo de aia 7 nono metaphi. q̄ actus sit p̄or pōia aliquo tñ actu pōia p̄or est. vñ etiā forma substantia lis ignis p̄or ē caliditate. caliditas tñ in diuersis formā ignis p̄cedit. ignis inq̄s generandi.

¶ Arguit. Aqua stangnalis calidior est aqua fluente. ergo motus nō est calefactiuus So° hoc puenit ex p̄e lūis calefactiuū. q̄ em̄ stangnalis

Primi libri metheororum

diutius sup vnā et eandē prem recipit radios lūis calefactū in aqua ac
currente nō potest sic figi. q̄ nō potest sic calefieri. S; q̄ nō calefit ex motu
hoc est ex eo q̄ duo oportet pgregare ad hoc q̄ motus generet calorem q̄
rūm vnū est velocitas motus distrahens id qd mouet z id sup qd mouet
er q̄ plus moueat q̄ fin naturā distrahibilis sit. sed aqua nō habet veloci
tatem nisi cū inclinatione ad terminum

Contra Aqua calida mota tepescit So^o hoc puenit p accūs
ingrum motus exalare facit caliduz et fumum igneum
inclusum

Querit vtrū corpa celestia lumine suo sint calefactua So^o qd de h
recitat albertus opinione auerrois z aliorū qui dicūt lumē non causare ca
lorem. sed albertus in p̄mēto illam positōez multis rōnib; destruit et mo
tiua soluit Dicit ergo albertus cū auicēna z appolonio z alijs p̄bis q̄ lu
men sit per se caloris gēatū z hoc dicit esse notum exp̄riā.

Arguitur Id qd p se actū est in natura debet habere ge
nerās eēntiale. calor ē huiusmodi q̄ si lumē ge
neraret calorem oporteret ipm eēntialiter generare. z sic calor et lumē eēnt
eiusdem eēntie qd falsum est So^o lumē est calefactū non sicut cā for
malis vnioca sed equiuoca

Contra In hyeme ex̄cib; noctib; serenīs z lucidis maior ē frigiditas
claritas. vel lumen nō est causa s; signū tū p hoc eēnt q̄ tanta est claritas
ita q̄ splendor siderū apparer indicat nobis q̄ influentia frige factua in
cipiat dū ari q̄ pstringunt hēc in inferiora elemēta vaporabilia vt acē su
is resolutōib; obscurare non possint.

Queritur Quare sol pl^o vno tpe calefacit q̄ alio So^o h^o
ponit albertus q̄ncz causas. p̄ma est directus as
pectus solis. Scd̄a est maior eleuatio corporis solaris sup orizontē nostrū
Tercia est diuturnior pmanētia solis sup nostrū emisperiū. Quarta fort
ficatio luminis solaris a signo pprie nature q̄ sez sol est in domo ppria Qui
ta est virtus alterius planete ad calorem soli coopantis.

Queritur Quō pbat p̄bis q̄ corpa celestia nō sunt forma
liter calida Solutio dupliciter. p̄mo. q̄ si eēnt
calida q̄ncz ignitētur z p̄sumerētū eo q̄ decursus astroz ē velocissimus
Secūdo probat. q̄ sol qui est maxime calefactus apparer albus z non
ignei coloris.

Ar Nihil est in effectu q̄n sit in causa. si ergo ista inferiora sunt calida
ppter corpa celestia. seq̄tur q̄ ipa sint calida Solo. Nihil ē in
in effectu q̄n aliquo modo sit in causa. sed nō oportet q̄ eo modo sit in cau
sa quo est in effectu. sic calor est i corpi; celestib; nō tamē formaliter sicut
in inferiorib; sed virtualiter

Contra corpa celestia debēt eē formatr calida. Probat. q̄ omne qd sic
fit a simili. sed calidus fit a corpi; celestib; So^o Alberti. ista calefactio
caloris p motū non est p se sed p accūs. et ideo nō oportet generās calorem
esse formaliter calidum

Reparaciones

Contra Supius dictū est q̄ motus p se calefacit So^o alb.
 Solus nō calefacit p accūs quasi ptingenter s̄ cas
 lefaciat materiā calefactibilem s̄ intelligit p accūs hoc est p aliud. Unde
 dicit albertus q̄ hoc p accūs reducitur ad p se ex pte materie z ideo genera
 tur calor a materia disgregata quā distrahit motus eo q̄ p̄cedit vnam
 ptem materie ad aliā p̄fricādo corpus ad qd vel sup qd mouet.

Secundus tractatus de

impressionibz ignitis.

Querit De quibz impressionibz ignitis determinat p̄hs in secūdo
 tractatu Solutio de impressionibz nō diu durantibus
 et hoc in p̄mo caplo s̄ in sc̄do capitulo determinat de hiatu z voragine et
 quibusdā coloribz apparentibus

Querit q̄ sunt ille impressiones in qbz tractat in p̄mo caplo So^o p̄hi
 flāme accēse q̄ apparēt circa celū s̄ dera volantia q̄ a q̄busdā sunt vocata
 dali. i. tiones z egis id est capresalētes.

Mr Prius debuisset determinasse de cometa z gallaxia. pbat quia
 maxime accēdūt ad naturā celestīū corp̄m Solutio via p̄fecti
 onis ille impressiones sunt p̄ores z determinādū p̄us esset de illis. s̄ p̄pter
 p̄gruētiā doctrine q̄ a faciliōibz p̄cedit p̄us determinat de istis s̄z lan
 teis ardentibus capris saltantibz.

Querit q̄re p̄ determinat de istis R̄ndet p̄us q̄ lō. q̄ hec oīa sunt sit
 fm spēm z fm eandē cām sūt s̄ dñt solū fm maius et minus

Arguit Imp̄ssiones ille nō s̄z eiusdē sp̄ci. q̄ falsum est qd d̄r h̄ p̄hs
 p̄us pbat q̄ diuersitas figuray arguit diuersitatē specificā s̄ ille impressi
 ones sunt diuersay figuray sicut attestat p̄hs in statim dictis. Solo
 maior est vera de mixtis p̄fectis s̄z non de imp̄fectis. q̄ impressiones non
 h̄nt determinatā figurā sicut etiā h̄nt indeterminatā dimēsiōem habēc
 em figuram ex p̄tinetē corpore.

Arguit diuersas motū arguit diuersitates specificā s̄z imp̄ssiones
 ignite mouent diuersis motibz q̄ maior est p̄hi p̄mo celi vbi penes motū
 docet distinctiōem q̄nti corp̄is ab elemētis. Solo. oēs imp̄ssiones igni
 te sunt eiusdē motus naturalis. q̄ mouētur motu recto s̄z diuersitas p̄ue
 nit ex diuersitate materie.

Queritur Que est materia oīm imp̄ssionū So^o. exalatio
 pbat p̄hs. q̄ terra calefacta necesse est exalatiōem
 aliquā a terra resolui. Et q̄ terra nō est vnius mōi. q̄dā em est magis va
 porosa et talis exalatio vocatur vapor alia fumosa seu spumosa. z hec p̄o
 p̄rio vocabulo dicitur exalatio.

Querit que est d̄rā inter vaporē z exalatiōem So^o q̄ vapor est calid
 dus z hūidus. s̄z exalatio est calida z sicca. Sc̄do dñt. q̄ exalatio ascēdit
 sursum z vapor manet sub ea p̄pter grauitatem sui. Tercio differūt vt d̄r
 p̄hs. q̄ vapor d̄r aer z exalatio d̄r ignis.

Primi libri Metheororū

Querit Que est materia impressiōnū ignitarū. Solo. exalatio calida et sicca. et hec est materia p̄p̄inqua Sed remota est corpus terrestre participās de humiditate pingui et aerea.

Querit. que est cō efficiens impressiōnū Solo sol et astra mediāte q̄rum calore exalatio inflāmat. q̄ impressio ignita cōiter loquendo non est aliq̄ud q̄ fumus incensus.

Ad diuersas rerū diuersa sunt generātia fm̄ numerū et spēm et gen⁹ diuersificata. q̄ impressiōnes nō p̄nt habere eandem cām seu idē p̄ncipū effectiui Solo. Q̄is verū est de his que h̄nt p̄fectū esse in natura. vel de his quoz forma est finis intētus ab agente p̄iculari. cū q̄ impressiōnes nō sint h̄mō sufficit generās cōe q̄d est calor solis huc celestiu corporū.

Querit. quō generātur impressiōnes ignite Solo phi. sic. q̄ a solis calore eleuat ypercauma. hoc est exalatio calida et sicca. et mouet circulariter alit̄ qualiter. et sic exurit. et ex tali inflāmācōe eius causat impressio ignita. q̄ aut inflāmari possit p̄bat per simile de fumo q̄ accendit et inflāmā. et subdit q̄ flāma est spiritus siccior arboris

Querit Per q̄d cātur diuersitas harū impressiōnū. Solo. per diuersam positionem materie. dē em p̄bus q̄ impressiōnes differūt q̄ ypercaumatis. i. exalatiōis positionē Et hoc declarat p̄bs sic. nā si exalatio seu ypercauma habeat latitudinē et longitudinē equales tūc videt sicut flāma accensa et stipule ardētes in aere. Si aut multū habeat in longitudine et nō multū in latitudine. sic sūt impressiōnes que dali. i. ricio. nes. et eges. id est capre. et sidera discurrentia sive saltantia. Et hoc iterū differēter. q̄ si materia fuerit plus incensua fm̄ longitudinē q̄ latitudinē et quodā mō scintillat tūc vocat eges. i. capre saltantes. Si vero simul ignit si ne successione seu scintillatione vocatur dali. i. ricio. si vero materia seu exalatio nō fuerit frequēs sed dispersa p̄ modicas p̄tes et multis modis taz fm̄ longitudinē q̄ fm̄ latitudinem q̄ etiā fm̄ profunditatem. tunc fiunt sydes ra que putantur volare.

Querit Quare motus syderū volantiū assitat motus p̄iectōis et nō exustioni Solo phi. hoc est p̄pter expulsiōnē frigoris existētis in aere extrudētis impressiōnē genitam.

Querit. quō mouent impressiōnes ignite Solo phi. dupl̄r mouētur. Primo motu exustionis. quē admodū flāma superioris candelę mouetur ad inferiorem. et hoc motu mouentur spēaliter impressiōnes que sunt in suprema regione aeris. Secūdo mouentur motu expulsiōis vel p̄iectiōis sicut elatentia ex digitis mouētur. et hoc mō spēaliter mouētur impressiōnes que sunt in media regione aeris.

Ad Impressiōnes ignite que sunt in media regione deberent ascendere et nō descendere. ergo nō videt dictū phi rōnabile Solo phi licet sint leuia quia calida et sicca p̄pter quod deberent ascendere sicut et ille q̄ fiunt expulsiōe exalationis in suprema regione. tamen ille que fiunt in media regione deorsum iaciuntur ex eo. q̄ coagulatio frigoris impellens ea in

Reparationes

clinat deorsum. Et hec est etiā cā quare sublimia descendūt. licz sint ignita
¶ Querit. que est impressio q̄ sic expellit a frigore Solo. stella cadens

Querit. Quare stella cadens diuersimode mouet. scz q̄q̄ sursum
 q̄q̄ deorsum. q̄q̄ lateraliter Solo. phi. qz q̄n mate
 ria in frigidata z inspissata expellens fuerit adunata sursum. tūc stella cadēs
 per expulsiōē fertur deorsum. si autē fuerit adunata inferius. fertur sursum.
 si autē ex neutra pte dñatur tūc fert ad latus quasi oblique

Querit. Quare stella cadēs frequēter mouet oblique z ad lat⁹
 porius q̄ sursum vel deorsum Solo. hui⁹ rōnes dat
 phs. qz illa exalatio sic expulsa fertur duabz latōibz. qz inq̄tuz calida fertur
 naturaliter sursum. sed p violentiā expulsiōis fert deorsum. oia autē calida
 quoz mor⁹ sic ppositus est ex p̄rarijs ferūt p̄ dyameterz. hoc est lateralr
 et obliq. eo q̄ talis mor⁹ quod amō medi⁹ ē inter morū ascēsus z descēsus

Querit. Quis est locus generatōis illaz impressiōum. Solo
 phi. oia p̄dicta generātur sub luna. Probat signo. qz ap
 parēt nobis valde velociter moueri sicut illa q̄ p̄i cūtur a nobis vt sagitte.
 sed hoc nō fieret nisi essent lune z alijs stellis p̄p̄inquoza.

¶ Ar. Ex illo sequeret q̄ stella cadēs moueret motu exustionis z expul
 sionis. qd̄ tñ videt p̄tra dicta. qd̄ dictū est q̄ genita in suprema re
 gione mouent motu exustionis. Solo. in suprema regione mouent mo
 tu inflāmatiōis z exustionis. sed in media mouētur motu expulsiōis. qz
 expellitur a suo p̄rario

¶ Ar. Videt nobis q̄ sydera volantiā labant ex celo. q̄ nō videt q̄ sine
 in aere Solo. Nō sunt in celo nisi p̄ celū intelligamus celū aerēū
 multa celans z cōtinēs. Lunus rō est a posteriori. z taccia fuit statim. Nā q̄
 sunt in celo p̄pter nimitā distantiā nō apparent nobis moueri. ergo cuz illa sy
 dera vidētur maxime celeriter moueri nō p̄t esse in celo. sz in regione ele
 mentari aliqua. Q̄ autē apparent e celo descendere. puenit ex hoc q̄ nō ap
 prehēdit mediū inter celū z terrā. p̄pter elongatōem a visu n̄ro. ignorata au
 tem distātia ludicant aliq̄ p̄uicra q̄ tñ in veritate sunt separata.

¶ De impressiōibz phantasticis

Querit. Quē sunt impressiōes phantastice apparentes in nocte
 existente serenitate Solo. hyatus z qdam aptura celi
 et bochini. i. voraginez. z q̄ p̄fundē apture z etiā colores sanguinei.

¶ Ar. In tercio libro tractat phs de impressiōibz causatis ex refractione
 luminis. sed ille sunt h̄mōi. q̄ incōueniēter hic determinat de ipsis
 Solo. p̄ accidens fit hic mentio de ipsis inq̄tuz scz in materia pueniūt
 cum impressiōibz ignitis

¶ Querit. que est cā materialis illaz impressiōnū Solo. eadē que est im
 pressiōnū ignitarū. de quibz mō dictū est.

¶ Querit. quare tūc nō sunt vere impressiōes sicut p̄dicte. Solo. qz aer
 superior hoc est exalatio que est sursum aliq̄ ignis z inflāuat. sicut in p̄dicis

Primi libri Meteororum.

ris impressionibus. sed quia nullus est inconueniens quod huiusmodi aer non ignitur. sed solum coloratur.

Querit Quomodo causantur huiusmodi colores. Solo philosophus. quia aer in spissatus per rarefactionem luminis omnimodos facit colores. et maxime puniceus. id est ruber et subrubens. quia maxime hi colores apparent ex aliquo igneo et albo mixtis cum nigro. sicut sol et luna et alia astra apparent punicea quod si subrubet in ortu et occasu. quoniam eorum lumen non est perfectum.

Querit quare huiusmodi impressiones non diu manent. Solo philosophus. quia causa earum est velox et cito transiens.

Querit Quomodo differunt hyatus et vorago. Solo philosophus. quia quod in medio huiusmodi luminosi aeris apparet quidam nigredo faciens apparere profunditatem tunc est hyatus. et dicit philosophus quod contingit quod cadant ex talibus apruris. balu. ticiones. Sed quoniam talis materia nigra interceptans medium luminosum et coloratum est magna et multa vocatur vorago. Probat quia album in eo quod omnino nigrum est facit multas varietates. sicut pars de flamma in fumo.

Querit quare non apparent in die. Solo philosophus in textu. quia sol sui luminis splendore prohibet apparentiam.

Querit quare de nocte solum apparet puniceus color. Solo philosophus. quia alij colores sicut viridis et blavius et huiusmodi obscuriores sunt. et ita propter similitudinem quam habent ad celos nocte non apparent sicut puniceus.

Ar. Colores non videntur nisi in lumine. sed de nocte non est lumen. Solo. videntur sub lumine non solis tunc occultantis. sed alius aliterius astri. Sed propter maius lumen solis obscurantis lumen aliorum astrorum in die apparere non possunt.

Ar. quod non est non apparet. ille impressiones non sunt. Solo. licet hyatus et vorago non sint in rerum natura simpliciter. sunt tamen realiter apparentes propter causas sunt de coloribus. habent enim suas causas propter quas apparent.

Querit Quis est modus generationis hyatus et voraginis. Solo. alter. quia exalatio calida et sicca per calorem solis in die sursum eleuata per frigus noctis densatur et magis in una parte quam in alia. quoniam tunc partes extremales talis exalationis propter sui subtilitates penetrabiliores sunt lumine partibus medijs magis grossis. tunc partes extremales videntur alte aut sanguineae. et pars media nigra videtur et opaca. Et quia nigrum minus mouet visum quam lucidum album aut sanguineum. ideo pars media apparet nobis distanti or quod partes extremales. et sic apparet quedam ruptura siue fenestra. quod si parua apparuerit dicitur hyatus. si vero magna dicitur vorago.

Querit Quare plus tempore serenitatis quam alio tempore causantur. Solo. quia serenitas est nubium priuatio in celo. sicut tranquillitas dicitur priuatio ventorum in mari. Et quia nubes generantur ex vapore grosso aqueo et oppaco qui est prius exalatio calida et sicca que est materia illarum impressionum. ideo tunc non causantur. Etiam quia nubes non sunt facile penetrabiles a lumine astrorum nocte lucentium.

Reparationes

Queris Quare tempore apparitionis harū impressioni audiri
tur parui & dulces soni qui interdū siles sunt vocibz hu-
manis. **Solo.** qz tpe generatōis earū viget multitudo vehemens exalati-
onū a terra resoluibilū. quarū qdam includūtur infra terrā. qdā infra cor-
pora mortuorū & aliorū. Et cū ille exalatiōes leues sint exitū peritū. et excun-
tes quādoqz p vias strictas debita pportōe pportionatas & figuratas facis-
unt sonum dulcem & similem vocibz humanis quem audientes rustici ali-
quando tempore generationis voraginis dicunt se vidisse celum apertum
et audiuisse cantum angelorum.

Queris Unde prouenit q aliquādo ex voragine & hiatus cadūt
titiones ignee. sicut dicitur est ex textu phi. **Solo.** ideo.
qz exalatiōis materia obscura ppter eius inspissatiōem factam a frigore p an-
thiparistatū aliquā incenditur & antiparistatū expellit a frigore nubes
et sic cadit deorsum

Tertius tractatus de cometa

Queris Quot recitat phis opiniones antiquorū de cometa.
Solo. tres. quarū pma fuit anaxagorē & democritū.
dicentium cometas esse symphasim. hoc est coapparitiōem stellarū errantiū
cum ppter ppe venire putent se ibi tangere. et sic apparere vna stella. **Se-
cūda** opinio fuit ytalicoz de secta pythagoricoz qui dixerūt cometā esse vnā
de stellis errantibus qui raro apparere. ideo qz modicum recedit a radijs sola-
ribz. sicut etiam accidit circa terrā mercurij. que cum modicūz separet a sole
raro apparere. **Tercia** opinio hypocratis & esul discipuli eius quid iherūt
cometam q̄tum ad corpus esse vnā stellarū errantiū. sed dicit eam acci-
pere comā ex materia eleuata. qz p̄m eos visus sit extramittendo dicunt q
cauda comete appareat ex refractione visus ab humore eleuato. Et p̄m ip̄s
solos non apparere cometa inter tropicos. quia vaporibz eleuatus statim con-
sumitur a vehemēti calore solis. dicit etiam q non apparere sub austro. qz
licet multi vapores eleuentur. tamen quodlibet astrūz habet minorem partē
aeris sub se eleuatam. Ideo refractio ad visum nostrum fieri non potest. **dis-
cunt** etiam q tale astrum tardissime mouetur. ideo apparere post longum
tempus moruū astrorum. et quādoqz apparere deficere et iterum redire
post longum tempus

Queris Quāto reprobat phis p̄mā opinionem. **Solo.** tribz rō-
nibz. Prima est. Si cometa esset symphasim. i. p̄uictio pla-
netarū. tūc post dissolutionē comete apparerent tales planete & non q̄nqz sed
semp. **Secūda** rō est. si cometa esset p̄uictio planetarū sequeretur q quādo
eunqz p̄uigerent planete causeretur cometa. sed hoc est falsum. quia egip-
cij dicūt sepe fieri errantiū stellarum p̄uictiōem et non fieri cometam. et nos
Aristoteles vidimus stellam iouis subire in geminis & subiūgi caudāz
alten absqz hoc q apparuit cometa. **Tercia** rō. qz indiuisibila additūz alteri
indiuisibili nō facit ip̄m maius. sed stelle licet maiores & minores sint tamē

Primi libri Meteororum.

Apparent sensui indiuisibiles. ergo p^r p^ruictōem nō p^rnt facere corpus magnū

Ar Ex p^ruictōe stellarum causatur cometa. ergo opinio est vera. An
recedens probatur. quia videns eas sic coniūgi iudicat lumen eas
rum oblongum et continuū sicut comam. Solo. nō est cometa licet sit co
mete simile. Etiam nō fit apparenia comete talis tante q^rntitatis sicut sepe
visa est cometa.

Querit Quomodo reprobat illam opinionem Solo. duab^{us}
rationib^{us}. Prima est. omnes stelle mouētur in zodiaco. s^z
sepe visa est cometa extra zodiacum. Secunda ratio. si esset vnus planetas
rum qui dicitur cometa non possent apparere plures comete simul s^z sepe vi
se sunt plures comete simul

Querit Quomodo reprobat terciā opinionē Solo. Primo
reprobat eam q^rntum ad illud q^d d^r eā de natura celesti rōs
ne tali. Si esset aliqua stella erratica sequeretur q^d q^rnt^{us} visa esset sine cauda
sed nulla stella errans visa est sine cauda preter q^rnt^{us} planetas. ergo cometa
non est stella erratica.

Ar Sunt septem planete. ergo dictū p^rhi insufficiēs. Solo. p^rhs nō
hic enumerat planetas vt planete sunt. sed vt stelle sunt q^rnt^{us} ap
parere. vt comete. et hoc puenit solū q^rnt^{us} et nō soli nec lune

Querit Quomodo reprobat illam opinionem ex parte loci ap
paritionis. s^z versus septentrionem Solo. sic. q^rnt^{us} ma
gnus cometa apparuit in achadia q^d est inter duos tropicos p^rpinqua austro
sole existente circa equinoxii. que fuit cā terribilis terremotus et magne in
undationis aquarū ab occasib^{us} eq^rnoxialib^{us}. Et ita p^r q^d fuit infra tropicos.
et ad austrum sepe facte sunt comete

Querit Qualiter reprobat eam quo ad tēpus Solo. quia il
li dicebant solū apparere in estate sole existente circa tro
picum cancri. sed hoc falsū est. quia sub molone gloriosissimo principe athe
nensium factus fuit cometa inense gamalione. i. mense decobus. vel in p^ri
cipio ianuarij sole existente circa tropiciū hyemalem.

Queritur Quomodo Aristoteles reprobat duas illas opi
niones simul quantum ad hoc q^d dixerunt cometā
esse vnum planetarum Solo. duabus rationib^{us}. Prima est. quia si sic. se
queretur q^d nulla stella fixa posset habere comam. sed hoc est falsum. Pro
bat. quia nos vidimus vnam stellarum fixarum in femore canis habere com
mam debilem tamen. ¶ Secūda ratio est. quia sequeretur q^d comete essent
perpetue. quia de natura celesti. et q^d non possent occultari nisi propter p^rpin
quationem ad solem. sed hoc est falsum. ergo etc. ¶ Minorem probat. q^rnt^{us} visi
sunt multi comete qui paulatim disparuerūt p^rsumpti ante ingressum ad ra
dios solares. vt p^r de cometa de quo prius meminimus.

Ar Ex prima ratione iam dicta sequeretur q^d cometa esset de natura
celesti. Probat. quia Aristoteles dicit se vidisse stellam fixam
ee iij.

Reparationes

habentem comam Solo. Aresto. non dixit hoc quasi sit coma stelle. sz qz stella videt habere comā inq̃rum comera sub stella videt

Ar. Motus circularis naturaliter conuenit celesti corpori. sed cometa mouetur circulariter. ergo est de natura celesti. Maior est p̃bi. oēra uo physicoz 2 p̃mo celi. Ṽmor p̃ ad sensum. Solo. cometa mouet circulariter ad motū sup̃reme regionis aeris. 2 nō fm naturā p̃p̃iā

Ar. Cometa habet influentiam in hec inferiora more aliorum astrorum. ergo est astrum. Antecedēs parz per astronomos qui iudicant ex eo de futuris euentibz Solo. astrologi iudicant ex astris sicut ex causis 2 signis. sed ex cometis iudicant sicut ex signis tantum. et sic nō est eadem ratio iudicij

Querit̃ Quot premittit Arestoteles suppositiones fm veritatem determinando de cometa Solo. tres. quarum p̃ma est. Exhalatio ignis q̃ est pars prima mūdi est calida 2 sicca Secunda est. Suprema regio ignis cuz multa parte aeris circūducitur circa terram sub sphaera celesti quasi lata 2 tracta motu celi. Tercia. Exhalatio mora ad superiorem regionē si sit durabilis sepe ignis in cuius signuz videmus fieri dispersoz syderum discursus.

Querit̃ Quis est modus generationis comete Solo philoſophi. quando exhalatio eleuata ab inferioribus ad sup̃remam regionem aeris fortis et multa propter motum celi et calorem ignis inflammatur 2 semper noua exhalatio eleuatur ad fortificandum eam. tūc sic stella que dicitur cometa. quia illud quod iam ignitum est videtur quasi stella. 2 illud quod non ignitum est videtur quasi coma. Et si illa exhalatio fouens continue stellam comete fuerit vndiqz circūposita stelle. hoc est comete fm partem ignis incensionis. videtur quasi coma. 2 ob hoc proprie cometes dicitur. Si autē disponatur ad longitudinem igniti principij videtur exhalatio esse quasi barba stelle. et sic vocatur proprio nomine pogonias id est barbatus

Queritur Si talis materia fuerit debilis quid tunc generatur ex tali materia Solutio. tunc generatur stella cadens vel alia impressio ignita.

Querit̃ Que est similitudo per quam hoc ostēdit phylosophi in textu Solo. hec est. Si quis accipiat paleam cum lumini 2 immiserit tinonem aut aliud ignitū principium. tunc ignis nō statim discurrat de extremo in extremum. sicut fit in generatione syderum discurrentium vel cadentium. Vbi em̃ ignis inflammatus in principio exhalationis propter ei⁹ dispositionem eam succendit exurendo. Si autē huiusmodi ignis non statim consumatur sed maneat propter densitatē materie 2 per penam incorporatōem materie ascendens. aut ppter paruitatē ignis incenscens tunc apparebit stella quasi non mota. 2 vocatur cometa.

Primi libri Meteororum.

Querit Que est materia comete. Solo clare patet ex dictis
scilicet exalatio calida et sicca grossa pinguis viscosa habens
partes multum compactas

Queritur. Quid est cometa secundum veritatem. Solo. domus
ni Alberti. Nichil aliud est quam vapor terre et grossus
fusus. cuius partes multum coniuncte paulatim ascendens ab inferiori par
telestus ad superiorem partem eiusdem. ubi concavitatem ignis contingit
et ibi diffusus est et inflammatus

Querit Quomodo declaratur illa notificatio. Solo. quia
dicitur vapor terrestris ut habeatur sua propria materia
Et dicitur grossus. quia si esset subtilis cito evaporaretur et dispareret. Et
dicitur cuius partes bene coniuncte. quia est bene coniunctus et viscosus. sine
enim tali humido non cohererent sibi partes. Dicitur etiam paulatim ascen
dere. quia in vaporibus pluviabilibus immixte sunt quedam partes ignibi
les terrestres que cum pluvia non omnes descendunt. et ille que descendit
dunt cum humore pluvie iterum ab humore pluvie solute secundum phylosum
reascendunt et ultra spacium medie regionis frigide evadunt propter acu
tiam suam et ibi stant et multiplicantur et tanquam ex quodam thesauro
paulatim propter calorem regionis supreme ascendunt. Et quia multam
habet constantiam in partibus primo calore ignis diffunditur et postea in
flammat. et sic in medio manet semper spissus ubi nutritur de thesauro
suo qui est sub eo. et ibi est sicut flamma spissa illud autem quod distat ab
illo diffusum est ad latera tenue est et habet flammam tenuiam ad modum ni
bis alte seu nivis alte. et dicitur coma. Et durat toto illo tempore quo sic ad
ipsam evaporat suus thesaurus. Et hanc dicit Albertus esse sententiam
nedum Aristotelis sed et constantini philosophi. qui ut dicitur in greco prementas
ratus est super meteororum Aristotelis et plurimum aliorum illustrium viro
rum antice et al gazelis etc.

Querit Que est differentia cometarum quam ponit phyloso
phus. Solo. quia quedam apparet cum stella. et que
dam sine stella. Et hoc ostendit. quia quando in suprema regione aeris est
multa exalatio que virtute ignis inflammatur tunc apparet cometa sine stel
la. Sed quando sub aliquo astrozrum errantium vel non errantium sic ali
qua exalatio que propter propinquitatem ad tale astrum inflammatur tunc
apparet tale astrum ac si haberet comam. quemadmodum halo apparet cir
ca lunam et circa solem.

Querit Quam differenter moventur comete. Solo. Quando
cometa habet corpus de natura celesti et comam de natu
ra elementi tunc movetur ad motum astri. sed quando corpus et cauda co
mete sunt de natura elementi tunc movetur tardius. quia movetur circula
riter ad motum supreme regionis aeris.

Reparationes

Querit Quomodo pbat Aristo. cometas esse de natura ignis. Solo. p tria signa Primū. qz cum fuerit cometa sunt multe siccitates. Cuius rō nō assignat. qz quando multa exalatio sicca se gregata est a terra necesse est aerem fieri sicciozem et humidū qd euaporauit ab aquis rarefieri et dissolui ppter multitudinem calide exalationis. Secū dum signū est. qz quādo multi apparent comete crebri et magni sunt anni magis siccī et fumosi quādo autē maiores sunt et minores nimio apparet siccitas. De hoc dat exemplū qd chus eleuatus est in aere vn⁹ magnus lapis et portatus est in fluuijs egis. postea in vespere factus est maxim⁹ cometa. et subsecuta est hyems sicca et ventus borealis ¶ Tercium signū est qd sub nichomaco pncipe arhemensium factus est paucis diebus cometa magn⁹ circa circulū equinoxiāle. et tūc apparuerūt maximī vent⁹ circa chozinthum

Querit Quōd pbus ostendit locū et tēpus generatōis comete Solo. dicit qd raro generatur inter tropicos. quia ibi est tantus estus et calor astrozum qd materia ex qua fieret cometa dispergitur et consumitur. Etiam materia ex qua fit cometa sepius transit ad generationem galatic.

¶ Querit. quare comete significāt siccitates futuras Solo. ideo quia cometa generat⁹ ex exalationib⁹ calidis et siccis qd foris solis virtute resoluit⁹.

Querit Utrum comete significant sterilitatem terre. Solo sic. Et ratio est. quia designāt siccitates futuras. sed de siccitate humido terra reddit⁹ sterilis

¶ Querit. verū fecerit caristiā futurā. Solo sic. Et rō est. qz designāt terre sterilitatē ad quā necēario seqtur tempoz caristiā

¶ Querit. verū comete significant terremotū Solo. sic. Ratio est. qz tēpore comete causant⁹ maxime exalationes a fundo terre vbi a virtute celesti afficitur et illis exalationibus in terra inclusis et frigiditate noctis impedit⁹ ente exire nō potētib⁹ int⁹ fortiter incipiūt moueri et suo motu pcutere terrā

Querit Utrum significant multitudinem ventoz. Solo sic Ratio est. quia exalationes sunt ventozum materia. que tunc vehementer multiplicātur non solum in terre viscerib⁹. sed supra terram. que cum omnes ascendere non valeant ad supremum locum aeris frigiditate nubū vel medie regionis prohibite remouētur laterāl⁹ et sū ventū

Querit Utrum significant inundationes aquarum Solo. sic Ratio est. quia significant multitudinem ventozum. sed magni venti multum mare pmovent. et ex hoc tūc seqtur inūdatio aquarū ¶ Secūda ratio est. quia tempore cometarum fiunt terre motus et maris in locis arenosis circa mare. et hoc per eleuationem aliquarum partū et depreSSIONem aliarum. et quia mare semper fluit ad partem decliniorē. sequitur ex hoc magna cōmotio et perturbatio maris. et per psequens inūdatio. Etiam tempore terremotus terra rumpitur. et sic aquam in viscerib⁹ inclusam euomit et seqtur inūdatio.

Primi libri methæstorii

Querit Utrum significant mortē aialū. Solō sic. Rō ē qz tpe generatōnis cometarū aer est quodāmo inflāmatu et deductu ad maiore caliditatem q̄ sit eius naturalis dispositio. z sic cū deberet refrigerare respirātem calefacit cōsumendo humidū radicale alies nando calorem naturalem ad quorū deperditōnem seq̄tur mors.

Querit vtrū significant futurā epidimiā. Solutō sic. Rō est qz tpe generatōnis cometarū eleuātur exalatōnes nebulose z grosse indigeste et p̄ p̄is venenose que inficiūt aerem qui attractus p̄ respiratōem aialis ipm inficit z sic venena epidimie ingerit.

Querit Utrū significant prelia. Solō sic. Cui⁹ rō est qz tpe generatōnis cometarū fit excessiua caliditas p̄ aerem que accendit sp̄is z inflammat colerā generādo ad cui⁹ generatōne hoies facile cōmouet z ad irā cōcitātur que est causa discordiarū z preliorū.

Querit Utrū significant translatōnes regnorū. Solō sic qz signāt prelia ad que seq̄tur translatio regnorū.

Querit Utrū significant imutatōnes legū. Solutō sic. Ratio est quia sicut dicit Aristot. aie sequitur corpa cum ergo tpe cometarū corpora suis cōplexionib⁹ alternent seq̄tur quadā inclinātōne naturaliter mutatio affectiōnū de vna lege in aliam.

Querit Utrū significant mortē principū. Solutō sic. Rō ē quia vt dictū est tpe apparitōnis cometarū aer indisponit p̄ excessiua caliditate et exalatōnū venenosarū multiplicatōem z p̄ rē tēneritudinē cōplexionis p̄ncipiū qz bono nutrimento fouent facit ab hui⁹ iusmodi virtute afficiūt z cū⁹ ad iram cōcitant vñ sequitur bella. Enā citius alijs interficiūt si dūmittant nature cursui.

Quartus tractat⁹ de galaxia

Querit Que est p̄ma opinio antiquorū quā recitat Aristoteles Solō est pictagoricorū dicentū galaxiā esse quandā viam sed dñter qz quidā eorū dixerūt q̄ esset via alicui⁹ stelle exorbitantiū a motu suo ordinato fin q̄ fabulose dicit⁹ motus inordinatus astroz fact⁹ subferonte. Alij vero ex eis dixerūt q̄ illū circulū qñqz transiit sol z sic visū am illā esse quasi adustam sic vt appareat alba.

Querit Quō reprobatur p̄is illā opinione. Solō dicit q̄ incōueniens est nō intelligere si transitus solis vel stelle esset causa hui⁹ claritatis in illa parte celi z illā nō ponere in zodiaco p̄ quē continue mouent⁹ planete q̄ est nobis manifestus nec tñ apparet cōbustus.

Querit que est secūda opinio. Solō fuit sectatorū Anaxagore z Democriti dicentū galaxiā esse lumē quorūdā astroz sol em̄ sub terra lat⁹ nō respicit quedā astra qdā vero aspiciūt ab ipo z sic lumē quorūdā astroz nō impeditur a radys solarib⁹ imo apparet nobis z tale lumen dicit⁹ esse galaxiam.

Querit quō reprobatur p̄is illā opinione. Solutō duab⁹ rōnib⁹. Pr̄ma si esset vera hęc opinio sequeretur q̄ nō semp apparet eadē galaxia hoc

Reparationes

quod falsum est pbat qz videmus semper idem lac. Sequelā pbat qz con-
tinue alia z alia astra aspicunt a sole z nō manent in eodem loco z sic sole trans-
lato oportet transferri lac. Secūda ratio est quia p astronomica theozoma-
ta monstratū est solem esse maiore tota terra. z q plus distant astra fixa a
terra q sol igit oportet q con- vmbre terre alicubi prope solem terminet
z sic necesse est solem aspicere oīa astra z nō impediri a terra.

Querit Que est tertia opinio. Solutio est dicentū q claritas
lactea sit ex eo q visus repercutiebatur a stellis quibusdā
ad solem z ideo apparebat claritas circa illas recipientes visum id est q sic
qsi quoddā speculū claritatis solaris sicut hypocras de claritate comete.

Querit Quō reprobat illam. Solutio duabus rationibus.
Prima. si hec esset vera. sequeretur q galaxia cū sit continue
deteret apparere in alio z in alio loco pbat sequelā qz quādo aliquid videtur
in speculo impossibile est q ipm appareat in eodem loco si res visa vel specu-
culum moueatur sed sic est q sol z astra continue mouentur. igitur zc. Secū-
da ratio est. quia galaxia apparet de nocte nobis aspicientibus in aquam. z
tamen sol tunc non potest refrangi ad visum nostrū cum sit sub terra.

Secūdū capitulū de galaxia fm opinionē Aristotelis.

Querit Quō generatur galaxia fm priam opinionē Aristote-
lis. Solutio sic. quia multe exalationes eleuantur ad superio-
riorem regionem aeris motu stellarum que sunt in circulo lacteo z per lū-
men illarū stellarum refractum supra talem exalationem apparet ibi lac seu
albedo que dicitur via lactea.

Querit Quomodo pbat illū modum generandi galaxie. So-
lutio dupliciter a simili z a minori. A simili sic pbat. qd
sicut hale apparet ppter refractionem luminis a sole vel luna supra vapores
Ita a simili sicut hoc fit circa unū astrum fit z circa totum celum. Secun-
do pbat per locum a minori quia si motus vnus astri potest eleuare ex-
alationem totam vt ex ea generetur cometa qto magis motus plurium
astrorum potest eleuare exalationem supra quā apparet galaxia.

Querit Quare non apparet galaxia circa solem z lunam z in 30
diaco cum tamen ibi maxime videatur fieri eleuatio exa-
lationum. Solutio pbat q ideo est. quia in circulo aialū ppter solis z alio-
rum planetarū lacōnem dissoluuntur z consumuntur hūmōi consistentie exalato-
num vnde galaxia fit. Et hanc dicit etiam esse causam quare nullus come-
tarum circa solem z lunam apparere potest.

Querit Qualis est ille circulus in quo apparet nobis aspicientibus
lactea claritas. Solutio dicit pbat q est maximus
circulus quia diuidit spheram per medium z est sic dispositus fm
summū vt ex vtraqz parte multū excedat tropicos tam hyemalem q est iuxta

Primi libri Metheororū.

Item apparet autem in loco pleno astris et frigidissimis et vocatis seu dictis sporadicis id est seminatim seu spisse positis.

Querit Unde causatur illa claritas. **Solutio** sicut philosophus in primo libro meteororum quod per nullam aliam causam nisi propter motum astroz multorum quia in illo circulo apparet claritas ubi stelle ponuntur et in alio ubi plures ponuntur excedentes in spissitudine magnitudine et multitudine. Vbi autem in tali circulo nullum est astrum nihil apparet claritatis.

Querit Quare stelle in illo semicirculo in quo est galaxia dicuntur sporadicę. **Solutio** philosophus quod ideo quia sic sunt dispersę per illam partem celi quod non contingit eas ordinari sub aliqua figuratōne sicut contingit ordinari stellas in alijs partibus existentibus quia nulla earum habet determinatā positōnem ut possit ad similem aliquā reduci.

Querit Quomodo conveniunt cometa et galaxia. **Solutio** philosophus quod sic quia sicut circa unum astrum fit cometa. Ita galaxia que est similis passio accidit circa unum eorum circulum.

Querit Que est definitio galaxie quā ponit philosophus ad probandum puenientiā dictam. **Solutio.** Galaxia nihil aliud est quam cometa maximam circuli propter segregatōnem seu eleuatōnem exaltationum de terra.

Querit Que est differentia quā philosophus ponit inter galaxiam et cometam. **Solutio.** quia exaltatio que eleuatur a terra eleuatur secundum unamquęque periodum et sic adunatur maxime in loco lactei circuli. Ita quod non valde et vehementer abundet quare non poterit esse materia comete sed galaxie.

Querit Circa iam recitata ex philosopho. Vtrum galaxia sit de natura celesti. **Solutio** sic. Et hoc probatur auctoritate philosophi lo mei Avicenne et Alteri dicentis etiam esse hanc opinionem Aristotelis ut habetur in eius antiqua translatione. Et probatur sic ratione. Galaxia est perpetue apparitōnis ergo non est de natura elementari. Quis patet ad sensum sed persequentia probatur quia exaltatio evanescit et corrumpit. sicut patet de cometa et alijs impressionibus ignitis. Secunda ratio est quia impressio movetur circulariter secundum naturam inordinatorem ea que primi elementi corporum sed galaxia semper manet in eodem loco ergo non est impressio. Maior est philosophus in precedenti tractatu et minor est ad sensum nota. Sicut ad hoc plures rationes quibus etiam Alterius hec mathematicis demonstrationibus ostendit videant in commento Alteri.

Ad Galaxia est eiusdem nature cum cometa sed cometa est de natura elementari ergo et galaxia Maior fuit iam sepe habita ex textu philosophi. Minor etiam est nota et predeterminedata. Et confirmatur per omnia que dicta sunt de galaxia secundum propriam opinionem dictum est enim quod galaxia est cometa magni circuli in celo et cetera per que manifeste

Reparationes

habet quod est de natura elementari. Solo Alteri venerabilis, quod falsum est quod assumitur et dicit non esse de mente philosophi sed infidelis translatoris unde differunt cometa et galaxia sicut corruptibile et incorruptibile. Et dicit Alterius contrarietatem esse inter translationem nouam et veterem de quiditate galaxie. Non enim translationem nouam finem quam predicta recitata sunt galaxia est de natura elementari. ut satis patuit. Sed finem veterem quam approbant commentator Averrois et Auicenna et Albertus confirmat galaxia est de natura celesti.

Queris Quid ergo est galaxia finem illos philosophos et antiquam translationem. Solutio est circulus lacteus et albus apparens in celo a pedibus geminorum per principium sagittarii iterum rediens in signum geminorum.

Mr In celo non est color. ergo male dicit galaxia de natura celesti. Solutio Alteri lumen recipit dupliciter ab aliquo primum adpositum sufficit. Uno modo ut in deferente, et taliter receptum visum non terminatur. Alio modo sic in terminante et sic recipit a sole et alijs astris et corporibus pensis.

Queris Quod causat ex receptione luminis solaris. Solutio Alteri in commento quod galaxia non est nisi mulce stelle parue quasi contigue in illo loco orbis in quibus diffunditur lumen solis et ideo vocatur circulus albescentis et sunt in eo quedam magne stelle intermixte. Unde lumen illarum stellarum et lumen in eis diffusum procedit ex illo loco orbis. Ille autem stelle fixe sunt in orbe ita quod quedam tangunt alias et accipiunt splendorem a sole et insuper caput lumen in se diffunditur et ab una ad alteram diffusum continuatur. Et hec est vera causa galaxie.

Mr Stelle fixe non manent in eodem loco. ergo nec galaxia cuius contrarium dictum est. Solo manent in eodem loco hoc est intelligendum quod non mutat locum omniquaque sed quousque mutat spatium sicut cerere stelle fixe non tamen mutat imagines zodiaci et pro tanto dicit manere in eodem loco quod autem non mutat imagines zodiaci fuit statim ostensum ex hoc quod videtur a pedibus geminorum et regitur per principium sagittarii iterum in geminos.

Explicit primus liber Meteororum

Incipit secundus liber Meteororum secundum divisionem Alteri.

Elaco autem positione

secundo post hunc primo autem circa terram dicamus. Iste enim locus communis aque aeris etc.

Queris de quo tractat Aristoteles in secundo meteororum. Solo. determinat de impressionibus humidis. Et

Secūdi libri Meteororū

diuiditur iste liber in tres tractatus. In pmo determinat de impressiōibus humidis in alto generis. In secūdo de origine fontium et fluminum. In tercio de mari

Querit Que sunt impressiōes humide de quibz tractat in pmo huius libri tractatu Solo. he sunt. scz pluuia ros pruina nix et grando

Querit Que est causa efficiens harz impressiōnū. Solo. pncipalis cā efficiens est motus solis in obliquo circulo q̄ habet pgregare et disgregare materiā eleuatā. Ille em̄ ppter p̄pinitatem ad nos est cā generatōis et corruptiōis.

Ar. Quod nō tangit non agit. sed sol in obliquo circulo non tangit materiā impressiōnū que est in terra. Maior pbat p̄ Aucto. pmo de generatōe. Minor pz ad sensum. Solo. duplex est causa efficiens harum impressiōnū. scz p̄xima. et illa est calor. Alia est pncipalis et mediata. et hec est sol cū alijs corporibz celestibz fm̄ q̄ mouent in obliquo circulo. dicunt aut̄ phi pmo de generatōe intelligit de agente p̄ximo

Ar. Contra. ille impressiōes sunt de natura aque. sed calor nō est causa effectiua aque sed corruptiua. q̄ nec impressiōnū illarū causa est. Minor pbat qz vnū p̄teritum est alterius destructiuū. Solo. ille impressiōes et si sunt aqua fm̄ subam. tamen nō sunt aqua q̄ruz ad suā p̄prietatē accepta. sed alterabiliter variata

Ar. Contra. calor alterat aquā ad naturā aeris vel ignis. sed tales nō sunt impressiōes ille. g. Solo. aer disponit ad formā ignis vel aeris ipam aquā et inducit formā qn̄ p̄t habere p̄plementū sue actionis sz h̄ nō p̄t in generatōe illarū impressiōnū. eo q̄ impedit a frigido occurrere calozza quo frigido imediate causant.

Querit Que est materia illaz impressiōnū Solo phi. vapor celestis natus ab humiditate terre p̄ calozē solis vel alterius corporis celestis.

Ar. Aqua est materia. Probat. qz om̄es sunt de natura aque Solo duplex est materia earz. scz p̄pina q̄ est vapor et remora q̄ est aq̄. **Querit.** an oēs ille sint eiusdē sp̄ei. Solo pz ex dictis q̄ sic. qz oēs ille sunt eiusdē nature. qz de natura et suba aque et nō nisi accedentaliter differūt h̄nc etiā puenientiā in cā efficiente et materiali

Querit Quō generatur h̄mōi impressiōes Solo. p hoc generant q̄ vapor per calozem sursum ductus caliditate p̄uatur. et sic p̄densat et tendit deorsum versus centū.

Querit Quot sunt cause quibz p̄tingit calozes derelinquere vapozem sursum eleuatum Solo. duas ponit p̄hus. p̄tma. qz id̄ quod est subtilius in vapore sursum fertur derelicto grossiori Se cunda causa. qz calor in vapore extinguit ppter hoc. qz longe eleuat a terra in aere qui est supra terram vbi calor deficit

Reparationes

Queritur Que est differentia inter vaporem nulem et caliginem seu nebulam. **Solo.** in hoc differunt secundum philosophos quia exalatio que est resoluta ab aqua vocatur vapor qui est medius inter aerem et aquam. In illa autem transmutatione qua aer in aquam condensatur medium est nubes que est via generationis aeris. Sed caligo nebule est residuum in nube quod in aquam condensari non potuit. Ex quo inferitur plus quod nebule magis sunt signum serenitatis quam pluuie. quia nebula est quasi quedam nubes sterilis. scilicet sine pluuia que est naturalis effectus nubis.

Queritur Quomodo se habent in generatione aqua vapor et nubes. **Solo.** secundum philosophum habent se circulariter. quia aqua primo resoluitur in vapores. et vapores consequenter condensantur in nubes et nubes rursus in aquam. Probat. quia cum solippe existit iste fluxus vaporis ascendit. cum autem elongatur descendit.

Queritur. quare ex aere non generatur vapor sicut ex aqua. **Solo.** ideo quia vapor fit per subtilitatem reliquide. aer autem subtilitatem humiditatem retinere non potest. sed fit ignis. ergo etc.

Queritur Quomodo generatur nubes et caligo seu nebula. **Solo.** per hoc quod vapor sursum eleuatus ad mediam regionem aeris per frigus ibi condensatur.

Queritur Quam differenter generantur nubes et nebula. **Solo.** quando vapores sursum eleuati condensantur secundum partes grossiores fit nubes. sed partes subtiliores illius vaporis in quibus aliquo modo manet caliditas dicuntur nebula seu caligo. Unde sequitur quod nubes proxime conuertibilis est in aquam. et nebula proxime in aerem. Vel dicendum ad quesitum secundum alios quod nebula causatur per hoc quod exalatio que est imixta vaporum in condensatione vaporis ab eo resoluitur. et sic condensatio vaporis est nubes et exalatio separata nebula.

Queritur Quare nebula quandoque tantum feret. **Solo.** quia nebule fiunt per immixtionem exalationum cum vaporibus. sed quia plerumque huiusmodi exalationes non sunt bene temperate cum humido vapore ex sicco autem non debite cum humido temperato generatur fetidus odor ut dicitur in de sensibus sensato.

Queritur. quare nebula dicitur nubes sterilis a philosopho in textu. **Solutio** patet. quia nebula est nubes solum secundum partes illas magis raras facilius in aerem conuertibiles. secundum aquam. aqua autem est effectus proprius nubis. ut patuit.

Queritur. quare nebule sunt signum serenitatis. **Solo.** quia fecant vaporum iam esse resolutum in aquam. cum non sit nisi separatio exalationis a vaporum re in resolutione eiusdem in aquam. et sic fecit nubem esse exterminatam.

Queritur que est prima materia pluuie. **Solo.** nubes est materia prima pluuie originalis et prima est aqua. et media est vapor.

Secūdi libri Meteororū

Querit Quomodo generat̃ pluuiā. **Solo.** ex hoc q̃ vapor
ursūm eleuatus condensatur in nubem propter frigidit̃
tatē medie regionis. et tunc magis ingrossatur in guttas et tendit deorsum

Querit. que est causa efficiens pluuię. **Solo.** completiua causa effi-
ciens est condensatiū nubis siue sit calidum siue frigidū. p̃ se tamen frigi-
dum p̃densatiū z calidū p̃ accēs sc̃z p̃ anticipatiuissim.

Querit Que est differentia pluuiarum. **Solo.** quedam cas-
dit per guttas paruas z vocatur per se cades. sed si per
maiores cadit vocatur pluuiā. Et istos modos ponit philosophus. solet
tamen addi tercius. sc̃z quando cadunt gutte. magne z late. z talis pluuiā
vocatur lambrocetes

Queritur que est causa illius diuersitatis. **Solutio.** diuersa disposi-
tio nubis fm̃ virtutem caloris. Nam si viles fuerint p̃pacta gutte sunt ma-
gne. Si aut̃ p̃tes nubis fuerint rare z penetrare calore. tunc gutte sunt par-
ue. z tanto minores q̃ro plus calore diuiduntur

Querit Quis est locus generationis pluuię. **Solo.** media re-
gio aeris fm̃ partem eius infimam. q̃z versus illā partē
deprimuntur nubes z p̃densat̃ in aquam

Queritur. quare pluuiā frequentius generatur z diutius durat alijs
impressionibz humidis. **Solo.** quia vapor continue ascendit z nutrit nus-
tam que conuertitur in pluuiam. z sic a terra deplura vapor eleuatur iteruz
et pluuiā augetur.

Ar Idem est locus generationis et conseruationis. sed aqua non con-
seruatur in media regione aeris. ergo ibi non generatur. **Solo.**
locus per se aque est p̃uexum terre. locus autem per accidens potest esse ali-
us. ille sc̃z vbi est generas eius sc̃z frigus.

Queritur. quare gutte pluuiales sunt rotūde figure. **Solo.** p̃pter
anticipatiuissim. q̃z gutte cū sint aqua frigide sunt z cadūt p̃ infimam regio-
nem aeris que est calida. sic p̃ calorem tanq̃ p̃ terrarū adunant̃ a sua circū-
ferentia versus centrum. z sic causat̃ figura spherica

Querit Quid est anticipatiuissim. **Solo.** est circūpositio vnus
p̃trarij cū alio. Et d̃r ab anti qd̃ est p̃tra z peri qd̃ est cir-
cum. z stasis positio. quasi circūpositio p̃trarij.

Queritur. quare per anticipatiuissim vnum p̃trariū dicitur fortificare
aliud. **Solutio.** quia vnum p̃trariū naturaliter fugit reliquū inq̃ritum p̃
eo q̃ vnūquodq̃ inclinatur ad suū p̃suius p̃seruatōem. z mouetur motu suū
ge a p̃trario qd̃ est sui destructiū

Ar Vnū p̃trarioz alterius est destructiū. ergo non p̃fortatiū. **So-**
lutio. per se est destructiū z p̃ accēs cōfortatiū. qñ cū circū. ponit̃
p̃trariū p̃trario p̃fortat̃ ip̃m. q̃z vnit̃. z virtus vnita fortior est seipsa disper-
sa. sed quando penetrat ipsū. corrumpit

Reparationes

Queritur Quare cum pluvialia plerumque descendunt parva animalia. scilicet pisculi rane et huiusmodi. **Solutio.** generantur in media regione aeris per hoc quod vapor viscosus propter frigus ibi existens acquirit pelliculam. cum propter calorem ab alijs partibus segregatus est. et sic ille color sic inclusus intra pelliculam agitur. et sic ab eo materia viscosa virtute calis caloris resolvitur spiritus. et sic fit animal. et hoc secundum diversam virtutem celi fit aliud et aliud. sunt enim plerumque animalia aquatica

Queritur Que sunt signa future pluvie. **Solutio.** ascensus nubis et multiplicatio evaporationis. Secundum diminutio rosis et extenuatio fontium. Tercium est humectatio parietum et lapidum. quandoque tempore illo etiam aer condensatur in aquam. Quartum stillicidia lamis padum et minutio flammie. quia aer circumstantis in aquam coarctatur. Quintum est matutina rubedo. Sextum est obfuscatio astroz de nocte. Septimum est cantus ranarum. Octavum quando pulices et vermes alij fortius pigunt et mordent. et aves et galline avidius querunt nutrimentum. Sollet etiam assignari pro signo pluvie futuro quando porci porrant stramina in ore. Item fetor officine fortior designat pluviam. Item quando sol et luna apparent coloris pallidi est signum future pluvie. Etiam quando luna in novilunio habet cornua valde obruta et magna est signum quod illa luna erit pluviosa. sed quando luna habet cornua acuta est signum serenitatis. Est etiam aliud signum et quasi infallibile. quando scilicet sol respicitur in ortu. et supra ipsum appareat nubes magna et longa ad modum turris. tunc si nubes statim disparuerit signum est future pluvie. sed si diu permaneat tunc signum est serenitatis.

Queritur Quare rubedo matutina est signum pluvie et serotina serenitatis. **Solutio.** quod de mane signum est quod sol trahit vaporem sursum calore suo usque ad mediam regionem aeris ubi est generatio pluvie. Sed de sero signum est quod vaporem elevatur in superiori hemisphero trahat secum ad inferius et imadat et serenat superius hemisphera vaporibus ex quibus generatur pluvie.

Queritur Quare tempore estivali et tempore serenitatis pluvia cadens est impetuosior. **Solutio.** alteri. quia pluvia efficitur impetuosior quod fortius expellitur nubes frigida. sed in estate media regio est calidior. et sic fortius expellitur ab ea nubes.

Queritur Quare pluvia impetiosa et magna plus officit terrenis fructibus. **Solutio.** quia quanto pluvia fuerit impetuosior tanto gutte magis sunt frigide. et quia frigiditas est contraria vite terre nascentium. igitur plus officit. Sed pluvia lenis est aliquantulum calida. ideo fovet terrenascentia

De rore et pruina

Queritur. quomodo generantur ros et pruina. **Solutio.** per hoc quod elevatur

Secūdi libri metheororū

nō multū de vapore sursum in die z nō alte ppter paucitatē caloris in ppar-
tione ad vaporē aqueū q̄ eleuat z de nocte infrigidat z sic deorsū fert z di-
citur ros z pruina.

Querit. Quō dūter gñant ros z pruina. Solo p̄bi q̄ si vapor
prius p̄gelet q̄ p̄denet fit pruina q̄ ppter fit in hyeme z
in locis frigidis. Ros aut fit qñ vapor inspissat i aqua z qñ nō ē tant⁹ ca-
lor q̄ vapor desiccat neq̄ tā tū frig⁹ q̄ p̄gelet. z ḡros fit i tpe z loco t̄pato.
Querit. que ē cā efficiēs rois z pruine. Solo p̄us habita ē q̄ sol ē
cā efficiēs oīm illaz imp̄sionum.

At dictū ē itatū p̄m p̄m q̄ frigus p̄gelās vaporē efficit pruina.
Solo alteri. Sol ē p̄ncipalis cā effectiua sicut p̄us dictū ē z hoc suo acces-
so z recessu qz suo accessu est cā vaporis. In signū cui⁹ vapor illaz imp̄s-
sionū nō eleuat nisi qñ sol t̄pate appropinquare. Suo p̄o incessu moderato
est cā p̄rie rois qz debile frigus fit solis elongatōne aliquali qd nō expel-
lit vlt̄er calidū. Illud tñ frigus inq̄rū ē inq̄l̄ter se h̄ns ē efficiēs vtriusq̄
qz qz t̄patū frigus rore facit magnū aut frigus pruina efficit.

Querit. quō p̄ueniūt ros z pruina q̄ ad tps z locū gñatōis. Solo q̄ tā
ros q̄ pruina fiūt cū aer fuerit seren⁹ z absq̄ nubib⁹ z pluua secūdo cō-
ueniūt qz nō fiūt nisi aer sit trāquillus sine vento. Tercio q̄ causant a vas-
pore non multum eleuato.

Querit. quō p̄bat p̄hs q̄ nō fiāt nisi tpe serenitatis. Solo qz si non
ēē serenū nō possent vapores eleuari in die ppter defectū caloris.

Querit. quare nō causant tpe ventoz. Solo qz vent⁹ cōmouendo
aerem impedit congregatōnem vaporū.

Querit. quō p̄bat q̄ generant ex vapore non multū eleuato. Solo
a signo qz videm⁹ q̄ in montib⁹ nō fit pruina cum tamē in illis magis na-
ta est fieri ppter frigiditatem loci.

Querit. q̄re pruina nō fit in montib⁹. Solo ponit p̄hs duas rōnes
Primo qz vapor ille eleuat ex locis infimis z humectatis z caliditas ele-
uans vapores nō p̄t ad multā altitudinē p̄tendi q̄si portās onus qd exces-
dit suā virtutē z sic dimittit vapores illos p̄pe loca inferiora. Secūda cā ē
qz sicut etiā p̄us dictū ē aer supior excedēs montes fiūt q̄si tractus ex mo-
tib⁹ celi z iō suo fluxu dissoluit h̄mōi adunatōnem vaporis.

At Ex illa rōne seq̄ret q̄ etiā pluua nix z h̄mōi nō possent gñari i mō-
tib⁹ s̄ hoc ē falsissimū imo nedū gñant i montib⁹ s̄ etiā ibi diutius
nives p̄senerāt. Seq̄la p̄bat qz vapor q̄ ē materia pluue vel niuis disper-
git p̄p̄ motū aeris supioris excedētis montes. Solo plus req̄rit de mo-
tu ad disgregandū materiā vaporosam magnā z multā cuiusmodi ē mate-
ria pluue seu niuis q̄ ad parū materiā disgregandā cuiusmodi est rois
et pruine est tñ p̄siderandū q̄ materia rois z pruine ē parua simplr̄ licz sit
magna z multa respectiue scz ad calozē parū z debile eleuatē talē materiā
vū seq̄rit veritas illius rōnis p̄me p̄mo de alteri⁹ q̄ i montib⁹ valde al-
tis ppter motū rois nedū p̄hibet generatio rois z pruine sed etiā pluue
In montibus aut nō ita altis cadit pluua ppter minozē motū aeris nō an-
tem ros aut pruina. Et adiungit p̄hs q̄ si nō fuerit ita validi q̄ impedi-
t iij

Rep arationes

ant congregatio nem vaporis.

¶ Querit. qre generat sp mediocriter flantibz ventis australibz. Solo luto. Causam illi? dr phs esse qd pus dictu e qz scz ros generat tpe ipato et nō in hyeme. i. tpe valde frigidus sed auster facit temperie.

¶ Querit. qre flantibz ventis borealibz nō generat ros. Solo qz ex tinguat caliditate exalatois vt scz nō possit v apozes eleuari z ad generatō nem rosis inspissari.

¶ Querit. qre in pontho flantibz australibz nō generat ros sz borealibz tpe frigidus z hūidus vt dr Albert? Sz phs in textu dr q hoc fit p an/

tiparistatim qd pbat a signo de pureis q magis euaporat flantibz borealibz qz australibz ppter calorem interius pgregari ex frigore circumstante.

¶ Querit. quō generat ros mellicus. Solo Albeti aliqui gnatio rosis e ex vapore q multū hz hūidū aerei z subtilis terrestris siccū qualis nō elēs uatur nisi tpe caumatis q cū eleuat digerit z pmiscet ei fortiter terrestre sic/ cum z sic postea frigore ipato pinguescit hūidū aereū z cadit ros fluxēs ad modū mellis sup herbas z folia arborū.

¶ Querit. qre causat sterilitatem arborū z herbarū z putrefactō nem bla domi. Solo. hoc est id. qz sole adueniente agit in ipm rore iacens super hūidū plantis z euaporat hūidū z sic cōburit in ipso terrestre siccū z effi citur ac si farina sic sparsa sup herbas blada z arborū folia z sua siccitate ex/ iccat z cōburit ea z sterilitatem inducit.

¶ Queritur. qre hūidū ros inficit aialia Solutio albeti q herba sup quā cadit ros hūidū appetitū vehemētū pmedit z pcipue oues z qz mel nō des coctū soluit ventre. Id oues multū de ipso pmedentes fluxu ventris mor/ uent z cū sit calidū z siccū ipm māna ex tali rore gemitū nutrit colerā in eis et id fiunt ex hoc oues moribide z frequenter apparent egrote interius quā apperuntur per incisuras.

¶ Queritur. qre pruina non apparet figure rotunde sed expansa. Solo qz pruina fit ex vapore nō prius in aqua pdenfato qz pgelato z id apparet expansa quēadmodū vapor nec pars coheret parti sed separatur a parte si/ cut vapor disceretur fuit.

¶ Querit. Quare pruina nō videt cadere de loco sublimi sic ros. sed videt solū adherens corporibz terrestribz. Solo Al/ bert. qz cū frigus intrauerit in naturā terrestre forti? e qz in alia natura. id vapor tangens tale materiā citius z fortius pgelat. id in tactu talū rerum inuenit pruina adherens.

¶ Querit. qre i vltia pte hyemis z in pncipio rosis lapides z metalla hu mescūt. Solo rō hūm? dicta e imediate. qz illa corpa dura sūt z sic frigus in illis calcatur sic z multiplicatū qd tpe resolutio egredit inueniens aerē hu midis vaporibz plenū qd vapores statim inspissando resoluit in aquā per guttas distillantem.

De niue.

¶ Querit. in qua regione aeris generat nix. Solo in media. Probat. qz dr phs in textu q aq existens sub dispositō mbus ppijs nō coagulat in

Secūdi libri Metheororū

loco p̄p̄quo terre a frigido sicut pruina et ros sed in loco circa nubes ex q̄ descendūt tria corpora facta inspissatōne aque scz pluua nix grandis.

¶ Querit̄ quōd h̄nt se pluua et nix ad rorem et pruina. Solutio h̄nt se p̄p̄tionabiliter s̄ dñt penes multū et paucū. Ita q̄ nix p̄p̄tionat̄ pruine et plus uia rozi.

¶ Querit̄ quōd p̄hs ostēdit dīam pluue penes multū ab ip̄o roze. Solutio dicit q̄ multitudinis vaporis ex q̄ fit pluua cā est locus magnus et spacio sus in q̄ generat̄ pluua et multū rps quo adunat̄ et colligit̄ qz em̄ in alto generat̄ pluua ex diuersis p̄tibz illic cōcurrūt vapores. Ros aut̄ h̄z paucum de vapore p̄sistentia em̄ illius vaporis ē effimeros. i. vnius dei et locus in q̄ congregat̄ paruus quia congregatur in p̄p̄quo terre.

¶ Querit̄ Utrum pluua et ros solū differant penes multū et paucū. Solutio Alterri non solū sed etiā differunt p̄p̄t̄es materiā et formā locū et tempus quia ros est ip̄ate calidus et humid⁹ pluua frigida et humida in p̄p̄tōne ad rorem. Preterea ros fit ex vapore subtili resolutō a terra superficiei tenus. pluua aut̄ ex grosso resolutō ex profundo terre et sic p̄ior est vapor rozidus vapore pluue. Preterea ros fit tēpore sereno. sed pluua ex nube fit obscuritatem faciente. Item ros ē signū serenitatis non autem nubes neqz pluua.

¶ Querit̄ Quōd p̄bat Albertus q̄ ros sit ex materiā subtiliori q̄ pluua. Solutio exp̄m̄eto p̄bat Albert⁹ qz si conche testa impleatur roze et sūt alia impleat̄ aqua pluuiali et ambe exponantur sol vna implera roze euacuabit̄ non aut̄ alia.

¶ Querit̄ Quōd p̄bat Aresto. niuē et pruina differre penes multum et modicū. Solutio sicut de pluua et roze quia qñ roza nubes est cōgelata sit nix qñ vero aliquis paruus vapor est p̄gelat⁹ circa terram tunc sit pruina. Et refert Aresto. q̄ vtrūqz h̄oz signū est t̄p̄is aut regionis frigide qz cū in vapore et umbre adhuc sit aliqd̄ residuū de calore qui facit euaporare humidū aliqñ a terra nō cōgelaret̄ nisi esset magnus frigus vincens caliditatem illam.

¶ Querit̄ Que est causa efficiens niuis. Solutio Alberti. Causa efficiens non cōcomitans est frigus excellens non im̄pulsū ad vñ locū sed per aerem sparsum. Causa aut̄ efficiens cōcomitans q̄strum ad molliciem niuis est calidū aerem paulatim exp̄rans et exiens nec hoc repugnat.

¶ R̄s Ex hoc sequeret̄ q̄ p̄traria essent in eodem scz calidū et frigidum. Solutio non est inconueniens hoc mō cōtraria esse in eodem. ita q̄ vñ sit vt ingrediens et alterū vt egrediens et vñ sit vt vincens et alteqz vt remittens aliquid de excellentia ip̄ius.

¶ Querit̄ Quomodo frigus causat niuem. Solutio frig⁹ causat niuem inq̄tū p̄p̄hēdit niuē et partes eius anteqz ad aquam possit conuerti et sic paulatim expellitur in aerem

Reparationes

¶ Quot sunt signa niuis future. Solo albi duo. Primum ē turbulencia aeris clara ad altitudinem declinās ī superioribz aeris. Nubes em̄ sic turbās aeris serenitatem ē nubes niuis. Nubes aut̄ pluuię ē obscura z spissā magis z magis se trahens ad vñū locū aeris. Nubes sō niuis qz multum hz ad mixtū de aereo sō alba ē z sic p̄occupā frigore añ multā eius īspissationē z tūc spargit p̄ aerē. Scdm̄ signū ē. cū post visionē talis nubes aer senit in hyeme calefieri. Hui⁹ autē cā ē qz iā calidū nubis cū aereo inducto paulatim incipit expelli a nube z h̄ est cū iā incipit p̄gelari post qđ p̄rie seq̄r desensus niuis.

¶ Querit̄. qre nix est albi coloris. Solo albi qz nix est de natura perspicui qđ in p̄tibz p̄riti tale autē albi coloris. q̄ maior pbat. qz tale natū ē recipe multa lūmis intra se tale autē albi coloris sicut p̄z de cristallo p̄rito. minor pbat. qz nubes p̄gelata abūdat p̄spicuo qđ in p̄tibz contritū z distinctū est z sic vñaps resplendet sup̄ aliā altitudinem faciendo.

¶ Querit̄. qre nix est late figure z dispersa in p̄tibz. Sō albi qz frigiditate multo p̄occupāte añ ei⁹ p̄uersionē in aquā ē p̄gelata. Sō sicut p̄tes materię late sūt velud partes lane ita z nix.

¶ Querit̄. qre nix non cadit p̄ guttas. Solo p̄z ex dictis qz cū nix generat vapor prius p̄gelat qđ in aquā p̄uertat z sic nō acq̄sunt tandē humiditatem q̄ possit fluere ad rotundum.

¶ Querit̄. qre nix p̄bet augmentū bladīs cū sit frigida. Solo qz nix p̄pter eius frigiditātē hz claudere poros terre z sic frigus non potest penetrare terraz nec p̄iis valet radices bladoz attingere z sic calor intrinsec⁹ intenditur z confert vitam bladīs.

¶ Querit̄. qre nix facit mudatōnes aquaz. Sō ex cā iā dicta qz sez nix poros terre claudit z hūditas aque nō p̄t imbibi terre sz sūt vsqz ad locū in q̄ p̄gregatio fiat. Tempe aut̄ pluuię aptōnē poroz multa hūditas imbibit terre qre nō tantā facit pluuiā multiplicatōem aquaz sicut nix.

De grandine.

¶ Querit̄. quō p̄t grādo generari cū necesse sit vaporē prius fieri aquā qđ p̄gelari z postqđ aq̄ ē nō p̄t ibi p̄seuerari vt p̄gelet. Solo ad hoc dixerūt antiq̄ p̄bi qđ iō est qz nubes qñqz dissoluit in paruas guttas qđ dicūt p̄secas. des q̄ p̄pter paruitatē manēt in aere z postqđ p̄gelate sūt p̄gregant̄ z faciūt magnas q̄ vocātur grando hanc solutōem reprobat p̄bs qz p̄gelata in q̄tū h̄mōi nō p̄t iterū p̄gregari.

¶ Querit̄. quō Aresto. soluit istā questionē. Solo ēt qđ grādo generat ex hoc qđ p̄ calore solis eleuat a corpibz hūidis qđā vapor hūidus z calidus vsqz ad mediā regionē aeris z ibi p̄pter frigiditātē loci p̄uertit in nubem z nubes p̄uertit in aquā descendente per guttas que cadendo p̄ infimam regionem p̄pter eius caliditātē per anticipatissimū in frigidant̄ z fortiter cōgelant̄. Unde sequitur qđ grando nihil aliud est qđ pluuiā in infima regione calida congelata.

¶ Querit̄. Quare in hyeme minus sunt grandines et magis in vere z autumnō z vniuersaliter in tempore ip̄ato cum tamen grando appareat vt cristallus id est vt aqua congelata. Solutio

Secūdi libri metheororū

Ad hanc questionem dixit Aristoteles q̄ ideo est quia in estate calor sufficit eleuare nubes ⁊ expellere in sup̄iore locū magis frigidū in quo p̄pter frigus conuertunt in aquam ⁊ congelatur.

Querit Quō aresto. reprobat hāc solutionem. Solutō trīs bus ratōibus. Prima quia grando non generat ita al te eo q̄ in altis mōtibz gñant nives ⁊ nō grando. Scda q̄ p̄pe sunt. vise nubes p̄pe terrā cū quibus apparuit sonus multus ⁊ terribilis audientibz ⁊ videntibus. Tercia rō q̄z aliqñ sit magna grando prope terram s̄s ne sono ⁊ figure non rotunde q̄ autem non est rotunde figure accidit quia facta est prope terram.

Querit Quō Aristoteles rīdet ad questionem illā. Solutō dicit q̄ in estate grando fieri non potest. quia aer est nimis siccus in vere aut ⁊ autumnus est magis humidus ⁊ viger satis magna caliditas igitur tunc possunt fieri euaporatōnes plures. Etiam tunc in summa regio est satis calida ad causandū antiparistasim. Sed in hyeme nō fit propter defectū caloris infime regionis ⁊ calor etiam debilis est ad faciendū euaporatōnem.

Querit quare tempore calido fit grando Solutō quia calor facit ad congelatōnem. Et hoc pbat p̄bus duobus signis. Primū quia vob̄ lentes aquam in hyeme cito congelari. primo eam calefaciunt. 2° signum quia illi qui fecerunt habitacula in ponto ad venandum pisces p̄fundunt aqua calida calamos ex quo accidit generari glaciem qua circa calamos vrantur pro plumbo.

Querit Que est materia p̄pria grandinis. Solutio Alberti. nubes calidissima que de vapore calidissimo in loco frigido est generata. Est aut̄ hec nubes caliditas vocata nō quia fortiter teneat calorem sed accidentaliter calidissima est que caliditas facta est a calore semel quando eleuabatur.

Querit Que est causa efficiens grandinis. Solutio Alberti nō frigiditas sola sed potius expulsa a toto vel a multis p̄tibz aeris ad vnum locum ⁊ est frigiditas cummulata ⁊ intensa que simul cum impetu ingredit̄ nutem grandinis vbiqz apertam ⁊ cum multis et̄ partes ingrediatur efficiuntur partes frigoris. ⁊ sic nutem lacerant in vna parte frigoris huc trahente circūstantes partes nubis ⁊ alia illuc simul tpe conspissat ⁊ congelat. Verū tamen aliqd̄ de conuerso cadit pluuialiter in aquam quod excellens frigiditas non accipit. ⁊ ideo quasi semper cū grā dine descendit magna pluuia. Ex quo sequitur q̄ duplex est causa efficiens grandinis sc̄z per se que est frigus ab aere vndiqz expulsum ad locum generationis per accidens aut̄ est calor aperiens vndiqz ⁊ dans liberū ingressum frigori vt dictum est.

Querit quare grandines sepe cadunt in figuris hoīm ⁊ porcorū Solutio p̄pter diuersitatem constellatōnū generatōnis aut̄ conseruatōnis h̄mōi oīam hoc etiam accidit interdū ex fantasia sc̄z ex diuturno aspectu super grandinem.

Reparationes

Querit Quare grando non solum destruit fructus sed etiā impedit fertilitatem anni subsequentis & ea que tangit inutilia reddit ita q̄ iumenta ea delectabiliter non capiunt in cibum. **Solo** Rō est q̄ frigus multū est in grandine frigiditas autē est qualitas morificatiua & hec virus manet in aqua liquefacta ex grandine que aqua hume facit terram. Impedit fertilitatem eius & infusa fructibus exingunt i eis calidum naturale digerens humidū nutrimentale & sic facit abhoiariōem.

Querit que ē rō & sufficientia oīm impfionū humidaz. **Solo** q̄ oīs impfio hūda fit vel in media regione aeris vel in infima. Si i media vel ex vapore nō cōgelato & sic ē pluuia. vel ex vapore cōgelato & hoc duplīter q̄ vel cōgelat anteq̄ in aquā resoluat. & sic ē nix. vlt̄ cōgelat postq̄ in aquā resolutū ē & sic ē grādo. Si autē fit i infima regione aeris hoc ē duplīter q̄ vel fit p̄ cōgelatōem & sic ē pruina vlt̄ sine cōgelatōe & sic est ros.

Querit In q̄t discrepat venerabil̄ dñs alter? in hac materia ab alijs cōiter loq̄ntibz. **Solo** in tribz. Primo in loco generatōis rois & pruine q̄ Albertus de rore & pruina causari i regione media sed alijs cōiter dicunt eas causari in infima. Ita q̄ Albertus de grādinē cōplete fieri in media regione alijs autē in infima dicūt cōplete p̄fici grādinē. Tercio in hoc q̄ Albertus dicit grādinē cōplete fieri sine antiparistasi. alijs autē dicūt q̄ cōplemen tū grādinis & ex frigido aeris p̄ antiparistasi. Sed cōcordia hñc q̄a per se ros & pruina fiunt i media regione p̄ accis autē in infima. Silt grando p̄ accis hz generari p̄ antiparistasi de his late habet in altero.

Secundus tractatus de generatione fontium.

Querit Quō antiquilocusi sūt de generatōe fontū. **Solo** dixerūt fontes generari p̄ hoc q̄ aq̄ p̄ calozē solis eleuat sursum & iterū deplura cōgregat sub terra & sic fluit ad generatōem fluuiosū & fontū sicut si intelligat exire ex aliq̄ magno ventre seu voragine magna. Et diuersificati sūt in hoc q̄ aliqui dixerūt oīnes fluere ex vno p̄ncipio seu receptaculo Alij vero dixerūt diuersos ex diuersis fluere p̄ncipijs sine hoc q̄ generetur noua aqua pbant signo quia in hyeme fluuij plures fluitunt q̄ in estate. Et si dicat ip̄s q̄ ex positōne eoz non videt̄ square aliqui fontes sunt perpetui & aliqui non. Respondent q̄ in aliquibus vtrūq̄ tanta est magnitudo continentie q̄ aqua in eis collecta perseverat donec iterum hyems redeat. In alijs autē exccatur anteq̄ hyems redeat.

Querit Quō Aristoteles reprobat dictum antiquoz. Solus luto sic. quia ad dictum eoz sequeret̄ q̄ illa magnitudo aque excederet terram non solum s̄m capacitatem sed etiam s̄m quantitatem totius. Preterea oporteret terram totam esse concavam quod falsum est cum sit centrū mūdi q̄uis hñe possit aliqua receptacula concava,

Secūdi libri Metheororū.

Querit Quomodo generantur fontes et fluij fm veritatem. **Solutio.** eodem modo quo super terram fit aqua ex aere ppter frigiditatem. Ita etiam sub terra aer susceptus in quibusdam concavitatibus ex frigiditate loci condensatur in aquam et illa aqua fluit extra terram et continue resoluitur in vapores. Ideo continue augmentatur talis aqua.

Querit Quomodo pbat Aristoteles illum modū generandi fluij. **Solutio** per duo signa. Primum signum est quia illi qui faciunt aqueductus fodiunt profunde in terra et dum eunt aquam ex concavitatibus et profundis locis terre ac si terra sudaret ab alto ad infima et sic patet quod aqua guttatim pfluat a terra ad generatōnem fluij et fontium. Secundū signū est quod videmus maximā multitudinē fontium et reumata fluij fluere ex altissimis montibus. In locis autem planis et campestribus non videmus omnino generari fontes.

Querit Quare ex montibus maxime fluunt fontes. **Solutio** quia loca montana sunt velud spissa et spongia spissa quod dem propter soliditatem lapidum ad deiciendum aquam et spongia seu suspensa ad hoc ut aqua possit fluere.

Querit Utrum ex omnibz montibz tam concavis q̄ conuexis fluant. **Solutio** sic quia equalem molem corporis comprehendunt et ascendentem vaporem infrigidant et condensant in aquam.

Querit Quibus et quot exemplis et experimētis pbat in montibz eos potissime generare. **Solutio** tribus fm triplicem terram habitabilem. Primum de Asia in qua est mons maximus versus orientem hyemalem ex quo fluunt maximi fluij scilicet baccoros coaspes et naxes. Et versus orientem est mons qui dicitur caucasicus in quo magna stagna esse dicuntur. Secundū est de Europa in qua versus occidentem equinoctiale est mons dicitur pireneus ex quo fluunt hystrus et cartasis que dam est extra columnas herculis que sunt in finibus hispanie quas Aristoteles dicit se vidisse et alij fluij similiter quos enumerat in textu fluunt inde. Tercium in Africa circa libiam ex montibz ethiopicis fluunt egon et nyles etc.

Ad Ex aere incluso sub terra non possunt generari tanti fontes et fluij. Ergo dictū Aristote. non videtur verum. Antecedens pbat. quia aer non videtur esse tantus ibi etiam ex decem pugillis aeris non fit nisi unus pugillus aque. Et confirmatur quia aqua pluvialis inbibitur terre et non videtur ubi manet nisi profluat iterum per fluuios et hoc apparet esse verum ad sensum. **Solutio** ad primum dicendum quod ex aere actu existere non possit multū aq̄ generari sed quod ille aer p̄tineat et corrumpit in aq̄ multiplex est. Et ad p̄firmatōem dicendum quod non pbat aqua pluvialis causam tñ licet

Reparationes

ad hoc etiā faciat et p̄cipue ad multiplicatōne. Pro q̄ sciendū ē s̄m alterū q̄ hec causa sc̄z q̄ aer sub terra p̄densat in aquā nō est sufficiens sed adhuc sunt tres cause. Prima est aqua pluuias collecta que licet nō sit p̄ncipiū omnium fluuiorum aliquorum tamen et augmentum facit unde dicit q̄ quā doq̄ congregantur aque pluuias in superficie terre et sunt stagnales q̄nq̄ per porositate terre pertingunt vsq̄ ad p̄fundū terre et illic p̄gregate sunt p̄ncipiū materiale fluuiorū cui⁹ signū ē esse q̄ in hyeme abundant fluuij magis q̄ in estate. Secūda cā est q̄ aer cū aq̄s pluuiaslibz terrā ingreditur. Tercia cā est terra cōuersa in aquā q̄ si q̄libet elementū cōuerit in aliud nō ē rō q̄re terra in aquā nō cōuertat maxime cū sint symbolisantia

Ar Quid ā fontes et fluuij erūpūt ex lapidibz et montibz uno in vertice montis vbi nō pōt esse cōfluxus aque pluuias. q̄ falsū ē qd̄ dicit Alibertus. Solo fontes erūpūt ex lapidibz nō sunt tñ ex vltis p̄cile collecti sed in loco p̄pinq̄o sc̄z sub cōcauitate saxi. Et aq̄ nō descendit dyametrālis ter p̄ vertice ad fontis generatōem s̄z aliunde collecta et p̄ vertice tanq̄ per canale quoddam expirat.

Ar Aqua pluuias nō pōt penetrare magnos montes in quibz possissime generant. Solo h̄z nō penetret p̄ verticem tñ aliunde et partialiter descendit p̄pter porositate vel cū imperu circa montes colligūt vel sub terra sunt ex cōcursu venarum subterraneaz. vñ dictū fuit statim s̄m p̄m q̄ in montibus sunt vaste p̄cauitates thesauros et copiam continent aquarum.

¶ Cōtra. Terra nō p̄t h̄c h̄mōi cōcauitates. Probat. q̄ p̄tinuum corpus etiā q̄ q̄libet ei⁹ p̄s ē grauis et sic petit centriū. Solo terra habz cōcauitates s̄m naturā vlem et nō s̄m p̄ticulare sicut pbat argumentum. Et hoc patet q̄ calor solis aut stellaz agit in humidū existens in poris terre et exalat et sic fiunt foramina concaua.

¶ Querit. q̄ dicit aq̄ maris et aq̄ pluuiaslibz cū alijs aquis sūt p̄ncipiū materiale fluuiorū et fontū. Solo. alie aque ab aqua maris faciūt solū ad additōne et diminutōnem fontū et fluuiorū aqua aut maris est cā mare nalis indeficientiū fontū et fluuiorū. quia ex illo mari tanq̄ ex matre oim aque manant flumina illud cū mare fluit ab aquilone in meridiem et aqua illius maris in terram fluit et facit fontes et fluuia.

¶ Querit. q̄re aqua labit in h̄mōi cōcauitates terre cū tñ locus ei⁹ naturalis sit p̄p̄ter terre. Solo alteri hui⁹ q̄ruorū sūt cause. Prima ē natura vltis miscens elementa et mouens ea ad locū mixtōnis. Secūda q̄ licz aq̄ lenior sit terra tñ vndiq̄ fluit ad ipam ex natura humidū qd̄ q̄rit terminus alienū. Tercia est circularis generatio elementorū ad quā requirit cōtact⁹ cuiuslibet cū altero vt dictū est in secūdo de generatōne. Quarta causa est Seneca et est locus deuexus q̄ sub terra sunt loca deuexa declamācia ad quedā loca cōcaua et id aqua necessitate deuexitatis declinabit ad concauum terre.

Querit Quare aque fontales fluunt sursum ad ostium fontis cum tamen ratione grauitatis petant locum decliniorē naturaliter. Solutio hoc fit p̄pter spiratū et vaporem inclusum in conca

Primi libri metheororum

uitatibus ubi generatur aqua fontalis talis est spiritus eleuat aqua sursum. Et simile est sicut ventus ebulliendo eleuat sursum. Ita etiam vapor ille ebulliens in terre visceribus aquam sursum eleuat ad ostium et sic illuc eleuata incipit effluere per deuexum loci quod in exteriori parte inuenit.

Queritur Quare aqua artificialiter potest dici sursum. Solutio per aerem per aqua duci sursum talis autem motus est naturalis non quod sit particularis natura sed vellemus quod aqua talis mouetur sursum ad prohibendum vacuum quando scilicet ducitur per cannale curuum per media parte in aqua et pro media extra aquam. Si tunc extrahatur aer tunc necessario ascendit ne fiat vacuum.

Queritur Utrum eadem terra semper sit aquosa et arida. Solutio quod non sed loca illa permiscantur secundum generationem et exitum fluminum. probatur per hoc. quod sicut in animalibus et plantis status et senectus augentur et diminuantur in calido et frigido per motum circula rem solis sic propter eandem causam fontanes et flumines augentur et diminuantur. In hoc tamen dicitur esse differentiam quod viuens augetur secundum se totum fluuius autem augetur et diminuitur solum secundum partem.

Queritur Quare talis transmutatio nos latet. Solutio. propter tres causas. Prima quod tales transmutationes fiunt per longissimam successione[m] et vita hominum brevis est eo quod citissime fiunt corruptiones hominum in preliis aut infirmitatibus aut caristis. Secunda causa quod modicum sunt huiusmodi transmutationes in multo tempore et sic non percipiuntur. Tertia causa est transmutatio hominum de patria in patriam ex voluntate vel ex defectu alimentis.

Queritur Utrum mutatio locorum habitabilium et inhabitabilium etiam nos lateat. Solutio sic probatur duobus signis. primum est de egipto quod egiptus fuit regio paludinea et aquosa quam primo incepit inhabitari ut patet per homines qui vocant eam thebe ex obscuritate aeris et abundantia aquarum. Secundum signum est quod patria que dicitur hyladis duas continebat regiones. quarum una erat argeorum et erat paludinea et inferior et paucos poterat alere. Et alia erat superior quam dicebat miscenia et erat fertilis nunc autem per successum temporis factum est prerarium.

Queritur Quomodo philosophus reprobat opinionem antiquorum dicentium causam per mutationem terre et aque in aridam et contra esse corruptiones totius mundi. Solutio duabus rationibus. prima quod non solum videmus loca exsiccata in quibus mare potest dici fuisse sed etiam videmus mare quibusdam locis superuenisse et hoc vitium non considerant. Secunda ratio quod videtur derisorium propter quas mutationes cuiusdamque particularis totum vniuersum credere transmutari.

Queritur Quomodo adest. probatur positum suum a filiis. Solutio sic quod sicut quolibet anno propter motum solis apparet mutatio hyemis et estatis. Ita et infra multa tempora et circula tione[m] magnam stellarum apparet excessus imbrium et hoc non fit semper circa eadem loca sicut ostendit in textu de diuersis regionibus.

Queritur Utrum flumen aliquod sit durabilis propter voragines solutio. non sed propter magnitudine aliorum locorum et spissorum et

Reparationes

spoz frigiditate qz illa sufficiunt multa aquam generare z ita fit mundt
pmutatio no aut generatio vel corruptio.

Queritur Quot z qbz signis pbat pbs pmutatōez fluui-
rum. Solutio pmiu de egipto vbi ē regio atiqfiss-
moz hoim z est locus ptime factus habitabilis ppter exiccationem. Ses-
cundū signū est qz circa mare rubrū erat vna regio hñs fluuiū z reges illi
voluerunt eā facere nauigabile fodientes aut inuenierūt eam eleuatā sup-
terrā. Tertiū qz in libia est qdā regio magne pfunditatis humilior exñs
regione sibi p iuncta qd attesta illic fuisse mare vñ pfunditas maris ibi
dereliquit stagnū. quartū qz circa meorhidē paludē est facta tanta exicca-
tio fluuiōz infra sexaginta annos q multo minores naues nunc ibi natāe
qz pluerunt. Quintū signū qz biter tñ diminut fuit q pmo quos se-
cit fluit deinde stagna reliquit z postea exiccatus est.

Tertius tractatus de mari

Queritur De quo tractat in hoc tertio tractatu Sollo de
mari z quattuor facit aresto fm hoc diuidit tra-
ctat in qttuor capitula. In pmo recitat opiniones antiquoz de mari In
scdo ostēdit qd sit mare z vñ sumit originē. In tertio de ppetuitate eius.
In quarto de salsedine ipsius.

Querit Quō antiq opinati sunt de mari. Sollo qttuor opiniones an-
tiquoz recitat pbs. Prima fuit eoz q versantur circa theologicis scias
scz heliodiz alioz poetaz dicentū fontes sumētes originē a radice terre cē
pncipiū maris z dicebāt q terra esset ens dignissimū z potior ps vniuer-
si z oia alia elementa z celū esse z moveri circa terrā tanqz circa honorabil-
lissimū. Secda opinio ē dicentū totā terrā in pncipio fuisse cooprtā aquis
et ppter calozē solis fuisse exiccatā ex vna pte z residuū a que dixerunt esse
mare z dicūt q tandē tota terra exiccabit. Tertia opinio fuit dicentū ter-
ram fuisse calefactā a sole z ppter hoc emisisse sudorē z illū sudorē dicunt
ē mare. Quarta opinio fuit de salsedine maris dicūt em terrā p quā mare
trāsit eē eāz salsedinis ei quēadmodū aq colata p cineres salsa efficit.

Querit Que est distinctio aquaz quā pmittit aresto. reprobatōi pme
opinionis. Sollo q qdā sunt fluētes sicut aque fōtales z qdā nō fluētes
sed stationarie z ille sunt duplices qz qdā sunt stātes p artē sicut puteales
qdā sine arte sicut aque stagnales z paludose.

Querit Quō pbs reprobat pma opinionē antiquoz. Sollo duabz
rōmbz. pma si aque fontales essent pncipiū generatōis maris vñ stātes vñ
fluētes. Nō pmiū qz aqua stagnal nō pē eē pncipiū eāte multitudinis aq
sicut ē mare. Nō scdm qz aqua fontal fluens ē dulcis sz mare nō ē dulce.
Secda rō qz sunt multa maria q pnt vbiqz circūdari z tñ nō apparent ibi
aliq fontes vñ fluuij intrantes maria q sint pncipia eoz.

Querit Utz possibile sit totā terrā fuisse cooprtā aquis sicut ēt scda
opinio q ē heliodi anax z ovidij zē. Sollo alberti q nō z pbat h albertus
pluribz rōibz. Prima qz fm naturā ppetua ē generatio in diuersis spēbus
vniuersi g ipossibile ē quēz fuisse casheclusiū seu vñ diluuiū. An ē pbi

Secūdi libri metheororū

pmo et secūdo de generatōe pñā pbat qz loc⁹ generatōis mixtorū ē i pñā
ficio pñāctū trīū elemētōz. Secūda rō qz manēte causa eadē nō variat effe-
ctus s; mor⁹ solis in obliquo circulo sp̄ vno mō se hz p recessum suū cau-
sans (ceteris parib⁹) pñāctionē supiorē elemētōz in inferiora et econuerso
sic p accessum et ita nūq̄ tota terra siccabit nec aliq̄d opietur

¶ Quēquā vni⁹ elementi est in pñāuo alteri⁹. Et terra erit in pñāuo
aque et p pñāis tota terra deberet ēē aquis opta. Solutio argu-
mentū pcedit loquēdo de ordine elemētōz debito eis s; m naturā suā pri-
tularē s; loquēdo de ordine eis debito s; m naturā vlem aliter ordinantē
qz dicit albert⁹ qz formalīū elemētōz q maiorē occupāt locū et imitāt locuz
celi ē manere in loco suo taliter autē nō se hnt elemēta materialia ad supiorē
ra formalia. Eū⁹ cām assignat albert⁹ qz inferiora sunt sicut materia mi-
xtoz generatoz terra qdam substātiā pñācipālī prestādo aqua vero pñā-
nuitatē pñādo. Itē opz illa duo elemēta vbiqz ēē agētib⁹ in circuitu imēs-
diata qualia agētia sunt elemēta formalia vt vbiqz sit generat⁹ accessus
ad materiā qd nō ēē possibile si terra ēē vbiqz aq̄s opta tūc em radij so-
lis q pñācipālī generāt nō imēdiatē tēgerēt eā. Itē dicit arest. scōdo de gene-
ratōne q opz in loco generatōis mixtoz tria elemēta pcurrere cum ras-
dij solis q sint loco ignis.

¶ Quērit Quot ponit arest. causas flux⁹ maris. Solutio tres. pri-
ma est angustia latez terre pñāctis ipm mare et coartātis ipm cū em a lo-
colato pelagi pellit⁹ angustū locū qñ scz libra p motū lune huc et illuc fluē-
do et refluxu tūc flux⁹ manifest⁹ ē de loco arto s; in loco magno ē quasi
ipeceptibilis. Secūda cā ē pñāuitas terre. Cum em aqua naturalī feratur
ex altiorib⁹ locis in pfundiora et qz qdā ptes maris sunt alijs eleuatiores
fluit mare ex illis locis altiorib⁹ ad decliuora. Et hoc declarat pñā in te-
xtu de mari qd ē inter colūpnas herculis et de meorthideipalude q fluit in
pontū et pontus in egeum. Tertia causa est pfunditas maris. Nā min⁹
profundum fluit in magis profundum. Maria autem minus profunda
sunt illa que sunt versus septētrionalem quia locus septētrionalis seu aq̄
lonis est multum altior qz locus meridionalis. Et hoc probat signo an-
tiquozum qui dicebant solem non moueri sub terra sed occultari a nobis
in nocte ppter altitudinem terre circa polū articum

¶ Contra ppter coartatōem latez nō fluit mare. ergo pma rō est falsa
Pñā pbat qz humidum aliquādo coartatū nō cedit in seipm sed fluit po-
tius sup illud quod coartat ipm. hoc pñā de aqua cōpressa manu que cir-
cumfluit manū s; si ppter angustiam latez flueret nō flueret nisi sup las-
tera. sed hoc est falsum cum fluat versus meridiē. Solutio humidum
aliquū circūfluit terminos alienos coartantes ipm quando non habz vis-
am pparatam ad quam declinet si autem habeat huiusmodi viā festinat
effluere per eam.

¶ Locus meridionalis videt⁹ altior septētrionali. Et tertia rō ē fal-
sa. Pñā pbat qz in meridiē ē calor in septētrione frīg⁹ calor autē
mag⁹ ē cā montū et eleuationū terre qz frīg⁹. Solo q generatio mon-
tium versus meridiem non prestat altitudinem nisi pñāctularem et ergo nō

Reparationes

facit hoc ad fluxum cōem aque opz em locum vbiqz esse altum cuiusmoqz
di est locus septentrionalis q̄ mare fluit ab aquilone in meridiem.

¶ Contra Sicut fluit ad meridiem sic refluit ad aquilonem. pbat qz ad
sensum prz qz quādo luna ascendit supra orizontē vbi est mare tunc mare
incipit fluere q̄usqz pueniat ad p̄ictū meridionali q̄n āt declinat a p̄icto
meridionali refluit q̄usqz puenit ad p̄ictū oriētis 2 a p̄icto oriētis itez
fluit q̄usqz venerit ad angulū noctis refluit vero cū ab illo puenit ad pun
ctū occidētis. Solutio argumentum hoc pbat qz mare fluit 2 refluit nō
qdā fm naturā p̄icularem sz vltm 2 maxime ipsius lune. sz fm p̄iculare
mouetur ad locum magis denexum vt dictum est.

Queritur Quot modis est mare mobile. Solutio triplē
sz p̄mo naturalr fm naturā p̄iculare 2 sic moue
tur ab aqlone versus meridiem Scdo fm naturam vltm maxime domi
nantē in luna. Tercio violēte mouet p̄ imperiū ventoz.

¶ Mare nō fluit 2 refluit virtute lune. pbat qz luna equaliter mo
uetur sed fluxus 2 refluxus non sunt equales. Solutio sz luna
equaliter mouetur motu diurno r̄i moe? p̄p̄ios hz varios.

¶ Contra Semper equaliter respicit mare qualitercūqz moueatur. pro
batur quia respicit ipm p̄pendiculariter. Solutio luna variatur in lū
mine ex domibz diuersis 2 aspectu alio 2 alio ad solem. Nec vez est qz sz
equaliter respiciat mare fm aliquam vnam p̄tem sz respiciat aquam maz
is p̄pendiculariter vnam vel aliam.

Queritur Quot sunt cause fluxus 2 refluxus. Solutio
tres p̄iales facientes vnam totalem. Prima dīz
sp̄ositio naturalis aque qz sz sp̄ssa est 2 salia 2 terrestriatē p̄mixta stans
in vno loco tempore longo ideo est fetida 2 multa est simul fm pfundum
et latum. Scda causa est dispositio loci quia illa loca sunt dura 2 longa et
vt in plurimū montibus circūdata. Tercia causa est situs lune mouentis
aquam fluxu 2 refluxu.

Querit Quare luna tante potestatis ē in humido aqueo ipm
mouendo. Solutio alberti hoc puenit lune ex tribus
causis. p̄ma qz lumen lune acceptū ē a sole 2 q̄ sua caliditate subleuiat 2 fas
cit euaporare ventū q̄ ē in fundo maris subtiliādo vaporē grossue in mari
stantē q̄ subleuiat? q̄rit dilatarē extrudēdo aquā de pfundo. Scda cā est
ipsa natura lune q̄ mouet elemētū humidū 2 iō q̄n occurrit ei aqua motu
suo calefit 2 mouet vaporē q̄ q̄n resoluī dilatat 2 extrudit aquā de pfun
do. Tercia cā ē sit? lune in circulo hemispherij tūc cū ascendit a quarta oriē
tis 2 iō eleuatū cū ipsa aqua extrudit 2 in quarta occidētali facit similiter.
eo qz ille quarte sunt similiū virtutum.

¶ Querit Quō antiqui locuti sunt de natura 2 loco maris. Solo
dixerūt mare ēē p̄ncipiū oīm aquaz 2 locū naturalē aque. pbat sic. qz sic
est in alijs elemētis. ita est in aqua sed in alijs elementis ita est qz i loco na
turali alicui? est maior ps eius que est p̄ncipiū oīm q̄ sunt de natura illi?
elementi. 3 ḡitur in loco naturali aque est maior ps aque sz mare qd est

Secūdi libri metheororum

principiū oīm aliarū aquarū. Vnoq̃ pbat de igne q̃ in sup̃iori loco hui⁹ mundi ⁊ similiter de aere

Querit Quō pbat p̃hs h̃mōi p̃ncipiū nō posse ēē aquā fluminiū. Solō ex duob⁹ p̃mo q̃ aq̃ fluminū nō h̃nt totūz ēē s̃it p̃tinue s̃ vni⁹ elemētū opz ēē vniū locū p̃tinuū. Sc̃do opz oē elemētū in loco p̃prio h̃t ēē stabile aq̃ aut fluminū nō sunt stabiles. S̃z si dicat an t̃q̃s q̃ in mare sit salūz aq̃ fluminūz dulcis igit nō fluit illa ex mari. Solūte q̃ illud qd̃ salūz ē q̃n colat sit dulce s̃z aq̃ maris colat p̃ terrā igit sit dulcis. ¶ Querit quō adest. reprobat illā opinionē. So⁹ nō reprobat eā s̃z mouz p̃ra ip̃az duas dubitatōes q̃b⁹ solut⁹ ēē adest. accipit rēā opinio de mari

Queritur Que sunt suppositōes quas p̃mittit p̃hs. Solō vna ē. circa terrā ē aqua circa aquā ē spera aeris et circa aerē spera ignis. alia. Sol latōe sua q̃ ē cā p̃mutatōis p̃m generatōis ⁊ corrupciōem eleuat p̃ singulos dies ab aq̃ h̃ qd̃ ē subtilissimū ⁊ dulcissimū sursum qd̃ p̃pter in frigidatōez itez fert deorsūz versus terram

Querit Que est opinio quā recitat circa sc̃dam sup̃pōem. Solutio q̃ deridit s̃unt antiq̃ puritates q̃ sol cibaret humi⁹ do aquoso ⁊ p̃pter hoc sic circūat q̃ idē loc⁹ nō p̃t sibi sp̃ p̃bere h̃mōi alimētū sibi necessariū dicebat cū solē ēē ignee nature. Ignis autē tā diu durat q̃ diu h̃z nutrimentū humidū ēē alimētū ignis q̃ p̃sumpto extinguit.

Queritur Quō adesto. reprobat illā opinionē. Solō q̃nq̃z rōnib⁹. Prima q̃ vapor q̃ eleuat nō ascēdit vsq̃z ad locū solis vt inde posset cibari. Sc̃da rō q̃ p̃m illos sol nutrit a vaporē sicut flamma a fumo s̃z hoc ē incōueniēs q̃ flamma sic genita nō sp̃ mas nec ea dē p̃ hoc q̃ p̃tinue alia materia inflāmat. Tertia. eleuatio vaporis a sole allimilat calefactōni aquarū ab igne. ignis autē ardēs sub aqua non nutrit s̃z potius extinguit. ⁊ nec sol vapore. Quarta. Incōueniēs ē adest tribuere nutrimentū tū soli ⁊ nō alijs stellis cū ponant etia ignee nature et illa astra sunt tot ⁊ tanta q̃ tota aqua nō sufficeret ad eoz nutrimentū. Quarta rō. Quia vapor q̃ ascēdit itez redit ad terrā ⁊ si nō p̃t idē locū et s̃it p̃ oēs regiones tū in aliq̃b⁹ locis p̃ aliquā ordinatōem tempoz.

Queritur Quō adesto soluit p̃mā. dubitatōez s̃z q̃resi ma re ē p̃ncipiū oīs aque ⁊ loc⁹ ei⁹ naturalis aq̃ magis ē salta ⁊ nō potabilē cū tū elemētū in loco naturali sit in crāsmutatu. Solutio ē q̃ illud qd̃ est dulce ⁊ potabile eleuat sursum eo q̃ leu⁹ ē s̃z qd̃ salūz q̃ g̃uius ē manet deorsūz. iō p̃ueniēter d̃z q̃ mare sit loc⁹ naturalē aq̃.

¶ Querit Quō pbat p̃hs q̃ dulce euaporat sursum p̃pter leuitatem. Solutio pbat p̃ s̃ile in aialib⁹. q̃z cū cibi assumpt⁹ sic diuersus sup̃fluum alimētū qd̃ ē amay remanet sicut stidor egestio ṽina. id aut qd̃ dulce est et potabile attrahit a calore naturali innato in carnē ⁊ qualibet aliā prem corpis sicut q̃ incōueniēs est dicere ventrē nō ēē locū cibi s̃z solū sup̃fluitatis. Ita incōueniēs est dicere q̃ ille locus solū sit loc⁹ maris ⁊ nō naturalis locus aque. Confirmat hoc a signo q̃z oīes fluyj flunt naturalē ad illū locū tanq̃ ad p̃p̃ium locū.

Reparationes

Queritur Quō aresto soluit dubitatōem scz. Cū tāta multitudinē aq̄ intret mare q̄re mare nō augeat. Solum dicit q̄ iō qz fluij paulatī z nō sūt fluit ad mare z sic p̄tinue sol ab eis eleuat potabile z dulce z relinquit grossuz z terrestre. Iō nō p̄t tū augeri z s̄ pbat p̄ sile de aq̄ paulatī effusa ab aliq̄ vase z p̄tinue ab aliq̄ p̄sumpta. **Querit** Quē ē opinio platonis de mare z fluijs. Solum plato in p̄phetia dicit q̄ oēs fundi maris z fluij sunt p̄forati z in medio terre est fons q̄ dicitur tartar⁹ a q̄ p̄ talia foramina veniūt fontes fluij z maria z alia reumata. Et ille tartarus q̄nqz mouet sursum z aliqui deorsum z aliquando ad lat⁹ z p̄pter diuersitatē in diuersis p̄tibz terre aque exeūt ad diuersa loca q̄suis at ille tartar⁹ sit p̄ncipiū oīm aquarū adhuc tū aque possunt habere diuersos sapores s̄m diuersas p̄tes terre p̄ quas fluit.

Querit Quō aresto reprobat istā positōem platonis. Solum q̄nqz rōnibz. Prima qz s̄m hāc opinione sequitur q̄ fluij orum flux⁹ nō magis sit subit⁹ aquā q̄ sup̄ qz effluētia illi tartari eadē oēm p̄tē sequit⁹ q̄ aq̄ ipsa quasi a tartaro ad oēm p̄tē indifferenter fluit z sic accidit q̄ flumina sunt sup̄iora fontibz qd ē impossibile. Secunda rō qz sequit⁹ q̄ oportet sp̄ equalē aquā saluari qz q̄tū flueret de tartaro tū resumeret z sic excluderet generatio aque a terra p̄ euaporatōem. Tertia rō qz oēs fluij videntur terminari ad mare z nullus subintrat terrā nisi p̄ aliā p̄tē terre exeat. q̄ nō oēs redeunt ad illū tartarū. Quarta qz si cursus fluij cōt ex effluētia tartari oportet habere eā aque multitudinē quā postea accipiunt s̄ hoc ē falsum. pbat qz inter fluios illi sunt maiores q̄ p̄ magis longam viā fluit z iō dicit q̄ hyst⁹. i. damnum nubi⁹ z nylus sunt maximi fluij orum. Quinta s̄m ip̄m platonē sequit⁹ mare habere p̄ncipiū ab isto tartaro sed hoc posterius apparebit esse falsum.

Ar Mare nō est naturalis locus aquarū. q̄ male dictum est a pho qz fluit ad mare tanq̄ p̄p̄iū z naturale locū. Aliis pbat qz nihil mouet a suo loco naturalē s̄ fluij z fontes fluit ex mari. q̄ nō est locus ip̄orū. Solutio. Aqua in mari exis nō mouet extra locū illū naturalē s̄m se accepta s̄ s̄m q̄ alterata z aliqd passā ē a virtute celestij corporis.

Ar Quodlibet elementū in loco suo naturali ē pur⁹ s̄ aqua maris in loco suo naturali nō ē pura s̄ p̄mixta sicce exalatōi. q̄ zc. Solum Elementū s̄m suā p̄ticulārē naturā ē in loco suo pur⁹ s̄ tū s̄m naturam vlem z celestij corporis nō ē pur⁹ z nō mouet extra p̄p̄iū locū nisi passum sit vt dictum est z hoc maxime p̄uenit inferioribz elementis qz quasi magis terribilia p̄ncipia sunt vt dictum fuit prius.

Queritur Quō antiqui opinati sunt de p̄petuitate maris. Solutio quidam posuerunt q̄ mare incepit qz mundus incepit. ergo z mare tenet p̄sequētia. qz mare est locus aque que est vnum de elementis z p̄ncipalibz p̄tibz mundi. Et dicit aresto. q̄ in hoc irrātōnabiliter dixerunt qz sicut ex hoc probat mundū genitū sic p̄ oppositū nos possumus dicere mare nō esse genitū sicut amur mūdū in genitū z incorruptū.

Secūdi libri metheororū

Queritur Quō aresto reprobat opīonē democriti z leu-
cippi dicentū mare continue depire z tandem de-
ficere. **Solutio** dupl'r reprobat. Primo cōpando eam fabulis. Quia
hoc dictum nō videt differre a fabulis hesiodi poete qui fabulose finxit
q̄ caribdis que est in mari quasi quedam vorago bis tempore p̄terito ab-
sorbuir mare quod ante totam terram circumdabat. z primo tantum de
aqua absorbuir q̄ mōtes appuerunt qui p̄us opti fuerunt. Secōdo tantūz
absorbuit q̄ discoopuit insulas. Ultimo aut totam aquam absorbebit z
sic remanebit terra arida absq̄ mari. Sed (dicit arestoteles) licz talem fa-
bulam p̄gruebat ip̄i helyodo cōponere fabulaz inuentori. tamē nō p̄ue-
nit dicere p̄his inq̄rentibus veritatez. Ratōne sic improbat. q̄ vel terra
fuisse quondam submersa propter grauitatem. vel p̄pter aliam causam.
Nō p̄mum q̄ semp eque grauis est z sic semp esset submersa. Non scdm̄
quia hoc maxime esset illa. scz q̄ sol exiccat successiue terram hoc nō potest
dici quia vel aqua eleuata remanet vel nō sed q̄ nō remaneat videm⁹ ad
sensum. Et si scdm̄ scz q̄ nō remaneat nō exiccabitur z sic vtroq̄ modo
manet aqua in terra.

Contra Ratio arestotelis probat bene si circulario solis sem-
per esset sed si nō est semp nihil concludit. **Solutio**
Respondet p̄his q̄ si nō semp manet circulario solis etiam nō erit aliq̄d
exiccans terrā z per p̄sequens adhuc nihil concludunt. Patet ergo q̄ nō
potest dici q̄ mare totaliter exiccatur siue mor⁹ solis sit siue nō sit.

Queritur Quod fuit motuum antiquorū sic loquentiūz
et quō soluit hoc p̄his. **Solutio.** quia antiq̄
qui viderant multa loca magis sicca q̄ p̄us z ita putabant totam terrāz
tandem exiccari Sed arestoteles dicit q̄ propter hoc scz p̄pter p̄ticulares
mutatōnes circa terram nō oportz ponere totum celum p̄mutari prius
em̄ illius causa dicta est q̄ scz post determinatum tempus excessus imbrū
erit itez excessus siccitatū z econuerso fm̄ circulum.

Ar̄ Mare est generabile z corruptibile. ergo bene dixerunt antiqui
et arestoteles male. **R̄spondens** probat. quia om̄e cōpositum ex
forma z materia cui annexa est p̄uatio est generabile z corruptibile. mare
est huiusmodi ergo. **Solutio.** Mare fm̄ p̄tes p̄tinue generatur z cor-
rumpitur. sed nō fm̄ se totum. Ratio autē huius est. quia quattuor ele-
menta sunt p̄petua ex hoc q̄ sunt p̄ncipales partes vniuersi p̄petui z in-
corruptibiles. et quia (sicut dicit albertus) si nō esset aqua simplex nō eēt
aqua mixta z per consequens nullum esset mixtum in vniuerso quia con-
tinuitas in mixto est ab aqua.

Contra Si est corruptibile et generabile scdm̄ parte s. ergo
et scdm̄ se totum. renet consequentia. quia eadem est
ratio totius z p̄tis. **Solutio** huius dicta est in scdo de generatōne. q̄z
scz elementa corruptibilia sunt fm̄ se tota sicut fm̄ partes lz corruptibili-
tas nō potest ad actū reduci nisi in p̄ribus. Cuius rō est q̄ potestas cor-
ruptōis ad actū reduci nō p̄t. nisi ab extrinseco cū intra se p̄trietatē nō

Reparaciones

habeat vey aut elementū nō p̄t alteri sibi p̄trario s̄m se totum p̄iungit s̄z solum s̄m aliquas p̄tes z sic s̄m circuli p̄pter solis z alioz planetaz circulum z de hoc latius dictum est in de generatōe.

Querit Quot recitat arest. opiniones de salsedine maris. Solo lurio tres p̄ma ē q̄ qd̄ dixerūt q̄ a p̄ncipio aqua circū dabāt totā terrā z sol eleuauit magnā p̄tē aq̄ z sic id qd̄ dulce fuit z potabile ē eleuatum quod aut̄ grossum z terrestre hoc est relictū sic mare p̄pter ralem terrestreitatem est salum.

Querit Qualiter reprobat eā p̄hs. Solo sic qz. q̄tū eleuat de dulci tū itez cadit in ip̄m z sic necesse ē q̄ p̄usq̄ aqua eleuaret fuerit salum et si p̄mo nō fuerit neq̄ posterius erit salum.

Querit Que ē sc̄da opinio. Solo qd̄ dixerūt q̄ fluuij curretes ad mare trāseūt p̄ diuersas p̄tes terre a q̄b̄ accipiūt p̄tē salsedinis deferēdo secum multitudinem terrestreitātū.

Querit Quō reprobat illā. Solo tribz rōibz. p̄ma qz ex h̄ seq̄ret̄ q̄ fluuij maḡ eēt salī q̄ salū ē. Sc̄da qz mirabile ē qd̄ tāta multitudine aq̄ eēt salī p̄pter fluuios ip̄m intrātes eū nullū fluuiū sit salū. Tercia rō qz s̄m eos mare nō est nisi multitudo aquaz fluuiālū s̄i mare eēt salū aque fluuiāles essent salte.

Querit Que ē tertia opinio. So° ip̄i empe. dicēs mare ē sudorem terre z iō salū z dē p̄tra eū q̄ h̄ forte empe. sufficere dixit s̄m modū p̄os eticū tū sic aliqd̄ dicere nō sufficit ad cognoscendū naturā rei.

Querit Quō reprobat p̄hs dictū empe. Solo tribz rōibz. p̄ma qz nō ostēdit quō possit salsedo ista ex terra causari qz nō ostēdit quō sudor sit salū tū illud qd̄ hō potat sit dulce. vtz sc̄z sudor remaneat salū p̄ separatōez alicui⁹ qd̄ erat dulce in poculo aut si effusciat salū p̄ admixtōem alicui⁹ sicut accidit in aq̄s q̄ colant̄ p̄ cineres. et eadē etiā cā ē de sapore vine. Sc̄da rō qz si mare eēt sudor terre nō possit eē t̄re quāritatis quante nūc ē hoc p̄z qz segregatū ē sub multiplex hoc ē maioris quāritatis q̄ ip̄m a q̄ segregat. Tercia rō. Qd̄ rōe q̄ terra oliz sudauit ad generatōez maris deberet z nunc sudare s̄z h̄ nō videm⁹ p̄osbat qz videm⁹ bñ terrā exicari s̄z exiccatā nō videm⁹ sudorē emittere

Querit Utz mare sp̄ maneat idē nūero z eadē p̄tē v̄l solū maneat idē s̄m sp̄z. Solo ad hoc dē p̄hs q̄ p̄tes maḡ nent in illis sc̄z aere igne aqua mari z eedē s̄m sp̄m solū s̄z s̄m numerum mutant differenter penes velocitatē z tarditatem.

Queritur Quō causat̄ sapor salū. Solo ex cōmixtōe alī cū s̄i cū terrestris indigesti z adusti cū humido. s̄ p̄bat signis q̄busdā. p̄mū qz sup̄ fluuiū alimēti ē amaz qz idigestū sic vri na q̄ ē salsaz amare qz idigestissima q̄ at̄ sit idigestissima at̄ c̄stafet̄ subtilitas qz subtilissima ē int̄ alia sup̄flua digesta at̄ videm⁹ isip̄sita a calore.

Queritur Que ē p̄ca cā salsedis maris. So°. exalatio calida z siccā p̄ueria i terrestre adustū admixta cū exalatiōe humida seu vapore. Illa cadens in mare est causa salsedinis eius.

Primi libri metheororum

Et hoc dicit aresto. sic qz terra virtute magnā exhibet multitudinē exalatiois terrestres passā em a calido exalatio ab ea ascendit cum vapore ex aq̄ eleuato que semp simul eleuatur q̄uis qñqz de altero plus z de altero minus z hec simul aggregata frigiditate p̄desata in nubē rursus descendūt et sic descendit exalatio h̄mōi cum pluuiā cui multipliciter exalatio est im̄ mixta. z sic veniēs ad mare p̄ncipiū est salledinis ipsius.

Cōtra Ex illo sequeretur qz pluuiā magis deberet esse salsa q̄ mare. sed hoc est ad sensum falsum. Sequēla pbat. qz sicut exalatio p̄mixta hūido maris causat salledinē ita p̄mixta hūido pluuiāli

Sō. Nō reddit aquā pluuiāle salsam p̄pter multitudinē dulcis z potabilis in ea etiā. qz illa exalatio sicca sepat ab hūido. qdā mō in pluuiā s̄ p̄miscetur cum aqua maris

¶ Arguit. exalatio h̄mōi sicca nō p̄t esse cā salledinis maris. pbat. qz ī salso sapore plus debet esse de terrestri sicco q̄ de hūido. sed mare liqdū est z hūidū. ergo non potest esse salsum. **Sō.** maior ē intelligi in virtute sed non in corpulentia

Q̄. Quāta ex terra eleuat exalatio tanta ex ea z ex mari eleuat vapor sed terra p̄pter vaporē nō variat vaporē nec mare p̄pter exalatioē. Solutio nō est sile qz vapor in terra cito p̄sumitur aq̄ sibi commisceri potest. s̄ exalatio nō p̄sumit in mari si tñ vapor p̄fecte miscetur tēre etiā variabit saporem

Queritur Quō probat aresto. a signo qz exalatio calida est sicca p̄mixta vaporī hūido sit causa salledinis.

Sō. qz ea de causa aque australes z pluuie autūpnales sunt latiores hoc est grauiorēs z magis ad salledinē accedētes. auster em̄ est vent⁹ calidissimus z flat a locis siccis in quibz est parū de hūido. qz ergo auster multum colligit de exalatione sicca multum confert ad hoc qz descendat aqua salsa.

Queritur Quō probat p̄lus qz pluuie autūpnales sunt grauiorēs. **Sō.** sic. qz necesse est qz ea que sunt grauiissima in vaporibz prius deorsum ferātur. grauiissima autē sunt in qbz plus ē de terrestreitāte. q̄ aque in autūpno primo cadētes sunt grauiorēs multum de terrestreitāte habētes

¶ Querit. quod est scdm signū. **Sō.** signū huius ē hoc. qz aqua maris difficile p̄gelat qz qñqz fuerit ignita etiā post extinctōem habet virtutez caliditatis in se vt patet de cinere z calce z supfluitate aialium

Querit Quare mare sp̄ manet eque salsum z non fit salsius.

Sō. p̄hi qz q̄uis aque maris semp sit altera z altera s̄m p̄tes z q̄libet pars habeat p̄dictam cām salledinis scz admixtōem terrestris exalatiois. s̄ qz pars aque salse eleuat cum dulci z subtile citius euaporat q̄ grossum ideo oportet qz minus eleuet de salso q̄ dulci. et ita per exalatiois ad mixtōem crescit iterū in salledine. z sic mare sp̄ conseruat equale z in q̄titate z in salledine z hoc q̄tum ad totū respectu at p̄tis nō

Reparationes

semper seruatur pūctualis q̄ritas

Queritur Unde prouenit q̄ ex vaporibz ab aqua resolutis generat aqua dulcis cū tamē mare sit salsum.

Solutio ad hoc dicit p̄hs q̄ ideo est qz id qd euaporat in mari qñ condensat fit aqua potabilis z dulcis illud aut quod grossum est z magis terrestre ppter pondus remanet inferius.

Querit quorū signis pbat aresto. q̄ sapor salus maris causat ex conmixtione alicuius terrestris **So.** quatuor p̄mū. qz si quis ponat in mari vas cereū vndiqz clausum aqua penetrās poros cere erit dulcis z potabilis ppter depuratōem eius a terrestreitate factam p cere poros. **Scdm** qz aqua maris plus pōderat tanq̄ grauior z grossior q̄ dulcis.

Querit Quō pbat p̄hs q̄ aqua maris sit grossior aquis dulcibz **Solutio.** quatuor signis. p̄mū est q̄ aqua maris plus ponderis sustinet. qz naues q̄ sustinētur in mari. submergūtur. ppter onus in aqua dulci. **Scdm** est. q̄ oua plena in aqua salsa natant non aut in dulci. **Tertiū.** qz inuenit mare salissimū qd est quasi lutum **Quar** tum. qz fm fabulas in palestina est vnum stagnū amari adco vt pisces in eo nō nascūtur z si piceas in eo homo ligatus manibz z pedibz supnatabit et vestimēta pfusa tali aqua sordidantur

Querit. Quod est tertium signum oñ dēs p̄ncipale ppositū **So.** q̄ in puicta que dicit thionia est fons aque salse q̄ effluit in quēdā fluuiū dulcem s̄z nō habentem pisces ex qua quidā aqua currēte in fluuiū incole illi p̄puncie faciūt sal de eo q̄ndo aliq̄ p̄te qñ cū euaporatū est humidū qd de relinquit sal est nō grossum s̄z albū et subtile ad modū muns **Quartū** signū est q̄ in quodā loco calami z cirpus p̄burit̄ur z eoz cinis postea in aq̄ decoctus efficitur sal.

Querit. quare nouiter nauigantes puocātur ad vomitum **So.** qz mare ppter eius salsedine z acuitatem h̄z subtiliare h̄iores in corpe h̄us mano z qz ibi est motus velocissimus nauū h̄iores q̄ subtiliati sunt ascēdunt sursum q̄ at grossi descēdūt p digestionē. in p̄ueros at q̄uis humos res subtilient p salsedinem maris cū non turbant per motum. qz sunt conlucti et p̄uera non turbant

Querit Unde causat salsedo in quibusdam fluuijs z fontibus **So.** ad hoc dicit p̄hs q̄ quecumqz aqua fluens est salsa aliqñ fit calida puta ex terra ignita pcedēs s̄z postea ignis extinguit̄ qui est sulfuris vel alicuius h̄mōi s̄z terra adhuc manet combusta ad modū calis vlt̄ineris. z sic aq̄ p̄transiens illā terrā fit salsa z nō solū recipit aqua salsedine ex terra per quā trāsit sed etiā alios saporēs z hoc manifestat aresto. p exempla dicit em̄ q̄ in cecilia est q̄dam fons quo homines in cibarijs vrunt loco aceti z circa citiam est quidā fons amarus. et sic aqua fluens ab istis fontibz in fluuios efficit illos eiusdem saporis

Queritur Vtrū sicut fontes z fluuij sunt diuersorum saporū sint etiam diuersarum virtutum **So.** sic. p̄z qz refert **Isidorus** q̄ est quidā fons cuius porus abbreviat vitā aliq̄ co

Hand dme fana
R. m. m. m. m. m.

Secundi libri metheororum

mouet libidine qđā prodest oculis alius sanat antiquas infirmitates. alius quis capillos reddit aureos. Item Seneca dicit qđ ē aqua de qua bibentes moriunt. 7 qđ herbe respsse arescūt. 7 dicit eē stagnū qđdā in quo pspiciens res moriuntur 7 est qđam fons qui mutat ligna in lapides 7 si quis huiusmini biberet viscera eius fierent lapides Idem dicit qđ est qđam fons de quo bibentes fame patiunt alius. qđam est inebrians potantes. Unde venerabilis albertus refert de quodā fonte de cuius aqua si oues nigre bibant efficiuntur albe et ecōtra. Est etiam qđā qui cōfert memorie alius reddit obliuiosos bibentes. Quidam est reddens mulieres secundas et sanans freneticos. 7 sic de alijs

Queritur Quot sunt cause diuersitatis saporū 7 virtutū fluuiorū. So^o saporū causa est qđrplex. Prima diuersa pplexio terre p quā fluunt. Secūda est pncipiū generatōis aquarum. qđ alia et alia potest esse loci dispō. Tertia est exalationis deorsum cadentis pmixtio cum tali aqua Quarta est putrefactio aque in se que accidit ex diuturna māsione in eodem loco. Et eadem etiam ratione possunt esse diuersarum virtutum qđ lapides 7 herbe occultas quasdā 7 varias habent virtutes 7 huius potissime sicut dicit Alber. causa diuersitatis ē diuerse influentie celestīū corpū sup tales aquas aut etiam supra loca a quibus 7 per que fluunt Diuersitas etiā qñqz sumitur fm diuersaz naturaz bibētium. qđ qđ vni est sanū alteri est mortiferum

Querit. quare qđā aqua potest sustentare lapides. ita qđ natant in ea sicut refert seneca de quodā stagno. So^o. qđ grauitas aque excedit grauitatem lapidis ppter terrestreitarum pmixtōem.

Querit. que est causa diuersitatis colorū fontīū sicut ad longum recitat Plinius Solō. color terre in quo recipiunt tales aque Etiam causat color ille qñqz ex diuersa pmixtōne qualitatū primarum

Querit que aque sunt meliores So^o curretes nō curretibz meliores sunt. Rō est. qđ magis depurantur a terrestreitibz.

Queritur que aque fluentes sunt meliores. Solō. Currentes super lulum non corruptum meliores sunt currentibz supra arenam Ratio talis lulum plus purificat

Querit Vtrum meliores sint fluentes versus occidentem vel ille que fluunt plus orientē Solō. fluentes ad orientem sunt bone. post hoc curretes ad aquilonē pessime aut sunt currentes ad meridie. Cuius ratio est. quia aque currentes versus meridiem procedunt a locis frigidissimis scz ab aquilone. ideo sunt pessime quia grauissime. Unde vniuersaliter aque leniores grauioribus sunt meliores. et quia fluentes ad aquilonē veniūt a meridie p regiones calidas. iō leniores 7 subtiliores. s; fluentes ad occidentē sunt optime rō. qđ sol sp opponit eis 7 sic purificatur a radijs solaribz

Queritur Que aquarum ptransientū mineralia est melior Solutio. que pertransit aurum est melior de inde ferrū pessima qđ ptransit vel in qua inuenit cuprum

Reparaciones

Queritur Quare quedā aque sunt calide So°. qz ptransseunt aliquos meatus terre sulphureos z valde calidos in si-
gnum cuius aque habēt saporem sulphoris z sunt valde penetratiue z ex
huiusmōi siccitatiue z sanāt infirmitates causatas ex abūdantia humidi
tatis in eis fiat balneum

¶ Tertius liber metheozorum fm diuisionem alberti.

De spiritibus aut dicta mus sumentes principium dictum a nobis prius. Sunt em due zc.

¶ Querit. quot tractatus pmet tertius liber methe-
ozoru Solutio. scdm albertū habet qnqz tractat°. In pmo determinat de ventis. In scdo de terremotu. In tertio de toni-
tuo z choruscatione z fulmine. In quarto de halone iride virgis z para-
helis. In quinto de mineralibz

Querit Quot ponit aresto. suppones prius q ostendat modum
generatiōis ventoru. Solo duas. pma q duplex est
exalatio. vna humida que vocatur vapor. alia sicca que non habet nomen
prium sed vocatur fumus. qz fumus dicit exalatio sicca lignoru ignitoru
Scda suppo est q cum sol moueatur circulariter appropinquat motu suo
alicui pti terre. z ita caliditate sua virtuali eleuat hūidūz ab illa qñ aut sol
per motum elongatur a pte terre vapor eleuatus ppter frigiditatem inci-
pit constare z ingrossari z in aquam conueri. z inde est q in hieme magis
pluit q in estate z in nocte q in die licet aque nocturne lateant nos pios
ppter somnum

¶ Contra. in nocte minus debet latere pluuie q in die. Probat qz noc-
te est tempus quieris. sz dicit galienus q tempore qeris facilius picipiuntur
picula So°. quedā sunt qetem interrūpētia z molestācia pceptiores z
calia plus grauāt hoies in nocte q in die z melius picipiunt. Alia sunt nō
molestancia neq quietem interrūpētia que nullo timore vel angustia pci-
piunt z calia melius picipiunt de die q de nocte. pluuia aut est hūmōi. ergo
verum est q dixit phis.

Queritur Quō aresto. reprobat antiquos dicentes ventuz
et pluuiam esse eiusdem materie So°. quecūqz
dnt in accētibz naturalibz pntibz suas formas dnt in suba. sz ista sunt hu-
tusmōi. Dinorem probat. qz aqua est frigida et humida fumus est exala-
tio calida z sicca. aer autem qui sursum est tanqz synbolizans cum his ca-
lidus est et humidus

Queritur Quō reprobat eos qtu ad hoc q dixerūt vctuz
nihil aliud esse q aerem motum. So° talitē
qz non oīs aqua est pluuiā. ergo non omnis aer motus est ventus. Plūs

Tertij libri meteororum

probat quod non dicimus omnem aquam fluentem fluvium etiam si multa sit sed solum quoniam fluit ab aliquo principio quod est fons ex terra staturiens quod etiam non est aer quod luerit quod moritur ventus etiam si in magna quantitate sit nisi habeat aliquod principium quasi fontem quod principium est exalatio calida sicca eleuata mora.

Queritur Quae est materia ventorum. Solutio exalatio calida et sicca per philosophum dicentem quod sic vapor humidus est materia pluvie seu humiditatis impressionum sic exalatio calida et sicca est materia ventorum.

Ad Exalatio calida et sicca est materia impressionum ignitarum ut super dictum est. Solutio licet sit eadem materia generaliter et secundum substantiam informem ventorum ut impressionum ignitarum non tamen specialiter. Unum materia venti distinguitur ab alia materia tripliciter ut refert albertus. Primum distinctio est in calore quia est maior calor in materia impressionum ignitarum. Secundum est in subtilitate et puritate quod materia ignitarum magis est subtilis et minus purius et per philosophum magis est ab humido separata quam materia ventorum. Tercium est in loco sue generationis quod ventus non ascendit usque ad estum sed potius usque ad partem aeris frigidam.

Queritur Quot signis probat aere exalationem calidam et siccam esse ventorum materiam. Solutio tribus. Primum quod quoniam est abundantia humiditatis sunt maiores pluvie et quoniam est abundantia siccitatis fiunt maiores venti signum ergo quod pluvia est ex vapore humido et ventus ex exalatione calida et sicca. Secundum signum est quod videmus post imbres multos fieri ventos et pluvias aduenientibus videmus ventos cessare et hoc est signum quod sunt ex contrariis materiis. Tercium signum est quia plures venti fiunt ab una et meridie et a duobus polis. Causa huius est quod sol non supergredit sed movetur super orientem et occidentem et movetur ad hoc scilicet per modum accessus et ab hoc scilicet per modum recessus ideo plures nubes consistunt in illis locis ubi autem terra multam aquam suscipit ibi fiunt plures exalationes quae admodum ex viridibus lignis multum fit fumus autem autem tere.

Queritur Quomodo movetur ventus. Solutio lateratim probat signo quia aer qui in circuitu est sequitur exalationem motu recto lateratim motum circa terram non enim omnis aer sequitur motum circulare celi sed solum suprema regio. **Queritur** Unde est principium talis motus. Solutio quod est desursum et etiam est deorsum desursum est principium effectuum. probat quia si fuerit in aere caligo seu nubes apparet moveri a vento antequam veniat ventus ad terram signum ergo est quod habet principium motus sursum. Quod autem deorsum habeat principium materiale probat quia ventus generatur ex multitudine exalationis sicce resolute a terra ergo principium motus est deorsum. probat persequentiam quod ab illo loco incipit motus venti in quem tendit exalatio eleuata sicut ab illo loco incipit pluvia a quo eleuatur vapor.

Queritur Quomodo praecedunt venti a principio illo. Solutio paulatim sic quod per principium motus est minor et primum crescit per bac per se quod sicut fluminum congregantur ex diversis partibus terre ita paulatim ex adunatis exalationibus fit ventus. Et de his potest duo signa primi quod venti nimis apparent in locis a quibus praecedunt praecedentes autem augent. Secundum signum est quod in

Reparationes

tribus septentrionalibus in hyeme est terra quillitas et loca illa sunt sine vento boreali. Item autem quod procedit a locis illis paulatim crescit ventus ille et fit maximus.

¶ Queritur Quomodo principium ventorum differenter est sursum et deorsum. Solo alberti quod primo eleuat vapora deorsum in sursum sed cum a frigidityte reuertitur agitat et mouet impulsus ad vnum latum id est pro tanto dependet a loco sursum et propinquius magis quam deorsum quod superius tamgit vaporum ventus frigus et illinc violente demittitur et descensu suo impellit aerem.

¶ Queritur Quare a principio sunt debiles sufflationes sicut dicit philosophus. Solo alberti quod cum materia prima a deorsum paulatim ascendit sursum facit motum debilem et parum est quod a frigido possit reuertitur cum multiplicata fuerit materia tunc multum et cum magno impetu reuertitur superius et id tunc facit flatum fortem qui precessit aliquod tempus ab eleuatione prime materie.

¶ Queritur Quomodo diffinit ventus. Solo ventus est exalatio calida et sicca lateralis iter circa terram mota.

¶ Ad Veni causantur in locis frigidis et procedunt pluuies et sedant per eas. Item videtur quod sunt vapor aque. Solutio venti procedunt ex locis frigidis et humidis in quantum terra humida non solum vaporabilis est vapore humido et aqueo sed etiam terreo.

¶ Contra Aliqua est ventus humidus et calidus ut auster aliqua frigidus et siccus ut postea dicitur quod non est ventus calida exalatio. Solo alberti quod ventus qui liber per se et formaliter est calidus et siccus sicut radicaliter et virtualiter quibus est frigidus et siccus sed per accensum seu rationem adiectam potest dici frigidus in quantum ipse mouet aerem in quo reposita res vehementer frigida et sic non solum potest dici frigidus et siccus sed et calidus et siccus calidus et humidus frigidus et humidus finem quod mouendo sequecum huiusmodi materiam deferre.

¶ Ad Exalatio calida et sicca naturaliter mouetur sursum. Item si ventus est exalatio calida et sicca non debet moueri lateraliter circa terram. Solo. Exalatio calida et sicca naturaliter sursum mouet quod diu manserit sub forma caliditatis et aliter non impeditur exalatio autem venti frigiditate medie regionis aeris appellatur deorsum per antipistisimam et ita quod diu seruauerit formam caloris mouet lateraliter circa terram et non mouet deorsum hoc propter duorum contrarietatem principiorum mouentium sursum et deorsum.

¶ Queritur Quare non mouentur sursum vel deorsum sed lateraler. Solutio statim dicta est quod hoc est propter duas causas quarum una est leuitas et caliditas exalationis que nata est mouere ipsam exalationem sursum alia est frigiditas medie regionis aeris que nata est per antipistisimam expellere exalationem calidam deorsum. Igitur propter frigiditatem illam non potest ascendere et propter eius caliditatem et leuitatem non potest descendere directe igitur expellit lateraliter.

¶ Queritur Quare tunc magis fiat ad vnum latum quam ad aliud. Solutio hoc est ex influentia astroborum quod frigus fortiter venit ex vno situ quam ex alio et sic mouet ad latus magis temperatum.

¶ Queritur Que est causa cessacionis et commotionis ventorum. Solutio quod sol autem sol sit causa cessacionis probat philosophus duobus rationibus. Prima quod calidum solis exis maius exterminat calidum minus exis in exalationibus et ita disgregat et exterminat exalationes ex quibus fieret ventus. Secunda quod sol non solum facit cessare

Tertij libri metheororū

ventos presumendo exalationes iam existentes sed etiam preuenie exalatio nem p hoc q nimis exiccando reddit terram in exalabilem. pbat p simile Sicut si modicum exustibile incidat in magnum ignem puenit a magno calore vt exalare z fumum de se spirare nō valeat. probat hoc etiam a si gno qz circa ortū orionis talis stelle q ē ppe signū cancri ē maxima trāq litas vsqz ad ethiāsz pdomos. i. vsqz ad vētos autūpnales z pcursius

Queritur Utrum frigus nimium sit etiam causa cessatōis ventoz. Solutio sic pbat qz ppter nimium fri gus pori terre clauduntur ita q nulla potest exire exalatio et sic summarie sunt tres cause cessatōis scz frigus terram pstringens calor exalationem presumens z calor terram in exalabilem reddens.

Queritur Quō pbat q sol sit causa cōmotōis ventozum Solutio sic. qz calor solis potēs est eleuare ex alationes quas ppter debilitatē caloris nō pōt cōsumere. In signum cuius ortus et occasus orionis id est talis constellatōnis est indiscretus z diffi cilis quantum ad ventos hoc est habet graues z tempestuosos ventos Cuius ratiōem assignat qz ortus ipius accidit ad autūpnum z occasus in pmutatōne autūpni ad hyemem ostendit etiam hoc alio signo qz ethi ſie. id est tales venti autūpnales fiunt post versiones. id est postq sol inci pit se vertere a nobis z fiunt diebus z cessant noctibus Cuius causaz assi gnatur qz qñ sol ē in orione tūc exalatio ppter nimiam caliditatē psumit sed post orionē calor ē debiliōr iō tūc fiūt venti. Sz q nocte cessant iō ē quia ppter frigiditatē in nocte exalatio pgelat sz i die ppter caliditatē eleuat

Ar Idē nō potest esse causa oppositorū si ergo sol est causa. cessatōis ventoz. nō potest esse causa cōmotōis eoz. aut econtra Sol utio nō est incōueniens idem diuersimode accepum esse causam opposi torum sic autē est in pposito qz per nūtam distantiam aut etiam p nūm am approximatōnem est causa cessatōis sed per mediocrem accessum z recessum est causa cōmotōis vt pēz ex dictis.

Ar Genus sit p repulsionē frigoris medie regionis aeris sicut pri us dictū est. q sol nō est cā cōmotōis ventoz. Solo Sol est cau ſa pncipalis cōmotōis z cessatōis ventoz. quantū ad dispositiōem mate rie frigus autē medie regionis aeris est causa efficiēs formā introducens sicut etiā dictū est de impressionibz cū in gñe determinatū fuit de ipis

Querit Quor aresto. determinādo de loco z pstrarietate vētoz pmittere suppoēs. So^o qrtuor. pma Orizon ē circū^o ro tund^o diuidēs pte celi visaza nō visa. scda ps terre habitata a nob ē qdā diuisio pte a inter tropicū estiuū z poliū zodiaci nob apparētē in q puenit diuidere orizontē toti^o terre. tertia Contraria fm locū sunt q maxime dis ſtant fm locū sic surſuz z deorsuz sicut pstraria fm formā sunt q fm formā maxime distāt. qrtā Maxime distāt fm locū q distāt fm dyametoz. qñs tā ponit q distinguit orizon fm diuersa pūcta et hoc per lras.

Querit Qui vēti prianf. So^o vēti prianf q fm dyametoz. opponunt. scz boreas z auster. Et ille q stat ab oriēte eqnoxiāli. prianf ei q stat ab oc

Reparationes

eidēti eq̄noctiali z vlr oēs vēti q̄ distāt fm dyamet̄z. Trāit̄ q̄ āt nō distāt
fm dyamet̄z nō trāit̄ sic tresskias et messes q̄ sunt vēti min⁹ p̄ncipales

¶ Querit̄. Quare vēti distātes fm dyamet̄z trāit̄. So^o p̄z q̄z trāia de
bēt ēē maxie distācia sz distācia fm dyamet̄z ē maxima distācia fm locū.

¶ Querit̄ur. Quare a loco arctico plus flant vēti q̄ a meridie vl' ab au-
stro. So^o p. hui⁹ dar duas cās. p̄ma q̄z nos habitam⁹ p̄pinqu⁹ polo ar-
tico quā p̄ri opposite z iō vēti h̄ generati mag⁹ sentiunt a nob̄ q̄ illi q̄ flāt
a p̄te opposita. Sc̄da cā ē q̄z sub polo arctico multa ē humiditas niuis et
aq̄ q̄ nō ē plus meridiē i illis p̄tib⁹ terre q̄ sunt sub sole sol' āt latōe humi-
ditates ille niuis z h̄mōi h̄q̄scūt p̄ recessuz a tropico estiuali z sic h̄ versuz
septētrionē p̄tigit multā eleuari exaltōēz siccā z p̄ p̄ns mltos fieri vētos

¶ Querit̄. Quot sunt vēti. So^o duodeci q̄z q̄tuor p̄ncipales z octo mi-
nus p̄ncipales. p̄ncipales sunt boreal' q̄ d̄z aperchias australis. orientāl'
q̄ d̄z apeliōes. z occidentalis q̄ d̄z zephirus.

¶ Arguit̄. Aresto. in textu reducit oēs vētos ad duos d̄t em̄ q̄ oīs vē-
tus est vl' boreal' vl' austral'. q̄ nō sunt q̄tuor p̄ncipales. So^o aresto. d̄c
q̄ extēsis illis noib⁹ possumus oīes aliq̄ illoz noim appellare sic sc̄z q̄ oēs
venit calidi dicunt̄ australes z frigidi boreales.

¶ Querit̄. Quare sunt duodeci vēti. So^o q̄z vēti distinguunt̄ penes sitū
gna zodiaci sz talia sunt solū duodeci. Un̄ q̄libz vēt⁹ p̄ncipalis h̄z duos
collaterales sicut cū sub solano q̄ ē in oriēte ponit vulturn⁹ p̄sus septētrio-
nē z eur⁹ p̄sus meridiē. Cū fauonio q̄ ē in occidēte ponit chor⁹ p̄sus septē-
trionē ali⁹ versuz meridiē z vocat̄ affric⁹. Cū austro p̄sus oriēte ponit
euroauster p̄sus occidēte affricus auster. Cū borea versuz orientem pos-
nitur aq̄lo versuz occidentem sircinus.

¶ Querit̄. Quō ab aresto nominant̄ illi vēti. So^o Sob solan⁹ d̄z appellit
ores. vulturn⁹ kekias. eur⁹ euronoth⁹. fauoni⁹ zephir⁹. chor⁹ argetes.
affric⁹ lybs. auster noth⁹. euroauster phenicias. affric⁹ auster linonorthus
boreas aperchias aq̄lo messes sircinus tresskias.

¶ Querit̄. Quot ponit aresto. p̄prietates vētoz. Solo q̄nqz. p̄ma q̄
vēti oriētales sunt calidiores vētis occidētalib⁹. p̄bat q̄z āphiori tpe morā
tur sub sole patiētes ab eo occidētales āt occidēte sole derelinquuntur

¶ Arguit̄. Mora solis ē equal' i ascēdēdo z descēdēdo. q̄ oriētales z oc-
cidētales vēti sunt eiūsdē caliditatz. Solo iz mora sol' si req̄lis i ascēdēdo
et descēdēdo tri alias vapor vēti orientāl' caliditate p̄trahit q̄z i oriēte p̄ti-
mo sol' iūtiat calorēz paulatī p̄ accessuz augez calorē sz i occidēte vix vapo-
re illuminato recedit z sic remanet frigidior z grossior.

¶ Querit̄. Que sc̄da p̄prietas. Solo. venti trīj nō p̄t sūt dū flare p̄-
bat q̄z distāt fm dyamet̄z fm lōgissimā lineā p̄pter q̄d vn⁹ ipedit altēz
sic q̄ nō ē illū cessare q̄ violētiā passus ē sez debiliōē. sz q̄ vēti nō sunt cō-
trarij p̄t sūt flare sic oriētal' z boreal'. Tertia p̄prietas. vēti trīj vt i pluri-
mum flāt trīs t̄pib⁹ cuiusmodi sunt t̄pā i q̄b⁹ aer trīs q̄litateb⁹ dispos-
nit z h̄ mō kekias flās ab oriētalī flaret frequēt' circa eq̄noctiū p̄nale et
vl' accedēte sole ad tropicū estiuū lips aut̄ flar circa eq̄noctiū autūpnale.
Circā p̄siones estiuales zephir⁹ circa h̄yemales apeliōes. Quarta p̄p-
prietas. venti boreales tresskie z argetes maxime faciunt cessare alios

Tertij libri metheororum

quibus incidunt. Ratio est qz flatus illorū ventorū sunt nobis sub septētrione habitantibz frequentes et fortes propter multitudinē materie propter quod sunt vēti serenissimi. qz impetu suo p̄pellūt nubes nisi maxima sua frigiditate p̄ueniant coagulando prius q̄ p̄pellant. Quāta proprietates venti mouētur ad modū giri. probat rōne. quia sol qui est principium ventorum girat et in circuitu mouet.

Queritur Qui sunt effectus ventorū Solo. p̄bi q̄ cōtrarij vēti aliqñ faciūt idem aliquādo cōtrarij idem faciunt p̄ accidēs sicut boreas p̄ se frigefacit per accidēs tamē calefacit scz cōgregando calidū sz per se cōtrarij faciunt cōtrarios effectus sicut lips z kekias hūefaciūt algetes aut z eurus desiccant.

Ar Omnis ventus est siccus. ergo nullus humefacit. Añs patz p̄ dīam venti. Cōsequētia pater qz actus proprius siccī nō est hūmifacere. Solo prius dicta est qz omnis vētus formaliter est siccus et calidus virtualiter tamen et etiam extrinsece a loco et ab alijs circumstantijs sit frigidus.

Querit quare libra dicitur esse signū vētosum. Solutio. qz tunc calor meridianus est iui qui cōbussit vapores in meridie remittitur. et plus eleuat de vapore q̄ cōsummere potest z hoc precipue in extrema parte autūpni quando sol est in libra

Querit Quare aquilo et collaterales sibi magis flant in vere et autūpno q̄ alijs temporibz. Solo. ratio p̄mi est. q̄ h̄yemi succedit ver in quo sol ascendit ad nostrā terram habitabilem. et sic calore suo disponit terrā ad euaporatōem. eo q̄ tempore illo liquecunt nubes p̄ quas terra p̄stringebat z sic eleuat terreus vapor vnde fit vent⁹ Sz q̄ magis aquilo et collaterales sibi tūc generātur dicit Albert⁹ q̄ cā est quia sol tunc ascendit a meridie z tam in aere q̄ sub terra frigus z vapores p̄ antiparitasim añ se pellit z fugat versus aquilonem. et sic illi vapores non potentes cedere erūpunt et fiunt venti aquilonares. Sz q̄ magis in autūpno flat z precipue sole declinante versus finē virginis. Ratio est qui tunc aer incipit infrigidari propter descēsū solis a signis aquilonaribus. z sic vapor non cōsumit sed ascendit et calor multiplicat euz vers⁹ sus aquilonem

Queritur Quare boreas causat serenitatem. auster autēz pluuiāz. Dm q̄ ideo. q̄ boreas flat nobis de prope. et sic defert nubes nostras vltra nos. Sed auster qui est calid⁹ et humidus flat a magna distantia a nobis. et sic affert nubes aliarū regionum ad nos. Albertus tamē dicit causam esse q̄ auster curuus est inflatu z sic nubes inuoluit in se z cōdesat. Sed aquilo seu boreas est rectiflatus z sic distrahit p̄es nubū inuētas z sic inducit serenitatem.

¶ Secundus tractatus de terremotu

Reparationes

Queritur Quot recitat Aresto. opiniones de terremoto. **So^o** tres. quarū p^{ma} fuit anaxagore dicentis. q^d aer qui est in inferiori p^{te} terre naturaliter mouet sursum. z dixit secūdo. q^d illa terra in qua nos sumus est sursum z alta est deorsuz. z dixit q^d aer intrat aliquādo terrā cū impetu. q^z antiqui dicebant terrā inferius esse sp^o giosam. superius autē vbi nos habitamus dixerūt esse cōstrictam z cōpositam p^{im} bres z pluuias. z sic aer inclusus naturaliter ascēdens non potest eā penes trare. z sic p^{cuti}endo terrā ascēdendo facit ipsam tremere.

¶ Querit. Quō Aresto. reprobat illā opinionē. **Solutio.** quatuor rationibz. Prima q^z non oportet dicere q^d superficies nostra sit sursum et alia deorsum. q^{ia} si hec pars terre quā inhabitam^{us} esset sursum grauiā nō mouerent ad ipsam. Secūda ratio reprobat dictū anaxagore q^d r^um ad hoc q^d dixit terram esse planā. Quia ambulantes super terram continue vident alium z alium orizontem z alia z alia astra quod non fieret si esset plana. Tercia ratio. quia s^{im} dictum suum sequeretur q^d tota terra deberet tremere cum ex aere impellitur quod tamen est. p^{tra} anaxagorā z suos scilicet quaces eo q^d dixerunt propter latitudinē suam esse immobilem in aere. Quarta ratio. quia opinio illa insufficiens est. eo q^d non reddit causam accidētium terremotus. quare scilicet magis fiat in vna regione q^{am} in alia et diuersis temporibus.

Queritur Que est secunda opinio antiquorum. **Solutio** ipsius democriti dicentis terremoto fieri propter duo. Primo quādo terra habens multitudinē aque in susceptaculis quādo tunc propter pluuiam plurē recipit q^z retinere potest sic violētiam patitur z videtur rūpi terra z sonum facere. Secūda. quia cū terra desiccatur s^{im} aliquas p^{tes} trahit aquā ex locis repletis q^{ia} aqua trāsiens p^{er} loca diuersa incidēs a sup^{ioribz} ad inferiora p^{cutit} ipsam terrā

¶ Q^{uo} nō arestote. soluit hanc opinionem **So^o**. nō soluit sed eam solutam reliquit ex his que prius dicta sunt de receptaculis terre Sed tamen Albertus dicit Arestotele illam opinionē nimis abbreviatam fecisse. Reprobatur ergo sic. s^{im} Albertum Si hec opinio esset vera sequeretur q^d locus fontium sepiissime tremere deberet s^{ed} hoc non apparet. Præterea si esset vera tunc nunq^{am} fieret terremoto sine aqua q^{od} non est verū. Probat^{ur} q^z t^{em}p^{or}e herculis facto terremoto exiuit cinis nō aqua de loco terremoto q^{ui} fuit iuxta chorinthū

Queritur Que est tertia opinio antiquorum **Solutio.** fuit q^{ui}dem phus nomine anaximenes qui dixit q^d terra deplurata iterum exiccaretur z q^z propter nimiam siccitatem p^{tes} ad seinuicem caderent et se cōcutientes motum facerent.

Arguitur Aqua est causa terremoto. Probat^{ur}. q^z frequenter fit circa aquas. sicut patet ad sensum. **So^o**. hoc fuit motuum antiquorū sed non cogit q^d ventus q^{ui} facit terremoto expellit aliquā aquā de loco vbi fit terremoto.

Tertij libri metheororū

Queritur Quō arestoreles reprobat opinionem. Solo
tribus rationibus. prima. Si terremotus sic fieret
tunc terra appareret multipliciter submersa. sed hoc est falsum. Secūda ra-
tio. quia ex hoc modo pōt reddi ratio quare pōt fiat terremotus in vna
regione q̄ in alia. quia talis humectatio z exsiccatio fit in locis vbi non fit
terremotus. Tertia. si sic fieret terremotus tunc cōtinue fieret minor ter-
remotus. quia cōtingeret q̄qz terrā fm prem supiores esse dēsam z inferio-
ria dequatam. s; hoc falsum est igit.

Queritur Quor arestoreles determinādo de vera causa ter-
remotus premitit suppositōes. Solo quatuor
Prima duplex est exalatio. scz humida que eleuatur de aqua z sicca que
eleuatur de terra. Secūda. terra de se est sicca. sed propter nubes eam inci-
dentes habet multam humiditatem. Tertia a sole z ab exalatione calida
z ignea existēte in ipsa multus spūs eleuat ex terra terrā. z multus materiā
inclusus in terra. Quarta Ille spūs inclusus aliquādo exit totus q̄qz re-
tinet totus z aliquādo p̄it.

Queritur Que est vera causa terremotus. Solo. spūs
subtilis in terra inclusus seu exalatio calida z sic-
ca. Probat sic. quia illud est principijz terremotus quod est maxime mo-
bile z quod per motum suum motuū est violente aliorū corporum. Sed
spūs inclusus in terre viscerib; est huiusmōi ergo. Minor probat. qz qd
fortissime mouetur fortissime pellit. z quod longe mouetur longe pellit
et sic propter velocitatem p̄it. Minor probatur. qz spūs seu exalatio in
terre viscerib; est subtilissimuz corporum cū sit quodāmodo aeree nature
ergo natus est mouere terram.

Querit Quor signis probat Arestoreles huiusmōi spm inclu-
sam causam esse terremotus. So. q. decem. Primū
est. qz magna existentia trāquillitate aeris plurimū fiunt terremotus que
tranquillitas causat ex eo qz tota exalatio ex qua deberet fieri ventus ma-
net infra terrā z ibi p̄tinue mouet z causat terremotum.

Contra Aliquando tempore terremotus fiunt venti. ergo nō
est trāquillitas signum. So. ad hoc dicit phus qz hoc non
est trāquillitas sed tamē tales terremotus sunt minores qz p̄ncipium z cā
iporum. scz exalatio diuisa est fm vnāquāqz prem ideo necesse est effectū
diuidi et minorem esse.

Queritur Quod est secūdum signum. So. q. de nocte
apparēt plures terremotus. q̄ in die z inter eos q̄
fiūt in die magis fiūt circa meridiē tanq̄ tpe magis trāquillo. N. autēz
meridies est trāquillissimū diei causa est. qz tunc sol p̄ualet exterminan-
do exalationem aut repellendo eam. Et similiter est in nocte propter ab-
sentiam solis propellitur exalatio a superficie terre infrigidata ad interi-
us ad locum contrariuz ei a quo eleuabatur z sic causatur aeris trāquillitas
Tertium signū est quia maximi terremotus fiunt in locis spōgiosis z cōs

Reparationes

capis et maxime circa mare eo quod in talibus sunt multe exhalationes inclas-
se que faciunt terremotum

Queritur In quibus locis sit frequentius terremotus **So^o**
alberti tres requirunt dispositioes que sunt omnes vni⁹ loci
frequenti⁹ sit terremotus et si non rari⁹ Prima est quod in illa parte sit percussio et ag-
gregatio undarum sive percellarum maris. Secunda concavitas sub terranea.
Tertia quod terra sit mollis. Ratio prime quia quando in concavis fit percussio per-
cellarum ventus intendit et humore maris vie redeundi precluduntur et sic
ventus multiplicatus movet locum qui est in circuitu. Ratio secunde quia
ventus receptus in cavernis redire non potest propter alium ventum obus-
tatem et ita multiplicatus in caverna movet cavernam. Ratio tertie dispositio-
is est quod si esset dura soliditate lapidum moveri non posset similiter si sit terra
secca et porosa exhalatio paulatim expirat sed in mollis terra est que in perfun-
do et in superficie infusa habet humiditatem poris eius ideo ventum in
caverna claudit ne expiret

Queritur Quod est tertium signum **So^o** quod terremotus
frequentius sunt in vere et in autumno quam in estate
et in hyeme In hyeme enim propter frigus extinguitur exhalatio in estate propter
excellentiā caloris exterioris. In pluviosis autem temporibus contingit eas moveri
quia multitudo exhalationis calide et sicce propter frigiditatem existentem
in superficie terre propellit ad locum angustiorum

Contra Pluvia multa contrario est exhalationi ergo tunc impe-
ditur terremotus eo quod ventus non potest generari
So^o licet non possit fieri motus ex vento qui tempore pluvie generet
sicut probat argumentum causam tamen ex veteris prius genitis eo quod poris terre
per pluviam clauduntur et sic aqua pluvialis pellit ante se ventum ad loca ca-
vernosa et cum non potest amplius cadere incipit locum impellere.

Ad dictum est in secundo signo quod tempus terremotus est tempus quie-
tis sive autumni est tempus ventorum sicut prius dictum est. **So^o**
Eo tempore precise non fit terremotus quo sunt magni venti tamen eo tem-
pore quo nati sunt venti nati sunt sunt etiam generari terremotus

Queritur Quod est quintum signum **So^o** per hi quod sicut spiritus
ritus interceptus in corporibus nostris est causa pulsus
suum et tremorū sic spiritus inclusus in visceribus terre movet terram sicut
cur enim post viriandem accidit tremor propter hoc quod aer frigidus ingreditur
per vias urine et pellit spiritum interiore quod impulsus frequenter percutit membra
et facit tremorem sicut etiam est de exhalatione. Sextum signum est quod in
aliquibus regionibus factus est terremotus qui non cessavit quousque tota ex-
halatio irrupens terram exierit et tantus spiritus exiit quod elevarer fauilla in ci-
nerem adeo ut incenderet civitatem sicut dicit philosophus de quibusdam insu-
lis in textu. Septimum signum quod quando austri flatus futurus est in per
dicta regione prefignatur flatus eius per sonum factum in illis locis sub ter-
ra ex parte illa ex qua debet fieri flatus eius.

Tertij libri methaeorum

Oceaurum signū. qz circa terremotū pringit frequenter solem calignosus fieri nisi interpositione nubis z ante maturitas terremotus pringit frequenter fieri trāquillitatem z vehemens frigus. Ratio pmi qz tempore termosus exalatio que calefiebat aerem ppeit ad intra. z sic aer frigiditate terre et aque adiacentiū frigescit z sic inspiscat z sol obscurus apparet. Rō scđi qz exalatio ad intra ppeit z sic exterius ppter effectum exalationis fit trāquillitas. Nonū signū. qz an futurum terremotus qñqz in aere apparet post occasum solis nubes qdam subtilis extensa in longum quēadmoduz linea recta. Decimū signū est. qz circa eclipses lune accidit fieri terremotus. Ratio huius est. qz quando luna incipit eclipsari tunc incipit calor quez habet rōne luminis deficere. z sic aere frigefacto in superficie terre ppeit aer in terrā a suo pparatio. z sic fit terremotus in loco ad hoc disposito

Queritur Quot accētia terremotus ponit pbs. Solose prem. pmi. Quā terremotus est magnus z vehemens tūc nō statim psumitur. sz durat aliquā ad quadraginta dies aliquā ad annū vel ad duos annos. Lūius cā est multitudo exalarōis interces pte z angustia loci z latera solida. Scđm accidens. qz exalatio illa mota sub terra facit sonos Lūius causa est. qz sicut exterius aer pcutus facit sonos ita et interius aer pcutiens ad solidum latus facit sonū. sonus em cā ex collisione corpm. Tertium accēis factis terremotibus multe aque erupuerūt. qz spiritus inclusus inueniens aquā in superficie terre propellit eaz p se vel per puerfione ex profundo terre ab inferiori. Quartum accēis est qz qñqz cū terremotu pringit inundatio aquarū z hoc pringit quādo duo venti adinucem fuerint cōtrarij tunc quādo vnus illorū non potest repellere mare propulsum a sibi cōtrario tunc propter violentiam resistit sibi z coarctat aquam qñ ingirū ipō autem succubente p violentiam alterius ppeit in terrā cum aqua illa. z sic fit terremotus z inundatio. Quintum accidens est. qz terremotus fuit sepe ad modicū locū z in determinata regione. venti autē nō sz fm totam regionem diffunduntur. Causa est. qz terremotus fit per hoc qz exalatio eleuata ex ipā regione ppeit ad intra ad vnū locū in quo adunata propellit terrā sed venti non sic adunatur sz diffundunt ad totam regionē. Sextum accidens est. qz terremotus qñqz fit p modum tremoris qñqz p modū pulsus. primū cōtingit qñ exalatio mouet in terra fm latitudine. qz pcutiens ad vnū latus z repercussa multas causas pcutiones z sic seqtur tremor. Scđm cōtingit qñ exalatio ex profundo pellit terras sursum. z talem dē raro pringere. qñ tamen cōtingit tunc periculosus est. qz per talem fuerūt euerfa loca circa ciuitatem simposlim z regionē ligusticā. Septimū accēis qz in insulis ponticis que remota sunt a terra raro et tardius accidit terremotus qz in his que sunt propinque terre. Probat quatuor rāōnibz. pma. qz mare circūdans insulas nō solum infugidat terram ne fiant exalarōnes sed etiā exalarōnes que sūt reddit imobiles. Scda. qz mare suo pondere prohibet motū exalarionuz subterraneaz. Tertia qz mare circūfusum fluit huc z illuc. qre oportet terram illam quiescere. z p cōsequens insulas. Quarta. qz mare circūfluens multū. multū occupat locū. ideo exalarōnes a terra circūiacente non pñt

Ratio qz illa dicitur
quod exalatio
est aliquid p. b.
et hoc est p. b.

Septimū p.
ante a terre
motu

ad p. b. l. i.
tunc tunc

Reparationes

in hunc flare et subdit et insule que sunt prope terram frequenter mouentur. quia mare intermediū propter puritatem non potest impedire motum exaltationis

Ad Terra non potest moueri. quod non est possibilis terremotus. Rursus est philosophi secundo celi. quod est centrum et medium mundi. Solum. licet finem se totam sit immobilis tamen finem presens est multipliciter mobilis

Queritur Quid est terremotus. Solum. est motus terre factus ex impetu commotionis spirituum inclusorum in visceribus terre.

Arguitur Minus forte non potest mouere magis forte. scilicet terra est fortior et solidior spiritu et aere incluso. preterea ventus super terram non mouet edificia. nec sub terra. Solum. quod aer hoc non facit per se percutit eos quod mobilis sit in omnem partem videmus etiam quod aer cum contritu scindit lignum

Queritur Utrum ventus ille intret terram vel generetur in visceribus. Solum. Alberti quod non intrat sed generatur in visceribus. Ratio est. quod sol non solum in supremo terre sed etiam in intimis terre operatur. quod videmus lunam de profundo maris vaporem eleuare quo mouet mare ad fluxum et refluxum. Preterea calor inclusus in terra operatur sicut calor naturalis in cibo. calor autem naturalis educit ventositates non ab extrinseco ingressam quam ventositas promouet viscera quod est.

Queritur Quando contingit vaporem terrestrem reprimi et claudiri in terra. Solutio quandoque clauduntur pori terre per ventum exteriorem pulueribus. quandoque frigiditas constringit poros contingit etiam humiditate pluuiatiter descendente poros terre opilari

Queritur Quot sunt modi terremotus. Solutio Alberti novem. Primus est motus agitatiui modo ad dexteram modo ad sinistram. Secundus subuersiuus. Tertius scissiuus faciendo aperturam. Quartus est perforatiui faciendo foramina non magna. Quintus est titubantiui seu tremulus quo scilicet extra naturalem situm egreditur et iterum redit in eundem. Sextus ruinosus quo scilicet superior pars terre cadit in profundum. Septimus est impulsiuus. quo superior pars longe repellitur a suo situ. Octauus est vectoarius. ut quando superior pars ab inferiori vehitur. Nonus est de pressionis et eleuationis. ut quando superficies modo depimitur et modo eleuatur quorum omnium albertus ponit rationes.

Quod Quare frequenter terremotus sequuntur pestilentie et precipue suis est habens quasi venenam naturam ideo animalia interficiunt precipue quod per os terre coherent frequenter sicut oues. ille enim vapor antequam totus expiret per plures dies semper aliquid paulatim expiret. et sic animalia ore coherentia terre hauriunt huiusmodi aerem venenosum. Unde seneca narrat de quodam terre motu quod grex seecetorum omnium mortuus fuit et similiter homines et animalia. Et albertus refert se vidisse in paduana ciuitate libardie quod putres ab antiquo clausus inuentus fuit quod cum apiret ad purgandum. prius intras mortuus fuit. et secundoque sicut et tertius volens precipere ubi maneret inclinando

Tertij libri metheororū

se in puteū intēū debilitatus est q̄ spacio duorū diez. vix redijt ad se. Cū autē aer ille expiraret factus est bonus ⁊ porabilis reddita est aqua.

Tertius tractatus de chorufca tione et tonitruo.

Queritur De quo tractat phs in tertio tractatu huius secun-
di libri. Dm q̄ determinat de chorufcatione
et tonitruo. ⁊ hoc in pmo capitulo. in scdo autē de enephijs ⁊ thiphombz.
in tertio de fulminibz ⁊ incētionibz

Arguitur. Typho ⁊ enephia sunt venti. ergo deberet de his in pre-
cedenti tractatu determinasse. So°. licet sint venti nō tamē puri extra
nubē genti p̄ eleuatōem exalatōnis. s; genti sunt intra viscera nubium

Querit Quorū premittit aresto. suppositiones in hoc tractatu
Solurio. res. pma duplex eleuat exalatio a terra
sez humida et sicca. Secūda ille due exalatōnes quādoq; simul eleuant
et ambe in nubem cōdensantur. Tertia nubes in superiori pre est magis
cōpacta et densa propter frigus ⁊ inferius magis rara. Et hoc dicit are-
stoteles esse cām q̄re fulmina et enephie mouent deorsus q̄uis calida sine
q̄a pellūtur ab illo frigore.

Querit. Quid est tonitruum. Sol°. est son⁹ factus in nubibz ex vio-
lenta percussione exalationis calide ⁊ sicce inclusa inter latera nubis.

Querit Quō generatur tonitruū. So°. quādo exalatio cas-
lida et sicca cum vapore qui in nubem condensatus est
includitur in nube. tunc propter frigiditatem nubis mouetur huc et illuc
et facit magnam percussione frangendo latera nubis vnde causatur so-
nus qui dicit tonitruū. Et hoc probat Arstoteles de lignis viridibus q̄
q̄n inflāmant fum⁹ inclusus rūpendo facit sonū.

Ar Exalatio non potest sū eleuari cū vapore. Probat q̄ vapor ei-
tius resoluitur ab aq̄ q̄ exalatio a terra cū ergo agens eq̄liter se
habeat et ineqliter ex pte materie eleuabit vaporem prius q̄ exalatōem

Dm q̄ q̄n aqua pura est citi⁹ resoluit vapor. sed quādo aqua est cū
terra mixta tunc non oportet q̄ aqua citius euaporet q̄ terra etiam pos-
test retardari vapor in eleuando. propter frigus occurrens in aere. vel
propter alias causas.

Queritur Quare vapor includit exalationem ⁊ non econ-
tra. So°. q̄ humor aquis cuiusmōdē est vapor
dilatabilis est et q̄n venit ad mediam regionē rōne frigoris vbi incipit cō-
densari ⁊ inspissari in nubē circūfundit sicco terrestri. ⁊ sic q̄ nubes fit ex
alatio cludit in nube. s; q̄ siccum non est ita delatabile. ideo nō potest vas-
porem includere. Si autem non simul ascendant tūc vapor stabit in loco
frigido ⁊ sic exalatio ascendens virtute caloris sui penetrabit vaporem.
sed cum superius magis condensetur iam non poterit grāsurē. ⁊ sic iterū
clauditur in nube.

Reparacione s

¶ Exalatio magis dispigitur q̄ vapor. ergo nō includit in vapore sed potius eō tra. **¶** Nis probat. qz incendit exalatio non aut vapor. Solutio. non incenditur an inclusionē in nube in qua agitur et p̄mittit. qz si ante inflamaret tūc non posset includi sicut pbat argumētū

¶ De choruscatione.

Querit Quid est choruscatio. So^o est apparitio exalationis incense exspirantis ex nube p̄ eius ruptōem.

¶ Querit quō catur choruscatio. Respōdet p̄ hoc qz exalatio calida et sic ea q̄ sua collisione facit tonitruū extrusa extra nubem s̄m multas pres ei⁹ subtiliores ignis p̄pter subtilitatē materie et colorat. et talis ē choruscatio

¶ Ex hoc sequeret qz choruscatio esset imp̄ssio ignita de q̄stione dīctum est in p̄mo libro. Probat sequela. qz dīctum fuit qz tales causant p̄ inflammatōem exalatiōis calide et sicce. Solutio. dīctū est qz exalatiō dupliciter p̄tingit inflamari. p̄mo ab extrinseco aliquo inflamante. et sic inflammat exalatio in sup̄ma regione aeris et sic aliqua impressiō de quibus dīctū est in p̄mo libro. Alio^o inflamatur exalatio a motu agitatiōis in ventre nubis. et de isto fit sermo hīc.

Contra In nube nō potest accendi et inflamari. Probat nubes est frigida. s̄z frigidi est frigefacere et nō ignire.

So^o p̄ se frigidi est frigefacere eius tamē est calefacere et ignire p̄ accūs se p̄ anteparitatem. Si em̄ frigus nubis penetraret exalatiōez calidā in clusam vtiqz ipam exstingueret et frigefaceret itaqz solum circūfunditur ei. et sic eam fortificat

Queritur Quō tunc causatur illa intentio in nube. Dīcendū qz p̄ hoc qz frigus nubis expellit a se calidā exalatiōem. et sic exalatio calida p̄mittit et agitatur in nube et in tali agitatiōe cū materia sit facillime inflamabilis excitat flāma et sic coagulata ab humido nubis scindit nubem in loco ad quem dirigit fuga talis exalationis. et sic emicat.

¶ Contra. ex hoc sequeret qz totus vapor seu tota exalatio sil̄ exiret nubē sed hoc est falsum ad sensum. qz tūc postqz semel fulgurasset vel conuisset amplius non tonaret. cui⁹ contrariū videmus esse verū. Sequela probat. qz tota exalatio inclusa agitatur a frigore. qz tota incēditur et expellitur.

Solo qz licet tota a frigore agiteet non tamē eq̄liter. qz exterioribz p̄tibz illius exalatiōis vicinior est frigus. ideo ille magis igniūtur et appellunt a sublimi ad inferiorem p̄tem.

Queritur Vtrū sil̄ possit tota exalatio expelli nubem. So^o potest sil̄ expelli et successive simul qdā quādo tota simul ignit. Non sil̄ qñ extra in vna p̄reignit non aut int⁹. nec ubi qz qñ em̄ exalatio illa non est tene adūnata nō eq̄ ignit in p̄tibz. aliquādo etiam pres exteriores ipellunt et igniūtur paulatim et non pres interiores. eo qz magis cōherent.

Tercij libri Meteororū.

Querit An exalatio inclusa per idem sit causa tonitruū et choruscationis et soni tonitruū. **Solo.** sic. sed non eque pmo quia exalatio sui agitatio est eā soni. postea incensio. et tercio choruscatio. **Querit.** quare tūc pū videtur choruscatio q̄ audiat tonitruū. eū sic eo posterior. **Solo.** huius rōnem dicit esse p̄ hū q̄ visus anticipat auditum et celerius imutatur a suo obiecto q̄ auditus ab audibili. ergo cū choruscatio visu p̄cipiatur p̄us p̄cipitur q̄ sonus tonitruū. Antecedēs probat per experimentum. q̄ cum remigantes leuant remos a prima percussione prius videtur eleuatio remorū q̄ audiat sonus fact⁹ ex p̄cedēti percussioe.

Querit Quare anaxagoras et empedocles dixerūt choruscationes p̄cedere sonū tonitruū vt dicatur generari sicut p̄cipiuntur. **Solo.** ideo quia dixerūt q̄ choruscatio esset ignis interceptus in nube. et tonitruū dixerūt sonū seu stridorem ignis extincti in nube. h̄ clarū est q̄ sonus stridoris seq̄tur ignem extinctum.

Querit Qūo anaxagoras posuit illum ignem intercipi in nube. **Solo.** anaxagoras dixit illum ignem detrusum a superior loco et esse partem etheris. Dixit em̄ corpora superiora esse de natura ignis. Hoc dictū reprobatur p̄ h̄s duab⁹ rōnib⁹. Prima est. ignis natus est ferri sursum. ergo male dicit q̄ moueat deorsum. Secūda. q̄ si descenderet nō videretur rō quare magis descenderet tpe nubū q̄ tpe serenitatis. et q̄ nō videt descendere tpe serenitatis. ergo nec tpe nubū.

Querit Qūo empedocles posuit ignē intercipi in nube. **Solo.** a radijs solarib⁹ desup̄ venientib⁹ quos putauit esse corpora. Hanc positōem reprobatur p̄ h̄s duab⁹ rōnib⁹. Prima est. q̄ sequeretur q̄ deberet eodem mō fieri in qualiter nube et in qualiter parte nubis. Seq̄la patz. quia radij solares cadūt sup̄ qualiter nubem. et sic eadem erit causa tonitruū et choruscationis et aliarum impressiōum. scz pluuie grandinis et uis 2c. **Secūda** ratio est. quia sequeretur q̄ huiusmodi sonus et choruscatio deberet fieri in aqua calefacta a sole vel ab igne. sed hoc non fit. ergo nec ab igne sic extincto generatur talis sonus. Maior patz a simili. Minor p̄batur. q̄ cum aqua calefacta infrigidatur et condensatur nullam videmus fieri exidentiam aut sonū talem.

Querit Que fuit alia opinio antiquorū. **Solo.** quidam dixerunt q̄ choruscatio non esset quid reale sed quid phantasticū. dixerūt em̄ q̄ appareret vt ignis et nō esset. Probant p̄ h̄s. quia si q̄s percussent mare virga vel aliquo huiusmodi tunc apparet in aqua quidā fulgor sine igne. Ita in nube velociter a vento mota apparet ignis. Reprobat dicens. q̄ erant ignozantes de refractione. quia cum percutitur aqua eleuat aliqua pars eius ad quam refrangit⁹ visus ad aliquod corpus fulgidū. et in p̄tecto refractionis apparet color quare magis videtur in nocte q̄ in die. q̄ in die maius lumen obfuscat minus lumen.

De Enephbia

Querit. circa secūdum capitulū huius tractatus. vbi alij incipiūt ter

Reparationes

cum librum. **Utrum enephie et typhones et sine eiusdem specieum predictis impressionibus. scilicet vento terremotu et tonitruo.** Solo sic. Ratio est. quia sicut omnia que generantur ex vapore humido per coagulationem a frigido sunt eadem secundum speciem differentia solum secundum magis et minus et secundum diuersos modos patiendi. Ita omnia que generantur ex exalatione sicca a calido inflammante vel frigido propellente sunt eadem secundum speciem. differentia solum secundum quod diuersimode patiuntur a calido. vel secundum diuersam propulsionem a frigido. iste autem impressiones sunt humiditatis ergo et cetera.

Ad Contra. Ignitum et non ignitum videntur specie differre. sed quidam de illis incenduntur quedam non. Solo. differunt specie accedente tali. et ideo subaltera etiam differunt per accedens. scilicet motu

Queritur. Quia differenter exalatio calida et sicca est materia tonitruum et choruscationis et ipsius enephie Solo. quia si exalatio illa fuerit eleuata per modicas partes et subriles sparsim diffusas fiunt tonitrua et choruscationes. Si autem exalatio fuerit multa et spissior nec fuerit segregata aut subtilis. fit ventus qui dicitur enephas.

Queritur. Quid est enephas. Solo. est spiritus seu ventus continuus et multus fluens ex nube cum violentia.

Queritur. Quare enephas est motus violentus. Solo. propter impetuosam et velocem segregationem. quia cum exalatio sit multa et grossa non propellitur nisi a magnitudine frigidi violentetur

Queritur. Quare tempore generationis enephie accedit obscuritas in terra. Solo. quia cum multitudine exalationis ducit multum secum de nube.

Queritur. Quare post enepham accedit pluuia et aque multitudo Solo. propter multitudinem vaporum quersorum in nubem. et propter multitudinem nubis quersum in pluuiam tempore enephie.

Arguitur. Ventus facit cessare pluuiam. ergo cum enephas sit ventus non fit cum eo ingens pluuia. **Respondetur.** Recedens probatur per philosophum in primo tractatu huius tercij. ventus enim distrahit partes nubis et prohibet pluuias. Solo. hoc est intelligendum de duodecim ventis de quibus tractat Aristoteles in eodem tractatu. Iste autem ventus nullus est eorum. sed est egrediens de nube. et eo non attingit nubem extra sicut alij venti. sed intra. et ideo interiores partes nubis exufflat super interiores inducendo spissitudinem. et diuidit nubem et egreditur. et quia dum una pars exufflatur mundat super altam. ideo necesse habet cedere ab ea que sibi prius fuit continua. et sic scinditur nubes et ex se ventus non ignitus.

Queritur. Quid est typho. Solo. typho est ventus circularis causatus propter violentam expulsionem exalationis calide et sicce a nube.

Tercij libri Metheororū.

Queritur Quomodo generatur typho. Solo. per hoc
q̄ piritus inclusus in nube frigiditate ipsius segregatur
z offendit aliquam partem nubis et repercutitur ab ipsa ita q̄ ex am-
plo feratur in angustum modicum habens exitum. et ita fit spiritus quidam
circularis. sicut ventus in portis et in artibus vijs. Et hoc declarat philosophus
sic. quia quando prime parti exeūti nubes obuiat aliquod solidum cor-
pus non cadens sed repellens. aut quando exalatio propellitur in strictum
locum et angustum exitum. tunc prohibetur procedere recte in anterius. et
sic mouetur ad latus. Unde dominus Albertus superaddit adhuc vnus
modum generationis turbis dicens q̄ preter illos modos fit turbo per
hoc q̄ aperitur nubes vna in loco vno z alia in opposito situ. et illi duo venti
concurrentes in medio vterq̄ illorum alterum impellit z ab eo impellit. nō
quidē in sublimi. sed vbi terrā pcutiūt z sic faciūt ventū turbinis

Procontra. Ex duobus rectis. nunq̄ componitur circulus. sed ambo
illi venti mouentur motu recto ex nube ad terram Solo. ex du-
obus rectis motibus rectis manētibz non fit circularis. sed bene ex rectis
in circulum circa centrum reductis. et hoc bene ptingit in phisicis. licet nō
in lineis mathematicis.

Procontra. Vel illi duo venti essent equaliter fortes vel inequaliter
si equaliter vnus alterum suster. z sic non venient ad terram. Si in-
equaliter. ergo vnus alterum vincit et non obliquat nec obliquatur ab ipso.
ergo non fit a duobus ventis. Solo. ventus ille rotundus est. ex hoc q̄
vterq̄ ventorum oppositorum habet latus vnum debilius q̄ alter. et vter-
q̄ habet vnus latus fortius q̄ alter. et hoc ex diuersis causis. sicut latus ori-
entale ipsius aquilonis fortius est occidentali latere. quia ibi innatur sicco.
latus autem orientale ipsius austris debilius est occidentali. et sic latus vici-
sum vnus reuoluitur super latus vincens alterius. et ita vincens duplica-
tur z confortatur in vtroq̄. et sic illa reduplicatio lateris sup latus est causā
sa circūgrationis

De Thyphone

Querit̃ Quomodo differunt enephas z typho. Solutio
tripliciter. Primo. quia exalatio ex qua fit enephas est
grossior z densior. et per consequens ventus maior. Secūdo differunt. quia
enephas mouetur directe a nube z non mouetur circulariter sicut typho.
Tercio differunt. quia si exalatio deorsum mora fuerit incolorata z digesta.
tunc est typho. si autē colorata z indigesta tūc est enephas.

Querit̃ Quomodo pueniunt enephas z typho. Solo. In
hoc q̄ vterq̄ mouetur deorsum per expulsionem a nube
Secūdo quia nullus eorum generatur in locis z temporibz horis. Pro-
bat q̄ frigidū excellens z gelatiū est nūū generatiū.

Reparationes

Querit Quis est effectus typhonis Solo. q. typho secum ducit illa supra que reflectit qñq. eradicando arbores z quandoq. alia eleuando. q. supra que incidit typho ea motu suo vertit et ea sursum leuat.

Querit In quo attenditur virtus huius venti. Solo. primo ex percussione nubis ex qua egreditur. Secundo ex quantitate vaporis venti ipsius ex impetu suarum qualitarum inuoluentium que sunt in lateribus huius venti. si enim ista pueniat dicit Albertus tñ fortis esse posset q. subuerteret arbores edificia z aliquos montes.

Querit Quomodo differt iste ventus ab alijs de quibus in alio tractatu habitum est. Solo. primo in tempore. q. iste ventus frequenter fit in tempore estiuo quando est tempus tonitruum. alij autem frequenter in vere z autumno. Secundo in loco. q. iste venit in nube. alij ab aliqua plaga mundi. Tercio q. iste accipit figuram rotundam. alij non. Quarto. q. ille eradicat arbores z edificia. alij non.

Querit quare hic fit determinatio illius venti cum tonitruo potius q. in tractatu de ventis Solo. par. quia venit de nube z non de aliqua plaga mundi. et propter hoc coniungitur determinatio eius determinationi tonitruo. eo q. eandem habent causam

De Incensione

Querit Quomodo generatur incensio Solo. p. h. q. cum spiritus subtilior segregatus fuerit ex nube. ita q. propter subtilitatem suam et motum ignium fit passio que vocatur incensio. huiusmodi enim spiritus re pulsus a nube colorat aerem aliquantulum igniendo ipsum.

Querit que est differentia inter incensionem et choruscationem Solo. choruscatio fit semper cum tonitruo z tempore tonitruum. Incensio autem sine tonitruo

Querit Quo differunt incensio z fulmen. Solo. fulmen incenditur in nube. incensio vero extra nubem. Unde dicitur q. incensio est typho vel enephe ardentes. quicquid enim incenditur enephe. quicquid typho enephe autem sunt typhonibus maiores. sicut supra dictum est

De Fulmine

Querit Quomodo generatur fulmen Solo. per hoc q. spiritus subtilis secundum substantiam et multus in quantitate a frigido nubis expellitur.

Querit quot sunt species fulminis Solo. due. Una vocatur algeta. et fit quando spiritus est subtilis valde et magis q. actu calidus simpliciter vel respectu materie subiecte. ita q. penetrat illud cui incidit. sed non adurit. Alia est species q. dicitur soloenta. et hoc fulmen fit quando spiritus est minus subtilis. z persequens tardius penetrans q. maiorem moram faciendo adurit.

Tercij libri Metheororū.

Querit Quomodo differūt illa fulmina in effectū. **Solo.** p-
mum fulmen pertransit et penetrat ea supra quē cadit an-
teq; igniat. et hoc ppter eius nimiam subtilitatem et velocitates. Sed aliud
pus exiit illa supra que cadit et postea penetrando colorat et denigrat. et h-
ideo. qz adustio ppter eius nimiam raritatem puenit motū localem

Querit Quare corpora resistentia sepius patiūtur a fulmine. nō
autē resistentia nihil patiūtur. **Solo.** ppter duo. pmo qz
in resistentia agit spūs ampliori tempore. Secūdo quia vbi spūs resistitur
multiplicatur spūs ppter aduentum supuenientis spūs. Hoc autē pbat p h-
duob; experimentis. Primū q; eramen. i. ferrum vel calib; elipei aliquādo
fuit in fulmine liquefactum et ramentū lignū eius nihil passum est. Secūduz
est q; aliquando fulmen pertransit vestimenta que propter porositatem nō
combussit sed aliquāliter attriuit in frustra hominem aut interfecit propter
ampliozem resistentiam

Querit Utrum fulmen sit spiritus. **Solo** sic. probat aresto-
teles per experimentum. quia triplum dicit esse p bustuz
ex fulmine quia flammā ferebatur deorsum et ad multas partes eas incen-
dendo. et hoc p-
tinue.

Querit Quomodo probat philosophus q; fulmen sit fumus
qui passus est ab igne. **Solo.** philosophus dicit hoc eē
notum ex dictis superius. scz in pmo. et etiam in libro de generatione. et p-
bat etiam in exemplo p dicto. videmus etiā in lignis in igne positis ex quib;
bus exit paruus fumus qui in exitu inflāmur.

Ar. Contra. Tenue et facile cedens nō pminuit corpora dura. sed ful-
men pminuit corpora dura. ergo nō est spūs aut vapor qui est qd de-
bile. Maior probatur. quia durum habet rōnem naturalis potentie. scz fas-
cile resistendi. tenue vero impotentie. sed quia agens debet esse prestantius
passo. Minor ē nota ad sensuz. **Solo.** aliud est de spiritu aut vapore seu
aere in se p-
sideratis et in impetu et violentia. s-
m se em nihil inferūt violentie
percussa aut inferūt maximam violentiam. Cuius causa est quia nulluz ali-
orum corporū intus et extra efficitur subiectum violentie nisi aer et vapor et
maxime aer qui in pfundum vt materia p-
pria accipit oēm ictū violentantiū

Ar. Contra. Hoc est p-
ra experientiam. quia quandoq; lapides et
ferrum et alia mineralia videmus descendere. **Solo** alteri. h-
p-
tingit ppter mixtionem vaporum eleuatorum quorum materia tendit ad
naturā argenti viui luculenti. vnde precipue ferrū cadit quādo cadit. quia
illud fit ex terrestri luculento et viscoso. et quia multum decoquitur ab igne
ideo cadit in specie calibis.

Querit Que est ergo vera causa illius ictus. **Solo** alter. va-
por terreus cum aere et quandoq; aer solus. Probatur
qz nihil ibi pcutit nisi quod pmi pcutientis ictum maxime percipit. sed nihil
ita recipit ictus pcutientium sicut aer et vapor. vapor autem nunq; p-
cu-
at sine aere. cum semper sit aeri iunctus. sed aer h-
ne sine vapore quando

Reparationes

ses vapor vsq ad terram percutitur

Queritur. Qui sunt effectus fulminis. **Solo.** ledere ho-
res vinearū. cum enī nūq̄ appareat exustionis ve-
stigium. ledere quā dōq̄ aurū z non saccū. aliquādo cōminuere gladiū sine
p̄bustione vagine. Excitere calceos z nō ledere pedes. Aliqñ exurere p̄s-
top sub brachijs z in inguine z crura aut brachia nō ledere. Qñq̄ mutare
colore percussū z nūq̄ aliud facere. Aliquādo interficere nullo signo lesionis
apparente. Qñq̄ diuidere z non p̄burere. Et quādoq̄ adurit dolius z ad
huc stat vinū nec defluit. Et ad dūt quidā q̄ animal venenosum p̄cussū
a fulmine amittit venenū. ratione cuius ex serpentibz percussis a fulmine ge-
nerantur vermes. q̄ non fieret si haberent venenum. quia hoc prohiberet.
Item omne percussū fulmine habet odorem sulfureum. Et animal per-
cussū semper habet caput contra imperum fulminis. Quorum omnium
causas recitat **Albertus**

Queritur. Quare dolio percussū vinū non defluit. **Solo.**
alterti reprobandis rōnem senece. Dicit enī alter-
tus q̄ hec est ratio. quia fulmen immiscet vino vel alteri liquori vaporē vis-
cosum z sulfureum qui humori liquoris fulminati continuatur ad modum
pellis viscosę. et illa pellis p̄met liquorez ad tempus ne defluat. Cuius sig-
num dicit esse **Albertus** si p̄sillum immisceatur vino in magna quantitate
p̄trahet vinum viscositatem multam ex p̄sillio quod est viscosum. Illa autē
viscositas p̄pter calorem vini expellit in circuitu vini z ibi inspissatur. que-
cum inspissata fuerit si tunc trahatur ducillus de dolio vini ad magnū tem-
pus nihil exibit

Queritur. Quare ea que a fulmine percutiuntur prius mo-
uentur. **Solo.** philosophi ideo. q̄ aliquis motus spiritus precedit ictum fulminis et sequitur ictum eius. sed non videt
propter subtilitatem. et ille motus mouet corpora

Querit. Quare tonitruū diuidit plantas et arbores. **Solo.**
est philosophi in textu q̄ ideo. q̄ quando est tonitruum
segregantur multi spiritus a nube p̄cutientes z diuidentes plantas. z non
faciūt hoc tonitrua suis sonis. sed sp̄s qui sonū faciunt

Queritur. Que tonitrua sunt magis timenda **Solo.** do-
mini **Alberti.** tonitruum cuius nubes nigra est pa-
rum est timendum quantum ad fulmen. quia nigredo nubis attestatur q̄
exalatio inclusa sit debilis. et q̄ sit habūdantia vaporis humidi vincens
exalationem. sed talis nubes multum amenda est quantum ad ictum. To-
nitruum autem cuius nubes est rubea econtra se habet. multum enī timen-
dum est quo ad incensionem. eo q̄ exalatio est multa et ignea. frigidum autē
expellens est paruum ideo non est multum timendum quantū ad percussio-
nem. Quando autem nubes est alba tunc tonitruū non est timendum alijs
quo modo. quia cause tonitruū debiles sunt. Quando vero nubes est viri-

Tercij libri Metheororū.

dis tunc conitutum est multum timendum. qz illa nubes signum est fortis exhalationis et similiter vaporis humidū. et sic talis nubes ex parte percussio- nis et incensionis timenda est.

Tractatus quartus

Querit̃ De quo tractatur in quarto tractatu Solo de halo ne. iride. parahelijis. et virgis.

Ar̃ Simpliciora sunt priora. sed iste impressiones sunt ceteris simplici- oris. ergo Aristoteles prius debuit de istis determinasse. Solo de simplicioribz prius est determinandum ceteris paribz. sed quia iste impressio- nes minus participant de natura subiecti huius scientie. eo qd non fiunt vt huiusmodi motu ad formas. sed simplici luminis diffusionē. et sic tñ ma- terialiter participat naturā corporis mobilis ad formā mixti imperfecti. eē autē formale sit sola luminis incidentia

Querit̃ Quomodo conueniunt iste impressiones. et quomodo differunt Solo. dicit philosophus qd omnium illorū eadem est causa. fiunt em̃ propter refractionem luminis. Differunt autē penes diuersos modos quibz fit refractione et penes diuersa corpora a quibz vel ad que fit refractione. scz ad solem vel ad aliquod aliud fulgidoz

De halone

Querit̃ Quot ponit Aristoteles suppositiones determinando de halone Solo. duas. Prima quando generatur ha- lo interponitur vapor vel aer inspissatus in nubes que est regularis et plena et paruarum partium inter visum nostrum et astrum a quo fit visus refra- ctio. si em̃ esset grossarum partium prohiberetur refractione. Hanc suppositio- nem probat tribus signis. quia si illud in quo consistit halo distat et condē- setur signum est pluuie. sed si disgregetur et distrahatur signum est venti. sz si paulatim consumatur signum est serenitatis. Primum probat philosoph⁹ quia talis consistentia materie supra quam apparet halo significat vaporē pdenari. ideo continue apparet nigrioris coloris. et tandem illam materiaz in nubem conuerit et pluuiam fieri. Secundum probat. quia si partes abinuicē tem distaret. et talis diuisio fiat a vento ipsa est signū venti. principium citi ventozum est. desuper. cum igitur distrahitur halo cōtingit ventum venire ad nos ab illa parte a qua incipit illa distractio. Tercium probat. quia sicut aer ppter calidum interceptum non potest condensari. sic etiam talis vapor quia marcescit signum est qd habet calidum interceptum qd nō pmitit euz pdenari ad generatōem nubis vel pluuie

Querit̃ Que est secūda suppositio. Solo. hec. visus refrangit̃ ab illo vapore ingrossato. posito inter visum nostrum et solē aut aliud astrū. Probat. qz halo nō apparet in opposito astri sicut iris

Reparationes

Querit Quot sunt accidentia halonis Solo. quatuor. *fm* p^hm in p^hncipio huius tractatus. Primum halo sepe apparet *fm* figurā circuli. Secundum halo habet fieri circa lunam et splendentia astra. Tercium q^d nō minus fit de nocte circa lunam et stellas q^m in die circa solem. nec de meridie q^m de sero. Quartum est q^d in diluculo circa occasum minus apparet

Querit Quomodo probat p^hs q^d halo sit circularis figure. Solo. sic. q^z visu refracto a punctis vndiq^e equaliter distantibus ab ipso circa perpendicularem radium necesse est refractionem fieri *fm* circulum circa eundem perpendicularem radium si nubes fuerit continua et regularis aut *fm* portioem circuli si non fuerit cōtinua et regularis. sed halo apparet ex h^umōi refractione. ergo apparebit circularis si nubes fuerit continua et regularis. aut *fm* partem circuli si fuerit discōtinua et irregularis *fm* grossiciem et subulicatem. Minor est prius probata per primam suppositionem. Maiorem probat philosophus. quia linee equales protracte ab eodem signo ad aliquam magnitudinem et ab illa refracte equaliter ad idem signum de necessitate franguntur *fm* circulum. Et hoc probat Aristotle. in textu demonstratione mathematica p^{er} litteras.

Querit Que est ratio physica q^d halo est circularis figure. Solo. alteri. quia vapor humidus et rarus qui est materia halonis attrahitur virtute luminis et caloris ita q^d radii corporis seu astra lucentis directe cadit super ipsum vaporem. cum autem vapor in medio ubi iungatur lumine radiozū calidior sit q^m in extremis. tunc incipit ita dissipare humidum vaporem qui dissipatus reflectitur ad extremum recessus a radio qui diametraliter percussit centrum vaporis et sic dilatat circulariter. Preterea humor et omne corpus quod ictu formam accipit in talem habitum impellitur qualis est eius quod impellit. omne autem lumen rotundum est. ergo et aer siue spissus vapor lumine percussus in talem formam redigitur

Querit Cuius coloris apparet halo Solutio. in medio apparet coloris lucidi seu albi. et in extremis apparet coloris nigri. Ratio primi est. quia in medio radij magis appropinquant. et propter hoc lucent vincendo tenebras. Ratio secundi est. quia in extremitatibus linee radiose corporis lucentis sunt magis refracte. et ergo minus lucet et ita apparet ibi color similis coloris nubis qui est color niger

Querit Quid est tempus apparitiōis halonis Solutio tempus apparitionis halonis est autūnus de p^hse. ver. sed in conveniens tempus apparitiōis halonis est estas et hyems. Cuius ratio est. quia tempus generationis halonis debet esse moderati frigoris et caloris. frigoris quidem moderati. ut scilicet contineat vaporem. caloris vero moderati. ut radio desuper venienti dissipet vaporem in centro ipsius. h^umōi autē tempora sunt autūnus et ver et nō estas nec hyems. Quod autem magis fit

Tercij libri metheororū

in autumno q̄ vere. Rō est q̄ cum autumnus sit temp⁹ moderatū frigidus vapor in estate in aerem resolutus cōprimi incipit nec tamē adhuc i nubem condensat z ideo p̄cipue in p̄ncipio autumnū apparet halo. Sed i vere ppter moderatū calorem frigide nubes hyemis non facile p̄nt frangi. Ex hoc patet q̄ frequentius in nocte apparet q̄ in die. Probat^r. q̄ va por frigiditate noctis r̄pata opprimū nec cōdensat nec cōsumit. Ex eadē cā magis apparet ante diluculū et post crepusculū.

Ad Dicit Aresto. q̄ minus apparet in diluculo z circa occasum hoc enim ponit in p̄ncipio hui⁹ tractatus p̄ q̄ro accire halonis. Solutio p̄ occasum ibi d̄z intelligi declinatio solis a meridie q̄ tūc ppter inordinatam solis feruentior est calor z nō debet intelligi p̄ occasum ipm sero vlt⁹ diluculū aut crepusculum.

Querit^r Quare frequenter fit halo post flatū venti australis. Solutio q̄ tunc aer plus inspissatus z ingrossatus ē sed halo hoc mō h̄z fieri. Et hui⁹ exemplū dat Albertus de candelis vel lucernis in balneis aeris circa q̄s talis apparet circulus ob aeris densi obsecritatem.

Querit^r Quare halo sepius apparet circa lunā z alia astra q̄ circa solem. Solutio p̄bi q̄ sol ppter maiore virtutē caliditatis citius disgregat cōsistentiā nubis q̄ luna minore h̄atens virtutes et similiter alia astra.

Querit^r q̄ d̄nter fecit halo apparens circa lunā z solem z alia astra Solo p̄bi q̄ halo circa lunā z sole apparens est signūz venti vel pluyue vel serenitatis circa aut alia astra nō sic representat. q̄ lūmē alioz astroy ē debile z sic circa ea nō apparet halo nisi per vaporem debilem z tenuē z sic si gnū est tenuis caliginis nō h̄atens fecunditatem.

Contra h̄mōi vapor tenuis non pōt h̄mōi astry appropinquare. q̄ nec circa lunā nec solem nec aliud astrū fit. Solo verū est. amo dicit Albertus q̄ illa corona que dicit halo ē nobis vicina z nō longe fit a terra sed decipit visus ppter mediū sicut etiā in alijs patet vt re visa p̄ terillū z baculus visus p̄ media pte p̄ aquā apparet curuus vel fract⁹ z h̄mōi filia.

Capitulū terciū de Irīde.

Querit^r Que est suppositio quā p̄mittit Aresto. determinādo de irīde. Solo hec Visus refrangit^r ab oibus corporibus planis sc̄z ab aere z aqua nō quidē ab aere in sua puritate accepto s̄z aliqualiiter ingrossato.

Querit^r Quō pbat p̄hs hoc de aere Solutio quatuor signis p̄mū signū est q̄ visus debilis frangit^r ab aere nō inspissato. ergo visus refrangit^r ab aere inspissato. H̄is pbat de quodā q̄ dicit fuisse antriphon qui visu ex quadā infirmitate debilitatus quicūq̄ ambulauit vidit idoli ipm p̄cedere. Secūdu signū q̄ in mari de longe videntibus naues apparent mali fracti qd̄ accidit ppter vaporū refractōnem. Terciū signū est q̄ omēs magnitudines apparent maiores cū eum flauet

Reparationes

vint & hoc ideo qz ventus ille aerem inspissat. Quartū signū qz tpe caliginoso videt astra occultentia & orientia maiora i medio celi existentia.

Querit quō pbat hoc idem de aqua. Solutio sic. qz visus refrangitur ab aere inspissato. ergo a fortiori ab aqua. aqua em̄ est magis speculum q̄ caligo.

Querit quō generat iris. Solutio ex refractōe luminis solis a nube aquosa ad visum nostrum.

Querit Quot sūt accētia iridis. Solutio p̄bi in principio hui⁹ tractat⁹ ponit ei⁹ vndeci accētia. Primū. iris nūq̄ apparet s̄m figurā circuli pfectā. Secūdū qz nūq̄ apparet maior semicirculo. Tertiū qz sole oriēte & occidēte fit iris s̄m maiorē portōnē s̄m quā fieri pōt. Quartū q̄nto sol magis eleuat sup̄ oriōntē tāto apparet iris minor & s̄m minorē circuli portōnē. Quintū qz post eq̄noctiū autumnale in brevioribz diebz p̄t fieri iris oī hora. In estuivis aut̄ nō fit circa meridiē. Sextū ē qz nūq̄ aut raro apparet plures q̄ due irides simul. Septimū qz vnicuiqz iridi sūt tres colores. Octavū qz iris exterior obscuriores hz colores. Nonū qz exteriores iridis colores sūt situati cōtrario modo coloribz inferioris iridis. Decimū iris inferior sup̄mā pferit .i. circūferētiā hz puniceā infimā alburgā & mediā viridem exterior aut̄ iris s̄mo mō se habet. Et isti sūt colores quos solos pictores facere nō p̄t scz puniceus purpureus & alurgus qui sūt p̄ncipales colores iridis. Undecimū est qz color qui apparet inter colore puniceū & viridem q̄nq̄ est color sancos qui causat per luytapositiōnem coloris punicei & viridis.

Querit Quomodo differūt halo & iris. Solutio in sex. Primo quia iris fit ex reflectōe lumis nubis ad visum sed halo fit ex reflectōe lumis a vapore ad visum. Secūdo quia iris semp̄ fit a longe & ex opposito solis sed halo fit de ppe & sub sole. Tercio differunt in varietate colorz. quia iris apparet nigra eo qz fit reflectio luminis a nube aquosa sed halo apparet alba eo qz fit reflectio a vapore raro. Quarto q̄a iris est punicei coloris nō aut̄ halo. pbat qz lucidū visū p̄ nigrū apparet puniceū. igit̄ lumē solis reflectū p̄tra nubem nigrā & roidā apparet puniceū. Aliis pbat de igne viso p̄ fumū & de sole viso tpe caliginis. Quinto quia cū nube supra quā apparet iris fit maior diuersitas q̄ in vapore supra quē apparet halo. id̄ color puniceus ē p̄ncipalis color iridis & color albi halonis. Sexto qz in iride est maior pluralitas & diuersitas colorz q̄ in halone ppter densitatē & diuturnitatē nubis supra quē apparet iris.

Querit Utrum in iride sint veri colores vel apparentes em̄. Solutio Alteri qz sūt veri colores. Rō qz lumē est formalis p̄positus oīm colorz. ergo lumē receptū in p̄picio denso cuiusmodi est in iride causat vey colore. sūt em̄ plures in p̄trariū quoz etiā aliis quos noīat Albius quos dicit errasse ex hoc qz ignorauerūt inter formale et materiale ipoz colorz distinguere.

Querit Quō generant colores iridis Solutio ppter refractōnem luminis solis aut̄ alicuius astri splendori ad nutem

Tercij libri Methheororū

aquosam cū incipiat pluere vel iam desinat. et hoc idē qz tunc in nute sunt multe pue guttule tanq̃ pua specula ad quas guttulas nō p̃t refrangi s̃ gura astri sed solū color. Et qz guttule apparent continue. s̃ et color apparet p̃tinuus. et hoc fit qñ sol aut aliud fulgidū h̃z se ex opposito tunc eī ne cesse est fieri emphasim. i. apparitōnem colorū.

Querit Quō generat color puniceus in iride. Solutio ex resp̃l̃e dentia radiorū lucidorū p̃ nutem tenebrosam qz fulgiduz visum p̃ nigrum apparet puniceum.

Querit Quot signis pbat Aresto. hūc modū generādī. Solutio tribus. Prīmū qz in hyeme flantibus australibus ventis apparet circa lucernas iris maxie h̃ntibus visū debile et oculos h̃uidos. Lūm̃ cū est qz tūc aer cito ingrossat p̃pter hyemē et ventū australe seu h̃uiores defertentē et p̃pter fumū resolutū a candela. Secūdū signū qz in aq̃ maris sursum mora a remis nautarū apparet color puniceus p̃pter lūmis refractōnem. Tercū signū est de iride artificiali qz si accipiat pannus spissus madefact⁹ et ponat ad oppositū alicui⁹ stricti foraminis p̃ quod transeunt radij solis et tunc reflectant radij ad pannū deinde fiat subtilis rotatio aque inter pānum et foramen apparebit in panno iris cum colore puniceo.

Querit Quot ponit Aresto suppositōnes ad ostendendū alios colores iridis. Solutio sex. Prima fuit prius etiam disticta sc̃z fulgidū visum p̃ nigrū aut in nigro apparet puniceū. Secūda q̃to visus magis prehendit tanto magis debilitat. Tercia nigrū nō ē nisi velud lūmis negatō. et q̃ oia q̃to remotiores vident̃ tāto nigriora apparēt quia min⁹ lūmē h̃nt. Quarta oia q̃ de longe vident̃ apparēt nigriora minora et planiora. Causa p̃mi dicta ē in tertia suppositōne. Causa secūdi ē qz q̃to res ē remotior tāto sub miori angulo apparet. Causa terciē ē qz modica eminētia vel p̃cauitas nō p̃t p̃cipi. Quarta q̃to nubes fuerit p̃p̃inquoꝝ soli tāto mai⁹ lūmē recipit. Quinta suppositō ē qz p̃pter refractōem illud qd ē albius apparet esse nigrū. Causa hui⁹ est qz p̃pter refractōem debilitant radij visuales quorū debilitatō facit apparere nigredinem.

Querit Quō ex his ostendit generatōem horū colorū. Solutio dicit qz vbi est refractio fulgidi intentōꝝ ad nubē ibi apparet color puniceus vbi vero refractio h̃mōi ē magis debilis. Ita qz lux sit minor apparet color viridis. vbi aut̃ adhuc magis debilitat apparet color allurgus.

Querit Quare etiam iris est tricolor. Solutio patet ex dictis et addit etiā p̃hs qz ideo est quia sūt solum tres grad⁹ visus et vitra terciū non fit permutatio sensibilis.

Querit Quō situant colores in iride. Solutio. quādo apparent due irides simul tunc colores eorū cōtrario ordine situant. Nam in iride inferiori q̃ est p̃ncipalior color puniceus est in sup̃loꝝ p̃feria qz ibi ē fortior refractio. alie aut̃ due p̃ferie h̃nt se p̃p̃ortōnabiliter ad m̃ā. Ita qz secūda h̃z colorē viridem et tertia allurgum.

Reparationes

Ar Sunt plures colores q̄ tres ipsius iridis. pbat q̄ est quidā color eius qui dicitur sancos id est glaucus vel croceus. et hoc p̄z ad sensum Solo tres sūt colores p̄ncipales ipsius iridis sc̄z puniceus viridis et allurgus sed sancos nō est p̄ncipalis sed minus p̄ncipalis.

Querit Quōd causat ille color in iride. Solo ex iuxta positōne coloris puniceus et viridis. Et hoc pbat Aresto. tribus sc̄z gnis. Prīmū. q̄ q̄ nūtes est nigerrima ad quā fit refractio tunc colores ipsius iridis apparent magis distincti. Secundū signū q̄ q̄ nū iris marcescit tunc color puniceus vertitur in sancos et sancos in viridem et viridis in albulgū et causa est q̄a colores recedunt cōtinue obscurando. Tercū signū est q̄ iris lune apparet maxime alba eo q̄ nūtes ad quā fit refractio est nigra et fit de nocte q̄ nūgnū facit debilitat albū videre penitus albū. Etiam pbat Aresto tales hoc p̄ id q̄ fit in floribus et picturis quia illis p̄pter iuxta positōnem colorū apparent varij colores. Et ergo colligentes flores cum candela sepe decipiuntur et accipiunt alios p̄ alijs.

Querit Quare cum due irides apparet tunc exterior seu superior apparet obscurior q̄ inferior. Solo q̄ ideo q̄ que a longe videntur apparent obscuriora.

Querit Quare iris exterior habet colores situatos ex opposito interioris seu inferioris. Solo q̄ id q̄ q̄ro fit maior recessus a fortiori refractione tanto fit color debilior et q̄ superior iris p̄ inferiorē p̄feriam plus accedit ad fortiori refractionem. ergo apparet in inferiori p̄feriam interioz color.

Querit Quare nō p̄nt apparere plures irides q̄ due. Solo quia reflectio luminis continue elongat et fit debilior et sic ultra secundā iridem est itea debilis q̄ non potest aliam iridem ulterius causare.

Querit Quare iris apparet s̄m figuram semicircularē. Solo q̄ latio q̄ ideo q̄ centrū iridis visus et astra sunt in eadem linea. ergo astro existente in oriente centrū iridis erit in occidente. Cū ergo orizon interfecerit circulū iridis in p̄es equales apparebit nobis semicircul⁹

Querit Quare nūq̄ apparet s̄m portione maiore semicirculo. Solo q̄ latio. quia tunc oporteret astrū deprimi sub orizonte sed astro existente sub orizonte impossibile est apparere iridem.

Querit Quid ē orizon. Solo q̄ circul⁹ celi diuidens p̄te visā a nō visā

Querit Quādo apparet iris s̄m maximā portione semicircul⁹ si qua apparere potest. Solo. q̄n astrum est in oriente vel in occidente. Rō est quia q̄ro astrū est magis p̄pe terram sicut est in oriente et occidente tanto iris plus eleuat super orizontem n̄m eo q̄ fit ex opposito ut dictū est. sed q̄ro magis eleuat iris tanto apparet maior. g.

Querit Quādo apparet iris s̄m minimā portione s̄m quā apparere potest. Solo. q̄n astrū fuerit eleuatū supra orizontem. Rō est quia centrū astrī et centrū iridis sunt in eadem linea. g. q̄ro astrū magis eleuat super orizontē nostrū tanto magis deprimūt iris sub

Tercij libri Metheororū.

terra: et q̄to magis dep̄mitur sub terra nobis apparet minor. Et quo p̄
q̄ fm minimā eius portōnem apparet in meridie Rō q̄ tūc sol est maxime
eleuatus. et sic iris maxime dep̄mit. hec oīa de figura iridis ostendit phus
mathematice p̄ litteras in textu.

Queritur Quare iris raro fit a luna de nocte Solo. ideo
q̄ nō p̄t fieri a luna nisi ip̄a existere plena. hoc autē
raro fit. Etia q̄ debilis est luna in eleuāde vaporis ex quo fit iris. Etiam
oportet lunā esse in oriente vel occidente nute habente sitū directe oppositū
que omnia raro p̄tingūt. Et ergo de phus q̄ in annis quinquaginta solus
bis p̄perimus iridem de nocte factam

Queritur. Quo tpe apparere p̄t iris Solo. dicendū sicut
dicit phus. q̄ post eq̄noctium autūnale p̄t appare
re iris qualiter hora. sed post eq̄noctiū vernale. scz diebꝫ longioribꝫ nō p̄t oī
hora apparere. Cuius rō est. q̄ portiones circuli quas describit sol in diebꝫ
longioribꝫ sup̄ orizontē sunt minores semicirculo. et ideo cum sol puenit ad
meridiē tūc centri iridis totū dep̄mit sub orizonte. ita q̄ tunc cū tota iridis
circūferentia est sub orizonte nostro

Querit̄ Utrū iris excludat catheclismū. i. vlt̄ diluuiū Solo
sic Rō est. q̄ iris semp̄ apparet in materia humida et sic
excludit excellentiā caliditatis etiā. q̄ apparet in nute rorida et q̄si p̄sumpta

De Virgis.

Querit̄ Quid sunt virge. Solo. sunt radij p̄pendiculariter
p̄cedētes a sole ad visū p̄ nute discōtinuā siue p̄foratam
aut p̄tinuā et rarā. q̄s vulgares vocāt cordas tentorias solis.

Querit̄ Quō generantur virge Solo. dupl̄. Primo qū nu
tes nō est vndiqꝫ p̄tinua sed certis locis p̄forata. tūc ra
dij solares transeūtes p̄ foramina nubis supra quosdam vapores existē
tes in illis foraminibꝫ nubis refracti apparent ad modum quarūdā cordas
rum albarum. Secūdo modo generantur quando nutes est vbiqꝫ p̄tinua
sed est in vna parte magis rara q̄ in alia. tunc radij solares penetrant nute
in partibꝫ raris. et sic causantur virge quandoqꝫ nigre qūqꝫ virides qūqꝫ
punicee fm diuersū d̄ omnium claritatis luminis cū obscuritate nubis.

De parabelijs

Querit̄ Quid est parabelius Solo. Est nutes rorida et splen
dida sequens solem et exp̄mens effigiem solis. Et dicit̄
parabelius a para quod est iuxta et helios sol quasi imago solis apparens
iuxta solem

Querit̄ Quō generatur parabelius. Solo. per hoc q̄ ad nu
tem maxime regularem et spissaz lumen solis fortiter res
frangitur. q̄ tūc apparebit color albus ad similitudinē alterius solis. detet autē

Reparationes

esse nubis regularis. qz dicit phus q regularitas speculi facit colores in illo speculo apparente esse regularem.

Querit Quare parahelius est magis signus pluuie qz virge
Solo. qz nubes supra quam apparet parahelius est densior. ideo ex ipsa magis p̄t generari pluuia

Querit quare parahelius australis. hoc est qui generatur ex latere australi solis est magis signus pluuie qz borealis. Solo. qz aer australis magis dispositus est ad permutationem in aquam qz borealis p̄pter frigiditatem et siccitatem repellentes nubes.

Querit Quare parahelii fiunt circa ortum et occasum solis. et non in meridie Solo. ideo quia sol in meridie est nimis altus et refractione virgarum et paraheliorum parua est. et ita cum nubes valde remota est non pertingit ad visum. quia dicit phus qz visus remotus a paruo speculo debilis fit in videndo.

Querit quare virge et parahelii non fiunt supra solem nec sub sole. sed a latere Solo. ideo. qz si fierent sub sole et p̄pe solem tunc sol p̄sumeret vapores. sed si fieret sub sole et remore tunc nimis spargeretur radius solis ad latius et fieret debilis refractione

Querit Quare tempore apparitionis virgarum et iridis non fit diluuium Solo. qz diluuium vniuersale generatur per abundantem pluuiam. sed quia non apparent virge et irides nisi cum sint nubes tenues. sed parahelius apparet in nube densa vt dictum est. ideo non excludit diluuium.

Ultimus tractatus de generatione

ratis sub terra.

Querit de quo tractat phus in ultimo tractatu Solo. de lapidibus et generibus metallorum

Querit Quot ponit suppositiones in principio huius tractatus Solo. duas. Prima est. sicut supra terram est duplex exalatio scz humida et sicca. sic etiam infra terras est una vaporosa. i. humida. et alia fumosa. id est sicca. Secunda est. sicut infra terram est duplex exalatio sic etiam generantur infra terram duplicia corpora scz corpora fossilibilia et metallica.

Querit que sunt principia fossilium. Solo philosophi. est exalatio sicca a domino fm qz ignita est a calido. et sic exalatio est materia et ignis est efficiens. non autem ignis fm qz calidum sed fm qz cōmensuratum est a frigido celesti. mediante humiditate continuante. Unde dicit philosophus qz quedam fossilibilia sunt quasi puluis coloratus. sicut illa que generantur a

Tertij libri Meteororū.

calido consumente et aliquantulum adurente humidum pruinans. Alia sunt generata ex eadem exalatione a calido exalante humidum superfluum et fortiter terminante humidum cum sicco

Queritur. Quomodo generantur metalla. Solo. ad hoc dicit philosophus quod quicquid metallantur hoc est omnia que habent formam metalli generantur ex exalatione vaporosa materialiter et a frigido congelante

Queritur. quomodo differunt metalla Solo. quedam sunt fusibilia quedam ductibilia. Fusibilia sunt que plus accedunt ad naturam humidam quam ad naturam siccam sicut stannum et plumbum. Ductibilia autem sunt que habent humidum magis reductum ad medium per siccum. in quibus scilicet est bona terminatio siccitatis et humiditatis. ut in auro et ere. etiam illa que habent humidum viscosum non separabile a sicco. sicut ferrum.

Queritur. Quomodo conueniunt metalla in modo generandi cum rore et pruina. Solo. In hoc. quia sicut ros et pruina fiunt super terram ex vapore humido et a frigido coagulante. sic metalla fiunt ex vapore incluso in partibus terre. et precipue incluso in lapidibus a quibus coarctatur in unum per admixtionem siccitatis lapidum et per coagulationem factam a frigido ex virtute celesti. que dicitur virtus mineralis

Queritur. quomodo differunt metalla in modo generandi a rore et pruina. Solo. sic. quia ros et pruina fiunt super terram ex vapore humido post segregationem siccitatis exalationis. sed metalla fiunt in terra ex vapore humido non autem segregationem siccitatis exalationis. sic quod siccitatis exalatio manet in metallis

Queritur. Quomodo probat philosophus quod metalla habeant in se virtutem exalationis siccitatis. Solo. philosophus probat hoc per signum. quia metalla ignuntur exuruntur et in puluerem rediguntur ergo habent terram virtutem

Queritur. quare aurum igniendo non fit minoris ponderis quam admodum alia Solo. philosophi. quia aurum generatur ex subtilissimis sicco et humido non habentibus aliquod impurum admixtum quod purificando segregetur.

Queritur. Que est materia propinqua omnium metallorum Solo. sulfur. es. et argentum viuum. quia virtute caloris sulfuris vapor humidus commiscetur cum pingui terrestri in argento viuo. et ibi calor sulfuris digerit et adunat terrenum et aqueum. et frigiditas argenti viui condensat et indurat et fit metallum.

Queritur. quomodo metalla comparantur planetis. Solo. plumbum comparatur saturno. stannum ioui. ferrum marti. aurum soli. es veneri. argentum viui mercurio. et argenti lune. Vel sic. Aurum soli. argentum lune. cuprum ioui. stannum veneri. ferrum marti. plumbum mercurio. calix saturno. unde sequitur quod sunt septem genera metallorum

Reparationes

Queritur Quare a reſtore. in hoc libro non determinauit de mineralibz in ſpeciali Solo alteri. q̄ ideo. quia co-
gnitio mineraliū in ſpeciali haberi nō poſſe niſi p̄us ſciantur operationes q̄
liratum p̄marum quas habent in corporibz mixtis. ergo p̄us determinādū
fuit de impreſſionibus p̄marum qualitatum in taliter mixtis corporibus
Et tantū de tercio libro metheozorū

¶ Sequit̄ Quartus metheozorū

Uoniam quidē qua-
tuor cauſe determinate ſunt elementoz.
barū quidem p̄iugationes zc.

¶ Querit̄ de quo tractat p̄hs in quarto me-
theozorū. Solo. de impreſſionibz qualitatu
p̄marū in corporibz que ſunt mixta. Cauſa au-
tem huius determinatiōis eſt. q̄ poſt hūc librū

ſequit̄ p̄ſideratio de naturā ipſorū mixtoz tam in eſſe mixtionis p̄ſecutorū
ſicut in predictis tribz determinatum eſt de corpore mobili ſimplici vt eſt in
via vel vt mouetur ad mixtionē Sed q̄ quecūqz miſcentur miſcentur per
opationes z paſſiones p̄marum qualitatum. ideo cōuenienti ordine in hoc
ultimo libro fit de iſtis determinatio

¶ Ar̄ De iſtis quatuor elementis determinatū eſt in ſecūdo de genera-
tione. ergo ſuperfluit hec ſcientia. Aliū eſt notū. z fateatur hoc p̄hs
in p̄ncipio huius quarti. Solo. in libro de generatione determinatū eſt
de eis ſm q̄ quatuor ſunt cauſe eoz. vt hic dicit p̄hs in textu. que ſunt q̄s
litateſ prime z ſm q̄ tranſmutant̄ adinuicem ſed nō eſt ibi determinatuz
de operationibz elementozum ſm diuerſam illozum p̄mixtionem ſm quaz
alia z alia mixta cauſantur

Queritur Quō diuiditur ille liber Solo. in quatuor trac-
tatuſ. In p̄mo determinat p̄hs de opatiōibz
qualitatu actiuarū. In ſecūdo de effectibz p̄mūbz qualitatu paſſiuarū In
tercio de paſſionibz p̄ſequētibz ad diuerſitatez mixtoz ſm q̄ mixta ſunt ſcilz
de coagulatione. mollificatione. madefactiōe. de directiuis curualibz. de ceſ-
ſantibz pulſu z ſic de alijs pluribz. In quarto de ſubiectis que ſubſtant hu-
iſmodi paſſionibz determinatis in tercio tractatu. ſcz de om̄yomeris. z vñ
eis p̄ueniat impingatio. et q̄ ipſis p̄uenit coagulario p̄pter terrā z aquam
que ſunt in eis. z q̄ oīs mollificatio refert̄ ad om̄yomera rōne terre z aq̄
ex quibz p̄ponit̄. z de ſimilibz.

Querit̄ Quor ſunt qualitateſ p̄me. Solo p̄hi. quatuor. q̄z
due ſunt actiue que ſunt calidū z frigidū. duo vero paſſi-
ue ſcz humidū et ſiccū.

Quarti libri Methedorū

Queritur Quō Aristoteles pbat in hoc quarto duas esse qualitates pmas actiuas et duas passiuas. Solutio p indagationem suoz effectuum et per definitiones illaz qualitatum.

Queritur Quot sunt effectus elementoz pncipales. Solutio sex scz terminare et transmutare ea que sunt homogenia sive utriusque et heterogenia sive non homogenia et humectare et arefacere et indurare et mollicare.

Queritur Quō ex huiusmodi effectibus ostendit caliditas esse qualitas actiua. Solutio sic quia ista agit in mixtis sive homogenijs sive heterogenijs. Calidū enim terminat res deducendo eas ad complementū digestionis et maturacionis et hoc dicit philosophus in hoc quarto quod ostensurus sit in eo quod digerendo calidū vincens omnia terminat et ducit ad complementū. Terminat etiam generando calidū naturale quia ipsum est instrumentū pntis formatiue in mixtis et id aliquando dicitur distinctum calidū quod dat formā per quā ponit res in esse distincto. Secunda autem operatio calidi est transmutare id quod patit ab eo et hoc est plena est de crudo facit maturū si vincat materiā et si non vincat tamen alterabit eam virtute sua sicut quod est calidū. Item calidū etiam humectat aliquā quēdam coagulata per frigidū sicut mellis callica que sunt es et plumbū et argenti et huiusmodi. Unde calidū omnia humectat quoz humor constat per frigidum scz faciendo humiditatem in eis existentem discurrere ab interioribus ad exteriora. Item conuenit sibi etiam arefacere et magis quod humefacere scz per hoc quod extrahit humidū vincendū. Ex eadem ratione conuenit sibi indurare quia terrestria humido amisso et extracto assant et indurant. Item calidū etiam mollicat illa scz quoz humor est apprehensus siccō ita quod non potest moueri a fundo rei nisi cum ipso moueatur siccū terrenū sicut sunt ferrū et coruū.

Queritur Utrum frigidū etiam operetur illa sex. Solutio sic quia frigidum in mixtis terminat coagulando coadunando et impinguando permutat etiam alterando et calidi effectum impediendo sicut et patet hoc in oibus speciebus indigestionis de quibus tractat philosophus in hoc libro. Frigidū etiam humectat scz inducendo humorem aqueū et conuertendo humorem arefē in humorem aqueum. Et etiam arefacit scz comprimendo humorem sicut est in terra vel luto coagulato quod ex ariditate decidit in puluere et sicut est in cristallo ubi humor exaruit et hoc modo per se arefacit per accidens autem calefacit circūstando calidū et pellens ipsum in interiora rei sicut est videre in floribus in vere quos tangit frigus prius ne quia cadentes inueniunt rubi et tandem puluerifantur in cineres. Unde quēfacit etiam hoc modo et humefacit per calidi operationem quā confortat per accidens. Ex quibus etiam patet quod mollicat et indurat quia inducens dum vel augendo humidū rei mollicat et comprimendo indurat.

Queritur Quomodo ostendunt per illos effectus humidū et siccū esse qualitates passiuas. Solutio quia calidū et frigidū non agunt illos effectus nisi in humido et siccō. Probat quia humidū et siccū sunt illa que terminant permutant humefaciunt et arefaciunt

Reparationes

mollificantur et indurantur.

Queritur Quomodo probatur per definitiones illarum qualitatum. **Solutio** huius habita fuit in de generatione quia verum quod tam calidum quam frigidum definit per hoc quod est congregativum. congregare autem est agere. Sic humidum est bene terminabile termino alieno et male termino proprio. Siccum autem contra. Sed bene terminabile vel non terminabile dicitur in eo quod res patitur aliquid.

Queritur Quotuplices sunt operationes primarum qualitatum. **Solutio** duplices. quedam enim sunt ad esse rei constituendum vel ad destructionem rei sicut generatio mixtorum et corruptio que est putrefactio et de his determinat in primo tractatu. Aliae sunt operationes earum que esse rei consequuntur sicut digestio et indigestio cum speciebus suis de quibus tractat in tertio tractatu sicut prius patuit.

Queritur Quare Aristoteles determinat de putrefactione. **Solutio** quia putrefactio est via in corruptionem naturalem in omnibus rebus tam naturalibus quam artificialibus. quia naturalia senescunt artificialia vero veterescunt. artificialia tamen etiam putrefcunt per corruptionem naturalem que sunt materia ipsorum. Omne enim quod antiquatur tendit in mortem et corruptionem. horum autem omnium finis est putrefactio.

Queritur Quid facit putrefactionem. **Solutio** agens primum putrefactionis est aliena caliditas attrahens naturalem caliditatem ad exteriora sic caliditas propria ipsius mixta ab aliena corrumpitur.

Ad Quicquid corrumpitur a suo contrario corrumpitur sed caliditas non est contraria caliditati ergo. **Solutio** Alteri caliditas non corrumpitur a caliditate in quantum caliditas est sed in quantum naturalis est. quia per hoc quod naturalis est tunc proportionabilis est naturae mixtae in qua proportionatione contrariatur aliene caliditati et per illam contrarietatem corrumpitur ab ipsa.

Queritur Quae est illa caliditas aliena. **Solutio** Alteri absque dubio est caliditas loci continentis. quia mixtum putrefactionem patitur ex defectu calidi ipsius.

Queritur Quam differenter putrefactio est effectus caliditatis et frigiditatis. **Solutio** Est effectus frigiditatis prope et caliditatis aliene. Frigiditas enim quae est in positione mixti ad partem coadunationem et congelationem illa calidum exiens et deficiens a se pellit et remanet in partibus terrestribus. Caliditas vero expulsum calidum ad se trahit et sic ab utraque qualitate activa perficitur putrefactio.

Queritur Quare frigiditas dicitur qualitas mortificativa. caliditas autem vivificativa. **Solutio** Alteri. quia manifestum est quod nihil operatur ad naturam et generationem mixtorum nisi caliditas.

Quarti libri Meteororū

lidas naturalis et complexionalis et hec ad corruptionem mixtorū non operatur nisi inq̃tum est aliena et non inq̃tum est caliditas. frigiditas autem non operatur ad conseruatōnem et generatōnem eorū nisi per accides et ex parte coadunatōnis materie.

Sed quia iste quartus liber Meteororū in hoc famosissimo vniuersali sancte ciuitatis Coloniensis studio non legitur. nec a magistrandis eius auditio requiritur ideo de eius materia hic nō est latior facienda mentio.

fa
ta
be
ro

Epitomata al's reparatiões triū librorū de Anima in bur

sa Laurentina famosissimi agrippinensis Colonie studiū edi
ta et accuratissime castigata Albertocentonas ptinentia ad
honorem summi opificis christifere virginis et gloriosi Hye
ronimi incipiunt

sc
L
v
R
R
ri
te
li
R
fei
2
ne
lia
ne
m
R
R
se
de
R
bi
co
R
ex
de
R
fu
pu
ope

Reparatōes primi de aīa

Unorū honorabiliū

notitiā opinantes zc.

Iste est sextus liber naturalis philosophie in quo philosophus incipit determinare de anima et potentia eius. Et dividit in tres libros parciales. Primo docet modum procedendi in inquisitione notitie ipsius anime. In secundo determinat de ea quod

ad quidditatem eius: et de potentia anime vegetative et sensitivae exterioribus. In tercio determinat de sensibus interioribus et de intellectu et virtute motiva. ut patebit inferius

Queritur Primo. utrum de anima sit scientia. Solo sic: quia de illo est scientia quod habet principia et passiones de ipso demonstrabiles. sed sic est de anima. ergo de anima est scientia. Maior est philosophus primo posteriorum. Minor probatur. quia principia anime sunt illa que ponuntur in eius definitione sed passiones dicuntur eius potentie. ut sunt intellectus agens possibilis. et voluntas. et sic de alijs. et potentie sensitive et vegetative.

Ad Anima non est sensibilis. ergo male dicitur quod de anima sit scientia. Ans. probatur. quia omnis nostra cognitio oritur a sensu. sed anima non est sensibilis. ergo nec sensibilis. ergo consequens de ea non est scientia. Maior est philosophus secundo posteriorum. Minor probatur. quia solum accensibile est sensibile. Solo. licet anima secundum substantiam suam non sit sensibilis neque cadit sub sensu. tamen cadit sub sensu quo ad operationes suas. per quas devenimus in subiectum cognitionem. Et ergo dicitur Alter. quod de philosophus gloriosus ad hoc dedit nobis rationem et intellectum. ut ipsa ad sensum reflexa non erit sensibilia. sed etiam que sub sensu latent accipiuntur. et illa sunt insensibiles subiecta

Ad Scientia est verum. sed anima non est verum. ergo de ea non est scientia. Minor probatur. quia anima est forma partis. talis autem est singularis. Solo anima per ad duo comparari. Uno modo ad corpus animatum. et sic procedit argumentum. Alio modo ad presens suas subiectivas quas sub se continent. scilicet animam vegetativam sensitivam. et intellectivam. et sic est universalis habens rationem totius. et hoc modo de ea est scientia

Queritur Utrum scientia de anima sit physica. Solo sic: et ratio est. quia illa scientia est physica in qua determinatur de corpore mobili vel de aliqua parte corporis mobilis. sed ista scientia tractat de anima que est pars corporis mobilis. scilicet corporis animati. ergo ista scientia est physica

Queritur Qualis pars ipsius corporis mobilis est anima. Solo est pars integralis. quia corpus animatum quod est corpus mobile ex anima et corpore integratur. sed non est pars subiectiva que vocatur inferius de quo totum predicatur

Ad Ad physicum spectat determinare de corpore mobili. sed anima non est corpus mobile. ergo de anima non est physica scientia. Minor probatur. quia anima est substantia incorporea. Solo. licet anima non sit corpus mobile. est tamen formale principium corporis mobilis. quia corporis animati. Etiam est causa multarum proprietatum et operationum naturalium. et sic de ea etiam est scientia naturalis.

Ala ij.

dispositio finale
libri

primus
secundus

ij. p. m.
dispositio agens operantis

propter
libri

Reparationes

Ad Anima transcendit naturā. ergo de ea nō p̄t esse scia naturalis. p̄bat de aia intellectiva. que est qdam intelligentia. sed de intelligentiis nō determinat phisicus. Solo. aia intellectiva p̄t dupl̄r considerari. Uno mō fm̄ esse suū inferius qd̄ esse h̄z in corpore. z vr̄ ad corpus z potētiās corporeas est p̄versa. z sic de ea est scia naturalis. Alio mō cōsiderat̄ fm̄ esse suū superius. vr̄ est intelligentia qdam. z sic nō est p̄sideratiōis huius scientie sed metaphysice.

Querit̄ Notus est liber de aia in ordine librorū naturalis phie Solo. est sextus. Cui⁹ rō est. qz libri naturalis phie ordinātur fm̄ q pcedimus a magis p̄fuis z vltioribz ad minus p̄fusa. sed sic est q aia est vltima forma z minus cōfusa de qua tractat phisicus. ergo etiā liber de aia inter ceteros libros phisicales ponit̄ sexto loco

Ad Dicit arefio. in textu q hystoriā de aia ppter vtrāqz eam in p̄mis ponemus. ergo male d̄r q iste liber est sextus in ordine. Solo. duplex est ordo. scz doctrine. z sic iste liber d̄r sextus in ordine. Alius est ordo dignitatis siue p̄fectiōis. z sic pcedit argumentū z deū ph̄i

Querit̄ D̄ est subiectū huius libri. Solo. aia fm̄ suā subam et partes subiectivas z potestatiuas accepta. qz ipa est p̄ncipaliter in hac scia p̄siderata. z oia hic p̄siderata qdā analogica reductiōe ad eam reducūt̄ vr̄ inferius parebit

Ad Anima est subiectū cuiuslibet scie. ergo nō est subiectus istius libri tm̄. Probat qz ois scia inheret aie z est in ea sicut in subiecto. Solurio. licz aia sit subiectū inhesionis cuiuslibet scie. nō tū est subiectū attributionis cuiuslibet scie. sed istius scientie tm̄

Ad Aia nō p̄t esse subiectū attributionis. g. pbat. qz subiectū d̄z subflare passiōibz. z d̄z eē p se subsistēs. sed sic nō est de aia. g. nō est subiectū. D̄nor pbat. qz est forma simplex. sed illa fm̄ boctū nullius subiecti eē p̄r. Solo forma d̄r qdrupl̄r simplex. Primo qz est in fine simplicitatis. z talis nō p̄t esse subiectū alicuius accētis. z sic solus deus d̄r simplex forma. Secūdo d̄r simplex qz nō est p̄posita ex materia z forma. et sic angeli dicunt̄ forme simplices. Tercio d̄r forma simplex p̄paratōem ad mixtū. z sic p̄hs in p̄mo de celo d̄r esse qn̄z corpa simplicia. Quarto d̄r simplex. qz nō includit in se multitudinē suppositoz. vr̄ h̄mōi. z sic spēs sp̄calissima est simplex. Aia est simplex nō p̄mo mō sed tū scdo mō. z talis bñ p̄t esse subiectū accētius

Ad De subiecto d̄z p̄supponi qd̄ est z qz est in qualibz scia. sed hic innue stigat qd̄ est ipius aie. vr̄ p̄z p̄ definitiōes eius. g. aia nō p̄t hic esse subiectū. Solo ad maiore. de subiecto d̄z p̄supponi qd̄ est z qz est in actu ali demōstratōe. sz tū nō est incōueniēs inuestigare qd̄ est ipius subiecti aū actualē demōstratōem. z sic p̄t hic inuestigari qd̄ est ipius aie.

Ad Omne subiectū est materia. sed aia nō est materia. qz est forma. g. aia nō potest dici subiectum. Solo. triplex est materia. scz eq̄ in qua z circa quā. licet ergo anima nō potest dici materia ex qua. potest tamen vtr̄qz dici materia circa quā vel in qua.

Primi libri de Anima.

Queris Cūo diuiditur iste primus liber. **Solo.** diuiditur in duos tractatus primus tractatus est p̄hemialis. Secundus est de opinionibz antiquoz quas p̄hus reprobat. In parte p̄hemiali p̄hus facit tria iuxta preceptum **Varicullij**. primo reddit auditores teni uolos. et hoc per ostensionē dignitatis huius scientie. Secundo reddit eos attentos et hoc per ostensionem difficultatis eius. Tercio vero dociles et h̄ ex ordine eorū que in hoc libro tractantur

¶ Prima propositio textus

Onorum honorabili ū notitiam opinantes. magis autem alteram altera. aut fm̄ certitudinem. aut ex eo q̄ meliorum quidem et mirabilior est. propter vtraq; hec aīe hystoriam in primis ponemus

Sententia istius propositionis stat in hoc q̄ cum om̄is scientia sit de numero bonoz honorabilium. vna tñ scia ēz altera honorabilior ppter duas causas. Prima cā. qz est certioris modi. pcedendi. Secda cā. qz est melioris et nobilioris subiecti. Et ppter vtraq; cām dicit p̄hus hystoriā de anima in primis ponemus. Et ex hoc p̄ dignitas huius scie

Queris Vtrū om̄is scia sit de numero bonoz honorabilium. **Solo** sic. cuius rō ē. qz om̄is scia vtrūmōi est pfectio ipsius intellectus. Etia bonū honorabile ēz qd̄ ppter se appetit. sed om̄is scientia ppter se appetit. Gois scia est de numero bonoz honorabilium

Ar Scia practica nō appetit ppter se. ergo nō est de numero bonorum honorabilium. et p̄sequens nō om̄is scia est de numero bonorum honorabilium. Probat. qz scia practica ordinatur ad opus. **Solo.** verū est non om̄is scientia p̄se loquendo est de numero bonoz honorabilium. sed solum om̄is scientia speculatiua. Et hoc denorat p̄hus in textu cum dicit notitiam. qz p̄ notitiam intelligit scientiā speculatiuā. Vtrū tñ est q̄ scie practice q̄tūm est ex parte scientis dicitur de numero bonoz honorabilium. qz ut sic sunt de pfectione nostri intellectus

Ar Om̄is scia est in intellectu. sed intellectus est tñ veroz et nō bonorum. ergo nulla scia p̄t dici de numero bonoz. **Solo.** intellectus est veroz p̄ se et etia bonoz quodāmodo. qz obiectū alienius scie p̄t dupliciter p̄siderari. Vno mō in rōne forme. et sic habz rōem verū. Alio modo in rōne finis. et sic h̄z rōnem boni. quia bonum est conditio finis. sicut verū est conditio forme

Ar Nullū bonū est phibitū. sed sunt aliquę scie. phibite etia speculatiue. ergo nō om̄es scie sunt de numero bonoz honorabilium. **Minor** p̄ de sciētijs magicis. **Solo.** triplica de eā aliqua scia phibet. Vno mō ex p̄te scia. et sic phibent p̄romancia. necromācia. geomantia que sunt ab auctore dyabolico ppter pactum verū vel interpretatiū qd̄ hō h̄z cū eo. et iste scie sunt cuiuslibet christiano interdicte. qz demon nuncq̄ docet aliquā veritatē nisi in finē deceptionis. Secdo dicitur. aliquę phibite ppter vsum qz nō

Reparationes

metur de malo usu earū quibus in se sunt bone. sicut scientia perficiendi torcular.
Tercio sunt aliquę scie. phie in ordine ad discēte z certam psonā. z sicut
terdiciū sacerdotibz studiū legū z phifice. qz vtiliori studio debent vacare

Querit Quotuplex est bonū. Solo triplex. scz bonū honestū
bonū delectabile. et bonū vtile. Bonū honestū est. qd p
pter se appetit. et definit sic a Tullio. Bonū honestum est quod sua ppra vi
nos ad se trahit z essentiali sua dignitate allicit. vt beatitudo. virtus. sciens
tia z similia. Bonū delectabile est quod ppter se appetit. sed nō est mansuū
sed transitorio. vt pulcher color. dulcis potus zcys. et vocat bonus vt nunc
Bonū vtile est qd appetit ppter alterum sicut pecunia est bonū vtile. quia
queritur nō ppter se sed propter necessitatem victualium. quia est fideiusor
humane necessitatis

Querit Quare historia de aia est in pms locanda. Solo
pter duas causas. Prima cā est ppter certitudinem. qz
est de his que in nobis experimur. quilibet em nostrū experitur se habere ani
mā. qz quilibet scit se habere visum. auditū. tactum. gustum. olfactū. volun
tatem. intellectū. Secunda cā est ppter subiecti dignitatem. qz hec scia est
de anima que est pfectior z dignior forma inter omes formas rerū natural
um qz phifice pssiderat. et ergo pssideratio phifice extendit ad eam

Ar Liter phice est prior isto libro. ergo historia de aia non est in p
ms locanda Solo. licz iste liter de aia nō sit pōr alijs ordine. ē
tū vtiqz alijs pōr dignitate z pfectōe. vt supra tactū fuit.

Ar Metaphysica est pōr dignitate. ergo solutio falsa. Probat. quia
habet dignius subiectū Solo. verū est simplr loquendo mera
phifica est omibz alijs scientijs pōr. sed tamē liter de aia est pōr inter libros
naturales et scientias phificas. z sic nō fit hic pparatio simplr ad omes sci
entias. sed ad alias scientias naturales

Querit Quare a resto. vocat hanc sciam historiaz. Solo. fa
cit hoc ppter quādam similitudinē. qz sicut in historijs non
recitant omnia gesta sigillatim z particulariter ppter phixates. sed narratur
oia summarie z in superficie solum. Ita etiā pbs in hac scia determinat sum
marie de aia z de eius potentijs. et nō singulariter oīa. sed solū in superfi
cie z figuratiter enumerat q de aia sunt dicenda. Scdo. qz sicut in historijs
agit de actibz z gestis hominū. ita in hac scia determinat de aia z eius actibz
Et etiā sicut in historijs pbs facta postea narrant z ecōtra. sic etiā est in p
posito. g tene dr historia. q est rerū gestaz vel tanqz gestaz narratio

Querit Quid pbat phice q scia de aia est vtilis ad omes alias
scientias. Solo. pbat inductive. qz pmo est vtilis ad
cognoscendū scias metaphysicales. qz ex cognitōe aie saltē rōnalis. q est q
dam intelligentia assurgimus in notitiā z cognitōem subaz separatarū. q
sunt metaphysice pssideratōis. Scdo est vtilis ad scias morales. qz in scien
tijs moralibz determinat de virtutibz. sed ille subiectant in potentijs ipsius
aia ergo cognitio de aia est vtilis ad morales scientias. Tercio est vtilis ad

Primi libri de Anima

Prima naturalis. et hoc potissimum. quia anima est principium formale corporis animati seu animae. sed anima sunt maxima pars nature. ut dicit philosophus in textu. ergo cognoscere de anima maxime valet ad primam naturalem. imo habita notitia anime habetur maxima pars naturalium

Prima Scia de anima est de numero bonorum honorabilium. ergo non est utilis pars prima. quia bonum utile et honestum ab invicem distinguuntur ut patet in solo. bonum utile et honestum prae dupliciter considerari. Uno modo proprie. et sic ab invicem formaliter distinguuntur. Alio modo committere. et sic ratio boni utilis honesti et delectabilis prae uni et eidem bene spectare. quia ut sic bonum honestum includit utile et delectabile. sed non e converso. Et sic patet quod haec scientia potest dici honorabilis et etiam utilis.

Queritur Quomodo philosophus reddit auditores dociles. Solo. in hoc quod ponit ordinem modum procedendi in hac scientia. quomodo scilicet velit procedere determinando. Et dicit quod primo vult determinare de anima secundum se. hoc est quantum ad eius substantiam et essentiam. et postea de potentia anime. Et quia duplices sunt potentie anime. scilicet quodamque perveniunt anime secundum se et absolute acceptae. et quodamque perveniunt toti universo. Ideo dicit philosophus quod primo vult determinare de potentia anime quod perveniunt toti universo. et postea de potentia quod perveniunt anime secundum se absolute

Queritur Quomodo philosophus reddit auditores attentos. Solo. ostendendo difficultatem huius scientie. et omni philosophus difficultatem huius scientie dupliciter scilicet ex parte modi sciendi. et ex parte rei scire. Ex parte modi sciendi. quia difficultas est quomodo debeat investigari definitio ipsius anime. scilicet an debeat investigari per viam demonstrationis sicut accidia. aut per viam proportionis et divisionis. aut per aliquam aliam viam. Ex parte rei scire per quod res non cognoscitur perfecte nisi per sua principia. sed quia diversarum rerum sunt diversa principia. sicut alia sunt principia numerorum. et alia planorum. ergo difficile est scire quod sunt principia ipsius anime. Etiam difficultas est in quo genere siue predicamento sit anima. an scilicet sit substantia vel actus. et si dicatur quod sit substantia adhuc difficultas est an sit in genere actus vel in genere potentie. an sit in materia vel forma. Ex quo quolibet genus dividitur in actum et in potentiam. Et dicit philosophus quod non potest dici quod anima sit simul actus et potentia. quia actus et potentia non parum differunt. imo multum. ut dicit philosophus in textu. Etiam difficultas est an anima sit partibilis vel non partibilis. an sit loco et subiecto divisibilis an non. Et rationabilis est haec dubitatio. quia quidam dicunt unam esse animam in omnibus corporibus. Alii vero ut plato et subsequaces dicunt etiam in uno corpore plures esse animas specie differentes. quia intellectum posuerunt in cerebro. concupiscibiles in epate. et irascibiles in felle siue cystifelle. vitalem in corde. et generativam in vasculis seminariis. Si vero dicatur impartibilis. tunc oportet querere an omnis anima sit eiusdem speciei cum aliis. et tamen dividatur per individua. aut non sit similis specie omnis anima. Et si non sit eiusdem speciei tunc dubium est verum tamen differunt anime specie vel etiam genere. hoc autem est valde necessarium. quia quidam supponebant omnium animarum esse eadem animas specie. et tractando de anima solius loquebatur de anima humana. et per hoc crediderunt se sufficere de omni anima determinasse quia crediderunt quod omnis anima specie perveniret cum anima humana. et hoc peccato de peccasse plato. quod dixit eam speciem anime esse in corpore hominis et in corpore humani plures esse animas species subiecto differentes et forma.

Reparationes

Querit Quomodo procedendū est si dicatur q̄ anime nō sunt eiusdem speciei. Solutio phi. tunc videndum est an sit vna ratio om̄is anime. sicut est vna ratio generis fm̄ omnes suas species an sit altera z altera ratio anime. sicut est altera z altera rō specteruz animas. ut querendū est an sit alia definitio vnicuiusq̄ anime. sicut est alia definitio equi canis hominis z dei. id est iouis vel stulophi. hoc autē necārim est querere. qz aīal vlt̄ aut nihil est aut posterius est

Querit Que est alia difficultas de anima. Solo hec. si dicat q̄ sit tñ vna anima in vno viuēre que tamen plures est in partibz potestatiis. tñc dubiū est an oportet p̄s inquirere de rota anima. vel p̄s de partibz. et qz plures sunt partes difficile erit determinare differentia partū. qz inferior semp̄ includi videtur in superiori. sicut potestas militis in potestate ducis. Et itē querendū est vtrum partes anime que sunt potentie sunt p̄s querende vel opera siue actiones potentiaz. Exemplum est vt dubiū est vtrum p̄s sit querendū de intelligere z sentire. vel de potentia intellectiva z sensitiva. Et si p̄ticerit q̄ de operibz potentiaz. p̄s sit in querendum. tñc iterum dubiū est an oportz p̄mo querere de obiectis circa q̄ sunt opera. aut p̄s de ipsis operibz. et postea de obiectis. vt dubiū est vtrum p̄s sit determinandū de sensibili vel de sensu z de sentire. vel de intelligibilibz. licet de intellectu z intelligere aut eōuerso

Querit Quotupliciter dīz aliqd̄ esse in genere. Solo dupl̄r. nō in p̄mo z p̄ se. z sic aīa nō est in aliquo genere. qz nō est genus vel spēs. ex quo non est aliquod totum. Alio modo dīz aliqd̄ esse in genere reductiue. et sic anima est in p̄dicamento substantie. qz reducta ad idem genus cū suo toto qd̄ est corpus aīatur. et ergo dicit p̄bus q̄ p̄mū oportz fortassis querere in quo genere est aīa

Querit Que est rō q̄ actus z potentia nō parum differunt imo multū. Solo. qz illa multum differūt que habent oppositas rōnes essentielles. sed actus z potentia sunt h̄mōi. ergo nō parū differūt. Vnde p̄z. qz potentie est recipere esse. z ipsius actus est dare esse ipsi potērie. mō recipere esse z dare esse sunt essentielles rōnes opposite

Ar Dicit p̄bus octauo metaphysice q̄ potentia idem tice transit in actum. ergo male dīz q̄ multū differūt. Solo duplex est potentia. scz formalis z subiectiua. nam dicit p̄bi h̄c in textu intelligit de potentia subiectiua que est ipsa sub materia. dictū p̄o eius in octauo metaphysice intelligit de potentia formali. quia illa idem tice transit in actum. et fit actus in termino motus

Querit Ad qd̄ p̄positum dicit p̄bus q̄ rō animalis fm̄ vnūq̄q̄ aīal est altera z altera. Solo ideo dicit p̄bus. qz ipse dicit q̄ difficultas est an debeat dari vna cōis definitio de anima que p̄ueniat anime in vniuersali. Aut sine dande diuerse definitiones pro diuersis animabus. sicut in animali est alia ratio hominis. alia canis z alium. eo q̄ rō animas h̄o z tracti fm̄ vnūq̄q̄ aīal est altera z altera.

Primi libri de aia

Ar. Ratio aialis est vna z eadem fm vnūqđq aial. *g* Ans patet. qđ est vna cōis definitio cōueniens hōi boui leoni z sic de alijs. Solutio licet rō aialis incontrari sue generica sit vna z eadem oibus aialibz. rō tamē specifica fm vnāquāq speciem est altera z altera.

Querit. Ad quod positū dicit q vnūersale nihil est aut posses-
rius est suis singularibz. Solutio hoc dicit ppter pla-
tonē qui dicit q esset danda vna cōis definitio de aiali que cōueniret aiali
in vnūersali z nō cōueniret illi vel illi aiali. Et ergo dicit pbs q vlt nihil ē
aut posterius est suis singularibus.

Querit. Quocūplex est vnūersale. Solutio triplex scz Ante-
rem qđ preuenit sua singularia vt natura humana acces-
soria vt ordine nature sua singularia pueniens z hoc est vlt metaphysicum
In re z illud est natura vlt que ē in suis suppositis z hoc dicit vlt phis-
cum. Post rem est eadē natura accepta apud intellectū inqđ sup eā fun-
dant intentiones secūde que sunt gen⁹ species z similes. z tale vnūersale
est logicum.

Querit. De quo vnūersali intelligit hec autoritas Solutio
intelligit de vlt post rem. qđ hoc est posterius suis singu-
laribz. qz tale vlt dicit natura fm q obicit intellectui pte luminis intellect⁹
agens tanq formalis notio oim singulariū. Et sic patet q vlt post rem
nihil aliud est q vlt acceptū fm rōnē vnūersalitatis id est fm q sibi attri-
buit intentio secūda. nō tamē dicit intelligi q ipm sit secūda intentio. Exem-
plū est vt natura humana accepta apud intellectū vt abstracta ab hoc vel
illo homie est vnūersale post rem z illo mō per actū cōpatiūū intellectus
format super eam intentio secūda que est species.

Querit. Vtrū accidentia magnā partē cōferunt ad cognoscen-
dum q quid est. Solutio sic ppta qz effectus ducit
nos in cognitōnem sue cause sed accētia sunt effectus subaz. *g* accētia ducit
nos in cognitōnem ipsius q quid est sine ipsius substantie cui⁹ sunt ac-
cidentia. Maior patet. quia effectus gerit in se similitudinē sue cause. ergo
ducit nos in cognitōnem sue cause.

Querit. Ad quod positū pbs hoc dicit. Solutio qz dicit
quia nedū est vtile scire substantiā aie per sua essentialia.
sed vtile est cognoscere ea que p se accidunt ipsi. Quia illa multū cōferūt ad
cognoscendum quod quid est.

Querit. Que est rō q accidentia multū pferunt ad cognoscendū
q quid est. Solutio pbs qz qñq posteriora sunt nob
bis magis nota que sunt accētia rei z nōnq substantiaalia sunt notiora.
Quia in mathematicis priora fm naturā sunt magis nota z ex illis certifi-
cant posteriora. In phisicis vero frequenter sunt occulta nobis que sunt
priora fm naturā z accētia nobis magis manifestant z sic incipim⁹ ex
posterioribz z venimus ad priora. sed qñ ab accētibz incipimus tūc oportet
q illa accidentia sint p se puenientia z nota nobis ad sensum z phantasiā

*Accidentia cō-
ferunt ad co-
gnoscendum
Sub⁹*

Reparationes

et imaginatio nem. Quia in illis pmo accipimus physica. et ergo quicunque
huius requirite sciuerimus tradere rationem accidentium tunc etiam expedit enu-
mus ad tradendum rationem de substantia et de eo quod quid est. quia per accide-
ntium cognitio nem statim deuenim⁹ in cognitio nem sube. eo quod accidentia ma-
gnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est.

Ad omnis definitio debet dari p̄ priora. sed accitio sunt posteriora. ergo accidentia non possunt nos ducere in cognitionem suae notitiam quod quid est. Solutio accitio nō possunt nos ducere in cognitionem suae cause siue substantie a priori z quod ad qd est sed bene a posteriori et quo ad quia est.

¶ Album & nigrū sunt accidia & tamē nullo mō ducunt nos in cō
gnitiōem qđ quid est ipius sube. Solutō parz ex dictis quia
duplicitas accidentia scz p̄pria & cōia. Jam dicit ad argumētū qđ hec au
toritas dēbet intelligi de accidiis p̄p̄ijs & nō de accidiis cōmuniis.

Queris Ad qđ possit dicit phs qđ definitōnes dialectice sūt
casu z vane. Solutio iō qđ dicit qđ accētia magnā par
tem cōferunt ad cognoscendū qđ qđ est z nedū accētia ducit nos in cogni
tione qđ qđ ē qđ nimo ipm qđ qđ est sube seu definitio est pncipiū cognoscē
di accētia. qđ definitio ē mediū demonstrandi passionē de suo subiecto. Et
hoc nō intelligit de definitōne dialectica qđ est formalis ex genere z dīa z sic
causa z vana. sed intelligit de definitōne causali qđ dicit qđ z ppter qđ. Cur
est exēpliū hec definitio Ira est appetit⁹ vindictē. ē vana qđ p eā nō possūt co
gnosci passiones irati z causa ppter quā inest ira ipsi irato z subiectū cui ppi
mō inest.

Querit Quare definitiones dialectice dicuntur casse et vane. Solutio ideo quia omnis illa definitio est casilla et vana que non potest esse medium demonstrandi passionem de suo subiecto. Item definitiones dialectice sunt hinc inde. Item sunt casille et vane. Maior manifesta est quia illud dicitur casillum et vanum quod non attingit finem in quo ordinatur. cum ergo definitio ex sui nature ordinatur ad demonstrandum illi definitio non dicitur vana quod non attingit illi finem. Minor propterea. Omnia definitiones dialectice solam dant per causam formalem que est esse rei absolutum et non finem qui est principium suarum passionum.

¶ Ergo dialecticus incommēter definirēt si e⁹ definitōnes essent
casse ⁊ vane Solo definitōnes e⁹ sūt casse ⁊ vane ad illū finē
scz ad demonstrandū passionē de subiecto. tamē sunt vni⁹ viles ad ex
plicandū eē definiti. sicut hec definitio aīal rōnale explicat eē ipius hominē.

Queritur Quotuplices sunt passionēs aīe. Solutō duplices q̄
dam sunt q̄ p̄prie sūt ip̄s aīe sicut intellect⁹ ⁊ volūtas itel
ligere cū maxie p̄p̄ia videt ip̄s aīe q̄ illud q̄ intelligit ē vlt̄ ⁊ hoc ē depura
tū a materia ⁊ iō nō imp̄m̄t alicui organo corp̄ali. Sicut intelligere vel est
ph̄antasia vel nō est sine ph̄antasia tū enī tale opus nō erit sine corpe. Alie
sunt passiones q̄ sunt cōmunes aīe ⁊ corp̄is sicut ira cōfidentia desiderū
quia fine motu ⁊ passione corp̄is nullus irascit̄ vel confidit̄ neq̄ desiderat
neq̄ sentit. Quia ira est accensio sanguinis circa cor cū enap̄ozatōne fallis

Primi libri de aia

Confidentia est ex preensione sanguinis et spiritus ad exteriora. Sentire vero sit recepta forma sensibilis in organo exteriori. et sic omnia illa dicuntur passionibus et motus corporis.

Queritur Quare necessarium fuit questionem istam mouere an scilicet anima habeat aliquam operationem siue passionem sibi propriam.

Solutio quia ex determinatione illius questionis cognoscitur aliquid quod omnes homines scire desiderant scilicet an anima sit separabilis a corpore an non. Quia si habet aliquam operationem propriam qua non communicat corpori et communicantem corpori tunc contingit animam esse separatam. quia operatio non potest esse magis separata quam substantia. Si vero nullam habet tunc etiam non contingit eam separari secundum esse et substantiam. licet forte secundum definitionem aliquam sicut in mathematicis est quod quedam accidunt eis secundum quod sunt separata et tamen nunquam secundum esse sunt sine materia. Cuius est exemplum ut recto accidit quod sphaeraenea tangit ipsum in puncto quae tamen nunquam tangit ipsum in puncto separatim. sed tangit ipsum coniunctum cuius materia sensibilis non in puncto sed in superficie eo quod tactus corporum est. et sic etiam erit de anima. Si enim in omnibus suis conleat corpori aut conleant corpori tunc potest accipi separata secundum intellectum in quantum agit operationem que non expletur motu alicuius partis corporis. tamen secundum esse et veritatem nunquam erit separata quia semper exigit corporis cooperationem.

Queritur Quomodo philosophus ostendit quod quedam passionibus sunt communes anime et corpori. Solutio sic quia omnes fiunt cum quadam mutatione corporis vel quadam alteratione conleat dicta. Quia cum motu et alteratione corporis fiunt desiderium. mansuetudo. timor. confidentia. gaudium. amare et odire. Quia in omnibus istis mouetur cor motu diafoles et susfoles hoc est dilatationis et constrictionis.

Queritur Quomodo hoc ostenditur. Solutio hoc ostendit diuersitas hominum quibus passionibus mouetur. Quia quidam homines in duris et manifestis periculis passionibus contingentibus nihil mouentur vel prouocantur ad iram propter firmitatem complexionis et aliqui eorum non timent in talibus sicut accidunt in his qui habent calida corda. Aliquando vero aliqui a paruis causis et infinis periculis mouentur et prouocantur ad iram quando corpus irascibile ita dispositum est ac si irascatur sicut est in cholericis calida corda habentibus et leuifanguine quod facile sursum dirigit. Amplius manifestantur hec in his qui sunt timentes ex sui corporis dispositionibus quoniam nulla causa terroris est in passionibus sicut accidunt multis viris qui sicci sunt et frigidi pauci spiritus et pauci coloris in corde.

Queritur Utrum operationes illarum potentiarum que conueniunt anime secundum se conueniant anime sine corpore vel conueniant toti coniuncto hoc est tamen querere utrum intelligere conueniat anime secundum se vel sit actus totius coniuncti. Solutio intelligere est actus totius coniuncti. Cuius ratio est quia intelligere est actus quidam. sed actus et operationes sunt suppositorum. Jam totum coniunctum est suppositum et non anima. quia illa est tamen pars compositi. ergo etiam intelligere conuenit toti coniuncto et non anime. imo dicit philosophus in tractatu sequenti qui dicit

Reparationes

aiam intelligere dicit eam texere vel edificare. q̄a sc̄z non est suppositū cui? ē operari hoc est sicut aia fm se z absolute sine corpe nō texit vel edificat ita. nec exerceat actū intelligendi sine corpe. vñ dicit phs q̄ licet potentia intelle-
ctiua pueniat aie fm se. ipa tñ non p̄t opari fm se sine corpe. Cui? rō est qz intellectus noster est phantasia vel non est sine phantasia. sed phantasia nō est sine corpe. ergo etiā intellectus nō potest opari vel intelligere sine corpe de hoc dedit phs exemplū de recto z enea sphaera. vt tactū fuit.

Ad Anima intellectiua potest separari a corpe. ergo potest etiā sine corpe intelligere. Solutio aia intellectiua p̄t dupliciter considerari. Uno mō inq̄tū aia dicta est ab aiando z sic nō potest intelligere sine corpe quia qui dicit eam sic intelligere dicit eam texere vt dictū est. Alio modo p̄siderat aia fm q̄ intelligentia quedā est. z sic p̄t intelligere sine corpe sicut alie intelligentie.

Querit Quō debet hoc intelligi q̄ intellectus noster est phan-
tasia Solutō q̄ sic vt sit sensus Intellect? noster nō ē phantasia vt voluerūt antiqui quidā. qz intellect? z phantasia sunt distin-
cte potentes sed tñ non est sine phantasia. id est non est sine ministerio phan-
tasiae. q̄a oportet quēcūqz intelligentē phantasmata speculari. vt dicit phs
tercio hui? z sic est vna disunctiua que solū verificat p̄ altera eius parte.
sc̄z q̄ intellectus non est siue phantasia.

Querit Vtrū aia sit separabilis a corpe vel non. Solutio si
capiat aia p̄ vegetatiua z sensitiua tunc dicit q̄ aia non
est separabilis a corpe p̄pter nūmā inuersionē eius in materia. sed si accipiat p̄
aia intellectiua tunc dicit q̄ sit separabilis a corpe. Cui? rō est. qz aia rōnalis
est forma que p̄t p̄ se subsistere. ergo etiā potest a corpe separari. z etiā nō est
ex traduce. sed ab extrinseco increat.

Ad Anima rōnalis est actus corpis. ergo non potest a corpe separari.
Probat qz actus nō sepat a sua p̄pria potentia. Solutio aia rō-
nalis habet duplex esse sc̄z esse superius fm qd̄ esse non est actus corporis.
et vt sic potest a corpe separari. qz fm hoc esse est quedam intelligentia. Alio
habet esse inferi? fm qd̄ informat z mouet corpus z hoc esse amittit per se-
paratōnem suā a corpore.

Querit Quō differūt dialecticus z physicus in suis definitō-
nibz. Solutō sic qz dialecticus solus definit p̄ formā
id est p̄ p̄ncipa formalia. sed physicus nedū definit p̄ formā sed etiā p̄ mas-
terā. Et dat phs exemplū de ira z de domo. Dialecticus em̄ definit iram
sic. Ira est appetitus vindicte. Sed physicus definit eam sic. Ira est ebullitio
sanguinis circa cor in appetitū vindicte. Et dialecticus sic definit do-
mū. Domus est coagmentū phitens corpus nostrū a corruptōne imbu-
um z caumatiū. Sed physicus definit eam sic. Domus est qd̄ cōpositum
ex lignis z lapidibus defendens nos ab umbubus z caumantibus.

Ad Dialecticus nō potest definire p̄ formā tñ. Probat quia forma ē
tñ altera pars cōpositi que nō potest de toto p̄dicari. Solutio

Secūdi libri de Anima.

duplex est forma. scz forma partis que est altera pars ppositi. et p talē for-
mam nō datur definitio. Alia est forma totius. z illa predicatur de definito
et per illam potest dari definitio.

Ar. Physicus nō definit p materiam. Probat. qz materia est principi-
um indiuiduationis z contingentie. Solo materia p̄sideratur
duptr. Uno mō fm potentiā subiectuā. et sic physicus nō definit per eam
Alio modo p̄siderat materia fm pōtentiā formalem formabilem. z hoc
mō physicus definit p eam. et sic intrat definitiōem physicā. scz fm q̄ stat
sub esse inchoationis forme

Querit Que est differentia inter metaphysicū mathematicū
physicū z artificem. Solo ista. qz metaphysicus desit
nit absqz materia. qz p̄siderat formas puenientes materiā. mathematicus
autē definit p materiā imaginariā. qz ille p̄siderat formas abstractas a ma-
teria sensibili. vt p̄siderat rectū quod est in magnitudine. nō autē definit per
materiā sensibiles. et sic p̄siderat formas que fm esse non sunt separabiles a
materia. et tñ nō sequitur corpus physicū fm q̄ physicū. Physicus autē
et artifex definiūt p materiā sensibilem z formā. differentē tamē. qz phys-
icus definit p materiam fm q̄ forma educit de eius potentia. z fm q̄ forma
est inchoata in ea. Sed artifex nō. qz forme artificiales non sunt in materia
inchoate. sed pure ab extrinseco in materia introducitur.

Finitur p̄mus de Anima

Tractatus inītiū secūdi de aia

Querit p̄mo de quo agitur in secūdo libro de aia. So-
lutio. de aia fm veritatē z fm opiniōē p̄p̄iam. postq̄ in p̄es-
cedenti determinauit de ea fm opiniōem antiquorū. Et sunt
quatuor tractatus huius secūdi libri. In p̄mo agitur de definitiōibz anime.
In secūdo de potentijs aīe in generali. et potentijs anime vegetatiue in spe-
ciali. In tercio de sensibz exterioribz. In quarto de sensibz interioribz fm illos
qui incipiūt. ceterū ibi. De parte autē anime fm Albertū vero in vltimo tra-
ctatu determinat solum de vno sensu interiori. scz sensu p̄muni.

Querit Quot sunt definitiōes anime Solo due. Una est
materialis z dicit quid. Alia est formalis z dicit p̄pter qd
Et p̄mā definitiōem inuestigat ex sex diuisionibz. quaz tres p̄ime se tenent
ex parte anime. z tres alie ex parte corporis. Prima diuisio est. entis alud
substantia. aliud accidens. et istam p̄his explicite non ponit. ex qua colligit
qz anima est substantia Secunda diuisio. Substantiarū alia materia. alia for-
ma seu entelechia. alia totum ppositū Et hec diuisio est analogi in sua ana-
logia. qz per prius dicit de sub a z de forma. secūdo de toto pposito. z vltimo
de materia. Et qua diuisione elicit qz anima sit forma actus siue entelechia
et nō materia neqz totū ppositum

Ar. Substantia diuidit in corpoream z in incorporeā. ergo male dicitur
qz diuidit in materiā. formā. z totum ppositum. Solo. sub a p̄e
B b i.

Reparationes

Considerari tripliciter. Uno modo ut est genus generalissimum et unum de decem primis generibus. et sic dividitur in corpoream et incorpoream. Alio modo consideratur ut dicitur a substantiando in quantum se habet ad accidentia. et sic dividitur in primam et secundam. Tercio modo consideratur substantia pro substantia physica sive per omnia quod non est accidens. et sic dividitur in materiam formam et totum compositum.

Queritur Quomodo differunt membra istius divisionis ab invicem. **Solutio** sic. quia forma est entelechia actus et spiritus finis quam aliquid dicitur esse in actu est hoc aliquid. sed materia per se non est hoc aliquid. sed solum ens in potentia. sed totum compositum est aliquid constitutum ex materia et forma.

Ad Materia est de se hoc. ergo materia est de se hoc aliquid et non solum in potentia. **Solutio**. materia dicitur tenere de se hoc. quia est principium incommunicabilitatis. sed tamen non est hoc aliquid. quia hoc aliquid duo includit. scilicet materiam et naturam communem in tali materia individuata. **¶** Tercia divisio est. Actus alius est primus. ut scientia. actus enim primus est ad esse. Alius est secundus. ut considerare. actus vero secundus est ad operari. Et ex ista divisione habetur quod anima sit actus primus et non secundus.

Ad Scientia non potest dici actus primus. ergo. Probat. quia nulla forma accidentalis potest dici actus primus. sed scientia est forma accidentalis. ergo non potest dici actus primus. Maior patet. quia actus primus dicitur forma substantialis. Solutio. aliquid dicitur actus primus dupliciter. Uno modo dicitur primus per se essendi. et hoc modo forma substantialis dicitur actus primus. et forma accidentalis dicitur actus secundus. ut patet argumentum. Alio modo dicitur actus primus per se essendi. et hoc modo forma aliqua sive substantialis sive accidentalis dicitur actus primus. et operatio a tali forma exercita dicitur actus secundus. et isto modo scientia dicitur actus primus. et considerare finem scientiarum dicitur actus secundus. Vel dicendum est. quod philosophus non dicit scientiam actum primum. sed dicit quod habet se in ordine ad considerare per modum actus primi. si vero consideret per comparationem ad intellectum. sic dicitur actus secundus.

Ad Scientia est actus secundus respectu considerare. ergo solutio nulla. Probat. quia nemo habet scientiam nisi primo consideraverit. Solutio. considerare accipitur dupliciter. Uno modo ut dicitur actum imperfectum adhuc potens fieri perfectum. et sic precedit scientiam ut patet argumentum. Alio modo ut dicitur actum perfectum a scientia licitum. et sic sequitur scientiam. **¶** Quarta divisio est substantiarum alia corporea alia incorporea. Exemplum primum. ut homines. Exemplum secundum. ut angelus. et illam innuit cum dicit. quod substantie maxime videntur esse corpora. quibus enim substantie incorporee maxime sunt subiecta. tamen non sic videtur ad sensum.

Queritur Quare philosophus ponit istam divisionem et etiam alias sequentes que se tenent ex parte corporis. cum tamen anima non sit corpora. **Solutio** ideo. quia licet anima non sit corpora. est tamen actus corporis. et ergo etiam in ordine ad corpus habet definitum. **¶** Quinta divisio

Secūdi libri de Anima

sio est. Corpore quedam sunt naturalia. et dicuntur illa que habent intra se principium sui motus. vt ignis. aer. aqua. et terra. Alia sunt artificialia. et dicuntur illa que fiunt ab arte et per artem sunt facta. que non habent intra se sed extra se principium sui motus. ¶ Sexta diuisio est. Corpore naturalius aliud habet vitam sicut corpus humanum. aliud vero non habet vitam. sicut ignis aer aqua terra. Unde illud corpus dicitur habere vitam quod habet intra se principium augmentationis. diminutionis. et generationis. et illud dicitur non habere vitam quod non habet huiusmodi principia intra se. Et nota quod venerabilis dominus Albertus ponit solum quatuor diuisiones et omittit primam. quia necmo dicit animam esse accedens.

Queritur Quomodo probatur quod anima sit actus. **Solutio** sic. quia anima est substantia et non est materia vel totum positum. ergo est actus. ¶ Non est materia siue corpus pater. quia corpus est habens vitam per animam. ergo non est ipsa anima corpus. Non etiam est totum positum. quia ipsa naturaliter est pars. ergo relinquatur quod anima est substantia sicut species corporis physici vitam habentis. talis autem substantia est actus corporis.

Queritur Qualis actus est anima **Solutio**. est actus talis quod potest animatum agere actiones vite. et dicitur talis dupliciter. ¶ Unus est primus. sicut scientia quiescens in anima scientis. Alius est secundus qui est sicut considerare. manifestum autem est quod anima est actus primus sicut scientia et sicut somnus. quia vigilia que est expansio quedam anime in exteriora opera sensuum assimilatur ei quod est considerare. sicut somnus ipsi habere et non operari. Concluditur ergo ex predictis definitio dicens quid ipsa anima est actus corporis physici vitam habentis in potentia.

Queritur Cuius corporis physici anima est actus **Solutio** est actus corporis organici. Et hoc probatur per locum a minore dicens. si illud quod minus videtur inesse inest. et illud quod magis videtur inesse meretur. sed minus videtur quod in animatis anima vegetatiua. id est in plantis sit corpus organicum in quibus tamen est. ergo a maiori debet esse in animatis alijs. puta animalibus. homine. et equo. ¶ Minor patet. quia plantarum partes sunt organa specialia officia vite habentia. quia folia sunt ad cooperiendum fructus. cortex ad cooperiendum semen et humiditatem fructus vt ad maturitatem et digestionem que per panem dicitur peruenire. Rationes vero habet organos similes quo ad officium. quia sicut oris officium in animalibus est nutrimentum trahere. ita etiam radices in plantis. ¶ Medullam autem habet loco cordis. Ex his igitur patet quod completa definitio dicens quid ipsa anima est illa. Est actus corporis organici physici vitam habentis in potentia.

Queritur Quale corpus dicitur organicum **Solutio**. quod est ex organis figura et situ differentibus compositum. vocantur autem organa membra officialia quibus operationes vite ab animalibus exercerentur. sicut sunt caput pedes manus. que sic distinguuntur vt notum est. quia caput est sursum. pedes deorsum. et alia est figura capitis alia pedis

Reparationes

Ad Anima celi est vera anima. qz nobilissima. et tñ non est actus corporis organici phisici. Probat. qz corpus organicum dicitur quod est distinctum in suis membris et partibus. et corpus phisicum dicitur corpus naturale. sed hec non puenit anime celi. Solo. anima celi dicitur anima nobilis et non est in corpore per informatiōem. sed solum p assentiā. sicut nauta dicitur esse in nauis. sic autē non est de aia ignobilis. sed de anima nostra

Ad Anima non est actus corporis. ergo definitio falsa. Probat de aia intellectiua que est anima. et tamen non est actus corporis. qz in intellectu nullius corporis est actus. vt dicit phis. ergo nec anima intellectiua. Solo. aia intellectiua potest dupliciter capi. Vno modo vt anima ab animādo dicta est. et sic est actus corporis. Alio modo consideratur anima vt intelligentia quedā est. et sic non est proprie actus corporis. sed euolat extra corpus fm esse suū superius. quē admodum flāma candele euolat in aere fm superiorē eius partem. Vel dicendū est q anima intellectiua est actus corporis. et tñ intellectus nullius corporis est actus. i. nullius organi corporalis

Ad Anima est actus corporis vitam habentis in actu. ergo male dicitur vitam habentis in potentia. quia anima existente in corpore corpus est actu vñ. Solo. duplex est vita. scz vita pma et vita secūda. Jam anima non est actus corporis vitam habentis in potentia. vitam dico primam sed quando habet vitam primā tñ est in potentia ad exercendū vitam scz secundam. scz vitales operationes

Querit Quādo debet hoc intelligi quod dicit phis. Non oportet querere verū anima et corpus sint vñ. Solo. hoc dictum potest dupliciter exponi. Vno modo sic. Non oportet querere si aia et corpus sint vñ. id est non oportet querere verū non distinguuntur. quia cū anima se habeat vt actus. et corpus vt potentia maxime distinguuntur. qz vt dicit phis in pmo huius. actus et potentia non parum differunt et in omnibus forma distinguitur a materia. Et hoc ostendit in artificialibus. in quibus forma est vicinior materie qm in naturalibus. ibi enim non querimus si figura est eadem cum sera in sigillo. neqz vniuersaliter vnqz dubitamus si est idem actus cum eo cuius est actus. et hec est expositio dñi Alteri. Alio modo potest sic exponi. Non oportet querere verū anima et corpus sint vñ. id est non oportet querere vtrum ex his sit vñ. quia manifestum est q ex eis constituitur aliqd vñ tertium scz totum compositum.

Querit Quot rationibus probat phis q anima sit actus corporis. Solo tribus. Prima illud est forma alicuius quod datur illi nomen et rationem. sed anima datur corpori nomen et rationem. ita q corpus non est corpus sine anima. ergo anima est forma corporis. Secūda ratio est. illud est forma alterius quo ablato alterum non manet nisi equiuoce. sed ablata anima a corpore corpus non manet corpus nisi equiuoce. ergo anima est forma corporis. Tercia ratio patet a simili in artificialibus de dolabris. qz ablata forma dolabre non manet dolabra nisi equiuoce. Tercia ratio est quia sicut se habet partes anime ad partes corporis. ita se habet tota aia ad

Secundi libri de aia

totum corpus. sed partes anime sunt forme partium corporis. ergo tota anima est forma totius corporis. Vnde probatur quia si oculus esset animal visus esset anima eius. Et si auris esset animal audiret esset anima eius et sic de alijs. ergo tota anima est actus totius corporis.

Queritur Quomodo probatur philosophus ostendit quod anima est actus corporis vitam habentis in potentia. Solutio sic quia non est actus corporis habentis vitam in potentia sicut semen dicitur viuū in potentia. vel fructus eo quod semen et fructus plantarum non sunt corpora organica nisi in potentia incompleta in quibus non est anima nisi sicut artifex in artificiato sed est ipsa actus corporis existens in potentia ad vitam secundam que est in operibus animati viuū nutriendo et sentiendo et mouendo de loco ad locum que sunt in animali sicut vigilantia.

Queritur Quomodo docet philosophus inuestigare secundam definitionem anime. Solutio illam docet inuestigare a posteriori effectibus eius et ex nobis magis notis et nature magis incognitis et ergo dicit sic. Quia ex incertis finem naturam. nobis tamen certis sepe finem nobis notum quod finem naturam certum est. et maxime in physica. oportet nos iterum tentare de anima et inuenire aliam definitionem quam volumus ex effectibus inuestigare. quia ipsa anima latet nos finem sensum.

Queritur Quomodo probatur philosophus quod necessarium sit aliam definitionem de anima inuestigare. Solutio sic quia dicitur quod non sufficit in physica solum definire formalem definitionem dicente quid terminum. sed oportet etiam definire definitionem dicente propter quid passionem insunt subiecto. sed prima anime definitio dicit solum quid. ergo oportet aliam definitionem inuestigare dicente propter quid que sit medium demonstrandi primam definitionem de anima. Et probatur hoc etiam a simili. quia sicut est in figuris ita etiam erit de anima. sed de figuris non sufficit dare unam definitionem. sed oportet dare duas. ergo etiam sic erit de anima. Vnde patet quia in figuris non sufficit dare unam definitionem generalem. sed oportet dare specialem que conueniat cuilibet speciei vnde patet de definitionibus tetragonismi.

Queritur Quot sunt definitiones tetragonismi. Solutio due. prima est Tetragonismus est orthogonum equilaterale equale quadrangulo altera parte longiori. Secunda definitio est Tetragonismus est medie rei inuentio. id est inuentio proportionis quantitatum ex quibus fit tetragonismus et altera parte longius quadrangulum tunc enim dicitur causa que inest eis talis passio quod est equalis quadrato altera parte longiori et sic erit etiam in definitionibus anime.

Queritur Quomodo ostenditur quod secunda definitio tetragonismi prima demonstrat. Solutio sic. quia ista definitio Tetragonismus est orthogonum equilaterale equale quadrangulo altera parte longiori non dicit nisi quod est tetragonismus sed non dicit propter quam causam est orthogonum equilaterale equale quadrangulo. et ergo secunda definitio non que est medie rei inuentio subiungitur que dicit illius causam. Et istud

Reparationes

oculari demonstratōne patebit in figuris inferi⁹ describēdis z etia⁹ p^oz po
nendo exemplū z in continuis z in discretis. In continuis em̄ dicimus q^d
tetragonismus est figura quadrata equaliū laterum sicut p^oma figura infe
rius descripta existens tante capacitatis quante est quadratū non equas
lium laterum quod vocatur speciali nomine quadrangulū habens duo las
tera longiora duobus alijs quale est illud quod describitur secūdo loco. po
namus igit^r q^d due magne linee istius secūde figure sint sex pedū dist^ributi⁹
ne ita q^d simul sint duodecim pedum z q^d quelibet parua⁹ eiusdem figure
sit duoz pedum ita q^d simul sint quatuor pedum illa simul iuncta faciunt
xvi. pedes vt manifestum est. tunc ponamus q^d prima figura que est quas
dratum equalium laterū habeat quantitatē quatuor pedum in quolibet
latere tunc etiam faciunt. xvi. sicut precedentia. Causa autem huius est
medie rei inuentio id est medij inter latus longius z latus breuius. Quod
sic ostendit^r. quia tetragonismus primus qui est omniū laterū equaliū has
tet quantitatē quatuor pedum in quolibet latere iuxta hypotesin quas
dratum vero altera parte longius quale est secūdu inferius descriptū habet
vnum latus sex pedum z alterū duoz medium vero inter sex z duo sunt q^d
tuoz eo q^d equaliter distant a duobus z a sex Vincunt em̄ duo in duobus
et vincuntur a sex in duobus. z sic inuentio medij inter duo z sex est causa
equalitatis tetragonismi ad tetragonismū qui est altera parte longior. In
numeris potest etiam istud ostendi. quia quādo cūq³ vniuntur tres quan
titates continue p^oportionis tunc ex illis fiunt quadrata z altera parte long
gius quadrangulū omnino equalia. Exēplū est vt si accipiamus. xij. sex
et tria illi numeri habent se in p^oportionē dupla. quia p^omus est duplus ad se
cundū z secundus ad terciū. Quia xij. continet bis sex. z sex continet bis
tria. Si igitur volumus facere numerū quadratū siue tetragonū tunc dus
cemus mediū numerū sex sex in seipm̄ dicendo sexes sex z fiunt. xxxvi. que
faciunt tetragonū ab vna quantitate surgentē habentē omnia latera equas
lia. Et si vulerimus perficere quadrangulū altera parte longius quod
tantūde cōtineat duccimus numeros extremos in se inuicē vt duodecim
in tria dicendo ter duodecim vel duodecies tria ibi est quadrangulū alte
ra parte longius. quia duodecim sunt longiora q³ tria z tamē omnino eq³
le est quadrato. quia duodecies tria vel ter duodecim faciunt. xxxvi. z ois
no eodem modo eueniet si acceperimus in aliq^a p^oportōne sex hemiolia siue
sesquialtera tres quantitates continue p^oportōnis vt nouem sex quattuor
vel in p^oportionē sesquitercia vt. xvi. xij. z nouem quia eodem modo duces
mus mediū in seipm̄ faciendo quadratū z extremos in se inuicē. faciendo
altera parte longi⁹ quadrangulū. Ex quib⁹ p^oz oculariter q^d secūda definiti
ō dicit causam z demonstrat primā hoc modo. Omnis figura confurgēs
a media p^oportōne continua ducta in seipam que tantū vincit terciā q³rum
vincit a prima equalis est ei que fit ex ductu prime p^oportōnis in terciā. Te
tragonismus est figura confurgens a media continua p^oportōne ducta in
seipam que cū vincit terciā q³rum vincitur a prima. ergo est equalis quas
drangulo altera parte longiori quod fit ex ductu p^ome in terciā. ergo medie
continue p^oportōnis inuentio dicit causam equalitatis quadrati ad altera
parte longius quadrangulū. Et sicut nūc dicit^r de istis duab⁹ definitiōni

Secūdi libri de aīa

bus tetragonismi ita dicēdū est de definitōibz aīe q̄ scda demonstrat p̄mā de definito 2 p̄ma est sicut p̄clusio demonstratōis. 2 scda sicut mediū.

Querit̄ Que vocat̄ portio continua. Solutio Alteri qm̄ in una 2 eadē portione in qua se h̄z p̄ma ad mediā. mediā se h̄z ad vltimā siue terciā sicut ita h̄z se in portione p̄cina. xij. sex 2 tria quia in portione dupli.

Querit̄ Quō p̄hs inuestigat scdam definitōem aīe. Solutio q̄ inuestigat eam ex gradibz vite quibz distinguūtur viuentia a non viuentibus. eo q̄ viuere est actus conueniens omni anime. Sunt aut̄ quatuor gradus vite. Primus est esse intellectiū. Secundus est esse motiū. Tercius est esse sensitiū. Quartus est esse vegetatiū.

Querit̄ Quare appellant̄ gradus vite vel viuentiū. Solutio ideo qz gradus s̄m ordinē se habent ita q̄ posterior p̄io rem p̄supponit. Ita etiam in gradibus istis est q̄ posterior p̄supponit et includit p̄iozem. Iste ordo graduum vite sic positoz cōuenit istis gradibz s̄m viam p̄fectōis 2 non s̄m viam generatōis. Nam s̄m viam generatōis ordinātur directe ecōtrario. Et inter istos gradus vite semp p̄t̄ mus cōtinerē virtute omnes inferiores sed nō econtra vt intellectiū cōtinet sub se esse motiū s̄m locū. esse sensitiū. 2 esse vegetatiū. Et hoc est verū vt dicit p̄hs in mortalibz. In immortalibz dicit p̄hs pōt̄ intellectiū separi a vegetatiū 2 a sensitiū id est in corpibz celestibz s̄m opinionē p̄ipareticor̄. est vita intellectiua separata a sensu 2 nutritiua 2 vlt̄a vegetatiua.

Querit̄ Quomodo p̄hs pbat q̄ vegetatiū sit gradus vite. Solutio sic. quia plantę habent potentiā habitualement in se que ē principiū vite s̄m actum. per qd̄ p̄ncipiū suscipiūt augmētū 2 decremētū. ē grad⁹ vite. Nō cū augmētatio 2 dimmutio sunt p̄ aliquaz formā elemētāre. qz elemētū p̄ qd̄ sit augmētatio mouet ad cōtraria loca sursum deorsum ante 2 retro dextrosum 2 sinistrosum. sed forma elemētāris non mouet nisi ad vnā differentiam positōis vt manifestum est. Et iste gradus vite separatur in mortalibus ab alijs. sicut patet in plantis quibus nulla alia potētia inest nisi que continet̄ sub vegetatiua aīa.

Querit̄ Quō oñ dīr̄ sensitiū esse grad⁹ vite. Solutio sic qz aīa lia h̄nt vitā 2 nō h̄nt illā p̄ aīaz vegetatiuā tū sic plantę h̄nt eā p̄ aīaz sensitiuā siue p̄mū sensū q̄ tactus. Et p̄ h̄c grad⁹ separi a motiū qz illa q̄ nō mouent̄ de loco ad locum s̄m manent̄ adherentiā vni.

Reparationes

loco sicut sunt spongia marina et quedā ostrea et choncilīa sunt aīalia et nō solum viuentia et tamen in talibz sensitiuum sepatū est a motiūo fīn locum sensus autē primus ppter quē est aīal est tacitus qui inest etiā inobilibz et illo posito nō est necesse aliqū alioz poni sed alijs sensibz existentibz necesse est istū poni sicut em vegetatiū sepat a sensitiuo ita hic sensus ab alijs sezi pari potest. Et ita aīa determinata est pdictis quatuor scz vegetatiuo sensis tiuo motiūo fīn locum et intellectiūo.

Querit Que est dubitatio quā mouet phs. Solutio hec vtruz vnūqđqz pdictoz sit aīa per se diuisa per essentiam ab alia sic q in vno viuente essent plures aīe sicut voluit Plato aut vnūqđqz pdictoz est pars aīe ita q sunt vnus aīe potentie. Et si hoc cōcedat tanqz verū tunc dubiū est an talis pars aīe sit a toto suo quod est aīa sepiabilis rōne tñ aut etiā per essentiam et locum siue subiectum.

Querit Quomodo phs soluit illā questionē vltimā. Solutio dicit q in quibz dā nō est istud difficile videre sicut in aīalibz pfectis que sunt valde diuerse cōpositōnis in organis corporum quoz pates sunt valde diuerse ppter qđ diuisis corpibz coz statim moriunt et aīa expirat cū non inueniat in vna parte totam diueritatem organoz quā requirit ppter diueritatē suaz potestati. Porērie igit aliq i istis pfectis aīalibz loco et subiecto distinguūt qz i alio loco visus i alio audit i alio olfact. In quibz dā nō alijs sicut i plāris et i imperfectis aīalibz nō ē facile cōsiderare. In plantis quia ille diuise cōualescunt ita q quelibet pars diuisa videt viuere eo q plantē habent corpa valde similia et organa non ex diuersis composita sed sunt quasi homogenia et sic quelibet pars potest esse os et organū saluans naturam in talibus et ergo in talibz aīa videt esse tota in toto fīn essentiam et potestatem ita q potestates non sunt loco et subiecto a se inuicem distincte in aīalibus imperfectis siue anulosis que sunt si similia sed nō omnino quoz corpa cōponūt ex circulis siue quibz dā anulis sicut sūt serpentes angulle lumbrici virtutes anime etiam magent in partibus diuisis si diuidant per latum et non per longum in talibus ergo confundūt aīe potentie tanqz loco et subiecto indistincte sicut et aīa non requirit tantā organoz dispositōnem in eis sicut in aīalibus perfectis et ergo dicit phs q videt in eis esse vna aīa actu et plures potentia sicut dicit de continuo. Et rō huius est. Quia quelibet pars diuisa habet sensum et motū saltem dilata cōmis et constructōnis si ergo habet sensum habet voluptatem et tristitiā qz sensus pueniētis ingerit voluptatē et incōueniētis tristitiā ppter qđ vtriusqz parti inest appetitus et quia pdicta sine oī phantasia esse non possunt quia motus factus a sensu est phantasia ergo in istis potentie aīe non sunt loco et subiecto distincte

Querit Que est sententia phylosophi de intellectu. Solutio de intellectu speculatiuo non est satis manifestum an sit anima aliqua aut pars anime quia intellectus nullius corporis est actus et iō videt esse alioz gen^o anime qđ contingit separari corpe et a vegetatiuo et sensitiuo sicut perpetuum a corruptibili. Relique vero partes anime

Secūdi libri de aīa

exrepto intellectu z sibi cōiunctis que sunt rāō voluntas deliberatiua ex electiua nō sunt sepabiles a corpe tamē differūt inter se rōne z definitōne. Et sūt differūt a corpe. qā sicut differūt actus ita differre dñt potentie sed sentire z opinari differūt. q̄ sensitīua z opinatiua. z ex hoc trahūt q̄ potentie distinguuntur per actus z obiecta.

Querit Finaliter An vegetatiū sensitīuū z intellectīuū sunt diuerse partes aīe vel vna aīa. **Solutio** p̄bū effectū est q̄ in eodē sunt potentie vni⁹ essentie in diuersis vero sunt aīe. Ratio qz penes ipā sumit differētia aīaliū sed talis est p̄ substantiale formā. ergo in diuersis sunt forme subales. Maior patet. qā dicit p̄bū q̄ in quibusdā sūt omnes dicte potentie sicut in homie. Quedam nō hūt nisi quasdam z q̄dam habent vnā scz vegetatiuā. z penes hoc est aīaliū differentia. quia per hoc distinguimus aīalia a se inuicem. ppter quā aīe causam hoc contingit dicet posterus qū determinabit de perfectis z imperfectis aīalibz. Simili modo manifestū est q̄ quedam aīalia habent omnes sensus. quedam hōs lent vnū solū scz tactū qui est omni aīali necessarius.

Querit Quot sunt anime. **Solutio** tres. Vegetatiua. Sensitiua. Intellectiua.

Ar Si sunt solū tres aīe. ergo etiā erunt solum tres gradus vite. **Solutio** neganda est p̄ba z rō est. quia aliter distinguūtur aīe et aliter gradus vite. qā aīe distinguūtur p̄ hoc q̄ est diuersimode esse act⁹ corporis organici. sed hoc solū cōtingit tripliciter. ergo sunt tū tres anīe. Sed gradus vite distinguūtur p̄ hoc qd̄ est distincte z separatim reperiiri z in diuersis. sed hoc contingit q̄ quadrupliciter. q̄ sunt quatuor gradus vite.

Ar Sunt quinque gradus vite. ergo solutio falsa. Probat qā appetituum videt etiā esse vnus gradus vite. qā est potentia aīe. **Solutio** licet appetitū sit vna potentia. nō potest tamē dici gradus vite. Quia rō est quia vt dictū est gradus vite distinguūtur per hoc qd̄ est posse distincte reperiiri z separatim in diuersis. sed appetitū non reperiit distincte. quia appetitū nunq̄ reperiit sine sensitīuo.

Querit Et rō vix sit q̄ vegetatiū sensitīuū z intellectīuū i eodē sint vna aīa z i diuersis plures. **Solutio** sic vepatunt interu.

Ar Non quia corruptibilis z incorruptibilis nō est vna substantia sed aīa rōnalis sola est incorruptibilis aīe vero alie incorruptibiles ergo non est eaz vna substantia. **Solutio** Alberti aīa tota ipius hominis per se est incorruptibilis licet ab ea fluant quedā potentie opantes in organis corporibz ppter quas in aliquibz vībz que non opant sine corpe p accēs dens non est sepabilis. Et hui⁹ dat Albertus sūt de nauia qui subaliter sepatur a nauī licet nauigatio non sit sine nauia. Sic etiam aīa p accēdens in certis opatōibz debilitat qū sentit z deficiunt vires sue senectute et debilitate corporis. tamē fī suā substantiā manet.

Reparationes

Ad idem inq̃tū idem semp est natū facere idem ergo ab vna anima seu forma nō possunt esse plures opatōnes. Solutio q̃ verū est idem inq̃tū idem semp natū est facere idē sic etiā vna forma inq̃tū vna nō habet diuersas opatōnes. sed vna forma secūda diuersis potētijs pōt exercere diuersas et plures opatōnes. sic autē est in pposito.

Ad Quicūq̃ differūt specie nō possunt esse vnū et idem essentialiter. Et iste aīe differūt specie. ergo nō possunt esse eodem. Solutio q̃ iste aīe bñ differūt specie in diuersis sed nō in eodem. q̃ sic sunt idē hoc est sunt vna anima in essentia.

Ad Differūt essentialiter in eodē. ergo solutio nulla. Ans. pbat. q̃ qd cumq̃ se pcedunt tpe illa differunt essentialiter. sed vegetatiū sensitīuū et intellectū in eodē tpe se pcedunt. ergo essentialiter distinguūt. Vnoz pater p p̃m in. xvi. de aīalibz dicentē. Embrio pmo viuit vīta plante. deinde vīta aīalis. tercio vīta hoīs. Dicedū q̃ illa autoritas intelz ligi debet de vīta scdā et nō de vīta p̃ma. nō enī est sensus illius autoritatis q̃ Embrio pmo viuit vīta plante formaliter. et postea vīta aīalis formaliter. Ita q̃ vna aīa addat alteri sed est sensus illius dīcē p̃m q̃ vīte cause efficiēs mo viuit vīta plante virtualiter quēadmodū dīcū q̃ vīte cause efficiēs est in suo instrumento. vñ cū dīcūt p̃m vīte est in semīe et p̃m sensus ppositōnes sunt dupliciter exponēde. Vno mō vt p̃m vīte vōz retur entelechia corpis organici sū potentia vīte et sic sunt ppositōnes ille false. q̃ alī semē esset planta qñ esset semē plante. et sū semē aīalis aīal qñ est semē aīalis. Alio mō vt p̃m vīte vocet qd ē opans ad organa vīte. et sic vere sunt sicut ars etiā ē esse in instrumentis artis. et sic aīa est in semīe sicut ars et nō sicut entelechia. Vbi tñ dīceret q̃ illud qd est in semīe ē alīqd aīe et non aīa. eo q̃ est opatio aīe sicut diffuse dīcūt in cōmentarijs huius libri in principio epitomatis p̃m.

Querit A quo habz embrio illā vītā virtualē. Solutio ab aīa matris. Quia embrio exīis in vtero anteq̃ aīa sit introducta ē pars īp̃ius matris dependens a matre sicut pomū ab arbore.

Querit Quō vegetatiū et sensitīū distinguūt ab intellectu in diuersis. Solutio intellectū sepat ab alijs sicut p̃petuū a corruptibili. Cuius rō ē. q̃ intellectū nō exīit inesse p̃ generatōem. q̃ nō est corruptibile. s̃ alie aīe exīerūt inesse p̃ generatōem. q̃ etiā sūt corruptibiles. Aīa enī vegetatiua et sensitīua educūt de potētia materie. s̃ aīa intellectīua ē corpis dispositio p̃ virtutē diuinā extrīnsecus infusa et impressa. ergo ipsa est incorruptibilis.

Ad Jam dīcūt est q̃ vegetatiū sensitīū et intellectū sunt vna aīa in essentia. q̃ nō sepat sicut p̃petuū et incorruptibile. Solutio ē in eodē sunt vna aīa et sic etiā nō sepat sicut p̃petuū et corruptibile. sed tñ in diuersis realiter distinguūt et sepat sicut p̃petuū et corruptibile.

Ad Quicqd amittit suū esse hoc ē corruptibile et nō p̃petuū. sed aīa nostra amittit suū esse p̃petuū. ergo est corruptibilis. Vnoz p̃z qd

Secundi libri de aia

aia sepata nō dicitur amplius aia. Solutio aia intellectiva hz duplex esse scz esse inferius z fm hoc esse ipa dicitur aliquo mō corruptibilis. quia sic ab animando dicta est. Aliud habet esse superius z fm hoc esse aia nullo mō corrūpitur sed manet sepata vt quedā intelligentia seruans nihilomin⁹ ad cor pus renitum.

Ar Aia amittit suū esse individuale. q̄ nō est ppetua. Probat qz esse individuale est a materia z a corpore. Solutio aia p̄siderat dupl̄ter. Vno mō fm esse eius inferius. z sic hz esse individuale a corpore z hoc ēē ipa aia amittit sicut dicitur est. Alio mō considerat fm esse suū superius z sic habet indiuiduatōnē a p̄prio suo qd̄ est. z fm hoc esse aia est incorruptibilis omni quaqz. qz aia fm hoc esse intelligentia quedā est manens in eodem esse uo numerali.

Querit Vtrū anima sit in toto corpore tota z in qualiter eius parte tota. Solutio sic fm suā essentia sed nō fm pote statē. Qui⁹ rō est qz indiuisibile vbi est ibi totū est. sed aia fm suā essentia est indiuisibilis. q̄ vbiqz est ibi tota est. sed anima est in corpore z in qualiter parte. ergo aia est tota in toto corpore z in qualiter parte tota. Et qz anima sit in qualiter parte manifestū est. quia al̄s partes nō dicerent animare. nec lesio que fieret in parte sentiret illico in toto corpore.

Ar Potestas nō derelinquit essentia. si igitur aia ē in q̄libet pte fm essentia geta fm p̄tate. Solo qz duplex ē p̄as scz actualis z originalis. Jam dī qz p̄as originalis vbiqz ē essentia scz nō p̄as actualis z exercit̄at. Quia videm⁹ qz visus nō est in qualiter pte corporis nec auditus. s̄ sūc in determinatis organis.

Ar Si aia est tota in toto corpore z in q̄libet pte corporis tota fm cētia. q̄ amputato vno digito amputaret aia. Solo negāda ē p̄na. Et ratio est. Quia aia non est in qualiter parte fm p̄fectionem suam totalem. licet in eis sit fm essentiam. vnde dicit Albertus qz tripliciter consideratur anima. Vno modo vt forma corporis. z sic est tota in toto corpore. ita qz corpus fm suam totalitatem est materia eius p̄pter qd̄ partes separe a toto non manent amplius nisi equiuoce. z sic vni⁹ immediate corpori. Secūdo mō p̄sideratur fm suā cētia z sic ē indiuisibilis cētia q̄ tota adest cuilibet parti sue scz sensui z intellectui z cū potētie sue sunt diuise p̄ corp⁹ z ipa essentia liter adest cuilibet ipa fm cētia suā ē tota in toto. Tercio p̄siderat vt mōs trix. z sic est p̄cipiū effectiuū suoz operū z nō ē efficiēs nisi p̄ oēs suas potēcias. z sic q̄si p̄statur ex oibz illis z sic corp⁹ organicum sibi correspondet vt morrix est.

Ar Omnis forma extensa ad extensionem sui subiecti sue corporis dēbet diuidi ad diuisionem eius. sed aia ē fm dī. q̄ aia est diuisibilis ad diuisionē corporis in quo ē. Solo duplices sunt forme qdā sunt forme accidentales que sunt in maiori subiecto maiores. z in minori minores. z ille bene diuiditur ad diuisionē sui subiecti in quo sunt. Alie sunt forme substantiales que nō sunt quāte p se vel p accidens. z tales nō diuiduntur ad diuisionem eius subiecti in quo sunt.

Reparationes

Ar Quicquid habet partes non est indivisibile. sed anima habet partes. ergo non est indivisibile. sed potius divisibile. Minor patet. quia omne totum habet partes. cum aliquid dicitur totum in ordine ad partes suas. sed anima est tota. ergo habet partes. Solutio sicut anima habet partes sic est divisibile. scilicet habet partes potestativas. ergo est sic divisibile ut dictum fuit. Vel dicendum est quod anima est tota accipiendo totum ut idem est quod perfectum. sed non accipiendo totum ut idem est quod quelibet pars quod dicitur accipi synecategorematice.

Secunda definitio anime que potest elici ex dictis est ista. Anima est principium quo vivimus sentimus movemur secundum locum et intelligimus primum referendo primum ad principium.

Queritur Quot modis potest constructi ille actus quo quando dicitur anima est principium quo vivimus. Solutio potest constructi in duplici habitudine. Uno modo in habitudine cause formalis sicut dicitur vivere per vitam scire per scientiam. Alio modo in habitudine cause formalis sicut dicitur aliquid scire per animam et sanari per corpus. Primo significatur formam et actum primum et id quod est ratio scire vel sanitatis in eo quod suscipit scientiam vel sanitatem. Quia actus actuum sunt in patiente dispositi. et ideo esse quod est actus forme est in eo quod disponit et format per illas formas. ergo simili modo dicimus quod anima est quo vivimus et quod ipsa est forma et ratio vivere et vivere talis corporis secundum omnes gradus vite superius positos.

Ar Anima est principium. ergo male dicit definitio quod est principium. Probat quia anima producit per generationem in animalibus. In hominibus autem per creationem. ergo est principium. Solutio respectu diversorum anima dicitur principium et principium. dicitur principium respectu suarum operationum et potestatum. Et dicitur principium in ordine ad ipsum generans et creans. Vel dicendum est quod est principium in genere cause efficientis simpliciter. quia non est ens a se. sed est principium in genere cause formalis respectu sui corporis. vel etiam effectuum respectu suarum operationum.

Ar Anima non vivit. ergo non potest esse principium vite. Consequenter patet quia nihil dat alteri quod non habet. Ans patet quia non principat vitam. Solutio anima non vivit tanquam id quod sed tanquam id quo. quia anima est forma et principium quo corpus dicitur vivere.

Ar Unius definiti crit tamen una definitio. sed anima est prius bene definita ergo ista definitio est superflua. Solutio unus definiti est tamen una definitio in eodem genere cause. possunt tamen unius definiti esse plures definitiones in diversis generibus causarum. sic autem est hic. Quia prima definitio est divina. Altera dicitur materialis et secunda formalis.

Queritur Quomodo iste due anime definitiones differunt. Solutio tripliciter. Primo quia prima definitio anime est generalis quia dat de anima in communi. secunda autem specialis. quia potest secundum diversas particulas cuiuslibet anime convenire in specie. Secundo quia prima definitio dicit quod anima est tamen. secunda vero

Secūdi libri de Anima.

propter quid. Tercio qz pma definitio habet se vt conclusio demonstrationis. z secūda velud pncipiū. Unde p̄t sic fieri demonstratio. om̄e qđ est pncipiū quo viuimus sentimus mouemur fm̄ locū z intelligimus p̄mū est actus corporis organici physici vitam habētis in potentia. sed aīa est pncipiū quo viuimus sentimus mouemur fm̄ locū z intelligimus p̄mū. ergo aīa est actus corporis organici physici vitā hāntis in potētia

Ar Secūda definitio nō demonstrat p̄mam. ergo. Probat. qz postērius nō p̄t demonstrare p̄us. sed secūda definitio datur p̄ postēriora scz p̄ effectus qui sunt viuere sentire intelligere. Solo. secūda definitio nō datur p̄ effectus. qz sentire intelligere zc. que ponūt in secūda definitione aīe nō dīcūt actus secūdos seu effectus. sed dicunt actus p̄mos z subales qz sic debet definitio exponi. Anima est pncipiū quo viuimus. i. quo viuimus. quo intelligimus. i. quo intellectu sumus. z sic de alijs. et hoc mō vi uere intelligere sentire sunt in p̄dicamento sube. qz dicunt actus intrinsecos qui idemificātur forme substantiāli que est aīa existētes secunditates substantiales eiusdem.

Ar Secūda definitio est formalis vt patuit. sed definitiones formales fm̄ p̄m sunt casse z vane. ergo secūda definitio nō p̄t esse pncipiū demonstrandi p̄mā. Solo. definitiones formales formalitate logica sunt casse z vane. nō tamen definitiones subales formalitate reali z physica. imo ille maxime valent ad demonstratiōes. sic aut̄ est de secūda definitiōe aīe qđ est formalis formalitate reali z physica

Secūdus tractatus

In quo determinat de potētijs anime in generali. et in speciali de potētijs anime vegetatiue.

Quarritur Quot sunt genera potētiarū aīe. Solo. quinqz scilz vegetatiuū. sensitiuū. appetitiuū. motiuū fm̄ locū. z intellectiuū. Et dicūtur genera. qz habent sub se multas spēs sicut vegetatiuū habet sub se tres spēs. scz nutritiū. augmentatiū. et generatiū. Sensitiuū habet sub se quinqz sensus exteriores z quinqz sensus interiores. Appetitiuū habet sub se irascibile p̄cupiscibile z volūtatem

Ar Nō sunt quinqz genera potētiarū. sed tm̄ tria. Probat. qz sunt tm̄ tres aīe. ergo sunt solū tria genera potētiarū. Patz p̄mā. qz eadem videt̄ rō de potētijs z de aīa. Solo. neganda est p̄mā. et rō est. qz vni eēntie possunt esse plures potētie. eo qz simplici essētie nequaqz p̄iudicat discre tio potētie. z ergo nō est eadē rō de potētia z de aīa. sicut in siluā videmus vnā arborē in suba plures habere ramos

Ar Sunt tm̄ quatuor gradus vite. ergo erūt tm̄ quatuor genera potētiarū aīe. Patz p̄mā. qz p̄bus distin gunt genera potētiarū p̄ gradū vite. Solo. neganda est p̄mā. et rō est. qz aliter distinguuntur gradus vite ab inuicē. z aliter genera potētiarū aīe. qz gradus vite distinguuntur p̄ hoc qđ est diuersimode regiri in diuersis separatim. sicut supra dictū. sed genera po

Reparationes

potentiarum aie distinguuntur per actus et obiecta. sed inveniuntur quinque genera
les rationes obiectorum

Queritur Que est ratio quod sunt quinque genera potentiarum aie. **Solutio**
quod tot sunt genera potentiarum aie quot sunt rationes obiecto-
rum distincte. sed est quadruplex ratio obiectorum. ergo etiam sunt quinque genera pote-
ntiarum. **Ratio prima** probatur quod potentie distinguuntur per actus et obiecta. **Ratio prima** pro-
batur quod omne obiectum aut est primum potentie sue aut separatum. Si est con-
iunctum tunc est obiectum potentie vegetative. quod est alimentum. Si separatum hoc
est dupliciter. quod vel est obiectum universale vel particulare. si est universale sic est obiectum intelle-
ctus. si particulare sic est obiectum sensus. Et propter has potentias sunt due que
prius potentias suis obiectis. quod vel nuncitur potentia primum suo obiecto per
naturale desiderium boni desiderabilis. et sic est appetitum. vel nuncitur primum
suo obiecto per realem primum. et sic est motum primum locum.

Ad Prius non distinguuntur per posterius. sed obiecta et actus sunt postero-
ra potentis. ergo non distinguuntur potentias. Et probatur quod distinc-
tio debet esse per intrinsecam. sed actus et obiecta sunt extrinseca potentis. **Solutio**
actus potentiarum possunt dupliciter accipi. Uno modo secundum quod sunt in executione. et
sic sunt posteriores potentis. quod potentie illo modo sunt principia actuum et sic ipsi
actus sequuntur. Alio modo accipiuntur secundum quod sunt in intentione agentis. et sic sunt
priores sicut finis in intentione est prior agente propter finem. et ergo dicitur prius
quod actus sunt priores potentis secundum rationem et definitiorem. De obiectis est eo-
dem modo dicendum. quod ea que sunt ad finem proportionantur fini.

Queritur Utrum ille potentie distinguatur realiter ab ipsa anima. **Solutio** sic. Cuius ratio est. quod anima agit per suas potentias. et
potentie sunt realiter ab ipsa anima distincte. Patet prima quod nihil citra primum
agit per suam essentiam. sed per potentias sibi realiter supraditas. Preterea anima
est in genere substantie saltem reductive. et potentia aie sunt accidentia siue de
genere accidentis. modo substantia et accidentis realiter et predicamentaliter distinguuntur

Ad Qualitates prime agunt per suas essentias. ergo etiam anima per agere per
suam essentiam. et per consequens anima non agit per potentias sibi supraditas.
Patet prima quod anima est virtus superior quam sunt qualitates prime. **Solutio** prima
non valet. et ratio est. quod qualitates prime non sunt illud quod agit. sed sunt illud
quo mediante fit actio formaliter. anima autem est agens effectuum. non autem
formale tantum.

Queritur Utrum ille potentie in diversis animalibus specie distinctis
etiam distinguatur specificiter. Hoc est verum visus in homine et
in asino sit eiusdem speciei. **Solutio** potentie considerantur dupliciter. uno modo ut visus
res sunt de secunda specie qualitatis. et hoc modo distinguuntur per sua specifi-
fica principia a quibus emanant. que principia sunt alia et alia in diversis ani-
malibus. Et hoc modo visus in homine et visus in asino distinguuntur specie.
Alio modo considerantur ut potentie relate ad sua obiecta. et hoc modo visus
in homine et in asino sunt eiusdem speciei. quod est idem obiectum in homine et in asino
nisi quod obiectum visus in homine est color. et obiectum visus in asino etiam est color

Setūdi libri de Anima

Ar Ex illo sequeret^r q^d in vno animali esset tm̄ vna potētia. sed hoc est falsum. Sequela p^r q^d dictū est q^d potētie distinguūt^r per p^rncipia eēntialia z specifica a quib⁹ emanāt. sed in vno aiali est tm̄ vna eēntia. **S** Solo. ab vna essentia vt vna est emanat tm̄ vna potētia. sed tm̄ ab vna essentia secūda in gradib⁹ pfectōalib⁹ pnt fluere plures potētie.

Ar Sūt eadē pncipia in diuersis aialib⁹ a quib⁹ emanant iste potētie. **S** Probat q^d visus in hoīe emanat a potētia sensitīua. sicut et visus in asino. Solo. licet potētia sensitīua sit cōis hoī z asino. tm̄ rō aialis est fm̄ vnūq⁹q⁹ aial altera z altera in spē. z sensus nō emanat p^rime ab aialitate. sed a pncipijs determinātib⁹ eā in spē virtute quoz sensus est p^rus alteri⁹ et alteri⁹ spēi in illis diuersis. sicut istud diffale p^r in pmetarijs hui⁹ libri

Queris Quot rōnib⁹ p^rbat q^d appetitū nō est distinctus gradus vite separatus a sensitīuo. Solo. duab⁹. Prima est. cuiusq⁹ inest leticia z tristitia illi inest appetit⁹. sed om̄i aiali inest leticia et tristitia. **S** om̄i aiali inest appetitus. Maior pbat. q^d appetit⁹ nō ē nisi desiderū eius q^d est dulce fm̄ naturā. dulce aut iudicat q^d est fm̄ naturā delectabile. z oppositū est de amaro. Minor pbat. q^d q⁹buscūq⁹ inest tact⁹ illa sentit puenies z incōuenies p tactū. sed ex tactu puenientis surgit leticia. z incōuenientis tristitia. Scda rō est. cuiusq⁹ inest sensus alimēti illi eidē inest appetitus. sed oī aiali inest sensus alimēti. **S** oī aiali inest appetitus. Maior pbat. q^d cuiusq⁹ inest sensus alimenti illi inest esuries z sitis. sed esuries z sitis sunt appetitus. q^d esuries est appetitus calidi z siccī. z sitis frigidi z humidī. Minor pbat. q^d oī aial hz sensum tactus. qui est sensus alimēti q^d discernit calidū frigidū humidū z siccū. ex quib⁹ alitur z nutritur viuētia. reliq⁹ sensibilia. sicut color sonus odor nō faciūt ad nutrimentū nisi p accūs. sapor p^r fm̄ se nō nutrit. sed facit ad ipsius nutrimentū delectamentū. sicut postea in libris parior naturalū dices. Conclusiue nūc habem⁹ q^d aialib⁹ hñtib⁹ tactum inest appetit⁹. De phantasia aut imāifestū est quo se hz ad alias spēs ponat. hz in pncipio terciū dices de ea z arte practica z imaginatione

Queris Quib⁹ viuētib⁹ inest p^rter sensitīuū motiū fm̄ locū. Solo. p^rter. terciū gradus q^d sunt aialia pfecta. q^d illorūz eib⁹ nō sufficiēt^r pparata natura. z hñt os fm̄ naturā. Aialia p^ro ipfecta os figurā nō hñt. eo q^d eib⁹ eoz sufficiēt^r a natura pparat. z hñt venas neq⁹ loca digestōis. q⁹busdā p^ro cū pdictis iest intellectiū. sicut hoib⁹. et si sit aliq⁹ gen⁹ aialū alterū aut honorabil⁹ q^d hñt in natura aialū.

Queris Quare hoc dē p^rbat. Solo. p^rter platonicos q^d posuerūt eudēmones z cacodemones. i. bonos z malos spūs aialia rōnalia. quib⁹ hoc p^rtrariū sit fidei z p^rbat

Queris Quis sensus d^r sensus alimentī. Solo. tactus. q^d ille sentit p se calidū frigidū humidū z siccū. ex quib⁹ alimtur aialia. et ergo ille inest om̄i aiali. Aliq⁹ aut sensus nō faciūt p se ad nutrimentū. sed solū per accidens. inq^rum p accidens eis calidū z frigidū humidū et siccū pūnguntur. vt dictum est

Reparationes

Ad. Materia appetit formā. et tñ materia nō hz sensum. ergo appetit
 tiuū et sensitiuū separātur. **Solo.** duplex est appetitus. scz natu
 ralis et aialis. Appetitus naturalis est in omī re. qz ille appetitus nihil aliud
 est q̄ inclinatio rei in suū finē vel operatōem. Appetitus pō aialis nunq̄ se
 parat a sensitiuo. de quo appetitu loquit phs in pposito. et ille p̄supponit co
 gnitōem in appetente

Querit. Qūo phs ostēdit q̄ necessariū fuit aiam dupl'r defī
 nire **Solo.** sicut est in definitiōibz figure ita erit in des
 finitiōibz aie. sed nō sufficit in figuris dare rōnem p̄mūne q̄ tñ omībz figu
 ris pueniat. sed op̄z dare etiā spēalem p̄ter eam. ergo sic etiā erit in definiti
 oibz aie. **Imo.** pbat. qz definitio cōis figure est. figura est q̄tiras linea vel
 lineis terminata. que puenit omī figure. et tñ ex illis nō scitur qualiter tri
 angulus est in tetragono potestatiue. et ergo ex illa nō scit p̄fecte trianguli
 natura. sed op̄z q̄rere trianguli p̄p̄ia rōnem. que etiā nō sufficit sine cōi
 eo q̄ p̄p̄iam nō cognoscimus esse figuratōis in triangulo. ergo a sibi cōis
 definitio aie que puenit omī aie nō sufficit que est. Anima est entelechia cor
 poris organici. sed requiritur secūda que puenit culiter aie fm spēm. sic igit
 nō valet vna sine alia

Querit. Que est alia puenientia inter figuras et aias. **Solo.**
 phi hec. qz sicut trigonus ē in tetragonoz semp pōz figura
 in posteriori. ita vegetatiuū est in sensitiuo. et sensitiuū in intellectuo. Trigo
 nū est in tetragono potentia nō fm se. sed si ipsum diuidat in ea que p̄ tunc
 potest in opatōes trigoni et plus. qz si tetragonū diuidat lineis diagonalibz
 duabz. fient quatuor trianguli. sicut p̄z in figura subscripta si trahatur vna li
 nea a p̄cto. a. ad p̄ctum. c. et alia a p̄cto. b. ad p̄ctū siue angulū. d. erunt
 manifeste q̄tuor trianguli. Eodem mō est in aia. qz si sensitiuū distribuat in
 potestates suas tūc poterit in opatōes vegetatiue et amplius. et eodē modo
 est de intellectu qd p̄t in opa sensitiui et vegetatiui. tñ sicut trigonū non est
 in tetragono fm actū trigoni sed tetragoni. ita vegetatiuū nō est in sensitiu
 uo fm actū vegetatiui sed sensitiui. qd ē superior potētia. Figura diuisio
 nis tetragoni in quatuor triangulos est ista.

a b

d c

Querit. Quare necessariū est scire qualiter aiam in spē. puta q̄
 sit aia hoīs. que plante. **Solo.** phi. qz sensitiuū nō est si
 ne vegetatiuo. licet ecōtra vegetatiuū separēt a sensitiuo. Etia sine tactu nō
 habet aliquis alioz sensui. tactus aut ob his separat. qz multa sunt aialia q̄
 nō hnt vsum neqz odoratum. sed tactū solū et gustū inq̄tum est qdam tac
 tus. **Queda etiā cū sensitiuo habent motuū fm locū.** sicut aialia p̄fecta. qz
 dam nō sicut imperfecta. Intellectiui vero cū his pauca habent aialia. quia
 solus homo in genere mortaliū vt supra tactū fuit. et quibuscūqz inest intels

Secūdi libri de Anima.

lectiū infunt z alie potencie sed nō ecōtra. qz quibuscūq̄ inest solus sensus quedā cū hoc hñt imaginatōne. qdam cū his experimētū z arē sicut hos mines. De intelle ctu speculatiuo est alteratio qz ē separatus z magis pprie se paroz q̄ mortaliū. sed de hoc in pma pbia amplius dicitur.

Queris Quo ordine deteriminādū est de istis potētīs Solo pmo deteriminādū ē qd est vnūq̄q̄ illorū. z postea de/ z terminādū ē de habitis q̄ sūt accētia q̄ psequūt sicut sunt sepabile esse z in sepabile esse a corpe z hñōi q̄ accidūt potētīs aie. Si pō oportz prius de termiare qd vnūq̄q̄ illorū est p definitiua rōne añq̄ sciam⁹ de toto ex q̄ pres sunt priores toto. tūc oportz determiare pmo de actibz istaz potētiaz qui actus sunt pūj potētīs quo ad nos. h̄ potencie sunt simpliciter prioz res. Et p eandē rōnem pūs deteriminādū ē de obiectis. qz obiecta magis accēdūt ad nostrā noticiā q̄ actus vel potētie. Quia obiecta inferūt passio nes potētīs. z potencie p species obiectoz informant z sic pteent speciem actibz. z p acc⁹ dant spēm potētīs. z q̄ quo ad nos speculatio prioz ē de ob iectis secūda de actibz tertia de potētīs. z sic prius dicendū est de sensu sibili z intelligibili. z postea de sensu z intellectu.

Secūdi capitulū secūdi tractatus

Queris Quare pbs pmo determiat de potentia vegetatiua Solutō q̄a ipa est cōior alijs. q̄ est prioz. An̄s pbat. q̄a fm̄ ipam viuere in est omnibz viuētibz.

Queris Quot sūt opa vegetatiue potētie. Solo tria scz nū/ trire augmētare z generare.

Ar Pbs in textu enumerat tm̄ duo opa scz generare z alimēto vti. q̄ superflue assignant tria Solutio lz in genere sūt tm̄ duo. tm̄ i spe ciali sunt tria. Quia alimēto vti subdiuidit in nutritōez z augmētatōnem

Ar Potencie distinguūtur p actus z obiecta. sz est tm̄ vnū z idē obie ctum potencie vegetatiue. q̄ est tm̄ vna potētia. Vmōz pbat. qz alimētū est obiectū ei⁹ Solutio Alteri lz sit vnū z idē obiectū materia liter. tm̄ formaliter est diuersum vt obiectū tribz potētīs. Quia alimentum vt est potētia caro est obiectū nutritiue. z vt potētia q̄eum mafus ē ob iectū augmētatiue. z vt ē potētia hoc aliqd sic est obiectū generatiue. Et hoc patet ex finibus istaz potētiaz. Quia finis nutritiue est p alimētum restaurare dep̄ctū. sed finis augmētatiue est per nutrimentū incozparōez pducere corpus ad perfectā magnitudinē fm̄ figurā sed finis generatiue ē per ipm̄ saluare esse specifiū quod est esse diuinum.

Ar Sunt plures potencie q̄ p̄nominare tres. ergo dictū falsū. Pro/ batur. quia est aliqua potētia digestiua. aliqua expulsiua. aliqua attractiua. z aliqua retentiua. igitur sunt plures. Solutio tm̄ tres sunt potencie principales anime vegetatiue. sed iste quatuor virtutes sunt mini steriales subseruientes ipi potencie nutritiue.

Queris Que potētia est pncipalior inter potēcias aie vegeta tiue. Solutio generatiua cui⁹ id est quia naturaliss/

Reparationes

in opus in viventibus perfectis non orbatis neque spontanea generationem habentibus est generare sibi simile id est facere alterum tale qualesum est sicut naturalissimum est animal facere animal et plantam facere plantam.

Queritur Quare dicitur in viventibus perfectis. Solo. quia imperfectum in quantitate quod necessario habet multum ponere in substantia nihil potest ponere in semine propter quod infantes et pueri non possunt generare. Ad dicitur non orbatis id est non privatis membris generationis. quia talia propter defectum organi generative generare nequeunt. et subdit neque spontanea generationem habentibus propter ea que generant per putrefactionem ab agere universali particulari agere non concurrente quod generant vermes.

Queritur Que est ratio quod naturalissimum operum in viventibus predictis sit generare sibi simile. Solo. illud opus in viventibus perfectissimum est per quod precipue esse diuino. sed sic est de generatione. Vnde probatur. quia per eam saluatur esse specificum quod est esse diuinum species enim in his que sunt sub concavo orbis lune in uno individuo saluari non potest ex quo quodlibet talium est corruptibile. oportet ad preservationem et perpetuationem illius esse specifici continuam generationem fieri.

Queritur Quotuplex est finis. Solutio duplex scilicet finis quo et finis gratia cuius. Finis quo est ipsa forma siue causa formalis que mediante res est. Finis vero gratia cuius est extrinsecus et est cuius gratia fit omne quod fit.

Queritur Ad quod propositum philosophus ponit illam diuisionem finis. Solutio quod esse perpetuum non est finis quo qui datur esse generi quem finem persequitur generans per unum actum generationis. sed esse perpetuum est finis gratia cuius qui non acquiritur per unam generationem. sed per totam successionem generationis. generabilia vero non possunt dare esse diuinum quod est perpetuum. tas ipsius esse in seipsis. eo quod nihil corruptibilium continue potest manere totum concitante quantum possunt ut saltem remaneat eadem in specie. et sic manet ut unum. quia numero non manent unum sed specie.

Ad Naturalius est illud quod ordinatur ad esse proprie nature quam id quod ordinatur ad esse alterius. sed nutrire ordinatur ad esse proprie nature puta individui. et generare ad esse alienum puta speciei. igitur generare sibi simile non est naturalissimum. Solo argumentum bene probatur quod nutrit est naturalius individui quam generare. scilicet generare simpliciter est naturale. et spiritus quod ipsum diuinum esse saluatur quod est melius.

Ad Species est ingenerabilis et incorruptibilis. igitur ipsa non saluatur per generationem. Ans. probatur quod est vtile. Solo finem esse sue entitatis et quod dicitur. rium est ingenerabilis et incorruptibilis. tamen bene est generabilis et corruptibilis finem esse entitatis quod habet in individuo. Et hoc dicitur est sic ingenerabilis per se est tamen generabilis per accidens. Quia dicitur Gilbertus quod natura occulte operatur in productione vtilis. quod produciendo particulare. producit etiam ex subsequenti vniuersale.

Queritur Quod est primum operum anime vegetative. Solo nutrire. Quia nutritiva ministrat alijs operibus materiam et saluat

Secūdi libri de aīa

individuū p distributōnem nutrimentī ad mēbra. Et hz sub se quatuor sēdēs sibi seruentes q sūt digestiua retentiua attractiua z expulsiua. Digestiua vt inqt̃ Albert⁹ hz quatuor sedes. scz os stomachū epar z extremitates venarū. Prīmū patz. qz cibi p masticatōem q̃ sit suscipit quandam alteratōem qz triticū masticatū in ore vt inqt̃ Albert⁹ recipit p̃tutē mātū adī apostles mātā quā nō hz si fuerit solū cōsulū vel in aqua decoctū. Et ad hāc digestiōnē coadiuuat salua. eo q̃ in ipā ē calor aliq̃s faciens aliq̃lem decoctōēz in signū cui⁹ p masticatōem cibi multū amittit de sapore z odore q̃ prius fuerit in eo. Scdā digestiō fit in stomacho q̃ est os ventris z intestinorū p̃ncipiū in q̃ cibi cōpleta digestiōe digerit nō solū calore stomachi q̃ est naturaliter frigidus vt dī Gwillherm⁹ de conchis. s; etiā adiutorio circūstantiū sicut epatis a dextro. z splenis a sinistro. Et nā stomachus calefit p zibum qui facile calefit ppter sepositatē. Et in stomacho sepat grossū a subtili. z istā digestiōnē medici vocant primā dicentes eā q̃ fit in ore pparatōnē ad digestiōnē. Ita q̃ p̃ma incipiat in ore z cōpleat in stomacho. Tercia digestiō fit in epate ad qd mittit stomachus p venas meseraicas aliqd qd in eo vocat̃ chylus. z in epate vbi magis digestū est chym⁹ vel massa p̃ysana s; ria z est succ⁹ eliq̃us de cibo q̃ trahit p venas meseraicas ad epā vbi sanguis accipit colozē rubrū z dirigit ad venas. Quarta digestiō fit in extremitatib; venarū ad p̃p̃iam membrorū similitudinē. eo q̃ ibi exudat humor qui nutrit membra. z in eisdem exit supfluitas que sudor vocatur.

Queris Quid est retentiua. Solutio est p̃tus opans vt cibo tādiu stet in vno loco donec accipiat debitā alteratōēz. Et habet tres sedes scz stomachū epā z extremitates venarū. Prīmū patz. qz postq̃ cibis in ore fuerit masticatus z ad digestiōnem completā pparat⁹ retinetur in stomacho donec alteratōne sufficienti impuri per digestiōnem sepeatur a puro. Scdū patet. quia in epate nascuntur quatuor humores humor autem est corpus humidū fluens z alteratim p decoctōnem ad nutrimentum membrorū. Est enim de substācia mēbrī cibi sanguinei phlegmatici colerici aut melancholici. Tercū patet. quia nutrimentū exudans in extremitatibus venarū cum exudaueit umbibitur mēbris z nutrit ea.

Queris Quid est attractiua. Solutio est virtus que de cibis ad vnu qdq; membrū trahit qd ei cōuenit sicut ad carēnem epate cōplexionis attrahit sanguis. Ad ossa que sūt intestina qd desclimat ad frigidū z siccū ad cerebrū qd ad frigidū z humidū. Eodē modo supfluitates trahūt vasa q̃ illis sunt pparata sicut fel a sanguine supfluitatem cholericā splen nigram renes plegina siue aquositate. Et habet hec virtus tres sedes stomachū epā z membra nutrienda. De duob; p̃mis patet ex esurie z siti. De tercio patet. qz illa incarnāt nutrimentum. z subferunt sibi vene z arterie que sic differūt quia vene vt inquit Albertus sūt vie sanguinis in omnib; sanguinē habentibus. Arterie vero vocant̃ vene pulsabiles quasi arte aeris vie. eo q̃ pulsat i eis spiritus aerēus per cordis diastolem expulsus percussus aut ad euentratōnem cordis attractus aut etiā tentus ad formatōnem vocis.

Et unq

Reparationes

Queris Que dicitur virtus expulsiua. **Solutio** que superflua siue sit puri siue impuri expellit per inferius foramen in intestinum duodenum ibi relicto quod uenit eius nutrimento. transit in aliud intestinum quod tenuius dicitur quia quacunque hora animal occidit nihil in eo de succo inuenit. Et huiusmodi coniungunt se quedam subtiles vene que pergraduntur ab epate. quia epas est principium venarum cor arteriarum. et cerebri nervorum.

Queris Quot vasa siue receptacula habet. **Solutio** tria. quia venter cum suis intestinis suscipit grossum expulsum a stomacho. vesica humidum vrinalem stillans ex epate. et vasa seminalia recipiunt superfluum quare digestionis quod est superfluum in quanto. sed non in qualitate est superfluum est indiuiduum sed non speciei. quia ex illo fit generatio per quam preseruatursse specificum quod est esse diuinum.

Queris Quare iste virtutes quatuor vocantur naturales. **Solutio** quia operantur per instrumenta naturalia siue corporalia sicut natura. et omni earum instrumentum siue vehiculum est spiritus ille enim quando digestus est et purus directus ab anima. perficere potest omnes operationes quas animal habet in corpore. Et est abundanter in corde et in pulmone et in arteriis sed paucior in alijs. est tamen in omnibus quod ostendit aliorum spumositas quod non est in eis nisi ex spiritu incluso. et portat etiam formas per cellulas capitis quod sunt tres interius media et vltima.

Queris Quare philosophus probat quod anima est principium in triplici genere cause. **Solutio** propter antiquos qui dicebant nutritionem et augmentationem non esse ab anima sed a natura motum autem eorum fuit quia sicut natura vult quod creature accrescant et passius in sua operatione. ita etiam anima vegetatiua. et philosophus probat animam excedere naturam. quod est principium et causa viuientis corporis in triplici genere cause.

Queris Quot rationibus probat quod est principium in genere cause formalis. **Solutio** duabus. Prima quod illud est forma alicuius quod datur illi esse nomen et rationem sed anima datur esse corpori nomen et rationem. ergo anima est causa formalis ipsius corporis. Minor pars. quod anima est principium quod viuunt. sed viuere in viuentibus est esse. ergo anima datur esse. Secunda ratio est. quod quicquid est actus corporis hoc est forma sed anima est actus corporis. ergo anima est forma corporis. Minor pars. Quia omnis forma est actus. Minor pars per definitionem primam eius.

Ad Corpus habet esse ab elementis ante anime introductionem. ergo anima non datur esse corpori. **Solutio** corpus ante anime introductionem habet bene esse. sed non habet esse viuum. quia hoc esse viuum est ab anima. Anima enim est principium quo viuunt sumus.

Queris Quod probat philosophus quod anima est causa finalis corporis. **Solutio** duabus rationibus. Prima quod sicut se habet intellectus practicus in disponendo materiam artificialem ad extra ita se habet natura ad materiam naturalem in viuentibus naturalibus. sed intellectus practicus disponit materiam artificialem propter formam tanquam propter finem. ergo natura siue agens naturale etiam disponit propter finem et talis finis est anima. Secunda ratio est quod instrumentum est propter principale agens tanquam propter finem. sed corpus organicum est instrumentum anime. ergo anima est finis corporis.

Secūdi libri de aīa

Querit Qualis finis est aīa. Solo phi aīa non ē finis gratia cui⁹. sed est finis quo. qā est naturalis terminus generationis.

Ar Anima non pōt esse finis quo. q̄ pbat̄. qā forma z finis sūt cau-
se distincte. sed anima ē forma vt dictū ē. q̄ nō est finis. Solutio
forma z finis formaliter distinguūt̄ sed materialiter coincidunt. vt patet
per p̄m scđo physicoz.

Querit Quō pbat̄ p̄s qā aīa sit causa efficiens corpis. Solu-
tio sic. qā quicqd est p̄ncipiū vnde motus est efficiens
aīa est p̄ncipiū vñ motus causat in corpe. q̄ aīa est causa efficiens sui corpis
videmus em̄ q anima mouet corpus suū ad omne differentia positiōis
et nihil mouet ex se finem locū nisi ab aīa. Si p̄o dicat̄ q non oībus inest vi-
uentibus ille motus rñdet̄ p̄s q alteratio z augmentatiō sunt ab aīa
in corpe viuo existentes. sensus em̄ videt̄ esse quedā alteratio nihil aures
sentit nisi qd̄ habet aīam. Silt̄ omne viuū cōringit augeri z minui z illa
sunt opa aīe. Cōcludit̄ igit̄ q aīa est cā aīati corpis in triplici genere cause.

Querit Quot fuerunt errores circa modū nutritiōis. Solu-
tio duo. Primus fuit Empedocles. Secūdus fuit ip̄s
Democriti. Empedocles dixit q operatiōes nutritiōis nō fierent ab aīa
sed a natura. voluit em̄ Empedocles q nutrimentū p̄ p̄nam suā naturā
moueret̄ ad diuersa loca. vt moueret̄ deorsum ppter motū terre descenden-
tis z moueret̄ sursum ppter motū ignis ascendentis. Et hanc op̄inione re-
probat̄ p̄s dupliciter. Primo sic. qā Empedocles male assignauit z acce-
pit sursum z deorsum in plantis z in aīalibus. qā in aīalibz caput ē sursum
et in plantis radix dicit̄ sursum. q̄ radix in plantis sursum est licet hoc non
videat̄ siccit̄. In mūdo em̄ sursum z deorsum differūt z opponūt̄ur situ em̄
sed in corpbz aīatis differūt figura z officio membrorū. Secundo sic. qā si
terra ita descenderet nutriendo partes inferiores. z ignis ascenderet nutriti-
do partes superiores. tunc ignis z terra deberent ab inuicem separari. z ita vi-
uens non possit manere in cōsistentia sua. sed hoc ē incōueniens. q̄ oportet
ponere aīam que sit p̄ncipiū nutritiōis z q̄ cōtineat̄ elemēta ad inuicem
ne sepeant̄ z elabant̄ ab inuicem. Democritus aut̄ dixit q ignis esset causā
sa nutritiōis z nō aīa z motuū eius fuit. qā nutritiō z augmentatiō fiūt
per calorem naturalem. sed calor est ab igne. Et hanc op̄inione reprobat̄
p̄s dicens licet ignis sit cōcausa z instrumentalis causa nutritiōis. nō ta-
men pōt ignis esse causa p̄ncipalis ip̄ius nutritiōis. Cui⁹ rō est. qā ignis
appositis cōbustibilibz crescit in infinitū. si ergo ignis esset causa p̄ncipal-
is tunc viuens naturaliter acciperet. quācūqz quantitatē indeterminatā
sed hoc est falsum. qā oīa natura cōstantiū certus est terminus augmen-
ti et decrementi. Etiam si calor esset causa p̄ncipalis nutritiōis z augmēta-
tiōis tūc alteraret̄ ad speciē ignis. qā vnūqzqz sibi derelictū agit z pducit
sibi sile. Nūc aut̄ nō agit seu pducit spēm ignis s; spēm viui corpis.

Ar Entia naturalia sunt ad maximū z ad minimū determinata. q̄ nō
poteſt ignis crescere in infinitū. Solo ignis p tanto dī crescere

Reparationes

in infinitū. q̄a ppter suā actiuitatē nō h̄z ex pte sue forme determinatōnem ad certam quantitatem sicut alie forme naturales precipue aīaroy. Etiam locutio est cōditionalis cui⁹ veraq; pars potest esse falsa.

Querit Quō differūt he tres potētie aīe vegetatiue scz nutritiua augmētatiua z generatiua. **Solutio** nutritiua sic differt ab alijs. q̄a illa ē fundamētū aliarū potētiarū. Augmētatiua em̄ p̄e supponit nutritiua z generatiua augmētatiua z nutritiua. Præterea nutritiua est semp q̄dū viuens viuit. nō autē alie potētie. qz necesse ē om̄e aīal q̄dū viuit nutriri. s; nō est necesse oē aīal q̄dū viuit augmētari v̄l ḡnari.

Querit Que est rō q̄ necesse est om̄e aīal q̄dū viuit nutriri. **Solutio** qz in aīali q̄dū viuit ē p̄tinua actio caloris naturalis in humidū radicale. p̄pter restauratōnē ei⁹ qd̄ p̄tinue p̄ calore naturalē p̄sumit z deperdit necesse est aīal semp nutriri. qz illo humido totaliter cōsumptio necesse est aīal mori z deficere ex quo vita p̄sistit in calido z humido. Et sic potētia nutritiua durat p̄ totā vitā. Potētia autē augmentatiua h̄z certū terminū augmētari. qz oīm in natura cōstantiū ē certa rō z terminus augmētari z decremētari.

Querit Quare aīal nō p̄petuat in vita si hūidū radicale p̄ hūis dum nutritiua restaurat. **Solutio** qz hūidū nutritiua tale nō sufficienter restaurat qz nō est adeo purū z p̄ueniens cōplexioni hominis sicut humidum radicale.

Querit Quorū sunt p̄ditiones alimētū fm̄ q̄ ē obiectū nutritiue potētie. **Solutio** tres. Prima ē alimētū dz esse p̄riuū ip̄i alito. Cui⁹ rō est. qz nihil agit nisi in suū p̄riuū. sed alitū p̄uenit nutrimentū in subam sui. q̄ dz ei esse p̄riuū z dissimile. Secūda ē qz nō om̄e p̄rariū alit quodlibet p̄rariū s; solū qd̄ ex ip̄o generat z nō om̄e illud s; etiā necessariū est qz vnū cōrariū augmētari p̄t ex alio. Sūt em̄ multa q̄ ex seipsis generantur. z nō oīa talia augent se inuicem sicut qm̄ sanū generat ex laborante nō auget nec alitū vnū ex alio. qz solū p̄raria in genere sube sic se h̄nt qz vnū auget z nutrit ex alio. Tercia p̄ditio est qz talia p̄raria nō eodē mō alit se inuicē. sed vnū alit reliquū. z nō ecōtra. sicut aqua alit ignē. s; nō ecōtra.

Querit Quid ē alimētū dz esse sile alito vel dissimile. **Solutio** p̄hs arguit ad verāq; p̄tē scz affirmatiua z negatiua. Ad p̄tē affirmatiua qz dz esse sile alito arguit sic. Alimētū vnū ip̄i alito sed nihil p̄t vniri alij nisi qd̄ similitudinē h̄z ad ip̄m in forma. q̄ nō p̄t nutriri v̄l augeri p̄rariū a p̄rario. s; potius sile a sili. Ad p̄tē negatiua arguit sic qz p̄rariū alit a p̄rario. Quia oē alimētū mutat. s; mutatio est de p̄rario in p̄rariū. agit alimētū ē p̄rariū alito. Et p̄firmat. qz alimētū patit ab eo qd̄ alitur. Quia patit decoctōnē z assimilatōnē. s; nō patit e regione id qd̄ alitur ab alimēto. sicut nec instrumentū dom⁹ aliqd̄ patit a materia ex q̄ fit dom⁹ sed potius materia patit z trāsmutat ab ip̄o in formā domus sed sic est qz illa sunt contraria que a se inuicem patiunt. igitur zc.

Querit Quō p̄hs soluit hāc dubitatōnē. **Solutio** sic qz verāq; opinio h̄z aliqd̄ veritatis. Quia alimētū nō coctū ē cōs

Secūdi libri de aia

trariū z dissimile nutritio z hoc ē alimētū fm potētia iū. Quia p̄ fieri nū
erimētū. Sz alimētū coctū qđ est nutrimentū fm actū inq̄tū p̄ facere nū
trimenti opatōem mōtū mouet ad membra z vñt mēbris est sile. Et qđ de
phs magnā dubitōem hz an illud sit nutrimentū qđ vltio mēbris vñt
qđ p̄mo queritur vt nutriat anteq̄ alteretur.

Ar Sube nihil ē p̄trariū. qđ alimētū z alitū nō p̄t esse dissimilia seu cō
traria. cū vñtq̄ sit suba. Solo sube fm se nihil ē p̄trariū sz tñ in
suba bñ p̄t esse p̄traria. z sic alimētū z alitū p̄trariāt grā q̄litarū q̄ s̄z i eis.

Querit Quā differenter alimētū est obiectū tñ potētiaz aie ve
getatiue. Solutio p̄h nutritiue est obiectū inq̄tū est
potētia aiatiū. Et rō ē. qz in potentijs actiuis tale ē obiectū in potētia q̄lis ē
potentia actiua in actu. sz vñt hñs potētia nutritiua est actu aiatiū. qđ etiā
obiectū erit alimētū potētia aiatiū.

Querit Quō ē obiectū augmētatiue. Solutio p̄h inq̄tū est
aiatiū q̄tū. Cui rō ē. qz alimētū ē formaliter alitū. sz qđ i
se hz subam z q̄ritatē. sz p̄mo mō ē obiectū nutritiue qđ p̄uerit ipm i sub
stātia alitū. qđ s̄do ē obiectū augmētatiue z sic nutritiua est saluatiua sub
stantie p̄ nutrimentū. z ergo aia p̄ totā vitā nutrit. sed augmentatiua est p̄
fectiua quantitatis fm diametū longitudinis.

Querit Quō est obiectū generatiue. Solutio fm qđ ē factiū sibi
s̄lis in sp̄. Quia p̄ generatōem nō p̄t aliqd seipm gene
rare sicut aliqd alit seipm vt augmētāt seipm. Quia als oporteret qđ idēz
essz z nō essz sit. Quia om̄e generās actu ē. id aut qđ generat actu ē nō ens
ergo si generaret seipm idem esset z non esset fm subam.

Ar Generatiua nō ē potētia aie. igit male hic enumerat. Probat quia
p̄uenit nō vñtūbz. qz ignis generat ignē, z eodē mō arguit de nū
tritiua z augmētatiua. Solo Alitū solū aiata generant ex p̄pria mas
teria sz p̄ semē decisum a suba generātis sz maiata generant p̄ fructū sue
p̄rarteratis formā suā in materia aliena. Etiā ignis non p̄prie nutrit nec
auget. Quia in nutritōe nutrimentū ingredit in ipm nutritū z cōiungit
cuiuslibet parti. z in augmētatōe quelibet pars aucti auget z manet auctū
idem numero. sz id qđ p̄uerit in ignem nō ingredit in ipm nec vñt cuiuslibet
parti. sed magis forma ignis per sui generatōem diffundit se in materiā
alienā. Et quis attrahat humidū subtile ex cremabilibus hoc tñ nō facit
vt eo cibus sed vt in eo tanq̄ in materia disposita generetur.

Querit Quō definit aia vegetatiua. Solutio p̄t duplici de
finiri. Vno modo per potētia eius primā sz nutritiua
Alio modo per potētiam eius finalem sz generatiuam p̄mo mō sic defi
nitur. Aia vegetatiua ē act⁹ corpis organici phisici vitā hñtis in potētia
saluans seipm per acceptōnem nutrimenti. Habet etiā anima talem potē
tiā nutritiua z augmētatiua vt in aliquibz suis dispositōibz saluet sz in oibz
bus saluari nō possit. quia in quibz dā mutat. Corpa vero celestia qđ semē
per eodē mō in suis dispositōibz saluant non indigent tali p̄ncipio nec nū
tritiua nec augmētatiua nec generatiua.

Reparationes

Querit Quot requiruntur ad nutritiōnem. *Solo tria. Primo id quod alitur. Secundo quo alitur. et tercio alens effectiue. Quod alitur est ipm corpus viuentis. Quo alitur est alimentū et calor naturalis. Sed differenter. quia illud quo aliqd alitur ē duplex sicut illud quo aliqd gubernat. Quia manus siue virtus in manu existens ē mouens immobile et remō siue gubernaculū qd dirigit a manu est mouens motum. Sic etiam in nutritiōne est mouens quo immobile et hoc est potentia nutritiua que vocat alens effectiui et est mouens motum et hoc est calor. et motū tñ quod est nutrimentū quo mediante ipm viuū nutrit. *Quo* rō est qd oportet nutrimentū decoqui per calorem qd incineraret et non conuerteret ipm nutrimentū in carnem nutriti nisi moueret et digeret ab aia vegetatiua siue potentia nutritiua. ergo calor ē mouens motū. et sic ipse calor motus psequiter mouet et alterat nutrimentū assimilando ipm nutriti. sicut Albertus pulcre declarat in tractatu de nutrimento et nutritibili.*

Querit Quō scdo definit aia vegetatiua per potentiā generatiuā. *Solutio sic est generatiua sibi similis quale lex est ipm generans et hoc mō cōuenientissime definit. Quia omnia a fine iustum est appellari. sed finis siue finalis perfectio aie vegetatiue est generatio sibi similis. Et sic inter tres vires que super nutrimentū agunt. pma est nutritiua. secūda augmentatiua sicut suba est ante quātitatē. Et tercia qd est finis ē generatiua que nō seruat esse p m naturā et indiuiduū sed p m speciem. quia tale esse est esse diuinū.*

Tercius tractatus

Querit De quo determinat in isto tractatu. *Solo pbs primo cōcludit in hoc tercio tractatu qd sensus est virtus passiuā. et iste tractatus tercius versat circa scdm genus potentiā aie qd ē sensitiuū qd diuidit in sensus exteriores interiores. et pmo pbs determinat de sensibus exterioribus.*

Querit Quō pbat pbs qd sensus est virtus passiuā. *Solutio tribus rōnibz. Prima rō est. Illa potentia siue virtus est passiuā que consistit in moueri et pati a suo obiecto. sed ois sensus mouetur et patitur a suo obiecto. ergo ois sensus est virtus passiuā. Minor pbat. qd ois sensus recipit speciem sui sensibilis. sed recipit est quoddā passiuū. ergo ois sensus ē virtus passiuā. Secūda rō est. qd si sensus non esset virtus passiuā sed actiua tunc sequeretur qd sensus semper sentiret nullo extrinsecō obiecto mouente. sed hoc experimur esse falsum. qd sensus nō est virtus actiua. Sequela patet. qd si esset virtus actiua tunc semper sentiret ppter sensibile sibi cōiunctū. sicut si visus esset virtus actiua tunc videret ppter colorem extētem in oculo. et sic homo semper videret. Et sic manifestum est qd sensus non est in actu sine pntia sensibilis sicut pbs ostendit in simili de cōbustibili. Quia sicut illud acceptum sine cōbustiuo nō cōbureret. qd alis se ipm cōbureret sic etiam nō pōt perfici et in actu fieri sine pntia sensibilis qd generat formā suā in sensu. Tercia rō est illa. quicqd ducitur de potens*

Secūdi libri de Anima.

ria ad actū hoc patet et in potentia passiva sed oīs sensus ducit de potentia ad actū ergo oīs sensus est virtus passiva. Minor patet. quia sentire dicitur duo. scilicet sensum habere et sensu uti. primum venit dormienti. secundum vigili et operanti. Pars quod sensus ducit de potentia sentiendi ad actū sentiendi. est pars passiva

Ar. Sentire est agere. ergo sensus est virtus activa. Patet contra per locum a coniugatis. Solo. non valet contra. quia sensus non est abstractum a sentire sed sensatio. et ergo sic est arguendum. sentire est agere. ergo sensatio est actio. sensatio autem importat iudicium quod fit post receptionem speciei sensibilis in sensum. Vel dicitur quod sentire non est simpliciter agere. sed est passibiliter agere. quia sentire est primo speciem recipere. et postea per talem speciem receptam iudicare. et sic antecederet notitia passionis et consequenter actioem. Nec sequitur sensus informatus speciei sensibili agit. ergo est virtus activa. ut inquit dominus Albertus. quia sic materia in physicis que per se oīs est potentia per essentiam etiam esset activa. quia ipsa in actu existens per formam agit ad extra.

Ar. Sensus non corrumpitur a suo sensibili. ergo non patitur. et per consequens non est virtus passiva. Aliis est notum. Consequentia patet. quia omnis passio est per vim pertrahentis. Solo. duplex est passio. scilicet corruptiva. et illa est cum abiectioe pertrahit. Alii per passio perfectiva. que est cum receptione alienius forme sine abiectioe pertrahit. et illa dicitur passio generaliter dicta. et de tali passione intel ligatur positio quod dicitur quod sensus est virtus passiva et non de passione corruptiva.

Ar. Sensus est virtus passiva passione corruptiva. ergo solutio falsa. Probat. quia dicitur philosophus quod excellens sensibile corrumpit sensum. etiam visibile destruit visum. et tangibile tactum. Probat per primum. quia ignis facit oculos lacrimari et destruit. et tangentes ipsum ledit. Solo. non patitur sensus a sensibili proportionato passione corruptiva. sed solus a sensibili sibi non proportionato. et ergo dicitur in hoc libro quod excellens sensibile corrumpit sensum. Etiam per dicta quod obiectum per duplum agere in sensum. uno modo realiter et per reales qualitates. et sic agit bene actio corruptiva. Alio modo sensibiliter. et sic agit intentio nialiter per speciem et spiritualiter et actio perfectiva perficiendo ipsum sensum.

Ar. Sensus est virtus activa. Probat de basilisco. qui visu inficit homines. et etiam de oculo mulieris menstruare que inficit speculum nostrum. et infantes in cunabulis. Solo. talis actio non est oculi in quantum in eo est sensus visus. sed potius ut est pars corporis evaporantis. et sic vapor resolutus ab oculo inficit et non visus qui est in oculo. quia talis vapor subtilis est et acutus. et ergo magis penetrat in corpora clara sicut in specula et oculos qui sunt specula annumerata quam alia corpora. Et hinc est quod oculi citius leduntur quam alia membra.

Queritur. Utrum sensus patitur a sibi simili vel dissimili. Solo. sensus patitur a dissimili secundum actum. et a simili secundum potentiam. ut sensus antequam habet speciem rei sensibilis est dissimilis obiecto. sed postquam habet speciem tunc est obiecto similis. et hoc est generale in omni actione quod agens et patiens in principio sunt dissimilia. et in fine similia. ut supra dictum est.

Arguitur. similitudo est rerum differentiarum eadem qualitas. sed sensus et

passio d
Sensu

Obiectum ab
sensu agens
per speciem

Obiectum per
natura
speciem

Videtur per
sibi per se dissimile

Reparationes

sensibile nō possunt habere eandē qualitates. ergo nō possunt in fine esse sūta
 Dimoz pz qz qualitas rei obiecte nō p̄t venire ad sensum. vt oculus nō p̄t
 fieri albus videndo albedinē. nec niger videndo nigredinē. Solo. sensus sic
 similis obiecto nō realiter recipiēdo formā sui obiecti s̄m esse reale. sed sic ei
 similis intentiō aliter recipiēdo intentiōem sūta albedinē sui obiecti

Querit Quorū p̄t dī aliquid in potentia. Solo. dupl̄. r̄mo
 mō in potentia indisposita. Secūdo modo aliquid est in
 potentia disposita p̄ actum p̄mū s̄ solum in potentia ad actū secūdum. Ex
 emplū p̄mū est. vt dicimus quīz hominē scientem in potentia. qz n̄hīl h̄z nisi
 naturam ordinatā ad sciām. sicut hominē dicimus potentia scientem. quia
 est de numero disciplinabiliū. Exemplū secūdi est. vt habens habitū scientie
 et nō p̄siderans s̄m illum. vt habens grāmaticā et nō grāmaticās est in
 potentia ad actū grāmaticandi. Potentia p̄ma habet duos gradus. quia
 potest esse remota et p̄p̄qua. Remota sicut dicimus eū scientē qui nouit instrumenta et p̄inci
 p̄ia quibz accipit scientia que discens nō accipit a doctore. qualia sunt hec p̄
 cipia. Propinqua sicut dicimus eū scientē qui nouit instrumenta et p̄inci
 p̄ia quibz accipit scientia que discens nō accipit a doctore. qualia sunt hec p̄
 cipia. De quolibet affirmatio vel negatio de nullo vero simul. et Dimoz to
 rum inanis est sua parte. et sic de alijs. sicut in simili repinys in practicis. di
 cimus eū infante potentia scriptorē. et dicimus eū potentia scriptorē qui no
 uit pennā et calamariū. et temperaturā incausti

Querit Que est differentia inter has potentias. Solo. hec
 qz existens p̄mo mō in potentia et in vtroqz gradu esse in
 potentia sciens grāmaticā vel aliam sci. n̄tā. Aliter vero qui est secūdo modo
 in potentia. qui h̄z habitum qui est p̄ma p̄fectio potentie s̄ potens. qz pos
 test agere s̄m habitū quem habet q̄n voluerit s̄m p̄t ex m̄fens eum impe
 diat. sicut dolor ebrietas vel aliquid h̄mōi. Et sic h̄t est duplex actus. scz p̄
 mus q̄ correspondet p̄me potentie. et secūdus qui cōtrādet secūde

Querit Quā differentē sit reductio de ista duplici potētia ad
 actū. Solo. ambo. scz p̄mo et secūdo mō scientes dicū
 tur esse in potentia. sed sic differentē sit reductio ad actum. h̄z existens p̄mo
 modo in potentia nō sit sciens nisi fuerit p̄ doctrinā alteratus et multoties
 ex p̄trario in habitū mutatus. quia discens mutatur modo ex ignorantia in
 dispōnem. modo ex dispōne in dispōnem anteq̄ sit in actu p̄pleto. sed q̄ ha
 bitum h̄z s̄m actum non mutatur de p̄trario in p̄trarium p̄ corruptionem
 alicuius. sed magis de non agerere in agere. siue de ocio in actum existēs in
 hoc similis ipsi dormienti

Ar. P̄mo modo existens in potentia non venit ex cōtrario in p̄tra
 rium. ergo hoc dictum videtur esse falsum. Probat̄. quia mō
 uetur ex dispositione in habitum. sed dispositio nō est p̄traria habitui. quia
 sunt vna qualitas s̄m essentia. Solo. alteri. licet dispositio s̄m id qd̄ est
 non sit p̄traria habitui. quia ex dispositione fit habitus. tamen ipsa est p̄tra
 ria habitui s̄m suū modū essendi. quia ipsa est qualitas facilliter mobilis. h̄z

pro sensu et sensibile
 s̄m obiectum p̄t p̄tā

Alid. de p̄ma
 Dupl̄

pro p̄ma
 Dupl̄ p̄ma

pro p̄ma
 Dupl̄ p̄ma

pro p̄ma
 Dupl̄ p̄ma

pro p̄ma
 Dupl̄ p̄ma

Setūdi libri de Anima

bitus vero difficulter mobilis. ex quo habitus est qualitas stans completa et immobilis

¶ Qui procedit de potentia prima ad actum non alteratur. igitur dicunt philosophi est falsum. Antecedens probatur per philosophum septimo physicorum dicentem quod ad qualitates prime speciei quales sunt scientia et virtus non est alteratio. Solo philosophi in textu. est duplex alteratio siue passio. Quedam est corruptiva que est proprie dicta. que est receptio forme cum abiectioe prioris forme contrarie. quomodo patitur aqua ab igne. et per talem alterationem non procedit existens primo modo in potentia ad actum sicut scientia non generatur in intellectu per remotionem alicuius forme conaturalis intellectui. Alia est alteratio perfectiva que est salus et perfectio alterati. et tali alteratione bene alteraturis qui procedit de illa potentia ad actum. quod hoc modo alteratio non est nisi receptio forme in alterato perficientis ipsam alterationem et nihil in eo corruptentis

Queritur Utrum reductio de potentia propinqua ad actum sit finis alterationem. Solo philosophi. non. quia quando habitus habitum vadit in operationem finis habitum nihil corrumpitur in eo sed potius per considerationem finis habitum saluatur habitus et in subiecto radicatur. ergo speculans siue finis scientiam operans non alteratur. eo quod operatio est similis potentie.

¶ Contra. qui mouetur de habitu acquisito in actum consideratio nis aliter se habet postea quam prius. sed non generatur neque corrumpitur neque augmentatur aut finis locum mutatur. ergo sequitur quod alteretur.

Solo. non alteratur talis alteratione proprie dicta. nec etiam ea alteratio siue qua alteratur ille qui ducitur de potentia prima ad actum. sed si alteratur tunc alteratur alteratione que est omnino aliud genus alterationis. Et ratio huius est. quia alteratio qualitercumque dicatur est inductio alicuius nove forme. sed hic nullo modo acquiritur noua forma. sed potius forma in subiecto radicatur. non ergo iustum est dicere sapientem cum finis operationem sapiat alterari. sicut nec edificatorem cum actu edificat alterari. non est igitur idem modus alterationis in istis. sicut satis patet ex his que dicta sunt.

Queritur An eodem modo dicendum est de potentia qua sensus est in potentia et intellectus. Solutio. non omnino. quia sensui prima mutatio ad suam perfectionem est a generante et perficitur a natura potentia sensitiva sed intellectiva per experientiam et tempus. unde de generans datus formam dat etiam primum actum sensus quo poterit sentire quando voluerit. nisi sit extrinsecus prohibens. Quod additur notandum. quia modum aliqua indispositio potest sensum impedire. et etiam absens sensibilis sicut habens habitum scientie potest considerare quando voluerit quando nihil est extra prohibens. quando igitur generatum est complete sentiens. tunc habet habitum perficientem sensum prima perfectione. que est sicut scientia sentire autem finis actum est secunda perfectio quando recipitur. scilicet species sensibilis in sensum

Reparationes

Querit An eodem modo intellectus et sensus reducuntur in actum
Solo phi nō. qz illa que mouent sensum sunt extra in
rerū natura. quia sunt singularia. qz spēs sensibilibū nō mouent sine pſentia
materie. que aut sunt pſentia materialiter sunt singularia. scia vero est vnū
uerſaliū et talia sunt abstracta ab omibz que pueniūt forme fm esse qd hz in
materia. et qz vta sic separata sunt quodāmodo in aia. ideo in potestate aie
est intelligere qm vult. Sic aut non est de sentire. qz mouens sensum exigit
materie pſentiā que nō est pſens in ipsa aia. Conueniūt rñ sensus et intellec
tus. qz sicut sensus exigit materie pſentiā ita etiā scia sensibilibū fm q sens
ibilia. eo q causa sciendi et sentiendi est spēs mouens sensum fm materie p
ſentiā. sicut cā intelligendi est vniuersale. in phantasmate mouens intellec
tum. Ex quibz omibz pz q nō ſiliter dicitur illud qd est in potentia. sed vñ dicitur
potentia materiali et imperfecta. sicut dicimus puerū militare. Aliud autē hz
cur dicimus posse militare illū qui hz virtutē et habitū militie et non militat
in opē. Sic etiā sensitiuū dicitur dupl. qz dicimus imperfectū fm organa posse sen
tire. et dicimus etiā posse sentire pfectū fm organa sensus. et qz hōz sic in po
tentia existentium nomina nō sunt imposita. ideo oportet dicere. qz sic differ
runt et quomodo differūt

Querit An potentia sensitiva sit habitualiter a natura pfecta. si
cur videt inuere phus cū dicitur. Sensitiui qdam pma muta
tio est a generāte Solo alteri. sicut potentia sciendi hz tres gradus. ita
potentia sensitiva. dicitur em potentia sciendi in puerō. dicitur potentia sciendi in vi
scente nondū habente habitū. Tercio dicitur potentia in sciente siue habente habi
bitū. sic etiā in sensu. qz qm potentia sensitiva cōiūgit organo tūc est potentia
pma ad sensum. Qm vero dispositio sit p spm et calorem naturalem et hōz
monia organi. tūc est potentia sensus in secūdo gradu. Qm pō habz spm
sensibilem. tūc est in tercio gradu. Exemplū est vt pma potentia sensitiva in
visu inest dormienti. Secunda inest vigilanti sed existenti in tenebris. et ille
due pſiciūtur a generāte. et in hoc distinguūt potentia sentiendi sensus a po
tentia sciendi. qz potentia intellectiva ad acquisitiōem habitus indistincti
pior pncipior eger experimento et tpe. Tercia pō potentia pſicit per spm
sensibile. eo q sentire est pati. et sensus est virtus passiva.

Querit Quotuplex est sensibile Solo. duplex. scz p se et p act
adens. Sensibile p se diuidit in sensibile ppiū et in sensibi
bile commune. Sensibile ppiū est qd tūc ab vno sensu pcepti. sicut colorati
tūc pcepti a visu et sonus a nullo sensu nisi ab auditu. et sic de alijs sensibilibz
quinqz exterior sensuū. Sensibile pō cōc est qd ppiam spm siue intentio
nem pūctā sensibili ppiū agit in sensum. et hoc est ppiū subiectū sensibilibz
prij. sicut magnitudo subiectū est coloris et soni. Vel appellat sensibile cōc
qd a pluribz sensibz pcepti. sicut magnitudo pcepti a visu et tactu.

Querit Utrū sensus proprius potest errare circa suū sensibile
Solo. noneribz obseruatis conditionibz. Prima ē bo
na dispositio organi. et ppter illam causam febriens quibz linguam in

*psenna māt
fr singula?*

*Sensitiuū
dr dupl*

Secūdi libri de aia

fecta amara cholera iudicat dulce esse amara. Secūdo requiritur bona dispositio mediū et propter hoc ut inquit Alter? si contingat aerē qui ē mediū esse nūq̃m hūmēdū videbit albū perfusum esse rubore vel crociare. et sic etiā si quis viderit hoīem per vitrū rubū apparebit hō talis ex colore suo natūrali albus rubius propter mediū dispositiōnem. Tercio requiritur qd nō sit nūq̃m distantia inter sensibile et sensum. et si visus nō bñ iudicat de cōditōnibus stellaz qz dicit solem esse bipedalis quantitatis q̃ tñ est maior tota terra. et si filr iudicat colozē esse in celo q̃ terminus est in aerē et nubibz.

Ad Visus sepe iudicat colozē vbi nō est color. et auditus sepe decipit circa sonū. q̃ si sensus p̃cūlaris errat circa p̃p̃riū suū obiectum.

Solutio sensus p̃p̃rius nō errat circa sensibilia p̃p̃ria pura circa colozē et sonū. q̃ illius sensus nō est cōponere. sed errat bñ circa sensibile p̃ accēs vel cōmune puta circa coloratū vel sonans. Quia deceptio est in cōpositōne sensibilia sicut quid est coloratū. Vtrū crocū sit mel aut fel. Aut vbi ē coloratū aut qd est qd sonat. Et rō hui? est. qz superior potētia cōponit il la pura sensibile p̃p̃riū cū cōi vel sensibili p̃ accēs.

Querit Quō differenter sensibile p̃p̃riū dicit p̃ se et sensibile cōe. Solutio sensibile p̃p̃riū dicit p̃ se inq̃tū p̃ se oppositum est ei qd est p̃ aliud. Sed cōmune dicit p̃ se inq̃tū p̃ se opponit ei qd est p̃ accidens. Quia sensatū p̃p̃riū est qd agit in p̃p̃rio sensu et tale hz magnitudinem et figurā. q̃ nō recipiūtur p̃ accēs in sensu s̃ p̃p̃rie eoz intētiōnes imp̃mūtur in organo sensus. Et hec distinctio p̃z in fili. Quia nos dicim? sortem esse albū p̃ accēs. qz nō est subalter albus et dicim? sortē p̃ accēs esse aīal rōnale mortale nō qz subalter nō est aīal rōnale mortale sed quia hoc imēdiate nō puenit ei inq̃tū est sortēs sed inq̃tū ē homo. quō etiam dicie phs q̃ habere tres angulos eq̃les duobz rectis accidit isocheli et per se inest triangulo. Sanctus thomas dicit q̃ sensibile p̃ se est qd aliquā variatiōnem facit in iudicio sensus. et hoc dupliciter. Uno modo per se p̃mo imp̃mendo nouam speciem. et sic sensus aliter iudicat de colozē aliter de sono. Vel per se secūdo et hoc variando modum iudicandi. sicut aliter magnū visibile imutat sensum visus et aliter parū. et hoc faciunt sensibilia per accidens. Quia nihil variat an scz visibile sit dulce amarū homo vel asin?.

Ad Nullum est sensibile per se. ergo diuisio predicta falsa. Antecedēs pater. Quia omne sensibile imutat sensum per speciem et que nō est de essentia sensibilis. Solutio sensibile non dicitur p̃ se in p̃mo modo perfectatis in quo predicatum est de essentia subiecti. sed in secūdo modo in quo subiectum est causa predicati sicut quando dicit homo risibilis vel disciplinabilis.

Querit Quot sunt sensibilia cōmunia. Solutio p̃bi quoz scz magnitudo. quies. numerus. morus et figura. Que dicūtur cōmunia. quia quodlibet eoz natum est capri pluribus sensibus et non vno r̃m. Quia p̃m veritatem morus quies et numerus pluribus sensibus capiūtur. et similiter magnitudo q̃ est p̃ncipale fecit cōmune.

Reparationes

Ad Sunt plura sensibilia cōia. Probat. qz temp⁹ est etiā sensibile cōe
Solutio tempus cōprehendit sub motu. Quia tps ē mensurā
ra ipsius motus.

Querit Quale appellat sensibile p accūs. Solo p hū qd nō im
mutat sensū p ppiā spēm pmo vel secūdo. s; cū sensibili
ppio z cū cōi accipit z nō sine cogitativa siue estimativa. Exemplū ē sicut
accipit q hoc albū est diarii fili⁹. vel sicut hoc nigrum est hō vel alin⁹ sicut
ouis vidit q hoc pilosum fulvū est lupus z hoc pilosū canis. z vñ estimat
amicū z aliud inimicū. Et oib; istis piz q suba est sensibilis p accidens.

Capitulū secūdū de visu tractat

Querit Primo An visus sit pmo sensus. Solo sic z hoc p
bat ex prepotencie in se ex preobiecti z ex premodi im
mutandi. Ex prepotencie in se. qz ē pluriū dīay. qz cognoscit corruptibilia
et incorruptibilia. z q pmo metaphisice dī q plures rez dīas nobis oñdit
Ex preobiecti. qz ppiū suū obiectū ē color q pstituit in esse p lumē. s; lumen
est q̄litas magis intentōnalis q̄ q̄cūq; alia. Ex premodi immutadi. qz obie
ctū suū imutat ipm in instanti. Aliaz pō potencie obiecta mutāt in epe.

Ad Illa potētia est prior q ab alijs p̄supponit necessario. z q constituit
aial. s; sic ē de tactu. q̄ illi ē pmo. z etiā organū suū est fūdamētū
oīm alior organoz. Solo Alteri sensus hz duplicē pparōnē. vñ ad
sensitiuū. z sic tact⁹ qz pstituit aial est pmo exis necessarius oī aiali. Alio⁹
hz pparōnē ad sensibile in cognoscendo z sic visus est pmo.

Querit Quō p̄hs distinguit visibile. Solo dī q vñ visibiliū
est color z ille est p se visibilis. nō tñ est p se i pmo modo
p̄sentatis vt tactū fuit de sensibili p se s; in secūdo. Et ex isto sequitur q color
non per extrinsecum sed per seipm agit in visum. z q̄ illa est sua essentia iō
Color sic definit est motuū visus fm actū lucidi. Actus lucidi ē lumē qd
est forma coloris. Aliā pō visibilia innotiata sicut ligna quercina inuetera
ta z capita quorūdā aialū nō vident vt lucida actu sed potius in tenebris.
Color pō sine lumē nūq; videt. sed potius color cuiuslibet corpis i lumē
ne videtur.

Querit Quare p̄hs primo determinat de diaphono. Solutō
quia intendit tractare de lumine. sed diaphonum est p
prium subiectū luminis.

Querit Quid est diaphonū. Solo qd fm se nō ē visibile s; p ex
traneū colorē. Prīmū piz. qz nullū hz colorē q nō est visi
bile z hinc etiā susceptiū est oīs coloris. z ergo est mediū in visu. Diapho
num videt p extraneū colorē q est in eo non in esse reali sed spūali siue intē
tionali. qz color in medio est fm esse intentionale.

Querit Quid est diaphonitas. Solo est quedā naturalis po
tentia q̄ inest corpib; simplicib; vel cōpositis inferiorib;

Secūdi libri de Anima

Fin quod precipiant cū corpori superiori siue celesti. Et i illo est pmo 2 sicut in causa 2 in istis inferioribus per posterius.

Querit Que sunt corpora diaphona. Solo phi sūt aer aqua ignis celū 2 multa alia corpora solida sicut vitru cristallus. Quia oia corpora pdicta sunt capacia luminis quod est xprius aer? diaphoni. Est tñ in istis differentia. qz quedā causant de se lumen 2 illumināt alia sicut planete sol 2 luna. Alia vero sunt per totū diaphona sed non illū minant alia sicut ignis in sua sphaera. qz si illic ignis illuminaret tunc semper esset lumen in aere 2 circa terrā. eo qz semper in nostro hemisperio est ignis. Alia vero sunt diaphona per totū que tñ nō illuminant nec hñt in se naturalem luminositatē s; solū recipiūt lumē ab extrinseco sicut aer 2 aqua. Alia vero sūt qz recipiūt lumē solū in superficie sicut corpora determinata.

Querit Quō puenit aque vel aeri diaphoneitas. Solo non puenit eis fin formas eoz specificas vt nō puenit aque fin qz aqua vel aeri fin qz aer. qz sic nullis alijs pueniret. sed conuenit eis vt tactum fuit per quandā cōmunem naturā repertā in superioribus 2 inferioribus analogice.

Querit Quid est lumen. Solutio phi est actus diaphoni fin qz diaphonū. Et hoc pbat duabus rōnibus. Prima est contraria sunt nata fieri circa idem. sed lumen 2 tenebre ppariāt extensendo saltem modum contrarietatis. ergo habent fieri circa idem subiectū. Sed subiectum tenebrarū est diaphonū. ergo etiam subiectū luminis est diaphonū. Secūda rō est sicut se habet color ad perspicuū terminatum ita se habet lumen ad diaphonū purum. sed color est actus perspicuus terminati. ergo lumen est actus diaphoni.

Ar Diaphonū est accidens. ergo nō potest esse subiectū luminis. Solutio. licet diaphoneitas sit accidens. tamē diaphonū ē substantia cui inest tale accidens. 2 sic subiectum quod est substantia licz quo fit accidens.

Querit A quo causat lumē in diaphono. Solo phi ab igne qd potest dupliciter exponi. Uno mō ab igne id ē a corpore celesti qd ponit ab antiqs certis esse de natura ignis. vel ab igne id ē ab aliquo illumināte igneo sicut est candela vel ignis in materia aliena.

Querit Quot fuerūt opiniones de lumē. Solo qz due. Prima fuit Empedoclis dicētis lumē ē corp? 2 moueri localiter a corpore illuminato ad mediū pspicuū illuminatū. 2 tñ dixit qz ille mot? localis ipi? luminis nos lateret ppter sui velocitatē. Phs reprobat hāc opinionē dicēs hoc esse incōueniēs qz ipossibile essz tale 2 tātiū motū qz fit in tā magno spacio scz ab oriēte i occidēs nos latere s; aliqs pu? mot? qz fit per breue spaciū possit aliq mō ppter velocitatē nos latere. Secūda fuit democriti dicētis qz lumē essz deflux? corpis. posuit em qz lumen essz corpora aromalia defluentia a corpore lucido in diaphono. 2 hoc mō lumē etiā essz corp?. Sed hoc nō pōt dici. qz tunc duo corpora essent in eodem loco. qz aer est corpus.

Reparationes

et lumē est corpus qđ est cū aere. *¶* Quid autē lumē sit in aere pbat. Quia lumē videt per aruū tenebre. s; tenebre sūt in aere. ergo etiā lumen.

Querit Quare diaphonū nō est coloratū. Solutio qđ iō vī ipm sit oīs coloris susceptiū vī possit esse mediū in vī su est em̄ susceptiū coloris intentōnāliter z spūaliter delatue deferēdo cō llequēter ipm colorē ad potentā vīsuā sicut em̄ susceptiū soni est absonū priuatū sono sic etiā diaphonum est sine colore.

¶ Celū est diaphonū z tñ videt sine colore extrinseco. Probat qđ vī demus stellas z alta corpa celestia. Solutio qđ duplicia sunt diaphona. qđam sunt terminata z illa sunt visibilia sine colore extrinseco. z qđam sunt diaphona simpliciter quia z illa nō videt nisi p colorē extrinsecū.

¶ Lumen mouet. qđ lumē est corpus. An s. pbat. qđ videm⁹ lumen moueri ab oriente in occidentem. Solutio qđ lumē nō mouet vī inquit Altertus nisi sicut vmbra z sicut forma que est in speculo non em̄ est idē lumē hic nūc z postea alibi vel nūc et post tenebrā iterū in eodem loco sed destruit lumē z succedit aliud ad pñā z absentia corpis illuminantis. Et ita dī bonauentura qđ egressus luminis a corpe lucido nō est locumtatio s; magis luminis generatio z diffusio. z hoc satis manifestum est ex dictis. Quia fit subito in spacio pñūcūz magno.

¶ Repercussio nō est nisi corpoz. sed lumē repercutit. qđ lumē est corp⁹. Solutio reperussio alicui⁹ ab aliquo fit duplī z est duplex. quēdam est ex collisione duoz sibi iunctē obuiantū sicut pila repercutit a pariete. Quedā est ex indispositōne patientis ad suscipiendū virtutē agēis. z isto modo repercutit radius a corpe opaco. Sol em̄ z quodcūq; luminosū hz virtutē diffundendi lumē vsq; ad aliqđ spaciū determinatū cū sit finite virtutis. z qđ diu se protendit illa virtus multiplicatur lumē si susceptibile sit dispositum. Cum vero ante relatōnem illius virtutis obuiat aliquod corpus quod non est capax luminis tunc non potest se amplius multiplicare z et talis reperussio non arguit corpus.

¶ Impossibile est non corpus a corpe repellī vī dicit Gīlbertus. Solutio hoc verum est sī Altertū si sit ita nō corpus qđ est spūritus. nō autē si est nō corp⁹ egeus nihilomin⁹ corpe deferente sicut ē de lumine.

Querit Quotupliciter dicit aliquod inuisibile. Solutio dupliciter. Uno modo lucidum dicitur priuatū colore eo qđ nullum colorem habet actu potentia vero omnes. Et dicit etiā priuatū colore quod est per se inuisibile. Et hoc multipliciter. Primo. quia nullo mō videt sicut tenebra. Alio modo quia vix videt sicut atomi in radijs solarib; qui non videntur cum aliquis oculos in radio ipō teneat eo qđ tunc radius diuineat visum z superat ipm. Alio modo dicit inuisibile qđ non nisi cum corruptōne visus videtur sicut lux solis in sphaera solis est inuisibilis. Et sic diaphonū est inuisibile sicut tenebrosū per hoc em̄ qđ scim⁹ aliqđ quid esse prius lucidū postea tenebrosū percipim⁹ qđ est diaphonū.

Secūdi libri de aia

Querit Que dicuntur visibilia innominata. Solutio p^hi que
nō vident per lūmē extrinsecū. sed vident in tenebris in
ppria luce z sūt talia quercus putrefacta quedā cornua. z ossa z capita pisci
um z squame z oculi quorū dā aialū z vermiculi qui vocant noctiluce pe
nultrīmā pducendo. Zīta in die nō videntur vt lucida. sed vt colorata. quia
tunc maius lumen offuscat minus. z ergo noctiluca hoc est vermis ille totū
suū lumen amittit in die z retinet colorem album.

Querit Quō videtur visibile p^mū Solutio sic q^a color p^mo
mouet diaphonū iam illuminatū z hoc p^{nter} mouet or
ganum sibi aliquāliter cōtinuatū. Et q^a necessariū est q^a color p^mo mouet
at diaphonū seu mediū anteq^m moueat organū p^z. q^a sensibile positum su
pra sensum nō facit sensatōnem vt si color poneretur supra oculū nō vide
retur. z ergo oportet q^a mediū q^d est inter oculum z visibile prius moueat
anteq^m moueatur visus. z hoc est cōmune in oībus alijs sensib^z. vt sensib^z
le prius moueat mediū in quo p^mo spūalizet. vt sic sensibile spūalizatū in
medio cōsequenter moueat sensum.

Querit Utrū Democritus bene dixit si esset vacuū totū spaci
um inter celum z terrā q^a formica si moueretur in celo vi
deretur certissime. Solutio non q^a ipse false putauit mediū impedire vis
um. z visionem fieri p^m multos poros vacuos qui sunt in eo. z dixit etiam
fieri visionem extramittendo quasi esset vis actiua ista aut falsa sunt vt in
de sensu z sensato particularius dices. q^a visus recipit formā sensibilis z pa
ritur ab ea. vnde si non esset mediū non fieret visio.

Querit Utrū ad videndū colores requiratur lumen Solutio
sic. z hoc patz ad sensum. q^a sine lumine color non est vi
sibilis. vt patet in nocte.

Querit Utrū lumen requiritur p^{pter} mediū vel p^{pter} colores.
Solutio s^m d^m Albrēū p^{pter} vtrūq^m p^batur q^a re
quirat p^{pter} colores. quia color non est formaliter color sine lūmē extrinse
co. ergo lumen est necessariū p^{pter} colorem. Zīis. p^batur q^a lumen est for
malis h^y poststasis coloris p^{ntinens} colores in actu. patet q^a color sine lūmē
mine nō est color. quia res nō pōt esse actu sine actu z forma. Et q^a lumen
requirat p^{pter} mediū. p^z quia color est motus diaphonū seu mediū s^m
actum. sed diaphonū non est in actu nisi per lūmē. ergo lūmē etiā requiritur
p^{pter} mediū. Sed doctor sanctus sequens opinione Averrois z Alexan
dri dicit lūmē solū requi^r p^{pter} mediū z nō p^{pter} colores. z mouet ad hoc ex
dicto p^hi dicentis colorem p^{se} visibilem in se dō mō p^{se}feratis ita q^a visibi
le causatur a colore sicut ppria passio a suo subiecto. ergo nō requirit lūmē
ad videndū colores nisi p^{pter} mediū vt Arelto. p^bat in textu. Et potest
hoc cōfirmari tali rōne. Si color videri nō posset sine lūmē ipm p^{ficiēte}
tūc aer illuminat⁹ nō susceperet colores nec species coloris. s^z lūmē int⁹ exi
stens p^{hiberet} lūmē extraneū ipius coloris. z sic color nō esset p^{pter} mediū
illuminatū visibilis. Pro declaratōne istius opinionis nota q^a duplex est lu
men. Quoddā est extrinsecū a corpore illuminante siue a luminari diffusum

Reparationes

cuiusmodi est lumen solis vel candelæ. Aliud est lumen intrinsecum et corporis
 huius imbibitum non quibuslibet sed in partibus eius et hoc diuersimode secundum quod aliter
 et aliter determinatur in eis elementis ignis. Tunc dicitur quod lumen imbibitum est de sub-
 stantia coloris et formalis hypostasis eius. ita quod sine lumine color non est cor-
 lor. nec color est visibilis sed sine lumine extrinseco color est et est visibilis. Et sic
 dicunt quod color constituit tanquam qualitas secunda ex commixtione diaphaneitatis
 aeris et aque et opacitatis terre et luciditatis ignis. Sed hec opinio non
 videtur sufficiens. Altero cui videtur inconueniens colorem esse in actu sine
 lumine extrinseco. Unde et noctilucenia videri possunt lumine imbibito. et
 ut colorata sunt sine lumine extrinseco videri non possunt. Tum primo. quia
 luciditas ignis in eis non illuminat necque lucet. quia in eis non est ignis in mate-
 ria aliena in qua lucet. nec ipsa est sufficiens ad illuminandum. et necessario re-
 quiritur lumen extrinsecum quod est formalis hypostasis coloris. unde quoniam viden-
 tur per lumen extrinsecum tunc non videntur ut colorata sed ut lucida ut tactum
 fuit. Preterea ostenditur tali experimento. nam stans in tenebris per videre
 aliquod visibile illuminatum. sed visibile in tenebris extrinsecum a vidente in loco lu-
 cido existente videri non potest. et lumen requiritur etiam propter colores. Aliud
 experimentum est de speculo. quia visibile existens in loco lucido depingit
 imaginem suam in speculo. Nec sufficit dicere sicut quidam ad hoc respondet
 quod ibi una pars medij illuminata est. quia si medij esset totaliter illuminatum
 et non visibile. tunc ipsum adhuc videri non posset. Dicit ergo venerabilis
 dominus Albertus aliter. Quicquid sequens quod color non est visibilis sine lumine ex-
 trinseco. quia color non est formaliter color nisi per lumen extrinsecum. unde lumen est
 formalis hypostasis coloris in signum cuius quoniam corpora spoliata lumine non ser-
 uant amplius colorem nisi solum quod ad materiale eius et secundum quod diuersimode lu-
 mine prius diuersimode manet color. Et notandum quod in hoc solum habet iste opinio
 repugnantiam et contrarietatem quia doctor sanctus videtur dicere lumen esse imbibitum
 de substantia coloris et non requiri lumen extrinsecum ad hoc. Sed dominus Albertus dis-
 cit quod lumen extrinsecum est de substantia coloris. imo ipsis coloribus diuersimode par-
 ticipatum. Et conueniunt he opiniones in hoc quod nulla istarum opinionum ponit
 colorem sine lumine posse videri.

Ad Lumen non requiritur propter medij. Probat quia hoc extrinsecum in tenebris per
 videre lumen a longe sed una candela non potest totum aerem illuminare et
 medij. Solum una candela illuminat aerem et medij. quia lumen est et est valde
 diffusum. igitur propter sui paruitatem a longe ita notabiliter non percipitur sicut pro-
 pter candelam.

Ad Color est per se visibilis ut dicit philosophus in textu. et non requiritur lumen
 propter colores sed solum propter medij. Solum neganda est prima. quia
 color non est color sine lumine. ex quo lumen est eius formalis hypostasis.

Ad Forma non recedit ab eo cuius est forma. sed lumen recedit a colo-
 ribus ut patet in nocte. et lumen non est actus seu de substantia coloris
 Solutio ad maiorem quod forma non recedit ab eo cuius est forma re salua-
 mente. et ergo etiam dicimus quod recedente lumine color non manet nisi in po-
 tentia perspicua et sic concedimus quod corpora non sunt in nocte colorata actu

Secūdi libri de aīa

lūer sicut etiam dicit p̄s q̄ corpora non sunt interius colorata.

Querit Utrū lumen sit de substantia coloris vel non. **Solutio** dñs Albertus et sanctus Thomas pueniūt in hoc q̄ dicunt lumē requiri ppter colorem. Sed in hoc differūt. q̄ dñs Albertus dicit q̄ lumē requirit ppter cōplementū et formale esse coloris ita q̄ color sit ne lumē nō est color. Sanctus Thomas dicit q̄ solū lumen requirit ad hoc ut color se diffundat p̄ mediū vsq̄ potentiā visūā. Et ibi dicit sanctus Thomas q̄ ad formale cōplementū coloris requirit lumē nō quidē extrinsecus quod est qualitas p̄mi alterantis sed lumē intrinsecū. Iuxta qđ notans dum est q̄ color est qualitas secūda resultans ex cōmixtōne quatuor p̄marum qualitātū. sicut ex mixtōne ignis et aeris sue qualitātū eorū. et corporū perspicuorū resultat color tanq̄ qualitas secūda. Et ergo qui dicit q̄ ibi ē ignis quia lucidus est. dicit hoc lumen sufficere ad coloris cōstitutiōnem. et est ibi aqua et aer perspicuus et terra opaca.

Querit Que appellantur lucētia. **Solutio** illa in quibz spissa te et quali calcate nobiliores partes diaphoni cōtinuātur et sic ignis qñ spissus est lucet sicut apparet in flamma que spissa ē. ergo et nobilior et subtilior est partium ignis. Carbo vero quia terrestris est non lucet. Si vero fuerint alia quā cōposita ex ignitis terrestribus. efficiuntur etiam lucida. sicut carbo ignitus ut inquit Albertus. et talia sunt quedā eorū aliqui ex generatiōe. et aliqui ex putrefactiōe. Ex generatiōe sicut que composuitur ex partibus ignitis. quia ignis ex mixtura excellentiam amittit calidi adurentis et ex subtilitate partium retinet lucem. sicut videmus quedam capita et squamas piscium lucere. et quedam animalia lucētia in vere. et qui dam ut inquit Albertus viderunt ouem galline lucens.

Querit Utrū lumen sit qualitas realis vel intentionalis. **Solutio** Alberti lumen quod generat a corpore lucis do in perspicuo habet se ad lucētia que est forma corporis luminosi sicut intēsiō coloris generata in perspicuo ad formā coloris que est in corpore colorato. nō tamen est intentio simpliciter abstracta ipm lumen. ita q̄ non esset realis qualitas aliquo modo. sed est viuificatiua viuorū et calefactiua et motiua ad esse generabiliū inq̄tum est instrumentū intelligentie que per motum luminariū mouet ad esse omne quod est in rerum natura.

Capitulum terciū de auditu q̄ est secūda potentia sensitiua.

Querit Quare p̄s in hoc libro determinando de sono simul etiam determinat de generatione soni cum tamen determinando de colore non determinauit de generatiōe coloris. **Solutio** ideo. quia sonus non habet esse permanens sed simul sunt generatio soni et imutatio sensus a sono. et ergo nō fuit alia determinatio faciēda de generatiōe soni et de imutatiōe eius. Sed obiecta aliarū potentiāz sunt qualitates habentes esse permanens in naturā generatio eorū est ante imutatiōem ipāz potentiāz. vñ de generatiōe obiectorū aliorū scz coloris odoris et saporis determinatur in de sensu et sensato. Et de obiecto tactus in libro perigēneleos.

Reparationes

Queritur Quotuplex est sonus. **Solutio** p[ro]p[ri]a duplex sc[ilicet] in actu et in potentia. Sonus in potentia p[otes]t dici dupl[iciter]. Uno modo dicit[ur] eor[um] que impossibile est sonare vel eor[um] que n[on] faciunt sonu[m] nisi debilem valde sicut spongia pili lana et h[uius]m[od]i. Alio m[od]o dicit[ur] sonus in potentia qui est in corp[or]e sonante siue corp[or]e quod p[otes]t actu q[ui]nq[ue] sonare. et hoc modo sonant es aur[um] argentu[m] et quicunq[ue] corpa sunt leuia. plana. et solida que dicitur sonantia non quia actu sonant. sed quia sonare possunt. Sonus in actu est ip[s]ius medi[um] et auditus. q[uod]a sonus in actu in medio generat[ur] et immutat[ur] auditum.

Queritur Quare sonus in potentia est sonantis et in actu ip[s]ius medi[um] et auditus. **Solutio** quia sonus est in sonante sicut in causa efficiente. sed effectus est in causa efficiente in potentia. In medio vero est ut in p[ri]mo subiecto cui formaliter inheret. q[uod] est ibi in actu. In auditu vero est intentionaliter et sp[irit]ualiter. Intentio aut[em] solu[m] diffunditur a sono in actum.

Queritur Quot requiruntur ad generationem soni in actu. **Solutio** p[ro]p[ri]a tria sc[ilicet] percussio percussum et mediu[m]. Quia sonus causatur a percussione alicuius ad aliquod percussum. et in aliquo medio. et q[uod] impossibile est unu[m] solum sonum facere. Quia alterum necessarium est verterans et alterum verteratu[m]. et illa duo ad minus exigitur ad soni generationem. Et non sufficit q[uod] quocunq[ue] modo percussio tangat percussum. sed oportet q[uod] tangat violenter et sic fit sonus in actu et n[on] nunq[uam] fit sine motu locali. Non etiam o[mn]ia se tangentia sonu[m] causant. quia pili non causant sonu[m] si etiam percutiant. sed es et quicunq[ue] solida et plana sunt. et potissimu[m] sonant concava. q[uod]a talia aerem expulsu[m] diu retinent. et n[on] permittunt eum exire et ideo horribiliter sonant talia. Secunda etiam causa quare concava bene sonant est. Quia co[n]cavi percussu[m] plures facit ictus unu[m] post aliu[m]. quia percussu[m] in vno latere tremat in alio latere p[ro]pter concavitatem et ille tremor diu retinet sonum.

Queritur Utru[m] sonus in actu sit obiectu[m] auditus. **Solutio** sic quia illud est obiectu[m] alicui[us] potentie q[uod] est immutatu[m] ip[s]ius sed sic est de sono in actu. q[uod] est obiectu[m] auditus.

Ad Nullum sensibile co[m]mune est obiectu[m] auditus. sonus est sensibile co[m]mune. q[uod] n[on] est obiectu[m] auditus. Minor p[ro]bat[ur] q[uod] est mot[us] dicente p[ro]p[ri]o est motus corp[or]is possibilis moveri. sed motus iuxta p[re]dicta est sensibile co[m]mune. **Solutio** sonus n[on] est motus p[er] p[re]dicat[i]o[n]em formale[m] sed p[er] p[re]dicat[i]o[n]em causalem sub hoc sensu sonus causatur a motu. Et sic etiam non est formaliter percussio q[uod] illa sentitur alio sensu. ut tactu vel visu quia percussio coloratus est. Nec etiam est aer quia ille est substantia

Queritur Utru[m] sit qualitas naturalis vel violenta. Solo naturalis. quia educit sonus de materia per motu[m]. Ab efficiente vero p[ro]p[ri]e non est forma ita q[uod] efficiens dat eam. sed op[er]atur transmutando materiam ut ducat formam ad actu[m] que potentialiter fuit in materia. Sed illa est forma violenta que non educit de materia sicut e[st] forma artis

Secundi libri de Anima.

Et sic nihil phibet formā suę qualitatē violente educi. z tamen eam esse naturalem. z sic sonus generatur violente z tamen est qualitas naturalis. sicut patet de igne qui educitur ex collisione ferri ad lapidem. qui est naturalis ignis. licet educatur violente.

Queritur Quare sonus non habet esse permanens. **Solutio** quia causa sua est violenta. z ergo illa cessante cessat etiam esse soni. non tamen omnes cause soni sunt violente. Quia habet etiam conditiones ex parte materie. quia sonus educitur de potentia naturali. z propter rationem eius ad ipsum non est violenta sed naturalis. verum est tamen quod conditiones agentis sunt violente sed ab illis non habet quod sit naturalis vel violenta qualitas.

Queritur An semper requiruntur tria ad generationem soni sicut in textu dictum fuit. **Solutio** phisice videtur probatum fuit.

Respondetur Generatur sonus ubi non est percussus. igitur ad eius generationem non requiritur percussus. Ans probatur. quia sepe in loco remoto ab ictu percussoris percipitur sonus. Solutio virtus primi percussoris relinquitur in aere. ita quod una pars aeris percussit aliam. z tam diu durat percussio.

Respondetur Sonus fit cum virga in aere z tamen non sunt ibi tria percussiones percussum z medium. igitur non requiruntur ista ad generationem soni. **Solutio** sunt ibi etiam tria. quia aer violenter motus habet ibi rationem percussus z medium. Et ratio est. quia quando virga velociter per aerem movetur. tunc ex tali veloci motu aer vibratur z condensatur. z talis aer condensatus percussus per virgam. z sic aer subtilis est medium z condensatus percussus. Etiam in ruptura panni vel fractura papiri sunt tria. Quia ibi sonus causatur ex hoc quod due partes aeris se concutunt eo quod per rupturam panis in opore et subintrare aerem ad supplendum vacuum ex quo motu aeris partes aeris ad se invicem colliduntur. z generatur sonus.

Queritur Quod est medium soni siue auditus. **Solutio** aer et aqua. sed imperfectius medium est aqua quam aer. non tamen est intelligendum quod illa duo sufficiunt ad generationem soni. Quia ad eorum generationem requiritur percussio solidorum z planorum z illa etiam percutiunt aerem. et ergo aer semper se non est subiectus soni. sed aer percussus z expulsus a superficie percussus solidi z plani est subiectus soni. ita quod sonus generatur in aere quando aer percussus manet continuus z unus z indivisus z non solum unde aer valde divisibilis est z si impellatur paulatim tunc dividitur z soluit z non manet unus nec continuus. z ergo non sonat tunc. Si vero percussus velociter tunc resistit z repellit percussus z constringit aliquid inter percussus z percussus aerem resistentem z tunc sonat. Et istud est magis sensibile in aqua quia illa est corporior z grossior aere. Quia si quis baculum paulatim ducat per aquam non resistit ei sed dividitur. si vero ducat repente tunc videbit resistere z idem est in aere licet non sic in eo percipiatur. Et ergo quicunque dicit

Et i

Reparationes

sonus generari oportet ip̄ m̄feriēs siue p̄uertiens p̄uenire diuisionē continui aeris. Et hui⁹ signū ē si q̄s male sonātia fortiter p̄uariat. sonabūt. sicut qm̄ p̄uariat cumulus arene. in q̄ sunt multi lapilli. q̄ in se diuisi sunt. tñ velociter percussi p̄tinguntur anteq̄ sepeñt z tunc faciunt sonum.

Querit̄ Quare ignis nō p̄ esse mediū soni. Solo qz nō est facī le passius ab extrinseco actiuo. z diffusio ei⁹ nō p̄uenit ad locū m̄tēōnis in q̄ sunt audientes. Terra etiā quia solide cōsistentie ē mediū esse nō potest.

Querit̄ Quō dñter aer z aq̄ sunt media. Solo. q̄a son⁹ realit̄ ter in aere generat⁹ z est in eo sicut in materia siue subiecto. z vt in medio p̄ qd̄ fm̄ esse spūale diffundit. In aq̄ p̄o ē fm̄ esse spūalis diffusionis tñ z nō sicut in subiecto z iō sub aq̄ audit. Quq̄ tñ generat⁹ realiter in ea sed tūc aer impulsus violenter penetrat aquā z aliq̄s ei⁹ p̄tes ē hoc mō generat⁹ sub aq̄. videm⁹ em̄ q̄ impulsus penetrat corpora grossa v̄pantes. z qm̄ solida sunt nō cedentia aeri ipulso vehemēter scindit ea. et q̄ dicitur postea q̄ aer in conitru scindit ligna.

Querit̄ Quō oñdit q̄ aqua ē mediū spūalis diffusionis soni. Solutio sic. q̄a pisces sub aqua audiūt. z hoc probat Aletus quarto libro aialū sic. q̄a sepe videm⁹ ipos fugere a sono z mas gnis vocib⁹. z ergo piscatores cū piscant leniter transeūt. z remos mouent. E regione dicit Aicenna q̄ vidit quoddā gen⁹ piscū venire ad fontem camp. me. z cū delinuit sonus ip̄ in reced. re. z vt inq̄ Albert⁹ certū est in mari fl. indrie. brabantie. z germanie inferiori. est piscis pulcerrim⁹ qui in lūguā ibi habitantiū v̄nt vocat⁹ z m̄m. secus est m̄. ulte spinosicatis qui cum grege suo venit ad fontem nolaz. cymbeloz. aut paruaz. campanaz. Et tendūt em̄ piscatores circa finē veris in maiortūne super aquā z alligant cāpanellā. z cū sonant veniūt pisces illi in rethia. Ea dicit Albertus q̄ i flūuīis est quoddā genus piscū latens sub lapidib⁹ qd̄ cū capere volūt piscatores percutiūt z faciūt sonū horribilem z forte super lapidem. z tunc ex sono cōfundente cerebrū piscis cadit quasi paceret sc̄pocōmā vel epilepsiam a strepitu illo z tunc resp̄hendit.

Querit̄ Scdm̄ quā p̄rietatē aer dī mediū soni. Solo p̄bī q̄ vacuus est id est absonus. z sic vacuū in p̄posito vocat⁹ corpus subtile bñ aprū v̄. verberet. q̄a talis aer ē faciens audire fm̄ accūm quādo supradicto mō mouetur cōtinuus z vnus existens. Et ex ista causa corpora leuia z plana. solida bñ sonant. q̄a a superficie talī sit simul aeris percussio p̄pter planiciē. Si p̄o corpora fuerūt aspa. tunc percussa vna p̄te nō percussit altera. quia partes non sunt in vna superficie. sed in multis. z ita p̄tē q̄ auditus sit in aere qui est quasi vacuum nō impediens generatōne soni. z inundatōnem. Sonatiū enim est motuū vnus cōtinui aeris vsq̄ ad auditum. z ideo si sit aliqd̄ interceptans sonum in aere non auditur sonus. Et sonus longe nō auditur. quia aerē vsq̄ ad auditum mouere nō potest z cessante motu cessat sonus.

Secūdi libri de Anima

Querit Utrum sonus venit ad auditum subito vel cum motu locali. Solutio in principio sui generatōis necessario fit cum motu locali eo q̄ causatur ex motu aeris. q̄a vt dicit p̄hus in libro meteororum visus anticipat auditū in tonitruo et choruscatione quod non esset nisi sonus deferretur per motum localem successiue et visibile subito. Et huius signū etiā est. q̄a soni perceptio etiam impeditur vel priuatur per ventum non autem visio. si ergo impeditur per motum localem. ergo fit per motum localem. sed non est necesse q̄ hoc modo inueter auditum. quia sensibile positum supra sensum non facit sensatōnem.

Ad Contra. In omni sensatōne sufficit sensibile esse presens sensui. ergo non fit auditio per motum localem et in tempore in principio sed subito. Solutio ad sensatōnem sufficit sensibile esse presens quo ad inuatōnem sed non potest sensibile auditus esse presens nisi per localem motum. igitur et.

Querit Quis vocatur sonus echo. Solutio est sonus reflexus. Et generatur hoc modo quādo aer vnus et continuus fractus per vas vel simile vasi prohibens eius processum iterū repellitur. ad suum principium. sicut pila proiecta ad parietem resilit ad euentientem.

Querit Utrum echo semper fit. Solutio p̄hi semper videtur fieri licet nō sit semper manifestus. Quia non est manifestus nisi quando reflectitur idem aer primo percussus ab aliquo solido obuiante aliquantulū etiam concauo. Et autem semper fiat reflexio illa probat p̄hus sic. Quia accipit in sono sicut in lumine. fit enim semper luminis reflexio. Eius signum est. quia si non fieret reflexio luminis. tūc cum radius intrat per fenestram in domū non videremus neq̄ illuminaretur aer sub pariete vbi non incidit radius. Sed tamen reflexio que fit ab aere non est manifesta que autem fit a solido plano est manifesta. Et ideo quando quis latitudinem manus ponit in radio multo plus reflectitur lumen q̄ prius. si vero ponatur corpus politum tūc reflectitur per irradiationem splendoris. Et ex isto patet q̄ ab aqua licet pura multo magis reflectitur lumen q̄ ab aere nec tantum ab aere sicut ab aliquo alio corpore leni quod obiectum luminis tenebrā facere potest.

Querit Quis est modus generatōis soni echo siue reflexi. Solutio Alberti sicut cū lapis proiectus est in aquā circa lapidem tanq̄ centrum generantur circuli et dilatantur plus et plus distantes q̄ diu durat impetus lapidis. qui p̄mo percussit aquam. et si fuerit prohibens generatōne circuloz redit circulatio versus centrum. vbi cecidit lapis. sic in simili generatur sonus in aere. Quia primū sonans est sicut locus centri. et inuadat sonus super circulos aeris. et si sit paries solidus concauus aliquantulum obuians circulatōibus simul reflectitur ad primū sonans ipse sonus. et talis vocatur echo.

Et. ii

Reparationes

Queris Utrū in echo sit reflexio eiusdem soni. 2 aeris pmo per
cussū. Solum est idem sonus in specie. sed non in numero. Quia sequens sonus reflexus habet formā pme percussiois non autē
eandem materiā numero puto eundem aerem.

Ar Contra in echo audit eadem vox sub eisdem accitibz reflecti. q̄ vi
detur idem sonus numero. Solum est idem sensus formaliter. qz
sub eisdem accitibz reflectit. 2 si sit significatiuus idem hz significatū. sed tū
est alius 2 alius materialiter. Cum igitur Auicēna dicat eundem sonū reflecti
spe attendit soni originem in forma 2 in materia. quia sonus echo reflectit
fm formam primi sonantis.

Queris Utrū sonus echo semper sit. Solutō vt dicit phs
in textu. non tamen semper p̄cipitur. 2 hoc ppter duas
causas. Una est debilitas reflectentis. Alia est p̄pinqritas eiusdem ad au
res audientis.

Ar Reflectio est quedā percussio. sed percussio non fit nisi a solido pla
no. sonus vero multotiens generatur in aere libero vbi nullum est
repercutiens. Solum Alteri in libero aere est etiā repercutiens siue resi
stens percutienti. 2 hoc est queliter pars violenter percussa. eo q̄ queliter
aliquēlū resistit licet vincat a violentia. 2 sic nō est adeo manifestus echo
in aere libero sicut in montibus 2 siluis. In talibz em̄ est manifestus. qz in sil
uis arbores unpediū diffusionem aeris primo percussū. 2 montes qui sunt
aliter etiā fortiter aerem repercutiunt.

Queris Quod est organū auditus. Solum est aliqd̄ p̄naturalē
aeri eo q̄ aer quidā naturaliter cōplātatus est auri. Et
hoc phs sic pbat. Quia sicut se habet humidū pupille in visu. ita se hz aer
cōnaturalis in auditu. sed humidū pupille est organū visus. q̄ aer cōnatu
ralis est organū auditus. Maior est manifesta. Quia vbi est humidū pup
pille. ibi est visio. 2 vbi est aer cōnaturalis ibi est auditus. 2 ppter hoc animal
nō fm totū corpus audit. sed in aure vbi est aer cōnaturalis qui est conti
nuus exteriori aeri. 2 ideo moto exteriori aere mouet interiorē 2 ille conse
quenter mouet neruū auditiuū. Est em̄ in aure meringa 2 aer. 2 sic aer cui
meringa est organū auditus.

Queris Que est cōditio illius aeris cōnaturalis. Solum phi
detet esse insonabilis id est nullū omnino hñs sonum ve
omnes differentias soni possit percipere. Aer vero exterior est in quo son⁹ est
sicut in p̄prio subiecto. 2 qū ille. phitet dūdi vchementia ipsius percutiens
tis tunc manet vnus 2 continuus 2 tunc motus talis est vera causa soni
Aer vero qui est in auribz aīaliū edificatus est a natura que fecit latera aus
ris tortuosa. vt sic sit immobilis vt certe p̄cipiat differentias soni qd̄ esse non
posset si aer qui est in auribz esset motus vchementer. ex quo tunc solum p̄
ciperent cōfusa motus exteriores. Et hec est causa vt inquit phs quare ali
quis mergens caput sub aqua audit sonos qui sunt super aquam q̄dū
manet ei auris plena aere. qz tūc soni intentio p̄ aquā delata venit ad aērē

Secūdi libri de Anima.

qui est in aure. et tūc pcutit tympanū auris quod vocat neru? auditivus et fit auditus. si vero totus aer euolaret de aere z a qua in eius locum subintraret. quod nō fit facilliter ppter tortuositatem auris. tūc non fieret aliquo mō auditus q̄ diu hoc duraret. Et ex illo pz q̄ aer est p̄p̄iū subiectū generationis soni. Et simile est de visu z auditu. sicut em̄ laborāte pupilla oculi p hoc q̄ regit alba pupilla nō fit visio. sicut et i meringa laborat. id est infirmitatē. nō fit auditio.

Querit Quid pbat p̄bus a signo q̄ predicto modo audimus Solo p̄bi est. qz aer qui est in aure semp actu sonat. si cur patz si quis cornu applicat ad aurem audit aerem trepidantē in aure. eo q̄ calor auris tūc movet euz z tūc pcutit latera auris. sed iste motus tamen nō est tantus q̄ impediatur alios motus exterioris aeris. Semp em̄ aer movetur quodam p̄prio motu in auribz. sed tū sonus nō est ex motu p̄prio. s̄ aliēno. et ergo dixerit antiqui q̄ auditus fit in vacuo exteriori. id est aere lito. ro a sono z in sonanti interioris. qz audimus in aere semp in auribz tremēte.

Querit Que est dubitatio quā movet p̄bus Solo hec. verū id quod pcutit sonat. vel id quod pcutit aut vtrūqz. Solutio vtrūqz. sed differenter. qz verterans facit sonū. sicut qd movet aerem ad verteratū siue p̄cussū. Percussū vero facit eum tanqz expellens eundem resistendo motioni p̄cussoris. Et rō huius est. qz sonus est mot? corporis possibilis moveri tali modo. scz quo a superficie leuibz aer movet. cū aliquis ipsa p̄cussit. Et ergo supra dictū est q̄ non omne illud qd verterat sonat. qz si p̄cictum alicuius p̄cicti alterius acus obijciat nō generat sonus. eo q̄ oportet superficiem corporis percussū esse planā et solidā. vt aer subito dissiliat siue resiliat.

Querit Que sunt differentie soni. Solo p̄bi. acutū z grave Et sequitur he differentie corpora sonātia. nō tū sumūtur nisi in sono s̄m actum. sicut em̄ colores nō vident sine lumine. ita acutū et grave nō p̄cipiuntur sine sono facto s̄m actum.

Querit Vtrū acutū et grave p̄prie attribuitur sono Solo nō. sed metaphorice. transumptio aut fit ab acuto z graui in angulis tangibilibz. ibi em̄ dicitur acutū qd movet sensum multū penetrando in paucis tpe. Grave vero qd movet sensum parū penetrando in multis tpe. Et tū nō p̄prie dicitur veloc acutū z grave siue hebes tardū. qz he sunt p̄prie tates motus. sed acutū z grave nō sunt motus. sed attribuit acuto veloc p̄pter velocitatem motus qui est in penetrando id quod tangit. et graui attribuitur tardū ppter tarditatem motus qui est in penetrando in tactu. et quo ad hoc grave z acutū habent similitudinē cum acuto z graui in angulis tangibilibz. Acutus ergo sonus dicitur qui p̄git quasi multū velociter penetrando auditum. Grauis vero est sonus qui est in multo aere lente pulso z ideo non ledit auditum.]

Querit Que est spēs soni. Solo vox. qz omnis sonus est vox sed nō omnis vox est sonus. qz vox vt dicit p̄bus est solū
E e in.

Reparationes

anima et anima sensibilis inanimata enim nullā faciūt voces inaequales et similitudinem.

Querit Quid ostendit philosophus quod inanimata non faciūt vocē. **Solo** sic quod ad vocem tria requirūtur et concurrūt. scilicet extensio siue prinitas. melos siue consonantia. in acuto et graui. longo et breui. et loquutio hoc est discretio. sed ista tria non inueniūtur in sonis inanimatorum nisi per similitudinem. in quantum portio sonorum in eis format ab aliquo animato per imitationem. sicut fit in lira et cithara. et alijs

Querit An omnia animata anima sensibilis faciūt vocē. **Solo** philosophus. non. quia illa animalia que sunt sine sanguine sicut cancri ostree testudines. vocē non faciūt. Nec tamen omnia sanguinem habentia vocē faciūt. sed solum illa que habent calidū sanguinem. et non solū predicta carent voce. sed et sonus. quod sonus causatur ex motu aeris. aer vero solū reperitur in respirantibus. sanguinem autē non habentia sicut pisces non respirant. et ideo rationabile est ea non sonare

Ar Nos audimus pisces quāque sonare in superficie aque. ergo falsum est quod non sonant. **Et** in fluuiis qui dicitur achelous dicitur sonare. **Solo** licet sonant hoc tamen non est in aere respirato. sed potius in aere exteriori quā branchijs suis in superficie fluminis percutiūt aerem. Et quedā animalia sicut grillo et cicade faciūt sonū. ex hoc quod sonus fit circa diaphragma eorum. et sic non fit per respiratōem. quod si hoc modo fieret tūc emitteret per caput et os. nunc exprimitur ut inquit alterius quod galli cantant per magnū tempus amputatis capitibus. et non cantant in partibus ubi est caput.

Querit Quid est vox. **Solo** ē repulsio aeris inspirati ad vocalem arteriā cum imagine fecandi. Et hoc probat philosophus. quod vox non fit in qualibet parte animalis. sed in ea solum que verterat aere ad aliquid. et in aliquo. et ergo necesse est concurrere pulmōem. qui exsufflet aerē in stellar folijs et canina siue trachena arteriā durā ad cuius angulos et nodos percutiat aer. requirit etiam lingua que figuret et verteret aerem. Et quod necesse ē huiusmodi verteratōem in aere fieri. ideo illa solū vocant que huiusmodi aerem attriunt. et sic idē est organū vocis et respiratōis.

Querit Ad quot opera natura vult respiratōem. **Solo** ad duos quorum vnū est ad esse et alterū ad bene esse. Ad esse quidam quod cor in omnibus animalibus habentibus calidū sanguinem indiget euentatōe. et sic respiratōe natura vult ad mitigandū calorem cordis et sine hoc animal nullo modo posset saluari. Ad bene esse vult natura respiratōe ad formatōem vocis. in animalibus vocantibus sine voce vero potest animal saluari. Et huius siue habemus de lingua que ē necēria ad gustū sine quo animal saluari non potest. Et est ad bene esse scilicet propter interpretationē que non potest fieri sine lingua

Querit Vtrum omnis sonus animalis sit vox. **Solo** philosophus. non. quia vox est sonus aliquid fecans fit enim cum imagine fecandi. sed pertingit quāque linguā sonare aliquo sono quem non format imaginatio. sicut per arborē de cussientibus. quorum sonus non est vox

Secūdi libri de aīa

Querit Quid pbat phus q vox p̄dicto mō format. Solo
duobz signis. Prīmū signū est. qz ille qui expirat vel inspi
rat in respirando nō p̄t formare voces. sed potius necārium est eū tenere ae
rem quem inspirauit vt in eo vocē formet. Qd aut hoc sit sic p̄batur. qz dū
loquentes dū respirant interrumpūt voces. et sic tenentes aerē mouēt ipm
ad formatōem vocis p̄ organa loquutionis. ¶ Secundū signum est. qz p̄
fices nō formant voces. et hoc est ex eo. qz pisces nō respirant nec tenent ae
rem aliquādiu. Et hoc p̄batur. qz nō habent guttur de cuius cōpositione
est trachea arteria siue canna radicata in pulmone. Canna em̄ est de p̄posi
tione gutturis. et per illā attrahit aer ad refrigeriū cordis. Locus em̄ vt in
quit phus qui p̄mo indiget refrigeratiōe in aīali est circa cor. et sic ingredit̄
per cannā aer refrigerans. In piscibz p̄o nō est sic. qz nō respirāt. s; qui dicūt
eos respirare peccant. cuius causa dicit̄ in libro de aīalibz.

Querit Utū p̄dicta definitio vocis sit p̄ueniēs et bona. Solo
sic. qz daf p̄ quatuor causas. qz repercussio est causa forma
lis vocis si saltē capiatur formaliter. Cum p̄o dīz aeris inspirati tangit causā
sa materialis siue subiectū quod est aer inspiratus. Cū vero dīz ab aīa tangi
tur causa efficiens remota. Et cū subdit̄ ad vocalem arteriā tangit causa ef
fectiua p̄ima. Causa finalis tangit cū dīz cū imagine fecandi. quia ad hoc
inuenta est vox vt sit signum.

Ar Repercussio est actio. vox nō est actio. ergo non est repercussio. So
lutio. repercussio potest accipi tripliciter. Uno modo actiue. z si sic
capiatur in definitione tūc est causalis definitio. quia sonus ex repercussioe
causatur. Alio modo capitur passiue. z tūc est passio ipsius aeris p̄cussi. Ter
cio caput̄ neutraliter vt p̄scindit̄ ab actione z passione. z si sic capiatur in defini
tione. tūc definitio est formalis z ponit̄ loco generis definiti

Querit Utū solus homo vocat. Solo alterti in libro de
homine q non. sed omnia illa que per pulmonem attrahunt
aerem z habent arteriam vocatiuam z imaginatiōem etiā vocant. ve
rum tamen est. quia imaginatio in brutis non dominatur instinctu nature.
ideo si loquamur de signo perfecto quod est signum p̄ceptus mētis ad plas
ticum ipsius instituentis. tunc solus homo qui hz dominū suoz operuz dīz
formare vocem. z illa vox dīz vox p̄cariua ad placitū

¶ Capitulū Quartum De gustu

Querit De quo determinat̄ in capitulo quarto Solo. de olz
factu zeius obiecto quod est odor Et dicit q minus te
ne determinabile est de odore z olfactu. Et rō est p̄mo de odore. qz nō ē ma
nifestū homini p̄ sensum quid est odor. sicut euiliter manifestū est quid sit so
sonus vel color. Et ratio huius est. quia homo habet olfactum quo discer
nere deberet odores prauū et ceteris animalibus peiorem. prauū em̄ odorat̄.
Et signū huius est. qz differētiās odorū q̄s nō refert̄ ad sapores nō discernit.

Et un

Reparationes

subtiliter in odore. sed tñ precipit excellentias odorū. sicut odorē redolentem vel ferentem cū lentia vel tristitia. Et huius sile est pñ pñm. qz sicut qdaz sunt aialia prave videntia. sicut aialia aquatica. vt pisces duos oculos habentes nō discernētes dñas mediorū colorū. sed tñ excellentias q̄ sunt cū terrore vel sine terrore. ita etiam de olfactu in hoīe. qz non manifeste sunt hōmini differentie medie odorū.

Querit Quare homo hz prauū olfactū Solo alterri. quia hō inter cetera aialia maius hz cerebrū z maius caput in pporione sui corporis. cerebrū autē est humidū z frigidū. id autē quod est cō naturale odori debet esse siccū z calidū. Qz autē cerebrum sit frigidū z humidum respectu aliorum animalū indicat longitudo dormitiōis hominis diutius eīn dormit ceteris animalibz. ppter qd dicit phus in ethicis q̄ per dimidiū vite non differūt felices ab infelicibz. qz in somno non est hō felix. qz felicitas operatio est. in somno homo nō operatur. Et sic nō p accis dens ppter defluentia rheumata homo prave odorat. sed ex ipsa cerebri q̄tate z pplexione. Et ergo aialia sicca habentia cerebra sicut canes qui breuiorē hnt nasos z vultures z tigrides bñ odorant.

Querit Quāo pbat̄ a signo q̄ hō hz prauū olfactū. Solo sic. quia cum sensibilia omniū sensū reponūt̄ in imaginatione z phantasia spēs odoris debilius imprimūt̄ in organo phantasie humane. Cuius est duplex signū. Prīmū qz homo rarissime somniat de odoribz. et quādo somniat se esse in locis fetidis non multum p̄turbatur. eo q̄ illud phantasma debilem motū relinquit in eo. Secundum signū est. qz cū phantasmatis sit mouere intellectū possibilem ad discernendū rerū naturas istud phantasma debiliter mouet intellectū. Et ergo dicit Auicenna licet homo sit maioris ingenij q̄ alia aialia in eliciendo odores p p̄ficiatōez subtiliatōem et distinctōem odorū. minus tñ afficitur ab eis z debilius imprimūt̄ in organo olfactus humani. et ergo denotamus eos nominibz excellentiaz. sicut redolentis z ferentis.

Querit Quare natura nō posuit organū olfactus in alio loco si homo habet peiorē olfactū alijs animalibz ppter frigiditatem z humiditatem cerebri. Solo. nō potuit poni in alio loco ppter salutem animalis. qz ex quo ipsum cerebrū est frigidum z humidū. ergo organū olfactus est in tractu cerebri vt p odores frigiditas eius tēperet. et g dicit phs in libro de sensu z sensato q̄ odores p se sine nō nutrimentales pferunt ad sanitatē cerebri. licet p accis quādoqz impediāt. Et ita oportz ipm ibi situari ppter sensum in se quē oportz recipere influentiā a sensu p̄muni qui hz sedē suā in anteriori parte capitis.

Querit Vtrū animalia habentia duos oculos male vidēt sicut dicit phus in textu. cum tamen durū dicit naturalez potentia Solo. sic. qz visus est potentia passiva. sed p durū resistit suis p̄fectiuis. et ergo quibz durū sit naturalis potentia in alijs. est tñ in passiva potentia naturalis impotētia. qz facile pati a suis p̄fectiuis est p̄fectio qdaz

Secūdi libri de aia

Querit Utrum homo sentiat odores cum nō sint sibi manifesti
Solutio Solo adiutus ingenio potius q̄ per olfactū fm̄ ana
logiam ad saporē qui sunt obiectū gustus eos sentire per similitudinē ad
speciēs saporis. Et rō hui⁹ est. q̄ habemus gustū qui habet p̄cipe saporē
certissimū ex quo gustus est quidā tactus. tactū autē homo h̄ certissimū
inter omnes sensus z oia aīalia. vñ in alijs sensib⁹ multū deficit a multis
alijs aīalib⁹ fm̄ tactū vero multum differt in bonitate ab alijs aīalibus
et ergo homo est oīm aīaliū prudentissimū.

Querit Quō p̄hs p̄bat hoc a signo. Solutio. q̄ hoīes ingenio
los a non ingeniosis per tactū discernim⁹. z nō fm̄ alijs
os sensus. Volles em̄ carne aptos mente dcimus. q̄ sunt optimi tact⁹
Duros vero. ineptos quia sunt mali tactus.

Querit An cōuenienter ex bonitate tactus iudicat bonitas i⁹
intellectus. Solutio. Alberti sic. q̄ cōplexio hoīs causa
tur ex cōmixtione p̄max qualitātū z q̄ illa cōplexio recedit magis ab
excellentijs p̄rarietātū tanto est equalitati z medietati vicinior. z p̄ p̄ns
celo in quo nulla est cōtrarietas oīno vicinior. z quia forme dantur fm̄ me
rica materie z vnicūq̄ cōplexioni cōr̄ndet p̄pria forma ideo equaliori cō
plexioni debetur nobilior forma. z illa est aīa intellectiva. Signū autē boni
tatis cōplexionis est tenuitas vngūtū. subtilitas pilorū. eo q̄ p̄dicta iudic
cant lucidos spūs cordis. qui a corde ad cerebrū venientes optime deserui
unt virtutib⁹ aīalib⁹. z ergo homo sic dispositus ingeniosus est.

Pr Ex bonitate visus debet iudicari bonitas ingenij. q̄ nō ex bonita
te tactus. Añs parz. q̄ visus multas res d̄ras nobis oīdit et est
sensus discipline. Solutio. licet ex bonitate visus homo iudicat bñ dis
positus fm̄ quid tñ ex bonitate tactus iudicat bene dispositus simpliciter
Quia ex bonitate tactus sequit bonitas oīm sensuū eo q̄ ip̄e oīm aliorū
sensuū est naturale fundamentū. Nec sequit visum esse p̄fectiorē z certiorē
quia corrigit tactū vt patet in tactu qui sit digitis cancellatis q̄ tact⁹ qñq̄
etiam corrigit visum vt cuilibet manifestum est.

Pr Aranea p̄cellit nos tactu. Añs parte per illud hemistichij p̄cellit
aranea tactu. Solutio. falsum est hoc hemistichij. Quia vt inq̄
Alterius aranea est spisse pellis z frigide cōplexionis z viscosam h̄ns h̄us
miditates. ergo non p̄cellit in tactu. sed h̄s tactū quasi stupidū. Cui⁹ signū
est. q̄ cū tangit etiā igne lente z nō cito sentit. z ideo p̄ceptio vermiculorū
rangentia recte est p̄pter motū reth̄is cōtinuū cū corpe suo. mora autē vna
parte cōtinuū mouet totum.

Querit Que sunt species odoris. Solutio p̄hi sunt eedem fere
cum speciēb⁹ saporis. Quia sicut saporum alius est dulcis
alius amarus. ita etiam odorum alius est dulcis alius amarus. z p̄les
rumq̄ a dulci sapore resoluit dulcis odor. z e regione ab amaro sapore ama
rus odor. sic q̄ quedā p̄portō nabiliter h̄nt odores z saporē. Quedā vero
nō sed p̄rariē h̄nt odores z saporē. Odores vero medij sunt acer acut⁹

Reparationes

austerus pinguis qui noia acceperit a saporibz eo q non multū manifesti sūt i p̄rio gñe ipi odores. Dulc odor resolut a melle z croco. Acer ab her ba q dicitur thum? z ē fere siliis saporis z odor. Serpilli qd lingua vulgari dicitur caruel

Queris Quō sumitur numerus istarū specierū odorū z quō generant. Solutio generant in materia cōplexionali saporū ex causis que sunt calidū frigidū humidū z siccū. Calidū duplex ē scz compatū z incompatū. Calidū compatū in materia humida subtili terreo cōmixta causat saporē dulcē. In humido autē scōmixto cū supnatante aereo causat saporē pingue. cur? signū est q pingua non sunt alijs bene cōmiscibilia. sed supernatant. In sicco vero vergente ad maturitatē p aliquale digestionē humiditatis causat ponticiū. z in sicco ab humido destituto p terrenū dominans causat stipticiū. Calidū vero incompatū in materia dñante in siccitate causat amariū. In sicco vero aquositate cōmixto falsum. A frigidū p̄o incompatū ppter eius mortalem p̄teritū nullus sapor gignit. A frigidū p̄o cōplexionali terminato in materia grossa generatur sapor austerus. In materia vero subtili z humida acetosus. z in materia mediocri acer. Et sic p̄z q sunt noue species saporū licz p̄s non nomiet omnes. z sicut nūc dictū est de speciebus saporis ita dicendū est de speciebus odoris. sicut istud diffusius patebit in libro de sensu z sensato.

Queris Quod est obiectū olfactus. Solutio odor q̄a ille est immutatus ip̄s potentie olfactiue vt dicitur i alijs libris.

Ar Olfactus est non odorabilis. q̄ odorabile siue odor nō est obiectū olfactus. Ans patet p̄p̄m in textu. Solutio licet olfactus sit nō odorabilis p̄tuitiue. est tamen odorabilis siue odoris posititue. Queliter em̄ potentia est habitus z p̄uatiōis. z ergo auditus est audibilis z non audibilis puta soni z silentij. z visus visibilis z non visibilis puta coloris et tenebrarū. ita etiam olfactus est odorabilis z non odorabilis.

Queris Quotupliciter dicitur nō odorabile. Solutio tripl̄. Primo dicitur nō odorabile qd est impossibile habere odorē sicut simplicia corpora. Secūdo dicitur nō odorabile qd parū h̄z odorē vix p̄ceptibile per bonū olfactū. Tercio dicitur nō odorabile qz habet odorē prauū aut quia fetidū est vel corripens odorantem sicut sunt odores venenoz z cadauerū z eisdem modis dicitur etiam ingustabile.

Queris Quod est mediū olfactus. Solutio. aer vel aqua quia olfactus sentit per mediū eprinsecū. Et hoc p̄bat p̄s sic quia aīalia aquatica habent sensum olfactus. z aīalia habentia sans gymem. Quia ista animalia a longe querunt alimentū ad quod non mouentur nisi allecta ab odore. z ergo etiam falsum est dictū Platonis dicens q odor est fumalis euaporatio. vt dicit Albertus. z causa illius diffuse dicitur in libro de sensu z sensato.

Ar In aere z aqua sunt tria scz natura diaphoni. natura frigidi z natura humidi. sed p̄m neutrū horū possunt esse media. Non primū quia sic sunt mediū visus. Non secūdū quia odor est passio siccip̄ncipaliter. Nec terciū quia neutrū conuenit cōiter duobus. Solo argumentū bñ.

Secūdi libri de aīa

probat qd nō sunt media fm aliquā illaz triū proprietatum, sed tamen sunt media per aliquod cōmune innominatū. Et odor est in aere z aqua fm qd sūt sine odore. z tamen odoris receptiua. z ex hoc non sequitur qd alia corpora simplicia sunt etiam media, quia z si sunt sine odore non tamen sunt odoris susceptiua sicut aer z aqua sunt susceptiua euaporatōnis odorifere.

Querit Utrum potius sit ista euaporatio in aere vel in aqua. Solo in aere z hoc patet, quia nos videmus qd rem pore frigido debilius etiam est i aere qd tpe calido. qd minus est in aq qd in aere

Querit Utrum olfactus sit eiusdem rōnis fm speciem in omnibus olfacientibus. Solo sic in rōne potentie, sed tamen differt hoc modo accidentaliter in diuersis olfacientibus. Prīmū pbat pbs duabus rōnibus. Prima est olfactus dicitur qui patitur ab odore tanq̃ obiecto, ergo siue animal odorat inspirando siue non sensus erit eiusdem rōnis ex quo easdem differentias odoris percipit. Secūda ratio est quia ab eisdem corrumpunt respirantia z non respirantia. Quia non respirantia corrumpunt a malis odoribus vt a sulphure z huiusmodi a quibus etiam homo corrumpitur. Quia sulphur in stagnis proiectū odore interficit pisces. Secūda pars patet, quia homo nō odorat nisi inspirans siue attrahens spiritū z si non inspirat sed expirat aut retineat spm non odorat siue odorabile sit prope siue longe. Animalia vero nō habentia sanguinem hoc mō nō odorāt. i. respirādo. qd frigida hnt corda z nō indigēt euēratōne refrigerāte. Et sic videt differe olfactus i istis animalibus accētrātr siue ex pte organū sicut differt visus animalū hntiū duos oculos ad visū hntiū molles. qd hntes molles oculos hnt velamia qd sūt lachrymalia palpebre sup oculos. qd qd nō mouens neq̃ pcutiēs nō videt. Animalia pō hntia duos oculos hnt oculos nō velatos z mox vident sine impedimēto ea qd apparēt in pspiciuo fm actū illuminato. Sic etiam organū olfactus i qbusdā nō ē coopertū vt in hīs q olfaciūt nō respirādo z iō occurrūt eis statim odores qd sūt in aere. Alij pō q odorāt respirādo hnt huiusmodi instrumentū coopertū qd tū discoopit qū olfaciūt. Et hinc ē q illa q olfaciūt respirādo nō olfaciūt i aq q̃uis aq etiam mēdiū sit olfactus? z iō ē qd talia nō olfaciūt nisi ispirādo. inspiratio i aq ē nō p̃r.

Querit Quid ē organū olfactus? Solo Alberti ē due papule ad modū papulaz qd sūt in mamillis mulierū p̃stitute, in anteriori pte cerebri p̃recte directe cōtra ossa triangularia nasi.

Querit Cuius nature dicitur esse organū olfactus? Solo pbi dicitur esse siccū qd organū olfactus ē potētia ois odor actū pō nullus. qd alis nō posset eos rescepe. Odor pō vt dicitur p̃culari i de sensu z sensato ē siccus z plexionalis sicut sapor hūidi. qd organū dicitur actū ē tale. Quid dicitur esse tale in potētia q̃le ē obiectus actū sicut hoc etiam vix ē i oī actōe p̃p̃lica qd agens z patiens in p̃ncipio sūt dissimilia z in fine similia.

Capitulum quintū de gustu

Querit De qd determinat p̃ i isto capto. Solo de q̃tra potētia sensitiua a. s. de gustu z obiecto ei. Et p̃mo dicitur qd gustabile ē quiddā tangibile. Et ergo nō percipit gustus gustabile suū per mediū extrinsecū sed intrinsecū, sicut z ipse tactus

Reparationes

Querit Quō pbat pbs q gustabile est quiddam tangibile. **Solutō** sic. Quia gustabile est corpus in quo est hūmiditas actu eo q sapor sit in humido sicut in p̄pria materia. s̄ humidū est tangibile. quia calidū frigidū humidū z siccū vocātur qualitates tāgibiles.

Querit Quō differenter se habent gustabile quod est obiectū gustus. z color qui est obiectū visus. **Solutō** p̄phisic. Quia si possemus esse in aqua z dulce sicut mel miscerēt eīdem. tunc nō gustaremus dulcedinē separatā ab aqua. sed gustarem? ipam aque permixtam. z sic nō esset aqua mediū gustandi eo q sapor esset in ea materialiter obiectū vero est in medio sp̄ialiter. z hoc modo etiam gustam? sapores in potu sicut in humido vini. z sic cum humido inmutant. Color vero nō videt p hoc q miscet medio fm esse materiale vel sic q aliqd de partibz materialibz colorari desinat a corpe colorato ad visum. sed sic q videt in medio fm esse sp̄iale siue intentōnale. z hoc est potius accipere a medio sensibilibz in medio. z sic vult pbs q accipiens dulce mixtū cum aqua non accipit ipm per aquā tanq̄ mediū sed est ipa cū dulci simul obiectum

Querit An gustus z tactus sunt distincti sensus. **Solutō** sic qz hnt distincta obiecta z etiā organa. Quia obiectū gustus est sapor siue humor enchym? z obiectū tactus sunt qualitates p̄sme. Et organū gustus est lingua siue nervus extensus per totū corpus lingue. Et organū tactus est nervus extensus per totū corpus.

Ad Dicir pbs q gustabile est quiddā tangibile. q̄ sequit q gustus est quiddā tactus. q̄ nō distinguitur. **Solutio** gustus est quiddam tactus materialiter sed nō formaliter. Unde accipit dupliciter gustus s̄z. Alterū. Elno mō vt est sensus alimenti. z tunc quadruplici rōne dicitur tactus. Primo rōne obiecti quod est alimentū quia nō nutrit nisi id ex quo sumus. sed sumus ex calido z frigido humido z sicco. q̄ illa nutriunt z illa sunt qualitates tangibiles. Secūda rō sumit ex parte materie que est mediū gustabilū hec em̄ est humidum aqueum insipidū z cū illud sit vniū tangibilū erit gustus fm hoc quiddā tactus. Tercia rō sumit ex pte modi gustandi. Quia nihil gustat nisi ipm gustui iungat. q̄ gustus est quiddā tactus sentiunt etiam ambo p mediū intrinsecū. Quarto gustus est tactus in quibusdā membris sicut in lingua z palato. tactus autē est in oībus membris z ppter hoc dicit quiddā tactus qz solū in quibusdā membris. Alio mō accipit gustus vt est discretivus saporū. z sic nō est tactus. sed habent diuersa obiecta.

Querit Quare gustus z tactus magis sentiunt p mediū intrinsecū q̄ ceteri sensus. **Solutio** qz hi duo sensus sūt magis necessarii. gustus p salute cōplexionis tactus p salute mixtionis. Alij vero sunt de bene esse.

Ad Si mixtū saluaret per sensum tunc omne mixtū sentiret. **Solutio** mixtū vt mixtū non saluat p sensum vt pbat argumentū. sed solū vt est sensitiuū. quia tunc sentit mixture corruptionem.

Secūdi libri de Anima.

Querit Quod est obiectum gustus Solo phi. sapor siue hū-
mor. Qd sic pbat. qz illud est obiectū gustus quod agit
in gustū z pfcit sensum. sed sic est de sapore siue humore. igit. Nō em sapor
agit in gustū siue actuali humiditate. Qd patz. qz salsum nō agit in gustū
nisi qz liquidū est z liquefacit linguā z tactu humido dissoluit. et ergo sicut
color est visibilis. sic humor supple enchymus ē gustabile. et ita gustabile actū
vel potentia debet habere humiditatem.

Querit Qūo habent se differentie saporis ad gustū Solo phi
sicut se habent differentie visibilis ad visum. sicut ergo vi-
sus est visibilis z inuisibilis. qz indicat lucidū coloratū z tenebrā. z etiā in-
dicat inuisibile quod est splendidū. qd ex impotentia visus ē inuisibile. et
nō sicut tenebra. Et sicut sicut auditus est soni z silentij qd ē inaudibile
pauitue z est magni z excellentis soni qui etiā ē inaudibilis. licet aliter qz si-
lentij. qz ē inaudibilis sicut valde splendidū inuisibile. Sicut etiā debilis z
pauus sonus ē inaudibilis quod amō. eo q nō mouet auditū. ita magnus
et violentus sonus ē inaudibilis. qz corrūpit auditū. sic etiā differentie gu-
stabilis se habent ad gustū. qz est etiā gustabilis z nō gustabilis. Et sicut in-
uisibile z inaudibile dicitur multipl. ita q quiddā sit inuisibile qd est omni-
nino tale a quo pūat vniuersaliter sensus. et aliud ē tale. qz est aptū natū
ut videri nō tñ hz visum nisi pūat aut corruptum aut debilem. Sicut in-
gressibile ē vel qd omnino pūat gradu. aut qz nō hz sicut debet habere. sed
hz debile et pūat. Ita nō gustabile ē multipl. Primo qz hz omnimodaz
pūatōem ad gustū sicut insipidū. aut qz hz parū z pūat z corruptū gustū

Ar. Nulla pōna p̄ se extēdere vltra suū pūatū obiectū. sed gustabilia
est obiectū gustus. ergo gustus nō p̄cipit nō gustabile Solo
nō gustabile accipit dupl. Vno mō p̄radicōne. p eo qd nullo mō p̄t gu-
stari. et sic nō p̄tinet sub obiecto gustus. sicut lapis ē hoc mō nō gustabilis
Alio mō ē nō gustabile pūatue vel p̄rarie. qz scz pūatū vel parū habet
gustum. et sic non gustabile continetur sub obiecto gustus. et sic etiam dicit
de inuisibili et inaudibili

Querit Utrū gustus z tactus eodē mō sunt humidi Solo
nō. qz gustus est fm suā naturā humidus potabilis z tactus
est humidus simplicis et nō sub ea rōne q potabile est. Potabile em duo
ē. dicit humidū z cū hoc qd est passum a sicco. et pmo est tactus. secūdo est
gustus. et sic p̄prie vocat potabile. Humidū em passum a sicco est subiectus
saporis quos facit infuere in gustū sicut in potu est. et sic gustus est potabilis
et nō potabilis. Sed nō potabile siue impotabile ē multipl. sicut non gu-
stabile. qz quoddā ē impotabile quia nō est natū immutare gustū. aut des-
biliter aut p̄raue immutat

Querit Cuius nature ē esse organū gustus Solo nō ē esse
humidū actu. sed potentia. z nullū ē actu habere sapore
sed potentia omēs. Qd sic pz. qz gustus est potētia passiva q immutat a gu-
stabili fm q gustabile z nō fm q tangibile. sed in tali passione necesse est orga-
nū fieri humidū. qz partes saporose nō p̄tingūt ad organū gustus nisi fm

Reparationes

entes et p̄mixte humido potabili. q̄ ergo in passione qua patitur gustus a gustabili organū necesse est fieri humidū. sequit̄ tene q̄ non fuit humidū actu sed solū potentia. q̄ alio intrus existēs. phibere extraneū

Querit̄ Q̄uo phus pbat istud p signā. Solo sic. q̄ duo im peduit gustū siue sensum sapor. Prīmū est si sit lingua nimis sicca et quasi adusta. sicut est in febricitantib; febre acuta. tūc gustus non discernit saporē. ergo nō p̄t organū gustus esse actu et potentia siccū. Secū dūm etiā est. quia si lingua sit nimis humida tūc saporē lauatur ab ipsa. si cut p̄z in illis qui habent phlegma aqueū multū descendēs in linguā. tales em̄ nō tene discernit saporē eo q̄ habent multū de tali humido in stomas cho. et sic om̄ia vident̄ eis esse insipida. sicut aqua vel albumen oui. In lins gua em̄ sit tactus p̄mi humidū qd̄ subijcit saporib;

Querit̄ Q̄uo nos p̄cipuus illa duo impedimenta. Solo ph. Prīmū sic. q̄ infirmis laborantib; ex cholera adus reme om̄ia vident̄ esse amara. eo q̄ talis sapor est in lingua eorū sicca et adu sta. Secū dū p̄cipuus. q̄ si aliquis gustat fortē saporē alicuius viscosi humidū sicut mellis. et postea gustat alterū videbit̄ sensus gustus in discre sione obiecti esse impeditus p̄ p̄mū. et ita qui multū humidū habet in lin gua semp sunt impediti a discreto cetera saporis. Relinquitur ergo q̄ si lin gua d̄z tene gustare opoz ipsam esse saluatāz a supflua humiditate. et tū in potentia esse ad receptiōem humorū

Ar Organū gustus vt supra dictū fuit est in lingua. sed illa semp e hu mida humido saluati qd̄ est in eius extremitate. ergo semp tale or ganū est actu humidū Solo. licet lingua semp sit humida humiditate saporosa. Debet autē esse humida p̄ma humiditate. q̄ mediū cōgruente in gustu est humidū saluati. q̄ parte saporosi qd̄ p substantiā suā p̄iugitur gustui p̄mixte cū tali humido subtilizatur et efficiuntur fluide. vt possint p se ipsas penetrare ad gustum

Querit̄ Vbi generat̄ tale humidū. Solo alteri. in radice lin gue et p̄ ipm p̄tinue spongiositas lingue irrigat̄ ad discre tiōē differentiarū gustabilū. et sic p̄gruit tam gustanti q̄ gustabili. et q̄ sta tim dictū fuit q̄ nimis sicca existente lingua p̄aue gustamus

Querit̄ Que sunt spēs saporis. Solo ph. saporē extremi sunt sapor dulcis et amarus. et ille sunt simplices et p̄ra rie. et p̄ter illas sunt alie medie que p̄p̄iores sunt extremis. sicut pinguis proximus est dulci. et salus p̄ximus amaro. Distantes vero magis ab ex tremis versus mediū p̄que distantia sumpti sunt acer gusterus ponticus acetosus et acutus. de quib; particularius dicitur in paruis naturalib;. et di ctū est in p̄cedenti capitulo

¶ Capitulum sextum de Tactu *quinto sensu*

Querit̄ Q̄uis est vltimus sensus siue q̄ntus exterior. Solo tactus. et hoc fm̄ viam p̄fectionis. q̄ fm̄ viam generatio nis est p̄mus. eo q̄ om̄es alij eā p̄supponūt.

Secūdi libri de Anima

Querit Qūo philosophus pcedit determinando de ista potētia
Sōlo. mouet duas dubitationes. z in solutiōe earum
sta t tota determinatio istius capituli.

Querit Que est pma dubitatio Sōlo. ista. an tactus sit vnus
sensus vel plures. Et pmo probat phus q tactus nō sit
vnus sensus. qz omīs sensus vnus est vnus pparietatis. sed sensus tactus
nō est vnus pparietatis. ergo nō est vnus sensus. Maior pz inductiue. qz
visus ē albi z nigri. auditus? grauis z acuti i sonis. et gustus? dulcis z amari in
saporibz. Minor probat. qz tactus sentit calidū z frigidū z humidū z siccū
que faciūt duas pparietates quaz vna nō sentit paliam

Querit Que est obiectio sophistica quam phus adducit ptra
rōnem pcedam Sōlo. ista. qz in alijs sensibz videntur
etiā esse plures pparietates. qz in voce non sunt solū acuti z graua tanqz
ptra. sed etiā magnitudo z paruitas eius. et lenitas z asperitas eius z
his similia. que possunt circa vocem inueniri. Etiam circa colores sunt plus
res differentie pparie

Querit Qūo phus soluit illā Sōlo sic. qz licet ibi sint plus
res pparietates. tñ omīs ille sunt circa vnū commune sub
iectū qd est pximū genus earz. qz pme cōs sunt in voce. z ille que sunt in vis
su sunt sub eodē. In tangibilibz vero nō est vnū subiectū pximū qd sit ges
nus illaz pparietatū. ergo tactus est plures sensus

Ar. Sensus dicitur vnus ex vnitāte organi z mediū. sed tactus hz vnū
organū z vnū mediū. ergo est vnus sensus Sōlo. argumentū
bū pbat q est vnus materialiter. sed nō q sit vnus formaliter

Ar. Si tactus esset formaliter plures sensus. gessent plures sensus
exteriores qz qnqz. sed hoc est ptra phm. Sōlo. pcedit q sine
plures quo ad distinctiōem formālē obiectoz. eo q tactus vt dēi fuit pcepit
plures pparietates. sed sunt solū qnqz. q ad distinctiōez materialē organoz

Ar. Visus pcepit etiā plurā obiecta z tñ nō est plures sensus. ergo tac
tus nō dicitur ex illa causa plures sensus. Ans patz. qz visus appre
hendit colozē z lucem. z tñ illa nō sunt in vno genere etiā pximo. Sōlo
coloz et lux nō faciūt simplr duo obiecta. ex quo lux siue lumen est hypostas
sis coloz. z sic faciūt vnū genus sensibile.

Ar. Contra. omīs pparietates in tactu reducūtur ad vnū genus
Probat. qz ad tangibile. ergo erit tactus formaliter vnus sensus
Sōlo tangibile nō est genus absolutū. sed est qddam genus respectiui.
Vel est dōm q ad vnitātē sensus requirit q omīs pparietates sub obiecto
pente reducātur ad vnū commune genus quod est p se obiectū illius potētiē.
sic q adequate respiciat illum sensum. sicut manifestū est de colozē z sono res
pectu visus z auditus. sed sic nō est de tangibili et tactu. qz tangibile exten
dit se ad tangibile per se z p accūs. sed de illis manifestum est q non puen
tur per se et proprie sub obiecto tactus

Reparationes

Ad Ergo ad minus reducitur ad hoc gen⁹ qd est tangibile p se. quia hoc est adequatū obiectū tactus. Solo. nō sufficit vnū nomen genericū. sed requirit q tale genus habeat sub se vnā p^rerietatē pncipalem ad quā alie possunt reduci. sed sic nō est de tangibili. q tangibile p se p^rinet duas p^rerietates eque pncipales ad se inuicē nullo mō reducibiles. qz iste due sunt p^rine ad quas duas p^rerietates oēs alie reducitur

Ad Humidū z siccū reducitur ad calidū z frigidū. ergo sunt ad se inuicem reducibiles. Ans probatur. qz passiuū reducitur ad acti uū et frigida sunt humida z calida sicca Solo. qualitates iste possunt ac cipi dupliciter. Vno mō fm q imitant sensum tactus. et sic vna nō causa tur ab alia. hoc autē non puenit luminī z tenebrē. quia illa videntur sub ra tione albi z nigri. Alio mō p^rsiderantur quo ad esse causalitatis. et illo mō dupliciter accipiuntur. Vno modo fm q reperitū in primis elemētorū quo rum vnum non causatur ab alio. sic est qualitas vnius non causatur a qua litate alterius. nec forma vnius a forma alterius. Alio mō accipiuntur fm q reperitū in quibusdam mixtis. z sic calidū z frigidū pnt esse cause sicci et humidi. et sic nō est de istis in pposito mentio

Querit Quotuplex est ordo potentiarū Solo quadruplex Quia pmo sunt quedam potentie que sunt potentie na t^rales. et tales non sunt vnius p^rerietatis. quia natura vt dicitur secūdo perihermēas est ad vnū determinata. sed solum sunt vnius partis cōtra rietatis. et hoc modo ignis est calidus aqua frigida Alie sunt potentie que sunt vnius totius contrarietatis et nō plurium. sicut sensitiue potētie. Dem ro tactu qui est p^rerietatis gemine. vt tactum fuit. Tercio sunt potentie q sunt plurium p^rerietatum. sicut potentie sensitiue interiores. Quarto sunt alique que sunt omniū sicut intellectus. quia intellectus est immaterialis re cipiens sine materia et materie appendicijs. intentiones autem contrariorū non sunt etiam contrarie

Querit Quomodo tactus sentit dissolutionem continui et op positum eius. scz p^rsolidationem. cum tamen obiectū ei⁹ mixta iam tacta sunt quatuor qualitates prime. Solo alteri. tactus con sideratur dupliciter. Vno modo fm q est forma perfectiua corporis com plexionati. et hoc modo tactus sentit omne quod est cōtrarium cōplexioni et pueniens illi vt est in motu ad ipsum. quod dicitur notanter. quia nihil p hiber calorem innaturalem non sentire si sit receptus in pplexionem et facit⁹ quali naturalis. in quantum naturalem vincit. sicut febricitans febre terciā na mirabiliter sentit calorem suū. et tamen minus hater de calore qz et h^ricus Et ratio illius est. quia naturalis calor in tali febricitante non est victus. sed calor febricitantis est in motu z pugna ad calorem pplexionis. Et isto mō tactus sentit dolores in verberibz. et delectatōes in contri. ita q sensus delec tationis fm q est delectatio. et doloris in p^rsum est dolor nō est nisi in tactu

Ad Vnus etiam delectatur in pulcro visibili. ergo non solum est in ta ctu Solo alteri in cōmentarijs veteris logices in capitulo de

Secūdi libri de aia

qualitate et in libro de hoīe q̄ delectatio nō generatur in visu qui est potentia affixa oculo. sed potius in aia apprehendente pulcritudinē rei vise. vel solum talia delectant inq̄tum sunt signa delectabilium s̄m tactū et non absolute et sic est de auditu et olfactu. et ergo aīalia alia ab homīe nō multum delectant delectatōnibus colorū et sonorū et odorū. Gustus habet quandam delectatōnem. sed illa conuenit sibi inq̄tum est quidā tactus qui est index tangibilium.

Querit Que est secūda dubitatio siue questio quā phis in hoc capitulo mouet. Solutio hec. Utrū caro sit organū tactus. Et p̄mo pbat q̄ sic. q̄ in alijs sensib; sic est q̄ tūc fit sensatio q̄i spēs sensibiles sunt in organo et nō prius. Sed sic est q̄ tacta carne statim fit sensatio siue sensus in actu. q̄ caro est organū tactus.

Querit Quō p̄ba ostēdit hoc signū esse insufficiens. Solutio sic q̄ si q̄s hymine siue mēbrā extēderit circa carnem tunc statim tacto hymine siue mēbrā fit sensatio s̄m actu ita q̄ nō prius tpe qualitas tangibilis erit in hymine q̄ sentiat in corpe et tamen p̄stat q̄ hymen non est organū tactus.

Querit Contra hymen est extraneus et extraneus superductus carni sed caro ē cōnaturalis et pars aīari. q̄ non videt simile de hymine et carne. Solutio p̄bi in effectu ē q̄ t̄ nō sit oīno sile est tū si mile in hoc q̄ nō intercidat tps inter sentire et sensibile qualitātē esse in hymine sed in hoc ē dissimile. Quia caro ex quo naturalis ē et ps aīari corpis certius demonstrat sensibile q̄ hymen. et ergo signū adductū per aduersarios est fallax.

Querit Quō caro se habet ad tangibilia Solutio p̄bi sic sicut si aer circulariter esset nobis aptatus ut ps actualis sentiens corpis tūc em̄ p̄ vnā pte corpis nr̄i videremur sentire sonū odorē et colorem et ab vītare illius partis qua sentiremus illi tres sensus viderent̄ ē vnus sensus. nūc vero q̄ mediū in illis tribus sensib; est distinctū a substantia sentientis et organa etiā distincta manifestū est euiliter q̄ nō sunt plures sensus. In tactu vero nō est hoc manifestū eo q̄ mediū eius non potest esse a nobis separatum.

Querit Quare tactus sentit necessario p̄ mediū intraneū Solutio p̄bi q̄ oportet corp⁹ aīari esse aliq̄d firmū cōmixtum maxime ex aqua et terra ut in eo possint fieri operationes vite. Si em̄ esset simplex aerēū vel aquēū tūc continuaret̄ corpori quod tangeret ip̄m. Si autē em̄ terreū esset tunc propter frigiditatem et siccitatem que sunt q̄litates mortificatiue non haberet aptitudinem ad vitam. ergo debet esse ex omnibus quatuor elementis et per p̄sequēs necessariū est q̄ habeat mediū coaptatum ut tangat vndiq̄ nocentia et conuenientia et recedat a nocentibus et cōiungat se per essentiam cōuenientibus. ergo requirit̄ necessario q̄ in tangente sit corpus medium cōmixtum per quod fiant sensus tact⁹ cū

Reparationes

sint plures. Hoc autem medium est caro que moritur occurrit tangenti
vel carne proportionabile. Etiam caro secundum Alterum ponitur medium quia
nulla pars hominis vel alterius sentientis ita ad equalitatem medij est mix-
ta et reducta sicut caro.

Queritur Quomodo ostendit philosophus quod tactus sit plures sensus
et non unus. Solutio hoc demonstrat tactus qui est
in lingua. Quia ille tactus tangit omnia que possunt tangi et insuper secundum
eandem partem lingue in qua est tactus tangit saporosa et si ita esset in totum
corpore quod etiam quelibet pars sentiret saporem cum tangibilibus tunc
gustus et tactus viderentur unus sensus. et hoc idem etiam videretur si ling-
gua esset animal. Sed nunc discernuntur illi duo sensus. Quia non conuer-
tibiliter in eodem sunt organa. sed ubicunque est gustus ibi necessario est ta-
ctus sed non e contra. quia tactus est in pede in quo non est gustus. Et sunt
sensus diuersi per diuersa organa. Tactus vero et si subiecto non diuersifit
catur tamen formaliter sunt diuersi ipse virtutes tactive propter diuersa
rem obiectorum.

Queritur Que est dubitatio quam philosophus mouet de medio tactus
sic etiam medium extrinsecum. Et arguit primo philosophus quod sic. Quia omnia
habentia virtutem tactivam habitant in aere vel aqua. In aqua nihil tan-
git nisi secundum superficiem humidam vel humefactam. Omne autem habens
superficiem humidam habet aliquid corporis humidi sibi in superficie ad-
herentis. sed omne corpus habet profunditatem ex quo profunditas est di-
mensio constituens corpus. ergo inter quelibet tangentiā secundum aqua inter-
cidit medium habens profundum in quo qualitas tangentiā prius est quam in
sensu tactus. Et sic cum omni habitant in aquis vltima sunt implera aqua omnia tan-
gentia in aqua medio extrinseco videntur in aqua per quod sit tactus istos. Et eodem modo
sequitur in aere. Quia aer est humidus et replet superficies tangentiā se-
cundum videtur quod non fiat tactus nisi per medium intrinsecum hoc autem est contra rationem tactus
Quia ita se tangit quorum vltima sunt simul non intercedente aliquo alio et
sic verus tactus videtur esse et eodem modo istud est in aere licet in aere ma-
gis lateat sicut etiam animalia in aqua habitantia ut pisces magis nos latet
quam in aere habitantia eo quod aer magis tenuis est.

Queritur Que est dubitatio quam mouet philosophus circa predicta So-
lutio ista. An omni sensibilibus secundum unam similitudinem sit sensus
suis per medium extrinsecum an quorundam sensuum sit aliter quam in alijs eo quod gustus
et tactus videntur accipere sua sensata in eo quod tangunt ea corpora tactu siue per
vltima. Si enim sic est quod omni sensus sentit per medium extrinsecum licet quidam
cum hoc tangant sua sensata et quidam non ita quod sensibilia longe distat ab
eis sicut in visu et auditu et olfactu et reddunt medijs per ipsa que media
prius immutant tunc sequitur necessario quod omnia sensibilia sentimus palatibus
ra siue extrinseca media et sic per medium extrinsecum sentimus durum molle
et alia tangibilia sicut colorem et sonum. et sic non erit differentia in habendo
medium extrinsecum quicunque sensuum sed potius in sentiendo per medium ex-

Secūdi libri de Anima

insecū longe vel prope et propinquitās sentiendi per mediū extrinsecū
erit causa quare later quedam habere mediū extrinsecū cum tamen
sū veritatem habeant sicut supra dictum fuit de hymine qui procul dis-
bio mediat et tamen est adeo tenuis q̄ later nos an. qualitates sensibiles
prius sit in hymine primo et p̄ hymine in carne.

Querit Quōd p̄bus soluit dubitacōnem primā. Sōlo sic q̄
in veritate in tāgentia et se in humido aeris vel aque. ha-
bent inter suas superficies intercensens aliquod corp⁹ humidū. sed hoc me-
diū nō est necessariū p̄pter sensum sed accidit p̄pter supplementū vacui. Et
etiam hoc mediū est adeo tenue et adherens superficibus tangentibus il-
lud mediū et imutat sensum. ergo non tangit p̄ illud sicut p̄ mediū. sed per
aliquid sibi circūpositū. Et in hoc differt a medio visus et auditus. Quia
ibi obiectū in mediū et mediū p̄sequenter in organū et sic mediū in illis sen-
sibus prius prioritate nature siue causalitatis recipit speciem sensibiles q̄
organum. Sic nōtānter prius prioritate nature siue causalitatis quia sū
mul tempore in visu fit imutatio sensus et mediū et tamen ibi est prioritas
causalitatis quia sensus non imutatur nisi causaliter imutacū fuerit medi-
um. et hoc mediū necessariū est ad sensum sed in gustu non requirit extrinsecū
cum mediū de necessitate sensatōnis sed p̄ accidens vel ad bene esse. Per
accidens quidē quo ad tactum per infusionem vltimorū ab humido aeris
vel aque. Et ideo tangibilia non sentiūtur a medio sicut fit in sensibus tris-
bus visu auditu et olfactu. sed simul sentiūtur cum talibus medijs que in-
fundunt vltima. Et simile est in clypiato qui percutitur. Quia ibi non sic
percutitur clypius q̄ ipse percussus p̄sequenter percutiat hominē et red-
dat sibi percussione. sed potius simul percutiuntur clypius et clypiatus
vno et indissolubili. et sic est in illis que se tangunt in humido aeris vel aq̄.
Ad bene esse mediū extrinsecū requiritur in gustu. quia ibi est humidum
salinale quod facit partes corp⁹is saporosi penetrare spongiositatem lingue
vt supra dictum fuit.

Ad In tactu est necessariū mediū extrinsecū. Et dicitur falsū. Probat. q̄a
ōne generās spēm suā in subiecto a longe nō h̄ns cōtactū cū pati-
ente agit p̄ mediū extraneū et tāgibiles q̄itates calidū frigidū humidū
et siccū sunt h̄mōi. ergo agunt per mediū extrinsecū. Vno est ma-
nifesta. quia videmus q̄ calidū distans a tangente agit in tactū. Sōlo
licet calidū frigidū humidū et siccū imutent p̄ mediū non tū sunt in illo
medio siue intermedijs sicut sensibilia in medio. sed sunt ibi sicut in subiec-
tis et materialiter. quia cessante primo calefaciente vel frigefaciente adhuc
remanet caliditas in talibus medijs. Sed coloratū est in aere tanq̄ in me-
dio. et non sicut in subiecto. Etiam elementa sunt p̄pria subiecta qualitatū
tangibilū. non aut sunt subiecta sonorū odorū et saporū.

Ad In tactu nullum est mediū omnino nec intrinsecū nec extrin-
secū. ergo. probatur ex definitōne tangentis. q̄ illa tangunt se
quorū vltima sunt simul. sed illa non habent mediū. igitur. Solutio.
Alberti tactus consideratur dupliciter. Vno mō inq̄tum est forma cor-
p⁹is

Reparationes

poris aiat anima sensibili. z sic habet pro organo totū corpus z nō vitur
aliquo medio sed apprehendit in oibus partibus sue materie simul tem/
pore ita q̄ non in vna prius z in alia posterius sicut videm⁹ q̄ puncta ma/
nu statim sentimus in toto corpore z totus homo percipit lesionem. Alio/
modo accipit tactus in rōne potentie inq̄tū videlicet est iudiciū sensibiliū
hoc est in ordine ad obiecta sua. z sic natura prius imutat caro q̄ nervus.
Quia caro vicinior est obiecto q̄ nervus licet non imutetur p̄us tpe.

Querit In quib⁹ partib⁹ aial sentit melius q̄ tactus accipitur
in ratōne forme. Solutio in illis partib⁹ que magis res/
duce sunt ad equalitatem z melius participant speciem sensibilem. z ex/
go ossa ppter nimiam terestritatem non sentiunt cerebrum etiam pili yn/
gues non sentiunt nisi fm modū quendam m̄gtum scz circūposita sūt ner/
uis z panniculis in quoz dissolutōe sentitur dolor. Ex quo em̄ forma est
aiati aia sensibili totā suā materiam terminat z ergo quicqd imutat cutē
et nervum p̄cipit sic verificatur dictū Avicenne dicentis q̄ tactus est in
corde quod est p̄ncipiū totius corporis z per fila nervoz cōtinet totū corp⁹

Querit Ut nū posito tangibili sup nervū tactiū fieret etiā sen/
satio illius potentie. Solutio Alteri non solū fieret sens/
satio hoc est tactus. sed subtilissimus tactus. eo q̄ non est eodem modo in
tactu z in alijs sensibus.

Ar Dicit p̄hs in textu vt statim patebit vt sicut in alijs sensib⁹ sensib⁹
bili posito super sensum nō fit sensatio. sic etiā in tactu nō fit sensa/
tio. q̄ dictū falsum videt. Solutio Alteri dictū p̄hi nō intelligit nisi de ta/
ctu vt est in cerebro ex quo tactus fm q̄ est iudiciū sensibiliū siue potentia
sensitiva z iudicativa est in cerebro z cerebrū in senō habet tactum licet in
panniculis quib⁹ circūponit sentiat tāgibilia. Et sic tactus habet duas cō/
paratōnes Unā ad id a quo recipit virtutem actiua. z quia illam virtutē
recipit a corde z cerebro per spiritū z nervos. ergo nervus est p̄mo recipi/
ens z vltimus reddens virtutem carni z cui. Aliam habet tactus compa/
risonem quo ad recipere tangibilia per imutatōnem. z sic caro z pellis p̄mo
recipiunt z p̄sequenter nervus reddunt. z sic intelligit dictum p̄hi in textu.
dictum aut Avicenne dicentis q̄ tactus est in corde intelligit de tactu fm
q̄ est forma aiat corporis vt tactū fuit. z hoc mō sicut cetera membra ges/
nerant a corde a virtute informativa ipsius cordis sic etiam forma ipozum
mēbroz p̄ncipaliter effluit a corde. z sic non determinat specialem partē.

Querit Quod est mediū in tactu. Solutio p̄hi caro nō sic
ostendit. quia omnino caro z extremitas in lingua in qu/
stu vident se sic habere sicut se h̄nt aer z aqua in visu. auditu z olfactu. In
oibus em̄ sensibus hoc videtur verum q̄ sensibile positiū supra sensum nō
facit sensatōnem. sicut si corpus album ponatur super vltimū oculū id ē fas/
per humidum chustallinū non fieret visio sic etiam videtur in tactu si sen/
sibile superponeret immediate organo tactus. quod est intus nō fieret tact⁹
et q̄ tacta carne statim sentim⁹ ideo caro nō est organū tactus.

Secūdi libri de aīa

Querit An tñ caro sit medū in tactu sicut dicit phs. Solutio sic vocando carnē id quod vere est caro vel id qđ simile est carni. Dicit autē simile carni vt dicit Albertus tripliciter. Primo illud membrū quod loco carnis est in aīalibus sanguinem non habentibus. Alio modo illud qđ vicinū est medietati z qualitati complexionis que est in carne sicut dentes z ideo dentes crescunt in his in quibus alia ossa non crescunt. z experimentū illius est qđ illi qui dentes habent superiores vel inferiores extractos vident dentes illis oppositos super alios plongiari. z hec non essent nisi crescerent per nutrimentū. vnde videmus in senibus quibusdam dentes extractos crescere quod nō fieret nisi essent vicini complexionis carnis. quia caro sola est que influit z effluit per nutrimentū restaurata per totam vitam aīalium. Et ergo galienus medicus z Auicenna dixerunt qđ dentes hñc medietatem in tactu sicut caro ppter quod etiā mēbra mollia sicut epar z cerebrū quoz complexio ad equalitatem nō accedit nō sentiunt. z si in eis aliqui pēpīat dolor hoc est in paniculis qui sunt circa substantias eoz. Tercio dicit simile carni quod est cōmixtum sicut nerui non enim potest esse qđ nerui multū immixti carni non multū sint carni similes cum ex corde trahant nutrimentū. Cuius signū est. quia nerui in vtroq; fine conuerti ossibus sicut nerui qui vocantur funes siue ligamenta ossium ppter similitudinem quam habent ad ossa non sentiunt. Nerui igitur sensui in loco vbi sensum habuerint non sentiunt si sine medio sensibili tangantur. z hoc est in loco vbi a cerebri anteriori parte oriuntur illi enī complexionem carnis nō habent sed potius cerebri vnde sensus oritur alibi autem carni mixti z medietati carnis vicini sensum habent. quia illi sūt plus habentes rōnem medij in tactu qđ organi.

Querit Quale debet esse organū tactus. Solutio ipm organum tactus debet esse tale. qđ aliquo mō habeat qualitates tangibiles siue primas. Quod sic oñ dicitur quia sensus debet esse talis in potentia quale est obiectū in actu. qđ ante alterationē sensibilis in sensum est sensus potentia talis. z alteratio ne facta est actu talis eo qđ sentire ē qđ dam pati. z ergo faciens sensum est actu tale z reliquū potentia tñ. Et qđ oportet omnes partes animati corporis esse mixtas ex tangibilibus differentijs necesse est qđ organū tactus aliquo modo habeat illas qualitates. et eo modo quo habet eas non suscipit eas. quia nihil suscipit qđ iam hz

Querit Quō organū tactus hz i se illas q̄litates. Solutio habz eas reductas ad eq̄litate medij sicut in oī mixto elementa hñc esse fractū ligatū pūū suaz q̄litarū tāqđ destituta ab excellētijs earū. z q̄llo mō tact? nō suscipit excellētijs earū. nullus enī tact? pēpīe eas. lūidū sibi sile z frigidū hūidū z siccū durū z molle s; excellētijs tñ q̄l ipse sensus in qđā medietate existat pplexiōis inter sensibiles q̄litates. z qđ medius neutz ē extremoz id tact? in ula medietate p̄stēs sentit q̄litates tāgibiles. Et istud phs declarat p sile in potētia visua. qđ sicut istud q̄ sentim? albi et nigrū nec ē albi nec nigrū. s; vtrūq; potētia. z sūt in alijs sensib; sic in tactu id qđ sentim? calidū z frigidū nō ē excellēter tale. qđ sicut in visū ex phs. phs

Reparationes

Pr^o Si sensus reciperet formā sensibilem sine materia tūc recipet for-
mā vlem. sed hoc est falsum. q̄ nō recipit formā sine materia. Pri-
ma pbat qz forma ois est vlis z cōicabilis q̄ nō est indiuiduata p materiā
vt dicit Auzēna. Solo alterti. Forma accipit dupliciter. Vno mō fm
esse sui reale z sic efficit incōicabilis per materiā. Alio^o accipit fm esse suū
intentionale z sic non indiuiduat per materiā sed p appendicias materie cū
quibz ipa appendit in sensu. z tales p ditiones sunt hic z nunc hic locus hoc
tempus hec patria.

Pr^o Omne agens in agendo cōicat formā tm z nō materiā. q̄ nō so-
lum sensus suscipit spēs sine materia sed quodlibet patiens. Añs
patet inductiue in qualiter agente physico sicut ignis agit physice in aquā
et nō cōicat aque suā substantiā sed tm formā caloris. Solo licz qdū
ter agens dicit cōicare formā sine materia. non tamen sicut obiectum cō-
municat potentie sue sensitiue formā. Quia agens physicū cōmunicat for-
mā fm eundem modū fm quem est forma in eo ppter hoc. quia patiens has-
tet similem dis pōitōnem cum tali agente. z licet eadem numero materia
que est agentis non sit patientis simpliciter. sit tamen quodāmodo eadez
in q̄tum recipit formā fm eandem dis pōitōnem fm quā fuit in agente.
Obiectum vero sensibile agens in potentiam non agit formā suā in poten-
tiam fm illam dis pōitōnem materialem quā habuit forma in eo. sed fm
aliud esse puta spūale. z ergo non denominat sensu ppter a tali forma sicut
villus non ppter denominat albus vel niger. Et istud satis patet. Quia co-
lor est in agente sine obiecto cum densitate cum frigiditate vel caliditate et
alijs conditōnibus physicis. sed sic non est in sensu sed tm cum conditio-
nibus mathematicis. Dicuntur autem conditōnes physice qualitate
dis pōitōnes sicut color caliditas frigiditas sed conditōnes mathematice
sunt que sequitur materiam ratione quantitatis vt figura z situs cuz qui-
bus appenditur sensibile in sensu.

Pr^o Utrum omnes sensus equaliter suscipiunt species sine materia
Solutio non quia quatuor sunt gradus abstractōnis. Prim^o
est a materia non tamen a presentia materie z ab appenditijs materie que
sunt conditōnes indiuiduantes sicut talis etas talis figura z hmoi. z hec
abstractio pertinet ad sensus exteriores. Secundus gradus est a materia
et a presentia materie sed non tamen ab appenditijs materie. z illa spectat
ad imaginariā. Tercius gradus est cuz elicimus aliquas intentōnes nō
sensatas id est non acceptas per aliquos sensus priores. exsistentes tamen
virtualiter in sensibilibus sicut sunt esse sociale esse amicum esse inimicum
sic em̄ om̄s ex figura z motu lupi cognoscit esse inimicum. z ex accidentibus
om̄s cognoscit eam amicam. z hoc pertinet ad estimatiuā vel cogitatiuam
que accipiens ista sub rōne boni vel mali mouet appetitū ad psecutiōnem
vel fugam. Quartus est a materia z eius presentia z om̄ibz materie ap-
penditijs. z illa pertinet ad intellectum qui maxime accedit ad pmiū intels-
lectum quod est fons om̄is cognitōnis intellectualis.

Secūdi libri de aia

erret extraneū. sed mediū qđ est in potentia vtrūq; .z. actu neutriū. z. illud vi-
demus in ethico siue febriente febze ethica cui⁹ calor est in natura cōuersus
ppter quod non iudicat bene de eo.

Querit Quot sunt qualitates principales tangibiles. **Solutio**
phi quatuor scz calidū frigidū humidū z. siccū que sunt
differentie physici fm qđ est physicū. z. distinguūtur p eas ipa elementa sis-
cut dictū est in secūdo peregeſeos z. sunt pncipia elementoz formalia in
ipsum elementata accipiūtur vt actiua z. passiua ad inuicem.

Querit Vtrū tactus sit etiā habitus z. puationis sicut ceteri
sensus. **Solutio** phi sic sicut visus est visibilis z. inuisi-
bilis modo diuerso ita tactus est tangibilis z. nō tangibilis. Non tangi-
bile dicitur multipliciter. Primo qđ habet parū differentia z. minore posset
sensum mouere sicut aer hoc modo dicitur intangibilis. Quia vt tactu p-
pter eius subtilitatem percipi p̄t. Secūdo dicitur intangibile quod corrumpit
pit tactū sicut ignis. Non autē est aliquod corpus intangibile oīno cōtra-
dictorie. Quia vt statim dictū fuit qualitates tangibiles determināt cor-
pora physica. quia ex solis illis qualitatibus tactus corpus physici cōpos-
natur z. ideo illa sola corpori physico aīaro cōueniunt vel cōtrariant. z. qđ sensus
bilis delectatio vel tristitia nō sunt nisi in tactu. In alijs vero sunt inq̄tū
vicinius vel distantijs indicant tactus delectationes. Sic igitur superficialis
ter de quolibet particulari sensu dictum est.

Capitulū vltimū istius tractatus de sensibus.

Querit De quo determinat phs in isto finali capitulo. **Sol-**
utio de vna p̄rietate cōi omni seipsū que est qđ omnis
sensus est susceptiuus speciei sine materia. Et hoc pbat a simili sicut cera
accipit formā sigilli aurei vel erei sine auro vel ere in quibz est talis forma
fm esse suū physicū. sic etiam sensus accipit formā siue speciem sui sensibis
lis sine materia vt colorē saporem sonū. z. patitur ab istis non fm esse quod
habent in materia. sed fm qđ ipse sensus est vnūqđq; talū sensibiliū in esse
spūali siue intentionali. Sicut etiam imago est in speculo z. non res ipsa qđ
generat imaginem.

Querit Quid est recipe speciem sine materia. **Solutio** ē res-
cipe spēm siue intentōnē sensibilem z. nō subiectū ipsuz
in quo talis species est fm esse reale siue existentie. cui⁹ est exemplū in visis
na potentia recipit species coloratū corporis. nō autē ipm corpus coloratū sicut
cut paries vel pannus.

Ad Inter obiectū z. potentia dī esse portio. sed sensus est potētia or-
ganica z. materialis. qđ videt qđ recipiat spēs suoz sensibiliū natura-
liter siue cū materia. Solo phi q̄uis sensus sit p̄tus organica z. mate-
rialis z. organū recipiēs sit materiale nō tū ipm recipit fm esse materiale si-
ue vt ē qđā magnitudo. sed suscipit spēs siue materia fm pōnēti⁹ formas
lem fm quā est i eo vis sensitiua. Qđ tū ē potētia organica ipse sensus. qđ nō
recipit oīno immaterialiter sicut intellect⁹. s; recipit cū appetitijs materie.

Reparationes

Querit Quod est organū sensus in cōmuni accepti. *Solo al-*
terū qñ dicim⁹ q sensus suscipit spēs sine materia vos.
 carur sensus virtus sensibilis sita in primo organo sensitivo illi virtuti
 non reddit nisi sola spēs sensibilis sūm q dicim⁹ q vnaqueqz virtutū ē index
 sensibilitū dīz q sunt sub obiecto suo. z hoc mō oī sensus puenit suscipere
 spēs sine materia z tñ in pñtia materie. Qñ illud sic sit. pbat. qz alē gu
 stui z tactui quibz pūngūtur eoz sensibilia sūm esse materiale nō cōueniret
 suscipere species sine materia. Sanctus Thomas vero exponens tex
 tum illū sensitivū autē primū in quo hñdī potentia est dicit q organū sens
 sus vocat illud in quo est virtus sensitiva pmo. Quia si organū sensus est
 ser omne illud in quo absolute est sensus tunc totū aīal esset organū sensus.
 Quia sensus est subiective in aīali sicut in subiecto. sed non primo siue sicut
 in subiecto. pmo. Obiectum vero pñmū quod vocatur organū recipit
 semper speciem sensibilem sine materia. z ergo pñmū sensitivū cum est in
 actu est tale quale ipm sensibile. sed alterū est esse eius. Quia si organa sen
 suum vt tactū sunt sine materialia z magnitudines quedam. tamē recipiūt
 species sine materia. z sic sensus sūm actum factus non est magnitudo sed
 quedam rō intēntionalis ipius sensibilis. z sensus est. potētia que est index
 ipius quia eadem est forma sensibilis z sensus. sicut agētis z patientis. qz
 alias non essent sensibilia z sensus similia. eo q similitudo est rerū differen
 tium eadem qualitas.

Querit Utrum excellens sensibile corrumpit sensum. *So*
lutio pbi sic. Quia omnis sensus habet pportōnem et
 harmoniā quādā ad sensibilia z qz excellens sensibile tollit illā harmoniā.
 siue pportōnē. q ipm corrūpit sensū. eo q fortior ē motus eius in agendo qz
 ipse sensus in recipiendo. Et ill⁹ pbs dat sile dīcēs sicut in symphonia qñ
 chorde harmonice sunt extense si quis fortius q harmonia permittat per
 cussit cordas corrumpit harmoniam ita etiā est quādo sensibile excedit
 pportōnē q est inter ipm z sensū. Occasio autem huius dubitationis fuit
 quia statim dictum fuit q sensus est virtus in organo. ergo videtur per ex
 cellentiam sensibilis corruptibilis. Ex isto etiam patet quare plantę non
 sentiunt. Quia z si patiuntur a qualitatibus tangibilibus que agunt
 in eas. non tamen agunt in eas actione speciei sed physica. z qñuis habeāt
 quandā partem anime. tñ quia organa plantaz nō sunt harmonice ppor
 tionata ad recipiēdas solas spēs sensibiliū. ergo nō possunt plāte sen
 tire. Quare autē huiusmodi harmonia in organis qz terrestres sunt. z iō
 actōnes eaz ab actōnibz materialibz eleuari nō pñt. sed patiunt passione
 materiali z reali z nō intēntionali siue spūali. z q dicētes plantas hñe duos
 sensus gustū z tactū errāt qz etsi nutrimentū trahant z alterent sensibilibz
 tñ nō indicāt sapores nec alterant alteratōe spēi tñ hāteratōe materie

Querit Utrū corpus inaiatū qd impossibile est habere olfactum
 possit parti a simplici spē odoris. z an a colore siue
 spē coloris posset parti id quod est impossibile habere visum sicut ipm pati
 ritur a frigore z calore. Et arguit pmo ad prem negativā sic. si pñmū act
 iū z pñmū passivū dicunt ad semper relatiue tñ posito vno ponit z rel

Secundi libri de anima

quum. et destructo vno destruitur et reliquum. et sic necesse est illud in quo est odor sicut in proprio passivo habere olfactum. ita quod non habens olfactum non poterit pati ab odore et eadem ratio est in alijs. quod non recipiunt passiva quodlibet actus actiuorum quorumlibet. sed actus sensibilium recipiunt quedam passiva secundum quod harmonice sunt sensitiva eorum. Similiter hoc idem manifestum est ex perimento. quia lumen tenebra odor sonus et alie simplices species sensibiles secundum quod huiusmodi nihil omnino agunt in corpora non habentia sensus actione speciei tamen. sed si agunt in ipsa hoc est actio ne materie sicut cum dicitur quod conitrus scindit ligna. non enim species soni agit ad scissuram lignorum sed portus aer per motum quo mouetur quod est causa sonandi. Et hec est etiam causa quod multi sonaria scindunt muros et turres. quod aer continuus versus ad auditum mouetur quod auditus deferret sonum et cum est in muris commouet muros. et ergo etiam soni accuri ledunt dentes. Secundo arguitur in oppositum ad minus tangibilia et sapores videntur agere alterando ea quod nullum habent sensum et quod sunt inanimata ergo videtur a simili sic esse in alijs sensibilibus quod inanimata ab eis patiuntur. **Ans.** patet. quod alias non possent aliqua inueniri a quibus inanimata alterarentur et paterentur tunc. **Solutio** non omne corpus passiuum est ab odore sono vel colore secundum intentiones sensibiles talium quod et si media eorum patiuntur ab intentionibus sensibilibus. tamen media sunt indeterminata et non manent in eis tanquam forme permanentes ille intentiones. quod natura indeterminata qualis est aer vel aqua non solida vel firma est facilius immutabilis et recipiens alterationes odoris vel aer feret tanquam patiens aliquid et ideo etiam non vere et non physice patiuntur ab eis sed transcendunt per ipsa ad sensus sed ferunt ea talia media sicut aliquid patientia et secundum quid non simpliciter. Hec est domus quod odorare est tamen pati aliquid a specie. quod si sic tunc vna ratio patitur medium quod est corpus inanimatum et sensus a specie sensibilis quod falsum est. sed odorare est sentire et iudicare per odorem illa est secunda sensus perfectio. et illo modo non agit sensibile ad operationes sensus id quod est inanimatum.

Queritur Quomodo solui debet ista questio mota. **Solutio** alberti sic. Sensibile accipitur dupliciter. vno modo formaliter et sic non agit nisi in corpore animatum anima sensibilis et sic sensus et sensibile sunt correlatiua quod posita se ponunt et per se perimunt. Alio modo accipitur materialiter per eo quod est sensibile quicunque sensu. et sic sensibile et sensus non habent ad se invicem correlationem. et tunc agit etiam alterando corpora inanimata.

Ad Excelsus intelligibile non corrumpit intellectum quod excelsus sensibile non corrumpit sensum. **Prima** probatur per simile. Solo non est simile quod intellectus est per inorganica et igitur non est corruptibile secundum substantiam potentie. sed sensus est per organica. et sic organum secundum et per potentiam materiale per ledi sicut excelsus lucidum vel lucidum in rota sol non solum excedit harmoniam formalem oculi. sed etiam dissolvit humidum glaciale in cuius adunatione persistit per visum. Intelligibile vero excelsus sed minus precipitatur tamen non per intellectum substantialem corrumpere.

Queritur quomodo ostendit. per nunc sensum exteriorum. Solo ex parte trium mediorum et organorum et sensibilibus. Ex parte mediorum ostendit sic. quod omnis sensus sentit vel per medium intrinsecum vel extrinsecum. Si sentit per medium intrinsecum tunc per ipsum sensum tunc gustus et tactus. Tactus enim quem nos habemus sentit omnes diuersas tangibiles per medium punctum siue intrinsecum. Dicit autem medium intrinsecum quod est per

Reparations

trius sententiis. 2. h. in eo caro est medium in tactu et gustu. q. 2. est per a. al. r. g. g. e. r.
 gustu? sentit etiam omnes sapores per extremum lingue. Si homo sentit sensus per
 medium extrinsecum tunc sunt alii tres sensus q. sentiunt omnia sensibilia per media
 q. sunt aer et aqua. Q. nos habemus? oes etiam sensus per medium extrinsecum senti-
 entes. p. na. p. b. a. q. organa et media vt in libro de sensu et sensato dicitur
 sunt eiusdem nature eo q. media facta sunt propter organa sicut propter finem. sed
 natura non dat aliquid propter finem. id est si aliquid medium est necesse est et aliquid organum.
 Et si sunt duo media per q. naturi est aliquid p. p. h. d. i. c. i. t. u. r. color p. p. h. d. i. c. i. t. u. r. p. aerem
 et aqua in quantum sunt lucida. tunc organum q. proportionat alteri horum duorum
 mediorum vt a. b. o. b. y. p. t. e. r. a. l. e. o. b. i. e. c. t. u. m. p. p. h. e. d. e. r. e. Dicitur notate in quantum lucida
 vt diaphana sunt illa media q. p. m. i. d. i. a. r. o. e. m. sunt media in visu. si enim sum-
 plicitate dicerent media tunc audire? possit etiam immutari a colore q. d. falsum est.
 q. p. m. aliam rationem est aer medium audireus.

Querit quo ostendit numerus 7 sufficiency ex pte organoz. Solu-
tic. qz aialia pfecta hnt oia organa qbz nata sunt cognosci sensibilia. qz hnt
oēs sensus 7 nō hnt plures qz qnqz igit 7c. His ptez qz organa nō pnt esse
cōmixta nisi ex duobz elemētis medijs q̄ ad dominū q̄ sunt aer 7 aqua. qz or-
ganū visus ē a natura aquei. 7 organū audit⁹ de natura aeris a dno. or-
ganū v̄s olfact⁹ ē ex altero hōz. eo q̄ in respiratiōe ē p aerē. In aq̄icis p
aquā v̄s dictū fuit. Silt in aialibz habitantibz in aere nō habentibz san-
guinē sit in aere i q̄ occurrūt eis odores. Ignis em̄ p seipm nō ē de cōpōne
alicui⁹ organi. eo q̄ destruat oē aiatū. Dicit autē p seipm. qz p̄m p̄prietates
caloris 7 pplexationis est in omnibz sensibz eius organo. Terra vero ppter
calitates suas mortiferas nō p̄t dīari in aliq̄ organo. s̄ tñ cōmixta cū alijs
magis dīat in tactu ppter sui soliditatē q̄ requirit in corpibz aiatis. qz igit
organa sensuū aliū cōponi nō pnt. 7 aialia pfecta hnt oēs pfectōes istoz
organoz 7 nō ples. seq̄ qz solū qnqz sunt sensus q̄ sunt i pfectis aialibz. Ad
dū autē aialia pfecta ppter ip̄sā q̄ q̄ hnt oēs sensus eo q̄ natura nō abū-
dat i sup̄fluis nec deficit in necessarijs. 7 b̄ f̄az p̄y. qz dedit talpe oculos 7
coopuit eos pelle. qz aial illd cibū sub terra venat 7 ibi oculis nō indiget.

¶ Querit quod oñdit. p. dictū suū ex pte sensibiliū. Sōlo sic. qz nō est aliū corp^s sensibile a p^odictis ab aliq^o sensu. g. aialib^{us} p^ofectis null^{is} d^oficat sensus. Zn s. pbat. qz si ess^{et} aliq^o aliū sensibile a p^odictis h^{ab}et aliq^u aial^{is} p^ocept^{us} s^{ens} p^ofectissimū oim c^oh^o. g. sensus talis sensibili^{us} habere^t ab hoie. si h^o nō p^ocipit alia sensibilia a p^odictis quinqz. g. nō sunt plura.

Ad Sensus cōis ē sensus exterior. q̄ seq̄r q̄ sunt p̄tes. Ans pbat. qz
suscipit spēs sensibiliū exteriorū. Solo lz sensus cōis suscipiat
spēs sensibiliū exteriorū. tñ nō suscipit eas imēdiate a rebz sensibilibz. sz sus
cipit eas sensatas a sensibz exterioribz. Et si sensus exterior dz habere or
ganū suū exteri? q̄ ad ichoatōez salte. sic nō ē de sensu cōi. Primiū patz. qz
p̄t̄ visua ichoat̄ a pupilla sz iudiciū p̄plet i p̄t̄o cruc̄ nemoz obiticoz
p̄cedentiū ab oculi i q̄bz spēs visibiles p̄tute spiritū aialū fluit ad sensum
cōez vbi ē vlematū iudiciū oim sensū z p̄t̄ h̄ re visā p̄ vios oculos nō
apparet due res. sz ic et̄ dz ē d̄ duabz auri bz tactū i diuers̄ p̄tibz corp̄is
q̄ Arguit tact̄ ē plures sensus v̄s̄ dictū fuit. q̄ h̄ p̄tes q̄ dz̄q̄. Solo
tact̄ ē plures forme at̄ p̄t̄er d̄ uas formales medietates. sed est vn̄ mag
terialiter ratōne organi.

Secundi libri, de anima

¶ **Ar** Un^o intellect^o cognoscit oia intelligibilia. **¶** Vn^o sensus debet cognoscere oia sensibilia. p^{ri}ma pbat p^{ri}ncipale. Solo nō ē sile qz iⁿtellect^o ē immaterial^{is} & sic pcedit sub rōe vlt^o & **¶** q^{uo} vn^o intellect^o p^{er} h^{oc} p^{ro}portione ad oia intelligibilia. s^{ed} sensus ē potētia organica p^{er}cipies sūū obiectū iⁿ e^{ss} p^{ar}ticulari. vn^o aut^{em} sensus nō p^{er} e^{ss} p^{ro}portionat^{ur} oib^{us} sensibilib^{us} iⁿ e^{ss} p^{ar}ticulari. eo q^{uo} q^{ui}lib^{et} sensus p^{er}cipit p^{ro}portionatum suo organo. & **¶** op^{er} esse plures sensus ne la^{te}at differētia sensibilib^{us} cōiūm a p^{ri}ncipis. q^{ui} si vno sensu sentirem^{us} oia sensibilia vt magnitudine colorē & alia t^{em}p^{or}e nescirem^{us} iter ea distiguere.

¶ Querit^{ur} de quo p^{ri}us determinat in vltima p^{re}sc^{ri}pti libri de anima.

¶ Solutio de sensu cōmuni q^{ui} est p^{ri}mus sensus interior.

¶ Querit^{ur} quādo p^{er} oīdē q^{ui} nō ē p^{ri}mus sensus.

¶ Querit quod. p. ostendit qd. nō pōt ēē aliq̃s sensus sextus? distince? ab alijs qm̃ qd̃ q̃ sentirem? sensibilia cōia. Solo sic. qd̃ tūc seque? q̃ sensibilia cōia sentirent ab vno qzq̃s alio p̃culari sensu p̃ accēs. qd̃ nō essentia? t̃ p se s̃z h̃ ē falli? ius? igit̃. maior. p̃bat. qd̃ illd̃ qd̃ ē p̃pū. vpi sensui sentit ab alio sensu p̃ accēs. sicut. de dulce p se sentit a gustu. s̃z p̃ accēs a visu. Minor. p̃bat. qd̃ sensibilia cōia sūt magnitudo motus q̃es nūer? t̃ figura q̃ sentitū motu qd̃a qd̃ a sensibili i sensus. In tali ac̃ motu forma sensibili sensu efficit. s̃z sic nō ē de sensibili p̃ accēs. qz tale nō gnat aliquā spēs i sensu magnitudo p̃o motu tali sentit. t̃ g̃ ipa i sensu efficit t̃ qz magnitudinē sentium? motu tali g̃ cr̃ figurā sic sentium? qz figura ē qd̃a magnitudo sic vlt̃ alit̃ terminata. z qz op̃ positio? ē idē sensus. iō cognoscim? q̃e fces igit̃ p̃uatū ē motu. Hūc p̃o diuisiōe magnitudinis sentium? t̃ sic vlt̃ qd̃qd̃ h̃ mō motu sentit q̃ sic a sensibili i sensu p se sentit. g̃ nō sentium? sensibilia cōia p̃ accēs.

¶ Querit quid sit dicitur aliquid per actus sensibile. Solo alibi dupliciter. Uno
quod accidit huic sensui ipsi est huius sensus. Et non ipsi est sensus? sic dulce huius modo sen-
sit avisu. quod est quicquid alio iacet. Et non accidit sensui ipsi est sensus. quod tunc a
nullo sensui sentitur per se quod fallitur. et quod per se sentit a gustu alio. Sed sensibile per
actus. quod accidit huic sensui ipsi est huius sensus. et etiam ipsi est sensus. et sic nos
videmus filium for. quod non per ab alio sensui sentitur et sic super dictum fuit sensibile per actus
nisi? Quod sit huius sensibile coia. Solo pluri quod sensus. magnitudo mor? quod
nisi? et figura. Cum? tunc est huius alibi. quod sensibilia coia sunt instrumenta per quod
ponit sensus cois puenientia et dicitur iter sensibilia propria. Aut? ita sensu
sata accipitur huius est aut huius fieri vel coiter ad veritatem. huius est huius est quod per qua
ponit puenientia et dicitur in duo sensibilia quod unum est in eo. et reliquum i fieri per
non accipitur huius est pura puenientia. Sicut? non fieri sic est mor? Si tereitum tunc aut per
ipsi ponit principaliter puenientia aut principaliter dicitur. Si puenit tunc aut est coe pueni-
ens sentata intrinsec? et extrinsec? aut extrinsec? tunc. Si puenit sic est magnitudo
Sicut? mor est figura. Si per ipsum principaliter ponit dicitur sic est numerus.

¶ Arguit magnitudo e imaginabil. q̄ nō ē sensibilib. An̄o p̄z. qz ē q̄ritas
z illa ē imaginabil sicut q̄ritas sensibilibz sub a intelligibilib. Solo magnitudo
de accipit dupl̄r. vno^o abstrac̄e z mathēma. z sic ē. imaginabil. alio^o acci
pit ph̄y. put ē subiectū q̄ritas s̄nsibil̄ q̄ vocat magnitudo ph̄y. z sic ē s̄nsibil̄
¶ Querit quō intelligit dicēti ph̄i in reter q̄ oia sensibilia sentiunt mortu.
Solurio alberici duplici p̄r exponi. vno mō sicut supra exposuiz est q̄
nullū sensibile sentit s̄m actū nisi s̄m q̄ immutat organū sensus. imutatio
cū nō nullus motus est. qz sensibilia cōmūtia q̄ sunt subiecta sensibilibz

Reparationes

quælibet autem sicut quælibet est subiectum quælibet sit mouetur cum eis sensus exteriores. Secundo potest sic exponi quod omnia sentiunt motum. id est motus dat eis formam sensibilitatis et sic etiam verum est quod motus coniungit omnia alia materie sensibili. Magnitudo enim numerus figura et ordo sunt quod species discrete quælibet sunt separata secundum suas rationes a sensibilibus sed motus coniungit omnia ista materie sensibili et sic dicimus quod magnitudo est imaginabilis et magnitudo motus est sensibilis quod sic in ea est species sensibilis et sic omnia motu sentiunt inquantum motus dat eis formam sensibilitatis.

¶ Queritur quo phisica affirmat dictum suum. scilicet quod sensibilia cuncta non possunt esse propria alicui sensus particularis. Solum sic quod sensibilia cuncta percipiunt a pluribus sensibus particularibus. Et nulli unius sensui particulari sunt propria. Et erunt alicuius sensus cunctis cuius est componere et diuidere quod cognoscit sensibilia diuersorum sensuum sicut albedinem et dulcedinem in lacte. et amaritudinem et rubedinem in cholera et quod talis cognitio non est propria alicui exteriori sensui eo quod nullus talis potest percipere plura sensibilia. Et sepe fit deceptio ut aliquis opinatur mel esse fel propter rubedinem et odorem albi esse dulce propter albedinem et dulcedinem in lacte.

¶ Queritur quare nos habemus plures sensus per quos sentimus diuersa sensata. Solum phisice ut non lateat nos sensata cuncta quod sunt magnitudo motus quod sentimus post sensibilia propria. Talia enim nesciremus esse cuncta si sentiremus omnia propria per unum sensum.

¶ Queritur quo ostendit quod sensibilia cuncta distincta sunt a propriis. Solum quod alii consequuntur ad sensibilia propria et alii non sunt diuersa ab eis. Si vero per solū visum sentiremus omne sensatum et visus esset albi et aliorum propriorum sensibilia tunc latet nos cuncta esse cuncta ex quo enim non sequerentur nisi ad sensibilia unius sensus videretur color esse magnitudo. Quia si cuncta non essent distincta a propriis totum iudicium esset errore implicatum.

¶ Queritur Quomodo phisice ostendit necessitatem ponendi sensum cōem ex actu suo. Solutio mouet unam aliam dubitationem de eo quod est ista. An cognoscere actus sensuum particularium princeps ad sensus exteriores vel ad aliquem sensum interiore. Et primo probatur quod pertineat ad sensus exteriores duabus rationibus. Prima est hoc sentit se videre aut per visum aut per alium sensum a visu. Si secundum dicat tunc talis erit etiam coloris quod obiectum visus quod nos non videmus nos videre nisi per hoc quod cognoscimus nos spiritum coloris in visu habere. et quod videt spiritum coloris in visu videt colores. et sic duo sensus erunt eiusdem obiecti scilicet visus et ille alius quo videmus nos videre quod est falsum. quod patiens non multiplicatur nisi multiplicato agente. Si vero dicat primum scilicet quod est visus quo videmus nos videre et videmus colore tunc sequitur quod visus erit suus ipsius sicut obiecti et cum obiectum sit agens et potentia patiens sequitur quod idem sensus erit agens et patiens quod est inconueniens. Secunda ratio est si alter sensus quod nos sentimus siue videmus nos videre tunc dubium est an ille sensus aliter videat se videre an non. Et si non tunc cognitio sua est incerta. quod quando videt non prohibet se videre. Si videt se videre tunc alio sensu tunc videt se videre eadem ratio et ille tunc alio. et sic erit processus in infinitum. vel necessarium erit dicere quod ille alius sit videtur suus ipsius. Cum ergo eodem sensu videat se videre et videat sensibile sequitur quod si idem erit maxime proprio sensu quod natura non abudat in superfluis neque deficit in necessariis. Ergo eodem sensu videmus nos videre. et videmus visibilia.

Secundi libri de anima

Querit Quò p̄hs pbat oppositiū. Solo sic Si visus vider
se videre. ḡ visus ē colorat⁹. qz nihil videt nisi coloratū
erit se q̄ret q̄ p̄mū vidēs sicut pupilla nihil aliud sit nisi vidēs colorē aut
nihil aliud nisi vidēs visus aliquē habentē colorē. z ḡ p̄mū vidēs sicut pup
pilla habet colorē. eo q̄ videre ē m̄ actū nihil aliud ē nisi in visu sentire co
lorē. Si autē h̄ pcedat tūc seq̄t q̄n videmus nos videre q̄ videre sit color
vel coloratum quod tamen est improbable.

Querit Quò aresto. soluit hāc vltimā rōem. Solo duptr:
p̄mo q̄stū ad h̄ q̄ ostēdit aīis eē falsuz. .i. q̄ nihil videt
nisi coloratū. Sc̄do soluit ostēdēdo p̄ns nō eē incōueniēs. Primo d̄t q̄ nō
eodē mō videm⁹ siue p̄ visuz iudicam⁹ sicut p̄z discernendo tenebras z
lumē q̄ nō eodē mō iudicam⁹ vt manifestū ē. Cū p̄r dicit vt iqt̄ p̄hs q̄
visus ē diuersoz qz ē colorati tanq̄ obiectū op̄atōnis nō est sicut obiectū
ideo nō oportz q̄ videre sit coloratum quiddā vel color.

Querit Quò soluit pcedēdo p̄clusionē. Solo d̄t q̄ videre
vidēt⁹ aliq̄ mō sit coloratū lz nō simplr. Et h̄ pbat p̄hs
triplr. Primo qz visus ē susceptiū coloris lz sine materia. ḡ aliq̄ mō de
noīat a colore. Sc̄do pbat qz abeuntib⁹ rebus sensibilib⁹ a p̄tia sentiētū
adhuc insunt sensus. .i. forme sensibiles q̄b⁹ sensibilr opant aīalia q̄n imagi
nant vt rememorant. alias em̄ nō posset fieri iudiciū de obiecto qd̄ ē p̄ra
experiētia. Tercio pbat qz cū idē sit acc⁹ mouēt⁹ z mobilr seu moti vt d̄z
physic⁹ opz q̄ specificet ille acc⁹ ab vtroq̄ lz sensibilr z sensus ex q̄ se h̄nt
sicut mouēs z motū ē idē acc⁹. ḡ opz illum accū specificari ab vtroq̄ z
p̄ p̄ns accūs ille in oculo d̄r visio z ratōne coloris d̄r coloratio. ergo de vtroq̄
minat suū subiectum aliq̄uo modo coloratum.

Ar̄ una p̄fectio nō ē nisi vnus p̄fectibilr z vnū accūs ē i vno subie
cto. sed color est p̄fectio z accūs rei vise. ergo nō pōt esse in oculo
nec in actu visionis. Solo nō ē incōueniēs q̄ rei sensibilr z ip̄ius sensus s̄m
actu facti sit vnus acc⁹ z q̄ vna forma sit p̄fectio vtriusq̄. quoniā s̄m eē
ē alia z alia hēc forma. Sz sic ē in p̄posito qz illa s̄m eē intēctionale z sp̄iale
est in sensu lz s̄m eē materiale siue naturale est in re sensata. sicut z q̄libz ac
tio aliter est in agente z aliter in patiente.

Q̄ Cōtra Ar̄illo seq̄ret q̄ aīal semp videret. pbat seq̄la qz p̄ntē sensibilr
l̄p̄ sic sensus. lz forma sensibilr s̄m tā dicta ē sensui p̄ns lz cū sit forma ei⁹.

Solutio qd̄ dictū ē hoc intelligit de sensibilr sensu s̄m actū acceptis.
Querit q̄ sunt corollaria q̄ aresto. infert ex his dictis. Solo d̄r ex q̄
vn⁹ ē acc⁹ sensibilr z sensus q̄n vtrūq̄ s̄m actū ē. id seq̄t q̄ necē ē ea tūc sit
corrūpti. z sit saluari. qz tūc sunt correlatiua. q̄ posita se ponūt z p̄empta se
perimūt. Q̄n autē dicunt s̄m potētiā tūc nō sunt correlatiua z nō ē necēsa
ritū q̄ sit corrūpant z saluent⁹ z ḡ aresto. reprobat āriq̄s dicētes sensibile et
sensuz q̄cūq̄ mō accepta eē correlatiua dixerūt em̄ nihil eē albū nisi q̄n est
visus de ipo z sic de alijs sensibilib⁹ z sensibus.

Querit qd̄ ē aliū corollariū qd̄ aresto. infert. Solo ex q̄ sensibilr z
sensus ē vn⁹ acc⁹. id excellēs sensibile corrumpit sensuz. Rō ē qz qd̄libet
sensibile agit i sensuz. ḡ q̄n excedit p̄portōez quā lz cū sensu corrūpit ip̄m

Reparationes

q. q. libet agēs naturaliter agit ad hoc vt passum sibi assumet.

R Arguit pfectio nō destruit suū pfectibile s; saluat ipm. s; sensibile ē pfectio sensus nō ē corruptio sensum. Solo sensibile excellēs nō ē pfectio sensus sed sensibile proportionatum pplexioni organi sensus z sic perficit et sensum saluat.

R Arguit aresto. Inconueniēter soluit vltimā rōem q. pbat q. sensus picularis nō cognoscat suū actū. pbat q. vix pcludit eo q. nulla potētia organica reflectit sup suū actū. Etā sequet ex illa solutioe q. nō ēēt necessariū ponere sensus cōes. Solo sensus piculares accipiūt pūte sentiēdi z spiritus sensibiles a pūte sensus cōis. Et iō fm q. rō illa vltia sacra pcludit q. visus nullo cognoscat visionē nec virtute ppria nec virtute sensus cōis falsum pcludit. q. p naturam sensus cōis cognoscit visus visionem. ideo aresto. rōem destruit vt patuit.

R Contra ex illo scdo actu q. cognoscere actū piculariū sensuū nō pāt sensus cōis poni difficta potētia a picularib; pbat q. potētie distinguunt p actū z obiecta vt sup; habitū ēst q. cognoscit actū picularē cognoscit eū p obiectū. z sic cū illd obiectū sit vñū potētie ille erūt dicēde vna potētia. Solo. nō ē inconueniēs diuersarū potētiarū subalternarū ēē idē obiectū adēq. vñ obiectū inferioris potētie cadit sub ambitu superioris potētie s; nō sicut adequatum eius obiectum.

R Contra. Si necesse sit ponere sensum cōem ppter cognitōem actuum sensuū piculariū tūc necē erit ponere potētiās infinitas. pbat q. sic picularis sensus nō pōt fm se cognoscere actū pūm sic nec sensus cōis q. etiā est potētia organica ppter qd nō pōt i actū pūm z sic in infinitum. Solutio. Nō sunt ponēde infinite potētie q. status est in potētia intellectiua q. cū sit inorganica est supra seipam pueriua z pūm actum.

Querit Quō aresto ostendit necessitatē sensus cōis ex tertio actu q. ponere pueniētiā z drām diuersorū sensibilib; Solutio pōt q. pbat hoc nulli sensui piculari puenire nec etia; plurib; aut omnibus simul capris.

Querit Quō pbat aresto q. nullus sensus picularis pōt ponere drāz z pueniētiā sensibilib; diuersorū sensuū. Solo sic. q. sensus picularis nō cognoscit sensibilia alioz sensuū q. nō pōt ponere cōueniētiā z drāz alioz sensibilib; pñam pbat q. cōparatio aliquorū penes pueniētiā z drām pūppōnit cōpabilitū cognitōem.

Ad Quilibz sensus picularis ponit pueniētiā z drāz diuersorū sensibilib; pbat q. p visuz pōm pueniētiā z drāz albi z nigri. z p auditū pōm cōparōez penes pueniētiā z drāz soni acutiz grauis z sic de alijs Solutio s; p vñ sensum picularē faciam cōparōem penes pueniētiā z drām sensibilib; vñ sensus nō tñ sensibilib; diuersorū sensuū q. vt cognoscant pueniētiā z drām sensibilib; diuersorū sensuum necessariū ē nobis sensus cōmuniis.

Querit quō pbat q. huius pparatio nō possit fieri p aliā pūte supiorē q. nō sit sensus. Solo tali rōe. q. oē iudiciū qd est circa sensibilia re sensibilib; pūte ē iudiciū sensus. Iudiciū ē q. dicim; albū ēē dulce vñ nō ēē albū dulce

Secundi libri de anima

et ē circa sensibilia et sensibilia virtus cuius ē huius iudicium necessarium ē sensus.
Querit quod aristoteles probat quod plures particulares sensus sit non possunt pos-
 nere convenientiam et ordinem diversorum sensibilibus. **Solutio** philosophus hoc probat per simile
 quod sicut si ego sentirem dulce et tu album per hoc neuter nostrum sciret dare conveni-
 entiam vel ordinem inter album et dulce. sic etiam duo sensus non possunt dare con-
 venientiam et differentiam talium sensibilibus.

Ad illa similitudo aristotelis non valet. probatur quod duo homines in nullo co-
 nveniunt sed due potestates conveniunt in una anima ita videtur quod possint dare
 iudicium de diversis sensibilibus. **Solutio** conveniunt in anima tantum in subiecto et
 principio originali non tamen sicut in principio proximo operationis quod est potentia et
 non actus substantia. **Est** simile contra hoc quod sicut duo homines formis suis et
 subiectis distinguuntur. Ita etiam duo sensus forma et subiecto differunt quod sub-
 iecta eorum sunt duo organa et forme sunt sicut visus et auditus.

Querit Quod aristoteles probat ex parte temporis quod non potest talis com-
 paratio fieri convenientiam et differentiam fieri a pluribus sen-
 sibus particularibus. **Solutio** sic quod tale iudicium fit in momento temporis
 ergo necesse est quod fiat ab uno sensu. **Ad** hoc probatur signo et ratione. signum quod
 sicut idem est quod dicitur aliter esse bonum vel malum vel album et dulce. ita etiam
 idem momentum est quod dicitur sic iudicando. **Secundo** probatur ratione quod tale iudicium
 fiat in momento temporis. quod iudicium est finis quod res est. sed in eodem momento illa
 sunt composita vel divisa convenientiam vel differentiam. **Item** etiam fit iudicium hoc
 in momento. **Sed** nota est. **Quoniam** probatur quod aliteritas et etiam idemitas
 est relatio que simul est duorum et in tempore indivisibili. Relinquitur igitur
 philosophus quod illa dicens sit unica et indivisibilis virtus.

Queritur Que est instantia quam facit philosophus contra predictam
 etiam. **Solutio** hec. Idem numero non potest si-
 mul moveri contrariis motibus in uno indivisibili tempore. sed iudicans
 de sensibilibus movetur ab ipsis contrariis motibus. ergo non potest hoc
 venire nisi in tempore indivisibili. **Ad** hoc probatur. quia si dulce finis per
 prietatem sue forme moverit sensum amarum movebit contrario modo.

Queritur Quod soluit philosophus istam instantiam. **Solutio**
 primo soluit eam ad hominem dicens quod non
 est inconveniens quod id quod est uno modo unum. et alio modo plura senti-
 at. diversa et contraria. sed sensus communis est uno modo plures et alio modo
 unus. igitur. **Ad** hoc probatur quia secundum se est unum et finis esse est divisus
 quia nullus sensibilis iudicium perficitur in organo proprii sensus. sed
 omnes nervi qui diriguntur ad organa propriorum sensuum diriguntur
 ad anteriorem partem cerebri et ab illius unitate virtus que est sensitiva
 prima est una loco et subiecto. sed pluralitate formarum particularium sensuum
 est plures. eo quod omnes sensus particulares emanant ab ipsa.

Querit quod aristoteles. contra hanc solutionem arguit. **Solutio** sic quod tria pote-
 ria sunt ei quod est divisus subiecto. etiam insunt potentia ei quod est indivisus sub-
 iecto. sed quod actu habet tria non potest esse indivisum subiecto eo quod contraria non possunt
 esse finis actu simul in eodem subiecto. **Item** si est sensus communis unus solus subiecto

Reparaciones

sicut dicit solutio nō p̄t fm actum peraria recipere.

¶ Querit quōd p. soluit illā istāciā fm veritatē. Solo d̄t q̄ sensus cōis essentialit̄ z formalit̄ ē vn̄. s̄z p̄ subiecta p̄icularia ad que dirigit̄ p̄t̄ eius ē p̄les. **¶** Q̄ aut̄ sit vn̄ essentialit̄ z formalit̄. p̄bat̄ q̄ ē termin⁹ sensuū p̄icuaruū s̄z termin⁹ ē forma z finis. q̄ aut̄ sit termin⁹ z finis p̄z. q̄z diuersoz sensibilib⁹ app̄hesio ē ad h̄ vt discernat̄ p̄ueniētia z d̄rā q̄ ē inter ea.

¶ Querit quōd declarat̄ h̄ aresto. Solo de p̄ucto i circulo. q̄z sicut vn̄ rori⁹ circuli iudiciū ē vnū cōtz z multoz lineaz cōlū ē iudiciū p̄ vnā cen trum mediatōez. eo q̄ eā ē vltis ois eq̄litas q̄ ē i lineis ab eodē cōtro ad cir cūferētiā p̄raccz. Sic eodē mō dicim⁹ sensuz cōez formalit̄ p̄ncipiū oim̄ sensuū p̄iculariū z cōfozaz a q̄ ē istāciā i oib⁹ p̄p̄is sensib⁹ z cōvniū i suba z foza sensibilitat̄ s̄z distinctū p̄ h̄ q̄ istur p̄icularib⁹ organib⁹ p̄icularēs s̄sus

¶ Arguit sensus cōis ē materialior sensib⁹ p̄p̄is. ḡ male dicit̄ ē q̄ sit formale p̄ncipiū eoz. **¶** Ans. p̄bat̄ q̄ oē recipiēs ē i potētia ad ip̄m a q̄ reci pit. z recipit fm potētiā materialē s̄z sensus cōis recipit sc̄da receptōe a sen su p̄p̄io q̄ ip̄e recipit p̄ma receptōe. So° alibi Argumētū p̄cederet si sen sibile p̄p̄iū mouerz ip̄m sensuz cōem fm sp̄ez q̄ mouet̄ p̄p̄iū h̄ aut̄ falsum ē q̄ op̄z q̄ sensibile p̄p̄iū sp̄ialit̄ z simpliciter fiat i sensu cōi q̄z i sensu p̄p̄io h̄ac at̄ simplicitatē nō dat ei sensus p̄p̄i⁹ s̄z sensus cōis. In ip̄o em̄ ē sp̄is lucid⁹ q̄ ē vehiculū z instrumētū ip̄i⁹ z ille vt instrumētū ip̄i⁹ sensus cōis p̄fert ei maiorē simplicitatē sicut lux colorib⁹ z i tali actu z forma facta sen sibilia p̄p̄ia p̄tingunt ad organa sensus cōis z tunc iudicat de eis.

¶ Arguit cōe z p̄p̄iū nō distinguunt̄. ḡ erit eadē potētia cū p̄icularib⁹ Solo. sensus ille nō ē cōis cōitate p̄dicatōis de q̄ verificat̄ ans. Vel dōm q̄ d̄r cōis ex p̄e obiecti cū em̄ q̄libz sensus p̄p̄i⁹ recipiat sensibile sibi ap̄ p̄opariū tūc sensus ille ad quē oia sensibilia p̄p̄ioz referūt nō habebit ra tionem propriū sed cōmūnis.

Sequitur tertius liber de aia.

Vniā aut̄ duabus differētijs definiūt maxime aia m

Querit De q̄ tractat. p. in 3° libro de aia Solo de p̄e aie itelle

ctiua motiua. Et diuidit̄ i q̄tuor tractat⁹. In p̄mo determinat de sensib⁹ interiorib⁹ sub noie ph̄atātie. In 2° de natura ip̄i⁹ in tellect⁹ fm se. In 3° de potētia motia. In q̄tro p̄par potētiās aie ad aiaa. Quare albert⁹ z alij q̄dā p̄icipiūt tertiū lib⁹ h̄ ponit̄ q̄ ibi de p̄e aut̄ zē vbi icipit determinare de itellectu. Solo iō q̄z nō p̄siderat p̄bus de iteriori sensu nisi p̄ cōparatōem ad itellectū ostendēdo quō ph̄atātia z alij sensus interiores demōstāt ab itellectu. ḡ p̄ueniēt̄ h̄ sit in eodē libro.

¶ Querit quōd ariq̄ p̄bi opinati sunt de sensu z itellectu. Solo nō assis gnauerūt d̄rās inf̄ eos s̄z dixerūt sensuz z itellectū vnā potētiā. q̄z vt d̄t. p. nō posuerunt nisi duas d̄rās aie. scz motiū fm locū. z cognitiū z dixerūt q̄ cognitiui act⁹ ē sentire v̄ itelligere nō distinguēs inf̄ sensuz itellectū

¶ Querit quōd p̄bat̄ dicit̄ suū Solo duab⁹ rōib⁹ z duab⁹ autoritatib⁹. Prima rō ē hec. sensus cognoscit z itellect⁹ cognoscit. ḡ sensus ē itellect⁹

¶ Querit vtrq̄ bñ valeat illa p̄ha antiquoz in illa rācōe. Solutio nō. q̄z ibi arguit̄ ex puris affirmatijs in sc̄da figura.

Secundi libri de anima

Queritur Que est sedā rō eorū. So^o hec. sile sili pgnos-
citur sed aīa pgnoscit siue intelligit oīa corpalia.
ergo est ex oīb corpālīb pposita. et p pñs est intellectus potētia organī-
ca. et sic nō erit inter ea differentia.

Querit Quō pōt solui ista rō Solo distinguendo de silitudine. qz
quedā est silitudo naturalis siue nature rei ad ipam rem z p talē nō fit co-
gnitio. Alia est silitudo representatōis et hec requirit ad pgnitōem. qz intelle-
ctus hys spēm rei intellecte apud se notionaliter tantū

Querit Que sunt autoritates quibz antiqui pphabāt positio-
nem suam. Solutio. vñā fuit empedoclis dicentis
voluntatem et appetitū augeri vel minui ad pñs delectabile taz in hoīb.
qz in aīalīb alijs voluntas at z appetitus nō sunt nisi de aliquo appzehen-
so cuius habetur iam noticia. Illud igitur qd auget volūtatem pñtialī-
ter z inurat eā est id qd semp altera sapere prestat z sic pñs prestat sapere
presentia aut est fm formā corporealem. ergo intelligere est fm pñtiam cor-
poralem sicut et sentire. Secūda autoritas fuit. homeri dicentis talem in-
tellectum esse in terrenis hoīb qualem in die ducit siue conducit pater
deorū z virozum. pater aut celestis fm illos est sol q in die cōducit calores
ab interioribz ad organa sensuuz exteriorū z perficit opatōnes sensibiles

Querit Qualiter reprobat phus illozum opinionem Solo
dupliciter pmo qzrum ad cām sue positōis. sedō qzrum
ad ipsam positōem. quo ad pñm sunt insufficiētes qz licet dicerent cām
quare res sentitur z scitur nō tñ dixerūt deceptōis cām et ignorantie z tñ
error et ignorantia magis est pñia aīalīb et aīa plus tñ pñit in errore
qz in scientia. Quidam aut illozum dicunt sile sili sentire z intelligi pcedē
res ex hoc aīam ppositā ex oīb q sunt z ignorantiam z errorem nihil esse
sed oīa que vident alicui vere esse et hec cogebant pcedere pñria z cōtra-
dictoria simul vera esse qz oportuit eos dicere q deceptio aut ignorantia
causaret ex pñctu dissimilis alicui⁹ ad aīam. z sic sequebat pñria eas anī-
mam non esse ex oīb ppositam qz cōtactus similis causat sciam z dissim-
ilis ignorantiam. Reprobat ergo errorem illozū aresto. qz oīm pñrario-
rum est eadem scientia. ergo falsum est q similis sit scientia et dissimilis
ignorantia et deceptio.

Querit Quō phus reprobat opinionē illaz fm se. Solutio
qz illa distinguunt que possunt ab inuicē separari. s3 in-
telligere et sentire possunt ab inuicē separari. ergo. Vñozem probat. qz
sentire in oīb animalīb est Intelligere autē in paucis. qz solū in hoīb

Querit Quō probat phus q intelligere etiam cōiter acceptuz
non sit idem tñ sentire. Solutio sic. qz sensus respctū
sensorum pñiozū semp est verus z inest oībus animalīb us. Intellect⁹
non inest oīb aīalīb nec est semper verus. Probat qz contingit intellige-
re recte z non recte. Recte qdem fm habitus intellectuales q sunt sapien-
tia prudentia et scientia et opinio vera. Non recte vero secundum habi-
tus contrarios

Reparationes

Ad Intellectus semp est verorū. Probat. qz est de p̄mis p̄ncipijs s̄p̄
veris quibus nullus p̄t dissentire aut quorū oppositis assentire
Solutio dicendū qz hoc argumentū p̄cedit de intellectu q̄ est habitus
sed qd̄ dictum est intelligitur de intellectu qui est potētia anime

Queritur Qualiter p̄bat p̄hus qz phāstia non est opinio.
Solutio tribi rōnibz. p̄ma qz phāstia est in
nobis q̄n volumus nō aut opinio. ergo phāstia nō est opinio. p̄maz p̄e
antecedētis probat qz possum⁹ fingere in nobis idola sicut faciūt illi qui
possi sunt in ope recordatiōis. Secūdam p̄tem antecedētis probat qz ad
hoc vt opinio sit in nobis oportet habere rōem q̄ facit credere z hāc opoz
ret accipere de re z a natura rei z nō alibi. Scd̄a rō est. qz cum opinemur
aliqd̄ terribile statim sequit̄ in affectu cōpassio timoris vel tristitie. aut si
opinamur aliqd̄ delectabile et cōueniens statim sequitur in effectu gau
diū vel spes. Sz cū p̄ phantasiā fingimus aliqd̄ terribile nō sequit̄ aliq
passio in affectu. igitur differūt. Causa aut̄ p̄mi est. qz opinio est scdm̄ in
tentiones rerū. Causa scd̄i est qz phantasia nō sumitur necārio a re sicut
opinio. Ideo nemo timet leonē vel lupū pictum. Tercia ratio est. qz opi
nio est habitus intellectualis sicut prudētia z sciētia phāstia aut̄ non est
habitus intellectualis. p̄bat qz nō est habitus intellectualis qd̄ nō accipit̄
pro vero. sz phantasia fingens idola a nullo tanq̄ vera acceptat̄. ergo nō
est habit⁹ intellectualis z p̄ p̄ns nec opinio.

Queritur Quare p̄hus ponit dīam phāstia ab his qua
tuor scz sensu opinione sciētia et intellectu. So
lutio huius cām dat p̄hus qz scdm̄ istos qui dicūt phantasiā esse qd̄dā
intelligere oportet qz phāstia sit potētia habitualis scdm̄ quā contingit
verū dicere de re ipā. sed ille quatuor sunt h̄mōi igitur ostendit qz non sit
aliquis horum habituum.

Qz Quō probat p̄hus phantasiā nō esse sensū. So^o quatuor
ratiōibz. Prima si phantasia esset sensus vel esset sensus in actu
vel sensus in potentia sed nullum horū potest dici. igitur. Non p̄mū qz sen
sus in actu non inest dormientibz sed phantasia est in dormientibz. Nec est
sensus in potētia qz ille p̄uenit oibz animalibus. sed phāstia non cōue
nit oibz animalibz. hoc p̄bat p̄hus de vermibz z alijs aialibz ip̄fectis.

Ad Quis habitum est qz phāstia cōueniat omnibz aialibus. ergo
in cōueniēter dicit hic p̄hus nō oibz cōuenire phantasiā. So^o
phantasia indeterminata inest omnibz nō aut̄ phantasia determinata de
qua intelligitur hoc dictum.

Contra. Apes et formice habēt phantasiā determinatā et tamen
in textu exemplificat de ip̄is tanq̄ non habētibus phantasiā. Añs. p̄
bat qz determinate opantur p̄m phantasiā. qz opantur artificiose ca
sās et prouidēt sibi in futurum. Solutio albertus concedit apes et for
micas habere phantasiā sed qz ponūtur pro exēplis in textu. dicit acci
disse ex vicio translatōis. qz scz translatōz nō intellexit animalia que dī
x̄t Aresto. phantasiā non habere.

Tertij libri de anima

Queritur Que est secunda ratio probans phantasiam non esse sensum. **Solutio** hec. quia sensus est verorū sed phantasia pluries errat. **Tertia ratio.** quia cum sentimus aliquid non dicimus q̄ videtur nobis hoc vel apparere sed fiducialiter asserimus euz autem fantasiamur dicimus q̄ apparet nobis sic esse. **Quarta ratio.** q̄a phantasia est in dormientibz non autem sensatio. ergo nō sunt idem

Ar̄ Phantasia non est intellectus. ergo est sensus. q̄ est potentia cognitiua talis aut̄ est vel sensus vel intellectus. **Solutio** sensus hic cap̄t p̄ sensu exteriori phantasia aut̄ nō est sensus exterior s̄ interior sic

Qr̄. Quō assignat differentia phantasiae ab ipso intellectu sapiētia et scientia. **Solutio** sic. q̄ phantasia frequēter sunt false Intellectus vero sapiētia et scientia sunt de numero talium que semper sunt vera.

Queritur Quō probat q̄ phantasia non sit opinio.

Solutio. quia opinioni que est habitus intellectus adheret fides cōclusionis. quia opinā s non potest nō habere fides horū de quibz habet opinionē s̄ nulli bestiarū inheret fides licet multe habeant phantasiam. ergo nō est phantasia opinio. **Minorē** probat. q̄ sicut scis entia effectus est demonstratiōis ita opinio syllogismi. p̄babilis. **Secūda ratio.** Multis bestiis p̄ inesse phantasia sed nulli talium potest inesse opinio. ergo nō est phantasia opinio. **Minorē** probat. q̄ ad oēm opinionē sequitur fides et fidē sequitur suus esse et p̄suasum esse sequitur ratio. igit̄ a p̄mo ad vltimū non est phantasia opinio

Querit̄. qualiter probat phantasia nō esse aliqd̄ p̄positū ex opinione et sensu. **Solutio** duabz rōnibz. **Prima** apparetia phantastica nō sunt sit̄ vera et falsa. sed de eodem obiecto habemus apparentiā sensus veram et opinionē falsam. ergo nō potest esse p̄posita ex his. **Minorē** probat. q̄ solū scdm̄ sensus visus videt̄ esse vnus pedis et tū credimus ipm̄ maiore tota terra. **Secūda ratio.** q̄ ex h̄ sequet̄ q̄ eadē opinio simul esset vera et falsa et q̄ opinio mutaret̄ sine mutatiōe rei que oīa sunt impossibilia

Querit̄ p̄. ostendendo qd̄ sit phantasia quorū p̄mittit sup̄pōnes. **Solutio** quatuor. p̄ma est. In oibz que sic se h̄nt q̄ aliqd̄ est motū ad formā p̄mi mouētis necesse est vt̄ ipm̄ motū moueat aliud sicut sensus exterior i actu factus p̄ formā sui obiecti mouet p̄tutes apprehēsus interiores sibi. p̄ximas ad speciem sensibilem quō h̄z. **Secūda** sup̄pō phantasia est motus qd̄am eo q̄ videmus eam ad formā sensibilibz p̄mi motaz. **Tertia** phantasia nūq̄ est nisi in eo subiecto in quo est sensus. ita q̄ nūq̄ est sine sensu. **Quarta** est q̄ in sensu in actu facto p̄t fieri aliqd̄ mot⁹ et talis motus nēcario erit illis illi motui scdm̄ quē sensibilibz exterius mouet sensum.

Querit̄. que est definitio phantasiae quā infert ex his sup̄pōnibz. **Solutio** phantasia est motus factus a sensu p̄m actum

Ar̄ quā nulla potētia est mot⁹ phantasia est pōtia. s̄ nō mot⁹. **Solutio** alberti. phantasia nō est mot⁹ formati s̄ materiali. s. pōtia mora q̄ suscipit a sensu priori speciem sensibilem circa quam mouetur motu discretionis. et iudicij et nō vocatur hic motus successio scdm̄ fieri s̄ vocat̄ forma pōtia

phantasia

Reparaciones

forma eo q̄ forma q̄ est in phantasia fit post illā que est in sensu cōi/ z p̄po
 Et qñ dicit q̄ ē mor⁹ a sensu debet intelligi q̄ sensus est effectus huius
 mor⁹ z nō termin⁹ a quo. q̄ talis abiicit in motu. verum tamē est q̄ non
 est simile de motu quo perficitur mobile z de motu qui est cum abiectio
 ne contrarie forme. ¶ Vel dicendum est ad argumentum q̄ hic defī
 nitur phantasia per actum suum qui est phantasiatio. et hoc modo des
 scribi habet potencie passive dicit albertus Et tūc non debet exponi phā
 tasia est motus id est potentia mora sed phantasia est motus id est phan
 tasiatio est motus.

Ad illa definitio cōuenit alteri a definito. ergo non est bona. P̄ns
 probatur. q̄ imaginatio fit etiam a sensu s̄m actum sed imagina
 tio et phantasia sunt potēcie distincte Solutio verū est. q̄ conuenit ima
 ginatōni. q̄ hic non definit phantasia p̄rie dicta vt est potentia ab alijs
 interiorib⁹ potēcijs distincta sed phantasia generaliter dicta vt p̄p̄hēdit
 sub se imaginatōem estimatiuam z phantasiā p̄rie dictam

Queritur A quo sensu scōm actū fit motus qui dicitur phan
 tasia Dm q̄ a quolibet sensu sed nō eodē mō
 q̄ iste motus fit immediate a sensu cōi. et mediate a sensib⁹ p̄ticularib⁹ qui
 ministrāt spēm sensibilem sensui cōmuni.

Querit Quot sunt proprietates phantasie Solutio due p̄t
 ma est. q̄ aialia multa opantur et patiunt̄ scđm phan
 tasiā. secūda q̄ contriungit eam aliquādo esse veram et aliqñ falsam
 ¶ Querit. que est rō p̄rie p̄rietatis Solutio hec. q̄ abeiciit̄ exteri⁹
 orib⁹ sensibilib⁹ adhuc spēs sensibiles remanēt in sensib⁹ interiorib⁹ Sō
 cur ergo sensus scđm actum mouet appetitum in presencia sensibilib⁹.
 Itē phantasia mouet appetitum in absentia sensibilib⁹ ex tali autē motione
 aialia agunt z patiunt̄. ergo aialia s̄m phantasiā multa agūt et patiūt̄.
 Alia q̄dē ex hoc q̄ non habet intellectum cuius iudiciū phantasiae p̄uas
 let sicut bruta Alia vero ex hoc quia habet intellectum velatū vt hoīes.

Queritur Quib⁹ de causis intellectus velatur in hominib⁹.
 Solutio p̄t̄rib⁹ ex causis. Primo velatur
 ex passione sicut in concupiscentib⁹ qui dicuntur incontinentes vel irati.
 Impedit em̄ ira virū ne possit cernere verū. Aut ex aliqua amētia melā
 colie vel egritudinis cerebri sicut in maniacis et phreneticis siue furiosis.
 vel ex somno. vt in dormientib⁹. Sōnus em̄ p̄ accēs velat intellectus in
 q̄tum est ligamētum sensuum.

Queritur Quō probat phus scōm proprietatē. scz q̄ con
 tringit phantasiā esse veram z falsā. Solutio
 tali rōne. q̄ phantasia est motus a sensu scōm actū factus. sed sensus qñq̄
 decipit z qñq̄ non decipitur. ergo etiam phantasiā p̄tingit quādoq̄ des
 cipi z quādoq̄ non. ergo cōtingit eam esse verā z non veram
 ¶ Contra. Aresto. sup̄ius dixit ponēdo dīam inter phantasiā z sen
 sum q̄ sensus semp̄ est verus phantasia autē non. Solutio. phus dicit hic
 in textu q̄ sensus semper est verus per se z respectu sensibilib⁹ p̄p̄iorū

Tertij libri de anima

sūt si habet falsum hoc est paucissimum Sed circa sensibilia p accidens
et cōmunia potest errare et decipi.

Queritur Quare aresto. dicit q si sensus respectu ppij sens
sibilis habeat falsum hoc est paucissimū. Sol
lutio alberti. qz hoc nō puenit sibi ex se sed potius ex sentiente vel potius
ex medijs diuersitate vel ex distātia sensibilis. Vocat aut diuersitas sentie
ris qū ptingit p infirmitatē organū sensus male disponi. Diuersitas ve
ro medijs quādo ipam nō in sincera et pura natura mediat sed habz aliqd
immixtū. Distātia vero sensibilis ipedit vires sensibilis siue obiecti agē
tis in sensum eo q virtus omīs agentis est pportionata ad determinatā
distantiam alias nō posset errare sensus ppius circa sensibile ppiū eo q
hoc est p se actiuum in sensum.

Queritur Quare sensus errat circa sensibile per accidens
Solutio illud est p cōpositiōem sensibilis per
se ad aliud quod nō accipit sensus et aliquādo cōponit vere et aliquando
falsē visus em̄ albi nō mētuitur sz q album sit. sed inquantū dicit albū esse
hoc vel illud p affirmatiōem vel negatiōem sepe mentitur.

Queritur Quare errat sensus circa sensibile cōe Solutio
qz sensibilia ppiā sunt in sensibilibz cōmunitibus.
qz oīa sunt in magnitudine et figura et ideo itez hic cōponit et diuidit et iō
circa talia maxime fit deceptio fm sensum.

Queritur Quare dicit illo noīe phantasia. Solutio phan
tasia nomē habz a visu q est maxime sensus et sen
sus discipline et maxime formalis accipiens nomē a luce. qz phantasia gre
ce visio apparitio vel imaginatio dicitur latine. phos em̄ grece ē lux latine. Et
inde venit phaos qd ē idē q apparitio vel imaginatio et in tūc phantasia

Queritur Quot sunt sensus interiores. Solo qnqz. scz
sensus cōis imaginaria estimatiua memoria et phā
tasia proprie dicta.

Ad Ex isto seqret q aresto. eēt insufficiens qz nō determinat de istis
qnqz Solo aresto. nō facit hic distinctā mēdēz de oibz sensibz
interioribz sz solū de eis generalr determinat fm q cōicāt in noīe phātas
ie. sz q hic distincte de istis qnqz nō determinet tū hoc facit in diuersis li
bris. vii de sensu cōi distincte determinat in fine scōi de imaginatiua i li
bro de sōno et vigilia et in pluribz alijs vbi dicit q similitudines manēt abeun
tibz rebz sensibilibz et hic determinat de estimatiua tū vocat eā pculare
opinione de memoria in libro de memoria et reminiscētia.

Ad Nulli sunt sensus interiores. pbat. qz si sic illi oriēnt ab aīa fm
se vel fm q pūcta est corpori. Nō pmi qz sic ab ea manant sens
sus exteriores nō fm q sepaata ē a corpe qz sic ab ea manat intellectus. So
Sensus interiores fluūt ab aīa fm q medio mō se hz inqētū scz nō ē ples
ne immersa materie nec plene supra materiā eleuata sz fm q partim est
pūcta et partim sepaata.

Reparationes

Queritur Penes quid sumitur distinctio quinque sensuum interiorum. Solutio penes obiecta penes organa aliquo modo et penes actus.

Queritur Que est sufficientia eorum penes obiecta Solutio quia omnis sensus interior versatur circa imaginem tantum vel circa intentionem tantum vel circa imaginem et intentionem simul. Si primum hoc est dupliciter quia vel versatur circa imaginem apprehensivam sic est sensus communis vel reservativus et sic est imaginativa. Si circa intentiones hoc etiam est dupliciter vel estimativa et sic est estimativa vel reservativa sic est memoria. Si circa intentionem et imaginem simul sic est phantasia proprie dicta.

Ad Diverse potestates habent diversa obiecta si ergo intentio est obiectum estimativum incommuni ter ponitur obiectum phantasia vel sequitur quod non sine distinctione potestatis. Solutio differenter phantasia est circa intentiones et estimativa quia phantasia recipit illas per modum veri speculativum tantum sed estimativa per rationes fugibiles vel appetibiles.

Contra ex hoc sequitur quod esset virtus motiva et sic non deberet promereri istis apprehensivis sequela patebit in tertio tractatu ubi de phis appetitum esse virtutem motivam. Solo virtus apprehensiva dicitur duobus modis. uno est virtus accipiens speciem vel principium cognitionis cuilibet sine speculativo sine practico et hoc modo videtur ea accipere phis in tertio de anima ubi dicitur quod ipse acceptio dicitur sunt scilicet opinio et prudentia et hoc modo consideratur apprehensio que dividitur ea per quinque divas que dicuntur quinque sensus interiores. Secundo dicitur virtus apprehensiva accipiens speciem ordinatam ad speculativum vel intentionem et hoc modo estimativa non erat apprehensiva. Sicut modo motiva dicitur duobus modis. uno dicitur virtus immediate movens organa in motu progressivo ad fugam vel ad acquisitionem vel ad unionem et hoc modo non movet nisi appetitum cum suis partibus. Alio dicitur virtus motiva determinans per cognitionem id ad quod est motus processum ad alium et hoc modo intellectus practicus per se ipsum suum est motus vel de averrois et sicut phantasia practica et estimativa secundum avicennam et al gazelem.

Queritur Qualiter probatur numerus quatuor sensuum interiorum ex parte organorum. Solutio sic quia tot sunt sensus interiores quot sunt organa distincta. Illa sunt quinque agitur. Dicitur probatur quia sunt tres cellule in cerebro in quibus reponuntur sensus interiores que sunt tres distincte viduntur in quinque organa. In prima parte prime cellule ponitur sensus communis et locus medullifusus et humidus. In secunda parte prime cellule ponitur organum imaginativum quod est magis durum et frigidum vel ea parte reservatur species. Imaginativa etiam reservatur species. In media cellula que est in media parte cerebri que est calida propter multorum spirituum motum ex evaporacione nutrimenti ad cranium capitis reflexa ponitur vis estimativa cuius organum est subtile humidum et mobile. post hoc in posteriori parte capitis multiplicatur nervi motum descendentes per pondus dorsales ad singula membra et ibi est organum memorie quod est siccum et frigidum et est dispositum ad similitudinem littere grece que appellatur labda apud nos verol que habet figuram apud grecos sicut cophinus quo capiunt in germania inferiori anguille quemadmodum ostendit mundinus in anatomia. In me

Tertij libri de anima

ita aut pte medie cellule tanq̃ in centro oim residet altior virt⁹ scz phan⁹
tasia tanq̃ rex in regno z sol inter planetas. Ita scz q⁹ potestate hz p̃sus
ante z versus post super imagines z intentōem eas cōponendo z diuidē
do z hoc organum eius est calidum z humidū z multū subtile.

Ar Imaginariua nō p̃esse in anteriori pte cerebri. pbat. qz anterior
ps cerebri ē humida z imaginatiue organū dz esse siccū. qz sicut
humidū facit ad recipiendū. sic siccū ad retinendū. Solutio. idē p̃m dī
uersas ptes eius p̃t terminari p humidū z siccū. Iā dictū est q⁹ p̃ma ps
cerebri diuidit̃ in tres ptes.

Ar Estimatiua z phāstasia h̃nt idē organū. q̃ nō sunt distincte potē
tie. Solutio alberti estimatiua z phāstasia opant̃ in eodē orga
no. eo q⁹ estimatiua nō est aliud q̃ extēsiō phāstasie in praxim. Nec ē istud
incōueniēs q⁹ diuersay virtū ē idē organū p̃m substantiā. dūmodo spe
cies q̃ sunt in organo diuersimode p̃siderent̃ z magz vlt̃ min⁹ sunt spūales

Queritur Quō sumit̃ sufficiētia eay ex pte actiui. Solutio
sic. quia omnis vis sensitiua interior aut est app̃
hensiuā tantū. aut motiua tantū. aut apprehensiuā z motiua sūt. Si p̃mū
hoc est dupliciter. vel apprehendit absolute z simplr. z sic est sensus cōmu
nis. vel apprehendit z p̃seruat z hoc est dupliciter. vel est apprehensiuā et
conseruatiua imaginū vel intētionum. Si imaginū sic est imaginati
ua. Si intētionum sic est memoria. Si motiua est estimatiua. Si moti
ua z apprehensiuā simul sic est phāstasia. Unde patz q⁹ actus imaginari
ue est reseruare speciem sensibilem etiam re absente z sic est theca sensus
cōmunis. Actus vero estimatiue est ex imaginibus elicere intētiōes nō
sensatas. Et memorie actus est reseruare huiusmodi intētiōes. act⁹ autē
phāstasie est cōponere imagines z intētiōes.

Contra intētiōes nō sensate nō possunt elici ab estimatiua. pbat.
qz qd nō est sensatū est vniuersale sed tale est obiectum intellectus. Solutio
lutio. Intētiōes nō apprehēse p sensum apprehendunt p duos modos
scz p viles z sic elicere eas a sensibilibz ē experitētie z p̃trus intellectiue. Alio
mō accipiunt p intētiōes nūq̃ separatas a sensibilibz q̃ sunt h̃ z nūc z sic ac
cipiunt p estimatiōem z phāstasiā differētē tū vt p̃us dictum est.

Ar Sunt solum quattuor sensus interiores. pbat. qz p̃his qdā nō
ponūt phāstasiā distinctā ab alijs. imo nec p̃his distinguit̃ eas
sed sub ea cōphendit omēs. Solutio auctoritas nō ponentiū phāstasi
am ab alijs distinctam nō est acceptāda sed q⁹ dicit̃ q⁹ aristoteles eam nō
ponat falsum est. qz eam p̃prio nomine nominat z ita determinat de phā
stasia generalr capta cōphendens sub ea alias interiores potentias.

Querit̃ Que est potētia p̃ncipalior inter potētias interiores.
Solutio phāstasia. Rō est qz sicut se habz sensus cōis ad
exteriores. sic phāstasia ad interiores. ergo phāstasia p̃ncipalior est inter
interiores. Vnde patz ex hīs que dicta sunt in vltimo tractatu scd̃ libz
Dator patz ex statim dictis qz eius est cōponere imagines cū intētiōibz
p̃ibz z imagines cū imaginibz z intētiōes cū intētiōibz.

Reparationes

Contra. Alię potētie interiores etiā cōponūt z diuidūt. ḡ rōne sūt ius phārasia nō ē pncipalior. pbat qz sūm Boetii quicqd p̄t virtus inferior p̄t etiā superior s; sensus cōis q̄ est inferior oib; interiorib; p̄t cōponere et diuidere. ḡ z oēs interiores. Solutio alberti. dictū boeci; intelligit in potētijs actiuis qz ipe loquitur de toto potestatiuo cui? supior ps p̄t quicqd p̄t inferior s; nō p̄t de potētia vero materiali z receptiua nō ē vez qz potētia celi q̄ p̄t ē sūm naturā q̄ potētia elementoz nō p̄t oīe id qd p̄t elementa. Et ḡ d̄t auicenna q̄ alterius potētie ē reseruare imagines et alteri? opari in eis cōponēdo z diuidēdo. Vel p̄t dici q̄ phārasia app̄hendit qd nō app̄hēdit imaginatio s; intentōes amici z inimici veri et falsi qz sp̄ p̄uincere sint sensibilib; cū nō sunt p̄ sensum acceptē.

Sequitur secundus tractatus huius tertij.

De pte at aīe q̄ cognoscit et sa

Iste est scdus tractatus hui? tertij sūm diuisione alberti vbi alij incipiunt certū libru. In quo pbs determinat de intellectu z diuidit in sex capitula. In pmo determinat de natura intellect? possibilis. In scdo de ei? obiecto. In tertio de natura intellect? agentis. In quarto de actib; intellectus. In quinto de puenientia intellectus z sensus. In sexto recapitulat determinata de potētijs cognitiuis.

Querit Quātr aristoteles deīnōstrat naturā intellectus possibilis. Solutio. exquatuor. Primū est q̄ intellect? possibilis est imixtus. Scdm q̄ est separatus. Tertiū q̄ ē ipassibilis licz sit receptiu? intelligibiliū. Quartū est q̄ nō est hoc aliquid.

Querit Quō pbat arist. q̄ sit imixtus. Solutio rōe z autoritate. Rarōe sic. Illud qd est in potētia ad aliqd h nō hz ipm actu sed intellect? ē oia in potētia. ḡ nihil eoz ē in actu. Vinos rem pbat. qz sicut se hz sensus ad sensibilia ita intellect? ad intelligibilia sed sensus ē in potētia ad oia sensibilia. ḡ intellect? ad oia intelligibilia.

Querit Quō pbat phus hoc autoritate. Solo autoritate anaxagore q̄ verā dedit cām hui? q̄ intellect? possibilis sit imixt? qñ dixit imixt? ē vt imper oibus tanq; supior z hoc est vt intelligat oīe despectum. Despectū aut vocat id cui? forma ipe nō informat has nanq; formas omnes despiciat intellectus tanq; indignas sibi. quasi phibentes ipm intelligere. int? em exis phibet extraneum.

Ar Intellectus nō est imixt? pbat qz simile sibi cognoscit s; intellect? oia cognoscit. ḡ ex oib; est cōposit? siue mixt? Solutio. ad cognitōnez nō requir̄ silitudo nature sed representatiōis z sic intellect? p spēm intelligibilem sit silis rei in quantum ipa est representatiua rei vt in pncipio huius tertij dictum fuit.

Querit quō ostēdit q̄ intellectus nō ē hoc aliquid. Solo sic. qsi esset aliq; forma informat? ad h vt ē hoc aliquid tūc h ipm phiberet ne appareret ei in cognoscendo alienum. z cōtrarium ab illa forma. z impediret omnis

Tertij libri de anima

rel cognitiōem q̄ ei obijcit. qz p̄rariū z diuerſum ab illa forma in eo recipi
nō poſſet. eo q̄ nec p̄raria nec diſparata p̄nt eſſe in eodē.

Ar Si nō ē aliqd̄ q̄ ē nihil. ſz nō eſt nihil q̄ hoc aliqd̄. maior p̄bat. q̄a
inter p̄radictoria nō ē dare mediū. minor nota. qz qd̄ nihil ē non
ē p̄s alicui⁹ ſz intellect⁹ ē p̄s aīe vt d̄t p̄hs in p̄ncipio hui⁹ tractat⁹. So
lutio. Intellect⁹ ex hoc q̄ p̄t intelligere aliqua v̄l oīa eſt aliquo mō de ḡne
potētiay paſſiuay. Illud autē qd̄ eſt receptiuū alicui⁹ nō h̄z illud in ſp̄c. licz
poſſit habere in ḡne formā cū hīs q̄ recipit p̄uenientē. Et hoc p̄z de orga
no tact⁹ de quo ſupra dictū ē in ſcdo libro qd̄ recipit excellēs tangibiles ha
bens tñ in ſuſ cōpoſitiōe media tangibilīū id eſt tāgibilia ad quandā me
diatatem reducere medium autem ab extremo diſfert ſpecie z conuenit ge
nere. Sic ergo d̄dm eſt ad argumentum q̄ nō eſt p̄ueniens intellectum
poſſibile habere aliquā formā qua efficit vñ de entib⁹ mūdi in ḡne natu
re incorporee. Et hoc ē q̄ d̄t areſto in textu q̄ intellect⁹ nō ē aliqua natura
ſupple ſpecificata p̄ formam qz id qd̄ ē potētia oīa nō p̄t eſſe ſpecificatum
ſz ad hoc tñ eſt natura eius. vt d̄t p̄hs vt ſit vocat⁹ intellect⁹ poſſibilis
Cū intellect⁹ in duo diuidit. quoz vñ ē q̄ ē intellect⁹ z alter⁹ q̄ ē poſſibi
lis z p̄ hoc q̄ ē intellect⁹ determinat in ens qd̄ a in corporee nature p̄ h̄
aut q̄ ē poſſibil⁹ reſpectu oīm oz q̄ oīm formis p̄iuet q̄ potētia ſunt in ip̄o

Querit Quō p̄bat areſto. q̄ intellect⁹ nō ē mixt⁹ cū corpe ſine
corpore. Solutio ſic. qz ſi ſic tñc opteret q̄ alter⁹ di
orum fieret. i. ſi eſſz virt⁹ corporea tunc eſſet cōplexionalis. z tñc eſſz qua
litas corporalis. aut ſimplex q̄ ē calor v̄l frigus v̄l aliqua qualitas q̄ ſequit⁹
ex mixtione illay. Aut eſſz virtus addita cōplexioni ſicut aīa organica z
tñc oporteret q̄ viret corpe ſicut faciūt virtutes aīe ſenſibiles ſz nullū ho
rum p̄t dici vt manifeſtū ē. Et hoc inferit p̄hs q̄ bñ dixerūt antiq̄ ſapient
es q̄ aīa ē loc⁹ ſpeciez. p̄ter hoc ſolū q̄ nō tota ē loc⁹ ſpeciez. qz ſenſibil⁹
q̄ ē virtus cū corpe trāſmutat⁹ z h̄ non ē loc⁹ ſilr ip̄a ē ſubiectū forme z hoc
iter⁹ loco nō p̄uenit. ſz ſm intellectū ip̄a eſt loc⁹. Intellectus tñ nō eſt ſp̄s
ip̄a accu ſed ſola potentia qñ ē poſſibil⁹.

Ar Intellect⁹ ē corpore⁹. p̄bat. qz generabile z corruptibile neceſſa
rio ē corporeū v̄l corp⁹ ſz intellect⁹ poſſibil⁹ ē corruptibil⁹. q̄ minor
p̄bat p̄ p̄hm in tertio capitulo hui⁹ tractatus dicentē paſſiuus vero iſel
lectus corruptibilis z ſine hoc nihil intelligit aīa. Solutio corruptibil⁹
eſt p̄ accūs ſm accū ſuū. ſz p̄ corruptiōem ph̄aſie que eſt potentia orga
nica ſed nō ſm potentiam potētie.

Queritur Quō p̄bat q̄ intellect⁹ ē impaſſibilis. Solu.
qz eſt unmixtus z incorporeus. q̄ eſt impaſſibil⁹.
Aīis. p̄batū eſt ſtatim. Cū. p̄bat qz om̄e paſſibile eſt corpus vel virtus
in corpore. qz oē tale eſt trāſmutabile aut ſm ſeſi ē corp⁹ paſſionis ſubiectū
aut p̄ alter⁹ trāſmutatōes ſi ē mixt⁹ in corpe ſicut viſus i oculo q̄ trāſmu
tat⁹ z patit paſſionib⁹ oculi puta pupille. Fleury autē hoz p̄uenit intellectui.

Ar Oīs potētia receptiua eſt paſſibilis. ſz intellect⁹ poſſibilis ē po
tentia receptiua. q̄ eſt paſſibilis. maior eſt nota. qz patin in greco

Reparationes

idē ē q̄ recipe in latino. Minor etiā ē manifesta. qz nīl sic nūq̄ possit intel-
ligere qz intellectio fit p̄ spēm receptā in possibile intellectu. Solo dus
plex ē passio scz corruptiua z pfectiua. sz ḡ intellect⁹ sit passibil⁹ passione p̄
fectiua nō tū passione corruptiua. passio autē p̄prie accepta ē passio corrup-
tiua. sz pfectiua ē passio ipsope dicta. id̄ puenienti⁹ dī intellect⁹ ipassibil⁹
q̄ passibil⁹. Et hoc ē q̄ dī cōmētoro: in tercio de aīa. qz intellectus non est
virtus trāsmutabilis p̄ receptōē sp̄i intelligibilis ergo passio, intellect⁹
nō dicit corruptio. sed salus ip̄ius z pfectio.

Cōtra. Ar illo seq̄ret qz etiā sensus ēēt potētia ipassibil⁹ sz hoc ē fal-
sus. eo qz scdo hui⁹ dī virt⁹ passiva. Seq̄la pbat. qz sicut intellect⁹ ipassibil⁹
est corruptiue z passibil⁹ pfectiue sic etiā sensus. Solo. nō ē sīlis passio q̄
parit sensus a sensibili z intellect⁹ ab intelligibili. z sz phs dicat intellectū
se h̄re ad intelligibile sicut sensus se h̄z ad sensibile h̄ tū intelligit solū p̄por-
tionabilr q̄ ad aliqd sz nō p oīa sīlr.

Queritur Quare ipassibilitas sensus non est p oīa sīlis im-
passibilitati intellect⁹. Solo phs ex eo. qz sen-
sus est virtus organica intellectus autē nō est virtus organica.

Q Querit Quō aresto. pbat sensus ēē virt⁹ organica. nō ē intellectum.
Solo. signo tali. qz sensus nō p̄t sentire p̄ua sensibilia ex valde sensibili. i.
p̄ valde excellētia sensibilia. sic audit⁹ nō p̄t audire quos sonos p̄ ma-
gnos sonos sīlr ē de coloribz z odoribz. Sz intellect⁹ cū intelligit valde itel-
ligibilia nō min⁹ intelligit infima intelligibilia. sz mag⁹ ex h̄ infert phs p̄tate
q̄ sit cū dī i textu sensitiuū qdē cū nō sine corpe h̄ autē separatus est.

Ar Intellect⁹ nō p̄t ēē separatus a corpe. pbat qz actiō nō p̄t separari a
subiecto sz aīa ē i corpe ḡ nccē ē intellectū ēē i corpe z p̄ p̄ns nō ē se-
paratus. So. intellect⁹ nō ē separ⁹ ab aīa cuius est potētia. sz p̄ tanto dī se-
paratus qz nō est in aliquo organo sicut ceterae virtutes sensitive.

Q Querit. Quare sensus ē virt⁹ organica pot⁹ q̄ intellect⁹. So. qz iter
obiectū z potētia debet ēē p̄porcio. sz obiectū sensuū ē corpale. z nō obiectū
intellect⁹ ḡ. minor pz qz sensus nō p̄cipit sensibile nisi cū p̄ntia materie z q̄
ad exteriores vlt̄ salte cū appēdictis materie q̄tū ad interiores. Intellectus
autē abstrahit a materia z eius appendicijs.

Cōtra Disvirt⁹ q̄ ipedit vlt̄ p̄mouet i sua opatōē ex corpis dispōē
ē organica. sz intellect⁹ i hoīe ē h̄mōi. ḡ ē virt⁹ organica. maior pbat p̄ auicē
nā sexto naturalū. minor pz cui⁹ expro qz cici⁹ vno tpe itelligim⁹ alio tpe
reperard⁹. Et ḡ dī phs i p̄plenmaribz qz iuuenes exites meli⁹ addiscim⁹
senes at̄ facti meli⁹ itelligim⁹. So h̄ nō puenit ex pte intellect⁹ qz nec de-
bilitat nec destruit p se nec ex debilitate alicui⁹ organi opatio aut̄ ei⁹ des-
trui p̄t aliq̄ alio iteri⁹ corrupto. s. sensu imaginatōē vlt̄ phāstia z h̄mōi.

Q Querit Quid intellect⁹ sit vni⁹ i oībz hoībz. So. nō. Rō ē qz actiō
nūerat z multiplicat ad nūeratōē z multiplicatōē sui subiecti sz aīa q̄ ē
subiectū potētie intellecti illa multiplicat ad multiplicatōē corpuz aīato-
rū seu hoīm ḡ z intellect⁹. minor pbat. qz nihil qd ē extrinsecū alicui p̄t ip̄m
formatr denotare sz intellect⁹ denotat formatr aīaz intellectiua. ḡ ē ei⁹ actiō
seu natural⁹ potētia. Et z firmat p aresto. i p̄ncipio hui⁹ tractat⁹ vbi ma-
nifeste dī de pte q̄t aīe q̄ intelligit z sapit zc.

Tertij libri de anima

¶ Arguit. Multiplicatio nūeral' & suppositoꝝ ē p̄ materiā s; intellect' & separat' & imaterial'. ḡ nō p̄t multiplicari. maior ē p̄ h̄ p̄mo celi. minor p̄z ex dictis p̄ h̄ i h̄ capitulo. Solutio. Intellectus nō numerat' nec multiplicat' p̄ se s; p̄ accūs s; ad multiplicatōem aīe rāōnalis.

¶ Cōtra. Ex eadē rōe aīa nō p̄t multiplicari nūeral'. p̄bat' qz etiā est sub aīa imaterial'. Sō' h̄ aīa sit sub aīa imaterial' ē tū forma materię s; corp̄is q̄libet aut act' & forma multiplicat' s; multiplicatōes sue p̄prie potencie

¶ Cōtra. Ex hīs seq̄ret' q' intellect' nō poss; intelligere vlt' s; falsuz ē h̄ ḡ illd' ex q̄ seq̄r. Seq̄la. p̄bat' qz q̄cqd recipit. ad modū recipiēz recipit. si ḡ ē indiuiduus & singular' intellectus oē qd in ipō ē erit singular'. Sō' h̄ intellectus sit singular' in essendo ē tū vltis in potestate & opando. Et hoc desclarat alber' de sole q' est singularis substantia & potestaz vniuersalis

¶ Querit. Quō intellect' possib' ducit' de potētia ad actū. Sō' p̄ h̄ q' tūc sit i actu qū sit singular'. i. qū i se recipit spēs oīm tūc em̄ sit speculatiuus & dī facit' sciēs h̄ at accidit' (dī aresto.) qū p̄t opari p̄ se. ita q' nō indigeat aliquo motore. Et illo modo est in actu & in potētia. In actu qdem p̄mo & in potētia ad actū s; in hoc est ad oparōnem & ad p̄siderare.

¶ Querit. Quō differēter intellect' ē i potētia aīa addiscere & p̄ addiscere s; qū eā spēs recepit. Sōlo p̄ h̄. q' differēter qz aīa addiscere ē i potētia sit' tū q' ad actū p̄mū q' q' ad actū scdm. s; h̄is spēs intelligibilē ē i potētia ad actū scdm & qū sic ē i actu tūc p̄t etiā seipm̄ intelligere. vt dī p̄ h̄.

Scdm capitulū De obiecto intellect' possibilis.

¶ Querit. Circa scdm capitulū Que ē suppositio quā ponit aresto p̄ manifestatōe obiecti intellect'. Sōlo dī sic. Quomā s; aliqd ē magnitudo & magnitudinis eē & aqua & aque esse & sic in multis alijs nō aut in oib; in q̄buldā em̄ idem est esse carnis aut carnem.

¶ Querit. quō albi' exponit hec p̄ba p̄ h̄. Sōlo dī Quia scim' q' aliqd ē magnitudo ip̄a i vlt' & aliqd ē magnitudinis s; in materiā & i p̄ticulari ap̄ naturā. Sili' mō videm' q' aliqd ē aq' & aq' ē s; in materiā & p̄ticularē. & sic ē in multis alijs i q̄b; ē cōpositio ex natura cōi forme & ex materia p̄ticulari. h̄ac formā idiu' diuant' s; istud nō ē i oib; qz p̄ticularē s; in q' h̄mōi nō h̄ aliqd p̄ticularē s; in eo q' p̄ticularē idē ē hoc ē esse suū qz nō h̄z ē nisi p̄ticulari. p̄bi grā idē ē hec caro & cē ē. h̄ ē in ab hac carne p̄t extrahi vlt'. qz aliter nō esset de carne scia tū caro & esse huius carnis est idem.

¶ Querit. quō sanet' p̄ h̄. & aliq' qdā exponit hec p̄ba Sō'. dicūt q' aliqd ē magnitudo. i. suppositū i mathematicis & aliqd m̄gnitudinis eē. i. qditas siue definitio & aliqd ē aq'. i. suppositū i naturalib; siue physicalib; reb; & aq' ē. i. qditas i eisdē reb;. Et eodē mō ē in oib; alijs tā mathematicis qz physicalib; hoc tū nō ē vlt' in oib; s; q' aliud sic suppositū & qditas in naturalib; in ordine ad potētiā cōparatiuam.

¶ Queritur. Ut p̄uenienti' p̄ carnē & carnis esse intelligat' singulare siue sensibile vt inq̄t alber'us. Sōlo sic. Rō' ē qz caro noīat materiā vltimā & p̄ticiā. qz nullo mō h̄z cōitatez qd nō facit magnitudo q' vniuoce est in oī materia iō cōe est magnitudo. Sili' mō & aqua est p̄ncipiū oīm cōpositōz ex elemētis & iō cōe est qdā

h h iij

Reparaciones

physicū z quid mathematicū sed caro ē vltimo mixtū quod minime cōmunicatū est. Ex quo patz q̄ expositio alberti puenientior est.

Queritur Quō aresto. p̄ hāc suppositōnem notificat obiectū intellectus. Solo p̄ solutōem vni⁹ dū bitatōis q̄ ē. ex q̄ aliud ē vltē z aliud p̄iculare vt dictū ē in suppositōe. Vltē aia oia ista scz vltē z p̄iculare discernat alia z alia potētia vltē eadē potētia. Ad quā responder p̄hs q̄ discernēdo vniū quodq̄ p̄ se tunc discernit alia et alia potētia qm̄ vniū scz sensibile discernit sensu z aliud scz vltē intellectu. Sed ponēdo inter p̄dicta cōparatōnem p̄ puenientia z dīam inter ea absq̄ dubio eodē siue eadē potētia tū alit̄ z alit̄ hūit̄ h̄ declarat p̄. ex p̄dictis p̄bis zvnit̄ q̄ intellectu intelligit vltē directē z p̄iculare indirectē z reflexe

Querit̄ Quare vltē ē obiectū intellectu? Solo. qz intellectu ac cipit nudatū z spoliatū a materia z materie appendicijs sz a materia nudatū ē vltē eo q̄ materia ē p̄ncipiū indiuiduatōis. h̄ idē p̄bat ex opatōe intellectu agēt̄ abstrahit em̄ ab h̄ p̄iculari vt infra patebit. Contra vltē ē obiectū sensus. p̄bat p̄ p̄m p̄mo posterioz dicentē q̄ sensus ē vltūm. sentire vero p̄iculariū. Solo Sensus ē vltūm act⁹ tū cū q̄ ē sentire ē p̄iculariū. Intellect⁹ autē ē vltūz z līt̄ act⁹ eius q̄ ē intelligere ē vltūz. vñ id q̄ sensus sentit ē vltē sz qd̄ sentit ē p̄iculare sicut color i cōi ē rō q̄re iste vltē color sentit sz intellectu ē vltū z qd̄ intelligit ē vltē.

Ad Diuersaz potētiay diuersa sunt obiecta sz sensus h̄z singulare p̄ obiecto cū tale solū sit sensibile. q̄ nō intellectu? z p̄ p̄hs singulare nō intelligit. Solo diuersē potētie nō p̄nt habere idē obiectū p̄ncipale licet ergo intellectus intelligat singulare hoc nō est directē z p̄ncipalr sed solum indirectē z reflexe.

Contra. Sensus intelligit singulare directē q̄ intellectu? aīis ē notuz p̄na. p̄bat. qz qd̄ p̄ potētia inferior p̄t z supior sensus at̄ inferior ē intellectu Solo sz potētia supior possit i id i qd̄ p̄ inferior nō tū eodē mō. z q̄ ibi cōmittit fallaciā figure dictōis cū d̄: qd̄ p̄ inferior p̄t supior sz inferior p̄t p̄ cipe directē zc. Enā fuit statim solutio duplex supius dicta ad illā maiōz rem que est boetij.

Querit̄ Quare intellectu intelligit singulare cū tū sufficiētē aīa cognoscat singulare p̄ sensum z natura nō abūdat i sua p̄hs. Solo dōm q̄ eadē ē rō q̄ dicta ē sup̄ in fine scōi de sensu cōi qz sit eue cōpans duo insensibilibz adinuitē penes puenientia z dīam est vniū. Itā etiā cōpans intelligibile z sensibile erit vniū tale at̄ nō ē nisi intellectu? **Querit̄** vñ singulare sit obiectū sensus sic vltē intellectu? So⁹ nō. rō ē qz oē vltē ē intelligibile sz nō oīne singulare est sensibile sed solum illa singulā rīa que subsunt sensibilibz qualitatibz.

Queritur Quō sube sepace intelligit singulare. So⁹ p̄mo z p̄ se cognoscit vltē z ex p̄m singulare. vñ albert⁹ ponit agēt̄ duplicē cognitōez. s. speculatiuā z exp̄mētale p̄m p̄mā cognoscit vltē z p̄m alia p̄iculare. Vnde tamē docet. sanctus dicere substantias sepatas directē intelligere singulare.

Tertij libri de anima

Queritur Que est p^{ri}ma dubitatio quā mouet p^his in hoc secūdo capitulo de intellectu possibili. Solutio hec Si intellectus est simplex et impassibilis et nulli habet esse commune quō intelligit et patitur ab intelligibili cū agēs et patiēs debeāt habere aliquod commune.

Queritur Qualiter soluit aresto. hāc dubitatōem. Solutio dicit q^d pati p^hisicū q^d est cū motu semper est f^m cōmune aliquid agenti et patienti quod est subiectum. Intellectus autē nō sic patitur sed t^m p^hicetur

Querit. Quare potentia passiuā materie est causa et subiectū transmutatōis et non potentia passiuā intellectus. Solutio alberti. q^d potentia materie que est vna cōtrariorū est subiectū transmutatōis p^{ro}pter duo et p^{ro}pter vnum est subiectū receptōis. Prīmū p^{ro}pter quod est subiectum transmutationis est q^d contrarium est in ipsa et hoc necesse est abici per transmutationem. Secundum est inchoatio forme que inest sibi. oportet em̄ illam inchoatōnem procedere ad actum p^{er} transmutatōem que est forma post formā ex eo q^d p^{er}tinue fluit de potētia ad actus. Receptōni vero subijcit potētia materie ideo q^d receptio est finis transmutatōis et sic albertus dicit illam esse cā m̄ etiā quare transmutatio fit in t^{em}p^e et receptio iⁿstanti. Ex quo patet respōsio q^d potētia intellectus cui nō insunt illa duo. scō^{rum} trariū nec inchoatio receptibilis non potest esse subiectum motus sed erit subiectum simplicis receptōis. Et hoc est q^d aresto. dicit in textu in ista dubitatōis solutōne. quoniam potētia quodāmodo est intelligibilia intellectus sed actu nihil aliq^uā intelligat.

Queritur Quod est exemplū p^hi p^{er} cuius similitudinē declarat solutōez questionis. Solutio de tabula rasa q^d tamē albertus dicit nō esse per omnia sile vt dicit inferius. Tabula em̄ rasa et planata in qua scriptura nec f^m actum est nec contrarium scripture nec inchoatio scripture p^{er} dispōem mediā inter actum purū et potentiam que p^{er} motū ducatur ad actum sed t^m est sufficienter p^{re}parata ad recipiendū scripturam recipit sine motu scriptōis et nihil abijcitur ab ea. nec aliquid imperfectum ibi trāsit in actum sic etiam imaginandū est de intellectu passibili.

Querit. Quid fuit prius dictū a p^ho p^{ro}pter q^d aliā mouet dubitatōem. Solutio in fine p^{ri}mi capituli dixit q^d intellectus q^u est in actu p^{er} spēm factus tunc potest seipm̄ intelligere circa q^d dicitur quis dubitare potest.

Querit. que est sēda dubitatio quā mouet aresto. Solutio hec ē. Quid intellectus intelligat alia sicut se aut intelligat se sicut alia. Et dicit q^d oportet omne intelligibile inq^uerit h^umāni spēs intelligibilitatis esse vnum et idem sicut etiam oīa visibilia pueniūt in vna rōne visibilitatis. Ex hoc arguit p^his. Si intelligat alia sicut seipm̄ et cū ipse intelligat se actu separatū a materia et materie appēdictis. ergo intelligit etiam alia separata. ergo forma f^m actū separe insunt reb^{us}. forme it^{er} separe sunt. p^{ri}ncipia intellectus

Reparationes

et non esse nature. sed cū natura non deficiat in necessarijs cuiusq; insune pncipia intelligendi res illi inest virtus intelligendi. ergo intellectus inest oib; rebus. hoc autē falsum est. ergo nō intelligit alia sicut se. Si autē intelligat se sicut alia. tūc qz alia intelligit actu mixta cum materia z separat ea a materia z indiuiduantib; intelligit se mixtū cū materia z separat se ab ipsa et indiuiduantib;. q̄ ipse est mixtus materie cū reb; que agūt in ipmet sic totum qd̄ p̄us dictū est de natura eius falsum est.

Queritur Quid aresto. soluit hāc dubitatōem So^o dī q̄ intellect^o intelligit se sicut alia intelligibilia. qz ipse p̄ intentionem suā vlem q̄ est lūmē intellectus agētis est intelligibilis. Sz in hoc est dñā. qz ipse intellectus est intentio q̄ se intelligit sed nō est intentio qua alias res intelligit. qz hoc mō ipse est intellectus et nō lapis lignū aut alia res intelligibilis qz nihil intelligit nisi per suam formale z vniuersalem intentionem

Ad Ex illo seq̄ret q̄ intellectus nō esset intellectus. Probat qz intellectus nihil eoz est que intelligit sed intellect^o intelligit se ergo intellectus nō est intellectus. Maior est p̄bata in pncipio huius tractat^o. et minor immediate fuit dicta Solo nō valet p̄na Ratio huius est fm̄ p̄m in textu. qz intellectus cū intelligit ipse est separatus z sua intentio est separata In separatis autē siue in his que sunt sine materia idem est intelligēs et qd̄ intelligit qz scia speculatiua z qd̄ speculatiū est non idē sunt. qz cū ipse separatus est ipse sibi p̄ns exis p̄ intentionem nō indiget abstractione In alijs autē naturalib; non sic est qz illa de se non sunt intelligibilia sed solus in potētia. eo q̄ materialia sunt

¶ Tertiū capitulum De intellectu agente.

Queritur An necesse sit ponere intellectum agētem in aīa in intellectu Solutio sic. qd̄ p̄bat p̄s tali rōne. In oī natura in qua est aliquid vt natura exis in pōia ad oīa illius q̄nis Accē est eē alterū in eodē genere qd̄ sit effectū oīa illa faciens que sunt in eo vel fiūt in eo qd̄ est potētia oīa illa que sunt i illo genere. Intellectus autē aīe possibilis est omnia in fieri. ergo ipius etiam erit intellectus agens qui potest omnia intelligibilia facere. Probat quia sicut lumen facit colores potentia actu colores. sic intellectus agens facit intelligibilia in potentia eē actu intelligibilia.

Ad Nullum simplex potest diuidi. sz anima est simplex. q̄ non potest diuidi. Maior nota. quia implicaret. Minor p̄s quia est forma Solutio. licet aīa sit simplex simplicitate q̄ opponit p̄pōitū et itatue nō tamē ea que opponit p̄pōm p̄tatiue. qz q̄to forma simplicior ē tanta potestate est pluralior.

Cōtra Potētia passiva non potest esse in anima. Probat. q̄a est imaterialis. sz omnis potētia reducitur ad materiaz que est potētia per essentiam z p̄mū in genere potētie Solo. licet oīis

Tertij libri de anima

potētia passiua prope dicta reducat ad materiam nō tamē possā passīua improprie dicta. v. dictum est sed sufficit q̄ talis reducat ad aliq̄ quod proportionabile materie.

Queritur Quō fluunt ille potētie ab anima. Solutio ex p̄ncipijs eius eēntialibus. quia cum sit intelligen-
tia licet infima et ymbra intelligentiarū ip̄a cōposita est ex quo est et qd̄ est
grā quo est fluit ab ea intellectus agens. grātia quod est intellectus possi-
bilis. hoc Albertus ostēdit sic dicēs. q̄ cum aīa sit quēdā resolutio lus-
cis intelligentie separe erunt in ip̄a duo necessaria. quorū vnū est forma lu-
cis et aliud est id in quo lux recipitur. v. sic fiat ens aliquod mūdi et ab hoc
esse fluunt due virtutes quarum vna est intellectus agens que causatur a
luce recepta et alia est intellectus possibilis qui causatur ab eo in quo lux
recipitur.

Ad Nullus est intellectus in aīa p̄ter possibilem. ergo falsum est qd̄
dicit ph̄s. Nūc probatur. q̄ sicut se h̄z sensus ad sensibile. ita in-
tellectus ad intelligibile s̄z sensus est q̄ agit et recipit sensibile. ergo etia in-
tellectus possibilis p̄t idēz facere. Maior probatur per ph̄m in hoc tracta-
tu in p̄ncipio. Minor p̄t ex sc̄do de anima. q̄ tactus recipit et iudicat tā
sibile. et p̄t aīa nota. q̄ intellectus non ē ip̄fectior imo p̄fectior sensu.

Solutio alberti. In sensibus agūt obiecta. et nō ip̄e sp̄s. et ergo p̄positio
supponens q̄ sp̄s sensibiles agant per se est falsa. Quis em̄ sensus iudicat
de sensatis hoc r̄n iudiciū nō est nisi sensuum in actu existētium. et sic
etia intellectus possibilis in actu existens iudicat de intelligibili. Vel de
cōdum ē q̄ nō est simile de sensu respecū sensibilibus et intellectu respecū intel-
ligibili. Quia sensibile qd̄ est singulare est ex natura sua sensibile ex quo
sensus ē singulariū s̄z sic nō ē de intelligibili. q̄ hoc d̄z ē vniuersale quod
non est in actu. nisi per abstractiōnem. v. amplius patebit in sequenti so-
lutione.

Contra Intelligibile ē obiectum intellectus et non est imperfe-
ctius sensibili quod ē perfectio et obiectum sensus. Si
ergo sensibile non eget actuari p̄ aliquam potētiā. ergo multo minus in-
telligibile. Solutio. Non est simile. quia sensibile cum sit p̄ticulare est a
parte rei absq̄ omni operatione sensus. sed intelligibile non est a parte rei
nisi p̄m potētiā. necesse est ergo ponere intellectum agentem qui agat
vniuersale ex particulari. sicut lumen facit potētia colores actu colores

Arguitur Potētie distinguuntur per actus et obiecta. s̄z
est idem obiectum agentis et possibilis intellec-
tus. ergo non debent poni distincte. sed vnus intellectus. Maior est ph̄
losophi sc̄do huius. Minor probatur. quia vniuersale est obiectum in-
tellectus siue sit agens siue possibilis. Solutio. Non eodem modo est
vniuersale obiectum vtriūsq̄. quia vniuersale in potētia est obiectum in-
tellectus agētis eo q̄ intellectus est qui facit vniuersale. sed vniuersale in
actu est intellectus possibilis obiectum

Reparaciones

Ar. In perpetuis nō differūt esse et posse. sed intellectus est ppetuus ergo nō differūt agens z possibilis intellectus. Maior est pphise tūdo pphicorū. et minor piz in hoc tractatu Solo. In ppetuis nō differunt esse et posse. hoc est nō distant tpaliter. ita q̄ posse pcederet eē tpaliter sicut materia formā in generabilibz z corruptibilibz. differūt tū esse et posse s̄m essentiam. et sic intellectus agens z possibilis qui reducitur ad quo est z qd̄ est etiā sunt inter se distincte potentie

Queritur Quot sunt cōditōes seu p̄prietates intellectus agē-
tis Solutio quinqz p̄ma est. q̄ est separat⁹. secū-
da q̄ est imitatus. tertia q̄ est oīno impassibilis. quarta q̄ ē substantia actus.
Quinta. q̄ eius sciētia eadem est cum re scita.

Ar. Intellectus agens est potentia anime s̄m p̄bin. q̄ nō est separat⁹ ab ea z p̄ p̄ns p̄ma p̄prietates ei conuenit. Solo. intellectus non dicit sic separat⁹ q̄ nō sit potētia forme corpus informātis scz anime. sed q̄ nō est in aliquo organo corporeo sicut et possibilis

Querit. quō intellect⁹ agens puenit cū possibili Solutio i p̄mis duobz sed in alijs tribz differt ab eo.

Queritur Quō aresto. pbat q̄ agēs intellectus sit p̄ncipalior z honorabilior possibili Solutio. tertia z q̄ta p̄prietatibz dicēs. q̄ in omni natura in qua est agens z patiens oportet q̄ agens sit honorabili⁹ passio et illud qd̄ est p̄ncipiū p̄ suā formale actio⁹ nem honorabilius est q̄ materia in qua p̄ncipaliter hoc qd̄ p̄ncipiat. z sic p̄z quō intellectus agens differt a possibili in his duobz p̄prietatibz

Q̄. Quare sciā intellectus agēis eadē est cū re scita nō autē possibili Solutio alberti qz suū intelligere nihil aliud est nisi q̄ suum intellectuale lumē inbibit intelligibilibz sp̄cibz et respēdet in eis iō nō egreditur suū intelligere extra s̄m. ita q̄ nō est dīa inter intelligens z intellect⁹ tum nisi sicut luminis in se. lūis a quo imbuti sunt colores ad actū z ideo s̄m actū sua sciā est res scita pro vt est scita sed intellectus possibilis qm̄ intelligit ea que nō sunt ip̄e met intellectus tunc sua sciā et suum scitum nō sunt idem.

Querit quot sunt opa intellect⁹ agentis. Solutio duo. vnū est abstrahere formas intelligibiles qd̄ nihil aliud ē nisi si facere eas simplices et vles. Scdm̄ est illuminare intellectū possibilem sicut lumē se habet ad diaphonū qz oportet q̄ sp̄s vles q̄diu est vniuers⁹ salis sit in lumine agēis iō oportet possibilem illūinari lūie intellect⁹ agēis

Querit Quō differēter p̄pat⁹ possibilis intellectus ad agētes et ad formas a phātaia elicitas So. possibilis intellectus p̄pat⁹ ad agētes sicut p̄pletus lūie suo. sed ad formas elicitas ex phātaijs p̄pat⁹ sicut motus et formatus ab eis

Queritur Vtrū intellectus agēs p̄cedat ope intellectum possibilem sicut dicit p̄bin textu. hoc em̄ videt

Tertij libri de anima

falsum. **Solutio alberti.** Si intellectus possibilis competat ad agentem quantum ad substantiam tunc non precedit ipsum. Si competat intellectus possibilis ad intellectum speculativum sic tempore precedit intellectus possibilis. **Utrum intellectus** qui dicitur speculativus ab albero non est nisi forme speculative. Et ille intellectus speculativus habet duo in se scilicet quod habet esse in lumine intellectus agentis quo efficitur speculativus et alterum habet esse comparatione rerum quarum ipse est species et quod ad hoc ipse multiplicatur et variatur secundum actum et potentiam. per quod quod prius intelligimus in potentia fit in nobis speculativus intellectus ita quod agens operatur in nobis intelligentias scilicet solam crescere ex proprio incipit agens operatio manifestari in nobis bene dicit philosophus quod est tempore posterior

Queritur Utrum intellectus agens se intelligat non autem possibile. ut videtur dicere in textu philosophus. **Solutio** sic. Res est quod omne intelligens per essentiam se intelligit et non quicquid et quicquid non habet intellectus agens est intelligens per essentiam fit se intelligit. maior nota. minor patet ex dictis quod ipse est primum intelligens scilicet primum in unoquoque genere est tale per essentiam.

Ad Quicquid intelligit aliquid intelligit scilicet intellectus agens se intelligit fit semper aliquid intelligit scilicet hoc est falsum. Illud ex quo sequitur quod est dictum philosophi falsitas patet ad sensum quod non se intelligit. **Solutio.** Intellectus est quo anima intelligit et non est ipsum quod intelligit. **Utrum autem intellectus** agens dicitur intelligere hoc est solam actum et effectivum et intelligere agentis est ipsum agentem intellectum esse. cum ergo se sit dicitur anima se intelligere. possibile vero non est semper. fit quandoque intelligit et quandoque non.

Queritur Utrum intellectus agens sit separabilis a corpore et perpetuus. non autem possibile scilicet quod ille sit corruptibilis sic quod differtur ut perpetuum et corruptibile sicut videtur velle aristoteles in textu. **Solutio.** non sic est intelligendum textus scilicet dicitur albertus quod intellectus separatus. intellectus possibilis perversus ad agendum perpetuus et incorruptibilis scilicet intellectus qui est perversus ad phantasmatum ille post separationem anime a corpore corrumpitur. quod tunc non intelligit per persionem ad phantasmatum scilicet solam per persionem ad agentem patet fit quod anima agens quod possibile intellectus est perpetuus. Et hoc manifeste vult philosophus per hoc quod dicit quod non reminiscimur quoniam intellectus separatus ab actibus virtutum anime.

Contra intellectus qui est per persionem ad phantasmatum etiam est perpetuus fit dictum falsum. **Ans.** probatur quod sicut in moriente intellectus separatus a corpore ita alie vires fit percurrere ad operationes intellectus. sic quod intelligat per persionem ad phantasmatum. **Ans.** probatur. quod tota anima separata scilicet omnes potentie sensitive sunt naturales sibi fit cum ea separata. **Solutio.** scilicet tota substantia anime rationalis sepe est in fine quidam vires non operatur nisi in corpore et fit post separationem a corpore nullam habet operationem intellectus secundum persiones ad illas secundum naturam.

Queritur Quot habet nonia intellectus agens. **Solutio.** tria dicitur ars. lumen. habitus. **Utrum** ratio est quod intellectus agens est principium actuum habet autem per habere triplicem calitatem respectu sue potentie scilicet causalitatem effectivam formaliter finaliter ratione prime calitatis dicitur ars. ratione secunde dicitur lumen ratione tertie dicitur habitus. **Queritur.** quare agens intellectus agens propter causalitatem effectivam dicitur ars. **Solutio.** non quod ipse est principium effectuum intelligibilium in ipsis phantasmatibus dantes ipsis esse abstractionis et virtutis et hoc est quod dicitur commentator quod intellectus agens est qui facit universalitatem in rebus.

Reparationes

Ad Ars est habitus in nobis acquisitus per studium. scilicet intellectus nobis naturaliter cum sit potentia naturalis. sed non est ars. Solo intellectus creus non est ars acquisita sed nata. Et sic dicitur albertus quod non habet intellectus sicut dicitur in pre. quod sicut ars est efficiens formale sic intellectus est ut ars et efficiens formale intelligibilia vero sicut forma artificiat et tunc ars est habitus et intellectus non est habitus simpliciter loquendo ut patet. Et sic dicitur albertus quod non est ars absolute intellectus agens. scilicet est ut ars ad materiam. talem habet intellectus agens comparationem ad possibilem et ad intelligibilia quod qualem ars suscipit ad materiam et formam artificia et.

Queritur Quare propter causalitatem formalem intellectus agens dicitur lumen. Solo. quod sicut lumen de potentia visibili facit actu visibile resplendendo super ipsum et potentia perspicua facit actu perspicuum illuminando ipsum. Sic intellectus agens indirecte oblique et lateraliter extra regionem sue intellectualitatis egrediens resplendens super phantasmata facit ea actu intelligibilia. Directe vero illuminat intellectum possibilem sibi subiectum quod lumen eius recipit in profundum velud quoddam intellectuale perspicuum.

Ad Intellectus non potest dici lux. probatur. quod lux est visus extrinsecus scilicet intellectus agens est potentia anime et non extrinsecus ei. Solo. non dicitur lux seu lumen quod habeat omnimodam similitudinem cum lumine sed solum quod aliquale. In hoc enim est similitudo quod sicut lumen agens formale est color secundum actum. Ita intellectus est agens formale intelligibilium secundum actum. Sed in hoc est difficultas quod lumen extrinsecus est potentie visive non de ipsa constituitur scilicet intellectus agens non est extrinsecus anime.

Queritur Quare intellectus agens dicitur habitus. Solutio. quod est finale principium intellectus possibilis ipsum finaliter in statu adeptonis perficiens.

Ad Disparata non possunt predicari de eodem scilicet intellectus est potentia. sed non est habitus. quod est species diuisa potentie. habitus enim est prima species generalis et potentia dicitur secundum species generalis. Solo dicitur quod si non capit habitus propter finem quod est actus super adiectum potentie quod talis non est per se cuius est scilicet intellectus est per se anime ut super dicitur est scilicet habitus secundum similitudinem dicitur quod sicut habet habitum operatur dum vult ut dicitur philosophus in predicamentis sic per intellectum agentem anime operatur dum vult et non indiget aliquo extrinseco perficiente.

Queritur Quot habet intellectus possibilis nomina. Solo etiam tria. scilicet tabula rasa dicitur locus et species. Et hec tria nomina conveniunt sibi ex hoc quod ipse est quo anime est omnia in fieri.

Queritur Quare dicitur tabula rasa. Solo quod intellectus vero et idem et simplex et indivisus secundum substantiam suam est omnia intelligibilia in fieri sicut tabula planata est in potentia ad omnem picturam sicut dictum est circa primam dubitationem a philosopho in secundo capitulo morum.

Ad Intellectus non potest dici tabula rasa. probatur quod intellectus est species intelligibilium et etiam est operativus circa intelligibilia scilicet neutrum horum conveniunt tabule respectu scripturarum. Solo argumentum probatur quod non est per omnia simile tunc quo ad aliud sicut dicitur est in secundo capitulo dicitur tamen albertus quod est conveniunt.

Tertij libri de anima

mentius exemplū vel nomē qđ potuit haberi in corporalibz ad demonstrā
dū potentia incorporea Idē tñ dī qđ inquantū intellectus lumen est tūc cō
uenientius nomē esset perspicuum qđ tabula et hoc subtiliter ostēdit alber
tus in scđo libro de intellectu et intelligibili capitulo quarto.

Querit Quare dī locus. Solutio qđ sicut eadē est distātia
loci et locati et locatus a loco accipit figuram et exhibet
preminēciam et est motus naturalis locati ad locum et quies naturalis ī eo
vt dī quarto physicor. sic etiam est de intellectu possibili. et de eo qđ intel
ligitur fm esse intellectuāle sic qđ luminibz et qđ intelligitur ipse intellectus
formatur sicut locus ad locati figuram figurat et quando est sub actu lū
minis agentis naturaliter mouetur ad intellectum possibilem sicut mo
uetur color ad perspicuum quādo est sub actu lucis et pereandēz naturā
quies naturalis est in ipso

Ad Intellectus est omnia in fieri sed in vno loco nō possunt esse oīa
vt dicitur quarto physicor. ergo nō est locus. Solutio. qđ tñ
ad hoc nō est sitis loco corporali sed quo ad alia vt dictum est.

Queritur Quare dicitur species. Solutio. Quia sicut
perspicuum peruium est species et forma perspi
cui nō peruij et dat ei speciem et formalitatem quam nō habet in materia
sic multo magis intellectus nō formatus est species et forma forme intel
lecte per esse quod habet in intellectu et confert ei esse vniuersale et simplex
quod nō habuit in materia. In his enim que incorporalia sunt id quod ē
natura simplex est species et forma eiusdem nature determinare sicut sensus
suis cōmunis formalis est ad sensus pēculāres.

Ad Intellectus possibilis est subiectum spēi. ergo nō species. tenet
consequētia quia vna spēs nō est subiectū alterius. Et pfirmā
tur qđ spēs intellectum format. ergo. Solutio. Intellectus formalis
proprie dicit species specierū intelligibilium fm qđ forma informans dicitur
species. Et intellectus possibilis citra statum adeptōnis dicitur species
potētiālis. In statu vero adeptōnis species formata in actu. Non autē
est proprie subiectum intelligibilem sed potius recipiuntur in eo sicut in
quodam perspicuo illuminato intellectuāli quō colores scđm esse spiritu
ale recipiuntur in perspicuo corporali.

¶ Quartum capitulū De actibz intellectus.

Queritur Quot sunt operatōes intellectus. Solutio
due. scz simplicij apphensio. cōpositio et diuisio.
Cuius rōem dī pbus qđ qdam intelligētia est de his circa qđ nō ē verū et fal
sum et hec est apphensio simplicij. alia autē est circa qđ est verum vtfalsum
et hec vocatur cōpositio vel diuisio.

Ad Sunt tres opatiōes intellectus scz simplicij apphensio cō
positio et diuisio et discursus. Solutio aresto. hic ponit opatio
nes intellectus scz discursus est magis opatio rōis Vel dōm qđ discursum

Reparationes

cōprehendit sub secunda operatōne intellectus.

Queritur Que est prima inter illas operatōnes intellectus? **Solutio** simplicium apprehensio. Et secunda est compositio vel diuisio. Et hoc probat phis per metaphoram empe/ doelis dicentis qd capita pmo fuerunt sine ceruicibus et sine collis postea coniuncta sunt suo collo per pcoriam et iterum diuisa per discoriam. Sic similiter ista simplicia primo intelliguntur et postea germana suis germa/ nis cōponunt p intellectū et ab his qd nō sunt germana diuidunt p negatio/ nem huius ab hoc. Exemplū dat. vt hoc incōplexus assymetros et incō/ plexum qd ē dyametros coniungunt cū dī dyameter est assymet sic illoz ē intellectus vnus qz nō accipiunt simplr vt plura sz vnū in altero.

Queritur Quō phis assignat dīam illaz opationū. **Solo** dī qd simpliciu apphēnsio fit sine designatōne rps sz cōpositio vel diuisio designat fm aliquā dīam rps. Scdo dīr qz i ntellectu cōponēte ē falsum et nō in intellectu simplici. pmo pbat qz si intel/ lectus dicat albi nō ēē albi cōponit et falsum dī. Et subdit phis qd i ntellectu cōponēte ē verū et falsum fm oīa rpa. pbat qz nō solum verū vel falsū est qd cleon est albus sed etiam qd erat vel erit albus.

Ad In pma opatōe intellectus etiā ē falsum. qd penes hoc nō dīr. pbat qz in pma est verū eo qd verū ē obiectū ei⁹ sz cū falsum oppos/ nitur vero et opposita hnt fieri circa idē etiā erit falsum in pma opatōe i ntellectus. **Solo.** Ibi verū equocat penes veritatē entis et veritatē ppōit. vero qd querit cū ente nō opponit falsum qd pssit in cōpositōe sed verū ppositōis et opponit et hoc solum est in scda opatōe intellectus.

Queritur Quorūplex est indiuisibile et quō vnū qd qd intel/ ligat. **Solutio** triplex qz qd dā est indiuisibile actu potētia tñ diuisibile sicut qdlibet p rīnuū et illud intelligit actuali i n/ diuisum et in tpe indiuisibili. pbat qd in tpe indiuisibili. qz tempus ē simi/ liter diuisibile et indiuisibile longitudine id ē p rīnuo probat qd intelligatur vt actu indiuisibile qz ps illi⁹ indiuisibilis nō intelligit nisi diuidat et fiat in actu. Scdo dī aliqd indiuisibile siue vnū specie qd formalr est vnum. sicut caro et lignum sz ipm sic diuisibile potētia p accūs eo qd ē forma ei⁹ qd est diuisibile p se. Et hoc intelligit in indiuisibili tpe et indiuisibili aīa id ē vnica pceptōe aīe hoc est vna spē in aīa existēte et nō intelligit fm qd p accūs est indiuisibile ad diuisionē subiecti. Tertiū ē indiuisibile simpliciter qd ē tale fm potētiā et actū vt punct⁹ et tale intelligit p pūatōez diuisiōis quēadmodū omnia pūatiua intelligunt p habitum vt malum p bonum et nigrum per album.

Ad Omne p rīnuū est diuisibile. ergo male dī a pho indiuisibile. aīis est phī sexto physicor. dōm qd p rīnuū p sīderatur duplr. Vno mō fm suā ppriā naturā et sic est diuisibile. Alio mō p cōparatōez ad itelle/ ctū. et sic ē indiuisibile in rōe vnus fm qd vnū vt h mōi hz indiuisibilr rōem.

Queritur Vt oīs intellectus sit verus vel falsus sicut omnis affectio vel negatio ē p a v l falsū. **Solo** qd nō sz solū

Tertij libri de animā

Ille intellectus qui cōponit aliquid de aliquo hoc probat a se ipso p se de sensu. Quia sicut se habet sentire respectu sui proprii sensibilis ita se habet simplicium apprehensio respectu simplicium intelligibilium. Et sicut se habet sentire ad sensibilia p actus et ad sensibilia cōia sic etiam se habet pō vel diuisio ad pponibilia vel diuisibilia sed sentire respectu proprii sensibilis semp est verū ergo simplicium apprehensio semp est vera et nūq̄ falsa. Et sentire respectu aliorū sensibilium cōiū et p actus quādoq̄ verū est quādoq̄ falsum ergo etia pō vel diuisio qūq̄ est vera vel falsa.

Queritur Verū intellectus separari substantia etia possit esse falsus. **Sol.** p hī q nō qz intelligūt res p simplicis quidditates earū. Sed qū vñ accipit realiter in esse alteri tūc oportet q hoc fiat p acceptiōem eorum et per puenientiā et dīam eorū p ticulari rem et hoc accidit intellectui p extentiōem sui ad sensitiuas ptes et in tali pōne et diuisione frequens incidit mendaciū. Ex quo infert p hū q in talibz separatis substantijs que non habent cōtrariū in suis intelligibilibus eo q nullum intelligibile extra se recipiūt idēz est fm actum scia eorū cum re scita. Et hoc maxime de intellectu pme cause est verum qz illa oīno simplex est et suum intelligere et suum intelligibile cum suo intellectu sunt idē oīno. In alijs autem intelligētijs que sunt inferioris ordinis etiam verum est sed plus differentie est inter intelligere et intelligibile suum ad suum intellectum.

Ad Ex hoc videtur sequi non esset oīno idem intelligens et intellectū in angelis cum hoc soli deo puenit. **Sol.** alberti. Illa pō potest dupliciter exponi. vno modo vñ idem dicit idēitatem realem et simpliciter et sic est vera hec propositio in pmo sez in deo. Alio modo idem potest dicere idem fm proportiōem et sic de quolibet intelligibili verū est q intellectus est idem cū eo quod intelligit qz intellectus intelligēs habet sicutū dinem siue speciem rei intellecte que spēs eadem est fm proportiōē cū re intellecta et ideo intellectus habens spēm intelligibilem in se dicit esse idem cum tali re. exēplū est de pariete habēte in se imaginem regis qui est idem regi tali idētitate.

Queritur Verū scia fm potentiam sit prior q̄ scia fm actū. **Solutio** p hī. In vno individuo pōr est in quo libet eū individuo prior est potentia q̄ actus sed vniuersaliter loquendo et simplr tūc prior est scia in actu q̄ in potentia etiam tpe. Ratio est. quia id qd in potētia est nūq̄ fit in actu nisi p id qd est in actu. Ex h infert p hū q in intellectu mortalium etiam prior est intellectus agens et habitus priorum principiorum.

¶ Sequitur quintum capitulū de conuenientijs et differētijs sensus et intellectus

Queritur Quorū ponit p hū puenientias sensus et intellectus. **Sol.** quatuor. pma est. Sicut sensibile est

Reparationes

agens ducens sensum de potētia ad actum Sic intellectus patitur ab intelligibili sine alteratione et magis perfecte cum sit magis impassibilis in receptione intelligibilium q̄ sensus in receptōne sensibilium

Contra Omne obiectum est motuum potentie sed non est alijs motus ille nisi alterationis. ergo dictum philosophi est falsum. Maior est philosophi. Minor etiam in secundo huius. et potest hoc inductiue probari. q̄ non potest esse alia species motus q̄ alterationis. Solutio philosophi in textu q̄ non alteratur alteratione proprie dicta. Probat quia sentire non est motus qui est actus imperfecti de quo loquitur tertio physicorū. sed est motus qui est actus ipsius perfecti. id ē ipsius sensus facti in actu per speciem sensibilem.

Contra Alteratur alteratione proprie dicta ab obiecto. ergo solutio falsa. Ad hoc probat. quia omnis alteratio que est cum abiectōne alicuius forme est alteratio proprie dicta. scilicet imutatio potētie ab obiecto est huiusmodi alteratio ergo. Maior est nota et minor probatur. quia alteratio que disponit ad corruptiōem est cum abiectōne forme. sed Aristoteles dicit q̄ sensibile agendo in sensum quicquid corrumpit ipsum. Solutio Sensibile corrumpens sensum non agit in ipsum ut obiectum per speciem intentionalem. sed physice per realem actiōem et transmutatiōem.

Queritur Que est secunda cōuenientia. Dicendum q̄ intelligere et sentire cōueniūt in hoc q̄ similes sunt ipsi dicere. Dicere enim est actio simplex in se ipsum dicens simpliciter exprimit dictum. ita sensus primo apprehendit sensibile absolute sine compositione vnius sensibilis cum alio vel sensibilis per accidens cum sensibili per se. Et similiter intellectus primo apprehendit intelligibile absolute et finit et hoc in sua prima operatione.

Queritur Que est tertia cōuenientia. Solutio. Sicut ad apprehensionē sensus sequuntur delectatio et tristitia. et de post prosecutione per appetitum vel fuga rei sensate. Ita etiam in intellectu. Probat. quia postq̄ affirmavit vel negavit. id est postq̄ cognouit aliquid quid per modum veri vel falsi persequitur vel fugit.

Queritur Quid est delectari et tristari. Solutio. quia philosophus usus est illis terminis licet de eis principalis non sit consideratio. tamen diffinit delectari et tristari. dicens Ille due contrarie passionē delectari et tristari sunt agere quadā medietate virtutis sensitive ad bonū vel malum. scilicet finem sensum cōmunē qui quedam medietas sine centrū oīm sensuum particularium.

Ad affirmationem vel negationem intellectus non sequitur tristitia. ergo cōuenientia dicta est falsa. Antecedēs probatur per Aristotelem decimo ethicorū ubi dicit. q̄ delectationi intellectus nihil est conerarium. Solutio Alberti. hoc est verū de delectatiōe corporali et de hac intelligit cōuenientia. Sed delectatio in contemplatiōe theoreticorum sicut in contemplatiōe huius diameter est asymmetrice. illo modo habet cōerarium nec est sensibilis anime.

Tertij libri de anima

Queritur Utrum sit vna potētia sensitiua que pñs delectabile appetit et tristabile fugit. Solo pñi q sic. qz contraria sunt eiusdē potētie. ideo eiusdē est fugere et detristari et nō est aliorum appetituum et fugitiuum.

Contra. sunt diuersarū virtū scz concupiscibilis et irascibilis. ergo vñ q sunt idē in cōi eo q vtrūqz est pars sensibilis aīe. et anime appetitiue esse eamē istarum est alterū differēs sicut differūt pres appetitus que sunt appetitus irascibilis et concupiscibilis q iuncta sunt sensitiuo

Qr. Que est quarta puenientia. vñ. qz sicut se habēt sensibilia ad sensum. ita phāsimata ad intellectum. In hoc tñ est differētia. qz sensus non profectur vel fugit aliqd nisi post apprehensionem delectatōnis vel tristitie sed intellectus imēdiate post apprehensionē fugit vel profectur et hoc ideo qz obiectum intellectus est bonū vñ qd est bonū simplr habet autē se intellectus determinās appetibile eligēdum vel fugiēdum sicut estimatiua in brutis. Ex quo infert pñs q anima nihil intelligit sine phantasmate ex quo elicitur vñ et est vnus intellectus pparās et mouēs et iudicās oē qd mouet eū in phantasmatibus

Contra. Ex illo sequeretur q obiectū intellectus eēt phāasma et nō vñ qd est cōtra dicta in scō caplo. Sequela probat. qz phantasma habz se ad intellectum sicut sensibile ad sensum. sz sensibile ē obiectum sensus. sz phāasma intellectus. So q nō ē oīmōda similitudo. sz solum in hoc q sicut sensibile mouet sensum. ita phantasma intellectum sed nō ita proxiē me quia non mouet nisi intellectui assimilatum et a conditionibus indiduantibus denudatum.

Queritur Quod est exēplum Aresto. p quod declarat qd dictum est de intellectu. Solutio. dicit q sicut aer imutatus a colore imutat oculum et pupilla vltērius immutat sensuz cōem qui est vltimū sensitiuum ad qd determinātur ceteri sensus inqstū est formalis medietas oīm. Sic etiā est vnus intellectus ad quē terminatur motus oīm phāsimatū. et est formalis respectū phāsimatū. sicut phāsimata formalis est respectu sensus cōis et sensus cōis respectu sensuū piculariū.

Ar. vltimū sensitiuū non est sensus cōmunis. pbat. qz dictum est in scō q sit pñū sensitiuū. Solutio. est vltimū sensitiuū inqstū forma sensibilis vltimo venit ad eum licet sit pñū inqstū est fons et origo sensibilis virtutis. vt dictum est in secūdo huius.

Querit. Quō ostēdit q oportet intellectū esse vñū sicut sensuz cōem. Solutio p portōem eoz et analogiā. qz sicut idē ē nūerus et eadē analogia pluriū sensibiliū pparozū ad sensuz cōem. ita est etiā portio pluriū phāsimatū ad intellectū vñū et sicut sensus cōis iudicat albū et nigrū. sic vltima virtus. sic intellectus iudicat id qd est ex phāsimatibz albi et nigri sicut vna et vltima pñus. et hoc declarat pñus p litteras.

Querit. Utrum eodem modo habeat se profectio et fuga ad sensum et intellectum. Solutio philosophi in hoc

Reparationes

conuenit q̄ intellectus accipit species que sunt in phantasmatis. Sicut ergo in illis speciebus determinatum est prosequendū vel fugiendum bonū scz vel malum per sensum. sic etiam intellectus cognoscens huiusmodi phantasmata determinat huiusmodi bonū vel malum. differunt tamen in hoc quia sensus hoc facit solum re presente Intellectus autem etiam facit hoc re absente de hoc dat Aristoteles duo exempla. Primum est de igne que quis cognoscit contrarium scz quia incendens est domum propriam. tunc statim fugit. quia omnis homo hoc fugiendum decernit. Secundum exemplum est ut cum quis videt hostes et sentit quoniam prelia sunt siue resistendo siue fugiendo mouentur. Sic re absente aliquis ex phantasmatis aut intellectibus specierum ratiocinatur quasi viceret ea oculus et deliberando determinat futura bona vel mala ad prout phantasmata et cum determinando in phantasmatis dicat aliquid esse letum vel triste. et si non sit tamen fugit tunc a tristi aut imitatur si sit letum. et hoc fit per intellectus practicum.

Queritur Quotuplex est intellectus. *Solutio.* duplex. scz speculatiuus et practicus obiectum speculatiui est verū et falsum sed obiectum practici intellectus bonū et malum

Queritur Quare Aristoteles comparat hic intellectum speculatiuum et practicum adinuicem. *Solutio.* quia prius locutus est et exemplificauit de speculabilibus. ut albo nigro dulci et etiam de quibusdā rebus opabilibus scz de persecutōe et fuga. et pugna.

Queritur Quomodo comparat eos penes conuenientiam et differentiam. *Solutio.* dicit q̄ intellectus sine actione. id est speculatiuus et intellectus. cum actione. id est practicus sunt in eodem genere siue illud genus sit bonum siue malum. Et hoc potest sic intelligi. q̄ cognitio rei quoddam bonum sit tam speculatiui quam practici intellectus. Sed differunt in hoc. quia intellectus speculatiuus considerat verum et falsum simpliciter et absolute siue in vniuersali. Sed intellectus practicus bonum et malum in particulari que sunt in quodam agibili per nos.

Queritur Quomodo intelliguntur mathematica que non concipiunt materiam sensibilem in diffinitione sua cum tamen nihil contingit intelligere sine phantasmate. *Solutio.* Omnia talia accipit per sensum. et hoc declarat. quia sicut accipit intellectum simi in hac materia que est caro nati. ita accipit mathematica in phantasmate. Cum enim intellectus accipit simū oportet q̄ illud non accipiat separatum per differentiam. In quātum autem accipit genus suū quod est curruus in sua definitione nō accipit carnē nati. sed quia curruitas est in vna rationem saluatur in qualibet materia intelligit hoc sine intellectu carnis. Sic mathematicus diffinit abstrahendo a materia sensibili. Patet ergo quod in omnibus his intellectus noſter ex phantasmatis agibus oritur.

Tertij libri de anima

Ad Mathematicalia eodem modo habet intelligi sicut phicalia. ergo male dicitur q intellectus phicalium includat materiam sensibilem non autem mathematicum. **Ad** hunc probatur. quicunque habet unam rationem intelligendi illa eodem modo intelliguntur. sed omnia intelligibilia habent eandem formam et rationem intelligendi ergo omnia eodem modo intelliguntur. Maior probatur per Albertum dicentem q omne id quo intelligitur omne qd intelligit et omne id qd intelligit. oē quod intelligit est lumen intellectus agentis. ergo non est diversitas intellectus mathematici et phicalium etc. **Solutio.** Illud lumen bene se habere eodem modo in omnibus que intelliguntur. Unde dicit Albertus quod sicut lumen solis terminatum videtur in colore quod de potentia coloris facit actui colores sic in omni eo qd intelligitur intelligitur lumen intellectus agentis ut incorporatum est. In aliquo enim intelligitur ut incorporatum est in materia sensibili. In aliquo in unitate imaginabili et in aliquo intelligitur clarum in esse simpliciter et intellectuali sicut lumen solis in aliquo videtur ut cadens sicut in albo et in aliquo submersum et in aliquo forte extrinsecum sicut in nigro. unde arguente probatur q ex parte intellectus non est diversitas tñ bene est diversitas ex parte intelligibilium.

Queritur Que est questio quam philosophus in textu movet et non soluit. sed posterius solvenda promittit. **So** hęc. **Et** intellectus perfectus magnitudini. i. corpori et non aīe separatus possit intelligere aliquid separatum. an non. i. utrum possit intelligere substantias separatas vel non. **Et** hac questione dicit albertus esse gravissimam inter omnes quodest de anima. **Queritur** ubi soluit eam aristoteles. **So** licet aristoteles dixit se posterius determinatur eam. tñ albertus dicit se non invenisse aliquid de istis considerare in aliqua parte libri sui de anima nisi forte exciderit hoc a libro suis qui ad nos non pervenerunt. Si vero obscure prehaberi de libris suis tunc dicit albertus rabiū q habet ab eo solutum ubi determinat de felicitate prelativa.

Queritur Quid videtur esse dñm ad questionem istam secundum philosophum. **So** aristoteles videtur innuere in textu q sic scilicet q intellectus non possit intelligere separata sine persione ad phantasmatum. q postea dixit res phicales et mathematicales dñter intelligi movet quod tñ intelligi debeant separata qd dicit posterius dñm quasi diceret non sunt intelligenda sicut phicalia per intellectum reflexum ad sensum nec sicut mathematicalia per intellectum reflexum ad ymaginationem sed alio modo.

Quid respondendum est simpliciter ad questionem. **So** albertus q postea intellectus intellexerit alia pre philosophum postea superior intelligere se et separata sine persione ad phantasmatum.

Queritur Quo aīa pre devenire ad tantam perfectionem. **Solutio** per questionis studium perficit ipsa quicquid gradibus perfectionis ut refert albertus in secundo libro de intellectu et intelligibili scilicet per intellectum possibilem formalem per intellectum in effectum per intellectum adeptum et per intellectum assimilatum.

Queritur Quo perficit aīa intellectu possibili. **So** tanquam naturalis potentia que est in potentia omnia intelligibilia et licet ea

Reparationes

bula rasa locus et spēs intelligibilis. Primum probat eius indivisibilitatem qua per modum speciei omni intelligibilis est susceptivus in quo etiam potentie materie non assilatur quod alicui forme non subijcit nisi per sui divisionem sicut patet? discretum est. Secundum probat eius immutabilitatem non enim eget preparatione ad susceptivum intelligibilis sicut nec tabula rasa. Tertium patet quia sicut graue movetur deorsum et intentio coloris ad speciem. sic intelligibile sub lumine agentis movetur ad possibilem intellectum. Et est species intelligibilis sicut sensus sensibilium.

Queritur Quomodo perficitur secundum gradum. Solus alberti per intellectum quem subtilissimam per formalem vocat et non debet intelligi per formalem intellectum forma rei intellecte sicut quidam dicunt sed lumine intellectus agentis finem per forma est. et possibilis intellectus et eius quod intelligitur sicut dicitur fuit circa tertium capitulum.

Queritur Quomodo perficitur tertio gradu. Solutio per intellectum in effectu qui est possibilis intellectus iam lumine intellectus agentis diffusio in speciebus intelligibilibus in actum ductus.

Ad Actus et potentia proportionantur sed lumine intellectus agentis est forma intelligibilis. ergo non possibilis et etiam efficit intelligibilia in potentia actu intelligibilia. ergo non intellectum possibilem. Solutio alberti. Ille potentie sunt unius actus sed non eodem modo. quia non sunt ille potentie eiusdem rationis eo quod intelligibile est in potentia finem per est in materia in qua ligatum est esse agentis sed possibilis est in potentia non quod in eo ligatur sit lumen sed potius quia in eo ligatum est quod deberet ipsum movere et distinguere et sic eodem actu ducit intellectus possibilis ad actum quo intelligibile ducitur ad actum. Et per hoc patet quod potentia intelligibilis est privatio luminis sed potentia intellectus est defectus aut privatio determinantis. Unde sequitur quod intelligibile prius est in actu quam intellectus possibilis sicut prius color constituitur in actu formaliter quam visus licet sint sine tempore. Ita quod perficitur intellectus donec fit in effectu per principia que vocat albertus modos argumentationum. et illis videtur tunc intellectus sicut instrumentis.

Queritur Qualiter perficitur anima per intellectus adeptum. Solus alberti hoc sumendum est ex nobis ratione. Dicitur enim intellectus adeptus quando per studium aliquis suum proprium adipiscitur intellectum quasi totius laboris utilitatem et fructum. Intellectus enim possibilis cum sit in potentia non manifestatur nec acquiritur nisi per suum actum proprium qui est formalis intellectus sicut speciem. In potentia existens non manifestatur nisi cum tam in actu speciem. tunc manifestatur et ipsum et id quod in ipso est. Simili modo est de intellectu.

Arguitur Adeptio est alicuius absentis sed intellectus est presens anime cum sit eius potentia. ergo nullus adipiscitur suum intellectum. Nec valet si dicatur quod intellectus possibilis non habet semper lumen agentis. quia dicitur fuit prius quod in

Tertij libri de anima

Intellectus possibilis non est in potentia solum ex defectu luminis agentis.

Solutio. Alberti. lumen agentis scdm se non perficit intellectum possibilem nisi scdm quid. vt si lumen esset in oculo sine colore tunc non esset immutatus oculus ab actu et non esset discreti immutatio ad aliquam speciem coloris. Unde ad argumentum dicendum est. q intellectus tripliciter coniungitur nobis licet in se separatus sit. Primo vt potentia et virtus qda anime. Secundo vt efficiens inqneum potentia intellecta facit actu intellecta et istis duobus modis non est homo adhuc perfectus. Tercio coniungitur nobis vt forma. In qualibet enim intelligibili recipit lumen agentis. et sic quando omnia intelligibilia recepit habet lumen intellectus agentis sibi coniunctum. sed quia lumen agentis est forma possibilis intellectus et lumen agentis est sua substantia et essentia sequitur q tunc agens adheret impossibili vt forma. Et sic est finis eius. Dicit enim alphorabius q anima posita est in corpore vt seipsam inueniat et cognoscatur et ergo recte dixit Plato q verissima philosophie definitio est ipsius cognitio.

Queritur Quomodo perficitur anima quinto gradu.

Solutio. per intellectum assimilatiuum. **Et** enim intellectus assimilatiuus quo homo confurgit proportionabiliter ad intellectum diuinum qui est causa omnium. hoc autem non potest fieri nisi cum iam intellectus per omnia in effectu factus adeptus est seipsum. et lumen agentis et ex omnium luminibus et noticia sui extendit si ascendens gradum in luminibus intelligentiarum vsq ad lumen dei. Non tamen per hoc dico q in se cognosci possit deus sed in lumine intelligentie maxime cognoscitur qui est effectus magis indistans. Et ideo Albertus quatuor ponit modos quibus prima causa manifestatur scz in formis rerum inferiorum in intellectu possibili. in potentia luminis agentis. Et in ampliatione luminis sui in intelligentijs mouentibus orbes. Istud tamen lumen diuinum non nescit nobis nomine proprio. sed solum vt recipitur scz in intelligentia et sic etiam causati nomine enarratur. Et ergo bene dixit Hermes deum deorum non proprie percipi nomine sed vix meate attingi ab his quia corpore p longum studium sepantur.

Queritur Quo probatur q talis intellectus est possibilis in nobis.

Solutio patet ex dictis. Et potest amplius probari auctoritate Aristotelis duodecimo methaphysice dicens q talis est intellectus in nobis ad modicum qualis est continue in substantijs separatis. Ratione sic. quia nihil perpetue destituitur a sua propria et naturali operatione sed propria operatio anime intellectualis est. operatio pure intellectualis que non fit per conuersionem ad phantasmas. ergo potest homo intelligere in hac vita separata sine phantasmate. et hoc est quod dicit Auicenna. Non eger vehiculo qui venit ad patriam.

Est etiam considerandum. q intellectus noster agens ad illa intelligibilia separata non habet se actiue et per modum artis sicut se habet ad materialia intelligibilia sed habet se formaliter et passiue

Reparacione s

Ar Resto sepius dicit in textu q̄ oportet quēcūq; intelligentes phā
tasmata speculari. Oūm q̄ dupliciter con tingit intelligere fm̄
q̄ est duplex portio nostri intellectus inferior scz 2 superior. Scdm̄ portioē
inferiorem nihil p̄tingit intelligere sine phantasmate. vt probatur est sed
scdm̄ portionem superiorem intelligit sine phantasmate qz vt sic est auer
sus phantasmatibus

¶ Sequitur sextum capitulum
in quo recapitulat.

Queritur Vtrū aia sit q̄dāmodo om̄ia Solo sic probat
Quia oē qd̄ est. est sensibile vel intelligibile sz fm̄
sensu aia efficit eadē cū sensibilibz 2 p̄ intellectu cū intelligibilibz o mō q̄
eadē actu dicit q̄n idē est act⁹ licet esse sit differēs Et p̄firmat sic. qz q̄n
diuisio est eadē illa sunt eadē res aut 2 aia sunt eiusdē diuisionis. ergo anī
ma est qd̄ āmō oīs res. Secatur em̄ scia intellectiva sicut res similis sens
sus id est Scie diuidunt ad diuisionē rerū de quibz sunt 2 sensus ad diuī
sionē sensibilibz p̄ actum scz 2 potētiam qz res sensibilis in actu est sensus
et res intelligibilis in actu est intellectus.

Queritur Quare dicit phus quodāmodo. Solutio al
berti. qz ip̄a nō est oīa fm̄ esse naturale sed fm̄ eē
intentionale sp̄z. 2 ideo non sequit̄ ex hoc dicto q̄ aia sit leo lapis 2 sila.

Queritur Quō probat Resto aiam scdm̄ suam naturā
non esse oīa quēadmodum antiqui dixerūt

Solutio hoc facit per comparationem ad manū. Dicens qz lapis nō
est in anima sed species lapidis Et quo infert qz anima fm̄ sensus et intel
lectum est sicut manus. Manū em̄ non est organū deputatum vni offi
cicio tantum sed iuuat quodlibet organū ad officium suum. porrigit enī
ori cibum. expedit pedem. purgat et obdurat aurem. Ideo manus est or
ganū organorum habens figuram 2 cōpositionem quasi ad omne orga
num. Ita similiter anima per intellectum agentem est factiva sp̄rum in
telligibilium aut receptiva earum. quo ad intellectum possibilem 2 rece
ptiva sensibilibz per sensum

Queritur Vtrum intellectus dependeat a sensu Solu
tio sic. anteq̄ adeptus sit. hoc probat phus. quia
nulla sensibilia separata sunt a magnitudine. et quia species intelligibiles
sunt i sensibilibz quocūq; modo dicta siue sint mathematicalia siue sine
habitu forme et passionē ipsorum sensibilibz sicut naturalia 2 moralia
Ideo cōtingit qz nihil omnino sentiens nunq̄ potest aliquid ad discere vel
scire eo qz acceptio scie ante adeptum intellectum est ex phantasmatibus.
sed nihil accipiens per sensum non habet phantasmata. Phātalma em̄
intellectum sunt sicut sensibilia sensum excepto eo solo qz phantasma
ta abstracta sunt a p̄sentia materia. sed sensibilia exigunt materiam tam
p̄sentem.

Tercij libri de Anima.

Querit Quid differt intellectus a fantasia Solo phi. phantasia differt a secunda operatione intellectus. quia intellectus proponens per affirmationem vel diuidens per negationem est verus vel falsus. sed in phantasia non est veritas vel falsitas propter divisionem. Secunda dicitur est quoniam ad primam operationem intellectus. quia secundum phantasiam intellectus habet aliud et aliud obiectum. quia intellectus est unum. phantasia pro singulorum. Et sic intellectus licet non sit sine phantasmatibus. non est tamen phantasia.

Tercius tractatus de potentia motiva.

Querit que est dubitatio quoniam mouet philosophus in principio huius tractatus Solo. dicit quod dubitatio habet finem quem modum oportet dare anime partes esse partes et quorundam numero. Si enim volumus vocare pres quibus species obiectorum in feruntur passionibus videtur esse infinite. quia tot erunt sensus quot sensibilia. et tot appetitus quot appetibilia. et secundum hunc modum quodam diuiditur anima in rationabilem et irrationabilem tanquam in potentias sufficienter explicantes potestatum esse anime

Querit Quid reprobat philosophus diuisionem qua diuiditur in partem rationalem et irrationalem. Solo. tribus rationibus. Prima. potestate vegetabilis et sensitivae sunt principales partes anime. et tamen ille non sunt rationales nec irrationales. secundum insufficientem est diuisio. Minor pars de sensu quod non sit rationalis. quia inest omnibus animalibus. nec irrationalis. quia in homine est rationalis per participationem. primo erichozorum. Pars etiam de vegetativa quod non est irrationalis per participationem. sed solum per negationem sed negatio non est propria affirmativa

Ar Aristoteles. primo ethicorum vocat eas irrationales. secundum praeiudicium sibi hic et ibi Solo. pro tanto dicit eas irrationales primo ethicorum. quia non sunt capaces forme rationis per participationem sicut sensitivae

Querit que est secunda ratio. Solo. haec. quia phantasia quod ab omnibus dicitur et ponitur altera ab alijs. nec tamen irrationalis nec irascibilis nec concupiscibilis esse videtur.

Tercia ratio. quia appetitiva est una eorum quod secundum platonem altera videtur a rationali. Quod autem pertineat in rationabilem pars. quia voluntas non est nisi in rationali. et voluntas appetit quod est. Quod autem pertineat in irrationalem pars. quia in irrationali fit desiderium. et animus ab aiositate dicitur quod irascibilis dicitur. et verumque illorum appetitus est. ergo

Querit an Aristoteles. determinet de omni principio motivo Solo. non sed solum de principio motus progressivi

Querit quoniam procedit determinando de ipso Solo. primo procedit disputare inquirendo quod non sit. secundo ostendit quod sit secundum proprietatem. Tercio ostendit quoniam illud principium diuersimode in diuersis reperitur. et secundum hoc sunt tria capitula huius tractatus

Querit verum potestate vegetativa sit principium sufficientis motus progressivi

Solo. non. probat duabus rationibus. Prima. motus progressivus semper est per aliquod quod est extra ipsum animal distans ab ipso. ergo oportet quod fiat cum phantasia aut appetitu. vegetabile autem secundum se sumptum neque phantasia neque appetitus habet. ergo ipsum secundum se sumptum non est motuum secundum locum. Maior probat. quia nihil carum appetitum desiderabilis vel fuga tristabilis mouet de loco ad locum. et si mouet

Reparationes

ad locū tūc mouet violentē. Sed a rō. si vegetatiuū esset tale pncipiū tūc omne vegetatiuū moueret fm locū. et p pns plāte moueretur fm locū. et sic haſterent aliquā prem organicā ad motū hūc qđ nō videmus

¶ Arguit aīata dñt p hoc ab inaiatis. qz hūc in se pncipiū sui motus sed plante sunt aīate. q pnt a se moueri Solo. hoc intelligit de motu nō solū pgressiuo sed de alio. licet ergo plante habeāt in se pncipiū motus augmēt et decrementi. nō tū pgressiuū

¶ Querit. vix sensitīuū sit pncipiū motus Solo. nō. rō est. qz si sensitīuū esset hūc omne aīal moueretur. sed hoc non. ergo. Quozē probat qz videmus multa animalia sensum habentia manere in eodē loco vsqz ad finem vite sue

¶ Arguit. omnia aīalia mouetur fm locum. ergo. An̄s. pbat. qz si aliq̄ essent hūc que nō haberēt talē motū maxime imperfecta. sicut chonchilia et alia affixa petris. sed hoc nō. qz videmus talia moueri. cū occupent iam locū maiorem iam minozē Solo. q̄us talia mouetur motu dilatatiōis et p̄st̄riōis p quē cognoscitur esse aīalia. nō tamē mouetur pgressiue de loco ad locū. sed nō est sermo hic de motu quo aīal creſcit in maiore locū vel restringit in minozē. sed solū de illo quo aīal mouet totū de vno loco in alium.

¶ Arguit. rō arestorelis videtur insufficiens. Probat. qz q̄ quedā aīalia nō mouetur pgressiue. hoc nō est ex defectu pncipiū motū. sed ex parte defectus organozū. quia scz natura non dedit eis organa ad huiusmodi motū

Solo pbi in reſtu q̄ vtrqz natura dedisset eis organa si esset in eis huiusmodi pncipiū. Probat. qz natura non deficit in necessarijs. nec abundat in superfluis

¶ Arguit. natura bñ deficit in necessarijs. ergo male soluit Arestoreles in stantiam. Probat. quia animalia perfecta carent quandoqz hūc organis. vt cum homo vel aliud animal pfectum nascitur sine pedibz Solo pbi. natura tene deficit qūqz in orbatis et menstruosis. sed talia nō possunt esse indiuidua vnius sp̄ci.

¶ Querit. quoduplicia sunt aīalia imperfecta Solo. duplicia. quedam sunt imperfecta que diminuitur p impedimenta nature. et talia deficiūt tene sicut monſtruosa et orbata. Alia sunt imperfecta in ordine ad genus. sed sunt pfecta in sua specie. et talia non deficiūt in necessarijs. nec abundant in superfluis. Et hoc probat pbius signo tali. quia talia animalia habent augmētū et decrementū et generāt sibi filia fm sp̄m. hoc aut monſtra non faciūt. qz si peccēt in pncipalibz mēbris cito moriūt. et si in minus pncipalibz tunc nō generāt sibi simile fm suas sp̄es vt frequēter

¶ Querit. quō pbat q̄ intellectus speculatiuus non est huiusmodi pncipiū Solo sic. quia animal nūqz mouetur fm locū nisi ppter iudiciū alicuius fugibilis vel psequibilis. sed intellectus speculatiuus nō dicit ali quid esse fugibile vel psequibile. ergo nō est pncipiū talis motus. Quozē probat. qz licet intellectus speculatiuus multoſiens intelligat aliqđ delectabile aut terribile. ppter hoc tū non indicat hoc esse timendū aut psequendū licet cor ppter hoc moueatur ad timorem

Tercij libri de Anima

Ad speculatiōem intellectus sequitur tristitia vel delectatio. ergo est huiusmodi motus fuge vel psecutiōis pncipiū. Aliis probat. qz cōsiderans terribilia qñq; incipit timere z rōmans de actib; veneris. qñq; sentit motū inordinatū in membris Solo. illa intellectus speculatiu⁹ nō precipit. sed ab illis potius auerit z resistit. sed pntas appetitus hñdī rei adiuta facit huiusmodi motum membrorū. et ideo nō sequit^r motus ad rē illam que non est cōsiderata vt circa eam sit opus. sed vt circa eam est speculatio simplicis intellectus

Querit Utrū intellectus practicus sit hñdī motus sufficiens pncipiū. Solo. nō. rō est. qz illud nō est pncipiū mot⁹ alicuius quo posito fm actū nō sequit^r talis motus. sed quādoq; intellect⁹ pcpit vel decernit fugere aliquid aut psequi circa operabilia. sic tñ q null⁹ sequitur motus. ergo Dimorē pbat de incōtinēte qui habet intellectū qñq; sanū sed appetitum corruptū. Probat etiā signo. qz videmus q habens artem medicine infirmus aliqui nō sanatur. qz nō opatur fm pcepta artis medicine. et hoc est signum q mouere fm scientiā magis est alterius propriū q intellectus aut scientie

Querit verum appetitus sit sufficiens pncipium motus progressiui.

Solo. non. Probat phus. qz quidam sunt pmentes z abstinentes. q sentiunt motus passionū. et tñ nō sequūt^r in opere sed sequūt^r intellectum ergo appetitus nō est hñdī pncipiū.

Capitulum sextum de pncipio motiū fm veritatem

Querit quot et que sunt pncipia motiua Solo phi. sunt duo. scz appetitus z intellectus. aut tria scilz intellectus appetitus z fantasia. que est quidā intellectus inq̄rum discernit motū z pcpit sicut intellectus Probat qz multa aialia pter scientiā de particularib; operabilib; sequūt^r phantasiā. vt in hoib; z in alijs aialib; nō habentib; rōnem

Querit quod est pncipium vñū ad quod reducūt^r illa pncipia scz appetitus et intellectus Solo. appetibile. hoc ostendit phus sic. qz intellectus qui mouet localiter imperatiue est practicus qui differt fine a speculatiuo. sed intellectus practicus mouetur ab eodem a quo appetitus. scilz ab appetibili. sicut em intellectus practicus est propter aliquid quod nō habet. ita omnis appetitus est ppter aliquid quod nō habet appetens. et iste appetitus quo fm actū appetim⁹ nō est intellectus practici vt potentie ex qua eliz dicitur appetitus. sed potius est illud quod est vltimū in ordine mouentū ee proximiū motiū. et hoc est pncipium motus et actionis. quare appetit⁹ est potentia distincta ab intellectu

Querit verum intellectus possit mouere sine appetitu Solutio. nō Probat. quia cum aliquid mouetur fm intellectū mouetur etiam fm voluntatem. ergo et fm appetitum. quia voluntas appetitus est. appetitus autē bene mouetur absq; ratione. ad est pter intellectum. quia concupiscentia q contradicit rationi mouet pter rōnem. ergo et appetitus. Probat pñam qz concupiscentia appetitus quidem est

Reparationes

Querit Quo differunt intellectus, appetitus, et phantasia. **Solo** sic, quia intellectus semper est rectus, appetitus vero et phantasia sunt recta et non recta. Probat, quia appetibile semper mouet ad plequendum vel fugiendum aliquid, id est ad id quod habet intentionem boni ueniens, vel nocens mali, non enim mouet ad omne bonum sed ad actu bonum quod est circa particularia, quod est contingens potes aliter et aliter se habere, ergo contingit appetitum et phantasiam esse recta et non recta.

Querit Utrum appetitus possint esse errarij. **Solo** sic, hoc probat philosophus, quia ratio et concupiscentia sunt aliqui errarij, probat, quia intellectus propter malum futurum quando inter prius bonum et fugiendum, concupiscentia vero quod non iudicat de futuro propter prius boni delectationem iubeat tale esse, plequendum. **¶** **¶** **Aristoteles**, tradidit sibi, probat, quia dixit quod sunt duo vel tria principia illius motus, scilicet intellectus, vel phantasia, et appetitus, et tria sunt plura esse, scilicet mobile et organum et appetibile. **Solo**, illa sunt principia inherens quod semel se non sufficit ad actualem motum, sed ad illum requiritur etiam alia, scilicet mobile et organum.

¶ **Querit**, quod sunt tria principia inherens ad actualem motum requirita. **Solo** tria, scilicet intellectus, appetitus, et potentia motiua, intellectus vel phantasia quidem ut principium directiuum, appetitus ut inclinativum, potentia motiua ut executiuum.

¶ **Querit**, quod requiruntur ad actualem motum, progressiuum. **Solo** tria, scilicet mouens immobile scilicet appetibile, mouens motum ut appetitus directus intellectus vel fantasia, et motum terminum, scilicet aial quod mouetur mediante potentia motiua.

¶ **Aristoteles**, vnus motus simplex est ab vno mouente simplici, sed motus progressiuus est simplex, ergo est ab vno mouente. **Solo** alteri, vnus motus simplex est ab vno motore simplici siue ab vno mouente immediato, et hoc modo non sunt plura mouentia in motu progressiuo.

¶ **Querit**, vtrum virtus motus progressiuus sit in corde vel in posteriori parte capitis. **Solo**, de hoc recitant opiniones, concordia tamen istarum videtur stare in hoc quod cor est principium primarium istius motus, sicut, probat alteri multis rationibus auicene. Sed primum principium est intellectus existens in posteriori parte capitis, inquit posterior pars influxum recipit ab ipso corde.

¶ **Querit**, quod dicitur esse organum motus progressiuus. **Solo** philosophus dicit tale quod in ipso sit idem principium et finis, et quod ipsum semel aliquid maneat immobile et semel aliquid moueatur et habeat in se partem et gibbosum existens figure rotunde in quo ista, scilicet partem et gibbosum finis et principium sunt altera solui ratione et non magnitudine. Et huius eam ponit philosophus, quia omnia quod mouentur motu aiali mouentur pulsus et tractus, sed depulsio et attractio sunt ab eodem ad idem, ideo oportet motum istum fieri ex eodem in idem, sicut in circulo.

¶ **Querit**, quid est hoc dicere motus progressiuus est organice circularis. **Solo** Latius est dicere quod puerum vnus mebru est in partem alteri mebru, hoc est quod membra poterie sunt in se inuicem posita circulariter siue orbiculariter, sic quod puerum mebru mobilis est in partem vel parte mebru immobilis.

¶ **Aristoteles**, motus progressiuus est rectus, ergo non circularis. **Ans**, probat, quia motus autem est rectus, sed motus progressiuus est huiusmodi. **Solo** motus progressiuus non est perfecte circularis, sed organice.

Tercium capitulum quo principia motiua in diuersis aialibus inueniantur

Tercij libri de Anima

Querit. quod est principium motus in oibz aialibz. Solo phi. q. omne aial inq. tum est appetituum fm locus est sui ipsius motuum. Probat qz spēs appetibilis p hoc q. est in appetitu est mouēs p mū. z ideo phāstia nō est immediatū principiu sed appetitus. sed nō nisi directus a phāstia.

Querit. quod duplex est phantasia. Solo phi. duplex. scz rōnalis z sensibilis. pma est hominis. alia bruti

Querit. quod duplex est phantasia sensibilis. Solo. duplex. scz deterz minata z indeterminata. Determinata accipit rē ea nō pntē in sensu. sz indeterminata nō accipit rē nisi ea pntē z rāgēte corp^o aialis cui^o talis phāstia est

Querit. vtz in aialibz imperfectis sint principia motus. Solo sic. qz eis inest appetitus z phāstia. sed illa sunt principia motus. g. zc.

Ad. dictū est pūs q. illa principia nō pueniūt aialibz imperfectis. qz si sic moueretur. pgressiue. Solo. nō insunt aialibz imperfectis eo mō quo pfectis. ideo nō sunt eodē mō principia motus in istis. z in illis

Querit. qualiter pbat pūs q. aialibz imperfectis inest appetitus z phantasia. Solo. sic. Quicqz inest delectatio z tristitia illi inest appetitus z phantasia. sed aialibz imperfectis inest delectatio et tristitia. g. appetit^o z phāstia

Querit. quō mouent illa imperfecta aialia. Solo phi. q. hnt motū in determinatū. Probat. qz sicut in eis est phāstia. ita cōpetit eis moueri. sed eis puenit phāstia indeterminata. g. mouent indeterminate

Querit. quare animalia imperfecta habēt phantasia indeterminatam.

Solo alteri. qz sensus cōis formalis est z fm locus distinctus a sensibz ppijs. respectu autē sensus p muni formalis est imaginatio z phantasia. z ille vires sunt distincte in aialibz pfectis hntibz pfectam figurā capitis. Sed in aialibz imperfectis nō est pfecta figura capitis nec sensus ppij pfecte insūt nec superior vis bene distincta est ab inferiori. sed organa sunt sibi inuicē p mixta. et p psequens etiam sensus p muni et sensus ppij. hinc est q. aialia imperfecta nō habent sensum formalem sed materiales hnt qui sunt gustus et tactus. Igī etia habent phantasia p mixtam cū sensu p muni. z sensum p muniē p mixtū cū sensu ppij. Ideo phantasia in talibz nō mouet nisi motu sensus qui est ex p sēntia reuer illa p mixtio inducit p sūsam z indeterminatā et p mixtam phantasiae apprehensionē. et hoc causat p sequenter indeterminatū et confusum motum

Querit. qz differenter mouetur aialia pfecta fm phāstiam. Solo phi. In hoc est puenientia q. oia mouent fm phantasia determinatā. Sz in hoc est dīna. qz quicqz phantasia ordinabilis est a rōne deliberante sicut in hoīe qui deliberat an hoc pūs agendū sit an aliud. sed tale opus est rōnis ordinantis phantasia z appetitū. Probat. qz necesse est q. aia vno quodā qd est in ipsa mensuret oia phantasmata pparando ea ad inuicem. z tūc imitat ipsa melius qd ex pluribz phantasmatibz eligere p r. et p sensus in hoc pamarum vocatur opinio. qz opinio est acceptio eius qd pluribz rōmbz alijs p pōnitur. Sed sic nō est de phāstia nō deliberatiua. qz opinio nō imitatur phantasia nec phantasia hz opinionē ex syllogismo. sz opinio ex syllogismo hz phantasia. Ex quo infert pūs q. cū appetit^o sit picularis boni qd est hic z nūc nō hz appetitus vltter opinionē. sz hz vltter phantasia

Reparationes

Ad Et hoc sequetur q̄ plura eēnt p̄ncipia motiua in homine q̄ in alijs
aīalibz perfectis. sed hoc videt̄ p̄tra superius dicta. Sequela pro
batur. q̄ phantasia. intellectus. volūtas. et appetitus Solo. in sp̄e motus
di sunt vniuersa et eadem. sed non in numero. vt p̄us dictū est. q̄ intellectus
prædictus et phantasia pueniūt in hoc q̄ sunt p̄ncipiū directiui. volūtas autē
et appetitus pueniūt in hoc q̄ sunt inclinatiui p̄ncipiū.

Querit̄ Quomplex est appetitus Solo. iuxta sup̄ius dicta
duplex. scz intellectiui et sensitiui. Cuius rō est. quia
duplex est bonū. ergo duplex appetitus. tenet p̄ia. q̄ bonū est obiectū appet
itus. Aīis pz. q̄ quoddā est bonū vl̄. q̄ est bonū vbicq̄ et semp̄. et circa ta
le bonū est intellectiui appetitus Aliud est bonū particulare quod est bonū
hoc et nunc. et circa tale est appetitus sensitiui qui diuiditur in concupis
cibilem et irascibilem.

Ad Omnis appetitus est respectu singularis appetibilis. ergo nullus est
appetitus intellectiui. Aīis pbat. q̄ appetitus ē circa operabilia
sed talia omnia sunt singularia Solo. singulare capit̄ dupl̄. Vno mō fm
rōnem singularis. et hoc mō appetitus sensitiui fertur in singulare. Alio mō
accipit̄ singulare fm rōnem vl̄is. et sic appetitus intellectiui fertur in singu
lare. sicut nos impugnamus aliq̄d malū vl̄ odio habentes om̄e genus la
tronū. et diligimus omnes iustos absq̄ hoc q̄ descensus fiat ad hunc vl̄ ad
illum iustū. Vel dōm q̄ appetitus intellectiui ille est circa singularem ima
terialia. vel circa singularem materialia fm tñ aliquā rōnem vl̄em

Querit̄ Vtrū hec oīa simul pcurrant in homine ad motū Solo
phi. quādoq̄ et quādoq̄ nō. Aliquādo em̄ hec omnia mo
uentur motu rōis. sicut patz in p̄tinentis et abstinentis actibz. Aliquādo
vero phantasia et appetitus non sequuntur rationem. sed mouent per se sē
cut patet in actibz in cōtinentis.

Querit̄ Quomodo Aresto. pbat hanc diuersitatem. Solo
per simile de spheris celestibz. Sicut em̄ in spheris spha
inferior mouetur a motore prime sphere fm motum diurnū. et tñ inferior hz
motum p̄p̄riū qui exit a suo motore p̄p̄io. Ita se habent ad inuicē rō et phā
tasia et intellectus.

Querit̄ Quis motus in homine est principalior. Solutio
motus superioris motoris est principalis. et quādo egres
ditur motus a superiori. tunc opera illa sunt semper ordinata. Quando au
tem vincit inferior tunc egreditur opus peruersum. eo q̄ inferior non proce
dit ex syllogismo vt syllogismo. sed sophistice procedit ex bonis. vt nūc tan
quam sit bonum per se et essentialiter. Unde superior mouet tanquāz tres
vires. vt dicit philosophus. Et hoc sic declarat alt̄ertus. quia primo decer
nit vniuersale decretum motus. scilicet q̄ omne tale faciendum est. et postea
sub ipso vniuersali mensurat phantasia particulare. Et tercio quidem

Tercij libri de aia

non cōcludit decernendo sed cōclusio sua est impulsus ad opus p appetitum. Et sili nō appetitus incōtinēus non habet conclusionē nisi impetus ad opus.

Querit Utrū rō deliberās vlt in hoīe moueat. Solo pbi q nō dicit em q scibile vlt nō mouet sed qsi quiescēs est et fixū. Et lz hoc maxie verū sit de speculatiuo tñ de practico etiā verū ē. Cū em alia est vltis opinio de opabilibz et siliē alia rō et alia est opinio et rō picularis quē ē in fantasmatē tñc manifestū est q vltis rō dicit q hoc sp et ab oī et vbiqz agendū est. Et hoc vlt nō mouet qz fm hanc silitudinē ptenens hnt et incōtinens omēs em dicūt a nullo et nunqz esse furandum. picularis aut dicit hoc nūc pceptū est hmoi ali? aut nō et hoc nō siliē ē apud omēs.

Contra. Rō vltis intellectus practici ē motiua. g dictū falsū. An pbat qz p hoc differt a rōne speculatiua. Solutio sicut dicit pbs si alis qd dicat q vterqz scz rō vltis et particularis moueat hoc tamē differenter. qz vltis mouet vt quiescens magis et fixi fm certā rōnem morus picularis vero mouet vt mora ab vlt rōne. Ita q vniuersalis rō est vt causa pma et picularis vt causa pma et qsi fluens p hoc desiderū et in hoc delectabile quod est nunc conceptum.

Ultimus tractatus de com

paratione potenciarum anime ad aia.

Querit Utrū necesse sit in oībz viuētibz generabilibz et corruptibilibz esse potēcias vegetatiue aie a generatōne vltqz ad corruptōnem. Solutio q sic rō est qz omē viuens generabile et corruptibile habet augmentū et decrementū et statū. g hz alimentū id ē virtutē nutritiua. Probat qz augmentū sine alimēto fieri nō pōt et ne destruat ēē dī unū oportet ipm habere generatōem ille aut sūt frutes anie vegetatiue. Igit necesse ē potēcias aie vegetabilis ēē in oībz gñabilibz et corruptibilibz.

Querit Quare dī pbs in oībz viuētibz generabilibz et corruptibilibz. Solo. Alberti. qz in his q nō generabilia sunt vira nobilior est. Ideo nō indigēt aia vegetabili nec viribz eius.

Ar Elementa generāt et corrūpūt et tñ nō hnt aiam vegetabilē. g nō ē in oībz gñabilibz. Solo pbs dī notāter omē qd cūqz viuū. lz elementa non sunt viuētia.

Contra. Sūt aia. g viuētia. pma tenet. qz vltā ē formalis aie effectus vt dī secūdo hui? aia ē quo viuū. An pbat. qz elementa generāt se inuicē et generant generatiua aut frtus ē potēcia aie q nō pōt esse sine aia et p pbs in eis ē aia vegetatiua. Solutio. elementa generāt se generatōne improprie et cōter dicta. et talis nō ē potēcia aie. Un dicit Albert? q dictū pbi in pposito intelligit de generatis q de se ipis generant et nō de illis q generant suas formas et spēs in materia aliena sicut faciūt corpa simplicia et materialia q nō de se ipis semē emittūt. ppter qd nō vere generata aut generās.

Reparationes

ria sunt agentia generatōez sed in alijs.

Querit Utrū necesse sit omne viuū habere sensum Solo q
nō pbat phs qz tactus non in est oībz viuētibz. g̃ nec alijs
sensus. p̃nam pbat qz sine tactu nō p̃r esse alijs sensus aut vllū aīal. Ans
pbat qz tactus p̃sistit in quodā rēperamēto q̃litate p̃max qd nō ē nisi me
diatas calidi z frigidi zc. sed corpa simplicia nō p̃nt h̃re h̃mōi medietatem
ergo nec tactū z p̃ his nullū h̃rē sensum.

Ar Omne aīatū h̃z corpus mixtū. g̃ rō phi nō pbat plantas z h̃mōi
viuentia nō habere sensum Solutō Alberti hoc p̃r dupl̃r expo
ni. Vno mō q̃ per viuū simplex intelligit̃ planta que simplex dicit̃ p tan
to qz nō habet multitudinē organoz. Alio mō p̃r intelligi p viuū simplex
celū qd viuit vita nobilissima nō requirens tactū vel intelligitur calodes
mones z cacodemonēs id ē boni z mali angeli. Sc̃da rō ad idē est qz oē
h̃is sensum est susceptiui speciez sine materia. sed nō oē viuū est suscepti
uum speciez sine materia. ergo zc.

Querit Utrū necesse sit omne aīal h̃re sensum Solo sic pbat
phs. qz natura nihil facit frustra. sed natura facit illa q̃
nō mox vt nata sunt corrūpūnt. sed q̃ vt in pluribz vel in oībz deueniūt ad
finē sue p̃fectōnis p̃m specie ad quē nata sunt deuenire. Sed sine sensu aīal
nō p̃r p̃tingere ad finē q̃ est opus p̃ncipaliter intentū a natura. Ig̃r necesse
est omne aīal h̃re sensum. Vno rē pbat inductiue de aīalibz p̃fectis z de
imperfectis. de perfectis qz talia oportet habere sensum p̃ quē de loco ad lo
cum mora cōiungantur conuenientibz z remoueant̃ a discōnvenientibz. De
imperfectis que manentia sunt in eodem loco. pbat quia his inest per
ceptio conuenientū z fuga discōnvenientū aliter tamē q̃ perfectis. inest ta
men eis modo conuenienti nature eoz.

Querit Utrū corpus possit habere aīam z intellectiui discres
ciui sine sensu. Solo. non pbat inductiue qz nec mo
bilia nec imobilia possunt habere intellectū sine sensu. ergo nullū aīal pōt
habere sine sensu intellectū. Ans pbat tali ratiōe. quia si aīa vnt̃r corpot
sine sensu tunc illa vno vel esset p̃pter bonū anime vel esset p̃pter bonū cor
poris. Non primū quia anima in tali corpoti existens non intelligeret q̃a
cognitio fit per sensus tanq̃ per portas. Non secūdū. quia corpus non me
lius conseruatur in esse sine sensu q̃ cum sensu. Imo multo magis per sen
sum eo q̃ sicut dictum est per sensum discernit inter nutrimentum conue
niens z discōnueniens.

Querit Utrum necesse sit omne animal habere corpus mixtū
Solutio sic probat phs. quia omne animal necessas
rio habet sensum sed sensus non potest esse in corpore simplici. ergo maior
pbata est. Vno rē probat. quia nō potest habere sensum tactus eo q̃ or
ganum tactus consistit in quadam medietate quatuor qualitatum sed si
ne tactu non possunt alijs sensus in esse.

Tercij libri de aia

Querit ^{Utrum} necesse sit omne aial hñe tactum. ^{Solo} sic pbat
^{phs duplr.} Primo qz corp⁹ aialis ē aiatū. omne aut cor-
 pus generabile z corruptibile potest tangi omne aut passibile tangi tactu
 physico sentit p sensus tactuos. q̄ necessariū ē ex q̄ tact⁹ sit p mediū intra-
 nei q̄ aialis corp⁹ sit tale q̄ possit tangere z sentire tact⁹ dñas. Sic aut nō
 est de alijs sensib⁹ q̄ sentiūt p mediā extrinsecā z nō sūt sensibilia alijs sen-
 suū pponētia aial sic sensibilia tact⁹. Igit^r vt aial possit fugere nocētia z cor-
 rumpētia aut accipere saluantia necesse est ipm habere tactum.

Querit ^{Utrum} necesse sit omne aial hñe gustū. ^{Solo} sic. Rō qz
 gustus est quidā tact⁹ s̄ necesse est aial hñe tactū. q̄ z gu-
 stum. Preterea Gustus est sensus alimentī sed sine alimento aial nō pōt
 p̄sistere. ergo nec sine gustu. Alij aut sensus non faciūt ad alimētū qz sonus
 color odor etiā non faciunt augmentū z decrementū.

Querit ^{Utrum} alijs sensus sint etiā necessarij omni aiali. ^{Sol-}
 utio nō sed sunt de bñ esse. Sunt tñ necessarij cuidam
 generi aialū puta aialib⁹ pgressiuis quib⁹ puenit querere alimētū p distā-
 tiā. Probat. qz necesse ē talia aialia hñe sensum q̄b⁹ cognoscit distās s̄z tact⁹
 tu nō cognoscit distās s̄z alijs sensib⁹ q̄ p mediū extrinsecū sentiūt z hoc sic
 eo mō q̄ ipm mediū suscipit formā sensibile p hoc q̄ parit a sensibili. sent⁹
 aut parit in eo q̄ accipit a medio tantū z illud iterū aliud. Hui⁹ simile po-
 nit phs de motu fm locū violento vbi mouēs pellit a se mediū q̄b⁹ vlcet^r
 facit alterū a se depelli z sic p̄moue mouēs vnū mouet alter. Ita q̄ in tali
 motu est depellens tñ vt p̄mū. depulsum tñ vt vltimū depellens z depul-
 sum sint mediū p q̄b⁹ ē motus. sic etiā ē in alteratōne q̄ sensus alterat per
 mediū a sensibili. In hoc tñ est dñā q̄ alteratio sensuū sit p̄mo sensibili ma-
 nēte in eodē loco q̄b⁹ nō sit in hīs q̄ ferunt in q̄b⁹ hoc q̄b⁹ depellit mutat locū.

Querit ^{Quae} est alia similitudo alteratōis sensus. ^{Solutio} ^{Al-}
 teratio sensus s̄ilis ē motui figure sigilli z cere declarat.
 qz motus figure tantū ingredit^r cerā in q̄rū rep̄mens tingit cerā z nō am-
 p̄ius. Ita etiā mediū tingit specie rei sensibiles ad tantū ad quātū durat
 motus rei sensibiles z ideo in lapide nihil fit de motu tali. qz nō est mediū
 pueniens sed aq̄ ppter humidū z p̄spiciū tingit vsc̄ q̄ id est procul. Aer
 autē adhuc amplius qz ille defacili impulsu mouet z defacili recipit species
 sensibiliū z defacili agit a sensu z parit in sensibili si maneat vn⁹ z cōtinu⁹
 et non interceptus aliquo spisso terminato. Ex quo infert phs q̄ melius est
 dicere hoc q̄ dicere sicut antiqui q̄ visio fieret exeramittendo zc̄.

Querit ^{Quare} aliquib⁹ membris non sentit aial sicut vnguib⁹
 aut ossibus aut pilis. ^{Solo} hoc est ideo qz organum
 tactus cōsistit in medietate qualitarum primay sed in istis dñatur aliq̄d
 elementoz scz terra quia terree nature sunt z coagulata calido z secco.

Querit ^{Quare} plante non habent sensum. ^{Solutio} quia sūt
 terree in virtute z habent vires a terra z nutrimentū. z iō
 etiā nō p̄nt in eis perficioparōnes vite sensibiles

Reparationes

Ar Ex dictis sequeret q nullū aīal haberet sensum tactus. Probatur quia corpus cuiuslibet aīalis plus habet de terra q de alijs ita q sunt terrea a domio. vt dicitur secūdo de generatōe. q eadē rōne qua pili vni-
gues z plante non hnt etiā aīalia tactu carebūt. Solutō licet in eis dōs
minetur terra. tñ hoc est fm medietatē arismetricā inq̄rū plus quantitas
aque z terre dīatur in corpibz aīatoz alioz elementoz fm vero medietas
tem siue pportōnem que vocatur geometrica nullū dīatur plus altero in
corporibus animalū.

Querit Verū aīal possit habere alium sensum preter tactum
Solutō non. qā cū sit alioz sensū fundamentū necesse
est ipō puato aīal mori. Ratiō est quia impossibile est q aliquid habeat sen-
sum q non sit aīal z cū aliquid est aīal nō necesse est habere aliū sensum q
istū. Et ideo hoc solo posito ponit aīal z eo destructo destruit aīal

Querit Vtrū excellentie sensibiliū alioz sensū a tactu corrup-
pant aīal. Solutio nō sed forte sensum vnū corrup-
punt vt color sonus z odores.

Ar Sensibilia illa corrumpunt aīal totū. ergo nō solum vnū sensum.
Ans pater de sono tonitruū. Et similiter de odoribz feridis qui insi-
ciunt odorantes z intoxicant. Solutō hoc est per accidens scz quando cū
sono est depulsio aeris z ictus z tunc percutiens tactū corripit. Similiter
odores inficientes aerem z cōuertētes ad venenū naturā corrumpunt nō
in eo q odores sed in eo q venenū vel aer venenosus ad interiora tangēdo
ingredit per poros occultos z sic inficit.

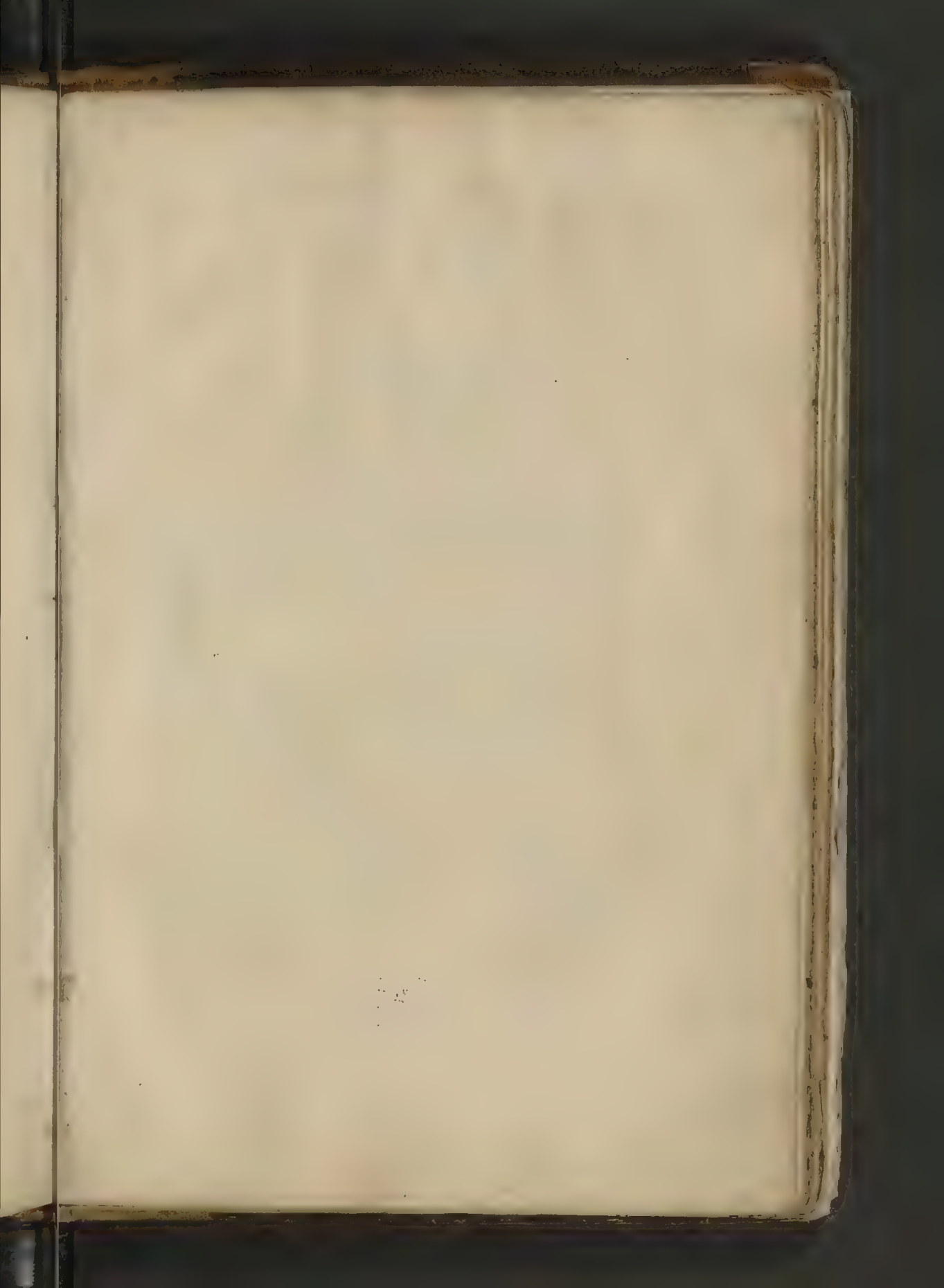
Querit Quare excellentia qualitatu tangibiliū corrumpit aīal.
Solutio. quia excellens sensibile corrumpit sensum.
ergo excellens tangibile corrumpit tactū aīal aut dīmit z determinat tactū
tu qz solus tactus pstituit aīal vt dictū est.

Ar Tactus ē actūs aīalis. q nō cōstituit nec corrūpit aīal. Ans pater
qz est naturalis potētia. Solutō nō est intelligendū q sit pncipiū
cōstitutiuū intrinsecū sz p̄t dici pstitutiuū representatiuū p tanto qz ē natura
lis potētia q necessario psequitur ad esse aīalis.

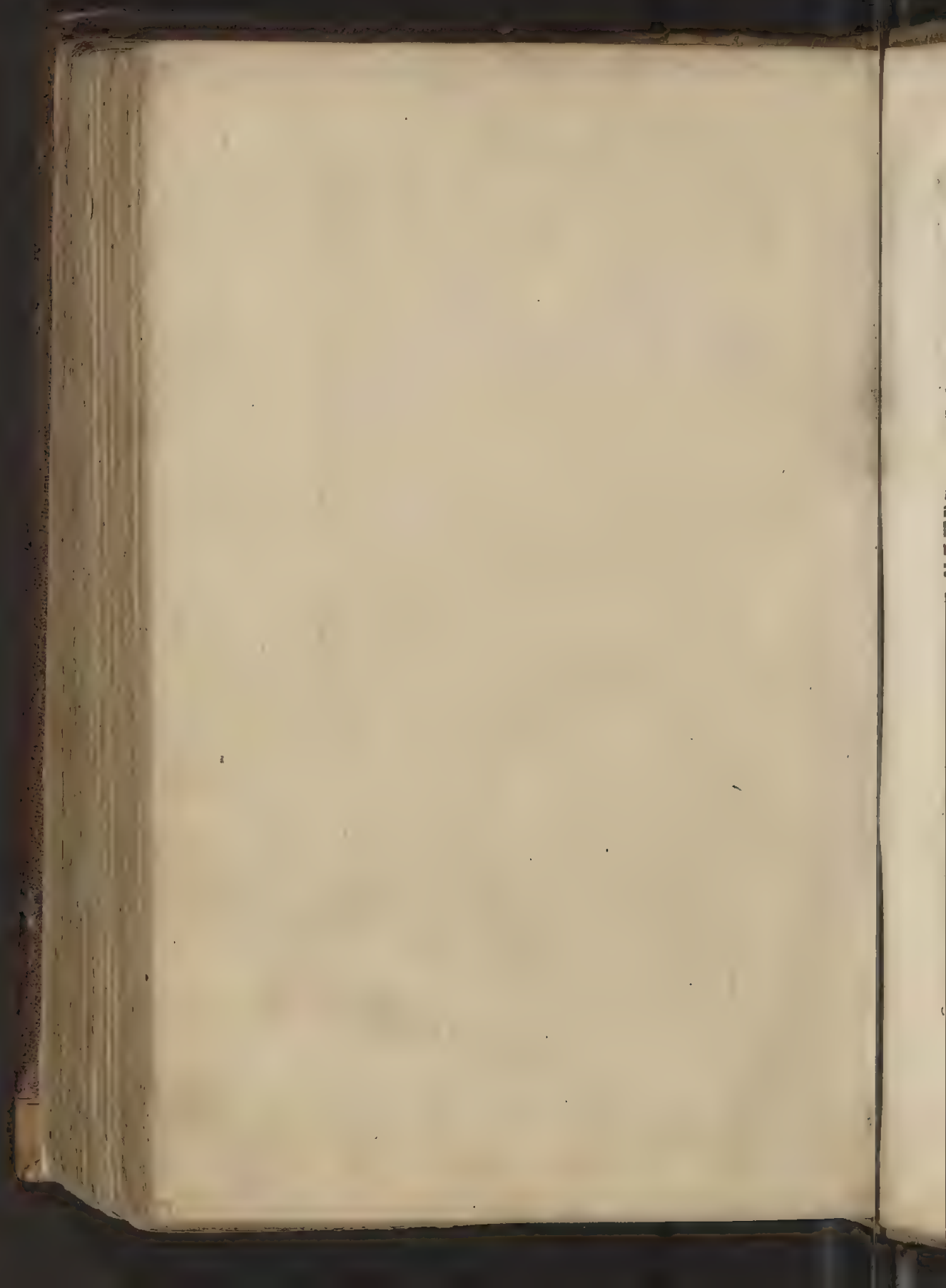
Querit Quō ondit pbs alios sensus solū haberi quo ad bñ cē
Solutō dicit q visū hz habitās in aq z aere vt videt
ut lucētia per se q nō indiget medio nisi dyaphono solo. Scdō hz visū vt
in lucido fm actū illuminato videat colores z p hoc emin⁹ cōphendat cōs-
tuentēs vel nocēs. Gustū hz vt discernat dulce vel amāz z p hoc cōue-
riens nesciat alimētū z desiderio moueat vel remoueat ad ipm vel ab ipō
Olfactū hz vt remotius cognoscat alimētū pueniens. Auditū hz vt ipi
possit aliqd significari lingūā vero hz vt p eā aliqd alteri significet.

Finītur Reparatiōes triū librorū de Anima

De sensu et sensato

Boniam autez de

anima fm seipsaz determinatum
est et de virtute qualibet ex parte
ipsius. Consequens est facere co
sideratōem de animalibz zc.

Querit. pmo quare isti libri dicuntur
libri paruoz naturaliu. Solo. quia isti

in supplementū z pplementum aliorum librorum principaliter sunt. Et hic
agitur de paruoz. scz de passionibz z potentijs corporis.

Ar. De illis passionibz z etiam de singulis partibz corporis anima
et sufficienter determinat in libris pncipalibz. scz in libro de aia. z
in sequentibz. scz de aialibz de vegetabilibz z plantis. ergo isti libri sunt sup
flui Solo. differenter agitur de illis ibi z hic. quia in libro de anima agitur
de illis potentijs z passionibz fm qz principaliter ab anima dependent. Sz
hic determinatur de illis fm esse eorum materiale quō principaliter a corpo
re dependent In alijs vero sequentibz libris agitur de illis inqz sunt totius
diuicti. scz corporis aia z ptracti ad spem

Querit. Quare isti libri paruoz naturalium sequitur libru de
aia Solo. qz aia est dignior corpore. sed in libro de aia
agitur de istis potētis fm qz esse eaz pncipaliter ab anima dependet. et i istis
libris agitur de ipsis fm esse materiale fm qz iuxta dicta principaliter a corpe
dependet. ergo isti libri sequitur libru de anima

Querit. Quare isti libri pcedūt sequentes. scz de aialibz z de ve
getabilibz z plantis Solo. qz pnumozia sunt pōza. sz
in istis libris agitur de pnumozibz. qz agitur de passionibz cōmūibz aie et
corpis fm qz pncipaliter tñ a corpe dependent. sed in libris sequentibz agitur
de singulis spēbz ipsius corporis aia z ergo.

Querit. Quis est pms liber inter libros paruoz naturalium
Solo. liber de sensu et sensato. Quis rō est qz opoz
ter per magis similia ad dissimilia pcedere. sed liber de sensu et sensato hz
ter maiorem similitudinem cum libro de anima qz alij sequentes. ergo etiaz
prior est alijs. et sequitur immediate librum de anima. Qmoz patet. quia
in libro de anima agitur de potentijs inquārum principaliter ab anima de
pendent. sed potētie sensitiue de quibz hic agitur magis ab aia dependent qz
alie passionēs de quibz in sequētibz agitur. ergo iste liber hz maiorem similitud
dine cū libro de aia. z p psequēs imediate seqtur eūdem

Ar. Ex illa rōne sequeret qz liber de memoria z reminiscētia pcederet
istum Probat. qz ille liber maiorem hz similitudine cū libro de aia
qz iste Solo. argumētū pcederet nisi aliud obstarer. Obstat autē qz notis

Reparationes

ria rerū sensibilium nō venit ad memoriā nisi p sensus exteriores. ergo etiam oportet p̄us de sensibz exterioribz determinare

Querit Quod est subiectū libri de sensu et sensato. **Solo.** corpus sensitivū p̄m q̄ substat passioni sensus. **Quis rō est** q̄ illud est subiectū scientie de quo passionēs p̄prie illius scie demonstrant. h̄mōi autē est corpus sensitivū ut h̄mōi. q̄ sensus in cōi de quo hic agit h̄z corpus sensitivū pro subiecto

Querit Quare necēriū est de passionibz cōibz aīati corpis determinare. **Solo.** q̄ si opatōnes tā p̄prie q̄ cōes essent solus aīe tanq̄ ab ea dependētes sufficiēter determinatū esset de ipis in libz de aīa. nūc autē sunt totius p̄fici nō solū ab aīa sed etiā a corpore depēdētes. et q̄ de eis necēriū fuit in hoc libro determinare

Querit que sunt opatōes et passionēs cōes opatorū. **Solo.** p̄hi. sensus memoria ita desiderii et oīno hoc est vniuersalr appetit⁹ et cū h̄is gaudiū et tristitia. h̄ec em̄ fere oībz insunt aīalibz

Querit Quare p̄hi enumerat ibi solā memoriā et nō alios interiores sensus. **Solo.** q̄ oēs alios p̄prehendit sub sensu. eo q̄ oēs alij sunt p̄sentū. s̄ sola memoria est p̄teritoz. ut postea patebit

Querit Quare d̄ p̄hi h̄ec em̄ fere oībz aīalibz insunt. **Solo.** p̄pter memoriā que nō inest oībz aīalibz sed t̄m p̄fectis

Querit quare d̄ p̄hi et oīno appetitus. **Solo.** q̄ multe sunt passionēs appetitus. q̄ duplex est appetitus sensitivus. sc̄z irascibilis et concupiscibilis. et quilibet eoz habet multas passionēs

Querit Quotuplex est appetitus. **Solo.** duplex. Primus est intellectivus. de quo nō est hic ad p̄positū cuius obiectū est bonū vlt et simplr. Alius est sensitivus. et ille diuidit̄ in concupiscibile. cuius sunt sex passionēs. sc̄z amor. desiderii. gaudiū. odiū. fuga. tristitia. Et irascibile. cuius sunt quinq̄ passionēs. sc̄z spes. desperatio. audacia. timor. ira

Querit Que sunt alie passionēs cōes medū aīalibz sed quodāmodo oībz ut aīa p̄cipatibz. **Solo.** q̄dā sunt q̄ pueniūt soli aīali et nō oī. sicut respiratio et inspiratio. quēdāz oī et nō soli. sicut iuuent⁹ et senectus. quēdāz oīni et soli aīali. sicut somnus et vigilia. et sunt q̄dā que habent se sicut habitus et p̄uatio puenientes oīni aīali et non soli. sicut mor̄s et vita. sanitas et egritudo. de quibz oībz in istis libz determinādū est

Querit Quō p̄bat p̄hi q̄ ad physicū spectat p̄siderare de sanitate et egritudine. **Solo.** p̄bat hoc rōne et signo. Rōne sic. ad physicū spectat p̄siderare de corpore viuo et p̄ncipijs. corpus viuu. s̄z sanitas et egritudo accidunt viuētibz. q̄ de illis etiā h̄z p̄siderare p̄hi. ¶ Signo sic. q̄ ubi physicus definit ibi medicus incipit. eo q̄ sunt quodāmodo conterminales in suis p̄sideratōibz. sed medicus incipit determinare de sanitate et egritudine particulariter. ergo ad physicū spectat determinare de eis q̄cum ad vlt causas et p̄ncipia vltia

Querit quō p̄bat p̄hi q̄ oēs ille passionēs sint cōes aīe et corp̄. **Solo.**

De p̄hi libz q̄
de p̄hi libz q̄

Apud libz
de p̄hi libz q̄

De p̄hi libz q̄

De p̄hi libz q̄
de p̄hi libz q̄

De p̄hi libz q̄
de p̄hi libz q̄

De Sensu et sensato

sc. qz sensus est cōis aīe z corpi. qz iste potētie. Priz pna. qz qdam istarū passionū accidit cū sensu. sicut respiratio z inspiratio. Quedā p sensum. vt memoria z remniscentia. Quedā sunt sensuū passionēs. vt iuuentus z senectus. Et quedā sensuū dispōnes. vt somnus z vigilia. Quedā sunt sensuū pseruationes z salutaria. vt sanitas. Et quedam corruptōes. vt mors et egritudo.

Querit In quot tractat? diuidit iste liber Solo. tres. In pmo agit de sensibz. In secūdo agit de sensibilibz seu obiectis. Et in tercio soluit tres dubitationes.

¶ Sequitur pars executiua

Querit Vtrū necesse sit omne aīal habere sensum. Solo. sic. Cuius rō est. qz p sensus differt aīal a nō aīali. qz necesse est omne aīal habere sensum. Sensibile em est cōtialis dīa aīalis.

¶ **Querit** quot sunt sensus aīali necessarij Solo. duo. scz tactus z gustus. inq̄tum gustus est qdam tactus. Cuius rō est. qz illud est necessariū aīali sine quo ipsum nō p̄t esse. sed sine tactu z gustu aīal nō p̄t esse. ergo illi duo sensus sunt aīali necessarij

Querit Qūo sumit numerus illarū passionū vtiusqz appetit? Solo. passionēs diuersificant fm diuersitatē obiectorum. diuersimode istos appetitus mouētū. Obiectū mouēs appetitū p̄cupiscibile est duplex. scz bonū qd mouet attrahendo. z malū qd mouet retrahendo. Bonū sensibile attrahendo mouet appetitū p̄cupiscibile tripl̄. scz in elinādo. causando quādā ap̄itudinem z p̄naturalitātē ad bonū. z hoc p̄tinet ad passionē amoris. Secūdo dat ei motū ad assequendū bonū amatum nōdū habitū. qd p̄tinet ad passionē desiderij. Tercio inq̄tum iam habitus est z p̄tinet afficit appetitū delectatōe seu gaudio. Malū qd mouet repellēdo tripliciter afficit appetitū p̄cupiscibilem. Primo per oppositum ad bonū afficit appetitum odio. Secūdo malum fm q̄ imminet nōdū tamen p̄tinet afficit appetitum fuga seu abhominatōe. Tercio fm q̄ p̄tinet z p̄sens infert passionem tristitie.

Querit Qūo sumit numerus passionū appetit? irascibilis. Solo. sic. qz in passioibz appetit? irascibilis p̄supponit qdā inclinatio ad p̄sequendū bonū vel fugiendū malū in appetitū p̄cupiscibili q̄ ab solute respicit bonū vel malū. z respectu boni nōdū habiti est spes vel desperatio. spes p̄ modū accessus. z desperatio p̄ modū recessus. Respectu mali adiacentis est timor vel audacia. timor p̄ modū recessus. audacia p̄ modū accessus. Respectu boni adepti nō est irascibilis aliqua passio. quia vt sic nō h̄z rōnem ardui. sed ex malo iniacenti seq̄tur passio ire cui nulla passio opponit. qz causat ex malo iniacenti difficili z arduo ad cuius p̄titiā necesse est q̄ aut appetitus succubat. et sic nō erit terminos tristitie q̄ est passio p̄cupiscibilis. aut habet motū ad inuadendū malū lesiū qd p̄tinet ad irā. motū aut ad fugiendū hinc nō p̄t. qz malū circa qd versat iam ponit vt p̄s vel p̄tentiū. z sic motui nulla passio p̄trariatur

Sensu

*An aīal sit
sensibile*

*Quot sunt
sensus aīali*

*Quo sumit
numerus
passionū
appetit?*

Reparationes

Querit Utrū gustus sit qdā tactus. Solo. sic. et rō est. quia sicut organū tactus est de natura terre. ita et organū gustus. Et sicut tactus sentit p mediū intrinsecū. sic et gustus. verum tñ est q gustus non est tactus simplr. imo est potentia formaliter distincta a tactu. qz gustus est in lingua tñ et in ptrib ei ppinquis.

Querit quare tactus est sibi necessari⁹. Solo. qz p tactū discernit id qd est corruptiū et saluatiū sui. qz aīal est pplexionatus. sed pplexio stat in pmensuratōe qualitātū pmarū. q illa dissoluta aīal corrūpit. tactus autē rōne sui organi est medietas qualitātū tangibiliū.

Querit quare aīal nō pē esse sine gustu. Solo. ideo. qz gustus est diffcreti⁹ saporū et nutritiō. s. aīal non pē esse sine nutritiō. nec sine gustu.

Querit Utrū alij tres sensus scz visus auditus et olfactus etiā sunt necessarij oīni aīali. Solo. nō. s. solū illis quēlibet uenit de loco ad locū. Et rō est. qz illa aīalia nō hñt nutrimentū eis pūctuz ergo est eis necessariū habere illos sensus qbz possunt nutrimentū requirere. a longe. sed hoc faciūt p hos tres sensus. scz visum auditū et olfactuz. ergo illi sensus sunt eis necessarij.

Querit Quot sunt sensus discipline. Solo. duo. scz visus et auditus. Qd sic ostendit. qz hi duo sensus annūciāt nobis pluriū rerū differentias. et ostendūt nobis ex quibz nobis inest discretio tā speculabiliū fm intellectū speculatiū q opabiliū fm intellectū practiciū.

Querit Quis inter istos duos sensus est melior. Solo. pñt. visus p se melior est et auditus per accēs. Pñmū pz. qz visus melior est qstū ad assequendū necessaria et vitandū nocua. Secūda. quia visus vt etiā pmo metaphysice dī pluriū rerum differentias nobis ostendit. Qd pz. qz oīa corpa visu distinguūt et cognoscūt. qz oīa corpa colore participāt. sed color est ppiū obiectū visus. Secūdo etiā melior est. qz per eum magis cognoscimus sensibilia pmutia que sunt magnitudo figura motus. qz p auditū vel quēcūqz alium sensum. Auditus vō rō solum ostendit per se differentias sonoz et vocis paucis ostendit aīalibz. Auditus annūciat diūas vocū saltē que cū imaginatōe pferūt.

Ar Solū mixta sunt colorata. ergo male dī q oīa colore participāt. Ans. parz. qz color est qualitas secūda que solū puenit mixtis.

Solo. licet oīa corpa nō dicātur ppe colorata sicut probat argumētum. tamen oīa corpa colore participant. hoc est aliqd coloris habēt. scz lumen et dyaphonitatem que sunt de cōstitutione coloris. omnia em corpa sunt diaphona et luminis capacia.

Querit Qūo pbat pñs q auditus plus pferit p accēs ad disciplinā suā sive prudentiā q visus. Solo. sic. qz disciplina sit p sermonē. qz sermo auditus cā est discipline nō fm se sive fm diūas fos. sed p accēs inqstū pponit ex noibz fectis duobz sed nominū vñs quodqz symbolū est. cū igit oīa visibilia significari noibz pñt et etiā multa in visibilia. ideo p accidens auditus plus pferit.

De sensu et sensato

¶ Querit qd est nomē h're symbolū. So^o. qz noīa imponunt ab impos
sionibz ab aliqua pprietate q institues afficiū in imponēdo q tū nō neces
sitat imponēre aliq mō vt potius p illā vocē qz p aliā fecit illā rem s3 postqz
nobis fecitō cognita fuerit tūc p voces tales significaturas q sunt angeli in
telligētie vbi pceptus dicētis ad aures audientis siue discēntis.

¶ Querit. vtz ceci sūt naturāl'r prudētiores surdis. Solo sic in specul
labilibz. qz disciplia fortis^o imōmū p audiū qz p visu. qz viua vox docet ppē
qz d'r Hieronim^o in plogo pmo Bible. Nescio qd latentis energie vine
vocis act^o h3 q ab autore suo trāsfusa fortis^o sonat. In practiciis nō siue fas
cubilibz surdi a natiuitate sūt cecis excellentiores. Cui^o rō ē. qz sūt fortio
ris imaginatōnis z valentioris in his q ppta inuētiōe acquirūt.

¶ Querit. vtz surdi a natiuitate necessario sūt muti. Solo sic nō p
pter impotētiā p'tutis interpretatiue qz pnt h're pfectā qz ad oīa instrumē
ta naturaliter cōcurrētia s3 ppter hoc qz cōcātionē non hnt in auditu vo
cū ad placitū fecitū. z iō q ad tales voces sūt inuti. oīs ergo surd^o est
mut^o s3 nō epuerlo. qz a natiuitate deficiēs i lingua ē mut^o s3 nō surd^o nēcio.

Capitulū secundū.

¶ Querit. vtz organū visus sit de natura ignis sic antiq dixerunt.

Solo q nō. Cui^o rō ē. qz si oculus eēt de natura ignis tūc egredere^o lū
mē ex oculo z sic pringeret videre in tenebris. Vel si eēt ocul^o de natura ig
nis tūc sp emitteret lumē siue pcuteret siue nō cui^o tū pnt experimur.

¶ Querit. quō antiq pbabāt oculū esse de natura ignis. Solo sic. qz
nos experimur ex oculo celeriter moto aut pculso ignē vel lumē egredi et
emicare. Gocul^o ē de natura ignis. Dat aut pbs illi^o rōem dicēs qz lumē
non micat ex oculo. qz ocul^o ē de natura ignis. s3 qz ē qddā lene oīa aut les
nia aliqd hnt lucis z nata sūt fulgere l3 nō faciāt lucē oīa talia z ita in tene
bris nata sūt fulgere l3 nō lucere. Agrū aut oculi ē quoddā lene. Gocul^o
rōne illius lenis natus est fulgere in tenebris.

¶ Querit. qre apparet ocul^o fulgere. Solo qz adeo celeriter mouet q
qū subito fit i duobz sitibz ita q vn^o oculus ob id apparet qsi duo z i diuer
sis sitibz sit oculus vidēs z res q videt. Qū em celeriter mouet vl' pcutit
oculus humor fulgid^o oculi diuicac^o subito z lumē in ipo hūore z qz oca
lus ē speculū vniū cui^o opatio ē videre. iō ppter celerē motū oculus s3 vni
partē hūdi p motū qsi ab altera aliqliter diuisa z in situ pstantē videt ful
gorē ab altera parte micatē sicut fit in fractōne qū idem vno situ subito re
frangitur super seipm in alio situ.

¶ Querit. vtz visio fiat extramittendo sicut dixerūt plato z Empedoc
les. Solo nō. z rō ē. qz si visio fieret extramittēdo ita q lumē egredere^o
ab oculo vsqz ad rē visam tūc pringeret etiā videre in tenebris. qd tū expe
rimur eē falsū. Et platonici soluebāt illā rōnē dicēs q nō pringeret vide
re in tenebris qūis visio sic fieret extramittendo qz dixerūt q lumē extrin
suū in tenebris. s3 hec solutō nō valet. qz si lumē ignis extingueret a tene
bris vel esset lumen ignis flāme carbonis vel ignis lucis sed nullū istoz
p' dicit. qz tenebra nō opponit i gni s3 potius aqua vel frigus. Etiā si lumē
extingueret in tenebris ppter frigus tūc nō cōpringeret videre p glaciē vel
aquā que sunt maxime frigide.

Reparationes

Querit. q̄ fuit opinio empe. So^o empe. putauit q̄ visio fieret p̄ emissionē luminis ab oculo sicut egredit a lucerna putabat em̄ q̄ sicut ambulās tpe hyemali in nocte h̄z lucernā p̄ cui⁹ pellem lumē diffundit sine extincōne e⁹ que posset fieri p̄ impetus ventoz. t̄tāto ampli⁹ illuminat quāto amplius diffundit sic em̄ natura animalis oculū parasset tanq̄ lucernā p̄ cui⁹ mien⁹ gas seu tunicas lumē p̄culatū z tunicis ill⁹ velatū subtili b̄ radijs mittit q̄ radij visuales diffundūt p̄ totū circulū oculi intus illuminātes z reuelātes pfundū aque circūfluens i oculo inter tunicas certas z h̄nto hoc lumen magis expassū fuerit t̄tāto fortius ad extra illuminat. Et nō illuminat ita cla re ac si non esset tunicis velatum.

Querit. vix Empedo. bñ opinat⁹ sic de mō visionis. Solo non q̄ p̄dixit sibi p̄. q̄ aliquē etiā dixit visionē fieri de fluxionibz q̄bus d̄ a res bus visibilibz. Et ita videt opinio e⁹ insufficiens ex q̄ dixit visionē fieri ex tramittendo q̄ncz. z itez q̄ncz intrus suscipiendo.

Querit. vix visio fiat intus suscipiendo sicut voluit Democritus. Solo nō q̄ ipe dixit q̄ ocul⁹ eēt de natura aque. z q̄ visio nihil aliud eēt q̄ apparitio seu pictura facta a re sensibili in oculo seu i extremitate oculi. Et rō fallitatis ē q̄ si talis apparitio eēt visio tūc speculū videret z oīma corpa posita in quibz apparēt rez imagines. q̄ manifeste falsū est. ḡ apparitio rei visibilis in exteriori tunica que cornea appellat.

Querit. quō organū visus est de natura aque. Solo p̄biē a domi⁹ nio de natura aq̄ nō in p̄tū aq̄. id est in p̄tū ē tale corp⁹ fm̄ spēm ab alijs di stinctū s̄ fm̄ q̄ aq̄ ē q̄ddā p̄spicuū p̄spicuitate spissa z p̄seruatiua speciei vi sibilis talis aut p̄spicuitas nō ē i aere q̄uis p̄spicuitas sit cōis aeri aq̄ z i ḡ m̄ fm̄ q̄ p̄icipiant cū corpe celesti in quo p̄mū reperit.

Querit. quō pbat p̄hs q̄ organū visus sit de natura aque. Solo tri bus signis. Prīmū ē q̄ corruptis oculis p̄ incisionē tunicaz corpe effluit aq̄. idem aut est p̄ncipiū cōpositōis z termin⁹ resolutionis. Scdm̄ signū ē q̄ in embriombz nouiter in vtero formatis videt aqua in loco oculoz. Ter ciū signū est q̄ albumen oculi i h̄nibz sanguinē est pingue z crassum vt cō seruet humidū chylatallmū i q̄ est vire⁹ visiva sine cōgelatōne q̄ diminuit p̄spicuitas humidū vt visus. Pinguedo em̄ q̄ calida est p̄seruat a cōgela tione humidū oculi. z nō est hic autoritas p̄bi nulli vnq̄ q̄ intra palpe⁹ bras est riguit. In nō h̄nibz sanguinē natura circūposuit oculis tunicam spissam que p̄stet humidū congelatōnem.

Querit. Quō p̄bi dicit p̄tra platonē z Empe. q̄ visio non fit extramittendo. Solo sic si visio fieret extramittēdo vel ergo fieret extramittendo simplr p̄ emissionē luminis vsq̄ ad rem visaz sicut dixisse videt Empe. vel ad certū spaciū solū sicut dixisse videt plato sed nullū illoz rōnabilr p̄t dici. igit. Vmōz pbat nō p̄mū. q̄ als cū videt remus astra oporteret egredi lumen ab oculo vsq̄ ad astra q̄ est trōs nabile z impossibile ponissimū fm̄ illos q̄ asserūt lumē esse corpus. z etiā nō p̄t dici. q̄ melius est q̄ lumē exterius p̄iungere interiori statim. n̄ p̄nci pio egressus siue in extremitate oculi que ad modū Democrit⁹ posuit forz. m̄ rei visibilis esse in exteriori pelle vel tunica oculi sed hoc stultū ē p̄ pla.

De sensu et sensato

conē saltem qz plato sicut Empe. posuit lumē z radios esse corpa. q̄ impossibile est inuenire modū vnionis horz. Qd̄ sic ostēdit. qz nō q̄dlibet corpus cuiuslibet corpi p̄t p̄ungi qz nō p̄t p̄ungi ea inter q̄ semp est mediū s̄z inter lumen intrantiū oculi z lumē exterius intercedit meringa siue tunica oculi. Sc̄i sint duo corpa solida nō p̄t se rāgere s̄m opimone platonis z empe.

Querit. quō pbat Aresto. qz organū visus sit de natura aq̄. **Solutio.** sic. qz oportet organū visus z mediū esse p̄portionata. s̄z mediū p̄ qd̄ spēs visibilis diffundit est diaphonū. q̄ oculus d̄z esse de natura diaphoni sed nō p̄t esse de natura ignis. qz ignis nimis actiu⁹ ē z sic destruet oculū.

Querit. Utrū virtus visua resider in extremitate oculi. **Solutio.** phi nō sed interius circa p̄mū sensitiuū siue sensuū eōem qd̄ etiā necesse est esse p̄spiciuū. Et hoc pbat p̄hs signo. qz aliq̄ vulnera et in bello circa tpa cecidit sunt eo qz ipsi nerui obtrici fuerunt abscissi p̄ quoz poros virtus visua decurrit ad oculos. Abscissis em̄ neruis illis et postea resanatis p̄pter duriciē cicatricis obstruit poros p̄ quē lumē ab humido cristallino oculi vectū p̄ sp̄m ingredi habuit z ideo tenebz z sunt sicut si lucerna exstingueret.

Querit. Utrū visio s̄m veritatē fiat extrahendo vel intus suscipiendo. **Solutio.** qz fit intus suscipiendo. nō sicut dicit Democrit⁹. s̄z p̄ hoc qz potētia visua ab obiecto suo suscipit sp̄m z sicut rudinē sui obiecti intencionaliter q̄ spēs p̄mo fit i medio spūaliter z postea in oculo et tunc visus per illam speciem sic receptam iudicat de obiecto cōcurrente influentia sensus cōmunis.

Ar. Visio fit extrahendo. Probat. qz qñ voluim⁹ rē aliquā a longe videre tūc exp̄mim⁹ oculos q̄si velim⁹ ex ipsis aliqd̄ lumē exp̄mere. **Solutio.** nō exp̄rimim⁹ oculos vt emittat aliqd̄ lumē. sed vt vire⁹ visua adunet z vt sic fortior fiat visio qz vire⁹ vnica fortior ē se ipsa disp̄sa.

Ar. Per visū p̄tingit rem visibilē infici. sicut p̄t hoc de basilisco qui videndo inficit. z sicut de muliere menstruosa. q̄ visio fit extrahendo. **Solutio.** qz hoc nō fit ab oculis talū inq̄tum in eis est virtus visua. s̄z inq̄tum sunt talia corpa hūia p̄tatem alterandi alia corpa eo qz venenosa sunt sicut in cōmentarijs secūdi de aia patuit.

Querit. Quā nature est organū olfact⁹. **Solutio.** qz est de natura ignis s̄m potentia. Et rō est qz tale d̄z esse organū alie⁹ sensus i potētia q̄le ē obiectū i actu. s̄z obiectū olfact⁹ qd̄ ē odor ē de natura ignis i actu. q̄ organū olfact⁹ ē de natura ignis z potētia. Minor p̄z. qz ignis est fumalis euaporatio v̄l cū fumali euaporatōe. s̄z fumalis euaporatō p̄pter dominiū caloris ē de natura ignis. s̄z tñ s̄m actū organū olfact⁹ est de natura aque. qz ponit circa cerebrū qd̄ est membrū frigidissimū.

Querit. Quā nature est organū auditus. **Solutio.** est de natura aeris. Qd̄ potest sic p̄bāri extra textū. quia sonus est quedā qualitas que diffundit per totū m̄ tamq̄ p̄ mediū z est etiā in aere violenter moto sicut in subiecto. sed necessarium est mediū z organum habere p̄portionem et quandam generalitatem.

Reparationes

Querit *Quid nature est organū olfact?* Solo phi de natu-
ra ignis. Qd sic ostendit qz organū dz esse tale in potentia
qle ē obiectū i actu qz sensibile actuat sensū. sz odor causat ē fumalis enapo-
ratio sz talis ē ab igne. g organū olfact? ē calidū siue igneū in potentia. Dicit
autē in potētia qz actu ē frigidū z ppter hoc suū ē ppinquū cerebro qd est
actu frigidum licet potentia calidum.

Querit *In quo puenit organū olfactus cū organo vīsus.* Solo
qz generatio oculi habet eundē modū sicut generatio olfact? qz sūt a cereb-
bro qd est frigidius z humidius oibus partibus corpis.

Querit *cur nature ē organū tact?* So^o ē nature terre sicut z organū
gustus in pte ipe ē qd ā tact? Et sic circa cor ē organū vīsusqz istoz. Qz
cerebrū z cor opponitur in cōplexione. z ita sicut cerebrū inter mēbra aīas
lis ē frigidissimū ita cor inter ea ē calidissimū tantū autē colorē nō retinet nī
si ex carne solida dura z terrestri talis autē caro maxie ē terrestis. Et sic ta-
ctus excellentissime hz or qmū suū circa cor qz cor excellentissime tangit eo
qz ē sors pūis tactus. Et sic etiā dicēdū ē de organo gustus fm qz gust?
est qd ā tactus tū fm qz est discretiū? sapoz sic est in lingua vt in cōmentā-
rijs libri de aīa dictum est.

Secundus tractatus

*In quo determinat de sensibilibus seu obiectis trium sensuū scz colore sa-
pore z odore.*

Querit *quō dñt de istis hic determinat z de eis determinatū ē in li-
bro de aīa.* Solo phi de sensibilibz vniūse? qz sensus scz colore sono o-
dore gustabilibz z tāgibilibz qūatibz vlt dicit ē z i cōi libro de aīa z etiā
de eis fm esse formale q agūt in sensū. hic po determinat de eis nō vltter sz
particulariter fm eoz esse quidditatuū quid vniūqz eoz sit.

Querit *qūplicitē dz vniūqz istoz sensibilibz.* Solo ph dupli-
cit. Vno^o vt actu vniū t at sensū. Secūdo^o vt est i potētia inuēdi sensum.
Primo^o dñt de eis in libro de aīa. Hic po dñt de vniūqz eoz in
actu fm qz facit opatōez in sensū. z qd ipm sit p definitōnem.

Querit *qd est lūmē.* Solo vt dī phs secūdo de aīa est color pspiciū
fm qz pspiciū est actu. Et hūc signū ē qz qū corp^o lucēs est pūis tunc p-
sentia illi^o ē lūmē i pspiciū z ei^o pūatio tenebre. Hoc autē pspiciū ē lūmē
est act^o vt dī p. nō ē pūti aeri aq vel alicui corp^o sz ē qda cōis natura z p-
passiua z receptiua nō sepaata vt platonici voluerūt sz ē cōis oibz corp^oibus
fm quandā analogiā z magis inuenit in celestibz minus in alijs.

Querit *Quid est color.* Solo phi est extremitas pspiciū i cor-
pore terminato. Et hanc definitōem p tres pīculas pro-
bat. Et pmo pīcā qz color est extremitas. Quia cumlibet corp^o ē aliq-
vltimū qd ē superficies tale autē i quolibet corp^o pūet naturā pspiciū fm qz
ipm est natū affici natura lucē. Cū igit nccē sit i oibus corp^oibus vltimū
fm qz pspiciū est in actu fieri per lūmē color erit extremitas pspiciū
fm qz est in vltimo scz in superficie. z ergo dicit phs necesse est colorē esse
extremitatem vel in extremitate. Et istud phs affirmat auctoritate pietas.

De sensu et sensato

goricor qui dicebāt colorē epiphaniā id est supapparitionem.

Querit Quō pbat pbs q sit extremitas pspicui. Solutio sic qz color inest corpis fm q susceptiū lumis. sz corp⁹ ē susceptiū lumis rōe pspicui. g calor ē extremitas pspicui. Maior pbat. qz sz q corpa diuersimode lumē recipiūt diuersimode colorant. Vnoz pbat. qz eādē oportet existimare naturā q quedā exteri⁹ color at siue supficiet⁹ et interius sicut aer z aqua. sed talis natura est pspicuitas. qz fm q illa diuersimode in est plus z minus fm hoc diuersimode facit precipari lumē et corpa colorari. Evident cū aer z aqua colorari. Aer quidē in auroza videt hīe colorē aureū rōne pspicui aliquāliter p densati p frigiditatē noctis ita q lumē oīno nō penetrat sz afficit fm naturā pspicui sūt fit in aqua.

Querit quō differūt colorata interi⁹ a coloratis exteri⁹ siue supficie tenus. Solutio pbi sic. quia interius colorata non eundem habet colorem accidētibz prope z stātibz longe. Alia autē eūdē obseruāt colorē siue prope siue longe stantibz in determinata saltem distantia. z ita de eo q colore ē determinata estimatio siue fantasia.

Querit An semp sit vcz q determinata sit fantasia de colore. Solutio sic nisi locus cōtinens aliquādo transmutet corpa. Et illa ad alium colorem qz sit ille quē habet ex precipatōne liberi luminis in pprio pspicuo. Reu⁹ ē exemplū lumē solis splendens p vitru rubiū cōtrahens naturam illius diaphani constituit illū colorē in corpe cui incidit mutando pprium colorem illius corpis. g tene dicit q color est extremitas pspicui.

Querit Quō pbat pbs terciā partē definitōnis scz q est in corpore terminato. Solutio sic quia color solū est in illo corpore q terminat visionē sed visio nō terminat omnino ad corpus pspicuum pspicuitate puia sed pspicui pspicuitate terminata opacitate terrestrī z quāto plus fuerit terminata tanto est pfectior coloris fantasia. vnde si aqua et similia videant colorata pprio colore solum cōuenit eis rōne illa qua sūt pspicua terminata. vñ si nō fuerit pspicui in eis terminatū tunc nō habent verum colorem determinatū z pprium.

Ar Extremitas corpis ē de genere q̄tatis. qz ē supficies sed color nō est q̄tatis sed qualitas. g nō est extremitas. Solutio nō ē color extremitas de genere q̄tatis q est supficies. sz ē extremitas de genere qualitatis q nominat actū lumis q actus ē velud extremū siue potētie pprie q ē pspicuitas terminati corpis vñ act⁹ talis formalis est velud vltimū siue extremū potētie siue.

Ar Si color ēē extremitas qualitercūq accepta tūc corpa nō ēēnt interi⁹ colorata sz hoc ē falsū. Vnoz pbat. qz q̄cto diuidit aliqd corp⁹ stasim ibi apparet color. Solutio corpa sūt interi⁹ colorata fm potētiā sz non fm actū simplr z talis potētia reducitur ad actū p diuisionē. Addit autē simplr. qz corpa qdā q nō sūt simplr opacitate terminata sz fm qd sūt quoslibet intus colorata actu sz nō simplr. z ergo dicitur fuit q in illis fantasia de colore nō est eadem prope z longe stantibus.

Reparationes

Ad Omne corpus est terminatum. Et superflue addit illa particula in corpore terminato. Quia patet quod omne corpus est finitum. Et est terminatum figura quod ex terminato ne relinquitur figura. Solo igitur omne corpus sit terminatum terminis sue magnitudinis non tamen est omne corpus terminatum opacitate terrestri terminante perspicuitate quod ipsum est natum suscipere lumen. Quia quidam corpora habent perspicuitatem puram ratione cuius recipiunt lumen in profundo sicut aer quidam vero solus recipiunt ipsum in superficie et de illis est hic sermo.

Querit. Ut color sit in tenebris. Solo non formaliter sed solum materialiter. Quia color secundum Alterum habet duplex esse scilicet materiale et formale. Formale est lumen. Materiale est perspicuum terminatum secundum quod est in extremitate quod est superficies corporis et sic materiale esse resultat ex coniunctione quantitati primarie transmutatum naturam quod sit calidum frigidum humidum et licet quod diuersimode variat superficies terminati corporis quantum ad diaphaneitatem et ideo diuersos inducit colores hoc modo est in tenebris.

Ad. Ex ista dicto sequitur quod color corporis colorati continue mutaretur et non esset idem color nunc in pariete quod fuit prius. quod tamen est inconueniens. Solo hoc non est inconueniens ex quo lumen est formalis hypostasis colorum tamen manet color secundum esse materiale.

Querit. ut color sit quantitas simplex. Solo Alteri sic quod omne accensum est simplex. sed color est accensum. Et color est simplex. Maior patet quod si esset compositum tunc ex materia et forma tunc esset subiectum quod quicquid habet materiam partem suam substantia per se subsistens.

Ad. Color est quod compositum ex actu et potentia. non est simplex. Quia probatur quod ex lumine et perspicuo. Solo non valet prima quia non oportet illud est compositum secundum esse cuius essentia sunt ex pluribus quia quantitas forma dans esse et spiritum sunt a pluribus quod sunt principia in eodem genere et tamen est simplex sic pars de natura humana quod est ex subiecto et inter medijs generibus. nec tamen est composita hoc modo quod dicimus compositum hoc aliquid in natura subsistens. Sic color non quia potest existere ex diaphano a lumine tantum quod per se essentialiter ita quod perspicuum sit materia ex qua resultat color sicut corpus in constitutione hominis sed potius est ut materia in qua ita quod perspicuum terminatum est subiectum ipsius coloris. et igitur Alteri quod potest totum esse coloris est lumen receptum sic vel aliter et determinato perspicuo participatum.

Querit. ut color sit quantitas prima vel secunda. Solo est secunda dependens ex coniunctione primarie quantitati. sed secundum quod tales qualitates variant naturam diaphani quod est primum materiale colorum.

Querit. quod sunt species colorum. Solo philosophi septem ut postea patebit. quod duo sunt extremi scilicet albus et niger quod se habent in corporalibus sicut lumen et tenebre in aere.

Querit. quomodo generantur colores medij. Solo due de hoc opiniones fuerunt. Prima democriti et leucippi. Secunda anaxagore. Democritus dixit medios colores fieri per iuxta positionem extremorum colorum scilicet albi et nigri ita tamen quod quantitas illorum extremorum propter puritatem suam sit insensibile ex talibus sic iuxta se positis resultat unum visibile quod nec est albus nec niger et sic voluit quod iuxta diuersum modum iuxta positionis illorum extremorum causantur illi diuersi colores medij.

Querit. quare secundum istos aliqui colores medij sunt delectabiles et aliqui non.

De sensu et sensato

Solo qz cōmixtio siue iuxtapositio p̄t fieri vno mō seruata determinata p̄portione qualis ē triū ad duo ita qz sint tres ptes vni? z due alterius vel triū ad quatuor vt sint tres vni? z quatuor alteri? z tales colores s̄ delectabiles sic s̄ cocine? z punice? q̄les pauci recipiūt. Secūdo p̄t fieri nō seruata determinata p̄portioe s̄ fm abūdantiā z defectū ita qz de alio sit pl? de alio minus absqz p̄portioe sic fit s̄ eos i nūeris q̄s appellat nō p̄mēsuratos quēadmo dū in cōsonantijs accidit z tales colores medijs sunt indelectabiles.

Querit̄ q̄ sint opinio anaxagore de generatōe medioz colorz. Solo ille dixit eos generari p supponē vni? extremi coloris sup aliu siue supponat albu siue nigr. Et istud p̄bat duobz exēplis. Prīmū i artificialibz. quia pictores illo mō faciūt colorē vniū supponētes manifestiorē z supponentes aliū ita qz nō oīno regat suppositū colorē. Et istud faciūt qn̄ depingūt aliqd q̄ sit as in aere vel nās in aq̄ tūc cū p̄mo ponūt colorē imaginis aialis et supducūt illi colorē tenuē diaphonū nō regentē neqz colorē neqz figuraz imaginis. Secūdū exēplū dat i naturalibz. qz sol qui fm se lucidus ē z albus videt̄ trāsparens p caliginē z fumū apparet puniceus. Et quēadmo dū p̄mi dixerūt fieri colores medios ex diuersa cōmixtione p̄portionata vt nō p̄portionata ita d̄t anaxagoras p diuersū modū supponendi versus profundū vel supponēdi versus superficiē extremos colores fm debitā p̄portioem vel extra p̄portioem debitam.

Querit̄. In q̄ pueniūt anaxagoras democrit? z leucippus. So? in hoc qz dicūt sensū visus fieri p resolutionē alicui? a corpe colorato qd̄ decurrit p mediū vsqz ad visū successiue z tangat ipm ita qz ponebāt visum esse quendam tactum.

Querit̄. quō. p̄improbat illā opinionē. So? qz q̄libz sensus ex hoc dicat qd̄ a tact? qz sentim? int? suscipiēdo nō tū p̄prie ē qd̄ a tact? vt est i mabāt s̄ tact? p̄prie dicit̄ est corpis sensibilis. In alijs tribz ē species sumptis z q̄ tact? talis d̄t solū metaphoricus. Etā visio fit subito. q̄ nullo p̄t dici qz visibile successiue p reale decursū alicui? materiali resolubilis ad visum sicut in tactu reale tāgibile successiue mouet̄ ad tactum sed fit mox et subito.

Querit̄. quō. p̄improbat opinionē democriti z leucippi. So? qz si fieret̄ colores medijs p iuxtapositiōē medijs extremoz minimoz colorz tūc nō fieret̄ color medijs s̄ s̄ tūc deceptiue z phāstice qz duo extrema iudicarent̄ esse vniū mediū p̄t sit apparere qd̄ vniū nō ē necim dicere. p̄bat sc̄ q̄ d̄t cū extrema p̄t puritate īsensibilia. z sic etiā tps i q̄ qd̄lter sentit sic em magnitudo ē sensibilis vel insensibilis ita etiā z tps q̄ h̄mōi magnitudo percipit̄. si illa atoma extrema p̄iungunt̄ solū fm locū vt ipe dixerūt tunc nō erit vniū vere mixtū. z ita nō erit vere vnus medius color.

Querit̄. quō improbat opinio anaxagore. Solutio qz ipe in re non posuit aliquē colorē mediū fm qz in veritate est medius color in re colorata sed solum posuit colores medios fm qz perueniunt ad sensum diffusionē extremorum per se inuicem z per medium in re enim alter est color lucidus solis z fumū seu caliginis sed quādo veniunt ad sensum tunc vniūt̄ z inuēt̄ in altero p modū coloris medijs. Secūm opinionē autē p̄cedentē licz longe stant apparet̄ ex cōmixtione albi z nigri p̄pter paruitatē īsensibilitatis

Reparationes

in certā distantia tamē prope stans discernit in tali pposito atomos albos et nigros z nō mediū inferi⁹ i textu oñdet q nulla ē magnitudo insensibil⁹.
¶ Querit. quō sit generatō colorū mediorū. Solo pbi sicut mixtio nō sit p iuxtapositōem minimorū ppter paritātē insensibilū s; p mutuam trāsmutatōem q̄litatū sicut in pmo pere geneleos dictū ē sic etiam colores medij causant⁹ p mixtōnē colorū extremorū ad pstitutōem multiplicē mediorū q; mixtis causis necē est effect⁹ misceri. sed cā colorū q̄ sunt pspiciu m cū opacitate miscibilū clemētorū diuersimode miscen⁹. g; z extremi colores diuersimode miscen⁹ ad mediorū pstitutōem nō p supnatatōnem vel iux⁹ drapositōnē qua nō ēq̄litet ppe z longe stantib; color apparet s; p verā mixtōnē q̄ videt⁹ c̄q̄litet apparet. His pbat q; p hoc q; pgregāt localit nō miscen⁹ in mixtione minima s; in partes subiectiuas que sunt indiuidua v; hic homo z hic hō. equus z hic equus nec; minima s; in ptes q̄titatiuas s; lo illa vere miscen⁹ que s; in formas alterabiliter trāsmutant⁹ sicut in fine primi perigeneseos dictum est.

¶ Querit. Quot sunt species coloris. Solo septem; scz albus niger qui sunt colores extremi. z quinq; medij scz glauc⁹ puniceus. rubius. purpureus. viridis. Ratiō hui⁹ diuisionis. Quia omis color vel est extremus vel medius. Si primū hoc dupliciter cōtingit q; v; causat⁹ ex domino perspicui super opaci. siue ex abundantia luminis. z sic est color albus. vel ex domino opaci super pspiciū siue ex defectu luminis et sic est niger. Si est color medius hoc est dupliciter. quia vel est medius per participatōnem z equidistantiā simul vel participatōnem tantū. Si primū sic est color rubius. Si 2° hoc est dupl⁹ quia vel mediat inter album et rubeum vel inter nigrū z rubiū. Si primū hoc cōtingit dupliciter. quia v; plus accedit ad albedinē z sic est color glaucus vel flauus siue subpallidus vel plus accedit ad rubiū z sic est color puniceus qui grece dicit⁹ allurgus vel citrinus. Si mediat inter rubiū z nigrū hoc ptingit dupl⁹. q; vel pl⁹ accedit ad nigrū. z sic ē color viridis vel ad rubiū z sic ē color purpureus.

¶ R. Sunt infinite species colorū. igit nō tñ septē. pbat q; inter extres mos colores p̄t ēē motus p̄tinuus in infinitū diuisibilis. g; p tales diuisionē p̄t haberi infinite spēs. Solutō nō valet p̄na. q; q̄ sic ex primū tare motus in infinitū diuisibilis accipi p̄t s; in potentiā nō sunt determinate species z nature sicut nec motus eo q; sunt partes homogeneie ipsius mot⁹ quia alias nō solū in motu q̄ de extremo in extremū accipen⁹ infinita mes; dia s; in potentiā sed etiā in motu qui est de medio in extremū ex quo ois motus est in infinitū diuisibilis.

¶ Querit. Vtrū nigredo sit verus color. Solo sic. q; h; caus; sam tam ex parte materie q; ex parte forme. q; sicut per spiciū clarū lumē recipiens est materiale albedinis ita pspiciū opaci matē; teriale est nigredinis.

¶ R. Nigredo est priuatio albedinis sed priuatio nō est ver; ens. ergo nigredo nō est verus color. Solo nigredo nō est simpliciter priuatio albedinis sed est priuatio albedinis eo modo quo semper vnū cōtra; riorū est priuatio alterius.

De sensu et sensato

¶ Tenebra nō ē color. Nigredo nō est color. Pñā pbat. qz de. p. in
 textu sicut se habet lux et tenebra in pspicuo quō sic album et ni-
 grum in pspicuo terminato. Solutio licet in aliquo sit sile nō tñ est sile in
 oibz. Simile est in hoc qz lumē in pspicuo claro terminato pstituit colorē
 albū et in pspicuo terminato opaco pstituit colorē nigrum s; est sile qz ni-
 gredo sit pura puatio luminis sicut tenebra ipius luminis.

¶ Querit An nigrū sit transmutabile in albū. Solō qz dupl'r sit trans-
 mutatio colorū scz tñgēdo vlt' rāsmutādo subiectū de vno colore in aliū
 p alteratōem. Itā de qz pmo mō nigrū nō mutat in albū. nec etiā in colorē
 aliū. qz tinctura nigra ē in substantia multū corrosiua et nō pmitte sibi aliū
 colorē in superficie suplinēti coherere. S; scdo mō bñ fit. vt pz in expimen-
 tis nature et artis sicut albedo calcis generat ex cōbustione. Et meli' sit
 ista transmutatio p naturam qz p artē vt inq'r albert'. Quia calidū tran-
 smutās in natura mouet a celo cur' virt' est ipa sicut qdlibet instrumēta
 liter opans in se hz virtutē sui motoris. Calidū aut' et frigidū mouēs per
 artē nō hz hanc virtutē et iō raro ptingit ad spēm q' qritur.

¶ Querit In quo pueniūt sapor et odor. Solutio in hoc pueniūt qz taz
 sapor qz odor est sequela cōplexionis nutrimenti odor em et sapor sunt qle
 tates q iudicāt nobis bonitatē nutrimentū sic sunt fere eadē passio.

Queritur Utz sapor et odor etiā distinguant abinuicem.
 Solō sit. qz illa distinguunt q dñt suis subiectis
 proximis s; sapor et odor sunt hmoi. g. minor. pbat qz sapor ē in humido
 cōplexionali passo a siccō. sicut in proximo suo subiecto. Sed odor est a
 siccō cōplexionali bene passo ab humido.

¶ Querit Quare phs pus determinat de sapore qz de odore. Solō iō.
 qz notiora sunt pōra. s; sapor ē nobis notior qz odor. pbat qz sapor ē obiect'
 etiā gustus et odor ē obiectū olfact'. S; olfactū habem' peiorē ceteris aia
 libz. Et gustū habem' certissimū. g. sapor ē nobis certior et manifestior qz
 odor. Et qz habem' gustū certissimū. pbat phs sic qz tactū habem' cer-
 tissimū. s; gust' ē qdā tact' g etiā gustū habem' certissimū et ideo pmiuz
 de sapore est determinandum.

¶ Querit Quare hō hz peiorē olfactū ceteris aialibz. Solutio rō illi' est
 qz rāro olfact' ē peior quā organū ei' mag' humidū et frigidū s; organū
 olfact' in hōie ē maxime frigidū et humidū ppter frigiditatē cerebri nisi
 sint aliqua aq'tica quoz cerebra sunt valde frigida et humida g ceteris aia
 libz et etiā alijs sensibz hō hz olfactū peiorē sic diffusius dictū ē 2º de aia.

¶ Querit Quot fuerūt falsae opiniones circa subiectū saporis qz phs re-
 pbat in textu. Solō tres. Prima fuit Empe. et anaxagore dicentū q oia
 genera saporū sunt actu in aqua s; insensibilia sunt ppter puritatem pñm
 lapidaz atomat'r. i. indiuisibilis resperaz p aquā. S; qñ pgregarentur
 tñc fieret talis vlt' talis sapor. et fierēt pceptibiles. Scda opinio fuit aliozū
 dicentū q aqua esset pansperma. i. totū semē saporū. Ita qz saporēs cēnt
 in aliq' fm potētiā cāe efficiētis et nō solū fm potētiā materie. Et fm hoc
 dicūt oia genera saporū ex aqua sola fieri ex diuersis pñbz aque diuersos
 saporēs. sicut etiā alia pte seminis fit man'. et ex alia fir pes et sic de alijs

Reparationes

Tertia opinio fuit aliorū dicentū saporē ēē in aqua potentialr fm potēs-
tiam materie tantū z illi dixerūt q p virtutē solis vel alterius calidi sapo-
res potentialr in aqua existeres fierent in actu ipius saporis.

Querit Quō phs reprobat istas opīones Soko de pma de
q ē aptū mendatū. qz nos videm⁹ i fructib⁹ saporē
mutari p calefactōē solis v l alicui⁹ igniti v l innati caloris fructuū nō ac-
trahēdo z pgregādo dispōs saporē minutos in pnb⁹ sz alterādo z tran-
smutādo fruct⁹ decoquēdo supflūū humidū hui⁹ exēplū videm⁹ in frus-
tīb⁹ immaturis austeri vel amari saporis q reludantes p p r i o z in nato ca-
lore ad aliū mutant saporem magis dulcem.

Querit Quō reprobat scdaz. So. qz si aq ēēt pāsperma oīm
saporū nullo extrinseco mouēti siue agēti ad diuersos
saporē mutaret. h autē ē ipossibile. qz nos videm⁹ ex eodē nutrimento per
calidū elixariū v l affariū p artē v l naturā saporē mutari ncē ē igitur
aquā ab aliq aliquā trāsmutatōem pati si in ea debeat fieri saporē sicut
dicit tertia opinio.

Querit Quō reprobat aliā So. qz simplex aq oīm humidōz
supple p nutrimentū incorpabiliū nutritio qd dī p p aerē
nō incorpabile ē ipa aq et s ipm oleū sz etiā humidū olei plus diffundat se
ppter viscositatē tū humidū aqz simplr ē subtili⁹ qz difficult⁹ i cavitare
mag⁹ p r i n e r i p r. Et ppter istā subtilitatē q tūcūqz calido alteret nō in-
spissat sicut p m i x t u r a humida sz pot⁹ subtiliat q ipa sola nō p t ēē subie-
ctū siue cā material⁹ saporū p r i m a sz aq nō pura mixta v l p m i x t i o n a t a sic i
fructib⁹ humidū em in talib⁹ p decoctōēz inspissabile ē z ideo solo calido
agēti in humidū aqueū nō causat saporē sz calidū digestiū est concausa sa-
porū agendo sz in humidū aqueū passum a sicco.

Q Quō p. pbat q humidū aqz passus a sicco sit subiectū saporū
So. trib⁹ signis. p m u. qz humidū aqz i plār⁹ z terrenascētib⁹
p h q patit aliqd a terra reddit⁹ lapidū. Scd m signū ē qz multi phs q de
naturis rez sunt loquuti dixerūt humidū aqz ēē illius saporis qlis ē dī
spositio z cōplexio terre p quā decurrit qd expimēto discim⁹ i aqz salis z
amar⁹ sal em qdā spēs terre ē. Sitr l x i u i u i amay ē qz aq tal⁹ p c m e r e s c o s
lata ē fontes ppter h etiā diuersificant qz qdā sunt dulces z qdā acuti et
alios q s l i b z recipiūt saporē ppter diuersitatē terre p quā aq eoz trāsumt.
Tertiu signū ē q terrenascētia q hnt oēs vires a terra diuersificant i sapo-
rib⁹ ppter diuersitatē terre z siccitē terre. Et istoz triū signoz rōes dī phs
qz humidū qd ē subiectū saporis patit a suo p r i o sic alia p r i a sz siccū ē sub-
p r i u g patit quolibz ab igne q ē sicc⁹. Tū mag⁹ p p r i a q l i r a s ignis ē calid⁹
d i r a s sicut terre siccitas sicut 2. perigeneseos dicitū ē. iō sz ignis z terra q
ad siccitatē nō agant adinuicē agūt tū in aqua p siccitatē z plus terra qz
ignis inquatū em aliqua p r i a s u n t agunt ad sctnucem.

¶ Querit De mō generatōis saporū. So. sic illi q lauāt corpa colorata
vel saporosa in humido aqueo faciūt aquā habere talē colorē v l saporē
qualē hnt corpa lauātia. sic qn humidū aqueū colat p siccū terreū degenerē

De sensu et sensato

re et coquente calido qualificat sapore et redditur sapidum.

Querit Que est definitio saporis. **Solutio** phi Est passio humis di facta a secco per actorem calidi digestiui alteraria gustus de potentia ad actum

Querit Quod pars probat illam definitionem. **Solutio** q ad primas periculas sequitur ex dictis scilicet ultimam probat sic. quia per sapores gustus fit actu gustus et operans et ducit ad actum non tale qualis est addis scire quo accipit non habet sed qualis est speculari.

Querit Quod probat pars quod sapor non causat a quocumque secco nec a quocumque humido sed humido et humido et secco mixtis proportionalibus siue nutritiis. **Solutio** sic. quia sapor est passio nutritiui scilicet omnem nutrimentum aialium est mixtum in quo non est humidum sine secco nec siccum sine humido sed humidum cum secco quod est saporis subiectum

Querit Quod ostendit quod sapor est passio nutrimenti. **Solutio** sic. quia nutrimentum oblatum animalibus ad duo deferuit scilicet ad augmentum et decrementum nutriti et ad esse individuale eiusdem ad augmentum in quantum calidum vel frigidum. quia calidum mouendo a centro versus circumferentiam causat augmentum. frigidum vero e regione mouendo a circumferentia versus centrum facit decrementum. Et hoc per experimentum videmus quia in iuuentute regnante calore viuencia crescunt. In senectute vero ex dominio frigidi decrescunt. Secundo nutrimentum nutrit finem quod gustabile est et saporis est. quia ut inquit pars. viuencia nutriuntur dulci vel simplici vel commixto cum alijs saporibus. Quod autem dulce cum alijs saporibus commixtum est tunc natura illius quod nutrit attrahit dulce et reiecit amaram. quod autem nutriuntur animalia dicitur in libro pigenescos

Queritur Quod ostendit quod animalia nutriuntur dulci. **Solutio** phi sic. quia calidum actiue augmentat struit et terminat degerendo et decoquendo nutrimentum quod parato fugit dulce quod est leue quia est calidum et humidum. Amara autem et salsum quod graue et terrestre est quia non est natum suscipere formam eius quod nutrit necque ad ipsum mouet natura derelinquit et reiecit vnde quod facit calor solis exterior vel ignis in exterioribus corporibus eleuando et attrahendo subtile et leue hoc in corporibus aiaris scilicet animalium et plantarum facit natura per naturale calorem et digestiui eleuando subtile quod dulce et potabile est. Et ideo omnia animalia dulci nutriuntur.

Ad Libis exterioribus paratis alij saporis miscentur. **Solutio** phi alij saporis miscentur dulci propter indimentum quod maxime oportet fieri cum sapore acuto et salso linguas penetrantibus et fastidium tollentibus. quia alias nutrimentum dulce nimis nutritiuium propter suauitatem supnatando abhominatorem generaret antequam esset saturitas ad sufficientiam ipsius viuientis et ideo oportet quod miscetur alijs saporibus et potissimum illis duobus et graui cum quo descendat ad inferiorem ventris in animalibus ut ex vacuitate superioris officij stomachi desiderium excitecur ad cibum.

Queritur Quare sudor est amarus. **Solutio** quia in sudore est quoddam terrestre acutum et digestum ab humido aqueo quod causat salsedinem et amaritudinem. et ergo philosophi antiqui dixerunt salsedinem maris esse sudorem terre.

Reparationes

Queritur Quare amara et salsa non cito putrescunt sicut dulcia et pinguis. Solutio quia in amaris est quedam adustio per caliditatem qua corrodiunt et digerunt aliqui humores superflui qui sunt principii putrefactionis.

Querit Quod generant medij saporis. Solo philosophi sicut medij colores sunt comixtio albi et nigri sic medij saporis sunt comixtio dulcis et amari. Et hoc dupliciter. Primo secundum debitam proportionem in numeris secundum naturam gustus cuiusmodi sunt saporis delectabiles. Siue secundum indeterminatam proportionem scilicet secundum abundantiam et defectum. Quot sunt enim saporis medij delectabiles sunt gustui illi resultat ex extremis secundum debitam proportionem in numeris. unde de albere quoniam ars coquinaria et medicine componunt ad delectationes vel sanitatem. numerum pondus et dosim componentium attendunt.

Querit Quot sunt species saporis. Solutio sunt septem. duo extremi et quinque medij. ut sapor pinguis qui coniungit dulci et sapor salis qui est fere amar. ponticus vero auster. stipticus et acutus sunt in medio. fere enim eadem sunt species saporum qui sunt colorum. quia septem sunt amborum in saporibus salis ad amaram et sicut in coloribus se habet flavum ad album ita pingue ad dulce. Et sicut in medio albi et nigri sunt color puniceus et ruber et alurgoni citrinus et viridis et kiamis. id est celestis siue blavus differenter se habet secundum diversam comixtionem. Sic etiam inter saporis extremos et iam notatos qui sunt vicini extremis sunt saporis medij. Et sicut nigrum est purgatio albi in perspectivo ita amara et quod amara salum sunt purgatio dulcis humiditatis nutritiva. Et signum illud est quia cinis omnium combustorum est amarus.

Extremus

Dulcis

Septem igitur species saporum sunt iste

Medij

Acutus

Pinguis

Salis

Austerus

Ponticus

Extremus

Amarus

Ut patet sic sumi sufficientia. Nam omnis sapor aut est extremus aut medius. Si extremus hoc est dupliciter. quia vel causatur ex determinata proportionem humiditatis et siccitatis siue ab humido perfecte digesto a secco. et sic est sapor dulcis. vel ex humido presumpto et omnino exterminato et sic est sapor amarus. Si sit medius hoc est dupliciter. quia vel est medius per principationem et eque distantiam. et sic est acutus. vel per principationem tantum. et hoc dupliciter quia vel mediat inter dulce et acutum. vel inter amaram et acutum. Si primum hoc est dupliciter. quia vel plus accedit ad dulcedinem. et sic est pinguis. vel accedit ad acutum. et sic est sapor austerus acerosus vel acerbus. Si mediat inter amaram et acutum. hoc est dupliciter quia vel plus accedit ad acutum et sic est sapor ponticus. vel plus accedit ad amaram et sic est sapor salis.

Querit Quare dicit philosophus quod fere tot sunt species humorum siue saporum sicut colorum. Solo quia sumendo species saporum penes formalem proportionem in genere sunt solus septem sicut septem sunt species colorum Sed descendendo ad species sunt plures

De sensu et sensato

res vt de albertus. qz ex pluribz causat sapor qz color. qz necesse est plures
et dras ei? z h. pbat op? nature qz plures saporis opat in platis qz sunt eiusde
coloris. vñ diuersitas cōmixtōis plus generat diuersitatē saporis qz coloris.

Querit Vt oēs q̄lirates sensibiles p̄nt reduci ad q̄lirates ran
gibiles sicut qdā aīq voluerūt vt democrit? z sui seq
ces. Solutio nō. tūc oēs sensus eēnt sensus tact? qd falsuz ē. Seq̄la ptz
qz si sic tūc oēs sensus haberēt idē obiectū. qz eēnt vn? sensus. qz sensus di
stinguunt p act? z obiecta. Nec p̄nt etiā oēs q̄lirates sensibiles reduci ad
sensibilia cōia. sic? alij dixerūt. qz si sic tūc sensibilia cōia eēnt sensibilia. ppa
qd implicat dicere. qz sensibilia p̄pria sentiunt vno sensu t̄m. sz cōia pluribus.
Sed o sensus circa sensibilia nō decipit sz circa ista decipit.

Querit Vt saporis p̄nt reduci ad figuras sic dixit democrit? So
nō. Lū? rō ē. qz si sic tūc demōstratōes mathematice seu geometricae que
sunt de figuris maxime certificarent p gustū qd falsuz ē. In sup saporis ad
inuiet h̄nt p̄rietatē. sz figure nihil ē p̄rariū. qz saporis nō reducunt ad
figuras. Et spēs figure sunt infinite p̄m potentiā. sz spēs saporis s̄z finite.

De odore.

Queritur Quid ē odor? Solō ē passio siccī facta ab humido
digerente calido alteratiua olfactus de potentia
ad actū. Et sic pz qz eadē sunt p̄ncipia saporis z odoris. sz diuersimode.
Nā qd ē actiū in generatōe saporis est passiū in generatōe odoris et
ecōuerso. Quia in generatōe saporis p̄ncipiū effectiū ē. Est siccū z humi
dū passiū sz i ḡnatōe odoris p̄ncipiū effectiū ē humidū z passiū siccū.
Querit Quale debz ē humidū in odore. Solō. debz ē humidū en
chymū. i. bonū humidū p̄sequens rei p̄plexionē humidū ē. enchymū
vocat latine nutrimentū siue cōplexionale qd ē radicale in rebz phyzice cō
plexionaris. Lūm? em ē succositas cibi siue nutrimenti. z ita humidū en
chymū ē humidū siccū incorporatū. z h̄ ē actiū in generatōe odoris subie
ctū p̄o odoris ē siccū passū z alteratū a tali humido saporoso. Est autem
odor in aere z aq̄ sicut in medijs in quātū vtrūqz horū elementorū ē humi
dum lauabile z mūdabile enchyme siccitatē v̄l enchyme siccitate h̄ ē spiri
tu seu fymali auaporatōe corpoz odorabiliū.

Querit Quid ē mediū diffusionis odoris. Solō mediū odoris sunt
aer z aq̄ nō vt p̄spicua sunt sz vt lauabilia enchyme siccitate vt dictū est.
De aere em qz sit mediū odoris manifestū ē. Sz de aq̄ pbat plūs qz pisces
in aq̄ existētes alonge p̄cipiunt odores. ergo manifestū est qz aqua etiā sit
mediū deferens odores.

Querit Vt dici p̄t qz pisces existētes in aq̄ z aīalia de q̄bz dictū ē
odorāt p aere existētes in aq̄. Solō nō qz aer supnatat aque z nō p̄t in aq̄
p̄tineri nisi p violentiam nec p̄t dici qz odorāt attrahēdo aerē. quia nō res
spirant talia animalia.

Querit Quō pbat plūs qz humidū enchymū sit p̄ncipiū effectiū odo
rum. Solō hoc pbat p habētia z nō habētia odoris. tripl̄r. p̄mo in elemē
tis inscibilibz. qz elemēta aer ignis terraz aq̄ qz siccā sunt z humida simplici
humiditate z siccitate. iō sunt achyma. i. solū humiditate p̄plexionali z g

Reparationes

*Vitruvius a regis
no nitetur
ph. dactylus
Et que modum
fuit et pides
mipuz et vafin
ab. linc. hunc
na no pntur
a sale resistit
h31. m. m3. fal
har. sp. dorez*

in sua puritate accepta sunt inodorabilia. **C**omixta vero aliquo modo sunt ordinabilia sicut patet de mari quod aliquo modo habet humidum et enchyum ratione humidum et siccum comixtorum. Et ex eadem ratione sal est magis odorabile quam niter eo quod est humidius niter et ideo resolutibilis odoris. Ab utroque enim distillando potest effluere oleum. sed abundantius a sale quam a niter. et hoc est plus odorabile. Secundo probatur in mixtis fossilibus seu lapidibus. quod lapis non vnicuique non est odorabilis ligna autem quod sunt enchyma vel aliquid hunc odoris minus in aquatica propter frigiditatem quam impedit humidum agere in siccum. Tercio probatur in metallis quod vel sunt talia per naturam vel per artem. Quia quod sunt plus aliis odorabilia. quod quidam sunt achyma sicut aurum quod est inodorabile. Et sunt autem et ferrum odorabilia sunt quod non bene comixta. Ex quo enim humidum et siccum in ipsis faciunt humidum enchyum. id est plus omnibus metallis reddunt odorabilia sed quando exurit ex eis humidum tunc scilicet eorum inodorabiles fiunt. Argentum et stannum sunt magis odorabilia quam aurum et lapides sed minus quam es et ferrum quod aquatica et humidum magis sunt. et ideo impedit passio humidum sicut in plantis aquaticis.

Queritur Ut odor sit fumalis euaporatio et non qualitas simplex sicut dixerunt antiqui volentes illam vaporatorem esse communem terre et aeri. terre sicut illi a quo resoluitur. aeri sicut illi in quo et per quem diffunditur. Solutio philosophi non et primo ostendit quod odor non sit exhalatio neque vapor duabus rationibus. Prima est pisces percipiunt odores. secundum non est odor fumalis euaporatio. Alius est manifestum. Persequentia probatur quod fumalis euaporatio siue sit exhalatio siue vapor non potest per aquas diffundi. Secunda ratio est quod tantum veritatis habet dicere odorem esse fumalem euaporatorem. sicut dicere colores esse defluxiones purorum corporum sed illud non recte dicitur de coloribus. ergo nec istud de odoribus. quod sequitur quod sensus veriusque scilicet odoris et coloris esset tactus.

Queritur Quot sunt corollaria quod ex istis inferunt. Solutio duo. primum est quod humiditas aeris et aque se habent ut media odoris in quantum nati sunt parti enchyma siccitate. et ideo sicut odor in aqua non est fumalis euaporatio ita nec in aere. Secundum est quod in humido humiditate aque et aeris que differunt penes grossum et subtile corpora odorifera generant odores suos per hoc quod lauat enchyma siccitate. Quia humida humiditate lauat et passa per siccum pertrahit saporem et propter hoc sunt odores proportionabiles saporibus.

Ad Primum diu odoratum leuius. efficitur ergo odor est fumalis euaporatio persequentia probatur quod hoc non potest esse nisi per resolutionem fumalis euaporatōis. Solutio alberti. argumentum bene probat quod odor resoluitur a corpore odorifero cum fumali euaporatōe. et cum ea etiam diffunditur. sed non est substantia fumalis euaporatio. quod illa est corpus odor autem qualitas simplex

Ad Secundum. Odores impediuntur ventis igitur non est odor simplex qualitas. Solutio hoc solum accidit ex eo quia odor non resoluitur immediate a nutrimento sicut sapor sed mediante fumali euaporatōe.

De sensu et sensato

Queritur Quōd potest ostendī īrefragabilr extra textuz q
 odor nō est fumalis euaporatio. Solutio alber
 hoc pbat̃ exp̃mento. Quia cede grecoꝝ grandi facta vultures z tigris
 des ab odore allecci venerūt ad cadauera q̃ nunq̃ ante ibi visi fuerunt. et
 locus vbi p̃us visi fuerant distabat a loco cedis spatio quingentaz leuca
 rum. sed impossibile est p̃ tantum sp̃atium diffundi fumalem euaporatio
 nem. si etiam poneretur q̃ fumus esset ita rarus sicut ignis. Et p̃firmat
 albertus dictum suum alio exp̃rimēto dicens q̃ p̃ua parte camphore in
 missa aque ip̃a aqua inficitur multo longius q̃ posset camphora per suū
 mum extendi sicut istud diffusius haberet in epicomati de aia.

Queritur Quot sunt species odoris. Solutio sunt septē
 quod sic ostendit p̃hus. quia odores sunt p̃ hoc
 q̃ humidū natū est lauari enchima siccitate z similit̃ sapores sicut dictū est
 ergo fere p̃portionabiles sunt odores saporibus.

Querit̃ Quō odores z sapores sunt p̃portionabiles. Solu
 tio tripliciter scz in speciebus in medio z in p̃ncipio effe
 ctiuo. In speciebus. qz sunt odores q̃dam. sicut sapores. vt acetosi. z dul
 ces. austeri. z pontici. pingues seu crassi z q̃dam sunt amarum saporē ha
 bentibus. p̃portionabiles sicut odores putridi. z ergo sicut habētia sapo
 rem amarum difficilis sunt odoratōis ad gustandum ita habētia odo
 rem putridum difficilis sunt odoratōis. Scdo in medio pueniunt. quia
 sapor est in aqua sicut in medio p̃ quod mouet gustum. z odor est in aere
 et aqua sicut in medijs per que pertingit ad olfactum. Tercio in p̃ncipio
 effectiui quod est calidum. Quia sicut frigidum restringit z hebetat sa
 pores. ita z exterminat odores. Calidum em̃ quod est effectiui z motiui
 p̃ncipium veriusqz aufertur in frigidatōe z cōglutinatōe siue conge
 latione inrus saporem z odorem retinente.

Querit̃ Quot sunt spēs
 odoris. Solutio septem

Dulcis
 Acutus
 Austerus
 Putridus
 Pinguis.
 Salus
 Ponticus

Sufficiētia sumit̃ in istis sicut sumpta est in speciebus saporis.

Queritur Quot p̃lices sunt odores. So^o p̃hi duplices scz
 odores p̃ accūs z p̃ se. Odores p̃ accūs dicunt̃ q̃
 p̃ accūs solū delectāt. Cui^o rō ē. qz tales odores sunt passiōes nutrimentū
 sine sequele cōmixtōis nutrimentū. z q̃ tales solū delectāt famelicos z cibo
 egētes. sz nō esuriētes nō delectāt. Dicunt̃ aut̃ odores p̃ accūs delecta
 biles. qz nō semp̃ z oibz sunt delectabiles. sz aliqui z aliquibz. Odores p̃ se
 delectabiles sunt sicut odores floꝝ z alios illos dicebant aliq̃ nō ē spēs
 odoris. Q̃ ar̃ isti sunt odores p̃ se. pbat. p. sic. qz isti odores nō magis vel
 minus sequuntur escam neqz p̃ferūt desiderū sed potius ad p̃parandū scz

Reparaciones

ad abhoiatioem. sicut ea q̄ multū sunt sup aromata. Qd pbat a signo. q̄a trarius cocū suū eutipedē vitupans dedit pceptū dicēs nō effundas myron in lentē. dū decoqs eā. Est it̄ myron idē q̄ vnguētū. vt d̄r correllus fm̄ dionisiū vero ē pfectio vnguētū odoriferi ex oleo ⁊ balsa mo. Qdoriferi aut̄ ⁊ aromatici tollit appositū ⁊ generat fastidium. ⁊ i deo lentes thracij erant facie mesibiles ex pdimento.

¶ Quidā miscēt potationibz suis q̄s sumūt aromata. sicut patz in his q̄ faciūt claretū suū vinū p̄ditū vt augeāt desiderū cibi igit̄ nō generāt talia fastidiū. Solo phi tales p vsuz illi⁹ potatōis faciūt vim id ē violētā naturali delectatōi vt ad hoc deueniāt vt idē sit delectabile duobz sensibz. vl̄ fm̄ expōnem alberti faciūt vim. i. cōpositā delectatōis duoz sensuū gust⁹ ⁊ olfact⁹. sicut em̄ in simplicibz ab vno illoz sensuū p̄ficiūt delectatio ita mixto odorifero q̄rit delectatio p̄pria olfactui sicut qū simplex est ⁊ in eodem querit̄ delectatio gustus.

Queritur Que ē dīa inter odorabile p se ⁊ p accūs. Solo duplex p̄ma ē. qz odorabile p se ē p̄pū hoīz. Q odorabile p accūs qd ē p̄portionabile saporis. est cōe oībz animalibz. Et rō hui⁹ fm̄ p̄m ē. qz hō fm̄ p̄portōem quātitatē sui corpis maximū hz cerebrūz qd ē natura frigidū. ⁊ sic ifrigidat sanguinē subtilē existēte circa cerebrūz i venis agustis nutritie ipm̄ cerebrūz fumositates ascēdēdo a loco digestōis vsqz ad ipm̄ minis ifrigidādo facit rheumata mltiplicē ifirmitatē ducētia. Qdor p̄o p se delectabilē sua caliditate tpat h̄mōi ifrigidatē ⁊ ḡ solt h̄mōi suffragat qz ad sanitatē cōferr. Qdores p̄e p accūs q̄ q̄runt ratiōe nutritiēci nō pferūt ad sanitatem. sz quandoqz ppter supfluitatēz humiditatis vl̄ siccitatēz causant ifirmitatem. Qdores p̄o p se vt ē dicere sp̄ sunt viles ad sanitatē. addit̄ it̄ vt ē dicere qz ppter abusus p̄nt causare egritudinē. Scda dīa int̄ istos odores ē qz spēs odoris p accūs nominant fm̄ spēs saporis Spēs p̄o odoris p se nō nomināt sic sz fm̄ odorabilia vt al⁹ est odor rosaz. alius violaz. alius lilioz ⁊ sic de alijs.

¶ Qdoriferi nō nūq̄ ē frigidū q̄ nō sp̄ sua caliditate tpat frigiditāte cerebrū. Alijs pbat de camphora q̄ p̄t h̄ d̄r mitigare p̄cupiscētiā ⁊ de rosa cui⁹ aq̄ distillata magnū p̄ber refrigeriū. Solo lz talia frigide sunt cōmixtōis tū diffusio odorū eoz sit virtute calidi ⁊ iō odoriferi p se ē tpatū nūm̄ frigiditatē ⁊ humiditatē capietis q̄ maxime abūdāt in anteriori p̄e q̄ magis medullosa est. ppter multitudinē sensuū.

¶ Querit̄ Utr̄ odores p se sunt etiā sequela nutritiēci. Solo alberti alq̄ mō qz odorifera q̄ sunt p se delectabilia etiā nutriūt. sz qz talia nō s̄t p̄ueniēs nutrimentū p̄cipue hoīm iō nō dicunt̄ seq̄la cōmixtōis nutritiēci. Et tā tales odores nō ordinant̄ ad nutriendū sz ad auferendū cerebzū in dispositōem. Est tales odores p se impediunt desiderū cibi vt ins̄ q̄t albert⁹ qū sentiunt̄ p̄e eo q̄ tūc igrediunt̄ corpa p vaporē ipellētē ori⁹ frīa venaz. ⁊ sic etiā repletōe accidit q̄ cibū nō desiderant. ⁊ sic h̄ sensibz le odor p se ē bñ delectabile simplr sz nō vni sensu scz gustui. q̄ est sensus alimētis pot⁹ p ipm̄ remittit̄ delectatio vnius sensus.

De sensu et sensato

Querit Ulrū bruta pēpiāt odores perse. Solutio. sic sed
nō delectant in eis sicut homines. qz nō conferunt eis
ad nutrimentū p cōsistētia sui individualis esse. neqz ad pparatōēz natu-
re. neqz auferūt hypboleēm id est excessum frigiditatis ⁊ hūiditatis. q̄ nō
afficiunt illis. ⁊ sic videntur se habere circa illos quasi nō pēpērēt sicut et
de visibilibz in simili pēz. Quia ⁊ si illa videat tū qz nō conferunt ad nutri-
mentū vel salutem speciei ab illis nō afficiunt. ⁊ sic habent se circa illa qua
sua non viderent

¶ Quartum capitulum

Queris De quo determinat in quarto capitulo. Solo de mo
no odorandi diuersorū hñtium olfactum

¶ Querit. Quid diuersimode olfaciunt diuersa animalia. So^o phi. aia
lia qdam respirando odores percipiunt siue olfaciunt. Et talia sunt anima
lia multū sanguine calidiū habētia. sicut quadrupedia et multū aerea siue
de aere precipitātia. qualia sunt aues. Et pmo probat de hoibus. qz odo
res ascendūt ad cerebriū virtute coloris ignei resoluētis eos. et ita tpanis
hypboleū siue excessum frigiditatis et humiditatis cerebri seu inducūt fas
nitatem. Tales aut odores non pueniūt nisi respirādo. Sic eos percipiūt.
¶ Minor ostendit. qz natura vti respiratōe ad duo opa. Primo ad refrige
rium thoracis. Secdo accidit ad pceptōem odorū. et hic modus maxime
conuenit hoibz accipere odores p respiratōem nō qdē odores tñ per accē
delectabiles. sicut sunt odores resoluti et nutrimento sz aliud etiā gen^o odo
rum delectabiliū p se. sicut sunt odores florū. qz calor talū quo diffundū
tur reducīt hypbolē cerebri ad debitiā cōmēsuratōem. Animalia vero res
pirātia. alia pulmonorē habētia solū sentiūt odorē alterius generis qui est
delectabilis per accidens

Queritur An etiam olfactuū aīalia non respirātia pura pī-
ces ⁊ on ne genus encephalozum So^o. phisic.
et hoc pbat a signo. qz de longe mouent pscādo cibos. etiā in tenebris. sz
hoc nō possunt facere alio sensu q̄ olfactu. Et pz istud de apibz q̄ vrunť
olfactu ad mellis inquisitionem. ⁊ pater de quibzdam peruis formicis.
et similis cōditionis de genere marmorum aīal qōdam est qđ purpure⁹
appellatur eo qđ sanguine suo purpura tingit vel qđ purpure affumilatur ⁊
multa talīū aīalīūz nō respirantiū acutē ⁊ longe sentiūt escā. p solū odorē

Quod utrum eodem sensu animalia predicta sentiant odores. et alia animalia vel non. Et videtur primo quod non eodem sensu. Quia animalia respirantia percipiunt odores. vno modo respirando scilicet. animalia vero de quibus statim dictum est. non sic percipiunt odores respirando. Unde videtur quod percipiunt eos per sensum distincto ab alijs quibuslibet. In oppositum tamen videtur. quod est vniuersi obiectum odorabile. ergo erit vna potentia passiva nata pari ab eo. Soluitur autem per hanc questionem dicens. quod vna est potentia olfactoria qua animalia tam respirantia quam non respirantia odores percipiunt. Sed non est idem modus odorandi.

2
 1st Dyfhynglon
 2nd 1st ardy 1st
 ardy 1st 1st 1st
 1st 1st 1st 1st

Reparationes

Quia organū olfacti in respirantibz cooptum est quadaꝝ pellicula. z ideo solum olfactū respiciunt. Quia per respiracionē cooperculum tollitur z organū olfactus discoopit. sicut accidit in folliibz artis fabrilis z in non respirantibz vero organū non est tectum sed nudū. Sicut igitur visus in rōne potentie vnus est in aialibz habentibus palpebras z non habentibus palpebras. differēs solum accūtra lī inq̃stum habētes palpebras egēt aliq̃ tollente velamē. z non habētes non egēt eo sꝫ statim vident vīibile p̃ns. sic est de potētia olfactiua in respirantibz z in nō respirantibz

Queritur Vtrū potentia olfactiua diuersificat eētia lī per hoc qꝫ quadaꝝ animalia puta homines percipiūt odores p se z p accēs delectabiles. et quadaꝝ solū p accidēs delectabiles. So^o nō qꝫ sp̃ idē in genere manet obiectū. quod est odor. licet fm diuer sitatē animalium diuersimode fiat imutatio.

Querit Quō p. offēdit qꝫ olfactus aliorū aialium ab hoīe solū p̃cipit odores p accēs. So^o sic. qꝫ vnū talium aialū indignat seu grauitur fert odores fetidos. fm se tristabiles. igitur non p̃cipit odores per se.

Ad Animalia bruta fugiūt nō nunqꝫ odores fetidos sicut sulphuris et aliorū. igitur p̃cipiunt tales odores. So^o. phi non fugiunt illos per se sed solum p accidēs inq̃stum sunt corruptiui. sicut cū homines a fumo carbonū patiuntur grauedinem capitis. ita multotiens corūpūtur a virtute sulphuris aialia. z ideo tales odores p accēs fugiūt ppter corūptōem fetidū aut odorem p se non curant sicut hō. Quod sic ostensū ē. qꝫ sepe inter nutrimenta eorū sunt fetida. Quia multa terrenascencia. sicut plantę fetidi sunt odores valde. sed feriditatem talium non curant nisi si conferat vel noceat ip̃is ad eorū edulium. z sic bene p̃cipiunt odores per se sed non delectantur ex eis

Contra. homīnes per se recipiunt illos odores. ergo bruta. Cōsequētia probat. qꝫ bruta habēt olfactum peiorem inter omnia aialia sicut p̃disertum est. ergo bruta possunt in oēm odorem. imo in plures q̃ homo.

So^o hō nō dī habere peiorem olfactū qꝫ pauiiores dīnas odorū p̃cipiat sed rōne organi qꝫ frigidius organū habet. z ex illo sequit qꝫ habet p̃cipere p se odores delectabiles z non solum p accidēs. qꝫ ex hoc operatur organū eius frigiditas. vt dictum est.

Queritur Quō olfactus p̃patur alijs sensibus. Solutio phi. sensibus extrinsecis in numero impari puta quinario. olfactus est medius inter tactum z gustum sentientes p mediū intrinsecū. z inter visum z auditum sentientes per mediū extrinsecū. Qd sic ostēdit p. Quia odoratus p̃cipiat cum vrisqꝫ. Cum tactu z gustu p̃cipiat qui sunt sensus nutrimenti inq̃stū odor est passio nutrimenti. et sic ē in eodem genere cū tangibilibus. Quia vero odor p̃cipit p mediū extrinsecū cum qd aer z aqua ab olfactu. ideo vt sic conuenit cum visu z auditu. Si igitur ergo odor est commune quoddam tangibili nutrimento. et etiam medio vt perspicuo et audibili eo quod odor assimilatur euchyme siccitati

De sensu et sensato

diffusibili in humido lauatuo huiusmodi siccitatis. olfactus est medius qdā cum tactu et gustu ex vna pte et visu et auditu ex alia.

Queritur Quot rationibus phus improbat dictum pythagoriceorum dicentium animalia nutriri odoribus. Solutio. tribus. Prima est ex his nutrīmur. ex quibus sumus. scilicet sumus ex quatuor adinuicem cōmixtis. ergo ex eisdem nutrīmur. Unde videmus manifeste qd in cibo assumpto superfluum reicitur in illis animalibus qui recipiunt superfluum. per hoc qd recipiunt nutrimentum indigestum. semp enim in animalibus habentibus stomachum et alia loca sit segregatio benigni a maligno. Sed talis separatio nō potest fieri ab odore. qd est simplex qualitas. ergo animalia nō nutrītur odoribus. Secundaria ratio est. odor hz ēē in medijs que sunt aer et aqua scilicet aqua sola et incōmixta non est nutritiua propter simplicitatem suam. et multo minus aer propter subtilitatem. ergo odor nō nutrit. Tertia ratio est. Quia cibus qui est nutritiuis recipitur in ventrē et stomachum. tanq̃ in locū digestionis. sed odores non ingrediuntur vētrem sed caput in quo est organū sensitiuū. et cū spūali intrat fumositare vadit ad locū spiratiuū. scilicet ad pulmōē. ergo non nutrītur animal odoribus. vt huiusmōi.

Q Ad quid igitur odor est vtilis. Solo phibet non sit vtilis ad nutritionem. est tamen vtilis ad sanitatem. et ergo quod sapor facit in eo quod nutritur ad nutritionem hoc odor facit ad sanitatem.

¶ Tertius tractatus.

Queritur Quid facit philosophus in hoc tractatu. Solutio. mouet hic tres dubitationes de ipsius sensibilibus. quas per ordinem soluit. Sensibile enim consideratur tripliciter. Vno modo scilicet qd est in re sensibili. et sic de eo mouetur prima questio. Alio modo potest considerari scilicet qd est in medio vel in tendentia. et moru ad sensum. et sic mouetur secunda questio. Tertio modo potest considerari scilicet qd est in sensu. et sic de eo mouetur tertia questio.

¶ Prima questio est ista. Vtrum qualitates sensibiles que sunt color sapor etc. possunt diuidi in infinitum ad diuisionem corporum in quibus sunt. Et arguit primo ad partem negatiuam sic. Si qualitas sensibilis diuideretur in infinitum sequeretur qd sensus et ipm sentire in infinitum diuiderentur. Et secundo qd omnis magnitudo esset sensibilis. sed vtrunqz falsum est et impossibile. ergo qualitas sensibilis in infinitum diuidi nō potest. Sequela primi probat. Quia vnūquodqz sensibilium ppter actiū in propoz sensus. qz in hō cōsistit ratio ppter sensibiles vt possit sensum suum mouere. et omnia sensibilia dicuntur ex eo sensibilia. quia possunt mouere sensum. Secundum patet. quia impossibile est videre album et nō q̃tū. Vnde ppter qz minimū est qd potest diuidi album impossibile est videre. q̃ magnitudo q̃tūcunqz pua non potest esse sensibilis. ergo ppter sentiendi et ipm sentire nō diuidunt in infinitū. Pro pte affirmatiua q̃tū arguit tali ratione. si qualitas sensibilis non diuideretur in infinitum tūc sequeretur qd erit dabile aliquod corpus carens omni qualitate sensibili. puta

Reparaciones

q̄ nec habebit colorem nec grauedinē nec aliquā passiōez similē. et sic p̄ diuisionē relinq̄rētur corpa oīno in sensibilia. sed hoc est incōueniens. ergo potest in infinitum diuidi qualitates sensibilis ad diuisionē corp̄is in quo est et subiectat minorem. p̄bat p̄hs dupliciter ducendo ad duplex inconueniens. Prīmū est. q̄ cū eadē sunt p̄ncipia p̄stitutiōis et termini resolu- rōnis corpus sensibile esset ex in sensibilibz p̄positū. et ex mathematicis. et q̄ ex nihilo nihil fit. igit̄ nō pōt ex non sensibili simplr fieri sensibile. nec etiā ex mathematicis fieri pōt. Quia mathematica non sunt p̄ncipia corp̄- porū sensibilium. Scōm incōueniens est. q̄ h̄mōi insensibilia nō possunt cognosci a nobis. q̄d oīe inductiue p̄mo nō sensu ex q̄ sunt insensibilia nec i- tellectu. q̄ ille nihil intelligit nisi q̄d sensu apprehēdit. nec potest dici vt q̄d- dam dicūt. q̄ oīa sensibilia ex indiuisibilibz p̄ponūtur. et q̄ magnitudines sunt indiuisibiles Quia hoc oīsum est impossibile cō in sexto ph̄ysicorum

Queritur Quō p̄hs soluit dubitatōem istam p̄mā So^o dē q̄ finite et terminate sūt spēs sensibiliū q̄litarū scz colorū saporū sonorū et aliorū sensibilium Sed an q̄ descendat precise ad so- lutōem. p̄mo oīe q̄litates sensibiles nō diuidi in infinitū quo ad p̄tes sub- iectiuas. q̄ sunt spēs eaz. dicēs qualitates sensibiles vnius gēis ad seculū rem p̄trariant. q̄ oīe sensibile habz cōtraria sub se. sed in cōtrariis inue- niunt duo extrema vltima que necessario sunt teriata. q̄ extrema qualitatū sensibilium p̄trariā sunt finita. q̄ duo. q̄ media sunt finita. q̄ alias nō essent extrema finita So^o. igit̄ dubiū siue q̄stionis est. q̄ quedā magni- tudines et passiōes seu sensibiles q̄litates latent p̄pter p̄uitatē tāq̄ actu insensibiles in potētia sensibiles. q̄ qualitates actu sensibiles non p̄nt dis- iūdi in infinitū. sed in p̄tibz suis sunt nūero determinate. sicut determinate sunt p̄tes coloris soni saporis. et sic de alijs. Sed potētia qualitates sensi- biles diuisibiles sūt ad diuisionē magnitudinū rez naturalium. et nō sunt sic nūero determinate sensus vero et sentire determinata sunt fm ea q̄ actu sunt sensibilia et nihilominus qualitates sensibiles sūt diuisibiles ad diuisiones corp̄is sensibilium in q̄bz sunt. et non diuiduntur in insensibilia simplr actu et potētia. sed actu tñ. que tñ potētia sunt sensibilia. Et istud p̄hs cōclu- dit ex tribz sup̄dōmbz q̄ patebunt in alio dubio.

Ad Qualitas sensibilis est simpliciter forma. ergo videt̄ q̄ non sit di- uisibilis So^o. licet non sit diuisibilis p̄ se in p̄tes p̄tratiuas et integrales. tñ p̄ accūs vtiq̄z diuidi p̄r. ad diuisionē eius in quo est

Ad Nihil diuidit nisi q̄tum sed q̄litas sensibilis nō est q̄ta. q̄ nō est diuisibilis So^o nihil diuidit nisi q̄d est q̄tum p̄ se vel p̄ accūs modo q̄litas sensibilis est q̄ta p̄ accūs. vt dē p̄. in p̄dicamentis. q̄ tanta est albedo q̄ta est superficies in qua est albedo. Et sic duplr dē qualitas sensi- bilis diuisibilis. diuisibilis scz in p̄tes subiectiuas. et in p̄tes integrales. in p̄tes subiectiuas p̄ se. et p̄ accūs in p̄tes integrales.

Queritur Vtrū qualitates sensibiles pōt diuidi in infinitū Solo. nō. q̄ nec quo ad p̄tes subiectias. nec integrales. Non p̄mū. q̄ ille sunt determinate. vt patet inductiue de

De sensu et sensato

qualitatibus sensibilibus omnium sensuum tam visus quam auditus et aliorum sensuum. et hoc loquendo de partibus que accipiuntur secundum debitam proportionem et que sunt determinate specie ab extremis. quia alias inter contraria possent accipi infinite partes secundum potentiam non solum ex parte spatii quod est in genere quantitatis sed quantum ad intrinsecam formam et remissionem que formaliter in motu fluit. Nec etiam quo ad partes integrales quas habet per accidentem. quia in illis partibus quantitas habet finitatem vel infinitatem secundum exigentiam subiecti siue rei naturalis in qua est. res autem qualibet naturalis finita est. et ideo non potest diuidi in infinitas partes.

Queritur Quot sunt suppositiones ex quibus prius deducitur intentus suum de diuisione sensibilis qualitatis.

Solo tres ut prius dictum est. Prima est quia primum diuiditur in inequalia. id est in partes eiusdem proportionis tunc diuisio vadit in infinitum. Si vero in partes eiusdem quantitatis siue inequalia tunc diuisio stabit. Secunda est quod non est per se primum hoc non diuiditur diuisione primum nisi per accidentem. et sic qualitates sensibiles non diuiduntur per se sed per accidentem ad diuisionem primum in quo sunt. Tertia suppositio aliud est sensibile potentia et aliud actu et hoc prius declarat inducitur. primo de visu. quia millesima pars grani milij non est per se visibilis sed totum granum cuius est pars est visibilis. De auditu ostenditur sic. quia minima diuisa soni quod dicitur dyasis grece et apud musicos comma. quod est illud quo semitonium maius excedit semitonium minus. et actu inaudibilis quibus omnis id est perfectus siue totus cantus audiat cuius dyasis est pars et ita totus est actu sensibilis. sed distantia numerum primum medij est insensibilis et eodem modo ordinem est de sensibus aliorum sensuum quia in omnibus parua sunt potentia sensibilia et non actu. sicut bipedale inest pedali. Quod albertus sic exponit arguens per locum a minori sic gressibile quod per definitionem peruenit hoc quandoque potest etiam virtute in bipedem non actu sed id quod est potentia sensibilis potest fieri actu sensibilis. quoniam enim abundantia et excellencie sensibilium separant tunc resoluiuntur in primum quod sunt tamen prout sensibilia et non actu sic rheumon. id est minimum sapor separatur diuisum subtilestimum infusus nari quod est diuiditur in ea quod tamen potentia sunt odorabilia

Queritur Utque qualitatis sensibilis partes sunt prius sensibiles vel tota qualitas. Solutio tota est primo sensibilis. quia partes in toto habent solum esse in potentia et quia a toto separantur habent esse in actu. ut in quarto physico dictum est. Et quia nihil sentitur nisi actu etiam ad partes sensibiles qualitatis non primo sentiuntur sed totum primo sentitur et partes per prius in quantum sunt in toto. et sub actu totus et mathematici quod dicitur falsum dicunt asserentes nullum totum summi videri sed visum currere per partes ipsius visibilis putantes. videre esse primum sicut moueri physicum. visus enim videt toto visibili quasi vno indiuisibili partes autem primum visibiles non sunt actu sed potentia visibiles.

Ad Totum habet esse suum ex partibus. Tota qualitas sensibilis erit solum sensibilis per partes. Solutio sed tota sensibilis qualitas accipiat esse ex partibus. non tamen ex actu sensibilibus. sed potentia solum. unde ut potentia est in qualibet pre-sensibilis non est totum sensibilis sed per actum primum quod non habet ex

Reparationes

tribus seorsum sumpris sed simul sumpris. z vnitis que nihil aliud sunt
q̄ totum integrum s̄m esse integri vt huiusmodi acceptum. Quia totū
potest habere esse in actu per specialem formam p̄ quam distinguit a p̄tibus
bus simul collectis. etiam vt in cōmentarijs physicoꝝ dictum est. distinguitur
a p̄tibus simul sumpris sed nō vnitis.

Capitulum secundum.

Queritur Quid facit p̄bus in secūdo capitulo. **Solutio**
nō mouet sedā dubitatōnem istā. An omnia
sensibilia que sensum immutant pueniant ad sensum subito vel successiue
ue ad est an p̄bus immutant medium q̄ sensum z potissimum dubium est
de visibili. quia de reliquis satis manifestum est q̄ sic. Et ratio dubitatōnis
est quia empedocles dixisse videtur q̄ lumen si p̄bus peruenit ad me
dium q̄ ad visum z p̄bus ad visum q̄ ad terrā plus a sole distans q̄ visus.

Queritur Quomodo p̄bus arguit ad p̄tem affirmatiuā
Solutio sic. Visibile venit ad visum median
te motu sed motus quilibet est de termino a quo ad terminū ad quem in
tempore sed tempus quodlibet est diuisibile. p̄portionabiliter sicut spa
tium si mobile eque velociter moueatur. Ideo minus spatium citius et
p̄bus p̄transit q̄ maius z sic in p̄ma p̄te temporis est in prima p̄te sp̄ti z
p̄bus. z p̄bus in medio q̄ in fine. cum ergo radius z lumen p̄ medium ve
niant ad visum. ergo quādo nondum p̄tulerunt ad visum sunt in medio
sp̄tio. Nec cōtra ista est obiectio aliquoꝝ dicentium q̄ tota forma sen
sibilis simul venit ad sensum z nō p̄bus eius vna p̄mo. z postea alia sicut to
tus sonus simul audit z totus odor simul percipitur quia questio ista est de
tota forma sensibili siue toto sensibili quod ad sensum venit successiue p̄
medium. Et istud probat p̄bus de sono veniente successiue ad auditum
quādo tamē ictus p̄mi p̄sentientis diu factus fuit. z idem p̄t̄ in vocē lra
ta que nō statim cum formata est auditur. ergo etiam sic erit de lumine z
colore dicendū in ordine ad visum. Et hoc p̄bus sic probat. Quia licet vi
sus z visibile sint relatiua. nō tamē talia qualia sunt equalia. quia in talib
us nō requiritur coniunctio vel relatōnem nō impedit distantia quecūq̄
q̄. sed sic nō est de visibili z visu. Quia distantia impedit relatōnem vi
sibilis ad visum.

Queritur Quō p̄bus soluit istā sedā dubitatōnem. **Solutio**
sic. Omne sensibile quod per medium extrinsecus
sentitur p̄bus immutat medium q̄ sensum excepto sensibili visus puta lu
men z colorem.

Queritur Quō p̄bus hoc ostendit. **Solutio** p̄ duplicem diffe
rentiā que est inter lumen z colorem ex vna z qualitat
res sensibiles auditus z olfactus q̄ sunt sonus z odor ex altera p̄tibus. Pri
ma est q̄ aer z aqua que sunt media soni z odoris z si p̄tinuerant habere
ant a p̄mo sonante z p̄mo spirante odorem. tamē in eis sunt motus suc
cessiui s̄m p̄tes suas. quādo odor z sonus diffundunt per p̄acta media. si

Defensu et sensato

cut accidit in motu plectoꝝ in quo in octauo physicoꝝ dictum est. multi motus sibi nuicem succedunt ppter diuersitate ptiū mediꝝ sup se inun-
dantium. Et hinc est q̄ sicut idem est plectuꝝ quod diuersis motibus suc-
cessiue mouet ita sonus ⁊ odor cum successiue veniant ad suos sensus vi-
dentur eidē. ita vt idem quodāmodo. videat sonus quē audit p̄p̄inuius
stans ⁊ qui extremus est ⁊ distantior. ⁊ quodāmodo nō idem. Et simi-
liter idem odor videtur quem p̄cipit p̄p̄inuior existēs odorabili ⁊ q̄ dis-
tantiōr. ⁊ quodāmodo nō idem. ⁊ sic odor ⁊ sonus p̄cipiunt successiue. ⁊
sic sunt in medio anteq̄ in sensum ⁊ p̄us pro vna parte mediꝝ. q̄ in alia lu-
men vero ⁊ visibile nō sic se habent. Quia lumen est ad aliquid q̄ semper
est alicuius scz motus localis luminosi corporis. ⁊ illius motus localis il-
luminatio tanq̄ mutatio instantanea est finis. ergo lumen in instanti dif-
fundit in medio sine successione sicut forma in materia suauitimo disposita

Queritur Quō sonus ⁊ odor sunt eidem p̄cepti a diuersis
sentientibꝝ. Solutio phi. eidem sunt specie sed
nō numero. Cuius ratio est. quia tales forme sensibiles esse quoddāz ha-
bent in medio sed omnis forma diuersificatur p̄m diuersitate eius in quo
est. cum igitur diuerse ptes mediꝝ sunt diuersa subiecta nō potest idē p̄m
idem esse in diuersis p̄tibꝝ mediꝝ ⁊ ita non potest idem sonus ad aures
diuersorum peruenire.

Ad Proiectū manet idem numero in diuersis partibus aeris. igit sic
videt esse de sono ⁊ odore. Solutio nō valet p̄sequencia. quia
p̄iectum nō habz esse formale in medio. sicut sonus ⁊ odor. Vtq̄ enī mo-
uens p̄mum scz sonans vel odorabile sicut coranū vel thys idē sit nume-
ro interscipit tamē in medio. ⁊ diuersificat ⁊ multiplicat. Et similiter lu-
men sic diuidit p̄m ptes abinuicem diuisas. ⁊ sic idem sensibile est in spe-
cie quod p̄cipit a diuersis sentientibꝝ. sed nō est idem numero. Forme enī
sensibiles nō sunt corpora sicut p̄iectū. sed passionēs siue notiones forma-
les sensibiliū corporū. ⁊ hoc esse nō habent sine corpore neq̄ idem in diuer-
sis corporibꝝ. sic ergo nō p̄tingit simul ⁊ subito audire ⁊ olfacere sed succes-
siue sed sonus ⁊ odor in medio sunt anteq̄ in sensu vt dictum est.

Querit Que est sc̄da dīa inter sonū ⁊ adozare. ⁊ qualitates vi-
sibiles Solutio illa sumit ex diuersitate motus loca-
et motus alteratōis. Quia om̄is motus localis est successiuus ⁊ mobi-
le necessāno est p̄us in vna pte mediꝝ. q̄ in alia. ⁊ ergo enī sonus diffundat
enī motu locali diffusio eius nō potest esse subita siue instantanea. Sed nō
om̄is alteratio est successiua. q̄ p̄tingit totum mobile simul alterari. ⁊ nō
p̄us vnā ptem q̄ aliā. sicut p̄tingit totā aquā sūl p̄gelari vel coagulari vt
dictū est septimo physicoꝝ. Et eodē mō dī q̄ p̄tingit aliqd sūl calefieri
p̄m se totum. sicut qm̄ multū de aqua sūl p̄gelat vel calefit. tunc enī vnū ha-
bitum transmutat ab altero hoc est vna ps magna coagulata vel calefas-
era simul coagulata ab altera sibi p̄xima q̄ se hz ad aliam sicut quoddā ha-
bitum. Et q̄ p̄ma ps alterata est tota sūl sine successione suarū ptiū ideo
ps tota sūl subiecto alterata est. nō est tñ necessārium om̄ia sūl alterari ⁊

Reparationes

subito. qⁱ nō oīs alteratio facta est a fine morⁱ altitⁱ z nō ab ipso motu.

Queritur Quō phus ostendit q^d nō sit simul omīs alteratio. Solutio sic. Si omīs alteratio fieret subito tunc etiam gustatio siue diffusio gustabilis in humido lingue esset sitⁱ mal z odoris diffusio in medio in humido aeris z aque quod est falsum probatur quia in istis medijs sentimus odores z sapores p^{ri}us in eo q^d remorⁱ ē alibi anteq^{uam} tangamus ipsum in sensu. Quia phus percipit prope stans q^{uam} longe z ergo quādo longe stamus deprehēdimus signo sensibili formam sensibilis p^{ri}us esse in propinquo q^{uam} in remoto. z sic phus p^{ro}cludit q^d ratōnabile est dicere q^d sensibilia immutātia sensum p^{er} mediū extrinsecum in quo habēt aliquod esse nō simul totum sine successione p^{ri}um eē in medio z in sensu p^{er} lumen z qualitates visibiles scz colores q^{uod} nō agūt in mediū z sensum nisi ratōne luminis. z sic rōne luminis subito imutantⁱ.

Querit^r Quare empe dixit visibile p^{ri}us esse in medio q^{uam} in sensu. Solutio q^{uod} dixit lumē eē corpus. sed omīe corpus mouet in tpe z q^{uod} in tpe mouet siq^{uod} elociter mouet ad minus spatiū p^{ri}us venit citius. z ad maius tardius.

Ad Lumen successiue venit ad visum. q^{uod} opinio empe. videt^r vera. p^{ro}bat q^{uod} successiue dīscit^r paulatī z nō in istāri. Solutio illa successio nō est ex p^{ar}te luminis s^{ed} morⁱ localis luminosi corp^{or}is. cui^{us} morⁱ f^uit nō est ipa illuminatio. z sic necessario sūt sunt dies z morⁱ solis sup^{er} nostr^{as} hemispheriū z nō ē ordo t^{em}p^{or}is s^{ed} t^{em}p^{or}is nature q^{uod} necessario ē in oēs cāz effectū

Querit^r Utz audies sūt audit z audit. Solo phisic z rō ex^{tra} textū ē. q^{uod} in oī mutacōe instātanea sūt sunt fieri z factū eē mutari z mutari eē. s^{ed} sentire ē instātaneū z in nūc t^{em}p^{or}is fit igit^r zē.

Ad Intellect^{us} q^{uod} ē potētia omīno imaterialⁱ z inorganica intelligit cū p^{er}inuo z tpe q^{uod} sensus maxime sentit in tpe s^{ed} in actu q^{uod} mensurat^r p^{er}inuo z tpe nō sunt sūt fieri z factū eē. q^{uod} sentire z sensisse nō sunt sūt. Solo sentire accipit^r duplⁱ v^{el} in cōmētarijs scdⁱ de aīa dictū ē. Uno^{modo} v^{el} ē formā rei sensibilⁱ in se suscipe. z sic fit in istā t^{em}p^{or}is. Alio^{modo} accipit^r p^{er} actōe p^{ar}te talē receptōem z h^{oc} mō sentire ē iudicare de sensibili recepto. z h^{oc} mō fit cū p^{er}inuo z tpe sicut opatio cuiuslibz potētie organice q^{uod} sequit^r recepti ones. Intellect^{us} tū nō dⁱscit^r intelligere cū p^{er}inuo z tpe quasi intellectio suamē suret tpe v^{el} etiā potētia sensitiua sibi subseruiēs. s^{ed} q^{uod} nō intelligit sine p^{ar}te talitate q^{uod} est rei t^{em}p^{or}alis z quātitatē habētis similitudo.

Querit^r Utz lumē sit ad aliqd sic videt^r. p^{ro} velle in textu. Solo nō q^{uod} ē simplex q^{uod} bras p^{ar}ti corp^{or}is alterātis h^{ab}et se p^{er} modū habitⁱ v^{el} dispōis talⁱ aut nō est ad aliqd nec etiā visibile quod sit actu p^{er} lumen est ad aliqd nisi p^{er} q^{uod} ad sensum refert^r in ratōne obiecti quō ē ad aliqd p^{er} mō dici.

Ad Ph^{ilosophus} dⁱcⁱt^r lumē eē ad aliqd igit^r. So^{phus} dⁱcⁱt^r intelligi q^{uod} sit ad aliqd. i. respicit motū localē cui^{us} illuminatio ē finis. Quā statim cor^{pus} lucidū motū circulari venit ad nostr^{as} hemispheriū tam statim lumē est diffusum p^{er} totum aerem.

De sensu et sensato

Queritur Utrum cōtingit aliquā alteratōem prope dictam esse instantaneā. Solo non. qz omnis talis est motus ppe dictus. sed ois talis est successiuus. Unde sicut in motu locali tempus cōmēsurat distantie magnitudinis sup quā fit motus. ita in motu alteratio nis proprie dicte tempus cōmēsurat distantie esse intēstibilis forme fluen tis de p̄trario in cōtrariū. qd manifestū est. qz plus t̄pis requirit qz ex calido fiat frigidū qz tepidū. Dicunt notant alteratōem p̄rie dictā nō posse fieri in instanti ppter illuminatōem q̄ non est motus s̄ finis motus et mutatio.

Ans Dicit in textu hic et in septimo phicoz. qz p̄tingit totā aquā simul p̄gelari. s̄ cōgelatio est alteratio. ergo alteratio p̄rie dicta potest fieri in instanti. Solutio aquā s̄ p̄gelari intelligit̄ dupl̄r. Uno^o sic. qz p̄gelatio fiat in instanti et sic falsum est. qz p̄gelatio est de p̄contrario in cōtrariū. et talis mutatio non p̄t esse subito. Alio modo intelligit̄ aquā simul p̄gelari. qz nō p̄gelatur vna pars p̄us et alia posterius. s̄ simul indē uisibili t̄pis oēs p̄es. et sic dicit̄ simul fieri quo ad p̄es alteratōis. sed ē suc cessio totius p̄tis p̄gelabilis aque in forma frigiditatis p̄gelatiue.

¶ Capitulum tertium Est autem quedam obiectio.

Queritur Que est tertia q̄stio. So^o hec. an p̄tingit duos sensus in eodem indiuisibili t̄pe sentire. Et argu it p̄hus ad p̄tem negatiuā quatuor rōnibz. Prima est. si sensibilia diuer sa simul sentirent. v̄t ergo s̄ equalis p̄tutis in mouendo sensum vel diuer forū sensuum et tunc eque fortia in mouendo. Si primū tunc neutru eoz erit sensibile. qz vnū obscurabit reliquū. et tunc non sentirentur plura sensibilia. sed vnū ex pluribus mixtum. Si secundum tunc mutuo se impedi rent et exterminabūt se nec mixtum tunc sentiretur. qz sensibilia diuersoz sensuum nō possunt misceri cū acuto. Si vero sensibilia fuerint eiusdē gene ris vel diuersoz generū inequalis tamē p̄tute in mouendo seipm tūc for tius sensibile faciet sensatōnem. qz hoc habet vna suppositio et prima phi quamponit et sic sensibile minus non sentiretur. et sic non sentirentur plura sensibilia simul et semel. Secūda ratio est. duo sensibilia eiusdem sensus nō p̄t anima sentire vno sensu si non sint ip̄a sensibilia duo mixta vt acutum et graue. ergo sensibilia diuersoz sensuum nō possunt simul sentire ab aia duobz sensibz. Cōsequētia parz. Quia magis possunt simul esse motus duozū sensibilibz vnius sensus propter maiorem p̄uentiam qz duozū sensuum. scz visus et auditus. Ans p̄z. qz diuersozū sensibilibz sunt diuer se sensatōnes. s̄ vnius sensus simul et semel non est nisi vna sensatio. Quia vnius rei nō potest esse simul et semel nisi vna opatio. et sic nō possunt plu ra sentire vt plura. s̄ si sentirent debēt scire vt mixta. et si non sentiuntur vt mixta tūc erunt duo sensus s̄m actum sentiendi licet vnus s̄m naturā potentie. Tercia rō est. impossibile est vno sensu sentire contraria seu diuer sa nō cōmixta sub rōne vnius. ergo impossibile est sensibilia diuersozū sen suum sicut album et dulce s̄l et semel sentire. Cōsequētia et ans patent ex

Reparationes

dictis. Quia si vna virtus nūero existens videatur simul iudicare q̄ sunt simul in vno subiecto sp̄e diuersa s̄m formā sensibilem. sicut dulce et albu in lacte. non tamē facit hoc nisi p̄ diuersas p̄tutes vt vna vis sensus cōis facit hoc p̄ diuersas potētiās sensitīuas exteriores. quarū vna scz visus est albi et nigri. et alia gustus est alterius scz dulcis et amari. et oim̄ horum simul est sensus cōmunis. Quarta ratio est. Contrariorū motus sunt cōtrarij cōtraria āt in eodem et atomo esse nō possunt. ergo imutatioes contrariorū sensibilem in eodem sensu esse non p̄nt. et sic duo sensibilia etiusdem generis que sunt cōtraria simpliciter simul et semel in eorū sensu ēē nō possunt et sic dulce et amarū a gustu s̄l sentiri nō possunt. et similiter duo medij colores a visu simul sentiri nō possunt. Cōmixta vero sentiunt non s̄m q̄ distincta sunt s̄z s̄m q̄ habēt ratōem vnius medij. s̄m certā portio nem ex extremis p̄stituti. sicut diapason auditur sicut vnū aliq̄d medium ex extremis resultans. et similiter diapente. Qualitates vero diuersorū sensuum adhuc minus vno sensu sentire possunt. sicut dulce et nigrū non p̄nt vno sensu sentire.

Queritur Que fuit falsa solutio circa p̄dictā quā reprobatur
phs. So. q̄dam putabāt propter rōnes p̄dictas quas putabant cōcludere circa symphonias q̄ sunt diuersi nō p̄ueniunt s̄l ad auditū sed successiue vn⁹ post alterū in p̄ceptibili tpe. et q̄ nec lateat p̄pter t̄pis in sensibilitatē. et ergo dicūt q̄ audit⁹ decipit putans s̄l mul audire; que tamen audit successiue.

Queritur Quō Aristoteles reprobatur hanc solutionē. Solō.
duabus rationibus. Prima. si esset tempus insensibile in quo aliquid sentitur. tunc idem esset sensibile et insensibile. sed hoc est. in cōueniens. ergo nullum est tempus insensibile. Sequelam probat. q̄a q̄ntūq̄ aliq̄s accipit aliq̄d a sensibili tūc sentit se accipere illud sensibile sensibili cognitione. vt si quis sentiat se vel alii i cōtinuo tēpore tunc nō lateat eum q̄ ip̄e sit vel alius quem sentit. Si ergo tempus in quo est q̄ntūq̄ cūq̄ etiam p̄nū sit insensibile tunc latebit illam hominē q̄ ip̄e in illo tempore sit. et ita latebit eū an ip̄e in illo tempore videat se vel aliquem alium et sic latebit et non latebit. Secūda ratio. Si esset aliqua magnitudo sensibilibis rei vel temporis insensibilis omnino propter puritatem. tunc sequeretur q̄ tota magnitudo rei sensibilibis vel temporis non esset per se sensibibilis. et s̄m se totam quod falsum est. ergo nō est aliqua pars magnitudinis. vel temporis omnino indiuisibilis. Sequelam probat. quia nullum est tempus in quo per sentitur aliquid in cuius aliqua parte non contingit idem sentire. nec est sensibibilis res per se sensibibilis cuius pars aliqua omnino sit insensibilis. Probat. quia si aliquis sentit tantam rem in toto tempore. et non cōtingit p̄tem sensibibilis propter puritatem sentiri. Nec in parte temporis cōtingit sentiri propter puritatem temporis. tunc totum non erit sensibile per se. nec in toto erit per se sensatio. sed per accidēs. sicut quis totam terram dicitur videre. quia p̄tem eius videt. et quis dicitur in anno ambulare. quia in parte anni ambulat. Et hoc declarat. phs in tex. per litteras. Ex quibz p̄cludit q̄ nullum est tēpus insensibile

De sensu et sensato

Queritur Quō Aristoteles soluit fm veritatem questio-
nem premissam. So^o dicit q^d cōtingit vna et
indivisi- bilit^r virtute plura simul sentire. Probat hoc tripliciter. Primo de
visu. q^d cōtingit scdm visum plures colores sentire fm diuersas partes
sensibiles. in quibus aliis et aliis color inuenitur non discurrendo p^r par-
tes successiue. sed omnes simul apprehendendo tanq^m sensibiles formas eius-
dem generis. q^d sentiuntur omnes visu

Arguitur Hec ratio phi non probat sufficienter. Pro-
batur. quia visus habet duos oculos. et sic ex
hoc q^d videt diuersos colores non arguitur esse eiusdē virtutis indivisi-
lis. quia qlibet oculus habet virtutem visuam. So^o phi in textu. q^d ex
duobus oculis fit vñ et eorum est vna nūero operatio. Et ex hoc infer-
re sic esse in anima aliquod p^rmū sensitiuū eodem modo sicut duo oculi diri-
gunt ad vnā virtutem visuam. ita omnes sensus diriguntur ad idē. indē
visibile in quo est p^rma virtus sensitiua.

Queritur Que est scda probatio phi. So^o hec. Sensus
habet se ad sensibilia sicut scientie ad scibilia. sed
per virtutem intellectuam scientie. cōtingit simul et semel p^rta accipere sci-
bilia. ergo per p^rteritam sensitiuam sensus cōmunis cōtingit simul et semel
diuersa sentire. probat p^rnam. q^d magis puenit sensibilia etiā si genere sint
distincta simul esse q^m scibilia eo q^d minus sensibilia differunt q^m scibilia
Tertio probat. q^d si dicat q^d aia alia virtute sentiat dulce et alia p^rterite alba
tunc cū nulla talū virtutū sit per se illorum sensibilibus oportet esse aliquā
virtutem illorum diuersorum sensibilibus discretiuam. et hanc oportet esse
vnā. Ex quibus infer^r phi esse vnā aliquā p^rem anime qua sentit oīa
sensibilia propriorum sensuum.

Queritur Quō sensus cōmunis dicit vnus sentiendo diuer-
sa sensibilia. et quō non est vnus. Solutio. phi
q^d est vnus fm q^d est indivisibilis virtus p^rma sentiendi dulce et amarū. s^c
quando fit diuisibilis fm actōem. vt scz refert ad diuersa agentia sensiti-
ua que naturaliter et instrumentaliter sub ipso sunt sic efficit^r alter et alter fm
relatōem ad diuersos sensus p^rprios. Probat a simili. Sicut est in rebus.
ita est in aia. sed in rebz sensibilibz vnus subiectum nūero inuenit^r substans
diuersis qualitatibz sensibilibz. vt vñ et idem nūero est album. et dulce.
ergo similiter erit in anima.

Queritur An sensibile possit esse indivisibile. Solu-
tio. Non sed omne sensibile est q^ru et diuisibile. Pro-
bat philosophus ratione tali. quia est aliqua distantia in qua non potest
aliquid videri infinita scilicet non in se. sed si in infinitū protendatur. Et
dem autem distantia in qua secundum aliam partem versus videntem
contingit aliquid videri est finita. Supponat ergo quod he due distan-
tie sint continue in vno indivisibili continuante tunc hoc visibile indivisi-
bile erit simul visibile et invisibile quod implicat erit em sensibile inq^rum

Reparationes

est in distantia finita in qua contingit videri et indiuisibile in quantum est in distantia infinita in qua non contingit videri. Et similiter potest hoc probari de omnibus sensibilibus que sentiuntur per medium extrinsecum. quia scilicet in certa distantia possunt sentiri a suo sensu que finita est et in distantia extrinseca illa que infinita est non contingit ea sentire.

¶ Ultimū rei est visibile et tamen est indiuisibile. Etiam superficies est indiuisibilis. et tamen videtur. ergo indiuisibile est sensibile. Solo. indiuisibile simpliciter non est per se sensibile licet bene per accidens. dico indiuisibile simpliciter. quia actu indiuisum. diuisibile tamen aptitudine utriusque potest videri. Similiter indiuisibile secundum quid sicut superficies vel linea videri potest sed non indiuisibile simpliciter cuiusmodi est punctum. Per accidens tamen potest per tantum quia indiuisibile est aliquid illius quod per se sentitur. ergo si ipsum per se non sit sensibile est tamen per accidens sensibile.

¶ Et in hoc finitur liber de sensu et sensato.

¶ Incipit liber de memoria et reminiscencia

Eliphorum autem con

siderandum de memoria et reminiscencia et somno et vigilia. de memoria et dicendum quid est et propter quas causas fit et cui anime partem accidit hec passio et reminiscencia

¶ Queritur De quo tractat philosophus in libro de memoria et reminiscencia. Solutio. de memoria et hoc in primo tractatu. et in secundo tractatu tractat de reminiscencia primus tractatus habet tria capitula. Primum est de obiecto memorie secundum ostendit cuius partes anime memoria sit passio. Tertium soluit quamdam dubitationem.

¶ Queritur Verum memoria et reminiscencia sint idem. Solus. non probat. quia eadem non sunt bene memoratiui et reminiscendi sed frequenter tardi ingenio sunt bene memoratiui qui autem veloces sunt ingenio et bene discunt sunt bene reminiscendi.

¶ Queritur quare Aristoteles. philosophus determinat de memorabilibus quod de memoria Solo quia ignorantia illius decipit sepe memorie additatem inquirunt. pro eo quod obiecti ignorantia est causa deceptionis circa quod dicitur potest.

¶ Queritur. quomodo probat Aristoteles. quod memoria non est futurorum. Solus. sic quia futura non contingit memorari sed sunt proponibilia vel sperabilia quorum

De memoria et reminiscencia

est scientia qdā speratiua quā quidā mathematicorū diuinatiua indicūt

Querit Qualiter pbat q nō sit pſentiū So° sic. qz sensus exterior pntis est a quo memoria distinguit p sensum eū exteriorē neqz futurū neqz pteritū agnoscimus sed tñ pñs.

Querit utrū memoria sit pteritorū. Solutio sic. 2 hoc probat. qz cū memorabile cōcernat aliquā differentiam tps necesse est cū non sit memoria pñs neqz futuri q sit facci seu pteriti.

Queritur Quō pbat aresto. hoc simul. scz q memoria nō sit futuri nec presentis sed pteriti So° exemplariter

Quia cū pñs adest sensui nō dī quis p hoc memorari. Sicut cū aliquis cōsiderat aliqd p intellectum nō dī memorari. qz qd p se saltē 2 directe intelligit vñ est qd est vbiz 2 temp ab oī dīna tps fm se sepatū. illud q qd adest sensui dī sentirei 2 qd p intellectum cōsiderat dī solum sciri. Cū autē qd sine actibz. i. sine actione p pīa obiecti picularis sensibiles notitiam habeat sensibilis vel vniuersalis sciām. sic dicit memorari.

Queritur Quid est memoria So° Memoria neqz sensus est neqz opinio. sed horū alicuius habitus vñ passio cū factum fuerit tempus. Hāc declarat pbs. qz ipius nūc seu pſentis tps nō ē memoria qz sensus. neqz futuri. qz spes 2 opinio. ergo oīs memoria est post tempus siue pteriti.

Contra Passio sensus non potest esse potentia. sed memoria. est distincta potentia a sensibz. q nō est passio horū. Dator nota. Vñoz similiter. quia nisi sic non essent quinqz sensus interiores. Solutio. q memoria non est passio sensus vel primi sensitui. vt ille grūs sensus feat subiectum. 2 dictio regens ppteratē. s; vt regit ex vi effectus cause efficientis instrumentalis. vt sit sensus. Memoria est passio pmi sensitui. i. facta a pmo sensitui. Nec solum memoria. vt sic est passio pmi sensitui s; omnes sensus interiores. Et qñ tūc dī q potentia non sit passio. Dm est q memoria est potētia formaliter capta in se. sed fm q accipit p potentia pfecta p formā intentionalem rei sensibilis in pterito apphense. vel potius si accipitur p illa forma q etiā qdāmodo habitus dī sic est passio. Vel dī est q accipiendo memoriā p moru quo memoria patitur a sensibili mediante pmo sensitui. quo mō etiam phāasia dicitur motus factus a sensu fm actum.

Ad Definitio memorie cōuenit oībz sensibz interioribz. Probat ur qz qlibet talis est passio sensus cōis cū factum fuerit tempus. qz passio manet in sensu interiori in absentia sensibilis. Dīcēdum q licet quilibet sensus interior possit esse sensibilis absentis 2 pteriti nō tñ. vt absens et pteriti sed vt presentis.

Contra actio et passio sunt sū rpe sed sensus cōis non agit circa sensibile pteritū s; pñs 2 patit solū a pñti q. Dm q passio in memoria nō est a pmo sensitui p ppteratē sui obiecti vel forme sensibilis intentionali in pmo sensitui ex tñs. sed est ab ipō instrumentali originali per

Reparationes

Impressione p[ri]mi obiecti ip[s]i memorie q[uo]d est sensibile in p[re]terito sensat[u] q[uo]d licet non sit t[em]p[or]e fuit. ita eius potest esse aliqua impressio ex actione quam habuit in p[re]terito p[er] ordinem in diuersis potentij[s] apprehensiu[s] et proxime p[er] actum instrumentaliter a virtute estimatiua.

Querit[ur] que a[n]i[m]alia habent memoriã. **Solutio** p[ri]mo sola illa que sentiunt tempus.

¶ Circa secundum capitulum

Querit[ur] Quomodo probat p[ri]mo q[uo]d non p[er]tingit intelligere sine phantasmate. **Solutio.** tali ratione. Eadem passio accidit intellectui que est in descriptio[n]ib[us] figurar[um] s[ed] geometer q[uo]d in sua dem[on]stracione non v[er]at aliquo determinato triangulo t[em]p[or]e finitum et determinat[u] descriptendo figurat. q[uo]d intellectus q[uo]d non intelligat hoc q[uo]d t[em]p[or]e q[uo]d ante oculos est. quia intelligit id quod est vniuersale sicut q[uo]d t[em]p[or]is naturam et n[on] finem q[uo]d est t[em]p[or]e determinat[u] hoc vel illud ad quod se conuertendo intelligit. Et subdit p[ri]mo q[uo]d intellectus nihil intelligit sine p[er]tinuo et t[em]p[or]e.

¶ Angeli intelligunt. et tamen non habent phantasmas. **¶** Nec valet si dicat hoc intelligi de intellectu nostro. q[uo]d fin[is] Albertus fuit de[m]on[st]r[ans] in tercio de a[n]i[m]a. q[uo]d homo p[er] intelligere separata sine conuersione ad phantasmas. **Solutio.** Quilibet humanus intelligens necesse est phantasmas speculari dicat notanter humanus intelligens q[uo]d substantie sp[irit]uales separata intelligunt sine phantasmate speculacione. Et similiter homo post q[uo]d studio virtutum et exercitio intellectualis operacionis singula infra se q[uo]d sunt de p[ri]ncipali vniuersi conuersione intellexerit et adepto toto lumine intellectus agens ad se et ad separata completa et iocunda reditio[n]e redierit tunc enim ad modicu[m] t[em]p[or]e et subito ad modu[m] raptus aliquando sine phantasmate se et separatas conuertit substatias o[mn]ino a phantasmatib[us] auersus. s[ed] a[n]i[m]a statim huiusmodi paucissimis conuersionem necessario intelligit p[er] conuersionem ad phantasmas.

Querit[ur] Utrum memoria sit passio p[ri]mi sensitiui. **Solutio.** sic probat p[ri]mo. q[uo]d illius memoria est passio cuius est p[er]gnoscere tempus. s[ed] p[er]gnoscere tempus est p[ri]mi sensitiui. q[uo]d memoria est passio p[ri]mi sensitiui. **¶** Dimorem probat. q[uo]d eiusdem est cognoscere tempus cuius est p[er]gnoscere magnitudine et morum et phantasma eo q[uo]d t[em]p[or]e non habet rationem quantitat[is] nisi ex motu et magnitudine. s[ed] sensus p[er]gnosceit magnitudinem motum et phantasma quod est passio sensus communis. phantasma autem est similitudo c[on]tinui et t[em]p[or]alis. **¶** Maiorem probat. q[uo]d memoria etiam intelligibilis non est sine phantasmate q[uo]d est sp[irit]us c[on]tinui et t[em]p[or]is. Ideo memoria et si p[er] actus sit passio intellectui. t[em]p[or]e p[er] se e[st] p[ri]mi sensitiui.

Querit[ur] Quomodo probat p[ri]mo q[uo]d memoria non sit p[er] se p[ri]us intellectiue. **Solutio.** sic. Quia memoria non solum inest hominibus et omnibus habentibus opinionem et prudentiam. s[ed] etiam alijs animalibus. ergo non est p[ri]us intellectiue. **¶** Patet co[n]sequencia. quia

De memoria et reminiscencia

si esset aliqua partium intellectuarū nō inesset multis aliorum aīaliū ab hoīe. z forte nulli mortaliū ueniret vr hmoi.

Ad Illius potentie est memoria passio, cuius est cognoscere tēpus. sed intellectus potest cognoscere tēpus z differentias eius. ergo memoria potest esse pris intellectiue. Maior est phi in hoc capitulo secūdo. Vbi not probatur. quia intellectus intelligit qritatem z differentias eius. ergo etiam tēpus. Et hoc etiam dicit phi tertio de anima. q scz intellectus componit verū et falsum fm omnem differentiam temporis.

Solo q talis determinatio temporis accidit intellectui componens ti. et diuidenti fm q conuersus est et reflexus ad sensibilem memoriam per intentiones et imagines in rem in pterito sensatam se reflectentem. et ex hoc concluditur q sic partis intellectiue per accidens z non per se sicut dictum fuit.

Contra Est pris intellectiue per se. Probat per Augustinum in libro de trinitate ponētem memoriam pte imāginis qua cōfiguramur trinitati psonarum. talis autē memoria pris intellectiue est. imo scdm supremā pculaz qua respicimus ea que supra nos sunt. Solo. argumētum peccat penes fallaciam equiuocationis. qz memoria equiuocatur ad memoriam sensitiuam que est conseruatiua intentionum que reflectitur in rem sensibilem in pterito acceptam a sensibilibus per intēiones z ymagines de qua memoria sunt locuti phi z pect pue Aristoteles z quidaz sancti sicut gregorius nixenus z dammascenus. Equiuocatur etiam memoria ad memoriam intellectiuam que est potētia conseruatiua presentis pteriti z futuri. imo illius quod separatum est ab his differentiis z hanc vocat dominus Albertus intellectum agentem qui est spēca omnū naturaliter intelligibilibus. Alij autem dicunt eam ab intellectu agēte z possibili distinctam. sicut sanctus Thomas. alij dicunt ipsum intellectū possibilem secundatum speciebus intelligibilibus fm q per eas fertur in rem. sicut in pterito intellectualiter apprehensaz. Unde dicitur. q hec memoria est pteritorum qstū ad pteritionem actus. sz non obieci. sicut sensitiua q est pteritorū qstū ad pteritionem actus z obieci simul.

¶ Tertium capitulum.

Queritur Que est questio quā mouet aresso. in tertio capitulo. **Solutio.** q hec. Quare quis passione in memoria existente re vero absente memorat id qd est pēns. Et anteq soluit pmo probat suppositū scz q aliqua passio sit in memoria

Querit Utrum passio aliqua sit in memoria. **Solutio** sic pbat phylosophus. quia persensus exteriores. z per sensum cōmūne imprimū qdam species memoriē q hōdet se sicut pictura. et hec est passio potētie q est memoria. Et huius ratio est. qz factus motus sensibilis ad animam imprimet memoriē figuram quandam sensibilis sicut

Reparaciones

figillans imprimē figurā anuli in ceram. Et hoc pbat plus signo sumis pro ex diuersa dispositione potenciarum receptuariū fm quam variatio- nem etiam variatur multipliciter memoria. Nam aliqui sunt mali me- moratiui. quia non bene reseruant z hoc propter frigiditatem inducētem humiditatem que nō est bene cōseruans z fit in eis sicut in ruinosis edifi- cijs in quibus non fit sigillatio propter putrefactionem eorū omnia enim putrefacta sunt interius arida z forte humida. Alij vero sunt male me- moratiui quia nō bene recipiunt licet bene reseruent. qz propter duriciez accipientis passionem nō fit in eis facilis impressio seu receptio.

Queritur Quare noui seu iuuenes sunt male memoratiui. Solo patet ex dictis. qz hoc est propter duas causas. scz ppter humidū fluens a calido in augmentum. Secūda causa est morus augmentationis

Ar Admiratio promouet memoriā. sz iuuenes propter inexperiens- tiam suscipiūt quasi oia cum ammiratōne. ergo habent alijs me- moriam meliorem. So^o hoc est p accis z non per se. qz scz duz iuuenes nouiter nūdum ingreditur apprehendūt oia cum nouitate. z vt in solita cum ammiratōne z ppter hoc sunt senibz plus risui. z quia amiratio vt ar- guitur multum cōfert ad retentiōem. ideo ex ea pte p accidens sunt bene memoratiui sed p se ex causis dictis sunt male memoratiui.

Ar Videt q p se iuuenes sunt bene memoratiui. quia hoc conuenit iuuenibus p se q sunt humide cōplexionis sed hūidi est bene re- cipere hoc autem confert ad memoriā. So^o. licet humiditatis excessus cōferat ad facilem receptionem officit tamē ad bene recepti retentiōe- m qz pncipalius ad memoriā requisitum est retinere q sit ipm recipere. id- licet ex mala receptibilitate viciet memoriā pncipalius tñ ex mala memo- ria. Et propter hoc memorie organū plus sicco pficitur qz humido. Qua- propter mulieres que sunt viris humidioris cōplexionis sunt minus vi- ris memoratiue.

Queritur Quare senes sunt male memoratiui. So^o huius etiaz pty. quia hoc est propter motū decremē- ti. et propter humidum humectans extra z fluens inordinate eo q interis oia manent arida z desiccata.

Queritur Cōpando iuuenes z senes qui sunt melius me- moratiui. So^o. Iuuenes sunt decrepiti sent- bus plus memoratiui ceteris paribus. Et hoc propter duas causas. Pri- ma. qui iuuenes habent memorie organum quasi nouum nullis inten- tionibus vel ymaginibus depictum qto autem organum memorie melius fuerit depictum tanto euidentius depingibile est intentionibus seu rerum ymaginibz. Secūda cā. qz euz admiratione recipiunt ea que exte- rius percipiunt. dicitur autē ceteris pibus. qz infantes oino sunt imemores non priuatue vel contrarie sz potius traditorie sicut canis ante no- num diem nec cecus est necq videns.

De memoria et reminiscētia

Queris Quare veloces ingenij et multū tardi nō sunt tene me-
morariū. Solo phi. qz veloces sunt plus oportuno hu-
midiores et psequens male pseruariū. Di vero quia duriores sunt plus
oportuno ideo male receptiū. Ad memoriā autem requirit vtrūqz. scz phā-
tasma tene recipere et receptū pseruare.

Queris Utrum memoria memorat passionem vel illud a quo
facta est passio. Arguit phus primo q non sit memoria
passionis presentis. qz de presentibz alias habemus apprehensiones. scz sensus
exteriois sensus cōmunis et virtutis imaginatiue. et sic ad talū appre-
hensionem non oportet ponere memoriā. ¶ Secūdo arguit q non sit ab-
sentis seu preteriti. et hoc tripliciter. Primo sic. quia quando memoramur
sentimus. sensus autem non est absentis. Secūdo sic. quia sicut dictum est
id quod memoramur est in memoria sicut pictura in pariete. ppter quid er-
go esset alterius rei q illius cuius est sensus. quasi diceret eiusdem est aspi-
cientes eū parietem vtrūqz picturam respiciūt. ergo videtur memoria pres-
sentis et non absentis seu preteriti. Tercio sic. quia memoria agens seu ac-
tu memorans speculatur passionem presentem et sentit eam. quomodo er-
go non memorabitur presens. Si eū non dicatur presens memorari etiam
non erit presentis ipse sensus sine quo non est memoria. et sic cōtingit vide-
re id quod non est presens et audire quod non est presens quod est falsum.
ergo memoria videtur esse presentis

Queris Quomodo aristoteles soluit hanc opintonem. Solo
dicit q ptingens et accidens est memorari id quod ab-
sens est. quia id quod in memoria est species scz et pictura in modum cōtin-
gentis et accidentis habet diuersos modos quibz diuersimode est in vsu.
¶ Et hoc declarat phs sic quia phāstasma quod in memoria est cōtingit di-
pliciter pseruari. Vno modo in se et secūdum se et vt phantasma est. Alio
modo vt est imago rei absentis. sicut animal scriptum vel pictū in tabula
Hoc eū considerat duplr. Primo vt animal. Secūdo vt imago. et hoc qz
dem subiecto est vñ et idem sed non fm esse. quia vñ est absolutum et al-
terum respectiū. primo modo pseruatur vt res. secūdo modo vt imago
rei. Sic est de phantasmate. q si primo modo cōsideretur in ppter motus
ipsius phantasmatis agit in animam fm q pseruatur absolute fm se vide-
tur ad esse anime velud aliquod sensibile quod per resolutionem vltiores
fit intelligibile. Sed secūdo modo quo accipitur vt imago sic est memoria-
bile. Et quia phantasma in memoria existens representat id quod absens
et preteritum est. Ideo non obstante q passio seu phantasma ipsi memorie
presens sit. tamen qz ipso phantasmate vtrūqz vt ad rem in preterito sentatū
relato. Ideo pro tanto memoria absentis et preteriti esse dicitur

Queris Quō ostendit phus q phantasma sic dupliciter consi-
derabile est. Solo. quibusdam signis dicens q ppter
ignōrtiam hōi duplcis pseruationis phantasmatis nescimus aliquādo
an phantasmata sint in nobis ab his que sentimus quorum motus phan-
tasmata seu imagines sunt vel accipiūt vt phantasmata et nō vt imagines

Reparationes

Etiam dubitamus quoniam an actus talis sit memoria vel non aliqui autem non latet nos sed accidit nos scire nos memorari et reminisci quod aliquid audimus vel vidimus prius et hoc accidit quoniam phantasma speculatum reflectitur ac per hoc promutatur in id cuius est. Contrarium autem fit scilicet quod non referatur ad alterum secundum quod ad animam venit et res quidam est

Queritur Quid preseruat memoriam Solo philosophi meditationes saluant memoriam et hoc etiam quodammodo reminiscendum. quod meditari nihil aliud est quam speculari multotiens imaginem ut imagines et non quasi esset res secundum se.

Queritur Quotuplex est causa bonitatis memorie Solo alteri. quadruplex Prima est frequens consideratio imaginis seu intentionis ut imago est et ut ad rem in preterito sensatam relata. Et frequentia enim actus huiusmodi fit habitus in potentia memorativa ad facile memorandum rem in preterito sensatam. Secunda causa est fortis et attenta meditatio circa idem obiectum. nam aliquando ex una forti attentione fit perspicuo et tenacior memoria quam ex multis debilibus et inattentis considerationibus. Tercia causa est admiratio de obiecto memorabili. Quarta causa est delectatio vel tristitia illata ex obiecto memorabili. Unde speculabilia non ita profecte memoramur sicut practica. factibilia. vel agibilia. Unius ratio est quia in speculatione utimur imagine potius quam intentione. memorando autem rem agibilia vel factibilia utimur potius intentione quam imagine. ad memorandum autem utiliores sunt intentiones imaginibus.

Secundus tractatus de reminiscencia.

Queritur Quare aristoteles prius determinavit de memoria quam de reminiscencia. Solo. quod a communioribus procedendum est in physica. sed memoria communior est reminiscencia. ergo prius fuit determinandum de ea. Maior est philosophi primo physicorum. Minor probatur. quia memoria reperitur in quibusdam brutis in quibus tamen reminiscencia non reperitur.

Queritur Quomodo procedit philosophus determinando de reminiscencia Solo. quatuor per ordinem facit secundum quod quatuor sunt huius tractatus capitula. Primo ostendit differentiam reminiscencie a memoria et nova acceptione. Secundo ostendit que sunt principia ex quibus reminiscencia procedit. Tercio ostendit quomodo se habeat ad tempus preteritum. Quarto ostendit differentiam memorie et reminiscencie ex parte subiectorum. et remouet quoddam dubium

Queritur Quare reminiscencia non est noua acceptio. Solo philosophi. quia memoria differt a noua acceptione. ergo et reminiscencia. Probat prius. quia reminiscencia non fit sine operatore memorie.

De memoria et reminiscētia.

Queritur. Quomodo probat Aristoteles q̄ memoria differt a noua acceptione. Solo. duabus rationib. Prima ratio est. Memoria tunc fit cum factus fuerit motus habitus vel passio in potentia memoratiua vnde procedit velut ex aliquo principio sed sic non fit noua acceptio. ergo memoria non est eadem noue acceptioni. Maiorem probat. quia passione nondum facta in preterito. sed quando p̄mo fit tunc non fit memoria. Minorem probat. quia cum quis aliquid de nouo addiscit et aliquid de nouo accipit pariendo nullam memoriam resumat. neq̄ aliquando notitiam in preterito facit. neq̄ tunc aliquomodo notitiam accipit ex principio prius in memoria facto. ¶ Secunda ratio est. scientia seu notitia noua inexistit mox alicui p̄mo in vltimo indiuiduo. quando sc̄z in vltimo instanti temporis fit in patiente passio sc̄z perfectiua si saltez oporteat vocare scientiam habitum aut passionem. sed memoria nihil talis est. quia licet memoria per accidens sit intelligibile. est tamen etiam sc̄torum que ante sc̄imus. Per se em̄ memoria est temporalium. sub ratione preteriti et temporis facti. sicut memoratur aliquis que audiuit. aut vidit. aut passus fuit prius

Queritur. Quomodo intelligitur dictum philosophi in secunda il la ratione cum dicit. q̄ in nobis de nouo fit scientia. cū sit passio in vltimo indiuiduo. Solo. dupliciter intelligi possunt hec verba. Primo sicut dictum est q̄ scientia fit in nobis quando in nobis fit passio. sc̄z perfectiua intellectus suscipiendo speciem intelligibilem rei intelligibilis. et hoc in vltimo instanti sc̄z temporis quod est nunc terminans tempus quo quis ad scientiam mouetur. Sc̄dm alterum autem sic intelliguntur. q̄ passio discipline fit in nobis in vltimo indiuiduo. hoc est in vltimo indiuiduo ante formas quod est intellectus coniectus phantasia. quia hoc est vltimum habens et indiuiduans ipsam scientiam

Arguitur. Contra Alterum primo posteriorum ponit species in intellectu non indiuiduari. et sic contradicit sibi hic et ibi. Solo. licet species intelligibiles que se tenent ex parte intelligibilis non indiuiduentur in intellectu. sicut in vltimo indiuiduo ante finem in tem domini Alberti. cum non habeant esse reale sed intentionale. quas propter non sunt res sed rerum intentiones. Scientia tamen in eo indiuiduatur que non est formaliter species sed habitus prompte vtendi specie inquantum sc̄z species huiusmodi manifestat subiectum in se et in suis principijs primo. et postea in suis proprietatib. Dicit tamen aliqui species rerum indiuiduari per id in quo sunt. Vel potest dici et melius ad intentionem philosophi. q̄ licet species non indiuiduentur simpliciter sicut alie forme materiales in suo subiecto aliquomodo tamen indiuiduantur. quia in intellectu suscipiuntur. et tales species non sunt passionēs simpliciter. cuiusmodi sunt passionēs corruptiue. sed fin quid. quia sunt solum passionēs perfectiue. Nec sunt etiam proprie habitus scientie. sed sunt potius habitus fundamentum.

Reparationes

Querit Quomodo probat philosophus quod remissio differat a memoria. Solo. tali ratione. Quod procedit quodammodo et quodammodo sequitur memoriam non est omnino idem memorie. sed remissio est huiusmodi. Maiorem relinquit notitiam. Minorem probat. quod licet in hoc eo ueniant memoria et remissio quod sicut remissio non memorat hoc est non remissio nunc. sed respectu temporis presentis. sed id quod a principio temporis preteriti sciuit audiuit seu patiendo accepit ex quo resumit scientiam seu notitiam sensitivam quam prius accepit vel habuit. Sic etiam memoria est habitus talium in preterito acceptorum. Et consequenter ostendit quod non est remissio simpliciter memoria. sed eam procedit et sequitur. quia per remissionem accipitur quod excidit a memoria quo habito simpliciter memoria super totum memorabile fertur. procedit etiam ex aliquo reservato in id quod excidit. Et ita remissio non est iterata acceptio prius acceptorum simpliciter sicut memoria que continue apprehendit et resumit quod prius accepit in preterito. sed remissio est quodammodo acceptio iterata cuius quod prius apprehensum est et quodammodo non. quia quodammodo iterum denuo accipitur et quodammodo non. In reprimitendo enim oportet eundem bis discere ignotum. sed primo quidem inuestigando per novam acceptionem seu inuentionem cum primo accipit notitiam. Secundo per id quod in memoria retentum est partem obliti resumendo.

Ad Remissio non addiscit. ergo non oportet eum bis addiscere. Solo. remissio non addiscit de nouo bis remissio. sed primo antequam remissio poterit suscipiendo intentionem rei sensibilis. et secundo remissio addiscit aliquid secundum id quo a memoria excidit. et sic non addiscit de nouo remissio. sed hoc addiscere de nouo remissio presupponit.

Ad Memoria non differt a remissio nec e contra. ergo dictum philosophi falsum. Antecedens probatur. quia remissio non est nisi quedam resumptio memorie per oblivionem delere. sed resumpta memoria est ipsa memoria. vel se habet ad minus ad memoriam sicut motus ad terminum. ut videtur Aristoteles in probatione sua innuere. ergo si motus et terminus non distinguuntur. nec remissio et memoria distinguuntur. Solo. hoc argumentum probat memoriam et remissionem essentialiter non distinguuntur. sed accidentaliter. siue accipiantur pro actibus ut in argumento. siue pro potentibus siue pro habitibus. Verum tamen contingit quandoque memoriam et remissionem aliquo modo in habitu essentialiter distinguuntur inquantum non est eadem intentio. unde prius procedit memoria memorando et remissio remissio. tunc tamen respectu eiusdem finalis obiecti eadem sit intentio utriusque. remissio enim non apprehendit finaliter memorabile nisi resumendo intentionem ipsius quam prius habuit.

Secundum capitulum de modo remissio.

Querit Quomodo contingit remissio in nobis. Solo. philosophus contingit per hoc quod unus motus natus est sequi alium. Probat. quia si unus motus remissio de necessitate alium sequitur.

De memoria et reminiscētia

tūc manifestū est reminiscētiā fieri et ex eo apprehenso quod in memoria retentum est aliud quesitum principale reminiscendo accipi. et hic est facilis reminiscendi modus

Pro Contra. sepe reminiscimur quod tamen unus motus non sequitur ad alium. Ans est notū. quod reminiscimur quicquid per motus contrarios vel inoppositos ad se habentes. Solo. philosophus dicit quod non obstante ordine necessario motuum ex parte reminiscibilium non semper necesse est de necessitate sic moueri quis reminiscendo. eo quod reminiscens non semper videtur tali ordine. sed tamen frequenter. multoties tamen etiam. procedit reminiscendo ex consuetudine. unde motus qui non sequitur se secundum rem persequitur se secundum consuetudinem. Et propterea accidit nobis quosdam motus semel sequentes velocius meminisse quam alios qui multoties faciunt in nobis quod non accidit nisi ex consuetudine. Unde dicit philosophus quod quidam semel videntes magis memoramur quam alia multoties videntes. quod scilicet sic persequimur. Unde patet responsio ad questionem quod non reminiscimur nisi nati sine sequi iunctis motus. et hoc vel consuetudine vel ex natura reminiscibilium

Queritur Quomodo procedendum est in illis motibus quibus reminiscētia perficitur in nobis. Solo. philosophus. quod oportet aliquo motuum quousque perueniamus ad illū quem persequitur persequi ille quem principaliter querimus. facimus autem hoc meditando de aliquo principali quod potest esse principium respectu omnium motuum siue illud sit sibi siue contrarium siue propinquum. Et hoc probatur ratione. quod reminiscētia que est inuestigatio obliuii fit propter hoc ut ipsum quod a memoria excidit rursus apprehendat. hoc autem fit procedendo ab aliquo principio quodam ordine. ergo reminiscētia etiam procedit quodam ordine motuum ab aliquo principio

Queritur Quomodo differunt motus quibus perficitur reminiscētia. Solo. dicit philosophus quod quidam sunt idem sicut quando unus necessarius alteri continuatur ex natura rei. Quidam sunt simul. sicut quando unus contrarius apprehenditur in altero. Quidam vero sic se habent quod unus habet partem alterius. sicut in quibusdam propinquis. et quod in uno propinquorum considerat quod pertinet ad alterum. ideo illud residuum quod de se est apprehensum cum sit paruum consequitur motum prioris accepti per ipsum.

Queritur Quare facilius memoramur ea que paul sunt et non ea que prope sunt. Solo. quod in ordinatis motibus ex natura rei et non coordinatis ex natura rei sed sola consuetudine est idem modus quodammodo reminiscendi. quod scilicet unus motus natus est alium sequi. et licet non ex natura rei tamen ex consuetudine. Similiter reminiscens in talibus licet non habet ac principium unde querendo reminiscibile procedat. habet tamen sic reminiscens principium a quo per consuetudinem moueatur. Et hoc probat philosophus duobus signis. Primum facillime et optime reminiscimur a principio totius negotii procedentes. Secundum est. quod ea que sunt bene ordinata adinuicem sunt facile et bene reminiscibilia. sicut conclusiones mathematice. et que non sunt ordinata sunt prave reminiscibilia. Lulus ratio est. quia sicut se habent res adinuicem in eo quod consequenter sunt ita et ipsi motus reminiscētie persequenter se habent.

Reparationes

Queritur Quāto differūt reminisci et iterum addiscere. Solo
phi. qz reminisci est quoddā moueri in id quod est
post principū adhuc in memoria retentū a quo fit reminiscētie motus. sz
de nouo addiscere quod nō est aliquo modo memorari nō est moueri in id
qđ est post principū. sed p aliud de nouo acceptū

Querit Quare multotiens de aliquo reminisci volentes nō re-
miniscitur. postea aut nō querentes reminiscunt. So-
lutio phi. qz aliquando nō occurrit id a quo tanqz a principio fit reminiscē-
tia. sed aliquod alterum quod fortius apparet. sed ato aut motu apparitōis
illius apparet et relucere incipit principū ex quo pcedit reminiscētia.

Queritur Utrum oporteat reminiscēdo ab aliquo principio
procedere. Solo sic. Et hoc probat phus a sig-
no. secūdo rōne. A signo sic. quia reminiscēdo aliquādo necesse est procede-
re a locis quibz vidimus vel audimus aliqua. ita q locus sit aliquando
reminiscēdi principū. Ratione sic probat. quia homines velociter de vno
in aliud mouentur discurrēdo propter habitudinem vnius ad alterū. vt
a lacte in album. ab albo in aerem. quia scz albus est perspicuum et aer simi-
liter licet differenter. et ab aere in humidum. quia humiditas est qualitas na-
turalis aeris ab humido memorat autūi reminiscēdo qrens hāc horā.

Querit Quale debet esse principū vnde procedit reminiscētia
Solo. hoc principium debet esse vniuersale et mediū.
reminiscēdi omnia. Probat phus sic. Nam si detur q prius cum hoc prin-
cipium apprehendit nō reminiscatur tunc sequitur q omnino non reminis-
catur. cum nullum habeat principium reminiscēdi. deficiente eū primo des-
fuit et secundum. Non eū potest dici q aliunde qz ab illo vniuersali princis-
pio valeat reminiscēdo procedere. Et hoc declarat Aristoteles ad longū
in textu in litteris.

Queritur Utrum procedēdo ab eodem reminiscēdi prin-
cipio contingat aliquando reminisci et aliquando
non. Solo sic. Et hoc probat phus duabus rationibus. Prima ratio est
quia idem principium quandoqz est principium reminiscēdi plurium. con-
tingit etiam nos magis assuetos esse et reminiscēdo ex a nriquo potius mo-
ueri in vnum qm in aliud. cum igitur volumus reminisci ex tali principio qđ
minus puenimus. tunc illius reminisci non possumus. Probat hoc sic. qz
consuetudo est tanquam natura vel altera natura. Unde que multotiens
apprehendimus et intelligimus ita scilz vt in consuetudinem ducamur cito
reminiscimur. ¶ Secūda ratio talis est. quia sicut in operibus nature aliqd
pungit exera naturā. scz a casu et fortuna. sic etiā multoties fit in his q fiūt
per consuetudinem. ita q contingunt et accidunt aliqua preter consuetudi-
nem. Consuetudo autem minus firma est q natura. Ideo qvis reminis-
cens ex consuetudine de vno in aliud reminiscēdo decurrat. talis tamē co-
suetudo deficit aliquādo. quia scz reminiscens distrahitur et euagari incipit.

De memoria et reminiscētia.

ad aliud sic q̄ volens reminisci aliqd̄ nomē quod prius ab aliquo audire
accipit dissimile prius audito.

Queritur Quot requiruntur ad hoc vt faciliter fiat motus in
quisitiuus reminiscētie. Solo. quatuor requirū
tur. que patent ex dictis. Primum est ordo reminiscibilium debitus siue sit
ex consuetudine siue ex parte reminiscibilium necessarius vel probabilis. Se
cundum est q̄ reminiscens attendat diligenter ad imagines et intentiones
eas retorquendo ad res quarū sunt et quantum possibile est cum aliqua am
miracione vel intentione aliqua boni vel mali cum delectacione vel tristitia.
¶ Tercium est frequens et sepe reiterata meditatio intentionis prout ad
quesitum reminiscibile refertur. ¶ Quartum est q̄ procedat a principio
cuius signum est q̄ volentes reminisci alicuius versus in psalmo vel aliis
bi incipiunt a principio. sicut cū de monte descendens tanto mouetur ve
locius et impetuosius quanto ab altiori situ incepit moueri. Sic pariter
inter tanto omnis reminiscens melius reminiscitur et celerius quāto plus
a principio incepit

¶ Tercium caplm de modo re
miniscēdi ex parte temporis

Queritur Verum anima cognoscat tempus. Solutio
sic. quia dicit philosophus q̄ aliquid vnum est in
anima quo iudicat et cognoscit magis et minus in anima. Probat. quia si
cur aliquid est in anima quo iudicat magnitudines. ita etiam aliquid est in
anima quo iudicat et cognoscit tempus. Intellegit autem anima magna et
ea que procul sunt fm substantiam non extendendo ibi intellectum. sicut q̄
dam scz platonici dicūt visum extendere radios suos emissos ab oculo vs
q̄ ad rem visam. quia sic non posset intelligere nisi magnitudines existētes
quod falsum est. quia intelligit magnitudines cum nō sunt. et hoc propter
proportionabiles motus et figuras in anima existentes ex magnitudinibz
prius apprehensis. ergo etiam sic cognoscit tempus preteritum. ipsum em̄
non existit. intelligit ergo ipsum sicut p̄sens ppter spēm q̄ remansit.

Ar Intellectus nō intelligit nisi ens. sed quod preteritū est non est. er
go preteritū tempus non apprehendit intellectus. Maior probat
tur. quia intellectus est verorum tm̄. et ens et verum pueritū. Vnde p
batur. qz quod preteritū fuit et non est. Solo. illud quod nullo modo est
non intelligitur. sed licz p̄teritum nō sit in pmanencia et presentia. tamē
in successione est. et spēs eius p̄s est. vnde est. et p tanto est ens.

Querit Quomodo anima diff. enter intelligit maiora et mino
ra. Solo. p̄ h. ea que sunt intra in anima et si minora q̄
dem sint rebus ad extra quarum sunt signa. tamen proportionabilia et pro
portionata sunt ipsis. Est em̄ forte proportionabilitas quedam inter spec
es tempus et distantias. et ideo vnum intelligit per reliquum. et hoc ostendit
per Aristoteles in textu per litteras

Reparationes

Querit Utrū necesse sit remiscēte cognoscere tps **Solo.** **sc**
 Rōne. pbat. qz remiscētia terminat ad memoriā. sed
 opz memorantē cognoscere tps. eo q memoria est tps pteriti. g etiā remi
 niscēte. **Quorē.** pbat. qz memoria non agit neqz fit nisi cū simul occurrat
 motus rei z tps. **A** i si aliqd putet se cognoscere rē pū cognitaz q tū pū
 nō fuit cognita nō videt memorari. sed decipit. sic filr accidit qn aliqd acci
 pit z meditat ea q sunt in se pterita. sed sicut simplr intellecta vel sensata nō
 referendo ad rē pteritā vt pterita est. z sic pringit agentē memoriā nō pū
 tare sē memorari. memoratū aut verū memorantē latere nō pōt qz memoria
 rē est memoratū cognoscere.

Querit Quot modis pringit remiscēte tps cognoscere. **Solo**
 duobz modis. Uno mō determinate z vt mēsurā deter
 minata. vt qn cognoscit aliqd factum in pterito determinato scz tertia die.
 Alio mō indeterminate z nō determinata mēsurā ad pns. vt qn cognoscit
 aliquid in pterito factū. sed nescit qn. qz metro certo qritatez ipsius quādo
 non cognoscunt.

**Quartū capitulū de dñā memoriē et re
 miniscētie ex parte subiectozum**

Querit Quot modis differūt memoria z remiscētia **Solo**
 tribz. Primo ex pte dispōis organi. qz bñ memoratū
 sunt male remiscētia. vt pū dñm est. Secō ex pte tps. qz memoria est si
 ne interruptōe. remiscētia aut est cū interruptōe z discōtinue. Tercio dif
 ferūt ex parte subiecti. qz remiscētia solū regitur in hoibz. memoria autē
 etiā in alijs quibusdā animalibz

Ar. Si remiscētia esset discōtinua tūc remiscēs de nouo addis
 ceret. qd est ptra dicta **Solo** pze p dictis. qz licz remiscētia
 nō sit continua. procedit tamen ex aliquo piori retento in memoria. quod nō
 facit noua acceptio

Querit Quare remiscētia nō puenit alijs animalibz ab homine
Solo. qz remiscētia q est inuestigatio p memoriā ē
 velut syllogismus qdā. syllogizare autē puenit solū rōez z deliberatōem ha
 bentibz ordinatibz anis ad pns. g animalibz nō ratiōem hñtibz cuiusmodi sunt
 bruta nō pōt puenire remiscētia. Maior pz. qz remiscēs syllogizat id qd
 pū vidit audiuit. aut passus est ex aliquo cognito. pcedens. hoc aut fit euz
 inquisitione z qstione. Quorē nota. qz deliberare syllogismus qdā est. rō
 autē deliberat vñū ex alio

Ar. Multis animalibz ab hoīe inest discursiua potestas. g z remiscē
 tia. **Ans.** pbat de canibz. canis. simijs. vulpibz. elephātibz. pigme
 is. zc. z hoc etiā videt velle aresto. cū dicit in textu. vt est dicere. qsi diceret vt
 ita dicat **Solo.** illis animalibz inest naturalis quedā cognitio sine discursu
 vel participatōe rōis pūcte. sicut in homine. sed intelligente separate
 per modum naturalis instinctus quo estimatiua in eis regitur. z hec maior

De memoria et reminiscētia

est in vno aīali q̄ in alio ppter vīrium sensitīuaz interiorū puenientiorē habitudinē et dispositōnē in vno q̄ in alio repertā. Et hoc forsan p̄hūs voluit suis verbis innuere hec autē non est vera reminiscētia de qua ad p̄ sens sermo est sed dici posset reminiscētia s̄m quādā similitudinē.

Querit Utrū reminiscētia sit virtus corpea. **Solutio** sic pbat̄ h̄ dupliciter. Primo qz parit̄ a sensibili fantasmat̄. Secūdo a signo qz homīes volentes reminisci et ad hoc magnā diligētiā adhibentes perturbant̄ cū non pnt̄ reminisci hoc autē non esset nisi reminiscētia esset passio corpea. Sicut etiam volentes desistere ab aliquoz reminiscētia sed nō possunt.

Querit quare volentes desistere a reminiscētia aliquoz non pnt̄ cum volunt. **Solutio** p̄h̄ qz reminisci nō puenit ip̄is a se. ita q̄ sit in potestate eoz pcedere aut stare in motu reminiscētie. Et hoc ostēdit per s̄ile. Sicut em̄ non est in potestate p̄icientis qm̄ iam piecit facere ip̄m p̄iectum iam quiescere sic non est in potestate volentis reminisci qm̄ iam mouet fantasmata corpalia facere stare motū fantasmatum.

Querit qui sunt qui maxime ex hoc perturbant̄ q̄ non pnt̄ facile desistere a reminiscētia aliquoz. **Solutio** p̄h̄. Illi qui hnt̄ cerebrum humidū nimis qd̄ qm̄ cōmotū est non facilliter cessat a suo motu donec p̄ueniat ad terminū suū. Et sicut ē in appetitu sensitīuo vt p̄z de iratis.

Querit Quibz ppat̄ Aresto. inuoluntariū cursum reminiscētie. **Solutio** noībus siue verbis in loquela et melodis et rōnibus argumentatiuis. qz a talibus aliqui multū quiescentibz et pausanzibus accidit iterū cantare loqui et arguere.

Querit quare illi qui hnt̄ supiora maiora s̄m p̄portōnem ad inferiora sunt p̄uis memorantes. **Solutio** ppter duo. Prīmū est. quia tales in cerebro magnas habent grauitates et ideo non vniiformiter et clare ordinant̄ in eis species sensitībiles. Secūdū qz tales habent multos motus in cerebro ideo species in eis recepte male reseruant̄ neqz isti in reminiscendo facile quiescunt sed mouent̄ multū et facilliter idē cōt̄ sūt bone reminiscētie.

Querit quare pueri ad longū tempus sunt imemores. **Solutio** quia pueri ad longū t̄ps sunt gnanosi habentes superioza membra maiora in cōparatōne ad inferiora.

Querit Utrum memoria et reminiscētia sint vna potentia organica. **Solutio** sic. qz idem est obiectū et organū idem ergo sunt vna potentia. H̄is pbat̄ quia reminiscibile et memorabile sunt res in preterito sensato ad quā tamē non equaliter se habent quia cōtinue ip̄am apprehendit memoria discontinue autē reminiscētia.

Ar Memorie obiectū et reminiscētie nō est idem. pbat̄ qz obiectū potentie sensitīue manifestat̄ ip̄i p̄ formā in potentia existentē sed nō est eadem forma in memoria et reminiscētia. q̄ nō hnt̄ idē obiectum.

Solutio licet in reminiscētia nō sit eadem forma qua formaliter memoria et reminiscētia sunt in actu est tñ idem finaliter apprehensum. Et finaliter dico qz qd̄ p̄ime et immediate apprehendit̄ intētiōne in memoria

Reparationes

existente hoc mediate et quodā discursu apprehendit intentōe in memoria existente. Reminiscētie em̄ est ex intentōe in ipā existente discurre de noti noticiā ad ignoti noticiā et apprehensionē eius qđ pncipaliter et finalit̄ quesitiū est. Ideo non est eadem intentio ex qua pcedunt reminiscētia et memoria.

Ar Aristoteles oñ die multiplicē dñam memoriē et reminiscētie. qđ nō sunt vna potentia. Ans patuit in p̄dictis. Solutō differētia qđ est inter memoriā et reminiscētiā non est essentialis sed specifica s; accidentalis solū non solū ex parte habitū et actū sed etiā ex parte organoz. Essentialis em̄ actus vtriusq; est p̄teriti apprehensio que accidentaliter est altera et aliter qz continua est apprehensio p̄teriti in memoria. discōtinua autē et cum discursu est ipius reminiscētie. Sicut habitus vtriusq; est intentio sed differenter se hñs qz in memoria est intentio pfecte representatiua qualis nō ē in reminiscētia. Ex parte organoz distinguūt. qz organū memoriē plus perficitur sicco et duro reminiscētie vero molli humido facile mobili.

Querit̄ Que earum est dignior. Solutō memoria. Rō qz memoria p actu accepta est actus cōtinu⁹ et nō intercept⁹ reminiscētia autē motus est discōtinuus et interceptus cū quodā discursu p̄terea reminiscētia ad memoriā ordinat̄ sicut via ad terminū.

Ar Reminiscētia p̄cipatōem rōnis sup addit memoriē. qđ dignior est q̄ memoria. Solutō memoria penes intrinseca est dignior reminiscētia sed extrinsece scz rōne p̄cipatōis talis reminiscētia excedit quia ad exercitiū intellectus plus valet bona reminiscētia q̄ bona memoria. vñ bene memoratiū raro sunt bene discursiū ex hoc patz extrinseca perfectōne excedit reminiscētia et intrinseca memoria.

Querit̄ Quotuplex est memoria. Solutō duplex scz naturalis et artificialis sicut dicit Tullius. Naturalis est q̄ quis bonitate ingenij deuenit in rem prius scitā. Artificialis vero est q̄ dispositiōe locoz et imaginū artificiali in rem prius sensibiliter cognitā q̄s inouet. Et sic in hac diuisione s̄m tullii nō distinguūt memoria a reminiscētia.

Querit̄ Quot sunt p̄cepta artificiali memoriē deseruiētia. Solutō duplicia. qz quedā concernūt loca. et quedam imagines

Querit̄ Quot sunt p̄cepta concernētia loca. Solutō quinq;. Prīmū q locus debet esse solitarius et ab hoīm tumultu segregat⁹ quia frequentia loci apparitiōem imaginū impedit. Secundū q locus et imago dissimilitudinem habeant vt facile sciat in quo loco quid locauerit. Tertiū q loca nō sint nimis magna sed mediocri magnitudinis ne nimis vage et distracte reddant imagines. Nec nimis parua ne ppter paruitatem imagines cōfundant. Quartū q nō sint nimis lucida nec nimis obscura ne ceterent et obscurent tenebris aut splendore nimis et fulgeant. Quintū q interualla locoz mediocria sint.

Querit̄ quotuplices debent haberi imagines. Solutō duplices s̄m Tullii scz pprie et metaphorice et metaphorice vtiliores sunt alijs non ad

De somno et vigilia.

representandus sed ad fortius imprimendum memorie et q̄to cū maiorī
nouitate et mirabilitate hec fieri poterunt tanto plus memorie deseruiūt.

Finitur liber de memoria et reminiscētia.

Liber de somno et vigilia.

De somno autē et vi-

gilia considerandū est quid sint et utrū
anime vel corporis propria sint vel cō
munia. et si cōmunia zc.

¶ Querit̃ utrū iste liber cōuenienter incitu
letur de somno et vigilia. Solo sic. Rō est quia in libris paruorū natura
lū mentio fit de passionibz fm q̄ principaliter sunt corporis. somn⁹ autē se
habet potius ex parte corporis. et vigilia ex pte aīe. igit̃ cōuenientius incitulat̃
de somno q̄ de vigilia.

¶ Res est potius denominanda ab habitu q̄ a p̄uatiōe. sed vigi
lia habet se vt habitus et somnus vt p̄uatiō. ergo poti⁹ deberet
ille liber denotari a vigilia vt diceret̃ de vigilia et somno. Maior pbat̃ quia
habitus est principalior q̄ p̄uatiō et minor est p̄ in hoc libro. Solo
non semper qd̄ principale est principaliter p̄siderat̃. Ideo licet somnus sit
p̄uatiō vigiliē tñ ppter rōnem dictam principaliter considerat̃ hic somn⁹
et ideo ab eo denominat̃.

¶ Contra p̄uatiō cognoscit̃ p̄ habitū. q̄ habitus principalis p̄siderat̃
Solo h̄ somn⁹ sit p̄uatiō vigiliē. tame q̄ h̄z p̄prias causas et p̄pria qd̄a
sibi puenientia. iō de eo oportet determinare p̄ncipaliter et p̄ solutiōem som
ni cognoscere vigiliā q̄ nō h̄z causas sp̄ciales nisi eas que somnū solunt et
terminant.

¶ Querit̃ Quō diuidit̃ iste liber. Solo in tres tractatus. In p̄
mo determinat̃ de somno et vigilia. In secūdo de som
nijs. In terciō de diuinationibz somniorū. Primus tractatus habet tria ca
pitula. In p̄mo inquit̃ subiectum somni. In secūdo ostendit̃ causas somni.
In terciō definitōnem somni.

¶ Querit̃ Utrū somnus et vigilia habeant fieri circa idē So
luto p̄ h̄ sic. pbat̃ qz opposita habēt fieri circa idē
sed somnus est p̄uatiō quedam vigiliē. ergo habent fieri circa idē. Ma
iorē pbat̃ quia in omnibz alijs naturalibz et nō naturalibz extrema ha
bent fieri circa idē susceptible et vident̃ esse passionē illius susceptible
pbat̃ inducendo vt visus et cecitas. turpitudine et pulchritudo zc.

Reparationes

¶ Arguit. Somnus et vigilia opponuntur per contrarietatem. probatur quod causantur a contrariis quod caliditas causat vigiliam et frigiditas somnum. Solus opponitur privative formaliter et proprie loquendo quod somnus habet se ad vigiliam sicut impossibilitas ad potentiam sed tales opponuntur privative. Vlex. tunc quod secundum suam causam opponitur per contrarietatem eo quod caliditas per se causat vigiliam et frigus per se somnum per accensum tamen sit e contra.

¶ Queritur. Utrum somnus et vigilia habeant fieri circa idem animal. Solutio sic. Ratio est quod circa idem habent fieri somnus et vigilia cum est sensus. Sed animal est homini. Sed minor nota. Maior probatur quod nos cognoscimus aliquem vigilante aut dormiente per sensum quod in nullo est vigilia nisi in eo in quo est sentire et sensus.

¶ Queritur. Utrum somnus et vigilia sint passionem anime vel corporis aut totius coniuncti. Solutio totius coniuncti. probatur quod sentire non est propria anime nec corpori. Sed nec dormire vel vigilare. Ans. probatur dupliciter. Primo quod sensus non est propria passio anime nec corporis. Sed nec sentire. Consequenter probatur quod cum est potentia eius est actio. Secundo probatur quod sensus in est anime per corpus nec etiam est propria passio corporis quod tunc corpus inanimatum posset sentire quod falsum est. Sed sentire est totius coniuncti.

¶ Queritur. Utrum possibile sit animal esse et nec vigilare nec dormire. Solutio non. Ratio quia subiectum nequit esse sine propria passione. sed utraque passio scilicet somnus et vigilia est circa primum sensitivum tanquam circa suum subiectum primum aut sensitivum inest omni animali. Sed impossibile est animal nec vigilare nec dormire.

¶ Queritur. Utrum sit aliquod animal quod semper vigilet. Solutio non. Ratio est quia quodcumque animal est aliquod opus secundum naturam virtutum que sunt in ipsis quodcumque excellerint tempus in quo possit illud opus necesse est ipsa in homini operatio deficere. Sed sentire est operatio animalis determinata a natura. Sed quod animal excedit tempus in quo natus est exercere homini operationem tunc deficiet et non erit in eo amplius opus sentiendi. et per primum necesse est inesse impotentiam sentiendi que dicitur somnus. Maior probatur de oculis quod oportet quiescere cum excellerit tempus visionis sue. primum probatur quod si necesse est alter per quatuor vel per contrarios inesse eadem.

¶ Queritur. Utrum aliquod sit animal quod semper dormiat. Solutio non. probatur ratione quod somnus est passio sensitiva partis vel vinculum et quedam immobilitas eius sed cum passio non potest esse sine subiecto oportet omne dormiens habere partem sensitivam. sensitivum autem dicitur quod aptum natus est sentire secundum actum. et quod impossibile est agere sensu et dormire ideo necesse est omne animal aliquando non dormire.

¶ Animal semper dormit vel vigilet sed non semper vigilat sicut probatum est. ergo semper dormit. Solutio argumentum peccat per fallaciam divisionis. In sensu enim composito et inestrum est una de disiuncto predicato hec propositio est vera animal semper dormit vel vigilat sed inestrum est hec propositio disiunctiva tunc est falsa.

Handwritten notes in the left margin:
 Cum sit passio
 cum sit actio et
 igitur in hoc habet
 aliquid de homine
 per se primo

De somno et vigilia.

Querit Utrum somnus et vigilia pueniāt plantis. Solo. non
 Probat rōne. q̄a somnus et vigilia nō pueniūt nisi habent
 et sensum et illis q̄b puenit ad apprehensionē delectari et tristari. et illis que
 nata sunt moueri motu pgressiuo vel motu systoles et dyastoles. sed plan-
 tis nihil horū puenit. ergo.

Ar. Plantis inest operatio determinata et palis. scz nutritiōis. ergo si ex-
 cesserit tempus in quo nata est illa virtus operari eger quiete. et illa
 videtur esse somnus Solo auerrois. q̄ illa rō p̄hi debet intelligi de vir-
 tute quatuor opatio nō est in organo naturalis. sicut sentire. nutrire aut nō
 est p̄mōi. motus em nutritiuenti ad singula mēbra sicut ad sua loca et ad sus-
 am speciem est quodāmodō naturalis et p̄tatem nutritiuenti sit augmentā
 et p̄ supflūū generatio. Ideo tales motus nō inducūt lassitudinē mēbris s; p̄
 fecerem ppter qd ex his nō causat somnus nec vigilia.

Queritur Qualiter pbat p̄hus q̄ plantis nō puenit som-
 gratia nutritiue potentie. Solo. sic. qz nutritiua
 potentia opus suū magis facit in dormiēdo q̄ in vigiliādo. et magis tūc na-
 tritūtur et augent nullo tūc sensu agente

Ar. Gustus est sensus alimenti. alimento aut̄ vti cōuenit plantis. er-
 go eis inest sensus. et p̄sequens somnus Solo. gustus et tac-
 tus sunt sensus alimēti. sed nō sunt sensus alimenti ab eo qd est alimentum
 apprehendere. sed ab eo qd est alimentū capiendū sensibilibiter apprehendere
 seu cognoscere suscipiendo spēs sine materia. Uñ aīa fm se nō est p̄ncipium
 sensus sed determinata aīa. scz sensitua vel intellectiua.

Ar. In noctib; quarūdam plantarū flores claudi vident et p̄p̄m̄ in
 die aut̄ aperiri. hoc aut̄ est dormiētiū propriū Solo. hoc est
 ppter frigus circūstans aut ppter p̄tens. extrinsecū et nō ppter somnū

Secūdū capl'm de causis somni.

Querit Qualiter pbat Aresto q̄ in somno opozz omēs sensus
 particulares ligari Solo. sic. qz si nō oēs sensus partic-
 culares ligarent sequerēt q̄ dormiens vigilaret. sed hoc est falsūm Seq̄lā. p-
 bat. qz illud vigilet cuius vnus sensus solutus est

Querit Quō pbat p̄hus q̄ necesse est sensus p̄munē animalib;
 puenire. Solo. ex duob; actib; sensus p̄munis. Pri-
 mo sic. animal non videt visu se videre nec auditu p̄cipit q̄ audit. cum ergo
 sentit se videre audire et. optet q̄ sibi pueniat p̄ sensum p̄munē. Secūdo sic
 Aīa p̄r discernere sensibilia diuersorū sensuū. sed hoc nec gustu. nec visu nec
 illis simul. ergo sensus p̄munis ad hoc est aīali necēarius

Querit Utrum sensus p̄munis equaliter respiciat sensus exte-
 riores Solo. non. dicit em p̄hus q̄ maiorē puenientiā
 hz cum tactu. nam sensus p̄munis et tactus nō separant ab inuicē. sed sens-
 sus p̄munis separat ab alijs sensib; licz uō ecōuerso

Reparationes

Querit Utrū somnus sit passio sensuū particularium **Solo** nō. Probat. quia si somnus inesset aīali fm aliquē sensus particularem hoc esset ex eo qd omēs sensus ppiū fm se p̄siderat aliquid patere et immobilitarent. s; hoc est inēdūenīens. ergo somnus nō est passio sensuū particulariū. **Ad** notē. pbat. qz sensus p̄ticulares in actib; suis et in suis actib; nō dependent ab invicē. imo est impossibile qd necārio vno agente aliis agat. ergo etiā nō est necāriū vno q̄escente qd oēs quiescāt.

Ad In somno sensus particulares ligant. ergo est passio eorū. **Partz p̄na** qz nihil est somnus nisi in potentia sentiendi. **Solo.** hoc est ex ligatione sensus cōis in somno q̄tum ad illā habitudinē qua respicit influxuē et cālīter sensus exteriores vñ sequit ligatio eorū. Et ergo est bñ passio sensuū exteriorū omnīū. sed nō p̄pria cuiuslibet sez p se pueniens

Querit Utrū somnus sit passio sensus p̄munis **Solo** sic. pbat rōne p̄ba Illius est p se somnus passio quo ligato et passio omēs sensus ligant et patiuntur. s; sensus p̄munis est huiusmodi. ergo. **Ad** notē. pbat. qz p̄ncipali sensitiuo omnīū sensitiuorū ad qd oīa sensitiua ratiō q̄ ad p̄ncipiū suū p̄mutatē hñt aliquid patiente necesse est reliqua omnia sensitiua p̄pati. sed non econverso.

Ad Illius sensus somnus est passio qui puenit omī aīali. s; talis est t̄ctus. ergo erit passio tactus. **Ad** notē. est nota. qz somnus et vigilia pueniūt oī aīali. **Ad** notē. est p̄ba t̄ctus de aīa. **Solo.** sensus cōis etiā cuiuslibet aīali puenit. licet forsan in quibusdā sez in imperfectis nō sit a p̄prio distinctus?

Ad Sensus cōis nō immobilitat a somno. q̄ non est sensus cōis passio. **Tenet p̄na.** qz somnus est in potentia sentiendi. **Ad** notē. pbat. qz in somno ab imaginatiua fluūt imagines ad sensum p̄munē et imutāt ipsū fm auicennā. q̄ nō immobilitat in somno. **Solo.** sensus cōis nō est necārio ligatus in somno q̄tum ad habitudinē quā hz ad sensus interiores. sed fm habitudinē quā habet ad exteriores.

Querit Utrū omīs impotentia sentiendi sit somnus. **Solo** p̄ba nō. qz in aīe defectōib; est nō vsus sensuū. sunt etiam quedā amentie ex melancolia q̄b; hō impotens fit ad sentiendū. et tñ nō dormit. sed somnus est in potentia sentiendi qñ nec infirmitas intercipit vsū sentiendi. nec aliqua violentia fit in organis. sed somnus fit quando natura licet patitur p̄mūm sensitiuū

Querit Quis est finis somni **Solo.** duplex est. Unus est finis simpliciter et quo ad esse. et ille est solus aīalis. Alius est quo ad bene esse. et est delectabilis operatio sensitiua. Probat rōne. qz quies necessaria est aīali et vtilis. necāria q̄dem quo ad esse. et delectabilis quo ad bñ esse. sed somnus est quies quedā. ergo necessarius et vtilis est aīali. et p se quies salus aīalis et delectabilis operatio est finis somni. **Ad** notē. pbat. qz quies est necessaria oī eo qd natū est operari et moueri. cū non possit semper

De somno et uigilia

Præterea et cum delectatione moueri. animalia sunt homines. ergo. Unde quies non est finis sensus sed uigilia siue sentire. sicut sapere est finis intellectus. Maiorem probat. quia somnus habet coaptatas metaphoras quietis. ergo somnus est tam necessarius quam utilis animali. Dicitur autem utilis animal somnus. non simpliciter hac uidelicet suppone si animal debeat habere naturam suam necesse est sibi inesse susceptionem nutrimenti. et per consequens oportet euaporationem sursum ascendere etc.

Queritur Quotuplex est causa effectiua somni. Solo duplex. scilicet originalis seu primordialis et causa proxima

Queritur Quod est primum et originale principium somni. Solo in habentibus sanguinem est cor. in non habentibus sanguinem. aliquid proportionabile cordi. Ratio illius est. quia ab eadem parte est principium somni et uigilie. aqua est principium sensus et motus. sed homini principium est cor in habentibus sanguinem. in non habentibus sanguinem aliquid proportionabile cordi. ergo. Maiorem probat primo de habentibus sanguinem. quia illud est principium spiritus quod indiget refrigeratione. sed homini est cor. quia respiratio et omnis refrigeratio facta est a natura propter calorem cordis. Maiorem de non habentibus sanguinem que dicitur rotalia que per modum rotarum habent corpora dura et rugosa exterius cuiusmodi sunt apes vespe et muscarum genera. Quia autem idem sit principium motus et sensus. Probat. quia omne quod mouetur mouetur ab aliquo sensu secundum actum factum. Cum ergo motus primo fiat a corde oportet quod sensus nuncians referat ad cor. et sic sensus et motus ab eodem originaliter procedit sicut a principio primo

Queritur Quot ponit Aristoteles suppositos prius quam ostendat principium effectiuum somni. primum. Solo sex. Prima necessarius est omni animali cum sensum habeat suscipere augmentum per nutritionem. quia potentia nutritiua est pro alijs et sine ea et alimento sensus non potest existere. Secunda. ultimatum et extremum nutrimentum est sanguis in habentibus sanguinem. in non habentibus autem aliquid proportionabile sanguini. Tercia. uene sunt loca sanguinis. Quarta uenarum principium est cor. Quinta de foris nutrimento ingrediente ipsum animal per diuersa loca digestionis scilicet primo ad stomachum. postea ad epas. tunc nutrimentum fit euaporatio et quasi quedam sublimatio. et sic ipsum in sanguinem vertitur et uadit ad principium quod est cor. Sexta. non quilibet impotentia est somnus sed illa duntaxat que fit euaporatione nutrimenti

Queritur Quomodo euaporatio nutrimenti fit causa effectiua proxima somni. Solutio. per hoc quod ipsa uirtute caloris innati sursum pellitur et illic reflectitur. sicut contingit in vento turbine. Ratio huius est. quia calidum uniuscuiusque animalium natum est secum euaporationem trahendo ad superiora moueri. sed cum in locis superioribus fuerit multa euaporatio calore uecta. tunc in se inspissatur et infrigidatur et deorsum descendit. et descendendo propellit calorem ad interiora obstruendo meatus quibus insit sensus communis alijs sensibus et tunc fit somnus

Reparationes

Ad Defectus spirituum causat somnū. ergo nō euaporatio nutrimenti
 Hīs patz ex dictis in pmo caplo. Tenet pñā. qz vnus effect⁹ nō
 possunt esse plures cause immediate. Solo defectus spirituum inducit somnū
 defectiue. sed fumalis euaporatio positiue z influxiue.

Querit Quot signis probat phus hmoi fumalē euaporatōem
 esse cām effectiua somni. Solo. sex. Primū est. q o m
 nia somnifera grauedinē capitis faciūt opilando meatus spirituum sentitiua
 rum nimio humore. sicut vinū solū apium mandragora z hmoi. ¶ Secun
 dum signū est q somnus causat ex laboribz. quia la bores euaporatōem faci
 unt. Cuius rō est. qz labor colliquatūz est interioris humidi. quia motus
 excitat calorem intus et tunc liquatur z euaporat humidum cibi vel cōges
 latū vel viscosū. et sic euaporando inducit somnū. ¶ Tercū signū. egritudines
 quedam que causant a superfluitate calidi z humidi inducūt somnū. sicut
 patz in febricitantibz febre humida z in letargiis. ¶ Quartū signū est q p
 ma etas est valde somnifera. pueri em valde dormiūt. eo q totū nutrimentū
 cum vel maior ps sursum fert. q somnus causat ex euaporatōe

Querit Quomodo probat phs q nutrimentū in pueris vt in
 plurimū sursum feratur. Solo duobz signis. Primū
 est q magnitudo in pueris excedit inferiora. Ex quo infer phus q idcirco
 pueri sepe fiunt epileptici. Somnus em similis est epileptie. quia ex euapora
 tione causatur. licet non adeo subtili. quā propter huiusmodi passio multuz
 accidit dormientibz z ea dormientes capiūt vigilantes aut non. Et hoc
 declarat phus. nam cum multus vapor sursum descendendo post eius in
 frigidationem z ingrossatōem venas tumefacit p roprietatem suam et
 istis sic tumefactis coartat porum quo fit respiratio quo facto sequit morz
 Secūdo infer correlariū q pueris non pferunt vina neqz nutritiū eorum.
 debent autē bibere vinum aquaticū z modicum. Cuius causa est. quia vinū
 spirituosū ē seu vaporosum z maxime vinum rubrum. ¶ Secūdum signū
 q nutrimentum in pueris sursum ascendat est. q superiora in pueris adeo
 plena sunt nutrimento q in pñis quinqz mensibus caput neqz collum ver
 tere possunt. quemadmodum em in ebrjjs est ita etia in istis. mulea em hui
 usmodi sursum fertur

Ad Vinum est potus naturalissimus. ergo maxime cōuenit his quibz
 nutritio est necessaria. cuiusmodi sunt pueri z nutrices. quod tamē
 est contra secūdum correlarium ex quarto signo illatū. Antecedens patz qz
 fitis est appetitus frigidū z humidū. vinū autem est formaliter frigidū z vir
 tualiter calidum. et sic non est mortificatiū sicut si esset virtualiter frigidū.

Solutio. licet vinum per se sit potus convenientissimus. vt probat obie
 ctio. tamen per accidens maxime nocet iuuenibus. propter abundantiaz su
 malis euaporationis que sursum ascendens adeo perturbat cerebrum vt
 infra spacium quinqz mensium nec verba nec signa notant. Quibus autē
 huiusmodi fumales euaporaciones defunt. sicut in senibus. illis vinum nō
 nocet imo est convenientissimū velut lac pueris. Unde vulgariter dicitur
 q vinum est lac senum

De somno et vigilia

Querit Quod est quintū signū quo phs pbat euaporatōnem nutrimentalem esse effectiua causam somni. Solō q̄ habentes venas ex paruitate occultas et strictas et magna capita sunt a maiores somni q̄ illi sc̄z habentes artas venas frigidū sunt et humidū quā ppter non est in eis calor perforans et amplificans venas et sic cū humor eleuatus et inspissatus non potest defluere necesse est h̄mōi hoīes diu dormis re. Habentes autē venas manifestas non sunt amatores somni ppter amplitudinē venarū nisi aliquā aliaz passionem habeāt p̄traria eis vñ somno leni efficiant. Sextū signū est q̄ melancolici nō sunt amatores somni. q̄ in eis interior locus infrigidatus est quā ppter non fit in ip̄is euaporatōis abundantia vnde edaces sunt et duri nulla gaudia habentes.

Querit Que est cōpleta definitio somni. Solō hec Somnus est conuentus seu reciprocatio naturalis caloris ad intra ppter predictā causam sc̄z reciprocationis et reuocationis caloris et sp̄ritus ab exterioribz ad interiora. Quod pbat phs. q̄ ideo multus mor⁹ euaporatōis dormientis est et maxime in principio somni. q̄ reciprocatio caloris multū potest in mouendo et cum deficit incipit vincit a superiori frigido. Infrigidat autē humidū et descendit ad supiora faciei et tunc concidunt palpebre et in somno infrigidant exteriora corporis. Interiora verō et inferiores sunt calida velud circa pedes.

Querit Natura caloris est ascendere sursum. ergo superiora erunt magis calida. Solō verū est si non aliud obsterit. ascensus enim caloris in dormiente ppter descendentem frigiditatem phibetur et ingignitur grosso sanguine sua grauitate deorsum descendenti.

Ar Pedes plus distant a fonte caloris q̄ caput et alia superiora. ergo sunt frigidiores. Solutō hoc pbat q̄ per se nō sunt magis calidi sed p acc̄is sc̄z ppter grauitatē sanguinis grossi descendentes ad inferiora membra et ppter descendentē humorem frigidū phibentem ascensum sanguinis subtilis et calidi.

Querit Qualiter definit somnus p omēs causas. Solutio Somn⁹ est sentiendi impotentia ex defectu caloris naturalis et spiritū aialū p se ex abundantia euaporatōis cibalis vel p acc̄is alterius cuiuscūq̄ passionis sua fumositate meatus spiritū sensibiliū op̄pillante et spūs eisdē depaupante ob salute aialū genita. Cū dicit impotentia sentiendi tangit causa formalis. Et ibi implicite tangit materia cū dicitur sentiendi est enim passio primi sensitiui. Efficiens tangit cū dicitur ex defectu etiam finalis cum dicitur ob salute aialū.

Querit que est dubitatio quā mouet phs circa p̄dicta. Solus p̄ hoc. Quare post sumptū cibū calidū sicut post vinū et alia h̄mōi fit somnus fortissimus cū tñ somnus cauſetur ex causa frigida.

Querit qualiter soluit eam. Solō p̄mo soluit eam tribz solutionibz antiquorū quas recitat p modū dubitationū. Prima solutio ē vñ hoc accidat ppter hoc cum venter vacuus est tunc calidus est ppter calorem

Reparationes

epatis repletio autem cibi fit frigidus per hoc quod eibus claret calorem agens eum in ipsum an sic etiam cerebri vacuum calidum existens lata euaporatio ne sursum infrigidet et sequatur somnus. Secunda solutio. Utrum fiat subito quemadmodum tremor seu horripulatio accidit in membris profusis calida aqua an ita calida euaporatio ne ascendente frigiditas ipsa congesta hoc est compressa et compressa inmens infrigidet et calidum naturale faciat languem quiescere et decedere a partibus exterioribus ad intra somnum reducendo.

Tercia solutio quod accidit appposito multo nutrimento quod calor stomachi subleuat sursum ad caput ita quod caput illo vapore infrigidetur donec paulatim humida locum suo calore digerat sicut et quemadmodum ignis qui super ponitur lignis vinctibus primum infrigidatur.

Queritur Quae est vera solutio dubitationis. Solum quia locus qui est circa cerebrum propius est ad refrigerandum vapores sursum ascendentes ideo vaporum infrigidatio facta a cerebro causat somnum. cerebrum enim in habentibus frigidissimum est sicut et proportionabile in non habentibus. Unde patet responsio ad dubium quod illi vapores ciborum calidiorum non sunt cause infrigidationis sed frigiditas cerebri.

Queritur Quod est simile probans generationem somni. Solutio philosophi de mundo maiori. Sicut enim vapor calore solis sursum eleuatus ad mediam regionem aeris propter loci frigiditatem infrigidatur et congestus deorsum fertur pluuiatim vel alio modo et fit rursus aqua. Sic est in eleuatione vaporis ad cerebrum. In signum cuius in habentibus multum de flegmate videntur fieri catarrhi et similes infirmitates ex quibus omnibus concludit philosophus veram solutionem scilicet quod copiosa euaporatio ascendens ad hunc locum a calido nutrimento frigiditate cerebri infrigidata vehementer dormire facit et magis quam ea quae a nutrimento non a deo calido et euaporatio resoluitur.

Queritur Quae est causa exasperationis. Solutio completio digestionis. dicit enim philosophus quod animalia tunc exasperantur cum digestio ipsius nutrimenti fuerit facta et cum multa caliditas obtriuert victoriam super frigiditatem quae in somno erat impacta et adunata in loco angusto circa membra nutritiva ex frigido circustante et cum sanguis purissimus et corpulentus sanguis siue turbulentus discreti fuerit.

Queritur Quomodo sanguis purus discernitur et separatur ab impuro. Solutio hoc declarat philosophus in textu quod locus sanguinis puri est sursum sanguis autem corpulentus et densissimus inuenitur in inferioribus partibus. Et dicit quod cor est principium omnis sanguinis siue subtilis siue densi. Cor autem habet tres thalamos ut probat anatomia scilicet dextrum sinistram et medium et vterque extremorum suscipit a medio thalamo per duas venas quarum una ascendit et alia descendit. Unde patet quod in medio thalamo fit sanguis discretio ascendens ad nutritionem superiorum descendens vero ad nutritionem inferiorum. Et quia cibo seu nutrimento oblatum fit maxime sanguis indilcretus. Ideo somnus durat quousque sepe sanguis purus ab impuro.

De somno et vigilia.

¶ Completio digestionis non est causa expergescentis. Probat^r q^a multi euigilant ante digestionis cōpletōnez. Solutio duplex est cā expergescentis scz per se et per accidens. Causa per se est digestionis completio et p^r p^ris victoria calidi sup^r frigidū. Completa cō digestione non solū partialiter sed totaliter hoc est segregato sanguine puro ab impuro calor et spiritus instaurati ad exteriora mēbra diffundūtur ad acc^{us} vigilię. Causa autē per accidens est quicqd^{am} preter modū nūc tactū facit ad apertōnē meatū quo spūs a p^rmo sensitivo ad organa sensū dirigūtur.

Queris Que sunt illa per accidens apertōnem meatū inducētia. Sōlo multiplicia. q^a vel est nimis metus aut nimia cura aut nimia sollicitudo qua q^{is} mouet phantasiando cogitando p^rpter anxietatem aut inordinatus mot^{us} corp^{is}. vel accidens dolor alicui^{us} membri et maxime capitis q^a leso capite aut organo sensus interioris spiritus et calor naturaliter in adiutorū ill^{ius} membri ad ipm abundanter deferunt et sic somnū dissolunt.

Queris Utrum dormientes possint facere opera vigilantū. Sōlo sic aliqua sed non omnia. q^a quedam vigilantib^{us} sunt p^rp^ria. Ratio hui^{us} est q^a principia oīa ad hūmōi motū requisita possūt inueniri in dormientib^{us} phantasia em̄ in somno sicut et alij interiores sensus dissoluitur. Et quia intellectus non ligatur in somno nisi solū per accidēs ideo cōtingit intellectū quōlibet dissolui de appetitu idem iudiciū est. q^a se quis apprehensū. de virtute autē motus est maior difficultas quia illa plerūq^{ue} in dormientib^{us} claudit. Ipsa nihilomin^{us} aliquādo soluit et hoc quidem calore quodam innaturali cui^{us} p^rncipiū pōt esse ira nimia vel concupiscentia vel cibi calidus vel aliqd^{am} tale. Tali em̄ passione calor et spūs diffundūtur repellendo frigiditatem ab organo motuo et ipm ad motū laxando. Cui^{us} signū ē q^{od} mēbra inferiora citius mouent^{ur} in talib^{us} q^{uam} supiora.

¶ Tales nō dormiunt. Probat^r q^{ia} mouet^{ur} ad rem sensibilem quasi visam vel auditam vt percutiendo inimicū. Sōlo hoc ē p^{er} accidens somniatē em̄ aliqui inimicū in loco tali vel tali ad quē tūc phantasma te somniali mouent et percutiūt inimicū. q^{ui} autē sic per accidens patet quia aliquando columinā vel lignū vel aliquod hūmōi impugnāt p^{er} inimicis.

¶ Tales respondent ad interrogata quādeq^{ue}. sed hoc non potest esse nisi soluto auditu ergo nō dormiunt. Sōlo simpliciter dormientes loqui possunt et facilius q^{uam} ambulare sed interrogata nequeunt naturaliter respondere nisi imperfecte et languide dormiat et cōfuse audiant. et hoc accidit quādo per accidens interrogant^{ur} fm̄ dispositōnem somnū. Alias simpliciter dormiendo nō respondent nisi per accidens vel per immisionem spiritus boni vel mali.

¶ Queritur. quare tales q^{ui} ambulant super tecta sepe euadunt magna pericula que vigilantes euadere non possent. Sōlo ideo quia non habent imaginatōem periculi imaginatio autē facit casum ad minus in corpore. imaginantis et non in corpore alterius.

Reparationes

Querit Quare cum nomine proprio vocantur sepe piculantur. Solo quia tunc excitantur et sic se in periculo constitutos conspiciunt ideo quandoque se grauius ledunt imaginando casus et picul.

Querit Vtrum dormire plus conferat homini quam vigilare. Solo homini debet seruari medium inter somnum et vigiliam.

Querit Quid efficit nimia vigilia in homine. Solo ipsa extenuat et vires debilitat. Etiam per ipsam vapores grossi manent inconsumpti et generant quicquid graue dinem capitis a qua non liberant nisi per sternutationem aut per somnum.

Querit Vtrum officiat homini somnus nimius. Solo sic primo officit quia inducit pessimas infirmitates eo quod calor reciprocatus attrahit peccantes et malas materias a corde et pate et ab intestinis ad stomachum et ex parte ad spiritualia membra et ea ibi incendit. Secundo quod calor reciprocatus ad interiora per somnum non inueniens materiam ex qua spiritus valeat confortari et reparari tunc multiplicatus consumit humidum vnde spiritus generari deberent. Amovendo consumit humidum radicale. Tercio nimio somno organa sensitiva oppellati grossis humoribus ledunt. Quarto nimius somnus grossos generat humores et spiritus et ebrietudinem mentis. Et ideo licet robustiores reddant ex multo somno supposito quod in stomacho sit sufficiens cibis ad digerendum tamen obtrusi sunt et ad usum rationis ineptiores.

Secundus tractatus

De somnio

Querit Quomodo dividitur iste tractatus. Solo in sex capitula. In quorum primo ostenditur cur somnium sit passio. In secundo quod sensibilia agunt in sensum ita quod passio manet abeuntibus sensibilibus. In tercio ostenditur causam deceptionis somnialis in generali. In quarto ostenditur causam eiusdem in speciali. In quinto ostenditur quid sit somnium. In sexto ostenditur quod differenter reperitur in diversis.

Querit Vtrum somnium sit passio sensus. Solo non hoc probat philosophus sic. Illo non sentimus somnium neque illius somnium est passio quod in somno est ligatum. sed omnes sensus sunt in somno ligati. ergo non est somnium iudicium sensus nec passio eius. Minore probatur quod operatio visus est visio et auditus operatio est audire et sensus in communi operatio est sentire sensibilia communia sed talis operatio in somno esse non potest. ergo.

Querit Quomodo probatur philosophus quod non sit passio intellectus seu opinionis. Solo duabus rationibus. Prima est. Illi non est somnium quo somnium non apprehendimus sed opinione somnium non apprehendimus. ergo non est passio eius. Minore probatur quia somnio non solum apprehendimus ipsum quod aduenit nobis imaginando ipsum hominem vel equum intellectualiter operando. sed et album vel pulchrum. sed talium non est opinio per se. ergo. Secunda ratio. Illius non est somnium passio vel huiusmodi quo contingit aliquid apprehendere in somno quod

De somno et vigilia

non est somnū sed opinione vel intellectu contingit aliqd apprehendere in
somno qđ est preter somnū. g. **M**iorē pbat qz in vigilia de eo qđ sentim
intellectualiter aliqd apprehendim⁹ qđ nō est phantasma. Sicuti acci
dit in somnis qđ preter phantasmata quoz sunt somnia multa apprehen
dimus. Et hoc declarando dicit qđ si quis circa somnū mente attentā con
siderauerit postqđ surrexerit a somno multa intelligibilia considerabit ex
sensibus elicitisse preter phantasmata quoz est somnū.

Querit Et trū somniū sit sine sensu. So^o nō hoc pbat pbs sine illo nō est somniū quo dormientes decipiūtur sed sensu dormientes decipiūtur. ḡ non est somniū sine sensu. Vinorē pbat quia ex his vniuersis que dicta sunt manifestū est q̄ illo quo vigilantes in egrotu dimbo sēz in melancolia vel frenesi pstruunt decipiūtur eodē etiā decipiūtur dormientes 2 idem facit passionem deceptōnis somnialis. Et sūt eo quo sūti 2 scientes decipiūtur sicut illi quibz videt q̄ sol sit bipedalis cōtatis. Sed ista deceptio in vigilantibz nō sit sine sensu aut abisq̄ sentire 2 videre aliquid. ḡ dormientes in somno nō decipiunt sine sensu.

Queritur Qualiter pbat pbs q somnū nō oīno sit absq opinio-
ne. Sōlo sic sine illo nō est somnū qd iudicat i som-
no somnū esse phantasticū ⁊ deceptoriū ⁊ sensum in somno decipi. sed opi-
nio sive intellectus est hui⁹. ¶ Minorē pbat. qz opimo siue intellect⁹ dicitur
aliqui falsum esse qd somno per somnū nobis apparet sicut etiā accidit
in vigilia erroneū iudiciū alie⁹ sensus corrigi qñ qz tñ superior potentia er-
rorem diiudicans tam in vigilante q̄ dormiente detinet vt nequeat corrigi
gere iudiciū inferioris potentie sed tam vigilans q̄ dormiens sequitur
phantastica.

Querit ¹Quis est origo somnii passio. Solo primi sensitiui
²phar phs sic. Quis est somnii passio cuius passio e som-
³nus sed somnus est passio primi sensitiui. g. z somnii. Maiore phar qz som-
⁴nus no inest alicui alteri aialii z vni alteri somnii sed insunt eidem. **Quo-**
⁵nor patet ex predictis.

Queritur Quomodo somnii est passio sensitiui Solutio fm q
phantastici est. id est fm habitudinem quā habet ad in
teriores sensus pbat. quia phantastici ⁊ sensitiui sunt idem subiecto ⁊ dif
ferunt fm esse eo q fantasia formaliter capta est motus a sensu fm accu
factus ⁊ somnii ē motus phantasmatius simpliciter aut non simpliciter fa
ctus sed non est motus simpliciter phantasmatius qui venit ab exterioribz
sed fm q ab imaginatiua vsq ad primum sensitiuum. ergo cum sit motus
phantasmatius fm quid. ideo non est motus sensitiui fm q ab exterioribz
cipitur. ⁊ per consequens est passio sensus cōmunis fm q phantasticus.

Capitulū secundū de actione sensibilibus in sensum

Reparationes

Querit *Utrum abeuntibus sensibilibus maneat passio in sensu.* Solutio sic pbat pbus per simile. quia passio quae sensus patitur similis est motui pictorū et motui alteratōis. Nam sicut proiecta adhuc mouentē sepata a pmo mouente. Et in alteratōe calefactibile calefactū calefacit aliud sibi. pmiū et illud vterius distribuit calorem et hoc tādū vsq; durat virtus pmi calefacientis. Ita sū opinandū est in sentire qd est alteratio quedā quo sensus fit in actu a sensibili et q passio est in sensu nō solū qn eā imutatur ab obiecto. sed etiam quiescentib; sensibilibus ab imutātōe. Et hoc dupliciter scz in pfundo quo ad sensus interiores et superficiētenus quo ad exteriores.

Querit *Quot signis probat hoc idem pbs.* Solutio qn q. Primū nam cum diu patitur sensus a sensibili aliq valde actiuo et nos transferim? sensum ab eodem sensibili tunc passio prioris sensibilib; sequitur sensum et sic accidit post visum solem conuercentib; se ad tenebras nihil videre ppter passionem solis in oculis e lumine. Secū dum signū. si colorem aliqē aspiciamus multo tempore puta album vel viridem vel ceruleum tunc videtur eiusdem coloris id ad quod visum cito perimitimus. Terciū signū. Si aliquādo diu aspiciamus ad solem vt ad fulgidum aliquod et concluderimus oculos tunc obseruanti; oculis clausos apparet fm directōnem videre primū colorem fulgidum donec mutetur in puniceum hoc est in rubeum deinde in purpureum quousq; pueniat in nigrum et tandem euanescit. Quartū. Si oculi imutent ab his que mouent sicut a fluminib; et maxime ab his que citissime fluunt tunc vidēt quiescentia moueri si quis se ad quiescentia ab illis fluminib; conuerſat. Quintū signū est q post pceptos magnos sonos sūt hoies surdescentes non quia corrumpit auditus sed q; similitudo magni soni manet i auditu ideo nō percipiunt statim alios sonos quasi essent surdi. Et sūtra foras odoribus sunt homines male odorantes.

Querit *Utrū sensus materialiter accepti agant in sensibilib;.* Solutio sic hoc pbat pbs p duplex sūte. Primū est q; mulier menstruosa sepe inficit speculū aspiciendo ipm. et si speculū fuerit nouum et mundū macula difficulter tergitur. In antiquo autē defacili abstergitur. ergo sensus scz visus agit in speculum et extra se.

Querit *Quare oculus etiam agit in rem visam.* Solutio pbus ponit huius duas causas. Prima quia splendida nata sunt agere in corpora sibi ppinqua ppter splendorem qui diffunditur ab ipsis super alia corpora. Originū aut visus scz oculus de numero splendorū et patentū colorem multa eī colorata sunt splendida. Secunda causa est quia oculi mulierū menstruum patientū afficiuntur sicut quelibet alia pars corporis imo plus q; naturaliter sunt pleni venarū quiescit via sanguinis et ideo propter feruorem sanguinis menstrui venae oculi illo sanguine replentur et cum resoluuntur vaporabiliter mouentur ac ppinquus

De somno et uigilia.

oculis et serpit alteratua illa motio usque ad aerem qui est continuus speculo tangens ipsum et sic facit superficiem speculi talem qualis ipse aer est in faciendo ipsam.

Queritur Quomodo ostendit hoc fieri ex parte speculi. **Solutio** per duplex simile. Primum est de vestibus mundis Nam sicut vestes que maxime munde sunt citissime inquinantur. Ita purum et mundum speculum ostendit quicquid acceperit sordidum et praeteritum ostendit minimos motus alterationis. Secundum simile est de ere. Nam eo quo planum et politum est tactum quicunque paruum etiam mundissime manus sentit et demonstrat. Et ita oportet intelligere hunc tactum quo infectus aer tangens speculum inficit tanquam quandam aeris infecti attractionem ad speculum et extensionem usque ad profundum et ablationem.

Queritur Quare illa macula in nouis speculis non potest deleberi. **Solutio** per hoc prouenit ex puritate politura et planicie eorum. Ex eo enim quod speculum purum est serpit in profundum speculi et quia planum adeo serpit omnino et vniuersaliter per totam superficiem speculi.

Queritur Quare in veteribus speculis non est macula ita indelibilis. **Solutio** quia parum non sit macula non subit et penetrat in profundum speculi sicut in nouis sed manet superficialiter in speculo.

Queritur Quod est secundum simile quo probat organa sensuum agere in sensibilia. **Solutio** de uinis et pigmentis et corporibus ipsis propinquis. Nam oleum preparatum et separatim ab amurca cito accipit odores corporum sibi proximorum et sicut hoc patiuntur. Non enim solum uina pertrahunt odores eorum quibus immiscuntur sed etiam eorum recipiunt odores que circa uina ponuntur vel nascuntur.

Arguitur Mulieres patientes menstruum oculis non inficiunt speculum. Probat quod omne quod inficit a suo perario inficit. Speculum autem et oculus menstruate perarierate non habent, imo speculum patitur passione perfectiua sicut oculus a visibili. Solum vapor ab oculo resolutus perarierate quandam habet in qua realiter agit in speculo. Vnde non agit in speculo oculus sola actione perfectiua constituendo suam imaginem in speculo sed actione reali per realem alterationem.

Arguitur Quod non tangit non agit. sed oculus mulieris non tangit speculum. **Solutio** aer infectus ab oculo tangit speculum ut dictum est.

Capitulum tertium de causa deceptionis somnialis in generali

Queritur Unde causatur deceptio sensuum circa sensibilia. **Solutio** per hoc. Ex passionibus diuersis in quibus diuersimode sumus. Probat Nam in passione timoris extrinsecus ex modica similitudine uidetur se hostes videre. Sicut in passione amoris vel concupiscentie ex modica similitudine iudicat se amatum videre. Et sicut est dicendum

Reparationes

de passionatis alijs passionibus irascibilis et concupiscibilis omnes enim sic passionati decipiunt et tanto facilius et magis quanto plus fuerint in passionibus decipiunt. Et hoc declarat etiam de febrecitantibus.

Queritur Quare ex humidi passione causatur talis deceptio. Solutio philosophi hec est quod anima non iudicat id quod principale est scilicet rem ipsam et id quo fiunt fantasmatum secundum eandem potentiam sed secundum diversas quod primum iudicat ratione et secundum iudicat sensu communi vel estimatione quasi diceret causa quare deceptio nos latet est quia virtus superior iudicat contrarium eius quod iudicat inferior.

Queritur quor et quibus exemplis declarat hoc philosophus. Solutio duobus. Primum est quod sol videtur a virtute visiva bipedalis quantitatis. Sed virtus superior dicit contrarium ponendo solem maiorem tota terra. Secundum exemplum est quod per mutationem digitorum seu cancellationem unum tactu iudicat duo et tamen non dicimus hoc sic apparens duo esse duo. Immo visus qui est dignior potentia tactu contradicit.

Queritur verum phantastica apparitio seu deceptio accidat etiam in somno sic in vigilia accidit. Solutio philosophi quod sic. Immo magis accidit in somno hoc probatur. Nam in die quando operantur sensus exteriores et exsequuntur intelligentia quod finaliter ab illis mouetur repelluntur et exterminant debiles motus phantasmatum que admodum iuxta magni ignis consumuntur minor et parue delectationes et tristitie circa magnas. In nocte enim quando frigiditas claudit organa sensuum tunc vacant sensus ab exteriori tumultu passionum que fiunt ab exterioribus obiectis propter ligamentum somni quo ab exterioribus membris fit reciprocatio caliditatis et reflexio spirituum ad interiora et referuntur vigores sensuum ad primum sensitiuum quod est cor tunc enim interiores motus phantasmatum fiunt manifesti et hoc se data perturbacione que est ex euaporacione nutrimenti.

Queritur Quomodo philosophus ostendit diuersitatem motuum phantasmatum. Solutio dicit quod sicut fiunt modice circulariones in flumine sic motus phantasmatum in somno fiunt. Stante enim flumine circuli fiunt magni et una circulario ab alia nascitur et omnes refluunt uniformiter ad suum principium. In flumine autem cito fluente res iniecte faciunt quidam circularionem sed frangitur cito propter motum aque. Sic similiter opinandum est de motu phantasmatum continui in somno ad ipsum primum sensitiuum qualis ab eo ad phantasmam vel imaginatiuam processit et sepe corrumpitur et dissoluitur in aliam imaginem propter fluxum humidi et specialiter vaporantis quo defertur forma phantasmatis.

Queritur Quare dormientes post multum cibum. Et similiter pueri et tenerem complexionem habentes non habent somnia. Solutio philosophi hoc est propter multum motum euaporatōis ascendentis a nutrimento per caliditatem alterato. probatur quia sicut in humido vehementer moto nullum apparet idolum. quando autem non ita vehementer mouetur et tamen cito mouetur tunc apparet idolum sed dissolutum. Si vero aqua quiescat apparent in ea idola pura et manifesta.

De somno et vigilia

Sic in somno phantasmata q̄ sunt refuēdo a simulacris q̄q̄ om̄ino ex terminant̄ z nō cōparent cū scz imperuosiōz z vehemētiōz fuerit mor⁹ fus malis euaporatōis aliq̄n̄ p̄o p̄urbant̄ z distorte fiunt visiones somniales et nō struolē sicut accidit melācolicis z febricitātib⁹ z vinolentis.

Quartum capitulum. De causis somnialis deceptōis in speciali.

Queritur Quid efficit somnū. Solo. mor⁹ simulacroz p̄seruatoz in imaginatiua ab vnoquoq̄ sensuum exterioroz receptoz z h̄ sedato motu fumal euaporatōis z discreto sanguis ne puro ab impuro. Et p̄pter hoc vt d̄t p̄hs ea q̄ a sensu visus deferunt ad unaginatōez vel phantasiā deferunt z itez referunt ad sensuz cōem faciunt videre scz ad apparentiā. z illa q̄ ab auditu deferunt ad imaginatiuam vel phantasiā z itez refuēt ad p̄mū sensū inū faciūt audire z sic d̄t eis de alijs sensiterijs id est sensitiuis potētijz exteriorib⁹.

Queritur Quō p̄bat p̄hs q̄ in somnis appārent q̄ nō sunt nō mouent̄ z p̄ tactū diuersoz digitorū iudicam⁹ vnūcē duo cui⁹ cām d̄t p̄hs esse q̄ sensus cōis p̄cipit sensibile vnus vel alterius sensus exterioris eo mō q̄ ip̄e exterior p̄cipit. q̄ qd̄ in somnis videt̄ p̄ visum z qd̄ iudicat̄ p̄ auditū apparet hōi scz nō putat̄ sic sp̄ se habere in rei veritate quēadmodū dū apparet. Et hoc fit id qd̄ vey iudiciū ferre h̄z nō decineat̄ simplr vel si moueatur motu p̄prio.

Ad Imago solum est rei imāinate rēpresentatiua. q̄ in somnis p̄rin git bñ phantastice imaginare scz nō phāstice videre aut sentire. Ans est manifestū. Solutio Imāine. put est in imaginatiua solū p̄rin git imaginari scz vt est refuēs ad sensum cōem z ad p̄ncipia neruoz sensitiuoz p̄ditōem accipit sensibilib⁹ illi⁹ vel illi⁹ sensus sic q̄ ad p̄ncipiū nerui visui accipit similitudinē visibilis z ad p̄ncipiū nerui auditui p̄ditōez accipit somi audibilis. nō aut̄ refuēt indifferēter ad huius vel illius sensus nerui p̄ncipiū scz p̄m modum originis quo p̄mū extrinsec⁹ ad imaginatiuam puenit sicut p̄hs declaratiū est de circulis in aqua.

Querit̄ Quot ponit p̄hs cās somnialis deceptōis Solo duas scz vīculū somni z mor⁹ phantasmatiū. p̄bat qz sicut aliq̄ facile p̄pter passionē decipiunt̄. ita etiā p̄pter vīculū somni q̄ detineet id qd̄ natū ē iudicare. Et qz organa sensui q̄ a p̄ho sensiteria dicunt̄ mouentur a simulacris rez eo q̄ multa accidūt circa sensuz tpe somni sicut q̄ litas cibi z potus z qualitas cōplexionis dormientis. id modicā habētes similitudinē alicui⁹ iudicat̄ p̄ eā rē ip̄am cui⁹ est illa impfecta similitudo.

Queritur Quō causat̄ ille motus phantasmatiū. Solo p̄bi q̄ sic qz cū dormierit aīal descendente pluris mo sanguine ad p̄mū sensitiuū vaporabiliter descendunt simul motus hoc est impressiones imaginum vel ip̄e imagines. Ita q̄ qdam hoz. motuum idem sunt potestate quidā vero actu.

Reparationes

¶ Querit Quō hñt se motus illi phantasmātū. **Solutio** phi. Sicut forme in motu ad formā Sicut em̄ in motu ad formā forme succedit forma z vna existente in actu reliqua est in potestate Ita in motu phantasmatum versus p̄mum sensitiuū vñū phantasma succedit alteri z quādo vñū est in actu reliquū est in potestate in sensu cōi z quādo vñū corrumpitur aliud generat. ¶ Et ergo d̄r phus q̄ vnus motus phantasmātū supnat et alius tangit sensum cōmunem.

Queritur Quō phus declarat successionē illā motuū phantasmātū. **Solutio** p̄ duplex sile. p̄mum est de ramunculis salis in aqua liq̄facti. qz sicut isti ascendunt post se succedunt vnus ramūculus post aliū. Ita sibi somniales motus succedūt ita q̄ vn⁹ est potestate altero existēte in actu. Scdm̄ sile est de nubibz in q̄bus videmus cito formas p̄mutari vñ similitudo homis z similitudo centauri aliqñ in nube apparentes cito mutantur.

¶ Querit Quare p̄pter motū simulacroz fit deceptio. **Solutio** p̄pter hñmōi successionē de qua dictū est qz scz simulacra nō manēt stabilia s; fortiori a duemēti cedit p̄mū z inuoluunt se in spū vaporabili quo deferuntur versus p̄mum sensitiuū ab interioribz sensibus

¶ Ar Deceptio somnial nō p̄cedit ex inordinato motu phantasmātū p̄bat qz mot⁹ illoz phantasmātū ē ordinatissim⁹. p̄bat qz i somno nō sunt mot⁹ in exterioribz sensibz p̄ q̄s interiores inordinati reddūtur

Solutio. Hoc⁹ illi nō hñt inordinatōem ex p̄te sensuū exterioroz s; p̄t refluxum simulacroz ad p̄mum sensitiuū z p̄sequēter ad p̄ncipia neruoz sensuū exterioroz z ex hac inordinatōe mō statī dīcra cātur deceptio.

¶ Querit Quō se habet motus somnij z vigilię. **Solutio** opposito mō in terminis. Nā motus somnij incipit vbi terminat motus vigilię scz in thesauro imaginū p̄prie vel quodā mō intētionū z puenit ad locū vbi incipit vigilia hoc est organū sensus cōis vel ad p̄ncipia oīm neruoz.

¶ Querit Quid est vehiculū simulacroz somnialū. **Solutio** alberti Spūs animalis. Illi em̄ egrediunt z regrediunt z fluxum suū habent et sine illo nō possunt esse p̄ncipium apprehensionis.

¶ Querit Quō ille spūs animalis mouet. **Solutio** alberti. Mouetur cū subtili sanguine ascendente a loco digestionis ad cerebrū descendente versus anterius capitis z ad organum sensus cōis. In illo em̄ sanguine sic moto mouet spirit⁹ z p̄ p̄sequens simulacroz z sic afficiendo sensum cōmunem faciunt somnium.

¶ Querit Quō motus simulacroz q̄ sit in spū ip̄o z sanguine subtili ē sicut motus solis liquefacti in aqua sicut d̄r phus. **Solutio** alberti. q̄a cum spūs vehiculū simulacroz sint de natura humidi aeris z ferat cū humido z subtili sanguine. Ideo sicut cum in aqua calida calefit sal subtile eleuat sursum ex calido mouent z humido liquefaciēte sicut ramusculus albus z postea iterum descendit ex natura grauis quod est in terre streitate solis sicut etiam forme z imagines descendunt descendente spū ritu z sanguine ab imaginatōe ad sensum cōmunem z reuertunt ad celum imaginatōis tanq̄ ad locum p̄prium in quo habent manere.

De somno et vigilia

Querit Quō ostendit phs somnialem deceptōnem puenire ex
pre somni. Solutio sic. qz abeunte motu simulacri
quod est in pmo sensitiuo verum est dicere q ipm simulacru est tale quale
est choristus sed nō est verum q sit hoc scz ipe choristus simulacrum em
est in sensu cōmuni. sicut forma choristi sed nō sicut verus choristus Cum
autem ille somnians vigilabat nō dicebat formam qua sentiebat rem illā
esse illam rem. sed per illam formam dicebat apprehendere rem illam esse
verum choristum.

Querit Quō phs ostendit q illa deceptio quandoqz latet
nos 2 quandoqz nō. Solutio per simile. Si em late
at aliquem q digitus sit suppositus oculo vnum apparebit duo 2 non so
lum apparebit duo sed etiam tunc putabitur vnum esse duo. Si vero nō
lateat q digitus sit suppositus oculo tunc apparebit id quod vnum est eē
duo sed nō putabitur esse duo. Sic dicit phs accidit in somnis. Nam si
somnia sit adeo tenuis q sentiat se dormire 2 pceptat passionem somnia
lem ipius dormitatōis qua ligatus est eius sensus cōmunis tunc quidaz
apparet somnium sed ipe nō decipitur qz nō videt et ita esse Imo dū som
niat 2 tradit somnio 2 dicit somnium videri in eo vt quasi sit choristus
in rei veritate. Si autem nō sentiat se dormire sed latet eū q dormit tunc
in nullo 2 tradit phantasiae somnali.

Queritur Quis vis actus est visio somnalis phantasti
ca. Solutio patz ex pmo capitulo. Est em elij
citue actus sensus cōmunis. Essentia namqz somnij consistit elicitive ha
bitualiter in phantasmate nō vt phantasma est sed vt sensibile in sensu
cōmuni existens. Et licz phantasma taliter acceptum nō sit rei pſentis est
tamē rei quasi pſentis Ille tamen actus dependet ab imaginatōe tanqz
a pncipio a quo est motus deceptōis somnalis. 2 sic intelligitur dicitur
auicenne dicentis q virtus imaginatiua agat in somno Et nō solum est
imaginatiue virtutis ita initialiter 2 antecedenter sed etiam consequenter
Vnde in somno sunt plures motus. Imo est motus circularis ad mos
dum veriginis qui cōponitur ex pulsu 2 tractu motus pulsus est motus
forme sensibilis per sensus exteriores 2 cōmunem vsqz ad imaginatiuam
et tractus est ab imaginatiua ad minus ptime ad sensum cōmunem.

Quintum capitulum De definitōne somnij.

Querit Utrum motus phantastici sint in organis sentiendū.
Solutio q sic. pbat quia interdum expgefaccit idos
la que apparuerunt ipi dormienti per somnium aspiciet in eisdem orga
nis in quibus fuerunt tempore somni. 2 hoc in quibusdam manifestius
patet scz in iuuentibus. Nam illis plurima idola crumpunt in interiori
bus quando vigilat 2 sunt in tenebris. Ita q horreant 2 timentes se
sanguine 2 yelent.

Reparationes

¶ Querit Quid est somnū. Solo. Somnū ē phāstasma aliqđ in somno seu apparitio phāstastica in dormiente simplr.

¶ Querit Quare dicitur in dormiente simplr. Solo. phī. qz idola q̄ accidunt iuuenibz in tenebris nō sunt somnia eo q̄ nō dormiunt. Neqz aliqđ idoli aut phantastica apparitio ē somnū apparet hīs quoz sensus soluti sunt ad vigiliam etiā si foris nihil sentiant.

Queritur Utrū omne phantasma in somno sit somnū dñm. Solo. Nō qz aliqñ accidit tenuiter dormientibz in pñcipio somni aliqua ab extrinseco sentire sonū videlicet z lumē z sapos rem z tactū z hoc lā guide valde veluti imutari sint deloge ab ipis sensibz. **¶ Querit** Quare tales apparitōes nō dicuntur somnia cū tñ illi dormiunt. Solo. id qz nō veniunt ex phantasia ad sensus cōem s; forinsec? eo q̄ in illis sensus exteriores nō sunt penit? ligati z sic sentiunt sensibilia ad extra quasi a longe.

¶ Querit Quōd pbat phs q̄ sentiant forinsec? z nō p motū ex phantasia ad sensus cōem. Solo. expmētāl. pbat qz tales respiciētes post somnū talē debile z a somno excitati stari cognoscūt idē cē lumē lucerne qđ tenuiter dormiēdo viderūt z qđ iā excitati vident. Similr multi gallozū ce tanū voces audiēdo. expgēfacti cognouerūt easdē cē q̄s p̄us subaudiēdo in somnis quasi deloge senserūt. Quidā etiā i tenui somno existētes respōdent interrogati. Et hec oīa accidunt qz ptingit aliqñ sil? dormire z vigilare. ita q̄ vnū illozū insit simplr z altēz f̄m qđ z sic talis nō dormit simpliciter eo q̄ vnū sensibz s; dormit f̄m qđ s; qz iā incipit gravari ad somnū.

¶ Querit Utrū oē qđ apparet in vere dormiēte z simplr dicat somnū. Solo. phī. q̄ nō qz vere intelligentie pter phantasmata in somno simplr apparentes nō sunt somnia.

¶ Querit Utrū oē phāstasma mouēs in somno sit somnū. Solo. nō qz in aliquo pter phāstasma ptingit ad cē verā itelligētiā z nō decipi s; phantasma illd qđ ē a motu simulacroz in dormiēte simplr dicitur ē somnū.

Sextum capitulum qđ differen/ ter reperiat somnū in hominibz.

Queritur Utrū somnū equalr pueniat oibz hoibz. Solo. nō qz dē phs q̄ iam inuēti sunt qđam hoim q̄ p totā vitā nō viderūt aliqđ somnū s; hoc raro accidat hoc tñ accidit sic q̄ etiā in tali dispositōe pināserūt vsqz ad mortē aliqđ aut in puectra etate accidit somnū s; in pueritia z in etate virili nunq̄ viderūt somnū.

¶ Querit Que ē cā illi? q̄ pueri z alij qđā de q̄b iā dictū ē nō somniāt. Solo. phs dē eandē cē cām q̄ est q̄ imēdiatē post cibū sumptū dormientes nō vident somnia. Causa autē hoꝝ est multa euaporatio grossa spissa et p̄mixta q̄ p̄tinue p totā dormitaciōem ascēdit in supiorē locū capitis q̄ iterum reflecta in seipam spissam multitudinē mor? facit ad vigilandū pñcipiū s; sensum cōem isti graui somno dormiunt z sic oppressi nullum vnq̄ vident somnū. Prodeūte vero etate si immutent p calorem z hūmiditatē nullū incōueniens est tunc apparere somnia.

De somno et uigilia

Tertius tractatus De
diuinatione que fit p somnia.

Queritur Quot pmet iste tractatus capitula. **Solutio** tria. In pmo tractat questionem si est. In secdo remouet quosdam errores. In tertio ostendit diuinationem fieri p somnia ab extrinseca causa.

Querit Utr diuinitio habeat fieri p somnia. **Solutio** phus arguit ad utrāq; prem. pmo ad affirmatiuā sic. qz huius fide prestat hoc q oēs aut plures putāt diuinationem fieri p somnia z nō ex inani auditu sz testimonio expiētie. Cōfirmat phs qz p qdā somnia fieri diuinationem nō est incredibile eo q ratōem habz ergo poterit quis opinari de oibz somnijs q ex eis fieri possit diuinitio.

Querit Quō arguit phs ad pte negatiuā **Solutio** sic. qz nō ē rationabilis cā p m quā dici possit dici p oia somnia fieri posse diuinationē. Qd incredendū est q p qlibet somnia possit fieri diuinitio. Hīs pbat. Nam si p qlibet somnia fieret diuinitio vlt̄ illa somnia essent a deo vlt̄ aliū de Si a deo tunc videt irrationabile quare nō imittit somnia vel diuinationem optimis z prudentibz qz bullibet indifferēter. Et iā nō pte ē ab alia cā qz nulla alia cā ad hoc videt pueniēs. cognoscere eīm aliqua q sunt circa cos lunas herculeas aut circa gades q sunt in finibz occidēt̄ z de his q sunt circa orizontē in vltima pte orientis z inuenire originē z pncipiū horū q sunt ita remota a nob de qbz sunt somnia videt ēē sup prudentiā nostram.

Queritur Que est diuinitio quā ponit phs p istū dubitationis solutiōe **Solutio** Qz somnia quoz saltem pncipia sunt in nobis necessario sunt vel vt cāe vlt̄ vt signa vel vt accidētia. pbat qz reperiunt aliq̄ cause vt interpositio lune ē cā eclipsis z febris ē cā laboris. Reperiunt etiā signa aliqua sicut stellā subintrare est signum defectus z asperitas lune ē signū febricitādī. Reperiunt etiā aliq̄ accidētia vt aliquo ābulāte solem deficere qz ābulatio nec ē cā nec signū.

Queritur Quō pbat phs q somnia sint signa. **Solutio** dē q sunt signa passionū q circa corp⁹ accidunt ppter quod gratiores z doctiores medici dicūt q opz valde intendere in somnijs egrotantiū. Quis rō est qz pueniēs est sic artificibz philosophis phantibz z cām qzētibz respicere ad aliqd signū z ex eo estimare de cā qz passionē mor⁹ affectionū corpis vel aie nisi fuerint valde magne in die nō sentiunt ppter eīm maiores corp⁹ mor⁹ in uigilia z magni pui apparerent. In somno aut pui mor⁹ hmoi affectionū apparēt magni. Et hoc etiā pbat de his q accidunt frequēter in somnijs qz arbitramur in somnijs fulgura eadē z tonitrua fieri qn pui soni fiunt in auribz z videmus nobis frui melle z dulcibz saporibz quando tenuē z dulce phlegma descendēdo fluit ad linguam z somniamus ambulare p ignem z vehementer calefieri puo calore facto circa quasdam pres. Ex pgefactus aut nobis expimur q nulla alia causa somniorū fuerit nisi dispositio corp⁹ vel animē scdm affectionem passionis.

Reparationes

¶ Somnium non potest esse signum. probatur quia si esset signum preingeret ex somno syllogizare aliquid futurum. vel probabiliter vel apparenter. sed hoc non quia non scitur iste somniat pisces. et plures. **Solutio** Signorum quod sunt propinquiora et quodam remota et quodam accepta ex parte rerum et illa sunt ratio inferendi signatum apparenter tamen. vel etiam existenter et probabiliter. Quedam autem sunt que accipiunt per metaphoricas proprietates et per illas non potest inferri. probabiliter neque apparenter de eodem phus. Non contingit determinari propleuma ad eos que extraneis nominibus res appellat transgrediunt eam positam locutionem et talia sunt signa somnialia.

Queritur Quomodo probatur phus quod somnia sunt cause eorum de quibus fit divinationis. **Solutio** sic. quia illi que aliquid debent agere formant somnia fixa secundum ea que debent agere. morum enim somniorum est similis moribus divinis idcirco divini comiter disponunt et preparent per intelligentiam habita ipsa causalitibus.

¶ Nullum somnium potest esse causa alicuius futuri. probatur quia somnium est simulacrum seu morum simulacrum in anima sed spiritus rerum in anima non sunt rerum cause sed rebus causare. **Solutio** alberti. Simulacrum in anima non dicitur causa rei cognite quod ea producat sed per rationem dicitur causa simulacrum quia est simulacrum cause quicquid quidem formatis quicquid materialis quicquid finalis quicquid efficientis potest nihilominus dici causa eorum quod dicitur est in questione soluta ex textu philosophi.

¶ Queritur Que sunt somnia que habent se mere per accensum et casualiter ad eventum rerum. **Solutio** Que non habent causam in nobis sicut somnia de his que preterit a nobis fuerunt sicut de naturali bello grecorum contra phariseos. probatur per simile quia eodem modo est de eventu rerum respectu somniorum sicut quicquid quod de aliquo memoratur preingit hoc de quo memoratur factum esse. Sicut enim memorari de alio quo nec est signum nec causa per se saltim sed symptoma ita multa somniorum non eveniunt neque per se sunt nisi per accensum. Symptomata enim neque se neque frequenter fiunt.

Queritur Quid est symptoma. **Solutio** Est percursus casualis et sic hoc puenit vi symptomatis quod casualiter evenit vel dicitur accensum sicut casus. Alii tamen dicunt ut medici quod symptomata sunt accensio febrium sed dolor capitis fluxus narium vomitus et similia.

¶ Queritur Utrum sit aliqua ars divinando per somnia. **Solutio** alberti quod sic. est quodam ars divinando per somnia sed non humana nisi debilissima imperfecta atque difficilis. primum patet testimonio socratis magistri platois que per somnium instruitur plato puer in discipulum assumptus. Socrates etiam divinatoris sciam per somnia magnifice extollens fert exclamasse. O viri athenienses et philosophi absit a me ut habet nram quam experti estis per somnia falsam dicam esse sciam sed hanc me ut divinas ignorare et humanam me scire exultare profiteor et ut verum dicam si solum me scire arbitror sed quia ignoro eorum que scias sanctorum deorum nondum sum adeptus. Hoc idem patet per philosophum que habet sciam nobis vicibus tradidit suppones ea esse. Et probatur ratione quia est scia divinando ex astris primum et ex astris secundis. ergo etiam per somnia. consequentia tenet a simili. Secundum scilicet quod non sit humana nisi debilis et imperfecta. probatur quia cuiuslibet cognitionis humane due sunt preognitiones. quarum una est cognitio principiorum necessariorum complexorum. alia vero est preparatio in nobis que est acceptio rerum.

De somno et vigilia

minoz ad diuinatōis aut sciam nulla talis p̄cognitio existit in nobis
Tertū scz q̄ sit difficilis parz quia nullus (vt dicit albertus) adhuc ap̄
paruit q̄ de modo diuinandi p̄ somnia satisfaceret studiosis scialiter imo
in hoc ipoz p̄hypareticorū verba in tantuz variant q̄ fere a proprio secula
recedant afferentes documenta ad p̄positum que sunt de schola stoicorū
et epicuroz. Et hoc ipsum quod aristoteles p̄ hypareticorū p̄nceps de
diuinatōe dicit imperfectum est habens in se plurimas dubitatōes et
breue quidam est.

Tertium capitulum De somnijs de duobus erroribus antiquorum.

Queritur Utrum somnia sint a deo immissa sicut dixerunt
antiqui. **Solutio** Nō et hoc ostendit p̄bus du
obus signis. Primū est qz si immitterent a deo tūc bruta nō haberēt som
nia. sed bruta habent somnia. et hoc pbat albertus exp̄mentaliter de ca
nibus. Secūdum signum est. Quia si somnia immitterent a deo euz ip̄e
sit sapientissimus solum immitteret ea sapientibus. sed contrarium vides
mus. quia fatui et quozum natura loquax est et melancolici maxime abū
dant somnijs.

Ad Melancolici nō multum somniant. p̄batur. qz sunt frigidi et sic
ei et sic nō multum euaporant et nō erit multus motus phantasi
marum in eis. **Solutio** Multus motus et fortis nō causat sed poti⁹
impedit visiones et somnia. Cuius signum in p̄cedenti tractatu habitum
est q̄ immediate post cenam dormientes paz vel nihil somniam⁹. Et qz
melancolici habent calorem debilem qui nō sumit spiritus sed p̄seruat.
Ideo bene tenēt imagines in spiritu.

Queritur Quō probat p̄bus q̄ melancoli p̄pter multas
imagines et multiformia phantasmata fortunati
sunt accipere apparitōes. **Solutio** per simile. Nam sicut p̄rendētes
libenter rapiunt sic et isti quasi ex cōtentōe rapiunt. Ex quo infert p̄bus
q̄ sicut in p̄ouerbijs dicitur q̄ qui multa et multotiens iacit iaculo quan
doqz iacit dispariter signo. quādoqz pariter et range ip̄m. Ita accidit mel
lancolicis quantū ad visiones q̄ sumunt ex somnijs.

Querit Utrum somnia que saltem sunt vt signa vt cause infal
libiliter eueniant Sicut dixerunt antiqui. **Solutio**
Nō. pbat per simile qz multa sunt signa in corpore nostro per que medici
fallibiliter iudicant. Et similiter in celestibus ex quibus p̄noscitōes
sunt eozum que aliquando nō eueniunt scz aquarū et ventozum. Si em̄
vehementior supuenit motus impediens causam euentus vnde fit diuis
natio. tunc etiam ille euentus impeditur. Et hoc cōfirmat p̄bus per sile
in humanis. qz multa cōsulta que fieri expediebat dissolunt p̄pter alias
digniores cōsultatōes. Et dicit p̄bus q̄ nō obstante tali impedimēto
hui⁹ euent⁹ adhuc sunt p̄ncipia a q̄b̄ nata fieri l̄z nō p̄fecte et infallibiliter
Et similiter signa sunt licz infallibiliter nō fecerunt.

Reparationes

Tertium capitulū de somnijs ab
extrinseca causa puenientibus.

Querit Utrū sine aliqua somnia q̄ nō habent originē in nobis
sed fiant in nobis virtute corporū celestium. **Solutio**
sic. ut sunt illa q̄ nec sunt ut signa nec ut cause p q̄ nō ptingit artificiali dis
uinationem fieri. pbat p̄s hoc p̄ sile. Quāmodū enī fit in motu locali
violento cū aliqd mouerit aquā vel aerē p quos fit motus piectorū tunc
p̄mum mouens imp̄mit virtutē p̄p̄iniori p̄ti medijs z illa p̄s alteri dos
nec illa virtus tandē deficiat. Sic nihil phibet motū aliquē sensibili app̄
hensione ad sensum ptingere z ad aīas p corpora somniantū ab illis motibz
seu a corporibz celestibz ordine quodam.

Querit Quare h̄mōi mor⁹ q̄bz afficiunt hōies a corporibz cele
stibus magis sunt sensibiles in nocte q̄ in die. **Solu
tio** ppter duas causas. Primo ex pte medijs qz in die dissoluit z ipeditur
pceptio istoz. Rer enī noctis plus sine turbatiōe est q̄ diei z silentiores
sunt noctes q̄ dies. Secō ex pte p̄cipiētis qz in nocte plerūqz est somnus
quo exteriores sensus ligant q̄bz ligatis z q̄scentibz meli⁹ p̄cipiuntur in
trinsecus phantasmātū morus pui qui faciūt phantasmata somnialia ex
quibus futura p̄uidentur.

Querit Utrū somnia q̄ dependēt a cā extrinseca accidāt oībus. **Sol
utio** p̄s q̄ nō. pbat qz nō accidunt sapientissimis. sed illis qui nō mult⁹
curis affecti sunt.

Querit Qualiter pbat p̄s q̄ nō pueniunt sapientissimis. **So
lutio**. qz si talia puenirent sapientissimis tunc acciderent sapientibz in die
si enī deus ad regimen vite immitteret talia somnia cū deus in operibus
suis sit ordinatissimus faceret istā somnioz immissione eo tpe quo ad ma
iorem pueniret vtilitatē regiminis scz in die. q̄ in die nō immittunt sapiēs
vibz. Non etiam in nocte. quia nocte z die occupant quodāmodo circa
hōnesta virtutum z scientiaz.

Querit Quō pbat p̄s q̄ magis pueniunt his q̄ nō mult⁹
curis affecti sunt. **Solutio**. Quia intelligētia talium
nō est affecta curis sicut honestoz z sapientū sz curis deserta z vacua z iō
facile mobilis a deflexionibz celestibz corporis z sic mota ducit z afficit ab ip̄is.

Querit Quare extraneis maxime conueniant huiusmodi som
nia. **Solutio** p̄s qz extranei nō habent p̄p̄ios mor⁹
quibus accipiantur sed casu feruntur longi z vagi z instabiles. ergo ma
xime in somno huiusmodi somniales impressiones p̄cipiunt. Et subdie
qz maxime somniant de eis notis qualia eis accidunt z hoc recte sicut res
habere se notū enī maxime solliciti sunt p seinuicem z maxime cognoscunt
se z motus abinuicem factos sibi per passionēs sp̄et timoris z amoris et
hoc modo se habent motus somnia facientes. Notoz enī motus magis
profundati sunt q̄ extraneozum.

De somno et vigilia

Queritur Quare melancholicis cōueniunt huiusmodi somnia
So^o p^hs. quia melancholici fortiter imp^hsiones ima
ginum suscipiunt. Et quia in habentibus symbolum facili^o est trāsitus z
methaphorica trāslatio. Ideo propter multitudinem ymaginum quas
habent z suscipiunt facile p^m influētiā celestiu somnia in eis fiunt.

Queritur Utrū hec somnia cōueniant furiosis. Solutio
p^hi q^d sic. probat. quia furiosi dicunt futura adhe
rentia per methaphorā illi scz quod ymaginātur. Et ideo somniātes
venerem intelligunt verum tempus propter similitudinem coloris z hu
moris amentiarum et leticiarum z p^m hunc modū cōiectant futura. seu id
q^d longe est ad interiora phāstasmata que vident

Queritur In quo cōueniunt extranei melancholici z furiosi ratiōe cui⁹
ip^sis hec somnia cōueniunt. Solutio. p. quia nō repellitur motus somni⁹
rum ab aliquo alio motu q^d fiat in ip^sis

Queritur Quis est bonus interpret⁹ somniorum. So^o il
le qui nouit similitudines inspicere referendo eas
in res quarū sunt similitudines nō solum improprias et pfectas. sed etia
in ipfectas et methaphoricas. Probat quia somnia recta iudicare scz que
per oia similia sūt his de quibus sunt cuiuslibet est etiam ipiti. Somnia
autē que nō sunt proprie similitudines inspicere et per ea iudicare artis est
et habentis vsum interpretandi.

Queritur Quō probat q^d artificiosissimus interpret⁹ sit qui
per methaphoricas similitudines z cōfusas mo
uit inspicere rerum similitudines eas ad res referendo. So^o. p simile. qz
phāstasmata somnialia hūt se similiter in somno sicut idola in aqua in q^d
si multus motus sit tunc apparent idola non multum similia rebus sed
diuāricātur ptes idolorū p supficiē aq^d z ptes imaginū pfundunt z idola
distorta apparent z ille erit promptior iudex qui p^m h^mōi idola referte dis
cendo hoc est hominis hoc est equi. Et qz motus in somno impedit rcū
somnia z debitam somnialū apparitōem. bonus igit⁹ z artificiosissim⁹ in
terpres somniorū est qui bñ nouit similitudines impectas z methaphor
cas inspicere.

Queritur An somnia semper fiant sub similitudinib⁹ meth
aphoricis. Solutio. Alberti distinguendum
est. qz somnia que in nobis se habent vt cā vel signum fiunt regularit⁹ sub
similitudinib⁹ proprijs. Ea autē q^d in nobis sub ab influētia spūaliū mo
torum scz a deo vel intelligētijs regulariter fiunt sub methaphoris d^r nos
tante regulariter quia aliqui licet pauci hūtes optima⁹ pplexionē z clas
sissimā dispōem viriū possunt ex affectōne qua corporaliter afficiuntur a ce
lesti virtute imaginari pprias ymagines rerū
Queritur Qre illa q^d fiunt ab intelligētijs vlt⁹ stellis fiūt p methaphoricas
similitudines z non pprias imagines sensibiles. So^o. qz talia sunt de fu
turis ptingentib⁹. hec autē nō sunt in se anteq⁹ fiant nec etiā hūt cāz stātes
ppter q^d nec similitudine ppria nec similitudine sue cause fieri possunt in aīa

Reparationes

eo q̄ similitudines q̄ fiunt in aīa fiūt p̄ abstractiōem a rebz

Queritur Vtrū sit equalis dispō oīm hoīm ad interpreta-
tōnem somniorū. Sō^o non. s̄z repit̄ fm Alber-
tum in hoc triplex diuersitas naturalis. Nam p̄mo sunt q̄dē in quibz in-
tellect^o est multū clarus. z aīa maxime accedēs ad similitudinē substantiarū
separarū. Et cū intelligentia mouēs celū sit plena formis explicabilibz p̄
motū celi cū radij z figura radioz tangunt prem inferiorē aīe tūc acci-
pitur lumē intelligentie sic p̄actice diffusum et vectum p̄ celū vsqz ad cor-
pus ab intellectu fm modum sibi possibilem z accipit̄ clarū valde. Sēdo
sunt optimū habētes organū phātasie z ymaginatōis in qualitate q̄sita
re p̄plexione potētie sicut z figura et oibz alijs dispositū q̄ exigit̄ ad boni-
tatem organi virtutis ymaginatiue. z horū ymaginatiua excellenter ecōs-
positiua ymaginū verarū z methaphoricarū z sunt perfecti methaphoris
fm nature habilitatē. z nisi afflit̄ eis lumē intelligentie multipliciter rōem
adiuuātis in phātasmatibz p̄fundūt sophistis veras sapientias z innis-
cunt p̄babilibz z talia eis placēt abūdātes etiā sunt in rethoricis z ciuilibz
et tales fuerūt eractius et sui sequaces. Tercio sunt antiqui optimā dis-
positiōem vtriusqz hātes sēz tam in intellectu q̄s in organo ymaginatōis
qui valde bona z ordiata hūt simulacra z p̄parātur sp̄ ad certos z veros
intellectus. z ille sunt de habilitate nature somniantes z p̄ alijs visiones
habētes z nō nūq̄ preclarissimas p̄nūciando p̄phetias. hoc tamē suppo-
sito q̄ aliūde sēz passionibz non impediuntur.

¶ Liber de longitudine et breuitatē vite.

Eo autem quod est

Hec quidem esse longe vite animalium.

Hec autē brevis vite et de vite vniuersa /

saliter longitudine et breuitate considerā /

dum causas.

Queritur De quo determinat̄ in hoc libro. Solutio. q̄ in
hoc libro restat videre de eo quare. hec inter aīma-
lia sunt longe vite z hec brevis vite. z vniuersaliter q̄ sit causa lōgitudinis
et breuitatis oīm viuētium

Ar Aristo. nō determinat̄ de longitudine vite separarū substantiarū
ergo male dicit̄ in hoc libro determinādū de causa longitudinis
vite vniuersaliter oīm viuētium. Solo. philosophus vult dicendum
esse de vita prout est viuētium generabilū z corruptibilū z nō de vita ac-
cepta in sua cōitate qua se extendit ad actum formalem cuiuslibet forme
sup̄ gradientis formā potētie naturalem quomā sic diuidit̄ in vitā crea-
tam z increatā. Increata est oīno intrāsitua p̄ oīm idēitatem ymifican-

De somno et vigilia

ris et viuificati. Creati vero diuidit. qz quedā est actus forme informātis. ubi scz viuificās forma et viuificatus nō solū distinguit sed etiam rpaliter distant et sepabilia sunt. et de ista vita vult loqui pbs in hoc libro. Alia est actus forme foris manētis et pforme imaterialis et est ipius proportionabilis materie (fm Albertū) sicut suscipiens et viuificati et ipius forme. est sicut dātis et cōcantis. et in istis licet viuificās et viuificatū distinguātur nō tñ distāt. In pperuis at esse et posse non distāt.

Queritur Que est rō ordinis istius libri ad precedētes. So° qz in pdictis determinatū est de cōibz aīe et corpis et de statu et opatōe eoz. ergo etiam determinādū est de terminō illorū qui est mors. qz virtus aiatorum mortalium nō potest mouere in finitū. Sed qz nō potest haberi pgnitio pfecta de morte nisi sciat quid sit vita. ergo p pūis determinādū est de vita. Cōsequētia prz. qz mors est priuatio vite.

Ar Cōioza in pbiis sunt priora. sed viuere et mori sunt cōioza sentire et itelligere et mouere fm locum. ergo iste liber pcederet libros de aīa. Solutio. argumentū pbat q pmo determinādū esset de longitudine et breuitate vite nisi aliud ob staret videlicet q per noticiam mortis ad cuius noticiā requirit noticiā vite. et p psequēs noticiā longitudinis vite manifestarent nobis virtutes anime quibus mouet sua corpora quousqz se moueant.

Queritur Quō diuiditur iste liber. So°. in duos tractatus. In pmo ponit deseruiētia ad ppositū. In secūdo determinat de causis longitudinis et breuitatis vite.

Querit. Quid est vita So°. est actus primus et essentialis et cōtinu° aīe in corpus nō p modū somni. sz p modū vigiliē.

Ar Actus pūis est forma substantialis. sz vita nō est forma substantialis. ergo non est actus pūis. Minor probat. qz vita est effectus forme substantialis. So° forma fm modū suū proprie nō est actus pūis sz formale pncipium actus pūi et forma accūialis est pncipiū formale actus scdo pūi sicut operatio pūis rem est actus trāstītius opātis et rei perfecte. Anima ergo non est pūie vita prima. sed vita prima est actus intrāstīti° eius in corpe. vnde vita nihil aliud est qz definitio formālis qua se formaliter cōicat corpi. sicut eē est definitio forme qua se forma cōicat materie. Et sicut lux lumē et lucere notāt eandem formam differenter. Ita anima vita et viuere dicunt eandem naturam. lux em nominat formā fm se lumē diffusum in eo qd luminatur lucere notāt eius essentialē agere. Ita anima nominat naturā fm se. vita diffusionem ipius in eo qd est aiatum. Et viuere dicit esse anime essentialē actum q actus quia est eius actus formalis ab aīa realiter non distinguit. sed est eius actus intrāstītius sicut formalis actus cuiuslibet forme. Secus autē est de actione eius effectiua qz realiter ab ipa distinguit.

Arguit. Scire est qdā viuere. et tñ nō est actus primus. sz definitio mala So°. definitio dāt de vita pma cuiusmōdi nō est gnare vel sentire.

Reparaciones

Ad dictis videtur sequi qd mors non sit privatio vite. probat. qz vita est inherens actui aie. sed aia qdam vt intellectiva non corrumpitur etiam nulla forma corrumpit sicut nec generat. Solutio alberti Vita de qua sermo tripliciter intelligit. pmo vt in causa scz in aia cui non opponit mors. Secdo vt est in fluxu ab ipsa aia z illi vita etiam non opponitur mors. eo qd illa magis est aie qz corpis. sicut fluxus luminis potest est solis qz aeris recipientis. Tercio est vita participata corpi z adherens ei sicut forma formato Et licet vitam sic considerata tripliciter intelligamus tñ hoc non est nisi fm intellectum. z non fm rem. qz fm rem nō est nisi vna et eadem vita. Tercio modo considerate privatio est mors. Non est autem vita fm quēlibet illorū modorū in oibz viventibz corruptibilis sed in quibzdam tñ qdum ad tertium modū considerādivt patet de vita hūana Nam aia rationalis q̄ est substantialiter hec vita non est corruptibilis nisi si fm modū quo influat corpori. In oibz autem alijs animalibus vita omnibus modis corruptibilis est.

Arguitur Mors et vita sunt simul. ergo mors nō privatio vite opponit vite. Ans patet. qz qui morit vivit Solutio Mors hic accipit non pro mutatione simplici z fm se neqz cū alterationis p̄ue implicatione. qz sic opponit gñatōi p̄uative q̄ generatio etiam est sic dupliciter considerabilis. Sed accipitur hic mors pro vt ē terminus corruptionis viventium sicut nō esse terminus corruptionis rerū quarūlibet z appropiate rerum naturalium.

Queritur Vtrū dñia in longitudine z brevitate vite sit fm genus z spēm iporū viventium. Solutio sic. Et hoc declarat pbs. qz homo et equus differūt fm genus. qz longioris vite est genus hoīm qz equorum

Ad Homo et asinus non differūt genere ergo dictū pbi est incōueniens Solutio hō z equus nō differūt genere logico. sed differūt gñe civili accipiendo genus pro eo qd est generationis pncipiū vel pro collectione eorū que ab vno generationis pncipio descendūt. z sic dictus mus totū genus hūanū esse longioris vite qz equum.

Querit Quid ostendit pbs qd quorūdā viventium fm speciem dñia sunt longitudine z brevitate vite. Solutio. qd dicimus vnum hoīem alio esse longioris vite propter diuersitatem locorū que inhabitant.

Arguit. homo vnus non differt ab alio specie. Solutio patz in predicto argumēto. qz diuersi hoīes dicūtur a pbo fm spēm differre non logice acceptam sed civiliter. z proportionaliter sub genere civili vt scz dicatur eiusdem speciei qui in eadem regione gñantur. z qui ab vno patre descendunt. Et qui a diuersis spē differre Sumēdo autē spēm p̄rie localiter manifestū ē hoīem hōi nō posse p̄ari fm spēm q̄i inter se spē differunt.

Querit Quid probat pbs qd vnus alio sit longioris vite ppter loca q̄ inhabitat. Solutio. qz dicite q̄ illi q̄ in calidis regionibz habitant sunt longioris vite et brevioris his q̄ in frigidis. Sicut

De longitudine et breuitate vite

hoīm eundē locū inhabitantiū inuenit dñā longitudinis ⁊ breuitatē vite.

¶ Calidū extrinsecū exterminat ⁊ cōsumit humidū ideo opat̃ ad
vite breuitatem. Et hoc patz de ethiopib; habitantibus in calis
da regione ⁊ sunt breuioris vite. ḡ falsum est qđ dī phus in textu. Sol
lutio alberti. Si dicūt phī debeat saluari tunc opus est hac moderatōne.
scz qđ hoies sint longioris vite in locis calidis caliditate tempora sicut me
diū tēpus veris dī calidū ⁊ humidū. Cui⁹ cā est qz tale calidū ē calidū fos
uens ⁊ nō educens calorē naturalē frigidat autē regio dī que respectu hui⁹
medij est frigida ⁊ hec hz frigiditatem glacialem ⁊ gelantē humores et
extinguentes humidum naturale sicut hyems dī frigida.

Contra Calidum ꝑ antipistatim fortificatur a frigido quod
nō fit in locis calidis sꝫ statim dissipat ꝫ debilitat sui
diffusione. Solutio .frigus tꝑatum per antipistatim calorem ꝑfortat
sed nō frigus excellēs imo frig⁹ excellens calorem naturale ꝑtinguit et
humidū ꝑgelat Et q̄uis frigus tꝑatū ipius loci calore ꝑfortet tñ calor
exterior ipius loci vtilior est ad ꝑponendum calidum naturale in naturali
humido. Ideo videtur ea ꝑre calor ꝑ se vire salubrior q̄s tꝑatū frigus

Querit Utrū in natura pſistentiū vt ſubſtātie q̄ ſe ſubſiſtunt aliqua ſint facile corruptibilia aliqua difficile. **So-**
lutio ſic. p̄bat p̄bus qz aer ignis ⁊ his cognata elemēta ſc̄z aqua ⁊ terra nō ſolum p̄ ſe ſunt corruptibilia ⁊ generabilia ſz ſunt cā generatōis ⁊ corrup-
tionis oim̄ eorū q̄ ex eis ſunt pſtituta. Imo etiā q̄ ſunt cōpoſita ex mul-
tis in q̄bus talia cōponētia in ſuis formis ⁊ qualitatibz ſaluant ſicut do-
mus ⁊ ſilia artificialia p̄cipatōe elemētorū corruptibilia ſunt.

Querit Gr̃ accidētia habeant aliū modū corrupcionis sicut
sanitas ⁊ egritudo q̃ ip̃e substāte. Solutio sic prob
bat ph̃s q̃ accidētia dupl̃r corrumpunt sc̃z ad corrupcionem sui subiecti ⁊
a suo p̃trario vt ignõtia corrumpit p̃ remissētia ⁊ eruditōem ⁊ scia
corrumpit obliuione ⁊ deceptōe. Sed p̃ accidēs corrumpunt hęc ad cor
rupcionē alioy nā corruptis aīalib̃ corrumpit scia ⁊ sanitas.

Accidentia non generantur. nec corrumpuntur. probatur quia generatio est ad substantiam. Solutio philosophus loquitur hic de corruptione cōiter et hoc modo dupliciter sunt aliqua corruptibilia. Nam quod a se sunt per se corruptibilia sicut ea quae corrumpuntur a suo principio et hic modus est cōis tam substantiis quae accidentibus per se pertraherent habentibus et sic primo et per se sunt corruptibilia quattuor elementa quae sibi primo pertrahant. Dicitur autem non corrumpuntur nisi participatōne elementorum pertrahent per hoc quod elementa solvantur ab illa medietate qua in mixto coeunt in esse mixtionali sub forma mixti. Unde substantie quae non sunt pertrahere neque ex pertrahis non sunt corruptibiles. Accidentia vero per hunc modum corruptionis omnibus communem corrumpuntur per accis scilicet ad corruptionem subiecti quia habent esse dependens ad subiectum sine quo esse non possunt. Accidentia autem respectiva non solum corrumpuntur ad corruptionem subiecti per accidens sed etiam ad corruptionem sui terminant correlatiui.

Reparationes

Ad Ignorantia non est corruptibilis per reminiscencia. probatur quia non est corruptio ignorantia nihil est ergo. Solutio duplex est ignorantia scilicet pure negationis quod dicitur nescientia et huiusmodi proprie non est corruptio scilicet positivus est ipsa corruptio scilicet generatio scilicet improprie loquendo posset dici et corruptio. Alia est ignorantia prave dispositionis quod alio nomine dicitur error et hec est qualitas quodammodo realis in anima quod opponitur scie et generatur in nobis per syllogismum falsigraphum et corrumpitur per veram demonstrationem et fit in nobis falsa apprehensione vel oblivione principiorum. Ignorantia quod fit oblivione principiorum verorum corrumpitur per reminiscencia principiorum verorum. quod autem fit simplici apprehensione principiorum falsorum et errorum verus principis corrumpitur eruditione et docibilitate.

Ad Scia non corrumpitur oblivione et deceptio. quod plus dicitur falsum. Ans. probatur quia tunc corrumpitur ratio subiecti vel ratio perit scilicet nullum per dicitur. quod maior pars ex predicti dubij solutione. Minor probatur quia anima est subiectum scie et est corruptibilis. sed a pars pars quia cum nihil sit scia substantia nisi spiritus intelligibilis vel saltem promptitudo veritatis spiritus intelligibilis ipsa non erit corruptibilis ex parte perit sui quia spiritus intelligibilis non habet peritium et cum etiam non sit per accidens corruptibilis. videtur nullo modo corruptibilis. Solutio Intellectus non subiecit sciam perfecte nisi inquantum stat peritus ad phantasia phantasmatis bus perveniens disposita phantasia autem et substantia et accidentia et transmutabilis est. quod scia ea pars est corruptibilis per accidens scilicet ex corruptione scientis habentis phantasia et ad corruptionem phantasiae et aliarum potentiarum a quibus dependet. Corruptio etiam ex oblivione quia labitur phantasia a phantasia. Ex corruptione autem medij vel scibilis non est corruptibilis scientia propter prius dicta que est medij et subiecti scibilis tanquam incorruptibilem nisi forsan conditionaliter.

Queritur Quare adest. determinat hic de de corruptionis rerum. Solutio. Ideo quia mors est corruptio viventium ergo oportet per determinare modos corruptionis ut ex his sciamus causam mortis naturalis. Causas enim mortis scire non possumus nisi corruptibile et corruptibile est investigemus.

Secundum capitulum De solutione duarum questionum.

Queritur Que est prima dubitatio quam soluit philosophus in hoc capitulo. Solutio hec. Utrum anima sit corruptibilis propter corruptionem quam habet in corpore sicut scia. Et arguitur quod sic quia anima est in corpore sicut scia in anima. Solvendo autem hanc dubitationem dicitur quod anima non est eodem modo in corpore sicut scia in anima idem non oportet quod eodem modo corrumpatur.

Queritur Quid est simpliciter respondendum. Utrum anima sit corruptibilis vel non. Solutio. Non quilibet est incorruptibilis sed solum intellectiva. primum pars quia anima vegetativa et sensitiva sunt generabiles. ergo corruptibiles. tenet prima quia idem est terminus generationis et corruptionis omne enim generabile est corruptibile. Secundum partem quia licet anima intellectiva generatione attingat finem esse quo vivificat corpus. tamen enim

De lōgitudine et breuitate vite

itas et essentia nō generatōne sed increatōne pducitur. De hoc autem satis dictum est in de aīa.

Queritur Que est scōda dubitatio quā mouet phs. **Solutio** hec. Vt aliquod corruptibile in vno loco possit fieri incorruptibile in alio. Et arguit phs q sic. Quia quod corruptum pitur a suo pterario corrumpit vel ad corruptiōem subiecti sed ignis sursum nullo horum modorū est corruptibilis. ergo. Vnozem pbat pmo q non a pterario. quia sursum nō habz pterarium iunctum. pteraria cū abinut eem interinunt sed substantia nō potest esse in pterarijs qz substantia nō habet esse in alio ita q de subiecto velud accidens pdicari possit cum ipa potius sit subiectum de quo fit predicatio. Et ita ignis cum sit substantia nō est in pterarijs vel si habeat pterarium nō tamē sursum vbi est quia sursum nō habet pterarium corrumpens.

Queritur Qualiter soluit phs illam dubitatōem. **Solutio.** Corruptibile in vno loco transpositum nō fit incorruptibile. licet aliquo modo fiat diuturnius. probat phs. Quia impossibile est habenti materiam nō existere aliquod pterarium. quod autem est corruptibile in vno loco sicut ignis habet materiam. ergo habet pterarium. Maiorem pbat. quia oportz semper vnum pterariorum inesse subiecto seu materie nisi dixerimus pteraria formas sepatas quod est impossibile. Tunc arguit sic. Cōtraria actiua et passiuā adinuicem quando simul sunt necessario se transmutāt. ergo omnia pteraria necessario sunt corruptibilia. Sed que habent materiam sicut ista que in vno loco sunt corruptibilia habēt pterariū ergo simpliciter sunt corruptibilia.

Queritur Verum solū pfecte cōtraria transmutent se inuicem. **Solutio** phi. Nō solum vere et pfecte cōtrarium pmutat reliquum. sed etiam vnum cōtrariorū quod est excellens agit in illud qd est remissum et in id quod excellitur. qz inter ea est aliqua pcialis pterarietas ratōne cuius transmutat et ita excellens tanqz ptingens excessum corrumpit ipsum in quantum excessum permiscet quod amodo cum altero pterario ppter qd flamma maior psumit minorem humidum em quod multo tempore nutritur quam flammaz psumitur et cōburitur a maiori flamma in breui tempore et ita absorbet minor flamma.

Ad Maior flamma et minor nō habent cōtrarietatem. ergo nō potest minor flamma a maiori corrumpi. psequencia patz. qz corruptiōe se inuicem sunt sibi cōtraria. **Solutio.** Licet flamma maior et minor in toto nō pterient. sicut calidum et frigidum habent tamen aliquā pterarietatem. Nam excellens in contrarijs cōtrariatur aliquo modo non excellenti. sicut excellens calidum cōtrariatur tepido. quia minus excellens pmixtum est alteri pterariorum a quo excellens omnino separatum est. Et sic maior flamma consumit et cōburit minorem propter excellentiam quam habet ad ipsum. Unde humidum quod pluri tempore nutritur flammam parvam consumitur et cōburitur a maiori in paruo tempore vt dictum est.

Reparationes

Queritur Quōd phus ex hoc pfirmat solutiōem dicere dubitatōnis. Solutio sic. qz oīa corruptibilia in vno loco habent vel pfecte ppariū vel impfecte. ergo corruptibile ad quēcūqz locum transmutet nō potest fieri incorruptibile lz possit fieri durabilius ptra opante aliquo loco pminente.

Ar Corruptibilia in vno loco transposita in alium sunt incorruptibilia. pbat qz elementa localiter separa nūqz corrumpunt. pbat qd corrumpit a suo ppario corrumpit. sed qz in se nō habent ppariū ergo abinuicē separa loco erunt incorruptibilia. Solutio lz elemēta nō corrumpant sū se tota corrumpunt tū sū ptes z ratio huius fuit late dicta in scdo de generatiōe. Elementa cū propter motum celi nō manent in suis locis ppetuo separa sed prialiter adinuicē mouent z se trāsmutāt ascēdēte cū sole elemēta inferiora mouent prialit ad loca superiora z ecōtra fit sole descendente.

Ar Dicunt mōres hypborei in qbz hoīes reddunt immortales. Et dicit aresto. qz in triuanis bonum est mactare parentes quia mori nequeunt. Solutio In montibus hypboreis nō efficiuntur homines immortales sicut nec immortales sunt in triuanis sed difficilem habent et grauisimam mortem a cuius acerbitate vt facilius liberent sū quid bonum est in triuanis parentes occidere.

Ar Scdm theologos si adam pstitisset homines fuissent in paradiso immortales. Solutio Nō fuissent immortales per naturam sed per gratiam.

Queritur Quod est corollarium qz infert arestoteles ex textu phasibito. Solutio Illud. qz oīa in motu sū sunt z fiunt aut corrumpunt.

Ar Ex hoc sequeret vera opinio eractiti dicentis nō posse eundem equum intrare z exire ppter hoc aliquem fluuiū. hoc etiam videtur esse falsū de substantijs spiritualibz que immobiles sunt eo qz in eis esse z posse nō distant. Solutio oīa corporalia semper sunt in motu licz nō ppetuo ppter pparietatem qz oīa pter celestia corpora habēt cōtrariū vno vel alio modo. Spirituales aut substantie et si moueant nō tū motu vniuerso cum corporibz sed equoco z de hoc alibi dōm est.

Queritur Qualiter pbat phus qz habens materiam habet ppariū. Solutio sic dicit qz materia pfectissimū hz ppariū. pbat inductiue qz materia mobilis motu locali habet pparietatem sū locum vel vbi z mobilis ad quantitatem penes magnum et pnum z mobilis motu alteratiōis pparietatem habet penes passiones et passibiles qualitates.

Ar Dicit phus pmo phisicorū qz materie nihil est cōtrariū eo qz subiecto ppariorum nihil est ppariū. Solutio. Materia p sui substantiam nulli contrariatur cum sit subiectum ppariorum tamen sū esse ei aliquid ppariatur in quantum aliquid in se habet cui aliquid ppariatur z hoc differēter qz materia pma immediate hz ppariū in quantum hz

De lōgitudine et breuitate vite

formā substantialem mutabiliter cui est aliqua alia forma cōtraria p̄rarietate cōter dicta. Secundario vero et mediante forma substantiali seu toto composito cuius materia pars est habet contrarium s̄m q̄ntitatem s̄m qualitatem et s̄cōm vbi.

Ad Materia celestium corpm non habet cōtrariū. q̄ in celestibus nulla est contrarietas. Solutio licet materia celestium corporum non sit oīno eiusdem rationis cū materia subcelestiū est tñ vere materia vt dicit p̄hus p̄mo celi. Et hec quidē habet cōtrarietate s̄cōm vbi nō simpliciter sicut mobile motu recto. sed q̄dāmodo s̄cōm differentias posuōnis que sunt sibi cōtrarie.

¶ Secundus tractatus.

Querit̄ De quo tractat p̄hus in hoc secūdo tractatu. So^o de causis longitudinis et breuitatis vite. Et diuidit̄ in duo capla. In p̄mo ostendit que nō sunt p̄uertibiliter cause longe vite. In secūdo ostendit q̄ sint causa longitudinis et breuitatis vite.

¶ Querit̄ quor ponit p̄hs accidētia q̄ nō sunt causa lōgitudinis vite. So^o septē. primū est q̄ magnitudo corpis viuorū nō est cā longioris vite probat exēplo. Nā equus maioris q̄tatis est hoīe. et tamē est breuioris vite. Et dicit albertus q̄ proverbio dicitur. q̄ tres vite cantis faciūt vitā equi et tres vite eq̄ p̄stituit vitā hoīs. Secūdū est. q̄ puitas in viuētibz non est causa longioris vite. p̄bat. Nam multa aīalia p̄ua valde que sunt de nūero incisorū siue diuisorū in loco diaphragmatis q̄ p̄prie entosma vocantur quasi intus diuisa q̄ etiam (vt inq̄t albertus) anulosa dicuntur epeteia s̄s seu breuis vite. Tertium est. q̄ nō omnes plante sunt durabilioris vite aīalibz quibzlibet. p̄bat. q̄ quedam plantarū epeteia sunt. Quartum est habere sanguinē non sunt longioris vite causa vniuersalit̄. p̄bat exēplo. Nam apes sanguine carentes longioris vite sunt multis sanguinē habētibz. Quintum exanguia non sunt vniuersaliter longioris vite sanguinē habētibz. p̄bat q̄ sanguinē habentia malakia sunt sanguine aut̄ carentia epeteia sunt seu breuis vite. Sextum est. q̄ vniuersaliter habitantia in terris non sunt aq̄tatis longioris vite. p̄bat. q̄ quedā plante sunt epeteia et quedā aīalia gressibilia super terrā breuioris vite sunt multis aquaticis. Septimū esse in mari nō est causa longioris vite in viuētibz. p̄bat q̄ in mari repiunt̄ multa breuis vite sicut astrakina et malakia.

Queritur Vtrū iste cause et si vniuersaliter ad longā vitā non sufficiant p̄ferant tñ ad eaz. Solutio s̄c p̄bat. q̄ frequēter plante sunt longioris vite in q̄bz palma et cipissus sunt lōgissime vite auctoritas ex textu. Similiter sanguinē habētia sunt exq̄nibz longioris vite et gressibilia frequēter longioris vite sunt reptilibz natatilibz et volatilibz. elephas em̄ et homo que sunt animalia gressibilia frequēter animalia non gressibilia excedūt. Similiter maiora frequēter sunt durabilioris vite minoribz et sicut in homine et elephāte accidit longitudo vi.

Reparationes

re ex magnitudine frequēter ita in alijs viuentibz.

¶ **Secūdum capitulum de his que sunt causa
longitudinis et breuitatis vite.**

Queritur Vtrū vita p̄sistat in calido et hūido. **Solutio**
phi q̄ sic probat dupliciter. p̄mo. qz animal est na-
turaliter calidū et hūidū. ergo vita seu viuere cōsistit in calido et hūi-
do. pbat p̄sequētiā. qz esse aialis est esse viuū. Secūdo probat sic. qz frī-
giduz et siccū sunt cause senectutis et mortis. ergo calidum et hūidū sunt
cause vite. et per cōsequēs longitudinis vite. Nō probat. qz corpora quo-
rūlibet viuētium naturaliter habēt pro materia calidum frigidū hūidū
et siccū diuersimode reducta ad equalitatem cōplexionatorū. qua propter
necesse est senescētia siccari et infrigidari. et sūt mortēria.

Ad Calidū et hūidū nō sunt p̄ncipia vite. q̄ aīis pbat. qz nec vite p̄-
me nec secūde. q̄ nō p̄me pbat. qz vita p̄ma dependet essentia-
liter a corpore viuificato et p̄ncipaliter ab aia viuificante. Nec secūde vi-
te. qz illa depēdet a potentis aīne p̄ma q̄ sunt p̄ncipia diuersarū opera-
tionū. **Solutio.** licet essentia liter vita non consistat in calido et frigidū
materialiter tñ et preparatiue mediate vel immediate calidum et hūidū
sunt p̄ncipia vite. Et hoc patet. qz anima non est actus et p̄ncipium viu-
ficatiuum cuiuscūqz. sed materie dispositē seu corporis dispositi. corpus
autem non disponitur p̄ aīne informatione sine hūido et calido. ergo
vita in eis consistit. Maior probatur. qz ex calido et hūido accipit cor-
pus duplicem dispositiōem ad aīnam scz remotam et propinquā. Re-
motam q̄dem. qz calidum ex hūido format auger et cōseruat corpus po-
tissimū in p̄tribus formalibz et organicis propinquam vere accipit maxime
quo ad vitam secūdam et ex cōsequenti quo ad vitam p̄mam. quia sine vi-
ta secūda frustra esset vita p̄ma a calido et hūido. quia illa vita nequit
corpus ab aīna moueri sine spiritibz quibus corpus habilitatur ad ope-
rationes aīe. Spiritus autē esse nequit sine calido et hūido. imo ab hū-
ido p̄tate calidi resoluitur velut vapor subtilis.

Querit Vtrum longitudo consistat in quocūqz hūido.
Solutio non sed requiruntur quatuor ad hoc hū-
midum in quo vita cōsistit. scz q̄ sit pingue. non paucū firmū sine p̄stans
in quāto et in quali et q̄ ipm non sit superfluum

Queritur Quare debent esse hūidum pingue **Solutio**
quia pingua in putrefactibilia sunt. quia pingue
est aerium fluens extra se ipsum. Aer cū respectu inferiorum elemētōz
in motu suo est velut ignis. ita q̄ p̄tes eius mouentur ad circūferentiam
a centro ignis vero non putrefit

Queritur Quare non debet esse paucum. **Solutio** phi.
quia paucum cito siccabile est In cuius signum
magna animalia et plane vniuersaliter loquendo sunt longioris vite rāz

De lōgitudine et breuitate vite

tionabile em̄ est. q̄ maiora plus de humido habeāt tamē nō ppter hoc solum sunt longioris vite sed etiam ppter aliud iam tactum. Et ita requiruntur ad humidū duo. scz debita q̄ritas et debita qualitas. Non em̄ sufficit humidū esse multum sed oportet etiam ipm̄ esse calidū non cito p̄gelabile neqz desiccabile.

Querit̄ Quare debet esse humidū firmum in q̄to et quali. Solutio quia humidū infirmū facile interimitur et vincitur a calore naturali. aut a languore. quia vt dicit Albertus tale facile putrescit et corruptibile est cito ab egritudine inducta per materiam putrescentem.

Querit̄ Qualiter probat p̄hus q̄ non debet esse sup̄fluum. Sō sic. quia virtus et potentia in humido est vite cōtraria et corruptiua nature viuētis aut in toto vel forte in parte et in illa breuiat vitam.

Querit̄ Terum animalia multum coitūa et multi spermatis cito fenescūt et sint breuis vite. Sō sic probat p̄hus dupliciter. primo quia sperma est humidū sup̄fluum qd̄ est corruptiuum. Secundo qz quando semen amplius q̄ sustineri possit emittit per coitū aut infirmitatem tunc abbreviat vitam nimis desiccādo humidū

Queritur Quot exemplis probat hoc p̄hus. Sō quatuor. Prīmū q̄ propter hoc mulus est longioris vite asino et equo ex quibus genitus est. Et adiungit Albertus. q̄ hoc ideo sit. quia mulus parū aut nihil feminat et dicit q̄ ex eadem causa galilīne mulcum ouantes cito moriuntur et mulieres multum cōcipientes et parietes. Secūdū exemplū est q̄ femine caste sunt masculis multum coitūis lōgioris vite. Et ergo dicit albertus q̄ castratus longius viuit nō castrato luxurioso. Tertū exemplū est. q̄ propter hoc passerēs masculi sunt breuioris vite femellis. Quartū est. q̄ masculi laboriosi existentes cito senescunt. qz labor desiccariū est senectus autē sicca est. Et licet vniuersaliter natura masculi sint lōgioris vite femellis propter dominū calidū et humidū bene proportionatū tū ppter laborem cōtingit masculum cito deficere

Queritur Quod est primum corollarium quod p̄hus inferat ex dictis. Sō. q̄ eadē animalia in calidis regionibz longioris vite sunt q̄ in frigidis. In calidis nāqz maximis est magnitudo. vt patet de serpentibz et de similibus aialibus frigidis q̄ oia magna sunt supra modum nature in calidis regionibz. Et ex eadez causa q̄ sunt in mari rubro sunt maiora. qz mare rubrū natura calidū ē augmētū autē causa est calida hūiditas. In frigidis autē locis hec aialia que sunt sine sanguine aut pauci sanguinis nō generantur sicut iuxta polū arcticū neqz gressibilia animalia frigida sunt ibi neqz aquatica. et si fiant ibi vel breuis vite sunt et minores q̄ritatis q̄ debita sit sp̄i cōter. Rationem ponit. qz humidū aliqū est p̄gelabile et gelatio autē aufert augmētum

Reparaciones

Queritur Quod est secundum correlariū. **So.** Alimen-
tum nō sumentia siue sint plantę siue aialia sunt
breuis vite. Probat qz calidum digestiū cōsumit materiam in qua est
scz humidum. z sic hoc totum in quo est calidū z humidū cōsumit scipm
sicut flāma multa sūmit paucā eam in alimētum sūmēdo

Ar Sunt aialia quedam longe vite multo tempore non sumētia ali-
mētū. ergo hoc correlariū est falsum. **Ans.** pbat de ranis corni-
cibus et plibz alijs. **So.** licet hmoi aialia possint ad tempus abstinere
a cibo ex ea in fine huius libri dicenda. tñ nō possunt simpliciter abstinere.
sz si excesserit tempus quo supfluitas in talibus cōsumpra fuerit non
diu uiuent.

Queritur Quod est tertium correlarium. **So.** Aquas
tica sunt gressibilibz breuiores vite. Ratio est. qz
sunt simpliciter humida scz humiditate aquatica tale autem humidum
facile corruptibile est a debita habitudine cōplexionali eo qz nimum est
congelabile.

Queritur Quod est quartum correlarium. **So.** Exan-
gia sunt breuiores vite sanguinem habētibz nī
si magnitudine recōpensetur. quia nō habent pinguedinem neqz humidū
dulce in quo consistit vita. In animalibus em pinguedo humidi dulcedo
est. Et ppter hoc apes sunt longioris vite alijs sanguine carentibz. hūduz
em dulce qd in eis est nutrimentūz ipozum indicat in eis actionem caloris
in humido nutrimentali.

Queritur Vtrū plante sint regulariter animalibus longio-
ris vite. **Solutio** sic. qd probat phus ex tribz
Primū est. qz plante sunt minus aquose quare non sunt facile congelabi-
les. Secundum qz habent humidum magis viscosum z pingue per calo-
rem solis decoctum quod non est leuiter desiccabile precipue cum sint sic-
ce terrestri siccitate. Et taliū aut siccorum resolutione non potest faci-
le fieri euaporatio propter duriciam priū. Tercium est. qz plante habēt
in se propriā causam vite. qz decise in diuersas ptes adhuc viuunt z iuuēs-
nescunt quod nō cōuenit animalibz nisi enthonys. plante em per successus
temporis semper faciunt nouas germinationes. ita qz radix radicem et
stipes stipitem et ramus ramū. z iterū radix stipitem z stipes radicem et
vtrāqz horū ramos. ita qz semp nouū exit de veteri et ideo senescunt. z sic
semp manēt hoc quidē corrupto hoc aut facto.

Queritur Quō conueniunt z quō differunt animalia entho-
nia in longitudine vite cum plantis. **Solutio**
In hoc conueniunt qz decise ptes viuunt in vtrīqz et qz ex vno fiunt mul-
ta. corpora uiuentia vt ex vna planta multe et ex vno animali tali multa
uiuentia sensitiua vita. Sed in hoc differunt. qz ptes decise in enthonys
nō ita diu viuūt sicut in plantis

De longitudine et breuitate vite

Queritur Quare pres decise in enthonijis non viuunt ita diu sicut in plantis. **Solutio.** Ratio est. qz pncipiu vite nō habent enthonā aīalia neqz organa sicut plante in qualibet parte plante ubiqz habent radicem z germē. z propter hoc ab hac radice puenit sp̄ngū. ita qz vna senescēte reliquū innouatur.

Queritur Utrū in animalibus masculi sint longioris vite femellis. **Solutio** sic. qz in animalibus illa que habent superiora maiora seu summitates maiores sunt ceteris longioris vite. sed masculi habent sup̄iora maiora ratione calidi. femelle vero inferiora ratione frigidi. ergo zc.

Queritur Que in plantis sunt longioris vite. **Solutio.** Que in capite sunt maiores et grauiorē sunt longioris vite. Que autē sunt in capite minores sunt eptēia. id est breuis.

Queritur Quid est caput in plantis. **Solutio.** Radix. probat phus quia ab ea accipitur nutrimentum z nō ab alia pte que dicitur inferior.

Queritur Utrum sana sint egris longioris vite. **Solutio** non vnīuersaliter. Et ratio est. quia constat quosdam egritudines esse purgationes cōplexionū et consumerentes humores superfluos a pros putrefactioni que si non consumerentur procul dubio in breui inducerent mortem. preterea vite longitudo stat in multitudine calidi et humidī proportionatorum sed sanitas stat precise in equalitate qua non existente in certo gradu cōfessum sequitur egritudo. Inequalitas autem huiusmodi sū certum gradū ad sanitatem requisitum nō excludit vitam sed cum vita stare potest donec consumatur humidum a calido. sicut patet in lampade ardente in quō est lichni magnitudo cum multo oleo non puro. Si ergo sit modicum de humido z calido optime proportionatis poterit stare sanitas perfectissima cum breuitate vite. Si vero e contra multum fuerit de cadido et humido tali proportionē optime nō proportionatis stare poterit cum vite longitudine egritudo.

Contra Egritudo est dispositio quedā vite cōtraria. imo est dispositio seu alteratio corruptioni breuis. **Solutio** non quilibet egritudo est dispositio ad mortem. sed illa que aufert omnē equalitatem proportionis vite.

Agitur Vita stat in equalitate cōplexionum eo qz corp⁹ non disponitur ad vitam et ad hoc vt ab anima moueatur nisi per equalitatem complexionū. Sanitas autem consistit in huiusmodi equalitate. ergo saniora sunt longioris vite. **Solutio** patet ex dictis. quia sanitas non stat precise in equalitate proportionis. sicut sanitas etiam per egritudinem certam aufertur dispositio inequalitatem mortiferam faciens.

Queritur Quare qdam aīalia multo tpe pnt esse sine cibo. **Solutio.** qz que sunt modici caloris z sunt frigidi et hūidi viscosioris et spisse pellis z nutrimenti hūidi z frigidi nō facile

Reparationes

digestibilis multo rpe abstinent a cibo vt digerantur supfluitates q̄ sunt in ipsis. Talia aut sunt quedam aialia. vt visus ciconia hirudo cuculus et hmoi. Similiter rana que dormit p totam hyemē in pfundo aque donec nutrimentū digerat. et ideo psumpto eo si hyemis frigida proget ita q̄ nutrimentū puenies habere nō valeat moriunt. Et propterea q̄q̄ in maris inueniunt in superficie aque rane moriunt. Et propterea in eodem genere sunt quedā alijs diutius sine cibo sicut in hoibz femina masculo diutius potest esse sine cibo. Et melancolicus diutius abstinere potest colericis cū tñ melancolicus sit vorax. Notū aut oīm causa est calor debilis et humesctas spissa et aquosa que continue hausta cresceret ad calidi extinctionem. Ideo necesse est fieri interpolatōem a sumptione nutrimenti donec a calido humidū vincatur et digeratur.

¶ Epitomata totius phylosophie naturalis que vulgato sermone Reparationes appellantur Alberti magni phi acutissimi et theologi pfundissimi scriptis conformia per Magistru gerardum berderwicensem sacre theologie licentiatum. quo ad octo libros physicoz duos de anima et primuz puorū naturalium. et quo ad reliques omnes per reuerendū virū artium liberalium magistrum et sacre theologie baccu lauriū Burselaurencij famosissimū agrippineū Colonie gymnasij cum alijs sacre theologie pfessoribz et licentiatis regētes emendatissime ad vtilitatem oīm textū Aristoteles intel ligere cupietium elaborata. et per honestum virū Henricum quentel Coloniensem cūc nitidissime characterizata Anno virginialis ptus Millefimo quadringētesimo sup nonagesimum sexto predic calendas martias. ad finem desideratum nō exilibz impēsis sunt pducta ad laudē summi naturatoris a quo cunctis entibz derivatū est esse et vivere. His quidē clarius his vero obscurius in secula seculorum benedicti.

¶ Zelos totius operis multis retro temporibz a studentibus liberaliū artium desiderati.

me. Quid mif. *[faint handwritten text]*

semp. gaudere pue suplicatione

[faint handwritten text]
A p... *[faint handwritten text]*

[faint handwritten text]

[faint handwritten text]
Omonali
... *[faint handwritten text]*

[faint handwritten text]
V. *[faint handwritten text]*
... *[faint handwritten text]*

[faint handwritten text]
... *[faint handwritten text]*

[faint handwritten text]
... *[faint handwritten text]*

[faint handwritten text]
... *[faint handwritten text]*

[faint handwritten text]
... *[faint handwritten text]*

74 P. 3 U. 1
D. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 83

From your office in
 from the
 from the

Signed truly, J. W. ...
 of ...
 (initials)

1550 *Quadratus inter alios*

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

*Alors le feu s'élève
à l'instar d'un volcan
et se répand sur les flammes*

(1) *Myiophobus* from St. Edward's, nearly
 as *Myiophobus* after it found a house
 near the fort in 1848. - small song

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

redepno misere mei deus et salua me. **Ps.**
Deus in adiutorio salua me fac et munus

per me vniuersum die dea
fieri de omni uero et una qui ad

Et in hoc omni p[ro]m[iss]o t[em]p[or]e q[ui] xpo

[illegible]

Solis in fovea
albedinis
lunae

[Faint handwritten notes in Latin script, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Wieder geschickte Briefe: Stan-
kenne magne, tief in den
Wien Primen, magne
als eine Melancholie,
Rein, felix To Troie
Wieder, letten Reiz.

